Digitized by Google

4 Brit. 85 A- 2

BIBLIOTHECA

REGIA
MONACHENSIS.

Digitized by Google

<36616663090012

RERUM HIBERNICARUM.

VOL. II.

RERUM

HIBERNICARUM

SCRIPTORES.

TOM. II.

COMPLECTENS

ANNALES TIGERNACHI,

Ex Codice Bodleiano, Rawlinson, No. 488,

ANNALES INISFALENSES,

Ex duobus Codicibus, Dubliniense et Bodleiano,

ITEMQUE

ANNALES BUELLIANOS,

Ex Codice Cottoniano, Titus A. xxv.

NUNC PRIMUM EDIDIT C. O'CONOR, D.D.

Ordior audaci, tenebrosa per æquora, velo
Cimmerium textare adytum: Submersaque lethis
Sistere de barathro luci. Da Maxime rerum
Conditor, ut fugiens syrtes, scopulosque latentes,
Fælici inveniam quæsitos littore portus.

BUCKINGHAMIÆ,
EXCUDIT J. SEELEY,
PROSTANT LONDINI APUD T. PAYNE, IN VICO DICTO PALL-MALL.

1825.

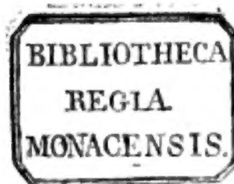

Clarissimo Viro,

Bonarum Artium ac Literarum fautori eximio,

RICHARDO DUCI DE BUCKINGHAM ET CHANDOS,

NOBILISSIMI ORDINIS MILITARIS,

A SUBLIGACULO CRURIS, GARTERII NOMINE APPELLATI, SOCIO,

&c. &c. &c.

OPUS HOC,

IPSO HUMANITER PERMITTENTE,

D.D.D.

UT OBSERVANTIÆ, ATQUE GRATI ANIMI MEI

TESTIMONIUM PERENNE RELINQUEREM,

ET PUBLICO SIMUL, AC PRIVATO AMICORUM

DESIDERIO INDULGEREM,

C. O'CONOR.

Ex Bibliotheca Stowense,
Pridie Kal. April.
Anno Salutis M.DCCCXXIV.

SAMUELIS JOHNSONI

AD OPUS HOC SUSCIPIENDUM

ADHORTATIO. (1)

SIR,

I have lately, by the favor of Mr. Faulkner, seen your account of Ireland, and cannot forbear to solicit a prosecution of your design. Sir WILLIAM TEMPLE complains that Ireland is less known than any other country, as to its ancient state. The natives have had little leisure, and little encouragement for enquiry; and strangers not knowing the language, have had no ability.

I have long wished that the Irish literature were cultivated. Ireland is known by tradition to have been once the seat of piety and learning; and surely it would be very acceptable to all those who are curious either in the original of nations, or the affinities of languages, to be further informed of the revolutions of a people so ancient, and once so illustrious.

What relation there is between the Welch and Irish languages, or between the language of Ireland and that of Biscay, deserves enquiry. Of these provincial and unextended tongues, it seldom happens that more than one are understood by any one man; and therefore it seldom happens that a fair comparison can be made. I hope you will continue to cultivate this kind of learning, which has lain too long neglected; and which, if it be suffered to remain in oblivion for another century, may perhaps never be retrieved. As I wish well to all useful undertakings, I would not forbear to let you know how much you deserve, in my opinion, from all lovers of study, and how much pleasure your work has given to, Sir,

Your most obliged,
and most humble Servant,
SAM: JOHNSON.

London, April 9th, 1755.

To Charles O'Conor, Esq.

Vide Boswell's Life of Johnson, 4to edit. vol. 1, p. 177.

SIR,

Having had the pleasure of conversing with Dr. Campbell about your character and your literary undertaking, I am resolved to gratify myself by renewing a correspondence, which began and ended a great while ago, and ended I am afraid by my fault; a fault which if you have not forgotten it, you must now forgive.

If I have ever disappointed you, give me leave to tell you that you have likewise disappointed me. I expected great discoveries in Irish antiquity, and large publications in the Irish language, but the world still remains as it was, doubtful and ignorant.

What the Irish language is in itself, and to what languages it has affinity, are very interesting questions, which every man wishes to see resolved, that has any philological or historical curiosity. Dr. Leland begins his History too late: the ages which deserve an exact enquiry are those times (for such there were) when Ireland was the School of the West, the quiet habitation of sanctity and literature. If you could give a history, though imperfect, of the Irish nation, from its conversion to christianity *to the invasion from England*, you would amplify knowledge with new views, and new objects. Set about it, therefore, if you can: do what you can easily do without anxious exactness. Lay the foundation, and leave the superstructure to posterity.

I am, SIR,
Your most humble Servant,
SAM: JOHNSON.

May 19th, 1777.

To Charles O'Conor, Esq.

Vide Boswell's Life of Johnson, 4to edit. vol. 2, p. 118.

---

(1) This work has been executed at the expence of His Grace the Duke of Buckingham and Chandos.

TIGERNACHI

ABBATIS CLUANENSIS,

DEFUNCTI ANNO 1088,

ANNALES HIBERNICI,

NUNC PRIMUM

E LINGUA VETERE HIBERNICA TRANSLATI, ET NOTIS ILLUSTRATI,

STUDIO ET OPERA

REV. DOMINI CAROLI O'CONOR, S.T.D.

"*Nemo sibi blandiatur de auctoritate veterum, quibus etsi fabulæ displicuerunt, non tamen habebant unde falsitatem*
"*earum coarguere possent. Sed, nostra ætate, crebrescentibus literarum monumentis, inexcusabilis torpor est, in*
"*fabulis scientes prudentesque permanere.*" Cranz. l. 2, Metrop. 9.

CODICUM DESCRIPTIONES.

CODEX PRIMUS.—*Rawlinsonianus*, 502.

CODEX hic antiquissimus est extantium—Membranaceus—in folio minori, et sæculo, ut videtur, 12mo, saltem quoad eam partem quæ *Tigernachi* fragmentum continet, exaratus. (1)—Incipit ab *Elencho*, manu J. Waræi, his verbis, descripto.

" 1. Annales ab Urbe condita usque ad initium Imperii Antonini Pii. fol. 1.—Excerpta " quædam ex Archivis Saccarii Dublinii, in Officio Rememoratoris Regii. fol. 13.—Miscellanea " de rebus Hibernicis, collecta per Oengusium *Celide*, sive *Colideum*, vulgo *Psalter-narran*. " fol. 19.—Excerpta ex Rotulis Patentibus et clausis, asservatis in Turre Birminghamiana, " intra Castrum Dublin. fol. 90.—Processio de electione Archiepiscopi Dubliniensis, per Pri- " orem et Conventum Ecclesiæ S. Trinitatis Dublin. et *Decanum et Capitulum* Ecclesiæ S. " Trinitatis Dublin. post *Gulielmi de Hotham*, Archiepiscopi, obitum, anno 1298. fol. 98.— " Exemplaria Chirographorum Episcoporum Leghlinensium, de Possessionibus et Libertatibus " Burgensium Leghlinæ." fol. 102.

Elenchus is, plane indicat Waræum ignorasse, primam hujus Codicis partem, quam "*Annales ab Urbe condita*" appellat, fragmentum esse Annalium Tigernachi.

Desunt in initio Codicis folia plura, procul dubio membranacea; prima enim quæ extant membranacea sunt, eaque sola Tigernachi fragmentum continent, in initio et in fine mutilatum. Characteres hujus primæ partis sunt Hibernici, minusculi, rotundiores, et elegantiores quam Hibernici sæculorum sequentium, et ad Characteres Codicis Hibernici Harleiani IV Evangeliorum, anni 1138, valde accedunt, ita ut eodem sæculo utrumque Codicem exaratum fuisse, non sine rationibus validis conjiciendum sit.—Folia porro quæ Fragmentum hoc complectuntur, non plura sunt quam

---

(1) Chronicon Scotor. MS. in Collegio Dublin. H. 15. hæc habet ad ann. 1088. "*Tigernach h. Brain do Sil* " *Muiredh. Comarba Ciarainn Cluana-mc-nois 7 Comain q.*" i. e. " Tigernachus O Brain, de Clientela *Muredachi*, " nempe de familia O'Conor, Connaciæ, Successor S. Ciarani Abbatis de Cluanmacnois, et S. Comani (de " Roscoman) quievit."—Eadem habent ad eundem annum Annales Ultonienses, et IV Magistrorum, item Inisfalenses, Waræus, et Usserius.

duodecim. Incipiunt a verbis "*esse fertur, quem multo ante tempore regnasse præscripsimus,*" et desinunt in Imperio Antonini Pii.

Ejusdem Codicis descriptio ex Catalogo Tenesoniano.

Fol. 1.—" Annales ab urbe condita (1) usque ad initium Imperii Antonini Pii, charactere " Hibernico, sed lingua Latina. (2)—Fol. 13. Excerpta ex Archivis Regiis, in officio Rememo- " ratoris.—Fol. 19. Miscellanea de rebus Hibernicis metrice, lingua partim Latina, partim " Hibernica, collecta per *Aengusium O'Celede*, forte Colideum; hic liber *Psalter Naran* appel- " latur. Continet præterea alia multa, et versibus et soluta oratione, Genealogias Sanctorum " Hiberniæ; item Catalogum Regum Hiberniæ ab Herimone, usque ad Brianum filium Cinedi, " cognomento *Boruma*, sive *Boro*, qui a Danis Dubliniensibus die Aprilis 22, A.D. 1014, ætatis " suæ anno 74, occisus est.—Item antiquam Hiberniæ Divisionem, et excerpta quædam ex " antiquissimo illo Codice, vulgo "*Psalter Cassel*" appellato, quod a Cormaco, Culenani filio, " Rege et Episcopo Casseliense, sub anno 901, scriptum ferunt.—Huc usque in Membr. " Reliqua in Charta, collecta ex Archivis Regiis in Turri Berminghamiana conservatis.

Fol. 90. " Processio de electione Archiepiscopi Dublin. per Priorem et Conventum Ecclesiæ " S. Trinitatis Dublin, et Decanum et Capitulum Ecclesiæ S. Patricii Dublin, post mortem " Gulielmi de Hotham Archiepiscopi, anno 1298.—Fol. 98. Exemplaria Chirographorum Episco- " por. Leighlinensium de possessionibus et libertatibus Burgensium Leighlinæ."

CODEX SECUNDUS.—*Rawlinsonianus*, 488.

Codex est Membranaceus, qui Tigernachi Annales, ab Alexandri Magni obitu, continet, usque ad annum 1088, et *Continuatoris* ejusdem Annales, usque ad ann. 1178. Una eademque manu, et characteribus Hibernicis, descriptus est.—Totius Elenchum, J. Waræi manu exaratum, et Codici præpositum, hic describendum putavi.

" 1. Annales Tigernachi (Erenachi, ut opinor, Clonmacnoisensis) usque ad annum Salutis " 1088, quo obiit, a folio 1.—Continuatio Tigernachi usque ad annum 1178, a folio 20.—Frag- " mentum Annalium cujusdam Anonymi, a folio 30.—Fragmentum Annalium Prioratus Insulæ " Sanctorum, in Shenano fluvio, ab anno 1392, usque ad annum 1407, a folio 34.—Annales " Ecclesiæ, ut videtur, B. Mariæ Virginis, Pontanæ, ab anno 1488, usque ad annum 1501, a folio 40. " Severall Memorials of Edward Staples, some time Bishop of Meath, given to me by Ant. " Martin, Bishop of the same, a folio 42.—" Severall Memoires of Sir Henry Sidney, some

---

(1) Nescivit ab initio rerum deductum esse Tigernachi Chronicon; et cum prima folia desint, putavit ab Urbe condita incipere, unde folium quod nunc primum est, initium ducit.

(2) Prima folia Tigernachi utplurimum Latine scripta sunt, quia Historiam universalem respiciunt.

"time Lord Deputy in Ireland, a folio 44.—George Gage, his narrative of his Agency in "Rome, annis 1621, 22, et 23, a folio 49.—T. Bramhall, Bishop of Derry, his Letter to A. B. "James Usher, touching Popish Emissaries in Puritanical dresses, during the late King's "tribulations, a folio 52.—Sir William Boswell's Letter to William Laud late Arshbishop of "Canterbury, formerly with Primate Usher. The original with Sir Robert Cotton's choice "papers," fol. 53.

Notanda de hoc Waræi Elencho.

Hæc sunt quæ, manu propria, huic Codici, pro Contentorum *Elencho* præposuit Waræus. Plura autem notanda sunt in quibus erravit.—Imprimis enim folium quod *vigesimum* enumerat, ubi Tigernachi Continuationem incipere ait, est revera Codicis, prout nunc extat, decimumnonum. (1) 2do. Folium quod 30*mum* numerat, ubi incipere inquit Fragmentum Annalium Anonymi, est 29*num*. Incipiunt porro Annales isti Anonymi ab anno Domini 1238, et desinunt in anno 1314, fol. 28. b. (2) et omnia desunt ab anno 1249 ad annum 1306, quod Waræum effugit.

Præterea, in fragmento quod sequitur, Annalium nempe Prioratus *Insulæ Sanctorum*, desunt nonnulla ab anno 1398 ad ann. 1401, et omnia quæ sequuntur a folio 40 Chartacea sunt, et characteribus Latinis descripta, partim Anglice partim Latine.—Hunc Codicem longe accuratius descriptum invenio, idque a Waræo ipso, in suorum Codicum Manuscriptorum Catalogo rarissimo, edito Dublinii anno 1648, 8vo. p. 4, his verbis—

"No. III. Liber meus MS. *(nempe Codex hic Tigernachi)* caret principio, et incipit a morte "Alexandri magni. Continuavit ejus *(Tigernachi)* Annales aliquis Anonymus, usque ad annum "1178, sed quamdiu postea me latet, nam cætera desunt in Libro meo."

"Tertia pars continet Fragmentum Annalium cujusdam Anonymi Connatiensis ab anno 1238 "usque ad an. 1314. (3)—Quarta Fragmentum Annalium Prioratus Insulæ omnium Sanctorum, in "Shenano fluvio, ab anno 1392, usque ad annum 1407. Horum partem aliquam scripsit *Augus-* "*tinus Magraidin*, illius Cœnobii Canonicus Augustinianus, qui obiit anno 1405,—in Membr.— "Accesserunt collectanea recentia de Rebus Hibernicis in fol. Chart."—Hæc Waræus.

Ex his patet errasse virum doctum Thomam Astle, qui, in Opere *De Origine Scribendi*, Specimen hujus Codicis, ex ultimo anno prædicto 1407 desumptum, edidit, ut Tigernachi hoc Exemplar eo anno exaratum fuisse, vel exinde indicaret. (4) Cum tamen neque Tigernachi opus

---

(1) Continuatio ista incipit a folio 19, col. 2, lin. 6. Waræus folium *unum* tantum in initio deesse putavit, quamvis plura desiderentur, tam in initio, quam in fine.

(2) Folium 28 numeratur Cifris 31. sed duo chartacea, numerata 28 et 29, vacua sunt, nec numerari debent, utpote ad Codicem membranaceum non spectantia.

(3) Recte. Sed non animadvertit deesse omnia ab anno 1249 ad 1306.

(4) "No. 15, in the same plate is taken from the *Annales Tigernachi*, amongst the Clarendon MSS. at "Oxford, No. 3. *which annals end in* 1407. This Specimen is supposed to have been written about that year." Origin of writing, fol. ed. pag. 136.—In pluribus errat. Inter alia putat se specimina exhibere Codicis Tigernachi No. 488, dum revera specimina exhibet "*Annalium Prioratus Insulæ Sanctorum*," diversa manu, ad calcem Tigernachiani Codicis, appositorum; neque accurate edidit ea ipsa, cum verba ab eo depicta, aliter legantur in Codice sic—"*Kl. En. m.cccc.vii. u. dc. at. Donca mor G. dith for ceitrib isi bli si.* Concobar Mac Diarmada *hi Ceallaid said an* "*rig Matamhna h. Nectain demarb, la a claid m. cogain a fill Cathal fearadhach*," &c.

sit, unde Specimen istud descripsit, neque iisdem Characteribus exaratum, quibus prima folia, quæ Tigernachi Annales conservant, sed Fragmentum recentius Annalium *Augustini Magraidin*, cum additamentis usque ad 1407.

Notitia ejusdem Codicis.—Ex Catalogo Librorum MS.torum in Bibliotheca Tenesoniana, No. 3.

" Annales *Tigernachi* (Erenachi, ut opinatur Waræus, Clonmacnoisensis, ut in Annal. Ult. ann. " 1088,) mutili in initio. Auctor Historiam Universalem attingit, usque ad adventum S. Patricii, " Inde vero Res Hibernicas ad annum 1088, quo obiit, describit.—Post annum 1178 nonnulla " desunt, usque ad annum 1235, (*lege* 1238, ut in ipso Codice, fol. 27, quod Cifris, in summo " margine, erronee numeratur 30.) Post annum 1314, deficit idem Chronicon fere ad annum " 1393. (Notare debuit deesse folia quædam post 27m. ab anno 1249 ad ann. 1300.) Reliqua " sequuntur usque ad annum 1404. Liber charactere et lingua Hibernicis scriptus. Annales " Tigernachi isti pergunt ad annum Salutis 1088, quo obiit. Quæ sequuntur, a pag. 20 usque " ad 30, (lege a folio membranaceo 19 ad fol. membr. 26 inclusive) & ann. 1178, per alium aliquem " continuantur. (1)—Ad paginam 30, (*lege ad fol. membr.* 27, *quod erronee numeratur pag.* 30,) " incipit fragmentum Annalium cujusdam Connatiensis, ab anno 1238 ad an. 1314.

" Quæ sequuntur a pag. 34, *(lege a folio membranaceo* 29, *quod perperam numeratur* 34*)* con- " tinent fragmentum Annalium Prioratus Insulæ Sanctorum in Shenano fluvio, ab anno 1392 ad " annum 1047, (*lege* 1407, *ut in fine folii membranacei* 31.*)*—Horum partem aliquam scripsit " *Augustinus Magraidin*, illius Cænobii Canonicus Augustinianus, qui obiit anno 1405.—Huc " usque Membran.—Quæ sequuntur sunt in Charta descripta.

" Sequuntur ad pag. 40. *(i.e. ad pag. Chartaceum, quæ erronee numeris Arabicis* 40 *designatur,)* " Excerpta ex Annalibus Pontanensibus, ab anno 1388 usque ad ann. 1501. Memorial of Edward " Staples B. of Meath,—from page 42 to p. 44." (2)

Notanda de hoc Elencho Tenesoniano.

Hæc sunt quæ de hoc Codice annotata invenio in Catalogo Tenesoniano, in quo, præter erroneam foliorum enumerationem, illud etiam notandum, Catalogi Scriptorem non animadvertisse, extare ad calcem prædictorum Annalium Pontanensium, folio erronee notato Cifris 41, b, " *Inquisitionem de Roscree, ex Bundello Escaetorum* de anno Regis Henrici 3tii, 28vo, descriptam " die 6 Maii anno 1618." Charta etiam, cujus titulum ita exhibet, " *Memorial of Edward Staples,*" &c. est tamen revera, ut in ipso Codice, his verbis designata, " Memorandum of Anthony Martin

---

(1) Folium Membranaceum 27m. Codicis, perperam hic numeratur 30m. ubi Tigernachi opus desinit, et Annales Continuatoris incipiunt. Neque animadvertit hujus Catalogi Scriptor, deesse folia nonnulla post 27m. prædictum, ab anno nempe 1249 ad annum 1300.

(2) In fine primæ paginæ Chartaceæ, quæ erronee designatur 44, hæc leguntur. " 1544. The King, to keepe " Ireland quiet, and secure from Rebellion, sent severall of the Irish, and employed them to the siege of " Boullogne, provideing shipping, victualls, armes, and munition for them."

" Bishop of Meath, touching Paul the third's granting Ireland to O'Neal and the other Irish " petty Kings, taken out of Edward Staple's Memorials,"—in margine, " given to me, Sir J.Ware, " March 26, 1648."

Ignoraverunt præterea Auctor prædictus, et Waræus, omnia desiderari in hoc codice, ab anno 766 usque ad annum 973, et folium quod falso designatur 17mum, esse revera Codicis, prout nunc extat, 15tum, desinens in anno 766; neque perspexerunt folium huic proximum, incipere a terminatione rerum gestarum anni 973, cujus anni non pluræ extant quam sex lineæ, quibus expletis, incipit annus 974, ab obitu *Edgari* Regis Saxonum, et *Cennethi O'Artegan* Archipoetæ Hiberniæ.

Ex his omnibus patet, plura desiderari in hoc Codice, quæ nec ope primi Codicis, nec ope sequentium supplenda sunt; et Auctorem Operis *De Origine Scribendi*, ignorasse, plura in eo contineri opuscula recentiora, quæ Tigernacho minime adscribenda sunt; itemque characteres quorum specimen exhibet, non solum non haberi in Tigernachi Annalibus, sed neque in Annalibus Continuatoris Tigernachi, cujus continuatio desinit in hoc Codice ad annum 1178, quo Rex erat Connaciæ *Concobarus Moinmoy O'Conor*, uti narrat Continuator iste in Codicis folio 17mo, prout nunc extat, Columna 4ta. ad finem.

Characteres Codicis, No. 488.

Discrimen inter Characteres foliorum qui Tigernachi Opus comprehendunt, eosque quos Auctor prædictus adducit, omnium intuentium oculis, si modo caute inspexerint, manifeste patebit. Characteres utriusque Operis sunt certe Hibernici, non tamen eadem elegantia nitent ii quos edidit vir doctus, ac ii primæ vel 2dæ partis, quos penitus omisit; non eadem manu scripti sunt; non eodem modo scribuntur Literæ initiales; neque pergamena eadem est; sed longe inferioris speciei, a Columna 64ta usque ad finem. Plurima etiam discrimina notanda sunt, in forma rudiore literarum partis istius, unde specimen suum adduxit, itemque in Abbreviationibus.

Nulla est vel in Annalibus Tigernachi, vel in Continuatoris ejusdem Fragmento, Cifra Arabica.—Atqui Cifræ istæ, a sæculo 13tio frequenter in Anglia usurpatæ, (1) extant in Anglo-Hibernorum Literis, a Sæculo 14to, et frequenter usurpantur in Codicibus Hibernicis ab eodem Sæculo, ut in Codice Bodleiano Annalium Ultoniæ. In hoc autem Codice nullibi extant, quamvis pateat, ex abbreviationibus fere innumeris syllabarum, Amanuensem eas Cifras, quibus brevitati consuluisset, potius quam Romanam methodum usurpaturum.

Non raro quidem in hoc Codice invenio characterem 7, quæ videtur esse Cifra numeri *Septimi* indicativa. At nusquam pro numero isto usurpatur, sed tantum pro Syllaba *et*. Cifra quæ numerum *Septimum* indicat, in omnibus Codicibus Hibernicis in quibus usurpatur, non est 7 sed /\ ut in prædictis Annalibus Ultoniensibus, et abbreviatio ista 7 pro *et*, communiter in usu fuit longe ante Sæculum 12mum. Imo vero Mabillonius asserit hunc scribendi morem in usu fuisse in Europa, usque ad Sæculum istum, et *tum demum desuevisse*, eo ipso tempore quo aliqui, rerum antiquarum ignari, inchoasse arbitrati sunt.

---

(1) Vide Wallisii Dissert. in " The Philosoph. Transact." et Wallis's Algebra, Oxon, 1685.

Deest etiam in hoc Codice Litera angularis *V*, neque usquam scribitur duplicitur *uu*, vel *w*, neque ullibi invenitur vel litera *y*, vel *i* cum puncto supraposito; neque ullibi extat nota admirationis, vel interrogationis, vel ulla alia scribendi forma, quæ ab Anglorum adventu, in Hibernicam scribendi methodum post Sæculum xiv. profluxit.

Prima itaque Codicis folia, quæ Tigernachi Annales et Continuationem continent, usque ad annum 1178, ante Sæculum 14tum descripta fuisse, minime dubitandum censeo, cum omnes Codices Hibernici, a medio Sæculo 14to descripti, quædam habeant Anglis communia, quæ in his foliis minime reperiuntur.

Qui plura de hoc Codice desiderat, plura inveniet in Prolegomenis a pagina x ad pag. xxiv, a pag. xlvii, ad pag. liii, et a pag. clxiv ad clxxix.

CODEX TERTIUS.—*Dubliniensis*, H. 15.

Codex est chartaceus, in quarto majori, foliorum 221, characteribus Hibernicis, et Sermone partim Hibernico partim Latino, sed præcipue Hibernico.

FOLIUM 1.

Duas tantum lineas, Avi mei CAROLI O'CONOR, manu exaratas, exhibet, his verbis— "*Mo ched radharc ar an leabhar so an tos.madh la' decc do mhis na Samhna* 1774, 7 *mo bhuidhe* "*don Ughdar oirdherc Major Bhelansa, ro thug a iasas. damh.—Cathal ua Concabhar*," quæ sic verbatim expono.—Mea prima inspectio in librum hunc incidit in octavum diem (et) decimum mensis *Samnii*, i. e. Novembris, 1774, (1) et gratias reddo Auctori illustri, Præfecto Militum, Vallanceo, qui ejus usum mihi commodo præstitit.

CATHAL O'CONOR.

FOL. 3.

Vacua sunt folia quæ primum sequuntur, usque ad folium tertium, quod *Elenchum* exhibet breve Contentorum, manu recentiore descriptum, et in pluribus mancum, ut ex sequentibus patebit. Placuit enim diligentius inquirere, et, singula folia sigillatim pervolvendo, omnium Indicem sequenti ordine breviter exhibere.

FOL. 4.

Desunt quædam, huic folio præponenda. Incipit enim, non ab initio, sed a fine Carminis Hibernici in laudem cujusdam e familia Geraldinorum, cujus ultima tantum disticha exhibentur, manu eadem scripta, qua *Historia Geraldina* quæ sequitur, usque ad folium 112, manu nempe *Andrei Mac Crutin*, (2) qui cum ea omnia fere, quæ in hoc carmine continentur, vel falsa, vel inania, ac supra modum amplificata videret, hæc in margine apposuit "*mas b'ag ni domhsa is b'ag e*," i. e. si mendacium hoc est, non mihi tribuendum est.

---

(1) De Deo *Samnio* veterum Hibernorum, vide Prolegomena nostra ad Annales Hibernicos. pag. lix.

(2) Non *Mac Curtin*, ut in Elencho, huic Codici præposito, folio 3, sed *M'Crutin* qui floruit ab anno 1721, ut postea patebit, et fuit Geraldinorum Momoniæ, *jure Hæreditario*, Archipoeta, sive Historicus.

FOL. 4. *b.*

Incipit hæc pagina a titulo "*Blog do Sencas Sil m Briain son.*" i. e. "Pars Historiæ familiæ "O'Brianorum hic."—Hæc autem non solum *genealogica* sunt, verum et *chronologico* ordine exhibentur; et Comitum O'Brianorum annos indicant, a Sæculo xi ad annum 1608. Anni quadrant cum Annalibus Hibernicis, usque ad ann. 1119. Cætera O'Brianorum Genealogis emendanda committo.———Titulo, ut supra, præposito, Auctor ita prosequitur.—

"*O'Brianorum Chronologia ex Codice isto.*"

Bliaghain teasdaigh do dha ched 7 cuig mhile o cruthug. an domhain go tes. Criosda.

Pattraice do seanamoir an creidamh an Erinn—Anno Mundi.

Eag Pattraice ann sa mbliaghain daois Criosd.

Laogaire mc Neill naoighiall. ba h Ardri ar Erinn ar ttes. Pattraice, 7 Carthan fionn mc Blaid mic Cais ba Ri Tuadhmumhan.

O gein Criosd airemh ait—
Cheithre chead ar chaom nochad
Teora bliaghan fair iar sin,—
Go bas Pattraice p.omhapstail.

O bhas Phattraice go bas Briain Bhoroimhe naoi mbliaghna deag agus 3 chead (*)—unde Poeta.

Ceithre bliaghna for tri-deich, (†)
Iar ccur mhileuadh (‡) for leith,

Chronologiæ istius versio ad Literam.

Annus unus deest e 200 et 5000 a creato mundo ad adventum Christi .. 5199

Patricius venit ad prædicandam fidem in Hibernia,—anno Mundi 5631

Obiit Patricius anno æræ Christianæ 493

Laogarius filius Nialli Novi-obsidum fuit Supremus Rex supra Hiberniam tempore adventus S. Patricii, et *Carthannus* Albus filius Bladi, filii Cassi, (1) fuit Rex Momoniæ Septentrionalis (i. e. Thomoniæ)—Vetus Poeta inquit ......

A nato Christo numerantur—
Quadringinti anni supra Salutiferos nonaginta,
Tres annos numera post istos,—
Usque ad obitum Patricii primi Apostoli. (2)

Ad obitu Patricii ad obitum Briani Boromei, novem anni decem et quingenti; uti cecinit Poeta— 519

Quatuor annos numera cum uno decennio,
Postea subjunge istis mille cum dimidio,

(*) Lege 5 *chead.* Etsi enim aliud exemplar MS. Dubliniense H. 4 habeat *tri chead*, omnium tamen Annalium consensu prælium Cloontarfense, in quo Brianus occubuit, gestum est anno Æræ Com. 1014. unde inter Patricii obitum et Briani, anni intercedunt 521. Hic porro auctor æram com. duobus annis prævertit.

(†) "*for aon deith*" Codex prædictus H. 4, et recte, ut ex versione patebit.

(‡) "*mhileuaigh*" ibid.—idioma Momoniæ est, non Connaciæ.

(1) Ab hoc Rege Thomonii Hibernice *Dal-Cassii* appellantur usque in hodiernum diem.

(2) Vetustos hoc versus, eodem modo adduxit Tigernachus in Annalibus, scriptis ante annum 1088, itemque IV Magistri, ita ut de eorum antiquitate minime ambigendum sit.

O gin Criosd ni radh breige,— Go bás Bhriain mic Cinneide.	A nato Christo, non numeratio falsa— Ad obitum Briani filii Cennedei. (1)	1014
Se bliaghna fithiod (§) o bhás Bhriain Bhoroimhe go dul do Donnch. mc Briain dia Oilithre don Roimh.—A. c.	Septem anni (et) bis viginti ab obitu Briani Boromei, usque ad discessum Donnchadi filii Briani in peregrinationem Romam. (2)	
As sin go bás Toirrdealb. mc Taidhg mc Briain Boroimhe tri bliaghna deag ar fithchid, 7 ba ri Eireann an Toirdhealbh. sin.	Inde ad obitum Tordelbachi filii Thadæi, filii Briani Boromei, tres anni (et) decem supra viginti, et fuit rex totius Hiberniæ Tordelbachus iste. (3)	33
O bhás Toirdhealbh. go bás Muirchertaic mhoir tri. bl.na deag ar fithchidh.	Ab obitu Tordelbachi ad obitum Mucertachi Magni tres anni decem supra viginti. 1119. (4)	33
O bhás Muirceartaicc moir go bás Domhnaill mhoir Ri letha Modha se bl. na 7 tri fithchid.	Ab obitu Mucertachi Magni ad obitum Donaldi Magni, Regis Dimidii *Moghæ*, (i. e. dimidii Australis totius Hiberniæ) sex anni (et) ter viginti. 1155. (5)	36
O bhás Domhnaill mhoir go bás Donncha Cairbricc cuig bl.na fithchiod.	Ab obitu Donaldi Magni ad obitum Donnchadi *Carbrechensis*, viginti quinque anni. (6)	25
O bás Donnch. Cairbricc go bás Conchubhair na Siudaine ocht bl. deag ar fhithidh.	Ab obitu Donnchadi *Carbrechensis* ad obitum Concobari *Margaritarum*, anni triginta octo. (7)	38
O bás Conchubhair na S. go bás Briain Ruaidh mc Concubhair na S. ceithre bl. fithead.—Do bhi an Brian sa naoi mbl. na deag attiaigernus Tuamumhain.	Ab obitu Concobari ad obitum Briani Rufi, filii Concobari *Margaritarum*, anni sunt viginti quatuor—Fuit Brianus hic annis 19, in Regimine Thomoniæ. (8)	24

(§) "*Secht mbl. 7 da fithid*" ibidem, i. e. "Septem anni et bis viginti"—Anni autem 47 anno 1014 adjuncti efficiunt annum 1061: Atqui Donnchadus Romæ obiit, anno æræ com. 1064, ut supra.

(1) Briani nativitatem refert Chronicon Scotorum, in hoc ipso Codice, ad ann. 924, fol. 32, obitum vero ad ann. 1014, fol. 41.

(2) Numeri 1061 in textu, æram communem antecedunt annis 3.

(3) Obiit *Tordelbachus* juxta Tigernachum et omnes, anno 1086; unde pro numeris 33 legendi sunt 23, anni enim 23 adjuncti anno 1064 quo Donnchadus obiit, annum efficiunt 1086--7.

(4) Obiit *Mucertachus* anno 1119, quod superiorem notam confirmat.

(5) Obiit *Donaldus Magnus* anno 1194.

(6) Obiit Donnchadus *Carbrechensis* filius Donaldi Magni, anno 1242.

(7) Nennius, sive auctor vetus, qui scripsit de *Mirabilibus Hiberniæ* opusculum, ad calcem Nennii editum a Gale, inquit prope lacum *Lene*, hodie *Killarney*, in Australi Hibernia, inveniri "*Margaritas, quas ponunt Reges in Auribus suis.*"—Obiit *Concobarus* iste anno 1267.

(8) Obiit *Brianus Rufus* anno 1277.

Do bhi Toirdealbh. mc Taidhg Caoiluisge mic Conchubhair na Siudaine naoi mbl. na fichehiod attiaigernus Tuadmumhain 7 is se ro chead chumdaiee Caislean Cluana Ramfhada agus Mainisdir Innsi 7 Inis fein ar thus riamh.	Fuit Tordelbachus, filius Thadæi *Angustæ Aquæ* (1) filii Concobari Margaritarum, novem annis (et) viginti in Regimine Thomoniæ; et is fuit qui primus tegumento cooperuit Castellum *Cluan Ramfadæ*, et Monasterium Insulæ, et Arcem Insulæ suæ, in initio Regiminis sui	29
Donncha mc Briain Ruaidh seacht mbl. attiaigernus T. agus a bathadh is an bhforgus iaramh.	Donnchadus filius Briani Rufi (fuit) septem annis in Regimine Thomoniæ, et dimersus est in flumine Forgus postea —(anno nempe 1083)	7
Donncha mc Tiordealbhuidh mc Taidhg chaoiluisge ceithre bl. agus tri ratha attiagernus Tuadhm. Murcha Manchin do marbh an Donnch. so a bhfell.	Donnchadus filius Tordelbachi, filii Thadæi *Angustæ Aquæ*, (fuit) quatuor annis et novem mensibus in Principatu Thomoniæ. Murchadus, *manus scævæ* cognominatus, occidit Donnchadum istum dolose. (2)	4¼
Muircheartach mc Toirdealbh. mc Taidhg Caoluisge da bl. deag ar fichid attiagernus Tuadmhumhan.	Mucertachus filius Tordelbachi filii Thadæi *Angustæ Aquæ*, (fuit) triginta duobus annis in Regimine Thomoniæ. (3)	32
Donncha mc Domhnaill da bl. 7 fichche.	Donnchadus filius Donaldi annis viginti et duobus in regimine Thomoniæ. ..	22
Diarmaid mc Toirdhealbhaiee da bl. is fichche.	Diarmitius filius Tordelbachi annis viginti et duobus in reg. Thomoniæ (4)	22
Mathghamhuin maonmhuige os. mbl.	Mathgamanus *Campi-divitiarum* dictus, annis octo. (5)	8
Brian chatha an aonaiee mc Mathghamhna maonmuide se bl. deag ar fichihed—agus is leis an m Brian sa do hionnarbadh Siol m Briain na Ceumrach is na Deisibh Mumhan.	Brianus, *Heros Nundinarum* dictus, filius Mathgamani Campi-divitiarum annis triginta sex. Per Brianum istum expulsa est familia Briani *Præliorum* cognominati, in regionem Desiorum Momoniæ, (6)	36

(1) Cognomen hoc assumpsit a situ Arcis *Caol-uisge*, nempe a faucibus angustis amnis, ad cujus ripam positus erat Arx iste.—Obiit autem anno 1306, ut in Annalibus IV Mag.

(2) Obiit Donnchadus is, filius Tordelbachi, anno 1311, et Mucertachus ejus Successor, anno 1333.

(3) Cum his *Mac Cratinii* annis prope conveniunt probatissimi Annales, ita ut ex Schedis authenticis O'Brianorum, quorum erat Archipoeta et Historicus, hæc omnia descripsisse censendus sit. Quæ autem in annorum numeris non raro depravata leguntur, ex Annalibus corrigantur.

(4) Obiit *Diarmitius* anno 1355.

(5) Obiit *Mathgamanus* anno 1369, iv Mag.

(6) Obiit *Brianus* anno 1400.

|| b

Concubhar mc Mathgamhna Maonmuighe os. mbl. attiagernus Tuadhm. agus is se cead duine do siol m Briain do chuaidh go Carraice O Ceannell la na clainn tar Sionainne an san mbliaghainn 1449.

Tadg an chumascc cnamha tri bl xx ed. attiagernus T.

Mathghamhuin dall cuig bl. na go leith attiaigernus T.

Toirdhealbhacc bog tri bl attaigernus T.

Donnch mc Mathghamna daill da bl. att. T.

Tadg an Comfaidh se bl. att. T.

Concubhar na Sron deich mbl. fitched att. T.

An Giolla dubh dar bainm Toirdealb. og naoi raithe att. T.

Toirdealbhach Donn mc Taidg an Comhfhaid naoi mbl. fitched att. T.

Concubhar m. Toirdelb. Dhuinn mic Taidhg da bl. deag.

Murcha mc Toirrdhealbh. Dhuinn cead Iarla Tuadhm. da bl. deag.

Donncha mor mac Concubhair mic Toirrdealb. Duinn an dara Iarla secht raithe attiagernus 7 is se do tionscain Caislean geal Cluana Ramadha.

Concobarus, filius Mathgamani *Campi divitiarum*, annis octo in regimine Thomoniæ; et is fuit primus O'Brianorum qui ivit ad *Rupem O'Connell* cum suis filiis, ultra Senanum, A.D. 1449. (1) . . 8

Thadæus, *Strennus Ossibus* dictus, imperavit annis 23 in regimine Thomoniæ. 23

Mathgamanus cæcus quinque annis cum dimidio in regimine T. 5½

Tordelbachus *Insipiens* dictus, tribus annis in regimine T. (2) 3

Donnchadus filius Mathgamani Cæci duobus annis in regimine T. 2

Thadæus, dictus *Comfaidh*, sex annis in Reg. Thomoniæ. (3) 6

Concobarus *Naso* decem annis et viginti in regimine Thomoniæ. (4) . . 30

Gildas Niger, cui nomen Tordelbachus Juvenis, duobus annis et uno mense in regimine Thomoniæ. (5) 2¼

Tordelbachus Fuscus filius Thadæi, dicti *Comfhaidh*, 29 annis, in regimine T. (6) 29

Concobarus filius Tordelbachi Fusci filii Thadæi—duodecim annis in regimine T. (7) 12

Murchadus filius Tordelbachi Fusci Primus Comes Thomoniæ, annis 12 in regimine T. (8) 12

Donnchadus Magnus filius Concobari filii Tordelbachi Fusci, 2dus Comes, uno anno et tribus mensibus in Regimine; et is fuit qui incepit ædificare Castellum Album *Cluanramfadæ*. (9) 1¼

---

(1) " A.D. 1444, *Tadhg ua Br. tigerna Tuadhm. decc.*" i.e. Thadæus O'Brian Dominus Thomoniæ obiit. Ita IV M. Erant nempe *Thadæus* iste et *Concobarus*, æmuli pro Supremo Dominio.

(2) Obiit *Tordelbachus* is anno 1460.

(3) Obiit *Thadæus* is anno 1466. iv Mag.

(4) Obiit *Concobar-Naso* anno 1496. iv Mag.

(5) Obiit *Gildas* is anno 1499. iv Mag.

(6) Obiit *Tordelbachus Fuscus* anno 1528. iv Mag.

(7) Obiit *Concobarus* iste anno 1539. iv Mag.

(8) Obiit hic primus Comes anno 1551.

(9) Obiit 2dus Comes anno 1553. iv Mag.

Domhnall Cleirech mac Conq.bair mc Toirdealb. Duinn cuig bl. attaigernus T.	Donaldus Clericus filius Concobari filii Tordelbachi Fusci, 5 annis in Regimine Thomoniæ.	5
Concubhair mc Donnch. mic Conchubhair mic Toirrdealbh Dhoinn. an treas Iarla, is se do chriochnaig Caislean gel Cluana Ramadha. Da bl. go leith 7 fiche bl. attaigernus T.	Concobarus filius Donnchadi filii Concobari, filii Tordelbachi Fusci, 3tius Comes, qui absolvit Arcem Album Cluanramfadæ, 22 annis cum dimidio.	22½
Donncha mc Concubhair mc Donncha mc Concubhair mc Toirdealb. Duinn, an ceathramadh Iarla ata an anossa a Mumain, 1608."	Donnchadus filius Concobari filii Donnchadi filii Concobari, filii Tordelbachi Fusci, 4tus Comes, is est qui *nunc* regnat, anno 1608.	

Fol. 5.

Sequitur deinde Opusculum cui titulus—" *Ginealach Iarla Tuadmumhan ann so,* Genealogia " Comitis Thomoniæ hic." Nonnulla extant in margine, ex quodam *Tigernachi* et *Chronici Scotorum* Codice apposita, quæ cum aliis eorumdem Annalium Codicibus diligenter conferenda sunt.—Sic exempli gratia—" Anno 1030. *Gormfhlaith Inghen Murcha mc Finn, mathair* " *Sitriocha mc Amhlaoimh Righ Gall,* 7 *Donncha mc Briain Righ Mumhan,* obiit.—Tigernach." i. e. Gormlata, filia Murchadi filii Finni, Mater Sitrici Regis Alienigenarum, et Donnchadi filii Briani, Regis Momoniæ, obiit.—Hæc cum IV Magistrorum Annalibus, cum Tigernachianis, Ultoniensibus et Inisfalensibus, ad ann. 1030, manifeste conveniunt.

Fol. 6.

Folium hoc Cifris Arabicis 491 designatur, et paginæ sequentes iisdem Cifris, eademque manu, ordine consecutivo 492, 493, &c. usque ad folium 14m. inclusive, quod indicat folia hæc, a quarto ad 15m. ex alio quodam Codice desumpta esse.—Omnia fere quæ in his foliis continentur, O'Brianorum Genealogias respiciunt, iis paucis exceptis, quæ in folii 13tii pagina 2da extant sub hoc titulo.—" *Blog do Senchas Burcach ann so, amhail fuarus a leabhar Iris Clainne i Maol-* " *chonaire.*" i. e. Pars Historiæ Genealogicæ familiæ De-Burg hic sequitur, prout eam inveni in Libro dicto Iris familiæ O'Maolconriorum.—Sex lineis interpositis, hæc sequuntur—" *Bunchios* " *Baruin chaislen i Chonaing,* ·i· *Tigherna Burcach Contae Luimnigh annso.*" (i. e. Origo Genealogica Baronis Arcis O'Conang, nempe Dñi de Burgo comitatus Limericensis hic sequitur.)

Fol. 15.

Erravit procul dubio qui, in Elencho huic Codici præposito, innuit hæc omnia manu *Andrei Mac Curtin* descripta fuisse, annum circiter 1721. Opus enim exaratum ab *Andrea Mac Crutin,* quem *Mac Curtin* erronee appellat, incipit a folio hoc 15to, et præcedentium foliorum characteres, etsi eodem atramento et manu scripti videantur, diligentius tamen insipicienti, alia manu scriptos fuisse patebit. Aspiratio quæ literas quiescentes, in foliis subsequentibus a folio hoc 15to indicat, semper simplici puncto exprimitur, sic. In præcedentibus vero sæpe ad Cifram Arabicam 2 accedit, sive potius ad dimidium literæ cursivæ h, sic ˀ

Discrepant etiam abbreviationes syllabarum; litera *a*, in foliis a 15to subsequentibus, minus diligenter, et magis cursive, seu festinanter, descripta legitur quam in præcedentibus.—Desinit etiam

Genealogia O'Brianorum, folio 5, in anno 1608, quo scriptor Catalogum istum se descripsisse, et Donnchadum O'Brian, *quartum* Thomoniæ Comitem, tum superesse declarat.—Folium 14m. desinit in Genealogia *Ricardi de Burgo*, qui eo tempore floruit. Numerat etiam scriptor quatuor *Ricardos*, quinque *Ulicos*, et duos *Gulielmos* de Burgo, ordine consecutivo a *Waltero*, et ultima ejus verba sunt—"*Tu fein an cuigead Riccard.*" Tu ipse es quintus Ricardus. Hæc autem omnia simul collata indicant prima 14m. folia scripta fuisse annum circiter 1608.

Incipit a folio 15to. Tractatus cui titulus—

"Ag so don prímh leabh. Seanchusa da n gairid eolaig Caithreim Toirrdealb. iona nochtar gach gníomh tasgamhail da harla attuadmumhain, no san Mumhain bud tuaid, ar fead tuill 7 da chead bliadhan, no o gabhadar Goill, beagnach urlamhas Eireann, go bas an Chlaraigh, ar na cheid sgriobh le Sean mc Ruaidhri mc Craith .i. Prímh Seanch. Saoirseacta Cais, san mbliadhain d'aois Xp. 1459, amhail is follas san 19 lethanach den prímh leabh. cian aosda e7na, ata re a feigsin anu, 7 ar na nuad sgriobh anois le h Andrias mc Cruitin chum usaidhe Thaidhg mc Seaain mc Mathgamhna mc Donnch. mc Taidhg oig mc Taidhg mc Donnch. meic Ruaidhri mc Mathgamhna doill, mc mc Con mc Conmetha, mc mc Con m. Lochl. m. Conmetha moir o na Ranna 1721.

Ar tteas. durlamhas Eirinn a seilbhe Ghall san mbliadhain d'aois Xp. 1172, 7 ar sgarad caoimhrighe re gach clann do fhuil Mile Esbaine, do gabh. Donnch. Crannruaidh Cathbuannhar Cairbreach tar eis athar, et. c. * * * * * *

"Hic est præclarus liber Historicus, quem appellant Docti—"*Victoriæ Tordelbachi,*" in quo exponuntur facinora præclara, quæ evenerunt in Thomonia, vel in Momonia Septentrionali, spatio plusquam ducentorum annorum; vel a quo obtinuerunt Alienigenæ paulo minus quam Imperium Hiberniæ, usque ad obitum (O'Briani) Calvi; quod opus primo scriptum est a Johanne filio Roderici *Maccraith*, i.e. præcipuo Historico ex-professo *Cassorum*, A.D. 1459, ut patet ex 19na pagina primi libri antiqui ejusdem, qui extat videndus *usque hodie*, et iterum de novo describitur nunc per *Andream M'Cruitin*, ad usum Thadæi, filii Johannis, filii Mathgamani, &c. &c.

Anno D. 1172, a tempore quo cessit Dominium Hiberniæ potestati Anglorum, et a quo translatum est Imperium a quovis Postero Sanguinis Militis Hispanici, (i.e. *Milesii*) potestatem obtinuit Donnchadus O'Brian, appellatus *Arboris Sanguinei Victricis Carbrechensis*, post Patrem suum; obtinuit nempe Imperium latum, Potestatem illustrem, strenuam, supra regiones pulchras, abundantes populis, Thomoniæ; et hæc est tota latitudo et longitudo Regni istius, nempe a Saltu diuturnæ Memoriæ Con-cullani (hodie Circullin's Leap) usque ad Vadum Tributi Boum, et a finibus territorii Birrensis ad Montem Aineclíachensem," &c.

Hæc est itaque Historia illa *O'Brianorum*, scripta a Jo. Magrath, anno 1459, quam non raro memorat Auctor Vocabularii Hibernici, Parisiis editi anno 1768, titulo "*Caithream Toirrdealbeach,*" sive Triumphi Tordelbachi O'Brian, cujus aliud exemplar extat in Bibliotheca Regia Parisiis.

In hoc exemplari plura desunt ab anno 1285 ad annum usque 1384, ut patet ex Codicis folio 30.

Omissa autem partim supplentur, usque ad folium 71, ubi alter hiatus occurrit in rebus gestis anni 1314. Hæc autem solius Provinciæ Momoniæ res gestas comprehendunt.

FOL. 110.

Cætera a folio 71, integra sunt, usque ad folium 110, in cujus prima pagina desinit abrupte *Historia* ista *O'Brianorum*, in obitu *Mucertachi O'Brian*, anno 1333. Quæ de ejus Successoribus narrantur pauca sunt, et his verbis—"*Gabhas Diarmait Cennas Tuadhmumh. ar f. 7h* "*da blaidhain 7 fithche, 7 ni h aithrister moran da imn7haibh an f7h soin, oir do bhi an tir go* "*sona siothchante re na linn, go bhfuair bas, 7 gur hadhnacadh amur Innse e, an bliadain daois* *XP.* 1333." i. e. Obtinuit Principatum Thomoniæ Diarmitius, post Murcertachum, fratrem suum, spatio annorum 22, et non narrantur multa de gestis ejus, spatio isto; fuit enim Regio prospera et pacifica durante ejus Imperio, usque ad obitum ejus, et sepultus est in Insula sua, anno D. 1333.—Deinde in margine hæc verba leguntur—"*Tesda began do suim an leabhair so.*" Desunt pauca de Summa Libri hujus.

Fol. 111. Carmen continet breve *Andrei Mac Cruitin* supramemorati, de laudibus O'Brianorum, quod istius familiæ Duces supra modum extollit.—Folium 112 vacuum omitto.

Sequuntur jam Tigernachi ANNALES, *ut in hoc Codice Dublin,* FOL. 113.

Incipit hoc folium ab iisdem verbis quibus Codex Bodleianus, Rawl. 488. ab obitu Alexandri Magni, quo tempore *Cimbaoth Rex erat Ultoniæ:*—Desunt itaque in ambobus omnia ab ipso Mundi initio, unde Tigernachus, æque ac Beda, et cæteri Chronographi veteres exordium duxerunt. Attamen hiatum hunc minus deflendum reddunt ipsa Tigernachi verba, quæ in hoc folio leguntur—"*Omnia Monumenta Scotorum usque Cimbaoth incerta erant.*" Quæ igitur præcesserunt, et Tigernacho fabulis involuta videbantur, Sæculo xi, vix deflenda erunt Sæculo xix, et hoc veteris Annalistæ testimonium, satis superque eorum opinionem evertit, qui Hibernorum Annales a profundissima antiquitate auspicantur.

Codicem hunc Dubliniensem ex Bodleiano descriptum fuisse, demonstrat non solum hiatus is in initio, cum antiquiore Bodleiano ad unguem conveniens, verum et ipsa scribendi ratio, quæ Amanuensem non aliud sibi onus impositum putasse prodit, quam onus accurate imitandi formas abbreviationum. Maximam porro ignorantiam prodit, non solum in barbara Bodleiani Codicis orthographia serviliter imitanda, verum multo magis in hoc, quod omnia describat absque ullo hiatu, ac si nihil omnino in Codice Bodleiano desideraretur.

FOL. 122.

Deest, exempli gratia, in Codice Bodleiano folium septimum; et qui Dubliniensem inde descripsit, nihil ibi deesse ratus, totum descripsit *absque ullo hiatu;* ab anno 4to post captivitatem Patricii, transivit ad annum abinde fere centesimum, idque in ipso medio paginæ b, folii 122, minime advertens folium septimum Codicis Bodleiani penitus desiderari!

Quis nescit, in tanta rerum nostrarum penuria, quantum hæc oscitantia antiquitatibus Hibernicis detrimenti et contumeliæ attulerit?—A captivitate Patricii transit Codex Dubliniensis ad obitum *S. Cianani* Damliagensis, nihil inter utrumque referens, nisi pauca quædam de Juliano Apostata, quæ ultima sunt folii septimi Bodleiani!

FOL. 133, 134, &c.

Desunt in his foliis eadem quæ in Bodleiano ab anno 765 ad 973, itemque ea quæ in Bodleiano Codice desunt ab anno 1003 ad an. 1018. Cætera recto ordine sequuntur usque ad annum 1088, ubi hæc notanda sunt.—"*Tigernachus huc usque scripsit, et hoc anno quievit.*"—Procedunt deinde folia ordine, ad annum 1178; quæ autem in Codice Bodleiano, ab anno isto, *diversis manibus* scripta sunt, usque ad annum 1407, ea, in hoc Codice Dubliniense, una eademque manu scripta sunt, et expliciunt in ejusdem folio 161.—Chartacea sunt et vacua quæ deinde sequuntur usque ad fol. 164.

FOL. 164.—*Incipit Chronicon Scotorum.*

Quæ ad Codicis finem procedunt, a folio 164, manu longe pulchriore, et Characteribus Hibernicis, *Chronicon Scotorum* exhibent, usque ad folium 219, et annum 1135. Prima duo folia, i.e. hujus Codicis folia 164 et 165, Historiam universalem breviter attingunt a creato Mundo ad nativitatem S. Patricii, sed plura folia tum desunt.—Quæ remanent, res Hibernicas summatim enarrant usque ad annum prædictum 1135.

De Codicibus Dubliniensibus, hæc scribit, vir doctus J. Barret, Collegii SS. Trinitatis Bibliothecarius, in Epistola ad Ill^m. virum Ricardum Marchionem, nunc Ducem, de Buckingham et Chandos.

MY LORD,

The College Library is possessed of no copy of Tigernach's Annals that ever belonged to Primate Usher, so far as I can find; no such being mentioned in his Catalogue, or placed among his MSS. It however possesses two MSS. of that author, by his continuator, marked H 15 and H 16; of which the first is written on paper, and the second on parchment. The book H 15 is entitled "Miscellanea Hibernica:" and is thus described on a leaf at the beginning of the book.

"In hoc vetusto ac valde pretioso Codice, hæc Antiquitatum Hiberniæ Monumenta continentur.

"1. Tractatus Genealogicus ex Libro authentico desumptus.

"2. Tractatus historicus de bellis familiæ O'Brienorum, tum secum invicem, tum contra Anglorum "duces, a medio Sæculi xiii usque ad 1318, a Joanne Magrath. Scriptore fere coætaneo exaratus, "atque ex Autographo existente anno 1721 ab Andrea *Mac Curtin* fideliter, descriptus. (1)

"3. Annales Tigernachi Clonmacnoisensis, qui ab Augustino *Magrada* (2) Canonico de Insula "Sanctorum, et post ejus mortem, a quodam Anonymo Scriptore continuantur ad annum 1407.

"4. Antiquum Monumentum, vulgo dictum Chronichron Scotorum. Videtur esse Compen-"dium prædictorum Annalium Tigernachi. Hæc omnia monumenta zelo ac industria illustris-"simi ac Reverendissimi Joannis O'Brien, Episcopi Cloynensis et Rossensis in Hibernia, qui die "xiii mensis Martii 1769, Lugduni in Galliâ obiit, comparata, et in unum hunc Codicem digesta "fuerant."

The Chronicle of the Scots, being the fourth Tract above mentioned, is imperfect at the end: it reaches from the Creation, to A.D. 1150. The other MS. marked H 16, is entitled on the back,—"The Continuation of Tigernach." As it has several chasms, there are in various places leaves of paper inserted, and some of them written in a modern hand; but the book itself is

---

(1) Lege "*Mac Cruitin.*" (2) Lege "*Magriada.*"

written on parchment. I found the following description, (which I believe relates to this book) on a loose leaf in the Ulster Annals. "The Continuation of Tigernach begins to be legible from "the battle of Clontarf, in the year 1014. It has a deficiency from thence to the year 1138. "It wants from this year to 1171; and is again defective from the year 1316 to the year 1413. "It is intire from this year, but in different hands to 1568. From this year, hardly legible to "the end, 1571."

Being unacquainted with the Irish language, I can form no opinion of the book, except from some marginal notes that occur in it, and which chiefly relate to dates. The earliest date I find is 1138, and the latest 1561: but these are neither at the beginning nor end of the book; for there are leaves before the date of 1138; but as I find they relate to wars chiefly between the English and Natives, I am led to believe that they are misplaced. And in one marginal note I find it observed that there is a chasm in the MS. from 1138 to 1170.

On one leaf towards the conclusion of the book, but in a hand and ink very different from what occurs in other places, there are recorded transactions in Ireland, to which I find the dates 1695, 1636, 1648, and 1654, annexed.

And on a leaf of paper at the beginning is written what I should suppose to be a Preface, and in a hand very different from any other in the book, with the date of November, 1698, about which time probably the parchment leaves of this book were collected and bound together in its present state. JOHN BARRETT.

CODEX IV.—*Dubliniensis, H.* 16.

Codex est membranaceus, Sæculi 15ti, diversa opuscula continens, et incipiens ab anno 1014. Titulum præsefert *Continuationis Annalium Tigernachi.*—Folia recto ordine procedunt ad annum usque 1138, sed deinde desunt omnia ad annum 1170, a quo anno sequuntur res gestæ chronologico ordine usque ad annum 1316, dempto anno 1230. Desunt omnia ab anno 1316 usque ad ann. 1413. Quæ postea narrantur diversis manibus scripta sunt, usque ad annum 1568. Cætera vix legi possunt usque ad finem, et desinunt in anno 1571.

De Codice 5to consulenda sunt Prolegomena nostra, pag. clxxii, et Flahertæi Ogygia.

EXCERPTA EX TIGERNACHI FRAGMENTO,

In Codice Rawl. 502.

Paucissima sunt quæ Hiberniam tangunt in primis foliis hujus Fragmenti, eaque, sequentibus verbis, et sequenti ordine occurrentia, hic in unum colligimus, quia desunt in reliquis Codicibus, in quibus prima folia ista desiderantur. (1)

Fol. 1. *b*, lin. 34.

Cobtach Coel-breg mc Ugaine moir regnat in Hibernia.

Cobtach Coel-breg mc Ugaine moir do loscud co tricait rig imme, in dind rig maige Ailbe, hi Bruidin Tuamma-Ten-bath-samrud la Labraid Loingsech moen, mc Ailella aine, mc Loegaire luirc, mc Ugaine moir, in digail a athair 7 a senathair ro marb Cobtach Coel. Cocad osheim etir Laigniu 7 Lech Cuind. (2)

" Cobtachus—*Coel-Breg*, (3) filius Uganii Magni, combustus, cum 30 Regulis secum, in Arce Regali Campi Albi, in Domo Regia Collis Stragis sanguinei, per Labradium Navalem, divitiis celebrem, filium Alildi Illustris, filii Laogarii Ferocis, filii Uganii Magni, ad vindicandum Patrem suum et Avum, quos occidit Cobtachus *Coel-Breg*. Bellum exinde oritur inter Lagenienses et Dimidium Conni (i.e. Dimidium Septentrionale Hiberniæ.) (4)

Fol. 4.—" Incipit v Ætas, quæ continet annos DLXXXIX, ut Poeta (Hiberuensis) ait,

" O doerad in Phopuil co gein Fiadait Fedil,
" Coicc cet is noe mbliadhna *lxxx* co demhin.
" O Adam cen genmain cen mac Maire minn
" It da bliana l. *ix* cet is tri mile."

id est.—A captivate Populi, ad ortum Fiadachi Mœsti (Regis Hiberniæ)
Quingenti et novem anni et Octoginta vere, (589)
Ab Adamo ad Nativitatem unigeniti filii Mariæ dilectæ,
Sunt duo anni 50, nongenti et ter mille (3952.)

Extat in hac Bibliotheca Stowense Carmen vetus Maolmurii, nono sæculo scriptum, unde hos versus Hibernicos Tigernachus sæculo undecimo descripsit; ex quibus plane intelligimus veteres Hibernos, in supputandis annis ante Christum, Hebraicam Veritatem prætulisse Versioni

(1) Folium primum hujus Codicis, 502, Compendium continet Historiæ Universalis, ex *Julio Africano, Eusebio, Hieronymo, Orosio*, et *Beda*, lituris ita offuscatum, ut non nisi hinc inde legi queat.

(2) Prima quæ de Hibernia occurrunt, sic scripta leguntur Folio I. b. Columna 2, ad imum paginæ, linea 34.

(3) *Coel* tenuis, angustus, gracilis. *Breg* campus est in Midia, ubi Antiqui Reges Regiam Temoriæ Arcem condiderunt. De *Cobtacho* hoc Rege Hiberniæ consulendi sunt *Annales IV Magistrorum*, et *Flanni* Carmina, eaque conferenda sunt quæ supra diximus pag. xiii, et infra de Regno *Cimbaothi*, in his Annalibus, pag. 1.

(4) De dimidio Conni vide Annales hos ad ann. 185.

Græcorum; annos statuentes ab Adamo ad Christum 3952, cum juxta LXX Interpretes, anni sint 5199. IV Magistri quidem in Annalibus suis adhærent Codicibus Græcis, uti et plurimi antiqui Patres Græci et Latini; id autem faciunt, non quod veram istam supputationem existiment, sed quod Ecclesiæ veteres, usque ad S. Patricii tempora, Versione Græca utebantur; (1) et antiqua Latina, dicta Italica, nihil aliud fuerit quam Versio LXX Interpretum, in linguam Latinam translata, quæ Versio Latina per totum orbem Romanum prævaluisse videtur, ex Patrum citationibus, editis a Flaminio Nobilio, atque ex Textu quadruplici edito a Bianchinio, in 3bus Voluminibus in folio, Romæ 1748.

FOL. 4, *b*. Columna 1, lin. 23.

" Ab egressu Scotorum de Ægypto mille anni sunt, ad decimum hunc annum Darii Regis " Persarum. Mundi III.D.XXIX."

" Decimus Darii annus fuit Periodi Julianæ 4169, ante Christum, 545,—consentientibus cum Petavio doctissimis Chronographis.—Ergo adventus Scotorum in Hiberniam—(quidquid asserant recentiores,) annum istum antecedere nequit, juxta Tigernachum, et Flahertcus hallucinatur, dicens, " Salomone Solymis regnante, *optimi quique Scriptores Patrii, concordi calamo*, referunt " Scotorum ex Hispania in Hiberniam appulsum." Ogyg. pag. 83.

Inter Nennii Capitula, X.mum his verbis intitulatur—" Qua ætate Brittones venerunt, et " qua *Scithæ*, i. e. Scoti, qui nunc dicuntur *Hibernenses*, ad Hiberniam; et quomodo Brittones " a Pictis et Scotis impugnati sunt—quo etiam tempore Romani Monarchiam Mundi adepti " fuerint, et Scotorum peritiam." (2)

Jam vero in capitulo isto, Nennius Scotorum in Hiberniam adventum refert ad " annum *millesi-* " *mum secundum* post Ægyptiorum mersionem in mari rubro, et venerunt ad Regiones *Dalrieta*. " *Sic mihi peritissimi Scotorum nunciaverunt*." (3)

Eadem fere habet paulo ante Nennium Ængusius Colidæus, cujus opus, *Psaltair na rann* dictum, i.e. Compilatio metrica, videre contigit, in eodem Codice Bodleiano, unde hæc Tigernachi Fragmenta excerpsimus; opus notissimum ex Usserii Primordiis, pag. 612, editionis Dubliniensis, et ex Waræi antiquitatibus. Hib. c. 8, pag. 8.

---

(1) Versio antiqua Italica, quam in Hiberniam introduxit S. Patricius, et quæ in " Confessione" ejus passim citatur, in usu fuit in Hibernia usque ad annum 815, uti notat Usserius, in opere—" The Religion of the Ancient " Irish."—Atqui ista antiquissima versio Latina, non alia erat quam versio ex versione Græca lxx Interpretum, neque aliam de æra Mundana opinionem habebant veteres Hiberni, usque ad tempora Mancheni, Lethensis Abbatis Sæculo vi. quam quæ ex Græcis Codicibus profluxit.

(2) Galei xv Scriptores, Oxoniæ, fol. 1691, pag. 101. Confer Giraldum, qui eadem ex libris Hibernicis enarrat, Topogr. Hib. Dist. 3, c. 6, p. 737, ed. Francofurti.

(3) Nennii Capitula, xv Scriptores, Oxoniæ, fol. 1691, p. 95, et cap. 9, ib. p. 101, et c x. " Brittones vene- " runt in 3tia ætate mundi ad Britanniam, *Scythæ* autem, i. e. *Scoti*, in 4ta ætate mundi obtinuerunt Hiberniam. " *Scythæ* autem qui sunt in Occidente, et Picti de Aquilone, pugnabant unanimiter et uno impetu contra Britones, " indesinenter, quia sine armis utebantur Britones." De *Scotis*, vide Indices ad Rer. Hibern. vol. 1.

Dalrieta Regio est in Ultonia—Scoti nempe ex Hispania in Hiberniam migrantes, primo pervenerunt ad partes Hiberniæ Australes, et demum ad Boreales.—Confundendi non sunt *Dalriadi* in Ultonia cum *Dalaradiis* in eadem Provincia,—Dalaradii vel *Dalnaradii*, (Anglice the *Ardes*,) erant in Comitatu hodierno Dionensi, Dalriadi (the *Routs* Anglice) in Antrimense.

Extat etiam in hac Bibliotheca Stowense, Eochodii O'Floin Carmen Hibernicum, scriptum sæculo nono, incipiens "*Eisteadh Aos eagna aibhinn,*" i.e. Audite O Docti, sapientes Regionis dulcium Carminum, &c. in quo annum adventus Scotorum in Hiberniam ex Hispania his verbis describit—

Seachtmhadh o Cuig dia dardaine,
Ro frith seachtmadh Fheane,
Gabhsad ittallain tiri (Erean)
I Calen Mai. a mis greine.

Septima Lunæ, dies inter duo jejunia, (i. e. Dies Jovis)
Fuit septima Lunæ Feniorum, (i. e. Scotorum)
Qui obtinuerunt terras Regionis Hiberniæ,
Ipsis Kalendis Maiis, in mense Sacro Soli. (1)

Flaherteus ex his versibus, ipsum annum adventus Scotorum demonstrare aggreditur. "Anno, " inquit, Periodi Julianæ 3698, qui est, juxta Scaligerum, Salomonis regnantis quintus, et mundi " 2934, Cyclo Solis 2, Lunæ 12, litera feriali *E*, Kalendæ Maiæ concurrebant cum septimo " die Lunæ, et quinta hebdomadis feria, nec toto Salomonis regno, imo nec toto sæculo ab " Patris Davidis ortu, ad Salomonis obitum, ea connexio diei mensis, hebdomadæ, ac Lunaris " ætatis, accidere potuit, nisi solo hoc ipso anno, ergo is erat annus adventus Scotorum in " Hiberniam.—Subtilia sunt ista. Sed forsan, certius inferendum esset, Poetam istum Sæculi noni, " calculos retro duxisse ope Calendarii. Tigernachus enim inquit, "*Omnia Monumenta Scotorum " usque ad Alexandri magni tempora esse incerta.*"

Hæc sunt antiquissima Hibernica quæ Scotorum adventum in Hiberniam respiciunt.

Quod si Regionem unde in Hiberniam venerunt inquiramus, ex Hispania clamant omnes, etiam Hispani Scriptores cum Isidoro, (2) et gentium variarum in Hibernia nomina Hispanica, servata a Ptolemæo. (3) Inter antiquissimos Hibernos qui Hispanicam Originem memorant, hodieque manent, numerandus est prædictus Ængusius Colidæus, cujus verba ex hoc ipso Codice Rawlinson, 502, fol. 44, Columna 2, linea 40, sic sequuntur. (4)

---

(1) En Mensem Sacratissimum anni Ethnicorum Hiberniæ, Soli peculiariter sacrum—uti explicavimus in Rer. Hibern. tomo I. Vide Indices ad Voces *Annus*, *Grian*, *Samin* in opere isto.

(2) " Scotia eadem et Hibernia, cujus partes priores Iberiam, et Cantabricum Oceanum intendunt, unde et " Ibernia dicta, Scotia autem quod a Scotorum gentibus colitur," &c. Orig. l. 14, c. 6.—Iberos in Hibernia indicat his verbis Orosius, Sæculi 4ti Scriptor. Hist. l. 1, c. 2.—" Hibernia Insula inter Britanniam et His- " paniam sita, longiore ab Africo in boream spatio porrigitur. Hujus partes priores intendunt Cantabrico " oceano, Brigantiam Collaciæ civitatem, ab Africo sibi in Circium occurrentem, spatioso intervallo procul " spectant, ab eo præcipue Promontorio ubi Scænæ fluminis ostium est, et *Velabri* (i. e. Illiberi) *Luceni*que " consistunt. Hæc a Scotorum gentibus colitur." Ed. Havercamp.

(3) Vide Rer. Hibernicar. vol. 1, ubi de Ptolemæi Geographia Hibernica.

(4) Ængusii Opus hoc constat versibus Hibernicis 8256, a Codicis folio 19 numeratis, et Historiam Veteris et Novi Testamenti continet, ad imitationem Carminis Paschalis Sedulii.

Foenius mac Baadh ni brec—mc Magach min na morthet,
Noch ar b athair cen ecna—he athair na Scitheeda.
Is dia Sil Gaedil glann—ro sataegid Agmara
Gabsat dar sluaig feig seng fail, rigi n Erenn a hEsspain.

VERSIO.

Fænius filius Baadi, non falsa cano, filii Magachi dilecti, magnorum facinorum,
Qui fuit Pater vester, supremus sapientum—is Pater fuit Scitharum.
E semine ejus Gathelus illustris—a quo ortus est Agmara—
Expugnaverunt eorum exercitus bellicosi antiquam Faliam—Regnum nempe Hiberniæ, ex Hispania.

His adjungit Ængusius Carmen cujusdam vetustioris Poetæ, quem Dublitirium appellat, cujus operis titulum indicat his verbis—" *Duan Duiblittrech in so for sin Panechte,*" i. e. Carmen Dublitterii de Pandectis, sive de utriusque Testamenti Historia Universale. (1)

Sequitur deinde aliud Carmen, folio 43, *b*. cui Titulus " *In fir leighind Mac Coisse cc do tri* " *Runna in Domhain,*" i. e. Prælector Mac Cosseus hoc Carmen composuit de 3bus Divisionibus Mundi.—Hujus Carminis versus sunt 132, quorum ultimi sic leguntur, fol. 43, *b*, col. 2, linea 46.

hEsspain o sleib Pirein siar—tuaid do thaib mara Torrein,
Muir in a timchell Candia—s. illeith siar fri Gallia.
Ithe tuatha gabait glann—Gallia Petice Tingitain,
Traconensis ria cle—Lucitain, tuait Cartagne.
Tir suairec, suban, setaib, irrech—tir isetar m. Miled,
Tir n glerien gablach fri glor—tir is tarbach ro fesson.

Hispania tendit a montibus Pyrenæis occidentaliter—ad septentrionem maris Tyrrheni,
Maris qui circumdat Candiam, sed vergit dimidio occidentaliter ad Galliam.
Sunt populi victores illustres in Gallia, Betica, Tingitana,
Traconensis ad levam, Lusitani Populi Carthaginis,
Regio jucunda, succulenta, divitiarum et prosperitatis—Regio unde orti filii Milesii,
Regio illustris, victrix præ gloria—Regio fructuosissima nota."

---

(1) Vox Pandecta non, ut nunc, libros Legum Justiniani exprimebat, sed Testamenta Vetus et novum, ut in Bedæ Historia Wiremuthense, cap. 15, et in Alcuino apud Baronium an. 778, Num. 27.

TIGERNACHI NOTÆ CHRONICÆ RESTITUTÆ.

Æræ Christianæ usus Hibernis ignotus fuit, vel saltem non adhibitus in Chronicis Hiberniæ, usque ad Sæculum X. Neque enim eam adhibet Flannus, qui Synchronismos Regum Hibernorum cum exteris scripsit, paulo ante annum 1050 quo obiit; et certe Flaherteus, qui alium Tigernachi Codicem penes se habuit, not semel asserit æram communem ab Hibernis usurpatam non fuisse ante annum 1050, (1) neque in designando anno, quo operimentum veteris Ritualis Hibernici, in hac Bibliotheca servati, factum est, ulla mentio fit æræ communis, etsi Rex Donnchadus O'Brian, qui operimentum istud fieri fecit, floruerit usque ad annum 1064, (2) neque in designando tempore quo scriptus est Codex Hibernicus Evangeliorum in Harleiano, No. 1802, ulla fit mentio ejusdem æræ, quamvis aliunde demonstraverimus, librum istum scriptum fuisse anno 1138. (3)

Sed nec valde derogare censenda est ignorantia hæc æræ communis, a certitudine Chronologica Tigernachi, si alia adminicula præbet, quibus annus cum æra ista conveniens certissime eruitur. Æra communis æque ignota fuit Saxonis ante Sæculum viii. Deest certe in Charta Withredi Regis; et tamen annum æræ communis, quo charta ista exarata est, indicavimus in Catalogo MSS. Stowensium, vol. 2, p. 112. (4)—Italis, qui Fastis Consularibus utebantur, æque ignota erat Æra Christiana usque ad finem Sæculi vii. Unicum enim extat exemplum, valde suspectum in Epistolis S. Gregorii Magni 2 Ep. l. 12. "Datum Kal. Jan. anno ab Incarnatione Dni 593, "Indictione ii."—Series, itaque annorum Christi, in Chronicis Eusebii, Hieronymi, et aliis, procul dubio, a Librariis apposita fuit, post annum æræ Com. 532, quo æram istam Dionysius Exiguus excogitavit.

Rariorem hujus æræ usum in Hibernia, etiam Sæculo xi, indicant notæ Tigernachi, Annum obitualem decantatissimi Herois *Cucullin* indicantes his verbis, *Kal.* 1. *Mors Concullini fortis-* "*simi Herois Scotorum. Kal.* 2. *Kal.* 3. *Kal.* 5. *Kal.* 6." Hæ notæ indicant Kalendas Jan. incidisse, in feriam primam anno quo *Cucullinus* obiit; et sequentibus annis in ferias 2, 3, 5, et 6, unde certissime eruimus annos istos fuisse Julianos, a Kalendis Januariis incipientes, æræ Com. 2, 3, 4, 5. Idque confirmatur ex Chronico Scotorum ad annum 432, quo Kalendis Januariis feria 6 adjicitur; deinde enim auctor inquit "A morte *Concullandi* Herois, usque "ad hunc annum, CCCCXXXI anni sunt elapsi," quibus dictis ad lineam redit annum huic proximum CCCCXXXII his verbis designans.—"Patricius Archiepiscopus in Hiberniam venit, "atque Scotos baptisare inchoat, nono anno Theodosii Minoris, primo anno Episcopatus Sixti, "qui fuit XLV Episcopus Ecclesiæ Romanæ, in IV anno *Laogarii Mc Neil* Regis Hiberniæ."

Præterea Incarnationis æram non nisi hinc inde, parce admodum, ad res Hibernicas accommodare studet Tigernachus; cujusque anni, quo quidquam memoriæ prodit, notam satis certam

---

(1) Ogyg. pag. 40.
(2) Vide Catalogum Codicum MSS. Bibliothecæ Stowensis, Appendice ad vol. 1.
(3) Vide Rer. Hibernicar. vol. 1. Indices, Vocibus Codex et Evangelia, et part ii, pag. cxliv.
(4) Vide Catalogum prædictum Vocibus *Charta*, et *Withredus*.

se præbere se putans, signando *Kal. Jan.* et adjiciendo notam ferialem, in quam Kalendæ Jan. eo anno inciderunt. Exempli gratia *Kal. Jan. iiii. Con ced cath,* (i. e. Connus Centum Præliorum, " Regum Scotorum Connaciæ Sator,) et Rex Hiberniæ, die xx Octobris feria iii occubuit."—Hic feriæ iiii concursus cum Kalend. Januariis, et feriæ iii cum die 20 Octobris, uno eodemque anno, non contingit denuo in eodem Cyclo solari annorum 28, ac proinde, numeris ferialibus ita stantibus, necesse est Tigernachi mentem esse, Connum occisum fuisse A. D. 212, dum ad Comitia Temorensia, proximis Kalendis Novembris solenniter tenenda, præpararet. (1)

At, Amanuensium incuria, numeri feriales in Codice Bodleiano valde depravati leguntur; in pluribus locis penitus omissi, in aliis repetiti, adjecti, vel prætermissi promiscue, nulla nota intercedente vel Lunare vel feriale; unde magna confusio orta est, quæ non nisi summo labore, ac incredibili prorsus diligentia superanda erat. In exemplo allato de obitu Conni, duæ difficultates occurant insuperabiles, 1. quod numeri feriales in Codice Bodleiano non conveniunt cum numeris in Flaherteano. 2. quod juxta Tigernachum ipsum, occisus fuerit Connus Imperante Commodo, qui obiit anno C. 192.

Ad hanc difficultatem tollendam, annos æræ Communis apposui in Margine, quibus Anni Imperatorum conveniunt, ubicumque a Tigernacho memorantur; et notas temporum certissimas indicavi, ex opere eximio " *L' art de verifier les dates,*" aliisque, quorum ope, Notæ feriales Tigernachi, et anni quibus res in Hibernia gestas enarrat, juxta Laterculum sequentem, ad pristinam integritatem revocantur.

LATERCULI CHRONOLOGICI DESCRIPTIO.

Istius Laterculi prima Columna indicat annos æræ communis, a Dionysio exiguo excogitatos, in quibus omnes per Europam ubique gentes conveniunt.

Secunda Cyclum solis indicat annorum 28, quo Literarum Dominicalium ordo annis 28 redeuntibus explicatur.

Tertia Literas Dominicales cujusque Cycli solaris indicat, ac proinde Bissextiles. Harum orbis anno quovis 28 absolvitur, et iterum redit ad easdem literas, unde Cyclus præcedens Solaris profectus erat.—Hic Cyclus Romano more incipit a Bissextili, Literisque. G F.

Quarta Cyclum Lunarem annorum 19 indicat, quibus vertentibus Neomeniæ ad idem fere principium unde profectæ erant redeunt.

Quinta diem Hebdomadæ in quem Kalendæ Jan. quovis Christi anno commune inciderunt.

Sexta annos Periodi Julianæ.—Septima Olympiades—Octava Indictiones.

Cyclum Solarem a Tigernacho non semel memoratum invenio. Perspexit nempe, cum Mariano Scoto, aliisque contubernalibus, dies anni Juliani 365 efficere hebdomadas 52, et unum diem superfluum; et septem dies cujusvis hebdomadæ exprimi in Calendario per septem literas

(1) Die lunæ, et die martis denatum inquit *Senchanus Eigeas.* Poeta Sæculi viii, ut creditur. Ogyg. p. 318.

a, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, et *g*, ita ut a quacumque litera annus incipiat, in eadem terminaret, si nullus annus bissextilis-ordinem hebdomadum interrumperet, ac proinde totum orbem hebdomadicum 7 annis absolutum fore, et literas feriales et Dominicales eodem ordine reversuros, quo quovis septimo anno priore. At bissextiles hunc ordinem turbare intellexit, non enim in eadem feria desinere annos bissextiles unde incipiunt, sed in sequente, ac proinde literarum Dominicalium orbem non annis septem, sed annis *quater septem* explicari.

Cyclum Lunarem pariter, et sæpius memorat, atque uno loco inquit annum Christi primum incipere ab anno *Tanastico* Cycli Lunaris, id est ab anno 2do istius Cycli; quia Hibernica vox *Tanast* indicat secundum, vel proximum. Intellexit nempe annis vertentibus 19, Neomenias ad idem fere principium redire, unde digressæ erant anno quovis 19 præcedente.

Ignoravit autem Cyclum Lunæ 19 minorem esse una hora, 27′, 32″, annis 19 Julianis, ac proinde annis 19 vertentibus non fieri præcisam motuum Solis et Lunæ æquationem, sed Lunam quovis 19no anno pristinam Epocham antevertere 1 hora, 27′, 32″, unde factum ut anno 1582, quo a Papa Gregorio XIII. Calendarii ordo reformata est, antecessio Lunaris circiter quatridui deprehensa fuerit, a tempore concilii Nicæni, spatio annorum 1257.

Id ignorans Tigernachus, Neomenias ad eosdem dies adscripsit, quibus annexæ erant quovis 19 anno vertente, sequenti methodo.—Initio a quovis 19 anno facto, ponamus quo Novilunia exhibentur diebus 23 Januarii, 21 Febr. 23 Martii, &c. iis diebus in Calendarii margine scribebant veteres, e regione novilunii, numerum I. indicantem annum Cycli primum. Anno sequente observabant Neomenias, *undecim* fere diebus antegressas, incidere in diem Jan. 12, Febr. 10, Martii 12, nam 11 fere diebus in singulis mensibus, Neomeniæ cujusvis anni Lunaris prioris anni Neomenias antevertunt. Ad hos itaque dies in calendarii margine apponebant numerum 2, anno 3tio numerum 3, et sic successive usque ad numerum 19, quibus expletis ad pristinum caput regrediebantur, Neomenias iterum notantes ad dies Jan. 23, Feb. 21, Martii 23, ut supra. Numeri in margine 1, 2, 3, &c. usque ad 19, auro decorati, aurei dicebantur.

Ex his facile intelligitur Veterum Chronichorum Methodus, et ordo Chronologicus, ad Fastos Julianos accommodatus, ac proinde methodus sequentium Annalium Tigernachi.—Si enim cum Tigernacho ponamus Kalendas Jan. anni primi Christi incidisse in feriam 7mam, i. e. Sabbatum, sequitur easdem Kalendas incidisse in Sabbatum anno 19no sequente, i. e. anno C. 18, Cycli ultimo, ut in Laterculo mox describendo annotavimus. (1)

Ne aliquid ad Tigernachi faciliorem explicationem deesset, Laterculo isto adjunximus Periodum Julianam, annorum 7980.—Istius Periodi usus præsertim in emendandis chronicis qui ab orbe

---

(1) Quod si de Cyclo Lunari cujusvis anni a nato Christo quæstio sit.—Eo anno addatur I, tum dividatur Summa numero 19. Quotiens indicabit numerum Cyclorum Lunarium a nato Christo, et residuum indicabit annum Cycli currentis. Si nihil residui manet annus erit Cycli ultimus sive 19.

Eadem Methodo Indictionis Romanæ annum invenies, si a dato quovis Christi anno subtrahas annos 312, (incepit enim Periodus ista ab anno 312) et residuos annos dividas numero 15. Tum qui remanent numeri indicabunt annum indictionis currentis eo anno Christi, si nihil remanet annus erit Indictionis ultimus (id est 15.)

Similiter cum annus Nativitatis juxta Vulgarem æram fuerit Cycli Solaris x, si numeri 10 addantur anno cuivis æræ istius, et summam dividas annis 28, Quotiens dabit numerum Cyclorum Solis a nato Christo, et Residuum indicabit annum Cycli currentis, si nihil remanet annus erit Correntis Cycli ultimus.

condito incipiunt, maximi momenti dignoscitur, cum quilibet ejus annus Cyclis præditus sit ita propriis, ut in nullo alio totius Periodi anno omnes simul inveniri possint.—Eam composuit Julius Scaliger e 3bus Cyclis, Lunæ, Solis, et Indictionum, (nempe 19, 28, et 15) in se multiplicatis, et Periodum efficientibus annorum 7980, qui omnes Cyclos et Chronicorum supputationes includit.

Qui ab orbe condito annos computant, uti Coemanus in Carmine *Annalad*, a nobis primum edito in Prolegomenis, valde dissentiunt inter se de mundi initio, et de anno mundi quo Christus natus est.—Mens quidem Coemani in isto Carmine eruitur ex variis temporum notis collatis inter se, et cum recentioribus. Auctor enim recentior Sæculi 12mi annum Christi 1180 ita describit—" Kal. Jan. fer. 1. Luna in prima quadrante—anno bissextile, Cycli 19lis tertio, " Mundi 5031."—Jam vero si annum 1180 deducamus ab anno 5031, remanet annus mundi 3951, quo Christum natum juxta Hebraicam veritatem asserit Coemanus. (1)

Id autem raro in veteribus Chronicis, tam manifestis notis invicem conspirantibus, erui potest. Magna est enim inter ipsos discrepantia in initiis annorum, nonnullis incipientibus a Verno tempore, ut Romæ conditæ anni, aliis a Solstitio Æstivo, ut Olympiades, aliis a mense *Nisan*, i.e. æquinoctio Vernale, ut primus Liber Machabæorum, aliis a mense *Tisri*, i.e. æquinoctio Autumnali, ut 2dus liber, et anni Seleucidarum, sive Æra contractuum, aliis a Kalendis Januariis sicut Indictiones Romanæ, aliis ab viii Kal. Sept. ut Indictiones Græcæ.

Hæ discrepantiæ magnam pariunt confusionem, quam Juliana Periodus resolvit. In ea enim omnes Epochæ sua initia et situm ita possident, ut cum aliis Cyclis immutabiliter, in quovis anno Periodi, copulentur, qui omnes simul in nullo alio totius Periodi anno possunt inveniri. Primus Periodi annus Cyclum possidet 1 Solis, 1 Lunæ, 1 Indictionis, qui characteres nullo alio totius Periodi anno conveniunt; ideoque qui rem aliquam evenisse audit, quovis anno Periodi istius, statim intelligit quo anno Christi, vel ante Christum evenerit, absque ulla ulteriore investigatione.—Primus Christi annus (juxta æram com.) Solis Cyclo x, Lunæ ii, et Romanæ Indictionis iv. præditus est. Atqui hæ tres notæ nullo alio totius Periodi Julianæ anno conveniunt præter quam anno 4714; ei si annos 4714 tribus istis Cyclis dividas, Cyclos ipsos 19, 28, et 15 habebis residuos.

Hac itaque methodo, anni qui in Tigernacho depravati leguntur, facile poterunt Laterculi sequentis ope, ad pristinam integritatem revocari.

---

(1) Vide Carmen istud Coemani, in Rer. Hib. t. 1. Prolegom.

LATERCULUS CARDINUM CHRONICORUM QUIBUS TIGERNACHI NUMERI FERIALES RESTITUUNTUR.

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	El. J.	Per. Jul.	Olymp	Indict.	
	i	GF	xii	2	4705	iv	10	
	ii	E	xiii	4	4706	193	11	
	iii	D	xiv	5	4707	ii	12	*Bellum Cualgniæ*, Cucullin, ætat. 17.
	iv	C	xv	6	4708	iii	13	
	v	BA	xvi	7	4709	iv	14	
	vi	G	xvii	2	4710	194	15	
	vii	F	xviii	3	4711	ii	1	
	viii	E	xix	4	4712	iii	2	
	ix	DC	i	5	4713	iv	3	
1	x	B	ii	7	4714	195	4	
2	xi	A	iii	1	4715	ii	5	Cucullin anno ætat. 27, occisus. (1)
3	xii	G	iv	2	4716	iii	6	
4	xiii	FE	v	3	4717	iv	7	
5	xiv	D	vi	5	4718	196	8	
6	xv	C	vii	6	4719	ii	9	
7	xvi	B	viii	7	4720	iii	10	
8	xvii	AG	ix	1	4721	iv	11	
9	xviii	F	x	3	4722	197	12	
10	xix	E	xi	4	4723	ii	13	
11	xx	D	xii	5	4724	iii	14	
12	xxi	CB	xiii	6	4725	iv	15	
13	xxii	A	xiv	1	4726	198	1	
14	xxiii	G	xv	2	4727	ii	2	Augustus moritur.
15	xxiv	F	xvi	3	4728	iii	3	
16	xxv	ED	xvii	4	4729	iv	4	
17	xxvi	C	xviii	6	4730	199	5	
18	xxvii	B	xix	7	4731	ii	6	
19	xxviii	A	i	1	4732	iii	7	
20	i	GF	ii	2	4733	iv	8	
21	ii	E	iii	4	4734	200	9	
22	iii	D	iv	5	4735	ii	10	
23	iv	C	v	6	4736	iii	11	
24	v	BA	vi	7	4737	iv	12	
25	vi	G	vii	2	4738	201	13	
26	vii	F	viii	3	4739	ii	14	
27	viii	E	ix	4	4740	iii	15	Pilatus missus Procurator in Judæam.
28	ix	DC	x	5	4741	iv	1	
29	x	B	xi	7	4742	202	2	
30	xi	A	xii	1	4743	ii	3	
31	xii	G	xiii	2	4744	iii	4	Christus crucifixus 23 Martii feria vi.
32	xiii	FE	xiv	3	4745	iv	5	
33	xiv	D	xv	5	4746	203	6	
34	xv	C	xvi	6	4747	ii	7	
35	xvi	B	xvii	7	4748	iii	8	
36	xvii	AG	xviii	1	4749	iv	9	
37	xviii	F	xix	3	4750	204	10	Tiberius moritur.
38	xix	E	i	4	4751	ii	11	

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp.	Indict.	
39	xx	D	ii	5	4752	iii	12	
40	xxi	CB	iii	6	4753	iv	13	Pilatus seipsum occidit.
41	xxii	A	iv	1	4754	205	14	Claudius Imperat post Caligulum.
42	xxiii	G	v	2	4755	ii	15	*Irial* Rex Ultoniæ, ann. xl.
43	xxiv	F	vi	3	4756	iii	1	
44	xxv	ED	vii	4	4757	iv	2	
45	xxvi	C	viii	6	4758	206	3	
46	xxvii	B	ix	7	4759	ii	4	
47	xxviii	A	x	1	4760	iii	5	{xxvii.
48	i	GF	xi	2	4761	iv	6	*Lugadius* Rubricatus Rex Hiberniæ. an.
49	ii	E	xii	4	4762	207	7	
50	iii	D	xiii	5	4763	ii	8	
51	iv	C	xiv	6	4764	iii	9	
52	v	BA	xv	7	4765	iv	10	
53	vi	G	xvi	2	4766	208	11	
54	vii	F	xvii	3	4767	ii	12	Nero Imperat post Claudium.
55	viii	E	xviii	4	4768	iii	13	
56	ix	DC	xix	5	4769	iv	14	
57	x	B	i	7	4770	209	15	
58	xi	A	ii	1	4771	ii	1	
59	xii	G	iii	2	4772	iii	2	
60	xiii	FE	iv	3	4773	iv	3	
61	xiv	D	v	5	4774	210	4	Suetonius Paulinus Britannos vincit.
62	xv	C	vi	6	4775	ii	5	
63	xvi	B	vii	7	4776	iii	6	
64	xvii	AG	viii	1	4777	iv	7	Prima Persecutio.
65	xviii	F	ix	3	4778	211	8	
66	xix	E	x	4	4779	ii	9	
67	xx	D	xi	5	4780	iii	10	
68	xxi	CB	xii	6	4781	iv	11	Nero seipsum occidit.
69	xxii	A	xiii	1	4782	212	12	Vespasianus imperat.
70	xxiii	G	xiv	2	4783	ii	13	Templum Hierosol. incensum.
71	xxiv	F	xv	3	4784	iii	14	
72	xxv	ED	xvi	4	4785	iv	15	
73	xxvi	C	xvii	6	4786	213	1	
74	xxvii	B	xviii	7	4787	ii	2	
75	xxviii	A	xix	1	4788	iii	3	Colossus erectus in via Sacra.
76	i	GF	i	2	4789	iv	4	
77	ii	E	ii	4	4790	214	5	Rex Hiberniæ occisus. Interregnum.
78	iii	D	iii	5	4791	ii	6	Agricola Britanniam missus.
79	iv	C	iv	6	4792	iii	7	Titus Imperat post Vespasianum.
80	v	BA	v	7	4793	iv	8	Agricola spatium inter Glotam et Bodotriam Præsidiis firmat, anno exped. 3tio.
81	vi	G	vi	2	4794	215	9	Domitianus Imperat.
82	vii	F	vii	3	4795	ii	10	Agricola partes Britanniæ Hiberniam propius aspicientes, munitionibus firmat. *Crimthan* Rex Hiberniæ annis xvi.
83	viii	E	viii	4	4796	iii	11	Classis Romana circumnavigat Britanniam.
84	ix	DC	ix	5	4797	iv	12	Agricola Galgachum vincit, anno 7mo.
85	x	B	x	7	4798	216	13	
86	xi	A	xi	1	4799	ii	14	

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp	Indict.	
87	xii	G	xii	2	4800	iii	15	
88	xiii	FE	xiii	3	4801	iv	1	
89	xiv	D	xiv	5	4802	217	2	
90	xv	C	xv	6	4803	ii	3	
91	xvi	B	xvi	7	4804	iii	4	Clemens ordinatur Papa.
92	xvii	AG	xvii	1	4805	iv	5	
93	xviii	F	xviii	3	4806	218	6	2da Persecutio.
94	xix	E	xix	4	4807	ii	7	
95	xx	D	i	5	4808	iii	8	
96	xxi	CB	ii	6	4809	iv	9	Nerva post Domitianum.
97	xxii	A	iii	1	4810	219	10	
98	xxiii	G	iv	2	4811	ii	11	Trajanus post Nervam.
99	xxiv	F	v	3	4812	iii	12	S. Joannes Ev. moritur.
100	xxv	ED	vi	4	4813	iv	13	Clemens Martyr.
101	xxvi	C	vii	6	4814	220	14	
102	xxvii	B	viii	7	4815	ii	15	
103	xxviii	A	ix	1	4816	iii	1	
104	i	GF	x	2	4817	iv	2	
105	ii	E	xi	4	4818	221	3	
106	iii	D	xii	5	4819	ii	4	
107	iv	C	xiii	6	4820	iii	5	Tertia Persecutio.
108	v	BA	xiv	7	4821	iv	6	S. Ignatus Martyr.—*Fiatach* Fin Rex Ultoniæ xx, annis 16.
109	vi	G	xv	2	4822	222	7	
110	vii	F	xvi	3	4323	ii	8	Pantheum Romæ fulmine tactum.—Anacletus Martyr.
111	viii	E	xvii	4	4824	iii	9	*Feredach* Rex Hiberniæ obiit.—*Fiacha* filius ejus succedit.
112	ix	DC	xviii	5	4825	iv	10	
113	x	B	xix	7	4826	223	11	
114	xi	A	i	1	4827	ii	12	
115	xii	G	ii	2	4828	iii	13	
116	xiii	FE	iii	3	4829	iv	14	
117	xiv	D	iv	5	4830	224	15	Trajano defuncto successit Hadrianus.
118	xv	C	v	6	4831	ii	1	
119	xvi	B	vi	7	4832	iii	2	Evaristus martyr.
120	xvii	AG	vii	1	4833	iv	3	Hadrianus in Britanniam transit.
121	xviii	F	viii	3	4834	225	4	Hadrianus murum duxit per 80^{m} pas. &c.
122	xix	E	ix	4	4835	ii	5	Hadrianus redit e Britannia.
123	xx	D	x	5	4836	iii	6	
124	xxi	CB	xi	6	4837	iv	7	Apologiæ Quadrati et Aristidis.
125	xxii	A	xii	1	4838	226	8	
126	xxiii	G	xiii	2	4839	ii	9	
127	xxiv	F	xiv	3	4840	iii	10	*Elim* Rex Ultoniæ xxi, annis x.
128	xxv	ED	xv	4	4841	iv	11	Aquila 2dus Interpretes.
129	xxvi	C	xvi	6	4842	227	12	
130	xxvii	B	xvii	7	4843	ii	13	*Tuathal* Rex Hiberniæ, annis xxx.
131	xxviii	A	xviii	1	4844	iii	14	*Mal* Rex Ultoniæ xxii, annis xxxiii.
132	i	GF	xix	2	4845	iv	15	
133	ii	E	i	4	4846	228	1	
134	iii	D	ii	5	4847	ii	2	
135	iv	C	iii	6	4848	iii	3	Marcus Eps Hierosol. primus e Gent.

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp.	Indict.	
136	v	BA	iv	7	4849	iv	4	
137	vi	G	v	2	4850	229	5	
138	vii	F	vi	3	4851	ii	6	Adrianus obiit. Antoninus Pius imperat.
139	viii	E	vii	4	4852	iii	7	Justinus Apologiam edidit. Galenus floruit.
140	ix	DC	viii	5	4853	iv	8	Sixtus Papa Martyr. Succedit Telesphorus. Antoninus per Lollium Urbicum Britannos vincit.
141	x	B	ix	7	4854	230	9	
142	xi	A	x	1	4855	ii	10	
143	xii	G	xi	2	4856	iii	11	
144	xiii	FE	xii	3	4857	iv	12	
145	xiv	D	xiii	5	4858	231	13	
146	xv	C	xiv	6	4859	ii	14	
147	xvi	B	xv	7	4860	iii	15	
148	xvii	AG	xvi	1	4861	iv	1	
149	xviii	F	xvii	3	4862	232	2	
150	xix	E	xviii	4	4863	ii	3	
151	xx	D	xix	5	4864	iii	4	
152	xxi	CB	i	6	4865	iv	5	Telesphorus Papa Martyr.
153	xxii	A	ii	1	4866	233	6	
154	xxiii	G	iii	2	4867	ii	7	
155	xxiv	F	iv	3	4868	iii	8	
156	xxv	ED	v	4	4869	iv	9	
157	xxvi	C	vi	6	4870	234	10	
158	xxvii	B	vii	7	4871	ii	11	
159	xxviii	A	viii	1	4872	iii	12	
160	i	GF	ix	2	4873	iv	13	*Tuathal* Rex Hiberniæ occisus. *Felim* filius ejus regnat.
161	ii	E	x	4	4874	235	14	Antoninus P. moritur. Aurelius Imperat cum L. Vero.
162	iii	D	xi	5	4875	ii	15	Persecutio 4ta.
163	iv	C	xii	6	4876	iii	1	Justiuus Martyr.
164	v	BA	xiii	7	4877	iv	2	
165	vi	G	xiv	2	4878	236	3	
166	vii	F	xv	3	4879	ii	4	
167	viii	E	xvi	4	4880	iii	5	Polycarpus et Pionius Martyres.
168	ix	DC	xvii	5	4881	iv	6	
169	x	B	xviii	7	4882	237	7	L. Verus obiit.
170	xi	A	xix	1	4883	ii	8	
171	xii	G	i	2	4884	iii	9	
172	xiii	FE	ii	3	4885	iv	10	
173	xiv	D	iii	5	4886	238	11	Anicetus Papa Martyr.
174	xv	C	iv	6	4887	ii	12	5 Provinciæ Hiberniæ, sive Pentarchia restituta.
175	xvi	B	v	7	4888	iii	13	
176	xvii	AG	vi	1	4889	iv	14	
177	xviii	F	vii	3	4890	239	15	
178	xix	E	viii	4	4891	ii	1	S. Irenæus factus Ep. Lugdun.
179	xx	D	ix	5	4892	iii	2	Montani initia. [Imp.
180	xxi	CB	x	6	4893	iv	3	M. Aurelius Antoninus obit, Commodus

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp	Indict.	
181	xxii	A	xi	1	4894	240	4	Theodotion Interpres 3tius.
182	xxiii	G	xii	2	4895	ii	5	
183	xxiv	F	xiii	3	4896	iii	6	Ulpius Marcellus in Britannia.
184	xxv	ED	xiv	4	4897	iv	7	
185	xxvi	C	xv	6	4898	241	8	
186	xxvii	B	xvi	7	4899	ii	9	
187	xxviii	A	xvii	1	4900	iii	10	*Connus* 100 præliorum occisus.
188	i	GF	xviii	2	4901	iv	11	
189	ii	E	xix	4	4902	242	12	Demetrius Alexandriæ Ep. xi, annis xliii.
190	iii	D	i	5	4903	ii	13	
191	iv	C	ii	6	4904	iii	14	
192	v	BA	iii	7	4905	iv	15	Commodus occisus.
193	vi	G	iv	2	4906	243	1	Pertinax, Didius, Severus.
194	vii	F	v	3	4907	ii	2	
195	viii	E	vi	4	4908	iii	3	
196	ix	DC	vii	5	4909	iv	4	
197	x	B	viii	7	4910	244	5	
198	xi	A	ix	1	4911	ii	6	
199	xii	G	x	2	4912	iii	7	
200	xiii	FE	xi	3	4913	iv	8	
201	xiv	D	xii	5	4914	245	9	Britannorum inaccessa Romanis loca Christo subdita.—Tertullian.
202	xv	C	xiii	6	4915	ii	10	Persecutio V.
203	xvi	B	xiv	7	4916	iii	11	
204	xvii	AG	xv	1	4917	iv	12	
205	xviii	F	xvi	3	4918	246	13	
206	xix	E	xvii	4	4919	ii	14	
207	xx	D	xviii	5	4920	iii	15	Severus Britanniam venit.
208	xxi	CB	xix	6	4921	iv	1	
209	xxii	A	i	7	4922	247	2	Severi murus, in Britannia.
210	xxiii	G	ii	2	4923	ii	3	
211	xxiv	F	iii	3	4924	iii	4	Severus obiit Eboraci. Filius Antoninus imperat, i.e. Caracalla.
212	xxv	ED	iv	4	4925	iv	5	Prælium *Cindebrad* in Hibernia.
213	xxvi	C	v	6	4926	248	6	
214	xxvii	B	vi	7	4927	ii	7	
215	xxviii	A	vii	1	4928	iii	8	
216	i	GF	viii	2	4929	iv	9	
217	ii	E	ix	4	4930	249	10	Antoninus occisus. Macrinus imperat. Scriptur. ed. v. reperta in Jericho.
218	iii	D	x	5	4931	ii	11	Prælium *Mucrum* in Hibernia. Macrinus occisus. Elegabal Imperat.
219	iv	C	xi	6	4932	iii	12	
220	v	BA	xii	7	4933	iv	13	
221	vi	G	xiii	2	4934	250	14	
222	vii	F	xiv	3	4935	ii	15	Elegabal occisus. Alexander Severus Imp.
223	viii	E	xv	4	4936	iii	1	
224	ix	DC	xvi	5	4937	iv	2	Urbanus Papa post Callistum M.
225	x	B	xvii	7	4938	251	3	
226	xi	A	xviii	1	4939	ii	4	
227	xii	G	xix	2	4940	iii	5	

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp	Indict.	
228	xiii	FE	i	3	4941	iv	6	Origenes Presbyter ordinatus.
229	xiv	D	ii	5	4942	252	7	
230	xv	C	iii	6	4943	ii	8	
231	xvi	B	iv	7	4944	iii	9	J. Africanus floruit. Origines Hexapla et Octapla scripsit.
232	xvii	AG	v	1	4945	iv	10	
233	xviii	F	vi	3	4946	253	11	
234	xix	E	vii	4	4947	ii	12	
235	xx	D	viii	5	4948	iii	13	*Fiacha* rex Ultoniæ 27, annis x. Alexander occisus. Maximinus Imp. xxvi. Persecutio vi.
236	xxi	CB	ix	6	4949	iv	14	
237	xxii	A	x	1	4950	254	15	Maximinus oc. Cælius Balbinus et Pupienus maximus Imp. xxvii.
238	xxiii	G	xi	2	4951	ii	1	Duo Imp. occisi. Gordianus Imp. xxviii.
239	xxiv	F	xii	3	4952	iii	2	
240	xxv	ED	xiii	4	4953	iv	3	
241	xxvi	C	xiv	6	4954	255	4	
242	xxvii	B	xv	7	4955	ii	5	
243	xxviii	A	xvi	1	4956	iii	6	
244	i	GF	xvii	2	4957	iv	7	Gordianus oc. Philippus Imp. xxix.
245	ii	E	xviii	4	4958	256	8	
246	iii	D	xix	5	4959	ii	9	
247	iv	C	i	6	4960	iii	10	
248	v	BA	ii	7	4961	iv	11	S. Cyprian Cathagin. et S. Dionysius Alexandriæ Epi creantur.
249	vi	G	iii	2	4962	257	12	Philippus oc. Decius Imp. xxx.
250	vii	F	iv	3	4963	ii	13	Persecutio vii.
251	viii	E	v	4	4964	iii	14	Decii oc. Gallus-Hostilius et Volusianus Imp. xxxi. Prælium *Crinna* A.D. 251.
252	ix	DC	vi	5	4965	iv	15	
253	x	B	vii	7	4966	258	1	Cornelius Papa Martyr.
254	xi	A	viii	1	4967	ii	2	Origenes moritur.
255	xii	G	ix	2	4968	iii	3	
256	xiii	FE	x	3	4969	iv	4	
257	xiv	D	xi	5	4970	259	5	Persecutio viii. Stephanus Papa Martyr.
258	xv	C	xii	6	4971	ii	6	S. Cyprianus Martyr.
259	xvi	B	xiii	7	4972	iii	7	Sixtus Papa Martyr.
260	xvii	AG	xiv	1	4973	iv	8	Valeriano capto a Sapore, Gallienus solus imp.—*Cormacus* Rex Hib. moritur.
261	xviii	F	xv	3	4974	260	9	
262	xix	E	xvi	4	4975	ii	10	
263	xx	D	xvii	5	4976	iii	11	Porphyrius Romam venit.
264	xxi	CB	xviii	6	4977	iv	12	
265	xxii	A	xix	1	4978	261	13	Greg. Thaumaturgus obiit.
266	xxiii	G	i	2	4979	ii	14	Hymenæus Hierosolymæ Eps. creatur.
267	xxiv	F	ii	3	4980	iii	15	
268	xxv	ED	iii	4	4981	iv	1	Gallienus occisus. Claudius Imp. xxxiii.
269	xxvi	C	iv	6	4982	262	2	
270	xxvii	B	v	7	4983	ii	3	Claudius obit. Aurelianus Imp. xxxiv.
271	xxviii	A	vi	1	4984	iii	4	

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp	Indict.	
272	i	GF	vii	2	4985	iv	5	Persecutio ix.
273	ii	E	viii	4	4986	263	6	Aurelianus, capta Zenobia, Longinum Magistrum ejus occidi jubet.
274	iii	D	ix	5	4987	ii	7	*Fingal* decollatus.
275	iv	C	x	6	4988	iii	8	Aurelianus oc. Tacitus Imp. xxxv. Felix Papa Martyr.
276	v	BA	xi	7	4989	iv	9	Tacitus moritur. Probus Imp. xxxvi.
277	vi	G	xii	2	4990	264	10	Probi annus 2dus.
278	vii	F	xiii	3	4991	ii	11	
279	viii	E	xiv	4	4992	iii	12	
280	ix	DC	xv	5	4993	iv	13	
281	x	B	xvi	7	4994	265	14	
282	xi	A	xvii	1	4995	ii	15	
283	xii	G	xviii	2	4996	iii	1	
284	xiii	FE	xix	3	4997	iv	2	Gauranum Prælium, in quo *Osgar* et *Carbreus* occubuere.—Dioclesiani annus primus.
285	xiv	D	i	5	4998	266	3	
286	xv	C	ii	6	4999	ii	4	
287	xvi	B	iii	7	5000	iii	5	
288	xvii	AG	iv	1	5001	iv	6	
289	xviii	F	v	3	5002	267	7	
290	xix	E	vi	4	5003	ii	8	Pictos primus memorat Eumenius in Panegyrico ad Constant.
291	xx	D	vii	5	5004	iii	9	
292	xxi	CB	viii	6	5005	iv	10	
293	xxii	A	ix	1	5006	268	11	
294	xxiii	G	x	2	5007	ii	12	
295	xxiv	F	xi	3	5008	iii	13	
296	xxv	ED	xii	4	5009	iv	14	
297	xxvi	C	xiii	6	5010	269	15	
298	xxvii	B	xiv	7	5011	ii	1	
299	xxviii	A	xv	1	5012	iii	2	
300	i	GF	xvi	2	5013	iv	3	
301	ii	E	xvii	4	5014	270	4	
302	iii	D	xviii	5	5015	ii	5	
303	iv	C	xix	6	5016	iii	6	
304	v	BA	i	7	5017	iv	7	
305	vi	G	ii	2	5018	271	8	
306	vii	F	iii	3	5019	ii	9	Constantinus M. Imp. xl.
307	viii	E	iv	4	5020	iii	10	
308	ix	DC	v	5	5021	iv	11	
309	x	B	vi	7	5022	272	12	
310	xi	A	vii	1	5023	ii	13	
311	xii	G	viii	2	5024	iii	14	Galerius Maximianus obiit.
312	xiii	FE	ix	3	5025	iv	15	
313	xiv	D	x	5	5026	273	1	
314	xv	C	xi	6	5027	ii	2	
315	xvi	B	xii	7	5028	iii	3	
316	xvii	AG	xiii	1	5029	iv	4	
317	xviii	F	xiv	3	5030	274	5	

An. C.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kl. J.	Per. Jul.	Olymp.	Indict.	
318	xix	E	xv	4	5031	ii	6	
319	xx	D	xvi	5	5032	iii	7	
320	xxi	CB	xvii	6	5033	iv	8	
321	xxii	A	xviii	1	5034	275	9	
322	xxiii	G	xix	2	5035	ii	10	
323	xxiv	F	i	3	5036	iii	11	
324	xxv	ED	ii	4	5037	iv	12	
325	xxvi	C	iii	6	5038	276	13	Nicæna Synodus.
326	xxvii	B	iv	7	5039	ii	14	
327	xxviii	A	v	1	5040	iii	15	*Muredac-Tirac* Rex Hiberniæ.
328	i	GF	vi	2	5041	iv	1	
329	ii	E	vii	4	5042	277	2	
330	iii	D	viii	5	5043	ii	3	
331	iv	C	ix	6	5044	iii	4	*Eamaniæ* Excidium.
332	v	BA	x	7	5045	iv	5	
333	vi	G	xi	2	5046	278	6	
334	vii	F	xii	3	5047	ii	7	
335	viii	E	xiii	4	5048	iii	8	
336	ix	DC	xiv	5	5049	iv	9	
337	x	B	xv	7	5050	279	10	Constantinus M. obiit.
338	xi	A	xvi	1	5051	ii	11	
339	xii	G	xvii	2	5052	iii	12	
340	xiii	FE	xviii	3	5053	iv	13	
341	xiv	D	xix	5	5054	280	14	
342	xv	C	i	6	5055	ii	15	
343	xvi	B	ii	7	5056	iii	1	Paulus Eremita quievit.
344	xvii	AG	iii	1	5057	iv	2	
345	xviii	F	iv	3	5058	281	3	
346	xix	E	v	4	5059	ii	4	
347	xx	D	vi	5	5060	iii	5	
348	xxi	CB	vii	6	5061	iv	6	
349	xxii	A	viii	1	5062	282	7	
350	xxiii	G	ix	2	5063	ii	8	
351	xxiv	F	x	3	5064	iii	9	
352	xxv	ED	xi	4	5065	iv	10	
353	xxvi	C	xii	6	5066	283	11	
354	xxvii	B	xiii	7	5067	ii	12	
355	xxviii	A	xiv	1	5068	iii	13	
356	i	GF	xv	2	5069	iv	14	
357	ii	E	xvi	4	5070	284	15	{ *Muredacus Tyrius* Rex Hiberniæ occisus. { *Eochodius Muigmedon* regnat.
358	iii	D	xvii	5	5071	ii	1	
359	iv	C	xviii	6	5072	iii	2	
360	v	BA	xix	7	5073	iv	3	Julianus Imperat.

Digitized by Google

TESTIMONIA DE TIGERNACHO.

Ex Annalibus Inisfalensibus ad ann. 1088—"*Tigernach h. Brain do shiol Mhuireadhaigh* "*Comharba Chiarain Cluana-mac-nois* 7 *Comain, Saoi oirdheirc en eagna, sa bhfoghlaim,* 7 *Ollamh* "*deaghurlabhra* 7 *fear ro sgriobh Annala Eirionn gus an mbliagham so d'eag* 7 *a adhlacadh ac* "*Cluain-mac-nois.*" i. e. Tigernachus Nepos Branii, de Clientela *Muradachi*, (1) Successor Ciarani Cluanæmac-nois et Comani, Sapiens illustris ingenio et doctrina, et Doctor egregius, et Vir qui scripsit Annales Hiberniæ, usque ad annum hunc, obiit, et sepultus est apud Cluanmacnois. (2)

Alia omitto, quæ videri poterunt in Waræi Scriptoribus, in Nicolsono, et Usseria, et in Prolegomenis nostris, a pag. xlvii, ad p. liii, et a p. clxiv, ad clxix.

---

(1) Vide supra pag. 1, not. 1. et confer Annales omnes Hibernicos ad ann. 1088.

(2) Abbatum Cluanensium Seriem, a primo Abbate Ciarano usque ad Tigernachum, Annales Hibernici enumerant et singulorum annos usque ad sæculum 16tum, accurate conservant.

TIGERNACHI ANNALES,

EX CODICE BODLEIANO, RAWLIN. No. 488.

(REX EAMANIÆ I. Cimbaoth.)

[M.S. Fol. 1.] Ante C. 305

IN anno xviii° Ptolemæi, initiatus est regnare in Eamain, (i. e. in Eamania, Ultoniæ Regia,) Cimbaoth *filius* Fintain, *qui regnavit annis xviii.—Tunc in* Temair Eachach buadhach, athair Ugaine, (*i. e.* Tunc in Temoria, totius Hiberniæ Regia, regnabat Eochodius Victor, pater Uganii.)

Regnare ab aliis fertur Liccus. (1) *Præscripsimus* Ollam *ab* Ugaine *regnasse. Omnia Monumenta Scotorum* (2) *usque* Cimbaoth *incerta erant.* (3)

---

(1) Hæc ostendunt diversas extitisse Hiberniæ historias, Tigernacho notas, quas invida ætas abstulit. Quæ enim extant tacent de *Licco*. Pro Cimbaothi annis xviii, Fragmentum vetus Rawl. 502, habet xxviii.

(2) "Omnia monumenta *Scotorum*." De Scotis vide Indices ad Rer. Hib. vol 1. *Scotos* primus ex Scriptoribus exteris memorat Porphyrius, "neque enim Britannia, fertilis Provincia Tyrannorum, nec *Scoticæ* "Gentes, omnesque usque ad oceanum, per circuitum barbaræ nationes, Moysen Prophetasque cognoverunt." Apud Hieron. Ep. ad Ctesiph. Confer Holstenii dissert. de Sciptis Porphyrii, p. 15, 16. unde patet Scoticas gentes extra Britanniam Insulam tunc positas fuisse.

Pictos primus memorat Eumenius in Panegyrico ad Constantium Cæsarem, ubi statum Britanniæ Romanæ sub Carausio conferens cum eodem, tempore adventus Julii Cæsaris, monstrat longe difficiliorem fuisse victoriam Constantii de Carausio, quam J. Cæsaris de Britannis, quia "Natio etiam tunc [tempore Cæsaris] rudis, "et soli Britanni. *Pictis* modo et *Hibernis* assueta hostibus, adhuc seminudis, facile Romanis armis signisque "cesserunt."—Itaque quos Pictos et *Scotos* appellat Ammianus anno 360, eosdem Pictos et *Hibernos* appellat Eumenius, anno 290. Hinc Claudiani "Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne," et "Totam cum Scotus Iernen movit—et Bedæ verba" Hibernia propria *Scotorum* Patria est, qui ab hac egressi, tertiam in Britannia, Britonibus et Pictis gentem addiderunt."—Hiberniam exclusive Scotiam dictam fuisse a Romanis, demonstrat Usserius in Primordiis. Assentit Gibbonus in Tabula Romani Imperii, Historiæ suæ Imperii Romani præmissa. Gibbon Decl. et Fall, &c. vol. 1.

(3) "*Incerta*" sed non omnino respuenda.—Regum Hibernor. nomenclatura, a *Cimbaotho* ad Christum natum, prope convenit numero cum Regibus Ægyptiis, qui eodem intervallo regnaverunt. Primus enim regnavit Ptolemæus *Lagides*, ab obitu Alexandri, ante C. 323, ad ann. 285.—Deinde *Philadelphus* annis 23.—Postea *Evergetes* I. ab anno ante C. 247.—Quartus *Philopator* annis 17, ab anno ante C. 221.—Quintus *Epiphanes* 2dus,

Hoc tempore Zeno Stoicus, et Menander Comicus, et Theophrastus Philosophus claruerunt. * * * * (4)

285 *Ptolemæus Philadelphus regnare cœpit, qui regnavit annis xxxviii.*

A.M. III.DCC.VII. (5)

Ptolemæus Judæos qui in Ægypto erant, liberos esse permisit, et Eleazaro Pontifici multa Hierosolymam, et ad Templum donaria Vasa transmittens, lxxii Interpretes petiit, qui Scripturam sacram in Græcum verterunt eloquium. Non solum enim gentium scripta, sed Divinas Literas in Bibliothecam suam contulit, nam lxxx librorum millia in ea collocavit.—Tantæ vero potentiæ fuisse narratur, ut Ptolemæum Patrem vinceret. Narrant enim Historiæ habuisse peditum cc. equitum xx. curruum cc. elefantum, quos primus adduxit ex Æthiopia, xl. naves longas, quas Liburnas dicimus, itemque alias ad portanda militum cibaria, mille et quingentas. (6) *Per idem tempus Aratus Astrologus agnoscitur, atque Argentei numi primum Romæ constituuntur.*

280–1 Kl. *Sosthenes regit Macedonios annis ii. Sostratus Cnidius Pharum in*

---

prioris filius, qui regnavit annis 24, ab anno ante C. 204 usque ad annum ante C. 181, quo ei successit *Philometor*, Ptolemæorum sextus.—De cæteris, vide notas, 14, 15, 10.

Flannus, qui Synchronismos Regum Hiberniæ scripsit ante ann. 1050, quo obiit, inquit—"Coævi habentur Ptolemæus *Lagides* et *Uganius Magnus*, Ptolemæus *Philadelphus*, *Laogarius Lorc*, *Cobtachus*, et "*Labradius Navalis* Reges Hiberniæ." Consentit Tigernachi Fragmentum vetus, No. 502, Fol. 1, b. col. 2, lin. 34. Vide supra pag. xvii.—Carmina vetera, sæculorum ix, x, xi, *Eochodii*, *Maolmurii*, *Flanni*, *Coemani*, et aliorum, Uganium Magnum 78m· Hiberniæ Regem enumerant, et *Dunchi* Regis, ex Patre *Eochodio Victore* Nepotem, quod cum Tigernacho plane convenit. Addunt, ex antiquiorum Carminibus *Uganium*, cum ingenti classe, in mare Mediterraneum navigasse, postquam magnates Hiberniæ sibi obstrinxissit jurejurando, dicto "*Grian agus gaoth agus uile duile*," (i. e. per Solem, et ventum, et omnia Elementa) se suosque ei et Posteris obtemperaturos. Subjungunt filium ejus *Laogarium Lorc* (i. e. Ferocem) ei successisse annis xvi, deinde regnasse *Cobthacum Coel*, et postea *Labradium Navalem*. Vide IV Magistror. Annal.

(4) Quæ memorantur a Tigernacho, de Græcis et Romanis, et Britannicas Insulas minime tangunt, et satis nota sunt, omittimus, iis tantum exceptis, quæ rerum Hibernicarum seriem, ordine Chronologico, nectunt.—Chronologicæ rationes in margine, appositæ sunt juxta methodum Petavii, et operis egregii "*L' Art de verifier* "*les dates*." Omnia in textu, sunt Tigernachi verba, iis exceptis quæ in parenthesi includuntur.

(5) Æram Mundanam, ex Bedæ opere de sex ætatibus, tam juxta 70 Interpretes, quam juxta Hebraicam veritatem, Tigernachus ita describit, ut ubi numeri corrupti sunt, facillime ex Beda corrigi possint.

(6) Ex his emendatur Beda, qui eadem ex Eusebio narrans, inquit "curruum ii millia, Elephantos, quos primus adduxit ex Æthiopia, cccc. et cætera his similia." De sex ætat. ed. Cantabr. fol. 1722, pag. 14. Tigernachus itaque coram habuit vel meliorem editionem Eusebii, vel meliorem Bedæ.—De Ptolemæi classe consulendus est tomus xxxviii eximii operis "*Memoires de l' Acad. des Inscr.*" pag. 581, Plutarc. in Demetrio, Plin. l. vii, c. 56. Athenæas, l. 5, editionis Casaubon. p. 203.—Primi triremes conditi fuere pro Samiensibus, ab Aminocle Corinthio, circa Olympiadem xxiii, ut in Thucydide, l. 1, p. 10, ed. Henr. Steph. 1588. Thasios postea, tectas longas fecisse, vulgo *Decks*, scribit Plinius, id est post Xerxis tempora.

[MS. Fol. 1, col. 2.]

altissimo Urbis Alexandriæ loco construxit. (7) *In loco Seleuci, in Syria, et Babilonia, et tota pene Asia, regnat Antiochus, qui et Soter dictus est, annis xix.*

(REX EAMANIÆ II. Eochaig-Faebur.)

Kl. Eochaigh Faebur mc Fedaigh *regnat* an Eamain *annis xx.* (8) * * *

A.M. III.DCC.XXXVIII. *Ptolemæus Evergetes, frater superioris Regis annis xxvi. regnat.* * * * 247

[MS. Fol. 1, b. 1.]

A.M. III.DCC.L. *Ptolemæus Philopator filius Evergetis, regnat in Ægypto annis xvii.* * * * * 221

Magno terræ motu Caria et Rhodus Insula adeo concussæ sunt, ut labentibus vulgo tectis, ingens ille Colossus rueret. (9)

(REX EAMANIÆ III. Concobar-Roth.)

Kl. Concobar Roth, mc Cathair, *regnat* an Eamain *annis xxx.*

KKKK. *A.M.* III.DCC.LXXIV.

Kl. *Ptolemæus Epifanes, filius Philopatoris regnat annis xxvi.* (10) * * * * * 204

Kl. *Ptolemæus Philometor regnat annis xxxv.* (11) 181

---

(7) Sostrati Pharum referunt alii ad ann. ante C. 284, cui anno assignant etiam lxx Interpretum Historiam. Ita Petavius in Animadv. ad Epiphan. de Pond. et mens. p. 379.—Sosthenis initia refert idem ad ann. ante C. 280.—Tigernachus ex Eusebio et aliis, hæc conjicit in annum proxime præcedentem regno *Eochodii* Regis Ultoniæ, qui regnare cæpit anno ante C. 281.

(8) Codex 502 habet "*Eochu Eolfechuir mc Fedaich.*"—Flaherteus, ex aliis Codicibus scribit *Macham*, Cimbaothi Reginam, in Eamania regnasse intervallo brevi, inter maritum et *Eochodium* hunc. Subjungit autem ex Codice suo Tigernachi—"alia lectione *Achaius Faobhar*, filius *Fedachi*, filii *Fomarii*, filii *Argetmari* Regis "Hiberniæ" ut in Ogygia, p. 105.

Memoratur quidem, in antiqnis Carminibus, a Cormaco Rege in unum Codicem *Psalter Caissel* dictum, collectis, *Macha Mongruadh* sive *Macha Capillorum Rubrium*, Regina Hiberniæ post Cimbaothi obitum, et *Rechtadh Righ-derg*, (sive *crobh-derg*, i. e. Carpo-ruper) ponitur pro Machæ successore, in Codice vetere Cluanense apud Flahert. ib: itemque in O'Duvegani Carmine "*Ata sun seanchus:*" quibus adhæret Bruodinus in Carmine contra O'Clerium, incipiente "*Cuirfeat Cumeoin ar clann tail.*" Sed Tigernachus antiquiora consuluit monumenta; aliquando notæ Chronicæ in ejus Annalibus erroneæ sunt, id vero Amanuensibus tribuendum est, ut patet ex iis quæ cum serie temporum conveniunt.

(9) Rhodiensis Colossi ruinam refert Eusebius ad ann. 2m. Olymp. 139, id est ad ann. ante C. 223.—Jacuit in solo mirandum illud Opus Charetis, usque ad ann. C. 643, quo Saracenorum Rex Mauvia, capta Rhodo, cum vendidit, testante Cedreno.—Cubitorum 70 altitudinis fuisse scribit Plinius, l. 34, c. 6.

(10) "Annis xxiv." Beda de sex ætat.

(11) Conveniunt Eusebius et Beda. Certum est itaque ex Tigernacho *Concobarum Roth* tertium fuisse Eamaniæ Regem, et regnasse in Ultonia antequam Philometor regnasset in Ægypto, Fatetur Flahertæus Codicem suum Tigernachi consentire cum nostris. Attamen, Tigernachum deserens, *Fiachnaum Hua-mun-Kennum*, inquit-

(REX EAMANIÆ IV. Fiachna.)

179 KK. Fiachna mc Feidhlim, *Rex* an Eamain *annis xvi.* * * * * * * * *

164 *Mathathia mortuo, (in) Judæorum Ducatu successit filius ejus Judas Machabæus, a quo fratres Machabæi dicti sunt, anno c.xlviii* (MS. Fol. 1. b. 2.) *Regni*
164 *Græcorum. xx°. vero anno Ptolemæi, Olympiade vero c.lv.* (12) * * * * * * * *

Antiochus Epifanes, sub quo Eleazarus, et fratres Machabæi passi sunt, versus in amentium, desperatione et mærore in Thebis, oppido Persidis, periit. Licet in Martyrologio Dysenteria et vermibus esse consumptus, miserabiliter dicatur. (13)

163 KK. *Antiochus alius junior regnat in Syria annis xv.*

(REX EAMANIÆ V. Daire.)

KK. Daire mc Forgo *regnat* an Eamain *annis lxxii.* (14) * * *

" Forannani filium, regnasse in Ultonia, inter *Eochodium Faobhar* et *Concobarum Roth*, ejus e Cathirio fratre " nepotem." pag 107, et 109. *Fiachnaus* autem fuit *Hua-Mun-Kenni* ex Fedhlimio filio nepos, et 4tus Eamaniæ Rex, ut in omnibus Tigernachi Codicibus; a quibus discedere nequeo, donec antiquiora afferantur.

(12) Ex his notanda est æra Hibernica Eamaniæ.—Æræ Græcorum initium dedit primus Seleuci annus, non ab Alexandri obitu ductus, sed ab anno 12mo. postea, i. e. ab anno ante C. 312, quo Seleucus Babiloniam recuperavit —" Ab hoc principio, inquit Eusebius, Græcorum Imperium in Machabæorum Historia profi- " ciscitur." Dem. Ev l. 8, c. 2. Ergo annus 148 *Regni Græcorum*, supra a Tigernacho memoratus, fuit annus ante C. 161.—Beda eadem enarrans ex Eusebio, pro cxlviii, habet cxlvi, De sex ætat. p. 15,—Vir doctus T. Smith notam hanc apponit —" Recte hic Beda e libro 1 Machabæor. et 12mo Josephi, c. 9, ponit mortem " Mathathiæ et successionem Judæ anno 146 *regni Græcorum*, Recte etiam ponit 20m. annum Philometoris in " Olymp. 155, secundum Eusebium. Quod autem hunc annum Philometoris et illam Olympiadem ponat in " anno 146 Regni Græcorum, id ex suo ipsius errore dictum est."—Certe Judas Pontificatum iniit anno ante C. 161, ut in Doctrina Temporum Petavii.—Eadem porro est æra Græcorum ac Alexandrea, et Seleucidarum, et Contractuum, et quæ in libris Machabæorum adhibetur, in quibus annus incipit, in primo libro, a mense *Nisan*, i. e ab æquinoctio Vernale, in 2do a mense *Tisri* sive Autumnali—Eadem est etiam æra *Edessenorum*, de qua infra, Imperante Probo.—Æra itaque Hibernica conditæ Eamaniæ, incipiens ab anno *xviii Ptolemæi Lagidis*, recentior est æra Græcorum Asiatica, Ægyptiaca et Judaica annis 7.

Consentit Codex Flahertei in annis xxx, *Concobari Roth*. Ogyg. p. 107. Item O'Duvegan in Carmine " *Ata sun seanchus*" et Bruodinus in Carmine " *Cuirfeat Cumaon ais clain tail.*" Ibid. Hi veteres Codices penes sese habuere, qui jam desiderantur.

(13) Tigernachum virum probum fuisse hæc indicant; qui non cæca stultitia cuique auctoritati manus victas dederit, sed probatiora, diligenti inquisitione facta elegit. Vide 1. Machab. c. 6.

(14) Mire conveniunt in annis 72 Codices MSS. Carmina, et Auctores,—Sic conveniunt Codices Græci omnes in æra Mundana diversa ab Hebraicis, et Hebraici pariter conveniunt inter se. Unde convenientia ista orta sit ignorant docti —Interim, non obstantibus his 72 annis, non pauciores Reges Ultoniæ habent Catalogi metrici veteres, et Annales Hibernici, a condita Eamania ad Christi adventum, spatio trium Sæculorum, quam Reges fuere Ægypti eodem intervallo. Vide notas 3, 15, et 19 —Consentiunt omnes Codices et Carmina Hibernica *Darium mc Forgo* regnasse Eamaniæ, paulo ante regnum Ptolemæi Evergetis, 2di. istius nominis, in Ægypto.

A.M. III.DCCC.XXXVIII. K. *Ptolemæus Evergetes (alius) regnat annis xxix.* (15) * * * * *

[MS. Fol. 2.]

A.M. III.DCCC.LV. *Ptolemæus Physcon qui et Soter, regnat annis xvii. Cicero Arpinas gignitur, Matre Helvia, Patre vero Equestris ordinis. E Regio Volscorum genere. Varro nascitur.* 116

[MS. Fol. 2, col. 2.]

A.M. III.DCCC.LXV. *Kl. Ptolemæus, qui et Alexander, annis x regnat.* (16) 99

(REX EAMANIÆ VI. Enda.)

Enda mc Rochada *regnat* an Eamain *annis v.* (17)

Hoc tempore Rhetorica Ars Romæ reperta est. Syria per Gabinium Ducem. in Romanorum Dominium transit,[g.] *vii*[o.] *anno Ptolemæi, capto Philippo a Gabinio. Poeta quoque Lucretius nascitur, qui postea sese furore amatorio interfecit.* 92

(REX EAMANIÆ VII. Fiach.)

KKKK. Fiach mac Fadhcon *regnat an Eamain an. xii.* (18)

KKKKK. III.DCCC.LXXIII. (19) *Ptolemæus Physcon qui a matre sua* 89

---

(15) Consentit in anno Mundi 3838, Beda de sex ætat. p. 15, itemque in annis Evergetis "*xxix.*" Ptolemæorum successiones ab initio usque ad *sextum*, inclusive, numeravimus supra in nota (4).—Sexto, nempe Philometori, successit *septimus* Evergetes 2dus. frater Philometoris, qui cum fratre primum *sex annis*, et deinde solus 29 *annis* regnavit usque ad ann. ante C. 116, quo obiit. Tigernachus recte notat et hunc appellatum fuisse *Physcon*, id enim patet ex Josepho contra Apion, l. 11, et ex Strabone, l. 17. Successit ei filius *Lathurus*, qui fuit Ptolemæorum *octavus* ab anno ante C. 116. Hic a matre Cleopatra pulsus anno regni 17, ante C. 100, in Cyprum secessit ibique regnavit.—Ei successit in Ægypto *nonus* Alexander frater ejus, qui regnavit annis x, usque ad annum ante C. 90, quo, matre ab eo interfecta, pulsus est, et occisus a civibus.—Tunc Lathurus a Cypro revocatus, regnum Ægypti iterum tenuit annis 8, usque ad annum ante C. 81.—De cæteris vide *notas* 13, et 19. Ambo Ptolemæi, *septimus* et *octavus*, Physconis Cognomine notantur a Strabone, Josepho, Epiphanio, et aliis, qui *octavum*, i. e. Lathurum, pariter *Soterem* appellant, ut supra a Tigernacho. Beda inquit de Lathuro—"Ptolemæus Physcon, qui et *Soter*, annis xvii." Extant et nummi in quibus eadem cognomina servantur, uti notant Harduinus, Petavius, Norisius, et Usser.

(16) Pulso in Cyprum Lathuro, anno ante C. 100, successit ei frater Alexander Ptolemæorum *nonus* anno 99. Justin. l. 39.

(17) Consentit in *Enda*. Codex Tigernachi Flaherteanus in Ogyg. p. 113.

(18) Consentit pariter Flaherteanus Codex in *Fiacho*; cum tamen e Regum Ultoniæ Catalogo excludit Flahertens, quia inquit—"*de eo nihil alibi invenio.*"

(19) Æra Mundana 3873 ponitur hic a Tigernacho, juxta numerationem Eusebii et Bedæ, ex "*Hebraica* "*veritate*," quo anno ambo conveniunt Ptolemæum Physcon iterum Ægyptum obtinuisse, annis 8. Agitur nempe de *Lathuro*, cujus secundum initium refertur ad annum ante C. 89, ut supra not. 15.

A defuncto Lathuro, anno ante C. 82, obscuri sunt Ptolemæorum anni. Tigernachus Ptolemæum Dionysium ponit Lathuri successorem annis xxx. Similiter Strabo, Eusebius, Beda. Dionysius is non alius est quam *Auletes*, ante quem duo alii Reges regnaverunt, unde chronographis non mediocris temporum labes.—Notante Paulo Manutio, in Comment. ad primam Agrariam, et postea Aldo in Diatriba de Ptolemæis, unde sequitur

Ante C.

89 *Cleopatra in Cyprum fuerat dejectus, regnat annis viii, qui regressus iterum Regnum (Ægypti) obtinuit.*

Per idem tempus, Gallus Romæ Retoricam docuit primus. Salustius Historiographus nascitur. Silla vastat Athenienses. KKKKK.

A.M. III.DCCCC.III. Kl. *Ptolemæus Dionysius regnat annis xxx.* (20) *quia Alexandrum, qui ante eum regnavit, ob interfectionem matris suæ, cives pepulerunt.*

(REX EAMANIÆ VIII. Findchadh.)

Findchadh mc Baiccedha *regnat* an Eamain *an. xii.* Tricha Righ ro bai do Laighen for Er. o ta Labraidh Loingsech co Cathair mor.

Finchadus filius Bacedi regnat in Eamania annis xii. Triginta Reges Lageniensium dominaverunt supra Hiberniam, a tempore Labradii Navalis, usque ad Cathirium magnum.

(REX EAMANIÆ IX. Concobar.)

K. Conchubur Mael mc Futh *regnat* an Eamain *an. xii.*

Anno sequente Concobarus Calvus, filius Futhi, regnare incæpit in Eamania annis xii. (21)

Decimum Ptolemæum fuisse, non Dionysium, sed Alexandrum Alexandri filium, Lathuri fratrem, a Sulla creatum, anno ante C. 81, qui dies regnavit xix non amplius.

Undecimus fuit Alexander, superioris frater, ut in Trogi Prologo. No. xxxix, qui eodem anno, ante C. 81, regnare cæpit, et regnavit annis 16, aut usque ad 17m. inchoatum. Obiit ante C. 64, quo anno successit *Duodecimus* Ptolemæus *Dionysius*, (alias *Auletes*) nothus, non Lathuri filius, ut apparet, sed insititius, qui conscius testamenti quod Alexander apud Tyrios condiderat, (ubi moriens Populum Romanum hæredem reliquit, (ut in Ciceronis pro Lege Agraria) usurpatum regnum, Romanorum amicitia tueri desiderans, et ideo tributa immania a suis exigens, regno pulsus est, anno regni sui octavo, ante C. 57, quo Romam petiit.—Biennio postea, Pompei jussu, a Gabinio restitutus, anno ante C. 55, Recuperato regno, quot mensibus vixerit incertum est.

Decimus tertius regnavit Ptolemæus, cognomine pariter *Dionusus*, Auletæ filius, sive *Dionysius* 2dus, cum sorore Cleopatra; qui, sorore pulsa, solus postea regnavit. Hic Pompeium occidit; et cum Cæsari, in Ægyptum profecto, bellum intulisset, in conflictu ipso periit in Nilo anno ante C. 47. Ultima *Cleopatra*, post fratris obitum, sola regnavit annis xvii. Periit anno ante C. 30.

Itaque Reges Ægypti fuere numero 14 eodem intervallo quo Reges Ultoniæ fuere 14. Vide supra notas 3, et 16, et infra, annum C. 47. *Concobarus* enim Rex Ultoniæ xiv, regnavit ab anno ante C. 14.

(20) Ptolemæus *Dionusos*, cum sorore Cleopatra primum, mox, ea expulsa, solus regnavit ab anno ante C. 40 Tigernachus Eusebium et Bedam sequitur, qui annos xxx ei tribuunt.

(21) Codex Dublin, quamvis ex Codice Bodleiano 488 descriptus, habet mendosissime pro "*annis xii,*" annis xxii. Codex Bodl. 502, habet *annis xxiii*. Consentit autem cum Bodleiano Rawl. 488, Flaherteanus in Ogygia, pag 113.—Triginta Reges Lageniensium qui dominaverunt usque ad Cathirium Magnum, non successive Reges totius Lageniæ fuere, sed Reguli, qui vi et armis sibi potentiam ad tempus usurpaverunt

Ante C.

KK. Kl. *Quinto anno Ptolemæi, Alexandra uxor Alexandri Pontificis, post mortem ejus regnavit, annis ix, Judæis, ex quo tempore Judæos Reges confusio et variæ clades oppresserunt. Post cujus mortem Aristobulus et Hircanus, filii ejus, inter se de Imperio dimicantes, occasionem præbuere Romanis ut Judæam invaderent. Itaque Pompeius, Hierosolymam veniens, capta Urbe, et* 63
Templo reserato, usque ad S. Sanctorum accessit. Aristobulum vinctum secum duxit, Pontificatum Hircano confirmat, quem ipse tenuit xxxiv annis. Tunc primum Romanis gens Judæorum facta est tributaria. (22) * * * *

KKKKKKKKKK. *Apollodorus Præceptor Augusti clarus habetur.*

KKKK. *Cicero Laude oratoria celebratur.* (23) *Cato philosophus et Horatius nascuntur. Virgilius Maro pago qui dicitur Andes, haud procul a Mantua, nascitur, Patre Stimacone figulo, matre vero Maia.* (24)

Pompeius et Crassus fuere Consules in hoc anno. 51

(REX HIBERNIÆ Duach—REX EAMANIÆ X. Cormac.)

Cormac mac Laighthighe *regnat* an Eamain *an. xvii.* KKKKKKKKK. In cath Catharsha sa bl. sea la Cessair for Pomp Maighe a Muigh na Tesaille . . . (26) an Eghipt. Duach dalta Deghadh an Er and sen.

Cormaeus filius Lagtigi regnat in Eamania annis xvii. (25) Nono regni ejus anno Prælium ingens gestum est a Julio Cesare contra Pompeium magnum in Campo Thessaliæ. Pompeius fugit in Ægyptum. Duachus Alumnus Degadii tunc regnavit in Hibernia. 48

KKKKKKK. *Cæsar Germanos et Gallos capit. Britannos quoque stipendiarios fecit. Virgilius Cremonæ studiis eruditur.*

---

(22) Pompeius Hierosolymam occupavit, "*Olympiade* 179, *C. Antonio et Marco Tullio Cicerone Coss.*" ante C. 63, quando Judæos Romanorum Vectigales fecit, et pulso Aristobulo, Hyrcano Pontificatum reddidit.

(23) Orationem habuit pro Sexto Roscio Amerino, anno ante C. 80, ut in Aulo Gellio xv, 27.—Decrevit Senatus, anno ante C. 58, renitente Clodio, nulla de re agere nisi Cicero ab exilio revocaretur. Orationem habuit pro Gabinio, anno ante C. 54, pro Milone, anno 52. Occisus est anno ante C. 43.

(24) Natus est anno ante C. 70, obiit Brundusii anno *ante* C. 19. Vide Antonii Ambrogii Florentini Opera Virgilii, ex Cod. Mediceo Laurentiano, Romæ fol. 1763, ubi de Vita Virgilii, pag. lxvi, &c.

(25) Flaherteanus Tigernachi Codex convenit in annis xvii, cum Cod. 488 Bodleiano, ut in Ogygia, pag. 114. Bodleianus Rawl. No. 502, habet annos xviii.

(26) Verba Pompeius fugit restituuntur ex Codice 502, ubi post "Ægyptum" lego "ibique, ut littus attigit, "mox, jussu Ptolemæi adolescentis, in gratiam Cæsaris Victoris, occisus est."

(REX EAMANIÆ XI. Mochta.)

47 *A.M.* III.DCCC.XXV. Kl. Mochta mc Murchuradh *regnat* an Eamain *annis iii.* (27) *Cleopatra* Siur (i.e. Soror) *Ptolemæi, regnat annis xxii.* (28)

Kl. *Græcorum deficit regnum, quod stetit annis cc.lxxx. id est in xv anno regni . . . .* (29) *ad principium regni J. Cæsaris, vel ccc annis, id est in xv anno* [MS. Fol. 2. b. 1.] *regni Octavii. Mors Cleopatræ, i.* deg flaith Gc̄, (i.e. optimæ Reginæ Græcorum.)

45 INCIPIT REGNUM ROMANORUM, QUOD PERMANEBIT USQUE AD FINEM SÆCULI.

44 Kl. *Tertio anno regni Cleopatræ, J. Cæsar primus Romanorum singulare obtinuit Imperium, qui Cleopatram violavit, a quo Romanorum Principes Cæsares appellati sunt.*

(REGES HIBERNIÆ II Eochodu, ET REX EAMANIÆ XII Eochaig mc. Daire.)

Eochaig Aiream *Rex Hiberniæ.*

K. Eochaig m. Daire r. an Eamain an. iii.

KK. Eochaig Airim oc. est o Sighmhall sithanennta i Fremaind, l. Ferchul Breg do marbh e.—Eochaigh Fedleach r. Hib. *an. xii.* (30)

Eochodius Aiream rex fuit Hiberniæ totius.—Anno sequente Eochodius filius Darii regnare incæpit in Eamania annis tribus—Anno postea secundo Eochodius Aiream occisus est a Sigmalio Pacificatore, in regione Fremaniæ, vel, juxta alios, Fercalius Bregiensis occidit eum.—Regnavit deinde Eochodius Mœstus, Rex Hiberniæ totius, annis xii.

---

(27) Conveniunt in annis iii, Codices prædicti omnes, itemque in anno mundi III.DCCC.XXV.

(28) Ita Eusebius, et ex eo Beda, de sex ætat. et recte " annis xxii."

(29) Locus Mendosus. Cleopatra regnavit primum annos tres, cum fratre Ptolemæo Dionysio; pulsa deinde tempore quo Pompeius e Pharsalica pugna fugit in Ægyptum, (Appian, l. 2, Dio. l. 42) nempe anno U.C. 706, post biennium, fratre in Alexandrino prælio occiso, restituta a J. Cæsare, anno U.C. 708, regnavit annos xvii, usque ad occupatam Alexandriam ab Augusto, anno 22 ab obitu Ptolemæi Auledi.

Beda ad annum mundi quo Actiacum prælium gestum est, inquit " Hactenus qui vocabantur *Lagidæ* in " Ægypto regnaverunt annis cc.xcv." Vide supra, notas 3, 15, 19.

Anni Græcorum recte colliguntur ex l. 1, Machab. c. 1. unde constat Antiochum Epiphanem, anno Græcorum 143, Hierosolymæ Templum diripuisse. Annus is incurrit in Olympiadis 152. annum 3, U.C. 584, ante C. 170. Vide supra, not. 12, et confer Cleopatræ annos, ut in Textu, infra, p. 10.

(30) *Eochodii* hujus initia refert Flahertens ad ann. ante C. 28, quo Pentarchiam Hibernicam, antea intermissam, restauravit. Genealogiam ejus e vetere Codice. ab Avo meo, in Margine exemplaris Stowensis Ogygiæ descriptam invenio his verbis, pag. 267. " *Each-Feidhl. m. Finn, m. Finnlogha, m. Finnchuil, m. Roith, m.*

Kl. *Cæsar a cæso ventre matris dictus est.*

Kl. *Cassius Dux Romanorum, Judæa capta, Templum Hierusalem spoliavit.* (31)

(REX EAMANIÆ XIII. Eochaigh Fuilbuidhe.)

K. Eochaigh Fuilbuidhe mc Loich r. an Eamain an. iii. (32) Ora d.c Cesair ro sa bl. ri aircendrughadh in domhum do 7 ar traethadh Pomp. Maighe tanic don Roim, 7 do timain an Roim do.

Anno ante C. 39. Eochodius Oculi flavi, filius Lochii, regnare incæpit Eamaniæ annis 3. (33) Orosius dicit Cæsarem, profligato Pompeio anno hoc, et obtento mundi dominio supremo, venisse Romam, et Romam se subdidisse ei.

Auctoribus Bruto et Cassio, conscio etiam plurimo Senatu, post iv. annos et vi. menses Monarchiæ suæ, in Curia, xx. et vi. vulneribus a suis confossus, J. Cæsar interiit. * * * *Abhinc Imperatores.* (34) — *A.M.* IIII.CCCC.LXVI. 44

" *Riogheoin*, m. *Esomoin-Eamhna*, m. *Blathachta*, m. *Beodachta*, m. *Labhradha*, m. *Enna aigneach*, m. *Aongusa* " *Tuirmeach* .T. Sic in antiquo Codice Membraneo penes me, et in O'Duvegani Codice—*Eoch. Feidhl.* m. *Finn.* " m. *Finntain*, m. *Roigein-ruadh*, m. *Esamhain Eamna*, m. *Blaithechda*, m. *Labhradha*, m. *Enna Aidhnigh*, m. " *Aongusa Tuirmeach T.*" Vide infra, notam 36, et annum ante C. 30.

(31) Eadem habet Beda de sæx ætat, p. 16. Judæorum tamen servitus Romana deducitur a Templo reserato a Pompeo, anno 2, Olympiadis 179, Urbis 691, ante C. 63. Exinde Romanis tributum pendere cæperunt, ac præcipuis Urbibus, quæ Judæis hactenus parebant, Præsidi Romano permissis, gens Hebræa intra proprios terminos redacta fuit, teste Josepho, l. 14, c. 8, quæ mutatio Epocham constituit in Historia Judaica. Vide supra, pag. 12, not. 1.

(32) Flaherteus ex suo Codice inquit—" Post *Moctcum* (Ultoniæ Regem xi.) Achaius (seu *Eochoid*) *Concobari* " *Moel*, e *Dario* filio Nepos, Rex Ultoniæ *quadriennio*." Ogyg. p. 115.—Subjungit " *Cormacum*, *Moctcum*, et " *Achaium* hunc *Flavi-Oculi*, recte hoc ordine, immediate post *Concobarum Moel*, sibi invicem succedentes, habet Tigernachus." ib. Consentiunt ergo in his successionibus, tres Codices vetustissimi Tigernachi

(33) Consentit Codex Tigernachi Flahert. Og. p. 116.—Flaherteus tamen Codicem istum deserens, loco Eochodii ponit *Rudricium* annis lxx! Rudricio sucessisse ait filium ejus *Bresalum* (ib. p. 19) annis xii, deinde *Eochodium* Flavi-oculi, postea *Congalum*, Bresali fratrem, annis xv. (p. 121.) post quem ponit *Fachtnaum Fatach*, Rudricii nepotem, annis xxx, cui successisse ait *Fergusium Lediden*, p. 127.

Subjungit ad ann. Mundi 3865, " *Bresalum*, Ultoniæ Regem, anno regni 3*tio*. Hiberniæ totius Regem effectum " annis *novem*; Annales IV Magistrorum annos xi ei tribuere ex variis Coemani exemplaribus, unum autem " exemplar ei *novem* tantum tribuere, et Codicem Cluanensem *decem*."

Denique ad ann. M. 3874. narrat *Eochodium Flavi Oculi*, filium Lochii, post Bresalum defunctum, *tribus annis* regnasse in Ultonia, usque ad ann. M. 3877, quo *Congalus* ei successit annis xv.—Fatetur autem Tigernachum his repugnare " Tigernachus (inquit) *Rudricium*, *Bresalum*, *Congalum* et *Fachtnaum Fatach* inter Reges Ultoniæ " non numerat, quia non Ultoniæ tantum, sed etiam universæ Hiberniæ Reges evaserant." p. 120.

Flannus, qui obiit grandævus anno 1050, hæc habet in Synchronismis—" Ptolemæi Lathuri et Ptolemæi " Alexandri fratrum tempore, in Hibernia successive regnarunt *Crimthanus-Cosgrach*. *Rudricius*, *Innatmarius*, " *Bresalus*, et *Lugadius-Luaigne*." —Subjungit " C. Julio Cæsare et Octaviano Augusto Imperantibus, regna " sua successive inierunt *Achaius Fedhloch*, *Achaius Arem*, *Ederscolius*, *Nuadus-Niveus*, et *Conarius primus*— " *Conarius* Tiberii, Caligulæ, et Claudii Imperatorum regna regnavit."

(34) Numeros in Codice 488 depravatos, restituo ex Tigernachi vetere Fragmento in Codice 502, consentiente

Ante C.

42 Kl. *Anno ab urbe condita* DCCX. *interfecto Julio Cæsare, Cæsar Octavianus, qui testamento J. Cæsaris, Avunculi sui, et hæreditatem et nomen assumpserat, quique postea, rebus potitis, Augustus dictus est, regnavit annis lvi, et mens. vi, et dieb. xii, quorum xv. vivente Cleopatra, xl. vero et unum postea vixit annos, a quo Augusti Reges Romanorum appellati sunt.* * *

(EAMANIÆ REX XIV. Fergus mc Leidhi.)

KK. Fergus mc Leidhe *regnat an Eamain an. xii.* (35) ⁏ *ꝯflixit* in adhargh peiste allech Rudhraidhe 7 a badhadh and. KKKKK. *Nativitas* Concullain mc Scanlain *xi anno Augusti.* (36)

Fergusius Ledides regnat in Eamania annis xii, qui conflixit contra Monstrum in Lacu Rudragiorum, et dimersus est ibi. Anno v. postea nativitas Concullini filii Scanlani, xi. anno Augusti.

31 KKKKKKKK. *Undecimo anno Augusti, deficiente in Judæa Pontificatu, Herodes, nil ad eum pertinens, utpote Antipatri Ascalonitæ, et matris*

cum Beda. Occubuit autem Julius Cæsar anno 2do. Reformati a se Calendarii Romani, anno nempe ante æram Com. 44, Urbis C. 710. Tigernachus inquit, " ab hinc Imperatores," i. e. ab anno ante C. xliv.

At alius est annus *primus Julianus*, incipiens a Reformato Calendario, ab anno nempe qui Cæsaris cædem proxime præcessit, ante C. 45, alius annus *primus Imperii*, incipiens ab anno proximo *post cædem Julii*, ante C. xliii. Augustus obiit anno Reformati Calendarii 59, æræ com. xiv; incidit ergo annus primus æræ com. in annum Julianum, sive Reformati Calendarii 46, Urbis Conditæ annum Varronianum 754; id est, Palilia 754, eo anno putari cæpere.—Anni *Imperii* proinde incipiunt ab anno ante æram com. 43. Vide infra, not. 37.

(35) Conveniunt in annis xii, tres Tigernachi codices antiqui, nempe duo Bodleiani et Flaherteanus.—Flannus, qui obiit grandævus anno 1050, ut antea diximus, annos Regum non numerat, sed tantum Synchronismos, et verba ejus de Fergusii tempore mire conveniunt " Octavianus Augustus duobus annis Imperavit, cum " Fergusius filius Ledei factus esset Rex Ultoniæ."

Eadem habet ex Codice Lecano Flaherteus, pag. 127, et quidem conveniunt omnes qui Pentarchiam veterem Hibernicam memorant, regnante in Hibernia *Eochodio-Feidhlaoch*, ut infra ad ann. ante C. 30.

(36) CONCULLINI NATIVITAS.

Post verba Hibernica—" *7 a badhadh and,*" MS. Rawl. 502. hæc habet, quæ desunt in MS. 488.—" KKKKK " Nativitas *Concullain mc Scanlain* undecimo anno Augusti." Sed vide infra, not. 40.

Hæc sunt antiquissima quæ extant de ipso anno nativitatis Concullini, de quibus vide annum æræ Com. 2. Unde recte Flaherteus inquit ibidem.—Anno Cuculandi Herois natalem præcedente, qui anno Christi 2, viginti septem annos natus, ab authoribus signanter traditur denatus, *Achaius Feidhlaoch*, Rex Hiberniæ, Hugonii Magni divisionem Hiberniæ refixit (lege rescissit.) Quo tempore Provinciarum 5 Hiberniæ Reges fuere *Fergusius Ledides* Ultoniæ, &c. ut infra, not. 37. Confer pag. 11, infra, not. 37, 39, 40.

Concullandus ille memorabilis pugil in lucem editus est, A.M. 3924, tam anno primo post rescissam Hugonii Magni Divisionem Hiberniæ, quam anno 25, ante Cæput æræ Christianæ, &c.; ut apud diversos sigillatim consignatum invenio in Codice Cluan, in Flanni Synchronismis apud O'Duveganum, fol. 105, *a*, in Cod. Lecan. fol. 178, *b*, et in Chronico Scotor ad ann. 432.

Ante C.

Cypridis Arabicæ filius, postquam occidit Hircanum Pontificem, a Romanis accepit Imperium Judæorum, quem tenuit annis xxxvi. * * *

[MS. Fol. 2. b. 2.]

30 KKKK. *Ab hoc anno primum annum Monarchiæ Augusti computant.* (37) *Marcus Antonius insecutus ab Augusto, sese propria manu interfecit, et Cleopatra, uxor ejus, Serpentis morsu in sinistra tacta, exanimata est.*

(REX HIBERNIÆ Eochoid Feidh-laech, REX ULTONIÆ XV. Concobar mc Nessa.)

Eochoid Feidhlaech *mortuus est.* (38)—*Hoc anno cæpit regnare* an Eamain (in Eamania) Concobar mc Nessa, *qui rexit annis lx.* (39)

Conaire mor mac Edersgeoil R. Hib. an. *lxxx.* Ranta Erinn i coig rannaibh iar ngeed argain Bhruighne-da-berga for Conaire mor mc Edersgeoil, etir Con-

Conarius Magnus filius Edersgeolii Regis Hiberniæ, Rex fuit Hiberniæ annis lxxx. (40) Divisa est Hibernia in quinque partes, post primam vastationem Arcis, sive

---

(37) Aliud est *prælium Actiacum*, quod gestum est anno ante C. xxxi, alii *Actiaci anni*, qui exordium sumunt ab anno sequente, ante Christum xxx, ut in Censorino, cap. 21, quo anno Antonius et Cleopatra sibi mortem intulerunt. Ab hoc anno ut recte notat Tigernachus, anni *Monarchiæ Augusti*, accurate repetuntur, auctore Dione. Alii sunt anni *Augustorum Romani*, qui ex Calendis Jan. proficiscuntur, ab anno nempe quo *Cæsarr vii, et Agrippa iii. Coss.* fuere, ante C. 27, quo anno *Augusti* nomen Cæsari tributum est, ut in Censorino, c. 21. Dione 53, &c. Denique alii sunt anni *Romani Imperii*, sive *Monarchiæ Romanorum*, initium ducentes ab anno proximo post cædem J. Cæsaris, ab anno nempe ante C. 43. Vide notam præcedentem 34.

(38) De hoc Rege, vide supra. *not.* 30, 33.

Pentarchiæ Hibernicæ Provinciis præfuere hoc tempore, " Fergusius filius Ledei *Ultoniæ*, *Deagus* filius Seni " et *Tigernachus Tedbannach* frater, aut Patruelis Deagi, utrique *Momoniæ*, *Rossius Rufus*, filius Fergusii " maritimi, *Lageniæ*, Connactiam, tum in ternas partes divisam, possidebant e Damnoniorum semine *Fidhaicus* " filius Fegi *Fircraibiam*, a Fidhaci Regia Limericum usque; *Achaius Allat Irrusdamnoniam*, a Galviæ fluvio " ad Dubium et Drobisium fluvios, in confinibus Ultoniæ, et *Tinneus* filius Conrii, Planitiem amplam *Moi-* " *Saimh*, a Fidhaci Regia ad Temoriam de Broganiadh in Lagenia. Ex his erant *Clanna-Mornai*, et postremi " Reges Connaciæ e Damnoniis, et alii prisci Connaciæ incolæ, *Olnegmact* appellati," ut in MS. *Dinseanchus*. Flannus in Synchronismis inquit.—" J. Cæsare et Octaviano Augusto Imperantibus, regna sua inivere succes" sive in Hibernia, *Eochodius Feidhlaoch*, *Eochodius Aireum*, *Edersceolius*, *Nuadus-Nireus*, et *Conarius I.* Edersceolii " filius. Conarius Tiberii Caligulæ et Claudii Imperatorum regna regnavit. Conario regnante natus est " Christus."

(39) " Annis lx." Conveniunt omnes Codices, ex quibus sequeretur Concobarum regnasse usque ad annum æræ com. xxx, quod nec rejiciendum opinor. donec antiquiora afferuntur.

(40) Hæc de Conarii annis, procul dubio corrupta, desunt in Codice 502, ubi textus sic legitur.—" Hoc anno " cæpit regnare *an Eamain*, *Conchobar mc Nessa*, qui regnavit annis lx. *Ro rannad h Erin iarsin hi coic, iar n* " *arccain Conaire moir mc Etarsccoil hi m Bruidin dergga ettir Conchubur mc Nessa, ocus Coirpre Niafer, 7 Tigernach* " *Tetlibannach, 7 Dedad mc sin, 7 Ailill mc Magag. Isin t sechtmad bliand iar n dith Conaire ro gabh Luguid* " *Reonderg Righi. Slogad Tana-bo-Cuailgni.* KKKKKKKKKKKKKK. Maria mater Dni nata est."

Conario I. annos lx, tribuit pariter, ex Flanni Synchronismis, Flahertæus, pag. 131. " Eo regnante Pro" vinciarum Reges fuere Concobar mc Nessa *Ultoniæ*, Cairbre Niafear *Lageniæ*, Olildus et Meabha filia " Achaii Feidhlaoch fuere Rex et Regina tripartitæ *Connaciæ*, Achaius Abrathruadh Momoniæ Australi præ-

cobhar mc Nessa, 7 coirpre Niafer, 7 Tigernach Tedbannach, 7 Dedad mac sin, 7 Aill: mc Madach, 7 Meabh Cruachan a Condra.

munimenti Regii duorum Heroum, contra Conarium Magnum, Edersgeolii filium. Divisa est nempe, in quinque partes, inter Concobarum filium Nessæ, et Carbreum Niafear, et Tigernachum Tedhbunnach, et Degadium filium ejus, et Alildum Magagi filium, et Meabham Reginam *Cruachaniæ*, Arcis Regum Connaciæ.

25 K. Genemain Concullain *Herois*.

Anno sequente Concullinus Heros, (vulgo *Cucullin*) natus est. (41)

KKKKKK. *Virgilius Maro in Bruindisi, lii. ætatis suæ anno, mortuus est, cujus ossa in Neapolim transvecta sunt, hoc Epitaphio quem ipse ante mortem suam dictaverat, tumulo ejus super posito,—Mantua me genuit, &c.*

KKKKKKKKK. Muire mr in Tigherna do genemain, (*i. e. Maria mater Domini nata.*) (42)

KKKKKKKKKKKK. *Incipit sexta mundi ætas ab Incarnatione Xpi usque ad diem Judicii.—Beda beatus breviter sequentia habet—sexta mundi ætas, nulla generatione vel serie temporum certa, sed ut ætas decrepita, ipsa totius Sæculi morte consumanda.*

Madh o loscadh Tempuill. i Tempuill Solmain—co gen Cr. iar setaib,
lxxxix. mbl. acht is ar u cetaib.
Cind da bl l. o chrutad in domuind,—ix.c. teora mile-co gem. Cr. iar colaind.
Cetna bl. tosaigh oig caithchair is sin in bl. ria ro genair Cr. bl. tann. h. doneedechdu hi ro genair Cr. mc Debn. $\overline{\text{III}}$.DCCCC.LII. (43)

i. e. Periodus ab incenso Templo Solymarum, ad natum Christum, consentientibus doctis.—Annos 89 numera et præterea quingentos. (589.)—Post duos annos et quin-

"fuit, et Curoi mc Dari, nepos Deagi, Momoniæ boreali," ut ex variis MSS. Codicibus Flahert. p. 131.—De Pentarchiæ Hibernicæ antiquitate. Vide Giraldum Topogr. Hib. Dist. 3. c. 4, et 5.

(41) Vide annum æræ com. 2dum. unde constat decantatissimum *Cucullinum* obiisse eo anno, ætatis 27, ac proinde natum anno ante æram com. xxv, quo tempore Hibernia in Pentarchiam divisa erat, et Damnonii Connaciæ bellum gerebant contra Ultoniam.—De Concobaro mc Nessa, vide not. 39, 40, et infra ann. 30.

(42) Codex 502. Virginis nativitatem memorat, quatuor notis *KKKK*. interpositis, ante obitum Virgilii, qui obiit anno ante C. 19. Ita, juxta Tigernachum, Virgo nata fuerit anno ante C. 23, quod nullius veterum auctoritati refragatur. Codex 488, 12m. tantum annorum notas interponit inter natam Virginem et Redemptorem.

(43) Extat in hac Bibliotheca, Exemplar vetus in Pergamena Carminis Hibernici "*Annalaidh*," editi in

quaginta a creato mundo. Numera nongintos et ter mille ad natum Christum in carne. (3952.)—Incipiens annus novæ supputationis fuit is qui nativitatem Christi præcessit. Annus Tanasticus (44) Cycli Decennovenalis, is fuit in quo natus est Christus filius David.) (45) 1

Kl. vii feria. Ab Adam v̄.c.xc, juxta lxx Interpretes, secundum vero Hebraicam veritatem III.DCCCC.LII. *ab urbe vero condita anno* DCC.LII. *anno quoque Imperii Cæsaris Augusti xlii. et anno secundo Decennovenale, et vii feria, Jesus filius Dei sextam mundi ætatem suam, suo adventu consecravit. Beda ait Cæsaris Augusti xlii,* (46) *a morte vero Cleopatræ et Antonii, quando et Ægyptus in Provinciam versa est, anno xxvi°.* (47) *Olympiadis centesimæ nonagesimæ tertiæ* (48) *anno tertio, ab Urbe vero condita* DCC.LII. *id est, eo anno*

Prolegomenis nostris, Rer. Hib. t. 1, scripti a *Gilda Coemano*, eodem sæculo quo Tigernachus floruit, in quo eadem Mundana supputatio, ex Hebræis Codicibus deducta habetur. Disticha in textu a Tigernacho servata, excerpta sunt ex alio vetustiore Carmine Hibernico *Maolmurii*, qui medio Sæculo ix floruit. Coemanus in uno disticho annos numerat 3952 a Creatione ad Christum, quos in partes 5 sic distribuit.—Ab initio ad Diluvium sunt anni 1656; inde ad Abraham 292; inde ad David 942; inde ad Captivitatem Babylonicam 473; indeque ad Christum natum 589.—Supersunt etiam sex vetusta Hibernica incerti auctoris Disticha, de quinquæ ætatibus ante Virginis partum, quorum quinque eosdem terminos comprehendunt, uti notat Flahert. in Epistola Lyncæo inscripta, pag. 7. Beda annum Mundi 3952, primum Christi statuit, cujus computum sequitur Maelmurius, Sæculo ix, uti supra in Textu

(44) *Tanastus* Hibernice idem est, &c. *a Rege 2dus.* Itaque annum nativitatis appellat *Tanasticum*, qui 2dus. fuit Cycli Decennovenalis. Vide not. 45, et 46.

(45) Agitur de anno primo æræ com. qui fuit 2dus Cycli decennovenalis. De vero anno nati Redemptoris docti discrepant. Extat nummus Herodis Antipæ editus a Norrisio, qui, anno Tetrarchiæ ejus Galileæ xliii signatus est, anno nempe Urbis Conditæ 791, quo Herodes is exauctoratus fuit a Caio, tum versante apud Baias. Atqui si annos 43 retro colligas, ab anno U. C. 792, pervenies ad ann. U. C. 750, quo *Herodes magnus* obiit, juxta Josephum, l. 17, c. 8, et 11, ubi inquit Lunæ defectionem ejus obitum antecessisse, die 13 Martii, hora 2. 45'. a media nocte. Eo anno Archelaus Romam venit, ut ex Patris testamento regnum ab Augusto obtineret, ut in Josepho, l. 17, c. 11, et 13. Eodem anno ineunte, cum Magi Christum adorassent, ac metu Herodis, Joseph cum Christo et B.Virgine in Ægyptum recessisset, Herode mortuo circa Pascha, Nazarethum reversi sunt. Jam vero ante Herodis obitum Christum natum necesse est, et nullus præcedentium annorum convenit præter proxime præcedens annus U. C. 749, Olympiadis 193, *quartus*, Periodi Julianæ 4709, ante Æram Communem annus *quintus* currens. Vide not. 52.—Denique Johannes, et tum Christus eodem anno nati sunt, "*Cos Augusto Cæsare xii. et L. Cornelio Sulla,*" qui fuit annus ante æram Com. V. quo anno Census extra ordinem a Quirinio institutus fuit, ut in Doctrina Temp. l. 12, c. 8.

(46) "Augusti xlii." Ita etiam Beda de sex ætat. p. 16.—Vir doctus Thos. Smith, inquit Bedam hos annos supputare a cæde Cæsaris, unde nativitas Christi inciderit in an. Per. Jul. 4712, duos annos ante æram vulgarem, et quidem consentiunt cum hoc anno xlii Augusti, et Per. Jul. 4712, reliquæ æræ quas Beda hic memorat, et ex eo Tigernachus. Restat quæstio an hic annus includendus sit in computo, necne? Scaligerus annum hunc excludens, æram com. orditur ab Augusti xliii, in editione sua Chronici Eusebii. Henr. Stephanus in sua editione includit annum Augusti xlii, Periodi Jul. 4712. Petavius, etsi Scaligeri inimicissimus, cum eo consentit in excludendo anno isto. Æramque com. orditur ab anno Periodi Julianæ 4713. Liberum cuique est utrum horum annorum currentem vel integrum velit eligere.

(47) Lege xxvii, ut in Cod. 502, et in Beda de sex ætat. p. 16.

(48) "Olymp. 194." Bed. ib.

A.C.

quo compositis cunctarum per orbem terræ gentium motibus, firmissimam verissimamque pacem, ordinatione Dei, Cæsar composuit, Jesus Christus filius Dei sextam mundi ætatem, suo consecravit adventu.

2 Kl. *Mors* Concullain *fortissimi Herois Scotorum,* la Lugaid mc na tri Con 7 la h Erc mc Cairpre Niafer. (49) *vii.* mbl. a aes in uair do gabh gaisced, *xvii* in tan bai andiaidh Tana bo Cuailgne, *xxvii* an tan adbath. (50)

Mors Concullini fortissimi Herois Scotorum, occisi per Lugadium filium Conroi, Regem Momoniæ, et per Ercum filium Carbræi Niafear, i. e. Regem Temoriæ, et a tribus filiis Collatini de Connachtensibus. Septimum ætatis annum attigit quando obtinuit insignia Militaria, xvii anno ætatis insecutus est prædam boum Cualgniæ. xxvii ætatis annum attigit quando occisus est. (51)

K. *ii.* K. *iii.* K. *v.* K. *vi.*

Anno Imperii Augusti xlvii. Herodes moritur. (52) *Hic in igne exin-*

---

(49) In Codice, No. 502, textus sic se habet—" Mors *Concullain* fortissimi herois Scotorum *la Lugaid mc* "*Tricon .i. Ri Mumhan, 7 la Eirc mc Coirpre Niadfir .i. Ri Temrach, 7 la maccu Callatin de Connachtaib.*" (i. e. Mors Concullini fortissimi herois Scotorum, occisi a Lugadio, filio, vel alumno, Triconii, id est, Rege Momoniæ, et ab Erico filio Carbræi Niadhfir, i. e. Rege Temoriæ, et a filiis Collatini de Connachtensibus.)

(50) Subjungit Codex 502—" Mors *Eirc mc Cairpri Righ Temrach, 7 Lugdach mc Conroi, la Conall Cearnach,* " 7 *inriud cetri coiced n Eren la sechtmain o Ultaib.*" (i. e. Mors Erci filii Carbræi Regis Temoriæ, et Lugadii filii Conroii, occisi a Conallo Cearnach, et vastatio quatuor Provinciarum Hiberniæ, spatio septimanæ, per Ultonienses.)—Hæc omnia *Concullani,* (vulgo Concullini) tempora plane definiunt, ut alibi demonstravimus. Prolegom. pag. 12. Vide notam 36, et sequentem.

(51) Non fuit itaque *Cucullinus* coævus vel Oissino, vel S. Patricio. Occisus est anno 2do. æræ com. notante Tigernacho, qui Kal. Jan. sequentium 4 annorum 3, 4, 5, et 6, notavit feriis convenientibus, literis G anni 3tii, *F. E.* quarti Bissextilis, quinti *D.* et 6ti C. ut in Laterculo his Annalibus præmisso; ita ut de Tigernachi mente nulla quæstio possit exoriri, præsertim cum conveniant Codices ambo Bodleiani cum Flaherteano, iique omnes cum Chronico Scotorum ad ann. æræ com. 432, his verbis—" A morte *Concullaind* " herois, usque ad hunc annum ccccxxxi anni sunt." Consentiunt item Codex Cluan, cum Synchronismis in Codice O'Duvegani, fol. 105, *a,* et cum Codice Lecan, fol. 178, *b,* in Ogyg. p. 128, et 134. Conveniunt pariter Annales Inisfalenses ad ann. æræ com. 432.

" A morte *Concullaind* herois, usque ad hunc annum ccccxxxi anni, Patricius Archiep. in Hiberniam venit, " atque Scotos baptizare inchoat nono anno Theodosii Minoris, primo anno Episcopatus Sixti, qui fuit xlv " Episcopus Romanæ Ecclesiæ, in 4to anno Laeghaire mc Neill."—Atqui annus 432 fuit Theodosii Junioris, a morte Patris sui Honorii, *nonus,* Papæ Xisti primus, et Laogarii, Regis Hiberniæ, 4tus.

(52) Narrata Epocha Hibernica obitus *Cucullini,* redit jam Tigernachus ad res Judaicas, et juxta Bedæ methodum De sex ætat. p. 17, Christi nativitatem referens ad annum Augusti 42, mortem Herodis refert ad ann. Aug. 47. Veritas autem Historica exigit ut Christi nativitatem referamus ad annum v^m^. ante æram com. et Herodis obitum ad annum iv^m^. paulo ante Pascha, ut in Josepho, l. 7, c. 8, 11, 15, et l. 18, c, 15. Herodis enim obitum præcessit defectio Lunæ die Martii 13, quæ juxta calculos Astron. incidit hora 2, 45', a media

A.C.

trinsecus urebatur, intrinsecus quoque vasto incendio [MS. Fol. 3.] *inexplebili, aviditas cibi, omne corpus ejus putredine corruptum, febris magna, prurigo intolerabilis, colli dolor, pedum tumor, postea olio litus, occuli ejus soluti sunt.* * * (53)

K. *vii.* *Archelaus filius Herodis regnat annis ix, usque ad finem regni* 5
Augusti. (54)

K. *i.* K. *iii.* K. *iiii.* *Ab initio mundi, juxta* LXX,—V̅.CC.X, *secundum vero Hebraicam veritatem,* I̅I̅I̅.DCCCC.LXI. *Ab Incarnatione vero x.*

K. *v.* K. *vi.* K. *i.* K. *ii.* *Initium Indictionum.* (55)

Kl. *Octavianus moritur in Campania, annis lvi, et mensibus vi, et diebus xii* 14
regnans.

Archelaus filius Herodis moritur, cui successerunt iiii fratres ejus, Herodes Tetrarcha, et Philippus, et Lisias, et Antipater. Tunc enim, non ferentibus ultra Judæis, accusantibus ferocitatem ejus apud Augustum, in Viennam urbem relegatus, et ad minuendam Judaici Regni potentiam, insolentiamque domandam, iiii fratres ejus postea sunt Tetrarchæ creati, Herodes, Antipater, Lisias, et Philippus, quorum Philippus, et Herodes, qui Antipas nuncupatur, etiam vivente Archelao, Tetrarchæ fuerant ordinati.

A.M. I̅I̅I̅.DCCCC.LXXXIX. (56)

Kl. *iiii.* *Tiberius filius Augusti, vel magis Prevignus ejus, regnat annis xxiii,* 14
hoc est Liviæ uxoris ejus filius, ex superiore genitus conjuge.

---

nocte. Eodem Anno Archelaus, Herodis filius, Romam venit, ut ex Patris testamento Regnum consequeretur. Augustus autem regnum partitus est, Judeæ *Tetrarchiam* ei tribuens, non regnum, ut in Texto Tigernachi. Vide supra, pag. 13, not. 45.

(53) Cætera de morte Herodis omittimus, quæ excerpsit Tigernachus ex Josepho. Antiq. l, 19, c. 7, et ex Eusebio, Hist. Eccl. l. 2, c. 9.

(54) Augustus obiit anno æræ com. xiv. Cardo Chronologicus est in rebus Romanis.—Cucullinus obiit anno æræ com. 2 Cardo Chronologicus in rebus Hibernicis.—Appono itaque in margine annum æræ com. v. proximum post mortem Herodis quo Archelaus regnare cœpit.

(55) Hæ notæ Chronicæ hoc ordine leguntur in Codice 502. "K. i. K. iii. K. iiii. K. v. K. vi. K. i. K. ii. "Initium Indictionis. Ab initio mundi, juxta lxx Interpretes, v.cc.x. secundum vero Hebraicam veritatem "I̅I̅I̅.DCCCC.LXI. Ab incarnatione vero anno x. K. iii. Octavianus," &c. Jam vero Indictio Romana incipit proleptice ab anno æræ com. xii, a Kalendis Jan.—Græci quidem Indictiones auspicabantur ab viii. Kal. Octob. i. e. a die 14 Septembris, ut in Titulis eorum Synodicis, et Rescriptis Imperialibus. Beda, licet deducat Indictiones, more Romano, a Kal. Jan. inquit tamen Græcas "incipere *ab viii Kal. Octobr.* ibidemque terminare." De rat. temp. c. 6. Primus Scriptor Ecclesiasticus qui Indictionibus usus est fuit S. Athanasius.

(56) Consentiunt numeri cum Beda de sex ætat. ad ann. M. 3989. De Archelao, vide not. 52.

A.C.

K. *vi. Herodes Tetrarcha Judæis Imperat, a quo Johannes baptista decollatur in Maccaronte oppido, et sub quo J. Christus crucifixus est, ac Jacobus Zebedei ab eo decollatus est.*

18 K. *vii.* K. *i. Initium Cicli.* (57) *Ab initio Mundi, juxta* LXX.—V̄.CC.XX. *Secundum vero Hebræos,* ĪĪĪ.DCCCC.LXX. (58)

K. ii. Ab incarnatione xx.—Herodes Tetrarcha, qui regnavit annis xxiv, in honorem Tiberii et matris ejus Liviæ, Tiberiadem et Liviadem condidit. K. *iiii.* K. *v.*

22 K. *vi.* Concobar mc Nessa *in viii anno Tiberii quievisse dicitur.* (59) K. *ii.* K. *v.*

26 K. *vii. Duodecimo anno Tiberii, Pontius Pilatus in Judæam missus est.* (60)

29 K. *v.* K. *viii.* (61) *Anno quinto decimo Tiberii Cæsaris, ab Johanne Christus baptizatus est, in Enon, juxta Salem. Hoc tempore Christus elegit Apostolos xii. Ab initio Mundi, secundum Hebræos, peractis* ĪĪĪĪ. *juxta vero*

---

(57) Agitur de Cyclo Lunari annorum xix, incipiente ab anno æræ com. xviii, ut in Laterculo his Annalibus præmisso.—Primus an. Tiberii fuit æræ C. 14.

(58) Anni Mundi numerandi sunt juxta Bedam, ut Tigernachi mens eruatur.

(59) Tigernachus diversorum veterum de anno obituale Concobari sententias adducit, ut veritas elucescat. Fateor tamen obscura esse fere omnia quæ de anno obitus istius circumferuntur.

Flahertus inquit—"Concobarus Nessanus, ex Nessa matre, filia Achaii Suilbhuidhe, ita cognominatus, "*Fachnæ*, Ultoniæ ac Hiberniæ Regis filius, Fergusio Rogio deposito, 60 *annos* Ultoniæ clavo assedit, et anno "Christiano 48 vitam placida morte finivit." p. 262. At, vixisse vix potuit ad ann. 48, qui regnare cœpit anno ante C. xxx. et si obiit anno 48, post regnum annorum lx. regnasse oportet ab anno ante C. 12, potius quam xxx.

In Codice 502 hæc leguntur diversa a Codice 488. "*Concobar mc Nessa obiit, cui successit filius ejus Cumscraid,* "*qui regnavit in Emain annis tribus. Cath Ardg. for Coiced n. E. nec macht la Cumscra mc Concobair. Cumscrad* "*obit la mc Cecht. Mac Cecht do tuitim fochetoir la Conall Cernach ic cranaig mc Cecht, Glasne mac Concobair ix* "*annis regnat*"—quæ sic interpretor—(Concobarus filius Nessæ obiit, cui successit filius ejus Cumscradius, qui "regnavit in Eamania, Ultoniæ Regia, annis iii. Prælium atrocissimum contra Provinciam Connaciæ. Victoria "parta per Cumscradium filium Concobari. Cumscradius obit, occisus a filio Cechti. Filius Cechti occisus "extemplo per Conallum Cernach, apud arbores Mac Cechti. Glasneus filius Concobari regnat annis ix."

Irialus Glunmar, Conalli Cearnach filius, Rudricii Regis Hiberniæ trinepos, *Glasnio*, Cumuscrachii fratris sui successori, Concobari mc Nessæ filio, successit annis xl. Anno primo Iriali Conarius Rex Hiberniæ incendio periit. Temoria exinde Regni sedes quinquennio vacavit. Coeman, Flan, IV Mag. et Flahert. p. 138.

Irialo patri successit *Fiachus Finnamnus*, Rex Ultoniæ, xx annos.—Irialum *Die Dominica* extinctum Tigernachus adnotavit. Flahert. p. 142. vide infra, not. 67.

(60) Missus est Pilatus Procurator in Judæam anno æræ com. 27. "Coss. *Licinio-Craso* et *Calpurnio Pisone*." ut in Josepho, l. 1, c. 5, et in Eusebii Chron.

(61) Annus xv Tiberii erat æræ com. 29 currens, quo Christus baptizatus est "Coss. C. *Rubellio Gemino*, et "C. *Fusio Gemino*." Notæ itaque feriales supra in textu, emendandæ sunt juxta Laterculum his Annalibus præmissum.

LXX,—V̄.CC.XXXII, (62) *ab Incarnatione quoque* XXX;—*quo tempore Johannes Baptista occisus est. Eusebius ait quod xvi anno Tiberii, principium fuerit lxxxi Jubilæi, secundum Hebræos, quare vero nostra supputatio undeviginti minus ponendos existimaverit annos, facile qui superiora hujus Libelli legerit inveniet. Juxta vero Cronicam Eusebii, eandem quam ipse de utraque editione, ut sibi videbatur, composuit, anni sunt* V̄.CC.XXVIII. (63)

K. *iii.* K. *v. Anno xviii Tiberii, Jesus Christus crucifixus est anno ætatis* 31
suæ xxxiii, cum semesse anni, vel xxxiiii, ut Eusebio placet. Qui xiiii Luna traditus, et quinta feria, xv vero luna et vi feria passus est.—xvii vero Luna, Dominica die resurrexit, vi. vel viii. Kalendar. Aprilis. (64)

Agrippa cognomento Herodes, filius Aristobuli, filii Herodis Regis, accusator Herodis Tetrarchæ, Romam profectus, a Tiberio in vincula conjicitur, ubi plurimos adscivit ad amicitiam, et maxime Germanici filium Gaium.

K. *vi. Hoc anno xix*° *Tiberii,* (65) *ut alii aiunt, Christus crucifixus est.*

Madh tri bl. trichad co leith na ma vi f. *viii.* Kl. Ap. ro bai in cesadh 7 *f. vi.* Kl. an eiseirghe, q̄ *a multis auctorib' constat ēē vulgatū, hic est nū ab initio* indoigh a chaalchuir co Cesad Cr. D.LXVI. *xv Luna crucifixus est, vi feria, viii.* Kl. *April.—Prima f. surrexit,* hi *Sex.* Kl. *April.* i. sechtmad

Si triginta trium annorum cum dimidio fuit ætas Christi, vel si sexta feria, octavo die Kalendarum Aprilium fuit crucifixio, et die vi Kalendarum Resurrectio, quod a multis auctoribus constat esse vulgatum, hic est numerus ab initio Supputationis communis retro ad crucifixionem, D.LXVI. quo, decima quinta

(62) Annus Mundi 4000, juxta Hebræos, non convenit cum anno Incarnationis xxx, etsi id putaverint Eusebius et Tigernach, sed cum anno æræ com. 17, Periodi Julianæ 4730.

(63) Hæc excerpsit Tigernachus ex Beda de sex ætat. p. 27.

(64) Passus est die 23 Martii, feria vi, Luna Populari xv. Resurrexit die 25 Martii feria I, id est die Dominica. Ascendit in Cælum die 3 Maii. Misit Paracletum die 13 Maii, Dominica Pentecostes, anno æræ com. xxxi, ut in Doctrina temp l. xii, c. 12, 18, 19, 20. Periodi Julianæ anno 4744. Itaque pro anno Tiberii xviii lege xvii, et corrige cætera in textu. Consulatus enim erat Cl. *Tiberii Neronis Cæsaris Aug.* v, et *Ælii Sejani*, fatentibus Eusebio ipso et Beda, qui tamen cum Tigernacho conveniunt in anno *Tiberii xviii*.

(65) De anno et die Passionis variantes veterum opiniones pluras recenset Ricciolus in Chronologiæ Reformatæ, l. x. Sufficiat doctissimis, id referre ad diem Veneris, 25 Martii, diem xv Lunæ Mensis *Nisan*, id est viii Kal. April, diem primam Azymorum, uti supra, not. 64.

Natalis Alexander docet Christum "Crucifixum anno æræ com. xxxiii, *Coss. Ser. Sulpitio Galba, et Lucio* "*Cornelio Sulla*, Tiberii xix. Hebdomadum Danielis 487, in medio scilicet hebdomadis septuagesimæ et ultimæ, "anno ætatis xxxiii inchoato." Ex Evangelio constat 4 Paschata intercessisse, a baptizato Christo ad passionem, baptizatus est autem anno Tiberii 15, æræ com. xxix.

A.C.

dec ertai.—*n. sic vero in Cyclo Dionysii invenies.*

Luna crucifixus est, vi feria, viii Kl. April. Prima feria surrexit, sexto Kl. April. xvii Lunæ. Non sic autem in Cyclo Dionysii invenies. (66)

33 *Hoc anno Maria mater Domini quievisse xlvi ætatis suæ anno asseritur, vel, ut alii aiunt, sequente anno—Jacobus Justus, Eps Ecclesiæ Hierosolymorum ordinatur ab Apostolis.*

(REGES EAMANIÆ XVI. Cumscrach ET XVII. Glasne.)

Concobar mc Nessa *obiit, cui successit filius ejus* Cumuscraid, *qui regnavit* an Eamain *annis iii.* (67) Cath argg. for Coiced n Olnecmacht la Cumuscra mc Concobair. Cumuscradh obit la mc Cecht. mc Cecht do tuitim fochetoir la Conall Cearnach ic Crannaig Mc. Cecht. Glasne mc Concobair *ix annis regnat.*

Concobarus filius Nessæ obiit hoc anno. Cui successit filius ejus *Cumuscrach*, qui regnavit in Eamania annis iii.—Prælium acerrimum gestum est contra Provinciam Olnegmacht, i. e. Connaciæ, a Cumuscracho filio Concobari. Cumuscrachus obit, occisus a Mac Cechto. Mac Cechtus occisus est extemplo postea, per Conallum Cearnach, apud Arbores dictos Mac Cechti Arbores. Glassneus filius Concobari regnat in Eamania annis ix.

K. *vii.* K. *i.* K. *iii.* K. *iiii.* *Initium Cycli.*

K. vii. K. i. K. iii. K. iiii. Initium Cycli.

Tiberius ambiguis veneni signis obit.

---

(66) Incarnationis æram paulo aliter instituit Dionysius quam nos. Nos enim primum annorum Christi, proximum post illum facimus, quo natus est Dominus, *die 25 Dec*[r]. et aureum numerum ii, illi apponimus in Calendario, cum Cyclo Solis x, Indictione iv, et anno Periodi Jul. 4714. Dionysius autem ab antecedente anno, aureoque numero 1, Cyclo Solis ix, æram Incarnationis auspicatus est, ut in Epistolis ejus editis a Petavio. Attamen certissime constat. primum annorum quos Christi vulgo nuncupamus, in annum editionis Julianæ, sive Calendarii a J. Cæsare reformati 46, Imperii Romani 44, Olympiadis 194 quartum, ante sex menses inchoatum incidere, sic ut numerari cœpta sit Olympias 195 æstivis diebus anni primi æræ com.—Hoc Fastorum series, Imperatorum ab Augusto anni, initia, intervalla, et exitus apprime persuadent.

Itaque, juxta Dionysium, Incarnationis æra incipit anno uno ante æram nostram vulgarem, Cyclus vero xix nalis biennio. Incarnationem quidem et Nativitatem, uno eodemque anno collocavit, sed annum istum ipsum quo incarnatus est et natus, *primum* Domini esse jusserat, non sequentem a Kalendis Jan. inchoantem, uti nos. Qui post Bedam scripsere Chronographi Sigebertus, Marianus, Matthæus Westm. et alii, damnata Dionysii methodo, Natalem Domini 21 vel 22 annis anticipandum, erronee putaverunt.

(67) Diversas de anno obituale Concobari sententias refert Tigernachus, supra ad annum ante C. xxx. et ad ann. 8[m]. Tiberii, Christi xxii, nunc ad ann. C. 33, et iterum infra ad ann. C. xlii. Vide supra, not. 59.

Notanda est in Codice Bodleiano Rawl. 488, transpositio qua *Glasneus* præponitur *Cumuscracho*, incuria

A. C.

K. *v.* *Gaius Calligula regnat annis iii, mensibus x, diebus viii, ut Beda ait* 37
non plenis ut or . . . (Orosius) ait. Hominum flagitiosissimus, qui dixit utinam plures unum cervicem haberent, &c. * * * *

Matthæus Evangelium scripsit in Judæa, tempore Gaii, qui postea mortuus est in Macedonia, vel, ut alii aiunt, in Perside, sed verius in Æthiopia occisus est.

Ab initio Mundi juxta lxx. Int.—v̄.cc.xl. *secundum vero Hebræos* iii̅.dcccc.xci. (68)

Kl. *vi.* *Menses x Gaii, et vi menses Octaviani annum efficiunt hunc.* (69)

K. *i.* *Gaius Statuam Jovis in Templo Hierusalem sub nomine suo poni jussit.*
Pilatus qui sententiam dampnationis in Xp̄m dixerat, tantis arrogantiæ ango- 40
ribus coarctatus est, ut se sua manu interfecerit.

Kl. *ii.* *Gaius Claudius regnat annis xiii. qui xxxv Senatores, et ccc equites*
Romanos minimis causis interfecit. 41

Kl. *iiii.* *Petrus cum Antiochenam Ecclesiam fundasset, ad expugnandum*
Simonem Magum Romam venit, ibique xv, vel xxv annos Episcopalem Cathe- 42
dram tenuit, usque ad ultimum Neronis annum. (70)

Amanuensis. Textum restitui ex Codice 502, consentiente cum Flaherteano, in Ogygia, p. 137. Confer Codicem ipsum 502, fol. 4, *b.* col. 1. linea 2, 3, &c.

Coemani Carmen "*Annalaigh*" editum in Prolegomenis nostris, Concobari obitum refert ad ann. C. xlviii, cumque sequentes IV Magistri in Annalibus, ut in Ogygia, p. 304--5, et 128.

Adducit Flahertæus, ex Codice Lecano, fol. 293, vetus Distichon his verbis—

Ceithre chead bliaghain brasa—ad fed gach Saoi sheanchusa
Fad Flaithiosa na b'fear ngaoth—O Conchobar go Ciombaoth.

Inter Concobarum sunt—Cimbaothumque Monarcham,
Quatuor, ut doctis, sæcula lapsa liquet.

Et certe in Carmine "*Eamhain iodnach abhis*" Eochodius, qui Sæculo ix floruit, enumerat Reges Eamaniæ xv, ab anno C. xlviii, quo *Concobarus* obiisse fertur, usque ad excidium Eamaniæ, anno C. ccc.xxxi, atque horum xv Regum nomenclaturam alius vetus Poeta, *Colman O'Seasnan*, exhibet in Carmine—"*Eamhain alain arus* "*Uladh.*" quod Carmen Flahertæus a docto vero *Dualdo Firbisio* comparavit, ut ipse declarat in Ep. ad Lincæum, p. 13, et Avus meus a Flahertæi propinquis post obitum, ut ipse scribit in margine exemplaris Stowensis Ogygiæ, p. 16.

(68) Numeri æræ Mundanæ in Tigernacho, utplurimum conveniunt cum Beda, ut antea monuimus. Numeri supra scripti restituuntur ex Cod. 502, consentiente cum Beda.

(69) Gaius Caligula, Imperator 3tius, occisus est ix Kal. Feb. anno 41, quo successit quartus Imperator Claudius Regnavit itaque Gaius annos 3, m. 10, et dies 8: Octavianus vero annos 56, m. 6." ut in Eusebio, Beda, et in Fastis.

(70) De Petri adventu Romam præclarum reddit testimonium Tertullianus de Præscriptionibus, c. 36, ed Rigaltii, Paris, fol. 1664, p. 217, et ed. Pamelii, Rothomagi, fol. 1662, p. 338, Euseb. Chron. an. 44, item

A. C.

(EAMANIÆ REX XVIII. Irial)

Irial Glunmar mac Conaill Cernagh *regnat* an Eamain *annis xl.* (71)

Kl. *v.* Togail Bruidhne da Berga for Conaire mor, *ut alii aiunt.*

Irialus Glunmar filius Conalli Cernaig regnat in Eamania an. xl. Anno sequente Expugnatio Regii Munimenti duorum Heroum, facta est contra Conarium Magnum, ut alii aiunt.

44 Kl. *vii.* *Quarto anno Claudii fames gravissima facta est, cujus Lucas meminit.* (72) *Claudius iiii anno Regni sui Britanniam adit, quam neque ante Julium Cæsarem, neque Cæsar post eum, attingere ausus erat, et sine ullo prælio aut sanguine, intra paucissimos dies, plurimam Insulæ partem in deditionem recepit. Orcades etiam Insulas Romano adjecit Imperio, ac sexto postquam profectus erat mense Romam rediit.* (73)

Kl. *i.* *Marcus in Italia Evangelium scripsit, in Roma. Hoc singulariter scriptum esse Beda ait, qui postea a Petro Alexandriam missus est, ibique Episcopus ordinatus est.*

Kl. *ii.* *K. iii.* *K. v.* (74)

S. Hieron. Præf. ad Damas, et de Viris illustr. Rufinus Invect. l. 2, in T. 2. Oper. S. Hieron. Confer Papebroc in Conatu Chron. Dissert. 2.

(71) Eadem habet, ex Codice suo Tigernachi, Flahert. p. 138, ubi inquit, anno primo *Iriali* Regis Ultoniæ, qui regnavit annis 40, Conarium I Regem Hiberniæ incendio periisse. Subjungit, "Conarium, Initio "regiminis, post *Bruighean da dhearg*, ubi ejus Regia, primum excidium, (cujus 2do excidio ipse periit.) Pen-"tarchiam denuo confirmavit. His tum præfuere *Concobarus Nessanus* Ultoniæ, cujus Regia in *Magh Inis*, "hodie *Lecahil*, Dunensis agri, prope Fergusii Rupem. 2. *Carbreus Niafear* Lageniæ, cujus Regia tum erat "apud *Temoriam de Broghaniadh* in Lagenia, unde *Rex Temoriæ* dicitur. 3. *Olillus* et *Mauda* Connactiæ apud "Cruachan. 4. *Achaius Abrathruadh* Momoniæ Australi, et 5 *Curvius* filius Darii Boreali." p. 273.

(72) Annus Claudii *quartus*, juxta Bedam, Hist. Eccl. l. 1, c. 3, fuit Christi 46, unde sequitur tam Tigernachum quam Bedam initium annorum Christi deducere ab anno Nativitatis currente, Augusti 42, id est ab anno Incarnationis non completo. Si enim ab anno isto integro, id est ab Augusti 43, incipiente a Kal. Jan. putare incipiamus, Claudii quartus non erit æræ com. 46 sed 45.—Itaque hæc Tigernachi supputatio æram nostram vulgarem antecedit annis duobus. Quartus enim Claudii fuit æræ com. 44, incæpit enim regnare ab obitu prædecessoris Caligulæ, occisi die ix Kal. Febr. æræ com. 41.—Præterea ingens fames de qua hic agitur, illa ipsa est, quam ab Agabo prædictam esse S. Lucas scribit, Act. xi, quamque memorat Dio lib. x. Atqui, fames ista incidit in ann. æræ com 42 Claudii 2°. (non 4°.) quo Claudius ad ostia Tiberis portum construxit ut in Suetonio et Dione.

(73) Plautius expeditionem in Britanniam suscepit anno æræ com. 43. "*Coss. Claudio Imperatore iii et L.* "*Vitellio ii.*" quo anno Claudium occidit; qui in Britannia diebus xvi, eodem pariter anno versatus, Insulanos domuisse gloriatus est. (Dio. l. lx) Cumque vi mensibus abfuisset, Romam rediit et triumphavit" *Coss. C.* "*Quintio Crispinio et T. Statilio Tauro,*" anno æræ C. 44.

(74) Notæ feriales discrepant in Codice 502; ambo juxta Laterculum his Annalibus præmissum emendandi.

(REX HIBERNIÆ Lugad Riabderg.)

Lugaid Riabderg mac na tri Find Eamna *reg. in Temoria, an. xxvii.* Tricha Righ do Leith Cuinn o ta Lugaigh co Diarmait mac Cerbuill.

Lugadius rubris Circulis notatus, filius (vel alumnus) trium Finnorum Eamaniæ, regnat in Temoria annis xxvii. (75) Triginta Reges e Dimidio Septentrionale Hiberniæ, dicto Dimidio Conni, regnaverunt a tempore Lugadii ad tempus Diarmitii filii Cerboolii. (76)

Kl. *Claudius Roma expulsit Judæos tumultuantes.*

Kl. *Fames in Roma.*

Kl. *ii.* Kl. *iiii.* *Claudius manifestis veneni signis obit.* (77) * * * * * 54

Kl. *Nero regnat annis xiii. qui primus Imperator Christianos persecutus est.* * * * *

KKKKKK. *Initium Cicli,* (78) LX *annus Incarnationis. Bissextilis annus. Maria Magdalena mortua est. Jacobus frater Domini, cum xxx annis Hierosolymarum rexisset Ecclesiam, lapidatus a Judæis, septimo Neronis anno, de Pinnaculo Templi præcipitatus, fuste fullonis in capite percussus, interiit.*

K. *ii.* *Marcus in Alexandria . . . . . (moritur) cui successit Anianus annis xxii.*

Kl. *iii.* *Persius Poeta moritur.* * * * 62

---

(75) Flaherteus ex Codice suo, annos 8 tantum Lugadio assignat, Ogyg. p. 138—" Conario Imo defuncto, " Temoria, exinde Regni sedes, quinquennio vacavit, ut in Flanni Synchronismis, in Coemani Carmine *Annaladh* " et in Annal. Dungal. IV Magistror. Lugadius Rubricatus, Achaii Feidhlaoch Regis nepos, post quinquenne " interregnum, Rex Hiberniæ viii annos."—Saniora sunt quæ scripsit Flannus in iisdem Synchronismis, alibi— " Vespasiano coævi fuere Reges Hiberniæ *Lugad Sriabhderg*, *Concobhar Abrathruadh*, et *Crimthan*, quorum " primus Lugadius anno v Vespasiani decessit."—Ipse Flaherteus fatetur, p. 139, Lugadio alios tribuere annos 26 et 27, neque ullum auctorem adducit, qui Lugadio annos 8 tantum adscribat.

(76) Regnavit Diarmitius is, Rex Christianus, ab anno C. 544 ad ann. 565.

(77) Claudius Imperator quartus obiit anno æræ com. 54, cum Imperasset xiii annos, viii menses, xx dies; ut in Dione lx, et Suetonio. Ei successit eodem anno Nero Imperator v.

(78) Cyclus Lunæ xix alis, de quo hic agitur, incœpit anno æræ com. 57, non anno lx; neque fuit Bissextilis annus iste, sed annus proxime præcedens 56 fuit Bissextilis.

In Codice Rawlinson 502, Tigernachi notæ servantur sic—" K. vii. K I. K. ii. K. iii. Ab initio Mundi " v.cc.LXIII. juxta lxx Interpretes. Secundum vero Hebræos ΠΠ.XIIII." Ab Incarnatione lxiii°. K. v. K. vi." Hi characteres K indicant annos æræ com. 57, 58, 59, 60, 61, et 62, incipientes ab anno 57 quo Cyclus incœpit et desinentes in K. vi, ut in Laterculo his annalibus præmisso.

A.C.

KKK. Tomaind linnmuine tar liath Muine .i. loch Each air Coreofheiche ano com brachair Fighe 7 an Dubthach daelteangthach, dia fuiled sil Dubtaigh 7 in Fergus mc Roigh.

Inundatio, (sive eruptio) Stagni Moinensis ultra regionem *Leth-Muin*, i. e. Lacus Neach occupavit locum, sive spatium regionis *Corofoiche*, anno quo pacem inserunt Dubtiachus dictus Obcæcator, a quo originem traxit Clientela O'Duffiorum, et Fergusius filius Rogii. (79)

65 K. *iii. Lucanus Poeta (et) Seneca, interficiuntur.*

68 Kl. *Nero ignominiose fugiens a Senatu, ad iv ab Urbe lapidem, sese ipse interfecit. Hoc anno Petrus et Paulus a Nerone, antequam seipsum interfueret, occisi sunt.—Linus Papa ii annis.* (80) *Galba cum Pisone, adoptivo filio suo, regnat vii mensibus, qui ab Othone interfecti sunt.—Otho tribus mensibus, qui semetipsum interfecit.—Vitellius, qui fuit vorator cibi, viii mensibus, qui a Senatu excarnificatus crebris compunctionibus, et unco tractus, in Tiberim missus, caruit sepultura. Evodius Eps post Petrum annis xxiii. (Antiochiæ.)*

69 IIII.XXX. (81) *Vespasianos cum Tito filio suo, regnat annis ix, mensibus xi, diebus xxii. Hic apud Judæam Imperator ab exercitu appellatus, et bellum. Tito filio suo commendans, Romam per Alexandriam proficiscitur,—qui, secundo anno, Judeæ regnum evertit, Templum Salomonis destruit, post annum ædificationis ejus* M.LXXXIX.

Consummatum est hoc bellum iiii annis, v aliis.—Vespasianus alia magnorum operum facinora in privata adhuc vita (peregit.) In Germaniam, deinde in Britanniam a Claudio missus, trecies et bis cum hoste conflixit, duas validis-

---

(79) Hæc paulo aliter leguntur in Codice 502, sic "*Tomaidim Linn Muine tar Liath Muine, edon Locha Echach* "*aith dollegad sil n Dubtaich do elltegrad acht ar Cufoiche namn combrath side in Dubthach do Fergus mc Roig.* K. v "K. vii. K. i. Lucanus," &c. ut supra —Flahertcus recte inquit ex Codice suo et aliis.—" Lugadio Rege Neachus "et Rivius Lacus erumpentes, hic Bannam, ille Sinanum fluvios, sua accessione auxerunt. Do campis quos "occuparunt sic Hibernice legitur,—*Tomaidhm Lionnmuine tar Liath-Mhuine, agus locha Ribh for mhagh n* "*arbhtheann.*" Ogyg. p. 289.

(80) Anno Christi 67, Neronis exeunte 13, Petrus et Paulus Romæ Martyrium passi sunt. Ambros in Psal. 118. Hieron. de Viris illustr. c. 1, Euseb. Chron. Rufinus l. 2, Invectivar. in t. 2, Oper S. Hieron. Papebroc in Conatu Chronico Dissert. 2. Lactant. de mort. Persecutor. Linus successit Petro Euseb. Hist l. 3, c. 2, et c. 213, l. 5, c. 6. Epiphan. hær. 27, § 6. Hieron. de Vir. illustr. c. 15, "*secundus Linus, tertius* "*Cletus.*" Item Tillemont ad an. 69. § 43.

(81) MS. Tigernachi, No. 502, habet ann. mundi "IIII.XXXI." ut in Beda.

A.C.

simas gentes, xx oppida, Insulam Vectam Britanniæ proximam, Romano adjecit Imperio. Colossum erexit Romæ altitudinis c.vii. pedes. (82)

K. *vii. Hoc anno vindicta Crucis sublata a Vespasiano et Tito filio ejus, postquam Vespasianus Romam reversus est.* (83)

(REGINA CONNACIÆ. Meadhbha.)

Meadhbha Cruachan inghen Each. Feidl. occisa o Furbuidhe mc Conchobhuir.

Meaba Regina Cruachanii, Regii Munimenti Connaciæ, filia Eochodii Mœsti, Regis Hiberniæ, occisa est a Furbudio filio Concobari. (84)

Kl. *vii. Anacletus Papa annis xx.* (85)

Kl. *i.* K. *ii.* K. *iiii. Ab initio mundi* V̄.CC.LXXIX. *juxta lxx Interp. secundum vero Hebræos,* $\overline{\text{IIII}}$.XXX. *Ab Incarnatione vero lxxvii.* (86)

(REX HIBERNIÆ TOTIUS Lugaid.) 79

Lugaid-Sriabhderg *occis'?* o natri bruad-cendaib do Luignib. no comadh immo claidim fen do tecedh ad'bhadh de do chumhaigh a mna, .i. Derborgaill ingen Righ Lochlaind. (87)

Lugadius Rubricatus rubris circulis, occisus est a tribus præcipuis Hospitiorum Lugnensium Præfectibus, vel, juxta alios, proprio gladio cecidit, moerore confectus, propter obitum uxoris Dervorgallæ, filiæ Regis Saxonum. (88)

---

(82) Colossum illum anno æræ com. lxxv erectum fuisse, plura confirmant, ex Dione et Eusebio.—cvii. pedes altam scribit Plinius, l. 34, c. 7, additque Soli consecratum, cum antea Neronis caput habuisset.

Eodem circiter anno obiit *Meabha*, Connaciæ Regina, filia *Achaii Feidhlaoch*, Regis Hiberniæ, de quo supra in notis 30, et 38. Scoti Hiberniæ Reginam nunquam admiserunt. Sed hoc tempore Connaciæ Reges et incolæ non erant Scoti, sed præcipue Damnonii e Britannia.

(83) Supplicium Crucis lege lata sustulit Constantinus, non Vespasianus. Sozomen, l. 1, c. 8. S. Aug. in Psalm. 38, Lipsius de Cruce l. 3, c. 14.

(84) Consentit Codex Flaherteanus quatenus id referat "*Lugadio* Rege Hiberniæ et *Irialo* Ultoniæ Præsi-"dentibus." Ogyg. p. 139. Codex Lecan inquit "Lugadio Hiberniæ et Irialo Ultoniæ Præsidentibus, *Mauda*, "sive *Meabha*, filia *Achaii Feidhloch*. Regina Connaciæ, grandæva interiit, occisa anno 1 Vespasiani (lege "anno 7) a Furbudio filio Concobari Regis Ultoniæ." Codex Lecan. fol. 166, *b.* in Ogyg. p. 139

(85) Lino successit Cletus, quem Anacletum nominant Irenæus et Græci complures. Hieronymus de Viris Illustr. c. 1, et 15. "Secundus *Linus*, tertius *Cletus*, quartus *Clemens*." Item Tillemont ad ann. 69.

(86) Æram com. antevertit annis 2. Agitur enim de anno 79.

(87) Flannus in Synchronismis inquit—"Vespasiano coævi fuere *Lugad-Sriabhnderg*, *Concobur-Abrathro*, "(i. e. Concobarus superciliorum rubrium) et *Crimthan mc Lugaid*, quorum primus *Lugad* anno quinto Vespa-"siani decessit." Synchronism. apud Flabert. p. 139.

(88) Desunt verba "*Inghen Ri Lochlann*," in Codico 502, sed ne ulla suspicio de Textus integritate oriatur, refero ad Codicis 488, fol. 3, *b.* col. 2, lin. 32, quæ linea incipit a voce *Lugaid*. Vox *Lochlan* proprie "Lacuum "Incolas" significat, et a Sæculo nono in usu erat ad indicandos Norwegos, et Danos. qui Hiberniæ Lacus

|| E

A.C.

(REX HIBERNIÆ TOTIUS Crimthann.)

K. *v.* K. *i.* K. *ii.* K. (89)

79 Kl. Crimthand-Nia-Nair, (Crimthanus Heros Audax) *regnat an. xvi. Andreas crucifixus est in Patras, civitate Achaiæ, ab Egea Proconsule.* (90)

Kl. *vii. Vespasianus in villa propria, circa Sabinos, profluvie ventris mortuus est. Philippus in Hierapoli civitate Phrygiæ lapidatus et crucifixus est. A.M.* IIII.XXXVII.

Kl. *ii. Titus filius Vespasiani regnat post Patrem annis ii, ac mensibus ii. Iste in utraque lingua tanto facundissimus exstitit, ut Causas Latine egerit. Poemata et Tragœdias Græce componeret, tanto vero bellicossimus fuit, ut in expugnatione Hierusolymorum, xii Propugnatores xii Sagittarum confoderit ictibus. Porro in Imperio tantæ bonitatis fuit, ut nullum omnino puniret, sed convictos adversum se conjurationis dimitteret, atque in eadem familiaritate qua antea habuit, redire juberet.—Hujus inter omnia fuit illud celebre dictum, perdidisse diem qua nil boni faceret.*

80 K. *iiii. Titus segregat a numero Principum Othonem et Vitellium; in cujus tempore Vesuvius mons prorupit incendio, quod vicinas Regiones* [MS. Fol. 4.] *cum urbibus omnibus delevit, (anno C.* 79, *autumno tempore.)*

81 *Titus cum ingenti luctu omnium, in eadem Villa qua Pater ejus periit, morbo assumptus est; qui fuit omnium virtutum mirabilis adeo, ut amor et deliciæ humani generis diceretur. Hic Amphitheatrum Romæ ædificavit, et in Dedicatione ejus* v *millia ferarum occidit. A.M.* IIII.XLVIII. *(*4049, *Beda.)*

Kl. *vii. Domitianus, frater Titi junior, rexit annis xv. et mensib. v.—Hic*

---

abinde infestabant. Utrum antea in usu fuerit ad indicandos Piratas Saxonicos ignoro—*Danorum* nomen ignotum fuit in Europa ante ann. 570. Hiberniam primum aggressi sunt anno æræ com. 807, non 832, ut scribit Flaherteus. Ad coercendos Saxones, Carausius Comes Litoris Saxonici missus est anno 285. Pictorum, Scotorum, Saxonum, et Attacottorum conspiratione Britannos ad extremam inopiam redactos fuisse, scribit Ammianus ad ann. 364. De Carinna Saxonica, matre Nialli magni, vide infra annum 379.

(89) Characteres *K*, quinque numero, indicant quinque annos Interregni, quibus Solium vacabat, antequam *Crimthanus* regnasset; quo intervallo regnavit anno uno *Concobarus Abrathruaidh*, i. e Concobarus superciliorum rubrium, quem Flannus includit, Tigernachus autem omittit, quia non jure hæreditario, sed vi et armis, uno tantum anno regnavit. Rossii Rufi Regis Lageniæ, ex filio ejus *Sinnio Poeta*, nepotem fuisse scribit ex libro Lecano Flaherteus.

(90) Ex his liquet, errare eos qui Christum natum anno xii Crimthani Regis Hiberniæ statuerunt. Omnes enim Tigernachi Codices, Codex Cluanensis, apud Flahert. p. 141, et Codex Lecanus ibid, sub initium Crimthani, S. Andream Crucifixum, et postea S. Philippum, Vespasiano defuncto, *Crimthani* tempore passum tradunt, et Flannus in Synchronismis inquit—" Tito et Domitiano coævi *Crimthanus-Nianair*, *Cairbreus-Felicepe*, " et *Feradachus*." Item Codex Cluan. in Ogyg. p. 141.

A. C.

secundus post Neronem Xpianos persecutus est; et Flaviam Domitillam, Flavii Clementis Consulis ex sorore neptem, in Insulam Pontianam, ob fidei testimonium exiliavit;—qui et ipsum Johannem fertur in ferventis olei dolium misisse, sed Johannes tam immunis rediisse (dicitur) a pœnis, quam a corruptione carnis manebat semper immunis.

(REX EAMANIÆ XIX. Fiachna.)

Irial Glunmar *die Dominica* hi Temnia oc? o Crimtand *l. a Gallis, ut alii dicunt.* (91)

K. *v.* K. *vii.* Kl. Fiachna Finnamnus mc Irial Glunmair r. an Eamain des a athair. *xx.*

Irial Glunmar die Dominica, in tempore 82
Deo *Samnio* sacro, occisus est a Rege Crimthano, vel a Gallis, ut alii dicunt.—Tertio deinde anno, *Fiachnaus Finnamnus,* Iriali filius, regnavit in Eamania post Patrem, annis xx.

Kl. *Domitianus cunctos Senatores in exilium misit, ac peremit.*

Kl. *Domitianus cunctos qui de David erant interfici jussit, ut nullus Judæorum ex Regali origine superesset.* (92)

K. *Abilius Eps. Alexandriæ annis xiii.* (93) 84

(REX HIBERNIÆ Feradach.)

K. Niadnair (*i. e.* Crimthan-Nia-nair, *Rex Hiberniæ) moritur.*

K. Feradach-Find-Fechtnach mc Crimthaind *regnat an. xxiii,* a Temair.

K. Morand mc Main ī. *h. tēp. claruit Thomas Apts.* a marbhadh do claidhim i Culamia.

Crimthan-Nia-nair moritur, Rex Hiberniæ, 85
Feradachus Candidus, Justus, filius Crimthani, regnare incipit, annis 23, in Temoria. (94) Moranus filius Maniæ hoc tempore claruit. Thomas Apostolus occisus est gladio in Calamina.

---

(91) Tigernachi Fragmentum vetus Rawl. 502, habet "*Irial Glunmar mc Conaill-Cernaig,*" &c. uti supra—Notanda est hic portio anni quæ ab Ethnicis Hibernis vocabatur *Rath-Samhain*, cursus Dei Samhnii, sive *Baal Samhin*, ut in Rer. Hib. tom. 1, pag. lix, &c.

Notandæ sunt etiam Hibernorum in Galliam irruptiones ipso sæculo Christi primo,—Scoti Auxiliares memorantur in exercitibus Romanis in Notitia Imperii, scripta Sæculo v. - De Iriali filiis hæc leguntur in Gratiano Lucio excerpta ex O'Duvegani Codice Psalterii Casselensis, scripti ante annum 908, quo Cormacus Casselensis obiit, fol. 89. "*Ferc* et *Ibeth*, duo filii Iriali Glunmar, commissis prœliis in Albania, sub *Reacti Carpo-rubri* "Regis Hiberniæ potestatem Incolas adduxerunt, ita ut Reactus, Hiberniæ et Albaniæ Rex fuerit, ut e Psal-"terio Casselensi liquet."

(92) Eadem habet Eusebius Hist. l. 2, c. 9.

(93) Consentit in "*annis xiii*" Eusebius.

(94) Crimthanus Rex Hiberniæ regnavit annis 16, juxta omnes. Itaque si obitus ejusi ncidit in anno 85, uti indicant notæ Chronicæ Tigernachi in Codice 488, necesse est inchoasse anno 69, vel 70. Notæ autem istæ emendandæ sunt ex Latercnlo.—Codex Rawl. 502, Textum exhibet paulo aliter—" Kl. vii. Abilius Eps Alexandriæ

A.C.

91 K. *Clemens Discipulus Petri, Eps Romæ ordinatus ix annis. Bartholomæus coronatus (Martyrio) et sepultus est* (95) *Episcopus annis xiii.*

K. *Ignatius Antiochiæ Eps ann. xiii.*

K. *Ab initio Mundi* v.cc.xc. *secundum lxx Interpretes, secundum vero Hebræos* iiii.xl.vii. *Ab Incarnatione vero xcvii.* (96)

96 Kl. *i. Domitianus, ab Augusto ix, (lege x) a suis occisus est.* iiii.xlix.

Kl. *Nerva senex regnat anno i. et mens. iiii. et diebus viii.* * * *

98 *Nerva morbo confectus obiit.* iiii.lxviii. *(lege* iiii.lxix. *juxta Bedam.)*

98 Kl. *iii. Trajanus, genere Hispanus, regnat an. xix. et mens. vi. et dieb. x. Iste Asia et Babilonia capta, usque ad Indiæ fines, post Alexandrum accessit.*

K. *Trajanus tertius* (97) *persequitur Christianos.*

K. *Cerdo Eps primus* (98) *Alexandriæ ann. xiii, qui fuit quartus ab Apostolo.*

" annis xiii. K. i. K. ii. K. iii. *Cremthand-nani-nair* mortuus est. K. v. *Feradach Find mc Crimthaind* regnat " annis xxii. Kl. vi. In hoc tempore claruit *Morand mc Main,*" &c.—Flannus accurate inquit—" Tito et " Domitiano coævi *Crimthan Nianair, Cairbre-Cin-cath,* et *Feradach* Reges Hiberniæ."

Annos 21 *Feradacho* tribuit Flahertens, *Coemani* Carminis Lectiones variæ annos 20, 21, 22. Eo regnante Domitianum extinctum Flannus memorat.

Moranus is, ex Maina, Regis Ultoniæ filia, *Cabrei-Cin-Cath* Attacotti filius, literis ac legum peritia celebris prædicatur in libro *Lecano.* Annulum ei fuisse antiquitas finxit, *Iodh Morain* dictum, qui cujuspiam Collo circumdatus, non nisi veritatem prodire sineret. Unde etiamnum, in ambiguis, per adagium, ad *Morani annulum* sæpe voto appellatur. Flahert. p. 300.—*A Carbrei* regno incipit Attacottorum dominatio, usque ad reditum Regis *Tuathalii,* anno æræ com. 130.

(95) MS. 502 hæc ita habet—" Bartholomæus coronatus et sepultus est. K. iii. Ignatius Antiochiæ Eps " annis xvii.—K. iiii. *Cairpre-Cind-caith v blina con erbailt,* (i. e. Carbreus Feliceps regnavit v annis post Feradachum usque ad obitum) Consentit cum hac lectione MS. Flahert. in Ogyg. p. 141, et Codex Cluan ibid. et præterea MS. Rawl. 502, qui antiquior est MS. Rawl. 488.

In Flahertei Exemplari Stowense, p. 300, hæc in margine Avi mei manuscripta leguntur—" *Feradach-Fian,* " *Fechtnacht do dibert la h Atachtuat. go h cec Chairbre Chaithchcinn, 7 dom dhoich as e ro chasaoid an ainbreth tug* " *fair la h Agricola, an Ceannfedna Roman an Albain; 7 mad fior sin, eirmhidh na senchaidhe iomarc bl. n do Righe* " *Crimthainn n. Nair. Follamnacht Sechrann fesda ar fedh 40 b. go h aimsir Tuathal Techtmar.*" (i. e. Feradachus-Albus-Justus expulsus ab Attacottis, usque ad obitum *Carbrei Capitis-Felis;* et, ut opinor, is fuit qui causam dedit errori Agricolæ, Ducis Romanorum, qui Hiberniam facile vinci posse putavit.—Si ita se res habet, tribuunt Historici Hiberni nimios annos Crimthano Heroi.—Imperium Hiberniæ hinc a linea recta defecit, spatio annorum 40, usque ad Tuathalium Bonaventuram.)—Vide quæ de Crimthano dicta sunt in Prolegomenis, et supra ad ann. 85.

(96) MS. 502 habet " Secundum Hebræos IIII.LXXI. ab Incarn. xcvi. Beda Domitianum extinctum scribit " *anno mundi* 4049, *Christi* 98." Successit Nerva Imp. xiii. anno 96.

(97) " Tertius" MS. 502. Sed 3tia persecutio proprie referenda est ad ann. æræ com. 107. *Sodalitia* quidem inhibuit Trajanus, Anglice *Clubs.* Plin. Ep. l x. Ep. 97, sed non Religionem Christianam.

(98) " Nerva Imperante A.D. 98, Alexandrinæ Ecclesiæ tertius Episcopus præfuit *Cerdo,* annis xi. Trajano

A.C.

KK. *Johannes Apls* LXXVIII. *anno a Passione Dni,* (99) *in Epheso placida morte quievit.—Clemens Papa, Petri Discipulus, apud Chersonam civitatem, a Trajano in mare dimersus est, Anchora in collum ejus alligata, a cujus corpore, in feria ejus anniversaria, trium semper* (1) *millium spatio, tribus diebus mare recedit Christianis, Domino ad ejus corpus iter præbente.* * * * *

(REX EAMANIÆ XX. Fiatach.)

KK. Fiatach Finn *regnat* an Emain, *annis xvi.* (2)

KKKK. *Madhianus ap.l.s' interfectus est—(locus mendosus.)*

K. *Ignatius Antiochiæ Eps Romam perductus, a Trajano bestiis traditur;* 108
qui suadentibus captoribus suis fugere, respondit non. Christi enim frumentum sum, et dentibus bestiarum moliar.—Alexander quoque Romanæ urbis Eps. Martirio coronatus est, et uno ab Urbe miliario via Nomentana, ubi decollatus sepellitur. Plinius Secundus [MS. Fol. 4, c.] *Noviocomensis, Orator et Historicus habetur cujus plurima ingenii opera extant.*

Kl. *Pantheon Romæ quod Domitianus fecerat, fulmine concrematum est,*

" vero Imperante, quartus Episcopus ordinatur, nomine *Primus*, annis xii." Euseb. Chron.—Tigernachi Amanuensis vocem *quartus* cum nomine *Primus* confundit. Euseb. Hist. l. 3, c. 21.

(99) Lege " lxviii a Passione," ut in S. Hieron. de Script. " *annos natus xcii,*" Epiph. Bed. de Sex ætat. p. 19. " *anno ætatis* 98."

(1) Acta miraculum narrant ad ann. Martyrii. Eus. l. 3, Hist. c. 34, sed spuria sunt, etsi vetera.

(2) Regum Ultoniensium Seriem paulo aliter contexuit Flaherteus—sic " *Concobaro* mac Nessæ, Patri, suo " successit *Cumusgrach* per *triennium*. A.C. 48, Cumusgracho fratri suo *Glasnius novennio*, Glasnio *Irial-Glunmhar* " annis 40, Irialo *Fiachus-Finnamnus*, filius ejus, annis 20, Fiacho *Elimius Conrius*, a Fergusio Rogio Rege " Ultoniæ per Conrium filium genus trahens, Rex Ultoniæ *decennio*, Elimio *Malius*, filio Rochradii, Fiachi " Finnamnus Regis Ultoniæ Nepos, per annos 33," p. 142--3.

Fatetur autem alios Codices *Malium* a Fiacho Finnamno *septimum* statuere, *sed ratio*, inquit, *id non patitur*. ib. De *Fiatacho-Finn*, vide Annal IV Mag. p. 72, 73, et notam sequentem.

Ego Tigernachi et veterum consentaneis rationibus adhærens, illud tantum noto, *quatuor* interesse generationes, juxta Flaherteum et omnes, inter *Irialum* et *Malium*, et præterea Elimii Genealogiam, tam in Codice *Leabhar Gabhala*, quam in *O'Dubhegani* Codice, sic exhiberi " *Elim* mac *Conuraich*, mc *Fergusa*, mc *Rosa*- " *Ruaidh*, mc *Rudraidhe*."—Quod si quinque generationibus inter *Rudradium* et *Glasneum*, cuique sigillatim, 26 annos, natura suadente, tribuamus, Rudradius Rex Ultoniæ, anno ante C. 110, floruisse dicendus erit.—Sex sunt Generationes inter *Rudradium* et *Irialum*.

Fiatachum-Finn, ut Ultoniæ tantum, non vero totius Hiberniæ, Regem memorat Tigernachus, qui eum e linea Regum Hiberniæ legitima excludere videtur. Flannus autem eum includit—" Trajano Imperante *Fiatach* et *Fiach-Finnola* Reges Hiberniæ."—Fiacho *septem* tantum annos tribuunt ii qui Fiatachum includunt, ut Codex Cluan. apud Flahert p. 142; Coemanus autem *septemdecem*; Tigernachi Codex 502 *sexdecem*. Confer IV Magistror. Annales, p. 74, 76.

A.C.
110 *cui nomen inde datum est, quod omnium Deorum sit ipse domus habitaculum.* (3) *Judæi per diversas terrarum partes seditionem moventes, digna morte sternuntur.—Trajanus Romani Imperii, quod per Augustum defensum magis erat quam nobiliter amplificatum, fines longe lateque defendit.*

(REX HIBERNIÆ. Feradach.)

K. *ii.* Feradach-Find-Fechtnach *defecit, cui successit filius suus* Fiacha Findalaidh *annis xviii.* (4)

Kl. *iii. Ab initio mundi* $\overline{\text{v}}$.CCC.IX. *secundum* LXX. *(Juxta) Hebræos vero* $\overline{\text{IIII}}$.LXXII.—*Ab Incarnatione* C.XII. *(Confer Bedam de sex ætat.)*

Justus Alexandriæ Ep̃s an. xi. (lege Hierosolymæ Ep̃s.)

KK. *Timotheus Pauli Discipulus quievit.*

117 K. *v. Trajanus apud Seleuciam,* (5) *Isauriæ Urbem, profluvio ventris moritur. A.M.* $\overline{\text{IIII}}$.LXXXIX.

117 Kl. *Adrianus consobrinæ filius regnat annis xxi. Per Quadratum Discipu-*
124 *lum Apostolorum, et Aristidem Atheniensem, virum fide sapientiaque plenum, et per Serenum Granium Legatum, Libris de Christiana Religione compositis, instructus, præcepit per Epistolam, Christianos sine objectu criminum non damnari.* (6) *Idem Judæos, secundo Rebelles, ultima cæde perdomuit, etiam*

---

(3) Non concrematum, ut in Eusebii Chron. sed fulmine tactum.

(4) "Annus xvi" MS. 502—"annos xvii" Coeman in Carmine "*Annalad.*"

Ne confundantur, propter nominum et cognominum similitudinem, Reges Hiberniæ totius cum Regibus Ultoniæ, hæc notanda sunt—*Iriala* xviii Eamaniæ Regi, successit filius ejus *Fiachnaus-Finamhna* annis xix, ut in Codice Tigernachi Flaherteano æque ac in Bodleianis, Ogyg. p.142. *Fiachnao* huic successit in Eamania xx *Fiatach-Fin*, xximus *Elim mc Conraigh*, annis x. Hujus Genealogiam ex Codice vetere *Leabhar Gabhala*, in Bibliotheca Stowense, et ex O'Duvegani Codice, Avi mei manu excerptam, sic lego in margine Exemplaris Stowensis Ogygiæ, pag. 142—"*Elim m.Conraigh mc. Fergusa, m. Rosa-Ruaidh, m. Rudhraide.*"

Alius itaque fuit *Fiacha-Findalaidh*, Rex Hiberniæ coævus (de quo supra in textu, et de quo Flannus in Synchronismis—"Trajano Imperante *Fiatachus* et *Fiacha Finnolad* Reges Hiberniæ.") a *Fiachnao Finamhna* Rege Eamaniæ.—Notandum præterea silere Tigernachum de *Fiatacho* Reges Hiberniæ hoc ordine exhibet—*Crimthan nia nair*, *Feradach* filius Crimthani, et *Fiach Finnolad* filius Feradachi.—Qui *Fiatachum* in Regum Albo includunt, *septem* annos tantum successori ejus *Fiacho-Finnolæ* tribuunt. ut in Ogyg. p. 142.

(5) *Selinuntem* lege, Ciliciæ urbem, ubi obiit iv Id. Augusti, postquam Imperasset annos xix. mens. vi. Successit Hadrianus, Imperator xv. Tigernachi Chronologia ex Annis Imperatorum, et ex Laterculo his Annalibus præmisso emendando est, ut sæpe monuimus.

(6) Anno tamen 118 æræ com. Persecutionem, sive *quartam*, ut Sulpitius numerat, l. 11, sive cœptam a Trajano, prosecutus est, ut in Eusebio.

A. C.

introeundi eis Hierosolymam licentia ablata, quam ipse in optimum statum, murorum extructione reparavit, et Heliam vocari de suo nomine præcepit. Idem eruditissimus in utraque lingua, Bibliothecam Athenis miri operis construxit.

(REX EAMANIÆ XXI. Elim.)

KKK. Elim mc Conrach *regnat* an Eamain *annis x.* (7) 128

Aquila Interpres secundus post lxx habetur.

KK. *Eomenes anno uno, et mense uno Alexandriæ Eps.* (8) *Marcus Alexandriæ an. xiii.*

(REGES HIBERNIÆ, ET ULTONIÆ XXII. Mal.)

K. (9) Fiacha Findolaidh *interfectus est in Temoria, vel* a Muig bolg *ut alii aiunt.* O Eilim mc Conrach .i. o Righ Ul. *qui cecidit* hi cath la Tuathal Teachtmar an dighal a athair.

Fiachus Findolad Rex Hiberniæ interfectus est in Temoria, Regia sua, vel in Campo Belgarum, ut alii aiunt, per Elimium filium Conrii, id est per Regem Ultoniæ, qui cecidit postea in Prælio, occisus a *Tuathalio*, cognominato *Adventu magno,* ad vindicandum patrem suum, ab Elimio interfectum.

KKK. (10) Tuathal Techtmor r. an. *xxx* Isse cetna ro naise Borum Laighen 7 as ris ro icadh ar tus.

Anno abinde tertio, regnavit *Tuathal* adventu magnus annis xxx. (11) Is primus exegit Boum tributum, dictum *Borum,* a Lageniensibus, eique primo solutum est. (12) 130

---

(7) Codex 502 habet annis x. et deinde K. v. K. vi. K. vii. Aquila, &c.

Elimio annos x tribuit pariter, ex Codice suo Tigernachi, Flahert. p.142. Conveniunt omnes, subjungit Flahertcus Regem fuisse Hiberniæ totius, simul ac Ultoniæ, spatio annorum iv. ab anno regni sui Ultoniæ sexto. Et quidem Flannus inquit—" Hadriano Imperante *Elimius, Fiachi* cæde, factus est Rex Hiberniæ, et post cum " *Tuathal,* eodem Imperante." Ogyg. p. 142. Conveniunt Carmina Coemani, et IV Magistri in Annal.

(8) " Alexandriæ, defuncto *Primo* Episcopo, cum sedisset annos xii, successit Justus. Sextus Eps. Hymenæus, annis xiii. Alexandriæ septimus Marcus, annis xiii." Ibid. Vide supra, not. 98.

(9) Codex 502 habet numerum v hic appositum pro nota feriali, K. v.

(10) In Codice prædicto Numeri sic leguntur, K. vi. K. vii. K. i.

(11) Tuathalii initia, devictis Attacottis, Epocham constituunt in rebus gestis Ethnicorum Hiberniæ, atque cum *Elimii* Regis Ultoniæ exitu concurrentes, certum definiunt præcedentis Historiæ limitem. Vide infra, ann. C. 162.

(12) Vide IV Magistr. Annal. ubi de jurejurando quo Magnates sese tuathalio obstrinxerunt. Flannus inquit—" Adriano imperante, *Elim,* Fiachi cæde, Rex Hiberniæ, post eum *Tuathal,* eodem Imperante." Conveniunt omnia monumenta.

A. C.

Kl. Mal mc Rochraidhe r. an Emain *xxxiii.* (13)

Anno proxima sequente *Mal* filius *Rochradi*, regnat in Eamania annis xxxiii. (14)

KKKKK. *Ab Incarnatione* c.xxx.ix. *Mundi* v̄.ccc.xxxviii, *secundum* lxx. *secundum vero Hebræos*, īīīī.lxxxix. (15)

135 Kl. *Hierosolymæ primus ex Gentibus Eps̄ constituitur Marcus, cessantibus hiis qui fuerant ex Judæis, qui sunt numero xv, et præfuerunt a Passione Dn̄i per annos fere c. et vii.* (16) *Basilides Hæresiarchus agnoscitur.*

138 *Adrianus Ælius morbo moritur.* (17)

138 K. *Antoninus cognomento Pius, cum filiis suis Aurelio et Lucio, regnat annis xxii.*

139 K. *v. Justinus Philosophus librum pro Christiana Religione compositum, Antonino tradidit, benignumque erga Christianos homines fecit; qui non longe post, suscitante persecutionem Crescentio Cinico, pro Christo sanguinem fudit.*

K. *ii. Sulpicio Romæ Ep̄o Hermes scripsit librum, qui dicitur Pastoris, in quo præceptum Angeli continetur, ut Pascha die Dominico celebraretur.*

---

(13) His consentit MS. Tigernachi Flaherteanus, in Ogyg. p. 142, subjungens Malium e Rege Ultoniæ, Regem Hiberniæ totius factum, annis 4; nempe 4 ultimis ex iis xxxiii quibus Ultoniæ præfuisse narratur. Firbissiorum Codex Lecanus, fol. 300, *b.* hæc habet—"Antonino mundi Rege, Tuathalius, Rex Hiberniæ, post "xxx Regni annos a Malio occisus est" Flannus inquit "Antonino Pio Imperante *Malius* post Tuathalium "regnat." Hæc diversorum veterum testimonia consentiunt.

In veterum Ethnicorum Hiberniæ annis assignandis, errant IV Magistri in Annalibus, ubi a Tigernachi rationibus discedunt, eosque secutus Colganus in eorum depravatam Chronologiam impingit. Narrat nempe ex iis Annalibus, in Triade, pag. 449, et iterum, pag. 563, *Fedhlimidium* Legiferum, Tuathalii filium et successorem, obiisse A. D. 119! et *Conni Centum præliorum* obitum referunt ad annum 157.—*Arthurum* Conni filium et successorem in prælio Mucrumio occisum narrant anno C. 195, Dum Mac Connum invasisse Regnum, occiso Arthuro, annis xxx. usque ad annum 226, quo Cormacum Arthuri filium ad regnum pervenisse declarant. Addunt Cormacum regnasse annis 40, ad annum usque 266—Hæc autem fere omnia, etsi cum Tigernacho consentiant in *Regum successionibus*, et rationibus ejus Chronologicis, cum Flanno synchronismis, et cum Genealogiis Regum, et narrationis serie consentientibus adversantur. Neque sibi constant IV Magistri in rebus Chronologicis. Vide infra, ann. 161.

(14) Itaque Malius obiit anno C. 163. Vide infra, ann. 160.

(15) In Codice, No. 502, hæc ita leguntur—

"K. iii. K. iiii. K. v. K. vi. K. vii. K. ii. ab initio mundi v.ccc.xxxviii. secundum lxx Interpretes; "juxta vero Hebreos iiii.c xix. ab Incarnatione c.xxxiiii. K. iii. K. iiii. Celadion Episcopus Alexandriæ "annis xiiii.—K. v. Hierosolime primus ex gentibus, &c. Sed Beda habet "A M. 4090, Christi 139"

(16) Similiter in Beda de sex ætat. p 19.—Ambo ex Eusebii Chron. et Hist. l iv. c. 6.

(17) Obiit Adrianus apud Baias, vi, Id. Julii, anno C. 138. Imperavit annos xxi, m. x.—Ejus obitus refertur supra, in textu, ad ann. huic proximum. In Fragmento vero MS. 502, accurate ad annum ipsum 138. Successit Antoninus Pius.

A.C

Kl. *Policarpus Romam veniens, multos ab Hæretica labe castigavit, qui Valentini et Cerdonis nuper doctrina fuerant corrupti.*

Kl. *Antoninus, idem Pius cognominatus, quod in omni Regno Romano, cautionibus incensis, cunctorum debita relaxavit, inde Pater Patriæ appellatus est.* (18)

KKKK. *Antonino regnante, Valentinus et Marcion Hæresias producunt.*

K. *Galenus Medicus Pergamo genitus, Romæ præclarus habetur.*

K. *Agrippinus Alexandriæ Eps annis xii.*

(REX HIBERNIÆ Tuathal OCCISUS.)

KKKKKKK. K. b. KKKK.

Tuathal Teachtmar oc? la Mal mac Rochraidhe, la Ri n Uladh, oc Lind an Gabund in Dalaraidhe.

Kl. Feidhlimidh Reachtmur mc Tuathail Teachtmuir *regnat an. ix.* (19)

Tuathalius adventu magnus, occisus est a Malio Rege Ultoniæ apud stagnum 160
gabund in Dalaradia. Anno sequente Fedhlimidius Legifer magnus, filius Tuathalii adventu magni, regnavit annis ix.

K. *Antoninus ad* [MS. Fol. 4, b. 1.] *xii^m. ab Urbe lapidem morbo interiit.* 161
IIII.C.XXX. (20)

Marcus Antoninus Verus cum fratre Lucio Aurelio Commodo regnat an. xix

---

(18) Hic Finis 12mi et ultimi folii Fragmenti Tigernachiani, in Codice Rawlinson 502. Cætera sequuntur ex Codice Rawlinson, No. 488 solo.

(19) In annis consentiunt Codices et Carmina vetera, ut in Ogyg. p. 144, et in IV Magistror. annal. Flannus præterea ait in Synchronismis—" M. Aurelius, *Fedlimidius Legifer*, *Cathirius*, et *Connus Centum præliorum*, " Reges Hiberniæ, coævi fuere." Consentit Codex Lecan apud Flahert. fol. 300, *b.* ibid.—Præterea Codex Cluanensis apud Flahert. p. 143, æque ac Codices Bodleianus et Dubliniensis, Galenum Medicum *Malio* Rege Hiberniæ floruisse narrant, et *Felimium* Malii successorem ad regnum Hiberniæ pervenisse, anno *ante obitum Antonini Pii*, qui fato functus est. A C. 161.

En ergo Æram *Tuathalii*, ut mihi videtur, certissimam, pluribus ad id demonstrandum conspirantibus.

De Comitiis Temorensibus a Tuathalio indictis, ubi Hiberniæ Proceres per Solem, Lunam, ac cætera numina, visibilia et invisibilia, se suosque ei et posteris fideles futuros voverunt, vide Prolegomena nostra, p. ix, xxxix, lii, lxxvii, lxxix, lxxxi, lxxxiii, xciii, ci, ciii, et Annal. Ulton. a p. 148 ad 152.—Confer deinde *Coemani* Carmen in Prolegomenis, p. xxxix. Rer. Hib. tom. 1.

Felimio Legifero x annos tribuunt *IV Magistri*, *Coemanus* ibidem, Flahertus, p. 144, et Codex Cluanensis ibid.—Vetus Auctor qui Vitam S. Brigidæ, No. 4, a Colgano editam, scripsit ante ann. 980, de Felimio Rege inquit—" Dicebatur *Reacht-mor*, eo quod magnas in Hibernia Leges fecit. *Reacht* enim Scotice, Latine " *Legem* sonat." c. 1, et iterum Colganus ipse, p. 563. Confer IV Magistr. p. 75.

(20) Antoninus Pius Imperator xvi, obiit Nonis Martiis, anno C. 161, successeruntque ambo Imperatores M. Aurelius Antoninus et *L. Ælius Verus*, non *Commodus*, qui fuit *Veri* successor. Itaque post Antoninum Pium defunctum anno 161, regnaverunt M. Aurelius Antoninus, et Lucius Verus Ælii filius, sive Lucius Ælius Verus, Imp. xvii. quibus successit Lucius Aurelius Commodus. Imp. xviii.

A.C.

et mense uno. Aurelius, post Parthicum bellum, interiit. o teiach fola, (i. e. fluxu sanguinis.) (21)

K. *Julianus Alexandriæ Eps. annis x.*

(REX EAMANIÆ XXIII. Bresal.)

Bresal mac Briuin *regnat* an Eamain *annis xix.* ⁊ loch Laigh *s. b. i. tᵃ.vit.* c̄s ɔjux Mor a ben iri adbach dea c aigh a ⁊ nomac' Raith mor Muighe line. (22)

Bresalus filius Briani regnat in Eamania annis xix, qui Lacum Laig subintravit. cujus conjux, Mora uxor ejus, obiit moerore consumpta, a qua nomen habet *Rath More*, i. e. Arx, sive Munimentum Moræ, in Campo Lenæ.

162 Kl. *vi. Persecutione orta in Asia,* (23) *Polycarpus et Pionius fecere Martyrium.*

Kl. *vii. In Gallia quoque plurimi pro Christo sanguinem effudere, nec multo post, vindex scelerum lues late multas Provincias, Italiam maxime, Romamque vastavit.*

165 K. *ii. Montanus Hæreticus, Cataphrygarum auctor, et Tatianus, a quo Hæresis Encratitarum exorta est—*

(REGES HIBERNIÆ Cathair ET Con.)

K. *iii.* K. *iiii.* Cathair mor *cecidit* la Luaighni Temrach.

K. *v.* Con cet cathach *regnat in Temoria annis xx.*

K. *vii.* K. *i.* Randta on Ath-cliath co chele etir Conb. c. cathach ⁊ Mogh-

Cathirius Magnus Rex Hiberniæ cecidit, occisus a Luagniis Temorensibus, et Connus centum Præliorum regnat in Temoria, annis xx.

Tertio postea anno, Hibernia divisa est in duas partes, inter Connum cen-

(21) Obiit Antoninus Pius anno 161, quo ei seccessit M. Aurelius, qui Imperavit usque ad ann. 180. Hic Lucium Ælium Verum Imperii participem fecit, et tum primum duo Imperatores simul Imperarunt.

(22) Convenit Codex Tigernachi Flaherteanus in Ogyg. p. 144.

(23) Persecutio erat 4ta, quam Severus Sulpicius *quintam* numerat. In ea Justinus Martyr passus est.

Hoc circiter tempore. et presertim sub M. Antonino Vero, floruit *Theophilus Antiochænus*, a Petro *sextus*, qui primus omnium ex Sacris literis de mundi ætate computum iniit. Hactenus nemo ab Orbe condito, aut a Diluvio, annorum seriem numeravit. Non mirandum itaque, si in æra Mundana, Tigernachus ac Beda hallucinaverint.—Tres libros scripsit Theophilus ad Autolicum, Apologeticos pro Christiana Religione, qui soli ex operibus ipsius supersunt. In his rationes ejus vehementes sunt, stylus perspicuus. Extant in Bibliotheca PP. Bignæi, t. 1. De eo vide Euseb. Hist. l. 4, c. 24.—Alius est *Theophilus Alexandrinus*, qui centum annorum Computum Paschalem composuit, incipientem a Consulatu Gratiani et Theodosii, anno nempe æræ com. 380, ut in Beda de sex ætat. Vide infra annum 103.

A.C.

nuadhad *cui no erat* Eogán Taidleach, *a*; *no at'* Eoganacht.

tum præliorum, et Mogam Nuadhat, cui nomen erat Eoganus venustus aspectu, a quo nominatur Regio Eoganacht. (24)

Kl. *ii.* *Dionysius Eps Corinthiorum.*

Kl. *iiii.* *Initium Cycli.* (25)—*Demetrius Alexandriæ Eps regnat annis xliii. cujus tempore Origenes claruit.* 171

K. *v.* *Anni lxxv.* (26) o feraib Mumán Righe cach le fecht co tánia Conn-cet-Cáthach árith *vii* Rige do chruitnechaibh ro phollámnaigh fed. Er—

Anni 75 . . . . . a Momoniensibus, Regum regnis simul collatis, donec ad regnum pervenisset Connus centum præliorum, quo spatio septem Reges Pictorum regnaverunt in Hibernia (27) * * * *

K. *vi.* *Antonino Imperatori Melito Asianus Sardiensis Eps Apologeticum tradidit.* (28)

K. *vii.* K. *i.* K. *iii.* *Apollinaris Asianus, Hierapoli clarus habetur—*

---

(24) *Cathirium* Magnum, quem plerique Regem Hiberniæ totius numerant, post Felimium Legiferum, non omittit Tigernachus, etsi non Jure hæreditario creatum.—Testamentum ei a Flaherteo tributum, respuendum esse, sola lectio indicabit, Ogyg. p. 310. Ultimus Rex Hiberniæ e Lageniensibus numeratur a plerisque. Conni obitum retulimus in Latereulo, ad ann. C. 187, Imperante Commodo. Vide supra, pag. xxi, et infra, not. 33.

(25) Incæpit Cyclus Lunaris anno æræ com. 171.—Kal. Jan. ii, ut in Latereulo his annalibus præmisso. Cyclus deinde proximus incæpit anno C. 190, Kal. Jan. feria 5.—Atqui juxta Petavium Demetrius, xi Alexandriæ Eps, creatus est A C. 189. Doctr. Temp. vol. 2, p. 391.—Rexit Demetrius annis xliii, ut in Eusebio.

(26) Locus mutilus, nec facile restituendus.

(27) Pictorum in Hiberniam adventum narrant Beda, l. 1, c. 1, et Chronicon Pictorum editum ex Codice Colbertino ab Innesio, et aliis. *Crutheni* appellabantur Hibernice, a voce *Cruth* color, eodem sensu quo *Picti* Latine. Adamnanus, qui obiit anno 702, Pictos Hiberniam incolentes semper *Cruthaeos* nominat, ut l. 1, c. 36, et c. 49. Regio quam incolebant, ea est maritima in Comitatu hodierno Dunensi, quam *Dalaradiam* appellant Scriptores veteres de Vita S Patricii, ut in Vita 2da apud Colganum c. 30, et in Vita 4, c. 34; quapropter ubi Auctor Vitæ 3tiæ inquit c. 57—" Migravit Patricius ad gentes Aquilonares, id est *h Ultu*, *Cruithni*, et " *Dalaaraidhe*" legendum est *Dalrieda*, in Comitatu Antrimense, *Dalaaraidhe* enim et *Cruithne* una et eadem regio est in Dunense. Colganus in nota 51 ad Vitam 3tiam errat, aliter sentiens, et seipsum postea emendat in nota 102, ad Adamnan l. 1, c. 49—" *Dalaradios* populos Ultoniæ eosdem vocari *Cruthnios*, ut in Actis S. Patricii vocari jam observavimus."

Flannus quoque in Carmine " *Righ Teamhra dia teasbann*," &c inquit—" *Fothadium-Airgtheach* in *Cruthe-* " *norum* ditione occubuisse, qui in *Ollarba* prælio apud *Moi-lene* occidit, anno C. circiter 295."—Atqui *Ollarba* et *Moilene* sunt in Comitatu Dunensi—*Dalaradia* itaque est maritima Regio ab Ivorio (hodie Newry) ad montem *Mis*, ad aquilonem protensa, quæ nomen duxit a *Fiachi Aradhii*, Regis Ultoniæ, stirpe, circa ann. C. 240. *Cruithne* dictam fuisse putat Flaherteus, quia uxor *Conalli Cearnai* Herois, a quo *Fiachus* is genus traxit, fuit e *Cruthniis*, nempe Pictis Borealis Britanniæ. Eumenius in Panegyrico ad Constantinum A.D. 296, inquit " Britannos, ante Cæsaris adventum, *Pictis et Hibernis* assuetos Hostibus."

(28) Non Antonino Pio, jam defuncto, sed M. Aurelio, A. D. 170. Ita Euseb. Chron. et Hist. l. v, c. 25.

A.C.

180 K. iiii. K. v. *Marcus Antoninus infando morbo mortuus est.* (29)

181 K. vi. *A.M.* IIII.XL. *l. iii.* (30)

Lucius Antoninus Commodus post mortem Patris sui regnat annis xiii. (31) *Hic adversum Germanos bellum feliciter gessit. Ipse vero per omnia, luxuria et obscœnitate mancipatus, nihil paternæ virtutis et pietatis simile gessit.*

(REX EAMANIÆ XXIV. Tipraid.)

K. *i.* Tipraid Tireach *regnat* an Eamain *annis xxx.* (32)

K. *ii.* *Irenæus Eps Lugdunensis insignis habetur.*

K. *iii.* *Commodus Imperator, capite Colosso sublato, suæ Imaginis caput jussit imponi. Theodosion Ephesi Interpres tertius habetur.*

(REGES HIBERNIÆ.)

K. *vi.* Cond. c. c. *occidit* Mogh Nuadhat a Muig Lena (*ope Golli filii Mornæi.*)

K. *vii.* K. *i.* Cond. cet-cath *occisus* ÷ in Tuaith-am-rois la Tibraidi Tireach, la Righ Ul. dia mairt, in erus Conn. l. an

Connus centum præliorum occidit Mogham Nuadhat, Australis Hiberniæ Regem, in campo Lene. Secundo anno deinde (vel post biennium) Kalendis Jan. incidentibus in feriam 1. Connus Centimachus occisus est in prælio de *Tuath-amross*, per Tibradium Tireach, Regem Ultoniæ, die Martis, (33) in regione Con-

(29) Obiit M. Aurelius Antoninus, anno æræ com. 180. Imperavit annis xix, dieb. xi. ex iisque ix circiter annis cum L. Vero. Successit Commodus annis xiii.—Verus obiit anno C. 169.

(30) Conveniunt numeri in Beda de sex ætat. Sed vide supra, pag. 32, not. 23.

(31) Lege potius "*Lucius Aurelius Commodus*," M. Aurelii et Faustinæ filius, Patri successit anno C. 180. Imperator xviii. Commodi anni indicant annos Conni, Regis Hiberniæ. Vide p. 33, not. 24.

(32) Conveniunt in annis xxx Codex Flaberteanus et Carmina vetera.

(33) "Die Martis"—Paulo aliter Codex Flaberteanus in Ogyg. p. 145, ubi Flaherteus sic ratiocinatur, "Connus Centimachus a Lenensi prælio xx annos regnavit, ut habet Codex Cluanensis, occisus, meis rationibus, "anno 212, die, ut idem Codex refert, xx Octobris et *die Martis*, ut in Prælii Lenensis Historia ex *Seageano* "*Eigceas*, vetusti quoque Poematis testimonio "*Marta magh Tuirteadh*." et apud Tigernachum habetur, quod "anno æræ Christianæ 212 competit, cujus Literæ Diales *E. D.* Octobris 20m. in Martis diem eo anno incidisse "demonstrant, a quo vigesimus retro annus prælii Lenensis, fuit Christi 192."

Idem argumentum adducit in Epistola ad Lyncæum, p. 39—"Hiberni veteres cujusque anni, quo quidquam "memoriæ prodiderunt, Kalendas Jan. hebdomadis feria in quam inciderent, nulla alia adhibita æra signabant, "hoc modo. *Kl. Jan. feria 4, Connus Centimacchus* Rex, 20 Octobr. feria 3 occidit."

Denique hæc habet idem Flahert. p. 318. "Tipradius Tirius Rex Ultoniæ, Bressalii Decessoris ex Mora "conjuge filius, Connum Centimachum Hiberniæ Regem, apud Tuathamros, prope Temoriam, dolose trucidavit,

Irus Domnáinḋ, *ut alii aiunt.*—Art-áen-fer *regnat annis xxxii.*

naciæ dicta *Irrus,* sive Irrus Damnoniorum, ut alii aiunt. Tunc Arthurus unicus (i. e. unicus Conni filius,) regnavit post Connum, Rex Hiberniæ annis xxxii.

K. *iiii.* K. *v.* K. *vi.* K. *vii.* *Commodus Lucius, incommodus cunctis, in* 192
domum Vestalium ingressus, strangulatus interiit.

A. M. IIII.C.XLIII.

Kl. *Pertinax Senex regnat mensibus sex.* (34) *Hic Juliani, id est Juris-* 193
periti, scelere, in Palatio occisus est, quem, mense septimo post quam cœperat Imperare, Severus (35) *apud Pontem Multivium (i. e. Milvium) juxta Romam, bello civili victum interfecit.* (36)

Victor xiii Romæ Episcopus, datis late tabellis, constituit Pascha die Dominico celebrari, sicut et prædecessor ejus Elutherius, a xiii (lege xv) Luna primi mensis, usque ad xxi. Cujus decretis favens Theophilus, Cesareæ Palestinæ Eps, (37) *scripsit adversus eos qui xiiii Luna, cum Judæis, Pascha*

"20 Octobr. et die Martis, dum ad Comitia Temorensia, proximis Kalendis Novembr. tenenda, in procinctu "esset. Die Lunæ natum, et die Martis denatum, *Senchanus Eigceas* adnotavit"

Hæc quidem viri docti ingenium produnt. Is enim concursus feriæ 4 ad Kal. Jan. et feria 3, sive diei Martis ad 20 Octobris, eodem anno, infra Cyclum Solarem annorum 28 non nisi semel contingit.—Sed numeri feriales in Codice Bodleiano non conveniunt cum Flaherteano, et præterea uterque Codex *Conni* obitum refert, *Imperante Commodo,* qui obiit anno 192 Vide supra, pag. xxiii.—Nemini licet propter rationes quæ sibi congruæ videntur, Veterum facta respuere, vel conjecturis impugnare, nisi potiora et magis authentica veterum Scripta accedant. Connus itaque Imperante Commodo, occisus est, anno C. 187, ut in Laterculo, ex Codice Bodleiano

(34) Publius Helvius *Pertinax* ab exercitu creatus Imperator xix; anno 193.

(35) Marcus Didius Severus Julianus Imperium a Prætorianis pæcunia æmit anno 193, Imperator xx, sed post menses 2, dies 5, interfectus est. Interim L. Septimius Severus in Pannonia, Pescennius Niger in Syria, et Clodius Albinus in Britannia, Imperium usurparunt; quorum Severus factus est Imperator xxi

(36) Beda M. Antonino Vero, cum filiis Aurelio, et Lucio Commodo, annos xix, et mensem unum tribuit.—Defuncto Commodo fratre, Antoninus Commodum filium suum Regni consortem fecit; qui, post Patris mortem, regnavit annis xiii, post quem *Ælius Pertinax* regnavit menses vi, qui, inquit Beda—"Juliani Jurisperiti scelere "occiditur in Palatio, quem, mense vii postquam cœperat Imperare, Severus apud Pontem Milvium interfecit. "*Severus Pertinax* deinde regnavit an. xviii."

Hæc Beda; quem vir doctus T. Smith erroris arguit, quod non posuerit *Didium* ante Severum. De Sex ætat. p. 19--20. At in ista ipsa narratione *Didium* ponunt Beda et Tigernachus ante Severum, quis enim alius est ille "Julianus" quam *Didius Salvius Julianus,* qui, juxta Dionem, diebus 66 Imperavit, juxta Eutropium et Orosium, menses vii?—Hæc accurate notanda sunt, ut Tigernachi series Chronologica conservetur, juxta seriem Fastorum, et annos Imperatorum qui in Tigernachi textu memorantur.

(37) Vide notam 23, supra ad ann. 162, pag. 32.

A.C.

celebrant, cum cæteris qui in eodem consilio erant Episcopis, Sinodicam et valde utilem Epistolam. (38) [MS. Fol. 4, b. c.]

Kl. *iii.* *Anno Mundi* IIII.C.LXIII.

193 *Severus, genere Afer, Tripolitanus, ab oppido Lepti, qui se ex nomine Regis, quem Julianus peremit, Pertinacem appellari voluit, regnat annis xviii.*

K. *iiii.* *Clemens Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, et Pantimus Stoicus Philosophus, in disputatione dogmatis nostri dissertissimi habentur.*

197 K. *v.* *Narcissus Hierusolymorum Eps, et Theophilus Cæsareensis, Policarpus quoque et Bachulus, Asianæ Provinciæ Episcopi, insignes habentur.*

201 Kl. *vii.* *Persecutio a Severo; quinta persecutio in Christianos facta.—Plurimi per diversas Provincias, inter quos Leonidas, Pater Origenis, Martyrio coronati sunt.* (39)

K. *Tertullianus, Africanæ Ecclesiæ Eps (lege Presbyter) clarus habetur.*

Kl. *ii.* *Origenes Alexandrinæ Stationis eruditur.*

Kl. *iii.* *Simmacus Interpres iii cognoscitur.*

K. *v.* *Hoc anno Leonidem interfectum alii aiunt.*

K. *vi.* K. *vii.* K. *i.* *Perpetua et Felicitas apud Carthaginem bestiis dolatæ sunt Nonis Martiis.*

K. *iii.* K. *iiii.* K. *v.* K. *vi.* K. *ii.* K. *iii.* *Initium Cicli . . . . . (quædam desunt) . . . menses efficiunt hunc annum.*

207 *Clodio Albino, qui se in Gallia Cæsarem fecerat, Lugduni interfecto, Severus in Britannos bellum transfert, ubi, ut recuperatas Provincias ab incursione*
209 *Barbarica faceret securiores, magnum firmissimumque vallum, crebris etiam turribus communitum, c.xxxii. millia passuum, a mari usque ad mare deduxit,*
211 *qui Eboraci morbo obiit.* (40)

---

(38) Victorem nimium præcipitem, et Asiaticos excommunicare cupientem, S. Irenæus ab incepto deterruit. Euseb. l. 5, c. 24–5.

(39) Hoc tempore Virius Lupus a Mœatis, juxta murum habitantibus, cum *Caledonii* bellum pararent, pacem pœcunia redimere coactus est, ut in Ecloga tributa Theodosio, in Digest. l. 28, tit. 6, leg. 2. § 4. Xiphilinus in Excerptis ait—“ Britannorum duæ sunt nationes amplissimæ, *Caledonii* et *Mœatæ*, nam cæterorum nomina ad “ hos fere referuntur.” Jornandes ait—“ Inculti omnes æque populi, Regesque populorum. Cunctos tamen “ in Caledoniorum Mœatarumque concessisse nomina, author est Dio, celeberrimus scriptor Annalium ”

(40) Mansit Severus in Britannia ab anno 207, ad obitum, anno 211, et Murum construxit anno 209, postquam Hadriani murum Cespititium transgressus, Mœatarum et Caledoniorum fines, ad extremam Insulæ Britanniæ partem penetravit. De muro, vide Smith, not. 20, ad Bed. p. 25.

Si Hibernia tam facile Romanis armis subjugari poterat, quam Agricola putavit, referente Tacito, cur non

A.C

(REX EAMANIÆ XXV. Ogaman.)

Ogaman mc Fiatach Find *regnat* an Eamain *annis xii. anno M.* IIIIC.LXIX (41)

Kl. *iiii. Aurelius Antoninus Bassianus, filius Severi, idemque Caracalla* 211
dictus, regnat annis vii, qui de nomine vestis, in tempore illius inventi, Caracalla dictus est.

Kl. *iiii. Alexander* Eps *Cappadociæ, cum desiderio Sanctorum locorum Hierusalem venisset, vivente adhuc Narcisso ejus Urbis Episcopo, persenilis ætatis viro, ipse ibi ordinatur Episcopus, Domino ut id fieri deberet per revelationem monente.*

(PRÆLIUM CINDABRADENSE.)

Cath Cindabrad ria macaib Aill Ulum, 7 ris na tri Chairpri, .i. ria macaib Conaire mc Moga-lama, for lugaid mc Con, 7 for descert Er. a torchair Nemidh mc Sraibcind ri Erand, 7 Dareara Druth Dair me. Do cher Dareara la h Eogan mc Aill. 7 do chear Nemead la Cairpri Righ fota 7 is andra chath sin do bacaighedh mc Con la

Prælium Cindabradense gestum (42) a filiis Olildi Poetæ, et a tribus Carbreis, id est filiis Conarii (43) filii Mogulamæ, contra Lugadium filium Conni, et contra Australem Hiberniam, in quo occisi sunt Nemedius filius Srabhcinei, Rex Hiberniæ, et Dareara, Druida Insulæ Quercuum. Occisus est *Dar-eara*, i. e. Querceti custos, ab Eogano filio Alildi, 212

---

experimentum fecerunt potentissimi Imperatores, spatio quatuor Sæculorum? Cur non Severus? qui rediens ab extremis Insulæ Britanniæ oris, satis gloriæ se comparasse putavit, murum Hadriani Cespititium, inter Tinæ et Escæ ostia, transmutans in lapideum, ut Scotorum, (i. e. Hibernorum) incursiones cohiberet.

(41) "A.M. IIII.C LXX," Beda.—"*Ogamanius*, e semine *Fiatachi* Regis Hiberniæ, Heremonius, post "*Tipradium Tirium*, Rex Ultoniæ annis xii. Ogamanium omnes passim Fiatachi Regis filium tradunt. Sed "filii nomen non stricte, sed sensu late sumpto, acceperunt." Flahert. Ogyg. p. 146—Dixerat jam, p. 144, *Tipradium Tirium*, Bressalii filium, Briuni, fratris Malii Regis Hiberniæ, nepotem, Patri successisse, Regem Ultoniæ annis xxx, ab anno 183.—Tipradium *Malii* nepotem appellat Flannus, in Carmine "*Righ Teamra,*" Nepos erat certe, aut pronepos, ex *Malii* fratre Brinno, cum nullus fuerit eo ævo Bressalius, rex Ultoniæ, nisi Briuni filius. Confirmat hoc Bressalii filii Briuni *Uxor Mora*, apud Tigernachum, et Tipradli *Mater Mora*, in Codice Lecano, fol. 104, col. 2, ubi diversi auctores in idem nomen, hujus *uxoris*, et illius *matris*, conspirant.

(42) Gestum est, juxta Tigernachum, anno 212, ut supra, et in Laterculo his Annalibus præmisso. Et quidem annus is convenit cum notis Chronicis *K*, in textu, cum serie chronologica Rerum Imperii, et cum fastis.

(43) Id est a filiis Conarii 2di. filii Moghalami, Regis Hiberniæ, generis Conni-Centum Præliorum. Flahertæus ex Codicibus suis inquit—"Olillus-Olom Eogauli Mognuadi ex Bera Hispanica filius, cum filiis suis, et "tribus Carbreis, Conarii 2di Regis Hiberniæ filiis, aciem istruunt apud *Cinfebrat*, in quo prælio Eugenius, "Olilli filius, *Daderam* Druidem interfecit. &c. p. 320.

De Colonia Hibernica ducta in Albaniam a *Carbreo Riada*, legendi sunt, præter Usserium, et Flemingum in notis ad Vitam et Opera Columbani, doctissimi e Scotis ipsis recentioribus, cum notis nostris in 1° Vol. Rer. Hibernic. ad voces *Scoti* et *Riada*, in Indicibus.

A.C

Coirpre Musc l. la h Eogán mc Aill. don rind cne, .i. do sleich áill.

et occisus est Nemedus a Carbreo Riada, (44) et in prælio isto claudus factus est Connus, vulneratus a Carbreo Musc, vel ab Eogano filio Olildi, cuspidis vulnere, i. e. hasta in sure ejus infixa.

K. *vii. In Jerico quinta editio Divinarum scripturarum inventa est, cujus Auctor non apparet.* (45)

Kl. *i.* Kl. *ii.* Kl. *iiii.*

217 Kl. *v. Antoninus Caracalla inter Edessam et Carras occisus est a Parthis. A.M.* ĪIII.C.LXX. (46)

218 Kl. *Opilius Macrinus, Præfectus Prætorii, cum filio Diadumeno, cum quo Imperium invasit, regnat anno uno, quo ambo, militari tumultu, apud Archilaidem occisi sunt. Abgarus S. Rex Edessæ, ut Africanus vult.* (47)

---

(44) In exemplari Stowense Ogygiæ, p. 321, hæc leguntur in margine, Avi nostri manu, et lingua ac characteribus Hibernicis—" *Gen Cairbre Riada m Conaire timcheall a. t.* 214, *no* 210, *vel* 208, *agus* 27, *bl. a aris i gcath* " *chinnfebraid, agus* 45, *bl. a aois in tan ro socraidhedh e in Ultoibh 7 in Albain la Cormac ua Cuinn* " (i e. Natus est Carbreus Riada, filius Conarii 2di. Regis Hiberniæ, annum circiter Domini 214, vel 210, vel 208, et annum ætatis 27m. attigit anno prælii Cinfrebratensis, et 45m. annum ætatis tempore quo Cormacus O'Con, Rex Hiberniæ, sedes fixas ei assignavit in Ultonia et Albania.) De *Riada*, vide Bedam, l. 1, c. 1.

Flaherteus, ex Codicibus suis, inquit—" Saradia, Conni Centimachi Regis filia, Conarii 2di. Regis uxor erat, " ex qua tres genuit filios, *Carbreum Musc*, a quo regio et familia de Muscrigia (hodie *Muskerry*) in Corcagiense " et Tipperariense Comitatu; *Carbreum Baoschain*, cujus progenies olim claruit in *Corcobascoin*, in occidentali " regione Comitatus de Clare; et *Carbreum Riada*, a Beda memoratum in Hist. c. 1, qui regionibus *Dalriadæ* " in Ultonia, et Albania nomen reliquit." De Dalriada Albanica Auctor vetus apud Camdenum in Scotia inquit " Fergus filius Erci fuit primus, qui, de semine *Chonaire*, (Regis Hiberniæ) suscepit regnum Albaniæ, a *Brun* " *Alban* ad mare Hiberniæ et *Inse-gall*, et inde Reges de semine Fergus regnaverunt in *Brun-Alban*, sive " *Brun-h ere*, usque ad Alpinum filium Eochodii."

Tigernachus, ad ann. 408, inquit " *Fergus mor mac Earca* cum gente Dalrieda, partem Britanniæ tenuit, et ibi " moratus est."

Flannus, annos xx numerat ab Ochano prælio, in quo *Ailill-molt*, Rex Hiberniæ, occubuit, ad sex filiorum Erci adventum in Britanniam. Gestum est autem prælium istud anno 483. Ericus is (sive Earca Tigernachi) filius erat *Eochodii Muingreamhair*, cujus filii e Dalriada Ultoniæ egressi, aliam Dalriadam ad sinus Dunbrittannici partem borealem condiderunt, quæ *Kentircam*, *Knapdaliam*, *Loarnam*, *Angusiam*, *Ardgatheliam*, et Brunalbam, vel *Braidalban*, cum Insulis vicinis, complectabatur; ut in Higdeni Polychron. l. 1, c. 58, in H. Boethio, qui ait " A Scoto-Hibernis profluxit nomen Scoticum *Ardgatheliæ*," l. i, fol. 7, et in Beda, l. i, c. 1.

(45) Ita S. Epiphan. de Pond. et Mens. ad ann. vii Antonini, ed Petavii, pag. 174, " Septimo Antonini " anno, quintæ editionis libri Hierichuntæ in doliis reperti sunt, cum aliis libris Hebraicis, ac Græcis . . . . . . " Alexandro filio Mameæ regnante, editio vi, quæ et ipsa in doliis latebat, Nicopoli ad Actium est inventa." Has inseruit in *Octaplis* Origenes, uti notat in Animadversionibus ad Epiph. Petav. p. 405, et Huetius in editione sua Operum Origenis. Vide infra, ann. 221.

(46) Anno Mundi " ĪIII.C.LXXI" Beda. Agitur de anno C. 218, quo *Macrinus*, Imperator xxiii, et Diodumenus occisi sunt, vii Idus Junii

(47) Abgarum ad hunc annum memorant antiqui Scriptores Euseb. Hist. Eccl. l. i, c. 13, &c De Lentuli

A.C.

(REGES HIBERNIÆ HOC TEMPORE.)

Cath Mughe Mucruma dia dardain ria Lugad mc Con, a torchair Airt Aenfear mc Cumd-cet-cath, 7 *vii* mc Aill. Ul.—Lug-lagha ro bith Art, a Turlach Airt. Bende Brit h ro bith Eogan m. Aill. *Alii aiunt*—Lugad mc Con *p. h. bel. in Temoria regnasse ..... l.xxx. ut alii aiunt.*

Prælium Campi *Mucrum*, die inter duo jejunia, (i. e. die Jovis) gestum a Lugadio filio Conni; ubi occisi sunt Arturus Unicus, filius Conni centum præliorum, et septem filii Olildi Poetæ, Regis Momoniæ, (48) Lugadius-Laga occidit Arturum in Palude Arturi. Bendeus Brito autem occidit Eoganum filium Olildi Poetæ, Alii aiunt Lugadium filium Conni post hoc bellum regnasse annis .... vel xxx, ut alii aiunt.

Cormac Ul-fadha h. Cumd *r. an. xlii.*

Cormacus *Ulfada*, Nepos Conni, regnat annis xlii. (49)

K. *vii. Marcus Aurelius Antoninus, (i.e. Bassianus, Heliogabalus appellatus) qui fuit Sacerdos* Elio-gabali *Templi, regnat annis iiii. In Palæstina* 218 *Nicopolis, quæ primo Emmaus vocabatur, Urbs condita est. Legationis industriam pro ea suscipiente Julio Africano, scriptore temporum. Hæc est Emmaus quam Dns post Resurrectionem suo ingressu, sicut Lucas narrat, sanctificare dignatus est.*

[MS. Fol. 5.]

K. *ii. Hippolytus Eps. multorum conditor opusculorum, temporum Canonem quem scripsit, huc usque perduxit;* (50) *qui etiam Decennovenalem* (51) 222

---

ad eum Epistola, et de Imagine ac vultu Salvatoris, consulendi sunt Gretserus De Imaginibus non manufactis, c. 1, p. 179, Evagrius Hist. l. 4, c. 27. Nicephorus, l. 2, c. 7.

(48) Extat poema Hibernicum Olildo huic Regi Momoniæ adscriptum, et ad Fiechum Nepotem suum inscriptum, septem filiorum suorum in hoc prælio occisorum casum deplorans, et incipiens "*A Macaime ci cia so.*" Sed putidum est commentum, in quo Christiana Religio manifeste se prodit, neque sinit idioma ut ultra sæculum 14m. referatur, Silet de eo Tigernachus, qui alia Carmina, vere vetera, proferens, plane indicat quam diversa fuerint Carmina vetera a recentioribus, neque prætermissurum se carmen hoc, si suo ævo extitisset.

(49) Flaherteus ex MS. suo Tigernachi, et aliis vetustis auctoribus, inquit Cormacum regnasse a prælio *Crinnao*, gesto anno 254, ad annum C. 277, annis nempe 23, pag. 331--3, et iterum p. 151, ubi Codicem Tigernachi Cluanensem citat, dicens *Lugadium-mc-Con*, Cormaci prædecessorem, regnasse juxta plerosque an. 30, sed Codicem Cluanensem ei tribuere annos tantum 18, seque non plures quam tres ei assignare, p. 150!—De prælio *Crinna* vide ann. 251. Tigernachus inter incerta relinquit *annos* Lugadii, et Flannus, qui paulo ante Tigernachum floruit, in Carmine "*Righ Teamhra dia teasban tnu,*" æque silet, dicens "Lugadius mac Con "apud Temoriam, donec eam Cormaco tradidit." De cognomine *Ulfada*, vide infra, not. 58.

(50) Hunc ipsum Canonem Marmore scalptum, vidi in Bibliotheca Vaticana, cum Hippolyti effigie. In isto Canone, sic scalpto, Luna xiv diei Paschalis anni primi Alexandri Severi, incidit in Eidus April. fer. vii; quæ notæ indicant annum æræ com. 222, quo Hippolytus Canonem istum inchoavit.

(51) Locus corruptus—Lege "qui etiam *sedecenalem* Paschæ circulum reperiens, Eusebio, qui super eodem

A.C.

Paschæ circulum reperiens. Eusebio, qui super eodem Pascha decennovenalem circulum composuit, occasionem dedit.

K. *iiii. Sexta inventa est Necapoli.* (52) *Sabellius Hæresiarchus ortus est. Dionysius Episcopus Alexandriæ annis xvii.*

(REX EAMANIÆ XXVI. Aengus.)

K. *iiii.* Aengus Gaibnen mc Fergusa Gailine *regnat* an Eamain, *annis xv.* (53)

222 *Marcus Aurelius, (i.e. Heliogabalus) militari tumultu, cum matre sua occisus est.* (54)

K. *v.* K. *vi. An. Mundi* IIII.C.LXXXVII. (55)

K. *i. Aurelius Alexander, vigesimus primus ab Augusto,* (56) *regnat an. xiii. Hic in Mammeam matrem suam unice pius fuit, et ob id omnibus amabilis, qui Xerxem Persarum Regem vicit.*

K. *vii. Urbanus Romæ Eps multos nobiles ad fidem* Xpi *et Martyrium perduxit.*

K. *i. Origenes Alexandriæ, imo toto orbi clarus habetur. Denique Mammea mater Alexandri audire eum curavit, et ad amicitiam accitum, summo honore habuit.—Romæ insignis Alfinius Trevirensis habetur.*

(REGES HIBERNIÆ.)

Kl. Cath Granairdd ria Cormac hua Cuind for Ultaibh.—Cath Medha for Condachta, cath Anaeith, Cath Cindoire, cath Sritha for Ultu, cath Sligedh Cualgne—

K. *iii.* Cath Atha beithech, Cath Ratha Duine.

Prælium Granardense gestum a Cormaco O'Con, contra Ultonienses.—Prælium Medhense contra Connachtenses, Prælia Anaethense et Cindorense, Prælium Srithense contra Ultonios, Prælium viæ stratæ Cualgniæ.

K. *iii.* Prælium vadi boum, Prælium Arcis Collis (Rath down)

"Pascha Decennovenalem circulum composuit occasionem dedit." Sic Beda de Sex ætat. p. 20. Norris Epochæ Syro-maced. fol. Veronæ 1729, p. 122, Bianchini Storia Univ. 4to. Roma, 1747, p. 57.

(52) i.e. Sexta editio Scripturarum, de qua supra ann. 213, Euseb. Hist. Eccl. l. 16, c. 6, et S. Hieron. in cap. 3, Ep. ad Titum.

(53) Ogamanio Ultoniæ Regi successit *Aengus Gaibhnenn*, Tipradii Tirii, ex *Fergusio-Gailine* filio, nepos, annis xv. Codex Flahert. in Ogyg. p. 147.

(54) Heliogabalus occisus est vi Eid Martii, anno 222.

(55) "A. M. 4188" Beda.

(56) Erat Mammeæ filius, Imperator xxv ab Augusto inclusive. Obiit anno C. 235. Imperatores diverse numerantur a quibusdam, propter Socios, Adoptivos, et Usurpatores.

A. C.

K. v. Cath chuile tochair fo tri 7 tri catha andubhfridh.

K. vi. Cath Allamuigh, 7 *vii* Catha Eiblinne.

K. *vii*. Cath Muigh-Techt. loingeas mor Cormuic mc Airt tar Magh Rein fri re teora mblia dhna.

Kl. *i*. Ceithre catha f. Mumhain la Cormac. c. Beirre, c. Lochalein. c. Luimhnigh c. Greine for Mumhain beous, c. Classaigh, c. Muirisc, c. Ferta a torchair Eoch taebfhada m. Aill. Ulium c. Aird cain, 7 Orgain na .n. ingen isin Claenferta a Temraig la Dunlaing mc n Enda Niadh Righ laighean.

.i. *xxx* Righ ingen 7 .c. ingen la gach n ingen dibh. *xxx*, ar ccc uile sin. Da righ dec ro bith Cormac in aenor do Laighaibh, ar galaib aen fir 7 forcaidm na borima con a tormach lais.

Kl. *iii*. Cormac .h. Cuind dachrighadh o Ultaibh. (58)

K. *v*. Prælium Recessus viæ stratæ ter gestum, et tria prælia in nigris silvis.

K. *vi*. Prælium *Almuigense* i.e. Campi Petræ sacræ, et septem prælia Eblinensia.

K. *vii*. Prælium Campi Techt,—Classis magna cum *Cormaco* filio Arthuri ultra campum *Ren* (57) spatio trium annorum.

K. *i*. Quatuor Prælia contra Momonienses gesta a Cormaco, Prælia Berense, Lacus Læine (Killarney) Limericense, Prælium Solis, contra Momonienses similiter. Prælium Clasaigh, Prælium maritimum, Prælium Sepulchri, ubi occisus est Eochodius lateris longi, filius Alildi Poetæ; Prælium Montis curvi, et strages filiarum (vel Virginum Druidarum) in secessu mirabili apud Temoriam, per Dunlangium filium Ennai Herois, Regem Lageniæ, id est 30 Regiæ filiæ, et centum filiæ famulantes unicuique earum, 30 supra tercentum istæ fuere—Duodecim Regulos occidit Cormacus postea e Lageniensibus ideo, et præterea coegit Lageniam solvere boum tributum, simul cum boum proventu.

K. *vi*. Cormacus O Con regno expulsus ab Ultoniensibus.—K. *iiii*. K. *v*.

---

(57) Cur "*Ren*" ignoro.—Pars maris Germanici in quam Rhenus influit, ita a Rheno appellata fuerit Hibernice, uti et mare *Ictium* a portu Ictio. Mare Campum æquoreum dictum constat, et IV Magistri ad annum C. 240, Campum *Ren* explicant, dicentes, "*id est mare.*" Ex vetustis Codicibus Hibernicis de Vita S. Patricii, veteres Hibernos ostia Rheni frequentasse, et cum Piratis Saxonicis fœdere junctos fuisse, antea notavimus, itemque ex Eumenio, Claudiano et aliis; idque vel inde patet, quod Nialli Magni uxor fuerit Saxonica.—Narrat Flaherteus Cormacum, Regem Hiberniæ, ingentem Classem in septentrionalem Britanniam misisse, qua, triennii spacio, eas oras infestante, Imperium Hibernicum in Albania et Insulis exegit.—De Cormaci magnificentia, amplificata procul dubio a Poetis, consulendus est O'Duveganus in Carmine "*Teamhair na* "*Righ Rath Cormaic*," Distichorum 185, cujus Exemplar in pergamena extat in hac Bibliotheca Stowense, itemque in O'Duvegani Codice apud Flahert. p. 336. De Cormaco et ejus Institutis vide plura in IV Magistrorum Annalibus ad ann. C. 266

(58) "Cormacus *Ulfada* dictus, quod Ulidios *fada*, i. e. *procul* in Manniam et Hebrides relegarit, eorumque "Regem Aengusium Finn, Fergusii Dentinigri filium, in *Crinna-Fregabail* prælio, ingenti Ultorum clade, "vita spoliavit: Cui successit *Fergusius Foghu*, postremus Ultoniæ apud Eamaniam rex." Flahert. p. 336.

A. C.

235 K. *vi.* *Aurelius Alexander apud Moguntiacum, militari tumultu interfectus est.* (59) *Paulus Heremita natus est.*

K. *i.* *Maximinus regnat annis iii.* (60) *Hic adversus Ecclesiarum Sacerdotes et Clericos, id est Doctores, persecutionem ex̄ et (exercet) et maxime contra Christianam Alexandri, cui successerat, et Mammeæ matris ejus, familiam, vel præcipue propter Origenem Presbyterum.* (61)

(REX EAMANIÆ XXVII. Fiacha.)

236 K. *ii.* Fiacha Araidhe *regnat* an Emain *annis x.* (62)

K. *iii.* *Pontianus et Anterus Romæ Urbis Episcopi Martyrio coronati sunt, et in Cimitærio Callixti sunt sepulti.—Maximus Eps̄. Alexandriæ annis xviii.*

(REGES HIBERNIÆ ET ULTONIÆ.)

Bellum oc Fothaird Muirtheimne. Mebuig re Cormac hui Cuind 7 re Fiachaig Muilletham Righ Mumhan for Cruithniu, 7 for Fiachaig Araidhe, u. 7 *ipse cec. ut al. aiunt.*

Prælium gestum apud Fothardios Maritimos, Victoria parta est a Rege Hiberniæ Cormaco, nepote Conni centum Præliorum, et a Fiacho Mullethano Rege Momoniæ, contra Pictos, et contra Fiachum Aradium Eamaniæ Regem, ubi et ipse cecidit, ut alii aiunt. (63)

237 *Maximinus primus ex Militari corpore, absque Decreto Senatus, Imperator effectus, Christianos persecutus, a Pupiano in Aquileia occisus est.* (64)

---

(59) Tigernachus æram Com. passim antevertit annis ii.—Aurelius, Imperator xxv, Imperavit annis xiii. D. ix, et Maximinus ei successit, ab exercitu creatus anno 235.—Si characteres *K* numerentur ab anno 222, supra notato in margine, annus quo Aurelius obiit, juxta Tigernachum, invenietur 237, pro vero anno 235.

(60) Alexander occiso, A.C 235, xv Kl. April. successit 26 Imperator Maximinus, an. iii.

(61) Fuit ista Persecutio vi, quæ inchoavit eo ipso anno 235.

(62) Flaherteus ex Codice suo inquit—" *Fiach Araidhe* patri suo, *Ænguslo Gaibhneann*, succedit Rex Ultoniæ " x annos," pag. 148.

Ænguili Gaibhneann Genealogiam, Avi mei manu, ex vetere MS. descriptam, inveni in margine Exemplaris Stowensis Flahertæi, his verbis—" *Aengus Gaibhenn mc Fergusa Gailinne mc Tiobraide Tireach, mc Mail, mc* " *Rochraidhe, mc Fiacha Finemnaisi, mc Irial Glunmair, mc Conaill Cerneug.*"

(63) " *Fiacho-Aradio*, Ultoniæ Regi, successit Fergusius Deutiniger, Ogamanil Regis Ultoniæ pronepos, et " Conni centum præliorum ex Mania filia nepos." Flahert. ex Codicibus suis, p. 149.

(64) Anno nempe 237, quo solis defectio contigit die 12 April, hora 4, 51,' post meridiem, feria 4ta. digitorum 10, cujus meminit Capitolinus, ut in Doctrina Temporum, l. xi. c. 26. Vide etiam L'Art de verifier les Dates, t. 1. Chronol. des Eclipses, pag. 57.

A.C.

A.M. IIII.C.XC.VI. (65)

Kl. *iiii.* *Gordianus Imperat annis vi.* (66) 238

Kl. *vi.* *Julius Africanus inter Scriptores Ecclesiasticos habetur, qui in Chronicis quæ scripsit, refert se Alexandriam, Heraclæ opinione celeberrima, provocatum, quem in Divinis et Philosophicis studiis, et omni auctorum Græcorum doctrina instructissimum, fama loquebatur.* (67)

K. *vii.* *Origenes in Cæsarea Palestinæ, Theodorum cognomento Gregorium, et Athenodorum adolescentulos fratres, Ponti postea nobilissimos Episcopos, Divina Philosophia imbuit.*

[MS. Fol. 3. a.]

K. *i.* *Fabianus, testimonio Spiritus in specie Columbæ super caput ipsius descendentis, Rome Eps ordinatur; licet de Zephirino hoc verius affirment.*

K. *ii.* K. *iiii.* *Gordianus fraude Philippi Præfecti interfectus est.* (68) 244

K. *iii.* IIII.CC.III. (69)

Kl. *Philippus Pater cum filio suo Philippo regnat annis vii. Hic primus Imperator Christianus fuit.*

Initium Cicli—K. *vi.* K. *vii.* *Origenes adversus quendam Celsum Epicureum Philosophum, qui contra nos libros conscripserat, octo voluminibus respondit, qui ut breviter dicam, tam scribendi sedulus fuit, ut Hieronymus quodam loco, v millia librorum ejus manu, se legisse meminerit.* (70)

Post tertium Philippi annum, millesimus a conditione Urbis Romæ annus 248 *expletus est. Ita, magnificis Ludis, augustissimus omnium præteritorum hic natalis annus, a Christiano Imperatore celebratus est.*

---

(65) Beda annum mundi 4197, apponit primo Gordiani, qui procul dubio regnare cæpit A.C. CCXXXVIII.—Si Tigernachi notæ *K* numerentur retro, usque ad ann. æræ com. 222, æram Christi communem duobus annis præire invenietur.

(66) Gordianus Imp. xxviii. Imperavit annis vi, juxta Euseb. et Bed. ad annum nempe 244.

(67) Africani præcipua fragmenta edidit Scaliger cum Chronico Eusebii. Sed confuse; paulo distinctius Goarius, in editione sua Syncelli

(68) Beda annos vi pariter tribuit Gordiano, et annum mundi 3204, primo anno Philippi adscribit, uti et Tigernachus—Atqui primus Philippi concurrit cum anno C. 244, quarto enim Philippi anno, ludi sæculares Romæ editi sunt, *Coss. M. Julio Philippo Aug. iii, et M. Julio Philippo Cæsare ii,* ut ex numis constat in Doctr. Temp. l. xi. c. 27, qui fuit æræ com. annus 248.

(69) " A.M. 4204" Beda. Vide notam 23, supra pag. 32.

(70) Eadem habet Beda, sed inconsulto—S. Hieronymus, in Apologia adv. Rufinum, non ita dicit, sed " ne " me mittas ad 6000 librorum ejus, quos legisse Beatum Papam Epiphanium criminaris."

A.C.

(REGES ULTONIÆ XXVIII, ET XXIX.)

Fergus Duibdetach r. an Emain *cum duobus fratribus*, (*i.e.* Fergus Foiltleabhair, 7 Fergus Caisfiaclach. ; bat fo Bregaibh,—r annis iiii.

K. *ii.* K. *iii.* Tearbhaidh Cormaic h. chuind fri re *vii* miss.

K. *iiii.* Aithrigadh Cormaic h. Cuind o Ulltaib, iarom cath crinda Bregh ria Cormac 7 ria Taidg mc Cinn. m. Aill. Ul. con a trichad Righ 7 con a l. cath mil 7 con a sluag diairmide ar cena 7 ria Lugaid Lagha m. Mogha nuadhat, for Ulltaib, a torcatar na tri Fergais. .i. Fergus Foltleab. 7 Fergus Cas fiaclach 7 Fergus Dubdetach las in aenoclach, la Lug. Laghai, co tuc lais a tri cindu co ro tairelb do Cor. an eraic a athair .i. Airt mac Cuind, ro bith som a muig Mucruime 7 ro bris Taidg *iiii* Catha in aen lo sin, .i. cath Conachaigh 7 cath Sithbe, 7 c. Dromafuaid, 7 c. Cairge Eolairg. Iarsna cathaib do breath Tadg ani do timchillfidh a carpad do muig Bregh ono mebuigh in cath co haidhchi. I sed Cind o thim chill tricha c. Cianta .i. o glaiss nera co cnoccaibh maile do aigh ic a bund life.

Fergusius nigrorum dentium regnat in Eamania cum duobus fratribus, i. e. Fergusio Comato, et Fergusio Dentiscabro, qui occisi fuere a Bregiensibus, regnaverunt annis 4.—Duobus insequentibus annis Kal. Jan. inciderunt in ferias 2 et 3,—In exilium pulsus est Cormacus O'Con spatio vii mensium.

K. *iv.* Proximo anno e Regno exauctoratus est Cormacus O'Con per Ultonienses. Postea gestum est Prælium *Crinna* in Bregia, a Cormaco et Thadæo filio Ceni filii Alildi Poetæ, cum suis 30 Regulis, et cum suis quinquaginta Ducibus cohortorum, et exercitu innumerabili similiter, et cum Lugadio Laga filio Moghæ Nuadathi, contra Ultonienses, et occisi sunt tres Fergusii, i. e. Fergus Comatus, Fergus Dentiscaber, et Fergus Denti-niger, ab uno solo viro Lugadio Laga, qui tulit eorum tria capita, et obtulit ea Cormaco in *Eric*, i. e. Mulctam, pro Patre suo Arturo, filio Conni centum præliorum, quem occiderunt in Campo Mucrum; et gessit Thadæus quatuor prælia in uno die isto, i. e. prælium Conachag et pr. Sithbe, et pr. Dromafuad, et Pr. Rupis *Eolarg*, i. e. Aquilæ.—Post prælia ista accepit Thadæus quantum terræ potuit curru vectus circuire Campi Bregiensis, a tempore quo victoria parta est, usque ad noctem diei ejusdem, et portio quam circuivit fuit Tricenaria Ciannachte, id est a Glassnera, usque ad colles qui appropinquant origini fluminis Liffi.

A.C.

K. *v.* Ros mac Imchadha r. an Eamain anno uno.

K. *v.* Anno sequente Rossius filius Imcadhai regnavit in Eamania anno uno. (71)

Duo Philippi, Pater scil. et filius, militari tumultu interfecti sunt. A. M. IIII.CC.II. 249

Decius anno i, et mensib. iii. Hic, cum Philippos perimi fecisset, ob odium eorum in Christianos persecutionem movet, in qua Fabianus, in Urbe Martyrio 250 *coronatus, sedem sui Episcopatus Cornelio dereliquit, qui et ipse Martyrio a Decio coronatus est.* (72)

(REX EAMANIÆ XXIX. Aengus Finn.)

Aengus Finn mac Fergusa Duibhdetaig r. an Eamain *anno.* (73)

Aengusius Albus filius Fergusii Dentinigri regnat in Eamania anno.)

Alexander Hierosolymorum Eps apud Cæsaream, et Antiochiæ Eps Babylas interficiuntur. Hæc Persecutio, ut Dionysius Alexandriæ Eps refert, non ex præcepto Imperatoris sumpsit exordium, sed anno, inquit, integro, principalia prævenit edicta Minister Dæmonum, qui dicebatur in civitate nostra Divinus, superstitiosum contra nos exagitans vulgus.

S. Antonius Monachus Ægypto dicitur exortus. 251

Decius cum filio suo a Barbaris occisus est. (74)

---

(71) " Rossius filius Inmchadi, e Rudricia gente, Fergusio Dentinigro, Regi Ultoniæ et Hiberniæ, in " Ultonia successit, Rex Ultoniæ unum annum. Deinde Aengus Finn, Fergusii Dentinigri filius, annis ii." Flah. p. 152.

(72) Decius viim. Persecutionem jussit A.C. 250. Euseb. Chron. et Hist. l. 6, c. 32. Oros. l. 6, c. 21. In ea Origenes, licet doctrina insignis, thus Idolis obtulit! Epiphan. Hær. 64. Id negant aliqui; sed incassum. Vide Petavii Animadv. in Epiphan. t. 2, Coloniæ, 1682, fol. pag. 257. Decius fuit Imperator xxx, ab anno 249 inclusive, anno 1, mensib. iii.

(73) Deese videntur anni regni, Tigernachus enim ubicumque annum unum intendit, vocem *unum* exprimere solet, uti et alii Chronographi. Flaherteus ex Codicibus suis *annos duos* Ængusio Albo adscribit. Vetus Chronographus Metricus *Colmanus O'Seasnan* 10m. vel 12m ut in margine Exemplaris Stowensis Flahertei, characteribus et lingua Hibernica, Avi mei manu, pag. 152.—Incerti sunt anni hujus Regis, et Successoris ejus in Ultonia, nempe *Fergusii Fogha*, de quo infra.—Persecutionis vii.mæ annus primus indicat etiam annum primum regni *Ængusii Fin.* et annum æræ com. 250.

(74) Decio successerunt Gallus et Volusianus Imp. xxxi, anno æræ com. 251, annis 2, mensib. 4.

A. C.

(REGES HIBERNIÆ ET EAMANIÆ.)

Cath Crinna fhregabail ria Cormac ua Cuind for Ultaib, u. ccc. Aengus find mc Fergusa duibdetaig conn ar Ul.
A.M. Kl. *i.* IIII.CC.VII.

Prælium Crinnaum victorioso gestum a Cormaco nepote Conni centum præliorum, Rege Hiberniæ, contra Ultonienses, ubi cecidit Aengus Albus, filius Fergusii nigrorum dentium, cum strage Ultoniensium. Proximus deinde annus fuit mundi 4207. (75)

251 Kl. *Gallus cum Volusiano filio suo regnat annis ii, mensibus iiii.* * * * *

(REX EAMANIÆ XXXI. Fergus.)

[*MS. Fol.* 5. *b.* 1.]

Fergus Fogha mc Fraechair *regnat* an Eamain, *annis lxxv.* (76)

254 *Origenes lxx°. ætatis suæ anno, non ad integrum impleto, defunctus est, et in urbe Tiri sepultus est. Cornelius Romæ Eps. rogatus a quadam Matrona Lucina, corpora Apostolorum de catacumbis levavit noctu, et posuit, Pauli quidem via Hostiensi, ubi decollatus est, Petri autem juxta locum ubi crucifixus est, inter corpora Sanctorum Episcoporum, in Templo Apollinis, in monte Aureo in Vaticano Palatii Neroniani, tertia die Julii, (lege 3tio Kal. Julii)* (77) * * * * * * *menses efficiunt hunc annum.*

254 K. *ar.* K. *ii.* K. *iii.* *Gallus Hostilius, cum filio suo Volusiano, ab Æmiliano occisi sunt. Æmilianus tertio mense invasi tyrannidis extinctus est.* (78)

---

(75) Cormacus, *Ul-fhada* dictus, ab *Ul.* Ultonia, et *fhada* procul, quia Ultonios procul ex Hibernia in Manniam abegit, ut infra, ann. 254, et supra n. 67. Prælium *Crinnaum* gessit contra Regem ipsorum Ængusium Album, quem, cum ingenti clade, vita privavit A.D. 250, ut hic narrat Tigernachus, non anno 257, ut, suo systemati consulens, vult Flaherteus. Ængusio successit *Fergusius Fogha*, e Rudriciorum familia postremus, quo regnante Eamania eversa narratur. Vide infra, ann. 253, et 331.

Manniæ æque ac Ebudum Incolas, ex Hibernia ortos, indicat lingua communis, et notitiæ vetustissimæ Æthici et Orosii "Menavia Insula, æque ac Hibernia, a Scotorum gentibus habitatur"—Manniam Hiberniæ adjudicat Ptolemæus Alexandrinus, edit Bertii. Vide plura de Mannia ubi infra, de primis Manniæ Episcopis.

(76) Codicum numeri Amanuensium imperitia corrupti leguntur. Attamen Flaherteus ex Codice suo inquit—"*Fergusius Fogha*, filius Froccari, e Rudriciorum familia. Rex Ultoniæ lxxv annis. Postremus Regum Ultoniæ "apud Eamaniam.—Eo regnante Olillus Olom rex Momoniæ obiit, anno 260, cui successit Cormacus *Cas* filius, "et post eum Fiachus Latus-vertex nepos, regnante *Cormaco* Rege Hiberniæ." p. 152. Vide supra annum 250.

Inter obitum Aengusii Albi et regnum Fergusii Fogha, Tigernachus Interregnum ponere videtur annorum 2, et deinde ei regnum tribuit annorum 75, incipientium ab anno C. 254, quod numerum efficit annorum Christi 329, quibus stantibus desunt adhuc duo anni ut ad Eversionem Eamaniæ perveniamus 331. Itaque fatendum est errorem irrepsisse in numeris Codicum, quem emandare Doctioribus libenter permittimus.

(77) Eadem habent Hieronymus, Beda, et Caius Presbyter Romanus, A.C. 210, in Dialogo cum Proclo Montanista, apud Euseb. Hist. l. 2, c. 25, Onuphrius de 7 Urbis Basilicis, et Bianchini Præf. ad Pontific. p. 72

(78) Interamnæ occisi sunt, A.C. 254, (juxta Bed. 256,) Imperii tertio, quatuor mensibus incepto. Æmiliano

A. C.

Indarba Ulladh a h Erend a Manand la Cormac h. Cond. As de ba Cormac Ulfada, dia ro cuir Ul. a fadh.

Expulsio Ultoniensium ex Hibernia in Manniam, per Cormacum Nepotem Conni centum præliorum. Regem Hiberniæ, qui ideo dictus est *Ul-fada*, quia Ultonienses longe ablegavit.

Novatus Cypriani Epi Presbyter, Novatianam hæresim condidit.

K. *v. Valerianus in Rœtia,* (79) *ab exercitu Augustus appellatus est.* * * * (Res Romanæ omittuntur.) * * * *

K. *vi. Valerianus persecutione mota in Christianos, statim a Sapore Persarum Rege captus est, Persecutione viii, &c.* * * * *

Theonas Eps Alexandriæ præfuit annis xix.

Kl. *vii. Gothi in Græcia, Macedoniaque, et Asia, Pontumque depopulantur.*

(REGES HIBERNIÆ.)

K. *i.* Guin Chellaig mic Cormaic 7 morbadh Setna mic Blae mic Nechtaire na Temrach, 7 suil Cormaic h. Cuind do briridh do aen forgum la h Aengus mic Fiach. Suighi, mic Feidhlim Reachtmair. un. Aengus ga buaibteach des. Ro bris iarom Cormac *iiii* Catha for na Deisib con us fai a Mumain, 7 coro tafuind ass a tir.

Kal. Jan. feria 1.—Cædes Cellagii filii Cormaci, et occisio Sedrei filii Blai, filii Judicis Temoriæ, (80) et oculus Cormaci filii Conni confractus per Aengusium filium Fiachi. Hilaris, filii Fedlimidii, Judicis Magni, unde dictus est Aengusius Hastæ minacis. Postea gessit Cormacus iv prælia contra Desios, cum exitu prospero, in Momonia, eosque expulsit e regione ista.

Kl. *iii.* Cormac h Cuind cet. c. do ec a Cleiteach dia mairt, iar leanmain cnama bracain in a bragaid l. a siad na siabra ro n ortadar iar n abrath do Maelcinn Draoi, o nar cred Cormac do.

Anno sequente, Cormacus, Nepos Conni Centum præliorum, obiit apud Clettiam, die Martis, adhærente Salmonis osse in gutture ejus; vel Dæmones invisibiles occiderunt eum, ut aiunt, opera *Mael-conis*, vel *Maelcinni*, Druidæ, quia

postea tertio mense sublato, Imperator factus est Valerianus in Norico, Romæ a Senatu Gallienus, Imp. xxxii, annis xv, Eutrop. ix, Zosim. l. 1.

(79) Lege "in Norico," Eutrop. l. 9. Zosim. l. 1.

(80) Ab hoc Judice *Blai*, Leges veteres Hiberniæ, in vetustis Codicibus intitulantur *Blai*, ut in Codice vetere MS. Membran. quem huic Stowensi Bibliothecæ, Vir inclitus Thomas Grenville, litteris, ac eruditione spectatissimus, dono dedit, ut in Catalogo nostro Manuscriptorum Stowensium, tom. 1, p. 285-290.

A.C

Cormacus non præstitit fidem præstigiis ejus. (81)

K. iv. Cairpre Liphechair r. ann. xxv.

Kal. Jan. incidentibus in feriam quartam. Carbreus Liffiensis regnavit Rex Hiberniæ annis xxv. (82)

Gallienus Gallo Valeriano territus, (83) *pacem Ecclesiis redidit.*

Kl. *v. Theodorus cs sr meminimus, cognomento Gregorius, Neocesareæ Ponti Eps, magna virtutum gloria claret, qui montem precibus movit, ut locus construendæ Ecclesiæ sufficeret.* (84) . . (Quædam ex Beda omittuntur.)

K. K. *i.* K. *ii.* Cairpre Liphechair ro bris *vii* Catha a cosnumh cert Laighen for firu Mumhan.

Carbreus Liffiensis gessit septem prælia, Lageniæ Jura vindicans contra Momonienses.

K. *iii.* K. *iv. Ab initio mundi* v.cccc.lxi, *juxta* lxx *Interpretes, secundum vero Ebræos* iiii.ccc. *Ab incarnatione vero* cclxvii. (85)

268 K. *vi.* K. *vii.* K. *i. Gallienus cum Rempublicam deseruisset . . . . ense occisus est.—A.M.* iiii.cc.xxvi. (86)

Kl. *ii. Claudius regnat anno i, mens. vii.—Iste Gothos, per annos xv. Illiricum Macedoniamque vastantes, superat, ob quæ in Curia clypeus ei aureus, et in Capitolio statua aurea collocata est.*

---

(81) Keatingus ex quibusdam Carminibus Hibernicis inquit, Cormacum Christi fidem hoc tempore suscepisse, annis vii ante obitum, ideoque Druidum odium conflavisse. Consentit Grat. Lucius, p. 70; et quidem Palladius et Patricius ad Scotos *in Christum credentes* missi fuere, juxta Prosperum, Patricio coævum. Vide infra ann. 431. Tertullianus ante hæc tempora scripsit, anno 202, "Britanniarum inaccessa Romanis loca, Christo "subdita." Adv. Judæos, c. 7. Vide infra, ann. 379. E contra, narrata supra pag. 41, Cormacum tunc Ethnicum fuisse indicant. In narratione ista numeri corrupti leguntur, sed historia eadem servatur, ex antiquis schedis Firbissiorum, et Cormaci Casselensis, a IV Magistris. De Cormaci Religione, vide infra, pag. 53.

(82) Inter Cormacum et Carbreum IV Magistri, Gratianus Lucius, Flaherteus, et plerique, cum Coemano et Metricis Regum Catalogis, ponunt Achaium Gonnat, Regem Hiberniæ anno uno. Tigernachus quosdam Reges omittit, qui non legitimo ordine, sed vi et armis regnaverunt.

(83) "Gallienus tam claro Dei judicio territus." Bed. de Sex ætat, pag. 21. Euseb. Hist, l. 7, c. 14 et 18.

(84) Eadem habet ex coævis Scriptoribus Beda de Sex ætat. et Homil. in Marcum, c. 11.

(85) Numeri Chronologici emendandi sunt juxta Laterculum, his Annalibus præmissum, et juxta annos Imperatorum. Primum Carbrei annum refert Flahert. ad ann. C. 279, p. 341.

(86) Occisus est Gallienus anno æræ com. 268, postquam Imperasset cum Patre annis 7, et solus annis 8, ut in Trebellio Pollice, de xxx tyrannis, in Gallienis. Occisus est simul frater ejus Valerianus, anno æræ com. 268, quo successit ei Claudius Imp. xxxiii, anno 2, mens. ix.

[MS. Fol. 5, b c.] A.C

Marcion, dissertissimus Antiochenæ Ecclesiæ Presbyter, quippe qui in eadem urbe Rhetoricam docuerat, adversus Paulum Samosatenum, qui Antiochiæ Presbyter, dogmatizabat Christum communis naturæ hominem tantum fuisse, accipientibus Notariis, disputavit, qui Dialogus usque hodie extat. (87)

Claudius dolose apud Sirmium moritur; post quem frater ejus Quintillus 270
xvii diebus, qui interfectus est IIII.CC.XXVIII. *(4229 Beda.)* (88)

Kl. *vii. Aurelianus (Imp. xxxiv.) regnat annis v, mens. vi.—Hic cum* 270
persecutionem adversus Christianos moveret, fulmen ante eum, magno pavore circumstantium ruit, ac non multo post a militibus occisus est, itineris medio, qui inter Constantinopolim et Heracleam est, stratæ veteris loco, qui Cœnufrium appellatur.

K. *v.* K. *vi. feria.—Eutichianus Romæ Eps Martyrio coronatus, in Coemeterio Calixti sepultus est, ubi et ipse* CCC.XIII *Martyres manu sua sepellivit.*—K. *ii. Petrus Alexandriæ Eps annis* . . . .

(Finn. mc. Cumhal, Fingal VULGO DICTUS.)

K. *iiii.* Find hua Baiscne decollatur o Aicleach m. Duibdrenn 7 o macaibh Uirgrend do Luaignibh Temrach oc Athbrea for Boind. K. *v.* IIII.CC.XXX.

Finnus genere Vasconius, decollatus est ab Acleacho filio Dubdrenii, et a filiis Urgrendii, e Lugniensibus Temoriæ, apud Vadum Brea ad flumen Boin.

Kal. Jan. feria v, A.M. IIII.CC.XXX.(89)

---

(87) Ejusdem Dialogi meminit S. Hieron. de Scriptoribus, et Beda de Sex ætat. et Leontius Byzant. in l. 3, contra Nestorium—Biblioth. PP. tom. 12.

(88) Gallieno occiso, A.C. 263, successit Claudius circiter *ix Kal. April.* anni istius, et obiit ineunte anno 270, quo successit ei *Quintillus*, qui post 16 dies occisus est—Deinde Aurelianus.

(89) En veram *Finni* Epocham, juxta quotquot remanent veterum Scripta, quem tamen cum S. Patricio colloquentem fingunt, exeunte Sæculo v, carmina Oissino falso adscripta a recentioribus. Inspiciant demum Tigernachi Codicem Bodleianum, Rawlinson 488, fol. 5, *b*, col. 2, lin. 15.

Finnus Cubhali filius, et Carmen Hibernicum de eo et cane Venatico ejus, memorantur in Vita quinta Columbæ in Triade, pag. 391, et Colganus in nota 29, ad locum istum inquit—" Hic Heros celebratæ nimis famæ inter suos, floruit tempore Corbmaci Regis, circa annum 230." Trid. pag. 449, not. 29.

NOTANDA

DE FINNO, VULGO FINGAL.

Notæ Chronologicæ de *Finni*, *Osgari*, et *Oissini* Poetæ temporibus, lingua et characteribus Hibernicis, Avi nostri manu scriptæ, in Exemplari Stowense Vocabularii Hibernici O'Clerii, et descriptæ ex vetere Codice *Ferbissiorum*, dicto Libro Sliguntino ab Usserio.

Corbmac ua Cuinn a ghen. g. amhrus timcheall na bl.na cc.xxxvi.

Graine a inghen, ben Fin mc Cumhaill, a breith timcheall na bl. cc.lvi.—A posad re Fionn timcheall na bl. cc.lxxiii, an tan ro bhi a h athair xxxvii bl. d'aois mur sin bu aosda Fionn na athair a mhua, no mur raibh, bu sinne Goll mc Morna na Fionn do lxiv bl. an chuid as lugh. Bu chubhaidh d Fhionn mur sin a bheth l. bl. d aois an tan ro pos Graine, 7 mur sin fein a bheith l. bl. ni bu oige na goll 7 xii no xiii bl. ni bu sinne na athair a mna. 7 do reir so gen. Fionn a.t. cc.xxiii, 7 a ecc a.t. cc.lxxxiv .i. an aois lxi bl.

Cormacus, nepos Conni, natus est procul dubio, annum circiter 236.

Granea filia ejus, uxor Finni filii Cubhalli, nata est annum circiter 256.—Matrimonio juncta cum Finno annum circiter 273, quo tempore pater ejus Cormacus attigit annum ætatis 37, itaque Finnus ætate provectior fuerit quam Cormacus pater, Uxoris suæ (Grainæ,) sin aliter, saltem Gollus filius Mornai fuit senior annis 64 quam Finnus. Oportuit itaque Finnum, his positis, annum ætatis 50m. attigisse, tempore quo Graniam duxit Uxorem, et etiam sic, oportuit eum annis 50 provectiorem esse Gollo, et 12 vel 13m. annis seniorem Cormaco patre Uxoris suæ. Juxta has rationes natus est *Fin mc Cumhail* (vulgo *Fingal*) A.D. 223, et obiit A.D. 284, ætatis 61.

Fionn mc Cumhaill do ecc, a.t. cc.lxxxiv.

Finnus filius Cumhali obiit anno 284.

Osgar mc Oissin a gcath Gabhra Aichle, cc.xcvi. xxv bl.n daois an tan ro ecc .i. a gen, a.t. cc.lxxi.

Oisin xx bliand daois an tan ro ghen. .i. a breith, a.t. cc.li, (*vel potius* 244.)

Osgar filius Oissini (Poetæ) occubuit in prælio Gaurano Aicle anno 296, ætatis 25, natus est itaque anno 271.

Oissinus 20m. ætatis annum attigit tempore quo Osgar natus est, ac proinde natus est Ossinus, A.D. 251, vel potius 244.

Fionn mc Cumhail do ghenedh. a.t.

Finnus natus est A.D. 226, id est anno

cc.xxvi.—.i. xxxiv bl. n tar eis chatha Mhurghe Lena 7 taoi sin iomarceach, 7 bu cubhaidh a bhreith timcheall na bl. na cc.xiv.

Madh fior ro bhi Fionn an chuid as lugh xl bl. n mos oige na Goll m Morna. bhi na phrìomh ghaisgidh eathra a g cath Murghe Lena ano. c.xcii. Nil so cosmhail.

Bu iomchubh o Fhionn a ghen, a.t. cc.xiv, 7 beth mur sin xx bl. ni bu sinne na a chliamhain Cormhac ua Cuinn. 7 xl bl. n. ni bu sinne na Grame a bhen. .i. inghean Chorbmhaic. 7 fos bu cub. do a bheth xl bl. mos oige na goll m. Morna. Ta so uile iongantach go lor.

Oisin m. Finn do ghen timcheall na bl. na cc.xl .i. tri no ceithre bl. tar eis Corbm ui Cuinn. Osgar mc Oisin a ghen, a.t. cc.lxv, 7 mur sin do beith an aois a thriochadm. bl. n an tan do cher ag cath Gabhra Aicle.

Geneal. Chorbmaic ui Chuinn.

Corbm aecc, a.t, cc.xciv.
m. Airt aoinfhir aeg, cc.l.
m. Cuinn c. Cath aecc. cc.xii.
m. Feidhlimm. Reachtmair, c.lxxiv.
m. Tuathail Techtmair, c.lx.

A Geneal. mathreamhail.

Corbmac in Trea, m. Chein, mc Oiliolla Oluim 7 Sadhbha in. Chuinn C. Cath.—Oilioll Oluim a ghen timcheall na bl. na c.lxxxvii, 7 aeg an aois lxxiv bl. a.t. cc.lx.

34, post prælium Moilenæ, quod nimium est, et natum esse oportet anno C. 214.

Quod si verum, Finnus annis saltem 40 junior fuit Gollo filio Mornai, qui fuit præcipuus Pugil in prælio Moilenæ anno 192. Id non verisimile videtur.—

Finnum natum fuisse oportet, A. D. 214, et ita seniorem fuisse annis 20 Socero suo Cormaco O'Con, et præterea seniorem fuisse annis 40 quam Grania uxor ejus, filia Cormaci, et præterea annis 40 juniorem Gollo filio Mornai. Hæc omnia insolita sunt.

Oissinus (Poeta) Finni filius, natus est annum circiter 240, id est tertio vel quarto anno post Cormacum O'Con.—Osgarus filius Oissini natus est A.D. 265, itaque ad 30m. ætatis annum pervenit quando occisus est in prælio gaurano Aicleense.

Genealogia Cormaci O'Con.

Cormacus qui obiit anno 294,—filius fuit *Arthuri Unici* Regis H. qui obiit anno 250,—filii *Conni* centum præliorum, R. H. defuncti anno 212,—filii *Fedhlimidii Legiferi* R. H. defuncti anno 174,—filii Tuathalii adventu magni R. H. defuncti anno 160.

Genealogia ejus materna.

Cormacus filius *Treæ* filiæ Cheni, filii Olilli Olom et Sabæ, filiæ Conni centum præliorum, Olildus Olom natus est annum circiter 187, et obiit anno ætatis 74, A.D. 260.

Cian a gen. ao. cc.vii, 7 a phosadh ao. cc.xxvii.

Trea in. Ceir do gen ao. cc.xxix, 7 mur sin mor bfheidir di bech na machair ag Corbmac ua Cuinn.

Eoghan (mc Oliolla Oluim 7 Sadhbha) ag cath Cinnfebrat ao. cc.xxxvii, 7 a genn. timcheall na bl. a cc.xiv.

Sadhbha do gen timcheall na bl. a cxciv.

Cian mc Sadhbha 7 Oliolla Oluim a gen. cc.xix.

Trea in Cein a gen. cc.xl.

Cirbm. in. Airt 7 Trea a gen. ao. cc.lvi.

Cianus natus est A.D. 207, et uxorem duxit anno 227.

Trea filia Ciani nata (juxta quosdam,) A.D. 229, non potuit sic esse mater Cormaci O'Con.

Eogan filius Olilli Olom et Sabæ, interfuit prælio Cinfebratensi, anno 237, et natus est annum circiter 214.

Saba nata est annum circiter 194.

Cianus filius Sabæ et Olilli Olom natus est anno 219.

Trea filia ejus anno 240.

Cormacus filius Arthuri et Treæ natus est anno 256.

Lus. Coaimsire Fin Sun.

Airt aon air,—Olioll Olom, Neime mc Srabghin—na tri Cairbre, Dadara Druaidh, Fiacha Araidh, Luigh in Con, Forgo Ri Connacht, Cedghni Cruachna—Corbmac Cas 7 clan eile Oilill Olom, clan mc Con,—Beine Bret. Lugh-Laga, na tri Fergus, nia mor, Mogruth Draoi, Fiacha Mulleachain, Tadhg Draoi, Senachair Finn, &c.

Qui fuere cum Finno Coævi.

Arthurus Unicus R. H. Olillus Poeta, Nemedius filius Lugadii rubris circulis notati, tres Carbrei, (quorum unus fuit *Riada* nominatus a Beda,)—*Da-dara* (sive Cultor Quercuum) Druida, Fiacha Aradius, Lugadius filius Conni, Forgo Rex Connaciæ, primus Conditor Munimenti *Rath Cruachan*—Beinneus Brito, Lugad Laga, tres Fergusii, Heroes magni, Mogruthus Druida, Fiachus Mullethan, Tadg Druida Avus Finni, &c.

HÆC a Tigernacho vix dissentiunt, ne vix quidem, quia Discrepantia consistit tantum in annorum numeris depravatis, non autem in Synchronismis, aut genealogicis rationibus, ubicumque a Tigernacho memorantur.—Ad res easdem spectant sequentia, Avi nostri manu, iisdem characteribus scripta, in margine exemplaris Stowensis Ogygiæ, p. 337.

Aleabhar an Dubhalt. mc Firbhisech gheibim gur ecc Finn mc Cumhaill an bl. ria ecc Chairbre Lifeochair 7 tuit sin gun amhrus timcheall na bl. na cc.xcvi. Oscar mc Oisin do marbh an bl. sin, an aois a secht mbl. na ficht.—Oisin do

In Codice Dudlei mc Firbis invenio, Finnum filium Cumhalli obiisse anno ante obitum Carbrei Liffeocar Regis Hiberniæ, qui occisus est procul dubio annum circiter 296. Oscarus filius Oissini occisus est anno eodem, ætatis suæ 27.

ghen timcheall cc.xliv. Fionn do ghenn cc.xx, agus bhech mur sin cho sen re na Cliamhain Corbmac ua Cuinn 7 do eecfh. san lxxvi bl. n dia aeis, 7 mur sin bhech Goll m Morna 50 bl. ni bu sinne na Fionn.

Oissinus natus est annum circiter 244, Finnus natus est anno 220, et ita esset æque grandævus ac Socer ejus Cormacus, nepos Conni, et obiisse oporteret anno ætatis 76, atque, juxta has rationes, Gollus filius Mornai esset annis 50, senior Finno.

Hæ notæ ex Codice Sliguntino Firbissiorum, laudato ab Usserio et aliis, narrationem Tigernachi confirmant quoad res præcipuas, etsi in numeris annorum paulo discrepare inveniantur.

DE CORMACI REGIS RELIGIONE.

JAM antea leviter hanc materiam attigimus supra, in nota 81, pag. 48, ubi de Secessu mirabili apud Temoriam, cujus meminit Tigernachus in Regno Cormaci, supra pag. 44.—Quatuor Magistri rem eamdem iisdem fere verbis memorant quibus Tigernach, itemque Gratianus Lucius, pag. 70, et Flaherteus sic—" Dunlongius, Ennii Niadh " filius, Cathirii Regis Hiberniæ abnepos, Rex Lageniæ, Temorense apud *Claen fertam* " *Gynæceum*, immani feritate adortus, xxx Regias puellas, cum 300 ancillis famulantibus, " ad unum internecione delevit. Quocirca Cormacus Rex 12m. Lageniæ Dynastas " *parthenicidii* conscios, morte plexit." pag. 335. Gratianus Lucius Secessum istum locum fuisse prope Temoriam, inquit " tanquam *Parthenion*."

Subjungit Flaherteus, p. 340, Cormacum postea " abdicato sceptro, prope Temoriam, " apud *Acoill* et Teach Clethaig, a forensi strepitu remotum, theoricæ vitæ animum " incubuisse, ac abjectis Idolis, Deum qui fecit omnia traditur adorasse."

Non inquit Cormacum in Christum credidisse, sed a Druidarum Sacrificiis abhorrentem secessisse. Quomodocumque hæc sint, fuere certe in Gallia, usque ad Sæculum V.m, qui, Druidarum Religionem odio habentes, Dryadas tamen mulieres de futuris consulebant, uti notant Salmasius in notis ad Lampridium, et Bouquetus in tomo 1.mo Rerum Gallicarum, " Dryades, inquit Salmasius, erant Gallicanæ mulieres " fatidicæ," et iterum, narrata ex Lampridio, responsione fœminæ Druidæ, ad quæstionem Alexandri Severi Imperatoris, qui eam consulebat, ait " Nominatissimæ videntur fuisse " istæ Gallicanæ Dryades, ut quæ consulerentur in rebus dubiis, non secus atque olim " Oracula Delphica." Apud Bouquet Historiens des Gaules, t. 1, pag. 538.

Idem ex Vopisco—" Dicebat (Diocletianus) quodam tempore, Aurelianum Gallicanas " consuluisse Druidas." ib. p. 540. Ad hunc etiam locum Salmasius inquit " constat

" recte Dryadas appellari, sive mulieres quasdam fatidicas. Sic appellatas fuisse credimus, " a lucis et silvis, in quibus plurimum versabantur."

Plura ad eandem rem pertinentia occurrunt ibidem, t. 1, p. 538, 540, 544, et in Lampridio ad ann. C. 235, ita ut conjicere liceat, Virgines Regias a Tigernacho memoratas, et in Secessu mirabili prope Temoriam occisas, ejusdem generis fuisse fatidicarum, quæ de futuris consulebantur. Confer Taciti Annales, l. 14, No. xxx, cum Broterii notis, et cum Bucherii Belgio Rom. l. v, c. 3.

Ex toto Tigernachi contextu, manifestum est Druidas fuisse Cormaco hostiles, ac proinde Secessum mirabilem Temoriæ, non fuisse Druidicam proprie dictam, sed Gynæceum Virginum, forte Sacrarum, quæ ignem sacrum fovebant, et fatidicæ erant, uti Dryades Gallicanæ. Cæsar narrat in bello Gallico, l. vi, Druidarum Disciplinam in Britannia repertam. Quo magis arma Romana penetrabant ad occidentem, eo magis Religio ista vigebat, ut patet ex Taciti Annalibus, de Mona Insula, l. 14.—Stabat " pro litore diversa acies, densa armis virisque, intercursantibus feminis in modum " furiarum, quæ veste ferali, crinibus dejectis, *faces præferebant*. Druidæque circum " præces diras, sublatis ad cœlum manibus, fundentes, &c. . . . . . . .Præsidium posthac " impositum victis, excisique luci, sævis superstitionibus sacri, nam cruore captivo adolere " Aras, et hominum fibris consulere Deos fas habebant."

Sed ut dixi, ex toto Tigernachi, contextu patet, Druidas fuisse Cormaco infensos, ac proinde Virgines in Secessu Mirabili Temorense, Cormaco regnante degentes, non fuiss proprie Druidas. In bello Momoniense Druidas sese Cormaco opposuisse, patet ex Schedis Cormaci Regis, defuncti anno 809, ex quibus sequentia excerpsit Flaherteus—

" Fiachus Muılleċán, i. e. Latus-vertex, a patris (anno 260 defuncti) et Patrui excessu, Rex Momoniæ, Cormacum retrogredi, et ad damna resarcienda pactum inire coegit. In hoc bello claruit Moᵹꞃuċhuꞅ filius Sendunii, e Kierragia Luachra in Momonia, satus de Druidarum genere, qui magicis artibus, a Ꞙıáċho meruit sibi et semini duas Tricenarias, hodie Rochiorum et Condonum dictas terras, in Corcagiense districtu, Ꞙeꞃá-Muıᵹh-Ꞙene, appellatas; et contracte Ꞙeꞃmoı." pag. 335.

De Cormaci tribus Gymnasiis Temorensibus, et de Temoriæ magnificentia, extat poema Hibernicum, Distichorum 183, ut antea notavi, supra pag. 41, n. 57, et pag. 48, n. 81, in O'Duvegani Codice, fol. 185, in Collegio Dubliniense, quod incipit " Ꞇeámháıꞃ " ná Ꞃıᵹh Ꞃáth Coꞃmáıc." Sed vereor ne nimium amplificatum.

Denique notandi sunt numeri corrupti in Tigernachi narratione. Triginta enim Virgines, habentes quæque 30 famulantes numerum efficerent non 300 Virginum ut ibi, sed 900. Itaque pro xxx famulantes, in Textu, reponendæ sunt x famulantes, quæ forte alternis vicibus vigilabant, ignem Sacrum custodientes, aliaque officii sui munera adimplentes, ab Autumnali æquinocto ad Vernalem. Textus nullo alio modo explicari posse videtur. Vide Rer. Hib. t. i, in Indicibus, vocibus *Druidæ* et *Annus*.

A.C.

Kl. *vi. Tacitus regnat mensibus vi. quo apud Pontum occiso, obtinuit Flori-* 275
anus Imperium diebus LXXXVII. *qui in Tharso interfectus est.* (90)

Anatolius, natione Alexandrinus, Laodiceæ Syriæ Eps. Philosophorum Disciplinis eruditus, plurimo sermone celebratur, cujus ingenii magnitudo, de libro quem super Pascha composuit, et de decem libris Arithmeticæ Institutionis, potest apertissime cognosci.

Insana Manichæorum Hæresis oritur, IIII.CC.XXX.

Kl. *vi. Probus regnat an. vi, mens. iiii.—Hic Gallias, a Barbaris jam-* 276
dudum occupatas, per multa et gravia prælia, delctis tandem hostibus, ad perfectum liberat.

K. *vii. Secundo hujus anno, ut in Cronicis Eusebii legimus, juxta Antio-* 277
chenos CCC.XXV *annus fuit;* (91) *juxta Tyrios* CCCC.II. *et juxta Laodicenos* CCC.XXIV.—*Juxta Edessenos* D.LXXXVIII. *juxta Ascalonitas* CCC.LXXX. *Secundum Ebreos initium* LXXXVI *Jubilæi, quod significat* IIII.CC.L. (92)

K. *i.* K. *ii. Archelaus in Mesopotamia Eps librum disputationis suæ, quam habuit adversus Manichæum, exeuntem de Perside, Siro (Syro) sermone composuit, qui translatus a Græcis habetur a multis.*

Kl. *iiii.* K. *v. Probus apud Sirmium in .... a militibus occisus est* 282
IIII.CC.XXXVIII.

Kl. *Carus Narbonensis, cum filiis Carino et Numeriano, regnat annis ii.* (93)

Gaius Romanæ Ecclesiæ Eps fulget, qui a Diocletiano postea Martyrium passus est. Pierius Presbyter Alexandriæ urbis, sub Theone Episcopo,

---

(90) Tacitus Imp. xxxv, Imperavit mens. 5, obiit mense Martio, quo successit ei frater ejus Florianus vix mens. 2, cui successit Probus Imperator xxxvi, annis vi, m. iv. Norris. Bianchini. Petav. L'Art de ver. les dates, anno C. 276

(91) Numeri in Codicibus variant. Genuinam Eusebii lectionem servat Tigernachi Codex Bodl. Rawl. 488, fol. 5, *b.* 2. Itaque Probi 2dus. fuit Antiochenorum CCC.XXV, Tyriorum CCCC.II, Laodicenorum CCC.XXIV, Edessenorum DLXXXVIII, Ascalonitarum CCC.LXXX, quando insana Manichæorum Hæresis erupit, ut in Eusebii Chron. et in Petavii animadv. ad Epiphan. Hær. LXVI.—Igitur Antiochænorum æra incipit ab anno 1 Julii Cæsaris, Periodi Julianæ 4665,—Laodicenorum a sequente anno, fortasse a vere,—Tyriorum ab anno Per. Julianæ 4589, ante C. 125. quo Syri a Ptolemæo Regem postularunt, Edessenorum ab anno 1°. Seleucidarum, et Ascalonitarum ab anno 1°. Augusti.

(92) Hic inserenda sunt verba Eusebii, ab Amanuense omissa "insana Manichæorum Hæresis in communem "generis humani parniciem erupit." Euseb. Chron.—Beda ad Epochas Eusebii addit de suo Jubileum Hebraicum, quod ex Beda descripsit Tigernach.

(93) Carus Imp. xxxvii, cum filiis Carino et Numeriano, annis ii. Beda.

A. C.

florentissime populos docuit, et tantam sermonis, diversorumque tractatuum, qui usque hodie extant, invenit elegantiam, ut Origenes junior vocaretur. Vir miræ parsimoniæ et voluntariæ paupertatis appetitor, qui, post persecutionem, onni tempore vitæ, Romæ versatus est.

283 K. *vii. Carus, prostratis Persis, triumphavit victor circa Tigridem. Carras ...... fluminis condidit.* (94) *Numerianus, filius ejusdem Cari, ab Oriente rediens, fraude Apri Soceri sui occisus est.*

(REX HIBERNIÆ Cairbre OCCISUS.)

Coirppre Liofechair *cecid.* i cath Gabhra. Aithle la Semach mc Firchirb do Fotharthaibh. IIII.CC.LVIII. (95)

Carbreus Liffiensis, Rex Hiberniæ, cecidit in prælio Gaurano, occisus a Seinacho Firchirbi de Fothardiis filio, Anno Mundi 4258. (96)

(94) Probo suffectus Carus, anno C. 282, statim filios Carinum et Numerianum Cæsares creavit, et cum Numeriano contra Persas tetendit, sed ad Ctesiphontem, ictu fulminis interiit, anno 283, Numerianus obiit, Apri soceri insidiis oppressus, anno 284.

(95) Carbreum Cormaci Regis filium et successorem, anno regni 17mo. Christi 281, in prælio Gaurano occisum narrat, ex IV Magistror. Annalibus, Colganus in Triade, p. 449, n. 33.—Id evenisse anno 296, Flahertei rationes non demonstrant. Vide Notanda de prælio Gaurano infra, pag. 57.

(96) Tigernachus sequitur Bedam de sex ætat, juxta quem, is Mundi annus, fuit Christi 307, quo et Dioclesianus cum Herculio Maximiano Impervait, id est cæpit Imperare, annis xx. At certum est Diocletianum cæpisse Imperare ab anno æræ com. 284. Ludi Romani, Carini et Numeriani nomine celebrati fuere anno isto, post Cari obitum; et Numeriano occiso, Diocletianus Imperator electus est, non Palilibus ipsis, ut aliqui scripsere, sed exeunte anno 284, a quo anno, æra Diocletiani incæpit, quæ postea, abolito nomine ejus, "*æra Martyrum*" dicta est, incipiens a Neomenia *Thot*, (29 Aug.) anni 284.—Carinus occisus est anno 285.

Ex his sequitur prælium *Gauranum* gestum fuisse in Hibernia anno 284, eosque omnes, ficti *Oissini* Sectatores errare, qui eum vel cum *Cucullino*, defuncto anno C. 2do. vel cum *S. Patricio*, colloquentem somniarunt.

Gratianus Lucius recte ex vetustis Codicibus, hæc habet—" Carbreus Rex Hiberniæ, signis cum Moghcorbo " collatis, ad *Gabhram*, non procul a Temoria, singulari certamine, cum *Osgaro*, Oissini filio, congressus, eum " occidit. Sed postea pugnæ se immiscens, occisus est ipse." Grat. Luc. ed. 1651, pag. 71.

Tigernachus quidem Diocletiani annum primum distinguit numero feriali ii, annum indicante æræ com. 283. Sed antea monui Tigernachi Chronologiam ab eventibus Historiæ Romanæ quos enarrat, potius quam a numeris feriarum mutilis et depravatis esse designandam.

Ex dictis de prælio Gaurano, et de Aido Rege Connaciæ, valde suspecta habeo quæ ex aliis Codicibus narrantur de eodem Aido a Flaherteo, pag. 334, nempe ---Aidum, *Conalli Cruachna* Regis Connaciæ Nepotem, et post *Kedgin Cruachna*, Connaciæ Regem, prælio apud Moy-ai, in Roscomanio, a Cormaco victum fuisse, et Connaciæ Principatu a Damnonis translato, Niamorum, Cormaci fratrem uterinum, factum esse Regem Connaciæ Sed Niamoro paulo postea ab Aido interfecto, Cormacum Damnonios e Connacia exterminasse, et Lugadium Niamori fratrem ei substituisse, qui Aidum occidit, et xxx annos in Connacia regnavit. Flahertcus ipse fatetur alibi *primum* Connaciæ Regem Scoticum fuisse *Muredacum-Tirium*." p. 341, et 358.

NOTANDA DE PRÆLIO GAURANO.

Prælium Gauranum in quo Osgarus, Oissini filius, et Carbreus Rex Hiberniæ occisi fuere, memoratur, ex Codice Bodleiano Rawlinson 488, fol. 5, *b*. 2, ad annum 284.

Flaherteus autem prælium istud refert ex Codice suo, ad ann. 296. Quæstio itaque oritur utrum sequendum?—Disparitas enim intercedit annorum xii.—Quod si anni Regum numerentur, ab initio Conni centum præliorum, (97) invenientur hoc numero et ordine successisse, in Flaherteo—

Connus regnavit a prælio Lenense A.D. 177,	annis 35,	ad annum usque 212.
Conarius 2dus. regnavit ab anno 212 . . .	annis 8	
Arturus Unicus regnavit ab anno 220 . .	annis 30	
Lugadius-mac-Con ab anno 250	annis 3	
Fergusius Dentiniger ab an. 252	anno 1	
Cormaceus Ulfada ab anno 254	annis 23	
Aecaius Gonnat ab anno 277	anno 1	
Carbreus Liffiensis ab an. 279	annis 17,	occisus in prælio Gaurano, anno 295–6

Reges Hiberniæ Ethnici non omnes, sed præcipui tantum, memorantur in Codice Bodleiano, neque memorabantur in quovis alio Tigernachi, Regum enim Ethnicorum Catalogum texere non voluit, qui de pluribus Regibus omnino silet, usque ad adventum S. Patricii. Regum Eamaniæ Catalogum texit quidem, sed non Hiberniæ totius. Eos itaque Reges quos Tigernachus omittit, Flaherteus ex Flanno, Coemano, et IV Magistrorum Annalibus collegit, eorumque annos ad Tigernachi seriem Chronologicam, ut potuit, adaptavit.—Utrum Tigernachi series Chronologica arrideat necne, certo constat convenire cum Beda fere ubique; nonnunquam etiam diligentissimos Chronographos Tigernachi ope emendari. Exemplum in promptu est, in ipso regno Diocletiani, de quo nunc agimus. In eo enim regno tot sunt temporum notæ certissimæ, ut de Tigernachi mente nullus sit ambigendi locus—" Anno, inquit, Diocletiani XIX. Diocletianus in Oriente, Divinis libris adustis, Maximianus Herculius in Occidente, vastari "Ecclesias, et affligi interficique Christianos præcipiunt." Ita Codex Bodl. Rawl. No. 488, fol. 7, col. 1, lin. 17.—Atqui si numerentur omnes characteres K (qui annos denotant) inter annum Probi 2, et annum Diocletiani XIX, invenientur numero 26; unde juxta Tigernachum, 26 anni intercessere inter annum Probi 2, et annum 19 Diocle-

(97) Rex Pictorum Drustus appellatur—" *Drust centum præliorum*," in Chronico Pictorum edito a Pinkertono ex Codice Colbertino. Auctorem Annales Hibernicos legisse videtur.

tiani, et cum, juxta eundem, Probi 2 fuerit Christi 277, sequitur Diocletiani XIX fuisse Christi 303.—Baronius tamen et Petavius Persecutionis Diocletianæ initium recitant ad annum Christi 302. (98) *Scaliger*, ab utroque dissentiens, inquit "Beavit nos "Eusebius, qui annum 19 Diocletiani, cum Juliano 350 comparat, quo a Kalendis "Octobris Antiocheni annum 351 putare cœperunt." Jam vero, errant hi omnes, licet doctissimi, a Tigernacho emendandi. Annus enim Probi *secundus*, inquiunt Eusebius (99) et ex Eusebio Tigernach, juxta Antiochenos 325 annos fuit, i. e. æræ Christi 277, et Romæ annus Varonianus 1030. Ergo æra ista Antiochena incepit anno Romæ 705, ac proinde annus æræ ejusdem 351 fuit annus Romæ 1056, Christi 303; quod insuper ex ipsis Eusebii verbis manifestum est; narrat enim persecutionem sævissimam omnium, anno Imperii Diocletiani 19, mense Martio, *secundum Antiochenos anno* 351, contigisse, Imperatoribus *Diocletiano viii, et Maximiano vii. Coss*, uti, disertis verbis, qui persecutioni interfuit, Lactantius, id temporis in Bithynia degens, testatur. (1) Porro eo anno persecutionem inchoasse invictis testimoniis contra Baronium ac Petavium demonstrarunt illustrissimi viri Valesius (2) ac Stephanus Baluzius, (3) unde constat Baronium Petaviumque uno anno, Scaligerum vero biennio, persecutionis initia prævertere, Tigernachum autem ad unguem cum veritate Chronologica convenire. Scaliger ipse, ductis diligentius calculis, seipsum emendat in notis ad Eusebium, No. 2319. "Annus "Antiochenorum 351, inquit, hic appositus, designat tempus horrendæ hujus persecu-"tionis, erat enim Christi Dionysianus 303."

Hæc plane indicant, Rationes Tigernachi Chronologicas non absque validis rationibus despiciendas; imo etsi Flaherteo concederemus errasse in anno prælii Gaurani. Certe Aidus Rex Damnoniorum Connaciæ penultimus, prælio isto interfuit a parte Carbrei. Aido successit Condeus, postremus Damnoniorum Connaciæ Rex, et deinde Muredachus Tirius anno 331. Sed hæ successiones minime impediunt quominus prælium Gauranum gestum fuerit anno 284.—Id ipsa prælii causa ostendit. Causa prælii fuit hæc.—Post Finni interitum, anno 284, gens ejusBaisgnea, cum Cohortibus dictis Fıana Eıꞃenn, a Carbreo Rege descivere. Tunc Aidus Rex Connaciæ, quem Carbreus Cohortibus istis, Finni loco substituit, eos bello prosecutus est, et Mogcorbus, Rex Momoniæ, Finni ex Samaria filia nepos, conjunctis cum eis viribus, Temoriam contendens, Carbreum apud Gabhram infestis signis oppugnavit. In prælio isto Carbræus Oꞅᵹaꞃum, Finni

(98) Petav. de Doctr. temp. l. 11, c. 32.
(99) Eus.Chron. et Hist. Eccl. l. 8, c. 2, alias 3.
(1) De morte persecutor c. 12, et Orosius Histor. l. 7, c. 25.
(2) Valesius in notis ad c. 2, libri 8, Eusebii.
(3) Steph. Baluzius in notis ad Lactantium. Errat Ergo Assemanni, in opere cui titulus—"Acta Martyrum "Orientalium" Romæ 1748, ubi æram Antiochenam inchoasse dicit Anno Romæ 706, tom. 2, p. 229.

ex Oissino filio nepotem, singulari congressu occidit, et ipse paulo postea interemptus est. Hæc extemplo post Finni obitum evenisse, narratio ipsa persuadet.

Carbreo occiso, Fothadii duo fratres, Lugadii Mac-Con Regis Hiberniæ filii, Carbreo æquali potestate successerunt. Sed quia singuli non successive, sed simul regnaverunt, uti explicat Coemanus, in Carmine "Ɑ eolchᴀ Ɛıꞃıenn ᴀıꞃᴅe" scriptores veteres ambos excluserunt. Hinc in O'Duvegani Carmine "Ɑoıbhın ꞃın ᴀ Ɛıꞃe ᴀꞃᴅ," tres tantum Reges e Lugadii filii Ithi progenie regnasse dicuntur, "Ꞇꞃı ꞅlıƷh o mᴀc Iche ᴀꞃᴅ," ut in Keatingi Exemplari, ab eo citato in regno luƷᴀᴅn mc Con, et apud Flahert. p. 342. Fothadios igitur omittit Tigernachus, eorum loco interregnum subintelligens, et recte, duo enim extant Exemplaria in hac Bibliotheca Stowense, in quorum uno idem distichon habet *tres* Reges, omittens Fothadios, alterum *quinque*—Primum sic—

"Ꞇꞃı ꞅlıƷh cloınne luƷᴅeᴀch luᴀıᴅh—luƷ. mc Con cloıᴅemh ꞃuᴀıᴅh
"Ɛoch. Ꝺꞃcᴀch ꞃeıl ᴀ ꞃᴀch—ᴀƷuꞅ Ɛoch eᴅ ᴅᴀcᴀch."

Alterum sic—

"CuıƷ ꞅlıƷh o mc Iche ᴀıꞃᴅ—Ꝺᴀ ꞅochᴀıᴅ. luƷhᴀᴅ lᴀmh Ʒᴀꞃce.
"Ɛoch Ꝺꞃcᴀch ꞃeıl ᴀ ꞃᴀch—ᴀƷuꞅ Ɛoch. Ɛᴅ ᴅhᴀchᴀch."

Primum exemplar—verbum verbo—Fothadios excludens,

Tres Reges (Hiberniæ) stirpis fuere Lugadii celeris.
Lugadius filius Conni gladii sanguinei—
Eochodius ferox, clara est prosperites ejus,
Et Eochodius cognominatus Indumentorum.—

Secundum exemplar—verbum verbo—Fothadios includens,

Quinque Reges descendunt a filio nobilis Ithi,
Duo Fothadii, Lugadius manus asperæ,
Eochodius ferox, clara est prosperitas ejus,
Et Eochodius indumentorum.

E primo itaque Exemplare Fothadii excluduntur, in secundo includuntur, Tigernachus, de Regibus legitime succedentibus unice solicitus, ambos omittit.

Itaque nihil adhuc nos cogit ad Flahertei Rationes, prælium Gauranum referentes ad annum 296, anteponendas Colgani rationibus, id referentibus ex Tigernachi, et IV Magistror. Annal. ad ann. 284, constat duos Fathadios, uno tantum anno regnasse, juxta Coemanum; unum enim alterum intra vertentem annum interemisse, et Fratricidam eodem anno a Baisgneis in Ollarba prælio, apud Ꝧoılene, in Crutheniorum regione Dal-aradia, Coiltei pugilis manu occisum.—Aidum Connaciæ Regem quod attinet, interfuisse potuit Gaurano prælio anno 284, successorem habere Condeum, postremum Regem Damnoniorum Connaciæ, et deinde Ꝧuꞃeᴅᴀchum Ꞇıꞃꞃum, primum Connaciæ Regem e gente Milesia A.D. 331. Idem dicendum est de Mogcorbo Rege Momoniæ, qui pariter prælio

A.C

Gaurano interfuit. Is fuit Olilli Olom, ex Cormaco filio nepos, et post Fiachum Muileathan, Rex Momoniæ. Fuit item Finni ex Samaria filia nepos. Samaria enim Cormaci Regis uxor, tres ei genuit filios, Tinneum, Conlaum, et Mogcorbum. In his omnia collimant. Nihil itaque persuadet a Tigernachi Bodleiani rationibus MS. discedere, aut Codicis Flaherteani rationibus adhærere.—Imo Tigernachi verba de prælio Gaurano pauca sunt, sed diligenter notanda, utpote Cardinem chronologicum efficientia in Rebus Hiberniæ.

---

284 Kl. *ii. Diocletianus (Imp. xxxviii.) cum Herculio Maximiano, quem Diocletianus prius Cæsarem et Augustum fecit, regnavit annis xx.*

286 *Carausius, sumpto regno et Purpura, Britannias occupat. Narseus Rex Persarum Orienti bellum intulit.* [MS. Fol. 6.] *Quinquagentiani Africam invaserunt; Achilæus Egyptum obtinuit, ob quæ Constantius et Galerius Maximianus a Diocletiano Cæsares in Regnum sumuntur.*

K. *iii. Galerius filiam Diocletiani Valeriam uxorem accepit.*

(REX HIBERNIÆ Fiacha.)

Fiacha Sroibtinne *reg. a* Team-rach, *an. xxvii.*

Fiachus Circulorum ignis (4) regnat in Temoria annis xxvii.)

K. *iiii. Constantius prævignam Herculii, Theodoram accepit, ex qua postea Rex plurimos Constantini fratres habuit.*

K. *v. Hoc tempore Georgius apud Datianum (Nicomediam?)* (5) *passus est, et intra* xxx *dies* xiiii. *Christianorum, Papa, ... (quædam desunt.)*

K. *vi.* K. *i.* K. *ii.* Cath Duiblinde re Fiachaigh Sraibtinne for Laighn. agus tri catha a sleib Fuadh, agus Cath Smethire 7 Cath Ciarmuighi.

Kalendis Jan. in fer. 2, incidentibus gestum est prælium Dubliniense (6) a Fiacho circulorum ignis, seu rubris circulis notato, contra Lagenienses, et tria alia prælia apud montem Fuadh, et Prælium Smethrense, et prælium Campi Ciar.

---

(4) Vel rubris circulis notatus—Ita etiam supra in regno "*Lugadii Rubricati.*"

(5) Hic est Georgius Martyr, quem nonnulli cum Gregorio Cappadoce coævo confundunt. Inter primos qui eum memorant, Chronographos, eminet Tigernachus, silent de eo Eusebius, S. Hieronymus, et Beda.

(6) *Dubh-lin* Niger flumen—Ptolemæo *Eblana*, in Annalibus Hibernicis passim *Ath-cliath*, et *Beal-atha-cliath*,

A. C.

K. *iii.* K. *iiii.* K. *v.* *Post x annos, per Asclepiodotum Præfectum Prætorii Britanniæ receptæ sunt.* (7) 296

K. *vii.* *Constantinus et Galerius, et Maximianus Cæsares assumuntur in Regnum.*

K. *i.* *Diocletianus primus gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit, dum sola Purpura retro Principes uterentur.* (8)

Kl. *ii.* Kl. *iii.* Kl. *iv.*

Kl. *vi.* *Constantius xvi anno Imperii, summæ mansuetudinis et civilitatis vir, diem obit Eboraci.* 306

K. *vii.* K. *i.* K. *iii.*—XIX *anno Diocletiani, Diocletianus in Oriente, Divinis libris adustis, Maximianus Herculeus in Occidente, vastari Ecclesias et affligi interfecique Christianos præcipiunt.* (9)

Kl. *iii.* *Secundo anno persecutionis, Diocletianus in Nicomedia, Maximianus Herculius Mediolani, jubente Diocletiano una die purpuram simul deposuerunt, ac tamen cœpta semel persecutio usque ad vii Constantini annum fervere non cessat. Constantinus et Galerius Augusti, Imperium inter se diviserunt.*(10) *Hæc persecutio tam cruenta fuit, et crebra flagrabrat, ut intra unum mensem* X̅I̅I̅I̅I̅. *Martyrum pro Christi fide inveniantur, nam Oceani limbum transgressa, Albanum, Aaron, et Julium in Britannia, cum aliis pluribus viris ac fœminis felici cruore dampnavit.—Passus est hac persecutione Pamphilus Presbyter, Eusebii Cæsariensis Epi̅ necessarius, cujus ipse vitam tribus libris comprehendit. Passus est eadem impietate Petrus Alexandriæ* Eps̅. *cum pluribus Ægypti Episcopis, cui successit Achilleus* Epis̅. *in Alexandria anno. Lucianus*

---

i.e. ostium vadi cratum, vel *Baile Athacliath.*—Gratianus Lucius ex IV Mag. inquit, Fothadium Airgtheach et Fothadium Cairbteach fratres, Carbreo successisse anno uno, et deinde *Fiachum Sraibhtinae* Carbrei filium, qui a tribus Collais, suis ex Eochodio Damhlenio fratre nepotibus, bello impetitus, apud Dubhcomar, locum Taltenæ ad austrum finitimum, occubuit, an. D. 322, regni 37.

(7) Constantius Chlorus frustra Carausium aggressus, qui Purpuram sumpsit et Britanniam occupavit, A.C. 286, pacem cum eo composuit A.C. 292, ut in Eutropio, l. 9.—Post 7 annos ab usurpato Imperio occisus est Carausius a socio Alecto, qui ei successit in Britannia annis 3bus. Ibid. Britanniæ demum decimo tyrannidis anno, Asclepiodoti virtute recuperatæ sunt A.C. 296.

(8) Ista deprompsit Tigernachus vel ex Eutropio, l. 9, vel ex Hieron. in Chronico Eusebii, qui eadem habet ex Eutropio—Silent Beda et Orosius.

(9) Decima persecutio, A.C. 302, incæpit.

(10) Diocletiano et Maximiano sponte abdicatis anno C. 304, eodem anno ac die (ut scribit Idatius) hoc est Cal. April. Constantius Chlorus et Galerius Maximianus e Cæsaribus Augusti et Imperatores facti sunt.

A. C.

quoque, vir moribus, et continentia, et eruditione præcipuus, Antiochenus Presbyter, Passus est et Timotheus quoque Romæ, x Kal. Julii.

306 *Tertio anno Persecutionis, quo et Constantius obiit, Maximus et Severus a Galerio Maximiano Cæsares facti sunt, quos ita posuit, Maximum scilicet in Oriente et Severum in Italia, ipse in h' Ilirico constitutus est.—Constantius obiit.* (11)

306 Kl. *v. A.M.* IIII.CC.XX. *Anno ab Urbe condita millesimo sexagesimo primo, Constantinus, i. e. Imperator xxxiiii ab Augusto, (lege Imperator xl.) Constantii ex conjuge Helena filius, in Britannia creatus Imperator, regnat annis xxxii, et mensib. ix.* * * * *

Kl. *vii. Herculius Maximianus ex Augusto Tyrannus factus, Maxentium filium suum regno spoliare conatus est.* [MS. PAL. 6. 1.] *Sed proditus et conteritus*
310 *in Galliam fugit,* * * * * * (12) *Eusebius Cæsareensis Cyclum Decconnovenalem composuit.* (13)

312 Kl. *i. Inter Constantinum et Maxentium Civile bellum.* * * * * *

---

(11) Constantius biennio tantum Augusti dignitate potitus est. Obiit Eboraci anno 306, a quo anno Constantinus, creatus a Militibus in Britannia, Imperator xl effectus est, ut in Idatio.

(12) Maximianus Herculius apud Massiliam occisus est A.C. 310, quo tempore 4 *Augusti* Imperabant, *Constantinus* nempe, et *Maxentius*, Augustorum filii, *Galerius Maximianus*, et *Licinius*, novi homines—Consule *Maxentio iii solo*, ut in Fastis Idatii. Euseb. Chron.

(13) Non composuit Cyclum, sed antea compositum emendavit. Chronicon quidem composuit, a Vocatione Abrahami ad ann. D. 326, (cujus ipse meminit, in Hist. l. 1, c. 1,) befariam divisum, quarum primam *Chronographiam*, 2dam *Canones Chronicos* appellavit; utramque Latine reddidit S. Hieronymus. Græcum opus periit, præter fragmenta, quæ Syncellus, Cedrenus, et Chronici Paschalis, sive Alexandrini scriptor, aliique pauci servarunt. Ista ut potuit collegit Jos. Scaliger, ediditque in Thesauro, fol. Lugd. Bat. 1606. Quædam addidit ex Latinis Scriptoribus, in Versione sua, S. Hieronymus, et Opus egregium continuavit ad ann. C. 378. Sed Versionis primæ partis fere omnia periere; 2da pars, edita Basileæ, comparuit anno 1529, cujus jam raræ editionis nitidum exemplar coram habeo, continens Hieronymi additamenta, Chronica Prosperi, Cassiodori, Contracti, et utriusque Palmerii. Latinam versionem pariter edidit Arnoldus Pontacus, (Burdigalæ, fol. 1604.)

Consuluit Pontacus præter Codices MSS. 28, editiones octo priores, ex quibus suam tanta cura concinnavit, ut non dubitaverit Scaliger (Ep. 104) eam maximis laudibus celebrare.—Optima Scaligeri editio prodiit posthuma, Amstelodami 1658, in fol. cum *S. Hieronymi* Supplemento, ad ann. 379, *Prosperi Tironis* ab anno 379, ad 444—*Victoris Tunnunensis* ab anno 445 ad 565—*Joannis Biclariensis* ab anno 565 ad 593—*Idatii* ab anno 379 ad 428—*Marcellini Comitis* ad anno 379 ad 534.

Attamen Chronici Eusebiani Codices Latini. librariorum oscitantia miro inter se variant, ita ut sæpe cum genuinis Historiarum temporibus conciliari nequeant, ut patet ex Dodwelli Dissert. 3tia ad Irenæum, § 2.

Quamvis Eusebius hinc inde reprehendat Jul. Africanum, ipse vicissim reprehensas est a Syncello et aliis, inter quos Petavius de Doctrina Temporum.—Tigernachus Eusebium in pluribus secutus est, in rebus præsertim Orientalibus, sed non ubique, nec stolide—" Eusebium, inquit, in serie *Macedoniorum Regum*, secuti sumus." MS. Bodl. Rawlinson, No. 488, fol. 5, b. 2, linea 22. Vide infra, an. 378.

Kl. iii. *Licinius, Constantiæ sororis Constantini vir, Carnuti Imperator creatur.* * * * * * *

K. iiii. *Constantinus Barbaros apud Danubium congregatos ad bellum, in Sarmatarum regione vicit, confisus de virtute crucis, sibi in aere ostensæ, in sompno, ac verbo dicentis—" in hoc vince hostes signo." Propter hoc credidit Xp̄o, et crucem ejus deinde mater Elena Imperatrix quæsivit, et invenit, et secum ad Constantinum filium suum adduxit. Baptizatus est autem Constantinus a Silvestro Papa, ut diximus, qui fecit Basilicam Johannis, item B. Petro in Templo Apollinis; nec non et B. Paulo similiter, ubi decollatus est, corpus utriusque ære Cyprio circundans, quinque pedes groso. His* 325
temporibus Hæresis Ariana exorta est. In Nicæno Concilio ccc.xviii Episcopor. fides Catholica exponitur, anno post Alexandrum DC.XXXVI, *die mensis, secundum Græcos, Desii xix, qui est x Kl. Jul. Consulatu Paulini et Juliani.* V̄V̄.CC. (14) * * * * *

Kl. *Constantinus fecit Basilicam in Palatio Sesoriano, qui cognominatur Hierusalem, ubi de ligno Crucis Dn̄i partem posuit;—item Basilicam S^e. Martyris Agnetis, ex rogatu filiæ suæ; fecit et Baptisterium in eodem loco ubi baptizatus est, et soror ejus Constantia, cum filia Augusta.*

Kl. *vi. Porro Galerius Augustus qui morabatur in Epiro* * * * * * *apud* 311
Tarsum interiit. (15)

K. *i. Constantinus Crispum filium suum, et Licinitum, Licinii Augusti et* 326
Sororis suæ filium, quos Cæsares festinavit ordinare, interfecit. (16)

K. *ii. Constantinus fecit Basilicam B. Laurentio Martyri via Tiburtina in agro Verano.*

Kl. *iii. Constantinus item fecit Basilicam Via Lavicana, intra duas Lauros, B B. Petro et Marcellino, Martyribus, et Mausoleum ubi matrem suam posuit, in Sarcophago purpureo.* (17)

---

(14) Cœpta est Nicæna Synodus *xiii Kal. Julii*, et terminata *viii Kal. Septemb.* A.D. 325. Eodem anno Constantinus Gladiatorum spectacula edicto sustulit, et Eusebius Chronicon suum valde utile terminavit. Quæ deinde narrantur adjecta sunt a S. Hieronymo. Vide supra, p. 62, not. 13.

(15) Consumptis genitalibus pestilenti vulnere obiit. Euseb. Hist. l. 8, c. 17.

(16) De Crispi morte confer Zosimum, l. xi, Sozomen. l. 1, c. 5, S. Hieron. additamenta ad Eusebii Chron. et Gibbon Decline and Fall of the Roman Empire. De anno testatur Idatius, in Fastis.—Eodem anno Licinius Licinii filius, interemptus est, " *Coss. Constantino Aug.* vii. *et Constantio Cæsare.*"

(17) Anno C. 328—Sepulta est S. Helena, in Basilica SS. MM. Marcellini et Petri, Via Labicana, ut in Euseb. de Vita Constantini, l. 3, c. 46–7.

A.C

K. iiii. *Constantinus quoque fecit Basilicam in civitate Ostia, juxta portum Urbis Romæ, beator. Apostolor. Petri et Pauli, et Johannis Baptistæ.*

Kl. *vi.* *Item Constantinus Drepanum, Bithyniæ civitatem, in honorem Martyris Luciani ibi conditi instaurans, ex vocabulo matris suæ Helenopolim nuncupavit.*

Kl. *i.* *Idem Constantinus Romam Petro ac Paulo relinquens, civitatem condere disponens, in nocte ab ea cuncta sua ferramenta ablata sunt, et in Thracia Divinitus ablata, ubi urbem nominis sui statuens, sedem Regni, Romani Imperii, et totius quoque Orientis esse voluit, qui solo expers Idolorum, fama et potentia Romæ merito potuit æquari.* (18)

Kl. *Constantinus statuit citra ullam hominum cædem, Paganorum Templa claudi, qui mox Gothos in Sarmatarum regione delevit.*

322 (REGES HIBERNIÆ, ET EAMANIÆ ULTIMUS, i. e. XXXI.)

K. *iiii.* Fiacha Sraibtinne· do tuitim i cath Dubcomair la tri m.a. a brathair .i. m Eachach Doimleoin m Coirpre Lifechair. Iteinn anmann na tri Colla, Colla-Uais, 7 Colla-mend, 7 Colla-Fo-crich, o tait Airgialla 7 is an fingal ro scar Rigi n' Er fri h' Airgiall,—Adberaid im Laigin isa Cath Cnamross (cedna amross *in margine*) adorchair Fiacha con a braithribh, 7 co ix do claind la

Fiachus rubris circulis notatus—Rex Hiberniæ, cecidit in Prælio Dubcomarense, occisus a tribus filiis fratris sui, id est, filiis Eochodii Doimleni filii Carbrei-Lifecar; Hæc sunt nomina trium Collaorum istorum. Colla illustris, Colla parvus, et Colla *Fo-crich*,—a quo originem ducunt Orgiallii, et prælium istud in causa fuit separationis Regni Hiberniæ ab Orgiallia. (20) Asserunt Scirptores

---

(18) "*Coss Gallicano et Symmacho,*" A.D. 330, Constantinopolis dedicata est, v Id. Maias, ut in Idatio, et in Doctr. tempor. l. xi, c. 44.

(19) "Fiachus Srabtineus, ex Dun-Srabtinea in Connacia, nutricationis sede, dictu," inquit Flaherteus, Carbreo Patri successit Rex Hiberniæ anno 284.—Hæc de eo, Avi nostri manu, leguntur in margine exemplaris Stowensis Ogygiæ, pag. 358—*dom dhoich ni raibh Fiacha sraistinne as xxi bl. do aois ag techt cum na righe. Taoi sin nemhgnathach gan amhrus.* (i. e. Ut puto non pervenit Fiachus Srabtineus ad annum plusquam xxi ætatis, quando ad regnum ascendit. Id insolitum erat.)—Flaherteus nomen Sraibtinne deducit a *Dun-Sraibtinne*, in uno loco, in aliis *Rubricatum* recte explicat, vox enim *sriabh* exprimit lineam, circulariter et leviter in cute inditam, more nempe a Pictis derivato, Colgan. in Triade, p. 207, c. 46.

(20) IV Magistri et Colganus narrant *Fiachum-Srabtinne*, Carbrei Regis filium, et successorem, regnasse annis 37, ab anno C. 284, quo Carbreus in prælio Gaurano periit, ad ann. 322, Triad. p. 449, n. 33. i.e. usque ad prælium *Dubcomar.*—Tum *Colla-Uas.* Carbrei Regis, ex Eochodio Doimhlen filio, nepos, regnum invasit annis 4, usque ad ann. 326, quo pulsus est a legitimo hærede *Muredacho Tirio*, Fiachi Regis filio, qui anno regni xxx, Christi 356, occubuit.—Eochodius Doimhlen ex Olechia Albanica uxore, tres filios suscepit, Colla *Huasium,* Colla *Meann*, et *Colla-da-Crioch*, qui, regnandi cupidi, Patruum suum Fiachum, Regem Hiberniæ, ad

A.C.

breasmbeal righ laighn. Dubcomair ainm Druadh Fiach Raibtene, 7 ro mharbhadh isin Cath he. Con id de do garar cath Dubhchomair.

Lagenienses Fiachum, cum fratribus suis, et novem filiis, in prælio Cnamrossense occisum fuisse a Breas-baal Rege Lageniæ.—Dubcomar nomen fuit Druidæ Regis Fiachi circulis rubris notati, et occisus est in prælio isto; qua de causa dictum est prælium Dubcomarense.

K. v. Colla Uais do gabhail righe Temhrach.

Kal. Jan. feria v. Colla Illustris obtinuit Regnum Temoriæ, i.e. Hiberniæ totius. (21) 322

NOTANDA DE EPOCHA EAMANIÆ EXCISÆ.

Epocham Eamaniæ eversæ, anno 332, ut certissimam describit Flaherteus; diversorum enim authorum suffragia, cum Regum Eamaniæ temporibus conspirantia, omnem in iis certitudinem, quasi funiculo triplici constrictam edocere; nam Coemani Poema Chronologicum (a nobis primum editum in Rer. Hib. t. 1.) centum annos retro enumerare, a S. Patricii adventu anno 432, ad excidium Eamaniæ; idem confirmare Annales Dungallenses, itemque Codicem Lecanum, fol. 293, b. Flahert. p. 104.

Et quidem quoad annum eversæ Eamaniæ 331–2, nulla difficultas occurrit. Conveniunt Carmina; consentiunt omnes veteres; anni Regum, qui certissimi sunt a regno Muredachi Tirii, primi Regis Scottici Connaciæ, conspirant; narrant denique veteres et novi, annos 100 intercessisse inter eversam Eamaniam et adventum S. Patricii anno 432.

Sed alia est Epocha eversionis, alia *conditæ* Eamaniæ. Conditam fuisse scribit Tigernachus anno xviii Ptolemæi I. Regis Ægypti; neque diffiteor eum id bona fide ex

austrum Talteniæ, in Bregia, in Dubcomario Prælio occiderunt, A.D. 327.—Tunc Rex Connaciæ Muredachus Tirius, Fiachi Regis filius, Rex Hiberniæ legitimus, Colla Huasium, cum fratribus et 300 sociis, in Albaniam abegit. Inde, a suis derelicti, Patriam, intra vertentem annum redierunt, et cum Patruele Muredacho in gratiam redeuntes, contra Ultonios, e Rudriciorum partibus stantes, arma inferendi potestatem nacti et copiam, Fergusium Fogha, Ultimum Eamaniæ Regem, in prælio de *Carn-Eacha-leth derg* occiderunt, Eamaniæ Regiam funditus exciderunt, A.D. 332, et, abactis ultra Glennrigiam et Neachum Lacum Ultoniis, regionem Orgielliam, Anglice Uriel et Oriel, partes complectentem Comitatuum *Louth*, *Ardmach*, *et Monachan*, sibi vi et armis compararunt.

(21) "Annis iv" consentientibus omnibus. Regnavit itaque *Muredachus Tirius* ab anno 331, quo Eamania eversa est.—In margine exemplaris Stowensis Ogygiæ, pag. 360, hæc, Avi mei manu scripta leguntur, lingua Hibernica—"*Muireadach Tireach au ced Righ Cannacht do chlanna Miledh.* i. e. Muredachus Tirius primus fuit Rex Connaciæ e gente Milesia.

veterum Scottorum Monumentis descripsisse Sæculo ineunt xi. Sed in ista periodo non plures memorat quam xxxi Reges a primo Cimbaotho, ad ultimum Fergusium, ordine sequente—

Regum Eamaniæ Catalogus ex Tigernacho.

		Annis
i	Cimbaoth mc Fintain,	xviii
ii	Eochaigh Faebur mc Fedaigh,	xx
iii	Concobar Roth mc Cathair,	xxx
iv	Fiachna mc Feidhlim,	xvi
v	Daire mc Forgo,	lxxii
vi	Enda mc Rochada,	v
vii	Fiach mc Fadheon,	xii
viii	Findchad mc Baicedha,	xii
ix	Conchubur Mael. mc Futh,	xii
x	Cormac mc Laictighe,	xvii
xi	Mochta mc Murchuradh,	iii
xii	Eochoig mc Daire,	iii
xiii	Eochoig Sailbuidhe mc Loich,	iii
xiv	Fearghus mc Leidhi,	xii
xv	Concobar mc Nessa,	lx
xvi	Cumscrach mc Conchubuir,	iii
xvii	Glaisne mc Conchubuir,	ix
xviii	Irial mc Conaill Cearnaig,	xl
xix	Fiachna mc Irial,	xx
xx	Fiatach Finn,	xvi
xxi	Elim mc Conraich,	x
xxii	Mal mc Rochraide,	xxxiii
xxiii	Bresal mc Briuin,	xix
xxiv	Tipraid Tireach,	xxx
xxv	Ogaman mc Fiatach Find,	xii
xxvi	Aengus Gaibnen,	xv
xxvii	Fiacha Araide,	x
xxviii	Fergus Duibdetach et fratres,	iv
xxix	Ros mc Imchadha,	i
xxx	Aengus Fin mc Fergusa Duibdetach,	i
xxxi	Fergus Fogha,	lxxv

Jam vero in isto Catalogo Regum xxxi, duo sunt reges qui regnasse dicuntur annis

72 et 79, quod penitus incredibile est. Neque valet asserere alios ante Tigernachum eundem Regum numerum exhibuisse, iisdem nominibus, eodem ordine.—Tota veterum gentium experientia reclamat, repugnant generationes hominum, genealogiæ ipsæ Hibernorum adversantur. Interregna itaque miscuerunt Bardi cum annis Regum, ut periodum annorum 637 a Cimbaotho, Regum Eamaniæ successionibus accommodarent, tribuentes Regibus plures annos quam veritas exigebat, eosque annos inserentes in Catalogis, qui in Regum Inaugurationibus recitabantur.

Extat in Exemplari Stowense Ogygiæ Flahertæi, nota in margine paginæ 103, Avi mei manu, his verbis valde notandis—

Do reir na reim geneal ni arbhimse claidhe no h Eamna mos luaiche na cc.xx no cc.xxx bl. roimhe *Xp.* i. cxxiii bl. mos beidhien na airemh an leabhair so.

Juxta generationes genealogicas Hibernicas, non puto Eamaniam conditam ante annum 220 vel 230 ante Christum, id est, annis 123 post Epocham assignatam in hoc opere. Flahertei.

Meminisse oportebat, Hibernorum veterum Chronologiam, neque æræ Mundanæ accommodatam fuisse, neque æræ communi, usque ad Sæculum x, quo Flannus Synchronismos Regum Hibernorum cum Imperatorum annis collatos composuit. Antea Bardi annos quibus quisque Rex regnavit, et numerum prædecessorum, ac nomina Regum tantum cantare solebant in Coronationibus, eaque Sacra habebant. Sed æram com. neglexerunt.

Sæculo x Chronologiam Technicam paulatim introduxerunt, quæ artem et ingenium, et Astronomiæ et Arithmeticæ scientiam postulat, et mensium atque Hebdomedum Cyclos. Quod ista in Rebus Chronologicis neglexerint Hiberni veteres, non eis vitio vertere possumus, cum eadem neglexerint Græci et Romani. E Romanis Varro videtur de Chronologia illustranda pirmus cogitasse. Longe postea Theophilus Antiochenus, in libro 3 ad Autolicum, S. Hippolytus, et Julius Africanus, Chronica sua ob Orbe condito producentes, Eusebio et aliis post eum facem præbuere, Hippolyti autem nihil superest, nisi Libellus ex Latina veteri Versione, de divisionibus et generationibus gentium, a Canisio et Labbeo editus; J. Africani fragmenta tantum habemus servata a Eusebio, Syncello, et aliis, ita ut vix mirari liceat Tigernachum, parum curiosum de doctrina temporum, in rebus Hibernicis, fere ubique Flannum secutum fuisse, neque ex suo aliquid adjecisse iis, quæ veteres Scriptores tradidere.

A.C.

Ab initio Mundi secundum LXX *Interpretes,* $\overline{\text{V}}$.D.XIX. *Secundum vero Hebræos* $\overline{\text{IIII}}$.CC.LXXV. *Ab Incarnatione* CCC.XIX. *(Lege* 327.*)* (22)

Kl. *vi.* *Constantinus multa prælia fecit.*

Kl. *vii.* Kl. *i.* *Martinus, Turonensis postea Eps. tunc natus est.* (23)

(REX HIBERNIÆ Muireadhach-Tireach.)

326 Kl. *iii.* (24) Muireadhach Tireach mac Fiachadh Sraibhtinne do indarba na tri Colla a nAlbain c.ccc oiris 7 ipse p. eos reg. an. *xxx.* A cind bl. *v.* ni rabatar na tri Colla tair s. tri nonbuir namha— Do dechadar din co Muireadhach iar na rad dan Druid friu. 7 ro baiged fris, 7 do raid sed droch briathra, 7 comadair tuair sidh an fingail o na tedaiset tairs a dar oc 7 robdar gora do.—*Juveneus $\overline{\text{V}}$sificus in Ispania floruit.*

Muredachus Tirius (25) filius Fiachi rubris circulis notati—Rex Hiberniæ—expulsit tres Collaos in Albaniam, cum 300 sequacibus suis, et ipse postea regnavit annis xxx. Anno autem regni ejus vix elapso, non remansere cum Collais plures quam ter novem ex hostibus ejus; redierunt itaque Collai ad Muredachum suadentibus Druidis, et locuti sunt cum eo, gratiam ineuntes, ejurantes verba antea male prolata, feceruntque inducias, uno ore spondentes non violare fœdus contra pacta conventa exinde; et permansere fideles ei.

Juvencus Versificus in Hispania floruit.

---

(22) Rebus Imperii Romani breviter narratis, usque ad ann. C. 330, redit auctor ad Hibernicas, et Fiacho Regi, regnanti a prælio Gaurano, anno 284, regnum assignat annorum xxxvii, usque ad prælium Dubcomarense gestum annum 322, ut supra, pag. 64, not. 20.

IV Magistri adhærent Coemano, qui in Carmine *Eirin ard*, ei assignat annos xxxvii. Sed in ejusdem Carmine Chronologico *Annalad*, in Rer. Hib. t. 1, dicitur occubuisse quinquennio ante excidium Eamaniæ anno 332, et præterea xxx tantum annos ei tribuit Codex Lecan, fol. 302, *b*, in Ogyg p. 155 Tigernachus Collao iv annos regni tribuit a prælio Dubcomar ad expulsionem in Albaniam, sed Muredacho tribuit annos xxx.

(23) "*tunc natus erat,*" id est, tunc *in civis* erat—anno enim ætatis 17 in militiam, Constantini jussu, adscriptum, scribit Sulpicius Severus, c. 1. "*Consulibus Pacatiano et Hilariano,*" i. e. A.C. 332.—Et quidem Rescriptum de Veteranorum filiis ad militiam cogendis, datum *iis Consulibus*, exstat, l. 7, Cod. Theodos. tit. xxii. Itaque ad annum ætatis 17 pervenit Martinus anno 332. Non est cur quis ad acumen criticum arroganter ostendendum, hæc rejiciat. Plures antiqui Monachi ad annum plusquam centesimum pervenere. Vide infra ann. 351, et vocem *Lingævitas* in Indice ad Prolegomena.

(24) Hæc desunt, uti et plura alia, in Chronico Scottorum MS. Dublin, folio 3 deperdito.

(25) "*Muredachus Tirius*, Fiachi Srabtinei, Regis Hiberniæ filius, et Rex Hiberniæ, ejusque posteri, "Connactiæ Principatu potiti sunt, mille plus minus annos." Flahert. ex Codicibus suis, pag. 358. Viginti tres Hiberniæ Reges enumerat idem Flahert. a *Conario I.* Edersgeolil filio, i. e. ab anno Christi 1, ad *Muredachum Tirium* anno C. 331, quod 15 circiter annos cuique assignat.

Quindecim Ultoniæ Reges enumerat Eochodius O Floinn ab obitu Concobari mc Nessa, ad Eamaniæ excidium, A D. 332, in Carmine "*Eamhain iodhnachaibh aibhinn.*" quorum nomina ac tempora recenset Colmanus O'Seasnan in Carmine "*Eamhain alain arus Uladh*"—Flaherteus autem omnes Reges Hiberniæ totius includit, tam de *facto* quam de *jure.*

(EAMANIA EVERSA.)

Kl. iiii. Cath Achaig Leith deirg isFernmuigh i torchair Fergus Foga m. Fraechair fortchuim tuigh flaith Uladh an Eamain Macha, las na tri Colla 7 do rochair Colla Mend isin cath sin. Ro claidh sid iarom na tri Collo Eamain Macha 7 ni ro saitrebsad Ul. innti o sin alle, 7 talladh uaidibh a Righe o Loch Each ille.

K. v. *Donatistarum Schisma oritur.*

Kal. Jan. incipientibus a feria quarta, gestum est prælium campi *Leth-derg*, in regione Fernmoiense, ubi occisus est Fergusius Munificus, filius Fracharii fortis, optimus Rex Ultoniæ, in Eamania, per tres Collaos; et occisus est Collaus parvus in prælio isto.—Everterunt porro Eamaniam tres Collai, et non habitaverunt ibi Reges Ultoniæ postea, et ablatum est ab eis dominium Regionis cis Lacum n' Each. (26) 332

K. *vii.* K. *ii.* K. *vii.* K. *ii.* K. *iii.* K. *iiii.* K. *v.* (27)

K. *vii. Constantinus in extremo vitæ suæ termino ab Eusebio Nicomediense Epo baptizatus, in Arianum dogma convertitur, proh dolor! bono usus principio et malo fine.*

Kl. *i. Constantinus, cum contra Persas bellum moliretur, in Villa publica juxta Nicomediam, disponens Rempublicam filiis suis tradendam, obit, anno Mundi* IIII.CCCC.XIIII. (28) 337

---

(26) Eadem habent ad eundem annum IV Magistri, ex variis antiquis Codicibus, itemque Gratianus Lucius, et Poetæ veteres—"In Hiberniam ex Albania redeuntes Collai, cum Muredacho Rege gratiam inierunt, et "potestatem impetrarunt belli Ultoniæ inferendi, ubi Regiones, a *Clanna Ruriis* vi ereptas, suæ ditionis fecerunt, "nempe *Magdornam*, *Ibh-Cremthan*, *Ibh-mac-Uais*, et quicquid cis Lacum *Eachum* est. Scilicet agrum *Dunensem*, et partem *Antrimensis*.—Post prælium *Achaid Leith-derg*, in quo Ultonii Regem suum *Fergusium Fogha* "desideraruntt, Collai Eamaniam everterunt, ita ut nullus Ultoniæ Rex illam exinde incoluerit. Cambr. Evers. p. 71. Item Carmina vetera. *Eochodii*, *Flanni*, *Colmani O'Seasnan*, et *O'Duegani*.

Consentit et Flahertæanus Codex in Ogyg. p. 360.—"Tres Collai, Patruum suum *Fiachum*, Regem "Hiberniæ, ab Austrum Talteniæ, apud *Crioch-Rois*, in Bregia prælio occisum everterunt, A.D. 327.—A "*Dubcomaro*, Fiachi Regis Druide ibi perdito, Dubcomarium prælium vocatur. Muredachus Tirius, Fiachi "Regis filius, e Rege Connaciæ factus Rex Hiberniæ, *Colla-Huasium* cum 2 fratribus, ac 300 comitantibus, "in Albaniam Britannicam abegit. Intra vertentem annum 331, Collai in Patriam reduces, cum Patruele, "*Muredacho* Rege, in gratiam redierunt, et contra Ultonios, generi suo jam diu admodum infensos, arma inferendi copiam nacti, Ultoniam invadunt. Ad *Carn-eacha-leth-derg* in Fermoya concurritur, ubi *Fergusius Fogha* "Rex Ultoniæ occubuit. Mox Eamaniam exciderunt anno C. 331, et abactis ultra Glennrigiam et Neachum "Lacum Ultoniis, amplam ditionem, quam *Orgiellium* dixerunt, (Anglis *Uriel*) in Comitatus *Louth*, *Ardmach*, et "*Monachan*, avorum memoria descriptam, compararunt." Flahert. Ogyg. p. 360–1.

(27) Manifesta est characterum ferialium corruptio, idque ex ignorantia Amanuensis. Eo magis deflenda est rerum nostrarum jactura, quo magis corrupta inveniuntur quæ remanent exemplaria.

(28) Obiit xi Kl Junias, i. e. die 22 Maii, A.D. 337, ipso die Pentecostes, ut in Eusebio de Vita ejus, l. 4, c. 64, in Aurelio Victore et Idatio. Paulo ante mortem baptizatum narrant Eusebius et alii, in Doctrina tempor. l. 5, c. 45.—Obiisse Arianum scribunt S. Hieron. in Chronico, qui certe aliter scripsisset si salva fide liceret, item Lucifer Calaritanus Eps. l. 1, ad Constantinum Imp. pro S. Athanasio, Severus Sulpitius Hist. Sacr. l. 2, Ruffinus Hist. Eccl. l. 1, c. 17.

A.C.

Kl. *ii. Constantius (cum) Constantino et Constante fratribus suis, regnare incipit annis xxiiii, mens. v, dieb. xiii.* (29)

338 K. *iii. Jacobus Nisibensis Eps agnoscitur, ad cujus preces sæpe urbs discrimine liberata est.* (30)

K. *v. Impietas Ariana Constantii Regis fulta præsidiis, exiliis, carceribus, et variis afflictionum generibus, primo Athanasium, deinde omnes non suæ partis Episcopos persecuta est.*

340 K. *v. Constantinus (i.e. junior) a Ducibus Constantis fratris sui, in bello occisus est.*

341 *Patricius nunc natus est.* (31)

---

(29) Eodem anno 337, quo Constantinus obiit, *tres Augusti* renunciati sunt, Constantinus, Constantius, et Constans, *v. Id Sept.* testante Idatio. *Constantinus* Gallias, et transalpinas Regiones obtinuit; *Constans* Italiam Romam, Africam, Siciliam, Insules reliquas, Illyricum, Macedoniam, Græciam; *Constantius* Thraciam, Asiam, et Orientem cum Ægypto.

(30) "Sapores Rex Persarum, Nisiben 2 mensibus obsidio premit, sed Jacobi Epi precibus fugatur, culicum "agmine immisso." S. Hieron. Chron Ter a Sapore obsessa est Nisibis Imperante Constantio, primo statim post mortem Constantini, ut in Hieron. Chron. anno 338,—2do. anno 350, cum adversus Magnentium profectus esset ab Oriente Constantius, ut in Juliani Orat. 1, Theod. Hist. l. 2, c 30, et in Philotheo, quæ obsidio quadrimestris fuit, ac demum S. Jacobi precibus soluta—3° anno 360, ut in Zosimo, l. 3.

DE ANNO NATIVITATIS S. PATRICII.

(31) MS. Rawlinson, No. 488, fol. 6, *b*, id refertur recte ad ann. 372, *Warœi manu* in margine. Conveniunt vetustiores et probatiores S. Patricium obiisse anno 493, ætatis 120.—Sed amanuensium, in scribendis numeris Romanis, incuria, miram dissentionem de anno nativitatis ejus invexit. Sigebertus ad ann. 491, S Patricio adscribit *annos c.xxii*, cum quo consentiunt Florentius Wigorn. Matthæus Westm. et qui omnibus præponendus est Marianus Scotus, in pulcherrimo suo Codice MS. in Musæo Britan. Ranulphus, in Polychron. l. 5, c. 4, inquit—"Anastasii primæ anno, obiit S. Patricius, primus Hiberneusis Archiepiscopus, *cxxii ætatis suæ anno*, "tempore Aurelii Ambrosii apud Britannos tunc regnantis."—Consentit et Evinus, sive author vetus Hibernensis Vitæ tripartitæ S. Patricii parte 3, c. 103, "ætatis anno cxxii, Apostolatus lxii," ubi mendum irrepsisse in numeris notat Colganus, Scripsisse enim oportuit "Apostolatus lx, anno ætatis cxx."

Marianus ad ann. 432 inquit—"Ad Scotos in Christum credentes, ordinatus a Cælestino Papa Palladius, "*primus* Episcopus missus est, post ipsum S. Patricius, qui fuit genere Brito, a Cælestino Papa consecratus, "et ad Archiepiscopatum Hibernensium missus, ibi per annos xl (lege lx) signis atque mirabilibus prædicans, "totam Insulam Hibernicam convertit." Non alia fuit procul dubio mens Tigernachi quam Mariani, qui eodem Sæculo xi floruit; atqui Mariani mens egregie eruitur a Colgano his verbis—

"Tradit Marianus ad ann. 491, S Patricium *annos natum* 16 venditum fuisse—in servitute *annis* ei vixisse, "et *lx annis* in Hibernia prædicasse; ex quibus tria infero, primum in textu Mariani, ad ann. 432, mendose "legi *xl* pro lx. cum ipse postea, ad ann. 491, expresse tradat *lx annis* in Hibernia vixisse—2do. infero eum "vixisse *annis c.xx*, juxta mentem Mariani, nam juxta ipsum (ad ann. 395) *annis jam 22 ætatis transactis*, "liberatus fuit a Servitute anno 395, Si autem his 22 adjungamus 38, qui ab illo anno 395 inclusive transierunt "usque ad ann. 432, quo missus est in Hiberniam, et lx quibus postea in Hibernia vixit, sequitur Marianum "voluisse annos ætatis ei tribuere 120, non plures nec pauciores. Tertio infero Mariani textum hoc modo "restituendum—S. Patricius Hiberniæ Archiepiscopus, quum esset annorum xvi. venditus est, Sex annis vixit "in servitute, xxxviii annis in Romanis partibus, lx annis in Hibernia prædicavit."—Mens enim priscorum authorum ex propriis verbis inter se collatis, potius eruenda venit, quam ex Librariorum mendis, vel notis

K. *vii. Constans Arianus effectus, Catholicos toto orbe persequitur,* * * * *

K. *i.* Kl. *iii. Constans adversus Persas et Saporem, Regem eorum, qui Mesopotamiam invaserunt, novem bella fecit.* (32)

Kl. *vi. Constans Magnentii dolis,* [MS. Fol. 6, b. 2.] *in opido qui Helena nomi-* 350
natur, in proximo Hispaniæ, interfectus est. (33)

K. *vi. Magcentius (Magnentius) postea arripuit Imperium, apud Augustodunum, (et) continuo per Galliam, Africam, Italiamque perrexit.*

In Illirico vero Vetranionem, ætate grandævum, Imperatorem sibi milites creaverunt, virum natura simplicem, cunctis jucundum, sed qui ne prima quidem literarum elementa didicisset. Itaque cum primum literas literarumque syllabas, Imperator senex, interdum invictus meditaretur, a Constantino deponi jussus, Imperium abjiciens, cum literis purpuram, contentusque privatis feriis, Palatium simul scholamque reliquit. (34)

Paulus Eremita quievit c.mo. et xiii anno ætatis suæ; quem Antonius 343
Monachus, leonibus duobus sibi sepulturam fodientibus, sepelivit. (35)

---

numeralibus, eorum menti contrariis. Et quidem in hoc ipso Codice Bodleiano, S. Patricii obitus refertur ad an. C. 492, qui est æræ com. 493. Non potuit itaque idem Auctor nativitatem ejus referre ad ann 340. Porro vetustissimæ vitæ S. Patricii 120 annos ei tribuunt, quorum 60 in Hibernia prædicavit, ab anno 432, uti et Tirechanus apud Usser. p. 887, et Ninius ibid. cujus verba descripsit Matthæus Florilegus ad ann. 491, et Auctor Vetus Vitæ tripartitæ, Latine scriptæ, MS. in Primord. p. 873.

Denique extat Testamentum, S. Patricio falso quidem adscriptum, sed de quo Usserius inquit "*vetustissimis* "*versibus Hibernicis* expressum esse," p. 883, in quo Patricius S. Brigidam, xxx annis post ejus mortem, Hiberniam benedicturam vaticinatur. Atqui Brigida obiit anno 523. Testamenti verba sunt—

Tricha bliadhainn gan, credim,—bendaigh Erin tar meisi.	Triginta annis vix, ut credo—benedices Hiberniam post me.
Tricha bliadhna damsa fein, isin t Sabhull con glaine,	Ter denis annis versatus in æde Saballi,
Is tricha bliadhain aile, ac taistil na h Erinn uile,	Ter denis aliis peragravi lætus Iernam,
Se xx bliadhan ni go, orom genissa gan ail, he fad	Centum et vicenos annos vivendo peregi,
Mo saoghail cin lochd, gus an aoidhchi an ocho sin fhail.	Præsentem ad noctem hanc, Sæclum producitur istud.

Sunt qui tantum longævitatem ad fabulas amandandam putant, quamvis exempla sint innumera, Martinus Ebudenses memorat qui ad annum ætatis 130 pervenerunt. Western Isles, 8vo. Lond. 1703, pag. 85, imo et ad ann. 140, p. 368, Buchananus Scotum memorat sibi cognitum, qui uxorem duxit anno ætatis 140, omitto veterem *Par* annorum 160, et Comitissam de Desmond Parco seniorem, et lectorem refero ad Rer. Hib. t. 1. Indice voce *Longævitas* Monachorum Hiberniæ, et ad notam infra, ad ann. 372.

(32) "ix bella," i.e. prælia—Bellum Persicum nocturnum ad Singaram gestum est A.C. 348, "*novem* "*gravissimis præliis*" S. Hieron. Chron. et Idatius.

(33) "*Sergio et Nigriliano Coss*" Idatius. Ergo anno C. 350, cum Constans solus Imperasset, ut in Eutropio, l. x, et in S. Hieron. ibid.

(34) Eadem habent Eutropius, et Orosius, l. 7, c. 29.

(35) Ex S. Hieron. opere de Vita Pauli, cujus extat usque hodie in Musæo Britannico Exemplar annorum plusquam mille. Caligula, A. 15, Bibl. Cotton.

A.C.

K. *vi.* *Maximus Trevirorum Episcopus clarus habetur, a quo Athanasius Alexandriæ Eps, cum a Constantio quereretur ad pœnam, honorifice susceptus est.*

350 Kl. *i.* *Nepotianus Romæ, sororis Constantini filius, Gladiatorum manu fretus, invasit Imperium, qui a Magnentii ducibus interfectus est.*

351 K. *ii.* *Bellum inter Constantium Magnentiumque factum est, apud Mursam urbem, in quo Magnentius aufugit, atque non multo post, apud Lugdunum propria se manu interfecit.* (36)

K. *iii.* *Hilarius Pictaviensis Eps qui, pulsus ab Arianis, in Phrygiam exulaverat, cum apud Constantinopolim pro se Constantio porrexisset Apologiam, ad Gallias rediit.*

K. *iiii.* K. *vi.* K. *vii.* *Reliquiæ Timothei Apostoli Constantinopoli invectæ sunt.*

(REGES HIBERNIÆ, CONNACIÆ, ET ULTONIÆ.

356 K. *i.* K. *ii.* K. *iv.* Muiredach Tireach domarbadh la Caelbad mc Crunnd-Badhraidhe la Ri n Ul. ic Port Rig os Dabull. (37)

Kal. Jan. feria 4ta. Muredachus Tirius occisus est per Coelbadium filium *Crun-Badhradii*, Regem Ultoniæ, apud Portum Regium, ad Lacum Dabullensem, (in Orgiallia.)

358 Kl. *v.* Eoch. Muighmedon mc Muireadhaigh Tirigh *regnat an. viii.* (38) Ceithri mc Moingruaidhe in. Fidhaigh,—.i. Aill, Brian, Fiachra, Fergus,—" Niall mor

Anno sequente Eochodius *Muighmedon*, i. e. Camporum amplificator, filius Muredagi Tirii, e Rege Connaciæ, Rex Hiberniæ et Connaciæ annis viii. (39)

---

(36) Hoc anno, post Consulatum Sergii et Nigritiani, qui Consules fuere anno 350, orta creditur appellatio *Paganorum*, nempe cum Constantius Christianos omnes esse milites jussit, ac detrectantes exauctoravit, Paganosque esse voluit, Theodoret, l. iii, c. iii. Tunc S. Martinus S. Patricii Magister, baptizatus fuit, ut in Greg. Turon. l. 1, c. 35, *anno ætatis* xxxv. Vide supra, ann. 330, not. 23.

(37) "Coelbadii primus regni annus fuit vitæ postremus. Occisus est enim ab Eochodio Muigmedon, " A.D. 357, qui ei successit annis octo." Eadem habet Chronicon Scottorum MS. *Dublin*.

(38) Consentiunt in annis viii Chron. Scot. MS. ibid. IV Magistri, et alii omnes.

" Achaius Muigmedonius Rex Connaciæ, patris Muredachi Tirii necem non diutius passus inultam, " *Coelbadio* Regi, solium pariter, et vitam ademit, A.D. 358." Og. p. 373.—Coelbadius, Fiachi Aradii, Regis Ultoniæ pronepos, Rex Ultoniæ, Rudriciorum, ac Hiri filii Milesii e domo postremus, Rex Hiberniæ. Flahert. p. 371. Sed Tigernachus Muredacho tribuit annos xxx, nisi corrupti sint numeri.

(39) In annis octo conveniunt omnes. Coelbadio annum unum tribuentes, qui fuit æræ com. 357. Chronologiam Eochodii Regis, Avi mei manu sic scriptam invenio lingua Hibernica in margine Exemplaris Stowensis Ogygiæ—" *Gen. Each m. m. timcheall a.T.* 325, *l.* 327, *7* 27, *l.* 30 *bl. a aois in tan ro ecc a athair, 7 a' aois fein* " *in tan ro ecc timcheall* 40. *7 nior dual dha mc Niall bheth ni ba aosda na se bl. na l. seacht m. bl. na san am sin.*— " *Brian mc Eachach Muighm 7 oin timcheall* 16 *bl. l.* 17 *an tan ro ecc a athair.*" i. e. Natus est Eochodius Muigh-

A. C.

“ inc na Sagci, Cairne a h ainm feibus
“ cenglos U.—Eoch Muidhmedoin ind iub
“ d er ol ro derbus.” (40)

Quatuor filii *Mongruadæ*, (41) filiæ Fiadagi, uxoris ejus,—fuere Alildus, Brianus, Fiachraus, Fergusius.—Niallus Magnus, filius Saxonicæ, Carinnæ nominatæ, (42) pulchræ, Capitis nitidi capillis,—quintus filius erat Eochodii Camporum amplificatoris—In Regionibus Hiberniæ totius celebris est fama ejus, (i. e. Nialli.)

Patricius Captivus in Hiberniam ductus est. (43)

K. *vi. Constantinopoli ingressio ossarum Andreæ Apostoli, et Lucæ Evangelistæ, Constantinopolitanis miro furore suscepta sunt.* (44) 357

K. *vii. Constantius Julianum Patruclem suum, Cæsarem a se creatum, ad Gallias misit, qui Gallos subjecit, et Alemannos, et Germanos Rheno reverti*

---

medon circiter A.D. 325, vel 327, et 27m vel 30m ætatis annum attigit, quando pater ejus obiit; et ætas ejus propria, quando obiit, fuit annorum 40, neque oportuit filius ejus Niallus magnus, annos plures quam sex vel septem attigisse eo tempore—*Brianus* filius Eochodii Muighmedon annum 16m vel 17m attigit circiter, quando Pater ejus obiit. Ab eo et filio ejus *Duacho* Reges Connaciæ linea recta descendunt.

(40) Antiquissimi versus sunt isti, incipientes a voce “ *Ceithri*,” etsi scripti sint quasi narratio tota prosaica fuisset, non Rhythmica. Exempla vetera adduximus in Prolegomenis, ex Columbano, et aliis.

(41) *Mongruada* filia Fiadachi, Uxor Eochodii, a Flaherteo erronee *Mongfionna* appellatur, p. 374. Satius erat Tigernachi textui adhæsisse. *Mongruada* Capillis rufa significat, *Mongfionna* Albicoma. Scriptores de Vita S. Patricii, qui ante Tigernachum floruere, scribunt *Briani* filios a Patricio baptizatos, ut in Vita tripart. part. 2, c. 52, apud Campum Moi-Seola, ubi Basilicam erexit *Domhnach mor*, ad marginem Lacus *Sealga*, hodie Loch Hacket, in Clara baronia, in districtu Galviensi. Eadem habet Auctor Vitæ S. Bensgni, qui ait præterea, Briani filium *Duachum Gallach*, a S. Patricio benedictum, eum fuisse a quo recta linea Reges Connaciæ descendunt.—De Duacho hæc extant, Avi mei manu, in margine prædicti Exemplaris Ogygiæ, p. 375—“ *Gened Duach Galach aois T.* 391, *agus* 38 *bl. a aois an tan ro taime Petraic co h Er.*” Natus est *Duach Galach* A.D. 394, et annorum erat 38 tempore quo Patricius pervenit Hiberniam.—Potuerunt itaque *Duach*, et reliqui fratres ejus a S. Patricio baptizari, imo et ipse *Brianus*.—Flaherteus inquit, p. 375—“ *Duachus Galach*, “ Briani filius, memoratus in Vita Benigni, Familiarum Hy-Briuin *Ai*, Hy Briuin *Brefne*, et Hy Briuin *Seola*, e “ quibus Connactiæ Reges oriundi, Sator erat.—*Ina* et *Odo*, duo alii fratres, professione Druides erant, quorum “ *Ono* obtulit ultro suam Arcem S. Patricio, ubi Sanctus sedem Elphinensem erexit.”

Agnoscit Colganus in Triade, p. 174, n. 48, cum probatissimis Antiquariis Hibernicis. *Brianum*, Regum Connaciæ Satorem, filium fuisse *Eochodii Muighmedonii*, fratrem Nialli magni. Eochodio successisse in regno totius Hiberniæ *Crimthanum* an. xiii, *Niallum* an. xxvii, *Dathiam* an. xxiii, et *Laogarium* annis 4 ante adventum Patricii, et 28 postea.

(42) Carinna, altera Eochodii Uxor, fuit Ducis cujusdam Saxonici filia, et Nialli Magni Regis Hiberniæ Mater. *Mongfinnæ* Reginæ (inquit Flaherteus, sed lege *Mongruadhæ*) soboli, Connaciæ Principatus obtigit, quæ 4 filios edidit *Brianum*, ex quo Hy Briunii in Connacia, Fiachrium, &c.

(43) Vide notas de anno Nativitatis S. Patricii, supra ad ann. 340, et infra ad ann. 372, unde constat captivitatem ejus incidisse in ann. 358, ut in Mariano Scoto, et Florentio.

(44) Id refert Idatius ad Consulatum *Constantii Aug. ix*, *Juliano Cæsaris ii*, i. e. Christi an. 357, quo Obeliscus in Circo Maximo erectus est—ut in Ammiano, l. xvi.

A.C.

coegit, (45) *qui mox Augustos, Constantium Părthicis prœliis occupatum, parte regni privavit. Constantius Juliani scelere comperto, demissa expeditione Parthorum, dum ad bellum civile revertitur, inter Ciliciam Cappadociamque defunctus est.*

K. *ii.* K. *iiii. Antonius Monachus ætatis suæ anno* c.v. *in* X̄po *quievit.* (46)

361 (47) K. *v. Julianus anno i, ut Orosius ait, mensibus viii, solus obtinuit Imperium. Hic ex Clerico Imperator effectus, in Idolorum cultum convertitur, Martyriumque Christianis infert; qui etiam dum odio Christi, Templum in Hierosolymis Judæis reparare permiserit, atque ex omnibus partibus Judai collecti nova Templi fundamenta facerent, subito, nocte, terræ motu ab imo fundamentorum exclusa, longe lateque sparsa sunt; ignei quoque globi ab interiore Æde Templi egressi, plurimos eorum suo prostravit incendio; quo terrore reliqui pavefacti, Christum confitebantur inviti; et ne hoc casu crederent factum, sequenti nocte in vestimentis cunctorum crucis signum apparuit. Pagani apud Sebasten, Palestinæ urbem, sepulchrum Johannis Baptistæ invadunt, ossa dispergunt, &c.* * * * *

☞ Deest folium huic proximum *(nempe 7m.) ab anno* 360, *ad ann.* 482. (48)

---

(45) Eadem habet Orosius " Rheno Germanos revinxit." l. 7, c. 29.

(46) Ita S. Hieron. Chron. " anno Constantii xix." qui incæpit anno Christi 355, unde mors Antonii contigerit anno seq. 356, mense Jan. anno ætat 105, quare ortus est anno C. 250.---Attamen in Doctr. temp. obitum ejus refert Petavius ad ann. 358. Tigernachus ad ann. post mortem Constantii, qui anno 361 occisus est, cum regnasset an. 24, et mensib. fere 5.

(47) Hoc anno æræ com. 360, S. Hilarium ab exilio redeuntem, secutus est e Gallinaria Insula *S. Martinus* Turonensis, postea S. Patricii Magister in Gallia.---

Eodem anno " in Britanniis, Scotorum Pictorumque, gentium ferarum, excursu, rupta quiete condicta, loca " limitibus vicina vastata." Ammiani verba sunt, l. 28.

(48) Id ignoravit Amanuensis, qui Codicem Dubliniensem H. 15, ex Bodleiano descripsit, scribere enim sequitur a fol. 122, *b*, ubi hiatus iste occurrit, in MS. Dublin. quasi vero nihil omnino deesset.

HIATUS IN TIGERNACHI CODICE BODLEIANO,

Ab anno 360 *ad* 482,

SUPPLETUS EX VARIIS, EDITIS ET INEDITIS.

MONITUM AD LECTOREM.

SUPPLERI quodammodo posset hiatus iste, ex *Annalibus Ultoniensibus*, et *IV Magistrorum*, quorum pars maxima e Tigernachi Chronico descripta est, usque ad ann. 1088. Sed quoniam Annales isti jam publici juris futuri sunt, et non nisi leviter res gestas sæculi IVti et Vti attingunt, placuit in unum colligere, quæ sparsim a variis, de periodo ab anno 360 ad annum 493, enarrantur, ut series rerum istarum ordine Chronologico servetur.—Quæ Hibernice in hoc Supplemento scripta sunt, excerpsi ex Codice chartaceo Bibliothecæ Collegii Dubliniensis, cui titulus "*Annales Inisfalenses ab anno* 250, *ad ann.* 1320."—Hi quidem caute legendi sunt, præsertim in Rebus Chronologicis. Sed cum præseferant nomen scriptoris, *Johannis O'Maolconaire*, qui fuit Rerum Hibernicarum et linguæ Hibernicæ peritissimus, quique Annales istos ex vetusto Codice in Gallia descripsit, cumque pateat penes se habuisse Codicem Tigernachi, et plura collegisse ex variis Chronicis, juxta fidem antiquorum, me rem Lectoribus non ingratam facturum speravi, si quæ in Tigernachi codicibus desunt, istiusmodi Codicibus supplere conarer. Hinc quædam etiam excerpsi ex *Chronico Scotorum*, MS. Dublin. cujus mentionem factam invenies in Descriptione Codicum, supra pag. xiv.

HIATUS IN TIGERNACHO

SUPPLETUS,

partim ex MS. Dubliniense, cui Titulus Annales Inisfalenses, ab A.D. 250, ad ann. 1320, (49) partim ex Chronicis Tigernacho antiquioribus, et aliis editis et ineditis.

Annal. Inisfal. MS. Dublin.

Kl. Fiacha Sraibhtinne deich bliaghna fichead na Righ Teamhair, go thorchair leis na Collaibh a Cath Dubhcomhair. i. clann a deirbhrathair fein, 7 do bhris an Fiacha so cath Dubhlinne, cath sleibhe Fuaidh, cath Smithine, 7 cath carn-marghe for Laighnibh.

K. Colla Uais ceithre bliaghna na righ gur ro ionarb Muireadhach Tire e fein gona deis deirbhrathair go h Albain. Tri ced do daoinibh accuideachta, 7 accion bliaghna ni rabhadar

Versio. A. C.

Kl. Fiachus Rubricatus xxx annis regnavit Temoriæ, (50) donec cecidisset occisus a Collais in prælio Dubcomarense, i. e. a filiis fratris sui; et gessit Fiachus iste prælium Dublinii, et Montis Fuad, et Smithiense, et Carn-magiense contra Lagenienses. 297

K. Colla Illustris tunc regnavit 4 annis, donec expulsus esset a Muredacho Tirio, ipse et duo fratres ejus, in Albaniam. 300 e sequacibus eos secuti sunt, et intra annum vertentem deseruerunt eos, et non 327

---

(49) Non confundendi cum Annalibus Inisfalensibus in Bodleiano, Rawlinson, No. 503.

(50) Fiacho Srabtineo xxxi annos a prælio Gaurano tribuit Flaherteus, qui fatetur Annales Dungallenses, et Coemanum, ei tribuere annos xxxvii. Ogyg. p. 155.—Vide supra, not. 19, et 20, pag. 64, et not. 21, p. 65, item, not. 22, p. 68. Tigernachi MS. Bodl. non plures quam 27 ei tribuit, ut supra pag. 60.

A. C.

acht deithneamhar an Albain, Tangadar an Eirinn, 7 tugadar iad fein ar bhreith Muireadaicc Tire an eiric a Athior. Tug Muireadhach fearann doibh 7 onoir mhor.

331 Kl. Cath Each leath dearg ib Fearn muighe lais natri Collaibh, go seacht ccatha dhfer Danmon Clanna bolg, le n abarthar Olnegmacht, ag cugnamh reo anaghaidh Olltach, ait in ar tuit Feargus Fogha Righ Ula 7 Colla Mean ros.

332 Kl. Gluaisid na Colla gan Oilnegmacht leo iar sin 7 ro loisg siad Eamhain Ula go nar aitioghadar Olltaica inti o sin anua, 7 do sealbhuigdior fein sa sliocht o loch n Each siar 7 Oirgiallu.

K. Muireadach Tire deich bliaghana fich 7 na Righ, gur torcair la Caolbadh mc Cruinn bhadraoi, Righ Ulaidh ag Port Righ uas Dabhall .i. loch in Oirgiallaibh.

361 Kl. Caolbha mc Cruin bhadhraoi Righ leatha Cuinn, aon bliaghain amhain, go ttorchair le h Each-Muighmeadan. Fa he an Caolbha so an Righ deighinnach do chlanna Rughraidhe dar gabh Righe leatha Cuinn.

plures quam x remanserunt in Albania. Redierunt itaque Collai Hiberniam, et sese subdiderunt Muredacho Regi, tanquam mulctam pro patre ejus. Dedit Muredachus prædia eis, et in multo honore habuit.

Prælium Campi Leth-derg in Fernmoi, gestum a 3 Collais, cum septem Cohortibus suis, e Damnoniis et Belgis, dictis Olnegmact, adjuvantibus eos contra Ultonienses, ubi cecidit Fergusius munificus, Rex Ultoniæ, et Colla parvus præterea.

Ierunt deinde Collai, cum Olnegmachtis Auxiliariis, et combusserunt Eamaniam totam, ita ut non habitaverint ibi postea Ultoniæ Reges, et ipsi Collai, eorumque posteri, occupaverunt regiones a Lacu Each occidentaliter, et Orgialliam.

Muredachus Tirius regnavit xxx annis, donec occisus esset a Coelbadio filio Crunbadroi Rege Ulidiæ, apud Portum Regale, ad marginem Lacus Daballi, i. e. Lacum in Orgiallia.

Caolbadius filius Crunbadraoi regnavit de dimidio septentrionale Hiberniæ, uno anno solo, (51) donec occisus esset ab Eochodio Muighmedonio. Fuit Coelbadius is ultimus Rex e familia Rrudricia, qui obtinuit regnum Hiberniæ Borealis.

---

(51) Conveniunt in uno anno Coelbadii, Codex Flaherteanus, Ogyg. p. 156, et 371, et quidem ab anno 356. Genealogiam ejus, a Tibradio Tireach deductam, Avi mei manu, scriptam in margine Ogygiæ Stowensis, p. 157, sic lego "*Caolbhadh mc Cruinnbhadhraidhe, mc Eachach-Cobha, mc Fiacha Araidhe, mc Aengusa Gaibhneinn, m.* "*Fergusa Gailine, m. Tiobraide Tireach.*"

Annos 25 tantum Muredacho Tirio tribuunt Codex Flaherteanus, idque ab anno 331, et Coeman in Carmine *Annalad*, Rer. Hib. t. 1. Ab ejus cæde ad Nialli Magni obitum, idem Carmen habet annos 49, et inde ad S. Patricii appulsum 27. De notis Chronicis Codicis sui hæc habet Flaherteus, p. 157.—*Coelbadii* regnum anni unius, efficit annum 357. Successor ejus Eochodius regnavit annis viii, ab anno 358 inclusive ad ann. 366. Dein Crimthanus annis xiii, ad annum primum Nialli Magni 369.—Qui Muredacho Tirio xxx annos tribuunt, Coemanni quinquennium in regno ejus includunt.

A. C.

Eacha Muighmeadhan mc Muireadhaigh Tire ocht mbliaghana go nearbailt do ghalar at Teamra. Is ar an Eocha so do sraonadh tri catha deag le Eanna Cinseolach Righ Laighin—biadh a fhios ag an leightheoir gur as sliocht Bhrian mc Eoch. Muighmheadan tainig Fionnbhara cead Easpop Chorchaidhe. *Annal. Inisfal. MS. Dublin.*

K. Eochodius Muigmedonius, filius Muredachi Tirii, successit annis octo, usque ad obitum ex ægritudine in Temoria. Eochodium hunc Enda Cinnselach, Rex Lageniæ, præliis xiii victor profligavit. Notum sit Lectori, Finbarrum primum Corcagiæ Epm. e progenie *Briani*, filii Eochodii Muighmedonii, ortum esse.

Jovianus moritur vi Kl. Martii. Imperat Valentinianus, qui eodem anno Valentem Augustum creavit, iv Kl. April. 364

Hoc anno Picti, Saxones, Scotti atque Attacotti Britannos ærumnis vexavere continuis, Ammianus. l. 26, et l. 27.

Crimthan mac Fiadach *Eochodio Muighmedonio, Sororio suo, apud Temoriam defuncto, successit annis xiii.* (52)

Kl. Criomthan mc Fiodha, mc Daire Cearb, mc Oiliolla Flannbhig, mc Fiadha Muilleathain do ghabhail Righe Teamhra 7 Alban, iar niomad catha do meadhbhadh orrtha, tri bliaghna deag, go nearbailt do neimh tug Mongfionna a deirbhshiurr fein do, 7 Mongfhionn fein dfhghahail bhais do uimneachas na dighe da sromha di do bhrosdughadh a dearbhrathar da hol. 7 do chuaidh Nial naoi n giallach slan, Conal Eachluaith do

366 Crimthanus filius Fiodhachi, filii Darii stragis cognominati, filii Olildi-Flanbeg, filii Fiachi lati-verticis, obtinuit Regna Temoriæ et Albaniæ, post multa prælia gesta prospere, spatio annorum xiii, donec obiit e veneno dato ei ab Albicoma *(Mongfionna)* sorore sua, et ipsa postea obiit e venenato potu, quem gustavit dum fratrem persuadere nitaretur ut biberet, et evasit Niallus-Novi-obses salvus. (53)—Conallus Equorum celerum

(52) *Scottos* et *Attacottos* ut unam gentem, iisdem moribus ab aliis gentibus distinctam, describit S. Hieronymus in Epist. ad Oceanum 83, "Scottorum et Attacottorum ritu." Item in l. 2, adv. Jovinianum. Attecotti Honoriani Auxiliares his temporibus memorantur in Notitia Imperii.

Notæ chronicæ feriales, ab anno 355 inclusive, ad ann. 358, accurate procedunt. Coelbadii initia refert Tigernachus ad ann. 357, et Kalendas Jan. anni quo Muredachus Tirius obiit, incidisse inquit in *feriam iv*, anno præcedente in *feriam ii*, altero præcedente, in *feriam* i, et anno proximo post Muredachi obitum in *feriam* v. Atqui hæc cum feriarum et Bissextilium rationibus conveniunt ad unguem. Inciderunt enim Kal. Jan. anno 355 feria i, 356 f. 2, 357 f. 4, 358 f. 5, et Bissextilium rationes obstant ne intra Cyclum annorum 28, idem feriarum ordo contingat.

(53) Crimthano Regi mortem intulit veneno Mongfinna soror, ut Brianus filius, quem unice diligebat

A.C.

gabhail Rige Mumhain iar Righe Temhr do gabhail do Criomthan, Do shliocht Chormaic Cais an Conal so. *Annal. Inisfal. MS. Dublin.*

obtinuit Regnum Momoniæ, postquam Crimthanus obtinuit regnum Temoriæ. E progeniæ *Cormaci Cas* Regis Momoniæ fuit Conallus iste.

Anno iii Crimthani, Theodosius, Imperatoris Theodosii Pater, Comes Hispanicus, et Militiæ Præfectus, sub Valentiniano Imp. Britanniam appulsus, Scotos et Pictos domuit, recuperatamque Provinciam, (ad Dunbrittannicum et Edenburgicum sinum limitatam,) quæ in hostium ditionem cesserat, ita reddidit statui pristino, ut et Rectorem haberet legitimum, et ex Valentiniano, Valentia *diceretur.* (54)

Has Theodosii victorias extollit Claudianus in Panegyr. Theodosii—*Maduerunt Saxone fuso Orcades,—incaluit Pictorum sanguine Thule, Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.* (55)

372 *S. Patricius natus est.* (56) "*in* Vico *Banavan Taberniæ,*" (57) *hoc est prope* Nemthor, (58) *quæ civitas est in septentrionali Britannia, nempe* Alcluida, (59) *in Campo* Taburne. *Campus autem Tabernaculorum ob hoc dicitur, eo quod in eo Romanus exercitus, quodam tempore, Tabernacula*

---

maturius regnandi initium faceret. Flahert. p. 385. In annis xiii Crimthani conveniunt IV Magistri, Coeman, et alii fere omnes.

(54) Ammian. l. 28, ed. Valesii. Vide quæ ex Ammiano de Hibernia dicta sunt in Rer. Hib. t. 1. Prolegom.

(55) Itemque in Panegyrico tum de 3tio tum de 4to Consulatu Honorii. Confer Ammian. l. 28, c. 3, 7. Hoc tempore Scoti et Picti Londinium usque pervenere. Sed Theodosius—"Scotum vago mucrone secutus, "Fregit Hyperboreas remis audacibus undas." Claudian.

(56) In anno nativitatis 372 conveniunt antiquiores et probatiores, *Tirechanus* apud Usser. pag. 887, cum Mariano Scoto, Florentio, Sigeberto, et aliis ad annum 341, supra, et 493 infra memoratis.

(57) Ita ipse Patricius in Confessione, Rer. Hib. v. 1. Prolegom. pag. cvii, ex MS. Cotton. Nero E. 1. unde constat neque in oppido natum, neque in Civitate, ac proinde non in Bononia Morinorum, sed in *Vico Banavan*, Anglice White river street, vel White river village, nam Vicus nihil aliud est quam quod Itali *Borgo* dicunt, sive *contrada*, Vicus est pars Pagi apud Tacit. de moribus Germanorum, c. 12. Vicus Urbanus est pars minor Urbis, ut Vicus Cyprius Romæ.—Vicus Paganus, sive rusticus, de quo agitur hic in texto, sunt plures Villulæ, seu domus Rusticanæ conjunctæ in aliquo pago, aliquo spatio remotæ ab Urbe, nullisque mœnibus cinctæ. Nam ædificia urbi contigua Suburbia, vel suburbana, dicuntur.—"Vicus Damasci qui "vocatur Rectus" memoratur, Acta, c. 9.

(58) "*Nemthor,*"—Ita Fiechus Sleptensis appellat *Hibernice*, Urbem in cujus vicinio natus est S. Patricius, Rer. Hib. t. 1, Prolegom. part 1, pag. xc. Fiachus porro est omnium post ipsum Patricium antiquissimus testis.

(59) "*Alcluida*"—Nomen erat Britannicum ejusdem Urbis, nam ita nomen *Nemthor* interpretatur Vetustissimus Fiachiani Carminis Scholiastes Hiberniensis, qui sæculo exeunte sexto floruit, vel ad minus septimo, Triad. pag. 4, et 7, Primord. pag. 827, 830, 831.—"Nemthur inquit, est civitas in septentrionali Britannia, "nempe *Alcluida*." Non licet levibus de causis, et ratiunculis quas doctissimi Viri contemnunt, antiquissimorum de rebus sibi notissimis narrationem rejicere, nisi saltem antiqua et magis probata afferantur.

A C.

"*ibi statuerunt, hyemali frigore, et de hoc nominatus est campus* Tabern," *&c.* (60)

"*Anno æræ Christianæ* 372 *S. Patricium natum in Britannia, ex Patre* Calpurn *nomine, qui Presbyter fuit, filius Diaconi nomine* Fodit, *in Florentii Wigorniensis Chronico legimus, cum quo consentiunt omnes, qui sexagenarium eum a Cælestino in Hiberniam missum enarrant, a quibus cur alii discedant, justam adhuc causam non videmus. Usser. Primord. p.* 822-3.

S. Martinus Eps Turonensis ordinatur. (61) 375

Valentinianus Senior obiit xv Kl. Decemb.—Junior ei succedit x Kl. Dec.

Valens occisus. Huc usque S. Hieronymus Eusebii supplementum perduxit, 378
reliqua adjecit Prosper Aquintan. ut supra ann. 310.

---

(60) Vita 2da S. Patricii in Triade, pag. 11, cum quo ita ad verbum consentit Vita 3tia in hac parte, et in aliis plerisque, ut ambæ ex uno fonte derivatæ censendæ sint. Ambæ etiam sunt Probo antiquiores, qui sæculo ferreo Hibernico obiit, A.D. 950.

Et quidem castrametatus est Agricola, prope Cluidæ ostia, hyemali tempore Anno Dom. 81, ut in Tacito de Vita Agricolæ, No. xxiii, ed. Broterii, pag. 91, ubi Broterius in nota 3 inquit—"Quarto expeditionum anno, "Christi 81, Præsidia illa tenuere, a Clota, ubi nunc est *Kirk-Patrick*," &c. Eadem fere narrat Gordonus in Itinerario septentrionali.

Opinionem de Armoricana S. Patricii origine contempserunt Usserius et Waræus, contempsit merito et primus qui eam memorat, Auctor Vitæ 4tæ S. Patricii in Triade, qui eam ex stolida interpretatione Confessionis S. Patricii ortam declarat.—"Quidam (inquit is) S. Patricium ex Judæa dicunt originem duxisse, nam "postquam Dom. noster J.C. pro salute Humani generis passus est, Romanus exercitus in ultionem passionis "Judæam vastavit, et Judæi in captivitatem deducti, per omnes terrarum partes dispersi sunt. Et eorum "pars apud Britones Armoricos tenuit, ex qua S. Patricium nationem duxisse fertur; quod ex Libris Episto- "larum, quos ipse composuit, intelligi potest, ubi dicit—*Nos dispersi sumus in ultimos fines terrarum, propter* "*peccata nostra*, &c. Sed verius tamen, et certius est, quod de illa dispersione dicit, quam Britones a Romanis "perpessi sunt, ita ut pars eorum illam terram quæ Armorica dicitur, juxta mare *Thyrrhenum* possideret.— "Ex illa ergo dispersione *parentes ejus* in regionem *Strato-Cluide* perrexerunt, in qua terra conceptus et natus "est S. Patricius, in oppido *Nemthor* nomine." Triad. p. 35.

Non desunt tamen qui se indoctos habendos putant nisi a doctis dissentiant, ideoque *Taravannam* in Gallia, haud longe, *ut aiunt*, a Bononia Morinorum distantem, esse S. Patricii Taberniam, et *Banavan* S. Patricii mutantes in *Bonavem*, nihil aliud esse garriunt quàm Bononiam Morinorum. Interim distantiam celant inter duas Galliæ civitates Bononiam et Taravannam, miliarium 18, de qua Valesius, in Notitia Galliarum inquit "Taravanna Urbs *mediterranea* est, (ergo non ad oram maris) a portu Gessoriacense (i.e. a Bononia) millibus "passuum xviii."

Quam parvi pendeant Scriptores optimi Gallicani prætensam traditionem de origine Armoricana S. Patricii, vel inde patet quod, ejus locum natalem cum Fleuryo, referant ad castrum Dunbrittanicum *Alcluid*—"Etant "né vers l' an 377 en Ecosse, au territoire de la ville d' *Al-cluid*, aujourdhui nommé *Dunbritton*, a l' age de seize "ans il fut emmené captif en Irlande, et y demeurat 5 ou 6 ans, pendent les quels il apprit la langue et les "mœurs du pays. Des Pyrates l' ayant mené en Gaule vers l' an. 400, il s'en alla au Monastere de S. Martin, "c'est a dire a *Marmoutiere*, y recut la tonsure Monastique, et y demeura trois ans. Il retourna dans la grand "Bretagne, puis il passa en Italie," &c. Fleuri Hist. Eccl. 8vo. Paris 1725, t. Sexieme, l. 26, p. 158.

(61) Greg. Turon Hist. Franc. l. 11, c. 14, Bouquetus tamen id refert ad ann. 374. Historiens des Gauls, Paris, 1738, tom. 1, p. 574, ex Sulpicio. Præstat auctoritas Petavii tam in Doctrina temp. quam in optima editione Rationarii, Lugduni Bat. 1710, p. 235. De anno obitus S. Martini, vide infra, ann. 401.

A. C.

379 Niall-naoi-ghiallach mc Eocha Murghmeadhain do ghabhail Righe Leath-Cuinn (*lege* Eire) seacht mbliaghana fichiad go ttorchair e le Eocha mc Eana Cinnsealaigh, Righ Laigh ro bhi ar ionarb a h Eirionn 7 Nial abhfoslongphort san bhFraingc. Enna Airgtheach mc Conaill Each luaith Righ Caisil 7 Tuadhmhumhain, 7 Nadfraoi mc Cuirc mc Luigh Righ Desmumhain an aimsir an Neill so. ***Annal. Inisfal. MS. Dublin, et Chron. Scotor. ib.***

Niallus Non-obses filius Eochodii Muighmedhon obtinet Regnum Borealis Hiberniæ (lege Hiberniæ totius) (62) annis xxvii, donec occisus est ab Eochodio filio Endei-Cinnsealach Rege Lageniæ, qui tunc in exilio erat ex Hibernia, et Niallus Castrametatus erat in Francia. Endeus Argenteus dictus filius Conalli Equorum Celerum Rex fuit Cassiliæ et Borealis Momoniæ et Nadfrachus filius Corci filii Lugadii fuit Rex Desmoniæ, i. e. Australis Momoniæ regnante Niallo hoc.

379 *Eodem anno "Ausonio et Olybrio Coss." Gratianus Theodosium Imperatorem fecit; ita ut tres simul Imperatores essent, Gratianus, Valentinianus, et Theodosius.*

382 *Maximus in Britannia Tyrannidem arripuit.*

383 *Domitis incursantibus Scotis et Pictis, uti narrat Tiro Prosper, sive Gennadius Massiliensis, in Chronico, et eum secutus Sigebertus, ad annum* 384, *Maximus militares Britonum copias in Galliam transvexit, uti narrant Gildas, Sulpitius Severus, in Dial.* 3, *c.*7, *Orosius Hist. l.* 2, *c.* 34, *et Bed. l.* 3, *c.* 9.

Eodem anno S. Patricius cum Parentibus, ex Alcluidense regione in Armoricam profectus, inter matris cognatos, ibi degentes, substitit, ut in Fiechi *Scholiaste, Triade, pag.* 4, *ubi subjungit—" Eo autem tempore, septem filii " Factmudii Regis Britonum, erant relegati a Britannia, et fecerunt prædas " in Britanniæ Armoricæ Regione Lethæ, ubi Patricius cum familia fuit, " et occiderunt Calphurnium, et captivos secum in Hiberniam duxerunt " Patricium et Lupitam."—Consentiunt Florentius Wigorn, Marianus Scotus, et Vita Tripart. apud Usser. pag.* 587. *Vide infra, ann.* 397.

(62) Hæc indicant hujus Chronici auctorem fuisse e Momoniensibus, qui nisi vi et armis coacti, tributum Regibus totius Hiberniæ solvere recusabant, usque ad regnum Tordelbaci O'Conor sæculo xi.—Niallus Novi-obses dictus est, quia a novem Provinciis obsides accepit. Colgan in Triade, pag. 659.—Ejus initia refert perperam Usser. ad ann. 360, in Indice Chronol. et iterum Primord. p. 306, et iterum p. 370.—De eo plura fabulis referta narrat Giraldus, Topogr. Hib. l. 3, c. 16.

A. C.

" *Abductis e Britannia Legionibus anno* 383, *exin Britannia omni armata* 384
" *milite, &c. ingenti juventute spoliata, quæ comitata vestigiis supradicti*
" *tyranni, domum nusquam ultra rediit, et omnis belli usus penitus ignara,*
" *duabus* primum *gentibus transmarinis vehemente sævis, Scottorum a circio,*
" (*i. e. ab Occidente*) *Pictorum ab Aquilone calcabilis,* multos *stupet, gemitque*
" *annos.*" (63)

San naomhadh bhliaghan do fhlathas Neil-Naoighiall. tugadh Pattraic san seisugh bl. deag da aois maille re iomad eile do na Breathnaibh ambrud go h Eirionn.

Nono anno regni Nialli Novi-obsidum, 388
ductus est Patricius anno ætatis 16,
cum pluribus aliis Britonum, in captivitatem in Hiberniam. Annal. Inisfal. MS. Dublin.

S. Patricius, annos fere xvi natus, cum plurimis aliis, a Scotis, ex Armorica Lethana, ductus est captivus in Hiberniam, et Milcuoni, Dalaradiæ in Ultonia Dynastæ, venditus, spatio annorum sex, usque ad ann. 394, *ut ipse satis clare narrat in confessione sua. Rer. Hib. t.* 1.

Eodem anno Celestius Monachus Hibernensis, postea Pelagianus, scripsit ad Parentes suos e Monasterio, (ubi adhuc Adolescens, *studiis incumbebat,) Epistolas, in modum libellorum tres, omnibus Deum desiderantibus necessarias. Moralis sequidem in eis dictio.* (64)

Valentinianus Junior occisus, cum Imperasset annis xvi, m. circiter vi. 392

---

(63) Illud *primum* non de prima Scotorum infestatione simpliciter intelligendum esse, satis evincunt quæ ex Ammiano et aliis jam producta sunt, ad ann. 360, et in Rer. Hibernicar. tomo 1, sed de prima *dirissima depressione*, ut in verbis proxime sequentibus Gildas ipse explicat. Author Glossæ Cantabrigiensi Gildæ MS*. adjectæ, non ad Scotos quos Carbreus *Riada* ex Hibernia in Albaniam duxit sæculo tertio, juxta Bedam, l. 1, c. 1, sed ad alios, hanc anni 383 vastationem referendam esse annotavit—" Quia Scotti, inquit, tunc temporis in " Hibernia habitabant," cui apprime favet Fabius Ethelwerdus, Gildam sic explicans—" Insurrexerunt gentes " duæ, Picti scilicet ab Aquilonali plaga, et Scoti ab Occidentali, contra eos (Britones) cum exercitu, vastantes " eorum possessiones, et sic, per multa annorum spatia, innumerabili eos miseria afflixerunt." Apud Usser. Primord. p. 594.

(64) Verba sunt Gennadii, fere æqualis. Vide Rer. Hibern. t. 1, Indices ad Prolegomena, Voce Celestius.

Religionem Christi in Hiberniam invectam fuisse ante Nialli tempora, indicant non modo quæ de Celestio Pelagiano supra annotavimus, et ad ann. 258, sed et sequentia ex S. Chrysostomi editione Saviliana, Etoniæ, t. 6, p. 635, et t. 8, p. 111.

Αι Βρεττανικαι νησοι, αι της θαλαττης εκτος κειμεναι ταυτης, και εν αυτω οντες τω Ωκεανω, της δυναμεως του ρηματος ησθοντο. και γαρ κακει εκκλησιαι και θυσιαστηρια πεπηγασι. Britannicæ Insulæ, extra hoc mare sitæ, et quæ in ipso Oceano sunt, virtutem verbi senserunt. Sunt enim etiam illic fundatæ Ecclesiæ, et erecta altaria. Opera, ed. Saviliana, t. 6, p. 635.

Iterum, Hom. 28, in c. 12, Ep. 2, ad Corinth. ib. p. 696.—Οπου περαν εισελθης εις Εκκλησιαν, καν εν τη Μαυρων, καν εν τη Περσων, καν προς αυτας τας Βρεττανικας νησους, ακουεις βοωντος του Ιωαννου ουκ εξεστι σοι εχειν την γυναικα Φιλιππου του αδελφου σου.

In quamcumque Ecclesiam ingressus fueris, sive apud Mauros, sive apud Persas, *sive apud ipsas Britannicas*

A.C.

393 *Honorius renunciatur Augustus, die xx Nov. feria* 1, *quo die Sol defecit. Scotorum et Pictorum in Britanniam incursiones, ad annum hunc ævum Nialli Regis Hiberniæ, notat ex Mariano Florentius Wigorn.* (65)

395 *Olybrio et Probino Coss. S. Patricius postquam sex annis captivus inservisset, pecora pascens in Valle Arcailense, juxta montem Mis, in Aquilonali parte Dalaradiæ, anno vii liberatus, ad suos ex Hibernia reversus est.* (66)

Theodosius Magnus, sive Senior, moritur, postquam Imperasset annis integris xvi. (67) *Imperant deinde Arcadius et Honorius.*

396 *Scotos Britanniam vastantes Stilicho pulsit, Legione una ad limites constituta, cujus Claudianus meminit in carmine de bello Gatico*—

Venit et extremis Legio prætenta Britannis,
Quæ *Scoto* dat frœna truci.

Item de laudibus Stilichonis—

Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Munivit Stilicho, totam cum *Scotus Iernen*
Movit, et infesto spumavit remige Tethys.

397 *Patricius iterum ductus est Captivus* "senis decies diebus," *ut scribit Maccuthenus, in Vita Patr. apud Usser. pag.* 852, *et Patricius ipse in Confessione sua.* (68)

Insulas, clamantem Joannem audis—non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui." Eadem fere extant de Britannicis Insulos in t. 5, pag. 979.

(65) Hunc vastationem eam esse opinor quæ incæpit, abductis a Maximo copiis Romanis e Britannia, anno 383, et duravit juxta Gildam *annis multis*. Prima itaque erat e tribus dirissimis calcationibus memoratis a Gilda. Primam refert Usserius in Primord. pag. 593, ad 383, et iterum ad ann. 422!

(66) Mariani chron. ann. 395. S. Patricii ipsius Confessio in Rer. Hib. t. 1, et Usser, pag. 831.

(67) Obiit "*die Jan.* 17" Socrat. Hist. l. 5, c. 26. Regnavit ab anno 379 inclusive. Chron. Alexandrin.

(68) Rer. Hibernicar. t. 1. "*nocte lx liberavit me Dominus.*"—Probus tertiam Patricii captivitatem memorat, Usserio suspectam, quia is *solus* eam memorat—Sed ista ratio non valet; Rem ita narrat Probus "Filii "*Rethmiti* Regis de Britannia, vastantes Arimuric, et alia circumposita loca, jugulaverunt Calpurnium, et "uxorem ejus Conchessam, filios autem eorum Patricium et fratrem ejus Ructi, una cum sorore captivos "adducentes, Hiberniam ingressi sunt," &c.

Tempora confundit Probus, sed non is solus hæc narrat; narrantur etiam a Scholiaste vetere Carminis Fiechi, cujus Fechtmudius Rex de Britannia, non alius quam supradictus *Rechtmidi*. Probus, e pluribus Historiis unam texens, nescit alium Regulum Britannicum, *Ricthimum* nomine, sedem Regni sibi in Gallia Armoricana elegisse sæculo v, cum sequacibus suis, quos memorat Sidonius Apollinaris, et Bouquetus in tomo 1°. Rer. Gal. pag. 785.—Miscet itaque Probus hujus Reguli Res gestas Sæculi v, cum prioris *Ricthimi*, sive Fechtmudii, rebus Sæculi iv, et ideo respuenda est tertia ista captivitas, non quod solus Probus ista memorat, sed quia tempora non concordant.

A.C.

Eodem anno liberatus, paulisper cum S. Germano Antisiodorensi commoratus est, unde ad Avunculum suum S. Martinum perrexit, cum quo usque ad obitum mansisse videtur.

S. Martinus, S. Patricii Avunculus, "*obiit* mædia nocte *quæ* Dominica "habebatur, *Coss* Attico Cæsareoque, *feria 2da. et die* 11 *Nov.*" 401

NOTANDA DE ANNO OBITUS S. MARTINI.

De anno obitus S. Martini diversæ sunt opiniones. Gregorius Turon. ait, l. i, c. 46; "Octogesimo et primo ætatis suæ anno, Episcopatus autem xxvi, migravit. Transiit "autem media nocte, quæ Dominica habebatur, *Attico Cæsarioque Coss.* Arcadii vero "et Honorii *fecundo* Imperii anno." Ed. Bouquet Recueil des Historiens des Gaules, &c. t. 2, Paris, 1739, p. 152.

Notæ istæ "2 *Arcad. et Honor,*" et "*Coss Attico Cæsarioque*" indicant annum 397, quo S. Martinum obisse putat Le Coint. Annal. Francor. t. 1, ad. ann. 398. At Sulpicius annos xvi numerat a Consulatu Evodii, i.e. ab A. D. 386, ad exitum Martini. Atqui annus 16 ab eo Consulatu erat Christi 401.—Convenit cum Gregorio Marianus, sed annus 397 non convenit cum charactere ab ipsis statuto, nempe die Dominica concurrente cum *xi die Novemb.* In omnibus vetustis Martyrologiis, et in Regum Francorum Capitularibus. Dies S. Martini obitualis signatur *iii. Id. Nov.* Atqui dies is incidit anno 397, non in Dominicam, sed in *feriam iv.* Litera enim Dominicalis istius anni fuit *D.* Sigebertus S. Martini obitum refert ad ann. 402. At, eo anno, litera Dominicalis fuit *E,* et dies *xi Nov.* incidit in *feriam iii.* Obiit itaque Martinus, aut anno 400, quo Litera Dominicalis erat A.G. et xi Nov. Dominica, aut anno 401, quo dies *xi Nov.* fuit *feria.* 2. Si prius, obiit ea nocte quæ Dominicam antecessit, si posterius, obiit ea nocte quæ Dominicam excepit. Anno enim isto 401, media nox (Romano more) diei x Nov. Dominicam *claudebat,* ut Gregorius inquit, quæ ideo Dominica *habebatur,* ob communem termini ambiguitatem; ideoque xim. Novembris diem, qui *iii Id Nov.* fuit, aperiebat. Ipse Gregorius Turon. ait Chlodoveum obiisse anno 112 ab obitu S. Martini, l. 2, c. 43. Atqui Chlodoveus obiit, exeunte anno 511, *die* 27 *Nov.* Art de verifier les dates, t. 1, p. 532.

Itaque quamvis S. Patricius in "Confessione" sua asserat, *multos annos* intercessisse inter primam et 2dam captivitatem suam, non plures certe intercessisse poterant, quam septem. Grandævus nempe cum ista scriberet, et de chronologia juventutis suæ parum solicitus, septem pro multis habuit.

A.C.

402 *S. Patricius anno ætatis xxx Italiam adiit, et pluribus annis, Tyrrheni maris Insulas, in quibus solitariam vitam Monachi agebant, peragravit.* (69)

403 *Legionem ad Britones tuendos constitutam, Stilicho revocavit, contra Alaricum in prælio Polentiano, eodem anno, conflicturam.*

Ad hæc tempora referuntur inimicitiæ inter Niallum Magnum Regem Hiberniæ, et Corcum Lugadii filium, Regem Momoniæ, quos ut alumnos suos, versibus Hibernicis ad utrumque missis, conciliare conatus est Poeta Regius Torna-Eigcios. (70)

405 Niall naoi n giallach *mortuus* ⁊ iar na guin d'Eochaidh mc Enna Cinnsealaigh ig muir n Icht. *Annal. Inisfal. MS. Dublin.*

Kl. Nathi *(lege Dathi)* mc Fiachra *r. an. xxiii.* *Chron. Scot. MS. Dublin.*

Niallus Novi-obses mortuus est, postquam lethaliter vulneratus esset, manu Eochodii filii *Endei Cinnselach* Regis Lageniæ, apud mare Ictium.

Anno sequente Dathias filius Fiachrai regnare incæpit annis xxiii.

---

(69) Ita ipse in Confessione sua, Rer. Hib. t. 1. Prolegom. p. cvii. Inter Insulas istas erat *Galinaria*, ubi Avunculum ejus S. Martinum diu commorasse scribit Sulpicius, in Vita ejus, c. 1. De solitariis Monachis Tyrrheni maris. Vide S. Hieron. Ep. 30, ad Oceanum, Sozomen Hist. l. 3, c. 14, et Rutilium Poetam Ethnicum, in Itinerarii, l. 1, apud Maittaire, Corpus Poetar. Vet. vol. 2.

(70) Carmen "*Dal Catha*" extat in hac Bibliotheca Stowense, simul cum aliis O'Clerii et Bruodini, ad hanc materiam spectantibus, quæ non sunt sæculo xvi antiquiora. In Carmine *Dal Catha*, Cassella quæ Nialli ævo vix arx erat, certe non Ecclesia, dicitur Cassellia *Campanarum*. Ængusius, Nadfraci filius, primus Rex Momoniæ, qui prædicante Patricio fidem Christi amplexus est, fuit Corci ex Nadfracho Nepos. Præterea Dathias, ultimus Ethnicorum Regum Hiberniæ, memoratur in Carmine incipiente—"*Ata fut so Righ—Righ Fionn Fail*" itemque in Carmine "*Gabh ma theagasg a Niall nar*" et in Carmine "*Mo dha daltan nir sioth.*"

Corcus, Olilli Flanbeg ex Lugadio filio nepos, Rex Momoniæ, et Regum Momoniæ stirps, primus Cassellam Regiam Momoniæ fixit, in jam Tiperariæ Comitatu, et in regione de *Corca-Eathrach.*—Genealogiam ejus, Avi mei manu scriptam, lego in margine exemplaris Stowensis Ogygiæ, pag. 382.—"*Corc mc Lughdeach, mc Oiliolla* "*Flanbeg, mc Fiacha Muillethain, mc Eoghain mhoir*, m. *Oiliolla Oluim.*" Ad paginam 407, ejusdem manu hæc leguntur—"*Do reir na reime geneal. o Olioll Olom go Corc mc Luigdeach 7 xxxii bl. n don Ghlun Geneal. genfidhe* "*Corc a.t. cccxliii. agus beith mur sin ar a lughad x mbliadhna ni bai sinne na Niall naoi n giallach.*"—*Taoi-gach* "*uile cosamhlas ar an aireamh so.*" (i.e. Juxta Catalogos Genealogicos, ab Olildo Poeta ad Circum filium Lugadii, ascribendo annos 32 cuique Generationi, natus est Corcus A.D. 343, et ita esset saltem annis x senior Niallo, et hæc numeratio est omnino verisimillima.)

Ex ista supputatione Genealogica patet, Corcum fuisse ab Olillo Poeta quintum. Ængusius Nadfraci filius primus Rex Christianus Momoniæ, fuit Corci ex Nadfracho nepos. Non potuit itaque Corcus grandævus esse tempore quo Niallus natus est, ut scribit Flahertæus.

(71) Chron. Scot. MS. in Biblioth. Dublin, ex Codice Tigernachi jam deperdito.

A. C.

Do gabh Dathi mac Fiachra Flathas Eirenn tri bliaghana fichiod go n erbhailt le soighnen tinntidhe 7 a adhlacad ac Cruachan Connacht.

Obtinuit Dathias, filius Fiachrii, (filii Eochodii Muighmedon Regis Hiberniæ) Dominium Hiberniæ, spatio annorum xxiii, usque ad occisionem ejus, ictu fulminis, et sepultus est apud Cruachan, Munimentum Regale Connaciæ. Annal. Inisfal. MS. Dublin. (72) 406

Gratianus Municeps, Imperator a militibus creatus, occisus est post menses iv, et Constantinus quidam, ab iisdem ex infima militia electus, copias quæ in Britannia erant abduxit, et Insulam a Scotis et Pictis vastandam reliquit. 407

Arcadius obiit, Imperii, a Patris Theodosii obitu, anno xiii, m. iii, die xv. Tum e tribus Imperatoribus mansere duo, Honorius, et Theodosius Junior. Eodem anno Stilicho occisus est. 408

Cyclus erroneus annorum 84, *juxta quem Dominicæ Paschales a Luna Martii xiv, ad Lunam xx, a Brittonis et Hibernensibus supputabantur, in Britanniam postea invectus, hoc tempore a Sulpicio Severo, S. Patricii in Schola Martini condiscipulo, excogitatus fuisse videtur.* (73) 410

---

(72) Conveniunt IV Magistri, Coeman in Carmine *Annaladh*, a nobis edito in Rer. Hibern. t. 1. Grat. Luc. in regno Dathiæ, Flaherteus, et Colganus in Triade, p. 180, n. 140.

(73) Aldhelmi Ep. ad Geruntium, inter Bonifacianas 44, apud Usser. p 929. Confer ann. 463 infra—Conveniebat Cyclus is cum Romano, quatenus erat annorum 84, sed valde discrepabat in eo quod non a xvi Luna ad xxiim, sed a xiv ad xx Martii, Dominicas Paschales numeraret. Romanum introduxit in Hiberniam ab initio Missionis suæ S. Patricius, ut patet ex S. Cumiani Epistola ad Segienum, in Usserii Sylloge, No. xi, ubi inquit Cyclum depravatum Hibernicum annorum 84, diversum fuisse ab illo, quem "*S. Patricius* "*Papa noster* tulit et fecit, in quo, Luna a xiv (lege xvi) usque ad xxiim. regulariter, et æquinoctium a xii Kal. "April. observatur," pag. 32. Confer Bedæ Hist. l. 2, c. 2, l. 3, c. 25, l. 5, c. 22.

Attamen Tirechanus expressis verbis inquit, "tam primi quam 2di Ordinis SS. Hiberniæ, qui *Ducem* "*secuti sunt Patricium, suum Pascha* celebrasse, a xiv luna post æquinoctium."—Paschalis centum annorum Laterculus editus a Bucherio, primo conscriptus fuit Sulpicii tempore, ut in Bucherii Comment. in Victorii Canon Paschal. c. 14, p. 252--9, in quo 100 annorum Laterculo, licet a Librariis corrupto, depravati Hibernici Cycli annorum 84, a vetere S. Patricii Cyclo diversi, non obscura se deprehendisse vestigia declarat Usser. p. 930. Confer Norris. Opera, t. 2, pag. 778.

Itaque Tirechanus, vel discrepantiam inter duos Cyclos annorum 84 non intellexit, quod proclive erat, cum ambo essent Periodi annorum 84, vel cum esset vir bonus, consulere voluit Ecclesiasticæ unitati, idque eo melius efficere putabat, si fratribus persuaderet, non alium fuisse utriusque Ordinis Cyclum, quam Romanum. De Hibernorum Cyclo depravato doctissimus omnium scripsit Cardinalis Norrisius, in Operum tomo 2, Veronæ 1729, pag. 778.

Primus Cyclus annorum 84 incæpit Romæ, ante natum Patricium A.D. 298, ac proinde secundus anno 382, quo adhuc vix xm. attigit annum.

A.C.
410 *Roma capta ab Alarico ix Kal. Sept. anno uno post Hispaniam occupatam a Vandalis, ut in Orosio Hispano coævo, in Prospero, et Cassiodoro.**

Ailbe Imleacha do thigheacht on Roimh, an Easpog do chraobhsgaoile an chreidhemh an Eirinn. *Annal. Inisfal. MS. Dublin.*

Albeus Imlecensis venit a Roma Episcopus, ad prædicandam fidem in Hibernia.—(Annus adventus Albei incertus est; obiit anno 527.)

Hoc tempore floruit Ninianus, Candidæ casæ Episcopus. †

416 *Celestius Monachus Hibernensis Pelagianus, in Concilio Carthaginense præsens damnatus, ad Innocentium Papam appellavit. S. Aug. Ep.* 90.

* Pagius tamen in Critica ad Baronium, demonstrare nititur, Romam ab Alarico captam anno 409, Idacio narrante captam *Honorio VIII* et *Theodosio Coss;* cui adhæret Bouquet, Historiens des Gaules, t. 1. —Anno tamen 410 captam fuisse, *Coss. Vereno solo*, pro Cardine Chronologico statuendum est, ut in Prospero, Socrate vii, 10, Sozom. ix, 6, Oros, vii, 39, et 48.

† NOTANDA DE NINIANO.

Australes Pictos ad fidem convertisse dicitur Ninianus, ut in Butleri Vitis SS. et aliis passim. Sed nec Beda nec alius aliquis vetus auctor, fide dignus, totam Pictorum Australium gentem convertisse declarat. Chronicon Saxonicum non nisi Bedæ verba adducit, et Chronicon Pictorum omnino silet de Pictorum conversione et de Niniano! Bedæ verba sunt—" Australes Picti multo ante (S. Columbæ adventum ex Hibernia) tempore, " *ut perhibent*, relicto errore Idolatriæ, fidem veritatis acceperunt, prædicante eis verbum " Nynia Epo. Rev.mo. et SS.mo. viro de natione Brittonum, qui erat Romæ regulariter " fidem et mysteria veritatis edoctus, cujus Sedem Episcopalem, *S. Martini* Epi. nomine " et Ecclesi ainsignem, ubi ipse etiam corpore, una cum pluribus SS. requiescit, jam " nunc Anglorum gens obtinet. Qui locus, ad Provinciam Berniciorum pertinens, vulgo " vocatur ad *Candidam Casam*, eo quod ibi Ecclesiam de lapide, insolito Brittonibus " more, fecerit." (74)—Itaque non nisi *dubie* scribit Beda de conversione Pictorum Australium, neque eo tempore Gallovidiam, ubi Ecclesiam condidit Ninianus, Picti

(74) Bed. l. 3, c. 4.—Ligneæ erant Domus et Ecclesiæ Brittonum et Hibernorum. Ecclesias construebant Hiberni, inquit Beda " *non de lapide sed de Robore secto*."—Vide Descriptionem Ecclesiæ S. Brigidæ Kildarensis in Rer. Hibern. t. 1.—Ex Cogitoso—De S. Malachiæ Ecclesia Dunense S. Bernardus inquit—" Oratorium a " S. Malachia consummatum fuit, de lignis quidem levigatis, sed apte firmiterque contextum. Opus *Scoticum*, " pulchrum satis." Vita Malachiæ, c. 8. Beda, l. 3, c. 25, Cogitosus, c. 35.

A. C.

Anno hoc 416 *natus est S. Ibarus, in Dalaradia, Regione* Cruthenorum, 416
(i.e. Pictorum Hiberniæ) in agro maritimo Dunense, in quo Monasterium Benchorense postea conditum est a S. Comgallo. Aranicas Insulas in mare occidentali visitavit, et postea Scholam celebrem, simul cum Ecclesia, condidit in Insula Beg-Erin, *ubi grandævus obiit A.D.* 500. (75)

Amatori Antisiodorensi successit S. Germanus, (76) *Romani in Britannia*
adhuc manentes, thesauros suos partim in terram absconderunt, partim in 418
Gallias portarunt, quos autem absconderunt postea inveniri non poterant. (77)

Theodosius Constantium in Imperii consortium assumit. Celestius Pelagi-
anus ex Italia pellitur Edicto Imperiali. (78) *S. Hieronymus moritur.* 420

Notanda de Niniano.

occupaverunt. Pars enim erat Provinciæ dictæ a Valentino *Valentia*, quam Romani et Brittones adhuc tuebantur et incolebant. Non inter Pictos itaque, sed inter comprovinciales suos Brittones, Ecclesiam suam condidit Ninianus, neque ulla alia Ecclesia legitur condita in partibus Pictorum Australium, ante tempora Kentigerni. Extat præterea vita vetus Niniani, Hibernice scripta, cujus meminit Usserius, pag. 1059, quo Ninianum, *deserta Candida Casa,* Hiberniam petiisse, ibique in amœno loco, *Cluan Conaire* dicto, sive secessu Conarii, Cœnobium condidisse, et post multos annos Vitæ solitariæ ibi transactos, obiisse declarat; Beda quidem apud Candidam Casam sepultum narrat, sed verba *ut perhibent* famam incertam indicant, et quamvis Vir doctus T. Smith obitum ejus referat ad annum 432, nullum auctorem testem adducit, neque id colligere potuit aliunde, quam ex Vita Niniani, scripta ab Aileredo Abbate Rievallense, anno 1150.

---

(75) Conchubran in vita Monennæ, sive Modwennæ, l. 2, qua nullam vetustiorem, vel editam, vel MS. novit Usser. Primord. p. 794.—Item Vita Brigidæ, scripta sæculo vii°. ab *Ultano hua Conchubhair*, de Ardbraccan, l. 2, c. 14. Vita S. Abbani, apud Usser. ib. et Vita S. Mel, apud Colgan. Febr. 6.—De Ibaro vide infra, pag. 87, ubi annus primus Episcopatus ejus perperam refertur ad annum 420.—Similia metachronismata notanda sunt in Chronico Saxonico, ubi Palladius in Hiberniam dicitur venisse anno 429, Patricius anno 430, Roma capta dicitur a Gothis anno 435, et Romani Britanniam penitus deseruisse dicuntur anno eodem. Gibsoni ed. pag. 11. 4to. Oxon, 1692.

(76) Vita S. Germani scripta a Discipulo suo Constantio, in editione Maurina Rer. Gallicar—" Recueil des " Historiens des Gaules," par Bouquet, t. 1, p. 642.

(77) Ita Ethelwerdus " in nono anno post eversionem Romæ a Gothis," &c. apud Usser. p. 608, et Chron. Saxon. Gibson, p. 10.

(78) Edictum edidit Norris. in Hist. Pelag. Operum, t. 1, Veronæ, 1729, pag. 137, 197, &c.

A.C.

Kl. Iobhar Inbhar do thigheacht on Roimh an Easpog go h Eirinn 7 insibh Arainn 7 for Maighe Geisill da meimradh ris 7 a hadhlacadh iar sin an Inis beg Eire in uib Ceinnseolach.

Ibarus Inverensis venit a Roma Episcopus Hiberniam, et ad Aranias Insulas et campum Gesil, et incolæ ab eo ad fidem conversi, et sepultus est postea in Insula Beg-Erin, in regione Censelach. Annal. Inisfal. MS. Dublin.

420 *Initium Regni Pharamundi primi Regis Francorum.* (79)

422 *Cum Scoti a Circio, (i.e. ex Hibernia) et Picti ab Aquilone Britanniam conculearent, prima illa multorem annorum vastatione commemorate a Gilda, Britanni subjectionem Romanis iterum promittentes, ab Honorio Augusto Legionem impetrarunt, quæ, pulsis hostibus, eos ex imminenti captivitate liberavit.* (80)

424 *Ercus primus Slanensis* Eps. *nascitur, quem anno ætatis xc quievisse, A.D.* 519, *narrant Annales Ultoniæ, et Usser, p.* 1047, *et* 1126.

425 *Gildas Albanius natus est, qui, ætatis anno xxx, (Christi* 455*) regnante Chlodovæo, Merovei filio, in Galliam transiit, quo tempore Gildas Badonicus nondum natus erat.* (81)

Secunda dira vastatio a Gilda memorata, incidit in hunc annum, Dathiæ Regis Hiberniæ xxm. (82) *Valentinianus iii Gallionem Ravennatem cum alia Legione misit, quæ Britannis opem ferret, eosque in fide Romanis debita subjectos contineret. Ita Gildas, Sabellicus, Blondus.*

426 *Gallio Britanniam perveniens, Scotos et Pictos, anniversarias prædas, autumnali tempore, agentes,* (83) *trans maria fugavit, finem imponens 2dæ dirissimæ vastationi commemoratæ a Gilda, de qua Sabellicus inquit—*

---

(79) Prosperi Chron. ed. Bouquet, Historiens des Gaules, t. 1, p. 638.—Chron. Saxon Gibson, p. 10, id perperam refert ad ann. 425. Vide infra, ann. 428.

(80) Hæc fuit prima a Gilda commemoratæ dirissima vastatio, quæ (pulsis hostibus) terminavit hoc anno—2da incæpit anno 425, tertia anno 431, juxta Usserium, quem sequitur Flahert. ex Codice Lecano, sive Sliguntino, p. 414.

(81) Id declarat ipse Badonicus, se natum dicens anno obsessionis montis Badonici, i. e. A.D. 520, ut supputat ex antiquioribus Matthæus Westm. suffragante Chronographo vetere Britanno apud Usser. p. 402. Duos itaque Gildas in unum conflaverunt Caradocus in Vita Gildæ, et Johannes a Bosco in Bibliotheca Floriacense. Sunt tamen qui non nisi unum volunt, sed nulla ratione allata, præterquam quod ipsi id asserant. Deest plerumque doctrina, ubi non deest audacia. Indoctos putant, qui doctos sequuntur.—De Meroveo, vide ann. 448.

(82) Annales Firbissiorum, a plerisque Liber Lecan, ab Usserio Liber Sliguntinus dictus, crebras Scotorum ex Hibernia incursiones, regnante Dathia, contestantur, ut in Flaherteo, pag. 416.

(83) Anniversarias prædas Autumnali tempore, Beda, l. 1, c. 11.

A. C.

"*Burgundiis Galliam infestantibus, Ætius suos ex Insula (Britannia) revocare* 426
"*coactus est, &c.* Scoti, *post Legionariorum discessum, cum* Albiensibus,
"*confestim ad res novas consurgunt, navibusque circumvecti, maritima*
"*Britanniæ opida ferro et igni populantur.—Exarsisset per hæc novum*
"*bellum in Insula, nisi Valentiniani jussu, Legio, quæ Parisiis præsidio*
"*erat ab Ætio relicta, Gallionis Ravennatis ductu, Insulanis præteo*
"*affuisset.*" (84)

"*Nathi (lege Dathi)* mc Fiachrach .i. *teriit* icc sleibhe Alpa *fulmine*, ar n gabhail righe Eir 7 an domhain conuighe sin." *Chron. Scot. MS. Dublin.*

Dathias, filius Fiachrii, interiit apud 427
montes Alpios, fulmine percussus, postquam obtinuisset Regnum Hiberniæ, et Dominium Mundi, (i. e. Imperii Romani) usque adeo. (85)

In Codice Firbissiorum Lecano, sive Sliguntino, fol. 302, *b, Dathias fulmine tactus fuisse dicitur, ob violatam S. Firmini Cellam, quem Regem fuisse narrat codex iste, et abdicato regno vitam solitariam inter Alpes Deo vacasse, et in Turri* 17 *Cubitos alta, vitam transegisse declarat.* (86)

---

(84) Gallio murum inter fræta renovavit, anno 426. Muros, eorumque tempora confundit Beda.

Post Agricolam primus Imp. Hadrianus, A.C. 117, Imperii terminos in Britannia, 80000 passuum citerius quam inter æstuaria statuit, muro ducto a Tinæ ostio ad ostium Escæ, uti notat Camdenus.—Deinde Antonini Pii Legatus Lollius Urbicus, A.D. 144, recuperatis finibus ab Agricola statutis, terminos ad Aquilonem dilatavit, et muro cespititio inter duo freta munivit.—A.D. 208, Severus Hadriani Murum cespititium, vallo et firmo lapide reparavit.—A.D. 369, Theodosius terminos ad freta iterum dilatavit.—A.D. 422, Idem Murus inter freta cespititius, a Britannis ipsis inutili conamine excitatus est, nam non diu stetit. Quare anno 426 in eodem loco Gallio murum lapideum erexit. Sed anno sequente 427 revocatus, et missus contra Bonifacium in Africam, Britanniam hostibus iterum vastandam reliquit.

(85) Chron. Scottor. MS. Hibern. in Collegio Dublin. de quo vide supra Descriptiones Codicum, pag. i. Desunt plura folia in initio. Jam antea diximus, supra, p. 73, Dathiam fuisse Eochodii Regis ex Fiachrio filio nepotem, Eochodium enim 4 filios habuisse ex una uxore *Mongruadha*, et filium Niallum ex Carinna; 4 filii prioris fuere *Brianus*, *Fiachrius*, Fergusius, et Olill.—A Briano posteri ejus, Reges Connaciæ, *Hi Briunii* dicti sunt, ut infra, p. 90, not. 87. Atque hinc Tigernachus, ex ista familia ortus, appellatur in Codice Bodleiano Rawlinson, No. 488, et a Waræo, *Tigernach Hi Briuin*, ut supra in Descriptione Codicum, pag. i. Vide Colgani Triadem, pag. 137, n. 52, et Flahert. p. 358, et 374, et infra, p. 90, n. 87.

(86) Locum indicat in isto MS. Flahert. p. 416.

Hæc a quodam vetere Hibernense scripta fuere, qui Turres Ecclesiasticos Hibernorum, eorumque intentum, ac usum noverat, atque ab Anachoretis, Orientalium more viventibus, et campanas, aliasque res Sacras, Libros et Thesauros custodientibus, habitabantur; utpote e petra constructi ab imo ad summum, quia Ecclesiæ, aliaque ædificia Hibernica, cum e ligno constructa essent, facilime et frequentissime comburebantur. Ante Campanilium usum invectum, constructi fuere turres isti, referente Gratiano Lucio, pag. 133. Postea tamen usus inolevit, ut campanis in eorum culmine appensis, campanilium vices gererent.

A. C.

428 Laoghaire mc Neill criochad 7 caig bliaghana a Righe Teamhair go torchur le Laighnibh e a Sleamnaighe Life, oir do rad ratha Greine 7 Easga na hiorradh an Borumha ar Laighnibh iar na gabhail doibh aceach, 7 nior chomhlion san doibh. *Annal. Inisfal. MS. Dublin.*

Laogarius filius Nialli regnavit annis xxxv, Temoriæ, donec occisus esset a Lageniensibus in vetero campo Liffiense. Juravit enim jusjurandum suum, per Solem et Lunam, non exacturum se Boum tributum a Lageniensibus, postquam captivum fecerunt eum in prælio, et non stetit promissis.

Laogarius hic Nialli filius, primus fuit Rex Christianus Hiberniæ, regnavitque annis 4 *ante adventum Patricii, et xxx postea; xxx tantum annos ei tribuunt plerique, illi vero xxx accipiendi sunt* " *ex quo* J. Christi familiæ " nomen dedit," *ut in Codice Lecano, fol.* 306, *a.—Gildas Modudius pariter, in Carmine de Regibus Christianis Hiberniæ, incipiente* " Eire og Inis na Naomh," *in Rerum Hibern. t.* 1, *Regum Christianorum Catalogum metricum deducit a Leogario inclusive. Leogarium baptizatum fuisse scribit Auctor Vitæ quartæ Patricii, in Triade, pag.* 41, *c.* 49. *Capituli istius titulus in margine positus est* " *Leogarius Rex, et multi cum ipso credunt, et baptizantur.*" (87) *Eadem habent vita tertia, c.* 42, *Probus in vita 5ta, c.* 46, *Auctor vitæ tri-*

---

(87) Dathiæ in regno Connaciæ successit Frater ejus *Amalgad*, eodem anno quo ei successit in regno totius Hiberniæ *Laegaire*, ut in Vita Tripartita, part ii, c. 76, Triade, p. 140, item in Libello de Regibus Hiberniæ et Albaniæ, i. e. in Flanni Synchronismis, et in Catalogo Regum Connaciæ, MS. apud Colgan, pag. 111, Triade, No. 65. Amalgadii successionem narrat pariter Liber Sligantinus, fol. 302, *b*, apud Flahert. p. 416.

Duachum, Briani filium, post Amalgadium regnasse narrat Vita Grellani in Triade, pag. 207, et Auctor Vitæ Benigni, ib. p. 203, c. 26, inquit—" Perrexit S. Patricius in Occidentalem plagam Connachtensium, i. e. " in Campum *Siuil*, et adivit domum *Echini*, filii *Briani*, filii *Eachach* Regis Connachtensium, et Patricius " quæsivit Hospitium ab illo, et *Eachenus* negavit, et tunc Patricius reversus est ad *Domhnach-mor muighe Siuil*, " *seu Domhnach Padruig*, et ibi fundavit Ecclesiam, ubi reliquit Fulartum Epm. Et postea Rex, ductus pæni- " tentia venit ad eum, &c. Et dixit ei Patricius tu non eris Rex, et ex te non erit Rex usque ad commotionem " sæculi. Et frater junior de filiis *Briani*, qui vocabatur *Duachus Galach*, ad S. Patricium ait, Ego sum Rex, et " S. Patricius tu Rex eris, et de semine tuo erunt Reges in æternum. Et crediderunt filii Briani in illa hora " Domino per Patricium, et baptizati sunt excepto Echino," &c. Attamen immediate Amalgadio non successit Duachus, sed *Olildus Molt*, usque ad ann. 483, et tunc *Duachus*—Regio Connaciæ quæ ab Anglis *Tirawley* dicitur, dicitur Hibernice *Tir-amalgaid*, ab Amalgadio isto.

Scribit Avus meus in margine Exemplaris Stowensis Ogygiæ, p. 416—*Oilill-molt in diaidh Amalgadha anis T.* " *ccccxlviii, agus a eic cccclxxxiii, no faoi an tuairim sin, agus xv bl. na Righ Connacht ria bheith na Righ Eirionn.*" (i. e. Amalgadio successit in regno Connaciæ Olildus Molt, Dathiæ Regis filius, A.D. 448, et obiit idem Olildus, Rex Hiberniæ totius, anno 483. Natus est Olildus is A.D. 423, vel circiter, et fuit 15m. annis Rex Connaciæ, priusquam fuisset Rex Hiberniæ.)—Aidi Regis Connaciæ, medio sæculo vi, Genealogiam exhibet Colganus ex libro Lecano, seu Sligantino, et ex Selvacii sanctilogio, in AA. SS. pag. 331. " *Aodh mc Aedha, mc Lugaid, mc* " *Dathi, mc Fiachra.*" Alius erat *Lugad*, Laogarii filius. Confer Triad. p. 180, n. 140, et infra, n. 90.

A. C.

partitæ, pag. 128, "*Rex igitur Laogarius, et aliquot hominum millia cum eo,* "*amplectuntur fidem Christi.*" (88) *Cum itaque Vir Sanctus videret Regem* "*jam* tandem superatum, *et in* alium hominem mutatum, *ait ad ipsum,* "*quandoquidem obtemperaveris, et paratus sis in* proposita veritatis via "ambulare, *nec sceptro nec vita privaberis. Sed annis multis vives, et* "*regnabis; quia tamen mihi et doctrinæ Cælesti tam pertinaciter restitisti,* "*et in via veritatis, tot signis monstratæ, ambulare recusasti, Regni sceptrum* "*de semine tuo, in fratrum tuorum progeniem transferretur, tua posteritas* "*eorum inserviet posteritati.* (89)

"*Tunc Regina Angusa nomine, genua flectens humiliter, virum Dei* "*Deprecatur, ut istius duræ sententiæ dignetur mitigare rigorem, et saltem* "*ea non feriatur infans, quem ipsa tunc in utero gestabat. Annuit Vir* "*S. dicens, mea maledictio ei non nocebit, donec ipse propriis exigentibus* "*demeritis, mereatur maledici, &c.—Et ita evenisse, eventus evidenter mon-* "*stravit. Nam* Lugadius, *filius qui tunc in utero matris gestabatur,* "*Regnum postea universæ Hiberniæ obtinuit, tenuitque usque dum quadam die,* "*iter agens, venit ad locum quendam* Achad-Farcha *appellatum, ubi conspiciens* "*quandam Ecclesiam, in colle positam, ait numquid ista est Ecclesia istius* "*Clerici, qui iniquo Prophetiæ spiritu, prædixit, nullum de Leogarii Patris* "*mei semine Regem Principem proditurum? et statim ac hæc protulit,* "*fulminis e cælo missi ictu extinctus, illico interiit.*" (90)

---

(88) Baptizatus est post Pascha anno 433. Chronologicas rationes indicat Auctor Vitæ Tripartitæ MS. apud Usser. Primord. pag. 815.

"Anno *nono* Regni Theodosii Imperatoris, qui post Honorium regnavit, *quarto* Laogarii filii Neill Regis "Hiberniæ, anno autem lx ætatis suæ, missus a Cælestino Papa ad prædicandum in Hiberniam, Beatus "Archieps. Patricius venit."

Idem auctor accurate conjungit annum ætatis Patricii xvi cum *nono* Nialli, quo ductus est captivus in Hiberniam, et annum ejus lx cum quarto Leogarii, et nono Theodosii, qui ambo concurrunt cum anno æræ com. 432.

In *quinto* Leogarii exorsum esse prædicare Patricium, scribit Ninius. Initium nempe deducit a Patricii adventu Temoriam anno 433.

(89) Hæc est pars historica narrationis. Quidquid de Vaticinio censeatur, at certe hanc narrationem, quæ familiæ Leogarii exauctorationem respicit, omnia monumenta confirmant.

(90) Ista narrat Auctor Vitæ Tripartatæ, qui declarat se res gestas Patricii hausisse ex vetustissimis Vitis Patricii, scriptis a *Columba-Cille,* ab *Ultano O'Conchobhar,* ab *Adamnano* Nepote Tinnei, ab *Ernano* sapiente, a *Cierano de Belachduin,* ab *Ermedo* Epo Clocherense, *Colmano* Huamaccense, et *Collato* Presbytero de *Drumrelgeach.* Utrum ita prædixerit S. Patricius, aut ex eventu ita fertur prædixisse, perinde est ad propositum nostrum. Non agitur enim de Miraculis, sed de Regum successionibus, et de conversione Laogarii, qui primus Rex Hiberniæ Christianus, etsi Apostata, jure merito appellatur.

Et certe *Lugadium* Regem, Leogarii filium, fulmine tactum interiisse, apud *Achaid Forcha* in finibus Midiæ

A C

428 *Pharamundo Francorum Rege mortuo successit Clodius sive Clovis, non confundendus cum Clodoveo.* (91)

429 Coss. Florentio et Dionysio, *Agricola Pelagianus, Severiani Epi Pelagiani filius, Ecclesias Britanniæ Dogmatis sui insimulatione corrupit, sed actione Palladii Diaconi (postea a Cœlestino in Hiberniam missi) Papa Cœlestinus Germanum Antisiodorensem Epm vice sua mittit, et deturbatis Hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigit.* (92)

NOTANDA DE S. GERMANO.

De anno primæ Missionis S. Germani 429, nulla difficultas. Sed duabus Legationibus in Britannia functus est. Primam Beda, Sigebertus, et alii perperam referunt ad ann. 446, repugnantibus Prospero, Constantio, et Petavio.

2dam refert Sigebertus ad ann. 449.—Erricus in Carmine de Vita S. Germani duas Legationes memorat, quarum prior incidit in ann. 429, quando Collegam habuit Lupum Vincentii Lirinensis fratrem, ut in Eucherio de laude Eremi, ad Hilarium Arelatensem. Annum 429 assignat item Vita Lupi, apud Bollandianos 29 Julii, et Bouquet t. 1, p. 644. Vitam Lupi edidit Petrus Boschius, qui pluribus argumentis probat, contra Pagium, Lupum electum fuisse Epm Trecensem, sub finem anni 426.—Germanum e Britannia rediisse anno 430, manifeste patet ex Constantio. 2dam Legationem refert ad ann. 447 Bouquet in Indice Chronologico, t. 1, p. clxi, et ex Constantio ib. p. 643, et ex anno obitus ejus 448, ib. Episcopatum tenuit annos xxx, dies xxv. Obiit nempe anno quo Meroverus regnare incæpit. ib. p. 640, ex Chron. Marcellini Com.

---

orientalis, scribit auctor Vitæ S. Benigni, in Triade, p. 172, n. 44, et *Gildas Moduda* in Carmine Hibernico, a nobis primum edito in Rer. Hib. t. 1, itemque Annal. IV Mag. ad ann. 503. Alius erat *Lugadius* Dathiæ filius, de quo supra, not. 87.

(91) Vide supra, pag. 88. Prosperi Chron. ed. Bouquet, Historiens des Gaules, t. 1, p. 628. Bouquetus tamen in Indice Chronologiro tomi istius, id refert ad ann. 427. Fuit autem Clodius Pharamundi filius, et regnavit annos fere xx. Prosper enim ait Merovæum cæpisse regnare anno 448 vel 449, ad ann. nempe Theodosii xxv. Clodii initia refert Petavius ad ann. 428 vel 429. Benedictini in opere egregio *l'Art de verifier les dates,* t. 1, p. 531, Merovei initia referunt ad 448.

(92) Prosper ibid pag. 630.—Contra vero, in eodem Bouqueti tomo p. 642, extat Vita S. Germani, scripta a Discipulo ejus Constantio, in qua S. Germanum a Synodo Gallicana missum testatur, et simul cum eo Lupum Trecensem, Vincentii Lirinensis fratrem, quod et Beda confirmat, Hist. l. 1, c. 17. 18, 19, cum Johanne Diacono in Vita Gregorii M. l. 2, c. 39, et Aimon. de Gest. Francor. l. 3, c. 74.

A. C.

Victoria Alleluiatica parta per Britannos, contra Pictos et Saxones. (93) 430

Anno Theodosii Junioris viii, recedente a Britannia Romano exercitu, cognita Scoti et Picti reditus denegatione, redeunt ipsi, et totam ab Aquilone Insulam pro indigenis muro tenus capessunt. Beda in Chronico.

"Basso et Antiocho Coss." *tertiam Scotorum et Pictorum dirissimam* 431 *vastationem, a Gilda memoratam, referunt Beda et Ado ad annum hunc, Theodosii a morte Honorii viii, ut in Beda, l.* 1, *c.* 12.

Iisdem Coss. ad Scotos in Christum credentes, a Papa Cælestino Palladius primus Eps missus est, post ipsum S. Patricius. (94)

Ad Scotos in Christum credentes, ordinatus a Papa Cælestino Palladius, primus Eps mittitur. (95)

Eodem anno, Palladio ex Hibernia pulso, S. Germanus Discipulum suum Patricium, tum secum commorantem, Romam mittit simul cum Segetio Presbytero, qui morum ipsius testimonium ferret, ut benedictione Apostolica fultus, eandem Missionem susciperet.—Erricus Antisiodorensis in Vita S. Germani, l. 12, *hæc scribit*—"*Ad S. Cælestinum, Urbis Romæ Papam,* "*per Segetium Presbyterum suum, eum* (*i. e. Patricium*) *direxit,* (*i. e.*

---

(93) Constant. de Vita S. Germani, l. 1, c. 28.—Miracula quæ a Germano et Lupo in Britannia facta narrantur a Constantio, iisdem fere verbis repetita leguntur a Beda, Hist. l. 1, c. 17, 18, 19, ab Errico celebrantur versibus Heroicis, in l. 3 de Vita Germani, et iterum ab eodem in Cap. ult. l. de Mirac. S. Germani.

Constantius, Presbyter Lugdunensis, doctus juxta ac pius, is fuit cui octo primos Epistolarum libros dicavit Sidonius Appolinaris. Scripsit 2.bus libris Vitam Magistri sui Germani, soluta oratione, quos Versibus expressit libris sex, *Erricus*, Monachus Antisiodorensis, qui Parisiis excusi sunt anno 1543. De Errico et Constantio vide Sigebertum, de Viris illustr. et Chron. ejus —Quæ de legatione 1. Germani refert Constantius, leguntur in l. 1, c. 19 et 23, MS. Cotton. et in Surii t. 4, Julii 31. Quæ autem de Victoria Alleluiatica habet, leguntur in l. 1, c. 17, 18, et 19 Bedæ, itemque in l. 1, Miraculorum ejus, ab Errico; narrantur etiam a *Ninio*, (al. Nennio.)

(94) Verba sunt genuina Mariani Scoti, nunc primum edita ex MS. pulcherrimo, coævo, et antiquissimo, in Cottoniano, Nero, c. v, folio 134. "Exemplar perpulchrum et emendatum, ubi plura extant quam in edito "Basileæ 1559, et apud Pistorium (in Rer. Germ. Scriptoribus) frustra quæruntur." Catal. Cotton. fol. Lond. 1802, pag. 234.

(95) Prosperi Chron. in Rer. Gal. t. 1, Paris, fol. 1728, pag. 638, Opus Mauriniano—Benedictinum, omnibus numeris absolutum, aliter intitulatum "*Historiens des Gaules et de la France, par Dom Martin Bouquet, Pretre et* "*Religieux de la congregation de S. Maur.*"

Consentit verbum verbo editio Labbei, in Nova Bibliotheca MSS. itemque Bibliotheca PP. t. 6, et Beda tam in Chronico, quam in Hist. l. 1, c. 13, ubi vir doctus T. Smith inquit in nota "Verba hæc (i. e. *primus* "Episcopus, et *credentes* in Christum) sunt antiquissimorum Bedæ MSS. nec ullam admittunt mutationis "suspicionem."—Consentit editio Du-Chesnei Rer. Francicar. t. 1, p. 205, itemque Freculphus et Ado, et Marianus Scotus in Codice prædicto Sæculi xi, in Cottoniano.

A.C.

"S. Germanus) qui viro præstantissimo probitatis Ecclesiasticæ testimonium, "apud sedem ferret Apostolicam, cujus judicio approbatus, auctoritate fultus, "benedictione denique roboratus, Hiberniæ partes expetiit."

432 Padraicc do thigheacht on Roimh na n Easpog an Eirinn, 7 an creidiomh do chraobhsgaoil ann. Aongus mac Nadfraoi Rígh Caisil 7 Desmumhain, 7 Carthan Fionn mac Bloid mac Cais Righ Tuadhmumhain, 7 moran ele do bhaisde dho.—*Annal. Inisfal. MS. Dublin.*

Patricius venit a Roma Episcopus in Hiberniam, et fidem devote prædicat ibi. Aongusius filius Nadfrachi Rex Casseliæ et Desmoniæ, i. e. Australis Momoniæ, et Carthanus Albus, filius Blodii, filii Cassi, Rex Thomoniæ, i. e. Borealis Momoniæ, et plurimi alii baptizantur ab eo. (96)

432 *Coss Aetio et Valerio, Patricius Scs, genere Brittus, a Cælestino Papa consecratus, et ad Archiepiscopatum Hiberniæ missus, ibi per annos lx, signis atque mirabilibus prædicans, totam Insulam convertit ad fidem.* (97)

Florentii Wigorniensis de eadem re verba adducuntur a doctissimo Gibsono in nota ad Chronicon Saxon, ann. 432, sic—" Patricius sanctus, genere Brittus, a S. Cælestino Papa consecratus, et ad Archiepiscopatum Hiberniæ missus, ibi per annos lx, signis atque mirabilibus prædicans, totam Insulam Hiberniæ convertit at fidem." (98)

" Kl. *iii. Ab incarnatione Dni* CCCC.XXXII.

" Kl. *vi. A morte* Concullaind *Herois usque ad hunc annum* CCCC.XXXI. "*A morte* Concubuir mac Nessa CCCC.XII *anni sunt.—-Patricius .i. Archi- "episcopus in Hiberniam venit, atque Scotos baptizare inchoavit, nono anno "Theodosii Minoris, primo anno Episcopatus Sixti,* XLII *Episcopi Romanæ Ecclesiæ, in iiii anno* Laogaire mac Neil." (99)

---

(96) Id est, postea baptizantur ab eo. Momonia enim non ante annum 449 visitavit.

(97) Ex Mariani Codice Cotton. prædicto, et ex MS. Usser. Primord. p. 881.—Consentit Chronicon Pictor. editum ab Innesio, et a Pinkertono ex Codice Colbertino, quatenus adventum S. Patricii Hiberniam, refert ad Regnum *Drusti centum præliorum*, qui regnavit ab anno 414 ad 452, et ait " In xix anno Drusti filii Erp. " Patricius Eps. Scs. ad Hiberniam pervenit Insulam."

(98) Chron. Saxon. pag. 10, not. 2, ex Florentio, qui Marianum fere ad literam, secutus est.

(99) Chron. Scottor. MS. Dublin.—Cælestinus I. Papa xli, obiit viii Id. April. eodem anno 432, quo S. Patricium misit in Hiberniam. Successit ei Xistus, qui Presbyter, Pelagianos tam strenue oppugnavit, ut a S. Augustino laudari meruerit, Epist. cv. Pervenit Patricius Hiberniam anno primo Xisti, ultimo Cælestini. Xistus electus fuit die 28 Aprilis, et pervenit Patricius Hiberniam exeunte anno isto 432, Laogarii Regis anno quarto

A.C.

"*Ab incarnatione Dn̄i nr̄i Jh̄u Xp̄i usque ad hunc annum*, cccc.xxxii 432
"*anni sunt. A morte* Concullain *Herois* cccc.xxxiv. *A morte* Conchubuir
"mc Nessa cccc.xiii." "Kl. *Patricius Ep̄s Hiberniam tenet*." (1)

Præcipua quæ de S. Patricii gestis in Hibernia, hoc anno memorantur, hæc sunt.—Appulit ad Portum Inbher Dea, *haud procul a loco dicto* buidh-cloch, *nunc corrupte* Wicklow, *in regione* Crioch Cualan, *percelebre propter aurifodinas ibi a Phœnicibus inventas*, (2) *propter haud procul distantem locum a Phœnicibus* Promontorium Sacrum *appellatum, propter Altare Druidicum in ora ista, dictum* Ardcloch, *sive Lapis altus, hodie* Arklow, (3) *propter Nundinas, sive Conventiones populorum*, Aonach Carmain *dictas, haud longe a Promontorio Sacro solitas celebrari, et propter Druidarum Sacrificia, quæ sub æquinoctio autumnali fiebant*, (4) *sperans nempe, se aliquid prædicando profuturum, si eo tempore et loco verum Deum revelaret, quamvis Palladius. anno præcedente, ex eadem regione discedere coactus esset*. (5)

Renitentibus autem populis, spes eum similiter fefellit. Discessit itaque, baptizato quodam Sinello, qui, eo prædicante, primus Hibernorum fidem Christi amplexus est.

Discedens inde navigavit Dalaradiam, sperans se veterem Dominum 432
Milconem, *a quo dira servitute olim oppressus erat, a Diaboli servitute liberaturum. Solvens itaque, et juxta fines* Bregensium, *ad sinistram flectens*,

---

exacto, quinto fluente. Annum incipiebant Ethnici a *La Baal tinne*, i.e. die Ignis Baal, i.e. ab æquinoctio vernali, sed postea translatum est festum istud Ethnicum, ad diem Paschali tempori subsecutivum.

(1) Annal. Inisfal. Codex MS. Originalis, Rawlinson, No. 503, folior. 56, in 4to. Membran. fol. 9, col. 3.—In hujus Codicis folio 40, Columna 3tia, hæc leguntur—

n u m u h o n o r a t u r s i n e

n o m o n u l l u s a m a t u r

(2) "Regnante Tigernmasio, 26° Rege Hiberniæ, Aurifodinæ repertæ; Scyphos et crateres ex auro et "argento, aurifice *Ucadano de Cualan*, apud *Fothart*, in Liffei amnis margine orientali confluente, confici primus "Rex iste curavit." Flahert. p. 195. Confer Rer. Hib. t. 1. Indice ad Prolegomena, voce *Aurum*.

(3) *Ardcloe* et *Wickloe* exotica nomina censuit Waræus, Antiq. Hib. p. 176. Sed pura sunt Hibernica.

(4) Rer. Hib. t. 1, Prolegom. parte i, ab initio ad pag. 70, item Catalog. MSS. Stowensium, Buckinghamæ, 1818, vol. 1, Indice, vocibus *Carman*, *Carne-soir*, *Taltin*, et infra, p. 97, n. 9, p. 98, n. 13.

(5) De Druidibus Hibernicis. Vide Prolegomena. parte i, et Indices voce *Druidæ*.

A. C.

cursum dirigit in Ultoniam, et venit ad Bovindi fluminis ostia, ut Discipulorum necessitatibus subveniret. Inde, absque ulteriori mora profectus, iter continuavit, et ad lævam relinquens Conallam Muirthemnensem, *et Australes Ultoniæ oras, pervenit ad* Inbher Slane, *in sinu nunc dicto Strangford, ubi e navi egressus, a* Dichone, *loci Dynasta, benigne exceptus est.*

Hujus Dynastæ munificentia, obtinuit locum construendæ Ecclesiæ, Sabhal *(i. e. horreum) dictum, 2 milliaribus distantem ab ipsius Munimento* Duno, *in Regione nunc dicta* Lech Cathail, *ubi primam in Hibernia Ecclesiam fundavit, in agro Dunense.*

433 Dichuone *relicto, antiquum Dominum suum Milchonem, Dalaradiæ borealis Dynastam,* (7) *Christo lucrifaciendum adiit; sed re infecta, in terram Ulidiæ, i. e. Dunensem, reversus est, ubi plurimos ad fidem convertit.* (8)

Cum autem appropinquaret Pasha, statuit in specioso Bregarum campo, ubi Temoria, *totius Hiberniæ Regia, sita erat, Festum istud agere, et coram Rege et Magnatibus, Legationis suæ intentum, in nomine* Dni, *notificare. Navigium itaque iterum conscendit, in portu de* Inbher Slainge, *sive* Slane, *et appulit iterum ad Portum de* Inbher Colptha, *apud ostia fluminis Bovindi. Ibi navigio curæ Discipuli sui Lumani relicto, profectus est ad locum* Ferta-fer-feig, *dictum, (sepulchra Feighiorum) ubi, fixis Tentoriis, rogum Paschale sub noctis initium accendit, ita ut a Druidibus, tum Temoriæ congregatis, videretur. Contigit præordinatione Divina, quod eadem nocte, Solemnitas istius gentis suprema, vulgo* Feis Teamhra, *i. e. Encænia Temorensia appellata, venerit celebranda, ad quam, sancita lege, non tantum totius regni Principes, Proceres, et circulorum Præfecti, sed et Druidum Magistri, ad sacrificia immolanda, aliasque observationes convenire debebant. Lege etiam severissime cavebatur, ut omnes*

---

(6) Bregia regio erat inter flumina Bovindum, et Liffeum; limitata a mari ad orientem, a Liffeo et a Regione *Hi Cinselach* ad austrum; complectabatur tota in vetere Midia, habens Louthiam a Septentrione, et Lagisiam ab Occidente, ita ut amœna planities, dicta *Mag Life*, i. e. Campus Liffici, esset tota in Lagenia, ubi erant Ecclesiæ *Cill Usaile*, *Cill Cuilin*, et *Mactalii* —Lagisia sita erat ad occidentalem Liffici marginem in Lagenia, eratque posterioribus sæculis Regio familiæ nobilis *O'More*.

(7) Dalaradia in Australem et Borealem divisa erat—Australem habitabant *Cruthem*, i. e. Picti Hiberniæ, in quorum Regione condidit Comgallus Monasterium Benchorense, ut in Adamnano. Hæc pars Dalaradiæ ab Anglis dicta est "*South Clan-Hu-boy.*" Tendebat autem Dalaradia ipsa 30 milliaribus in longitudine, a mari ad occidentem, versus lacum *Neagh*. in agro Dunense, et Antrimense.

(8) Vita Tripartita inquit omnes Ulidios convertisse, i. e. Agri Dunensis incolas, inter quos Monasterium suum dilectum *Sabhallum* condidit, ubi obiit anno 493.

A.C.

ignes per universas Regiones (Bregarum) ista nocte extinguerentur, et nulli liceret ignem reaccendere, nisi prius Temoriæ Rogus Sacrificiorum extrueretur. Cum ergo Regi et Proceribus congregatis innotuisset, ignem in Campo Bregarum accensum esse, animo et vultu commoti sunt contra tanti delicti authorem.—" Mandat ergo Rex equos et currus illico parari, et cum pro- " ceribus et aula, dirigit iter versus locum, et in fine noctis accedens, curat ad " se vocari servum Christi Patricium, et mandat ut nullus advenienti assurgat, " honorisve, vel reverentiæ signum exhibeat; nec fuit ullus qui ei assurgeret, " præter unum Ercum, sive Ercum, *filium* Degadi, *de* Slaine *oppido Bregarum " oriundum, qui multo ante de virtutibus S. Patricii audierat, et credidit ibi, " et a S. Patricio postea baptizatus, et Episcopus* Slanensis *in patria sua " ordinatus est."*

Dum vir Dei de causa ignis accensi expostularetur a Rege, et ille inciperet de vero lumine loqui, et fidei Christianæ Mysteria explicare, insurrexerunt in eum Druidæ. Sed Rex et Regina timore perculsi sunt. Tunc Rex, dolose simulans, invitavit eum Temoriam die sequente, promittens se in Christo coram proceribus crediturum.—Attamen loca per quæ Sanctus transiturus erat, variis instruxit insidiis, quibus e medio tollendus erat. Statuit autem Patricius proficisci et discrimen imminens Divinæ dispositioni relinquens, promisit die sequente accessurum.—Itaque cum octo e Discipulis progressus, et Benigno puero, qui Sacrum Bibliorum Codicem gestabat, per medios hostes illæsus, Temoriam usque pervenit.—Die ista, quæ fuit Sacratissima Paschæ Dominica, tractabantur Proceres Regni Regali convivio, a Rege, ut moris erat, in sua Aula Temorensi, et cum de S. Patricio et præteritæ noctis confusione sermones miscerent, ecce comparuit inter eos. Sed nemo ei assurrexit præter Dubtachum

---

(9) Hanc narrationem ex Vita tripartita, in pluribus antiquissima, excerpsi. Eadem iisdem fere verbis narrantur Sæculo xmo. a Probo, l. 1, et in fine l. 2di, Sæculo viii a Tirechano, apud Usser. Primord. p. 848, et a Maccutheno, ib. p. 850.—Notandum est, anno isto 433, Paschalem Dominicam revera incidisse in diem Martii 26, cum Hibernorum Festivitate Druidica concurrentem, ad æquinoctium vernale. Præterea Vitæ 2dae Auctor inquit de Temoria " sitam fuisse in Campo Bregiensium, ubi maxime Caput Gentilitatis et Idolatriæ " præstiterat." Triade, p. 15, c. 34.

(10) *Slania* sedes Episcopalis S. Erci, posterioribus Sæculis unita fuit in unam sedem cum *Midense*, *Trimense*, et cum sedibus *Duleek*, *Dun-Seachlin*, *Foraria*, *Kilskire*, *Ardbracan*, Christopherus Flemingus Baro Slanensis, et Thesaurarius Hiberniæ, regnante Hen. VIII, et uxor ejus Elizabetha Stukeley, fundaverunt in Slania Monasterium Franciscanum anno 1512. A Flemingiis transiit Slania ad Cunninghamos, Baronum de Fleming titulo extincto.

A. C.

mac Lugair, *Archipoetam Regis, et adolescentem ex ejus Discipulis,* Fiechum *nomine, qui in Ecclesia Sleptensi sepultus est.* (11) Dubhtachus *hic est primus qui Temoriæ fidem Christi amplexus, a viro Dei postea baptizatus est.*

Tum Sanctus, vocatus ad Regem, in suo strato mensæ accumbentem, jussus est accumbere. Rex enim eum illæsum, et Druidum confusionem videns, timensque scelerum suorum præsentem vindictam, et ipse, et aliquot hominum millia cum eo, fidem Christi amplexi sunt. (12)

Peracta hac cum Rege et Druidibus concertatione, ad locum Agonis Regalis Taltin *dictum, in Midia, perrexit, ubi Regiæ nundinæ, et publici Regni Ludi, et certamina quotannis fieri solebant. Ibique prima feria veniens, (i.e. die Dominica) convenit* Carbreum, *Nialli magni filium, Laogarii fratrem, quem cum Vir Dei videret hominem esse inveteratæ malitiæ, declinavit ad fratrem ejus* Conallum, *qui lætus eum excepit, et in doctrina Christi instructus, baptizatus est.* (13) *In loco isto, ubi erat Aula sua, Conallus dedit Deo et S. Patricio Ecclesiæ extruendæ fundamentum, quod pedibus ejus lx pedum erat.*

---

(11) Conveniunt Vitæ antiquæ S. Patricii, Fiachum hunc "in sua Civitate Sleibhte, juxta flumen Berbha, "in Campo Ailb" obiisse. Scholiastes ejus in Triade, p. 4, inquit "Flacho ejusque successoribus totius "Lageniæ Archiepiscopatum collatum fuisse."—Sed Cogitosus Sæculo vii, inquit Kildariam suo tempore Lageniæ Metropolim fuisse, Auctor itidem antiquus Vitæ *Aedani*, sive *Moaedogi*, primi Episcopi Fernensis, Ecclesiam istam Archiepiscopalem fuisse, auctoritate Brandubii, Regis Lageniæ, declarat, consentiente Synodo Magno Lageniæ. Primordia, pag. 864.

(12) "Obstinatissimus Rex Laogarius, cum aliquot millibus, tandem credit." Colgan Triade, pag. 661, ex Vitis S. Patricii vetustis, in Triade, p. 16, c. 41, p. 41, c. 49, p. 55, c. 45, p. 128, c. 68.—Vide supra notam , ad ann. 405.

(13) S. Columbæ genealogiam, ab hoc Conallo deductam, breviter notat Adamnanus, in Vita Columbæ. Eandem Genealogiam, Avi mei manu scriptam, inveni in Margine exemplaris Stowensis Primordiarum Usserii, his verbis, pag. 689.—"*Columb.-Cille mc Feidhlim, mc Fergusa Ceinnfhoda, mc Conaill Gulbain, mc Neill naoi n Giall:*"—non ergo a Conallo Crimthano, Nialli pariter filio, ut quidam scribunt, sed a Conallo *Gulbanio*, a S. Patricio benedicto, originem traxit S. Columba, uti et familia de Tirconnel.

Dominicam diem qua S. Patricius Talteniam venit, fuisse Dominicam in Albis anni 433, somniarunt nonnulli recentiores. At Ludi Taltenii non eo anni tempore celebrabantur, sed diebus æstivis, sub solstitio (neque possunt S. Patricii gesta apud Temoriam ad unius hebdomadæ spatium restringi.) Juxta omnes fere scriptores, celebrabantur 15m. diebus ante et totidem post festum, quod Hibernice dicebatur *Lughnasa*, quod incidebat, juxta O'Briani Vocabularium, voce *Lughnasa*, in primum diem Augusti—sed vox ipsa indicat referendum esse ad Æquinoctum Autumnale, a *Lugh* diminutio et *Nas* anniversarium, quia tum incipiebant dies breviores esse noctibus.—Errant qui putant dies festos Ethnicorum Hiberniæ, nempe *La Baal-tinne*, *La-Lugh-nasa*, vel *La Samhuin*, iisdem anni diebus in Calendario Ethnico affixos fuisse, quibus postea a Christianis annexi fuere, propter Festorum mobilium rationes, et tempus Quadragesimale.—Aliter assentirem Scriptori Vitæ S. Patricii editæ Dublinii 8vo. 1747, p. 36. "The Taltenian sports have been much celebrated by the Irish Historians. "They resembled the Olympick Games: they were held every year at Talten, a mountain in Meath, for "fifteen days before and fifteen days after the first of August. Their first institution is referred to *Lugod-"lamh fada*, twelfth King of Ireland, who began to reign A. Mundi 2764."

Ipse vero Aulam suam ad alium vicinum locum transtulit, Ráth Airthir *dictum, ubi fuit deinde Regia Tirconalliæ.*

Rege Hiberniæ Leogario ad vomitum redeunte, (vita Tripart. in Triade, l. 1, *c.* 68,*) idque post* publicam fidei professionem, *(ib.) rediit Patricius Temoriam; sed cum nihil aliud impetrare potuerit, quam liberam prædicandi* 433 *facultatem, a Rege Apostata discessit, (Tripart. l.* 2, *c.* 8.*) per Midiam iter dirigens Connaciam.* (14) *In isto itinere Ecclesiam de* Cluain Ernain *fundavit in regione* Delbhna, *(Delvin,) ubi peram reliquisse fertur, quæ usque hodie extat, in prætioso tegumento servatam,* ebore, gemmisque, et auro intexto *cælato. (ib. c.* 9.*)*

Transiens inde in Australem Teffiam, Ecclesiam Episcopalem Ardachadh *ibi posuit, cui Epm̄ præfecit Melem; et Manio Leogarii fratre baptizato, aliam Ecclesiam fundavit in boreali Teffia, apud* Grian-ard, (*hodie* Granard,) *i. e. Collem Solis, cui Discipulum Guasactum Epm̄ ordinavit.* (15) *Deinde ultra aquas, se contulit, ad campum* Sleacht, *(i. e. adorationis) in* finibus Connaciæ. (16)

In eo enim loco erat magnum Idolum, Idolorumque universi Regni princeps, Crom Cruach *appellatum, quod Rex, et Regni Proceres, magno prosequebantur honore, et summa, stataque sacrorum Rituum colebant veneratione. Idolum illud erat auro et argento cælatum, habebatque hinc inde, ex ordine juxta se posita, et disposita, alia duodecim minora Idola, ex ære conflata, &c.*

Cum Patricius, existens juxta fluvium Gath-ard *appellatum, videret cominus Idolum, minareturque propinquans illud baculo Jesu, quem in manu tenebat, ferire, Simulacrum, antequam baculum ille manu emiserat, ad latus dextrum, versus occidentem, cæpit sat sinistre corruere. Faciem enim versam versus Temoriam habebat. et in ejus latere sinistro habuit baculi, velut ferientis, impressum vestigium, licet revera nec baculus illud tetigerat, nec manu viri*

---

(14) Ex *Confessione* S. Patricii a nobis edita, Rer. Hib. t. 1, et ex Vita 3tia ejus, edita a Colgano, c. 55, constat—" Sedisse cordi ipsius Connaciam visitare, et postea circuire totam Insulam." Triade, pag. 77, c. 55.

(15) Guasactum inter S. Patricii Discipulos memorat Tirechanus, in Catalogo SS. Hib. scripto Sæculo viii, apud Usser.

Teffia divisa erat in Australem, quæ dimidiam Westmidiam continebat, et borealem, quæ totam Longfordiam includebat, cujus pars borealis *Angalia* dicebatur, Anglice Annely.

(16) Id est in Brefnia, nunc *Letrim*, ultra flumen Erneum.

A.C.

Dei fuerit emissus. Alia etiam duodecim minora simulacra ad collum usque, a terra sunt absorpta. (17)

434 *Trajecto postea Senanno, in Connaciam venit cum Discipulis, ad locum* Duma-graidh, *ubi cum deficerent necessaria ad Divinum ministerium, Divinitus instructus, indicavit Presbytero, subtus terram, Altare, in quodam specu lapideo esse, mirandi operis, in 4 angulis habens 4 Calices vitreos.*

Veniens inde ad Mag-glais, *excitavit Basilicam* Kill-mor, (18) *et inde procedens in fines* Corcochland, *quæ Regio jacet inter regionem nepotum* Olilbi, *et montem Bagna, huic ab Austro, illi a septentrione collimitans, fundavit Ecclesiam de* Aill-finn, *et posuit ibi primum* Epm *Assicum, qui fuit Faber ærarius S. Patricii, qui faciebat Altaria, et sacros codices quadrangulares,* (19) *et Pateras quadrangulares, quarum una asservabatur Ardmachæ, alia Ailfinniæ, tertia in Ecclesia de Domhnachmor, Ecclesia S. Felarti* Epi, *in campo* Seola, *in regione de* hi Briuin Seola, *quæ haud parum ab Ailfinnia ad occidentem distat.* (20)—*Ab Ailfinnia, cum Discipulorum multitudine procedens, pervenit ad Regiam Arcem Connaciæ in Magh-Selga, locum amœnum, ubi circumfusa Regio late conspiciebatur, et moram contraxit cum eis, inter tres Colossos, sive edita saxa, quæ Gentilitas ibi in memoriam aliquorum facinorum, vel Gentilitium rituum erexit. In istis saxis Christi tria nomina insculpsit, Jesus, Soter, et Salvator, atque ad marginem lacus Selga exstruxit Ecclesiam de Domhnachmor, in qua Briani Principis Connaciæ filios in Christi doctrina erudivit, et lavacro regenerationis intinxit* (21)

---

(17) Operæ pretium erat hanc narrationem servare, utpote in vetustis de Vita Patricii scriptoribus eodem modo traditam, quo in vita 7ma et in Jocelino, licet diversis verbis, quibus patet omnes ex uno fonte derivari. Miracula non moror.—Absque miraculis barbaros vere conversos inauditum est.

(18) Kill-mor haud longe distat a Senano fluvio, et a loco dicto Jamestown.

(19) Codices quadrangulares eo ipso antiqui censendi sunt, uti notant Mabillonius De Re Diplomatica, Montfaucon Palæogr. et Benedictini in Opere, Nouveau Traitè dè Diplomatique.

(20) Vita Trip. c. 39. Triade, p. 135.

(21) Vita Tripartita S. Patr. part 2, c. 52. Flahert. p. 358, et 375.—Vide dicta supra, pag. 73, not. 41, et 42, pag. 77, pag 89, not. 85, et p. 90 n. 87.—*Amalgadius*, Rex Connaciæ adventante Patricio, fuit Eochodii Muighmedonii ex *Fiachrio* filio nepos, ac *Dathiæ* Regis frater, (ambo ex *Mongruadha* sive *Mongfinna* geniti) et primus fuit Connaciæ Rex Christianus, ut in Vita Tripartita, parte 2, c. 87, Triade, p. 141. Successit ei in Regno Connaciæ *Dathias*, defunctus anno 427. Dathiæ successit filius ejus *Alildus Molt*, defunctus anno 483, Alildo *Duach Gallach*, filius *Briani*, filii *Eochodii Muighmedon*, filii *Muredachi Tirii* de quo supra, pag. 65, not. 24, p. 68, not. 22, et not. 25.

Quatuor extant Catalogi veteres Regum Connaciæ, qui omnes conveniunt *Amalgadium*, Fiachrii filium,

A. C.

Cedna brad Saxan an Erinn. *Chron. Scot. MS. Dublin.* (22)

Prima præda facta a Saxonis in Hibernia. 434

Bresal Righ Laighen, m. e. *Ibid*, (23)

Bresallus Rex Lageniæ obiit. 436

Aois Cr. ceithre ced triocha a hocht. An deachm. bl. do Laogaire senchus 7 fenechus na h Er do glanadh 7 do scriobhadh an tteaclamadh screaptradh 7 seinleabhar h Er co h aonmaighin ar impidhe naom Patraicc. Aciadh and so na naoi sailghe fethaigteacha lasa n dernad ind sin. Laogaire, .i. Ri Er, Corcc, 7 Daire, an triar Riogh; Patraicc, Benen, 7 Cairn, an triur naomh; Ros, Dubtach, 7 Fergus, an triar Seanchadh, amhail dearbus an rann—

Laogairt, Corrc, Daire dur,
Padraicc, Benen, Cairnech coir
Ros, Dubtach, Fergus go feb—
Naoi Sailge sen sencais moir.

Annal. Inisfal. MS. Dublin.

Decimo Laogarii, Historiæ et Leges Hiberniæ expurgatæ, et descriptæ ex compilationibus scriptis et vetustis Libris in unum locum collectis, rogante S. Patricio. Hi sunt novem sapientes Auctores qui id opus perfecerunt ibi—Laogarius, i. e. Rex Hiberniæ, Corcus, et Darius, tres Reges; Patricius, Benignus, et Carnechus, tres Sancti, Ross, Dubtach, et Fergus, tres Historici. Sicut docet Distichon vetus— 438

Laogarius, Corcus, Darius strenuus—
Patricius, Benignus, Carnechus mitis,
Ross, Dubtach, Fergus, scientia illustres,
Novem sunt auctores magnæ Historiæ Hiberniæ.†

---

† Extat in Codice Harleiano, No. 432, fragmentum Operis, cui titulus Seanchus mor, At liber est Legalis potius quam Historica, continens 1°. Brehonnicas decisiones in causa Endei, fratris Laogarii Regis, qui Aurigam S. Patricii interfecit, 2do. ordinationes novem Sapientum de instituenda Religione Christiana in Hibernia, quorum 3 fuere Reges,

---

Regem fuisse Connaciæ sub adventu S. Patricii, et ipsum primum fuisse Regem Connaciæ Christianum." Colgan. Triade, p. 280, n. 138.—In hac conversione Regis Connaciæ, &c. conveniunt Veteres Vitæ Patricii editæ a Colgano, cum Nennio, et aliis, in Primord. p. 865. Amalgadium memorat vita antiqua Frigidiani Lucensis Epi. cujus S. Gregorius meminit, Dialogor. l. 3, c 9. Eundem memorant Matthæus Florileg. et Vincentius in speculo Hist. l. 20, c. 13.

(22) Eadem habent ad eundem annum Annal. Ulton. Silet tamen Chron. Saxon. sed vetustiores sunt Annales Tigernachi, qui obiit anno 1088, et Chron. Scotorum nihil aliud est quam Compendium Tigernachi, paucis adjectis, e quo vetere auctore ignoramus.—Vide Descriptiones Codicum his Annalibus præmissas.

(23) Eadem habent Annal. Ult. ad ann. 435, æræ com. 436.—Alium Bresalium, Lageniæ pariter Regem, memorat Tigernachus, supra pag. 65, ad ann. 321.

A.C.

Secundinus, Auxilius, et Esserninus mittuntur ad Hibernenses—Acht ni ro gabsad airechus na uachdarus i re Padraicc namha.—Senchus mor do sgribhadh isin bl. anso.

Sed non obtinuerunt præeminentiam vel superiorem potestatem, durante vita S. Patricii. (24)—Opus quod dicitur *Historia Magna*, compilatum fuit hoc anno. Chron. Scot. MS. Dublin. (25)

439 *Secundinus Auxilius et Iserninus Episcopi mittuntur in Hiberniam in auxilium Patricii, nec tamen tenuerunt Apostolatum nisi Patricius solus.* Ita Annal. Inisfal. MS. Bodl. Rawl. No. 501, et apud Usser. p. 1046.

440 *Post septem annos in Connacia transactos, iter direxit S. Patricius in Ultoniam, peragrando oram maritimam a loco* Cill-alaidh, *in regione Tir-amalgad, ad Muadi ostium, ubi Ecclesiam condidit, cui Muredachum Discipulum, primum Epm præfecit; inde per* Tir-fiachrach, *transiens fluvium* Sligeach, *(nunc Sligo) deflectit paululum ad interiora, ad regionem* Mai-luirg, *ad Buellium fluvium, qui e Lacu Techet (hodie Loch Gara) derivatur. Inde, pluribus ad fidem conversis, rediit ad oras maritimas, iter dirigens orientaliter ad regionem de* Glinne, *ubi stirps Eochodii* Muireg-

3 Episcopi, et 3 Literati.—Ad summum marginem paginarum 4, et 11, sequentia leguntur characteribus Ogmiis, de quibus, Vide Rer. Hibern. vol. 1.

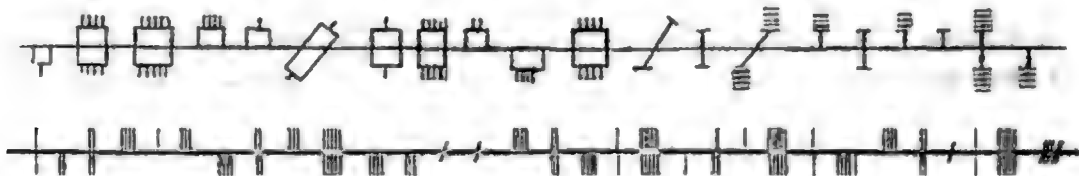

(24) De his SS. missis cum S. Patricio anno 432, Vide supra, ad annum istum. Hæc fuit itaque missio eorum secunda. Tirechanus eos memorat inter S. Patricii Discipulos. Idque patet etiam ex Synodo SS. Patricii, Auxilii, &c. edita a Wareo.—Memorantur etiam in omnibus Vitis S. Patricii, scriptis ante adventum Anglorum in Hiberniam, itemque in Annal. Ult. ad ann. 439, Usser. Primord. p. 842, 942, et 1046.

De Synodo Patricii, Auxilii, et Isernini, de variis Codicibus in quibus istius Synodi Canones extant, et de Characteribus in quibus scripti leguntur, Vide Rer. Hib. vol. 1, Indicem ad Prolegomena.

Secundinus Auctor habetur Hymni in honorem S. Patricii "Audite omnes," &c. in Triade, p. 211. Vide infra, ann. 447, et 448.

(25) Vide notam penultimam præcedentem. Extitit Compilatio ista usque ad Sæculum ix, ut in Annal. Ult. et in Annal. IV Mag. Vide IV Mag. Annal. ad ann. 438.

A. C.

reámháir *Principatum tenebat,* (26) *et transiens flumina* Dubh *et* Drobhais, *et* Erne, (27) *in Tirconalliam, ibi in publico conventu reperit carissimum Conallum Gulbanium, Nialli Magni filium, Laogarii fratrem, quem iterum felici benedictione ditavit, pariterque filium ejus Fergusium, e cujus semine S. Columbam nasciturum prædixit. Inde, inclitissimum Eoganium, Conalli fratrem Tireoganiæ Principem, visere desiderans, profectus est, et Principem istum, ejusque filium Muredachum, Christo lucratus, Aulam Regiam eorum,* Aileach *appellatam,* (28) *benedixit, prudixit multos reges et principes ex eis nascituros,* (29) *eosque Apostolica benedictione lætificavit.* (30) 441

Ex Tir-eogania in regiones Dalriadinorum, et postea Dalaradiorum, illam borealem, hanc orientalem Ultoniæ regionem, aliter Lech-Cathail *dictam, corrupte* Lecail, *transire decrevit.* 443

In Dalrieda, regione Antrimense, Fergusium, Erci filium juniorem, benedixit, prædicens eum et posteros ejus, fratribus, et posteris eorum dominaturos, quod et eventus monstravit. Completa est enim prædictio ista in Aedano filio Gabhrani, qui Albaniæ dominium obtinuit, et manu forti posteris servandam occupavit. (31)

E regione ista Ultoniæ septentrionalis, iter direxit ad Austrum in Orgialliam, (32) *ibique Clochorensi Ecclesiæ, quam antea sibi fundavit,*

---

(26) Vita Tripart. l. 2, c. 104, Regionis Glinne in Septentrionali Ultonia, Principatum tenebant eo ævo, Eochodius iste, et Ercus, et Eochodii ex Erco filio nepotes, Fergusius, Loarnus, et Ængusius, qui postea in Albaniam profecti, Regnum Scotorum ibi condiderunt, ut in Colgani nota ad Jocelinum, cap. 137, n. 134.

(27) *Dubh* flumen in Aquilonari Connacia.

Drobhais flumen influit in sinum Dungallensem, Connaciam disterminans ab Ultonia, et ex lacu Melve originem ducens.

Erneum fluvium apud *Eassadruaidh*, i. e. Cataractam Rufum, nunc Ballyshannon, qui pariter influit in sinum Dungallensem.

(28) Fuit *Aileach* antiqua Regum Hiberniæ sedes, dicta *Aileach Neid*, tertio lapide a Dorrensi distans Civitate, nec unquam ab *Eoganii* successoribus derelicta usque ad Sæculum 14m.

(29) " Multi Reges et Principes."—Verba hæc indicant partem istam vitæ istius non ante Sæculum xm. scriptam fuisse. (Leguntur in Triade, pag. 145, c. 117.) Ex semine enim Muredachi, filii Eugenii, non prodierunt plures quam 16 Reges et principes ante sæculum istud.

(30) Scriptor Vitæ 7mæ in Triade, p. 145, inquit cap. 118, S. Patricium vaticinasse ex Eugenii semine Reges et Principes multos prodituros, et promissionis istius pignus reliquisse lapidem a se benedictum, super quo promissi Reges et Principes ordinarentur. Lapis extitit usque ad Sæc. xvii. Speed, Map of Ulster.

(31) Vita Trip. ib. p. 147, c. 135, cum Colgani nota ad Jocelinum, num. 144, item Carmen Hibernicum anni 1050, editum in Rer. Hibern. t. 1, et Flahert. p. 465.—De Erico Dalriadæ Dynasta, scribunt Flannus in Synchronismis, et Tigernachus ad ann. 493—" Fergusius Magnus, Erici filius, cum gente Dalriada, partem " Britanniæ tenuit, et ibi mortuus est." Vide infra, ann. 474, et 503.

(32) De Orgiallia. Vide supra, pag. 69, n. 26.

A.C.

Discipulum Mac-Carthennum præficiens, venit cum sociis ad locum postea Ardpatraic *dictum, in agro Louthiano, et Discipulo suo Mocthæo, Britanno,*
444 *Louthiam, Hibernice* lugh-magh *dictam, in Sedem Episcopalem et Monasterium concessit. Is primus fuit Louthiæ Eps.* (33)

445 *Postea in loco* Fearta *dicto, a Dario loci Domino ei donato, et paulo ad Orientem Ardmachæ sito, cum suis consedit, et in saliceto dicto* Druim-Sailech *Ardmachanæ Ecclesiæ fundamenta jecit.* (35)

" *Ardmacha fundata est. Ab U. C. usque ad hanc civitatem fundatam* " M.C.XCIV *anni sunt.*" Annal. Ult. ad ann. 444. Æræ com. 445.

Huc usque Prosper Chronicon suum perduxit, ab obitu nempe S. Hieronymi ad annum 25 postea.

---

(33) Tirechanus inquit antiquissimam sedem Episcopalem in Hibernia esse Trimensem. Primord, pag. 153, consentiente Jocelino, c. 52.—Certius est, multis postea Sæculis, conditum esse ibi Canonicorum Regularium Monasterium, cujus altissimum Campanile, Cromwelli tempore dejectum, ex parte manet. Ibi etiam Monasterium fuit Dominicanum, fundatum A.D. 1283, prope portam de *Athboy*, ubi sepulchrum Matthæi Hussey, Baronis de *Galtrim*, defuncti anno 1418. Ibi etiam Collegium Græcum, prope Castellum Regis Johannis, cujus rudera manent. Denique ibi fuit Monasterium Franciscanum, ubi F. Plunket Vocabularium Hibernicum compilavit, quod extat MS. in Bibliotheca *Marshea*, Dublinii. Jocelinus inquit Ecclesiam Trimensem conditam fuisse, *anno* 25 ante fundatam Ardmachanam, c. 52, consentitque Vita Tripart. l. 2, c. 3. Tirechanus inquit *anno* 22 ante conditam Ardmacham, Primord. p. 854.—De prima origine Trimmensis Ecclesiæ nihil certi habemus. Non ita de Louthense."

(34) In Libro Sliguntino, sive Ballimotense, inter S. Patricii Domesticos " *Moghta-Lugh*, Sacerdos," 2do loco collocatur, ut in Primordiis, p. 855, itemque memoratur in vetustissimis Litaniis Hibernicis, in Bibliotheca Stowense, a mille annis exaratis; neque alius est " *Proselytus Brito*, homo sanctus, *S. Patricii Discipulus*," quem de S. Columba Prophetasse scribit Adamnanus, in Præf. 2da. in Triade, itemque in H. Canisii Antiq. Lect. t. v, p. 503, Messingham Florileg. p. 145. Memoratur pariter in Annal. Ult. hujus *Mocthæi* Epistola, hanc Inscriptionem præseferens—" *Mauchteus* (al. Mocthæus) *peccator, Presbyter, S. Patricii Discipulus, in Domino* " *salutem.*"—Iidem annales ejus obitum referunt ad " *Ann. C.* 534, *vel* 536, *secundum alios*"—hoc est æræ com. 535, vel 537. " *Dormitatio S. Machti, vel Mochtæ, Discipuli Patricii, xiii. Kl. Sept.*"

(35) In rebus Ultoniensibus accuratiores sunt Annales Ultoniæ quam cæteri omnes. Miror tam fideles inveniri in Rebus Romanis. A Roma enim condita, ut supra, usque ad ann. æræ com. 445, anni 1194, juxta Polybii rationes, revera effluxerunt, et Polybii supputationem *triennio* tantum superat Varronis supputatio, ducta a Palilibus.—IV Magistri Ardmacham conditam referunt ad ann. 457.

Colganus in his referendis in Triade, p. 110, et 662, dupliciter errat, primo in Polybii supputatione 1194, quam bis scribit 1144, et deinde in asserendo annum 457, in IV Magistrorum Annalibus, convenire cum Palilibus, quamvis diversitas a Polybio sit *annorum xii!*

Waræus Ardmacham conditam refert ad annum 455, sed præferenda est auctoritas Annalium Ulton. et Usserii, et præterea Waræus sibi contradicit in eodem loco, uti notat recte Vir doctus, Auctor vitæ S. Patricii editæ in 8°. Dublinii, 1747, pag. 47.

Errant qui Usserii et Annalium Ultoniæ auctoritatem respuentes, Ardmacham conditam referunt ad annum 456, vel 457. Colganus errorem suum advertens, se emendat, pag. 291, Usserii sententiam amplectens, non solum propter authoritates allegatas, sed et insuper, quia in Catalogo Primatum Hiberniæ numerantur S. Secundinus, et S. Patricius, dictus Senior, quorum prior obiit *anno* 448, posterior anno 457, vel 458, Episcopatus sui anno *decimo*.

A. C.

Bellum Fremind (36) *ī q. c̄c̄c̄.* Mc Carlind, mc Colboch, mc Neill. *Al. d.n̄t* ar do Cruithneilch do. *Chron. Scot. MS. Dublin.*

Prælium Fremanense, in quo cecidit filius Carlindi, filii Colbothii, filii Nialli. Alii dicunt e Pictis originem traxisse.) 445

" *Picti cum Scottis extremam Insulæ (Britanniæ) partem, tum primum,* 446
" *et deinceps inhabitandum acceperunt.*" Marianus Scotus, anno Theodosii a morte Honorii xxiii.

Romanorum auxilium Britanni frustra contra Scotos et Pictos implorant, flebili Epistola missa—" Aetio iii Coss.—*Repellunt Barbari ad mare, repellit* " *mare ad Barbaros, Inter hæc duo genera funerum, aut jugulamur, aut* " *mergimur.*" (37)

Rem ita narrat Beda—" *Mittitur Epistola lachrymis ærumnisque referta,* " *ad Ætium iii Consulem, xxiii Theodosii Principis anno, petens auxilium, nec* " *impetrat. Interea fames dira ac famosissima profugos infestat; qua coacti,* " *quidam hostibus dedere manus, alii de montibus, speluncis, ac saltibus strenue* " *repugnabant, ac strages hostibus dabant. Revertuntur Scoti domum, post* " *non multum tempus reversuri. Picti extremam Insulæ partem tum primum* " *et deinceps inhabitaturi detinent.*"

Hæc enarrans Gildas, inquit—" *Revertuntur ergo insolentes grassatores* " Hiberni *domum, post non longum (al. multum) temporis reversuri. Picti in* " *extrema parte Insulæ, tunc primum, et deinceps requieverunt, prædas et* " *contritiones nonnunquam facientes.*" (39)

---

(36) Memoratur infra, ad ann. 449, Campus *Femin*, pag. 107, et 108.

(37) Convenit Beda, l. 1, c. 13. Item Hermannus Contractus, ad ann. 446,—" Britanni ab Actio et " Romanis, contra Scotos et Pictavos, (seu Pictos) auxilium implorant, nec impetrant."

(38) Camdenus, a Baronio in errorem inductus, Bedam hic metachronismi insimulat, quod ad annum Theodosii junioris xxiii, tertium Aetii Consulatum retulerit, quem Consulatum ex Fastis constat, in 39 Theodosii illius, et Christi 446 incidisse.—Beda autem ipse, in capitis illius exordio, declarat se Theodosii Junioris regnum, ab Honorii Augusti obitu arcessere.

(39) Hæc evenere anno D. 446, ac proinde annis 57, priusquam filii Erci Coloniam Scotorum e Dalriada Hibernica ducerent in Albaniam A.D. 503. Hoc intervallo durante posteri Scotorum, qui Duce Riada Albaniæ partes occidentales tenuere Sæculo 3tio, adhuc easdem possessiones tenuere, Sæculo 5to, sed absque Rege, usque ad annum 503.

Picti etiam in Aquilonari Britannia eodem intervallo habitabant, sed tum primum, anno 446, et deinceps, non solum habitabant, sed *requievisse* narrantur, i. e. a diris suis vastationibus cessavisse, ut Beda Gildam explicat, l. i, c. 14 " *cessavisse vastationem hostilem.*"

Notandum est præterea, cum Polydoro Virgilio, ad hunc Gildæ locum, et cum Usserio, p. 609, " *Scotum*

A.C.

Britanni Regem sibi præficiunt Vortigernum. Bed. l. 1, *c.* 13, 14.

447 *Transfretavit in Britanniam hoc anno S. Patricius, et contribulium suorum plures, Pelagiana et Ariana hæresi infectos, ad viam veritatis reduxit. Multos deinde Literatos et religiosos sibi coadjutores in Hiberniam adsciscens, in reditu Manniam Insulam visitavit, ibique Discipulum suum Germanum Episcopum instituit, cui successerunt Conindrus et Romulus, et quartus Eps Mac Caldus.* (40)

Manniam æque ac Hiberniam, hoc tempore, a Scotorum gentibus habitatam, *scribit Orosius, l.* 1, *c.* 1.

Meroveus Clodionis filius, tertius Francorum Rex, regnare cæpit. (41)

448 *S. Secundinus (vel Sechnal) qui hymnum in laudem S. Patricii composuit.* (42) *Episcoporum Hiberniæ omnium primus obiit in terra illa, et apud Ecclesiam suam,* Domhnach Seachlain, *sepultus est, anno ætatis lxxv.* Annal. Ult. *ann.* 447, *æræ C.* 448.

Post Secundini obitum, habita videtur Synodus Patricii Auxilii et Iffernini, anni incerti, cujus adhuc supersunt Canones in vetusto Codice Cottoniano, e quo characterum specimina æri incisa, edidimus jam in Rer. Hib. tomo 1. *(Vide infra, ann.* 469.*)*

" *Hiberniæ indigenam fuisse,*" unde qui a Gilda *Hiberni* a Beda *Scoti* appellantur, et præterea Scotos qui, anno 446, in Hiberniam suam reversi sunt, inde post non multum tempus reversos, sedes rursus in Boreali Britannia posuisse, unde quemadmodum Britannia nomen Angliæ ab Anglis assumpsit sæculo ix, et Gallia a Francis accepit nomen Franciæ, et Galliæ pars magna Normannia dicta est a Normannis, et Armorica parvæ Britanniæ nomen accepit sæculo v, ita a Scotis, concurrentibus sæculo quinto et sequentibus in Albaniam, pars ista Britanniæ, cujus Incolæ Hibernica lingua utebantur, Scotiæ nomen assumpsit, Sæculo xi.

(40) Ita Jocelinus ex antiquis, c. 26. et 92. Probus inquit Conindrum et Romulum primos fuisse Manniæ Episcopos, l. 2, c. 11, et deinde Mac Caldum, consentit Vita 4ta in Triade, c. 81, itemque Vita tripartita. quæ silent de Germano. Silet et Chronicon Manniæ, cujus exemplar videre licuit in Cotton. Jul. A. vii, fol. 30. Incipit autem Chronicon istud a Regno Canuti, et de Insulæ antiquitatibus tacet omnino. De Germano quidem silent veteres præter Jocelinum, sed non valet illatio nunquam extitisse, quia non memoratur ab aliis. Plures consuluit Codices Jocelinus, qui non amplius extant. Mannenses ad fidem a S. Patricii Discipulis conversos conveniunt omnes, et in Vita Tripartita legimus " Maccaldum venisse in Manniam, " sive Euboniam, olim Druidum et Gentilium Vatum, postea, *ab adventu S. Patricii*, Christi Mystarum et " Monachorum secessu et sede, nobilem claramque Insulam." Confer Seacome Hist. of the Isle of Man, Liverpool, 4to, 1721.

(41) Greg. Turon. l. 2, c. 7, ed Bouquet. Petav. Doctr. Temp. l. xi, c. 2. Art de verifier les dates, t. 1, p. 531.

(42) Auctorem Argumenti istius Hymni, a Colgano editi, *antiquum* Scriptorem Hibernum appellat Usserius, p. 825, Jocelin. c. 177. Waræus de Script. Extat etiam in Antiphonario Benchorense, scripto a mille et amplius annis, de quo vide Rer. Hibern. t. 1. Ep. Nunc. p. 174, confer Primord. p. 924, 942.

A.C. 448

S. Germani 2da Legatio ad Britannos, et obitus pridie Kal. Aug. (43)

S. Patricius per Midiam et Lageniam Dublinium pergens, Dunlangi Regis Lageniæ filios baptizavit, et Aquilonaribus Lageniensibus, quibus Rex iste præerat, Episcopum nominans Auxilium, (cujus Sedes Cill-Uasail *in agro Kildarense, nomen ejus usque hodie retinet,) in Australi Lagenia* Hi-Cinnsealach *dicta,* Fiachum, *Dubtachi Poetæ Discipulum,* Epm *pariter ordinavit, sedem Sleibhtiensem, prope* berbham *fluvium, in campo Albo, ei assignans, ubi suæ Vitæ sanctissimæ cursum consumavit.*

Hymni Fiachiani, editi in Rer. Hib. t. 1, *vetus Scholiastes Fiecho et ejus Successoribus in Sede Sleibhtiense, totius Lageniæ Archiepiscopatum collatum fuisse asserit. Sed vetustior Cogitosus, Kildariam suo tempore Lageniæ Metropolim fuisse declarat,* (46) *quod et scriptor anonymus Vitæ S. Brigidæ confirmat.* (47)

Senex Patricius, Hibernice Sen-Padraicc *dictus, Magni Patricii Domesticus,* 449
et in itineribus socius, hoc anno Glastoniam petiisse videtur. Hunc non raro cum Magno Patricio confundunt incauti.—In Annalibus Ulton. obitus ejus refertur ad ann. æræ com. 458, *et Giraldus in Topogr. Hib. Dist.* 3, *c.* 17, *ambos confundens, Patricium Apostolum Hiberniæ inquit eo anno obiisse. Alii pariter errantes, Apostolum Patricium Glastoniæ obiisse, ibique sepultum esse hallucinati sunt.*

E Lagenia in Momoniam pergens, per Ossoriam intravit Patricius in regionem Desiorum, *ubi Ængusius, filius Nadfrachi, eum gratulanter excepit, in Campo* Femen, *unde adduxit eum ad Civitatem suam Regalem* Casseliam, *in regione Eoganacht, ubi afflante gratia, baptizatus est Rex, et plurimi cum eo.* (48)

---

(43) Bed. l. 1, c. 21, Constantius in Vita S. Germani, l. 1, c. 5, et l. 2, c. 1, item Erricus in Vita Metrica ejus.

(44) S. Patricii Iter Dubliniense memoratur in vetere Carmine Hibernico, servato in Libro Sliguntino, quod S. Benigno S. Patricii Discipulo tribuitur, quæ, Usserio asserente, pars esse videtur operis illius de Vita Patricii, cujus meminit Jocelin. c. 186. Primord. p. 862.

(45) Vita Tripart. apud Usser. p. 864, et in Triade.

(46) Cogitosus ed. Canisii, Antiq. Lect. t. 5, p. 626, et 641.

(47) Anmchadus auctor fuisse videtur, ut in Colgano, MS. apud Usser. p. 627. Alii tamen Fernensem Ecclesiam eo tempore Metropolim constituunt, ut in Vitis vetustis S. Aedani sive Moedogi, primi Fernensis Epi. et in vita Molingi apud Usser. p. 864. Titulum Archiepiscopi quod attinet, non alio sensu ab his scriptoribus usurpatur, quam a Beda et aliis ejusdem ævi scriptoribus.

(48) Æengusii prædecessores Ethnici, in his annalibus memorati, sunt—1. *Eochoid Abrathruadh,* et *Tigernach*

Digitized by Google

A.C.

449 *Declanus primus Desiorum Eps. in Ardmorense Ecclesia, in Imelacense Albeus primus Momoniæ Archiepiscopus constituti sunt, juxta Distichon vetus Hibernicum, in Albei vita servatum his verbis, Primord. p.* 866.

Ailbe umhál, Pátric Mumhán mo gách rách,
Declán Pátric nán Deiri, ná Deiri ág Declán go brách.

Albeo humili Patricius Momoniam tribuit totam,
Declano Patricius Desios tribuit. Desii Declano in æternum.

Deinde Cieranus Sagirensis, et Ibarus, qui eo tempore vagi erant in Momonia, absque fixis sedibus, sese S. Patricio subdiderunt.

451 *Anglosaxones a Vortigerno in Britanniam acciti, cum hostibus feliciter conflixerunt. Bed. Hist. l.* 1, *c.* 15.

Hostes istos Scotos fuisse, narrant Ethelwerdus et Malmesburiensis, (49) *Pictos simul et Scotos fuisse, Huntingtonensis, et alii tradiderunt.*

S. Cenanus, *Puer Connaciensis, Obses Regi Laogario traditus, sed S. Ciarani Episcopi opera liberatus, et fidei rudimentis a Nathano cruditus, postea Gallias adiit, et in S. Martini Monasterio habitum Monasticum induens, his temporibus celebratur.* (50)

Tedbannach, p. 11, et 20.—2. *Curoi mc Daire ib.*—3. *Lugad mac Conrol*, p. 14.—4. *Eogan mor*, p. 33 —5. *Oliol Olom*, p. 37, 39, 41, 51.—6. *Fiach Muillcathan*, p. 42, et 52.—7. *Conal-Each-luaith*, p. 77–8.—8. *Enna airgtheach mc Conaill Eachcluaith*, p. 78, et 80.—9. *Cormac Cas* a quo *Dal-Cassii*, ibi.—10. *Corc.* p. 80.—11. *Nadfrach mc Cairc*, Deinde Aengus.—Ængusius Nadfrachi filius, Rex Momoniæ, *Moy-Femen* campum, a Surio ad *Corcoethrach*, dictum *Maghaire Caisil*, Clonmelam continentem, Desiis addidit, repugnantibus Ossoriis.—Supradictis Momoniæ Regibus adjungendus est *Mogcorbus*, Olilli Olom ex Cormaco filio nepos, qui in prælio Gaurano occubuit anno 390.

Olillo Olom Regi Momoniæ, successit filius ejus Cormac Cas, et post eum Fiach Muillethan, Olilli nepos, regnante Cormaco Conallus Mean Conalli Each-luath pater, terras inter Limericum Urbem et Elgam montem, quas Comitatum Clare dicimus, fluvio Senanno a Momonia, et sinu Galviensi a West Connacia separatas, Connacia ademptas, Thuamoniæ, i. e. Borealis Momoniæ nomine, sibi et posteris Dal-cassiis acquisivit.—Dalcassiorum itaque fines a Cucullandi saltu, prope Oceanum Senanno Occidentalem, in Thuamonia, àd Ossoriæ limites, et ab Ectga monte, in agri Galviensis confinio, ad Eblinnam montem protendebatur.—Cassius Conalli ejusdem filius, a Nutricii fabri dolabra Mac-*tail* cognominatus, Dalcassiorum stirps fuit, a quo etiam posteri *Clan-tail* dicti fuere.

(49) Gesta Reg. l. 1. c. 1. Bed. l. 1, c. 15.—"Anno ab *Incarnatione* Dni. 449, Marcianus cum Valentiniano "46us. ab Augusto regnum adeptus, septem annis tenuit. Tunc Anglorum sive Saxonum gens, invitata a "præfato Rege (Vortigerno) Britanniam tribus longis navibus advehitur. Verum quum ante annum "proxime sequentem, Marcianum Imperium non iniisse constat, vel ad annum 450, cum Florentio Wigorn. "eorum adventus potius fuisset referendus, vel ut in vulgati Mariani Scoti Chronico ad ann. 452" Usser. Primord. p. 405.

(50) Excerpta ex Vita ejus in Primord. p. 1070.

A. C.

Attila cum Hunnis Romam tendens, S. Leonis interventu, recessit.— 452

Cathrannadh mor ria Laegaire mc Neil for Laighnibh. *Chron. Scot. MS. Dublin.*	Prælium ingens gestum a Laogario filio Nialli contra Lagenienses.

S. Brigida Kildarensis nascitur in Feclaid, *vel* Fochard, *villa in agro maritimo Louthiano, dicto* Machaire Conaill Muirthumhne. (51) *(i. e. Planities Conalliorum maritimorum, in agro Louthiano.)* 453

Feis Temhra la Laegaire mc Neill. *Chron. Scot. ib.*	Enceniæ sive Comitia Temorensia habita hoc anno a Laogario filio Nialli. (52)

Anglosaxones, stipendia parce a Britannis suppeditata causantes, inito ad tempus fœdere cum Pictis, in Britannos arma vertere incipiunt, ut in Gilda, et plurimi Britannorum transmarinas petentes regiones, Duce Riovalo, *qui Apollinaris Sidonii* Riothomus, *et Jornandis* Riothimus *est, Aremoricam, ab eis postea Britanniam minorem appellatam, subjecerunt.* (53)

Mors Enna mc Cathbotha. (54) Chron. Scot. MS. Dublin. 455

S. Patricius, S. Benignum in Sede Ardmachana successorem suum statuit, vel potius Coadjutorem. (55)

Valentinianus dolo occiditur in Campo Martio, anno Imperii xxxi. Gisericus Roma potitus, Vasa sacra aurea et argentea, lapillis pretiosis ornata, ad

---

(51) Ita Conchubranus scribit in vita Monennæ, l. 2, Usser. p. 705, Chronicon Scottorum Brigidæ nativitatem refert ad ann. 439, itemque Clinnus. Sed Annales Ulton. longe accuratiores, ejusdem Brigidæ obitum, *anno ætatis* 70, referunt ad ann. 523.—Brigidæ vita, a Brogano-pio scripta fuit, vivente Ultano de Ardbraccan, qui obiit anno 657. Cogitosus scripsit Sæculo vi, vel vii, incunte.

(52) Vide supra, ann. 433. p. 96, et Rer. Hib. t. 1, Indices, voce Druidæ.

(53) Vide supra notam, ad ann. 372. Confer Primord. p. 418, ad 423, et 1008, Cluver. Vita antiqua Wingua loci MS. in Cotton.

(54) Suspicor Endeum fuisse, qui in Aranicis Insulis Monasteria condidit, ibique floruisse dicitur tempore adventus S. Patricii in Momoniam, ut in Vita Albei in Primord. p. 867--8. Si ita, obiit juxta Annal. Ulton. anno 457.

(55) Catalogus vetus Præsulum Ardmachanensium, editus ex Cormaci Casselensis Collectionibus, in Primord. p. 874. Ita etiam Annal. Ult. et Probus, et Tirechanus in Primord. 875. Malmesb. in Prologo ad Antiq. Glaston. inquit " et *Vitam b. Patricii*, et *Miracula Venerabilis Benigni*" a se conscripta fuisse. Sed in Successionis Ardmachanæ ordine, veterem Momoniensium Catalogum successorum S. Patricii, a Cormaco, Cuilenani filio, Rege et Episcopo Casselense, conservatum, sequi visus est Malmesburiensis, potius quam Annales Ultonienses, notante Usserio, in Primord. 4to, p. 876, Benignum enim *tertium* Ardmachanum Antistitem numerat his verbis—" Anno cccclx, S. Benignus venit Glastoniam. Hic Discipulus S. Patricii, et " successor in Episcopatu ejus *tertius*, in Hibernia fuit, quemadmodum eorum gesta testantur."

456 *usum Ecclesiæ Romanæ, in Africam transtulit, et inter alia, vasa quæ Vespasianus et Titus ex Hierosolymis asportaverunt.—Theophanes.*

De Paschate hujus anni dubitatione exorta, Proterius Alexandrinus docuit vii Kal. Martii *celebrandum, ut in Epistola ejus, edita a Petavio in Doctrina Temp. l. 2, c. 64. Cassiodor. Inst. Div. c.* 17.

457 *Childericus Meroveo successit, Rex quartus Francorum. Petav. ex. Greg. Tur. &c. Gildas Albanius, ætatis anno xxx, Aremoricam petiit,* Imperante Francis Childerico, *et septem annis in Gallia remansit, ut in Caradoco, et in MS. Floriacense. Gildam tum* juvenem *fuisse scribit Caradocus,* (56) *ut in MS. Cotton. Primord. p.* 442.

458 Kl. v. Cath Athdara ria Laighnibh for Laoghaire mc Neill, *in quo ipse captus est, s. t. dimisssus ? jurans per Solem et ventum se boves eis dimissurum. (i. e. Prælium vadi Quercuum, (hodie Athdare) gestum a Lageniensibus contra Laogarium filium Nialli, in quo ipse captus est. Sed tunc dimissus est, cum jure jurando, per Solem et Ventum se obstrinxisset, tributum Bovinium dimittere eis.)* Chron. Scot. MS. Dublin.

Senex Patricius Glastoniæ obiit—" *cujus obitus et locum, et tempus, ad* " *magnum nostrum Patricium, cui ille Domesticus erat, alii* temere *transtu-* " *lerunt.*" (57) *De eo, in Catalogo Domesticorum Patricii, vetustissimis versibus Hibernicis exarato, hoc refertur elogium*—

Sean Padraic sochla, slogach,—ceand a sruithi senorach.	Senex Patricius mitis, multos (ad Ecclesiam aggregans,)—Caput sapientum Seniorum ejus.
459 Kl. *vi.* Cath Athdara for Laoghaire ria Laighnibh *quibus* Crimthan *tunc præerat.* (58) *Annal. Inisfal. MS. Dublin.*	Prælium Vadi Quercuum contra Laogarium filium Nialli, gestum a Lageniensibus, quibus Crimthan tunc præerat.

(56) Monachi veteres Juventutis *initia* deducebant ab anno xxx, ut in Irenæi libro 2, non cap. 39, ut scribit Usser. sed cap. 22, p. 148, in ed. Maurina, fol. Paris, 1710. Sic S. Columba navigans ex Hibernia anno ætatis 42, *juvenis* appellatur ab Adamnano, l. 3, c. 4.

(57) Primord. p. 1113. Annal. Ult. ann 457, æræ com. 458. Annales Connaciæ id male referunt ad 454, ut in Primord. p. 895. In Chronico Scotor. MS. Dublin, lego ad ann. 457, "*Dormitatio Sci Senis Patricii* Epi." et in margine, manu Flahertei, "i. e. Glastoniensis Ecclesiæ." Glastoniæ obiisse narrat Vita Dunstani scripta a coævo, apud Usser. p. 107.

(58) Colganus in Triade, p. 477, n. 10, IV Magistri et omnes qui Laogarii initia deducunt ab anno 428, et xxx tantum annos ei tribuunt, obitum ejus referre eo ipso coguntur ad annum 458, vel 459. Sed qui 34 annos

A.C.

Morr Laeghaire mic Neill ic Greallaig-Daiphil for taebh Caissi i Maigh Life idir na da chnoc .i. Eire 7 Alba anmand, a rata re Laighnibh .i. grian 7 gaoth ro marbsad e and. *S. Poeta dixit.*

Adbath Laoghaire mic Neill,
For taebh Caissi, glais a tir,
Duile De ad re gaib ratha
Tugsad dail an bais don righ.

Chron. Scot. MS. Dublin.

Mors Laogarii filii Nialli, apud Greallach Daifil, prope regionem Cassiorum in Campo Liffiense, inter duos Colles *Eire et Alba* dictos. Communiter dicitur inter Lagenienses Solem et Ventum interfecisse eum ibi. Sicut Poeta dixit— 463

Occisus est Laogarius filius Nialli,
Prope Cassiam—Regio virida est ista,
Elementa Dei quorum temeravit jusjurandum,
Pœna debita mortis Regem affecerunt.

Laogario successit Alildus Molt, (non Nathi *filius, ut bis scribit Usserius, p.* 947, *et in Indicc, sed* Dathiæ *filius, Fiachrii nepos,) annis xx, Rex Hiberniæ et Connaciæ, usque ad prælium Ochanum anno* 483.

Kl. Oilioll Molt fiche bliaghain, gur torchair ac caith Ocha le Lughaid mic Laoghaire, 7 le Muircheartach mic Earca, 7 le Fergus Cerrbheoil mic Connail Creamhthainne, 7 la Fiacha Lonn mic Caelbha Righ Ula.—*Annal. Inisfal MS. Dublin.*

Olildus Laudabilis xx annis, donec occisus in prælio Ochano, a Lugadio filio Laogarii, et a Murchertacho filio Ercæ, et a Fergusio Cerbeolio filio Conalli Crimthani, et a Fiacho Acerbo, filio Coelbadii Regis Ulidiæ. 463

Victorius Aquitanus, rogatu Papæ Hilarii, Cyclum Paschalem composuit, cujus meminit S. Cummianus Abbas Hibernensis, in Epistola ad Segienum, in cujus Prologo inquit, Cyclos omnes hactenus editos, ab intento scopo deficere. Victorii Cyclus erat annorum 532, *medius incedens inter Latinos et Alexandrinos. Neomeniam enim citimam Paschalem in die* 7 *Martii collocat, biduo ultra Latinorum limen, et uno die* citra *Alexandrinum. Cum Latinis Lunam xv Martii a Paschalibus solemniis penitus exclusit, unde, cum iisdem, Paschalem terminum ad Lunam xxii. prolongavit.* (59) 463

---

integros eis tribuunt accuratius, obitum ejus referunt ad ann. 463, ut facit Usserius, p. 947. Vide supra, ad ann. 458.

In imo Margine folii 15 MS. Dublin Chronici Scot. hæc leguntur manu Flahertei—"*Amalgad mc Fiachra Ri* "*Connacht* mortuus est *.i. ced Righ Connacht iar ccredimh.*"—(Amalgadius filius Fiachrii Rex Connaciæ mortuus est, id est, primus Rex Connaciæ post fidem.)

(59) Hac ratione, nullum terminum otiosum in suo Cyclo admisit, uti perperam ei exprobravit Petavius, in

A.C.

463 *Hilarus Papa, Victorii Cyclum amplectens, Pascha xi Kal. Mau hoc anno celebravit. Itaque non a Romanis in Paschate celebrando secesserunt Hiberni; sed utrique a recta doctrina temporum, Cyclis erroneis inducti, aberrarunt.*

Victorii Cyclum ex Gallia, Hiberni Sæculo vi introduxisse videntur. Ejus usum in Gallia notat ad ann. 541, *Bucherius, c.* 10*; in Hibernia auctor Hibernensis Anonymus Sæculi vii, in opere de Mirabilibus S. Scripturæ, edito in t.* 3, *operum S. Augustini.*

Victorii Cyclum, imperfectum in designando die *Paschali, perfectum in statuendo* mense, *Dionysius Exiguus Sæculo vi emendavit, cumque sic emendatum, non nisi duobus Sæculis post S. Patricii in Hiberniam adventum, Romani receperunt. Nullo xix. ali Cyclo usque ad Leonis Magni tempora usos fuisse, testes sunt S. Ambrosius, in Ep. ad Episcopos Æmiliæ, Paschasinus Lilibetanus, Victorius, et Dionysius Exiguus, qui omnes Decennovenalem Cyclum, ut Alexandrinis proprium, et peculiarem declarant. Anatolius Alexandrinus, Anatoliæ in Syria Eps̄, primus fuit Christianus, qui, Imperante Probo, Cyclo Metonico usus est, ut Neomenias Paschales, juxta Calippicam Metonici emendationem indicaret. Postea Alexandrina Ecclesia eandem sibi propriam*

---

not. ad Epiphan. Hær. 61, p. 198. Nam cum citima neomenia *die 7 Martii* iniret, luna xv incidebat in diem Martii xxi, quæ luna non esset (juxta Victorinum) Paschalis, Pascha enim *semper* post diem æquinoctii, a Synodo Nicæna statutam, in Victorii Cyclo designabatur, secus ac præstabat Latinus Cyclus annorum 84, in quo Dominica Paschalis indicebatur in die Martii 21.

Præterea, in die assignando *tardissimæ Neomeniæ Martii* (secus ac in citima statuenda fecerat) *biduo* citra Alexandrinum terminum, *uno* vero die ultra Latinum terminum, eamdem ad *diem 3m Aprilis* affixit, ita ut, quoties Luna xv in Diem Dominicam, Aprilis 17, incideret, Pascha in Dominicam diem 24 Aprilis, Dominicam nempe proxime sequentem, prorogaretur. Id patet ex Victorini Cycli anno 512, ubi, signata Luna 27, in Kal. Jan. *die Sabbato*, Pascha indicitur viii Kal. Maii, *Luna xxii.*

Annus is erat C. 539, quo in Cyclo Alexandrino, aureus Numerus viii, prodit Neomeniam Paschalem die 5 Aprilis, Lunam vero xiv, die Aprilis 18, feria 2da. Cyclo Solis xvi, Lit. B. Pascha denique die April. 24, *Luna xx*, quæ luna cum in Victorino Cyclo numeretur *xxii*, ejus Neomeniam biduo ante Alexandrinam methodum requirit, nempe *a die 3 Aprilis*, a qua nullam Neomeniam Paschalem Alexandrini numerabant. Itaque Victorius in Neomeniis disponendis, ab Alexandrinis et Latinis discessit. Nam cum isti a 5 die Martii ad 2 Aprilis, illi ab 8 Martii ad 5 Aprilis Neomenias Paschales propagarent, utrique spatium dierum xxix extendentes, cavi mensis Lunaris rationem habuere. Victorius autem earumdem Neomeniarum spatium a 7 Martii ad 3 Aprilis porrigens, Neomeniarum situm intra dies xxviii restrinxit, et limine ac meta primi Mensis Nisan, ea methodo promovens, omnes evasit difficultates quoad mensem Paschalem, in quibus Cyclus annorum 84 Latinos hactenus tenuit implicatos. Sunt qui putant Christum Dnm. Paschatis celebrandi diem legitimam anticipasse Sed *primo die Azymorum* Pascha celebrasse Evangelistæ testantur, quæ erat xiv primi mensis incipiens ad Vesperam.

A. C.

fecit, et Nicæna Synodus Paschalis festi indicendi curam Alexandrino Eps commisit, ut in Leonis Magni Ep. 64. (60)

Conall Gulban mc Neill naoi n giall, ottatt Cenel Cconaill, do mharbh la' sean tuath Maighe slecht iarna fagh-bhail imbaoghal, 7 a adhnacal isFiodh-nach Maighe Rein, la naomh Chaillin amhail airneidhes beata an Naomh remhraite.

Conallus Gulban, filius Nialli Novi-obsidum, a quo nomen habet familia de Tir-Connel, occisus est a vetustis incolis Campi adorationis, cum invenissent eum periculis circumventum, et sepultus est in Fiodhnachense Ecclesia Campi *Ren*, per Sanctum Callinum, uti narrat Vita Sancti istius. (61) 464

Feis Temhra la Oilill Molt. Eoghan mc Neill naoi giall. ottatt Cenel n Eoghain, do ecc do chumhaidh Chonaill Ghulbain m. Neill naoi giall, 7 a adh-nacal in Uisge Chaoin in Inis Eoghain dia n ebradh—

Adbhath Eogan mc Neill re deor—
ba maith a mhaoin.
Tre ecc Chonail na celeas cruaidh—
Go srull a uaigh in Uiscce Chaoin.

Encœnia Temorensia habita ab Olillo Molt.—Eoganus filius Nialli Novi-Obsidum, a quo nominatur familia de Tirone, obiit mærore propter obitum Conalli Gulbanii, filii Nialli Novi-obsidum (fratris sui) et sepultus est in Uisge Chaon in Inis-Eogan, juxta Carmen— 465

Obiit Eoganus filius Nialli præ mœrore—
Bonæ indolis erat is,
Propter obitum Conalli facinorum difficilium—
Sepultus jacet in Uisge Chaon. (62)

Criomthann mc Enna Censel. Ri Laigen, do mharbh la mc a inghine b. dein .i. Eoch guineach do uibh bairche. *Annal. IV Mag.*

Crimthanus filius Endoi Censelach, Rex Lageniæ, occisus est a filio filiæ propriæ, i.e. ab Eochodio Guineach, de Hi Barchiis. (63)

(60) Erronee de Dionysiano et Victorino Cyclis scripsit Scaligerus, de emendatione Temp. pag. 154 —"Anno "C. 526, Cyclum Victorini recensebat Dionysius, incipiens suum Cyclum ab *anno ultimo* illius, i.e. ab anno 532," et pag. seq. 155, de eodem Dyonisio ait—"Continuavit autem totam periodum ad ann. 1063, ut ait Beda." Falsa sunt hæc. Non enim Victorii. sed Cyrilli Cyclum a Dionysio recensitum constat. idque non anno 526 sed 525.—Rursus, Victorina Periodus non desinit anno 532, sed anno 559, cum initium ejusdem non colligatur a natali Christi, ut putavit Scaliger, sed a Christi *passione*. Annus primus Cycli Victorii signatur ab eo *Bissextilis, Kal. Jan. fer. v. Pascha v. Kl. April. Luna xvi.* Atqui quatuor isti Characteres annum designant æræ com. 28. Jam vero annus abinde 532, ultimus Cycli Victorii, fuit Christi 559.—Denique Dionysius non continuavit periodum annorum 532, ad ann. 1063, neque id ait Beda, qui semetipsum id fecisse declarat. De rat. Temp. c. 63. Vide supra, ann. 410.

(61) Callinus Episcopus erat, et Abbas *Fiodnachensis* in Brefnia. Acta ejus Hibernice scripta, penes se habuit Colganus, ut in Triade, p. 449. De campo *Ren*. Vide Indicem.

(62) Uisge Chaoin Ecclesia erat Diœcesis Derrensis. Triade, p. 497.

(63) De anno obituale Crimthani hujus, juxta Chron. Scottor. et alios, vide infra, annum 482–3.

A. C.

465 *Benigno, S. Patricii adhuc viventis, in Sede Ardmachana successori, sive coadjutori, succedit* tertius *Ardmachanus* Iarlaith mac Trein; *Benigno discedente Glastonium, Episcopatus sui anno x.* (64)

466 Feis Teamhra la h Oilill Molt. *Chron. Scot. MS. Dublin.*

Comitia Temorensia habita a Rege Olildo-Molt. Annal. Ult. MS. Bodl. ann. 454 et 468. (65)

Tertius Cyclus annorum 84 *incæpit anno hoc.*

467 *S. Brigida Monasticam vitam aggreditur, Hibernensium prima.* (66)

468 *Benignus, Eps Ardmachanus, vivente adhuc S. Patricio, obiit Glastoniæ, ubi et sepultus est.* (67)

469 *Iserninus Eps mortuus est.* (68)

470 Dorndgal Bri-Ele ria Laighniu for Oill: Molt. *Chron. Scot. MS. Dublin.*

Pugna Bri-Eliensis, a Lageniensibus victoribus gesta contra Olildum Molt.

471 *Doccus Episcopus, S. Britonum Abbas, hoc anno obiit.* Annal. Ult. (69)
Germanno primo Manniæ Episcopo defuncto, duo successores a S. Patricio

---

(64) In Chron. Scotor. MS. Dublin. Benigni obitus refertur ad ann. 461. In Annal. Ult. refertur ad ann. 467, æræ com. 468, ut infra ad ann. istum. Tirechanus eum appellat "Benignum *Successorem Patricii* "*in Sede Machia.*" Primord. p 876. Vide supra, p. 109, not. 55.

(65) De Comitiis Temorensibus et Taltinensibus, vide supra. p. 96, ann. 433, et Rer. Hib. t. 1, Indices vocibus *Taltin, Temorath, Druidæ, Annus*, item Annal. IV Mag. anno Mundi 3922, pag. 32.

(66) Ita Cogitosus, Anmchadus, et reliquæ Vitæ Veteres S. Brigidæ in Triade. Item Primord. p. 643. 1030, et 1031. A duobus SS. Episcopis, S. Patricii Discipulis, velatam fuisse, scribit vetus Scriptor Actorum Brigidæ, qui in Vitis Sanctorum, Lovanii editis anno 1485, inquit. "Tirechanus Patricium Ecclesiam "ædificavisse notat *in Capite Carmelli, in Campo Teloch*, in qua S. Brigita pallium cœpit sub manibus *filii Cuilli*, "*in Huisneach Midi*," et quia in Mannia ejusdem nominis Epm, a Patricii Discipulis ordinatum, Vitæ Patricii Scriptores enarrant, inde opinio de S. Brigida a Sodorense Episcopo velata, videri possit originem traxisse. Usser. p. 1031.

(67) Vide supra, not. 64, et 55, ubi de S. Benigni Carmine Hibernico, servato in libro Ballimotense et Sliguntino, ut in Primord. p. 848--9. Annal. Ult. silent de Ardmachana successione Secundini et senis Patricii, *Benignum* 2dum scribentes, et Jarlathum *tertium*, quibus et nos adhæremus infra p. 118, 130, n. 26, 136, n. 33.

(68) Iserninum memorant non modo Annal. Ult. ann. 439, et Inisfal. sed et vetus Canonum Codex Cotton. a 900 annis exaratus. cujus characterum specimina, æri incisa, edidimus in Rer. Hib. t. 1. Sequitur ex dictis supra de obitu ejus, Synodum Patricii Auxilii et Isernini, habitam fuisse ante ann. 469.

(69) In vetere Catalogo sanctorum Hiberniæ edito ab Usserio. Primord. p. 952, legimus "Secundi ordinis "Sanctos, ritum celebrandi missam accepisse a SS. Viris de Britannia. i. e. a S Davide, S. Gilda, et S. Doco." Sed Doco de quo supra agitur, posterior fuit Docus hic, ut ex temporibus diversis manifestum est.

A. C.

ordinati sunt, Conindrus et Romulus, quibus postea successit Mac-caldus, (Mac Call) a Maccutheno Mac Cuil *dictus, ut in Primordiis, p.* 1031, *a Jocelino* Mag-guil, *a Probo* Mac Fil, *in Vita Tripartita* Magail.

Erci, Dalriedæ in Ultonia Principis, nuper defuncti, filiis hæreditatem inter se, ad exclusionem junioris Fergusa, *dividentibus, S. Patricius ab eis portionem ei debitam obtinuit, in qua* Derkanensem *Ecclesiam condidit, et* Fergusio, *qui locum istum Deo dicavit, non solum totius* Dal-Riadæ *Hibernicæ Principatum, sed Britannicæ quoque Dalriadæ Regnum accessurum prædixit.* (70) 474

Sedulius Poeta hoc tempore floruit, Hibernensis juxta Usserium. (71)

---

(70) Jocelin. c. 137, Primord. p. 610, et 951. Sequentia avi mei manu Hibernice scripta, leguntur in margine Primordiarum Usserii, in Bibliotheca Stowense, pag. 1117.—

"*Ecc Eirc timcheall na bl. na 473, madh fier so.—Genn. Loairnn mar sin timcheall 450, agus a aeis an tan ro ecc*
"*63 bl. agus 53 bl. a aeis ag imteacht go h Albain, 7 genn Earca a i. e timcheall 460, agus a posadh re Muircadach m·*
"*Eog. mc Neill-Navi n Giallach timcheall 484 Agus genn Muircceartach (mc Earca 7 Muireadaigh) R. E. 485, agus*
"*aeis an tan ro ecc timcheall 48 bl.—Ta sin anuas na dhroch thuirmhedh gan amhrus.*"

(i. e. Obiit Ercus annum circiter 473, juxta rationes has Usserii. Natus est Loarnus juxta easdem, annum circiter 450, et obiit anno ætatis 63, et transivit in Albaniam anno ætatis 53. Nata est Earca, filia ejus, annum circiter 460, et matrimonio juncta fuit cum Muredacho filio Eogani filii Nialli Novi-Obsidum, annum circiter 484, et natus est Murcertachus, filius Ercæ et Muredagi, Rex Hiberniæ, anno 485. Ætas Regis istius, quando obiit, annorum erat circiter 48.—Sed invalidæ sunt, sine dubio, conjecturæ istæ.)

Attamen, etsi invalidæ sint quoad annos, certæ sunt quoad genealogias, et procul dubio omnes quorum nomina in nota ista marginali servantur, fuere S. Patricio coævi. Eorum postremus fuit Murchertachus Rex Hiberniæ, filius Ercæ et Muredagi, filii Eogani filii Nialli, qui obiit anno 527.—De filiorum Erci adventu in Britanniam, vide ann. 502, infra.

(71) Primord. p. 769, ad 780. Plures extitisse Sedulios in Hibernia, indicavimus, ex IV Mag. Annalibus, in Rer. Hib. t. 1, et præterea nomen *Sedulium* esse exclusive Hibernicum. Attamen prænomen *Cœlium* Hibernis ignotum fuisse, non est silentio prætereundum, nisi ab iis qui sibi licere putant, dimidiatam veritatem tantum, sed non *totam* enunciare.

Sedulii Elogium a coævo scriptum, edidit Mabillonius, Analect. t. 1, p. 363, ex vetere Codice, ubi affirmatur vixisse tempore *Valentiniani* et *Theodosii*, nempe anno 434, ut in libro 2 de Antiq. Hortæ, c. 3, p. 230. Mabillonius Elogium istud tribuit S. Hieronymo, Sirmundus Gennadio, Labbeus in Dissertatione Historica de Sedulio idem testimonium, de tempore quo floruit, adducit ex Codice Pithoei. "*In Achaia libros suos scripsit* "*tempore minoris Theodosii filii Arcadii et Valentiniani filii Constantii.*" Sedulius itaque scripsit aliquanto ante Asterium Consulem, inter annum 425, quo Valentinianus iii Augustus nuncupatus fuit, et annum 450, quo Theodosius junior obiit, quo tempore Cœlestius pariter Hibernensis, Orientem similiter vagus peragrabat.

E schola eadem S. Martini, qua S. Patricius eruditus est, Sedulium pariter provenisse, patet ex initio libri primi de Vita S. Martini, scripti a Venantio Fortunato, qui eum memorat etiam in Epigrammatum l. 8, Epigr. 1.—Commendat eum Gelasius Papa, in Decreto de Scriptis Canonicis, S. Isidorus Hispalensis, Beda, l. 5, c. 18, et alii. Distinguendus est ab altero Sedulio Hibernense, qui Romanæ Synodo interfuit anno 721, et corrigendus est Sigebertus qui eum Episcopum facit.

A.C.

474 Aois Cr. ceithre cedo seachtmoghat a ceathair. A se decc d'Oill. Eirc mc Eoch. Muinreamhair decc. *IV Mag.*

Anno 474, Olildo Reges 16. (72) Ercus filius Eochodii Capillorum fortium obiit. (73)

Mors Conalli Crimthani filii Nialli. Chron. Scot. MS. Dublin.

475

Conall Cremthainn mc Neill-naoi-giall, or chinset clanna Colmain 7 Siol Aodha Slaine decc. *Annal. IV Mag.*

Anno 475, Conallus Crimthan, filius Nialli Novi-Obsidum, a quo originem ducunt O Nialli *Clan-Colman* dicti, et progenies Aodhi Slanensis, obiit. (74)

479

Muredachus filius Foirgæ de Dal-Fatachorum familia obiit. (75) *Hic est Muredachus Muingdearg, de quo supra ad ann.* 474. *Ejus obitum referunt*

480 *pariter IV Magistri ad ann.* 479.

Chlodoveus Regum Morovingeorum quintus, regnare cæpit hoc anno, vel sequente. Art de verifier les Dates, t. 1, *Petav. Doctr. temp. l. xi, c.* 51.

---

(72) Qui Laogario annos xxx tantum tribuunt, ab obitu prædecessoris Dathiæ, et ab anno 428, necessario obitum ejus referunt ad ann. 468, Olildi successoris initia ducentes ab anno isto, ut faciunt IV Magistri, qui ideo æram com. anticipant annis iv, Olildi 16m. numerantes Christi 474, et Prælium Ochanum referentes ad ann. Christi 478, pro 483.

(73) Giraldus confundit Eochodium hunc *Muingreamhair*, Erci patrem, et Dalriadæ in Ultonia Principem, cum Muireadacho *Muingdearg*, Ulidiæ Dynasta, de illustri domo *Dal-fiatach*. Topogr. Hib. Dist. 3, c. 16. Vide infra, ann. 479.

(74) Conal Crimthan et Conal Gulban filii erant Nialli magni. De Gulbanio jam notavimus Principum Tirconalliæ satorem fuisse. Crimthanus tempore S. Patricii late dominabatur in Midia, ut patet ex Vita 3 S. Brigidæ, auctore ut putatur Ultano, cap. 64; ejusque filius Fergusius Cearbheoil ei successit. Fergusii filius Diarmitius Cearbheoil, celeberrimus totius Hiberniæ Rex, tres habuit filios, *Aidum Slane*, Colmannum Magnum, et Colmannum parvum, quorum filii et posteri, de regno tam Midiæ, quam Hiberniæ totius contendentes, bella cruentissima gerebant inter se. In Annalibus nostris *Clan-Colmanni* appellantur, quia Progenies Colmanni Magni; ut in IV Mag. Annal. supra, ann. 475, itemque *Hi-Nialli*, sive *O'Nialli Australes*, utpote in Midia dominantes, ad distinctionem O'Niallorum Borealium, quorum Regia erat *Alichia* in *Tir-Kogania*, sive *Tirone*.

(75) In Vita tripart. S. Patricii, parte 3, c 63, hæc leguntur—" Eochodius Muredacii filius, de Dal-fratacurum familia oriundus, tempore S Patricii Rex Ultoniæ," (lege Ulidiæ) &c. Colganus in nota ad hunc locum inquit—" Habeo tres Catalogos Regum Ultoniæ, a diversis scriptos, in quibus legitur.—Muredacius " Forga Dallani filio, e Domo *Dal-fiataciana*, natus, regnavit in Ultonia annis 28, Eochodius ejus filius, " annis 24, et *Carellus* alter ejus filius, annis totidem, et postea numerantur 35 Reges Ultoniæ (lege Ulidæ) ex " semine hujus Carelli prodeuntes. IV Magistri etiam tradunt obiisse anno 479, et Eochodium, ejus incredulum " filium, anno 503, et Carellum anno 526, Triade, pag. 287. Muredachum hunc *muingdearg*, i.e. Crine " rubrum, confundit Giraldus Topogr. Hib. Dist. 3, c. 16, cum Eochodio *Muing-reamhar*, i.e. Crine forte, " Dalriedæ Principe, de semine Riadæ filii Conarii 2di Regis Hiberniæ, qui fuit Pater Erici, et Avus Loarni, " Aengusii, et Fergusii. Posteri *Muredacii Rufi* vocantur improprie Reges Ultoniæ. Sæculo enim vi a Collaorum posteris, Orgialliæ conditoribus, et deinde a Niallis, universa fere Ultonia subacta fuit. Rudricia ac " Dalfiatachia gente intra Comitatus Dunensis terminos conclusis, cujus ditionis Principes Dal-fiatachii, non " Ultoniæ, sed *Ulidiæ* principes appellantur." De *Riada*, vide supra, ann. 214, et Rer. Hib. t. 1. Indices, voce *Riada*.

A. C. 480

Chronicon Scottorum hæc habet ad annum 480, *æræ com.* 483.

Oilioll Molt do tuitim la Muirceart. mc Earca .i. Ri Eir, ac cath Ocha, 7 la Lugc. mc Laoghaire 7 la Fergus Cairbell mc Conaill Cremthaine 7 la Fiachra lonn mc Caelbaith Righ Dalaraide, *unde* bec mc De *dixit*. (77)

Olildus Molt Rex Hiberniæ occisus a Murcertacho filio Ercæ, i. e. Rege Hiberniæ, in prælio Ochano, (76) et a Lugadio filio Laogarii, et a Fergusio-Cearbheoil, filio Conalli Crimthani, et a Fiachra feroce filio Caelbathi, Rege Dalaradiæ, unde Beccus filius Degi cecinit.

Mor cath Ocha fera itir—Im mor alta cata ili,
For Oilill Molt mc Dathi—Meabaidh ria Dalaraidhi,
La Lucch. la Fiachra lond—Is la Muirceartach mor oll.
La Fergus mc Conaill Caomh—Leo do cer Ailill saer Righ.
Agus la Fergus go lott—Leo itorchair Ailill saer molt.

Magnum prælium Ochæ gestum—cum valde illustribus præliis aliis,
Contra Olildum filium Dathii—Victoria parta est per Dalaradios,
Per Lugadium, per Fiachraum ferocem,—et per Murchertachum filium Ercæ, (78)
Per Fergusium filium Conalli mansueti—Per istos occisus est Olildus nobilis Rex,
Et per Fergusium Culpabilem—Per istos occisus est Olildus præclarus gloria.

A tempore Concobhuir mc Nessa *us. ad* Cormac mac Airt cccvii *anni sunt. A Cormac usque ad hoc bellum* ccvii. *(Anni emendandi juxta an. in margine.)*

Kl. *ii. Initium regni* Lughdach mc Laoghaire. Chron. Scot. MS. Dublin.

A tempore Concobari filii Nessæ, Regis Ultoniæ, usque ad Cormacum filium Arthuri, anni sunt 307, a Cormaco usque ad hoc Prælium Ochanum 207.

Anno sequente, initium Regni Lugdachi (Lugadii) filii Laogarii. (79)

---

(76) Prælium hoc celebre refertur in Annal. Ulton. ad ann. 483, et quidem accurate, ut patet ex Flanni synchronismis, qui annos xx intercessisse ait, a prælio hoc ad adventum filiorum Erci in Albaniam. Vide infra, ann. 483. Quatuor Magistri tamen et alii, qui Olildi initia ducunt ab anno 458, prælium Ochanum et obitum Olildi referre coguntur ad ann. 478--9, vel 480. Vide ann. 458 et 463.

Colganus, qui IV Magistros ubique sequitur, de prælio Ochano sic scribit—" Anno 478 Alildus iv, Cognomento *Molt*, Davidis (lege Dathiæ) Regis filius, postquam annis xx in Hibernia regnasset, in prælio *Ochano* occubuit, per Lugadium, Regis Laogarii filium interfectus." Triade, p. 662.

(77) Memoratur *Bec mac De* in Vita v Columbæ in Triade, l. 1, c. 63, p. 400, et l. 1, c. 87, p. 403. Ejus obitus refertur in IV Mag. Annal. ad ann. C. 552. Itaque Carmen istud ad Sæculi vi initia referendum est.

(78) *Mac Erca* dicitur a matre Erca, filia Loarni, filii Erici, nepotis *Eochodii Mung-reamhair*, Principis Dalriedæ.—Lugadio Laogarii filio defuncto, anno 503, interregnum sequitur annorum 5, usque ad ann. 513, quo successit *Muircertach mc Earca*.

(79) De Lugadio hoc vide supra, pag. 111, et infra, p. 119.

Obitum ejus referunt IV Mag. et ex eis Colgan. ad ann. 503, post regnum annorum xxv a prælio Ochano,

A.C.

482 Kl. *iii.* Guinn Criomthainn mc Enna Cindsealaigh, Ri Laighen, la Eochaid Guineach dibh Bairche 7 la h Araidha cliach. Ced cath Graine i : Muircertach mc Earca *victor f.*—Cath eile in Graine i tir Laighin idir Laighnaib badein i ' Finnchad Ri na Cinnsealaigh *cecidit,* 7 Eoch mc Cairpre *victor fuit.* Chron. Scot. MS. Dublin.

Vulnus Crimthani filii Endæ Cinselachii Regis Lageniæ, per Eochodium Guineach de Hi Barchiis, et per Aradios Cliachenses. (80) Primum prælium Grainense in quo Murcertachus filius Ercæ victor fuit.—Prælium alterum Grainense in regione Lageniæ, inter Lagenienses ipsos in quo Finchadus Rex Hi-Cinselachiæ cecidit, et Eochodius filius Carbrei victor fuit.

482 *Iarlathus filius Trenæ, tertius Antistes Ardmachanus, obiit, cui successit quartus Cormac.* Annal Ult. *ann.* 481, *æsæ com.* 482.

Kl. Lughad mc Loghaire cuig bliaghana fichthead go ttorchear la caor thintidhe 7 tre mhirein Phadraig do dheanaimh. Annal. Inisfal. MS. Dublin.

Lugadius filius Laogarii xxv annis regnavit, usque ad obitum, cum fulmine tactus esset, quod evenit ei propter contemptum S. Patricii.

483 *Prælium Ochanum in regione Midensi gestum, ubi Rex Hiberniæ Ailill*

---

anno 478. Sed, errantes in anno obituale Leogarii, quem erronee numerant 458, in sequentibus Regum annis, æram com. anticipant similiter, annis quatuor integris. Vide supra, pag. 100, n. 58.

(80) Obitum hujus Crimthani refert Colganus ad ann. 465, supra ex IV Magistris. Ambo tamen eum hoc anno 482 occisum declarant!—Præstat Colganum de hac re alibi loquentem audire, in nota 8, ad Vitam 4tam S. Brigidæ. Auctor Vitæ istius, l. 2, c. 11, inquit—" *Illand mc Dunlaing* Rex Lageniæ, qui Ængusium " filium Nadfraich, Regem Momoniensium, quem baptizavit S. Patricius, occidit cum uxore sua *Ethne Huachach*, " filia Criomthain Regis Hi Cinselach et Lageniensium, quique Olill Molt, Regem Hiberniæ, interfecit, et " ipse moriens, sepultus est apud S. Brigidam."

Colgani nota ad hunc locum, in Triade, p. 565, est hæc—" De prælio hoc Ochano varias reperio gravium " Auctorum traditiones, prima facie multum differentes. *Gilda-Modudius*, enim, gravis et magnæ authoritatis " Historicus, qui de Regibus Hiberniæ Christianis, seu ab anno 431, usque ad annum 1143, quo suam Historiam " absolvit, fidelissime scripsit, hanc Victoriam ascribit Lugadio filio Laogarii, immediato Olilli in Regno " successori. Sanctus vero *Beccus*, Degi filius, in quodam fragmento sui operis de Regibus Hiberniæ, citatus in " Annal. IV Magist. ad ann. 478, victoriam et cædem hanc tribuit Dalaradiis, qui, juxta alios, cum suo Rege " Fiacrio illi prælio interfuerunt.—

" Catalogus autem Regum Hiberniæ, authore Anonymo, ex Codice O'Malchonriano, qui penes me extat, " non faciens mentionem *Crimthanni*, vel Lugadii, tres refert illius Victoriæ præcipuos authores, ita--(Olildus " Molt Rex Hiberniæ, filius *Dathi*, filii *Fiachri*, filii *Eochodii* Mocmedonii, postquam regnasset annis xx, inter- " emptus est per Murchertachum, Fergusium Cerbheoil, et per Fiachrium Lonn Coelbadii filium, Regem " Dalaradiæ)—Verum non desunt alii graves authores, qui hanc Victoriam Crimthano Regi Lageniæ attribuunt; " ut pervetustus author Vitæ S. Kierani, c. 15, quem sequitur Usser. p. 1029, et in Indice, ann. 483. Idem " testatur Laogarii Poeta Regius *Dubtach O'Lugair*, Discipulus S. Patricii, qui fuit præsens in isto prælio, in " Opusculo quod de actis ejusdem Crimthani scripsit, et penes me habeo."

Hos auctores conciliare impossibile est, aliter, quam dicendo Crimthanum non obiisse anno 465, sed post prælium Ochanum, ut Colganus ipse fatetur.

A. C.

Molt, a Crimthano Rege Lageniæ occisus est, succedente illi in Regno Lugadio, 483
filio Laogarii—" *A Concobaro filio Nessæ usque ad* Cormác, *filium* Airt,
" *(Regem Hiberniæ) anni* CCC.VIII, *a Cormac usque ad hoc bellum* Oche CXVI.
" *ut* Cuána *scripsit.*" (81)

S. Brendanus Findlogæ filius nascitur, (82) *de cujus septennali navigatione* 484
pluræ fabula narrantur.—*Obiit anno ætatis* XCIII, *apud Cluanfertam in Connacia, atque ideo Cluanfertensis*, *appellatur, ad distinctionem Brendani Birrensis, cujus meminit Adamnanus in Vita Columbæ. l.* 3, *c.* 3.

S. Mel primus Eps Ardachadensis obiit, qui S. Patricii adhuc viventis Acta 488
scripsisse fertur a Jocelino. (83)

Aengusius filius Nadfrachi primus Rex Christianus Momoniæ occubuit juxta quosdam. (84)

S. Patricius anno ætatis 120, *in Cœnobio suo Sabhalense obiit.* (85) *Sepulchri* 493
locus ignoratur. (86) *Diem obitus* 17 *Martii notant Tirechanus, in Primord, p.* 882, *et vetera Calendaria.*

---

(81) Annal. Ult. ann. 482, æræ c. 483, Usser. p. 947, 1028. Numeri emendandi juxta annos in margine. Chronicon. Scottor. MS. Dublin. hæc habet ad annum hunc 483—" Quies S. Cianani Daimliag, cui Patricius " Evangelium suum largitus est."—De Evangelio S. Patricii, vide Rer. Hib. t. 1. p. 56, et 106, et infra, pag. 123, n. 91. Utrum Connachtensis fuerit, vel Ciannachtensis, non moror.

(82) Primord, p. 955. Annales Ulton. ejus obitum referunt ad ann. 577, vel juxta alios 583, qui anni sunt æræ com. 578 vel 584, die ejus natali 17 *Kal. Jun.* incidente in Dominicam in utroque. Dies is memoratur in vetustissima vita ejus apud Usser. p. 533, itemque in Vita Maclovii in Biblioth. Floriac. c. 1, et 2.

(83) Obiit, juxta Annal. Ult. anno 487, æræ C. 488, juxta Chron. Scot. MS. anno 483, æram C. anticipans, annis v.

(84) Vetus Auctor Vitæ 3tiæ S. Patricii, c. 60, eum appellat " *Oengusium filium Nath fraich.*"—IV Mag. obitum ejus referunt ad ann. 489. Primus fuit Rex Christianus Momoniæ. Vide infra ann. 492.

(85) Ita Usser. ex vetustis Tirechano, Ninio, Probo, Matthæo Florilego, et aliis. Vide supra, ann. 372, 388, 432.

(86) Recentiores sunt qui in Duno sepultum scribunt. Apud Glastonienses sepultum tradunt, qui cum Sene Patricio eum confundunt. Sacrosanctam apud Glastonienses ejus memoriam fuisse, indicant Chartæ Baldredi, Inæ, et Ealdredi, Primord. p. 111 et 115, et Catalogus vetus Sanctorum, ib. p. 893.

HIATUS SUPPLETI FINIS.

NOTANDA DE S. PATRICIO.

Inter Patricii familiares numerandus est S. Winwalocus, Britannus, qui Vitam Monasticam agens in Hibernia, inde transivit in Armoricam, anno 493, atque inde in Insulam quamdam, ubi, cum sociis, vitam Eremiticam triennio transegit, quibus peractis, octo extremos vitæ annos in Tauraco Monasterio exegit, et plenus dierum *v Nonas Martias feria iv,* in prima hebdomada quadragesimæ obiit; quæ notæ satis indicant S. Patricii coævum fuisse, et obiisse anno 504.

Extat Vita ejus antiqua edita a Surio, Tom. 2, Martii 3, et in MS. in Cottoniana, itemque apud Mabillonium in Actis SS. Hic in Annalibus, Landvenecensis Monasterii primum Conditorem et Abbatem fuisse agnoscit; et S. Patricii tempore floruisse, ut in ejus Actis, ubi *Patricium consulere voluisse memoratur.* Tonsuram et ritus Hibernicos coluit ejusque Discipuli Landvenecenses, ad Imperium usque Ludovici Pii, uti notat Mabillonius, ibid, t. 1, p. 150.

Discipulum habuit, inter alios *S. Riochum,* ut in Bollando, t. 1 Martii, p. 259, et in Mabillonio, ib. p. 150. Atqui Riochus erat pariter S. Patricii familiaris Discipulus, et "*custos librorum ejus,*" et postea Abbas Monasterii *Inis-bo-finde,* in Senani fluminis Lacu, ab eo nominato *Loch Rioch,* quod Monasterium Usserius confundit cum altero ejusdem nominis in mari Occidentali, p. 825. (87)

Memoratur etiam S. Patricius in Actis S. Gertrudis, editis pariter a Mabillonio, et scriptis ab Anonymo, qui ea moriente interfuit, ut in Annal. Bened. t. 1, p. 446. (88) "Instante obitu, per unum e fratribus suis Monachis, *Ultanum* (Hibernensem,) Abbatem "Monasterii Fossensis, de die obitus sui interrogat. Ille vero Nuntio respondit—Hodie "16*tus Kal. Aprilis est dies:* Crastino autem die, inter Missarum solemnia, Christi "virgo et Ancilla Gertrudis, de corpore est migratura. Jussitque ut ne timeret, sed "sæcura et læta pergeret ad Christum, a *B. Patricio* et Angelis Dei excipienda cum "gloria.—Hoc vaticinio lætior effecta, totam noctem cum Sororibus, in Psalmis et "orationibus pervigilem duxit.—Die sequenti Dominica, ad horam sextam, sacratissimum "*Christi Corporis et Sanguinis viaticum* percepit, atque ubi Sacerdos *Dominicam* "*secretam sententiam absolvit,* Actis Deo gratiis, qui se ab omni carnis labe

(87) Ipse Usserius errorem corrigit, p. 1070, ubi hæc verba ex S. Aedi Vita producit—"Venit S. Aedus ad "Insulam *Bo-finde*, i.e. Vaccæ Albæ, quæ est in Stagno *Righi*, et cum S. Rioch suscepit Abbas illius loci, "honorifice—Monasterium enim clarum in illa Insula est, quod ex nomine Insulæ nominatur." Et quidem ita usque hodie appellatur Insula in Senano fluvio, inter Connaciam et Longfordiam, in Diæcesi Ardachadense.

(88) Annales Benedict. t. 1, p. 440,—"Qui librum de ejus vita et Miraculis, postulante Dominica Abbatissa, "totaque ejus loci congregatione, scripsit Monachus Nivialensis anonymus, *gravis*, et æqualis, ipsis S. Benedicti "verbis aliquando utitur." ib. 447.

Inter vetustiora S. Patricii monumenta superest Remis, in S. Petri Monasterio vetere, S. Patricii Sacellum,

"immunem servaverat, purissimam Creatori animam reddidit, xv Kalendas Aprilis, "xxxiii ætatis suæ anno."

Scribit S. Patricius in Confessione sua, se a Scottis multa passum, cogitasse reverti in Galliam, "ut denuo visitaret fratres suos, et ut videret faciem Sanctorum Domini sui," ubi *fratrum* nomine, inquit Mabillonius, intelligere videtur Gallicanos Monachos, sanctorum vero nomine comprehendit S. Germanum Antisiodorensem, quocum aliquamdiu commoratus fuerat. Quin etiam post obitum suum, eisdem *Gallicanis fratribus* relinquere, et commendare cupiebat filios, quos in Hibernia Christo lucratus fuerat. Annal. Ben. t. 1, p. 207.

Per *Gallicanos fratres*, intelligo condiscipulos suos in schola S. Martini, quos etiam a fidei incunabulis, Hiberni impense coluerunt. Ipse Mabillonius de S. Finiano inquit—"Patricii studium in propagando Monachorum Instituto, æmulatus est S. Finianus, qui "et ipse apud Turonos aliquamdiu versatus est, ubi cum litterarum studiis, Religionis "cultum conjunxit. Reversus in Patriam, i. e. Hiberniam, quædam ædificavit Monas-"teria, multosque habuit celebres Discipulos, quorum illustriores fuere Brendanus, et "ipse complurium Monachorum Pater, Columba, Hiiensis postea Monasterii auctor, "atque alter Columba, itidem Abbas, sub quo Monasticis Institutis informatus est "Fintanus, multorum itidem Monachorum Abbas et præceptor. Hos inter præcipuus "fuit Comgellus Abbas, qui celeberrimum Bancorense Monasterium condidit, erudiitque "Columbanum, Luxoviensis Monasterii ac Bobiensis, aliorumque parentem." ib. p. 208.

Hinc itaque origo influxus Hibernorum in Galliam, Sæculis vi°. et vii°, cujus Scriptores mædii ævi passim mentionem faciunt, et S. Bernardus in Vita S. Malachiæ, c. 8. Solebant nempe veteres Hiberni *S. Martini Tumulum* apud Turonos visitare, utpote qui S. Patricii avunculus fuit, et Magister. Jonas, S. Columbani Discipulus, scribit in vita ejus, expulsum e Galliis a Theodorico, petiisse ut id sibi liceret, quod ægre concessum fuisse, notat Mabillonius in Annalibus, t. 1, p. 293.

In iisdem Annalibus, pag. 367, Falvius Hibernensis Episcopus memoratur, "qui "Romam proficiscens anno 635, Cæsarodunum Turonum appulsit, cui se Segirannus "Abbas Comitem adjungit, postquam *ad S. Martini Tumulum*, rescissa coma, clericus "effectus est." Plura de hac Hibernorum affectuosa S. Martini Turonensis memoria, ac ad sepulchrum ejus peregrinationibus, produximus in Rerum Hibernicarum, tomo 1, Ep. p. 95, 142, 151, in quo, humiliter gratulamur, nos e Scriptoribus Hibernicis primos Antiphonarii Benchorensis de S. Patricio testimonia, a 1200 annis calamo exarata, cum aliis etiam vetustis Codicibus, in Anglia et alibi servatis, Patriis Scriptoribus indicasse, licet invidi leve istud meritum celando, ingrato silentio, testimonia ista proferant, quasi

---

in quo vetus Epitaphium Hildegardis, cum fratre Alsatio Poeta, *ante annos* 800 ibi sepultæ, &c. Annal. Bened. t. 1, pag. 468, ed. Paris, 1703.

ipsi primi ea ex Muratorio protulerint.—Sed ista parvi pendo.—Præstat officium impositum diligenter adimplere, potius quam vanam gloriolam fraudulenter aucupare, quæ cito transit.—Interim autem, egemus adhuc Historia Ecclesiæ Hibernicæ, in qua levium conjecturarum, et somniorum multitudine, veritas non opprimatur, in qua nemo injuriis, et vulgari prorsus, et rudi stilo, sit petulanter lacessitus ad iram, sed narratio sit viro Christiano digna, et Historico eloquio lectorem admoneat, instruat, et delectat. Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Cuculla candida super cætera indumenta utebatur S. Patricius, testantibus Probo et aliis. Sic etiam de S. Columba scribit Cummineus Albus, et iterum de S. Patricio Auctor Vitæ Tripartitæ S. Patricii, l. 2, c. 44, in Triade, p. 135, unde versimile fit quod de S. Columbani Discipulis scribit Ordericus Vitalis, sub finem libri 6, nempe a B. Mauri Discipulis nigredinem vestium, *abjecto albo colore*, cum Regula S. Benedicti, Sæculo viii, accepisse.

Romanæ Ecclesiæ tonsuram, aliosque Ritus, prout Romæ didicerat, Hibernensibus imposuit S. Patricius, statuto edito ut, si non more Romano capilli eorum tonsi essent, ab Ecclesiæ communione arcerentur. Pervenere enim alterius sectæ homines, qui tonsuram, exemplo Simonis Magi, ab aure ad aurem, intonso occipitio, præferebant, et Pascha, non a xv Luna, ad xxi, ut in Cyclo Romano annorum 84, ritu Catholico, sed vel a xiv ad xx, vel a xvi ad xxiii, celebrabant, neque cum Romanis consentientes, neque cum Alexandrinis, de quorum Cyclis egimus supra, pag. 111.

Sequuntur jam Tigernachi Annales, ab Hiatu prædicto, ex eodem Codice Bodleiano Rawlinson, No. 488.

TIGERNACHI ANNALES.

DESCRIPTI EX CODICE BODLEIANO; RAWLINSON, No. 488.

[MS. Fol. 7, col. 1.]

K. *v.* *Quies S. Cianani* Damhliag. Is do tug Patraic a Soiscella.

K. *vii* *Quies Episcopi* Mc Caille.—Cath Cella Arnadha i Muig Fhea ⁘ *cec.* Aengus mc Nadfraich 7 *uxor eis* .i. Eithne Uathach .i. Cremthain mc Enna Cendselach. Illand mac Dungaili, 7 Aill. a brathair 7 Eochoid guineach 7 Muircertach mc Erca Righ Ailigh *victores erant* ū *dēm.* ⁘

Adbath craeb dos bili in oir—

Aengus Molbtach mc Nadfraich—

A. C.

489 K. *v.* Quies S. Cianani Damliagensis cui S. Patricius Evangelium suum tribuit custodiendum. (91)

490 K. *vii.* Quies Episcopi Mc. Call. (92) Prælium Cillosnadense, in campo *Fea*, ubi ceciderunt Aengus, filius Nadfrachi, et uxor ejus Ethnea formidabilis, filia Crimthani, filii Endei Cinselach. Illandus filius Dungali, et Alildus ejus frater, et Eochodius *guineach*, i. e. vulnerator, et Murcertachus filius Ercæ, Rex Alichiæ, victores erant. Unde dictum est—

Occisus est Ramus venerabilis arboris aurei,

Aengus laudabilis, filius Nadfrachi,

(91) De Cianano, vide supra, pag. 80, ann. 451. Ecclesia ejus *Damh-liag* Domus lapidea, hodie corrupte *Duleek*, in Bregia sita erat.—Extitit Codex vetustissimus Ardmachanus Evangeliorum, dictus Codex S. Patricii, usque ad tempora Caroli I. ut in Rer. Hib. t. 1, Epist. Nuncup. p. 56, et 106. Quinetiam ibi servabatur Missale vetus S. Patricii dictum, ut in Jeremiæ Epi Dunensis "*Dissuasive* from Popery." Lond. 1664, Pref.—In Chronico Scot. MS. Dublin, S. Cianani obitus refertur ad ann. 484.—Ex Vita ejus in Primordiis, p. 1070, patet, in Patriam Connaciam reversum e Gallia, plurimos ibi ad Christi fidem convertisse, deinde in Lagenia prædicasse et in loco usque hodie dicto *Sylva Cianani* Ecclesiam condidisse, et demum in Tir-Eogania Ecclesiam ædificasse cui Discipulum Comgellum Pastorem præfecit. Scripsit Vitam S. Patricii, ut in Calendario Casselense in Triade, pag. 217.—Eum anno 488 obiisse narrant IV Magistri; sed ex Vita tripartita, part. 2, c. 126, constat vixisse post Patricii obitum, quod satis aperte innuit Colganus ibidem, scribens etiam non Connachtensem fuisse, sed *Ciannachtensem*. Vide supra, p. 110, n. 81.

(92) Vide quæ de Mannia dicta sunt supra, pag. 106.

Digitized by Google

A. C.

Faebaigh la h Illand na rath—

Sin Cath Cellosnadh claim—
Illand 7 Muircertach M.—Eoch tend tolcar,
No chuir set cath cellosnad—
Ren Aengus Muman molbtach.

Bass Muireadaig Muind. g. 7 Eoch. a mc airrigi n Ul.

Qui cecidit occisus ab Illando Munimentorum,
In prælio Cill-Osnadense obruente,
Illandus et Murcertachus Alliachensis Rex, (et) Eochodius fortis ferox,
Gesserunt prælium Cillosnadense—
Contra Aengusium Regem Momoniæ laudabilem. (93)

Mors Muredagi Rufi et Eochodius filius ejus ei succedit, in regno Ulidiæ.(94)

491 IIII.CCCC.LX. Kl. *ii. Zeno Augustus vita decessit anno vii, mense vi. Hi menses et vi menses Marciani addunt annum, quem non numerant Cronica.* (95)

492 Kl. *iii. Anastasius regnat annis xxviii.*

493 *Patricius Archiepiscopus et Apostolus Hibernensium anno etatis sue centesimo vigesimo, xvi die Kl. April. quievit.*

O genemain cr. ceim ait—
cccc for caem nochaid—
Teora bl. saer iarsein—
co bas Padraic prim Apstail.

A nato Christo mansueto jucundo—
400 anni cum dilectis 90,
Tres annos numera post istos—
Ad obitum Patricii primi Apostoli. (96)

493 Kl. *iiii. Trasamundus, Vandalus, Vandalorum Rex, Catholicas Ecclesias clausit et* CC.XX *Episcopos exilio misit Sardiniam.*

K. *v.* Cath Sratha, *(i. e. Prælium Srathense) Felix Papa quievit, cui successit Gelasius Papa ann. iii.* (97)

---

(93) Hi versus servantur etiam in Chronico Scot. MS. Dublin. Sæculi sexti carmen esse nullus dubito.—Res gestæ hujus anni habentur eodem ordine quo in Tigernacho, in Annal. Ult. ad ann. 489, æræ com. 490.

(94) Vide quæ de eo dicta sunt supra, p. 115, n. 70, p. 110, n. 73.

(95) Zeno obiit anno 491. Viventem sepultum fuisse prodit Cedrenus, et cum ejus defossi vox lamentabilis audiretur, Ariadnam, quæ eo adhuc superstite, Anastasium adamarat, tumulum aperiri vetuisse. Vide Zonaram, t. 3. Imperavit annos xvii, m. vi. ut in Marcellino.—Successit Anastasius.

(96) Obiit Patricius, ut dictum est, anno 493.—Tigernachus æram com. hic anticipat anno uno. Tigernachus itaque vetustum Carmen Hibernicum adducit, ad probandum S. Patricium obiisse anno ætatis 120, *anno Christi* 493, Attamen, Petavius ex Mariano Scoto inquit—" In Hibernia S. Patricius primus Eps obiit " anno 491. natus annos 82, ut ex Mariani Calculo conficitur, cum tamen 92 ipse eidem attribuat. Alii 122 " annos, uti Sigebertus, non nulli 134 vixisse produnt, quorum 60 in Insula ista Christum prædicavit." Petav. Ration. Temp. Lugd. Bat. 1710, pag. 274.—Petavios autem nunquam contigit Codicem Mariani pulcherrimum Cottonianum videre, a nobis supra memoratum ad annos 431 et 432.

(97) Felix Papa obiit v Kal. Mart. 492, quo ei successit Gelasius I. anticipat Tigernachus ut supra, anno uno.

A. C.

Kl. *vii.* Cath Taillten for Laighniu ria Cairpre m Neill.

Kl. *vii.* Prælium Taltinense contra La- 494
genienses gestum a Carbreo filio Nialli Magni. (98)

Kl. *i.* Cath Tanaiste Greine i. cecidit Fraech mac Fidchadha R. Laighin des-gabuir, la h Eochargh, mc Cairpre *victor fuit.*

Kl. *i.* Prælium Tanasticum, i. e. secun- 495
dum, Grianense, in quo cecidit *Fraoch* filius Fidhchadi, Rex Lageniæ Australis, occisus ab Eochiis. Filius Carbrei (filii Nialli magni) Victor fuit. (99)

K. *ii.* *Quies* Cuindeda mc Cathbadha .i. mc Cuilind *Epis* Lusca. * *Defectio Solis apparuit. Expugnatio* Dunn-leath-glaise. *Gelasius (Papa) quievit.*

K. *ii.* Quies Cinnedii filii Cathbadi, i. e. 496
filii Cuilini Episcopi Luscanensis (1)—Defectio Solis apparuit.—Expugnatio Duni. Gelasius Papa quievit. (2)

K. *iii.* *Romanæ Ecclesiæ* xl.viii *Anastasius Papa ordinatus, vixit annis ii*—Cath Sleamna Mide for Laighniu ria Cairpre mc Neill.—Mochae n Oendroma *quievit. Eps* Cormac in Ernidhe Comarba Patraic *pausavit.*

K. *iii.* Romanæ Ecclesiæ 48 Eps Anas- 497
tasius, Papa ordinatus,. vixit annis ii—Prælium Slemnense in Midia, contra Lagenienses, gestum victoriose a Carbreo filio-Nialli.—Mochaus Antrimensis Eps quievit. Cormacus filius Ernidi, Successor Patricii, quievit. (3)

K. *v.* *Ingens terræ mot: Ponticam ɔcussit P.vinciam, Anastasius Papa pausavit.*

K. *v.* Ingens terræ motus Ponticam 498
concussit Provinciam, Anastasius Papa pausavit.

K. *vi.* *Romanæ Eccl. xlix Simmacus Papa vixit an. xv.* Cath Cind Ailbe for Laing le Cairpre mc Neill.

K. *vi.* Romanæ Ecclesiæ xlix Papa 499
Simmacus, vixit annis xv. (4) Prælium *Cindalbense* gestum contra Lagenienses a Carbreo filio Nialli.

K. *vii.* Cath Segsa ria Muircertach mc Erca for Duach tengauma Ri

Prælium Segsanum gestum a Murcer- 500
tacho filio Ercæ, contra Duachum Linguæ

---

(98) Chronicon. Scottor. hoc prælium refert ad ann. 489, æram com. anticipans annis v, erronee, ut patet ex Annal. Ult. ad ann. 493, æræ c. 494.

(99) Annal. Ult. an. 494, æræ c. 495.

(1) Annal. Ult. 495, æræ C. 496.

(2) Hæc habentur totidem verbis in Chronico Scottorum, ad ann. 491. Obiit Gelasius xi Kal. Nov. anno 496. *Mac-Cuilin* primus Luscanensis Eps obiit eo anno 496, quo Solis deliquium notat l' Art de verifier les dates, tom. 1. Itaque Chron. Scot. anticipat hic annis 5.

(3) Successit ei *Dubtachus*, quintus Antistes Ardmachanus, ut in Annal. Ult. ann. 496, æræ com. 497, non 498, ut in Usser. pag. 874, vide infra, not. 17.

Mochuæ, primi Antrimensis Episcopi, obitum referunt IV Magistri ad ann. 496. Item Annal. Ult. sed æram com. anticipant anno 1.

(4) Id est ab anno 498 ad 514. Art de verifier les dates, t. 1.

A.C

Connacht, *ubi cec. Duach, un.* Cendfaelad *cec.*—

Cath Seghsa ben do mnaib fod ruair,

Ro bo cro d.g ar cruirgh la duirgh ingen Duach—

Cath Delge. Cath Mucrumha 7 Cath Tuama-drubha—

7 Cath Segsa idorcair Duach tenga-Uma.

aeris, Regem Connaciæ, ubi cecidit *Duach*, unde Cenfaelad cecinit—

Prælium Segsæ, Mulier e mulieribus longe celeberrima (Duiseach.)

Fuit sanguis ruber magis in deliciis quam musica Dusichiæ filiæ Duachi—

Prælium Delganum, Prælium Mucrumium, et prælium Munimenti curruum—

Et prælium Segsanum gestum, in quo occisus est Duachus linguæ æris. (5)

501 K. i. *Simmac' Papa int. multa Ecli.aru opera q. l. a fu-dam. tis creavit l. p. sca renovavit, ad b. Petru. 7 Paulu. 7 Laurentium paup. ib' h.i taclum ɔstruxit 7. o. ni ano p. Af. ca l. Sardi.ia Eps q. i. exilio erant, pecuniam 7 vestes mit. bat.*

Cath Droma loch Muighe ria Laing for h. Neill.

Symmachus Papa, inter multa Ecclesiarum opera, quæ vel a fundamentis creavit, vel prisca renovavit, ad B. Petrum et Paulum, et Laurentium, pauperibus habitaculum construxit, et omni anno per Africam vel Sardiniam, Episcopis qui in exilio erant pecuniam et vestes mittebat—

Prælium Montis Lacus Moiensis, gestum a Lageniensibus contra O'Niallos.

502 Fergus mor mac Earca *c. gente* Dal-raida *partem Britanniæ tenuit 7 ibi mortuus est.*

Eogan Bel *regnat* i Cruachain *an* xlii.

Fergusius magnus filius Erci cum gente Dalriadæ partem Britanniæ tenuit, et ibi mortuus est. (6)

Eogan Bel regnat annis 42 in Cruachania, Arce Regia Connaciæ. (7)

---

(5) i. e. *Duach Galach*, qui Olillo Molt successit Rex Connaciæ a prælio Ochano anno 483. Duachus *linguæ æris* dicitur, forsan a tuba ærea, " Ære ciere viros, Martemque accendere cantu."—Iarlathus, filius Logæ, primus Tuamensis Eps, hoc tempore floruit, ut in vetere Catalogo Sanctorum Hiberniæ, apud Usser. p. 955, itemque Colmannus Antistes, a quo Finianus primum institutus est, ib. p. 954.

(6) Emigrationis filiorum Erci, sive *Erici*, ex Hibernia in Albaniam, anno xx post prælium Ochanum gestum anno 483, notavit Flannus in Synchronismis. Consentit Scotorum Chronicon, anni istius initium " *feria* iii " *Kal. Jan.*" signans, quod annum 502 indicat, a prælio Ochano vigesimum. Regiones quas filii Erci occupaverant, tendebant a freto Dunbritannico, includentes Kentiream, Knapdaliam, Loarnam, Ardgatheliam, et Braidalban, cum vicinis Insulis Hebridum—Erci pater *Eochodius Muingreamhar*, obiisse dicitur anno C. 446, in nota MS. ad Primord. p. 592, exemplaris Stowensis, literis, et lingua Hibernica, Avi mei manu, sic— " *Each-Muingreamhair 7 a mc Eirc—Ecc-Eirc* 474—*Ecc Eathach* 446."

(7) Cruachan Regia Arx, sive munimentum sacrum Connaciæ, nomen retinet usque hodie *Rath-Cruachan.* Eogani Bel Regis Connaciæ initia referunt Annales Ult. ad ann. 501, æræ com. 502.

Fuit is ab Amalgadio, primo Rege Connaciæ Christiano, quartus, Amalgadio enim successerunt *Olil-Molt*, *Duach-Galach*, tertius Christianus, et deinde Eogan Bel.—Sed ex Cennfaelddii Disticho constat Christianos fuisse potius nomine quam moribus.—Floruit Cenfaelad sæc. vii, obiit anno 679.

[MS. Fol. 7, col. 2.]

K. *iii.* Cath Inde mor i crich ua n' Gabla for Illan mc n Dunlaing la Laignu i. ;. Muircertach mc Erca *victor erat.*

Bass Esp Ibair *ix Kl. Mai. cs ætas* ccc.iii *annor. erat.*

K. *iiii.* K. *v.* K. *vi.* Cerban Esp o Ferta Cerbain mor ?—Cath Manand la h Aedhan m. Gabrain.

K. *i.* Bass Brundi mc Maelcon R. Cruithneach—

Bass Domangairt mc Nissi Righ Alban.

K. *ii.* Cath Fernmaighe Midi for Fiach mc Neill ria Failge in B. raidh *un dem* ?—

In righ aile as in bind—
Fiachra mc Neill na celigh—
Is fair, tar cremla cille—
Cath Ferna Midi meabhaidh.

K. *iii.* Cath Arda-corainn. Bass Lugdach mc Laeghaire Righ Temrach in Achad Farcha .i. Farcha tendidhe do nimh ro marb iarn diultadh in tailghinn. (12) Eoch mc Muiredaigh *obit.*—

A. C.

Prælium Innimorense in Regione O' Gablaorum contra Illandum filium Dunlangi, gestum a Lageniensibus, in quo Murcertachus filius Ercæ victor erat.—Obitus Episcopi Ibari ix Kl. Maii, cujus ætas 303 annorum erat. (8) 503

Cerbanus Eps. sedis dicti Monumentum mirabilium Cerbani (apud Temoriam) obiit. (9) Prælium Manense gestum ab Aedano filio Gaurani. 504

Obitus Brudii filii Milconis Regis Pictorum. 505

Obitus Domangarti filii Nissæ Regis Albaniæ. (10) (Error Amanuensis.)

Prælium Fernmagiense in Midia, contra Fiachum filium Nialli, gestum a Falgiensibus Berradiis. Unde dictum est—Regem illustrem dulci cantu—Fiachrachum filium Nialli noli silentio præterire—Melius est quam luctuose laudari in Cœmeterio, vincere in prælio Fernæ in Midia. 508

Prælium Ardcoranense (11) Obitus Lugduchi filii Laogarii Regis Temoriæ, (i. e. Hiberniæ) in Campo fulguris, id est Fulgur ignitum e cælo occidit eum, postquam abrenunciasset S. Patricio. 508

(8) Ibari obitum referunt Annal. Ult. ad æræ c. 500, et juxta alios, 504.—Natus exeunte Sæculo 3, et denatus ineunte quinto, more Hibernico dicitur vixisse tribus Sæculis, et inter Grandævos Hiberniæ Monachos jure merito numeratur, etsi non pervenerit ad ætatem S. Patricii. Diximus in Prolegomenis Ibarum obiisse anno 500, septem enim characteres *K* interesse, inter obitum ejus et obitum S. Patricii, anno quo *Kal. Jan.* incidere in *feriam* vi, et *xvi Kl. April, in feriam iv,* quæ notæ indicant ann. 493. De longævitate Monachorum Hiberniæ, vide supra, ad ann. 341.

(9) Cerbani Epi obitum referunt Annal. Ult. ad 503, æræ C. 504.—De loco Mirabilium Temorense celebre, inter Ethnicos ante adventum S Patricii, vide supra, pag. 41, et 53.

(10) Non Domangart Rex Albaniæ, sed forsan Domangart Eps. Conderensis, de quo in Annal. Ult. ann. 506. Sed vide infra, ann. 510, et not. 14, ibi.

(11) Prælium Ardcoran et mors Lugadii incidere anno æ. c. 508, Ult. Murcertachi filii Ercæ initia deducunt abinde Annal. Ult. vel juxta alios, ab anno æræ c. 513, nempe post interregnum annorum 5.

(12) Pro *tailghinn*, Chron. Scot. habet *Padraig*. Vox est antiqua, genere Sacrosanctum significat, et S. Patricio specialiter ab antiquis Hibernis tanquam ei propria adscripta fuit, propter avunculum S. Martinum.

A.C.

Cairell mc Muiredaigh Muind.g irrigh n. Ul.

Eochodius filius Muredagi obit. Cairellus filius Muredagi Rufi evectus ad Regnum Ulidiæ.

509 K. *iii.* Muircertach mc Erca do gabail Rigi n Er.

Murcertachus filius Ercæ obtinet regnum Hiberniæ. (13)

510 K. *iiii.* Mac Nissi .i. Aengus Esp. Condere *q.evit cs. fr* Fobraech *ds* ꝯ *cs mr* Cness .i. Comcaide dedail-ceteren *a* ; *no iat'* ꝯ mc Cneisse.

Filius Nissæ, i. e. Aengusius Eps Conderensis quievit, cujus frater *Fobrach* dictus est, cujus mater *Cness* filia erat Concadi de gente Coteren, a qua nominatus est *Mac Cnessi.* (14)

513 K. *i.* *Quies* Erc Esp. Slaine *xc ano ætatis suæ de* ; *P.rici' ait*—

Esp. Erca—
Cach ni conndernaidh ba c.t.—
cach aen beres coccair c.t—
fr bein bend.s Easp Erc. *

Quies Erci Epi Slanensis, 90 anno ætatis suæ, de quo Patricius ait—

Episcopus Erc—
Omnia quæcumque fecit recte facta sunt.
Quisquis consilium secretum dat rectum,
Obtinebit benedictionem Episcopi Erci. (15)

K. *vii.* *Nativitas S.Ciarani filii Artificis.—Symmachus Papa q. cui successit Hormisda Papa annis ix, ut Marcellinus monstrat.* (16)

---

* *Espog Erca gach ni c certadh ba cert.*
Gach aon beres c. cogert cert.
Fortraisph bennacht Espoig Erc. Chron. Scot. ann. 507.

(13) Non sunt confundendi filii *Erci*, de quibus supra ad ann. 501, cum filio vel filiis *Ercæ*. Murcertachus *Ercæ* filius, Muredacho Patre, Eoganio avo, Nialli magni pronepos, rex fuit Hiberniæ annis xxi. Mater ejus *Erica* filia erat *Loarni*, qui Conarium 2m Regem Hiberniæ tritavum habuit. Ab ista Loarni filia Murcertachus patronymice dictus est *Mac Erca.* Fuit is 4tus Rex Christianus Hiberniæ. Laogarius obiit anno 463, Secundus Olilius Molt, Dathiæ Regis filius, e Rege Connaciæ Rex Hiberniæ, regnavit xx annis ad ann. 484.—Tertius Lugadius Laogarii filius regnavit xxv annis ad ann. 509.—Quartus Murcertachus mac Earca regnavit annis xxiv ab obitu prædecessoris Lugadii.—Qui annos 24 Murcertacho ascribunt, Interregnum quinquenne includunt ab obitu Lugadii, ut in Annal. Ult. Præter Interregni enim spatium, xx tantum annos regni complevit, et partem unius. Nam annum quo *pridie Kal. Nov.* vivere desiit, et quo successor inchoavit, Sabbati charactere Kal. Jan. notat Tigernach, et xi regni annos tribuit successori, unde annum esse oportet æræ com. 533, a quo xi anni interveniunt ad ann. 544, quo successor ejus *Tuathal-Mael-garbh*, anno 21 post mortem S. Brigidæ obiit.—Longe alius fuit *Ercus* Slanensis ab *Erco* Principe Dalriadæ.

(14) Aengusius primus Conderensis Episcopus obiit an. æræ C. 514, An. Ult. 513. Conciliare nequeo Annal. Ult. ad ann. 506, ubi Domangartum Epm. Conderensem eo anno obiisse narrant, cum iisdem ad ann. 513.

(15) Ercus obiit anno ætatis suæ 90, æræ C. 514, juxta Primord. pag. 1047, et 1126. Sed Annal. Ult. ad ann. 512, æræ Com. 513, id referunt—IV Magistri narrant Ercum et Dubtachum Ardmachanum obiisse anno 513,

(16) Ciarani nativitatem referunt Annal. Ult. ad 516, æræ c. 517, Usser. ad. 516, pag. 1126.—Obiit anno ætatis 33, æræ c. 549.—Symmachus Papa rexit ab anno 498, ad xiv Kl. Aug. 514.

NOTANDA DE ANNO 513, PAG. 129.

IN Codice Tigernachi Bodleiano, quædam annorum, et rerum gestarum Sæculi Vi, transpositiones hinc inde occurrunt, quæ quemcumque, etiam oculatissimum, in errorem inducere possent. Cum enim annorum initia nulla alia nota indicentur, quam nota *K*. si forte vel una omittatur vel adjiciatur, aut transponatur, tota annorum sequentium series labefactata nutat, ita ut textus vix explicari possit, aut ad pristinam integritatem revocari. Exemplo sit ordo et numerus characterum *K* in sequente pagina 129, ubi obitus Dubtachi Ardmachani, qui juxta omnes obiit anno æræ C. 513, juxta notas *K* in eadem pagina, refertur ad annum 515.—Duæ enim notæ K interveniunt post obitum Erci Slanensis, qui obiit anno 513, ante obitum Dubtachi, unde sequeretur Dubtachum obiisse anno 515.—Exempla alia raro occurrunt, nec ullibi post ann. 570.

Ab Eclipsi anni 496, ad annum quo Fergusius filius Erci, ex Hibernia solvens, " cum gente Dalriadæ, partem Britanniæ tenuit," notæ annorum K recte adjiciuntur, numero sex, indicantes annum emigrationis istius fuisse æræ C. 502; inde ad prælium Ardcoranense, quo Murcertach filius Erci Rex Hiberniæ renunciatus est, notæ K sunt septem, recte indicantes annum 509, quo Prælium istud gestum est; inde ad obitum Dubtachi Ardmachani notæ K sunt quatuor, pariter recte indicantes annum 513. Sed aliud est annorum intervenientium numerum indicare, aliud cuique anno res gestas sibi proprias, ordine chronologico adscribere, quod non semper accurate perficit Codex Tigernachi Bodleianus, præsertim immediate ante, et immediate post ann. 513. Nam prælium Dromdergense, quod obitum Dubtachi immediate præcedit, gestum est, juxta Annal. Ult. anno æræ C. 516.—Monennæ obitus refertur ex notis K ad 513, etsi obierit, juxta eosdem Annal. Ult. anno æræ C. 518.—S. Brigida Kildarensis obiit anno xxx post obitum Patricii, i. e. anno 523, vigesimo a morte Dubtachi, et tamen notæ K in isto intervallo in Codice Bodleiano, non plures sunt quam *septem!*

Cath Droma Dergaige for Foilgi in Berraidhe ria Fiachaigh mac Neill 7 is andsa cath sin ro scaradh an cuid don Midhe fri Laing co h Uisneach, ut Cendfaelad cc.

Digal Dia vii mbl. bairsi digdhe a ¦ dhe
Cath an Dromaibh dergaighe—
Ba de do cer magh Midhe—

K. *vi.* Dubtach Airdmacha m ꝰ annide. Comgall Bendchair *natus est.*

Kl. *ii.* Caindeach Achaigh-bo. *natus est.* * * *(Nota ex Beda et aliis de Historia Romana, sub hoc anno, omittuntur.*

IIII.CCCC.LXXX. K. *iii. Justinus senior regnat annis viii.* Conlaed Esp. Cilladara *dormivit.*

K. *iiii.* Cath Detna an Dromaib Breag i ; *cecidit* Ardgal mac Conaill Cremthaindi *m.* Neill. Colgu Mocloithi † mc

A. C.

Prælium Drom-dergense contra Hi-Falios Berradienses prospere gestum per Fiachagium filium Nialli, et prælio isto divulsa est portio Midiæ, a Lagenia usque ad Usneach, ut Cenfaelad cecinit— 513
"Vindicta Dei septem annis—causa fuit
"lætitiæ cordis,—Prælium Dromdergense
"—quo strages facta est Midensium.

K. vi. Dubtachus Eps Ardmachanus mortuus est. (17) 513

Annina, (i. e. Monenna, sive Darerca Cill-Sleibhensis) obiit. (18) 513

Comgallus Benchorensis natus est. (19) 517

Kl. *ii.* Cannichus Achaboensis natus est. (20) * * *

K. *iii.* Justinus senior regnat annis viii. (21) 518

Conlaed Episcopus Kildarensis dormivit. (22) 520

K. *iiii.* Prælium Detnæ in Collibus Bregiæ, in quo cecidit Ardgallus filius Conalli Crimthan filii Nialli. Colga filius 520

† *Mac Cloithe* Chron. Scot. MS. Dublin, Sed melius IV Mag. ad ann. 512, *Colgu mc Loiti.—Colga mc Cluaiti*, Annal. Ult. ann. 519.

(17) Cormaco defuncto anno 497, successit quintus Ardmachanus *Dubtach*, usque ad annum 513, quo successit *Aildus*. Annal. Ult. 512, æræ c. 513, non 514, ut in Usser. pag. 874. Vide infra, not. 26. Item IV Mag. ad ann. 512.

(18) Proximo anno post obitum Dubtachi, Chron. Scot. MS. Dublin hæc habet—K. vi. Quies Darercæ *Cille-Sleibhe-Cuilin*, quæ *Moninne*, *Aninne*, *Sanatha* postea nominata est.—Obitum ejus referunt Annal. Ult. ad ann. 516, æræ C. 517, et juxta alios 518 æræ C. 519. IV M. obiisse narrant anno 517, Usser. 518. Recentiores eum cum *Modwenna* confundunt. Tigernachus nomen *Anindæ* tantum habet sub hoc anno.

(19) Comgalli nativitatem referunt Annal. Ult. ad æræ C. 516, mortem ad æræ C. 602, Benchorensis Monasterii fundamenta jecit anno 555, vel 559.

(20) Cannichi nativitatem refert Colganus ad ann. 512, quia IV Magistri obiisse narrant anno ætatis 84, Christi 598. Triade, p. 179, n. 128, et deinde, p. 182, n. 192, annos misere confundens, inquit—" obiit anno " ætatis suæ 84 et Christi 198, *unde natus fuit anno* 595 !" Annal. Ult. nativitatem ejus referunt ad ann. 526, æræ C. 527, et ex eis Usser. 527. Patrem habuit Liadecum Poetam, et ipse Poeta fuit, ut in Rer. Hib. t. 1. Memoratur ab Adamnano, l. 1, c. 4, l. 2, c. 12, l. 3, c. 21.

(21) Justinus senior Anastasio successit anno æræ C. 518. Art de Ver. les dates, t. 1.

(22) Conlai primi Kildar. Epi obitum referunt Annal. Ult. ad ann. 519, æræ C. 520. Itemque IV Mag. ann. 519.

A. C.

520 Crimthand m Feidlimthe R Airgiall 7 Muircertach mc Earca *victores erant.* Buitte mc Bronaig *obit.* Colum chille *nat ē de q' b' dem ē*

Gen chain Colaim an cleirigh—
Indiu os Er. eolaig—

F. aen lith ni radh nuabair—
Bas bain Buadhaig m. Bronaigh—
Beoaed Esp. Ardacarna *q'evit.*
Aill. Ab. Airdmacha *(dormivit.)*

Lothi filii Crunii, filii Felimii, Rex Argialliæ, et Murcertachus filius Ercæ victores erant. Buteus filius Bronagi obiit. (23)—Columba-Cille natus est, (24) de quibus dictum est—

Natus est dilectus Columba Clericus—
Hodie, Præpositus supra Hiberniam doctam—
Eadem festivitate, non ignota refero—
Mors alma triumphans filii Bronagi,
Beoadius Eps Arcarnaensis quievit (25)
Alildus Abbas Ardmachanus dormivit. (26)

523 K. *v.* K. *vii.* *Hormisda Papa pausavit, cui successit Johannes Papa liii anno.* (27)

Eochaid mc Aengusa r. Mumhan *q.* Crimthand mc Eachaid isrigi Mumhan. * * *(Nota de Romanis hic omittuntur.)*

Eochodius filius Aengusii Rex Momoniæ quievit. Crimthanus filius Eochodii successit ei in regno Momoniæ. * * *

[*MS. Fol.* 7. *b.* 1.]

523 K. *v.* K. *ii.* *Dormitatio S. Brigidæ* LXXXVIII. *ætatis suæ, vel* LXX *tantum, ut alii dicunt.* (28) *Johannes Papa quievit.*

K. *vii.* *Hildericus Vandalorum Rex Episcopos ab exilio reverti, et Ecclesias instaurare præcepit, post annos* LXXXVII *Hæreticæ profanationis.*

---

(23) A Buteo hoc nomen habuit Monasterium Butense in Midia ut in IV Mag. Annal. an. 521.—Ejus obitum referunt Annal. Ult. ad ann. 518, æræ C. 519, vel juxta alios, ad ann. 522, æræ C. 523. Hic etiam Insulæ Butensi in fræto Cluidense nomen imposuisse videtur.

(24) Annal. Ult. natum narrant anno 518, æræ C. 519, vel juxta alios 519, æræ C. 520.—Usserius anno 522, nempe anno ante adventum ejus in Britanniam 42. Colganus anno 519, Triade. p. 486.—Genealogiam ejus perperam exhibet Usser. p. 1131. Generationes hoc ordine recte numerantur—*Columba* mc *Feidhlim.* mc *Fergusa Ceinnfhoda*, mc *Conaill Gulbain*, *mc Neill naoi n giall.* Fuit itaque a Niallo Magno inclusive *quintus.* Vide infra, ann. 501, et 563.

(25) Beoadii obitum referunt IV Mag. et Annal. Ult. ad ann. 523, æræ C. 524.

(26) Alius fuit Alildus Eps. Ardmachanus, qui anno 513, Dubtacho successit sextus Eps. quique obiit juxta Annal. Ult. anno 525, æræ C. 526, ut apud Usser. in Indice. Vide infra, not. 31.

(27) Hormisda rexit Ecclesiam ab anno 514 ad 523. Art de verifier les dates, t. 1, Tigernachus itaque agit his de anno æræ com. 523.—Hormisdæ successit Joannes I. Papa 50, annis 3.

(28) Obiit Brigida anno ætat. 70, anno xxx post mortem Patricii, æræ C. 523.

A.C. 527

Mors Illain mc Dunlaing Righ Laighin. Cath Luachra ria Cairpre for Ib Neill de ꝙ dc.m. etc.—

Cath lond Luachra huas anuas—
Adcess Brighidh ni fis fass. (‡)

Flandchadh findabrach ba huair—

Im corp Nillaidain iarmbass. (§)

Aill. mc Dunlaing Ri Laing.

Mors Illandi, filii Dunlangi, Regis Lageniæ. Prælium Luachræ prospere gestum a Carbrea contra O'Niallos, de quo dictum est—

Prælium ferox Luachræ, susque deque,
Visa est (in prælio) Brigida, ignoratur causa.
Flanchadus Finabrachensis supra (currum) stetit,
Sustinens corpus Illandi occisi.

Alildus filius Dunlangi Rex Lageniæ regnat. (29)

527 *Justinus Imperator Justinianum ex sorore sua nepotem, jamdudum a se nobilissimum designatum, quoque Regni sui Successorem creavit, Kl. April. Ipse vero quarto ab hoc mense vita decessit, anno Imperii vii.* (30)

Pausa Sci Albei. (31) * * * * (Quædam de Romanis nota omittuntur.) *Felix Papa regnat annis iiii, mensibus* 1, *diebus xvii.*

IIII.CCCC.LXXXVII. Kl. *v. Justinianus, Justini ex sorore nepos, regnat annis xxxviii.—Belisarius Patricius mirabiliter de Persis triumphavit, qui deinde a Justiniano in Africam missus, Vandalorum gentem delevit.—Carthago quoque, anno (æræ com.* 534*) obsessionis suæ* XCVI *recepta est, pulsisque devictis Vandalis, et Gelemiro Rege eorum capto, et Constantinopolim misso.* (32) *Per idem tempus, corpus S. Antonii Monachi, Divina revela-*

(‡) "*ni firt fas.*" Chron. Scot. MS. Dublin.
(§) "*um Corp Ioll. iar m bass.*" Chron. Scot. Lectio potior.

(29) Vetustissima sunt, et fere coæva, Carmina Hibernica quæ in medium a Tigernacho afferuntur, ut *Brogani*, *Becci* filii Degæ, *Cuanachi*, *Cennfaeladii*. Cur non adducit Carmina Oissini?—Ratio est quia quæ extant Oissino adscripta, sunt Tigernacho posteriora; quæ gennina erant, ante Tigernachi ævum periere.

Alildus et *Illandus* Dunlangii regis filii, memorantur a IV Mag. qui ad ann. 506 aiunt "Illandum filium Dunlangi Regem Lageniæ obiisse, et ad ann. 526. Alildum filium Dunlangi Regem pariter Lageniæ obiisse.—Illandi mortem referunt Annal. Ult. ad ann. 526, æræ com. 527. IV Mag. ex his emendandi sunt.

(30) Justinus obiit anno 527, cum Imperasset annos 9, mense 1.

(31) Incerta sunt quæ de anno obituale Albei referuntur. Conveniunt in anno æræ C. 527, Annal. Ult. etsi Episcopus fuerit Albeus anno 432! Sed vide quæ de longævitate Monachorum dicta sunt in Rer. Hib. t. 1, Indice ultimo, voce *Longævitas*, et supra pag. 71, et 110, n. 36; et 127, n. 8.

(32) Gilimer Constantinopolim a Belisario ductus, Justinianum in Hippodromo adorare coactus, exclamavit

A.C.

tione repertum, Alexandriam perductum (est) et in Ecclesia S. Johannis Bapt. humatum. (33)

529 K. *vi.* Gen Caeman Brecc, (i. e. Nativitas Coemani Maculati.) (34)

K. *vii.* K. *ii.* Cath Cindeich, 7 Cath Atha Sighe for Laing. Muircertach mc Earca *victor erat.*

Prælium Cindicense, et Prælium Vadi Lamiæ, sive Vadi Empusæ, (35) gestum contra Lagenienses. Murcertachus filius Ercæ Victor erat.

In isto anno Dionysius scribsit Paschales circulos, incipiens ab anno Dominicæ incarnationis D.XXXII, *qui est annus Diocletiani* CC.XLVIII *post consulatum Lampadi at Orestis, quo anno Justinianus Codex orbi promulgatus est.* (36)

K. *iii. Victor Capuanus Episcopus librum de Pascha scribens, Victorii arguit errores.* (37) *Felix Papa quievit, et in Basilica S. Petri sepultus est.*

---

identidem "*Vanitas Vanitatum.*"—Extinctum est Vandalicum Regnum in Africa, anno 96 post occupatam Carthaginem, et anno 108 post Vandalorum ingressum in Africam.

(33) Hoc anno obiit S. Abbanus, S. Patricii discipulus, Annal Ult. et Inisfal. convenientes cum Tirechano.

(34) Alius fuit Coemgenus, quem Giraldus Keivinum appellat. Topogr. Hib. Dist 3, c. 28. Auctor vetus Vitæ ejus recte inquit, *Coem-ghenum* Hibernice pulchrum genitum significare; et "magnum Monasterium ab "eo conditum, in valle quæ Scotice vocatur *Glendide*, modo autem *Glend-da-loch*, i e. Vallis duorum stagno- "rum. Ibi clara Civitas crevit, quæ est in oriente Lageniensium, in regione *Fortuath.*"—A Cronano Presbytero Hiberno baptizatum fuisse subjungit. Coemanus autem Maculatus de quo hic, is est de quo Usser. Primord. p. 962, inquit—"*Comainum Brecc* anno 529 natum, anno 615 quievisse, ex Ult. Annal. didicimus," Annal. Ult. 528, æræ c. 529.

(35) Cyclum istum annorum 532 composuit Dionysius, non anno æræ Com. 532, ut plures putant, sed anno 526, anno Diocletiano 252, si nempe a Kal. Jan. anni 285, primus Diocletiani inierit, anno Cycli Cyrilli 90. Unde sex adhuc anni supererant, i. e. 90 Cyrilli cum aliis 5, quibus additis Cyrilli Cyclus expletur anno C. 531, qui est *Diocletiani* 247. Nempe si Diocletiani primus a Kal. Jan. anni 285 ineat; quod Tigernachus exprimere voluit, ex Dionysii ipsius Epistola ad Petronium, ubi inquit "S. Cyrillus primum Cyclum (suum) ab anno Diocletiani 153 cæpit, et ultimum in 247 terminavit. Nos a 248 anno ejusdem tyranni, potius quam Principis, inchoantes, noluimus Circulis nostris memoriam impii et persecutoris innectere, sed magis eligentes ab Incarnatione Dni. nri J.C. annorum tempora prænotare." Posuit itaque Dionysius in capite Circuli sui primi, annum Incarnationis 532, ut in Beda de rat. temp. c. 45, et supra pag. 113, n. 60.

(36) Prodierunt Justiniani Leges sub titulo "Corpus Juris Civilis, typis Elzevir. 2 vol. 8vo. 1664, et iterum 1681,—Lugduni, vol. 6, in folio, 1627,—Parisiis cum notis Godefroyi, 1628, 2 vol. folio,—Amstelodami Elzevir, 1663, 2 vol. fol.—Insignis editio prodiit, 3 vol. in folio, Florentiæ ex MS. Codice Mediceo Sæculi vii, ann. 1553.

(37) Victorius Capuanus Eps Victorii Aquitannici Cyclum, non ab incarnatione, sed a *Passione Dni* incipientem, supra memoratum, (pag. 111, not. 59,) in nonnullis redarguit.

A. C.

K. *iiii.* Cath Eiblinde ria Muirchear-tach mc Earca. cath Muighe h' Ailbe for Laighnibh 7 cath Aidhne for Cond-saib, 7 cath Almuine, 7 cath Cindeich for Laighnu, 7 orgain na Cliach i : an. *de* : *b.* Cendfaeladh cc.—

Cath Chindeich, Cath Almuine,

Ba h aimsir airdirc amhra
Orgain na Cliach, Cath Aidhne—
7 cath Muighe h Ailbe.

Bonifacius Papa r. an. ii, 7 dieb. xxv.

K. *v.* Badugh Muirc.taig m. Earca a telchuma fina aidhche Samhna a mull. Cleitigh uas Boind, *ut dic* ꝑ (*)

Is ain omun ar in in bein

Ma luaighse ilar sin
Ar sur loiscfidher iten
For taeb cleitigh, baidhfes fin.

Kl. *iiii.* Prælium Eblindense gestum a Murcertacho filio Ercæ. Prælium Campi Albei contra Lagenienses, et Prælium Adhne contra Connachtenses, et Prælium Almainense, et Prælium Cindeich contra Lagenienses, 7 vastatio regionis Cliachorum, in isto anno; de quibus *Cenfaladius* cecinit— 533

Prælium Cindeichense—Prælium Almanense,
Tempus erat istud illustre, et lugubre,
Vastatio Cliachorum, Prælium Adhne,
Et prælium Campi Albei.

Bonifacius Papa rexit annis ii, et diebus xxv. 530

Dimersio Murcertachi filii Ercæ in dolio vini,† nocte Dei *Samnii,* apud Collem Cletigi, ad ripam Bovindi fluminis, ut dictum est— 534

Tempus est formidabile supra verticem collis,
Si proficiscantur multi ad locum istum,
Vere combusserunt in igne (Regem)
Quem apud Clettiam dimerserunt in Vino.

(*) " Ut dictum est a Sco Cairnecho." Chron. Scot. ubi iidem versus sequuntur sic—

VARIANTES LECTIONES EX CHRON. SCOT. MS. DUBLIN.

Is am omhan as in benn—Ima luaidhfe illar sin—
Aran fer loisgfidher—For taeb Cleitigh baidfid fion
Sin an ben ro marb thu—*A mc Earca in adchiu—*
Bidh iomdha a hanmanna a bhus—
Cuirfidh nech for aineolus—
Ni hiomain an ben—*Dionad comainm* Sion—
Modaigh an ri loisgfes ten—*A tig Cleit baitf Fin*
Fillis an righ mc Earca—Alleith ua Neill
Sirt fuil fernu—I maig bregais crica i cen
Fo sect fer ais naoi ccarpte, (l. ccatha, *inter lineas)*
Is bidh cian bus cumhan—
Do bert gialla leis ua Nell—
La giallaibh Maighe Mumhan—
Sion dx ag indisi a h anman.
Osnadh esnadh sin gan ail —Saeth garbh 7 geinadh,
Ochsad iachtadh radh g. gaoi—Ite m anman ar aen caoi.

† Jonas, qui Vitam S. Columbani scripsit ante annum 630, navem Hibernicam memorat quæ e Nanneta Civitate redibat cum commerciis, (haud dubie vino onusta) in Hiberniam. Ed. Fleming. Lovanii 1667, p. 236.

A. C.

As misi taethen .in. airig Neill,
Is gam adaigh mainn
Gach airm as rein.
Sin in bean ro marbthu
A mc Earca marad chiu
Bidh imda a hainm and a fus
Cuirfid neach for aineolus—
Ni himmuin in ben dianadh comainm sin,
Modhlaigin rig loisces ten,
A tigh Cleitigh baigfidh fin,
Fillis in ri mc Earca Illeith h. Neill.
Sirit fuil fir nuiga muig brogais cricha cein.

Ego sum pulchra filia illustris Nialli,
Laudibus effertur nomen meum—
Ubicumque Poetæ canunt.
Sinna mulier quam occidisti—
O Fili Ercæ, superest adhuc.
Superest nimium nomen ejus in ore hominum,
Ita ut in errorem duceret quemcumque fama ejus.
Nec mirandum mulierem talem acquirere famam,
Quæ suffocavit regem incendiis—
Quem in Regia Clottense suffocavit vino.
Rediit Rex filius Ercæ in regionem O'Niallorum
Fluxit sanguis incolarum novi Campi, qui multiplicabant in Regionibus Ciani.

Cendfaeladh cc.

Ba vii. fer ais naei Cairpthiu (28)
7 bid cian bus cuman
do b.t giallu ua Neill
la giallu Muighe Muman.

Cenfaeladius cecinit—

Fuere septem Aurigæ, novem cohortes,
Et fuit Cianus magis quam antea fidelis,
In auferendo obsides O'Niallorum—
Simul cum obsidibus Momoniæ.

(MS. Fol. 7, b. c.)

Sin dixit ac indisin a hanmann—
Osnadh Easnadh sin cenail—
Saeth garb 7 gem adhaigh
Oc sadh iachtadh radh gen gai—
Ite in anmann ar aenchai.

Sinna dixit, patefaciens nomen suum—
Singultum edit Sinna absque delicto,
Sagitta acerba est, et frigescit vultus,
Gemitus, lamentatio, verba sine sensu,
Ista sunt nomina mea in æternum.

Ailbe Imleach Iubair obit.)—Eoch mc Connla Ri Ul.

Albeus Imlecensis Ibari obiit. (juxta quosdam.) Eochodius filius Connlai Rex Ulidiæ.

534 K. *vii.* Tuathal Maelgarb *r. an. xi.*—*Dormitatio* Mochtai *Disci. P.ricii xvi Kl. Sep. sic ipe sc. b. sit i Epla sua—Mocte' p. cator p.spit. Sci P.ricii Discip.l.s*

K. *vii.* Tuathalius Calvo—torvus regnat Rex Hiberniæ annis xi. Dormitatio S. Mochtai Discipuli S. Patricii. xvi. Kal. Sept. Sic ipse scripsit in Epistola sua—

(28) Pro *Cairpthe*, Chron. Scottor. habet *Catha*, i. e. Cohortes, sive turmæ.

A.C.

in Dn.o Salutem. c.s. ætas ccc annor. ut dic.m ? (*)

Fiacail Mochta ni blad fhass—
ccc bl. buan in ciss—
Cennach nim-poll seca suas—
Censergh nin moir seaclia sirs—
Fear tri Laithe—fear tri c.—
Ar co fum issem indet—
Nir mo chen oc an cenail—
Isaidh fithe incshen fiacail. (†)

(Quatuor ultimi versus integriores sunt infra. (†) Ideoque in versione, eis ut infra scriptis, adhæremus.)

"Mocta peccator Presbyter, sancti Patricii Discipulus, in Domino salutem" cujus ætas ccc. annorum erat. (29)

Dentes Moctei, non adulantium fama hæc,
Ccc annorum erant—diuturnum ministerium?—
Nec vocem contra bonos mores emisere extra—
Nec quidquam carnis admisere intra—
Nec angusta fuit familia Moctei—
Ccc Presbyterl, et c. Episcopi commorabant cum eo.—
Sexaginta seniores Cantores Psalmorum, Choristæ ejus—
Familia Regia valde illustris—
Quæ nec arabat, nec metebat, nec triturabat,—
Nec aliud faciebat quam lectionibus incumbere.

(*) "Cujus ætas ccc annor."—Desunt hæc in Chron. Scot.—De Hibernorum more tria Sæcula numerandi vide supra, pag. 127, not. 8. De Mocteo vide supra, pag. 104, ann. 411. De longævitate Monachorum Hiberniæ, vide p. 100, n. 56, et p. 127, n. 8.

(†) Desunt versus isti in Chron. Scot. MS. Dublin. Eos autem adducunt, paulo variantes a Tigernachi Codice Bodleiano, IV Magistri ad ann. 534, sic—

Fiacail Mochta, ba maith bes—tri ced bliadhain, buan an chis,
Gan ghut niomraill seiche suas—gan mir nionnhair seche sis,
Nir bo dochta muintir Mochta Lughmaig is
Tri ced Sagart um ced n Espoc maille fris,
Tri fichid seanoir salmach a theagolach rioghda remend,
Gan ar, gan buain, gan tioradh, gan gniomradh, acht madh legend.

(29) Mochtei obitum referunt Annal. Ult. ad ann. æræ C. 536, vel 537, xiii. Kl. Sept. Tria vitæ sæcula quod attinet, jam antea notavimus ad obitum S. Ibari, morem esse loquendi Hibernicum, quo, qui natus est exeunte sæculo, et vixit sequente integro, et obiit ineunte *tertio*, dicitur tribus sæculis vixisse, quia revera vidit 3 sæcula. S. Cumineus Condere nsis in suo opusculo De meritis præcipuorum Hiberniæ SS. annos quibus S. Mocteus vixit recensens, 100 tantum annos ei tribuit, ut in versu sequente.—

Carus Mochta Lughmaigh—tre reachd 7 tre riaghail
Gan mir nanlunn na chorp—fri re ched mbliaghdhan.
Mos Mochtei Lugmagensis talis erat—ex austeritate et regulari vita—
Ut nihil carnis gustaverit, spatio centum annorum.

Floruit Comineus is ante annos mille ducentos, juxta Colgani Acta, p. 734, certe ante mille annos.

Waræus inquit Mocteum scripsisse Chronicon, ut indicant Annales Ulton. ad ann. 572, his verbis—"Prima "præda Saxonum de Hibernia, ut alii dicunt, isto anno deducta est, ut *Macteus* dicit—Sic in libro *Cuanach* "inveni." At noster Mocteus obiit ante annum istum, et Mocteus Chronographus is, fuit Scriba et Magister Ardmachanus qui obiit anno 889.—Plures pariter fuere Cuanachi, quorum unus, Scriba et Eps Lugmagensis, obiit anno 828. Mocteum memorat Adamnanus, in Præfat. 2.

A.C.

Bonifacius Papa quievit, cui successit Mercurius, qui et Johannes (30) *annis ii, mensib. iiii, 7 dieb. vi.*

Cath Luachar Moire et. da inber ria Tuathal Maelgarb for Ciandr.

Prælium Luachræ magnæ, inter duo flumina, gestum a Tuathalio Calvo-torvo contra Ciannachtenses. (31)

535 K. i. *Huc usque perduxit Marcellinus Chronicon suum.* (32)

536 Aill. Ab. Ardmacha *mort'* ?
Nativitas Baithine Dalta Chol. Chille.

Alildus Abbas Ardmachanus mortuus est. (33)—Nativitas Bathinii Alumni S. Columbæ Ecclesiarum.

K. ii. *Mercurius Papa quievit, et in Basilica B. Petri sepultus est.*

K. iii. *Agapitus natione Romanus, Romanæ Ecclesiæ Episcopus, sedit mensibus xi, diebus viii, an.* , (34) *et in Basilica Petri sepultus est. xxvi dies Bonifacii, et iiii menses 7 vi Dioscori, et xi menses et dies (viii) Agapeti, efficiunt annum, et iiii menses, et x dies.* (35)

538 K. *v.* Cath Cloenlocha *i* ; cec. Maine mc Cerbuill a cosnomh Gelfine h. Maine Con.r. Gobnenn mc Caill Righ ua Fiachnach Aidne *victor erat.*

Prælium *Cloenlochense*, in quo cecidit *Maine* filius *Cerbalii*, dum tueretur Obsides Regionis *Hi Maniæ* in Connacia. Gobnenus filius Conalli, Rex Regionis *Hi Fiachrach Aidne*, victor erat—

Comgall mc Domangairt Righ Alban *obit, xxxv°. anno regni sui*—

Comgallus filius Domangarti Rex Albaniæ obiit, xxxv anno regni sui. (36)

(30) Id est "Johannes 2dus,"—qui die ultimo Decemb. anni 532, ad Pontificatum evectus, rexit Ecclesiam usque ad vi. Kal. Jun. Anni 535.

(31) "Connacht" Chr. Scot.—Hoc tempore, Schola Finniani de *Cluan irard* celeberrima fuit in Hibernia. Ibi duo Brendani, duo Ciarani, SS. Columba, Cainicus, et alii imbuti fuere. Obiit Finnianus ann. 552, ut in Annal. Inisfal.

(32) Non Ammianus Marcellinus, sed Marcellinus Comes, qui S. Hieronymi Chronicon continuavit, usque ad ann. 535, ut in Cassiodoro de Div. Instit. c. 17.

(33) Alildus septimus Ep.s Ardmachanus obiit, juxta Annal. Ult. anno 535, æræ c. 536. Errat itaque Usser. Primord. p. 874. Alius fuit Alildus vi Ardmachanus, de quo supra pag. 130, not. 26.

(34) Quædam pauca desunt in textu.

(35) Obiit Agapetus x Kal. Maii, anno 536, mense Pontif. x. die 29. Sandini. Petav.—Dioscorus non fuit legitimus Papa, uti notant Sandinus, Onuphrius, &c.

(36) Reges Albaniæ hactenus memorati sunt *Loarnus* filius Erci, Conarii 2di Regis Hiberniæ, per Carbreum Riada trinepos, a Saradia, Conni Centimachi Regis filia, septimus, qui cum fratribus Æengusio et Fergusio Dalriadinos ex Comitatu Antrimense in Albaniam ducens, Scoticæ ex Hibernia Coloniæ, in Occidentali Albania a Riada longe antea stabilitæ, primus factus est Rex, anno D. 502. Is quinquaginta duorum Scotiæ Regum, usque ad Malcolmum tertium, primus regnavit, ab anno 503.—2. Successit ei frater *Fergus mor, mac mise*, vel *Mac Nisæ*, a matre dictus.—3. Deinde *Domhangard mc Fergusa*, i. e Fergusii prædicti filius, qui Patri successit anno incerto. Is duos filios habuit, ex Fedelmia, a *Briano* Eochodii Muighmedonii filio orlunda, nempe *Comgallum*, e quo Comgalli familia Albanica, et *Gauranum*, e quo familia Albanica Gaurani.—Domangardo successit *Comgallus*, ut supra in textu, anno 534, juxta Flaherteum, qui annos xxiv tantum ei tribuit, itemque Carmen Hibernicum Inaugurationis Malcolmii 3. Sed Annal. Ult. ei tribuunt annos xxxv, et obiisse aiunt anno 537, æræ c. 538, juxta quosdam, vel anno 541, æræ c. 542, juxta alios. Vide IV Mag. ann. 537, et infra, pag. 141, n. 55, et 66, item supra, p. 127, ann. 505.—Numeri annorum in Codicibus variantes, et depravati, postulant ut Tigernachi textum intactum relinquam.

A. C.

K. *vi.* *Perditio panis—Silverius Papa, natione Romanus regnat anno* 1, 539
mensibus v, diebus xi, qui Confessor obiit—Mancian Maethla *cecidit.*

Kl. *vii.* *Nativitas Gregorii Papæ.* *Nem Eps obiit.*

Vigilius Papa, natione Romanus, regnat annis xviii, mensibus vi, d. xv, qui 540
Siracusis defunctus, via Salaria sepultus est, ut Beda beath *(lege ut Beda beatus ait.)* (37)

K. *i.* ***Mortalitas magna quæ*** blefed ***dicitur, in qua*** Mobi clairineach ***c. no*** ? Berchan brecano, ***Poeta, p.iit.***

K. *ii.* Ailbe Senchua uan Aill. obit.

K. *iiii.* Cath Tortan ria Laighniu i. *q.* cec. mc Earca mc Aill. Muilt, a ? Fir Cera—

Cath Sligidhe i ? cec Eogan Bel R. Condr. la Fergus 7 la Domhnall da mc Muir ? taigh mc Earca, 7 la h Ainmire m. Setna 7 la n Indigh mc duach *qui victores erant. unde d.m* ?—

Fichth cath h. Fiachrach la Fergus fealbair—
Tar im Bel geissit buar uan fri Slega
Sreata in catha i crinder. (38)
Airchelt Sligeach do muir mur—
Fuil fher la feoil.
Bertait i Laigh tarreib im Cend Eoghain beoil—
Cairpre mc Cremthaind ri Mumhan.
Luged Esp. condere *q.*

Mortalitas magna, dicta *blefed*, in qua Mobeus claudus, cujus nomen est Bercanus Maculatus, Poeta, periit. (pro magna, lege *prima*, vide ann. 549, infra.)

Albeus Senchuensis Ecclesiæ, Regionis Olildorum, obiit.

K. iiii. Prælium Tortanum cum Lageniensibus, in quo cecidit filius Erci filii Olildi Molt, a quo viri regionis Ceræ descendunt.—Prælium Sliguntinum in quo cecidit Eogan Bel Rex Connaciæ (i. e. *quartus* Rex Christianus) occisus a Fergusio et Donaldo, duobus filiis Murcertagi filii Ercæ, et ab Anmireo filio Sednæi, et ab Indighio filio Duachi, qui victores erant, unde dictum est—Gestum est prælium Hi Fiachrach cum Fergusio acuto—contra Belum. Obtinuerunt boum prædam, inimicorum cum strage—gestum est prælium apud Crinder—Sese subdiderunt Sliguntini maritimo Duci,—Viri, cum commeatibus suis.—Ducti sunt captivi Lagenium, cum capite Eogani Bel. (39)—Carbreus filius Crimthani, Rex Momoniæ, Lugad Eps Conderensis quieverunt. 543

(37) Rexit Silverius ab anno 536 ad 540. L'Art de ver. les dates t. 1.—Vigilius ei successit ab anno 540 ad ann. 555, nempe xvi a quo legitmus declaratus est.

(38) Eadem habet Chron. Scot. MS. Dublin, sic—

Fichter cath na Ffiachrach—La feirg faobhar tar in Bel geisis
Buar namad fri Slega—Sretha an cath icrinder
Ar celt Sligech do muir mar—Fuile fer lial feoil
Bert. d colaig tarebu—Imcend Eogain beoil.

(39) De regibus Connaciæ Christianis, vide infra, pag. 140, n. 51.

A C

(REX HIBERNIÆ TUATHAL II. OCCISUS.)

544 K. v. Tuathal Maelgarb mc Cormaic caech mc (40) Cairpri mc Neill R. Temrach a tortair an Grellaig eilte do laim Mailmoir mc Argadain do Conaillib Muirtheimhne .i. mc mathair do Diarmait mc Cearbhuill in Maelmor sin, 7 a dorchair Mailmoir fein ar in lathair sin un. dr echt Mailmoir.—*Quies* mc Cuillind 7 Odhran Oleatriacha.

K. v. Tuathalius Calvo-torvus, filius Cormaci Cœci, filii Carbrei, filii Nialli, Rex Temoriæ, occisus apud *Greallaig Eilte*, i. e. luteum campum Cervorum, manu Maolmorii filii Argadani de Conalliis Maritimis. (42) Maolmorius iste fuit filius Matris Diarmitii filii Cearbheolii, et ipse eodem loco et tempore occisus est, unde dicitur per proverbium "*mors* "*Maelmordi.*" Quies filii Cuilini, et Odrani dicti Peregrinationum.

549 Ciaran mc an t saoir *obiit, xxxi an. etat. suæ,* h *scpt.o. post* ar Cluain-mc-nois *construere cepit.*

[*MS. Fol.* 8, *col.* 1.]

Dichend an bacucha an aenach Taillten sui raithem (41 Sci Ciarain .i. luidhe eithig do rat Duine solaim cor gab aillse fo a muinel. vii. mbl. do bai se beo ar. monachos. Beoid ain. ath. Ciarain 7 Darerca ain a mathair *s. ips dx.*

Darerca mo mir si nir bo bandsceall olc bend—
Saer mo ath si—do latharaib Molt.

Ciaranus filius Artificis obiit 31 anno ætatis suæ, hoc est septimo postquam Monasterium, dictum *Cluan-mac-nuais,* i. e. Secessum filiorum Nobilium, construere cæpit.

Decapitatio Mendici audacis apud Conventionem Taltinensem, per virtutem, i. e. per Miraculum S. Ciarani, i. e. Juramentum falsum præstitit, nempe, jurans per manum Ciarani, ita ut corriperet gangrena collum ejus—Septem annis vixit apud Monachos.—Beodius fuit nomen Patris S. Ciarani, et Darerca matris, ut ipse dixit—

Darerca mater mea fuit—non fœmina vana quæ sunt pravæ mulieres.
Liber homo erat Pater—Mater e propinquis Alilli Molt.

(40) In Chron. Scot. "Tuathal Maelgarb caoich, mc Cairpre, mc Cormac, mc Neill Ri Tenrach deg o ghuin "Maoilmoir."

(41) Pro "*Sui raithem.*" Chron. Scot. habet "*per virtutem.*"

(42) Tuathalio huic successit *Diarmitius I,* Cervalii filius, qui S. Ciarano *Cluain-mac-nosii* situm, et Insulam Insulam *Anginam,* cum 100 cellis in Midia et Bregia dono dedit. ut in Libro Navan. Primord. p. 957, et in Actis Ciarani, ib. p. 1065. Paulo postea Cieranus, Civitate Clonardense, cum suis villulis Magistro suo Finiano donata, qui Scholam suam eo transtulit, in Angina Insula maximum ipse fundavit Monasterium, et ad usus pauperum reditus acquisivit amplissimos, ut in Midensis Ecclesiæ Tabulis Primord. p. 969 et 1065. Deinde in Angina Successore relicto *Adamnano* Momoniense, anno 548, Clonense Monasterium in Midia condidit prope

A. C.

(REX CHRISTIANUS HIBERNIÆ VI. Diarmait mc Cearbheoil.)

Dearmuid mc Cerbuill do gabail Righe n Erind.

Diarmitius Cerbheolii filius obtinet regnum Hiberniæ. 544

K. *vi*. Tigernach m Cairpre sui Eps Cluanaeois *obit*.

K. *vi*. Tigernachus filius Carbrei, Sapiens Eps Cluanæois obiit.

K. *vii*. Aill mc Dunlaing Righ Laighen *obit*. Cormac mc Aill. Righ Mumhan.

K. *vii*. Alildus filius Dunlangi Rex Lageniæ obit—Cormacus filius Alildi Rex fuit Momoniæ.

K. *ii*. K. *iii*. K. *v*. Cath Chuile Chonaire (43) in ; cec. ni Aill i banda R. Connacht 7 Aed fortamhail a brathair. Fergus 7 Domhnail da mc mic Earca *victores erant*.

Duach Tenga-Uma mc Fearghusa R. Connacht. (44)

K. *ii*. K. *iii*. K. *v*. Prælium Cuil-Conarense in quo ceciderunt *Aillinbanda* Rex Connaciæ, et Aedus Fortamhal frater ejus. Fergusius et Donaldus duo filii Ercæ, victores erant. (45) 549

K. *vii*. *Mortalitas magna* .i. in Crom Conaille l. in buidhe Conaill i ; *isti Sci pausav.nt*. .i. Findia mc hi Telldub, 7 Colum mc Crimtaind, 7 Colum Indse Cealtra, 7 Sineall mc Cenandain, Ab. Cilli Achaigh Drumfada, 7 Mactail Chilli Chuilind, *qui no. at*. Eogain mc Corcrain.

K. *vii*. Mortalitas Magna, i. e. quæ dicebatur Crom Conaill, (46) vel flava Scabies—in qua isti sancti obierunt, nempe Findia filius O'Telldubii, et Columba filius Crimthani, et Columba Insulæ Celtræ, et Sinellus filius Cenandani Abbas Cill-Achadensis Monasterii in Drumfad, et Mactalius Cilcullinensis, qui nominatur Eoganus filius Corcrani. 550

K. *ii*. Cath Cuilline i. ; *ceciderunt*

K. *ii*. Prælium Cullinense in quo ceci- 552

Senanum fluvium, proximo anno ante obitum. Obiit anno 549, anno ætatis tantum 33. Regulam ejus Monasticum memorat Usser p. 1050, itemque 1140, et Annal. Ult. ad ann. 743.

(43) Chron. Scot. habet hic "*a Cera*," in Regione *Cera* in Connacia. Item IV Mag. ad ann. 544, et Annal. Ult. ad ann. 549, æræ c. 550.

(44) Desunt hæc de Duacho ib. et in Annal. Ult. et IV Mag; ita ut ex Scribæ oscitantia inserta censenda sint. Duachi enim obitus refertur supra ad ann. 500, p. 126, n. 5 et 7, et p. 90, n. 87.

(45) Hæc habent Annal. Ult ad ann. 549, æræ c. 550. *Allinbanda* Eogano Belo successit, vide infra, p. 140, not. 51. Tertius fuit Rex Connaciæ Christianus.

(46) "Mortalitas." Annal. Ult. ad ann. 548, æræ c. 549. Sed non conveniunt characteres K. a morte Tuathalii anno 544. Sunt enim numero sex, indicantes totidem annos, sex autem adjuncti anno 544, efficiunt 550. IV Magistri Mortalitatem hanc referunt ad 448, quo narrant S. Ciaranum de Cluanmacnois, et Tigernachum de Cluana-Eoais, et alios multos e peste ista obiisse.—Conciliantur omnes dicendo erupisse mortalitatem anno 548, et durasse ad ann. 551.—Eam memorat Adamnanus, l. 3.

A. C.

Copeoichi Mumhan p. or ne in Ite Cluana Cpeadail. Bass Fothaigh mc Conaill.

553 K. ii. Bass Eoch. mc Conlai Righ Ul. a q h Each Ul. nati s.t. Copmac mc Aill. R. Laighin obit. (*) Bass Bic mc De in Faidh.—Bass Cpimthaind mc Bpuin, Feapgna mc Aengusa p Ul.—Caipppe mc Copmaic R. Laing.

554 Kl. iii. Nativ.tas Molua m. hui Oche. Pestis q. vocat' Samtpusch.

K. v. Cathbua mc Feapgusa Eps Achaigh Cuin.—centeso. l. anno ætatis sue obit.—Vigilius Papa natione Romanus cc i anno xi dieb.' 7 in Basilica B. Petri sepult.' 2—

Gein Caemain Leith. (†)

K. vii. Duach-tenga Uma R. Connas mop 2 Cath Dpomacleithe du a tophaip Fepgna h. Fidhbuidh R. Ul. la Deman mc Caipill, 7 la n uaib Each n h Apda. Ech. Tipmcapna R. Conbs (47) Neasan Lep. i. pausad.

derunt Corcoichi populi Momoniæ per orationes S. Itei Cluan-Creadalensis.—Mors Fothagi filii Conalli. (4')

K. ii. Mors Eochodii filii Conlai Regis Ulidiæ, a quo O'Eachi Ulidi orti sunt.(48) Cormacus filius Alildi Rex Lageniæ obiit. Obitus Becci filii Deagi Vatis.—Obitus Crimthani filii Briuini, item Forgnæ filii Aengusii Regis Ulidiæ, et Carbrei filii Cormaci, Regis Lageniæ.

K. iii. Nativitas Moluæ filii O'Ochei. Pestis quæ vocatur *Samtrusch*. (49)

K. v. Cathbua filius Fergusii Eps Acha-Cuinensis 150 ætatis suæ anno obiit. (50) Vigilius Papa, natione Romanus, . . . anno xi diebus, (locus mendosus) in Basilica B. Petri sepultus est. (51) Nativitas Coemani Lethensis.

K. vii. Duachus linguæ æris Rex Connaciæ obiit. (52) Prælium Dromclettense in quo occisus est Fergnaus O'Fidhbuadh, Rex Ulidiæ, per Demanum filium Carilli et per Eachios Aradenses. Eochodius-Tirmcarna Rex Connaciæ (53) et Neasanus Leprosus obierunt.

(*) Desunt hæc de Cormaco, Crimthano, Fergna, et Carbreo, in Chron. Scot.
(†) Desunt hæc de Coemano ibid.

(47) Conveniunt Annal. Ult. ad ann. 551, æræ c. 552.
(48) Ita Annal. Ult. 552, æræ c. 553.
(49) Annal. Ult. 553, æræ c. 554
(50) Ibid 554, æræ c. 555. Sed non anno ætatis 150.
(51) Obiit Vigilius anno æræ c. 555, anno xvi postquam pro legitimo Pontifice habitus est.
(52) Amanuensis est error. Vide supra, p. 139, n. 43, et ann. 543, supra, pag. 137. Reges Christiani Connaciæ hoc ordine numerantur. 1. *Amalgad* uti supra, p. 90, n. 87, deinde *Ailil-Molt*. 3. *Duach Gallach*, ib. et p. 100, n. 21, p. 111, n. 58, p. 117, n. 76, p. 118, n. 86.—4. Duacho successit *Eogan Bel*, ut supra, p. 126, n. 5, annis 42, ab anno 502.—5. Eogano Belo successit quintus Rex Christianus *Aillinbanda*, ut supra, p. 139, n. 44.—6.
(53) Eochodius Tirmcarna Allinbandæ successit Rex Connaciæ sextus Christianus.

K. *i.* *Jugulac.* o Colmáin moir m. Diarmata in *c. ru suo* o Dubslait h. Terna do Cruithneachaibh.—*Ec. li a* b. chair *fundata* ?.—Aed mc Each. Tirmcarna Ri Condſ.

Kl. *iii.* *Brenain Eccleisam* Cluana-ferta *fundavit.*

O gabais m. ua Tellta
Brenaind co lin abesa
S. in fearr ni measſa de
O sin cose cluain ferta. (*)

K. *Ascensio* Brenaind *i c. ru suo in aerem.*

Kl. *i.* Cena *p.t. rema* Temrach la Diarmait mc Cerbuill. Bass Gabrain m. Domangait, R. Alban. Teichedh do Albanchaib ria in Bruidi mc Maelchon, R. Cruithnechaib.

Bass Curnain mc Aedha m Eoch. Tirmcarna, la Diarmaid mc Cerbuill, ar comairce Col. chille, 7 is dagbaraib chatha Cuile dremhne sin.

A C

K. *i.* Jugulatio Colmanni Magni filii Diarmitii in curru suo, per Dubslatium O'Terna de Pictis—Ecclesia Benchorensis fundata est. (54) Aedhus filius Eochodii Tirmcarna Rex Connaciæ (6tus Christianus) regnat. 558

K. *iii.* Brendanus Ecclesiam Cluanfertæ fundavit— 559

Ex quo possessionem obtinuit filius clientelæ Teltaorum
Brendanus, ad finem vitæ suæ,
Prospere processerunt res ejus
Inde, propter Cluanfertam.

K. Ascensio Brendani in curru suo in aerem.

K. *i.* Conventio postrema Temoriæ habita per Diarmitium filium Cerbhaolii—Obitus Gabhrani filii Domangardi Regis Albaniæ. (55) Pugna Albanensium cum Brudeo filio Milchonis Rege Pictorum. 560

Obitus Curnani, filii Aedhi, filii Eochodii Tirmcarna, occisi per Diarmitium mc Cerbheoil, contra protectionem orationum piarum S. Columbæ-Cille, et ista causa fuit prælii Culedrevnensis. (56)

(*) In Chron. Scot. versus isti sic leguntur "O gabuis mc hui Eltai—Brenaind go lion a beetai—*Acht mas* ferr "ni messa de—o sin go se Cluainfertai." Chron. Scot. ann. 554, ær. com. 559.

---

(54) Ecclesia Benchorensis fundata est a Comgallo, anno 559.

(55) Gabhranus is obiit, etiam juxta Flahertei Codicem, anno 560. Confer Rer. Hib t. 1, Prol. p. 137.

(56) Culedrevne locus est prope opidum Sligontinum, in regione Carbriæ, ad oppidi aquilonem.—Prælium istud referunt IV M. ad ann. 555. Sed Annal. Ult. recte ad ann. 561, et ex eis Usser. p. 694—Adamnanus inquit "S. Columban *anno 2do post Culedreibne bellum*, ætatis vero suæ xlii, de Scotia, i. e. de Hibernia, ad "Britanniam, pro Christo peregrinari volentem enavigavisse." *l.* 1, c. 1.

Ex Ultoniensibus Annalibus intelligimus, anno 565, occisum fuisse Regem Dermitium, cujus insidias ac odium capitale declinantem S. Columbam in Britanniam secessisse, ineditus vitæ ejusdem Sancti scriptor prodidit. Ita biennio citius in Britanniam venisse constat, et biennio diutius fuisse ibidem commoratum, quam a Beda traditur. Cum enim hic sepultum fuisse illum dicat, post *annos circiter xxxii*, ex quo ipse Britanniam prædicaturus adiit; Adamnanus, cui in Columbæ rebus præsertim major fides est adhibenda, in Britannica illius peregrinatione 34 annos completos fuisse confirmat, quibus ab anno mortis ipsius 597 deductis, relinquitur 564, ad quem navigationem Columcille de Hibernia, in Annalibus Ultoniensibus relatam invenimus.

A. C.
561 K. v. Cath Chuile dreimhne for Diarmaid mc Cerbaill Fergus 7 Domhnall, da mc Muircertaigh mc Erca, 7 Ainmiri m. Sedhna 7 Ninidh mc Duach 7 Aed mc Each Tirmcarna R Cons *victores erat. p. or.o.m* Colum C. *d.c.ntis.* (57)

A De cidh na dingbhai dind
In ced duss in ruir. e mis a lin—
In t sluaig do boing brega din—
Sluaigh do ching a timchell Cairn.—
Is mc ainbhthe notus mairn—
Ise mo drui nimmer m
Mac de aslium Comgebha—
Is alaind feras in buadh
Gabhair baedain ras in Sluagh
Fola baetain fuilt buidhe
B. aig a heren suirre.

Fraechan mc Temusain ise do rinni mairbe n druad do Diarmuit—Tuatan mc Dunain, mc Sarain, mc Cormaic, mc

K. v. Prælium Culedrevnense contra Diarmitium mc Cerbheoil. Fergus et Donaldus duo filii Murcertagi filii Ercæ, et Anmireus filius Seduei, et Ninnidius filius Duachi, et Aedhus filius Eochodii Tirm-carna Rex Connaciæ, victores erant per orationes Columbæ Cille, dicentis—

O Deus quamvis succursum non præbeat Arx—
Præcipuum refugium Tu, qui protector es nobis.
Exercitus qui incedit circuiens Aggerem Sacrum,
Est ut filius iniquus, celebris insidiis.
Est more Druidarum venenosus!—
O Fili Dei præbe mihi auxilium oranti.
Est tua manus quæ parit victoriam,
Quam obtinet Baedanus cum exercitu.
Sanguis Baedani flavi-comati!
Benedictio Hiberniæ insequitur eum.

Frachanus filius Tenuisani is fuit qui persuasit Regi Diarmitio ut expelleret Druidas. (58) Tuatanus filius Dimani

(57) In Chron. Scot. sic—*A Dia ciodh nach ding bancia—Dus an Er ais mis a lin—*
An t sluaigh do boing brita din—Sluagh do ciny attimceill Cairn,—
Is mc Ainfthe nosdus mairn—A se mo Drui nimera
Mc De is finne c. gena—As alaim ferus alluadh—
Go bar Baedain re sin sluagh—Fo la Baedan fuilt buidhe,
Ber a hefren fuirre—

(58) Expulsionem Druidum ex Hibernia hoc tempore, memorant pariter Annales IV Magistror. et Ultoniæ.—Druidum plura vestigia manent in Annalibus istis, et in Tigernacho, in quibus arborum cultus, et præcipue quercus, sæpe recurrit. Vidimus supra in narratione de prælio Cillosnadense ad ann. 460, pag. 123, in usu fuisse viros illustres figurative appellare Arborum aureorum Ramos, Nempe mos est laudandi Hibernicus, ab arboribus Sacris ductus, qui non raro recurrit.—

Memoriam Arboris boni et mali, atque Serpentis, servaverunt omnes fere antiquæ Gentes, ut narrat Plinius de Druidibus, l. 16, c. 44. Hinc cuilibet Deo proprium arborem consecraverunt—

"Populus Alcidæ gratissima, Vitis Iaccho—
"Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo." Virgil. Eclog. 7.

Maximus Tyrius Dissert. 38, narrat Gallos Jovem colere, cujus signum, et Status, erat altissima quercus.—Abrahamus sedem suam fixit in Querceto *Mamre*, ubi, Altari extructo, sacrificia Deo vero obtulit, et Angelos hospitio excepit. Gen. xviii, 1.—S. Hieronymus, in libro de locis Hebraicis, inquit, eam ipsam quercum *Mamre*,

Eogain, iste ro la mairbe Druadh darachen. Marghlinde ro chig. tairri *qui sol' oc.* ? (†)

K. *vi.* Cath cule Uindrenn a Tebhta for Diarmuit mc Cerbuill ria n Aed mc Brenainn Ri Tebhta i ; Diarmait fugit.

[*MS. Fol.* 8, *col.* 2.]

K. *i.* *Navigatio* Col. Cille *ad Insulam Ia etatis sue* xlii.—Cath Monadaire-lothair for Cruithnibh ria n uib Neill in Tuaisc. t an dorcratar vii Ri Cruitneach im Aed in breec. Baedan mc Cinnd con dibh Chruthnibh (59) nod fid fri Cruithn 7 Cenel n Eogain, 7 Conaill id fichfed cond tucti mereed in a lea 7 arda eolairg, d ; Cendfaelad cc.

(60) Sinsit faebuir finnsit fir,
A moin d.g Daire lothair.
Adbur comraine nad cert
vii righ Cruithneach im Aed mbrecc.

A. C.

filii Sarani filii Cormaci, filii Eogani, Is fuit qui expulsit Druidas postea . . . . . qui solus occisus est.

K. *vii.* Prælium Cuiluindsen in Teffia, contra Diarmitium mc Cearbheoil, gestum ab Aedo filio Brendani, Rege Teffiæ, in quo Diarmitius fugit.

K. *i.* Navigatio Columbæ—Cillæ ad Insulam Iae. ætatis suæ anno 42. 563

Prælium *Monadaire Lothar* (i. e. Paludis Querceti Lothrani) contra Pictos, gestum per O'Niallos boreales, in quo occisi sunt septem Magnates e Pictis, cum Aedo filio Bricci.—Baedanus filius Conni, cum aliquibus Pictorum pugnavit contra Pictos, et familia Eogania et Conallia, (i. e. Tirone et Tirconnel,) cum auxiliaribus Mercede conductis, et incolæ montium Eolairg. de quo prælio Cenfaelad cecinit.

Clangorem edidere acuti gladii, Clangorem viri, in campo sanguineo Querceti Lothrensis—
Propter partitionem iniquam, septem reges Pictorum cum Aedo maculato.

(†) Quædam desunt.

15 stadiis ab Hebrona distantem, usque ad Constantini Magni tempora floruisse ; Conventus tam Religionis causa, quam negotiationis, ibi annuatim habitos, æstivo tempore, scribunt Sozomen. Hist l. 2, c. 4, ex ed. Græca R. Steph. et Epiphan. Hær. 18, t. 1, p. 39, ed. Petav. et Petavii Animadv. t. 2, p. 37, Coloniæ, fol. 1682.—De *Terebinthe* sub qua Jacobus Patrios Sichemorum Deos sepelivit, ad sua usque tempora perdurante, plura scribit Africanus apud Euseb. p. 22, et Syncellum, p. 107, qui ad ejus stipitem Altare erectum fuisse narrant, ad quod, in celebrioribus conventibus, istius regionis Incolæ devote accedebant. Favet Scaliger in Animadv. ad Euseb. p. 414.—Druidas immane sacrificium humanum, ab exemplo Abrahami Isaacum oblaturi, deduxisse scribit Porphyrius ex *Phœnicum Archivis.*—Consuetudinem sub arboribus, præsertim quercubus, sacrificandi, mala imitatione ab eodem fonte deduxisse Canaanitas, scribit Huetius.

Ad Druidum de Arboribus sacris doctrinam respexisse videtur Virgilius Æn. l. 6, Latet arbore opaca Aureus, —et foliis et lento vimine ramo—*Junoni infernæ dictus Sacer.*—De Druidibus Hibernicis, vide supra, pag. 47–8, 53, 97, et Rer. Hib. t. 1, Indices, voce *Druidæ.* Smith Syntagma de Druidis, &c. 12°. Londini 1664.

(59) "*no fig fri Cruithne 7 Cinel n Eog 7 Conaill no fig set,*" &c. Chron. Scot.

(60) In Chron. Scot.—" Sinsit faobair fir—immoin deirg Doire-lothair Adbhar comranda nad cert." Ibid.

A.C.

563	Fichther cath Cruithne n uile 7 r. loiscet. elne	Gesserunt prælium Picti omnes et combusserunt Elne—
	Fich.t cath Gabhra liffi 7 cath cuile-dreimhne—	Gesserunt prælium Gauranum, Liffiense, et Prælium Cuile-drevne.
	Bersat giallu ria Congail-assrar im chuuas nuach	Abstulerunt obsides cum Congallo—Et postea thesauros latentes in Speluncis.
	Fergus, Domhnall, Ainmire, 7 Nindigh mc Duach.	Fergusius, Donaldus Anmireus, et Ninnidius filius Duachi.

NOTANDA DE S. COLUMBA.

S. Columbam anno 563, cum *duodecim commilitonibus Discipulis,* in Brittanniam ex Hibernia transnavigavisse, narrat Adamnanus, l. 3, c. 4.—Horum Catalogum, ex Appendice MS. Cottoniani supplet Usser. p. 694, his verbis—" Hæc sunt duodecim virorum nomina, " qui cum S. Columba, de Scotia, primo ejus transitu ad Brittanniam, transnavigaverunt. " Duo filii Brendin, *Baithen,* qui et Comin, Sancti successor Columbæ, et *Colthach* frater " ejus, *Ernaan* Sancti Avunculus Columbæ, *Dermitius* ejus Ministrator, *Rus* et *Fethuo,* " duo filii Rodani, *Scandal* filius Bresail, filii Endei, filii Neil—*Luguid-Mocutheimne,* " *Eochoid, Thorannu-Mocufir, Cetea, Cairnaan* filius Branduib, filii Melgi-Grillaan."

Hi Hionam secesserunt, anno quo *Monadoirense* prælium gestum est, in quo Anmereus filius Setni, et filii Murcertachi mc Earca, Donaldus et Fergusius, postea Reges universæ Hiberniæ, victoriam reportarunt, uti etiam in Culedrevnense ante biennium commisso. Ex prælio Monadaire, *Eochoid-Laib,* Rex Pictorum Hiberniæ, victus, curru evasit. (61)

Adamnani, verba sunt.—" Post bellum Culedrebhene, sicuti nobis traditum est, " duobus transactis annis, quo tempore Vir beatus (Columba) de Scotia peregrinaturus, " primitus enavigavit, quadam die, hoc est eadem hora qua in Scotia commissum est " bellum quod Scotice dicitur *Ondemore,* idem homo Dei coram Conallo Rege, filio " Comgill, in Britannia conversatus, per omnia enarravit, tam de bello commisso, quam " etiam de illis Regibus quibus Dominus de inimicis Victoriam condonavit, quorum " propria vocabula *Ainmireus* filius Setni, et duo filii Maic Erce, *Domnaldus* et *Forgus.* " Sed et de Rege Cruithniorum, qui *Eochodius Laib* vocitabatur, quemadmodum victus, " currui insidens, evaserit," &c.—

Causa emigrationis S. Columbæ narratur a Magno O'Donnell, in Vita Columbæ MS. Originali in Bodleiano, item in Adamnani Codice a Stephano Vito ad Usserium misso,

(61) Rex Pictorum Britanniæ hoc tempore fuit *Brudi-mac-Maelcon,* de quo supra, pag. 141, ann. 560, quem Columba ad fidem convertit. Primord. p. 1035. Vide infra, not. 64.

Primord p. 902–4. At quæ extant in Stephani Codice, non habentur in aliis; neque verisimile est gestum fuisse prælium tam cruentum propter librum, sed partim propter causam allatam a Tigernacho, supra ann. 560, et partim, quia injuste a Synodo Hibernica excommunicatus fuerit, anno 561, paulo post prælium Cuiledrevnense, gestum prope Dromcliff, in finibus Connaciæ et Ultoniæ, in quo 3000 occisi fuere, Columba, ut ferebatur, instigante familiam suam, de Tirconnel, contra Regem Diarmitium.

Excommunicatum fuisse, expressis verbis narrat Adamnanus, l. 3, c. 3.—" Cum a " quodam Synodo, pro quibusdam venialibus, et tam excusabilibus causis, non recte, ut " post in fine claruit, Sanctus excommunicaretur Columba, ad eandem, contra ipsum " collectam, venit Congregationem. Quem cum eminus appropinquantem Sanctus vidisset " *Brendanus*, illius Monasterii fundator quod Scotice *Birra* nuncupatur, citius surgit, et " inclinata facie, eum veneratus, exosculatur. Quem cum aliqui illius Seniores Cœtus, " seorsum, et cæteris redarguerent semotis, dicentes, quare coram excommunicato " surgere, et eum exosculari non renueris? taliter ad eos inquiens,—si vos, ait, videretis " ea quæ mihi Dominus hac in die, de hoc suo, quem dehonoratis, electo, manifestare " non dedignatus est, nunquam excommunicassetis, quem Deus, non solum, secundum " vestram non rectam sententiam, nullo excommunicat modo, sed etiam magis atque " magis magnificat. Illi, e contra, quomodo aiunt, ut dicis, ipsum glorificat Deus, " quem nos non sine causa excommunicavimus, scire cupimus?—Ignicomam, et valde " luminosam, ait Brendanus, columnam vidi, eundem quem vos despicitis, antecedentem " Dei hominem," &c.

Stephani Viti MS. Codex historiam Prælii Culedrevnsis enarrans, subjungit.—" Illo " tempore quo hæc fiebant, Seniores Hiberniæ miserunt per nuncios fideles Epistolam, " ad S. Gildam (Badonicum) de genere Saxonum, ut charitatem mutuam nutrirent. " Cumque literas per ordinem legeret (Gildas) et Epistolam a S. Columba scriptam, in " manibus teneret, statim illam osculatus est, dicens—Homo qui scripsit hanc, Spiritu S. " plenus est; et ait unus de Nunciis—ut dixisti ita est. Sed tamen a Synodo Hiberniæ " reprehenditur, eo quod Cognatos suos in periculo mortis constitutos, belligerare jusserit. " Tunc S. Gildas, reprehensionem hanc de S. Columba audiens, respondit O quam " stultum est genus vestrum," &c.

Beda de S. Columba inquit, Hist. l. 3, c. 4,—" Anno Incarn. D. LXV. quo tempore " gubernaculum Romani Imperii, post Justinianum, Justinus minor accepit, venit de " Hibernia Presbyter et Abbas, habitu et vita Monachi insignis, nomine Columba, " Britanniam, prædicaturus verbum Dei Provinciis Septentrionalibus Pictorum, hoc est " eis qui arduis, atque horrentibus montium jugis, ab Australibus eorum sunt regionibus " sequestratæ," &c.

Deinde, l. 5, c. 10—" Erat Columba primus Doctor fidei Christianæ transmontanis " Pictis ad Aquilonem, primusque fundator Monasterii quod in Hii Insula, multis diu

" Scotorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc a " nonnullis, composito a Cella et Columba nomine, *Colum-Cilli* vocatur."

Notkerus de eodem ait—" In Scotia, Insula Hiberniæ, depositio S. Columbæ, cognomento apud suos Columb-killi, eo quod multorum cellarum, i.e. Monasteriorum vel " Ecclesiarum institutor, fundator et Rector enituerit."—Notker ad V. Id. Junii.

De S. Columbæ Vita et verbis, nonnulla *a Discipulis ejus* scripta haberi, ait Beda, l. 3, c. 4, et Cummineum Album Librum de virtutibus S. Columbæ scripsisse, confirmat, qui ante Bedam scripsit, Adamnanus, l. 3, c. 5.—Subjungit Adamnanus " Columbam in " mediterranea Hiberniæ parte, Monasterium quod Scotice dicitur *Dair-maigh* (hodie " Durrow) Divino fundasse nutu," (62) et Beda " Fecerat *prius quam Britanniam* " *veniret*, Monasterium nobile in Hibernia, quod a copia roborum, *Dear-magh* lingua " Scotorum, hoc est campus Roborum cognominatur." (63)

De tempore adventus S. Columbæ in Britanniam, præter dicta in Rer. Hib. t. 1, et supra, hæc ex Beda notanda occurrunt.

" Venit Britanniam Columba, regnante Pictis *Bridio* (64) filio Meilochan, Rege " potentissimo, nono anno regni ejus; gentemque illam verbo et exemplo ad fidem Christi " convertit; unde et præfatam Insulam (Hy) ab eis in possessionem Monasterii faciendi " accepit. Neque enim magna est, sed quasi familiarum quinque, juxta æstimationem " Anglorum, quam successores ejus usque hodie tenent; ubi et ipse sepultus est; cum " esset annorum 77, post annos circiter xxxii ex quo ipse Brittanniam prædicaturus adiit."

De eodem, Notkerus inquit. " Inter Discipulos suos unum, Congellum scilicet, Fausti " nomine illustrem, Præceptorem Beatissimi Columbani, Magistri Domini et Patris nostri " *Galli*, virtutum ac meritorum, quasi unicum, exemplo Isaac, reliquit hæredem."

Antonius Yepez, in Chronicis generalibus ordinis S. Bened. ad ann. 565, c. 2, ait. " Animadversum reliquimus, in superioribus annis, magnum Monachorum Cœnobiorumque " numerum in Hibernia Insula, temporibus hisce florere; quare operæ pretium est, ad " illam redeamus regionem, ex qua, tamquam ex alvearibus, argumentosa Monachorum " examina, ad varias orbis nationes prodibant, Cælestes favos inter ipsa construitura.

" Habuit itaque, inter alios, sub idem tempus, Hibernia binos cognominatos *Columbanos*, quorum alteruter tam fuerit illustris, ut solus sufficeret ad nationem hanc, se ipso " illustrandam; et quemadmodum in nominibus, ita in generosis conatibus, de Evanglio " inter externas gentes Paganas disseminando, et Cœnobiis obiter ædificandis, similes " extiterunt.—Horum alter erat Discipulus S. *Comgelli*, Abbatis inclyti illius Monasterii " *Benchorensis*, qui, 12 comitatus Monachis, in Angliam primo, inde in Gallias perveniens,

---

(62) Adamn. l. 1, c. 31, l. 2, c. 7, l. 3, c. 19.

(63) Bed. l. 3, c. 4.

(64) Brudeum hunc memorat Adamn. l. 2, c. 10, c. 18, et 22, ubi a Christiana fide alienum fuisse innuit. Vide supra, n. 61. Beda errasse videtur in *nono* anno Brudei, supra. Regnavit enim ab anno 557.

"ac postea in Alemanniam, tandem in Italia fato cessit, postquam cunctas has Regiones "Monachorum cœtibus, ac conventibus replevit, de quo late in sequentibus tractabimus,— "Etenim Columbani ac Discipulorum ejus Historiæ, majorem et præcipuam partem, duo "nostri tomi occupabunt, nec de hoc in præsenti agimus, sed de alio famoso Columbano "de quo V. Beda, l. 3, Hist." (65)

S. Columbæ acta scripserunt, præter anonymos multos, S. Cannichus coævus ejus, ut in Waræi Scriptoribus, l. 1, c. 3, S. Cummianus Discipulus ejus, cujus opus edidit Mabillonius in Actis SS. Adamnanus cujus opus edidere Canisius, Thomas Messingham, Surius, Colganus, et haud passibus æquis Pinkertonus.—Memorat alios Adamnanus, qui Columbæ gesta descripserunt, ut "*Falbeum Abbat*^m^. *in Treoit*," quem suum Decessorem vocat, l. 1, c. 3, et Cumminoum Abbat^m^. Hiensem, anno 668 mortuum, l. 3, c. 5.

Post hos scripsere de Actis S. Columbæ Tinmuthensis, qui floruit anno 1366, et ex eo Capgravius in Legenda aurea, Londini 1516.—Ex his et nonnullis aliis, opus suum de Vita Columbæ compilavit Magnus O'Donnell, Tirconalliæ Princeps, circa ann. 1520, quod extat lingua et characteribus Hibernicis, in folio grandiori, in Bibliotheca Bodleiana, quam vitam Latine redditam, et in 3 libros distributam, edidit Colganus in Triade, loco quinto, Lovanii, 1647.

Scripsit ipse Columba Regulam Monasticam, cujus meminit Wilfredus, apud Bedam. l. 3, c. 25, et Auctor vetus Supplementi ad Vitam S. Ciarani, editi a Colgano,— "Numeratur (inquit) inter octo præcipuos Regularum conditores, quibus Monasteria prope "innumera Regni Hiberniæ regebantur." Prima fuit S. Patricii,—2. S. Brigidæ, 3. S. Brendani, 4. S. Ciarani, 5. S. Columbæ, 6. S. Comgalli, 7. S. Molassi, sive Lasreani, 8. S. Adamnani.—Ex is octo quinque memorat Alcuinus Poemate 246.

Patricius, Queranus, Scotorum gloria gentis
Atque Columbanus, Comgallus, Adamnanus,
Præclari Patres morum vitæque Magistri, &c.

Aliam Regulam Eremiticam, i.e. præscriptam fratribus in Ereno degentibus, scripsit Columba, quam penes se habuit Colganus, ut in Triade p. 471, et de qua Waræus inquit. "Scripsit Columba Regulam Monasticam, *quæ extat*, et vulgo *Regula Cholum Chille* dicitur." De Scriptorib. l. 1, c. 2. Scripsit etiam quatuor Hymnos latine, qui enumerantur a Waræo et Colgano, ex libro Hymnorum pervetusto. Præterea Rythmum Hibernice composuit in laudem S. Brigidæ, incipientem—Brigid be bhith maith, Brigida fæmina

---

(65) Mabillonius recte notat in Annal t. 1, p. 240. "Non satis sibi constare venerabilem Bedam, cum ait, "Scottos in Britanniam advenientes, ad maris sinus partem septentrionalem, sibi locum patriæ fecisse, l. 2, "c. 2, et tamen, Hiiensem Insulam a *Pictis*, qui *eas Britanniæ plagas incolebant*, sancto Columbæ donatam fuisse "tradit! l 3, c. 4. Hæc enim insula sita erat in regione Scottorum, xviii circiter millibus dissita ab occi- "dentali littore illarum Provinciarum, in quibus Scottorum regnum positum erat, quos inter et Pictos dorsi "Britannici montes distermini erant, teste Adamnano."

egregio. Diversa S. Columbæ opuscula penes se habuisse testatur Colganus, Hibernice scripta, " quæ genuina authoris esse opera, probat tum stylus pervetustus, tum Codex " Membraneus perantiquus ex quo sunt descripta. Triade p. 472.

Primum incipit " Sciath De do nimh." Scutum Dei de Cœlo, alias, Lorica Columbæ.

2m. De deliciis Vitæ contemplativæ, incipiens,—" Allach lem bheith anducht ailma," Jucundum mihi degere in gremio Insulæ.

3m. Valedictio Monachis Dermagiensibus, incipiens,—" Nocha dachar diar seanadh."

4m. De affectu redeundi Hiberniam, incipiens.—" Do ba mealbach a mhic mo Dhe," i. e. Valde jucundum esset o fili Dei mei.

5m. De statibus vitæ securis, et de diversitate Monachorum, incipiens—" Firuisge maith a chiall maith a thuigse." Aqua fontana generat intelligentiam et judicium rectum.

6m. Colloquium est S. Columbæ cum S. Corbmaco, Discipulo redeunte ex prima ejus navigatione per Oceanum, incipiens—" Dia do bheatha Chormaic chaim" Ave Cormace Dilecte.

7m. Salutatio S. Corbmaci ex Hibernia patria sua ad S. Columbam venientis, incipiens " Corbmac ua Liatain li ghlan" Cormacus Nepos Liathani specie decorus.

8m. Epistola Salutatoria ad quosdam SS Hiberniæ, incipiens—" Aoibhinn beith ar beinne Edair" Jucundum esse supra verticem collis Volucrum (hodie Hoath)

9m. De S. Mocteo ejusque ætate et Discipulis—Fiacul Ifecta &c. uti supra, pag. 135.

Plura alia Hibernica, S. Columbæ adscripta, servantur in Bodleiano, ut in Rerum Hibernicar. t. 1, annotavimus. Memoratur etiam in pervetustis Lituniis Anglicanis editis a Mabillonio in Analectis tom. 2, p. 672. Monasterium ejus Hiiense a Beda appellatur caput aliorum omnium quæ a Columba instituta sunt—" Habere autem solet ipsa Insula, " inquit is, Rectorem semper Abbatem Presbyterum, cujus juri et omnis Provincia, et ipsi " etiam Episcopi, ordine inusitato, debeant esse subjecti, juxta Exemplar primi Doctoris " illius, silicet S. Columbæ, qui non Episcopus sed Presbyter extitit et Monachus."

Is Aidanum cœlesti monitu, Scotorum Albaniæ Regem ordinavit, oleo inungens, et benedicens consecravit." (66) Denique, S. Brendani obitu cœlitus accepto, *Sacræ Eucharistiæ Mysteria*, per Diarmitium Ministrum suum, ad celebrandum in ejus natali die Missæ Sacrificium, præparari jussit.—Idem factum in obitu Columbani, Lageniensis Episcopi, quo die, cum fratres ad opera manuum exituri essent, S. Vir, contra, feriari jussit, Sacræque oblationis obsequia præparari, et aliquam fieri prandioli adjectionem; unde colligitur non nisi festis feriatisve diebus, missam in hoc Monasterio, celebratam fuisse; qui ritus, sine dubio, in aliis Columbæ Monasteriis servabatur.

---

(66) Adamnan de Vita Columbæ. Rer. Hib. t. 1. Columbæ in Britanniam adventum primum ex Hibernia refert Mabillonius in Annalibus, t. 1, p. 210, ad " ann. 564, Comgalli Regis *septimum*." Accuratius scripsisset " *Conalli* Regis, filii Comgalli, *quartum*." Accuratissime si dixisset anno 563, Conalli *tertio*.

NOTANDA AD ANNUM 566, PAG. 149.

PRODIGIA quæ, hinc inde, a Tigernacho narrantur, de dentibus aureis inventis in Ceto, de pluvia *argentea, triticea, sanguinea*, de *Sirena* capta a Piscatoribus Benchorensibus, eum nimium credulum indicare videntur—At mimine sequitur, ex eo quod ista memorat, aut virum fuisse indoctum, aut anilibus fabulis addictum. E contra, virum eruditum fuisse, ostendunt auctores quos memorat Græci et Romani, et Chronica quæ citat. Aliter, ipse Livius stolidus dicendus erit, qui Gallorum in Italiam adventum plurima prodigia præcessisse declarat, bovem humana voce et Latine locutum, pluisse in Piceno lapidibus, et alia plura similia contigisse quæ Valerius Maximus in unum congessit, in libro 1, de Prodigiis, c. 6.—Ea quæ bellum Judaicum præcessisse feruntur, memorat Josephus, De bello Jud. l. 7, c. 10. Alia plurima videri poterunt in opere Gallico—"*Histoires prodigienses*," 3 vol. ed. Paris, 1598.

Sirenas quod attinet, licet fabulæ sint quæ ab Homero et Virglio, de Circe, et de suavitate cantus earum, poetica licentia narrantur, probabile est Monstrum Marinum, fœminæ similem, ut Simia viro, a piscatoribus captum, narrationi istæ originem dedisse.—Bochartus inquit *Sirenum* nomen esse mere Punicum. Pœnis enim *Sir* esse canticum, unde libro Salomonis *Sir-hassirim* Canticum Canticorum.

Sirenas esse credidit Macrobius, l. 2, in Somnium Scipionis, c. 3.—Phœnicem esse credidere alii, Avem Arabicam, Solitariam, Aquilæ magnitudinis, auri fulgore circa collum, cætera purpuream, cæruleam caudam roseis pennis distinguentibus habentem, ut in Plinio ii. 2, et vivere 300 annis, vel juxta alios 600. Maxime vulgatum erat annos vivere 500, ut putavit Seneca Ep. 42. "*semel anno 500 nascitur*." Argumenta Resurrectionis ab ea, non pauci Patrum Ecclesiæ ducere solebant, ut in Tertull. de Resur. c. 23, S. Ambros. de fide Resur. et l. 6, in Hexameron, c. 23. Lactant in Carmine de Phœnice. Cyclopes et Centauros extitisse, credidere Herodotus et Diodorus.

TIGERNACHI ANNALES,

AB ANNO 563, SUPRA PAG. 144.

[MS. Fol. 8. col. 2, lin. 11.] A. C.

Fillis da mc meic Earca aricend in catha cetna—7 in ri Ainmire adbach a selbaibh setna. (*) Aedan h. Fiachrach obit.

K. *i.* Molaissi Daiminse *obit.* Cairpre mc Cormaic R. Laing *obit.*

Redierunt duo filii filii Ercæ post prælium idem (Monadarense.) Et Rex Anmireus prospere possedit agros (Patris sui) Sednei. Aedanus O'Fiachrach obiit. 563

K. *i.* Molassius Damhinisensis obit. Carbreus filius Cormaci Rex Lageniæ obit.

K. *iii.* *Justinus minor r. xi an. Narses P.ricius Tottilam Gothorum Regem in Italia superavit 7 occidit; qui deinde per invidiam Romanorum, pro quibus multa contra Gothos laboraverat, accusatus, &c. * * * * (quædam nota ex Beda et aliis omittuntur.)*

Colman mor mc Cairpr. r. Laing. Diarmait mc Carbaill *occis'* ē ihrraithbich a muig line, la h Aed n dub mc Suibne Araidhe r. Ul. 7 a cend co cluain 7 ro adnacht a colaind a Conere—*cui suc. er.t duo filii* mc Earca .i. Fergus 7 Domhnall.

Colmanus Magnus filius Carbrei Rex Lageniæ (regnat.) Diarmitius filius Cerbheolii occisus est, in Munimento parvo in Campo Lena, *(Moi-lena)* per Aedhum nigrum filium Subnei Aradiensis, Regem Ulidiæ, et caput ejus delatum est Cluaniam, et corpus ejus sepultum est in Conderia; cui successerunt duo filii filii Ercæ, i.e. Fergus et Donaldus. 565

K. *iiii.* *In h. an. capta* ē an Muirgelt f. trachte Ollarba illin Beoain mc Indle i. iascaire Comgaill Bennchair ros gab.

K. *iiii.* In hoc anno capta est Siren (67) ad littus Ollarbæ, in retibus Beoani filii Indlani, i.e. piscator Comgalli Bencho-

(*) *filiis ar Sellaibh Senna.*" Chron. Scot. pro *adbath*, &c.

(67) Esse Sirenas testantur usque hodie navigantes, clamat antiquitas. Cur non æque ac Simiæ? "Simia "quam similis turpissima bestia nobis!"—Eadem de hac Sirena habent IV Magistri in Annal. ad ann. 558, itemque Annal. Ulton. ad ann. 571, æræ C. 572.

A. C.

—*quies* Brenaind Birra, *ut alii dn.t.*— Cath Cruindi. (‡)

566 K. *vii.* Cath Gabhra Liphe la Laing la Fergus 7 Domhnall da mc Muircertaigh mc Erca—

Cath Gabhra 7 Cath Duma aichir
Atbath amra a ces. arnai Colcu 7 a athair
Cath Gabhra ni Cath dume na di cheb
Adbath fiche o fael o aill *xx.xx.*ic.

Bas Domhnaill mc Muircertaigh mc Erca, *c.' successit* Ainmire mc Setna—Bas Daimine mc Cairpre Daim airgait.

K. *vi. Johes natione Ro.an' sedit an. xii. m. xi. d. xxvi. in Basilica B. Betri sepultus* ?

K. *vii.* Bas Demain mc Cairill. Rigi Ul. la bachlacu bairne—Baedan mc Cairill R. Ul. (§)

569 K. *i.* Bas Ainmireach m. Setna R. Er. la Fergus m. Nellin *de quo d.m* ?—
Fe min in tan ro bai ri nir bo mor n uata decla—Indiu is ror d. g a ln—la h' Ainmire mc *Setna.*

Eochaig 7 Baetan a rigi.

570 K. *ii.* *Ingulatio* Fergus mc Nelline la h. Aed m Ainmireach. Aenna mc h.

rensis cepit eam. Quies Brendani Birrensis, ut alii dicunt.

Prælium Cruindense.

K. *vii.* Prælium Gauranum—Liffiense gestum cum Lageniensibus, a Fergusio et Donaldo, duobus filiis Murchertachi filii Ercæ—

Prælium Gauræ et Prælium Dumæ Achir—
Occisi sunt illustres Colcus et ejus Pater.
Prælium Gabhra non prælium unius vel ducentorum,—
Occisi sunt xx ex una parte, ex alia vigesies viginti.

Obitus Donaldi filii Murcertagi filii Ercæ, cui successit Anmireus filius Sednei. Obitus Daminei filii Carbrei cognominati bovis Argentei.

K. *vi.* Johannes natione Romanus sedit an. xii, men. xi, dieb. xxvi, in Basilica B. Petri sepultus.

K. *vii.* Obitus Demani filii Carilli Regis Ulidiæ trabibus tecti ruentibus. Baedanus filius Carilli Rex Ulidiæ (regnat.)

K. *i.* Obitus Anmirei filii Sednei Regis Hiberniæ, occisi a Fergusio filio Nellini, de quo dictum est—

Durante brevi tempore quo regnavit—
Non valde formidabilis ejus potentia,
Hodie valdes anguinosa est potestas ejus,
Propter mortem Anmirei filii Sednei—
Eochodius et Baetan ad regnum evehuntur.

K. *ii.* Jugulatio Fergusii filii Nellinei per Aedum filium Anmirei—Ængusius

(‡) Desunt "*Gath Cruinde.*" ibid.

(§) Desunt hæc de Baedano ib.

A. C.

Laigse Ab. Cluana-mc-nois *quievit* .i. Enda mc Eoghain do Laigis n Aeda, *tenens Principat. ann. xxxvi.* (‖)

Ite Cluana credil, -gillas q. (¶)

K. *vii.* *A morte P.ricii c. ani.* Maenu Eps cluana ferta brenaind q. (*)

K. *ii.* Da h. Muiredaigh .i. baetan mc Muiredaigh 7 Eoch. find mc domhnaill *iii regni sui (occisi.)* Cronan mc Tigernaig Righ Cianr. *occisor eor. er.t.* Cath Luimnigh ria Cianra i q. *ipse ceci.*

filius O'Laigsei Abbas Cluanæ mac nois quievit. i.e. Enda mac Eogan e familia Lagisia Aedorum, qui Principatum, (i.e Abbatiam istam) tenuit annis xxxvi.

Itea de Cluan Credil, et Gildas quievere. (68)

K. *vii.* A morte Patricii c. anni— (lege 78) Maenu Episcopus Cluanfertæ Brendani quievit. 571

K. *ii.* Duo Muredagi, i. e. Baetan filius Muredagi, et Eochodius Albus filius Donaldi, anno iii regni sui (occisi)---Cronanus filius Tigernagi Rex Ciannachtæ occisor eorum erat—Prælium Limerici gestum cum Ciannachtensibus, in quo ipse cecidit. 572

(‖) Hæc leguntur in Codice Dublin post xxxvi—" *Maenu Eps Cluano-Ferta Brenaind* q." pro *Ite Cluain Credail*, &c. ut in Codice Bodl. et in Chron. Scot.

(¶) *Gillas* deest in Chron. Scot.

(*) " Moenu Eps. Cluanaferta," &c. ibi.

---

(68) De Gilda Badonico, vide supra, pag. 88, not. 81. Licet Britannus origine fuerit, tamen inter Sanctos 2di ordinis sæculi vi numeratur, cum aliis Hibernorum Magistris *Doco*, et *Davide* Menevense. In Iltuti schola eruditus, transivit e Britannia in Hiberniam, ubi Scholam Ardmachanam rexit, ut in Vita ejus in Bibliotheca Floriacense, et a Caradoco. Inde in Armoricam transiit annum circiter 554, decimum nempe antequam librum *de excidio* scripsisset, ut ex Beda colligitur, l. 1, c. 16, Primord. p. 477, et 904.—Floruisse *Pelagio 2do Pontifice Romano*, scribit non modo Polydorus Vergil, in Ep. ad Cuthbert. Tonstal, Ep. m Lond. qui nonnulla jam deperdita monumenta penes se habuit, sed etiam Diceto, qui Librum de Excidio scriptum ait anno 584, et Trithemius De viris illustr.—Memorat in isto libro *Malgonem*, Regem Venodotiæ, quem affatur ut viventem, et *Insularum Draconem* appellat. Atqui Malgo regnum obtinuit anno 560, ut in Britanniæ Descriptionis fragmento, refert Humfredus Lihuyd " ex antiquissimo de Legibus Britannorum MS°. Codice."—Galfridus in Hist. Brit. l. 11, c. 3, eodem Malgone regnante S. Davidem obiisse affirmat. Malmesburiensis in libro de Antiq. Glast. et Tinmuthensis in Vita S. Patricii, Davidem obiisse aiunt anno 546.—Obiisse anno 544 *Kal. Mart. feria* 3, opinio est recepta doctorum, qui Usserio adhærent, Primord. p. 1139.

Gildam obiisse anno 570, patet ex Tigernacho, a quo neque valeo neque volo recedere.—Errat, procul dubio Mabillonius Annal. t. 1, p. 150, ubi inquit—" Scripsisse Gildam librum de excidio, anno quo Constantinus " Cadoris filius, Rex Damnoniæ, duos Regios pueros, eorumque nutrices, inter sacrosancta Altaria occidit, anno " post obsidionem Badonicam 44," quam obsidionem contigisse ait anno 484, ut in ejus Sæc. Bened. 1, pag. 139, et 144, unde obiisse putat anno 568, ut in Annal. Bened. t. 1, p. 151. Vide infra, ann. 588.

Non solum Constantinum Regem exagitat in libro isto Gildas, verum etiam *Aurelium*, *Vortiporum*, *Cuneglosum*, et Malgonem, sive Maglocunum, quorum vitas et crimina jam anteacta insectatur. Gildas itaque Badonicus omnes fere coætaneos suos e Finiani Cluanirardensis schola supervixisse videtur.

A.C

573 K. *iii.* Cath Femin ria Cairpre mc Cridain R. Mumhan i q° *victus erat* Colman becc mc Diarmada. *Ipse evasit.*

Direach he o find co bond—
Fer firaite Cairpre crom.
Aire ro gabh am ria ais—
Ara altrom a crom glais—
Brenaind Birra q.

[*MS. Fol.* 8, *b.*1.]

Mairg nach creidhind mor arach—
Mairg nanailind f. arith—
*iiii.xx.*it ise met ro bai armbith.

Prælium Femin gestum a Carbreo filio Cridani Rege Momoniæ, in quo victus erat Colman parvus filius Diarmitii. Ipse evasit.

Vir justus erat a summo ad imum—
Vir veritatis amans, Carbreus curvus,
Quapropter obtinuit tempus longævum,
Excedens ætatem Altricis sui apud Crom-glas.
Brendanus Birrensis quievit.
Dolendum est eum non credere (in Christo) nam multis meritis clarus erat,
Dolenda est longævitas ejus propter finem cursus ejus.
Octuaginta annorum erat vita ejus.

Baedan mc Ninnedha R. (†) Cath Tola 7 Fola .i. (‡) *no.a ca.por. et.* Ele 7 Osraighe. et. Cluainferta Molua 7 Saighir Ciarain. Fiacha mc Baedain *victor erat.*

Baedanus filius Ninnedi regnavit postea, (69) Prælia *Folæ* et *Tolæ*. Nomina sunt ista camporum inter Eliam et Ossoriam, et Cluanfertam S. Moluæ, et Sagiriam Monasterium S. Ciarani. Fiacha filius Baedani victor erat.

574 K. *vi.* Bass Conaill m. Comgaill Righ Dalriada xvi. (§) *anno regni sui, qui obtulit Insulam Ia* Colaim-Cille. Cath

Kl. *vii.* Mors Conalli filii Comgalli Regis Dalriadæ, xvi anno regni sui, qui obtulit Insulam Ia Columbæ-Cille.—(70)

(†) Versus isti desunt in Chron. Scot. (‡) "Tola 7 for tola." ib. (§) "xvi anno." ib.

(69) Id est Baodan mc Ninneadhai, Anmiræi decessoris Patruelis, Rex Christianus Hiberniæ x.

(70) Beda certe inquit, S Columbam Insulam istam *a Pictis*, in possessionem Monasterii faciendi accepisse—"Quæ videlicet Insula ad jus quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione "Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, jamdudum Monachis Scotorum tradita, eo quod illis prædi-"cantibus, fidem Christi perceperunt." l. 3, c. 3 et 4. Sed vir doctus T. Smith, in nota ad hunc locum, Bedæ errorem agnoscit, ut in tomo 1, Rer. Hibern. indicavimus, et Usserius recte inquit, p. 703, "Quum situm "Insulæ attentius considero, a Britonum et Pictorum finibus longius remotum, atque *Mulæ* et *Colnansæ*, "Hebridianorum Insulis, proxime propinquum, (Adamn. l. 1, c. 11, et l. 2, c. 16.) eo inclinat animus, ut "Tigernachi et Ultoniensium Annalium Collectoris sententiam magis approbandam existimem, qui a Conallo "Comgalli filio, Rege Dalriedæ, Insulam *Ia* Columbæ-cilli oblatam fuisse tradiderunt."—Gaurano filio Domangardi Patruo suo successit *Conal*, Rex Dalriadæ Albanicæ, anno 560, annis xv, juxta Flahert. sed xiii. vel xvi, juxta Tigern.—Eo regnante, duobus annis post prælium Culedrevne, S Columbam, Loarni Regis Albaniæ ex Erica filia Nepotem, enavigasse, et *coram Conallo Rege, filio Comgill*, conversatum (anno 563) scribit Adamnan, l. 1, c. 7. Annos 16 Conallo tribuit Chron. Scot. Obitum referunt Annales Ulton. ad ann. æræ com. 574; quo Prælium *Tola et Fortola* gestum fuisse his verbis declarant. "An. 573, (i. e. æræ c. 574) Kl. Jan. ii. fer. "Luna xxiii. Bellum *Tola Fartola* in regione *Cruitne*. Mors *Conaill, ic Congaill*, anno regni sui xvi, qui

A C

Delgen a Cindtire in ꝗ Dunch. mc Conaill mc Comgaill 7 al. *m.lti de servis filior.* Gabrain *ceci.*

K. *ii.* Brenaind mc Briain *obit. Scintilla lebre 7 abundantia nucum inaudita.*

K. *iii.* *Tiberius Constantinus an. vii, (cætera sub hoc anno ex Beda descripta omittuntur.)*

Quies Brenaind Cluanferta—Aed mc Eachaidh Tirmcarna Rig Conn. do thoitim la h. Briuin a cath Bagha—*Primum p.iclm Ul.* an Eamain. Cath locha da eges.

K. *iiii.* Eps Ethen Cluana fotha Baedan *q.*

Abreversio Ul. de Eamania

Maelcoth mc Foghartaigh mc Cathail Righ Conds.

Prælium Delgenense in Centirio, in quo Dunchadus filius Conalli, filii Comgalli, et alii multi de servis filiorum Gaurani ceciderunt.

K. *ii.* Brendanus filius Briani obit. Scintilla Lepræ, et abundantia nucum inaudita.

K. *iii.* Tiberius Constantinus annis vii. * * * * * (71)

Quies Brendani Cluanfertensis. (72) 577
Aedhus filius Eochodii Tirmcarna, Rex Connaciæ, occisus ab Hi Briuniis in prælio Bagaense. (73) Primum periculum Ulidi- 578
orum in Eamania (i.e. Eamaniæ Regiam iterum restabilire conantes.)—Prælium Lacus duorum doctorum.

K. *iiii.* Episcopus Ethenius Cluanfadæ Monasterii Baedani quievit. Reversio Uladensium ab Eamania.

Maelcothus filius Fogartagi filii Cathaldi, Rex Connaciæ regnat. (74)

" obtulit Insulam Columbæ Cille."---Annos xvi ei tribuit carmen vetus Hibernicum, recitatum in Inauguratione Malcolmi iii. Rer. Hibern. t. 1, ab anno nempe 560, quo Gauranus Domangardi filius obiit. Rex fuit Dalriadæ Albanicæ sextus a Loarno inclusive. Loarno enim successit frater minimus *Fergus mor*, deinde *Domangardus* filius ejus, qui ex Fedelina filia Briani, filii Eochodii Muighmedon, duos filios procreavit, *Congalum* et *Gabhranum*, quorum *Congal* major ei successit, Rex quartus, deinde *Gabhran* quintus, et *Conal mc Congail* sextus.

(71) Quædam omittuntur nota ex Beda et aliis. Justinus Tiberium ex Cæsare Augustum fecit, Indict. 12, die Septemb. 26, A.D. 578, et obiit die 4 Octob. sequente. Inde solus Imperavit Tiberius annis 3, mens. circiter 10. Obiit die Augusti 14, A.D. 582, quo ei successit Mauricius. Chron Alexandrin. Evagr. Theophanes, Paul. Diac. Zonaras, Cedr. Joan Biclar. L'Art de verifier les dates, t. 1.

(72) Brendani Vitam edidit Caxtonus, Opus rarissimum, cujus unicum vidi Exemplar in *Keimeliis* Inclytissimi et Ill.mi viri Thomæ Grenville, unde constat, æque ac ex Tigernacho et Annal. Ult. Brendanum Cluanfertensem, Findlogæ filium, die 17 Kal. Junii, expletis ætatis suæ annis 93, in sororis suæ Brigæ Monasterio *de Enach duin*, vita functum, Cluainfertæ sepultum esse, et—" scripsisse Regulam ab Angelo, secundum quam ordinavit vitam suam, quæ usque hodie manet apud successores S. Brendani." Hæc Regula memoratur etiam in Annal. Ult. ad ann. 743.---Obitum ejus referunt Annal. Ult. ad ann. 576, æræ com. 577, æram istam more solito anticipantes anno uno.—Veterem Brendani vitam MS. memorat Usserius Primord. p. 532, 533, 868, 910, 955. Annal. Ult. obiisse aiunt, anno 577, vel 583, et in utroque 17 Kl. Junii incidit in Dominicam.

(73) Aedus filius *Eochodii Tirmcarna*, sexti e Regibus Connaciæ Christianis, patri successit *septimus*, qui memoratur in Vita Columbæ v, in Triade, p. 409, c. 3, unde patet, uti etiam ex Annal. IV Mag. et Ult. interfuisse in prælio Culedrevne, a parte Columbæ.—IV Mag. ejus obitum referunt ad ann. 574. Vide supra, pag. 140, n. 52, 53, et infra, not 80, p. 156.

(74) Maelcothum omittunt IV Mag. qui ad ann. 597 inquiunt " Uata filius Aedi, filii Eochodii Tirmcarna Rex " Connaciæ obiit---Itaque Maelcothus paucis tantum diebus vel vi et armis, regnavit. De Connaciæ Regibus, vide supra, pag. 140, not. 52, 53, et infra, pag. 156.

A.C.

579 K. *v.* *Quies* Mani Epi (‖) nepotis Fiatach.

B.d.cs nat.on Roman. sedit ano . . . m. se. uno. DXXIX, 7 *sepultus* ÷ *in Basilica b. Petri Ap.li.*

Cairpre mc Crimthain rigi Mumhan m. ÷ ¦ *R. an.* xvii, *cui successit* Fergus Scandail, *qui regnavit annis vii.*

580 K. *vii.* Cath Droma m Earca *ubi* Colgo mc Domhnaill mc Muircertaig *ceci.* Aed mc Ainmireach *victor erat.* Cendaeladh *Rex Pictor m.* ÷ (¶)

581 K. *i.* Cath Manand i *quo victor erat* Aedan mc Gabhrain, Fergna mc Caiblene m. ÷ Baedan mc Cairill R. Ul. *obit.* Aodh dubh mc Suibhne Ri Ul.

582 K. *ii.* Cath Manand i *quo victor erat* Aedan mc Gabhran. (*) *Mors* Fergna mc Caiblene, 7 ise a fir.

583 K. *iii.* *Mors* Bruidhe mc Maelcon Righ Cruithneach—*Mors* Feradaig mc Duach R. Osraighi *jugulati a suis.*

Pelagius natione Ro.an' sedit an. x, mens. vi, dieb' x.

K. *v.* *Mauricius an. xxi. r. Gothorum Arianus,* 7 do gabhad le h arrian a mc da c. cum creidmhe, 7 do c. cengailte a cubrech a p'sun he, 7 nir lig aissi he

K. *v.* Quies Manii Episcopi nepotis Fiatachi.

Benedictus natione Romanus sedit annis iv, mens. v, DXXIX, et sepultus est in Basilica B. Petri Ap.li. (75)

Carbreus filius Crimthani Rex Momoniæ mortuus est, Regni anno xvii, cui successit Fergus—Scandail, qui regnavit an. vii.

K. *ii.* Prælium Dromæ mc Erc, ubi Colgo filius Donaldi filii Murcertachi cecidit—Aedhus filius Anmirei victor erat. Cendaelad Rex Pictorum moritur.

K. *i.* Prælium Manense in quo victor erat Aedanus filius Gaurani, Rex Albaniæ. Fergna filius Cableni (filii Baodani filii Carilli,) Rex Ulidiæ obit—Aodhus Niger filius Subnei Rex Ulidiæ regnat.

K. *ii.* Prælium Manense in quo victor erat Aedan mac Gauran Rex Albaniæ. Mors Fergnæ filii Cableni, (juxta alios) atque hæc vera est enumeratio.

K. *iii.* Mors Brudii filii Milconis Regis Pictorum—Mors Foradagi filii Duachi Regis Ossoriæ, jugulati a suis.

Pelagius natione Romanus sedit an. x, mens. vi, dieb. x. (76)

Mauricius regnat an. xxi. Rex Gothorum Arianus fuit, hoc tempore, et captus est ab Arianis filius ejus, ut a fide Apostatam facerent, (77) et missus est ligatus

(‖) "*Finniani* Epi nepotis *Fiatach.* Cairech Dergain quievit." ib.

(¶) Desunt hæc de Rege Pictor. in Chron. Scot.

(*) Repetitio Amanuensis.

(75) Benedictus I. Papa rexit ab anno 574 ad ann. 578, annis iv, m. 1. d. 18.

(76) Pelagius 2 rexit Ecclesiam annis xi, mens. 2, dieb. 10, ab anno nempe 579 ad 590. Sandini, Panvini, Platina, Petav. L'Art de ver. les dates, t. 1.

(77) Hæc est Historia Hermenegildi, quam enarrat Gregorious Magnus in Dialogorum, l. 3, c. 31.

A.C.

no cur creid se co daingen, co tainic tre bithin an creidme sin conderniad Righ 7 Mairtireach de, 7 cor thogh Dia a flaithemnus n dae na righ 7 na mairtireach, 7 tainic a brathair, Ricardus esem deis a ath. cum a criche *ut reg: Gothorum acciperet*, 7 congabadh Flaithemnus co huimshlan 7 do indto se c. creidme ↄ a cinedhach co comlan do tecosc in Easp .i. Leonardus, 7 in bl. c. na sin do chinseain gg Roma senadh do denom 7 tancatar c. in tshenaigh sin da ordugadh ceitri hesp. xxiv. 7 tancadar tar deacrachaib 7 tarracoind imdibh na h. eagailse a cind ceithre mbl. deg do tigernus in Righ do tinscnadh in mordail sin an inadh Pedair isin Roim, 7 isse cindedh comhairle do rinded leo do c. sed ar na da eoin Augustin dos proicept 7 do senmoir esin Britannia 7 a Saxain; [MS. Fol. 8, b. c.] 7 isan p. bindri 7 do eist Dia rana edir guidhibh 7 re n athchuinnchibh 7 do nidh firta mora 7 mirbuiledha orrtho, 7 do cur Manaigh imdha diadha naemdha leo 7 do siladar sin creidim 7 curbad isna crichaibh ina credh iat 7 is don toisc sin do impod c. crist Edilbeacret' in righ 7 in p. bhindri uile lais, 7 condernadh Esp. 7 do cred Eadar Saxanaigh do Augustin 7 ase do b' Esp. illundaind, 7 do chuir go Sgribne uadha co h Augustin do tabhairt gradha Airdesp. do a cind *xiii.* bl. iar tiachtain a nair do cuired cuighe grada Airdesp—

in carcerem, et non solutus inde donec confessus est fortiter, ita ut prædio fidei ejus factus esset Rex et Martyr; et elevavit Deus in cælum ambos Regis et Martyres, et accessit frater ejus Recaredus, post patrem ad regionem istam, ut Regnum Gothorum acciperet, et obtinuit Regnum totum sibi soli, et convertit se ad fidem, cum Ducibus suis omnibus, instruente eos Episcopo Leonardo; et eo ipso anno tenuit Gregorius Romæ Synodum, et convenere ad Synodum istam, eo ordinante, 24 Episcopi, et venerunt per varia discriminat et terrores formidabiles Ecclesiastici plures, annum circiter xiv regni Regis istius, ad tenendum Concilium istud, in Cathedra Petri, in Roma, et præcipuum consilium quod inierunt, fuit Augustinum nolentem mittere ad prædicandam fidem in Britanniam, et Saxoniam, et Provincias; (78) et exaudivit Deus eorum preces communes, et supplicationes, et operavit signa et mirabilia magna per eos, et missi sunt cum eis plurimi S. Monachi, qui seminaverunt sementa fidei, et pietatis, in Regionibus quæ crediderunt, et ex his initiis conversus est ad Christum Ethelbertus Rex, et Provincia tota cum eo. Et consecratus est Episcopus; et credidit Edgar Saxonicus Augustino, et is fuit qui Episcopum institutuit Londini; (79) et misit Gregorius Epistolam Augustino, conferens ei gradum Archiepiscopalem, anno xiii

(78) Confer Bed. l. 1, c. 25, et Chron. Saxon ad ann. 596, cum eruditi Turneri Historia Anglosaxonum.

(79) " Non Edgar, sed " Æthelbyrhtus dedit Mellito Episcopalem sedem in Lundonia." Chron. Sax. ann. 604. Mellitus primus erat Londini Eps Anglosaxon. ut in Godwino de Præsulibus.

A.C

accepto a Sede Ap.l.ca lingea pallio metropolitano ee decernunt.

post ejus appulsum transmissus est ei gradus Archiepiscopi, accepta a Sede Apostolica lingea (80) pallio Metropolitano, ... esse decernunt * * * * (quædam desunt.)

584 Fearg' Sceandal R. muman m. *cui successit* Feidlimid mc Tigernaigh *qui rex.—Quies* Fergusa Esp Droma-leth-glaiss *qui fudavit* i Cill-m-biain. Maelcoth R. Cons *q.*—Aedh R. Cons.—Mochaeme *Ab Tiridaglass—Mosis fl. or.* eratain *s. alios*

Fergusius Scandal Rex Momoniæ mortuus est, cui successit, Felim filius Tigernagi, qui Rex.—Quies Fergusii Epi. *Dromæ-leth-glass*, qui fundavit Ecclesiam de *Cill-Bian*—Maelcoth Rex Connaciæ quievit. Aodh ei successit Rex Connaciæ (81) Mochæmo Abbas Tirdaglassensis Moises filiorum Eratani secundum alios.

585 K. *vi. Quies* mc Nissi—Abadh Cluanamaenois.—Aedh mc Subhne Ri Maenmuighe *m.*—Ruadhan Lothra *q. f. alios.*

K. *vi.* Quies, i.e. obitus Mac Nissii Abbatis Cluanæ-mc-nois—Aedhus filius Subnei Rex Maenmuige mortuus est.—Ruadhanus Abbas Lothraensis quievit secundum alios.

586 K. *vii.* Baedhan mc Ninnedha, mc Duach, mc Conaill Gulban R. Temrach' *occis'*—Cumine mc (†) Colmain, m

K. *vii.* Baedanus filius Ninnedii filii Duachi, filii Conalli Gulbanii (filii Nialli Magni) Rex Temoriæ, occisus est.—

(†) "*Cumine mc Colmain 7 Cumaine mc Librein mc Illadain mc Cerbaill occiderunt cum.*" Chron. Scot. MS. Dublin.

(80) Pro lingea forte legendum *lanea*. Pallium enim erat fascia *lanea* candida, in modum circuli contexta, quæ super humeros imponebatur, ex quo circulo alia similis fascia ante pectus, et alia similis deorsum ex opposito pendebat. et duæ super humeros; quæ fasciæ purpureis Crucibus insignitæ erant. Ipsum pallium 3 aureis spinulis alligabatur.—Fit usque hodie ex lana Agnorum candidorum sine macula, qui, in festo S. Agnetis, in ejus Ecclesia, Via Nomentana, singulis annis ad missam solemnem offerri solet, et benedici, et deinde subdiaconis Apostolicis consignari, et in aliquo Monasterio nutriri, donec tondendi tempus veniat, ex quorum lana texuntur pallia, quæ in Basilicam Vaticanam delata, super corpora SS. AA. Petri et Pauli ponuntur, in vigilia nativitatis eorum. Pallii usus passim memoratur in Epistolis S. Gregorii, l. 2, Ep. 54, l. 4, Ep. 50, a Beda et aliis etiam antiquioribus. In Hibernia ignotum fuisse ante sæculum xi testatur S. Bernardus in vita S. Malachiæ Primatis Ardmachani, qui primus Hibernorum Pallium gessit.

(81) De Maelcothi prædecessoribus, Regibus Connaciæ Christianis, vide supra, pag. 140, not. 52, 53 Aodhus Eochodio Tirmcarnæ sexto Regi Christiano successit pag. 153, not. 72, unde constat Aodhum filium *Eochodii Tirmcarnæ* fuisse *septimum*, Uatam filium Aedhi istius *octavum* et Maelcothum *nonum*, atque ex hoc Tigernachi loco constat Maelcotho successisse alium Aedhum, de quo infra—In vita S. Corbmaci edita a Colgano, Acta, p 752, c. 7, memorantur duo filii *Eogani Bel* Regis Connaciæ, nempe *Alildus Inbanda*, et *Aidus*; Aodhum Connaciæ Regem vel Principem memoravimus supra, pag. 90, not 67. Juxta IV Magistos Reges Christiani Connaciæ hoc ordine sequuntur—1. *Amalgad*,—2. *Olil-Molt*,—3. *Duach Gallach*, alias *Duach tenga Uamha*,—4. *Eogan Bel*,—5. *Alildus Inbanda*,—6. *Eochoid Tiermcarna*,—7. *Aodh mac Eochoid* supra p. 141,—Octavus *Uata mc Aodha mc Eochoid-Tiarmcarna.* Uatai obitum referunt ad ann. 597.

Cumine, m Libren, mc Illadoin, mc Cerbaill *occider.t eum*, .i. ic Leim an eich, *consilio* Colmain *parvi.*—Aedh mc Ainmirech do gabhail Righi n Er. (‡)

K. *i.* Cath Bealaigh Dathi i ; *cec.* Colman becc mc Diarmada. *ut alii d.t cesis v millibus p P. fetiam* Colum Cilli. Aed mc Ainmireach *victor erat. unde dcm* ē—Mebaidh am. adriadar for Colum in cath ced Laech—se rig setrrectaibh re forann Conall 7 Eogan.

Daigh mc Cairill *obit.*

K. *iii.* *Quies* Cairillain Esp. Ardamacha.—*Quies* Senaigh Esp. Cluana h Iarard.—*Conversio Constantini ad Dnm.* 7 *nix magna.*

Guin Aedha duibh mc Suibhna Araidhe ; domarbh Diarmaid mc Cerbuill.—*Dormitaco* Nathcome.

K. *iiii.* *Quies* Esp. Aedha mc Bric 7

Cumineus filius Colmani, filii Cuminei, filii Libreni, filii Illadoni, filii Cerbhailii occiderunt eum, i. e. apud Saltum Equi, consilio Colmani parvi. Aedhus filius Anmirei obtinet Regnum Hiberniæ.

K. *i.* Prælium Viæ Dathiæ, in quo 587
cecidit Colman parvus filius Diarmitii, (ut alii dicunt) cæsis v millibus, per Prophetiam Columbæ-Cilli. (82) Aedhus filius Anmirei victor erat,---unde dictum est—

Victoria parta, uti narrant, contra Columbam in prælio illustrium Heroum, Sex Reges fuere qui conflixerunt cum Conallo et Eogano---

Dageus filius Carilli obit.

K. iii. Quies Carillani Episcopi (octavi) 588
Ardmachani—Quies Senagii Epi Cluan-Irardensis—Conversio Constantini ad Dominum, (83) et nix magna.

Vulnus mortale Aodhi Nigri filii Subnei Aradiensis, qui occidit Regem Diarmitium, filium Cearbheolii— Dormitatio (i. e. obitus) Nathcomei. (84)

K. *iiii.* Quies Episcopi Aedhi filii 589

(‡) Hæc sequuntur in Chron. Scot.—" *Meapaidh amail atfiadhar ria Conaill an cath ciolach—Se rig set srctoibh* " *srain—ria Conall 7 Eogan*—Initium regni *Aedha mc Ainmireach.* Bellum *Belaig Daithe,*" &c.

---

(82) Id est uti prædixit Columba.—Modus est loquendi vulgaris Hibernicus.

(83 Constantinum Damnoniæ, i. e. Cornubiæ Tyrannum fuisse, affirmat Gildas, qui eum " Insularum Draconem" appellat.—Conversionem ejus referunt Annales Ulton. ad ann. æræ C. 588. Terreni Regni pertesum abiisse, Hiberniam, ibique Vitam Monasticam egisse, scribit Boethius, Hist. Scot. l. 9. Eum ut viventem affatur Gildas in Libro de Excidio, scripto anno 564. " Age jam, inquit, quasi præsentem arguo quem " *adhuc superesse* non nescio."—Malgonem Venodotiæ Regem contemporaneum habuit, quem postea Regem Britonum, i. e. Cambrensium factum, Matthæus Florilegus affirmat, anno 581, non autem totius Cambriæ, nam eodem tempore Vortiporium *Demetarum tyrannum* Gildas exagitat.

Mabillonii errorem supra notavimus, pag. 151, n. 68, ubi inquit Constantinum, Modredi filiorum alterum Wintoniæ, in Ecclesia S. Amphibali, alterum Londini absconditum, ante altaria trucidasse, et hæc quidem narrat Galfridus Monemuthensis, et eum secutus Matthæus Florilegus. At Amphibali Ecclesiam nullibi memorat Gildas, sed sancti cujusdem amphibalum, sive exterius vestimentum, sub quo cædes illa commissa fuerit. Primord. p. 539.

(84) Nathcaomeus Abbas Tirdaglassensis, IV M. ad ann. 584.

A.C.

Aedh mc B. nuin Righ Tebhta adrobhairt Darmach do Cholum chilli. *Eodemque anno estos torrida 7 sicca contigit*---D.d Cillmuine---Fiacha mc Baedan Ri Ul. (§)

590 K. *v*. Feidhlimidh mc Tigernaigh R. Mumhan *m* ? (‖) Cath leithrigh la h. Aedan mc Gabrain.

Cath Muighe hochtair ria Brandub mc Each. for uibh Neill isin telacgh os Cluain Conaire fota.

591 K. *vi*. *Defectio Solis .i.* ⁝ ⁝ *g. ni*—1. *mane tenebrosum*—Aed mc Fogartaigh *r c.s q*.

Brici, et Aedhi filii Brendani, Regis Teffiæ, qui obtulit Dearmagiam, i. e. Querceti Campum, Columbæ-cille. (85) Eodem anno æstas torrida et sicca contigit. David Cill-Muinensis (obiit.) (86) Fiacha filius Baedani Rex Ulidiæ.

K. *v*. Felim filius Tigernagi Rex Momoniæ obiit.—Prælium Lethrigiæ gestum ab Aedano filio Gaurani. (87)

Prælium Campi Ochtur gestum a Brandubio filio Eachi, contra O'Niallos, in pascuis ultra Cluan-Conar-fota.

K. *vi*. Defectio Solis, i.e. Eclipsis Solis, Mane tenebrosum, Aodhus filius Fogartagi Rex Connaciæ (decimus Christianus) quievit. (88)

(§) Desunt hæc de Fiacho in Chron. Scot.

(‖) Chron. Scot. habet hic "Nativitas *Cumine fota*."

(¶) Hæc leguntur in Chron Scot. MS. Dublin, ad ann. 584, sic—" Kl. vi. Defectio Solis. Mane tenebrosum. " Obitus Lugdach Lismoir.—Kl. Kl. Mors Aengusa mc Amalgadha. Uadha mc Aedha Ri Connacht ccc " adbuth. Gregorius natione Romanus," &c.

---

(85) Ita etiam IV Mag. ad ann. 585.—Non sunt confundenda duo Monasteria a Columba fundata, Derrense nunc *Derry*, et Der-magiense, nunc *Durrow*, de quo Adamnanus, l. 1, c. 3 et 31, l. 2, c. 2, et l. 3, c. 19. " Vir beatus in mediterranea Hiberniæ parte (Teffia) Monasterium quod Scotice dicitur *Dear-maigh*, (i.e. " Roboreti Campum) Divino fundavit nutu," l. 1, c. 3.—Item Beda " Fecerat, priusquam Britanniam veniret, " Monasterium nobile quod a copia Roborum, *Dear-magh* lingua Scotorum, hoc est Campus Roborum, " cognominatur." Bed. Hist. l. 3, c. 4. Eadem habet Tinmuthensis in Vita prædicta Brendani.—De Codice Evangeliorum vetustissimo, servato apud Dermagiam, Vide Rer. Hibern. t. 1. Indicibus, voce Codices.

Daire Colum-cille, sive Derrensis Ecclesia, fundata est ab eodem S. Columba, anno ætatis 21, Christi 546. In Annalibus appellatur *Daire-Calgaich*, i. e. Roboretum Calgach, sive Galgachi.—*Centum Cœnobia* fundasse S. Columbam scribit Jocelin. in Vita Patr. c. 29, quorum præcipua fuere Dearmachanum et Hiiense " ex quo utroque perplurima exinde Monasteria per Discipulos ejus, et in Britannia et in Hibernia propagata fuisse," testatur Beda, l. 3, c. 4. Portus Derrensis navigantibus ex Hiona Hiberniam, et viceversa, maxime opportunus est.

(86) S. Davidis Menevensis obitum refert Usser. ad ann. 544. Eodem anno quo obiit Gregorius Magnus, i. e. anno 604, obiisse scribit Mariani Interpolator, in MS. Bodleiano. Monemuthensis id refert ad ann. 546, regnante Malgone. Britan. Hist. l. 11, c. 5. Omnium qui ejus obitum memorant, antiquissimus est Tigernach, qui Davidis obitum refert ad ann. 589.—" *Kill-Muine* Hibernice, adhuc hodie Ecclesia Menevensis appellatur." Giraldus in Vita Davidis, c. 1.—Eodem anno 589 Venit de Hibernia in Burgundiam Columbanus.

(87) Leithrigiense, sive *Miatorum* prælium, memoratur ab Adamnano, in quo Ædano infelix Victoria contigit, interfectis duobus filiis ejus *Arthuro* et *Eochodio-Find*. l. 1, c. 7, l. 3, c. 5.

(88) Vide quæ de Regum Connaciæ successoribus dicta sunt supra, pag. 156, not. 81, unde patet *Uatum* Aodhi filium, fuisse *octavum* Christianum, juxta IV Magistros, *nonum* juxta Tigernachum, qui *Mackothum* includit.

K. i. *Obitus* Lug. Lismoir .i. Moluoc.

K. ii. Bass Aengusa m. Amalgaidh.—*G.gori' natione Roma' ex p.re Gordiano sedit an. xvi,* (*) *mensib. vi, dieb. x, fuit temp. Mauricii, 7 sepultus ē in Basilica S. Petri Ap.li an. Sec. tu.*

K. iii. Cath Eudumd moir i ꝗ cec. Gertighe mc Ronain R. Cianr.a. Fiachna mc Baedain *Victor erat,---un. dem ē*—

In ser. naile do Righe Fiachna mc
Baedain, am Brega
Biad Cianra i fout ni bud foicriu do
road.

Jugulacio Sencha mc Colmain moir.

K. iiii. *Q.ies Coluimcill. in noste Do.ica Pentic. .v. ed iui. ano p. eginconis suæ xxxv. ætatis vo. lxxvii.* † Teora bl. (*lege* triocha bl.) bai cen less---Colum in a duib regless---luid co h ainglu as a cacht---iar vii m bl. sect megad.---Bass Eogain m Gabhrain Aed Cerr mc Colmain R. Laing q. B.n.ndub mc Each R. Laigen.

K. i. Obitus Lugadii Lismorensis, i. e. Moluoci. (89)

K. ii. Mors Ængusii filii Amalgadii. Gregorius natione Romanus ex patre Gordiano sedit annis xvi, mens. vi, d. x. Fuit tempore Mauricii; et sepultus est in Basilica S. Petri Apostoli, ante Secretarium.

K. iii. Prælium Euduindi Magni, in quo cecidit Gertig filius Ronani Rex Ciannachtæ.—Fiachna filius Baedani victor erat. Unde dictum est— 594

In alio tempore regni Fiachnai, filii
Baodani, in Bregia,
Fuere Cianachtenses timore perculsi,
Quia non viciniores Præsidiis suis.

Jugulatio Senchai filii Colmani magni.

K. iiii. Quies Columbæ-Cille in nocte Dominicæ Pentecostes, v Idus Junii, anno peregrinationis suæ xxxv, ætatis vero lxxvii. Triginta annis fuit sine controversia—Columba in sua lugubri Ecclesia—Transivit ad Angelos e corpore suo—post 7m. annos et 70.—Obitus Eogani filii Gaurani.—Aedus *Cerr* (i. e. Acer) filius Colmani, Rex Lageniæ quievit. Brandubius filius Eachi Rex Lageniæ (regnat) 596

(*) "annis xiii" Chron. Scot.—Desunt quædam postea ib.

(†) "lxxvii" Chron. Scot.—"Tricha bl. baoi gan les,—Colum cille na dass regles—Luid go h Anglaib as a cacht Iar vii mbliadhna *lxx. at.*" ib. Vide infra, not. 87, pag. 160.

Kl. K. Cath Sleibh cua, &c. Vide locum, ubi plura desunt in Chron. Scot. MS. Dublin.

Fuit itaque decimus, juxta Tigernachum, Aodhus filius Fogartagi, ut supra,—De Solis deliquio anni 591, Vide Rer. Hib. t. 1, pag. xciii. De altero anni sequentis memorato in Annal. Ult. vide ibid.

(89) Lugidus, qui et Molua, Comgalli Benchorensis Discipulus, Cœnobii Cluainfertensis in Ophalia conditor fuit. Scripsit Regulam Monasticam, a Gregorio Magno approbatam, ut in Vita ejus apud Usser. p. 920. In eadem vita hæc leguntur—"In ipso loco (Monasterii Moluæ) clara Civitas, quæ vocatur *Cluain-ferta-Molua*, "id est Latibulum Mirabile S. Moluæ, (eo quod ipse in sua vita multa miracula in ea fecit, et adhuc gratia Dei "per eum patrantur) in honore S. Moluæ crevit, et ipsa est in confinio Laginensium, et Mumoniensium, inter Regiones *Osraigi*, et *Heli*, et *Laiges*."

A. C.

K. vi. Cath Ratha na n Druadh 7 cath Airdsendoim—*Jugulacio fl. or* 7 Aedan .i. Bran 7 Domangart, 7 Eoch find 7 Artur i cath Chirchind i q̃ *vict'* ē Aedan, 7 Cath Corainn.

K. vi. Prælium Munimenti Druidarum, et prælium Montis Senani—Jugulatio filiorum Aedani, i.e. Briani et Domangarti, et Eochodii Albi, et Arturi, in prælio Kirchine, in quo victus est Aedan, et Prælium Coraniæ.

597 K. vii. Bass Cumuscaigh mc Aedha la Brandub mc Each an Dunbuiced. *un dem* ē Guidhim in comdhiu a chumuscaigh, isail cille randair Each—

[*MS. Fol.* 9, *col.* 1.]

Robsad dighail Cumuscaig—Gum Aeda mc Ainmireach.

Cath Slebe a Mumain, i q̃ Fiachna mc Baedain mc Ainmireach *victor erat* Bas Tibraidhe mc Calgaidh.

K. vii. Mors Cumuscagi filii Aedhi, occisi a Brandubio filio Eachi, Apud Munimentum *Dunbuiced,* unde dictum est—

Oro Divinitatem trinam, o Cumuscage,
A præcinctu Ecclesiæ ut separentur Eachii—
Sitque vindicta pro morte Cumuscagi
Vulnus Lethale Aedhi filii Anmirei.

Prælium Slebense in Momonia, in quo Fiachna filius Baedani filii Anmirei victor erat. Mors Tibradii filii Calgadii.

598 K. i. *Q.ies* Baetin Ab. Iae, *ando lxvi ætat s.e.*—Cath Duin bolcc la Brandub mc Eachach co Laing hi *iiii id.en. ubi cec.* Aed m Ainmirech Ri Er, *anno r. xix,*

K. i. Quies Baethini, Abbatis Jae, anno 60 ætatis suæ. (90)

Prælium Arcis Belgarum gestum a Brandubio filio Eachi cum Lageniensibus, iv. Id. Jan. ubi cecidit Aedus filius An-

(90) S. Columbæ successit Hiiensis Abbas, *Baithenens*, alias *Cominus*, filius Brendini, filii Fergusii Avi Columbæ, anno 597, Columbam enim Insulanum militem fuisse annis 34, Adamnanus affirmat, l. 1, c. 1, qui si numerentur ab anno 563 inclusive, quo ex Hibernia Hionam advenit, efficiunt annum 597, quo Baithenens ei successit. Columbæ *alumnum et successorem* eum appellat Adamn. l. 1, c. 2, l. 3, c. 22, "*familiarissimum Discipulum*" Notkerus S. Gallensis.

Ad hunc Baitheneum, in ipso Præfecturæ suæ initio, venit ex Hibernia *Fintan*, qui et *Munnu*, sed suadente Baitheno ad Hiberniam rediit, Deo fructuosius serviturus. Fintanus is, patre Talcano, matre Fidelmia natus, annis 18 cum *S. Sinello* de Cluan—Inis, in Lacu Erne commoratus fuerat, usque ad Columbæ obitum, estque idem de quo Adamnan, l. 1, c. 2, inquit—"*S. Fintenus*, qui postea per universas Scotorum Ecclesias, valde "noscibilis (mirabilis) habitus est, a puerili ætate integritatem carnis et animæ, Deo adjuvante, custodiens, "studiis Dialis Sophiæ deditus, hoc propositum in annis juventutis conversatus in corde habuit, ut nostrum "S. Columbam, Hiberniam deserens, peregrinaturus adiret. Hæc mihi narrante quodam Religioso sene "Presbytero, Christi milite, Oissineo nomine, Ernani filio, gente *Mocumethcorb*, indubitanter didici, qui eadem "omnia supra memorata verba, ejusdem ab ore S. Fintani filii Talcani audisse testatus est, ipsius Monachus." In hujus Fintani sive *Munnu* Vita, servatur notitia Synodi Leichlinensis. Primord. p. 936. Obiit Baithenus, *Secundus* Abbas Hiiensis, anno integro post obitum S. Columbæ, eodemque die ix Junii, qui incidit in feriam 2. Successitque illi 3 Abbas Fergnaus, annis 25, usque ad ann. 623, ut in Adamn. l. 3, c. 23, et in Annal. Ult.

ætat. lxiii, 7 Bec mc Cuanac Ri Airgiall 7 daine uaisle ele.—*un.de* ?

Ambuach

Ferus in ton fri sin mbruach
Adfed scela cises (‡) seith
Aedh mc Ainmirech ad bith.
C.s conjux cec.—
Taeb an Temrach taeb Taillten
Taeb Aeda mc Ainmireach
Batar imain na tri taeib—
Frisna freslin aitherrach

mirei—Rex Hiberniæ, anno regni xix, ætat lxiii, et Beccus filius Cuanaci Rex Argialliæ, et nobiles alii, unde dictum est

Tanquam Tempestas quæ impellit tumentes fluctus ad littus,
Est notitia quæ narrat calamitatem Scotorum,
Aedhum filium Anmirei occisum.
Cujus Conjux cecinit—
Regio Temoriæ, Regio Talteniæ—Regio Aedi filii Anmirei—
Fuere atteritæ tres istæ Hiberniæ Divisiones—
Propter inopinatam rerum mutationem.

Colman Rimedha 7 Aed Slane *rex*. Garban mc Enda righ Mumhan 7 Amalgaid a brathair.

Colmanus Rimedha et Aedhus Slanensis regnaverunt. Garbanus filius Endei Rex fuit Momoniæ, et Amalgadius frater ejus.

K. *ii*. *Ailill*. Ab. Cluanamacnois *pausat*; do Muscraidhi do—Bass Gartnaidh ***Regis Pictorum***—Saxanaigh do dul cum credimh (§)

K. *ii*. Aillittir Abbas Cluanmacnosiæ pausat,—e Muscradiorum familia erat is.—Mors Gartnadii Regis Pictorum. 599
Saxones ad fidem convertuntur---

K. *v*. ***Q.ies*** Caindech Achaigh Bo Caing : *lxxxiiii etatis suæ an.* :—Cath ***Saxonum*** la h Aedan *ubi ceci* Eanfraich fr. Etalfraich la Maeluma mc Baedain i : *victor erat.*—***Jugulatio*** Subhne mc Colmain mair la h Aed Slaine ambrud-

K. *v*. Quies Cannichi Achaboensis, qui 600
84 anno ætatis suæ quievit. (91) Prælium Saxonum contra Aedanum, ubi cecidit Eanfrac frater Etalfraich, occisus a Maeluma filio Baodani, in quo victor erat. (92) Jugulatio Subnei filii Colmani magni,

(†) " *Ambuach feras an tonn fri sin m bruach—Atfed cesus creit—Aed mc Ainmirech ro bith—Battar inmain* " *tritoibh—Frisna frescin aitherrech—Taeb an Taillten-taebh Temra—taeb Aedh mc Ainmire*—Initium regni *Colmain* " *Rimedha 7 Aedha Slaine* simul." Ita Chron. Scot. MS. Dublin.

(§) Eadem habet Chron. Scot. ad ann. 592.

(‡) " *Suainior*." Ibid.

(91) S. Cannici meminit Adamnan. l. 1, c. 4, et c. 12, " anno ætatis lxxxiv felicem animam tradidisse Deo," in incerto vitæ ipsius scriptore proditum legimus, apud Usser. pag. 937.

(92) Hæc eadem habet Chron. Saxon. ad ann. 603.

ham ⁊ ruanna (‖) sinchi cluana lech tengadh—bemenda brandubh bregha immuigh aei. (¶)

occisi per Aedum Slanensem insidiose, dum dormiret.

Sinchea de Cluana-leth-tengad obiit.

Percussio Brandubii Bregiensis in Campo Aei.

ANNOTATIONES AD SÆCULUM VI.

PRIUSQUAM ad alia, Sæculum VI tangentia, accedamus, ordo exposcere videtur, ut Catalogum Sanctorum Hiberniæ Sæculi VI, a *Tirechano* Sæculo vii descriptum, Lectoribus subjiciamus, ut eum cum Tigernacho conferentes, videant ipsi non nisi ex uno fonte, et ex Historica veritate, utrumque scaturire. Catalogum istum edidit ex duobus Codicibus membranaceis, Usserius, itemque Flemingus, qui de istis Codicibus inquit—unum pertinuisse ad Ecclesiam Ardmachanam, vel Dubliniensem, alterum ad Monasterium *Insulæ omnium Sanctorum* in Lacu Rioch.—Exemplari suo Flemingus hanc commendationem præpouit—" Verba esse pervetusti, et fidelis Authoris Vitæ " S. Patricii, (nempe *Tirechani*) De triplici Sanctorum primitivæ Ecclesiæ Hibernensis " Ordine.—sub titulo hoc,—

Incipit Catalogus Ordinum Sanctorum in Hibernia (1) *secundum divisa* (2) *tempora.*

" Primus Ordo Sanctorum erat in tempore Patricii, et tunc erant Episcopi omnes " clari, et Sancti, et Spiritu S. pleni, quadringenti quinquaginta numero. (3) Ecclesiarum " fundatores, unum Caput Christum colentes, et unum Ducem Patricium sequentes, " unam tonsuram habentes, et unam celebrationem Missæ, et unum Pascha, scilicet post " æquinoctium vernale, celebrabant, et quod excommunicatum esset ab una Ecclesia, " omnes excommunicabant. Mulierum administrationem et consortia non respuebant, " quia super Petram Christum fundati, ventum tentationum non timebant.—Hic Ordo " Sanctorum per quaterna duravit regna; hoc est a tempore *Leogarii* filii Neill, qui

(¶) " Beimmein Brandnibh im brega—Mors Benuin me Cuirpre Fenane, .i. Ri na Maine, slointer Rath ma " Brennainn a Muig Ai." Chron. Scot. MS. Dublin, ad ann. 594.

(1) Usser. habet " Hiberniæ."

(2) Idem habet " *diversa.*" Sed potior lectio videtur ista Flemingi.—Ut autem variantes Lectiones pateant, Flemingi editioni subjungimus editionem Usserii.

(3) Nempe qui prædicabant itinerantes, incertis sedibus, et vagantes appellabantur, ut in Rer. Hib. t. 1.

" regnavit xxxvii annis (4) et *Ailildi* cognomento *Molt*, qui xxx (lege xx) annis reg-" navit, (5) et *Lugadii*, qui vii (lege xxv) regnavit. (6) Et hic ordo Sanctorum usque " ad tempora extrema *Tuathalii*, cognomento *Moel-garbh*, duravit. (7)

" Secundus vero Ordo Sanctorum talis erat. In hoc enim secundo ordine pauci erant " Episcopi, et multi Presbyteri, numero trecenti, unum Caput Dominum colentes, diversos " celebrandi ritus habebant, et diversas Regulas vivendi, et unum Pascha xiv Luna " celebrabant. Et hi uniformem tonsuram, scilicet ab aure usque ad aurem, faciebant. " Mulierum quoque consortia ac administrationem fugiebant, atque a Monasteriis suis " eas excludebant. Hic ordo per quaterna adhuc regna duravit. Scilicet ab extremis " *Tuathalii*, cognomento Moelgarbh, temporibus, et xxx annos quibus *Dermitius* " *Mackervaill* regnavit, (8) et pro tempore quo duo nepotes Muredachi, qui vii annis " regnaverunt, et pro tempore quo *Aidus filius Anmirei*, qui xxx annos regnavit. (9) " Hi ritum celebrandi Missam acceperunt a Sanctis Viris de Britannia, scilicet a " S. David, a S. Gilda, et a S. *Deco*, (lege *Doco*) et horum nomina sunt *hi* (hæc)—Scilicet " *Finnianus, Endeus, Colmannus, Congallus, Aedus, Queranus, Columba, Brendanus,* " *Bricquinus, Cainnechus, Caimginus, Lasreanus, Lasreus, Lugeus, Barrideus* (lege " *Barrindeus*) et alii multi, qui erant de secundo gradu Sanctorum.

" Tertius Ordo Sanctorum erat talis; erant enim Presbyteri sancti, et pauci Episcopi, " numero centum, qui in locis desertis habitabant. Hi oleribus, et aqua, et eleemosynis " fidelium vivebant, et omnia terrena contemnebant, et omnem susurrationem et " detractionem penitus evitabant. Hi diversas Regulas, et varios celebrandi ritus " habebant, et diversam etiam tonsuram. Aliqui enim habebant Coronam, aliqui " Cæsariem, et hi diversam solemnitatem Paschalem habebant. Alii enim xiv Luna, " alii xiii celebrabant. Hic ordo per quatuor regna duravit. Hoc est pro tempore " *Aidi Allain*, (10) qui tribus annis tantum regnavit, pro tempore *Domhnalli*, qui xxx " annis regnavit, et pro tempore *Maelcovæ*, et pro tempore *Aidi Slane*. Et hic ordo

(4) Regnavit Laogarius ab anno 428 ad 463, ab obitu *Dathiæ* prædecessoris ejus.—Qui xxx annos tantum ei tribuunt, annos numerant ab anno 433, quo Christianum se declaravit, ut in libro Lecano, et supra, pag. . . .

(5) *Oliol-Molt* Dathiæ filius regnavit annis xx, ab anno 463.

(6) Lugadius regnavit annis xxv a prælio Ochano, gesto A.D. 483.

(7) Regnavit Toathalius is *Secundus* annis xi, ab anno 533 ad 544, quo primus ordo terminavit.

(8) Diarmitius is non regnavit annis xxx, sed tantum xxi ab obitu Tuathalii, nempe ad annum usque 565, quo ei successerunt *Donaldus et Fergusius* anno uno. Istis successere *Baodanus et Eochoid* simul, annis duobus—deinde Anmireus filius Sednæi annis tribus, ab anno 568, ad 571. Anmireo successit Baodanus filius Ninnedii anno uno, ad ann. 572.

(9) Aidus is filius Anmirei regnavit ab anno 572, annis xxvii, usque ad ann. 599, quo 4 Id. Jan. 598–9 prælio occisus occubuit, anno ætatis 66.

(10) Error est manifestus Aodhus enim *Allan*, sive *Ollan*, Fergalli Regis filius, Rex Hiberniæ regnavit annis ix, ab anno 734, ad ann. 743 Itaque non de Aido *Allano* hic agitur, sed potius de *Anmireo*, qui regnavit annis 3, ab anno 568, ad 571.

"usque ad Mortalitatem illam magnam duravit; (11) quorum nomina sunt hi (hæc) "*Petronus* Episcopus, *Ultanus* Eps. *Colmanus* Eps. *Aedanus* Eps. *Lompnanus* Eps. "*Senochus* Eps.—Hi Episcopi omnes, et alii plures.—Hi vero Presbyteri, *Fechinus* "Presbyter, *Airendanus*, *Faillanus*, *Cumenianus*, *Colmanus*, *Ernanus*, *Cronanus*, et "alii Presbyteri plures—Nota quod primus Ordo erat Sanctus Sanctissimus, secundus "Sanctior, tertius Sanctus---Primus, sicut Sol, in fervore claritatis calescit, secundus, "sicut Luna pallescit, tertius sicut Aurora splendescit. (12) Hos tres ordines B. "Patricius, superno oraculo edoctus intellexit, cum in Visione illa Prophetica vidit totam "Hiberniam flamma ignis repletam, deinde montes tantum ardere, postea lucernas ardere "in vallibus conspexit."

§ 2. Ne forte aliqui putent editionem istam Lovaniensem variare in essentialibus ab Usseriana, hanc subjicimus; id solum monentes, numeros Romanos xvi sæpe ab amanuensibus confundi cum xiii, aliosque similiter, et diversitatem in numeris, quibus Regum anni hinc inde erronee notati sunt, non officere quo minus in reliquis ambo Catalogi genuini habeantur, quamvis paulo brevius sit Usserii exemplar, ut ex sequente patebit.

Incipit Catalogus Sanctorum Hiberniæ secundum diversa tempora.

Primus ordo Catholicorum Sanctorum erat in tempore Patricii, et tunc erant Episcopi omnes clari et Sancti, et Spiritu S. pleni, CCCL numero. (13) Ecclesiarum fundatores. Unum caput Christum, (14) et unum Ducem Patricium (15) habebant. Unam missam, unam celebrationem, unam tonsuram, ab aure usque ad aurem, sufferebant. Unum Pascha xiv Luna post æquinoctium vernale celebrabant; et quod excommunicatum esset ab una Ecclesia, omnes excommunicabant. Mulierum administrationem et consortia non respuebant, quia super petram Christum fundati, ventum tentationis non timebant. Hic ordo sanctorum per quaterna duravit regna, hoc est *Laogarii*, et *Ailillæ Muilt*, et *Lugadii* filii Laogarii, et *Tuathail*. Hi omnes Episcopi de Romanis, et Francis, et Britonibus exorti sunt.

Secundus ordo Catholicorum Presbyterorum. In hoc enim ordine, pauci erant Episcopi, et multi Presbyteri, numero ccc. Unum Caput D.nm n.rm habebant, diversas Missas

---

(11) Ultimi Reges quibus regnantibus tertius ordo defecit, fuere Blathmacus et Diarmitius, Aedi Slanensis Regis Hiberniæ filii, qui Regno sociato regnaverunt usque ad annum 666, quo ambo e mortalitate magna obierunt, ut in Catalogo Regum infra.

(12) Flemingus scribit "tertium ordinem Sanctorum Hiberniæ durasse usque ad "annum 604, quo incidit "magna mortalitas de qua Beda, l. 3, c. 27." Dissert. de Monachatu S. Columbani, pag. 410.—Sed diutius durasse, patet ex nota præcedente, et infra, loco opportuno demonstrabimus.

(13) "Quadringenti quinquaginta" Fleming.

(14) "Colentes," ib.

(15) "Sequentes, unam tonsuram habentes, et unam celebrationem Missæ, et unum Pascha, scilicet post "æquinoctium Vernale, celebrabant," &c. ut in Flemingi editione, in verbis diversa, in sensu eadem.

celebrabant, et diversas Regulas. Unum Pascha xiv Luna, unam tonsuram ab aure ad aurem. Abnegabant mulierum administrationem, separantes eas a Monasteriis. Hic ordo per quaterna adhuc regna duravit; hoc est ab extremis *Tuathail*, et per totum *Diarmata* Regis regnum, et duorum *Muredaig* nepotum, 7 *Ædo* filii Anmirech. A *Davide*, et *Gilla* (Gilda) et a *Doco*, Britonibus, Missam acceperunt. Quorum nomina hæc sunt " Duo *Finiani*, duo *Brendani*, *Iarlathea Tuama*, *Comgallus*, *Coemgenus*, *Ciaranus*, *Columba*, *Cainicus*, *Eoganus mac Laisrean*, *Lugeus*, *Ludeus*, *Modifeus*, *Cormacus*, *Colmanus*, *Nesanus*, *Laisreanus*, *Barriendeus*, (a) *Coemanus*, *Comanus*,(b) *Conanus*," &c.

Tertius ordo Sanctorum erat talis. Erant Presbyteri sancti, et pauci Episcopi, numero centum, qui in locis desertis habitabant, et oleribus, et aqua, et eleemosynis (fidelium) vivebant; propria devitabant, (in alio Codice—omnia terrena contemnebant, et omnem susurrationem et detractionem penitus evitabant,) et diversas Regulas et Missas habebant, et diversam tonsuram; alii enim habebant Coronam, alii Cæsariem, et diversam solemnitatem Paschalem, alii enim Resurrectionem xiv Luna (in alio codice *xiii)* vel xvi, cum duris intentionibus celebrabant. Hi per *quaterna* regna vixerunt; hoc est *Ædo-Allan*, qui tribus annis, pro cogitatione mala, tantum regnavit, et *Domhnail*, et filiorum *Mailcobi*, et *Ædo Slaine* permixta tempora, et usque ad mortalitatem magnam perduraverunt. Hæc sunt nomina eorum, *Petranus* Eps, *Ultanus* Eps, *Colmanus* Eps, *Murgeus* Eps, *Ædanus* Eps, *Lomanus* Eps, *Senachus* Eps. Hi sunt Episcopi, et alii plures.—Hi vero Presbyteri, *Fechinus* Presbyter, *Airendanus*, *Foilanus*, *Comanus*, *Commianus*, *Colmanus*, *Ernanus*, *Cronanus*, et alii plurimi Presbyteri.

Primus ordo *SS.mus*.—Secundus ordo *Sanctior*.—Tertius *Sanctus*.—Primus sicut Sol ardescit. Secundus sicut Luna. Tertius sicut stellæ."

III. Catalogi istius Auctor Tirechanus, Ultani Ardbreccanensis Discipulus fuit, de quo Waræus de Scriptoribus l. 1, c. 3, inquit,—" Ultani Discipulus, Tirechanus Episcopus, " scripsit libros duos de rebus gestis Patricii, quorum hæc est Inscriptio—*Tirechan* " *Discipulus fuit*, &c. Hi libri etiamnum extant MS."—Floruit circa annum 650, cum S. Ultanus Magister ejus obierit anno 655. Triad. p. 217.

Quæ cum ita sint, habemus testem omni exceptione majorem, Sanctos qui a Tigernacho ad Sæculum VI referuntur, ad tempora ista jure merito esse adscribendos. Et quidem omnia quæ in Catalogo isto declarantur, exceptis Regum Hiberniæ nominibus leguntur in Vita antiqua Finiani, extante in eodem Codice Insulæ omnium Sanctorum, quam, cum aliis, Rev. P. Franciscus Matthæus, Guardianus Monasterii Hibernici

(a) " *Barriadeus* Abbas fuit de *Drum-cuilin*, in confinio Momoniensium et Lageniensium, et Nepotum Neill, " in terra *Fearcall*, ubi est Civitas *Raythen*." Vita Carthagi apud Usser. p. 962.

(b) " Comanus, Fealconi filius, Ross-Comaniæ fundator, Finiani Discipulus fuit, ut in Vita ejus, apud Usser. p. 1066.—Alius fuit *Coemanus de Enach-truim*, in monte Bladina, et *Comainus Brec*, qui obiit anno 615.

Lovaniensis, describi curavit, et Lovanium transtulit, anno 1626, ut scribit Fleming in notis ad opera Columbani, Lovanii, fol. 1667, pag. 431. Atqui, ex eodem Catalogo patet, tam in 2do. quam in tertio Ordine Sanctorum Hiberniæ, diversas fuisse Regulas, et diversos Missam celebrandi Ritus.—Hanc varietatem, subsequentibus sæculis auctam, notat Guillibertus Luimnicensis, Romanus ad Hiberniam Legatus Sæculo xi, in Procemio Libelli *De usu*, (sive de Cursu) *Ecclesiastico*, in Usserii Sylloge, No. 30, p. 77, quem a se scriptum ait, " ut diversi, et Schismatici illi ordines, quibus Hibernia pene tota " delusa est, *uni Catholico* et Romano cedant officio." Extat usque hodie, Exemplar Missalis antiqui Hibernici, a Romano diversi, et a mille annis exarati, unde diversittas a Guilliberto notata manifeste patebit. (16)

De Sanctorum istorum Institutis.

Instituta Monastica Hibernorum, ad Orientalium normam ordinata fuisse, indicat Malmesburiensis, in Libro de Antiq. Glaston. ubi de nova S. Augustini Regula in Angliam introducta agens, inquit—" His temporibus in Monasterio Glastoniensi cœpit " *primo* eadem Regula (Benedictina) exerceri, quod prius fuerat more Cœnobiorum " *Ægypti.*" Gabriel Pennottus, in Historia Clericorum Regularium, ab Ægyptiorum Institutis eorum ordinem repetens, ordinem istum in Hiberniam, S. Patricii tempore, introductum, et postea ab Hibernis in Britannia et Belgio propagatum fuisse declarat.

In antiquiore Codice, unde Usserius Catalogum prædictum vulgavit, " quatuor " descriptas fuisse post Catalogum Regulas, *Hibernico Sermone antiquissimo exaratas*, " nostris temporibus pene ignorabili, Usserius ipse affirmat. I. Regula Columb-Cille,—2. Comgalli Benchorensis,—3. Mochuttai, alias Carthagi, Abbatis Ratheniensis, et primi Episcopi Lismorensis,—4. Albei Imelacensis.

Brendani Finlogæ filii vitam typis editam, et inter κειμηλια illustrissimi viri Thomæ Grenville servatam, memoravimus supra, pag. 153, n. 72. (17)—Antiquissima Vita MS. ea esse videtur, quam ex Codice Ardmachano citat Flemingus, ubi de Regula ejus inquit—" extare indubitatum antiqui Scriptoris testimonium, testantis ab ipso, velut " ab altero Pachomio, Regulam Angelo dictante conscriptam, ad sua usque tempora, " apud S. Brendani successores permansisse." (18)

---

(16) Vide Catalogum nostrum Manuscriptorum Stowensium, Appendice ad vol. 1, p. 1.

(17) Brendani Vitam MS. noto in Catalogo Manuscriptorum Angliæ et Hiberniæ, fol. Oxon, 1697, pag. 58, No. 778, itemque aliam, pag. 63, n. 1013, n. 11, et pag. 65, n. 1071. Extabat etiam in Codice Franciscanor. Kilkennensium, scripto anno 1340, sed antiquior est MS. Cotton. citatus ab Harrisio, l. 1, de Scriptor. Hib.

(18) Columbani Opera Lovanii, fol. p. 433, et Usser. p. 919, ex eadem Vita MS.—Operibus Columbani adjunxit Fleming Vitas antiquissimas SS. Moluæ, Mochoemogi, et Comgalli. Antiquissima Finniani ea esse videtur, quam ex eodem Codice Insulense edidit Colganus.—De Flemingo vide " Historiam Martyrii venerabilis " Patris Fr. Patricii Flemingi," &c. præmissam operibus Columbani. Lovanii, fol. 1667.

Ciarani Regula servabatur in antiquissima Vita ejus MS. quæ, testante Flemingo, extabat usque ad tempora *Cromwelliana*, in Ecclesia sua de *Cluan-mac-nois*. (19)—S. Columbæ Instituta memorat Beda, l. 3, c. 4, et 25, et Notker S. Gallensis ad diem ix Junii.—De Adamnano Beda inquit, l. 5, c. 16. "Virum bonum fuisse et scientia "scripturarum nobilissime instructum." Antequam Hiiensis Abbas creatus fuerit, plura in Hibernia Monasteria condidit, quæ sub Regula dicta *Adamnani* regebantur, ut Rapotense, Scrinense, Druimtuamense, et Pontis-Adamnani. Codex Insulæ Lacus Rioch prædictus, mentionem facit etiam Regulæ Lasreani Abbatis Lethglinensis, qui, ut legitur in Vita Munnu, sive Fintani, 1500 Monachos sibi subjectos habuit. Hic a Roma rediens, Rugulam suam in nonnullis reformavit, Romanum Paschæ Ritum substituens pro Hibernico, quam Reformationem pluribus argumentis, in Synodo Momoniense contra Fintanum et alios Abbates tueri conatus est. Adamnanus paulo postea Ritum Romanum Hiiensibus, libro jam deperdito, persuadere aggressus, resistentibus ipsis, ante expletum annum 702 obiit, ut scribit Beda, l. 5, c. 15, "ne redeunte tempore Paschali, graviorem "cum eis, qui eum ad veritatem sequi nolebant, cogeretur habere discordiam."

Regulæ Coemgeni non meminit quidem Auctor Vitæ ejus, in Codice Ardmachano, sed singularem fuisse dicit Comgalli Benchorensis amicum, et "multarum millium animarum, "in *eodem habitu* et *professione, ipsi succedentium, ad cælestem Patriam Dux*."—Pro his, Regulam scripsit Monasticam, cujus meminit Wareus De Script. l. I.

Sanctorum Comgalli, Columbæ, Brendani, Cainechi, &c. coævus fuit S. Carthagus, seu Mochuda, Eps Lismorensis, bis mille, ad minus, Monachorum Pater, qui *Rathense* Monasterio in Midia condito, in loco adhuc dicto *Raheny*, indo post 40 incolatus annos, expulsus a Rege *Blathmaco*, Lismoriam condidit, ubi obiit et sepultus est. Regulæ ejus Monasticæ meminit auctor Vitæ ejus in præfato Codice Ardmachano.

His addendæ sunt Regulæ *Moluæ*, sive Luani, vel Lugidi memorati a S. Bernardo in Vita S. Malachiæ, c. 5, et Columbani, quarum primam Gregorius Magnus approbavit, ut in Vita Moluæ edita a Flemingo; secundam edidere Goldastus in Paraneticis, Messingham, in Florilegio, Johannes Tomæus in Columba sacra, Flemingus inter opera Columbani, Carolus Stengelius in Corona Lucida, et Mabillonius. (20)

Hæc satis ostendunt quam erronee scripserit Regnerus, vir doctus, "Hibernos "veteres, juxta Palestinorum Ægyptiorumque Monachorum Instituta, sine Regula "scripta, per solas traditiones Patrum suorum, vitam gubernasse."

Mabillonius in Analectis, t. 4, p. 629, extare inquit in Codice S. Gallense, in quo Rabani Pœnitentialis reperitur, fragmenta quædam aliorum Pœnitentialium, nempe

(19) Fleming. ib. p. 433. Regula Ciarani memoratur in Annal. Ult. ann. 743—Recensebantur tum octo præcipui Regularum conditores, *Patricius*, *Brendanus*, *Ciaranus*, *Columba*, *Comgal*, *Adamnan*, *Brigida*, et *Molaisse* sive *Lasreanus*.

(20) Mabil. Analecta, t. 4, p. 635, ed. Paris, 1686.

Vinniani (i. e. *Finiani* Cluan-Irardensis) et Cummeani Abbatis Scotti, quæ ibi describit. Cummeani opus sic incipit—" Cummeani Abbatis in Scotia orti, De remediis vulnerum, " secundum priorum Patrum deffinitionem, dicturi, sacris tibi eloquiis, mi fidelissime " frater, antea medicamena, compendii ratione itimemus. Prima itaque remissio est, " qua baptizamur in aqua; secunda remissio Caritatis; tertia eleemosynarum fructus; " quarta profusio lacrymarum; quinta Criminum Confessio; sexta afflictio cordis et " corporis; septima emendatio morum; octava intercessio Sanctorum; nona bona miseri- " cordiæ et fidei meritum; decima conversio et salus aliorum; undecima Indulgentia et " remissio nostra; duodecima passio Martyrii."—Subjungit Mabillonius, scriptorem fuisse Cummeneum Album, qui Sæculo vii floruit, scripsitque Vitam S. Columbæ. Opus ejus de Mensura pœnitentiarum, edidit ex alio Codice S. Gallense Flemingus, p. 193.

Tam rapida, fuit et mirabilis Monastici ordinis per Hiberniam propagatio, Sæculo vi, ut in solo Bencorense S. Comgalli Monasterio, omnes consistere non possent, eosque in diversas cellas, et varia Monasteria dividere coactus fuerit, adeo ut (inquit Mabillonius) *tria millia* sub ejus disciplina militarent. Annal. t. 1, p. 209.

Hinc S. Bernardus, in Vita S. Malachiæ Ardmachani, c. 5, inquit—" Nobilissimum " extiterat ante S. Malachiam, ejus Instauratorem, hoc Cœnobium (Benchorense) sub " primo Patre Comgello, *multa Monachorum millia generans* Deo, multorum Monas- " teriorum caput. Locus vere sanctus, fœcundusque Sanctorum, copiosissime fractificans " Deo, ita ut unus ex filiis Sanctæ illius Congregationis, nomine *Luanus*, centum solus " Monasteriorum fundator extitisse feratur, ut ex hoc uno conjiciat Lector, quam ingens " fuerit reliqua multitudo.—Denique ita Hiberniam, Scotiamque repleverunt genimina " ejus, ut ea potissimum tempora Davidici illi versiculi præcinisse videantur.—*Visitasti " terram et inebriasti eam, Multiplicasti locupletare eam.*—Nec modo in præfatas, sed " in exteras etiam regiones, quasi inundatione facta, illa se Sanctorum examina effude- " runt, e quibus ad has nostras Gallicanas partes, *S. Columbanus* ascendens, Luxoviense " construxit Monasterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, " ut succedentibus sibi vicissim choris, continuarentur solemnia Divinorum, ita ut ne " momentum quidem diei ac noctis vacaret a laudibus." (21)

Comgalli obitum enarrat Mabillonius in Annalibus, t. 1, p. 209, his verbis—Morte instante, Comgallus, cum ei Discipuli sui *quotidie* Divinam Eucharistiam dare vellent, contestatus est se a nullo alio eam accepturum, quam a S. Fiachra Abbate, in Lageniense Hiberniæ Provincia; qui ab Angelo ordinatus, in Banchorense Monasterium protinus accessit, statimque communionem Dominicam, i. e. Corpus et sanguinem Christi, Beatissimo Patri dedit—Sepultus est in suo Monasterio, atque exinde, post aliquot annos, brachium S. Comgalli, quemadmodum a vivente petierat, Fiachra obtinuit, condi-

(21) Cum his convenit Vita vetus Comgalli, apud Fleming. p. 435.

ditque in ejus honorem Monasterium in Arce, quam ipsi ejusdem Provinciæ Dux *Ædus* tradiderat. Edidit nonnulla Opuscula quorum unum laudat Columbanus, Auctoremque alio nomine Faustum appellat in Instructione 2.—Regulam ab eo scriptam non semel laudat auctor vitæ ejus, editæ a Flemingo simul cum Operibus Columbani. (22)

COLUMBANUM quod attinet, Jonas ejus Discipulus, qui vitam ejus scripsit, editam a Flemingo, Messinghamo, Mabillonio, et aliis, postquam narrasset (c. 2.) Columbanum sub Magisterio venerabilis *Senilis*, (23) sacras literas, in Hibernia Patria sua dedicisse, inquit, c. 3; deinde ad S. Comgallum profecisse, et multos, sub ipsius regimine, in *Bennchorense* Monasterio, annorum circulos peregisse testatur, quod et ipse confirmat, Instruct. 2, ubi a S. Comgallo se edoctum narrat, consentiente Notkero.

Multis in Benchorense exactis annis, mentem subiit exteras regiones adire, ad exemplum aliorum Hibernorum, qui eodem sæculo Evangelium barbaris prædicaturi profecti erant. Ad hunc finem Comgallo mentem aperuit, quo demum ægre consentiente, cum 12 sociis primum in Britanniam, indeque in Galliam enavigavit, anno ætatis 30, ut scribit Jonas, quo tempore regnabant in Burgundia Guntchramnus, in Austrasia Childebertus, qui paulo post, mortuo Patruo, utrumque regnum obtinuit annum circiter 590. (24)

Hæc Columbani ex Hibernia egressum, et in Galliam adventum, referunt ad annum 589.—Annum quidem incertum relinquit Jonas, qui *Italus* fuit non Gallus, et omnes qui ipsum sequuntur, Columbani adventum in Galliam statuunt sub Principatu Sigeberti, ante ann. 575, quo Sigebertus occisus est. Sed in hoc manifestus est Jonæ error, cum ait Sigebertum eo tempore, *duobus Regnis Austrasiorum Burgundiorumque* Imperasse, cui tamen Burgundiam nunquam paruisse constat, utpote quæ, eo vivente et mortuo, Guntchramnum Regem habuit.—Jonæ errore animadverso, alii pro Sigeberto, filium ejus Childebertum reposuerunt. Sed neque sic mendæ expers esset Jonæ locus, cum in Galliam Columbanus ante annum 590 accesserit, quo tempore Guntchramnus adhuc superstes erat, et nonnisi post annos tres, Burgundiæ Regnum Childeberto Austrasiæ Regi, morte sua resignavit. Rectius itaque Ordericus Vitalis Columbani

---

(22) Erat Columbanus e 2do ordine Sanctorum, quorum nonnulli, etsi sæculo vi floruerint, obiere tamen sæc. vii. Sic Comgallus obiit anno 601, Fintanus de Cluainednach anno 603, S. Molua anno 608 S. Coemgenus obiit Sæculo vii, anno 618, S. Columbanus anno 610.

(23) Non *Silenis*, ut in Mabillon Annal. t. 1, p. 210. Notker ad v. Id. Junii, i.e. ad diem ix Junii.

(24) In pulcherrimo et antiquissimo Codice Cotton. Mariani Scoti, supra laudato, pag. 93, n 94, hæc leguntur—" An. D.XXXIX. S. Pater Columbanus, ex Hibernia Insula Scotorum, cum S. Gallo aliisque probatis " Discipulis, venit in Burgundiam, ibique permittente Theodorico Rege, Monasterium quod Luxovium " dicitur ædificavit; exinde a Brunechilda fugatus."—Eodem folio, ad ann D.C.XII, " Alemanniam ingreditur, (Columbanus) ubi Sanctum Gallum reliquit. Ipse vero in Italiam transiens Monasterium quod *Borium* dicitur, " ædificavit, ubi Pater multorum Monachorum extitit."

Egressum Columbani ex Hibernia, ejusque in Galliam adventum refert Usser. ad ann. C. 589, idque ex Mariano. Primord. p. 736. Vide supra, pag. 158, n. 86.

in Galliam accessum refert ad regnum Childeberti, nulla Regni Burgundici facta mentione.

Quo anno Columbanus Vosagum adierit, ex eo colligitur, quod inde Brunechildis instigatione pulsus fuerit, *anno xx post incolatum Eremi istius*, ut ipse Jonas testatur. Cum enim, eodem testante, *triennio post* hanc expulsionem, Theodoberti ac Theoderici mors, et Monarchiæ Franciçæ ad Chlotharium devolutio subsecuta fuerit, quod utrumque anno 613 certum est contigisse, sequitur Columbanum non nisi anno 589–90, Vosagum incolere cæpisse.—Errat itaque Flemingus, qui eum anno 520 natum asserit, atque ætatis suæ anno xxx, in Galliam transiisse, anno C. 550, a vetere Lectionario Luxoviense in errorem inductus, ut ipse indicat in Dissert. de Monachatu Columbani, p. 412.

De patria Columbani scribit Jonas accuratius quam de annis. "Natus est, inquit, in "Hibernia, Insula in extremo Oceano sita.—Hanc Scotorum gens incolit. Gens quan-"quam absque reliquarum gentium legibus, tamen in Christiani vigoris dogmate florens, "omnium vicinarum gentium fide præpollet."

Paulo post Jonam, auctor Vitæ veteris *S. Kiliani*, editæ in t. 4, Antiquar. Lectionum H. Canisii, p. 639, inquit—"Scotia, quæ et Hibernia dicitur, Insula est maris Oceani, "fœcunda quidem glebis, sed Sanctissimis clarior viris: ex quibus Columbano gaudet "Italia. *Gallo* ditatur Alemania, *Kiliano* Teutonica nobilitatur Francia."

Monasterium condere statuenti, placuit vasta Vosegi, sive Vogesi, Solitudo, et constitit in veteri Castro Anagrates, in Eremo, ubi vix aliud ad victum præter herbas et arborum cortices suppetebat.—Post paucos autem dies, fama perveniente adventus ejus, ad Vicum vulgo dictum *Le Saucy*, quo in loco Salicis monasterium positum erat, tribus milliaribus ab Eremo, Loci Abbas, Carantocus nomine, Cellerarium misit Marculfum cum commeatibus. Deinde fama de eo et Sociis percrebescente, mox tot Discipulos adduxit, ut aliud in eadem solitudine Monasterium instituere decreverit, in loco *Luxovium* dicto, octo millibus passuum, ab Anagratensi. "Istuc, inquit Mabillon. in Annal. p. 212, non "modo servi ac ingenui, sed Nobilium etiam filii, sprætis phalaramentis concurrebant, "sic ut tantam confluentium turbam, unius Cœnobii septa capere non possent."—Aliud itaque Monasterium construxit, *Fontanas*, ab aquis inde scaturientibus, appellatum, quo nova Colonia deducta est. Processu temporis, Fontanensi et Anagratensi Præpositi a Columbano constituti, qui regerent sub ipso, et sub principe ejus Monasterio Luxovio, quod omnium aliorum caput erat.—Hinc prima origo Prioratuum, nempe deductio novarum sub principe Abbate Coloniarum, quas Princeps Monasterium commode capere non poterat.—His locis institutis, inquit Jonas, Columbanus ipse, ut summus Rector præerat; atque ut una eademque omnium vivendi norma esset, "Regulam quam "tenerent, Spiritu S. repletus, condidit; in qua, qualis et quantæ Disciplinæ Vir Sanctus "fuerit, agnoscere licet." (25)

(25) Regula ista constat novem duntaxat Capitulis in editis exemplaribus. In MSS. aliquando 14m. ob

Præter Regulam extat etiam *Pœnitentiale Columbani*, quod in vetustis Codicibus quibusdam vocatur "*Regula Cœnobialis Patrum de Hibernia*," quem titulum præfert Augustanæ S. Udalrici Abbatiæ Codex, ex antiquo *Augiensi* transcriptus, cui veterrimus S. Gallensis similis erat—Præscribitur in hac Regula ut Novitii, quia indocti et inexperti, *ad Calicem non accedant*, quod argumento est, jam eo tempore, communionem sub una tantum specie, quandoque in usu fuisse.—Fit etiam mentio de Confessione facienda Sacerdoti, ut in libro de Pœnitentiarum mensura, No. 42, in Flemingi ed. p. 97.

Vinum itaque, saltem ad conficiendum sacramentum, eo ævo e Gallia vel Hispania Hibernos habuisse necesse est; et quidem ex Tigernacho ad ann. 513, et ex aliis antiquioribus ab eo citatis, constat Murchertacum Regem in cado sive dolio vini suffocatum fuisse; et ex Jona coævo patet Columbanum in Hiberniam redeuntem, Nannetis in Gallia, "accepisse a nobile fœmina Procula, centum modios vini, et ab alia "fœmina nobile et Religiosa Doda, 200 frumenti, et 100 modios (Vini)"—uti narrat Jonas in Vita Columbani, c. 21, ed. Fleming. p. 235.

Operum Columbani Catalogum sequentem exhibet Flemingus—

1. Commentaria in totum Psalterium—memorata a Possevino.
2. Epistolarum adversus Theodoricum Regem adulterum, librum 1, Possevin.
3. Monasteriorum methodi librum 1, Possevin.
4. Carmen adversus avaritiam, excusum Basileæ in Vol. veter. Poetar.

---

minutiores sectiones, ita ut caput ultimum in omnibus, tam prælo editis quam MSS, sit *de mortificatione*, præterquam in MS. Bobiense, in quo aliud Capitulum adjicitur *de perfectione Monachi*, unde mirari subit, in Concordia Regularum, apud Menard. pag. 1082, a Benedicto Abbate Ananiensi, itidemque a Smeragdo, afferri caput 33m. ex Regula Columbani, quod neque in Columbani Regula, neque in *Pœnitentiali* eidem subjuncto, reperitur. Mabil. Annal. t. 1, p. 213. Confer Opera Columbani edita a Flemingo—Instituta Columbani partim ab ipso excogitata fuisse, partim derivata a Magistri sui Comgalli Monasterio Benchorense, totius Occidentis maximo, narrat Doctissimus Yepez, in Chronicis Bened. cent. 1, ubi inquit—"illud esse unum e majoribus, quæ "nostra sacra Religio habuit, vel etiam sicuti credo, maximam omnium quæ in Europa tota condita fuerunt; et "in Occidente aliud nec majus, nec par fuisse legendo comperi." In eo Monasterio nongintos Monachos a Danis uno die trucidatos, scribit S. Bernardus in Vita S. Malachiæ.—Inde processere Columbanus et Socii, *Gallus et Deicola* fratres, quorum prior S. Gallense Monasterium in Helvetia condidit, et, referente Notkero, "populum ab errore Idolatriæ revocavit. Signorum effectu, prædicationem suam audientibus commendavit. "Eum Divina pietas Genti Alemaniæ Apostolum fecit, qui nationem, quam Paganismo involutam reperit, fidei "veritate imbutam, de tenebris ignorantiæ ad Solem justitiæ, qui Christus est, reduxit." ad xvii Kal. Nov.

Columbani obitum Beda his verbis enarrat in Martyrol. ad 21 Nov. "In Italia Monasterio Bobio— "Depositio S. Columbani Abbatis, qui multorum Cœnobiorum fundator, et innumerabilium Pater extitit "Monachorum, multisque virtutibus clarus, quievit in senectute bona."—Vide plura in Vita S. Galli, scripta a Walafrido Strabone, c. 1, et in Vita S. Audoeni scripta a Fridegodo Diacono, item in Orderici Vitalis Hist Eccl. l. 8, et in testimoniis congestis a Flemingo.

Caveat Lector ne Columbanum Magnum cum Columbano juniore suo Discipulo confundat. De Juniore agit Jonas, c. 16, p. 228, ubi inquit "ex eodem genere fuisse quo et B. Columbanus, unoque commeatu et "nomine, ex Hibernia processerat." Ex vetere Kalendario Monasterii Einsidlensis, Mabillonius tres Columbanos enumerat, *Lutrensem*, de quo in Actis S. Deicoli, et alios duos prædictos. Annalecta, t. 4, p. 641.

5. Contra Arianos Mediolani, librum 1.
6. Piarum Instructionum librum 1, typis editum.
7. Regulam Monasticam, typis ed. incipit—" Primo omnium," &c.
8. Regulam Cœnobialem, typis ed. incipit—" Statutum est."
9. Epistolas varias ad Romanos Pontifices, typis ed.
10. Epistolas plures ad Gallicanos, typis ed.
11. Epistolam ad suos Monachos Luxovienses, typis ed.
12. De Mensura pœnitentiarum librum 1, typis ed.
13. De quæstione Paschæ ad Arigium librum 1.
14. De eadem quæstione ad Papam, ut arbitror, Gregorium, libros tres—
15. Poemata Varia, typis edita a pluribus.
16. Commentaria in Evangelia.
17. " Multa alia, quæ ad cantum sunt digna, vel ad docendum utilia condidit dicta," inquit Jonas, c. 2.

De Commentario ejus super Psalmos Jonas inquit, c. 1. " Tantum ejus in pectore " Divinarum thesauri Scripturarum conditi tenebantur, ut intra adolescentiæ ætatem " detentus, Psalmorum Librum climato sermone exponeret." Hoc opus ab Hartmoto Monacho in Annotatione librorum Monasterii S. Galli ita signatur—Expositio S. Columbani super omnes Psalmos. vol. 1.

Operis contra Arianos meminit Jonas, c. 29—" Contra quos, inquit, Libellum florentis " Scientiæ dedit."—De libris ejus super quæstione Paschæ, ipse mentionem facit in Epist. ad Gallicanos, et in Epist. ad Papam Bonifacium, quæ in Bibliotheca PP. et a Flemingo vulgatæ leguntur.

Nusquam meminit Columbanus S. Patricii, sed neque usquam meminit Finiani, Brendani, (27) Ciarani, Cianani, (28) vel plurium aliorum, quorum recens erat et illustris suo ævo memoria; neque enim erat in animo Vitas Sanctorum scribere, vel Regum, aut doctorum Hiberniæ. Sed feros barbarorum mores ad Evangelii jugum suave revocare.

Vellem sane ut aliqua extaret in Scriptis ejus memoria *Brogani*, cujus Hymnum, lingua Hibernica scriptum Sæculo vi, edidit Colganus in Triade, pag. 515, aut *Cogitosi*, qui eodem sæculo, Vitam Brigidæ scripsit, aut *Amergini*, filii *Amalgadii* Poetæ Regii regnante *Diarmitio mc Cearbheoil*, qui scripsit librum *Dinseanchusa*, interpolatum Sæculo xiv, aut *Eochodii-Dallan*, i. e. Cæci, alias *Dallan-Forgail*, de quo Colganus

(27) In Annal. Inisfal. ad ann. 576, " Quies Brendani Cluanfertensis anno ætatis 94, et Aodhi filii Eochodii " Tormcarnæ Regis Connaciæ, qui locum Monasterii condendi, Enachdun dictum, S. Brendano donavit." Vide quæ de Vita ejus dicta sunt supra, pag. 166.

(28) Ciananus Damhliagensis scripsit sæculo v, Vitam S. Patricii, cujus fragmenta servari dicuntur in MS Bodleiano. Catal. MSS. Angliæ et Hib. No. 2430, pag. 125. Ciananus obiit anno 488, vel 489. Confer Hist. of Irish Writers, 8vo. Dublin, 1736, cum Annal. Ult.

in Actis, pag. 203, inquit, " scripsisse patrio sermone, *veterique stylo*, diversa opuscula " quæ sæculis posterioribus, a multis, alioquin in veteri patrio Idiomate et antiquitate " versatis, haud facile penetrari possunt."—Horum Opusculorum præcipuum erat Carmen Hibernicum, cui titulus " *Amhra Choluim-Cille*," sive Extatica Visio S. Columbæ, cujus extat Exemplar imperfectum, et interpolatum in hac Bibliotheca Stowense; aliud exemplar penes se habuit Colganus, uti et Vitæ Metricæ S. Senani, Hibernice scriptæ ab eodem. Hæc omnia simul cum S. Cannici operibus, aliisque Sæculi vi deperditis non modo a Columbano memorari, sed studiose conservari gauderem. Sed rebus majoris momenti intentus, Vir nunquam nimium laudandus, omni qua potuit diligentia, populos potius ad fidem convertere, et bonis moribus imbuere, totis viribus nitebatur, neque ad alia curanda tempus vel vires suppetebant.

Omnes secundi Ordinis SS. Hibernenses Sæculi VI, hactenus nominati, aliique plures (28) qui exeunte Sæculo isto, et ineunte VII floruerant, ad Orientalium Monachorum normam Instituta sua condidere. Nullum vel Augustinianæ vel Benedictinæ Regulæ mentionem facit Columbanus, et multo minorem habet Regula ejus cum Augustini Cœnobitica propinquitatem, quam cum Orientalibus, quibus in cibi qualitate, in Psalmodiæ ordine, nec non et in ipso sermonis usu propius accedit. Leguntur enim in Regula ejus ipsa eadem verba ab Ægyptiis Monachis primo usitata, ut *paximacium*, *paracaraximus*, *Archimandrita*, *Nonnus*, quorum frequens est usus apud orientalium Regularum Collectorem Cassianum, et in Regularum collatione edita a Luca Holstenio.

Columbanus in Instructione nona, editionis Flemingi inquit " Novissime per ignem " probabimur, ut quadam arte terram et lutum ignis dissolvat, et si quid auri et argenti " habuerit, aut cæterorum terræ utilium, paracaraximo liquefacto demonstret." Atqui Cassianus eandem vocem usurpat ab orientalibus, in Collatione I, c. 20, ad exprimenda signa falsa, sive numismata adulterina; et qui hujusmodi monetam cudebant, paracharactæ vocabantur, uti notant Origenes, et Theodosii Codex, de falsa moneta, l. 9, tit. 8. Et quidem Monachi Lirinenses, et Insulæ Caprariæ, aliique Tyrrheni maris, cum quibus S. Martinus et S. Patricius pluribus annis versati sunt, ab Ægyptiis et Palestinis Disciplinam Monasticam receperunt, ut patet ex Sulpicii Severi Dialogo de Monachis Orientalibus, et ex Vita Honorati, primi fundatoris Lirinensis, cui Cassianus sermonem dirigens inquit—" Vos O Sancti Patres, Honorate et Eucheri, tanta illorum sublimium " virorum, a *quibus prima Anachoreseos Instituta suscepimus*, laude flammamini, ut

(28) Poetas et Scriptores includo qui, inter Sanctos a nonnullis numerantur, ut Eochodius Dallan prædictus, qui S. Senani Iniscattensis Vitam Metris Hibernicis scripsit, et Panegyricum in laudem *Conalli-Coel* Abbatis Inis-Coelensis in Tirconallia—item *Laidecus* Poeta, Pater S. Cannici, Usser. p. 957, *S. Baithenus*, 2dus Abbas Hiiensis, qui S. Columbæ Vitam Metrice, et Hibernice scripsisse fertur, in Colgani Triade, p. 393, 470. *Colmanus* filius Leninei qui S. Senani Vitam Metrice scripsit, Munnu, sive Fintanus, qui obiit grandævus, juxta Tigernachum, anno 634, vel juxta alios 635, &c.

"unus quidem vestrum ingenti fratrum Cœnobio præsidens, illorum quoque Patrum "(Ægyptiorum) præceptis optet institui. Alter vero, ut etiam corporali eorumdem "ædificaretur aspectu, *Ægyptum penetrare voluerit.*"—Lirinensium antiqua Regula non extat, sed in ea Ægyptiorum Instituta viguisse scribit Cassianus, in Præfatione ad ii Collationem, et Eucherius in Opusculo de laude eremi.

Ad normam Orientalium Regularum, eodem modo, Hibernorum Regulæ conditæ fuere; neque probabile est Monachos Hibernos, vel Brittones, si Augustiniani fuissent, aut Benedictini, a Ritibus Romanis discessuros, sicut dissidere universi usque ad Sæculi VII medium, Australes ad Synodum usque Lenensem, et annum 633, Boreales ad ann. 703, et Hiienses ad ann. saltem 716.

Ordericus Vitalis, de Columbano et de Regula ejus inquit—"Admirandæ sanctitatis "Pater inter præcipuos laboravit. Signis et prodigiis gloriose inter terrigenas effulsit, "Spiritu S. edoctus Monachalem Regulam edidit, primusque Gallis tradidit. Floren-"tissimi de Schola ejus Monachi prodierunt, et in mundo, velut Astra in firmamento, "virtutibus micuerunt. Eustasius enim Luxoviensis, Agilus Resbacensis, Pharo "Meldensis, Audoenus Bononiensis, Philibertus Gemeticensis, aliique plures Episcopi, "et Abbates excellentissimæ processere Religionis."

Denique quæ de Canonicis Regularibus S. Augustini, in Hiberniam ante Sæculum xi introductis, vulgo narrantur, falsa sunt omnino. Canonicorum in Ecclesiis Cathedralibus Collegia originem debent Sæculo vii. Regulam primo accepere tempore Ludovici Pii, ut notavit Baluzius ad Lupum Ferrariensem, p. 372, et Raimundus Chaponelli, Canonicus Regularis S. Augustini, et Prior S. Eligii, in Hist. Canonicorum, quæ prodiit anonyma, Paris. 1699, et recensetur in Actis Erudit. Lipsiæ, t. 3, supplem. p. 355, et ab Henrico Hugone, Ordinis. Præmonstrat. Monacho, "*critique de l' Histoire des Chanoines.*" Luxembourg. 8vo. 1700, necnon in gasparis Thurmanni Bibliotheca Canonicorum, Halæ Magdeburgi, 4to. 1700.

Quod ad ordinem Eremitarum S. Augustini attinet, ignotus erat usque ad Concilium Lateranense sub Innocentio III. neque ulla ex Congregationibus Eremiticis, ex quibus simul unitis ordo Mendicantium Augustinianus ortus est, suam a S. Augustino, vel ab aliquo ejus coætaneo, originem traxit; neque a quovis Scriptore memoratur, ante sæculum ferreum xi, uti probat Wadingus in *Apologetico de prætenso Monachatu S. Francisci.* Imo non ante Junocentii IV Pontificatum ullam probatam Regulam, aut habitus formam, gerebant, ut patet ex Innocentii IV Literis, datis Perugii, anno Pontificatus 2do. (29)

Instituta Orientalia hausit ab Orientalibus Ecclesia Occidentalis, mediante S. Athanasio, qui S. Antonii Vitam, a se scriptum, Italiam attulit, et secum in exilio socios Monachos

---

(29) Lucæ Holstenii Codex Regularum, Romæ, 4to. 1661, et Benedicti Anianensis Concordia Regularum cum notis Menardi, Paris, 4to, 1638.

habuit. Hinc "Pammachuis Monachorum primus in prima Urbe," teste S. Hieronymo, Ep. 26, et 50. Hinc Sedulii, Cælestii, et Pelagii itinera in Orientem, ubi Vitam Monasticam amplexere, longe ante adventum S. Patricii in Hiberniam.

Notanda de Aedhano filio Gabhrani Rege Scotorum Albaniæ.

Aedhan Mac Gabhrain Patrucli suo *Conallo filio Comgalli* successit, Rex Dalriadæ Albanicæ, anno C. 574, spatio annorum xxxii.—Brandubius Rex Lageniæ erat frater ejus uterinus, ab Enna Cennsealach quintus, Lageniæ Rex. Eorum mater Fedelmia erat Amalgadii Regis Connaciæ, ex Fedlimio filio neptis.

Anno 574, ut ex Adamnano coævo constat, l. 3, c. 5. "Angelus Columbæ in "Hiona commoranti missus est, ut *Aidanum*, potius quam fratrem ejus Eoganum, quem "magis diligebat, in regem ordinaret, prout in *vitreo* ordinationis Regum libro sibi "videbatur legere," quod sicuti monitus erat, peregit.—*Eogan* ille, Gaurani filius, eodem anno quo S. Columba obiit, juxta Tigernachum. Aidanus autem regnavit ad annum usque 606.—In Mannia Insula victor fuit, anno 584.

Adamnanus refert, l. 1, c. 9, S. Columbam Aidano prædixisse nullum e tribus filiis ejus, Arthurum, Eochodium Candidum, vel Domangardum, ei successurum, sed de 4to *Achaio flavo* dixisse "Hic est superstes, et Rex post te regnaturus, et filii ejus post "eum regnabunt. Sic omnia post, suis temporibus, plene adimpleta sunt. Nam "*Arthurus* et *Eochodius-Find*, i. e. Candidus, non longo post temporis intervallo, "Matiorum (*Meatorum?*) in bello trucidati sunt. Domangardus vero in Saxonia, bellica "in strage interfectus est. Eochodius autem *Buidhe*, i. e. Achaius flavus, post patrem "in regnum successit."

Idem prælium, gestum anno 590, ut in Tigernacho, supra pag. 158, *Maitorum* "*bellum* iterum memorat Adamnan, c. 8, in quo Barbari (Meati) in fugam vertuntur, "Aidanoque, quamlibet infelix, tamen concessa victoria est."—Domanghardum in prælio *Kirchin* cecidisse, anno post obitum S. Columbæ, narrant Chron. Scot. et Tigernachus, qui Conangum, Regis Aidani filium, in mari dimersum affirmat, anno 622. (30)

Regnante Aidano, habita est Synodus Dromcettensis, prope civitatem et Monasterium Dorense in Ultonia, anno 590, cui affuit Aidanus, comitante S. Columba. Condicta fuit Synodus ista ab Aido filio Anmiræi, Rege Hiberniæ, conveneruntque, præter Albienses, Provinciarum Hiberniæ Reges, Episcopi, Abbates, Proceres, ut patet ex Actis servatis usque ad tempora Magni O'Donnell 1520, et ex Flahertæo, p. 475.

In isto Conventu Aidanus immunitatem obtinuit a solvendo tributo Regi Hiberniæ,

---

(30) Carmen Hibernicum anni 1050 Aedano annos xxiv tribuit, Catalogi Latini recentiores xxxiv, Flaherteus xxxii, ab anno 574 ad 606.—*Drom-cett* Adamnanus Latine interpretatur *Dorsum Ceti*.

ideoque absoluti Principatus eminentiam. Hinc Actorum S. Patricii Scriptores veteres S. Patricii Vaticinium, de Regia celsitudine Fergusii posteris obventura, in *Aedano fuisse completum* notant. Prædecessores enim ipsius fuere Loarnus et Fergusius, filii Erci.

Earca Loarni filia bis nupta fuit, primo, Muredacho, cui genuit Murcertachum mac Earca, Regem Hiberniæ, postea Fergusio Conalli Gulbanii filio, qui fuit primi mariti consobrinus. Huic genuit Fedhlimidium Patrem S. Columbæ.—Loarno et Fergusio, primis Regibus Scotis Albaniæ, successit tertius *Domangard mac Fergusa*, qui duos filios e Fedelmia, Eochodii Muighmedonii Regis Hiberniæ filio *Briano* oriunda, suscepit, Comgallum et Gauranum.—Domangardo Patri successit quartus Rex *Comghall mac Domhangairt*, cui successit *quintus* Rex, frater ejus *Gabhran mac Domhangairt*. Hujus obitum refert Tigernachus ad ann. æræ C. 560.—Sextus Rex fuit *Conal mac Comghail*, qui Gaurano successit anno isto. Eo regnante S. Columba, a Niallo Magno quartus, et Loarni Regis Albaniæ ex Erica filia pronepos, in Britanniam ex Hibernia navigavit, ut in Adamnano, l. 1, c. 7.—Conallo Patrueli successit *Aodhanus mac Gabhrain*, de quo in præsentiarum scribimus, qui regnavit annis xxxii ab anno 574.

De Aidano hoc Beda inquit, ad ann. 603, l. 3, c. 34—" Ædan Rex Scottorum *qui* " *Britanniam inhabitant*, motus Æthelfridi Regis Nordanhumbrorum motibus, venit " contra eum, cum immenso et forti exercitu, sed, cum paucis, victus aufugit. Si- " quidem in loco celeberrimo, qui dicitur *Degsastane*, i. e. Degsii lapis, omnis pene " ejus cæsus est exercitus. In qua etiam pugna Theobald, frater Æthelfridi, cum " omni illo quem ipse ducebat exercitu peremptus est. Neque ex eo tempore, quisquam " Regum Scottorum, in Britanniam, adversus gentem Anglorum, usque ad hanc diem " in prælium venire audebat," nempe usque ad ann. 731, quo Beda Historiam terminans, " Scottos *qui Britanniam incolunt*, suis contentos finibus, nihil contra gentem Anglorum " insidiarum molitos, aut fraudium" scribit, l. 5, c. 24.

Prælium hoc Degsastane, prælium Saxonum appellat Tigernach, et Eanfricum, Æthelfridi fratrem, quem Beda Theobaldum vocat, a Maelumha filio Boetani, in eodem prælio occisum affirmat.

Aedanus obiit anno ætatis 74, vel 78, in Kenntiria, et apud *Cil-Cherain*, i. e. Ecclesiam S. Ciarani, sepultus est, anno 606, consentientibus in anno isto cum Tigernacho Annal. Ult. et Boethio.—Successit ei *Eochoid Buidhe*, sive Eochodius Flavus, Aidani filius, annis 23, licet non plures quam xvi annos ei tribuat Usserius, pag. 1156. *Eochodius* iste Rex fuit *octavus* Scotiæ recentioris, sive Albanicæ, regnavitque usque ad ann. 629. Vide infra, ann. 606.

TIGERNACHI ANNALES,

SÆC. VII.

[MS. Fol. 9, col. 1.]

K. *vi.* Comgaill Ab. Bendchair *xci anno etatis sue, Principatus* u̇ *sui l. an. 7 iii mse, 7 x die, vi Id' Mai* q̇.—Cath Sleamna i q̃ Colman Rimeda Ri Ceneoil Eogain *vict' erat*, 7 isand do theich Conall mc Aedha mc Ainmireach. (*) Cath Cuile Cail i q̃ Fiachaidh mc Baetain *victor erat*, 7 do teich Fiacha mc Demainn *fugit*. Bas Uatach mc Aedha R. Condr. (†)

K. *vii. Q.ies* Fintain Cluain h eidhneach fil. (‡) *nepotis* Each. Cath Eachrois immuirisc i. Genus Chairpre 7 *nepotes* Fiach. Muirsce. Maeleothaig R. h. Fiachrach *in fugam u.sus* ẹ Colman R. Cairpre *vict' erat*. Sinill Muighe (§) *Eps*. Amalgaidh, mc Enda R. M. m. ẹ—Fingen mc Aedha Duibh R. Muman.

K. *iii. Jugulacio* Colmain Rimedha *a*

A. C.

K. *vi.* Comgallus Abbas Benchorensis, anno xci ætatis suæ, Principatus vero sui anno 50 et 3.tio mense, et x die, vi. Id. Maii quievit. (1) 602

Prælium Slemnense, in quo Colmanus Rimedo Rex Clientelæ Eogani (Tirone) victus erat, et in prælio isto evasit Conallus filius Aedhi filii Anmirei.---Prælium Cuil-calense, in quo Fiachad filius Baedani victor erat, et fugit Fiacha filius Demani. Mors *Uatachi* filii Aedhi Regis Connaciæ. (1)

K. *vii.* Quies Fintani Cluan-ednachensis, filii nepotis Fiachi Maritimi. Maelcothagius Rex Hi Fiachrachorum in fugam versus est. Colmanus Rex Carbriæ victor erat.—Sinellus Abbas Magebilensis. (3) Amalgadius filius Endæi, Rex Momoniæ, mortuus est.—Fingenus filius Aedhi nigri Rex Momoniæ (regnat.) 603

K. *iii.* Jugulatio Colmani-Rimeda, a viro de genere suo, qui dictus est *Lochan* 604

(*) "fugitivus evasit." Chron. Scot.

(†) Deest obitus Regis Connaciæ in Chron. Scot.

(‡) Desunt plura ib. a *fil.*

(§) "*Maighibile* Eps." Chron. Scot.

---

(1) "Annos natus 85." Usser. pag. 1153, et p. 956.

(2) Rex fuit Connaciæ *undecimus* Christianus. Vide supra, pag. 158, not. 86.

(3) Pauca desunt. Queritur an is Sinellus fuerit S. Columbani Magister, memoratus sæculo vii a Jona. Comgalli Magister fuit *Fintanus de Cluan-edneach*. Fleming. p. 304.

A.C.

vi.o de gn.e suo ⁝ *des* ⁝ Lochan Dilmana, un. dcm. ⁝—

Cetu i rīghe cetu irrecht cetu a nert fri rigrada—
Enig Colmain Rimedha rom bi Lochan Dilmana.

Jugul. Aeda Slaine o Conall mc Suibhne for brun Locha Semdighe.—Aed Gusdan Comalta Conaill guth bind, 7 Baethgal bile rongoinestar 7—*un dc.m* ⁝

Nir bu ar mairt i darail—
Do ocaibh tuaithe turbe.
Conall ro bi Aedh Slaine—
Aedh Slaine ro bi Suibne. (‖)

Ri gal Aeda Roin. R. h. Failghe hi faichthi (¶) meic Buain 7 Aedh buidhi r. h. Maine 7 Tefta .i. h Maine mc Neill, ambruidin da coca on Conaill cetna *in eod. die* ⁝ *jugul* ⁝ Aed Slaine (*) Bass Conaill con mc Aedha. Cu cen mathair Ri mum *natus* ⁝ Colman mc Lenine ⁝.—Lairren Menadroichet ⁝.

IIII.D.LXVI.—*Mauricius m.* ⁝

605 K. *iii.* Fochas *r. ann. viii.*—Cath Slabhra i ⁝ *vict.* ⁝ Branddub, (†) *Nepotes*

Dilmana, i.e. Mecenarius—unde dictum est—

Quid valet Rex, quid valet Judex—
Quid potestas Principum?
Munifici Colmani Rimedæ—Occisor fuit
Lochanus Mercenarius.

Jugulatio Aedhi Slanensis per Conallum filium Subnei, ad littus lacus Semdide. Aedhus Gustan co-alumnus Conalli Dulcivocis, et Baethgenus Bilensis vulneraverunt eum—unde dictum est—Non fuit id in more, apud Juvenes populi morigeri—Conallus occidit Aodhum Slanensem—Aodhus Slanensis occidit Subneum. Conallus filius Subnei postea occidit Aodhum *Roin*, (i.e. pilosum) Ducem Hi-Falgiorum, quamvis fuisset sub tutela filii Buanii, et Aedhi flavi Regis Hi Maniæ, i. e. Hi Maniæ regionis filii Nialli,—in Regia *Da-coca*, ab eodem Conallo, eodem die quo jugulatus est Aedhus Slaine, obitus Conalli Con filii Aedhi.—Cu-cen-mathar Rex Momoniæ natus est.—Colmanus filius Lenini quievit, Lasreanus de Menadroichet quievit.

A.M. IIII.D.LXVI. Mauricius mortuus est. (4)

K. *iii.* Phocas regnat annis viii.—Prælium Slabhræ in quo victus est Bran-

(‖) Iidem versus ex Chron. Scot.—

Nior bu airmirt in airle—Dona ogaib tuait tairbhe
Conall rombi Aed Slaine—Aedh Slaine rombi Suibhne.

(¶) *Uib Fhaichthi?*

(*) Hi versus desunt hic in Codice 488, extant autem in Chron. Scot.—

Ba ro mor an Ruadhcuma—For Rioghraid Eirinn uile—
Aedh Slaine go Socuidhibh—Aedh Roin, Aodh Buidhe.

(†) "*Branduh mc Eachach Ri Laighen.*" Chron. Scot.

(4) Anno 602, diem 23 Novemb. occiso Mauricio, Phocas Imperavit, usque ad ann. 610, quo ab Heraclio interfectus est. Chron. Alex. Theophil. Paul. Diac. l. 17.

Neill victores erant—Bass Brandub m. Each. R. Laighne, o cheniuil fein .i. Saran Saebderc Airchinnech *Senboth Sine. un. dcm* ?

Saran Saebderc seol glan gle—
Airchinnech senboth sine—
Ni dalb (‡) cen bandul a breath—
Ro marbh Brandub mc Each—
De ; in Caillech Laing *dx.*
Madh im beath mc Each do eirghadh in tuaisc. tach—
In cath ima nuaimbar is cian o do fua sceirsadh—
Dia madh aitreb treindaigh—mc Each.
Mc Muiredaigh [MS. Fol. 9, col. 2.] Noco b. aid mo bolc lan—do chill ar ae mc Aedha Allain.

Obit' Laissen Ab. Iea. Bass Colmain mc Aedha R. Osraidhi—Aedh Allan R. *an. viii.* (‖) Ronan mc Colmain R. Laighen.

K. *iiii. Q.ies* Brughne Abb. B. chair. Bass Aedhain mc Gabhrain *an. xxxviii reg.i sui ætatis vo. lxxiiii.* (¶) Bass

dubius—Nepotes Nialli Magni victores erant. Mors Brandubii filii Eachachi Regis Lageniæ, occisi a genere suo, id est a Sarano—Saebhderg Archipræposito Monasterii Senboathi—Sinei; (5) unde dictum est—

Saranus Saobderg a semine claro illustri,
Archi-præpositus Senboothensis—Sinei,
Non falsa cano, is fuit qui gladio arrepto,
Occidit Brandubium filium Eachachi.
De quo Caillechus Lageniensis cecinit—
Si propter vitam filii Eachi, venerunt Boreales—In Prælium, in quo implicatos se invenerunt, Dolendum est timore dispersos fuisse. A tumultuantibus viribus filii Eachi filii Muredagi. Sed non ventrem sentio vaccuum propter mortem filii Aedhi Allani. (6)

Obitus Lasreani Abbatis Iea (i. e. Hiiensis)—Obitus Colmani filii Aedhi Regis Ossoriæ—Aedhus Allanus regnat annis viii—Romanus filius Colmani Rex fuit Lageniæ. 606

K. *iiii.* Quies (i. e. obitus) Brugnii Abbatis Bennchorensis—Mors Aedhani filii Gabhrani anno xxxviii regni sui, ætatis

(‡) Paulo aliter in Chron. Scot.—" *He ni dalbh gen bandul mbrath.*"

(§) Paulo aliter ib.—*Maidmhi Betaidh mc Eachach domrisad—Antuaissert in cath imannarathar—Is cian ho do fusiarfad—Diambad a treiph tuiredaich—Mac Eachach m. Muireadaigh—No co beind mo bolg lan—Do cille ar aei Aed Aeldain.*

(‖) " *an. vii.*" Chron. Scot.

(¶) " lxxxviii." ib. " pene lxxx" Usser. p. 1156. Vide supra, p. 176.

(5) Ecclesia est in regione de Hi Kinselach, in Diæcesi Fernensi. Colgan. Acta, p. 247 et 220; vita Maidoci, c. 26, p. 211. Memoratur in ista vita, mors Brandubii, Regis totius Lageniæ vivente Maidoco.—" Brandubh " occidit Regem Hiberniæ Aedum filium Anmirechi, et maximam cædem Nobilium Hiberniæ cum eo fecit." Primord. p. 947.

(6) A coævo quodam hos versus descriptos fuisse, indicat Idioma vetus pæne impenetrabile. Si carmina integra extarent, plura ex ipso contextu explicari possent, quæ nunc ope doctissimorum indigent, ut vel parce intelligantur.

A.C.

fl. or. Baetain mc Cairill *in Dun* Moghna *a flo mris suæ* 1o. *anno Fochæ.*

607 *G.gorius Papa mign.avit ad Dnm.* ***** *(omittuntur nota ex Beda.)*

608 K.*v.* K. *vii.* Bass Fiachrach chrach, mc Baedan, la Cruithnechu 7 *q.ies* Aedhach. *Sabinian' naco Tuscus s.o an m.sib.' v. dieb.' ix. sepultus ē i Basilica Petri.*

609 K. *i. Occisio* Sechnasaigh mc Garbain R. Ceneoil Boghuine o Domhnall mc Aedha 7 bass Conaill Gai d.g *mc Damine occisi a nepotib' Meith. Q.ies* Lugdach i. Molua mc h Oche.

610 K. *ii.* Bass Aedha mc Colgo, Righ Airgiall 7 na n airther in *p.egi.nacone* Cluan-mc-nuais *de q. dcm.* ē

Ro bai tan ba lind ordan loch da dam
Ni bue in loch ba hordan—s flaith Aedha mc Colgan
Cumadain nad mair cara ro dumcar
Cebe ro cer trillrib trealbere indr locho da dam.

vero lxxiv. (7)—Obitus filiorum Baetani filii Carilli in Munimento Moghnæ, a filio Matris suæ, primo anno Pochæ. (8)

G.gorius Papa mig. vit ad Dnm. (9)

K. *vii.* Mors Fiachrachi Vastatoris, filii Baodani occisi a Pictis, et quies Aedhachi. Sabinianus natione Tuscus uno anno, mens. v, dieb. ix, sepultus est in Basilica Petri.

K. *i.* Occisio Sechnusaghi filii Garbani Regis Clientelæ Boganiorum, per Donaldum filium Aodhi, et Mors Conalli hastæ rubræ filii Daminii, occisi a Nepotibus Methii—Quies Lugdachi, i.e. Moluæ filii O'Ochii. (10)

K. *ii.* Mors Aedhi filii Colgi Regis Argialliæ et Artherorum in peregrinatione Cluanense, de quo dictum est—

Tempus fuit quo clara fuit aqua Lacus duorum boum—
Non boves aquam illustraverunt—sed Rex Aedha filius Colgani,
Non curo, nisi quia nostrum amicum salvum portaverunt,
Quascumque laudes conferunt populi in Insulas Lacus duorum boum.

---

(7) Vide supra, pag. 175. Aedhani obitum refert Usser. ad 606, " anno ætat. pene 80, Dein *Kennetho Ker* Conalli filio, Regni invasore, post annum, vel 3 menses defuncto, *Eochoid-Buidhe*, Aedani filius successit, annis xvi." Primord. pag. 1156, et Annal. Ult. ann. 605, æræ com. 606.

(8) Imperavit Phocas a cæso Mauritio annis octo, ad ann. 610. Art. de Ver. les dates.

(9) Gregorius I. obiit anno 604, postquam rexisset Ecclm. an. 13, M. vi, dieb. 10, Joan. Diac. in Vita S. Greg. Papæ, l. 2, c. 11, 12, et l. 4, c. 68.—Petrus Diac: Gregorii familiaris, cum quo quatuor Libros Dialogor. disputaverat, ut in prædicta vita ejus, l. 4, c. 69.—Fontanini in Dissert. De Corona ferrea Langobard, c. 8, § 6, Muratori de ead. corona.

Gretserus in Opere de jure et more prohibendi libros malos, c. 30, inquit S. Gregorium omnes libros quos habere potuit Titi Livii, *combussisse*, quia ibi, ut aiunt, multa narrantur de superstitionibus Idolorum. Sed subjungit—" Ego de hac narratione assensum meum suspendo." Antonini tamen id asserentis in summa parte 4, tit. 11, c. 4, § 3, ex Joanne Dominico Cardinale authoritatem adducit. Antoninum in hanc rem citat Vossius de Hist. Lat. l. 1, c. 10, et Joan. Alb. Fabricius Bibliotheca Lat. v. 2, l. 1, c. 11. Alii tamen ut fabellam rejiciunt, et Bayleus incertam esse fatetur in Dictinario.

(10) Lugidi, sive Moluæ obitum refert. Usser. ad ann. 608, pag. 1156. Annales Ult. ad ann. æra C. 609.

A.C.

Bass Sillain mc Cumaine Ab Benncair, 7 bas Aedain anchorad. Bas Maeluin mc Baedain, 7 bas Colgan Dalena mc Fiachna. (*) *Finis Chronicæ Eusebii.* (†)

K. *ii. Fulm. at' ꝯ exercit' Ul. im* Bairche *fulmine terribili.* Bass Maileduin m Ailine Reighis Mogha. *Q.ies* Colmain Ela m. h. Seilli. *l. vi an. etatis sue,* Aed Roin. 7 Aed Laing. Naeman Ab. Lismoir.

K. *v.* Aedh Uairdhneach mc Domhnaill R. Temrach *obit.* Cath odhba ren Aengus mc Colmain *i ° cec.* Conall Laegh Breagh m. Aedha Slaine—

In sce i Mull. Odhbha acaleaid ogra ni leas,
Dith b. dic. o leic a Dind.ro bai mor cend in a creas. (‡)

Focas m. ꝯ Maelcoba *regnare incipit.*

Obitus Sillani filii Cumiani, Abbatis Benchorensis, et Obitus Aedani Anachoretæ. Obitus Maeluini filii Baodani, et Mors Colgani Dalen (i. e. cæci) filii Fiachnai.—Finis Chronici Eusebii.

K. *ii.* Fulminatus est exercitus Ulidiæ cum Barchiorum Clientela, fulmine terribili. Obitus Malduini filii Alinei Regis Moghæ. Quies Colmani-Ela filii O'Sellii, anno ætatis suæ lvi, item Aedhi pilosi, et Aedi Lageniensis. Naemanus Abbas Lismorensis. . . . (obiit) 611

K. *v.* Aedhus Uairdneach filius Donaldi Regis Temoriæ obit. Prælium Odhbæ gestum ab Aengusio filio Colmani, in quo cecidit Conallus Heros Bregiensis, filius Aedi Slane.— 612

Nubes in vertice Odhbhæ—Ductoribus Juventutis non profuit,
Occisi sunt ducenti juxta Petram Munimenti.
Interfecti fuere magni duces in ejus circuitu.

Phocas mortuus est. Maelcoba regnare incipit.

K. *vi. Heraclius annis xxii.* (11) *Anastasi' P.sa Monac' nobile Martyrium patit'* (cætera de Anastasio, ex Beda descripta, omittuntur.) 613

Eo tempore exortum apud Scotos in observatione Paschæ errorem xiiii annor. Honorius Papa per Epistolam redarguit. Sed et Johannes, qui successori

---

(*) Aliter in Chron. Scot. "Mors *Maeleduin mc Ailine Ri Mog,* Quies *Colmain Eala mc hui Selli* lvi anno "ætatis suæ." K. v. Mors *Aedha Aldain m. Domhnaill Ri Temrach 7 Aedh Uairidhe.*

(†) i. e. Finis Continuationis Chronici Eusebii, ut supra, pag. 62, n. 13.

(‡) Versus isti sic leguntur in Chron. Scot. "*In sce a mullach Odba Cengaid ogra ni leis—Deithb. diced o lec a* "*denn—Ro bus mor éenn in a craes—Maelcoba reg. incipit.*"

(11) Initium Heraclii in anno Christi 610 ponendum, demonstrat Petavius, in notis ad Nicephori Breviarium, et in Doctr. temp. l. xi, c. 52, pag. 212. Mortuum conveniunt plures anno Christi 641, cum Imperasset annis 30, mens. 10. Erravit itaque Tigernach in annis Heraclii. Non mirum, cum auctores valde discrepent. Primum Heraclii referunt Annal. Ult. ad ann. 612, æræ Com. 613, cum Tigernacho, et annos xxvi ei tribuunt.

A.C.

ejus Severino successit, pro eodem Pascha eis, similiter et pro Pelagiana Hæresi, quæ apud eos reviviscebat, scribsit. (12)

Quies Fintáin Aentruinn, Abbad Bendchair.

Bass Colmáin Uathaigh—Cath Caire-legion *ui Sci oc. sunt, 7 ceci* Solon mc Conáin *Rex Bretannor.* 7 Cetula *Rex ceci.* Etalfraid *victor erat, qui p.' statim obit.*

Obitus Colmanni formidabilis. Prælium Carleonense ubi Sancti occisi sunt, et cecidit Solon filius Conani Rex Britonum, et Cetula Rex cecidit. Æthelfridus victor erat, qui postea statim obiit. (13)

---

(12) Epistolam Honorii memorat Beda in Hist. Eccl. Gentis Anglor. l. 2, c. 19, his verbis, ex ed. Cantabrig. pag. 100—" Anno D. Incarn. DCXXXV. Misit idem Papa Honorius litteras etiam genti Scottorum, quos in " observatione S. Paschæ errare compererat, juxta quod supra docuimus (nempe, l. 2, c. 4, ubi de Scottis, " qui *Hiberniam Insulam, Britanniæ proximam* incolunt,) sollerter exhortans, ne paucitatem suam, in extremis " terræ finibus constitutam, sapientiorem antiquis, sive modernis, quæ per orbem erant Christi Ecclesiis, " æstimarent, neve contra Paschales Computos, et Decreta Synodalium totius orbis Pontificum aliud Pascha " celebrarent."

De Johannis Epistola ad eosdem, eodem loco inquit—" Sed et Johannes, qui successori ejusdem Honorii " Severino successit, cum adhuc esset electus in Pontificatum, pro eodem errore corrigendo, Litteras eis, " magna auctoritate atque eruditione plenas, direxit, evidenter adstruens, quia Dominicum Paschæ diem, a " xv luna usque ad xxi, quod a Nicæna Synodo probatum est, oportet inquiri. Necnon et pro Pelagiana " hæresi, quam apud eos reviviscere didicerat, cavenda ac repellenda, in eadem illos Epistola admonere " curavit—cujus Epistolæ principium hoc est—Dilectissimis et SS.mis *Tomiano, Columbano, Cromano, Dinnao* " et *Baithæno* Episcopis—*Cromano, Ernianoque, Laistrano, Scellano,* et *Segeno,* Presbyteris, *Sarano,* cæterisque " Doctoribus, seu Abbatibus Scottis, Hilarus Archipresbyter, et servans locum S. Sedis Apostolicæ, Johannes, " Diaconus, et in Dei nomine electus, item Johannes Primicerius, et servans locum S. Sedis Apostolicæ, et " Johannes Servus Dei, Consiliarius ejusdem Apostolicæ sedis—

" Scripta quæ perlatores ad S. memoriæ Severinum Papam adduxerunt, et, eo de hac luce migrante, " reciproca responsa ad ea quæ postulata fuerant siluerunt. Quibus reseratis, ne diu tantæ quæstionis caligo " indiscussa remaneret, reperimus quosdam Provinciæ vestræ, contra orthodoxam fidem, novam ex vetere " hæresim renovare conantes. Pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine refutantes, et " xiv Luna *cum Hebræis celebrare nitentes.*—Quo Epistolæ principio (prosequitur Beda) manifeste declaratur, " et nuperime, temporibus illis, hanc apud eos Hæresim coortam, et non totam eorum gentem, sed quosdam " in eis hac fuisse implicitos."—Pauca ex eadem Epistola subjungit de hæresi Pelagiana tum reviviscente in Hibernia—Sed plura omittit quæ interiere. Vir Doctus I. Smith notat " *novam ex veteri*" hæresim fuisse Quartadecimanorum Hiberniæ eo ævo, vetus enim fuit, Pascha cum Hebræis *semper* celebrare: nova *aliquando* tantum, iis Scil. annis, quibus Paschæ dies in xiv lunam incidit—ut in Appendice sua No. ix.

Notat præterea *Tomianum,* in titulo Epistolæ Johannis memoratum, fuisse Antistitem Ardmachanum, *Dinnaum* fuisse Connorensem, *Baithanum* Cluanmacnoisensem, *Cronanum* Abbatem fuisse Rosercensem, Segienum Hiiensem," subjungit se reliquorum Sedes vel titulos non invenire. Inveniuntur autem in Annalibus Hibernicis. Vide plura in Beda, l. 2, c. 19, l. 3, c. 25. Gibson not. ad Chron. Saxon, pag. 29. Usserius ad ann. 629 inquit, " Hoc anno Honorius, primus Australes ad Romanam Paschalis observationem traduxit, ut in Beda, l. 3, c. 3, 19, et 26. Sed hæc non repugnant eis, quæ habet ad ann. 609, e Britannia nempe, eo anno, a Laurentio, Mellito, et Justo, Episcopis Anglorum, et ex Italia, tum a Papa Honorio I, tum a Clero Romano, " ad *Scotos, qui Hiberniam Insulam Britanniæ proximam incolunt,*" scriptas fuisse Literas, quas Beda memorat, l. 2, c. 2, et 19. Ecclesiam rexit Honorius I. ab anno 625 ad 640, Severinus anno 640. Johannes IV. ab anno 640 ad 642, et Synodus *Leith-leniensis* habita est de Paschate, in Campo Albo, in Momonia, anno 630.

(13) " Bellum *Car-legion,* ubi Sancti occisi sunt" referunt Annales Ult. ad ann. æræ com. 613. Sanctorum

[MS. Fol. 9, b. 1.]

K. *vii.* Tolua Ab. Cluana mc nois .i. do Corcomogha, *pausat stella visa est hora vii diei.*

K. *i.* Maelcoba mc Aedha m. ? i cath Toadh (§) la Luighne 7 Suibne mend ros marb. *Q.ies* Dermoda *t. cii Abbatis* Cl. Iraird. Cath Fidnaighi ic legg in riaddam. Bass Ronain mc Colmain R. Laing, *cui successit* Suibne mend.

K. *iii.* *Co.b'tio* B.chair.

K. *iiii.* *Cob'tio Donnainega hi xv Kl. Mai c. c.l. martirib' 7 vastasio* Toraighe 7 loscadh Conere. *Us. ad hunc an. Isidorus scribsit Cronicon suum, ita dicens—Heraclius dehinc quintum annum agit Imperii, hoc est in anno quinto Imperii Heraclii, 7 quarto Religiosissimi Principis Sisibuti, sunt ab exordio mundi usque ad Heraclii annum præsentem, i.e. quintum,* V.DCCC.XIII. (15)

A.C.

K. *vii.* Tolua Abbas Cluanæ-mc-nois, i. e. e Corcomogia gente, pausat. Stella visa est hora septima diei. 614

K. *i.* Maelcobha filius Aedhi mortuus est in prælio *Toadh*, occisus a Lughnensibus et a Subneo Men. (14) Quies Diarmitii tertii Abbatis Cluan-Irardensis. Prælium Fidnagense apud Petram Patibuli. Obitus Ronani filii Colmani Regis Lageniæ, cui successit Subneus parvus. 615

K. *iii.* Combustio Monasterii Benchorensis. 616

K. *iiii.* Combustio Donnanegæ, die xv Kal. Maii, cum 150 Martyribus, et vastatio Insulæ Toragiensis, (hodie Tory Island) et Combustio Conderiæ.—Usque ad hunc annum Isidorus scripsit Chronicon suum, &c. 617

(§) Ita Annal. Ult. ad ann. 615.   (‖) "In bello montis *Touth.*" Chron. Scot.

nomine intelligentes Monachos Britannicos Bangorenses, numero 1200, qui ab Æthilfridi exercitu, apud civitatem Legionum (nunc Cestriam) trucidati fuere, ut in Giraldi Descr. Cambriæ, l. 2. Hanc cædem ingrati tribuunt S. Augustino. Sed calumniantur, uti notat Smith ad Bedam.

(14) Aedho iii, *Uairiodneach* dicto, in regno Hiberniæ successit *Maelcobha* filius ejus, anno 612, *annis* 3, usque ad ann. 615, quo S. Comainus Breac in Hibernia obiit.—Maelcobho successit *Subneus Meann* anno 615. Vide Catalogum Regum Hiberniæ, in Rer. Hibernicar. t. 1. Ep. Nuncupat. p. lxxv, et confer Catalogum Eclipsium ibid, p. xc. *Aodhum Uairiodneach* confundit cum *Aodho Allano,* Usser. Primord. p. 1157, et p. 947.

S. Columbanus Bobiense Monasterium construxit in Italia anno 613, uti notant Mabillonius, Muratorius Rer. Ital. v. 1, p. 470, et Flemingus, item Paul. Diac. de gestis Longobard. l. 4, c. 15, id refert. Usser. ad. 614.

Obiit Columbanus anno 615, *xi. Kl. Nov.* unde corrigenda Suriana editio, et vetera quædam Martyrologia, quibus preferendus est Wandelbertus, qui cum Jona consentit. Mabil. Annal.

(15) Obiit *Sisebutus* anno D. 621, quo successit ei *Suinthila*, Magni Reccaredi filius.—Isidorus Hispalensis claruit anno 621, temporibus Heraclii, et *Suinthili*, Gothorum in Hispania Regis, ut constat ex iis verbis, quibus et Chronicon suum incipit, et quintum Originum finit, nisi alius ex Chronicis in Originum libros verba ista transtulerit. Bellarminus, de Script. Eccl. sentit, Chronicon Isidori ex quinto Originum libro descriptum esse. Sed contra factum colligit Vossius ex MSS. suis optimæ notæ, in quibus extrema ista libri quinti verba, quæ in Brentiana editione, et in Tigernacho legas, desiderantur. Suinthili Regis annus quintus fuit Christi 620. Mariana de reb. Hispan. l. vi, c. 5, 6.—Obiit Isidorus anno 630.

A.C.

618 K. *v.* Coemgen Glindálocha, *c. xx. anno ætatis suæ in Xpo. quievit.* Comgall Esp. 7 Eogán Esp Rátha sithe *q.everunt.*

Jugulatio Colgáin mic Suibhne bás Fiachrach mic Conaill in Ardmacha.—*Terre motus in Gallia*—bás Fergusa mic Colmáin moir, R. Midi o Aenfártach hu Mescán di .m. blatine. (¶) *un. dcm.*—

Mad domtisadh im mo teach
.h. mesca ba hanártach,
Ucht dorbach do ber do
Fo bith con ad Ferg'a
Cer tán do chorat buidhne cineol Colmán
Sech cuillne iarmi fo set
Dirsuidiu sil Meschán im blaitniu. Scribend in Cumin.

K. *vi.* *Liber* Abb. Achaig-bo. Cainigh.

619 Mors sillain Muige bile 7 Fingen mic Fiachrach. Aed bendán. R. Mumhan *q.*

Aed bendán do n Eoganacht iar luchair,
Mairg setaib dianadh Ri cenmair dia tuatáib dian buachail.
Arsiach in tán fo chrotha—abid badhu fo botha.

K.v. Coemgenus Glindalóchensis Abbas, anno 120 ætatis suæ in Christo quievit. (16) Comgallus Episcopus, et Eoganus Episcopus Rath-sithensis, (i. e. Munimenti Lemurum,) quieverunt.

Jugulatio Colgani filii Subnei. Obitus Fiachrachi filii Conalli in Ardmacha. Terræ motus in Gallia. Obitus Fergusii filii Colmanni magni Regis Midiæ, occisi per Aenfartach O'Mescan de clientela Blatinca, unde dictum est—

Si forte venerit in domum meam
O'Mescan audacia insignis,—
Pectus ægrum darem ei, propter mortem Fergusii,
Quocumque tempore redibit victoria. Clientelæ Colmani,
Nisi prava jubeantur sub pœna vitæ,
Bello prosequar Clientelam Meschani cum Blatiniis. Hæc scripsit Cumineus.

K. *vi.* Liberius Abbas Achaboensis Monasterii S. Cannici ... (obiit)

Mors Sillani Monasterii Campi Arboris sacri, et Fingini filii Fiachrachi. Aedhus Bendan Rex Momoniæ quievit—

Aodh Bendan de Eoganachtensibus Occidentalis Luachræ,
Dolendum est ab exercitibus eligi Reges supra populos, quasi boum custodes,
Eorum scuta tempore periculi, tanquam indumenta nobilia in stabulo boum—

(¶) "*do muintir Uaithine.*" Chron. Scot.

(16) Coemgeni obitum referunt Annal. Ult. ad ann. 617, i. e. æræ com. 618, anno ætatis 120. "Annis 120 "vitæ exactis, (inquit Usser. p. 956,) iii Nonas Junii, circa ann. 618, vel 622, ad Christum Coemgenus migra-"visse dicitur," et quidem Tigernachus infra ad ann. 621 habet—"Vel hoc anno quies Coemgene." Annal. Ult. eadem habent ad ann. 621, æræ c. 622.

A. C.

Ce sa becan for umum as diciu do ni ar mumun.

Fingen mc Aedha R. M. *m* ÷ *de* ; *conjux dx.*—In Muman re lind Fingen mc Aedha Bendan a bregha-rob dar lan a cuiledha—rob dar toirrtigh a trebha.

Cathal mc Aedha do gabhail Righe Mumun.

K. Aill mc Baedain m. Muircertaigh 7 Maeldunn mc Fergusa mc Baedain 7 Diuculla *occisus* ÷ a Mug slechta a crich Connacht. Bass Fiach. mc Ciarain mc Ainmireach mc Setna. *i. e. alius fundatorum* Daire Calgaidh.

K. *ii.* Senach garb Ab Cluanafearta m. ÷ Bass Aengusa mc Colmain moir. R. hi. Neill.—Dunchadh mc Eoganain 7 Nectan mc Canand 7 Aed obiert.—Fingin mc Fiachrach eneridhe *obit.*—*H. tempore constructa* ÷ *Ecclesia* Toraidhe. *Finit Esio enumerare andos i lib.s Etimologiar.*—Cath Cindelgthen *i* ; *ceci-der.t* da mc Libren mc Illaind mc Cerbaill. Conall mc Suibne *victor erat,* 7 Domhnall breacc *c eo.*—*l. In hoc anno q. es Co egin.* Conaing mc Aedain mc Gabrain dimers' ÷—Bi mudine eicear *cecinit*—

Quod si paululum prævalent timore,—est injuria quæ fit Momoniæ.

Fingenus filius Aodhi Rex Momoniæ mortuus est, de quo conjux ejus dixit.—In Momonia, durante regno Fingeni,—filii Aedhi Bendani Bregiæ,—fuere abundantes fructibus sylvæ, fuere fœcunda armenta.

Cathaldus filius Aodhi obtinet regnum Momoniæ.

K. Alildus filius Baodhani filii Murcer- 620
tagi, et Maelduinus filius Fergusii filii Baodhani, et Diuculla occisi sunt in campo Adorationis, in Regione Connaciæ. Obitus Fiachi, filii Ciarani, filii Anmirei, filii Sednei, id est alterius fundatoris Monasterii Derrensis.

K. *ii.* Sonachus torvus Abbas Cluan- 621
fertensis mortuus est. Mors Aengusii filii Colmani Magni Regis O'Niallorum. Dunchadus filius Eoganani et Nectanus filius Canandi, et Aodhus obierunt.—Fingin filius Fiachrachi dolosi cordis obit. Hoc tempore constructa est Ecclesia Insulæ Toriensis. Finit Isidorus enumerare annos in libris Etymologiarum. (17)

Prælium Cindelgthenense, in quo ceci- 622
derunt duo filii Libreni, filii Illandi, filii Cerbalii, Conallus filius Subnei victor erat, et Donaldus maculatus cum eo. Vel in hoc anno quies Coemgeni (juxta alios)—Conangius filius Aedhani, filii Gaurani, dimersus est—Bi-mudineus doctus cecinit hæc.

(17) Originum sive Etymologiarum xx libros scripsit Isidorus, quos cum reliquis operibus edidit Benedictinus Monachus Dom. de Brevil, Paris, fol. 1618.—Idem esse videtur ac Isidorus dictus Mercator, potius Peccator, qui Canonum et Decretalium Collectionem compilavit, ineunte sæc. vii, Id enim, affirmant Hincmarus Rhemensis in libro de Synodis, ante mille annos exarato, et alii plures.

Res gestas annorum 621, 622, et 623, congerit Tigernchi Codex Bodleianus in unum ann. 621. In Annal. Ult. annus æræ C. 622 incipit a prælio *Cindelgthen*, annus 623 ab obitu Fergnai *tertii* Abbatis Hiiensis, et annus 624, ab obitu Ronani. Apposuimus itaque annos istos in margine.

A.C.

Tonda mara morglann—Grian (*) rodotoicsitar ma crach.
Fleachadh find for Conaing cond co seatar—
In bean rola a mong find, in churac fri Conaing—
Is ro libi a gen andiu fri bili tortan.

Fluctus maris valde splendentes, et Sol (i.e. Dies) qui fluctus istos excitavit, mihi causa doloris,
Madefactus est Finnus in prælio (maritimo) a Conango Heroe, cum suo exercitu.
Mulier cui crines candidi fuere, in Navicula cum Conango!
Valde ludibrio habentur hodie apud Bile-Tortan.

Bass Mailebracha mc Rimedha mc Colmain, mc Cobtaigh, 7 Aill. mc Cellaigh. Cath Lindhais—Cath Cindgubai, i : cec. Colman mc Cobtaigh athair Guaire, la Ragallach mc Uatach. Bas Colgan mc Ceallaig.

Obitus Malebrachæ filii Rimedii, filii Colmani, filii Cobtagi, et Alildi filii Ceallagi. Prælium Lindasense. Prælium Cengubhæ, in quo cecidit Colman filius Ceallagi, pater Guarii, occisus a Ragallacho filio Uatachi. Obitus Colgani filii Ceallagi.

623 Bass Fergna Ab. Iae.—Q.es mc Laisre Abb. Ardmacha. [MS. Fol. 9, b. c.] *Expugnatio* Ratha Guala re Fiach. (†) *un.* Fiacha *dx.*—

Ro gabh tene Raith-Guala—
Tasca biu catha nuadha
Luaimemdh in nert asabadh—
Nir bo mda con gabhadh.

Obitus Fergnæi Abbatis Hiiensis. Obitus Lasrei Abbatis Ardmachani. Expugnatio Munimenti Gualai a Fiachnao filio Baodani unde Fiacha dixit—

Vastavit ignis Munimentum Gualai,
Unde rumor novorum præliorum.—
Heroum potentia defecit.—
Non fuit magna poetestas eorum quando expugnata est Arx.

624 K. *vi.* Mors Ronain mc Colmain 7 Colman stellan *obiit.* Gum Daire mc Aedha Allain. Failbe Fidbadh ro du gon, *qui cecinit.* (‡)

K. *vi.* Mors Ronani filii Colmani, et Colmanus Stellan obiit.—Cædes Darii filii Aedhi Allani, Falbeus-Fidbadh in eum vulnus inflixit, qui cecinit—

(*) Hi versus sic leguntur in Chron. Scot.—

Tonna mara morglanna—Grian ro dail ig setair—
Inna cumran flesgach fand—For Conaing c. coir setar—
In ben ro la a muig finn—Innachurchan for Conaing—
Ascas ro tibe a a gen—In diure bila Tortain.

(†) "*la Fiachna mc m Baedain.*" Chron. Scot.

(‡) "Unde mater ejus cecinit—*Ba guin sair—Ni bu toghail Insi Cail—Dia tomat gair na mbiodbadh—Im cend* "*Failbe Flainn fiodhbadh.*"—Hæc in Annal. Ult. referuntur ad ann. 623, Æræ C. 624.

Ce dana damsa gum daire—
Air in rabudha rene—
Isand ro airg cach a daeil—
Oro airg an diu lene—
7 ro mabad som in digail daire—
Un mr *ejus ait*—
Ba gain sair mba toghail insre cail—
Diain tomadh gair na in bidhbad
I cend Failbe Flaind Fidhbadh.

Cur audax dicor propter vulnus Darii?
Non enim fortes fuere hostes.
Ibi trucidatus est unusquisque Clientelæ ejus,
Postquam trucidatus est eorum Dux.
Et victoria ista ad vindicandum Darium.
Unde mater ejus ait—
Illustris fuit expugnatio Insulæ angustæ,
Ubi dimersi sunt commeatus hostium,
Simul cum Duce Falbeo-Flanno Sylvestre.

Bass (§) Adomnain Ab h Ie.

Nativitas Adamnani Abbatis Hiiensis. (18)

K. *i.* (||) *Annus tenebrosus.* Aedain mc Cumascaigh 7 Colman mc Comgellain *ad Dnm mig.a.v.t. Baptisma* Etu mc Elle ; *p'm' credidit in Region ib' Saxonum.* Cormac Caem 7 Illand m. s̄ Ronan mc Tuathail Ri na n Airtir m. s̄ Mongan mc Fiachna Lurgan ab Artuir

K. *i.* Annus tenebrosus. (19) Aedanus filius Cumuscagi, et Colmanus filius Comgellani ad Dominum migraverunt Baptisma Edwini filii Ellæ, qui primus credidit in regionibus Saxonum. (20) Cormacus pulcher, et Illandus mortui sunt.—Ronanus filius Tuathalii, (sive Totilæ) Rex 625

(§) Pro voce *bas* lege *gein*, i. e. nativitas, ut in Chron. Scotorum.

(||) " *Maodhog Ferna q.. Mac Fiachna Mongan Ab. Arthur f.lio bicuir bretoni, lapide percussus, interiit.—un, Becc Bairche dx*—

" *As uar an gaith dar ile—Dus fuir oga Cinntire*—
" *Do genait gniomh namnus De—Marbfad Mongan mc Fiachnae.*

" *Cormac caem 7 Jollan mc Fiachnach* moriuntur. *Ronan mc Taill Ann. Cluana Airtir in diu a mn. cethrar—f sfiadh*
" *Cormac Caem f uim o chid 7 Ill. mc Fiach,*" &c. Chron. Scot.

(18) Duo fuere eodem ævo Adamnani, ambo Hiberni, unus Monachus Coludiensis in Anglia, de quo Beda, l. 4, c. 25, alter Abbas de quo Beda, l. 5, c. 15, et 21. Hic est de quo Tigernachus supra. Librum scripsit de Locis sanctis quem Alchfrido Regi porrexit. Obiit, juxta Bedam, anno 702, In Fastis Benedictinis colitur ix Kal. Octob. Opus ejus de Locis SS. edidit Mabillon. Acta Bened. sæc. 3, part. 2.

(19) Ita etiam Annal. Ult. ad ann 624, æræ com. 625, nempe duo Solis deliquia contigere anno isto, ut in l' Art de verifier les dates, t. 1, et Eclipsis Lunæ, omnes Europæ visibiles.

(20) Ethelbyrhtus, Rex Cantiæ, defunctus A. D. 616, primus fuit Rex Saxonum qui fidem Christi amplexus est. Regnavit annis 56, eique successit filius Eadbaldus, ut in Chron. Sax. An. M.V.DC.XVIII. C. 616. Edwinus filius Ellæ totam fere Angliam subegit anno 617, excepto Regno Cantiæ, Ibi. an. 617. Paulinus Nordanhymbrorum Antistes destinatus est juxta Bedam " xii Kal. Aug. anno Incarn. 625." l. 2, c. 9. Postea anno 627 Edwinus Nordanhumbrorum Rex, Eboraci a Paulino baptizatus est. Edwini Conversionem refert Chron. Saxon, ad ann. 626, pag. 29.

A.C

flo. bi Coirp. tene *lapide p. c' sus int. und.cm* 2 Becc Boirce *dx.*

Is fuar i gaeth dar aile—
Do fuil occa a Cind tire,
Do gena gnimh amnus—
De imirfhidh Mongan mc Fiachnae.
Land cluana airtir indiu ampa in
cethrar f. fuadhad—
Cormac Caem fri him ocidh, 7 Illand
mc Fiachna—
Ocus in dias ele dia foghnionn mor do
tuathaib—
Mongan mc Fiachna Lurgan 7 Ronan
mc Tuathail. (¶)

Cathal mc Aedha Ri Mumhan (*) Maedor Ferna *q.i.s.*

626 K. *i.* Cath Leithid Midind in Drung, i q *i. fect'* 2 Fiachna mc Baedain R. Dalaraidhe. Fiachna mc Demain m. 2 (†) Fiacha find r. Ceneoil Boghuine m. 2 Cath Duine Ceithirn it. Domhnall mc n Aedha 7 Congal caech, du a

Arteriorum mortuus est. (21) Monganus filius Fiachnai Lurganensis, Abbas Arterioum, fulminis igniti lapide percussus interiit, unde dictum est—Beccus-Boircheus dixit—

Frigidus est ventus præ aliis—
Qui prævalet in Centiria.
Res terrifica evenit inde—
Occidendo Monganum filium Fiachnæ.
Ecclesia Cluanæ-Airtir tristis est hodie,
propter quatuor, falce veluti messos,
Cormacum, pulchrum inter juvenes, et
Illandum filium Fiachnai,
Et duos alios, quos deflent valde populi,
Monganum filium Fiachnai
Lurganensis, et Ronanum filium Tuathalii.

Cathaldus filius Aodhi Rex Momoniæ. Maidocus Fernensis quievit. (22)

K. *i.* Frælium Leth-Midin apud Druing, in quo interfectus est Fiachna filius Baodani, Rex Dalaradiæ. Fiachnaus filius Demani mortuus est. Fiachus Albus Rex clientelæ Boganiorum mortuus est. Prælium Dun-Cethirnense, inter Donaldum

(¶) *Aengus m Colmain moir Ri Mum do marb.*"
(*) " mortuus est." ib.
(†) " *Fiachna mc Demain, .i. Ri Dal Fiachath* victor erat." ibid.

(21) Rodericum *Tuathalii* filium, Regem Alclnidensem, S. Columbæ amicum, memorat Adamnanus in vita Columbæ, l. 1, c. 14.

(22) Vide notam ad Annal. Ult. ann. 624, qui est æræ C. 925, quo Maidocus, primus Fernensis Episcopus obiit. Hoc anno 625, S. Gallum, S. Gallensis Monasterii in Helvetia conditorem, obiise. anno x post Magistri sui Columbani obitum, scribit Usserius ex Vita ejus, scripta, ut fertur, a Theodoro Campidonense. Sed opus istud non est genuinum. Alii ex Walafrido Strabone obitum ejus referunt, cum Mabillonio, in Annalibus, ad ann. 646. Certum est ex Jona, Luxovienses petiisse ut Gallus eos regeret tertius Abbas, post obitum 2di Abbatis Eustasii, qui xx annis rexit a Columbani discessu anno 613, ac proinde vixisse usque ad ann. 633. Walafridus annos ætatis 95 ei tribuit usque ad obitum.—Præterea, vir illustris Talto, Dagoberti Regis Camerarius, Gallum adhuc viventem coluisse dicitur apud Radpertum.—Diem obitus exploratum habemus *xvii. Kal. Nov.* consentientibus Walafrido, Wandelberto, Usuardo, et Adone.

A.C.

torchair Guaire Goillseach mc Furudhrain. *Obsessio* Bulgluatha *a nepotib'* Neill. Failbe Fland R. Mumhan.

K. *ii.* Cath Ardcorainn in Dailriada; Lachtnen mc Toirbene *Abbach victores erant; i q cec.t* Fiachna mc Demain la Conadh Cerr R. Dalriadha. (‡) Cath Cairn Feradhaigh a Clia, ubi Failbe Fland-Femin *victor erat.* Guaire Aidhne *fugit.* Conall mc Maelduib, R. h. Maine cec. 7 Maelduin, 7 Maelruain, (§) 7 Maelcalgaidh, 7 Maelbresail, 7 *al. m.lti nobiles tam mille. . . . . Visio Fursei ostensa* est

K. *vii.* Cath Dumaaicher la Bolgluatha *i q* (‖) *ipse cec.t.* Faelan mc Colmain R. Laing *victor.* Cath Bothia i q Suibne mend mc Fiachrach *victor erat;* Domhnall mc Aedha *fugit.* Suibne Mend mc Fiach. oc. est i traigh Brena la Congal caech mc Scandlain. *Pausa* Columbain *fli.* Bardain, do Dail Bairdine Ul. Abbad Cluana. Gum Cumain mc

filium Aodhi et Congallum Cæcum, in quo occisus est Guarius-Goillseach, filius Furadrani. Obsessio Bulcluathæ a nepotibus Neilli Magni. (23) Falbeus Flan Rex Momoniæ.

K. *ii.* Prælium Ardcoranense in Dalriada. (23) Lachtneuus filius Torbenii Abbach victores erant, in quo cecidit filius Dameni, occisus a Concado-Torvo, Rege Dalriadæ. Prælium Carn-Feradagiense in regione Clia, ubi Falbeus-Flan-Femin victor erat, Guareus Adhneus fugit. Conallus filius Maeldubii Rex Hi Maniæ cecidit, et Maelduinus, et Maelruanus, et Maelcalgadus, et Maelbresallus, et alii multi nobiles, tam mille. . . . . (24) 627

Visio Fursei ostensa est. (25)

K. *vii.* Prælium Dumæachir gestum a Bolglutha, in quo ipse cecidit. Faelanus filius Colmani Rex Lageniæ victor erat.—Prælium Bothæ in quo Subneus Men, filius Fiachrachi, victor erat. Donaldus filius Aodhi fugit. Subneus Men, filius Fiachrachi, occisus est apud littus Breniæ, a Congalo Cæco, filio Scanlani. Mors Columbani filii Bardani, de familia Bar- 628

(‡) *Cath Ardacorann, Dalriada* victores erant .i. quo cecidit *Fiachna mc Demain la Righ Dailriada* .i. *C.aid Cer.* Chron. Scot. Ibid. Vide Annal. Ult. ann. 620, æræ C. 627.

(§) "*Ri O'Maine* cec." Chron. Scot. ib.

(‖) "*Cath Builgluatha*, .i. q. cecidit ipse, *Faelan. mc Colmain Righ Laighen* victor erat." Chron. Scot. ibid.

(23) Confer Annales Ulton. et IV Magistror. et Adamnani opus de Vita Columbæ, l. 1, c. 36, in quibus prælia et Principes supra nominati memorantur.

(24) Pauca desiderantur, quæ supplentur ex Annal. IV Mag. et Inisfal. quibus lectorem remittimus.

(25) Fursei visiones memorat Beda ex Vita Fursei, ut in Rer Hib. t. 1. Indicibus voce *Furseus.*—Usserius ad ann. 627 inquit "*Furseus, Foillanus*, et *Ultanus*, filii Philani, Reguli Hibernici, claruerunt. Ad ann. 626 in "Annal. Ult. refertur *Visio quam vidit Furseus Religiosus Episcopus*, postquam integro decennio verbum Dei "per universam Hiberniam prædicabat," &c. Actorum Fursei scriptor, Beda antiquior. Primord. p. 1037. Confer Annal. Ulton. ann. 626, æræ C. 627.

A. C

Colmain. *Vastatio* Laighen la Domhnall mc n Aedha. Domhnall mc Aedha R.

629 K. *v.* Cath Fedhaeoin *i* q. Maelcaich mc Scandail *Rex* Cruithniu *victor erat.* Dalriada *cec.* Conead cerr R. Dalriada *cec.* 7 Dicuil mc Each, R. Ceneoil Cruithne *ceci.* 7 *nepotes* Aedain *ceciderunt .i.* ? Rigullan mc Conaing, 7 Failbe mc Each, 7 Oisreic mc Albruit, Righdomna Saxan, *c. strage maxima suorum.* (¶) Eoch-buidhe mc Aedain *victor erat. in* q *ceci.* Guaire Gaillsech mc Forannain.

dani, de familia Bardinea Ulidiæ, Abbatis Cluanæ.—Cædes Cumeani filii Colmani. Vastatio Lageniæ per Donaldum filium Aodhi. Donaldus is regnat. (26)

K. *v.* Prælium *Fedhaeoin*, in quo Maelcath filius Scanlani Rex Pictorum, victor erat. Dalriadini ceciderunt, Concadus torvus Rex Dalriadæ cecidit, et Dicuil, filius Eachi, Rex clientelæ Pictorum cecidit, et Nepotes Aedani ceciderunt, id est Rigullan filius Conangi, et Falbeus filius Eachi, et Oseric filius Albruti, (27) Rex Saxonum futurus, cum strage maxima suorum. Eochodius flavus filius Aodhani victor erat, in quo cecidit Guareus Gaillsech filius Foranani.

(¶) "Mors *Eachach buidhe mc Aedhain*, anno xx regni sui," ib.

(*) "In quo *Congal caech* fugit 7 *Domhnall mc Aedha* victor erat, in quo cecidit *Guaire Gaillsech mc* "*Forannain*," &c. ib.

(26) "Subneo Mendio, in regno Hiberniæ successit Donaldus filius Aidi, annis xvi." Adamnanus cum memorat, l. 1, c. 9, et l. 3, c. 5. Usser. pag. 1158–9, et p. 947. Vide notam nostram ad Annal. Ult. ann. 627, æræ C. 628.

(27) Tacet de his Chronicon Saxon. tacet et Beda. Unde ea hauserit Tigernachus, aliorum esto. Vide notam nostram ad Annal. Ult. ann. 628, qui est æræ com. 629, et Adamnanum in Vita Columbæ, ubi de *Eochodio Flavo.*

Hoc anno 629 Honorius I Hibernos Australes ad Romanam diei Paschalis observantiam induxit. Bed. l. 2, c. 19, l. 2, c. 19, l. 3, c. 3 et 26. Cumiani Ep. ad Segienum in Sylloge Usserii, No. xi.—Et quidem habita est ad causam istam discutiendam, anno æræ com. 630. Synodus *Lechleniensis* in Momonia, ubi *Munnu*, qui et *Fintanus* Talchani filius dicebatur, veterem ordinem, *Lasreanus* vero, qui et *Molassus* Ciarelli filius, Lechleniensis Abbas, novum ordinem defendebat, ut in Adamn. de Vita Columbæ, l. 1, c. 3. Habita est Synodus ista in Campo Albo ad *Bergum*, hodie *the Barrow*, haud procul a monte Margio. *Munnu*, Abbas Monasterii *Teach-munnu* in australi plaga Lageniensium, quæ dicitur *Cin-seallach*, veterem ordinem in ista Synodo defendebat, ut in Vita ejus. Primord. p. 936.—"Lasreanus Abbas Monasterii Leighlinne, cui suberant 1500 Monachi, "novum ordinem defendebat, qui nuper de Roma venit, alii autem veterem," &c. Usque ad annum 630, Hiberni veterem Cyclum annorum 84 secuti, Paschalem Dominicam Kalendis Aprilibus, integra septimana ante tempus Alexandrinum, jam a Romanis receptum, observabant, quum anno proximo sequente, differentia 4 hebdomadum inter utrumque Calculum intercederet, Hibernis Pascha celebrantibus die 21 Aprilis, Romanis vero die 24 Martii. Unde Cumianus ad Segienum scribens inquit—"Mense integro a Romanis disjuncti "sumus."—Hanc differentiam deprehensam fuisse a Monachis Romam missis, scribit ibidem.—Et quidem paulo post Synodum istam habitam, anno 631, Lasreanum et 50 alios Hibernos Romam pervenisse, et tertio anno rediisse, scribit ibidem Cumianus, et auctor vetus Vitæ Lasreani, in Primordiis, p. 938, ibique reperisse Dominicam Paschalem die 24 Martii celebratam, quum in Hibernia die 21 Aprilis observaretur.

Incæpit anno 634 quintus Cyclus Paschalis annorum 84, sub cujus initium scripsit prædictam Epistolam, Cummianus. Anno 633 Lasreanus, ab Honorio Papa consecratus, *tertio* post iter Romanum susceptum anno, rediit cum sociis in Hiberniam, et anno sequente 634, S. Aidanus, ex Insula *Hy*, ad fidem Nordanhymbris prædicandam, a Segieno quarto Abbate Hiiense missus est.

A.C.

.... Cath Dunn Ceithirn, imbi cru ar fuilib glassa—
Baetar for slicht chongbail crum cholla muinremra massa.
Bass cailchin mc Dima o Liathmuine.

Prælium Duncethirnense, in quo sanguine liniti fuere oculi virides.
Congalli progenies in eo gerendo fuere dolosi.—
Obitus Calchini filii Dimæ de Liathmuine.

K. *vi.* Bass Conaing Cuirr, *ut alii dnt. ano p.* [MS. fol. 10.] *regni sui. qui victus* est i cath Fheadha-coin.—*Dormitacio* Fintain Maelduibh—Bas Ailli R. Saxan. Mobai mc hui Aldae.

Kl. *vi.* Mors Conaingi-sanquinosi, ut alii dicunt, anno primo regni sui, qui victus est in prælio Feadha-coin. Dormitatio, i. e. obitus, Fintani-Calvo-nigri. Obitus Ælli, Regis Saxonum (28) Mobæus filius O'Aldei . . . (quædam desunt) (29) 630

☞ *(a)*

K. *vii.* Cath ic. Etuin mc Ailli *Regem Saxonum, q. totam Britanniam regnavit, in quo victus est a Chon Rege Britonum, 7 Panta Saxono.*

K. *vii.* Prælium inter Edwinum filium Ælli Regem Saxonum, qui supra totam Britanniam regnavit, in quo victus est a Chonno (Hoano) Rege Britonum et Penda Saxono. (30) 631

Bas Cinaetha mc Lachtren *R Pictor.*

Obitus Cennethi filii Lachtreni Regis Pictorum.

K. *ii.* Cath la Cathlon 7 Anfrath *q. decollat' est i quo* Osualt mc Etalfrath *vict. erat.* 7 Cathlon *R. Britonum cec.*—Cath Atha Abla, *i quo ceci* Dicull mc Fergusa. Tuili la Mumhan. Inis Metgoit *fundata est*

K. *ii.* Prælium gestum a Cathlano et Anfratho qui decollatus est, in quo Oswaldus filius Ethelfredi victor erat, et Cathlon Rex Britonum cecidit. (31) Prælium Vadi pomorum in quo cecidit Dicuil filius Fergusii.—Inundationes in Momonia—Monasterium Insulæ Met-goit conditum est hoc anno. 632

(*a*) Quæ narrantur hic sub annis 629 et 630, extant in Annal. Ult. ad ann. 628.

(28) De *Ælla* Rege Saxonum, et de Edwino filio ejus, vide supra, ad ann. 620. Tacet Chron. Saxon. de anno obituale Ællæ. Annal. Ult. referunt ad ann. 630, æræ com. 631, quæ hic de Edwino narrantur.

(29) Res gestas anni hujus aliter exponit Chron. Scot. his verbis—"*Cath Lethairbi eldir cenel Feradh. 7 Cenel mic* " *Erca,* in q. *Maelfith* 2*h* cecidit. *Ernan mc Fiachna* victor erat. Jugulatio *Branduibh mc Maelchoba.* Mors " *Ch. naid chirr,* ut alii d.nt. anno primo regni sui, qui victus est in bello *Fedanin.* Dormitatio *Fintain,*" &c. ut supra. Conveniunt Annal. Ult. ad ann. 629, æræ com. 630. Vide ann. 685 infra.

(30) Obitum Edwini interfecti a Ceadwalla et Penda, refert Chron. Saxon. ad ann. 633, pag. 29. Annal. Ult. ad ann. 630, æræ Com. 631. Usserius ad iv Id. Octob. 633.

(31) Vide Annal. Ult. ann. 631, qui est æræ com. 632, cum notis nostris ad ann. istum. Tacet de his Chron. Sax. non ita Beda, l. 3, c. 1, et 2, ann. 635.—In loco pugnæ, Oswaldus victor S. Crucis signum erexit. " Restant in Archivis Dunelm. plurimæ chartæ, cum antiquo S. Cuthberti sigillo annexo, inquit Smith in nota ad " hunc locum Bedæ, in quo exhibetur Caput S. Oswaldi ex una parte, et Crux ejus ex altera," ed. Cantabr. pag. 104, not. 15, itemque in Append. No. xiii.—Sed Sigilla nunquam in usu fuerunt in Anglia ante tempora Edwari Confessoris.

A.C.

633 K. *iii.* C. Idruis R. Britan *q. i eo ceci.* C. Atha Goan in iarthar Lifi i ꝗ *cec.* Cremthan Cualann mc Aedha, mc Senaigh, R. L. *oru.* Faelan mc Colmain mc Conaill mc Suibne *R. M.* i 7 Failbe Flan R. M. *victores erant.*

Mor Mumhan ben Fingen *q.* Enan Dromaraithe *q.*

634 K. *iiii.* Guin da mc Aedha Slaine la Conall mc Suibne oc loch Treithli oc Fremand. i ꝗ Congal Ri Breg senach. h. Conaing 7 Aill. cruitere, senach. h. sil n Dluthaigh. Segine Abd Ie *Eccl.am* Rechrain *fundavit. Congregatio Saxonum contra Osualt.* Eochoid Ab. Lismoir *q.*

☞ *(Vide not. 32 infra.)*

635 Bass Conaing (‖) mc Suibne i taigh mc Nadfraich la Diarmait mc Aedha Slaine, 7 la Maeluma mc Forandain illis Dochuinn. *Q'es* Fintain .i. Mundu, mc Tulchain, hin *xii Kl. Novemb.* 7 Ernaine mc Creséne.—Cath Seghuise i ꝗ *cec* Lochene mc Nechtain cenfota 7 Cumascach mc Aengusa—Cath Cuile caelain la Diarmait mc Aedha Slaine in ꝗ *ceci.* Maeluma mc Aengusa 7 Colgo *fr. illius.*

K. *iii.* Prælium *Iudruis,* Regis Britonum, qui in eo cecidit. Prælium Vadi Goan, ad occidentem amnis Liffi, in quo cecidit Crimthanus Cuilanensis, filius Aedhi, filii Senagi, Rex Lageniorum. Faelanus filius Colmani, filii Conalli, filii Subnei, Rex Midiæ, et Falbeus Flan Rex Momoniæ victores erant.

Mora Momoniæ, Uxor Fingeni, quievit. Enanus Dromrathensis quievit.

K. *iiii.* Cædes duorum filiorum Aedhi Slanensis per Conallum filium Subnei, apud Lacum Treithli, in regione Fremaniæ, i.e. Congali Regis Bregiæ, Avi O'Conangi, et Alildi Citharistæ, Avi familiæ Dlutagi.—Segienus Abbas Hiiensis Ecclesiam Rechraniæ (Insulæ) fundavit, Congregatio Saxonum contra Oswaldum. Eochodius Abbas Lismorensis quievit.

Mors Conangi filii Subnei in domo filii Nadfrachi, manu Diarmitii filii Aedhi Slanensis, et manu Maelumi filii Forandani, in Munimento Dochonni.—Quies Fintani, i.e. Munnu, filii Tulchani, die xii Kal. Nov. et Ernani filii Creseni. Prælium Segusæ, in quo ceciderunt Locheneus filius Nechtani Capitis longi, et Cumascachus filius Aengusii.—Prælium Cuil-Caelanense gestum a Diarmitio filio Aedhi Slanensis, in quo ceciderunt Maeluma filius Aengusii, et Colga frater illius. (32)

(‖) Chron Scot. habet *Conaill mc Suibhne Righ Midhi i taigh mc Nafrach.*

(32) Res gestas hujus anni 634 memorant sub eodem anno Annales Ult. unde Usserius Ecclesiam Rechranensem fundatam refert ad ann. *æræ com.* 635, quia nempe æram com. uno anno antevertunt, et quintus Cyclus Paschalis annorum 84, incepit anno 634. Sed quæ sub uno anno 634 habentur in Tigernacho, Ultonienses dividunt in annos duos, 633 et 634, i.e. æræ com. 634 et 635, priorem incipientes a cæde duorum filiorum Aedhi Slane, et posteriorem a *morte Conangi.*

A.C.

K. *v.* Guin Ernain mic Fiachna, *qui vicit* Maelfithrig mic Aedha Allain i cath Lethoirbe. (¶) *Effugatio* Carthaigh .i. Mochuto, o Rathain. *in dieb.' Paschæ.*

K. *vii.* Cath Muighe Rath ria n-Domhnall mac Aedha, 7 ria macaibh Aedha Slaine. S. Domhnall *regnavit Temoriam in illo te.pe. i ꝗ ceci.* Congal caech R. Ul. 7 Faelan (*) *c. m.ltis nobilib.'* (†) *i. ꝗ ceci* Suibne mac Colmain Cuair. Cath Saillteir ria Conall Cael m Maileoba for cenel n Eoghain, in la c. na. Bass Failbe Flaind R. Mumhan. *Q.ies* Mochuda Rathain hi ii Id. Mai.

K. *i.* Cath Glinne mairison (‡) *i ꝗ muind.t.* Domhnaill brecc do teiched, 7 *obsessio* Etain. Cronan mac Ulaeghdha Ab. Cluanamc-nois *obit* i. do Corcolaighe. Bass Mochua Ballai. (§)

K. *ii.* *Heracleon' c. m.re sua Martina r. v. an.* Guin Congaile. Bass Dunsidhe *uxoris* Domhnaill, Cath Oruailt ɔ c.

K. *v.* Cædes Ernani filii Fiachnai. Quievit Maelfithrigus filius Aodhi Allani in prælio Lethorbense. Expulsio Carthagi, i.e. Mochudæ, e Monasterio Rathense, in diebus Paschæ. (33) 636

K. *vii.* Prælium Moi-rathense gestum a Donaldo filio Aedhi et a filiis Aedhi Slanensis. Sed Donaldus regnavit Temoriæ in illo tempore, in quo ceciderunt Congallus Cœcus, Rex Ulidiæ, et Faelcus, cum multis aliis Nobilibus, in quo cecidit Subneus filius Colmani curvi. (34) Prælium Saltirense gestum a Conallo gracile, filio Maelcobhæ, contra Tironenses, eodem die—Obitus Falbei Flanni Regis Momoniæ. Quies Mochudi Rathenionsis ii Idus Maii. 637

K. *ii.* Prælium Vallis Mairison in quo sequaces Donalli Maculati in fugam versi sunt, et obsessio Etani (Edin-burgi?) Cronanus filius Ulagdei, Abbas Cluanæmacnois, obiit. De Corcolagiis fuit is. Obitus Mochuæ (Abbatis) Ballæ. 638

(35) K. ii. Heracleonas, cum matre sua Martina regnat v. mens. (36) Cædes Congalii. Obitus Dunsideæ, uxoris Donaldi. 639

(¶) "Loch-Airbo." ib.

(*) "7 *Faelchi mc Airmidh Ri Midhe i frithguin,*" &c. ib.

(†) In Chron. Scot. sequentia sic leguntur—"*Cath Saeltire ria C. aill Cael mc Maelcoba for Cinel n Eogain* "in eod die."

(‡) "in Scotia" inter lineas in Chron. Scot.

(§) "*Dachui Balla.*" Ibid.

(33) Conveniunt Annal. Ult. in annis 635, 636, 637, 638, 639, nisi quod ærum C. anticipant anno 1.

(34) Prælium Moi-Rathense refert Usser. ad ann. æræ com. 637, quia id referunt Tigernach et Annal. Ult. ad ann. 636. Conveniunt itaque singuli in annæ æræ com. 636.

(35) Vide notam 3 ad Annal. Ult. ann. 639, unde constat annum hunc fuisse revera æræ com. 639, et Tigernachum, vel Amanuensem ejus, omisisse unum Characterem *k*, et characteres istos, simul cum notis ferialibus, emendandos esse, juxta Laterculum huic operi præmissum, ut antea monuimus.

(36) Heracleonas, Heraclii filius, Imperavit mens. sex. Sed non immediate post Heraclium. Constantinus enim frater ejus senior regnavit iv menses, a noverca Martina veneno peremptus.

A. C.

Panta i ; *Osualt ceci.* (‖) *Q.es* Cpitain in Aendruim, 7 Aedha Duib ab Cilledara, Ri Laigen ar tus. Maelodhar caech *ort' m.* ?—Molaisi Leith-glinne mc Uadima *q.ievit.*—bass Aill. mc Aedha Roin. (¶) *H. te pe Teoth' Papa florait.* Cuan mc Amalgaid R. Muman *m.* ?

Prælium Oswaldi contra Pendam, in quo Oswaldus cecidit. (37) Quies Crithani in Antrim, et Aedhi Nigri Abbatis Kildarensis, qui fuit antea Rex Lageniæ. Maelodhar, cæcus natus, mortuus est. Molassius Lethglinensis, filius Uadimæ, obiit. Obitus Alildi filii Aedhi pilosi. Hoc tempore Theodorus Papa floruit. Cuanus filius Amalgadii Rex Momoniæ mortuus est.

640 K. *iii.* bell. Cathrach Cinchon la Mumhain. Aengus Liathan o Glind Damain *victor erat 7* do teich Maelduin mc Aedha Bennan.

K. *iii.* Bellum Arcis Cinchon gestum cum Momoniensibus. Aengusius-Liathan a vallo Damani victor erat, et effugit Maelduinus filius Aedhi Bennani.

641 bass Brighdi mc Loscaidh mc Maelduin mc Aedha B.ain in indsi Cain. Congan mc Da cherd m ? Guin Maeleduin m. mc Ferguso mc Colmain. *Q.es* Dagain inbhir Daile. (*)

Obitus Brigidiani filii Loscadi, filii Maelduini filii Ædhi Bennani, in Insula-Cain. Congan filius Dacherdi mortuus est. Cædes Maelduini filii Fergusii filii Colmani—Quies Dagani de Iubher Daile.

642 K. *v.* *Constantin' fil. Heraclii rex mensib'.* bas Domhnaill m Aedha m. Ainmirech, R. Er. *i fine Jan. xiiii regni sui,* in Ardfothaigh *P.tea* Domhnall breac i cath Sratha Cainn (†) *in fine anni*

K. *v.* Constantinus filius Heraclii rex mensibus . . . (lege vi.) Obitus Donaldi filii Aedhi filii Anmirei, Regis Hiberniæ, in fine Januarii, anno xiv regni sui, in Ardfothaig. (38) Postea Donaldus Macu-

(‖) Hæc de morte Oswaldi desunt in Chron. Scot. et ab imperito amanuense in Codice Bodleiano inserta videntur.

(¶) " Regis Logniæ." Chron. Scot.

(*) In Chron. Scot. hæc melius leguntur, a voce " *Bass Brighdi* ita."—" *Bass Maelaidhir caech* Regis Orientalium, 7 *bas Bruidhe mc Foith.—Losec. Maeluder in Inis-Cain.* Jugulatio *Maeileduin mc Fergusa, mc Maileduin, mc Colmain.*" Hæc potior Lectio videtur ex Annal. Ult. ann. 640.

(†) " *Sratha-Carmaic.*" Chron. Scot.

(37) Anno 642 Chron. Saxon. et Usser.—Itaque Tigernachus scribere debuit " juxta quosdam."

(38) Vide Annal. Ult. ann. 641, æræ C. 642, et confer Catalog. Regum Hiberniæ in Rer. Hib. t. 1.—Donaldi Regis Hiberniæ obitum referunt Annal. Ult. ad ann. 641, et Constantini filii Heraclii obitum ad eundem ann. et certe Constantinus Heraclii filius regnavit solus a Patris obitu, die xi Febr. 1641, ad diem 25 Martii ejusdem anni 641, et Constantinus 2.dus. regnavit a mense Octobris anni prædicti 641 ad ann. 668. Art de verifier les dates, t. 1, p. 415–416. Sed Rex Hiberniæ Donaldus obiit, procul dubio, anno 642, ut in Rer. Hib. t. 1. Epist. Nuncup. p. lxxix.

A. C.

in Decembre in t. fect' ? xv regni sui (‡) *ab Hoan rege Britonum.* [MS. Fol. 10, col. 2.] Guin Aill. mc Colmain, R.Ceneillaghaire. Cath *Osuei* inna 7 *Britones.*

K. *vi. Constantin' fil' Constantini annis xxviii. reg. quievit.* Lochia do gabh righe tareis Domhnaill, *q.üdam d'l Historiographi.* .i. ceatriar da gabhail .i. Ceallach 7 Conaill-Cael 7 da mc Aedha Slaine .i. Diarmait 7 Blathmac .i. Flaithemnus Cumasc an sin.

Bass Uaisle ingine Subne m. Colmain .i. Rigan Faelain R. L. *Q.ies* Cronain Epsc Aendroma.—Cath cind con loscadh iar n dubh. mc Garnaith. Cellach 7 Conallcael do gabhail righe n Erind—Bass Scanlain moir Righ Osraighe. Aengus Liathain o Glind Damain m. e.

Cuain mc Cailchin Ri Fern maighi .i. Laech Lech-muinne m. e.

K. Guin *Nepotum* Bogaine, Maelbresal 7 Maelansaigh 7 guin Flaind enaig Mochua n Oendroma in ? *q.*

K. *i.* Mors Furadhrain mc Bece mc

latus in prælio Srathense-Caviniæ, in fine anni, in Decembre interfectus est, anno xv regni sui, [MS. Fol. 10, col. 2.] ab Hoano Rege Britonum. Cædes Alildi filii Colmani Regis Clientelæ Laogarii. Prælium Osweium inter et Britones.

K. *vi.* (39) Constantinus filius Con- 643
stantini annis xxviii regnans, quievit. (40) .... (41) obtinuit regnum post Donaldum, ut quidam dicunt Historiographi, id est, quatuor obtinuerunt regnum, nempe Ceallachus et Conallus gracilis, et duo filii Aedhi Slanensis, nempe Diarmitius et Blathmacus,—nempe Imperium mixtum tunc.

Obitus Uaisleæ filiæ Subnei filii Colmani, Reginæ Faelani Regis Lageniæ. Quies Cronani Episcopi Antrimensis. Prælium Cinconense. Combustio postea Dubdaboireni filii Gartnathi. Ceallachus et Conallus gracilis obtinent regnum Hiberniæ. Obitus Scanlani magni Regis Ossoriæ—Ængusius Liathanensis de valle Damani mortuus est.

Cuanius filius Calchinni Rex Fernmagiæ, id est Heros Liathmuinensis, mortuus est.

K. Cædes nepotum Boganii, Maelbres- 644
salli et Maelansagii, et cœdes Flanni-Enagiensis. Mochua Antrimensis in Christo quievit.

K. *i.* Mors Foradhrani filii Beci, filii 645

(‡) "xii regni sui." ib.

(39) Chronicon Saxon ad ann. C. 625 hæc habet—" Hic Cyclus Dionysii, v Decennovenalibus constans, hoc " est xcv annis, sumitque exordium a xxx anno Incarnationis Dni, et desinit in anno DC.XXVI." pag. 27.

(40) Hic est annus Annalium Ulton. 642. Anticipant nempe æram C. anno uno.

(41) Annales Ulton. hic aiunt—" hic dubitatur quis regnavit post *Domhnall.* Dicunt alii Historiographi " regnasse 4 Reges," &c. ut in Tigernacho et in Chron. Scot.

A.C.

Cuanach. R. h. m. Uais.—Lochene mc Fingen R. Cruithne m. ²—Cath Gabhra et. Laighnibh fein.

Cuanachi, Regis Uassiorum. Locheneus filius Fingeni Rex Pictorum (Hiberniæ) mortuus est. (42) Prælium Gauranum inter Lagenienses ipsos.

646 K. *ii.* Guin Scanlain mc Becce mc Fiachr. R. Cruithne. Mc. Laisre Ab Benchair *q.ievit. Beda hic nat.* ² *H. te p.e Martin' Papa floruit.*

K. *ii.* Cædes Scanlani filii Becci, filii Fiachrai, Regis Pictorum. (43) Lasreanus Abbas Benchorensis quievit. (44) Beda hic natus est. (45) Hoc tempore Martinus Papa floruit.

647 K. *iii.* Maelcobha mc Fiachna *jugul* ² R. Ul. la Congal Cendfada mc Dunchadha.—

Cis Congal cendfodo—
in Maelcoba Casail cro—
7 ba cosmail a dath—fri brath rorus do Dunchadh (§)
Bolgluatha R. h. Cendsil. m. ²

K. *iii.* Maelcoba filius Fiachnai jugulatus est, Rex Ulidiæ, manu Congali Capitis longi, filii Donnchadi—

En tributum Congalli Capitis longi—
Solutum Maelcobæ Munimenti sanguinei!
Similis fuit color ejus chlamydi valde coccinei Donaldi.
Bolglutha Rex O'Censelachorum mortuus est.

☞ *Annum* 648 *omittit Tigernach.*

649 K. *vi.* Ragallach mc Uatach Righ Condacht do toitim la Maelbrighde mc Motlachain 7 la Corcoallu—

Ragallach mc Uatach gaeta de muin geileach—

Muireann deich—mor o chich—
Cathal deich modeirech—

K. *vi.* Ragallachus filius Uatachi Rex Connaciæ (46) cecidit, occisus a Maelbrigidiano filio Motlachani et a Corcoalliis

Ragallach filius Uatachi ut Sagitta e spina alba—
Maritimus Dux decem Ducum—
Magnus a lacte Altricis,
Cathaldus Decem Ducum Dux illustris,

(§) Desunt versus isti in Chron. Scot.

(42) Silet de eo Chron. Pict. in Catalogo Regum Pictorum Albaniæ, edito ex Codice Colbertino ab Innesio, et a Pinkertono. Itaque e Pictis Hiberniæ fuisse consendus est.

(43) Nempe Pictorum Hiberniæ, de quibus silet Chron. prædictum.

(44) Alius fuit Lasreanus, sive *Molassus*, Carelli filius, Lechleniensis Abbas et Eps. qui in Hibernia obiit anno 639. Vide supra, pag. 182--3.

(45) Bedam absolvisse tam Epitomen quam Historiam suam, A.D. 731, conveniunt omnes, anno ætatis 59. Natus est ergo anno 672.

(46) Ragallachus fuit Regum Christianorum Connaciæ *nonus*, uti supra pag. 150, not. 81. Vide infra, ann. 651.—Annum 648 omittit Tigernachus, servant Annales Ulton. ubi obitum S. Fursei recte consignant.

A.C.

Nír gréis ánmu do Cáthál cia cen tola
fina flighaib
Ciasa Cáthál cen athair-nir sa ha-
thair cen bigail—
Adaig sin dia bighail atar ailig nect.
.i. a se firu .L. aitairgnigh. *vi.* h airgne
deag. (||)

Non res solita hodie Cathaldo, etsi posset cum beneplacito Magnatum,
Tributa Cathaldi exigere, sine tributo Patris—nec nisi prius soluto tributo Patris.
Ideo Deus ei retribuit, catervam concedens fortium Athletarum—
Cum suis 56 herois, sex heroes et decem.

Cath Cairn Conaill *i die Penteco. ubi* da Cuánce *cecidert* .i. Cuán mc Amalgaid mc Enda R. Mumhan 7 Cuán mc Conaill .R. h. Fighente 7 Tolamhnach R. h. Liatháin 7 Guaire fugit 7 Diarmaid mc Aedha Sláine *vict' erat.* Iredh iarom do luid Diarmuid don Cath sin .i. tria Cluain-mc-nois doronsead Samadh Ciarain etla fri Dia fair cotirsadh slán dia n-inchaib a corairgheacht som—Iarsodh in Righ iarom ro idhbair toimnere .i. a foglaibh ferainn, .i. Liath manchain indiu a ainm, fod fo altoir do Dia, 7 do b.t teora tristle for Righ Midhi, dia caithedh cidh neach dia muindtir, digh nus and. con idh de sin do reatair Diarmuid a adnacol a Cluain-mc-n.

Prælium Aggeris sacri Conalliorum, in die Pentecostes, ubi duo Cuani ceciderunt, i. e. Cuanus filius Amalgadii, filii Eudei, Regis Momoniæ, et Cuanus filius Conalli, Rex O'Figenteorum, et Tolamnachus Rex O'Liathanorum, et Guareus fugit, et Diarmitius filius Aodhi Slanensis victor erat. Inde postea profectus est Diarmitius, a prælio isto, Cluanmacnosiam, obtuleruntque congregationes Monachorum Ciarani oblationes Deo pro eo, ut evaderet salvus e rebus adversis. Rediens Rex postea, obtulit eis Tuam-n-Erc, cum suis prædiis, i. e. Liath-Mantan vocatur hodie, cespitem ponentes supra Altare, oblationem Deo et Ciarano; et promulgatæ sunt tres maledictiones contra Regem Midiæ, interdicentes alicui gentis suæ, ne quid contra facerent ibi; et præterea ordinavit Diarmitius ut ibi sepeliri eam curarent.

Q.ies Fursu *i P.na.* (¶) Moceaemog Leithmoir *m.* ?

Quies S. Fursei in Perona. (47) Mocaemogus Lethmorensis mortuus est.

(||) Desunt versus isti in Chron. Scot. (¶) "Secundum alios." ib.

(47) Fursei egressum ex Hibernia in Britanniam refert Usser. ad ann. 637, et Monasterium Cnobheresburgense in Com. Suffolciense ab eo conditum ait anno 639. Egressum ex Anglia in Galliam refert ad ann. 640, et de anno ejus obituali silens, fratrem ejus Foillanum in Galliam pervenisse inquit, regnante Sigeberto. Accepta Episcopali ordinatione Romæ, a Martino Papa, in Gallia, S. Gertrudis virginis dono, Monasterium *Fossense* super Bervennam fluvium fundavit anno C. 648, ut in Chron. Sigeberti ad ann. istum. Tigernachus obitum ejus refert recte ad ann. 649, vel ut infra 654. Vide plura in Rer. Hib. t. 1. Indicibus Voce Furseus.

A.C.

650 K. i. Cath Ossu fri Pante i ; *Panta c xxx Regib' ceci.* Cath Duin Cremthandain i. ; *cec. Aeng'* mc Domhnaill mc Aedha. *Filius* Mailcoba *victor erat* .i. Cell. cael (*) Bass Catasaigh mc Domhnaill Bricc. Bass Cronain Maighe bile 7 Mocelloc mc Glaschaill.

K. i. Prælium Oswii contra Pendam, in quo Penda cum xxx Regibus cecidit. Prælium Munimenti Crimthani, in quo cecidit Ængusius filius Donaldi, filii Aedi. Filius Maelcobæ victor erat, i. e. Ceallachus gracilis. Obitus Cathasagi filii Donaldi Maculati. Obitus Cronani Monasterii Magh-bilensis, et Mocelloci filii Glaschalli.

651 K. *vi.* *Q.ies* Aedain Esp. Saxan. Guin da mc Blathmic mc Aedha Slaine do Laing, i Molind Maelodrain .i. Donnchadh 7 Conaill. (†) Guin Ossre mc Osseirg la Malelodram.

A Muilind cia ro melt mor do thuirind
Ni ro comelt s. ser suind (‡) aro melt s. h Cerbuill—
An g. n milis in muilind ni corca s. is derg tuirind (§)
Is di fogla in cruinn m. air fod, a muilind Maelodraind. (‖)

K. *vi.* Quies Aedani Episcopi Saxonum. (48) Jugulatio duorum filiorum Blathmachi, filii Aedhi Slanensis, a Lageniensibus, in Molendino Maelodrani, id est, Mors Donchadi et Conalli. Cædes Osrii filii Oswii per Maelodranum. (49)

O Molendine quale triturasti immaturum triticum!
Non sit trituratum aliquid in æternum—ubi triturati sunt filii O'Cerbhalii. (50)
Frumentum quod trituravit Molendinum, non avena, sed triticum sanguineum,
Sis maledicta in sæcula æterna o Mola Maelodrani.

(*) "Filii Maelcoba victores erant .i. *C.all-Cael 7 Ceallach.*" Ibid.

(†) Vide Catalogum nostrum Regum Hiberniæ, in Rer. Hib. t. 1, et Waræum de Antiq. Hib. ed. 2da. pag. 23.—Conallum a Diarmitio 2do. filio Aidi-Slanensis, occisum, et Ceallachum apud *Brugh-na Boinne* mortuum, consentiunt fere omnes. Ceallachi mortem ante Conalli necem ponunt Flannus, et Moduda.

(‡) "*for Serbaind,*" Chron Scot.

(§) "*is derg tarenn.*" Ibid.

(‖) "*Is di fogla an Cruinn mar f.do Muil. Maelodran.*" Ibid.—In versibus antiquis a Tigernacho servatis, difficile est sensum cruere, non modo propter vetustatem Idiomatis, sed præcipue quia contextum non habemus, cujus ope excerpta, nimium brevia, ex Auctoris scopo, plenius et melius indagari possent.

(48) Vide Annal. Ult. et IV Mag. cum notis ad hunc ann. ex quibus constat Aidanum Lindisfarnensem Epm. prid. Kal. Sept. obiisse anno 651, et quidem Lindisfarniæ, ut in Bedæ Hist. l. 3, c. 17, et 26, ubi et sepultus est. Consentit Chron. Saxon.—eodem anno quo Rex Oswinus Clito.

(49) Tacet de his Chron. Saxon. ad hunc ann. Sed ad ann. 651 inquit—"Hoc anno Oswinus Rex fuit interfectus, xiii Kal. Sept. et abhinc circiter xii diebus, Aidanus Eps. decessit, secundo Kal. Sept."

(50) Ita in Sacris literis—"Montes Gelboe nec ros nec pluvia descendat super vos, ubi ceciderunt fortes Israel."

[MS. Fol. 10, b. 1.] A. C.

K. *Obitus* Seghine Ab Iae .i. *filii* Fiachna. *Quies* Aedha Iogha Ab. Cluanamenois. do Gailengaib in *Choraind do .i. Camain. Dormitacio Manchene* Ab. Menedrochaidh. Imairec catha chuile Corain i : *cec.* Cuilene mc Forannain R. h. Failghe Maeldeth 7 Onchu *victores erant.* Cu gamne mc Suibne *m. e.—Vitalian' Papa h. te.re floruit.* Caimin Indsi Cealtra *m. e.*

K. Obitus Segieni Abbatis Iae. i. e. filii Fiachnai. (51) Quies Aedhi debilis, Abbatis Cluanæ-mc-Nois. De Galengiis Coraniæ fuit is, id est Camaniorum. Obitus Manchenii Abbatis Monasterii parvi pontis. Prælium recessus Coraniæ, in quo cecidit Culenius filius Forannani, Rex Falgiorum, Maeldeth et Oncu victores erant. Cugamneus filius Subnei mortuus est.—Vitalianus Papa hoc tempore floruit. Camineus (Abbas) Monasterii Insulæ Celtræ mortuus est. 652

K. Bass Ferich mc Totalain. Ectolairg mc Foith *Regis Pictorum.*—Ulltan mc h. Conchobhair 7 Findchu O Brigabun *q.*—Dachua Ab Ferna—Bass Conaill Coir.—Cath airtir Seola la Condro i : *ceci.* Marcan mc Tomain R. h. Maine. Cendfaeladh mc Colgan 7 Maenach mc Baithin R. h. m Briuin Breifne *victores erant.* Maeldoid mc Suibne R. M. *m. e.* (‖)

K. Mors Ferichi filii Totalani. Ectolargius filius Fothi Regis Pictorum, (52) Ultanus de familia O'Conor, et Fincha O'Brigabun quieverunt. Dachua Abbas Fernensis . . . . (obiit.) Obitus Conalli mansueti. Prælium Seolæ Orientalis inter Connacienses, in quo cecidit Marcanus filius Tomani, Rex Hi Maniæ. Cenfaeladius filius Colgani, et Maenachus filius Baitini, Rex O'Briuniorum Brefneensium, victores erant—Maeldodius filius Subnei Rex Midiæ mortuus est. 653

K. Colman Eps. mc h. Telldub, 7 Ossine fota, da Ab. Cluana h Iraird *obierunt.*—Gum Fergusa mc Domhnaill 7 Fergusa mc Ragallaich, 7 Aedha beatra mc Cumain la uibh Fiachrach

K. Colmanus Episcopus O'Telldubiorum, et Osenius longus, duo Abbates Cluanirardenses obierunt.—Cædes Fergusii filii Donaldi, et Fergusii filii Ragallachi, et Aedhi . . . . filii Cumani per O' 654

(‖) Desunt in MS. Bodleiano literæ *m. e.* extant in Chron. Scot.

(51) Nempe *quarti* Abbatis a Columba, ut supra, pag. 185, n. 17, et infra ann. 657.

(52) Hic, procul dubio, erat Talorius IV, Rex Pictorum Albaniæ, qui, juxta Chron. Pictor. regnavit annis 12, ab anno 646. Errat Pinkertonus qui ait Kennethum I Lutrini filium, Pictorum Regem, memorari a Tigernacho ad annum 618. Memoratur in Codice Hibernico Nennii, cujus excerpta edidit Gratianus Lucius, ubi regnasse dicitur annis xix. De Regibus Pictorum vide infra ann. 657.

(53) Haud immemor familiæ propriæ fuit Tigernachus, qui de hi Briuniorum gente, i. e. de O'Conorum familia se ortum testatur. Continuator ejus ad ann. 1088, ut supra, in Cod. Descr. p. 1, n. 1.—De Ultano, vide Rer. Hib. t. 1. Indices voce *Ultan*, Annal. Ult. pag. 53, ad ann. 656, et Annal. IV Mag. ad eundem ann.

A.C

Aidhne. Diarmait 7 Blathmaic da mic Aedha Slaine da Ri Temrach. (¶) Cath Srátha Ethairt re Tolartach mic Anfraith, (*) R. Cruithne. i torchair Dunchadh mic Conaing 7 Congal mic Ronain. Aed Roin mic Mailcobha *m.* ² Fursu *in Paruina pausavit* i Frangcaibh.

Athair Fursu rád glan gle—Lochin do Dala-raidhe—Iss ra mathair den mic Gelges .i. Righ Connachta. (†)

Fiachrachos Adneenses. Diarmitius et Blathmacus, duo filii Aedhi Slanensis, duo Reges fuere Temoriæ. Prælium paludosi Campi Srath-Edart, gestum cum Tolartacho filio Aufrathi Rege Pictorumum (54) in quo occisi sunt Donchadus filius Conangi, et Congulus filius Ronani, (55) Aodhus Hirsutus filius Maelcobæ mortuus est. Furseus in Perona obiit, apud Francos.

Pater Fursei ortu clarus, illustris—Lochina e Dalaradiis fuit mater filii candidi ut olor, filia Regis Connaciæ. (56)

☞ *Annum* 655 *omittit Tigernach.*

656 K. Cath Flescaidh *xi. cec.* Cumuscach mic Aill. R. h. Cremthain i. ꝗ Crunnmaell *m.* Suibne R. Ceneoil Eogain *victor erat.*—Cath Pante *Regis Saxon i.* ꝗ *ipse c xxx Regib' ceci.* Ossu *victor fuit.* (‡) Bass Crunmael Erbuilg mic Ronain R. Laing desgabair.—Bass Aithcen Tirdaglass 7 Cailcene o Lothra.—Dunchadh mic Aeda Slaine *m.* ²—Laidhgnen mic Colmain R. Connacht (§) *m.* ²

Prælium Flescachense ubi cecidit Cumuscach filius Alildi, Rex O'Crimthanorum, in quo Crunmael filius Subnei, Rex Clientelæ Eogani, victor erat. Prælium Pantæ Regis Saxonum, in quo ipse cum xxx Regibus, (i. e. Thanis) cecidit. Oswius victor fuit. (57) Mors Crunmalii custodis Pharetræ filii Ronani, Regis Lageniæ Australis. Obitus Athcenii Tirdaglassensis Monasterii, et Calcenii Lothrensis. Dunchadus filius Aedhi Slanensis mortuus est. Ladgnenus filius Colmani Rex Connaciæ mortuus est. (58)

(¶) Desunt hæc de Diarmitio et Blathmaco in Chron. Scot.
(*) "*Tolorcan mc Ainfith.*" Chron. Scot.
(†) Hæc de Furseo desunt in Chron. Scot.
(‡) Hæc de Regibus Saxon. desunt ib.
(§) In Chron. Scot.—"*Laignen mc Colgain R. Connachta* mortuus est."

(54) Talorcanus I, Rex Pictorum, filius Enfret, anno 658, regnavit ann. quatuor" Ita Chron. Pict. Vide infra ann. 653.

(55) Hæc et de prælio *Srath-edart*, habent Annal. Ult. ad ann. 653, æræ Com. 654. De regibus Connaciæ. Vide infra, not. 58.

(56) Vide not. ad ann. 646, supra, et Rer. Hib. t. 1. Indicibus voce *Furseus.*

(57) Chron. Saxon. ad ann. 655, ait "Hoc anno Penda periit in Winwid felda, et xxx e prole Regia Duces, "quorum quidem erant aliqui Reges." Eadem habent, cum Tigernacho consentientes, ad ann. æræ C. 653, Beda, Florent. Thorn. Westmon. Alii tamen, cum Gibsono et Usserio, eadem referunt ad 655. Annal. Ulton. ad ann. 655, æræ C. 656.

(58) Ragallachi Successor fuit *Guarius-Adneus*, qui proinde fuit Regum Christianorum Connaciæ decimus, ut supra in nota ad ann. 646. Ladgnenum mortuum hoc anno 656, memorat Chron. Scot.

K. *Q.ies* Ulltain mc h. Concobhair hi *ii. n. Septimpr.* *Q.ies* Suibne mc Cuirthire Abb. Iea. Cath Delend i. ꝗ i *fect.* ē Maelded mc Conaing.—Bas Tolarcain mc Ainfrith R. Cruithne.—*Q.ies* Conainge Cille Slebe.

K. Bass Cellaigh mc Mailecaba isin Brug.—Mors Cellaig mc Sarain Abb Othna moire. Mochua mc Lonain *q.*

K. Dima dub Esp. Conere 7 Cumine Esp. n Aendroma 7 Sillan Esp. Daimhindse, 7 Dunchad mc Aeda Slaine *mortui s.t.*—(‖) Guin Eredoit mc Sechnusaigh 7 Conchind mc Laidhgnen.—Flodibert *Rex Frangcor obit.*

K. *Obitus* Finain mc Rimeda Esp. Colman Glindidalocha *obit* 7 Daniel Esp. Cindgaradh. Bas Each. bach mc Blaithmic mc Aedha Slaine. (¶) Conall Crandamna m. ē Eoganan mc Tuatha-

A. C.

K. Quies Ultani O'Conor 11 Non. Septemb. (59) Quies Subnei filii Cuthrei Abbatis Hiiensis. (60) Prælium Delendense in quo interfectus est Maelded filius Conangi. Mors Tolarcani filii Anfrithi Regis Pictorum. (61) Quies Conangi de Cill-Sleibhe. 657

Mors Cellagii filii Maelcobhæ in Arce Regio *Brug.* Mors Cellagii filii Sarani Abbatis Othnæ Magnæ. Mochua filius Lonani quievit. 658

K. Dima niger Eps Conderensis, et Cumineus Eps Antrimensis, et Sillanus Ep.s Damhinisensis, et Dunchadus filius Aedhi Slanensis, mortui sunt. Cædes Eredoti filii Sechnusagii, et Conchini filii Ladgneni.—Flodibertus Rex Francorum obit.— 659

K. Obitus Finani filii Rimedi Episcopi. Colmanus Glindalochensis obit, et Daniel Ep.s Cingaradensis. Obitus Eochodii filii Blathmachi, filii Aedhi Slanensis. Conallus Crandamhna mortuus est. Eoga- 660

(‖) Hæc leguntur corrupta in Chron. Scot. ad eundem annum "*Dima duph* Eps *C. nere n Aendroma 7 Sillan* "Eps *C. nere Daiminnsi*," &c.

(¶) Chron. prædictum hæc habet post *Slains* "*Guin Faelain Ri Osraighe do Laighnibh.*"

(59) De eadem O'Conorum familia orti erant Ultanus is, et Tigernachus ipse, nempe de familia Regia Connaciæ. Vide supra, pag. 1, not. 1, Descr. Cod.

(60) Segienus *quartus* fuit a Columba. Successit ei *quintus* Subneus. Hæc referunt Annal. Ult. ad ann. 651, qui est æræ c. 652. Obiit Columba anno 596, vel 597. Successit ei *Baitheneus*, defunctus anno 598, deinde *Fergnaus* annis 25 ad annum 623, quartus *Segienus* annis 29 ad ann. hunc 652. Segienum memorant Columbanus Ep. xi, in Sylloge, Adamn. l. 1, c. 3, l. 2, c. 4, Bed. l. 3, c. 5.

(61) Erat is Rex Pictorum Albaniæ, ut in Chron. Pict. Memoratur etiam in vetere Hibernica versione Nennii, apud Gratianum Lucium, pag. 93–4. "In Hibernica Nennii versione penes me, Catalogus est Regum "Pictorum, cujus partem hic exhibeo, ut Lectori constet, vel diversos ejusdem nominis Reges Pictis et Scotis "Imperasse, vel, quod ego contendo, Scotos Pictorum Reges sibi arrogasse. *Brudius* filius Maelchon, cujus "nono Regni, S. Columbam in Britanniam venisse Beda scribit, regnavit annis xxx. *Garnad* filius Domhnach, "ii, *Neckan* nepos Verp annis xx, Kenethus filius Luthrin xix, *Garnad* filius Vaid vii.—Brudeus filius Vaid v.— "*Tolorc* frater eorum xii.—*Talorcan* filius Enfret iv."—Hic est Talorcan de quo supra agit Tigernachus.

A.C.

lain (*) *m.* ÷ Guin Faelain Righ Osraighi do Laing. Aill. m. Dunch. m. Aeda slaine m. e. Maedocc Ferna *q.t.*

nanus filius Tuathalani mortuus est. Cædes Faelcui Regis Ossoriæ per Lagenienses. Alildus fil. Dunchadi fil. Aedi Slane quievit Maedocus Fernensis Eps obiit. (62)

661 K. Tomene Abb. Esp. Airdamacha *q.* Laidhgnen mc Baith ban daigh *q.*—Conaing h. Daint Ab. Imleich Ibair *q.*—Cumine Abbas *ad Hibernia, venit.* Mogoroc mc ua Lama. *q.* *Q.ies* Cumene fota *s.alicos.*

K. Tomene Abbas Episcopus Ardmachanus quievit. Ladgnenus filius Bathi Albi-faciei quievit. Conangius O'Daint Abbas Monasterii Imlecensis S. Ibari, quievit. Cumineus Abbas ad Hiberniam venit. Mogopus filius O'Lamai, quievit. Quies Cuminei Alti, juxta aliquos.

662 K. Cumine fota *lxxii an.o ætatis suæ m.* ÷ .·. Saran h. Cridan *q.* Maelduin mc Aeda Bendain *m.* ÷—Cath Oghamain oc Cind-Corbadan *ui. cec.t.* Conaing mc Congalaice mc Aedha Slaine, 7 Ultan mc Ernine Ri. Cianacta 7 Cendfaelad mc Gerrtidhe Ri. Arda-Cianacta, i ꝙ *bello* Blathmic mc Aedha Slaine *vict* ÷ (†) *a sociis* (‡) Diarmata mc Aedha Slaine, *q. d.ntur* Onchu mc Sarain, 7 Maelmilcon, 7 Cathasach mc Ernine, *in* ꝙ *bello* Faelchu mc Maelhumai *ceci.*—Maenach mc Fingine Ri Mum. *m.e.*—*Hic finis Regni* Blathmaic *ut al. d.nt,* 7

K. Cumineus Altus anno ætatis lxxii mortuus est. (63) Saranus O'Cridan quievit. Maelduinus filius Aedi Bendani mortuus est. Prælium Ogamani apud Cincorbadan, ubi ceciderunt Conangius filius Congalagi filii Aedhi Slanensis, et Ultanus filius Erninei, Rex Cianachtæ, et Cenfaelad filius Gertridei Rex Ard-Cianachtæ, in quo bello Blathmac filius Aedhi Slanensis victus est a sociis Diarmitii, filii Aedi Slanensis, qui dicuntur Onchu filius Sarani, Iurmua, et Maelmilcon, et Cathasach filius Erneni, in quo bello Faelchu filius Maelumæ cecidit.—

(*) Item hæc post *Tuathalain* "*mc Oill. mc Duncha, mc Aedha Slaine.*"

(†) Item hæc post victus est "*a sociis Diarmata m. Aedha Slaine* q. d.ntur *Onchu,*" &c.

(‡) Textum in Codice Bodleiano hic corruptum, restituimus ex Codice MS. Dublin cui titulus "Chron. Scot." qui nihil aliud est quam Tigernachi compendium propriis verbis ubique fere servatis.

(62) Obiit Maidocus in anno æræ com. 632, Primord. p. 965. 966, et 1160. Eum memorat Giraldus in Topogr. Hib. Dist. 2, c. 47, et in vita Davidis, itemque auctor vetus Vitæ Molue, editæ a Flemingo, cum vita et operibus Columbani. Brandubius Rex Lageniæ, post cæsum in Dunbolgano prælio Ædum Anmirei filium, Hiberniæ Regem, Arcem suam Fernensem in sedem Archiepiscopalem contulisse dicitur in Vita ista. Itaque ut ab urbe Slebhtensi ad *Fernensem*, ita postea a Fernensi ad *Kildarensem*, indeque ad Dubliniensem translata fuisse videatur. Primord. p. 965.

(63) Cumineus *Altus*, filius *Fiachnài*, Occidentalis Momoniæ Regis, obiit anno 662, Annal. Ult. Alius fuit *Albus*, *sextus* Abbas Hiiensis, qui obiit anno æræ C. 669, cui Failbeus successit annis x, *septimus* a Columba.—*Quintus* fuit Subnæus filius Curthrii, qui Hionam rexit annis 5, ab anno 652 ad 657. Hujus meminit Adamn. in Vita Columbæ, l. 1, c. 3, l. 2, c. 4. Vitam Columbæ a Cuminio scriptam edidit Mabillon. in Actis Bened. Alius fuit *Camineus* de *Inis-Keltair*, qui obiit anno 653, cujus Psalterium suo tempore extans memorat Usser. pag. 972, ubi inquit se partem Codicis vidisse.

initium regni Diarmata, Maelfuaid mc Ernaine Ri Cianachta *jug.* 2—Scandun Ab. Lugbadh *q.* Maelduin mc Furadhrain, Ri Durlais, m. 2 Colman Cloccach *q.* Colman hi Clusaig *qu.*—*Synodus C. Politana in Nicen* .... Becc mc Fergusa *q.*

Maenach filius Fingini Rex Momoniæ mortuus est.—Hic finis Regni Blathmachi, ut alii dicunt, et initium Regni Diarmitii, (64)—Maelfuadius filius Ernani, Rex Cianachtæ, jugulatus est. Scandan Abbas Lugbadensis quievit.—Maelduinus filius Furadrani, Rex Durlasensis mortuus est. Conallus Companarum (i.e. Artifex) quievit. Colmanus O'Clusaig quievit. Synodus Constantinopoli facta est .... (quædam nota ex Beda omittuntur.)

Kl. Guaire Aidhne *m.* 2, 7 a adnacol a Cluain-mc-nois. *Jugulatio duor.' filior.* Domhnaill mc Aedha .i. Conall 7 Colgo, oc erpchena. (§) Mors Gartnaith mc Domhnaill Righ Cruithneach, 7 Domhnaill mc Tuathalain 7 Tuathal mc Morgainn.—*Q.ies* Segain mc h. Cuind Abadh Bendchair; 7 Tuenoc mc Findlain Abbad Ferna indeaireag, 7 Dimnai, *duo Episcopi q.ieverunt.* Cendfaeladh mc Colgo Ri. Condr. (‖)

K. Guarcus Adneus (Rex Connaciæ) mortuus est, et sepultus apud Cluan-mc-nois. Jugulatio duorum filiorum Aodhi, i.e. Conalli et Colchui, apud Erchiod. Mors Gartnathi filii Donaldi Regis Pictorum, (65) et Donaldi filii Tuathalani, et Tuathalii filii Morgani.—Quies Sagani filii O'Conni, Abbatis Benchorensis, et Tuenocus filius Findlani, Abbas Fernensis, Eleemosinarius, et Dimnaus, duo Episcopi, quieverunt. Cendfaeladius filius Colchui Rex Connaciæ. (66) 663

Kl. *Tenebre* i Callain Mai *i hora nona,* 7 *i eadem estate Celum ardere visu.* 2—*Mortalitas Magna in Hiberniam pervenit* hi Kallaind Auguist .i.

Kl. Tenebræ in Kal. Maiis, in hora ix, et in eadem æstate cœlum ardere visum est. Mortalitas magna in Hiberniam pervenit in ipsis Kal. Augusti, i.e. in Campo

(§) "*O ceruccim.*" Chron. Scot. (‖) Desunt hæc de Cenfacladio in Chron. Scot.

(64) Vide Catalogum nostrum Regum Christianorum Hiberniæ in Rer. Hib. t. 1, ubi et series Regum, et nomina, et tempora diligentissime enarrantur.

(65) Hic est *Gartnaius*, Donaldi filius, VI Rex Pictorum. Chron. Pict. Regnavit annis 6½ ib. i.e. ad ann. hunc æræ C. 663. Ejus prædecessor fuit Talorganus I qui regnavit annis 4. Vide supra, pag. 201, n. 61.

(66) Itaque Guario successit Cenfaelad. De Guarii obitu, vide IV Mag. ad ann. 662. Nullum Connaciæ Regem nominant IV Mag. a morte *Uatachi* anno 597, usque ad ann. 617, quo Ragallachum memorant nonum, et Guarium decimum Christianum. Guarii obitum referunt ad ann. 662, Ragallachi prædecessoris ad ann. 645. Guario successit *Cenfaelad* x, uti supra in textu. Vide tamen supra annum 656, n. 58.

A. C.

1 Muꝛ ꝫ Ichd ıllainꝫ.—*Mors* Keꝛnaꝫ Sotail *filii* Diaꝛmada mc Aedha Slaine | Ithæ, in Lagenia. (67) Obitus Cernagii-Sotail, filii Diarmitii, filii Aedhi Slanensis,

664

(67) Hic est procul dubio annus æræ Com. 664, quo Eclipsis Solis maxima facta est Kal. Maii, et pestilentia exarsit, quæ depopulata prius Australi Britannia, Nordanhumbrorum provinciam corripuit, et inde in Hiberniam pervenit in Augusto. Ictericiam fuisse scribit Auctor vetus vitæ Giraldi Saxonis. Hibernice *buidhe Conaill* dictam, eaque tot in Hibernia extinctos fuisse ait, ut tertia pars populi tantum remaneret. Beda eam memorat, l. 3, c. 27, anno 664. Item. Petav. in Doctr. temp. l. 8, p. 355.—Sed quamvis vox *buidhe* flavum significat, vox *Conail* non *Ictericiam* exprimit, sed scabiem.—Flavum illam pestem pluribus describit Auctor vetus Vitæ Theliai apud Galfridum Monum. l. 12. c. 3, et in Tinmathense, et Capgrano, et Vita Oudœci in Regesto Landavense, Primord. p. 76. Giraldus item in Itin. Cambr. inquit, l 2, c. 2. "Tempore Samsonis Dolensis, "ingruente per Cambriam peste quadam, qua catervatim plebs occubuit, quam flavam pestem vocabant, quam "et Physici *Ictericiam* dicunt passionem."—Auctor Vitæ Theliai inquit, pestis istius metu desertam fere patriam, quosdam in Hiberniam perrexisse, plures vero, Duce Theliao Landavensi Episcopo, sororis Davidis Menevensis filio, ad Armoricas gentes concessisse, sub spirituali Samsonis regimine tum constitutas.

Thelians ipse Pestem Ictericiam in patria sævientem fugiens anno 588, ad Regem Cornubiæ Gerennium, qui Constantino successit, divertisse legitur ibidem, regnante in Cambria Malgone, sed hæc non conveniunt cum anno 664.—Adamnanus in C. 46, i. e. ult. o libri 2, ait "De mortalitate quæ, nostris temporibus, terrarum "orbem *bis*, ex parte vastaverat majore. Nam ut de cæteris taceam latioribus Europæ regionibus, hoc est "Italia, et ipsa Romana civitate, et Cisalpinis Galliarum Provinciis, Hispanis quoque, Piræneæi montis interjectu "disterminatis, Oceani Insulæ per totum, videlicet Scotia et Britannia *binis* vicibus, vastatæ sunt dira pesti- "lentia, exceptis duobus populis, hoc est Pictorum plebe, et Scotorum Britanniæ, inter quos utrosque Dorsi "montes Britannici, disterminі. Et quamvis utrorumque populorum non desunt grandia peccata, quibus "plerumque ad iracundiam æternus provocatur Judex, utrisque tamen huc usque patienter ferens, ipse "pepercit. Cui alio itaque hæc tribuitur gratia a Deo conlata, nisi S. Columbæ, cujus Monasteria, intra utro- "rumque populorum terminos fundata, ab utrisque usque ad præsens tempus, valde sunt honorificata, &c.

"Nos vero Deo agimus crebras grates, qui nos, et in his nostris Insulis, orante pro nobis nostro venerabili "Patrono, a mortalitatum invasionibus defendit, et in Saxonia Regem Aldfridum visitantes amicum, adhuc non "cessante pestilentia, et multos hinc inde vicos devastante, ita tamen nos Dominus et in prima, post bellum "Egfridi, visitatione, et in secunda, interjectis duobus annis, in tali mortalitatis medio deambulantes, periculo "liberavit, ut ne unus etiam de nostris Comitibus moreretur, nec aliquis ex eis aliquo molestaretur morbo."

Jam vero Adamnanus bis Legatus missus est ab Hibernis in Angliam, primo ad Egfridum, 2 ad Aldfridum ejus fratrem et successorem.—Causa primæ fuit, quod Egfridus Hiberniam invaserit, et Midiæ campum Temorensem spoliaverit, sine ulla causa, ut in IV Magistror. Annal. ad ann. 683 et 684, consentientibus Florentio Wigorn. ad ann. 684, itemque Matthæo Westmon. ad eundem ann. et Beda Hist. l. 4, c. 26.—Causa ergo restitutionis postulandæ, Adamnanus missus est prima vice Legatus ad Egfridum, uti narrant IV Mag. ad ann. 684, ubi et pestilentiam illam tribus annis durasse affirmant.—De 2da Adamnani Legatione ad Alfridum Regem, qui Egfrido mortuo anno 685 successit, plura habet Beda, l. 5, c 16, ad ann. 687.

Denique, Mortalitates hactenus in his Annalibus memoratæ, sunt, Mortalitas dicta *Blefed*, ad ann. 541. Mortalitas Magna quæ vocatur "*an buidhe Conaill*, ad ann. 549–50, et 551. Pestis quæ vocatur *Samtrusch* ad ann. 554. Hanc ultimam nonnulli confundunt cum illa, cujus meminit Adamnanus in Cap. ult. l. 2, quæ regnantibus Egfrido et Aldfrido Britanniam vastavit, ab anno 683 ad 688.—De hac dicta *buidhe Conaill* loqui videtur l 2, c 4, ubi "*vivente Columba* inquit, erupisse Mortalitatem, quæ gravia et purulenta humanis in corporibus, "et in pecorum uberibus nasci facit *ulcera*."

In antiqua vita Fursei, edita a Belfortio, et postea a Colgano, ad xvi Jan. hæc leguntur, c. 23—"fame et "mortalitate genus humanum esse vexandum, quod jam signo Solis, cum radios suos, *anno præterito*, abscond- "isset, in modum Lunæ splendentis significatum est."

De mortalitate anni 664 et de Eclipsi agit Beda, l. 1, c. 27, ubi inquit—"Hæc autem plaga Hiberniam "quoque insulam pari clade premabat." Confer notas nostras ad ann. 664, Annal. Ult. et Annal. IV Mag. et Chron. Saxon. ad ann. 664.

A. C. 664
7 terræ motus in Britannia, 7 Comgan mc Cuthaende 7 Berach *Abas* Bendchair . . . Baedan mc u Cormaic Ab. Cluana *m. n. obiit. In Campo* Ith *i* Fochairt, *exarsit mortalitas primo in Hibernia. a morte Patricii cc.iii.* (¶) *Prima mortalitas, x.xii.* . . .

Kl. *Mortalitas magna* (*) Diarmaid mc Aedha Slaine 7 Blathmac da Ri Er. 7 Maelbresail mc Maeleduin *mortui sunt.* Ulltan mc hi Cunga Ab Cluana h Iraird, . . .

Dormitatio Feichine Fabair (†) Fingen 7 Cugen mathair mc Cathail Ri Mumhan m.—Colga mc Failbe Flaind Ri Mumhan an. Blathmac Ri Tebtha, Aengus Ul. 7 Manchan leith Eps. *Abbatesque Regesque innumerabiles mortui fuerant.*—Colman mc Fualascaig *de* Corcomogha aen bl. Ab Cluana-mc-nois, (‡) Cumaine do Gregraige locha Teched Ab. Cluanamacnois *dormier.t.* Sechnusach [*MS. Fol.* 11, *col.* 1.] mc Blaithmic *regnare incipit.*

et Terræ motus in Britannia, et Comganus filius Cuthaendi, et Berachus Abbas Benchorensis . . . (obierunt.)—Baedanus filius O'Cormaci Abbas Cluanensis obiit. In campo Ithæ in regione Fochart, exarsit mortalitas primo in Hibernia. A morte Patricii anno cc.iii, prima mortalitas x.xii. (. . . quædam desunt.)

Kl. Mortalitas magna, Diarmitius filius Aedhi Slanensis, et Blathmacus, duo Reges Hiberniæ, et Maelbresal filius Maeleduni, mortui sunt. Ultanus filius O'Congai, Abbas Cluan-Irardensis quievit. Dormitatio Fechini Fobarensis. (68) Finginius, et Cu-gen mathuir filius Cathaldi, Rex Momoniæ, moriuntur. Colga filius Flanni Rex Momoniæ anno uno. Blathmacus Rex Teffiæ, Ængusius Uladensis, et Manchenias Lethensis Episcopus, Abbatesque, Regesque innumerabiles mortui sunt. Colmanus filius Fualascagi de Curcomoganno anno Abbas Cluan-mac-noisensis, Cumianus de clientela Gregragiorum Lacus *Techet,* (nunc *Loch-ui-Gadhra*) Abbas Cluanmacnoisensis, dormierunt—Sechnusachus filius Blathmachi regnare incipit. 665

(¶) "A morte Pricii post mortalitatem cexii."
(*) Kl. "Mortalitas magna in Hiberniæ .i. *in buidhe Conail.*"
(†) "*7 Eredain m. Egna, 7 Ronain mc B.aigh 7 Maeldoid mc Fingin 7 Cronain mc Silni.*" Chron. Scot.
(‡) "*aen bl.* t. bus dieb. tant. tenuit P.a.tu." i. e. uno anno, tribus dieb. tantum, tenuit Primatum.

(68) S. Fechini vitam ab Augustino Magriadan scriptam, qui obiit anno 1405, edidit Colganus. Aliam etiam edidit ex tribus antiquioribus Hibernicis a seipso compilatam, quæ in nonnullis parum sibi cohæret.

Fechini Monasterium, Latine Favoriam, Hibernice *Baille-leabhuir,* quasi *Kiriath-sepher,* aut Urbem-Librorum dixeris, appellatum invenio. Primord. p. 966, Josue xv, 15. Judith i, 11.

Eodem anno Mortalitatis, Christi nempe 665, obiit Aileranus sapiens, cujus ingenii unicum Monumentum reliquum habemus, cui titulus—"*Incipit Typicus ac Tropologicus Genealogiæ Christi intellectus, quem S. Aileranus "Scottorum sapientissimus exposuit.*" Invenitur in Sedulii Junioris Hibernensis Collectaneo in Mattheum, atque editum a Flemingo inter opera Columbani. Vide Annal. Ult. ann. 664, æræ com. 665.

A.C.

666 Kl. *Mors* Ailt Flainn-essa mc Domhnaill mc Aedha mc Ainmireach Ri Cruithne. Maeldun mc Scandail, Ri Ceneoil Cairpr. *obier.t.* Eochaigh Iarlaithe R. Cruithne Midhi. m. e. Dubhinracht mc Dunncha. R. h. m Briuin Ai m. ē (§) Mors Cellaig mc Ugaire. Cath Feirtse it. Ultu 7 Cruithne i. q̄ ceci Cathasach mc Luirchine. Baithine Ab. Benchair q. Faelan mc Colmain R. Laing m. ē.

667 Kl. *Mortalitas i. q. quatuor* Ab. Benchair *periere*. B. ach. c. i. e. Colum, 7 Aedha.

Cath Aine et. Aradho 7 h. Figente *u.* cec. Eogan mc Crundmail. Guin Brain find mc Mailochtraigh i. r. nan Deiri Mumhan.

668 Kl. *Navigatio Colmane Esp. c. reliq.s Scor. ad Insulam Vaccæ albæ, i q̄ fundavit Ecclesiam, 7 Navigatio filior.* Gartnaith *ad Hib.niam c. plebe* Scith. (¶)

Fearghus mc Muccedha mor. ē (*)

Kl. Mors Alildi-Flan-essæ, filii Donaldi, filii Aodhi, filii Anmirei. Maelcach filius Scanlani Rex Pictorum, Maelduinus filius Scandali, Rex clientelæ Carbreorum obierunt. Eochodius Iarlath Rex Pictorum Midensium mortuus est. Dubinreacht filius Donnchadi Rex *O'Briunio um-Ai*, mortuus est. Mors Cellagi filii Ugarii.—Prælium Fertsense inter Ulidios et Pictos, in quo cecidit Cathasach filius Lorchinei—Baitheneus Abbas Benchorensis quievit. Faelanus filius Colmani Rex Lageniæ mortuus est.

Kl. Mortalitas in qua quatuor Abbates Benchorenses periere, Berachus, Cumineus, Columba, et Aedhus.

Prælium Aræ inter Aradios et O'Figentios, ubi cecidit Eoganus filius Crunmalii. Cædes Branii Albi filii Maelochtragi, i. e. Regis Desiorum Momoniæ.

Kl. Navigatio Colmani Episcopi cum reliquis Scotorum, ad Insulam Vaccæ Albæ, in qua fundavit Ecclesiam; (69) et Navigatio filiorum Gartnathi ad Hiberniam cum plebe Scithica. (70)

Fergusius filius Mucedi mortuus est.

(§) "*Hi m Briuin Ai,*" i. e. Planitiei Connaciæ, a fluvio Senano ad Succam, &c. ut infra ad ann. 702.

(‖) "*Feirtse,*" hodie Belfast.

(¶) Anno 664, ut scribunt Usserius et alii, sed ut recte scribit Tigernachus anno 668.

(*) "*M.c.tach Iti Connacht .i. mc Guaire m.*" Chron. Scot.

(69) Discessit e Lindisfarnia Colmanus anno 664, ut scribit Beda. l. 3, c. 26, et rediit in Patriam Hiberniam ex Hiona anno 665. Ibi, Magionense Monasterio condito pro Discipulis Saxonis, qui eum ex Britannia secuti erant, secessit ipse cum Discipulis Hibernis in Insulam Vaccæ Albæ, in mari occidentali anno 668, non anno 665, ut scribunt Usserius et alii.

(70) Intelligendus est, ni fallor, *Gartnathus* VI. Rex Pictorum Albaniæ, quos gentem Scithicam appellat Beda. l. 1, c. 1.—Regnavit Gartnathus is, Domhnaldi filius, ab anno 662 ad 669, annis 6½, ut in Chron. Pict. successitque ei Drostus VI. annis septem, qui fuit pariter Donaldi filius ut ad ann. 672.

Successiones Regum istorum exhibuimus supra, in nota ad annum 657, usque ad Talorcanum filium Anfreti, ex Hibernico Nennio, servato a Gratiano Lucio, pag. 94.—Talorcano isto successisse ait *Garnad fil. Donel* annis 6½, et huic *Drustum*, vel *Drostum*, fratrem ejus, annis septem.

A.C.

Kl. *Obitus* Cumaine ailbe *Abatis* Iea 7 Critan *Abatis* Benchair 7 Mochua mc Chuist. *Mors* Mailfothartaig mc Subhne *Ri nepotum* Tuirtri. Starnan 7 Corindu *ap. Pictones defuncti s.t. Jugulatio* Mailedum *filii* Maenmaigh.

Kl. *Nix fca* 2 *occid. magna* escolt. (†) *Jugulatio* Maeledum *nepotis* Ronain. *Mors* Blaithmic mc Mailcobha, 7 *jugul.* Cuana mc Mailedum mc Cell. (‡) *Venit gens* Gartnait *de Hib.nia. Jugul.* Brain find mc Mailfothartaig. *Mors* Dunchadha *nepotis Ronain.*

Kl. *Mors Ossu* mc Etelbrith *R. Saxan.—Jugul.* Sechnusaigh mc Blaithmic *Regis Temoriæ, initio hiemis—*

Ba srianach ba heachlosach an teach ambith—
Ba himda fingall forslait in taigh ambidh mc Blaithmic. (§)

Dubduin Ri Genail Cairpre *jugul. illu.* Bran find mc Mailochtraigh Ri nan Deise Mumhain m. 2. Maelruba *in Britanniam navigat.*

Kl. Cath Dungaile mc Maeletuile Ri Ceneoil bogaine, Loingseach *victor fuit.* Dungal *ceci.*—Loscadh Airdmacha 7

669 Kl. Obitus Cumeani Albi Abbatis Hionæ, (71) et Critani Abbatis Benchorensis, et Mochuæ filii Chuisti. Mors Maelfothartagi filii Subnei Regis Nepotum Turtrii. Starnanus et Corindus apud Pictos defuncti sunt.—Jugulatio Maeleduni filii Maenmagii.

670 Kl. Nix facta occidit magna armenta. Jugulatio Maelduini Nepotis Ronani. Mors Blathmaci filii Maelcobhæ et jugulatio Cuani, filii Maeleduni filii Ceallachi. Venit gens Gartnathi de Hibernia. Jugulatio Brani Albi filii Moelfothartagi. (72) Mors Dunchadi Nepotis Ronani.

671 Kl. Mors Oswii filii Æthilfrithi Regis Saxonum. (73) Jugulatio Sechnusagi filii Blathmaci Regis Temoriæ, (i. e. Hiberniæ totius) initio hiemis—

Frœnata (legibus) et scutica ordinata fuit domus in qua habitabat Sechnusach—
Insignis erat justitia contra rapinam—
Domus ubi regebat filius Blathmaci.

Dubduinus Rex clientelæ Carbriæ jugulavit illum—Brannus Albus filius Maelochtragi Rex Desiorum Momoniæ mortuus est. Maelruba in Britanniam navigat. (74)

672 Kl. Prælium Dungali filii Maeletuli Regis clientelæ Boganiorum. Longsechus victor fuit, Dungalus cecidit.—

(†) Hæc de nive desunt ib. (‡) "*Cumdai mc Ceall.*" ibid.

(§) In Chron. Scot. versus isti sic leguntur—

"*Ba srianach, ba hechlacs gach—An tech-ambiodh Sechnasach—*
"*Ba imdha fudell f.slait—Isin tech ambiodh mc Blathmaich.*"

(71) Cummineus is *septimus* fuit Abbas Hiiensis, de quo supra ann. 662, n. 63, et infra ad ann. 676, et 692.
(72) Lege hic "juxta aliquos," alioquin repetitio est. Vide supra, ann. 667, et infra, 671.
(73) Oswii obitum refert Chron. Saxon. ad ann. 670, itemque Beda, l. 4, c. 5. Vide infra not. ad ann. 684.
(74) Fundavit is Ecclesiam de Abercrossan, ut infra ad ann. 673.

A. C.

tighi Telle. *Mors* Cumascaigh mic Ronáin. Cennfaeladh mic Blaithmic *regnare incipit*—*Expulsio* Drosto *de regno* 7 *Combustio* Bennchair *Britonum*.

Combustio Ardmachæ, et domus Tellei. Mors Cumuscagi filii Ronani. Cennfaeladius filius Blathmaci regnare incipit.(75) Expulsio Drosti (Regis Pictorum) de regno, (76) et Combustio Bennchoriæ Brittonum.

673 Kl. IIII.DC.LVIII. *Justinianus minor fl.s Constantini x. r.* Guin Domangairt mic Domhnaill Bricc R. Dailriata. *Navigatio* Failbe Ab Iea *in Ib.niam.* Maelruba *fundavit* 7. *l. siam Aporcrosan*—*Combustio* Muighe Luinge.

Kl. Justinianus minor filius Constantini, x annis regnat. (77) Cædes Domangarti filii Donaldi Maculati, Regis Dalriadæ—Navigatio Falbei Abbatis Hiensis in Hiberniam. Maelcoba fundavit Ecclesiam de Abercrossan. Combustio Campi Navium.

674 Kl. Guin Congail cendfota mic Dunchadha, R. Ul. o Becboirche mic Blaithmaic, Fergus mic Lethain Ri Ul.

Kl. Cædes Congali capitis longi filii, Dunnchadi, Regis Ulidiæ, per Bec-borcheum filium Blathmaci, Fergusius filius Lothani Rex Ulidiæ (creatus est.)

H. anno nubes ten uis ac tremula ad sbecie. celestis arcus, iiii vigilia noctis v. f. an. Pasca, ab oriente, in sanguinem versa est.

Hoc anno nubes tenuis et tremula, ad speciem cælestis arcus, quarta vigilia noctis, feria quinta ante Pascha, ab Oriente procedens, in sanguineum colorem versa est. (78)

675 Kl. Cath for Cendfael. mic Blaithmic

Kl. Prælium contra Cenfaeladium,

---

(75) Regnare incæpit *Cennfaelad* Rex Hiberniæ totius, anno 672 æræ com. ut in t. 1, Rer. Hib. p lxxx.

(76) Drostus VI Rex Pictorum Albaniæ, filius Donaldi, regnavit ab anno 669, annis *septem*. Chron. Pict. Vide infra ann. 678, et supra ad ann. 668.

Nennius Hibernice versus, exemplar antiquum, in O'Duvegani Miscellaneis insertum, in Codice MS. dicto Ballimotense, a nonnullis Sliguntino, cujus passim meminit Usserius, et Gratianus Lucius, pag. 74, et 93, Catalogum exhibet Regum Pictorum, supra memoratum pag. 109, n. 52, et in quo, post Talorcanum filium Ænfreti, qui regnavit annis 4, et Gornad, sive *Garnath*, filium Donel, qui regnavit ann. 6½, sequitur *Drostus* filius ejusdem Donel, et frater Garnathi annis 7; huic successit Brudens filius Bili, annis 20.

(77) Justinianus ii, sive Minor, Patri Constantino successit annis x, ab anno 685 ad 695, quo ei successit *Leontius*. Hoc imperante Carthago a Saracenis expugnata est anno 698, ut in Theophilo, Cedreno, Paulo Diacono, l. 9, Zonara. Vide l'Art de Verifier les Dates, t. 1, pag. 417--18.

(78) De similibus Prodigiis vide infra ann. 685, ex Chron. Saxon.—"*Hiberniam sanctis viris plenam fuisse*," scribit ad hunc annum Marianus Scotus, ex quibus *quartum* Sanctorum Hiberniæ ordinem constitui posse, scribit Usserius, pag. 1165--6. Eodem ævo, plurimi Hibernenses, notante Petavio, "Gallias exquisita sanctimonia "decorarunt. *Furseus*, *Foillanus*, *Ultanus*, qui ex Hibernia profecti, Cœnobia condiderunt." Rat. Temp. pag. 306.—In Codice Mariani præclarissimo, cujus supra mentionem fecimus ad ann. 432, Mariani verba ad ann. 674, sic scripta leguntur—"Hibernia Insula Scor. Scis et Mirabilibus perplurimis sublimiter plena habetur."—Hæc verba recte edita video in Primord. p. 736, ubi auctor subjungit—"Ita enim ex Francofurtensi Codice "locum restituit, in suis ad Vitam Kiliani notis, Nicolaus Serarius, quum in Mariani Chronico, quod Florentii

mc Aedha Slaine occigh .h. Maine in dail Cealtru re Find. sa Fleadhach. mc n Dunchadha *victor erat.* Fin. sa Fleghach *regnare incipit.* ***Mors ix*** mc Danel—***Mors filii Pantea.***

Kl. Columban (*lege* Colman,) · ***Esp. Insulæ Vaccæ albæ,*** 7 Finan m. a renam (¶) *pausant.* Coscradh Ailigh fri grend la Find. sa Flegach ***m. Donnch.*** Failbe ***de Hib.nia revertitur,*** [*MS. Fol* 11, *col.* 2.] Comgal mc Maeledum 7 *filii* Scandail 7 Urthuile *jugulati sunt.*

filium Blathmaci, filii Aodhi Slanensis, apud . . . . regionis Maniæ, in Divisione Caltræ, per Fianachtum Munificum.—Filius Donnchadi victor erat—Fianachta Munificus regnare incipit. Mors novem filiorum Danielis.—Mors filii Pendæ. (79)

Kl. Colmanus Eps Insulæ Vaccæ Albæ (80) et Finanus, fil. Arennani obiit. Destructio Arcis Alichiæ funditus per Fianachtum Munificum, filium Donnchadi.—Falbeus de Hibernia revertitur (Hionam) (81) Comgalus filius Maeleduni, et filii Scandali, et Urthuileus jugulati sunt. 676

(¶) "airmedain." Chron. Scot.

"Wigorn. Annalibus est intextum, legatur Hibernia, Insula Sanctorum, Sanctis et Mirabilibus perplurimis "sublimiter plena habetur."

De hoc Mariani textu, et de alio anni 611, ubi S. Columbanum memorat, Usserius inquit "Quo utroque in loco "Basilius Johannes Haroldus, qui ex Francofurtensi illo MS. Marianum primus in lucem edidit, et *Scotorum* "et *Sanctorum* voces penitus prætermisit, quas contracte scriptas, inter se facile permutari, vel Francofurtensis "editio Topographiæ Giraldi fidem fecerit, quæ Scotorum pro *Sanctorum* nobis exhibet merita, in Dist. i, c. 3."

Marianus de Columbano inquit, in Codice prædicto Cotton. "An. DCXI. Scs pater Columbanus ex Hibernia "Insula Scor. cum Sco. Gallo aliisque probatis Discipulis, venit in Burgundiam, ibique permittente Theodorico "Rege, Monasterium quod Luxovium dicitur ædificavit, exinde a Brunechilda fugatus.—DCXII. Alamanniam "ingreditur, ubi Scm Gallum reliquit, Ipse vero in Italiam transiens, Monasterium quod Bovium dicitur "ædificavit, ubi pater multorum Monachorum extitit." Hæc ego ipse ex Codice Cottoniano descripsi. Confer Notkeri Martyrol. editum a Canisio, Antiq. Lect. t. v. p. 747, ad v. Id. Junii.

(79) Oswaldus a Penda occisus est anno 642, ut in Chron Sax. p. 31. Oswaldo successit eo anno filius Oswius, qui regnavit ad ann. usque 670—Penda periit anno 655, et Peada filius ejus ei successit Merciorum Rex, Chron. Sax. p. 33. Peadæ successit anno 656 frater ejus Wulfherus, de quo hic.

(80) Liber MS. Ballimotensis, ab Usserio Sliguntinus dictus, de quo vide supra, ann. 673, inquit Monasterium *Mageo* (hodie *Maio*) a Colmano, pro Discipulis suis Saxonicis fundatum, priusquam Insulam Vaccæ albæ navigasset, et Cormaci et Adamnani ævo, 100 *Saxonicorum Sanctorum* fuisse habitaculum. Primord. p. 731, Gratian. Luc. p. 343. Bed. l. 3, c. 3, et 26, et l. 4, c. 2, et 4, et Smith in not. 3, ad locum istum. Colmanus post conflictum cum Wilfrido in Synodo Pharensi, anno 664, relicto Lindisfarnense Episcopatu, cui per triennium præfuerat, in Patriam reversus, "tulit secum (inquit Beda, l. 4, c. 4) omnes quos in Lindisfarnensi Insula "congregaverat Scotos. Sed et de gente Anglorum circiter xxx, qui utrique Monachicæ conversationis studiis "imbuti erant.—His primum in *Inis-bo-fin*, insula in mare occidentali, commune construxit Monasterium; "deinde, Scotis ibi relictis, in illo Hiberniæ loco, qui *lingua Scotorum*, *Magh-eo* nominatur, aliud Anglis posuit "Cœnobium, quod usque hodie ab Anglis tenetur incolis. Ipsum namque est, quod nunc *grande* de modico "effectum, *Maigh-eo* consuete vocatur."—Episcopatum Maionensem ibi constituerunt Colmani Discipuli, quod mansit usque ad annum 1559, quo Eugenius Mac Brehoan *postremus* Magionensis Eps. dictus fuit. Primord. p. 964.

(81) Cummineus Albus, *septimus* Abbas Hiiensis, obiit anno 669, ei successit *Falbeus* annis x, ab anno isto usque ad ann. 679, Abbas *octavus*. Licet Usserius eum *septimum*, et Cumineum *sextum* declaret.

A.C.

677 Kl. *Stella Cometes visa ē luminosa in mense Septemb. 7 Octobr.*—Dunchadh mc Ulltain Ri Oirgiall *occis'* ē (*) la Maelduin mc Maelfithrigh. Cath etc. Finachta 7 Laighnecha i. *loco. p.xio* Locha Gabra i q̄ Finnachta *victor erat. Congsio* Cuilemaine *ui. cecider.t* da mc Maileachdain. Beccan Ruimean *quievit i isula Britanni.*

Kl. Comita visa est luminosa in mens. Septemb. et Octobris. (82) Dunnchadus filius Ultani, Rex Orgialliæ, occisus est a Maelduino filio Maelfithrigi. Prælium inter Fianachtum et Lagenienses, in loco proximo Lacui Gabbra, in quo Fianachta victor erat—Congressio Coilmanensis ubi ceciderunt duo filii Maelcachdani. Beccanus Riumean quievit in Insula Britannia.

678 Kl. *Mors* Colgain mc Failbe Flaind Ri. Mumhan. Findgaine mc Concen mr Ri. Mumhann. (†) Dairchill mc hu Irite (‡) Esp. Glindi da locha. (§) Comane Esp. Maeldogar Esp. Fernann *pausant*, 7 Ferchair *fectio generis .i.* fotai, 7 *Britones q. victores erant* Loairn itir m. *(Locus corruptus)* Tuaim Snamha Ri Ossraidhi m ē la Faelan Senchostal. Bass Drosto mc Domhnaill. Cath i Calitros *i. q. vict'.* ē Domhnall Brecc.

Kl. Mors Colgani filii Falbei Flanni Regis Momoniæ. Fingaineus filius *Conni-Cenmathair* Rex fit Momoniæ—Darchillus filius O'Irritei Epis. Glindalochensis, Comaneus Episcopus, Maeldogar Eps Fernensis quieverunt. Interfectio generis Loarn, i. e. bellum inter Fercharum Altum et Britones, qui victores erant. Tuam-Snamha Rex Ossoriæ mortuus est, occisus a Faelano-Senchostol. Obitus Drosti filii Donaldi. (83) Prælium in Calathros, in quo victus est Donaldus Maculatus. (84)

679 Kl. *Q.ies Failbe Ab.* Iea (||) Cendfaeladh *sapiens pausat.* Cath Taillten re Findsneachta *c.a* Becc m Boirche. *Dormitacio* Nectain.

Kl. Quies Falbei Abbatis Hiiensis (85) Cenfaeladius sapiens pausat. (86) Prælium Taltinense gestum a Fineachta (Rege Hiberniæ) contra Beccum filium Barchii. Obitus Nectani.

(*) "in *Dun-Forgo.*" Chron. Scot.

(†) Desunt hæc de Fingino in Chron. Scot. (‡) "*Dairill mc Cuiretai.*" Ib.

(§) Chron. Scot. hic habet—"Mors *Drosto mc Domhnaill,*" et omittit cætera sub hoc anno.

(||) Pro Abbatis Iea Chron. Scot. habet "*Abbatissa.*" Miror! Dualdum Firbisium ita errasse!

(82) "A. 678. Hoc anno apparuit stella Cometa, in Mense Augusto, et effulsit per tres menses, omni mane, "tanquam radius Solaris." Chron. Sax. p. 44.

(83) De Drosto vide not. ad ann. 672, supra pag. 203, ubi de Regib. Pictis.

(84) Hoc anno 678 obiit "*Comanus Eps. Fernensis.*" Annal. Ult. qui videtur esse "Venerabilis Presbyter," ab Adamnano ut suus *coævus* nominatus, l. 3, c. 23.

(85) Vide supra ann. 676, unde constat Falbeum fuisse *octavum* Abbatem Hiiensem. Successit ei *nonus* Adamnanus annis xxv. Bed. l. 5, c. 16, et 22, l. 4, c. 25.

(86) De hoc Cenfaeladio vide annal. Ult. passim usque ad ann. hunc, et Catalogum nostrum Codicum MSS. Bibliothecæ Stowensis, vol. 1, Indice voce *Cennfaelad*, et Rer. Hib. t. 1, in Indicibus.

A.C

Kl. Colman Ab. B.chair *pausat*. Cathal mc Ragallaigh *m.* ? Guin Finamhla mc Mailetuile R. Laighin. 7 foid feachain (¶) dia muintir fein ro geodhain (*) ar Fins.a.—Cath Saxon *ui. cec Almuine fl.s Ossu. Mors* Maelefothartaigh Esp Ardsratha. Bran mc Conaill Righ Laig an. Cath i Bughna (†) *u. cec* Conaill Oirgnigh R. Ceneoil Cairpre—

Kl. Colmanus Abbas Benchorensis obit.—Cathaldus filius Ragallachi mortuus est. (87) Cædes Finamhlai filii Maeltulii Regis Lageniæ, et exploratores proprii exercitus vulneraverunt eum. 680

Prælium Saxonum ubi cecidit Almunius filius Oswii. (88) Mors Maelfothartagi Episcopi Ardsrathensis.—Brannus filius Conalli Rex Lageniæ anno. Prælium in Bughna, ubi cecidit Conallus vastator, Rex Clientelæ Carbrei.

Lepr. gr.vissia v Hib.nia quæ vocal' bolgach.

Lepra gravissima in Hibernia, quæ vocatur *bolgach*.

Kl. *Combustio Reg. i* Dun Ceithirn. i. Dungal mc Scandail R. Cruithnech, 7 Cendfaeladh R. Cianf.a Glindi-Gemin *in initio estatis* la Maelduin mc Mailefithrigh—Cath Blairslebe *p.tea* (‡) it. Maelduin mc Mailefithrig. 7 Fland mc Mailetuile la Cian. sa Glindi Gemin. —Bass Conaill chail mc Dunchadh, i Cindtire. Bass Sechnusaigh mc Airmidhaig 7 Conaing mc Congail. Ciar in. Duibre *q.*

Kl. Combustio Regum in Munimento Cethirni, id est Dungalus filius Scandali Rex Pictorum, et Cenfaelad Rex Ciannachtorum vallis Gemin, in initio æstatis, a Maelduino filio Maelfithrigi occisi sunt. Prælium Montis Lactis-coagulati postea inter Maelduinum filium Maelfithrigi, et Flannum filium Maeletulii, contra Ciannachtenses vallis Gemin. Mors Conalli Gracilis, filii Donchadi, in Cantiria. Mors Sechnusagi, et Conangi filii Congali—Ciara filia Dubriæ quievit. 681

Kl. Guin Cindfaeladh mc Colgan R. Conds 7 Ulcha d.g o Caellaighe do c mc ne cuile *occidit eum,* (§) iar n gabhail

Kl. Cædes Cinfaeladii filii Colgani Regis Connaciæ, et Ulchaus Rufus O' Ceallaighe, de Canmacna-Cuilensibus, oc- 682

(¶) "*foich Seachain.*" ib. * "*rodgeghuin.*" ib. (†) "*Bodhbghna.*" ib.

(‡) "In initis hiemis in quo interfectus est *Maelduin mc Maelfitrig la Ciannachta Glinne-Gemin 7 la Fland* "*Fionna mc Maelituile.*" ib.

(§) Paulo aliter Chron. Scot.—"*hi caill. e di Conmaicnibh Cuile*" occidit eum.

(87) De Cathaldo Ragallachi filio, vide supra ann. 649. Ragallacho successit *Guarius* Adhneus filius Conalli, anno 649, usque ad ann. 663, Rex *decimus* Christianus Connaciæ, cui successit xi *Cennfaelad*, anno eodem 663. Fuit is *Colchui* filius, et cum eo contendebat Ladgnenus Colonani filius, de quo supra ad ann. 656. Occisus est Cennfaelad anno 682. Vide notas nostras ad IV Mag. Annal. ann. 662 et 665. Juxta hanc notam corrige notam ad Annal IV Mag. ann. 665, pag. 223. Cenfaeladia xi successit *Donchadus* xii.

(88) "Anno 670 Ælfwinus (Egfridi frater) occisus est." Chron. Saxon. p. 44.

A. C.

tighe fair do. Conmacne. Dunchad Muirsce mc Maelduib R. ɔs an.—Cath Ratha moire Muighe line ɔt. Brittones u. cec. Cathusach mc Maeleduin R. Cruithne 7 Ulltan mc Dicholla.—*Obitus* Suibhne mc Mailumae *Principis* Corcaighi.—*Orcades deletæ s.t* la Bruidhe. (‖)

cidit eum, postquam expugnassent domum ejus Conmacnii. Donnchadus, Maritimus filius Maeldubii Rex fuit Connaciæ anno. (89) Prælium Munimenti magni Moilenæ, i. e. Campi Lenæ, contra Brittones, ubi ceciderunt Cathasachus, filius Maelduini, Rex Pictorum, et Ultanus filius Dechollæ. Obitus Subnæi filii Maelumæ, Principis Corcagiæ. Orcades Insulæ deletæ sunt a Brudeo Rege Pictorum. (90)

Justinianus ab culpam perfidiæ, regni gloria privatus, exul in Pontum secedit. (91)

683 Kl. *Leo iii an. regnavit. Papa Sergius in Sacrario B. Petri Ap.li, capsam argenteam, qui in angulo obscurissimo diutissime jacuerat, et in ea Crucem, diversis, ac pretiosis lapidibus adornatam, D.no revelante reperit, de qua tractis iiii petalis, quibus gemmæ inclusæ erant, miræ magnitudinis, portionem ligni salutiferæ Dominicæ crucis intus repositam inspexit, quæ . . . et e more annis omnib' in Basilica Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, die exaltationis ejus, ab omni osculatur, atque adoratur populo.*

Donnch Muirsce m. Maelduib R. Condr. *jugulatus.* Feargal Aidhne mc Artgaile *R.* ɔs. Cath Corainn i. ꝗ *cec.* Colgu mc Blaithmic 7 Fergus mc Maeleduin R. Cen. Coirpre. [MS. Fol. 11, b. 1.] *Initium mortalitatis pueror. i. mense Octobris. Dormitatio* Airmedhaigh na Craebe.

Donnchadus Maritimus filius Maeldubii, Rex Connaciæ, jugulatus. Fergalus Adnensis filius Artgali Rex Connaciæ factus.(92) Prælium Coranense, in quo ceciderunt Colga filius Blathmachi, et Fergusius filius Maeleduni, Rex clientelæ Carbrei. Initium Mortalitatis puerorum, in mense

(‖) Res gestas hujus anni dividit in duos an. Chron. Scot.

(89) Donnchadus is, xii Connaciæ Rex Christianus, obiit juxta IV Mag. anno 681.

(90) Vide quæ de Pictorum Regibus dicta sunt supra ad ann. 657, et infra ann. 693. Hic Brudeus fuit filius Bili, qui juxta Chron. Pict. regnavit ab anno 676 annis xxi, et juxta Tigernachum, hoc anno Orcades delevit. Idem Brudeos fuit qui Egfridum Regem superavit anno 685.

(91) Justiniano expulso successit Leontius, ut diximus, anno 695.—L'Art de ver. les dates. t. 1, p. 418--19. Sed Constantino Patri successit anno 685, quod indicare vult hic Tigernachus, qui in rebus Chronologis exterarum gentium aliquando claudicat, vel ipse, vel Apographi.

(92) Fergalus is fuit Rex xiii Christianus Connaciæ, Nonnuilis xiv.tus. Vide supra ad ann. 680.

Colmain diairtiuch Ab Cluana. m. nois q.

Octobris. Obitus Armithagii Sylvarum. Colmanus de Arteachis ortus, Abbas Cluanæ-mac-nosiæ, quievit.

Kl. *Mortalitas parvulor.*—*Mors* Maine Ab n Aendroma. Cath Caisil findbhair. Loch n Echach da fodh a fuil.

Kl. Mortalitas parvulorum—Mors Manii Abbatis Antrimensis. Prælium Casseliæ Finbarensis. Lacus n Each in sanguineum colorem mutatus. (93) 684

Kl. *Ventus magnus 7 terræ motus in Hib.nia Insula. Saxones campum* (¶) *vastaver.t 7 Eccl.ias plurimas in mense Junii. Mors* Conaill mc Guaire. *Mors* Bresail mc Fergusa R. Cobha.

Kl. Ventus Magnus, et terræ motus in Hibernia Insula—Saxones Campum (Bregiæ) vastant, et Ecclesias plurimas, in mense Junii. (94) Mors Conalli filii Guarii. Mors Bresalli filii Fergusii Regis Covæ. 685

IIII.DC.LXVIII. Kl. *Tiberius an. r.* ... (*quædam ex Beda omittuntur.*) Cath Dunn Nechtain *xx. die m. Maii Sabbati die factum ē in q̄* Ecfrit mc Ossu *Rex Saxonum, xv anno Regni sui, ꝯ sumata magna c. caterva militum suorum, i. fectus ē* la Bruidhi mc Bili *Rege* Fortrein. Tolar aithnecain *obit.*—

Kl. Tiberius annis regnat ... Prælium Munimenti Nechtani, 20 die Mensis Maii, die Sabbati, in quo Egfrit filius Oswii, Rex Saxonum, xv. anno regni sui, consumata magna militum suorum caterva, a Brudeo, filio Bili, Rege Pictaviæ Albanicæ, interfectus est. (95) Tolarus Atheanensis, (i. e. Vadi Tributi) obiit. 686

(¶) "Campum *Breg.*" Chron. Scot.

(93) Chron. Saxon. ad ann. 685 inquit "Hoc anno in Britannia contigit sanguinea pluvia, Lac item et butyrum "conversa fuerunt in sanguinem."

(94) Chron. Saxon. ad hunc ann. 684 habet hæc—"Hoc anno mittebat Ecgferthus exercitum in *Scotiam*, et "una Brihtum suum Ducem. Ii autem misere Dei Ecclesias devastarunt et combusserunt." Eadem habet Beda, l. 4, c. 26. Pro *Scotiam*, habent *Hiberniam* Florentius et Adamnanus, et hic Tigernachus, recte, Bregiam in Midia. Eandem Hiberniæ vastationem per Ecgfridi Ducem Berctham, refert Usser. ad ann. æræ C. 684, quo a Theodoro Cantuariense *Tiwifordensis* synodus habita est, juxta fluvium *Alne*, cui *Trumwinus* Pictorum Eps. interfuit. Et quidem Anno 670, defuncto Oswio, (Bed. l. 4, c. 5.) successit filius Ecgfridus, qui, mox, post Patris obitum, Pictos deficientes denuo subegit, indeque anno 681, triennio post pulsum a sede Eboracense Wilfridum, Theodorus Trumwinum ordinavit ad *Provinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat Imperio subjecta.* Bed. l. 4, c. 12. At Egfrido a fratruele suo *Brideo*, Pictorum Rege, occiso, ut in Ninii continuatore, et in Chron. Saxon. anno 686, quo successit ei frater ejus Aldfrithus, Picti terras suas ab Anglis recuperaverunt, et Trumwinus, cum suis qui erant in Monasterio *Abercurnig*, ab eis recessit. Bed. l. 4, c. 26.

Chron. Saxon. de Trumwino inquit ad ann. 681, "Hoc anno consecratus est Trumwinus ad Pictos, ii enim huc "*eo tempore* partinebant." p. 45. Subscripsisse fertur, ut testis, Chartæ Donationis a Rege Ecgfrido concessæ S. Cuthberto anno 685, Charta extat in Cottoniana. An genuina inquirent alii.

(95) Hæc habet Chron. Saxon. ad ann. 685—"Hoc anno occisus est Ecgferthus Rex (Osweoi filius) juxta "mare boreale, et magnus exercitus cum eo, xiii. Kal. Junii. Fuit xv annis Rex, et Aldfrithus ejus frater, post "illum capessit Regnum."

Tiberii regnum quod attinet, transpositio est e loco proprio, amanuensis incuria. Leontio enim Imperatori

A.C.

Domhnall breacc mc Each. buidhi do tottim la hAan Righ Breatan i Cath Sratha Carn. *Jugulatio* Rotechtaigh 7 *Dargarto filii* Findgaine. *Mors* Banbain Oscach ferlegind Cilldara. Foreron Ab Cluanamacnois *q.* (*)

687 Kl. *Jugulatio* Feradaigh mc Conghaile. *Q.ies* Documaigh an occ Abb. *Vallis* da lacha. *Dormitatio Roseni Ab.* Corcaighe moire. *Mors* Oseni Eps. *Monast.i* Finntan .i. Mundu mc Tulcain. Adomnan' *captivos reducsit ad Hiberniam lx.*

688 Kl. *Q.ies* Seigine Eps. Airdmacha. *Occisio* Canon mc Gartnain. Finnechta clericatum *suscepit.* Cath Imleacha fich re Niall mc Cernaigh Sotail for Congalach mc Conaing, *u. cec.* Dubdainber R. Ardacian.sta 7 Uairecridhe h

Donaldus Maculatus filius Eochodii-Flavi cecidit, occisus ab Hoano Rege Brittonum, in prælio Srath-carnense.—Jugulatio Rotechtagi et Dargurti filii Finginei. Mors Banbanii de Oscach, Prælectoris Kildarensis. Forcronius Abbas Cluanæ-mac-nois quievit.

Kl. Jugulatio Feradagi filii Conguli. Quies Documagi Junioris Abbatis Glindalochensis. Obitus Rosseni Abbatis Corcagiæ Magnæ. Mors Osseni Epi. Monasterii Fintani, i.e. Monasterii Munnui filii Tulcani. Adamnanus Captivos reduxit ad Hiberniam lx. (96)

Kl. Quies Segieni Ep.i Ardmachani (97) Occisio Canoni filii Gartnani. Finneachta (Rex Hiberniæ) clericatum suscepit. Prælium Imleachense gestum a Niallo filio Cernagi-sotalii, contra Congalachum filium Conangi, ubi ceciderunt Dubdainber, Rex Ard-ciunachtæ, et Uarcrideus

(*) Quæ sub uno anno 685 habentur in Cod. Bodl. dividuntur in Chron. Scot. in duos annos, 685 et 686, ita ut annus 686, incipiat a vocibus "*Domhnall breac,*" et desinat in voce *quievit*, unde sequitur annum 686 Codicis nostri Bodleiani, esse annum 687 Chronici istius.

Orientis, successit, anno 698, Tiberius Aspasius, de quo hic, qui Imperavit annis *septem* usque ad 705, quo Justinianus II restitutus est, qui Imperavit secundo annis sex. L'Art de verifier les dates, t. I. p. 419--21.—Beda inquit Tiberium regnasse ann. ix. De sex ætat. pag. 32.

(96) Nempe captivos quos Berchta, Ecgfridi Dux, inopinato incursu, et absque ulla prævia injuria ei facta, (uti Beda testatur) abstulit ex Midia. Vide supra, ann. 685.

Adamnani meminit Ceolfridus Abbas, in Epistola ad Naitanum Regem anno 710 scripta, et a Beda servata, l. 5, c. 21, pag 215. "Adamnan Abbas et Sacerdos Columbiensium egregius, qui cum Legatus suæ "gentis (i. e. Hibernensium) ad Aldfridum regem missus, nostrum quoque Monasterium videre voluisset," &c.

Hoc anno 687 Kilianus primus Wirtzburgensis Eps. factus est. Vita Kiliani in H. Canbii antiq. Lect. t. 4, pag. 639, et Marianus Scotus ad ann. 687 in editis exemplaribus, sed in præstantis°. MS. Cotton°. 686, his verbis "S. Kilianus, Scottus de Hibernia Insula natus, Wirzburgensis Eps clarus habetur"—Consentit eadem vita antiqua p. 629. "Scotia, quæ et Hibernia dicitur, Insula est maris Oceani, fœcunda quidem glebis, sed "sanctissimis clarior viris, ex quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alemannia, Kiliano Teutonnica "nobilitatur Francia."—Item Notkerus Balbulus S. Gallensis, sæc. x, in Martyrol. ad viii Id. Jul. "Passio "S. Kiliani primi Wirzburgensis Civitatis Epi, et duorum Discipulorum ejus, Colonati scil. Presbyteri, et "Totnani Diaconi, qui ab Hibernia, Scotorum Insula, venientes," &c.

(97) De alio Segieno vide infra ad ann. 692.

A.C.

hOssine R. Conaille Congalach mc Conaing *fugitiv' evasit.*

Kl. Finnachta *rev.tit. ad regnum. Johan.* Esp. Cindgalarat *obit.* (§) *Jugulatio* Diarmata mc Airm7haigh (||) .i. R. Midhi, la h Aed mc n Dluthaigh R. Fercul. *Mors* Cathasaigh h. Domhn. brecc mc Feradhaigh mc Tuathail mc Mailedum mc Conaill Crandomnai. (¶) *Obscurata est pars Solis, Adomnanus reduxit captivos in Hiberniam.*

Kl. Congal mc Mailedunn mc Aedha b.an R. Mumhan (*) 7 Aill. mc Dungaile 7 Eilne mc Scandail *jugulati s.t.—In hoc anc Beda fecit libram de Temporibus* (†) 7 i pagin 7 necht lecc 7 coblait *filia* Canond [MS. Fol. 11, b. 2.] *mortua* ē Dabhecc Cluana h Iraird *q.*—Brann mc Conail R. Laing *morit.' Justinianus minor fil.s Constantini annis x.*—Guatnad Ab. Cilledara *dormivit.* Cell.

O'Ossine Rex Conalliæ. Congalachus filius Conangi fugit.

Kl. Finnachtaus revertitur ad regnum. 689
Johannes Eps Cingalarathensis obit.—Jugulatio Diarmitii fil Airmethagi, id est Regis Midiæ, manu Aedhi filii Dluthagi, Regis Fercaliæ. Mors Cathasagi nepotis Donaldi Maculati, fil. Feradagi, fil. Tuathalii, fil. Maelduini, fil. Congalli Crandamnensis. Obscurata est pars. Solis (98) Adamnanus reduxit captivos in Hiberniam. (99)

Kl. Congalus filius Maeleduni, filii 690
Aedhi Benani, Rex Momoniæ, et Alildus filius Dungali, et Eilneus filius Scandali, jugulati sunt.—In hoc anno Beda scripsit librum de Temporibus, et . . . . (1) et Coblata filia Canoni mortua est.—Dabeocus Cluanirardensis quievit—Brannus filius Conalli Rex Lageniæ moritur.—Justinianus Minor filius Constantini regnat annis x. (2) Guatnadus Abbas Kilda-

(§) "*Tolan* Eps *Gasad* obit." Chron. Scot. (||) "*Aimrechta.*" ib.

(¶) Post vocem *Domhn. Bric*, Chron. Scot. habet—"Mors *Feradh m Tuathalain* Mors *Maeleduin*, &c. ut supra, Chron. Scot.

(*) "ab uno Scolastico interfectus est, 7 *Dunch. m. Oircdoith* 7 *Aill. mc* mc *Dungaile Ri Cruithne* jugulati "sunt." ib.

(†) "de natura rerum et temporibus, 7 *in pagin* 7 *in figell.* Mors Finginni longi, 7 *Feradh. Meith mc Necht* 7 "*Cobla* filia Canonn," &c. ib.

---

(98) Vide notam nostram ad Annal. Ult. ann. 688, æræ com. 689, unde constat Eclipsim hanc revera incidisse in annum æræ com. 689, ac proinde Chronologiam nostram, in margine numeris Arabicis appositam, cum Tigernachi mente plane consentire, etsi a corruptis feriarum numeris, Kalendis Jan. ab Amanuense imperito appositis, ubique fere dissentiat.

(99) Vide supra, annum 685.

(1) Quid sibi velint hæc Bedæ adscripta, nequeo indagare—Catalogum Operum Bedæ, a Bellarmino editum, legi in libro de Scriptoribus Eccl. 8° Coloniæ 1631, in quo nihil inveni quod explicat voces Hibernicas "*pagin* 7 "*necht lecc*,"—Legi pariter Indiculum Operum Bedæ ab ipso editum. Sed aliqua opera scripsit, post scriptum Indiculum, quorum nomina et tituli interiere. *Pagin* Denarium puto, Anglice a *penny*, *Necht-lecc* Martyrologium.

(2) Vide supra, not. ad ann. 686.—Justinianus II. regnavit 2do, ab anno 695.

A. C.

Cualand mc Gerthighe R. Laighen an.

691 Kl. Cronan mc Cuculne Ab. bendchair *obit. Theodorus Eps Scs Britanniæ quievit.* Fichell mc Flaind R. h. Maine. *m.* ?

692 Kl. *Adomnanus xiiii an. post pausam Failbe Iea, ad Hib.niam p.gid. Luna in sanguineum colorem in natali S. Martini.*

693 Kl. *Justinianus s.o cum Tiberio filio regnat an. vi.* Bruidhe mac Bile Rex Fortrend *mor.* 7 Alpin mc Nechtain. (†)

rensis obiit.—Cellachus Cualanensis filius Gerthigii Rex Lageniæ anno. (3)

Kl. Cronanus filius Cucalnei Abbas Benchorensis obit. Theodorus Ep.s sanctus Britanniæ quievit. Fichellus filius Flanni Rex Hi Maniæ mortuus est.

Kl. Adamnanus xiv anno post obitum Falbei Hiiensis, ad Hiberniam pergit. (4) Luna in sanguineum colorem versa est, in Natale S. Martini.

Kl. Justinianus secundo cum Tiberio filio regnat annis vi. . . . . (quædam omittuntur nota ex Beda et aliis.) Brudeus filius Bili, Rex Pictorum Albaniæ, mortuus est, et Alpin filius Nechtani. . . . . (5)

(†) Quæ hic in annum unum 693, in Bodleiano Codice congeruntur, in duos distribuuntur in Chron. Scot. ita ut annus 1694 incipiat a vocibus *Mors Dirath*, in Chronico isto.

---

(3) Hoc anno 690, Aldhelmus scripsit Epistolam de Paschali Controversia et tonsura, ad Geruntium Regem Cornubiensium, inter Bonifacianas, No. 44.

(4) Nempe ut visitaret Monasteria Hibernica, quæ Hiiensi subdita erant, ut in Vita Giraldi Saxonis. Primord. p. 1168. Antea redierat cum captivis, ad quos reclamandos missus erat a Rege Hiberniæ Fianachta, ad Regem Saxonum Aldfridum, ut supra ann. 687. quo tempore præsentavit eidem Aldfrido librum suum de Locis Sanctis, ut ipse testatur in Vita Columbæ. Vide infra, annos 697 et 704.

Adamnanus nonus erat Abbas Hiiensis—De *Baithenco* 2do. Abbate, vide supra pag. 160, not. 90. De *Laisreano* 3tio Abbate, pag. 179, ann. 605, ejus obitum referunt IV Mag. in Annalibus ad ann. 601. De *Fergnao quarto* Abbate, pag. 186, ann. 623.—Hujus obitum referunt IV Magistri ad ann. 622, itemque Usser. pag. 702, ubi tamen in Fergnai annis enumerandis errare deprehenditur, quatenus ait Fergnaum regere cæpisse ut Abbas anno 598, et rexisse annis xxv, existimans Baitheneum uno tantum anno rexisse, eique Fergnaum proxime successisse.—De Segineo *quinto* Abbate, vide supra ann. 634, et pag. 192, ann. 652. De Subneo *sexto* Abbate, defuncto anno 657, vide ann. 657, pag. 201. De *Cumminco* Albo *septimo* Abbate, quem Usserius sextum numerat, vide ann 669 quo obiit, supra pag. 207. De successore ejus Falbeo *octavo* Abbate vide ann. 677.—De *Adamnano*, filio Ronani, *nono* Abbate vide ann. 704 quo obiit. De *Conaino*, sive potius *Conmalio*, Falbei filio, *decimo* Abbate, vide ann. 707, et 716. Conmalio *Dunchadum* successisse anno 707, Abbatem *undecimum* scribit Tigernachus, deinde *Dorbenum* duodecimum, mensibus quatuor, anno 713.—Sed errorem irrepsisse patet ex ipso Tigernacho, obitum enim Dorbenei iterum memorat ad ann. 715. Dorbeneo xiimo. Abbati successisse ait *Faelchuonem* xiiim. qui obiit anno 716, ut infra ad ann. istum, et deinde *Donchadum*, Cennfaeladii filium, quem obiisse inquit anno 717. Itaque Donnchadum bis memorat Abbatem, primo ad ann. 707, ante Dorbencum, et 2do. ad ann. 717.—Ordinem successionis accuratiorem exhibemus infra ad ann. 707.

Cum Adamnani opere de Locis SS. conferatur Itinerarium Johannis de Hose Presbyteri, ab Hierosolyma, anno 1489, MS. inter Waræi Codices, ut in ejus Manuscriptorum Catalogo, Dublin. 1648, p. ii, No. 12, ubi plures fabulæ narrantur de quibus silet Adamnan. De locis SS. scripsit *Eusebius* opus, quod e Græco Latinum redidit S. Hyeronymus, et typis edidit et notis illustravit *Bonfrerius*, Paris. 1631 et 1659, fol. ad calcem Commentariorum suorum in Josuam. Adamnani libros tres, excerptos ex ore Arculphi, Episcopi Gallicani, edidit Nicolaus Serarius, et postea Mabillonius, Prologum vulgante Labbeo, in tomo 1 Bibliothecæ novæ Manuscriptorum, p. 667, &c.

Mors Dirach Esp. Fernand. 7 Bran mc (‡) Faelain Ri Laing *mortui s.t.*— Cath et. Osraidhi 7 Laing 7 isand ro marb Faelcar h. Mailodrai. Sith fearchana illaighnib cosaibhe na srethaib re teora la 7 teora aidhche. (§)

Mors Dirathi Episcopi Fernensis, et Brannus filius Faelani Rex Lageniæ mortuus est. Prælium inter Ossoriensis et Lagenienses, et ibi occisus est Faelcur O'Maelodra.—Pluviarum inundatio in Lagenia, it aut rivuli exuberarent postea tribus diebus et tribus noctibus.

Kl. Cronan becc Ab. Cluanamacnois do t ? tail i. Cronan bec a Cuailgne a Cenel. Domhnall mc Avin *Rex* Alochluaithe *mori*. Bass Cronain Bailne.

Kl. Cronanus parvus, Abbas Cluanæ-
macnois disparuit, i. e. Cronanus parvus 694
e Cualgniis originem trahens, (obiit.)
Donaldus filius Avini, Rex Alcluidensis, mortuus est. Obitus Cronani de Balna. (6)

K. Finds mc Duneadha mc Aedha Slaine, Ri. Er 7 Bresal *fils e jugulati s.t* i cath ac Greallaigh Dollaith do Aedh mc Dluthaig Ri. Fearceal mc Aill. mc Aedha Slaine (¶) 7 do Chongal mac Conaing mc Congail mc Aedha Slaine. *Quies* Mind Bairind Ab. Achaigbbo—

K. Finachta filius Donchadi, filii Aedhi
Slanensis, Rex Hiberniæ, et Bresalus 695
filius ejus, jugulati sunt in prælio apud Greallach-dollath, per Aedhum filium Dlutagi, Regem per Fercaliæ, filium Alildi, filii Aedhi-Slanensis, et per Congalum filium Conangi, filii Congali, filii Aedhi Slanensis—Quies parvi Barini Abbatis Achhaboensis.

Moling Luachra andso ar Find.sa—

Ba dir san do Finacht, indiu laighidh
cro lighe—
Nom be la siru inine—

Im Dilse da boraime—Adomnan cec.

Molingus Luachræ hæc scripsit de Fiannachtao Rege—

Heu! durum id Finachtao, ut hodie
debilis, virtute deficiente—
Occisus esset ab inimicis, postquam
remisisset bis tributum boum—
Adamnanus cecinit—

(‡) "*Nepos Faelain,*" Chron. Scot.
(§) "*cath ⁊. a. fi. Pantae.* Pluvia sanguinea in Lagenia fluxit." ib.
(¶) "*o Aedh mc Dlutaig mc Ailla m. Aedha Slaine.*" ib.

(5) De hoc Brideo vide supra ann. 681, 686. Post *Nechtani*, lege regnat. Nennius in Gratiano L. p. 94.

(6) Hoc anno Ecbertus, Anglus, ex Hibernia discedens, ubi sacris studiis operam dederat, in Germaniam ad Frisones et Saxones convertendos proficisci voluit. Sed eo impedito, Willibrordus, in Hibernia similiter institutus, et xi Socii ejus, ex Hibernia ad Rhenum enavigantes, opus istud egregie spatio paucorum annorum perfecerunt. Bed. l. 5, c. 10.

A. C.

Finsa mc Duncadha ro maith, mor do naem—
Tri l. ced bo slabraidh, is gach bo con a laeg.

Fianachte fili Donchadi optimi, ingens erat tributum tuum—
Ter 50 centenæ boves, catenis assuetæ, et quævis bos cum sua vitula comitante.

Moling cc
In bern for sin bith Finsa—Imo reith dis rig radhae—eadh con deth cernsa do chuill atas ro laice nis radha.

Molingus cecinit
Prælium in quo occisus est Fianachta—
Post pacem bis initam Regiam—(7)

Marbh Taidhg mc Failbe in glend in croccind. Loingseach *regnare incipit.*

Occisio Thadæi filii Falbei in valle Crocind. Longsechus regnare incipit.

696 Kl. *Jugulatio* (¶) Conaill Crandomna. Findghaine mc conecn mri Ri Mumhan *mortuus.* Aill. mc conecn mri r. Muman. Fergal Aidne mc Artgaile (*) 7 Fianamail mc Maenaig *m.* ?. Lochene mend .i. dume ecnaidh Abb Cilledara *jugul.* ? Cumeni Mogdorna *pausad.* ɔgal. mc ɔaing m ɔgaile m Aedha Slaine *m.* ?. Muiredhach Muilletan R. ɔs *an.* ....

Kl. Jugulatio (8) Conalli-crandamna. Fingineus filius Conni-cen-mathair Rex Momoniæ moritur.—Alildus filius ejusdem Conni Rex Momoniæ moritur. Fergalus Adneensis filius Artgalii, et Fianamal filius Maenagi, mortui sunt—Lochenius parvus, Vir doctus, Abbas Kildarensis, jugulatus est. Cumineus Mogdornensis obiit. Congalus filius Conangi filii Congali filii Aedi Slanensis mortuus est. Muireadhach Muilletan Rex Connaciæ annis . . . .(9)

(¶) "Jugul *Domhnaill mc Conaill,*" &c. Chron. Scot. Annal. Ult. 695, æræ C. 696.

(7) Scripta sunt versus isti S. Molingi, Idiomate vetusto Poetarum Hibernensium, quod *Bearla Filidhe* dicebatur. Aliorum esto sensum eruere—Verba ad literam translata vix ullum sensum referunt—Res gestæ ad quas respiciunt sunt istæ—S. Molingi intercessio ne amplius adigerentur Lagenienses ad solvendum Boum tributum, quod eis imposuit Tuathalius, ut supra memoratur a Tigernacho, pag. 29, et Remissio istius tributi concessa a Rege Fianachta, intercedente S. Molingo, itemque mors Finachtai.

Censum illum boarium fabulose enarrant alii. Gracianus Lucius inquit—"Constabat ex *quindecies mille* bobus, "totidem suibus, totidem velaminibus, totidem vervecibus, totidem catenis argenteis, totidem lebetibus æneis, "vel cupreis, tam capacibus, ut eorum singulos magnitudinem lebetis Teamorici, in quo 12m. boves, totidem-"que sues una coquebantur, exæquare oportuerit. His adjungebantur 30 candidæ vel rubræ boves, quarum "singulas suus vitulus, colore matri conformis, comitabatur. Totidem etiam ænea vincula, quæ boum, sub tecto "stabulantium, colla, et alia totidem etiam ænea, quæ pedes eorum, dum mulgerentur, astringerent. Hanc "mulctam a *Tuathalio Magno* Rege primum irrogatam, quotannis Lagenienses 40 Hiberniæ Regibus, e "Tuathalii stirpe procreatis, pendebant." Cambr. evers. pag. 76!

(8) "Jugul. *Domhnaill* filii *Conalli Crandamhni.*" Annal. Ult. ann. 694, æræ C. 695.

(9) Ab hoc Rege Connaciæ, Reges isti, et eorum posteri, *Clan Muredaig* non raro appellantur, uti notant Chron. Scot. infra pag. 221, Colganus, et alii. Muredachus is *Fergalo Adneo* successit, ut supra, et infra ad ann. 702—Chron. Scot. Fergali obitum ad hunc annum referens, ait—"*Fergal mc Ardgail m. Guaire Aidhne m. e.*"

A.C.

697

Kl. Tarachin ar na scrisf asa flaithius—Fearcar fota mor. Adomnan tuc recht leisa in Erind an bl. sea. Imairec c.nela u. (MS. Fol. 12.) cec. Feradhaig mc Mailedoit. Moling luachra *dormivit .i.* im Britonen. 7 Ultu *vastav.t campum* Muirtheimne.

Kl. Tarrachin expulsus e regimine. Fercarus longus moritur, (in Dalriada Albanica) Adamnanus rediit cum pace hoc anno in Hiberniam. (10)—Prælium Crounchæ ubi cecidit Feradhach filius Maeledotagi. Molingus Luachraensis Monasterii Abbas, obiit, i. e. inter Britones, et Picti Hiberniæ vastaverunt Maritima (i. e. agri hodie dicti Louth.)

698

Kl. Cath i Telaigh Garraist i Fernmaigh u cec. Concobur macha mac Mailedui ri na nairt. 7 Aed Oiread righ Dalaraidhe. Cath et. *Saxones* 7 *Pictos u. cec. filius* Bernith *q. dicebat'* Brechtraig. M. Forandain *Ab.* Cille dara.

Kl. Prælium in arabilibus regionibus Garrastiorum, in Fernmagia, ubi ceciderunt Concobarus-Macha filius Maeleduni Rex Arteriorum (i. e. Orientalium) et Aed-Oired Rex Dalaradiæ—Prælium inter Saxones et Pictos, ubi cecidit filius Bernithi, qui dicebatur Brechtraig. (11) Mors Forandani Abbatis Kildarensis.

699

Kl. *Philippicus anno uno 7 mens. vi. reg. Bovina strages in Saxonia.*

Kl. Philippicus anno uno et mensibus vi regnat. (12) Bovina strages in Saxonia.

700

Kl. *Accensa est bovina mortalitas in Hibernia Kl. Febr. in Campo* Trego, i Tebhta. (†) *Q.ies Anacoritæ* Aedha o

Kl. Accensa est bovina mortalitas in Hibernia Kalendis Febr. in campo Trego in Teffia.—Obitus Anachoretæ Aedi de

(†) " i *Muig Breagh a Teathbha.*" Chron. Scot.

(10) Ad Hiberniam iterum revertisse, septem annis saltem ante obitum suum, indicat Vita antiqua Giraldi, Maioensis, quæ narrat S. Adamnanum " rexisse Ecclesiam istam annis *septem* post obitum Giraldi, volumina " conscribi faciens, atque manu propria librum quatuor Evangeliorum scribens. Campanas etiam ad reverentiam " Ecclesiæ fabrifaciens. *Inde ad Ionensem pervenit Abbatiam*, et ibi feliciter obiit, et in Christo sepultus est."

Notat Usserius ex dictis metachronismo errare Annal. Ult. ad ann. 731, æræ C. 732, ubi inquiunt S. Giraldum eo anno obiisse. Et certe ambo consistere nequeunt; et Annales potius quam Vitam Giraldi corrigendos esse, indicat Adamnani mora in Hibernia, ab anno 697 usque ad ann. 704. Anno enim isto, Borealium Hibernorum plurimos, et fere omnes qui ab Hiiensium Dominio pendebant, in Connacia, Ultonia, et Insulis adjacentibus, ad Romanum Paschalis observantiæ ritum perduxit. Bed. l. 5, c. 16, et l. 5, c. 22.

Post Pascha Canonicum in Hibernia servatum, anno 704, Hiionam reversus, obiit die 23 Octobris anni istius, vel anni 705, Abbas nonus, cui successit *Conainus* filius Falbei, *decimus*, annis vi, (Bed. l. 3, c, 16, et 22,) usque ad ann. 710. Vide notam supra ad ann. 692, et infra ad ann. 704 et 705.

(11) Chron. Saxon. ad ann. 699—" Hoc anno Picti peremerunt Berhtum Præfectum."—Westmonasteriensis habet " *Brihtricum.*" Tigernachus " *Brechtraig.*"

(12) Imperavit Philippicus a morte Justiniani ii, anno 711, ad ann. 713, quo ei successit Anastasius annis duobus, usque ad ann. 715, cui successit Theodosius. Art. de Verifier les dates, t. 1, p. 421.

A.C.

Sleibtiu. (‡) Fiannainn mc h. Dunchadha R. Dalaraidhi 7 Flann mc Cindfaeladh mc Suibhne R. Ceneoil Eoghain *jugul.* Anrotan mc Crummail R. Ceneoil Eoghain *de regno expulsus in Britanniam p.gid. Fames 7 Pestilentia trib' an in Hibnia facta est ut .... hominem comederet.* Flan mc Mailetuile R. Ceneoil Eoghain *nepos* Crundmael Colman Lin-duacaill *obit.* Conall mc Suibhne Ri nan Deissi *m.* ?.

Slettia—Fiannanus filius O'Donnchadi, Rex Dalaradiæ, et Flannus filius Cenfaoladii filii Subnei, Rex clientelæ Eogani, jugulati sunt—Ainrotanus filius Crunmalii, Rex Clientelæ Eogani, regno expulsus, in Britanniam pergit. Fames et pestilentia tribus annis in Hibernia facta est, ut homo hominem comederet.—Flannus filius Maeletuli Rex clientelæ Eogani, Nepos Crunmalii, et Colmanus Linduacalensis obierunt. Conallus filius Subnei, Desiorum Rex mortuus est.

701 IIII.DC.LXXVI. Kl. *Anastasius annis trib.' r. Hic Philippicum captum occulis privavit 7 occidit. Luidprandus Rex Longobardorum donationem Patrimonii Alpium Cottiarum Papæ Gregorio dedit, 7 b. ctz (Egbertus) vir Scs de gente Anglorum,* 7 *Sacerdotium Monachica uita, etiam pro cæleste patria peregrinus, exornans, plurimas Provincias Scoticæ gentis ad Canonicam Pascalis temporis observantiam, de qua diutius aberraverant, pia prædicatione convertit.—Anno ab incarn.* Dni D.CC.XV. (13)—*Bovina mortalitas.*

Colman Ancoire Ab. Cluanamhicnois m. ?. Ailt. mc Concenmathair Ri Mumhan m. Conall mc Donendaigh R. h. Figente *m.* ? *Occisio* Neill mc Cernaigh indmain h. Casan. Irgal h. Conaing *occidit illum.* Cormac mc Aill. R. Mumhan an.

Colmanus Anachoreta, Abbas Cluanæmacnois, mortuus est.—Alildus filius Conni Cen-mathair, Rex Momoniæ, moritur.—Conallus filius Donanagi, Rex O'Figentiorum, mortuus est.—Occisio Nialli filii Cernagi in dorso regionis Cassan. Irgallus O'Conaing occidit illum.—Cormacus filius Alildi Rex Momoniæ anno.

702 K. Muiredhach Muillethan R. Cond. r(‖) do eg. Irgal mc Conaing *a Britonib'*

K. Muiredachus-Muillethan Rex Connaciæ obiit. (14) Irgallus filius Conangi

---

(‡) In imo margine Codicis Dublin Chron. Scot. hæc leguntur quæ desunt in Cod. Bodl. " *Sicc mor* in b. an. " *corresiot locha 7 aibhon Eir, cor rei an muir etir Er 7 Albain, gom bid imaitig 7 ra fer sin licc.*" i. e. Gelu ingens hoc anno, ita ut gelarent lacus et flumina Hiberniæ, et mare inter Albaniam et Hiberniam, et transirent Armenta.

(13) Hæc de Egberto recte refert Tigernachus ad ann. 715--16, ut infra ad ann. 716.

(14) IV Magistri in Annalibus Ragallachum, Huadachi filium, Connaciæ Regem, interfectum narrant anno 645, et Ceallachum, ejus filium, Monasticam vitam *antea* amplexum, obiisse anno 703. Iidem Annales enumerant *quatuor* Connaciæ Reges, qui inter Ragallachum ejusque filium *Ceallachum* regnaverunt, *Guarium Adneum,*

A. C.

jugul. Faeldobar Ab Clochair *dormitavit.* (*)

Kl. Cath *campi* Cuilind an Aird h. n. Each ct. Ultu 7 Briton. *u. c.* *Filius* Radgaind *adversarius Ecclesiarum Dc.* Ultu *victores erant.* Cath Coraind la Cellach mc Ragall. 7 la Condsaiq *i q. cec.* Loingsech mc Aengusa R. Er *c o. ib.s filiis ss.*—.i. Artgal, 7 Conn.ach, 7 Fland Greg. (†) 7 da mc Colgen, 7 Dubdiberg mc Dungaile 7 Fergus Forcraid, 7 Conall gabh 7 *cet.i m.lti duces, iiii. Id. Juil.* (§) *vi. hora diei Sabati h. bellum confectum* ꝫ. Ceall. mc Ragallaigh (‡) *victor ert.* Colman mc Findbair Ab Lismoir *mor.* ꝫ Ailleannda ingen *aedificat* ꝫ

a Britonis jugulatus—Faeldobarus Abbas Clocharensis obiit.

Kl. Prælium campi Cuilin, in Ardis Clientelæ Eachorum, (i. e. in Dal-Aradia) inter Ulidios et Britones, i. e. filium Radhgandi, Adversarium Ecclesiarum Dei. Ulidii victores erant—Prælium Coraniæ gestum a Ceallacho filio Ragallachi, et a Connachtensibus, in quo cecidit Longsechus filius Æengusii Rex Hiberniæ, una cum omnibus filiis suis, i. e. Artgallus et Connachtachus, et Flannus Audax, et duo filii Colgeni, et Dubdibergus filius Dubgali, et Fergusius-immoderatus, et Conallus torvus, et cæteri multi Duces. iv. Id. Julii. vi hora diei Sabbati, hoc bellum confectum est. Ceallachus filius Ragallachi victor erat. Colmanus filius Finbarri Abbas Lismorensis mortuus est. Monasterium Insulæ duarum filiarum ædificatur. 703

Kl. *Theodosius anno uno regnat.*—*Strages* Dailriada *in* Glen Lemnae.—*Adamnanus* [MS. Fol. 12, col. 2.] (‖) *lxxvii anno ætatis suæ, in ix Kal. Octobr. Abbas*

Kl. Theodosius anno uno regnat (15) (. . . . . . quædam de Theodosio ex Beda omittuntur.) Strages Dalriadorum in Valle Lemnæ.—Adamnanus anno 77 704

(*) Quæ hic distinguuntur in duos annos 701 et 702, in Chron. Scot. leguntur sub anno 702 incipiente, a voce *Muiredhach.*

(†) "*gerg.*" Chron. Scot.

(‡) "*Ceallach mc Ragallach mc Uadach.*" ib.

(§) "Id Julii." Chron. Scot.

(‖) "lxxviii." ib.

Conalli filium, *decimum* Connaciæ Regem Christianum, mortuum anno 662, *Cennfaeladium* Colcani filium xim. anno 680, Donnchadum Maritimum, Maeldubii filium, defunctum anno 681, xiim, et *Fergallum*, mortuum anno 694. Memoratur Ragallachus in Vita vetere Giraldi Maghionensis, c. 9, in Actis SS. p. 60. Sed in ista vita desiderantur rationes Chronicæ, quæ sunt oculi Historiæ—Cum Tigernacho conveniunt in anno obitus *Muredachi Regis* Connaciæ, Annal. Ult. ad ann. 701, qui est æræ com. 702. IV Mag. ad ann. 700, cum appellant Muredachum campi *Ai*, quia præcipuum ibi posuit Munimentum totius Connaciæ. Campus *Ai* tendebat per totum fere agrum Roscommonensem: termini ad orientem fuere Senanus fluvius, ad occidentem Succa flumen, ad boream montes dicti *Cur-sliabh*, nunc corrupte *Curlieu*, ad austrum ambo flumina prædicta. Ceallachus filius Guarii qui obiit anno 665, non appellatur Rex, neque appellatur Rex *Cathaldus* Ragallachi filius, qui obiit anno 678, juxta eosdem IV Magistros, neque *Congalus* Guarii filius, qui obiit anno 683, juxta eosdem. Sed *Ceallachus*, Ragallachi filius, Rex Connaciæ appellatur infra, ann. 705.

(15) Theodosius Adramyttenus annos circiter duos Imperavit, usque ad ann. 717, Art. de ver. les dates, t. 1.

A.C.

Ie pausat—Ailfrith mc Ossu .i. Fland-Fina la Gaedelu ecnaidh, *Rex Saxon fuit* .i. dobhi. Ceall. Cualann . . . in *q cecidit* Badbchaidh Midhe mc Diarmata. Fogartach hi cernaig *fuit*. . . . (*Locus is mendosus est, sed restituitur infra ex Codice Dublin.*) (¶)

ætatis (16) suæ in ix Kl. Octobris, Abbas Iae obiit. (17) Aelfrithus filius Oswii, i. e. Flannus Albus ab Hibernensibus appellatus usque hodie, Rex Saxonum fuit, i. e. fuerat. (18) . . . Bellum in quo victor fuit Cealachus Cuallanensis, in quo cecidit Badbchadus Midensis, filius Diarmitii. Fogertach O'Cernaig, (O' Kearny) fugit.

(¶) Post obitum Adamnani hæc sequuntur in Chron. Scot. ann. 703.—" Bellum *forclomoth*, ubi victor fuit " *Ceallach-Culand*, in quo cecidit *Bodbcadh Midhe m Diarmadha. Fogartath h. Cernaig* fugit."

---

(16) Pervenit ad eandem ætatem S. Columba, referente Beda, l. 3, c. 4. Ambo sepulti in Hiona, juxta " eundem —De Columba Walafridus Strabo inquit—Insula Pictorum quædam monstratur in oris.—Fluctivago " suspensa salo, cognominis *Eo*.—Qua sanctus Domini requiescit carne Columba." Vita S. Blathmaci, edita a Canisio, Antiq. Lect. tom. 6, pag. 572.

(17) Adamnanus natus est anno 624, ut supra, p. 187, et obiit, non regnante Fianachtao Rege, ut scribit Butler, in vita ejus, sed anno ultimo *Longsechi*, primo *Congalli*.—Regnante Fianachtao, a rege isto missus est Legatus ad Aldfridum anno 684. Ivit deinde ad visitandum Aldfridum, anno 687, cui præsentavit anno isto librum suum de Locis Sanctis.—IV Magistri ejus obitum referunt ad 703, Legationem ejus ad Captivos reclamandos enarrant ad ann. 681, 2dam Legationem ejus referunt ad. ann. 686. Incertum est utrum Legatio 1, anni nempe 684, missa fuerit ad Egfridum vel Aldfridum, cum ambo regnaverint anno isto —Antequam Hiiensis Abbas electus fuisset, condidit diversa Monasteria in Hibernia, *Rapotense*. *Pontem Adamnani, Dromtuama, Scrineense*, pro quibus scripsit " *Regulam Adamnani*."

Opus ejus de Vita Columbæ edidit primus Canisius, ex MS. Windebergense in Bavaria, deinde Colganus, postea Basnagius in tomo 1 Thesauri Monumentor. Antwerpiæ 1735, pag. 674, demum ex Codice Cotton. Pinkertonus—Opus de Locis SS. edidit Mabillonius in sæc. 3. Bened.—Adamnano successit Conainus Abbas Hiiensis *decimus*, ut supra ad ann. 692, et infra ad ann. 707.

(18) In Hibernia etiam *Alfrit*, Northumbriæ Rex, tamdiu moratus est, dum *vir in scripturis doctissimus* evaderet, testante Beda, quem idem Beda dicit—" *non paucis temporibus in Regionibus Scotorum Lectioni operam* " *dedisse, ab amorem sapientiæ, spontaneum passus exilium*." Bed. in Vita Cuthberti, c. 24, ad ann. 685. Eandem rem confirmat in Vita Metrica Cuthberti his verbis—

Scotorum qui tum versatus incola terris,
Cælestem intento spirabat corde sophiam, &c. c. 21.

Hæc explicat Malmesburiensis sic—" Factione optimatum, quamvis seniorem, regno indignum existi" mantium, *in Hiberniam*, seu vi seu indignatione secessisse, ibique et ab odio Germani tutum, et magno otio " literis imbutum, omni Philosophia composuisse animum. Quocirca Imperii habenas, meliorem æstimantes, " qui quondam expulerunt, ultro expetiverunt." De gestis Regum l. 5.

Gratianus Lucius, pag. 128, inquit " In O'Nellicæ prosapiæ tabulis, apud O'Duveganum, proditum est, Alfridi " matrem, ex ea progenie genitam, *Fionam* nomine, Colmani Midiæ Regis filiam fuisse, et Alfridum *Flanni-* " *Fioni* etiam nomen e matris nomine deductum retulisse." ibid.—De Poemate Hibernico ei adscripto, vide Bibliothecam MS.torum Stowensium, tom. 1, Indice, Voce *Aldfridus*. Alias "A Catalogue of the MSS. of Stowe Library, Buckingham, 4to. vol. 1, pag. 95.—Adamnanus Legationem ad hunc Regem, Amicum suum, memorat in vita Columbæ, l. 2, c. 46.

A.C.

Kl. *Leo annis ix regnat.* . . . . (*)

Hæc de cursu præteriti Sæculi, ex Ebraica veritate, prout potuimus, ostendere curavimus.

Ceannfaeladh h. h Aedha Brecc Ab. B.chair *dormivit.* Cath Corcomruadh *u. cec.* Celechair mc Coman. Cell. mc Ragallaig Righ ɔdſ *post Clericatum obit.* Congal Cindmagair m Fergusa Fanat *regnare incipit.*

K. Leo annis ix regnat . . . . (19) 705

. . . . (Quædam de S. Augustini corpore Ticinum translato, omittuntur.)

Cenfaeladius Nepos Aedhi Maculati, Abbas Benchorensis, obiit.—Prælium Corcomroense ubi cecidit Celechar filius Comani. Ceallachus filius Ragallachi, Rex Connaciæ, post Clericatum obit. (20) Congalus Cin-magar filius Fergusii-Fanat regnare incipit.

Kl. Dachonda Daire 7 Osseni, .i. Fremand, di Callraidhe Tebtha do, fils Galluist Ab. Cluanamacnois *pausant.* Bruide m. Derile *m.* ?. Concobar mc Mailedúin Ri Ceneoil Cairpre, m. Fland-Febla mc Scandlain Ab Airdmacha *m.* ?.

Kl. Dachonna Derrensis, et Ossenius, 706
i. e. Fremanensis, e Calradiis Teffiæ ortus, filius Gallustii, Abbas Cluanæ-mc-nois, moriuntur. Brudius Derilli filius mortuus est. (21) Concobarus filius Maeleduni, Rex clientelæ Carbrei, moritur.—Flan-Febla filius Scanlani Abbas Ardmachanus mortuus est.

Kl. Conod. Fabuir *obit.* Indrechtach m. Doncha Ri. Teora ɔdſ *m.* ?.—Feargal mc Mailedúin Ri. Ceneoil Eoghain, 7

Kl. Conodranus Fabuirensis obit.— 707
Indrechtach Rex Connaciæ, in tres partes divisiæ, moritur. (22) Fergalus filius

(*) Quædam hic omittuntur in Chron. Scot. ideoque, et quia nota sunt ex Paulo Diacono, et nos omittimus.

(19) Leo Isauricus, de quo hic agit Tigernachus, non ab anno 705 Imperavit, sed ab anno 717. Indictione 15, Martii die 25, ut scribit Theophanes—De Successionibus Imperatorum Orientis, vide supra notas ad annos 699, 693, 680.

(20) De Ceallacho hoc, Ragallachi filio, vide supra notam ad ann 702, cui adjiciendum est Tigernachum inter Connaciæ Reges numerare Ladgnenum Colmani filium, mortuum anno 650, cui successisse ait Cenfaeladium, defunctum anno 663, ut supra, pag. 208. Juxta iv Mag. *Ceallachus* successit *Muiredacho*, xiv Regi Christiano Connaciæ, anno 700, et obiit xv Rex anno 703, quo ei successit xvi *Indrechtac mc Donchada.*

(21) Brudeum hunc, Derilli filium, enumerat Hibernicus Nennius, apud Gratian. Lucium, p. 94. Quintus est Brudeus Chronici Pictorum, qui ibi regnasse dicitur annis xi ab anno 701. Brudeus enim IV fuit filius Bili, de quo supra ad ann. 676, 685, et 692.—Brudeo filio Bili, juxta Nennium Hibernicum, successit, post annos Regni xx, *Taran* fil. Enfidi, i. e. Taranus ii Chronici Pictorum, an. 4, et deinde *Breitif mc Derilli*, cui successit, post annos Regni li, *Nectan mc Derilli*, an. x.

CONNACIÆ REGES E GENTE FIACHRAO.

(22) Duo fere *Indrecti*, ambo Reges Connaciæ, nempe Indrectus filius Donchadi, et Indrectus filius Muredagi—Prior obiit, juxta IV Mag. ann. 705, posterior anno 719. Prior de quo supra, in textu, erat de Gente Fiachria, quæ originem traxit a *Fiachrao*, filio Eochodii-Muighmedonii, Regis Connaciæ, et postea Hiberniæ,

A.C.

Fearghal mc Loingsig R. Ceneoil Conaill, 7 Conall Menb R. Ceneoil Cairpre *occiderunt eum.* Coibdean Esp. Airdsratha *q.evit.* Sloighedh Congail Cinnmagair mc Fergusa Fan. for Laighniu. Dunchad *Principatum Iae tenuit.*

Maeleduni Rex clientelæ Eogani et Fergalus filius Longsigi Rex Clientelæ Conalli et Conallus parvus Rex clientelæ Carbrei occiderunt eum—Cobdeanus Episcopus Ardsrathensis quievit. Exercitus Congali-Cenmagar, filii Fergusii-Fanat ductus contra Lagenienses.—Dunchadus Principatum Iae tenuit. (23

708 Kl. Cuchuaran R. Cruithne Ul. do

Kl. Cuchuaranus Rex Pictorum Ulidiæ,

---

totius, uti supra pag. 73, et p. 89, n. 85. Habuit is 5 filios, quorum 4 ex prima uxore *Mongruadha*, et quintum Niallum Magnum ex Carinna Saxonica. E quatuor fuere *Brianus* et *Fiachraus*, Regum Connaciæ satores, ut supra pag. 90, n. 87, et pag. 100, not. 21.—Regio Connaciæ quam uti propriam et quasi mensalem sibi vindicaverunt posteri Briani, vocabatur *Hi Briuin*, et Tir Hi Briuin, Regio familiæ Fiachrii vocabutur *Hi-Fiachrach* hodie corrupte *Tir-Iarach*.

De familia ista ortus erat linea recta *Indrechtach*, de quo supra in textu. De eadem erat S. Colmanus Duachi filius, vulgo dictus *Mac-duach*, qui vitam Eremiticam duxit sæculo vii in magno saltu de Boireann, 5 milliaribus, distante a *Durlusio*, Munimento Guarii Regis Connaciæ, et Ecclesiam de Kill-mac-Duach ædificavit—Erat Mac Duach Guario sanguine propinquus—Guarius enim filius erat Colmani fil. Cobthaci, fil. Gobninii, fil. Conalli—Colmanus autem filius erat Duachi fil. Anmirei, fil. ejusdem Conalli, ut in Catalogo Regum Connaciæ in AA. SS. pag. 247, ita ut hic tribus, Guarius vero 4 gradibus ab eodem stipite distaret. S. Colmani Genealogiam sic exhibet Menologium vetus in Act. SS. p. 248—" S. Colman fil. *Duachi*, fil. *Anmirei*, fil. *Conalli*, fil. *Eoganii*, " fil. *Eochodii Breic*, fil. *Dathii*, fil. *Fiachrii*, fil. *Eochodii Muighmedon*." Eadem habet Liber Lecan in AA. SS. ibid. Vide infra ad ann. 738.

Habuit *Fiacrius* duos filios, *Dathiam* totius Hiberniæ, et *Amalgadium* totius Connaciæ Reges—Successit Dathiæ filius ejus *Alildus*, Rex totius Hiberniæ e Rege Connaciæ factus, uti et Dathias ipse—Connaciæ Reges ex eadem familia orti, fuere—*Dathi*.—2. *Amalgaid*.—3. *Ailil Mac Dathi*.—4. *Eogan-Bel*, *Alildi* prædicti ex Ceallacho filio Nepos.—5. *Alildus Inbhanda* filius Eoganii Bel.—6. *Colmanus* Cobthachi filius.—7. Guarius ejusdem Colmani filius.—8. *Donnchadus* Maoldubii filius.—9. *Fergalus* Artgali filius.—10. *Indrectus* Donnchadi filius.—11. Donnchathagius.—12. Flathroius Domhnaldi filius.—13. Flathroius ii. Confer not. ad ann. 738, infra.

(23) Juxta hos Annales, Conainus, sive Conmalius, Falbei filius, Adamnani successor, et Abbas *decimus* Hiiensis, obiit anno 710. Itaque abdicasse videtur ante ann. 707, quo Dunchad Principatum Hiiensem obtinuisse dicitur in textu.—Donchadum decimum fuisse Abbatem et rexisse ab anno 710 ad 717, scribit Usser. pag. 702, omittens duos Abbates quos enumerant IV Magistri—Juxta hos, Conmalio, decimo Abbati, successit non Donchadus filius Cenfaeladii, annis vii, ut scribit Usser. pag. 702, sed S. Dorbeneus, idque ab anno 708 ad 713, et dein *S. Faelchuo*, Dorbeni filius, *duodecimus*; post eum *Donchadus* Cenfaeladii filius, qui obiit anno 717, *tertius decimus*, ut infra ad annum istum. Confer annos 710, 713, 715, 716, et 717.

Principatum Hiiensem quod attinet, Abbates aliquando Principes appellatos fuisse, indicat Mabillonius, in Diplomatica, pag. 61, præsertim apud Hibernos, ut patet ex Collectione Canonum apud Dacherium, Spicileg. tom. 9, pag. 25—45. *Principes* Monasteriorum appellantur ab Orsiesio, in Concordia Regularum, pag. 167, 170, et in dicta collectione canonum Hibernensium D'Acherii, t. 9, p. 12, c. 6, &c.

Præterea Beda, narrato obitu S Columbæ, et sepultura ejus (l. 3, c. 4.) in Insula *Hii*, anno ætatis 77, post annos circiter xxxii ex quo ipse Brittaniam prædicaturus adiit, subjungit—" Fecerat autem priusquam Brittaniam veniret, Monasterium nobile in Hibernia, quod, a copia roborum, *Dearmach*, lingua Scottorum, hoc est campus Roborum, cognominatur, ex quo utroque Monasterio plurima exinde Monasteria, per Discipulos ejus, et in Britannia et in Hibernia propagata sunt, in quibus omnibus idem Monasterium Insulanum, in quo ipse requiescit corpore, *Principatum* tenet." Vide infra ann. 713. Confer Tigernachum supra pag. 177, ann. 602, de *Principatu* Comgalli Benchorensis.

A.C.

gunn la Findchoin hi Raban 7 romarbad e fein ind. Fiachra mc Dungaile ro gaed la Cruithniu. (†)

Kl. Cath *dolo in campo* Elni *ui. jugul. st.* Lethlobair mc Each. Cuallaigh 7 Cudhinasc. Cath Segsa i forcuathaibh Laig, i. ; *cecidert.* da mc Cell. Cualand, Fiachra, 7 Fiandam, 7 luirig *c. Britonib'* Cell. 7 *p. paul. u* Cairpre mc Conculuin *jugul.* ẹ——Maeldobercon Esp. Cilledara *pausavit. Pestis q. dr* bacach *c. ventris profluvio i. Hib.nia.*

Kl. Conmael mc (§) Abb. Iea *pausat. Combustio* Cilldara—Congal Cindmagair mc Fergusa *subita morte Lotrae.—Justinianus Serdo cum Tiberia annis* vi *regnat. Fergal Maileduin rex incipit.*

Kl. h. Filne *m.* ẹ. Cath Sleibhe Fuaith la ua Cremthaind r. h. Meith .i. Loingsigh *u cecid.* 7 Curai m. Dlutaigh *cecider.t.* Fergal *victor fuit. Strages Pictorum in campo* Manand *a Saxonis ubi* Findgaine mc Deleroith *immatura morte jacuit.* Cennfaelad Ab. Fobhair *m.* ẹ. *Congressio Brittonum et* Dal-

occisus manu Finchoni O'Raban, et occisus est ipse ibi. Fiachraus filius Dungali hasta vulneratus a Pictis.

Kl. Prælium dolo gestum in campo Elni ubi jugulati sunt Lethlobarus filius Eachi, Cuallagius, et Cudinascus—Prælium Segsæ in limitibus Lageniæ, in quo ceciderunt duo filii Ceallachi Cuallanensis, Fiachra et Fiandan, et Loricas gestabant Britones exercitus Ceallachi; et post paululum Carbreus filius Conculini jugulatus est. Maeldobercon Eps. Kildarensis obiit.—Pestis quæ dicitur *bacach*, cum ventris profluvio, in Hibernia. 709

Kl. Conmael filius Falbei, Abbas Hiiensis obiit. (24) Combustio Kildariæ—Congalus Cindmagar filius Fergusii subitanea morte in Lotraense Monasterio quievit.—Justinianus Sardo cum Tiberia regnavit annis vi, Fergalus filius Maeleduni regnare incipit, rex Hiberniæ. 710

Kl. Nepos Filnei mortuus est. Prælium Montis Fuath, gestum a nepote Crimthani Rege Meithorum, i.e. Longsigio, ubi cecidit et Curoius filius Dlutagi, cecidit. Fergalus, Rex Hiberniæ, victor fuit—Strages Pictorum in Campo Manan a Saxonis, ubi Finguneus filius Delarathi, immatura morte jacuit. Cennfaeladh Abbas Fobharensis mortuus est. 711

(†) Chron. Scot. ad finem hujus anni habet "*Bo ar mor* it. m. incendit," i.e. Bovina mortalitas iterum accensa est.

(‡) "*Cath Maigh Eli* per dolum" in Chron. Scot.

(§) "Conmael mc Faelbe Ab. Iae." Ibid.

(24) Hic est procul dubio *decimus* Abbas Hiiensis, Adamnani successor, de quo supra ad annos 704 et 707.

A. C.

riadha for Loirgeclat, *ubi Britones devicti.* [MS. Fol. 12, b. 1.]

712 Kl. Ceode *Esp.* Iea *pausat.* Cath *i. duos nepotes* Aeda Slaine. *i. q.* Maine mc Neill mc Cernaigh Sotail *jugul.* 2— Fland mc Aedha mc Dluthaigh *victor fuit.* Ulaich *p. st.ti, ubi* Dubtach mc Becce Boirchi *occubuit.* Da mc Feradhaigh mc Maeledum *in cæde generis* Laegaire *p.ierunt.*—Cucerca Ri Ossraidhe *m.* 2 Cath *ap. Lagenienses dextræ oris, ubi* Bran *nepos* Mailedum 7 *filii* 2 *cecider.t.* Dubgualе Ab. Glindida locha *p.it.* Dluthach mc Fidhchellaig *igne ustus*— Cath Cairnnferadhaigh *ubi cecidit* Cormac mc Maenaig R. Mumhan laim deis tuaisc. taigh.—*In hoc anno fecid Beda librum magnum .i.* b. la Beidh.

Congressio Britonum et Dalriadensium apud Lorgeclat, ubi Britones devicti.

Kl. Ceodeus Eps Hiiensis moritur.—Prælium inter duos Nepotes Aedi Slanensis, in quo Maineus filius Nialli, filii Cernagi-Sotail jugulatus est. Flannus filius Aedhi filii Dlutagi victor fuit.—Ulidii prostrati fuere; ubi Dubtachus filius Becci-Barchei occubuit. Duo filii Feredagi filii Maeleduni, in cæde generis Laogarii perierunt.—Cucerca Rex Ossoriæ mortuus est. Prælium apud Lagenienses dexteræ oris, ubi Bran, nepos Maeleduni, et filii ejus ceciderunt. Dubgualeus Abbas Glendalochensis periit.—Dlutachus filius Fidhcillagi igne ustus. Prælium Carnferadagiense, ubi cecidit Cormacus filius Maenagi Rex Momoniæ, occisus a Desiis Borealibus.—In hoc anno fecit Beda librum magnum, id est Bibliam Bedæ. (25)

713 Kl. Baedain Esp. Indsibofindi *obit.* Failbe *Esp.* do Gailengaib in Coraind m. Dicuo Ab Cluana-mc-nois *pausad. Filia Osui in Monasterio Ild mor.* Cinaedh mc Deerli 7 *fls* Mathgernan *jugul. s.t.* Dorbeni *Cathedram* Iae *obtinuit,* 7 *v mensib' peractis in Primatia, v. Kal. Non. die Sabati obit.* Cormac mc Aill. R. Mumhan *in bello jugul.* 2. Tolarg mc

Kl. Baedanus Episcopus Insulæ Vaccæ Albæ obiit. Falbeus Epicopus Galengiorum in Corania mortuus est—Dicuo Abbas Cluanæ-mc-nois obiit. Filia Oswii in Monasterio Hildæ obiit. Cinaethus (Kenneth) filius Derilli, et filius Mathgernani jugulati sunt.—Dorbenius Cathedrum Hiiensem obtinuit, et v mensib. peractis in Primatia, v. Kal. Nov. die Sabbati obiit.

(25) Totam Bibliam propria manu Bedam exarasse, nusquam legitur quod sciam. Scripsit de Grammatica, Arithmetica, Geometria, Astronomia, Chronologia, Musica, Historiam Gentis Anglorum, vitas Sanctorum, Martyrologium, et Commentaria in libros v et n. Testamenti, edita octo tomis in folio. Novissima editio est Coloniensis anni 1688.—In Codice præstantissimo Cottoniano Chronici Mariani, supramemorato ad ann. 432. hæc leguntur ad annos 717 et 725—" DCCXVII Multi Anglorum de Britannia, Romam venerunt, inter quuos etiam " Reverendissimus Abbas meus Ceolfridus, annos natus lxxiv, cum esset Presbyter annis xlviii, Abbas autem annis " xxxv. Ubi Lingona pervenit obiit. et in Ecclesia geminorum Martyrum sepultus est. Qui inter alia donaria, " misit Ecclesiæ S. Petri *Pandecten* (i. e. Bibliam) a beato Hieronymo in Latinum, ex Hebræo vel Græco fonte " translatam. DCCXXV. Hoc anno Beda, computator annorum, Computi Librum composuit. Ipso ita teste."

drostain *ligatus ap. f. rem suum* Nechtan *Regem.* Sechnusaigh Rex h. Maine *moritur.*

Kl. Cath imesech *in campo* Singithe ic bile teinidh in Asal ria Murch Midhi *ubi* Fland mc Aedha mc Dluthaigh 7 Dubduin h. beicce, *cecider.t. in altera congressione,* bile 7 Colgu 7 Aedh cluasach Diarmata *in prima congressione belli i.fecti s.t.*—Dunoll. *construit. ap.* Selbac. ailen na ingen *struitur.* Forbusach *nepos* Cernaigh *de regno expulsus, in Britanniam.* Coschradh Garbsalcha ammidi *i.* ; *cec.* Forbusach *nepos* Congaile *ap. Viros* Mide. *Rex h.* Failge Midhi *uno die, 7 bello p.dicto. Siccitas magna.* Cath et. da mc beice beirche 7 fl.in bresail, *regem nepotum* Eoch. *i.* ; *victores erant f.lii* becci. *In hoc anno t.fecti p.igrini ap. Mumonienses i.* ; *in* clairmeach *c. o.ni familia sua* i loch luict *in autumno. (Locus mendosus.—Lege* Nox lucida in Autumno, *ut in Annal. Ult. ann.* 713, *æræ c.* 714.*)*

Kl. Cell Cualand R. laighen *mor. l.* x *q.sdam* . . . Fland Febla Ab. Airdmacha. Celline Esp. Ab. Ferna *mor.* ;. Guin Muredadha mc Diarmata caich r. h. Neill la Conall n grant .h. Cernaigh. Aed dub R. ua Figente. Flaithnia mc Colgan *sapiens,* 7 Moconbha Cuerne

Cormacus filius Alildi Rex Momoniæ in bello jugulatus est. Tolargus fil. Drostani ligotur a frutre suo Nectano.—Sechnusagius Rex Hi Maniæ moritur.

714 Kl. Prælium atrox in campo Singithe apud veterem arborem fulmine combustum, in Assalia, cum Murchado Midense, ubi Flannus filius Aedhi, filii Dlutagi, et Dubduinus O'Beice, ceciderunt in altera congressione, Bileus, et Colganus, et Aedhus-cluasach, (fil.) Diarmatii, in prima congressione belli interfecti sunt. Dunolla construitur a Selbaco. (26) Monasterium Insulæ Virginum construitur.—Forbusachus Nepos Cernagi de regno expulsus in Britanniam.—Strages fœda in Midia, in qua cecidit Forbusachus nepos Congalii cæsus a Midensibus. Rex Falgiorum Midensium uno die, et bello prædicto cec.—Siccitas magna.—Prælium inter duos filios Becci Barchii et filium Bresalli, Regem Nepotum Eochodii, in quo victores erant filii Becci.—In hoc anno interfecti sunt peregrini apud Momonienses; id est claudus, cum omni familia sua. Nox lucida in Autumno.

715 Kl. Ceallachus Cualanensis, Rex Lageniæ moritur, vel, juxta quosdam, ... (27) Flannus Febla Abbas Ardmachanus—Cellineus Eps Abbas Fernensis, mortui sunt.—Cædes Muredachi filii Diarmitii cœci, Regis O'Niallorum, per Conallum Grant (i. e. hilarem) O'Cernaig. Aedhus Niger

(26) Quere utrum hæc Arx sit *Dunolly* in Loarnia? non longe a *Dunstafnage*, de qua vide Pennant, Tour in Scotland.—De *Selvaco*, aliisque Regibus Hibernicis Dalriadæ Albanicæ, vide Rer. Hibernicar. vol. 1, Prolegom. pag. cxxviii.

(27) Quædam desunt, quæ restituere nequeo.

A.C.

dormivit. Slogad Murchadha mc Briain do Ca.ssil. Dorbene Abb Iea.

Rex O'Figentiorum, Flathnia filius Colgani, sapiens, et Moccondaus Cuerneus obierunt.—Exercitus ductus a Murchado filio Briani Casseliam. Dorbeneus Abbas Hiiensis. (28)

716 Kl. Gum R. Saxan .i. Osrith mc Aldfrith nepotis Ossa. Fogartach h. Cernigh *it.um regnat. Pasca in Eo civitate commutatur.* Faelchu mc Dorbeni *Cathedram Columbæ lxxiiii. etatis anno, in iv. Kl. Septembris die Sabbati suscepit. Obitus* Celi Tigernaig Ab. Cluana auis. Flan Foirbte mc Fogartaigh *m.* bass Artbrain mc Mailedúin. Ternoc mc Ciarain *obit.*

Occisio Regis Saxonum, i. e. Osrithi filii Aldfrithi nepotis Oswii. (29) Fogartagus O'Cernaig iterum regnat. Pascha in Hiona Civitate commutatur. (30) Faelchuus filius Dorbenii Cathedram Columbæ anno ætatis 74, in iv. Kal. Sept. die Sabbati suscepit. (31) Obitus Celi-Tigernagi Abbatis Cluanæ-mc-nois—Flannus fortis filius Fogartagi mortuus est. Obitus Artbrani filii Maeleduni. Ternocus filius Ciarani obit.

717 Kl. Dunchadh mc Cindfaeladh Ab. Ie *obit.* Etalb mc Eoulb *obit. Expulsio familiæ* Ie *trans dorsum Britanniæ a*

Dunchadus filius Cenfaeladii Abbas Hiiensis obit. (32) Æthelbaldus filius Alweor obit.—Expulsio Hiiensium Kil-

(28) De Hiiensium Abbatum successionibus vide supra ad annos 692, 697, 704, 707, unde constat Dorbeneum fuisse *undecimum*, eique successisse *Faelchuonem* duodecimum, et deinde *Dunchadum* Cennfaeladii filium xiiim qui obiit anno 717, ut infra ad annum istum. Obiit itaque ante Dunchadum Dorbeneus, et quædam hic reponenda sunt in texto, ut patet ex anno 717 infra, ubi Donchadi obitum consignatum habemus.

(29) Convenit cum Chron. Saxon. ad ann. eundem 716—" Osredus Northymbrorum Rex, interfectus est juxta " fines Australes, qui regnum tenuit xi annis post Ealdferthum."

(30) Ita Beda, l. 5, c. 22, et Chron. Saxon. ad ann. hunc 716, pag. 61.

(31) Eundem numerum Abbatum Hiiensium habent Annales Tigernachi, Ultonienses, et IV Magistri, iisdemque nominibus memoratos, sed non eodem ordine. Usserius nec numerum servat nec ordinem. Lasreanum enim *tertium* Abbatem omittit, ut supra notavimus ad ann. 692. Ex dictis supra ad ann. 707, *Faelcuo* supra memoratus in texto, fuit Abbas Hiiensis *duodecimus*, Dunchadus proinde xiii.

(32) Sub *Dunchado* Abbate, Hiienses Monachos tempus Paschale Romanum, suadente Egberto, Presbytero Saxone, suscepisse, narrat Beda, l. 5, c. 22, anno ab Incarnatione 716, idque *iv Kal. Septembris, die Sabbati*, ut habent hi Annales, itemque Ultonienses, in quibus pariter, anno proxime sequente, et Dunchadi Abbatis obitum signatum invenimus, et expulsionem familiæ *Iae*, i. e. Hiiensium Monachorum, *trans dorsum Britanniæ, a Nectano Rege* factam.—Nectanus ille Pictorum Rex fuit, a quo Romanum Pascha in subjectas sibi Provincias introductum fuisse, scribit Beda, l. 5.

In præstantissimo codice Cottoniano Mariani Scoti, cujus supra mentionem fecimus, hæc leguntur ad ann. 715. " Egbertus vir Scs de gente Anglorum, et sacerdos, Monachiam ducens vitam, peregrinus, plurimas Scotticæ " gentis Provincias ad canonicam Paschalis temporis observantiam, a qua diutius aberraverunt, pia prædica- " tione convertit, anno ab incarnatione Dni. juxta Dionysium, DCCXV."—Foelchuonem, Dunchadi antecessorem, Abbatem Hiiensem institutum fuisse anno 714, iiii Kal. Septemb. die Sabbathi, anno ætatis suæ lxxiv, scribunt IV Mag. ad ann 714. Eadem iisdem verbis habent Annal. Ult. ad ann. 715, æræ C. 716, itemque Tigernachus, ut

A. C.

Nectano Rege. Congressio Dalriada 7 Britonum in lapide q. vocat' Minvircc, *7 Britones devicti s.t.* Cumusc aenaig Tailten la Fogartach *u ceci* mc Maelrubai mc Duibslebe.

Kl. Mac Cutin *Rex Saxonum m.* ē Becc Boirchi *obit.* Cath Cenandsa *ubi* Tuathal h. Faelcon, 7 Gormgal mc Aedha mc Dluthaigh, 7 Amalgaid h. Conaing, 7 Fergal *f.r e. cecider.t.* Conall Grant *victor erat.* Conall grant *sapiens* Cernaigh *in fine duor. mensium post bellum interfectus* ē la Feargal (||) Cronan h. Hecain Ab. Lismoir *m.* ē *Tonsura Corona s.r familiam* Iea *dat'. Hi sunt viri sapientes qui mortui sunt.*—Finamael *.l.* Bogaine mc Find, *Insulæ Princeps* Muighe Sam, 7 Dubduin h. Faelain Esp. Ab. Cluana Iraird. Conri mc Congail Cennfada 7 Aill. mc Finnachta *jugul. s.t.—Pluit* fross mela for Othain in bicc, fross argaidh for Othain moir, fros

trans dorfum Britanniæ a Nectano Rege.(33) Congressio Dalriedinorum et Britonum apud lapidem qui vocatur *Minvirc*, et Britones devicti sunt—Conflictus apud conventionem Taltinensem per Fogartagum, ubi cecidit filius Maelrubai filii Dubslebii.

Filius Cutini Rex Saxonum mortuus est.—Beccus Borcheus obit. Prælium Kellense, ubi Tuathalius O'Faelcon et Gormgulus filius Aedhi filii Dluthagi, et Amalgadius O'Conaug, et Fergalus frater ejus ceciderunt. Conallus *Grant*, (i. e. canus,) victor erat. Conallus Grant, sapiens O'Cernagiorum, in fine duorum mensium post bellum istud, interfectus est, per Fergalum. Cronanus O'Hecan, Abbas Lismorensis, mortuus est. Tonsura corona super Hiienses Monachos imposita. (34) Hi sunt viri sapientes qui mortui sunt hoc anno—Fianamalus, vel Bogainus filius Finni, Princeps Insulæ Campi Sam, et Dubduinus O'Faelan Episcopus Abbas Cluanirardensis.—Con- 718

(||) "et *Conall Grant h. Conaing* in eodem die post bellum interfectus est *la Fergal mc Maeleduin*." Chron. Scot.

supra in textu, sed iv *Kal. Sept.* (i. e. dies 29 Aug.) non incidit anno 714 in diem Sabbati, sed in diem Mercurii. Reliquum est obiisse anno 716 æræ C.—Dunchadum non obiisse ante ann. 717, conveniunt omnes cum Beda, l. 5, c. 22. "Susceperunt autem Hiienses Monachi, docente Ecgberto, Ritus vivendi Catholicos, sub "Abbate Dunchado, post annos circiter lxxx, ex quo ad prædicationem gentis Anglorum Aidanum miserant "Antistitem." pag. 217. Et quidem S. Aidanus ad Anglos convertendos missus fuit ex Hiona anno 635, juxta Florentium, et Bedam ipsum, l. 3, c. 14, 17, 24 et 25, et in Epitome ad ann. 651. Atqui anni 80 numerati ab anno 635 recte nos conducunt ad ann. 716. Obiit Aidanus anno xvi Episcopatus sui, pridie Kal. Sept. quo die initium fuit S. Cuthberto propositi Monachalis, super visione habita de S. Aidani obitu, ut notat ex Beda de Vita S. Cuthberti, c. 4, Smith ad Bed. l. 3, c. 14, pag. 118. Denique Dunchadum Foelchuoni, duodecimo Abbati Hiiensi, successisse statuimus, et anno 717 obiisse, sive Foelchuo obierit antea, sive tantum resignaverit, et post Dunchadum obierit, uti narrat Tigernachus ad ann. 721.—Corrigenda sunt ergo, juxta hanc notam, dicta supra ad ann. 657, not. 60. *Segienus* enim V erat a Columba inclusive, vi *Subneus*.

(33) Auctorum e quibus Regum Pictorum series colligitur, antiquissimus est Tigernachus. Vide quæ de Regibus istis dicta sunt supra, ad ann. 653, 657, 668, 672, 678, 684, 693, 704, et infra annos 722, et 728.

(34) Nempe prædicante Egberto, ut supra, ad ann. 701, pag. 220, et ad ann. 717. Alius erat Ecgbertus de quo supra, pag. 217, not. 6.

A.C

fola *s.r fossam Lageniorum, 7 inde vocabat'* Niall frossach mc Fearghaile ar *t.c nat' ē.*

719 Kl. Amredach mc Taidhgh 7 Crichan mc Taidhgh R. O mc Uais, Drostan Dairtchaighe *q.evit. in* Ardbreccain. *Congressio ap. Lagenienses ubi* Aedh mc Cell: *cec.* i. Cath Findabrach. Cath Finglinne itir da mc Fearchair fota i ḡ Ainbhcell. *jugul. ē. die quintæ feriæ Id. Septemb.* Cath *Maritimum* Ardeanesbi etir Duncadh mc Becc *cum genere* Gabrain, 7 Selbac c. *genere* Loairn, 7 *v su. ē super Selbacum ii. n. Octobr. die iii feriæ, i ḡ quidam Comites corruerunt.*

Jugulatio familiæ Subhne *in Ardmacha.*

rius filius Congali Capitis longi, et Alildus filius Fianachtai jugulati sunt.—Pluit pluviam mellis supra Othaniam parvam, pluviam argenteam supra Othaniam magnam, et pluviam sanguineam supra fossam Lageniorum, et inde vocabatur Niallus pluviosus filius Fergali (Rex Hiberniæ) nam tunc natus est. (35)

Kl. Amredagius filius Thadæi, et Crichan filius Thadæi, Rex gentis Uasiæ, (obierunt) Drostanus Dartbagiensis quievit in Ardbreccan.—Pugna apud Lagenienses, ubi Aedhus filius Ceallagi cecidit, i. e. Prælium Findabrachense. Prælium Albæ vallis inter duos filios Ferchari longi, in quo Anbcheallus jugulatus est, die v. feriæ Id. Septemb. (36) Prælium maritimum Ardneshianum, inter Dunchadum filium Becci, cum clientelis Gaurani et Selbaci, contra genus Loarni, et versum est prælium contra Selbacum, ii nonas Octobr. die iii feriæ, in quo quidam Comites corruerunt.

Jugulatio familiæ Subnei in Ardmacha.

---

(35) Similibus Prodigiis referta sunt omnia fere Chronica vetera, neque ab eorum fide minimum detrahunt. A causis naturalibus eveniunt plura, a sensuum deceptione alia.

(36) Vide Regum Hibernensium Albaniæ Catalogum in Rer. Hib. tomo 1. Prolegom. part. 1, p. cxxii, ad p. cxl. *Fercarius* is, dictus recte 2dus, regnavit annis xxi, e familia Loarni primus. Obiit anno 703, quo ei successit annis iii, Eochodius ii, sive *Eochoid Rinncamhail* filius Domangarti, filii Donaldi Maculati, ac proinde e domo Fergusii. Huic successit *Anbceallach* filius Fercarii longi, e domo Loarni, cui successit, post annum regni unum, frater ejus *Selvacus* annis xx. Fercarum antecessere 15 Reges, omnes linea recta e domo Fergusii, omnes memorati a Tigernacho.—Fercarus itaque, 1mus e domo Loarni, erat 16tus Rex Dalriadæ Albanicæ, et Insularum, eique successit *Eochoid Rinncamhail*, sive Achaius 2dus, Donaldi 1mi. ex filio Domangarto nepos, cui successit *Anbcellach m Fearchair*, anno 718. De his Tigernachus ad ann. 719 inquit—" Finglinne Prælium " adversus duos filios Fercari longi, (i. e. 2di.) in quo *Anbcellachus* jugulatus est, die v feriæ ante Idus Sept."

Anbcellacho 18vo. successit *Selvachus* 19nus, Fercari filius, eodemque anno gestum est prælium maritimum inter Dunchadum parvum cum gente Gaurani, et Selvachum, quinto Nonas Octobr. die 3tiæ feriæ. Selvacus clericatum ingressus est juxta IV Mag. ad ann. 719.—Convenit cum Tigernacho Flaherteus. Ambo tamen dissentiunt a Carmine vetere Hibernico, cantato in Inauguratione Malcolmi iii, quatenus Carmen ponit Dungallum filium Selvaci post Anbceallachum, et Alpinum post Dungalum, et Muredachum Uigneach post Alpinum, ut in nota Marginale MS. manu Avi mei, in Exemplari Stowense Flahertei, pag. 479. A Tigernacho tamen discedere non audeo.—Selvacho itaque Regi 19, successit *Eochoid mc Eochoid*, sive Achaius 3tius, Dalriadæ Albanicæ Rex 20mus. Achaii 2di. filius, cujus obitum refert Tigernachus ad ann. 733.

A.C.

Vastatio Lagenior. v. vicib' in uno anno l. h. Neill.

Kl. *Æstas pluvialis.* Sinach Insi Clothrand *dormivit.* Muirbruc. mor *m. se Octobr.—Theodosius anno* 1 *Rex.*

Kl. Dunchadh becc Ri Cindtiri *m.* ? Cath et. Connachtaib 7 Corcobaiscind *ubi cec.* mc Tomaltaigh. (¶) *Vastatio* Maighi do Cathal mc Findgaine 7 do Murch. mc Brain. *Mors* Chuanna Roiscrea. Indred Laigen 7 naimd na borama 7 naimd nangiall ar Laigen la Fergal mc Maileduin. Innesac (*) *Religiosus Legem c. pace Xpi s.r Insulam Hiberniæ constituit .i. in Campo* Delenn.

Kl. Maelruba in Apurcrossan, *anno lxxx ætatis suæ 7 trib' mensib' 7 xix. dieb' p.actis, in xi Kl. Mai, tertiæ feriæ die pausat.* Maelgais o Druming bili mc Ailpine *Rex* Alochluaithe *moritur.*—Feardachrich mc Congalaig *obit.* Cuanan Cilldelgi, 7 Deirir Damhinse, *nepos* Collae, Cuana Dromacuilind. Cilline locha Grec m. Feidhl. *Principatum* Iea *tened.* Cath Almaine re. Murchadh mc

Vastatio Lageniorum quinque vicibus in uno anno per O'Niallos.

Kl. Æstas pluvialis—Sinachus Monasterii Insulæ Clothran dormivit, (i. e. obiit.) Maritima tempestas ingens mense Octobris. Theodosius anno uno regnat. 720

Kl. Dunchadus parvus Rex Centiriæ mortuus est. Prælium inter Connachtenses et Corcobasconios, ubi cecidit filius Tomaltagi. Vastatio campi (37) per Cathaldum filium Fingaini et per Murchadum filium Bronii.—Mors Cuanni Roscreensis. Vastatio Lageniæ, et exactio tributi boum, et exactio obsidum Lageniæ per Fergalum filium Maeleduni. Inmescacus Religiosus Legem cum pace Christi supra Insulam Hiberniæ constituit, id est in campo Delenn. 721

Kl. Maelruba in Abercrossan, anno ætatis suæ 80, et tribus mens. et 19 dieb. peractis, xi Kal. Maias, die 3tiæ feriæ obiit.—Maelgas de Druming, Bilius filius Alpini Rex Alcluidæ, moriuntur. (38) Ferdacriochus filius Congali obit. Cuananus Cilldelgensis, et Deririus Damhinisensis, nepos Collæi, Cuana Drom-cuilinensis, Killineus Lacus Grec moriuntur. Fedhlimidius Principatum Hionæ tenet. (39) 722

(¶) "*mc Talemnaigh*, vel *Tomaltaigh.*" Chron. Scot.

(*) "In mescugh Religious." ib.

(37) i. e. Campi *Bregiæ* in Midia, qui, cum Campus sacer esset, et *Temoriam*, Regum totius Hiberniæ sedem præcipuam jactitaret, ideo antanomastice *campus* appellatur, quasi per excellentiam.

(38) Alius erat *Brideus* de quo annotavimus supra, ad ann. 657, 682, 686, 693. Annos xx ei tribuit versio Hibernica Nennii, eique successisse ait *Taranum* filium Enfidi, annis quatuor, postea *Breitefum* filium Derilli, annis duobus, *Nectonum* filium Derilli, annis x,—et post Nectanum immediate ponit *Drustum et Alpinum*, qui conregnarunt annis v.—*Bilium* Alpini filium, a Tigernacho supra memoratum, omittit. Rex enim erat non Pictorum, sed Alcluidiæ, eo ævo Arcis Britonum munitissimæ. Vide infra ann. 728.

(39) Vide quæ de Abbatum Hiiensium successionibus, supra annotavimus ad annos 698, 707, et 717, ex quibus patet Fedhlimidium fuisse xvm. a Columba inclusive, successit enim Cilieno xivto Abbati, immediato successori Dunchadi, quem IV Magistri obiisse aiunt anno 725, Tigernachus autem anno 722.

A.C.

in Briain Ri Laighin 7 Fergal mc Maileduin R. Er. *iii Id. Decemb. die vi.æ feriæ. nu s. v. Lageniensium* ix. (†) *Hi s.t Reges generis* Cuind *q. i bello cec.t.*—Fearghal mc Maeleduin R. Er. *c. clx Satellitibus ss.* ocus Forbusach R. Ceneoil Boghaine, 7 Conall men Righ Cenl. Cairpre, 7 Fergal h. h Aithechta, 7 Fergal mc Each. Leamna R. Tamnaighe 7 Gdalach mc Conaing, 7 Ecneach mc Colgan R na n airther, Coibdenach mc Fiachrach 7 Muirgus mc Conaill, Letaitech in gearat,(‡) 7 Anmchadh mc Oirce Righuill, 7 Irghuill, 7 *x nepotes* Mailefithrigh. Ite an sin Righ in tuaisc.t. *Hi s.t Reges* hi Neill in *desc.t.* .i. Flan mc Roighell 7 Aill mc Feradhaigh, Aedh Laighen h. Cernaigh, Suibhne mc Congal. Nia mc Comrair, Dubdaerich mc Duibdaimber, Aill mc Gaill granoc, Flathemail mc Dluthaigh, Fergus h. h Eoghain, *H. tot' nu.s de regib' cc* 7 *clx* de amsaib Fergaile, 7 *alii* 7 *ix volatiles*, .i. geltai. Cubretan mc Congusa cc.

Prælium Almanense inter Murchadum filium filii Briani, Regem Lageniæ, et Fergalum filium Mae'eduni, Regem Hiberniæ, iii. Id. Decemb. feria vi. Numerus Lageniensium novies mille. (40) Hi sunt Reges, posteri Conni centum præliorum, qui in bello isto ceciderunt. Fergalus filius Maeleduni, Rex Hiberniæ, cum 160 satellitibus suis, et Forbusachus Rex clientelæ Boganii, et Conallus parvus Rex clientelæ Carbrei, et Fergalus O Atheachtha, et Fergalus filius Eochodii, Leamna Rex Tamnagiæ, et Conndalach fil. Conaugi, et Ecneach fil. Colgani, Rex Arteriorum, Cobdineachus fil. Fiachrachi, et Murgisius fil. Conalli-Letatech, fil. Concarati, et Anmchad fil. Orci, Dux Riguilorum et Irguilorum, et x nepotes Maelfithrigi—Isti fuere Reges Septentrionalis Hiberniæ—Hi sunt Reges O'Niallorum Australium, nempe Flannus fil. Rogelli, et Ailildus fil. Feradagi, Aodhus Lageniensis O'Cernaig, Suibhneus fil. Congalli, Nia filius Comraci, Dubdacrich fil. Duibdaimberi, Alildus fil. Conalli-Grant, Flathemalius fil. Dlutagii, Fergusius O'Eogan. Totus numerus Regum cc. et clx satellites Fergali, et alii, et ix volatiles, i. e. *Geltai.*

Cubretanus filius Congusæ cecinit—

(†) " Nu. us *Sil Cuin* q. venerunt ad bellum *Almaine fiche m.* Hi sunt Reges generis *sil Cuin,*" &c. ib.
(‡) " *Eidgen h. Mathgamnae, Nuadha mc. Oirc.*" ib.

(40) Fergalius in Lagenienses, ob mulctam boariam non solutam, et ob alias causas, exasperatus, exercitum e semel et vigecies mille hominum conflatum, in Lageniam eduxit, et Murchadum Branii filium, Lageniæ Regem, novem duntaxat millibus stipatum, apud Almaniam obviam habuit.—Tum infestis animis et armis, acriter utrinque concurritur. Decertantium contumacia victoriam diu ancipitem facit. Tandem Rex Hiberniæ, x° regni anno, cum c.lx suis Proceribus, in acie cecidit, &c. Septies mille utrinque desiderati sunt. Grat. Luc. pag. 77.

Atagthuir cath f. d.g glann—
A fir Fergaile a deghlind,—
Bronach m. t. muire de (§)
Iar mbreith a taigen dia cind.—
Bo in claim ro gaet in arradh in daim (‖)
Nairg laim ro gheoghaim abhrach—
Ro teetha cath co mc in Brain—
Ma beth R. E. neach do bhera cath matain (¶)
Derb main fri mc mBrain.
Ansa lium mas in Draoi
Imtai ro ches. tair in claim.

Nuadh .h. Lamtuile cc.—

Do dith laithe Almhaine
A cosnamh buair Breghmuighe.
Ro lae badhbh bel d.g biorach,
Iolach, im chend Fergaile.—

Buaidh ard Almaine ni fan—
Adguidhi dal do gach duil—
Im *vii*. m. der mar dal—
Fergail mor mc Mailedum. (*)
Atbath c. ruirech ratach
Costadhach, carnach.—
L. im. *vii* ngelta cen imne
.i. *vii*. mile Cummach fernarmach.

Gestum est prælium cruentum, illustre,
O viri Fergali, cari nobis!—
Luctuosum familiæ Muredachi—
Cum domus ejus expugnata esset supra caput ejus.
Gladius valde acutus custodiebat domum.
Deflenda manus quæ inflixit grave vulnus,
Prælium valde nocivum filio Brani,
Si Rex Hiberniæ prælium gessisset diluculo
Vigilabant mane Branii.
Arridet mihi opinio Druidæ—
Dissipantur qui diligunt gladium.

Nuada O'Lamtuile cecinit—

Periere turbæ Almaniæ—
Custodientes boves campi Bregiæ,
Devoraverunt vultures sanguineis rostris,
Mucronibus acutis, eos qui tuebantur caput Fergali—
Victoriam illustris Almaniæ non lentam,
Enixe precabantur populi ubique.
Cum vii millibus, ut narrant Historiæ,
Fergali magni filii Maeleduni,
Occisi sunt centum Heroes illustres,
Divitiis affluentes, potentes,—
Cum lvii Volatilibus saltem,
Cum 7000 strenuis militibus.

(§) " *Muintir mc Muiredha.*" Chron. Scot.

(‖) " *affarudhaimh.*" Ib.

(¶) " *Ma beith neich do bera cath madaindre—amain re mc Brain—Ansa lim mas an Draoi—an tan ro cessair an " chlaim.*" ib.

(*) " *Buaidh Aird Almaine an fan—Ag guidhe dal da gach duil—Um secs. milibh der mar—dal Ferghail mair mc " Maoileduin.*" ib.

N. B.—Ad imum paginæ hujus in Chron. Scot. MS. Dublin, hæc leguntur, scripta a Dualdo Firbisio—" *Tes 2 b.ͨll. da duilleog don t sen leabhar as a sgriobaim so. fagaim affuil rom don leith taoibhsi na sorcill—" Misi Dubhaltach Forbisigh.*" i.e. Desunt duo folia circiter, vetusti codicis unde hæc hactenus descripsi, et quæ remanent hujus dimidiatæ paginæ dereliuquo, prætermittens.—Ego Dualdus Firbis.—Desunt itaque in Chron. Scot. MS. Dublin, circiter duo folia ab anno 722, ad ann. signatum 805.

A.C.

723 Kl. *Combustio* Cluana mic nois. Bass Faelcon Mainistreach Buitte. Indrechtach mic Muireadhaigh Ri ɔ.s m. in ailitri a Cluain. *Clericatus* Selbaigh *Regis* Dalriada. Sinaa Taillten .m.

Kl. Combustio Cluanæmacnois—Obitus Falconii Monasterii Butensis. (41) Indrechtachus filius Muredagi Rex Connaciæ mortuus est in peregrinatione sua apud Cluan. (42) Clericacus Selvagi Regis Dalriadæ Albanicæ—Sinaa Taltinensis moritur.

724 Kl. Faelchu mic Dorbene Ab h.—*dorm. Cillenius longus ei in Primatum successit. Clericatum* Echtain *Regis Pictorum.*—Druxst *postea regnavit.* Cath Cind-delgen *in ; cec.* Fogartach *nepos* Cernaigh. Cinaeth mic Irgael. *victor erat non Octobr. die Sabbati,* Cuindlis Abb. Clu. m. nois *obit.* Oregain ɔd.s. do. Caechscuile *Scriba* Daire-calgaidh *quievit.*

Kl. Faelchuus filius Dorbenii Abbas Hiensis dormivit.—Cillenius longus ei in Primatu successit. (43) Clericatus Echtani Regis Pictorum. Druxst postea regnavit. (44)—Prælium Cindelgense in quo cecidit Fogartachus nepos Cernagi. Cenethus fil. Irgalachi victor erat, nonis Octobris die Sabbati. Cuindlisius Abbas Cluanæmacnois obiit.—E Roganiis Connaciæ ortus erat.—Caechscuileus Scriba Derrensis obiit.

725 Kl. Cilline *nepos* Collae Ab. Athaine moire, Ailen mic Craich *construitur.* Sima *filius* Druist *ɔstingitur.*—Colman Uamach .i. sai Scrib. Airdmacha, Ruibin *filius* Connaidh *scriba* Mumhan *filiusque* Broccain o tigh telle *q. magister bonus Evangelii Christi erat,* 7

Kl. Cillineus nepos Collæ, Abbas Monasterii Othnæ magni, (obiit.) Monasterium Insulæ Mac-Craich construitur.—Simal filius Drusti constringitur. Colmanus Uamach, id est sapiens scriba Ardmachanus, Ruibinus fil. Connadii, Scriba Momoniensis, filiusque Brochani, e Domo Tellei Abbatis, Magister bonus Evangelii Christi erat is, et Colmanus-Banban,

(41) S. Buteus, defunctus eodem anno quo S. Columba natus, Monasterium condidit in agro Lonthiano, quod ab ipso nomen derivavit, Annal. IV Mag. ann. 521. Rer. Hib. t. 1. Ep. p. 106–7, et Indices voce *Flannus*.

(42) De alio *Indrahtacho*, Rege Connaciæ, vide infra ad ann. 728. Hic agitur de successore *Muredagi*, a quo familia Regia Connaciæ, a Scriptoribus Hibernicis *Clan Muireadaig* appellatur, ut supra ad ann. 696, et 702, Muredachus is fuit Rex Connaciæ xiv Christianus, et obiit juxta eosdem anno 700. *Guario* enim *decimo* successit *Cennfaelad mc Colcain* ximus, cui defuncto anno 680, juxta IV Mag. successit *Dunchadus Maritimus* xiimus, occisus anno 681, juxta eosdem. Deinde xiii *Fergalus Aidhne*, filius filii Artgalii, ut supra ad ann. 702.

Fergalum *Guarii* filium appellant IV Mag. ad ann. 694. Obitum ejus referunt Annales Ulton. ad ann 695 æræ com. 696. Successit ei *Muredach* xivtus, cujus obitum referunt Annales Ult. et Tig ad ann. 701, æræ c. 702.

(43) Faelcu hic is est de quo supra diximus, ad ann. 692, 716, et 717, fuisse Abbatem xii. Vide Catalogum Abbatum istorum ad ann. 707, et 717. Dunchadus successor ejus obiit anno 717, eo vivente, Dunchado successit Cillineus longus anno 724, ut suprà, qui anno 726 obiit Abbas xiv.

(44) Vide dicta supra de Regum Pictor. successionibus ad annos 672, 706, et infra ann. 728.

A. C.

Colmán bánbán *Scriba*, *o.es dormier.t.* Teiteadh Ul. re cinaeth mc Irgal.

omnes dormierunt.—Prælium Ulidiorum cum Cennetho filio Irgalachi.

Kl. Nechtán mc Derili *ɔtrigit.' ab p.* Druist *Regem.* Cillenus *longus Ab.* le *pausad.* Daɔnda craibtheach Esp. ɔnere moire. Dungal *de regno ejectus* ? 7 Druist *de regno Pictor. jectus,* 7 Elphin p̄ *eo regnat.* Guin Crimthaind mc Ceall. Chualand a cath Belaigh liccei i. *mat.a ætate.—Quies* Mainein leithglindi. Guin Aill. mc Badbchadha a Midhi. Cath Maine re Cianacht mc Fergalaigh for Laing. Eoch. mc Each *regnare incipit.*

Kl. Nechtanus filius Derili constringitur apud Drostum Regem. Cellenius longus Abbas Hiiensis obit. Dachonna, pius Episcopus Connerensis, moritur. Dungalus e regno ejicitur. Drostus e regno Pictorum ejectus, et Elphin pro eo regnat. Cædes Crimthani filii Ceallachi Cualanensis, in prælio Viæ Petræ, immatura ætate. Quies Mancenii Lethglinnensis—Cædes Alildi filii Badbchadi in Midia. Prælium Maniorum cum Cianachto filio Fergali contra Lagenienses—Eochodius filius Eochodii regnare incipit. 726

Kl. Bass Aelchon Ab. Clu. Iraird. Guin Each mc Fiachrach. Cath Droma f. nochta ria Flaithbhertach mc Loingsig for Aedh n Allán mc Fergaille *it. Conall* 7 Eogán. u. Fland mc Ertaille 7 Snedgus d.g h. Rubraiaighe *jugul. s.t.* Conall mc Mondáin *martirio coronat'. . . ' . . martie. Adamnani Reliquiæ transferunt' in Hib.niam 7 Lex renovat'.* Murch mc Broin Ri Laing m. Cath Inbri Bregum in ⁏ *cecide.t* Sceoil mc Cell. Cualán 7 ɔgail mc Brain. Faelán *victor fuit.* Dubdáinber mc Congal. Ri Cruithne *m.* ? *Dormitatio* Ceile Cr. Guin Cathail Chuir Ri. Desc.t Breagh.

Kl. Obitus Aelchonis Abbatis Cluanirardensis—Cædes Eochodii filii Fiachrachi. Prælium Droma-for-nochtæ, gestum a Flahertacho filio Longsigi, contra Aedhum Allanum filium Fergalli, inter Conallios et Eoganios, ubi Flannus filius Ertalii et Snedgusius Rufus O'Rubraigh jugulati sunt. Conallus filius Mondani Martyrio coronatur (die) Martis. Adamnani reliquiæ transferuntur in Hiberniam, et Lex (ejus) renovatur. (45) Murchadus filius Branii Rex Lageniæ moritur.—Prælium Insulæ Breguin, in quo ceciderunt Sceolius filius Cellachi-Cualanensis, et Congalus filius Branii, Faelanus victor erat. Dubdainber filius Congali Rex Pictorum mortuus est. Quies Cele-Christi.—Cædes Cathaldi mansueti, Regis Australis Bregiæ. 727

Kl. Cath Dromacorcáin et. Flaithber-

Kl. Prælium Drom-corcanense, inter 728

(45) Inter alia Adamnani Opera, memorata supra ad annos 624, 664, 687, 692, et 704, scripsit etiam Regulam Monasticam, pro Monachis suis in Hibernia, quæ *Lex ejus* appellatur, ut infra ann. 727.

A.C.

tach mc Loingsigh 7 Cinaeth mc Irgael in; Cinaeth 7 Endos mc Aill. Maelduin mc mc Feradhaigh, Dunchadh mc Cormaic *cecidert* (*.i. do* toitedar *interlineas.*) Cath Aillinde itir da mc Murchadha mc Brain .i. Dunchadh, 7 Faelan 7 Dunchadh in sinser, 7 rogab Faelan Righe ar a belaibh. Fland Aentraib Ab. Bendchair *obit.* Cath Monaigh craebi itir Pictardachaib fein .i. Aengus 7 Alpine issiat tuc in Cath, 7 ro maebaigh ria n Aengus 7 ro marbhadh mc Ailpin and, 7 ro gab Aengus n.t. Cath truadh itir Pictardachaibh ac Caislen Credhi 7 ro maebaigh ar in Ailpin cetna, 7 ro b.adh a cricha 7 a daine de uile 7 ro gab Nechtain mc Derili Righi na Pictardach. Domhnoll mc Cell. Ri Conds *m.* ?—Mac Beitheach ssin lo c. na. .i. neach ro beh. naidhi sa

Flahertacum filium Longsigi et Cennethum fil. Irgalii, in quo Cennethus et Eudus fil. Alildi, Maelduinus filius filii Feradagi, et Dunchadus filius Cormaci ceciderunt.—Prælium Allinense inter duos filios Murchadi filii Bronii, i. e. Dunchadum et Faelanum, et Dunchadum seniorem, et obtinuit Faelanus Dominium supra inimicos. Flannus Antrimensis Abbas Benchoriæ obiit. Prælium Mona-crobense inter Pictos ipsos, i.e. Ængusius et Alpinus gesserunt prælium istud, et victoria parta est per Aengusium, et occisus est filius Alpini ibi, et obtinuit Aengusius potentiam—Prælium deplorandum inter Pictos, apud Castellum Credi, et victoria parta est de eodem Alpino similiter, et captæ sunt regiones ejus, et Religiosi omnes, et obtinuit Nectanus filius Derilli regnum Picardorum. (46) Donaldus filius Ceallachi, Rex Connaciæ, mortuus est (47) Filius Bea-

(46) Antea diximus, ad ann. 706. Brudeum, vel Brideum V. Derilli filium, regnasse annis xi, et obiisse juxta hos Annales anno 705, deinde regnasse fratrem ejus *Necthanum* annos xv. Hic erat Necthanus 3tius, cui Ceolfridus Epistolam Paschalem scripsit, servatam a Beda sub anno 715, Hist. l. 5. Hic erat etiam ille Necthanus de quo Tigernachus, ad ann. 717, inquit, expulsisse Monachos Hiienses *trans Dorsum Britanniæ*, i.e. e regno suo. De eo Tigern. ad ann. 720, inquit, "*Nethan constringitur,*" i. e. in vincula conjicitur, nempe a Drosto vii, qui ei postea successit. Regnavit Drostus is, simul cum *Alpino* fratre suo, anno 728, quo Ængusius eos in prælio Monacroibense devicit, ut supra in textu, itemque in altero prælio apud Castellum *Credi*, eodem anno. Nectanus e vinculis solutus, iterum regnavit anno isto. Nectano non plures quam decem annos tribuit Versio Hibernica Nennii, apud Gratian. Luc. pag. 94, eique successisse narrat *Drostum et Alpinum* simul conregnantes, quæ cum Tigernacho conveniunt. Vide supra ann. 722.

(47) Vide notam ad ann. 707, supra, pag. 223–4. Donaldus is fuit Regum Christianorum Connaciæ xviii juxta Annales IV Mag. in quibus *Ragallacho* nono succedit *Guarius Adhneus* defunctus anno 662, x—deinde *Cennfaelad mc Colcain* xi, defunctus anno 680. *Dunchadus Maritimus* xii, occisus anno 681.—*Fergulus Aidhne*, Guarii filius xiii, defunctus anno 694, post hunc *Muireadhach Muilleathan* xiv, defunctus anno 700.—*Ceallachus* Ragallachi filius, clericatu suscepto et abrenunciato, ad sæculum rediit, et Muredacho successit xv, usque ad ann. 702, quo obiit.—Successit ei *Inrechtacus* I filius Dunchadi Maritimi Rex xvi, occisus anno 705.—Deinde *Inrechtachus* II filius *Muredachi*, qui obiit anno 719 Rex xvii, et demum *Donaldus* filius Ceallachi xviii, qui, juxta IV Mag. obiit anno 722, sed juxta Tigernachum et Annal. Ult. et potius anno æræ c. 728.

Primus Rex Connaciæ quem memorant Annal. Ult. est *Duachus*, Linguæ æris dictus, qui fuit *tertius* Christianus, quemque obiisse narrant anno æræ c. 502; deinde *Eoganum Bel* memorant, cæsum anno æræ c. 543, vel 547. Deinde *Aillinbandam* cæsum anno 550. Deinde *Aodhum*, fil. *Eachodii Tirmcarnæ*, cæsum in prælio

A. C.

Mumhain. Flaithbertach mac Loingsigh do gabhail Righi n Erend.

Kl. Ridire Cr. do ec la Casc. 7 in Gall-ulcach fearas gliccca bai na aimsir do ec in la c. na. Tri .l. long Piccardach do bristidh irRoiss cuissine sa bl. cetna. Fachtna mac Folochtaigh Ab. Cluana Ferta Brenaind. m. Cath Droma d.g blathmig it.—Piccardaibh .i. Drust 7 Aengus Ri na Piccardach, 7 ro marbh Drust and in dara la deg do Mi Aughuist. And sa bl. so ros cuir Beda don Croinic do scribh (.i. leabhar oirim, *inter lineas.*)

Kl. *Reversio Reliquiarum Adamnani de Hibernia mense Octobri. Filius* Oncon *Scriba* Cilldara *m. Filius* Concobair *Scriba* Cluain .m. nois *dormivit.*

Kl. *Combustio* Cuilerathain, *Clericatus* Eachadha. mac Cuitine R. Saxon *constringitur.* Cath it. Cruithniu 7 Dalriada c. murbulg, *ubi* Cruithne *devicti sunt.* Cath

thachi in die eodem, i. e. is qui fuit vir sapiens Momoniæ. Flabertachus filius sigi obtinuit regnum Hiberniæ. (48)

Kl. Ecgbertus miles Christianorum obiit die Paschæ (49) et Gall-Ulcachus vir prudentissimus ævi sui, obiit eodem die. Sexaginta naves Picardorum naufragium passi sunt apud Ross-cuisin eodem anno. Fachtnaus filius Tolochtagi Abbas Cluanfertæ Brendani moritur.—Prælium Collis rubri Blathmigi inter Picardos ipsos, i. e. inter Drustum et Ængusium Regem Picardorum, et occisus est Drustus ibi die 12 mensis Augusti. (50) Anno hoc edidit Beda Chronicon quod scripsit. 729

Kl. Reversio Reliquiarum Adamnani de Hibernia, mense Octobris. Filius Onconi Scriba Kildarensis moritur. Filius Concobari Scriba Cluanæ-mac-nois obiit. 730

Kl. Combustio Culratheniæ. Clericatus Eachadi.—Filius Cutini Rex Saxonum vinculis ligatur (vel in carcere constringitur.) Prælium inter Pictos et Dalria- 731

Caledrevne, anno æræ c. 561, nempe Reges vi et vii, quorum posterior cæsus est anno 577. Uatachum viii omittunt, et filium ejus Ragallachum cæsum narrant anno 618, æræ c. 649, quo *Guarius* ei successit. Ceallachi filii Ragallachi obitum refert Tigernac ad ann. 705.

(48) Vide Catalogum Chronologicum Regum Christianorum totius Hiberniæ, in Rer. Hib. t. 1. Ep. Nuncup. pag. lxxv ad pag. lxxxviii.

(49) Ita Beda ad eundem annum 729—" Mansit vir Dni Egbertus annis xiii, in præfata Insula, &c. annoque " DCCXXVIII, quo Pascha Dominicum viii. Kal. Maiar. die celebratur, cum Missarum solemnia in memoriam " ejusdem Dominicæ Resurrectionis celebrasset, eodem die et ipse migravit." l. 5, c. 23.

At Pascha non incidit anno 728 in viii. *Kal.* Maiar. i. e. 24 April, sed in 4 April. Anno vero sequente 729 incidit præcise in diem viii Kal. Mai. a Beda nominatum, quo Egbertus obiit, consentientibus Florentio Wigorn. et Mariano, quorum prior ad ann. 729 inquit—" Mense Jan. Cometæ duo circa Solem apparuere, et duobus " fere septimanis permansere, quo anno S. vir Dni Egbertus, cujus sæpe meminimus, ipso die Paschæ, quod " viii. Kal. Mai. die celebratur, migravit ad Dom."—Egberti obitum, et quidem in Hiona Insula, refert Chron. Saxon. pariter ad ann. 729.

(50) Derillo Regi Pictorum successere, juxta versionem Hibernicam Nennii, simul regnantes *Drustus* vii et Alpinus I, annis v, ut supra ad ann. 728, deinde *Oncus* fil. Urgust an. 30.—*Brete* fil. Urgust ann. 15.—*Cenethus* fil. Viredeg ann 12.—*Alpinus* fil. Urod, ann. 3½.—*Drost* fil. Talorean ann. 11.—*Talorean* fil. Drusten. ann. 6, vel 15.—*Talorean* fil. Uniust annis 12½.—Quis horum fuerit *Talorcanus* supra memoratus in textu videant alii. Id tantum assero, Tigernachum vetustissimum esse, qui Regum Pictorum seriem et annos contexuit

A. C.

et. mc Aengusa 7 mc Congusa, Brudheus *vicit* Talorco *fugiente.*

denses cum Maritimis Prædonibus, ubi Picti devicti sunt. Prælium inter filium Aengusii et filium Congusii, Brudeus vicit. Talorco fugiente.

732 Kl. Bass Flaind chalaind Ab. Cluana .m. nois h. Colla do uib Cremtaind do. Guin Dathgusa mc Baith Ri nan Dessi. Cath Connacht i ; *cec* Muiredach mc Indrachtaigh. *Pontifex* Muighe heo *Saxonum* Garailt *obit.* Caill. .i. Duncadha do uib Liathain *regina optima* 7 *benigna dormitavit.* Temnen Cille-Garadh *religiosus clericus quievit.* Nechtan mc Derile m. Cath it. Laighniu desgabair 7 Mumhu i. ; Aedh mc Colgain *vict' erat.* Sebdand in. Cuirc *Dominatrix* Cilldara *obit.* Fergus mc Conaill oirgnigh, 7 Ferdomnach *Scriba* Ardmacha *obierunt.* Congalach Cnucha *moritur.*

Kl. Obitus Flanni Cualanensis, Abbatis Cluanæ-mac-nois, E progenie Crimthanorum genus duxit is. Cædes Dathgusii filii Bathi Regis Desiorum. Prælium Connachtensium in quo cecidit Muredachus filius Indrechtagi. Pontifex Maionensis Monasterii Saxonum Giraldi obiit. (51) Caillecha filia Donnchadi, e Liathania gente orta, Regina optima, et benigna, obiit. Temnenus Cill-garadensis, Religiosus Clericus, quievit. Nechtanus fillius Derilli moritur. (52) Prælium inter Lagenienses Australes et Momonienses, in quo Aedhus filius Colgani victus erat. Sebdanda filia Cuirci, Dominatrix Kildarensis, obit.—Fergusius filius Conalli Vastatoris, et Ferdomnacus Scriba Ardmachanus obierunt. Congalachus Cnuchaensis moritur.

733 Kl. Dungal mc Selbaigh. *dormivit.* toisc a toraigh 7 toisc aile an mis c. enraigho cor airg, Muiredhach mc Ainbcellaigh *regnum Generis* Loairn *assumit.* *Congressio it. um i.* Aed mc Fergaili 7 *genus* Conaill, *in campo* Ita, *ubi cec.* Nail mc Ngaile mc Fergusa .f. 7 cet. i *multi.* Flaithbertach *classem Dalriada in Ib.-*

Kl. Dungalus filius Selvagi obiit. Initium expeditionis ejus, et initium alterius in eodem mense, quando occubuit. Muiredachus filius Anbcellagi Regnum generis Loarni assumit. (53) Congressio iterum inter Aedum filium Fergali, et familiam Conalli, in campo *Ith*, ubi cecidit Conallus fil. Congali, fil. Fergusii-fanat, et cæteri multi.

(51) Conveniunt Annal. Ult. ad ann. 731, æræ c. 732, et IV Mag. ad ann. 726, ubi æram Com. anticipant *annis sex.* Gravis est error omnium qui narrant, vel narrare volunt, Giraldum vixisse usque ad ann. 732. Manifeste pate t vocem *Gerailt* poni in casu genetivo, ac proinde sensum esse hoc anno obiisse non Giraldum ipsum, sed Episcopum Monasterii S. Giraldi, cujus primus Abbas fuit Giraldus Saxo. Vide supra, pag. 219, not. 10, ad ann. 697.

(52) Vide Regum Pictorum successiones supra ad ann. 728, 730--731.

(53) Vide Regum Hibernorum Albaniæ seriem in Rer. Hib. t. 1. Prolegom. part. i. p. 122 ad 140, et part. ii, p. 83, et notas supra ad ann. 719.

A.C.

niam duxit 7 cædes magna facta est deis *i Insula hoie, ubi hi trucidantur viri.* Concobar mc Lochein 7 Branin mc Brain, *7 multi in flumine dimersi st dr in Banno.* Eoch mc Each R. Dalriada 7 Conall mc Concobair *m.* ē. *Nativitas* Donnchadha mc Domhnaill R. Er. *Vacca visa* ē i Delginis Cualand, *q.ter mulsa est, 7 butirum ejus 7 Galamirum multi comedere, c.s. p. ma h.* ē *unu cap. 7 u.u. collum 7 p° scapulum duo corpora c. ii caudis 7 sex pedib.'*

Kl. Rechtabra h. Cathasaigh R. h. Tuirtri *m.* ē. *Eclipsis Lunæ i xi. Kl. Febr. Commutatio Martir.* Petair 7 Poil 7 Padraic *ad legem p. ficiendam.* Tolarg mc Congusa a brathair fen dia gabail 7 tuc illaimh na Piccardach, 7 robaighedh leosiden he. Cath Muig Itha it. mc Loingsigh 7 mc Fergail .i. Sil Each. 7 Cenel Eoghain. 7 tucadh arar leath ar leath and. Fathleach mc Cindfaeladh R. Luighne mor. Aedh Allan *regnat.*

Kl. Aedhethchair Eps. n Aendroma

Flabertachus classem Dalriadæ in Hiberniam duxit, et cædes magna facta est postea in Insula Hiberniæ, ubi hi trucidati sunt viri: Concobarus filius Locheni, et Brannus filius Branii, et multi in flumine dimersi sunt, quod dicitur *Bannus.*—Eochodius filius Eochodii R. Dalriadæ et Conallus filius Concobari mortui sunt. Nativitas Donnchadi filii Donaldi Regis Hiberniæ.—Vacca visa est in Delginis Cualaniæ, quæ ter mulsa est, et butyrum ejus et Galamirum (54) multi comedere, cujus prima pars, habebat unum caput et unum collum, et post scapulam, duo corpora, cum duabus caudis, et sex pedibus.

734 Rechtabraus O'Cathusaigh Rex O'Turtreorum mortuus est—Eclipsis Lunæ in xi Kal. Febr (55) Commutatio, (i.e. translatio) Martyrum Petri et Pauli, et Patricii, ad legem perficiendam. (56) Tolargus filius Congusii captivum fecit fratrem proprium, et dedit eum in manus Picardorum, et dimersus est ab istis.—Prælium campi Ith, inter filium Lonsigi et filium Fergali, i.e. Clientelam Eachi et clientelam Eogani, et conduxerunt ingentem numerum virorum ex utraque parte ibi. Fathleachus filius Cenfaeladii, Rex Lugniæ moritur. Aedhus Allan regnat (Rex Hiberniæ.)

735 Kl. Aedhethcarus Eps. Antrimensis

(54) Vox barbara quæ non caseum significat, sed primitias lactis post partum coagulatas.

(55) Hanc Lunæ Eclipsim memorant Annales Ult. ad ann. 733, æræ C. 734, quo, juxta Calculos Astronomicos, incidit in *diem Jan.* 24, ut in opere eximio l'Art de ver. les Dates, t. 1, p. 66. Itaque pro *xi Kl. Feb.* in texto, substituenda est dies *viii. Kal. Febr.* tam in Tigernacho quam in Ultoniensibus, et anni æræ com. in Marginibus nostris appositi, cum Solis et Lunæ motibus convenire inveniuntur. Eandem Eclipsim memorat Chron. Saxon. ad ann. 734, pag. 54, et Florentius.

(56) Vide Notam de *Lege* Adamnani supra ad ann. 727. Agitur hic non de Regula Monastica S. Patricii, Sed de tributo exigendo pro Ecclesia Ardmachana, quod dicebatur *Itiar Padraicc.*

A. C.

pausat. Cath Fothaꞃta. Aedh Roin andartaigh Fothairt rucadh e, da marbadh, 7 gadh mc Cuanach Ri Cobha *cecidit.* Aed Allan mc Fergaile *victor fuit.*

[*MS. Fol.* 13 *b, col.* 1.]

Cath Tele et Mumhain 7 Laighniu *ubi multi de* Laighnib 7 *pene innumerabiles de* Mumhan *p.ier.t.* .i. [illegible]. Cellaigh mc Faelcair Ri. Osraigh cec. 7 da mc Cormaic mora ri nan Deisi. Cathal mc Findghaine Ri. Mumhan *evasit.* Airechtach h. Dunchadha Muirsce Ri. dibh Fiachra Muaidhe, ar condraib 7 Cathal mc Muireadhaig Ri Connacht *m.* [illegible] Guin Flaind mc Conaing *Abb.* Chillimoire dithoib. *Draco ingens in fine Autumni cum tonitruo magno p. se visus* [illegible]. *Beda sapiens Saxonum quievit.* Mobrice o Belaig Feli *pausavit.*

moritur.—Prælium Fothartense Aedhus pilosus, qui in orientali Fotbartia natus est, occisus, et Conadh filius Cuanachi, Rex Cobhæ cecidit. Aedhua Allan filius Fergali, (Rex Hiberniæ) victor erat.

[*MS. Fol.* 13, *b.* 1.]

Prælium Telo inter Momonienses et Lagenienses, ubi multi e Lageniensibus et pœne innumerabiles e Momoniensibus pericunt: in quo Ceallagius filius Faelcari Rex Ossoriæ cecidit, et duo filii Cormaci Rufi Regis Desiorum. Cathaldus filius Fingani Rex Momoniæ evasit. Arechtachus Nepos Dunchadi Maritimi, Rex Hi Fiachrachorum Moiensium,(57) ingens numerus Connachtensium, et Cathaldus filius *Muireadagi* Rex Connaciæ obierunt. (58) Cædes Flanni filii Conangi Abbatis Kilmoriæ Diothrobensis. Draco ingens, in fine Autumni, cum tonitruo magno post se, visus est.—Beda sapiens Saxonum quievit. (59) Mobriccus Belag feliensis obiit.

736 Kl. Aengus mc Fergusa *Rex Pictorum vastavit Regiones* Dailriata 7 *obtinuit* Dunad, 7 *compulsit* creich, 7 *duos filios* Selbaiche *catenis alligavit* .i. Dongal 7 Feradach, 7 *paulo post* Brudeus mc Aengusa mc Fergusa *obit.*

Kl. Aengusius filius Fergusii, Rex Pictorum, vastavit Regiones Dalriadæ, et obtinuit Munimenta, et compulsit prædas, et duos filios Selvaci catenis alligavit, id est Dongalum et Feradachum, et paulo post, Brudeus filius Aengusii filii Fergusii

(57) De familia *Fiachria* vide dicta ad ann. 707. *Indrechtacho* filio Donnchadi Maritimi, Regi xvi Christiano Connaciæ, occiso anno 705, juxta IV Mag. successit xvii *Indrechtachus* filius Muredachi, e familia Campi *Ai*, sive Roscomanense, qui obiit, juxta eosdem, anno 719. Huic successit xviii. *Donaldus* filius Ceallachi, defunctus, juxta eosdem, anno 722. Deinde xix. *Cathaldus* filius Morethagi, de quo supra in texto, qui obiit, juxta IV Mag. anno 730, æræ C. 735, et xx *Aedhus Balbus*, defunctus, ut infra, anno 742.

(58) Notanda est Tigernachi distinctio inter Regem Hi Fiachrachorum Connaciæ, et *Regem Connaciæ* totius.

(59) Bedæ obitum refert Chron. Sax. ad ann. 734, pag. 54. At Historiam suam absolvit, ipso teste, anno æræ com. 731, ætatis suæ 59. Natus est itaque anno 673, ut in Epitome ejus, et obiit ut scribit Turgottus anno 735, ætat. lxiii, ut in ed. Cantabrig. Hist. suæ, pag. 804.

bass Fianamhla mc Geirtighe Ab. Cluana-Iraird. bas Crunmael mc Colgain. Guin mc Mailfothartaigh mc Mailtuile di Laighnibh, *vir sapiens, 7 anachoreta Insulæ Vaccæ albæ* Inisbo finde. do Ciannaib Bregh do. Badbcadh mc Conaill Gabhra Ri Cairpre *m.* ē.

Kl. bass Ronain Ab Cindgaradh.—Failbe mc Guaire, Mael eire bai eirr .i. Apurcrossain i. *p. fundo Pelagi dimersus* ē *c. ss. nautis nuo xxii.* Conmael h. Loichene Ab. Cluana-mc-nois *pausat. Congressio invicem inter nepotes* Aeda Slaine, *ubi* Conaing mc Amalgaidh. Cearnach *vicit,* 7 Cathal mc Aedha *ceci. juxta lapidem* Ailbe, *ab orientali parte gesta* ē. Dal cc. Aed n Allan 7 Cathal mc Findgaine oc Tirdaglass. *Lex P.ricii tenuit Hib.niam.* Fingalach mc Murchadha R. h. Mail *m.* ē.

Kl. Faelan mc Broin .R. Laigen *immatura ætate ac inopinata morte interiit.* Tola mc Dunchadha Esp Cluana h Iraird *dignus Dei miles i Xpo quievit.* Carnach mc Fogartaig mc Neill, mc Cernaigh sotail, mc Diarmada, mc Aedha Slaine, *a ss Sceleratis sociis dolose jugulatus, q. vaccarum vitulæ 7 infimi orbis*

obiit. (60) Obitus Fianamhlai filii Gertigii, Abbatis Cluan-Irardensis. Obitus Crunmalii filii Colgani. Cædes filii Maelfothartagii, fil. Maeltulii de Lageniensibus. Vir sapiens fuit, et Anachoreta Insulæ Vaccæ Albæ, dictæ *Inis-bo-finde,* e Cianachtais Bregiæ ortus. Badbchadus filius Conalli-torvi, Rex Carbriæ, mortuus est.

Kl. Obitus Ronani Abbatis Cingara- 737
densis. Falbeus filius Guarii, Maelrubai successor in Monasterio de Abercrossan, in profundo Pelagi dimersus est, cum suis nautis, numero xxii. Conmael O'Loichene Abbas Cluanæmacnois obiit.—Congressio invicem inter nepotes Aedhi Slanensis, ubi Conangius filius Amalgadii Cearnachum vicit, et Cathaldus filius Aedhi cecidit. Juxta lapidem Albei, ab Orientali parte, gestum est prælium istud. Prælium inter Aedhum-Allan, et Cathaldum filium Fingani apud Tirdaglass Lex Patricii tenuit Hiberniam. Fingalachus filius Murchadhi, Rex Hi-Maliorum, mortuus est.

Kl. Faelanus filius Branii, Rex Lage- 738
niæ, immatura ætate, ac inopinata morte interiit. Tolaus filius Dunchadi Eps. Cluan-irardensis, dignus Dei miles, in Christo quievit. Carnachus filius Fogartagi, fil. Nialli, fil. Cernagi Sotail, fil. Diarmttii, fil. Aedhi Slanensis, a suis sceleratis sociis dolose jugulatus est, quem

(60) De Pictorum Regum successionibus, vide ann. 706, et 729. Aengusius, sive Ungustus I. filius Vergusti, sive Fergusii, regnavit, juxta Chron. Pictor. annis xxix, ab anno 730, vel 732. Juxta Chron. breve ad Bedæ calcem, obiit anno 761 —Junctis viribus cum Eadberto Rege Northumbriæ, Arcem Alcluidensem expugnavit anno 756, ut supra ad ann. istum. Auctor Chronici brevis ad Bedæ calcem, de Ungusto I inquit ad ann. 761—"Oengus Pictorum Rex obiit, qui regni sui principium usque ad finem, facinore cruento, tyrannus perduxit "Carnifex."

A. C

mulieres tediose fleverunt. Cath Atha-senaigh .i. Cath Ucbadh hi *xvii Kl. Sept. die tertio* .i. mairt, *i. nepotes* Neill 7 Laing *crudeliter gestum* ē i q̄ *binales celsi vigoris Rectores armis alternatim congressi st.* i. Aed Allan mc Fergaile Ri Temrach, 7 Aed mc Colgan Ri. Laighen.

Vaccarum vitulæ, et infimi orbis mulieres tediose fleverunt. Prælium Vadi Senagi, i. e. Prælium Ucbadhense 17 Kal. Sept. die tertio, id est die Martis, inter Nepotes Nialli et Lagenienses crudeliter gestum est, in quo bini Rectores, vigore illustres, armis alternatim, congressi sunt, id est Aedhus-Allan filius Fergali, Rex Hiberniæ totius, (61) et Aedhus filius Colgeni Rex Lageniæ—

e quib' unus superstes vixit, alius v. militari mucrone capite truncatus ē. *Tunc nepotes* Cuind, *immensa victoria ditati, c. s.t Lagenienses suos emulos, insolito more, in fugam mittunt, calcant, sternunt, subvertunt, consumunt, ita ut usque ad internecionem universus hostilis pene deleretur exercitus, paucis nuntiis remanentibus, 7 in tali bello tantos cecider.t quantos per transacta retro sæcula in uno succubuisse impetu 7 feroci conflictu non comperimus.*

Ceciderunt hi optimi duces, Aed mc Colgan Ri. h. Cendselaigh, 7 Brian becc mc Murchadha, Ri Laing, 7 Fergus mc Maenaig, 7 Dubdacrich da Ri Fothairt mc h. Cellaigh mc Ferna Fiangalach hi Mailaithgen, Conall h. h Echada. Ceithri mc Flaind h. Ogaile, Eladach h. Maeluider, 7 *cet.i multi (qui) compendii causa omissi sunt.*—Gum Fergusa mc Cremthain.

Samthand c.
Madh ormseadh in da ri Aedh—
Bidh mor saeth an ergairi—
Madad codhal damsa is aeth
Bidh laidh Aedh mc Fergaili—

Ceciderunt hi optimi Duces, Aedus filius Colgani, Rex Cinselachiorum, et Brianus parvus filius Murchadi Rex Lageniæ, Fergusius filius Maenagi, et Dubdacrichus duo Reges Fothartorum, Filius O'Cellagii filii Fernai, Fiangalachus O' Maelothgen, Conallus nepos Eachadi, quatuor filii Flanni O'Congaile, Eladachus O'Maelvider, et cæteri multi, qui compendii causa omisssi sunt.—Cædes Fergusii filii Crimthani.—

Samthanus cecinit hos versus—
Si convenissent simul duo Reges Aedhi,
Sagittæ numero ingentes superfluæ fuissent—
Quamvis propinquum mihi, gaudeo
Defunctum Aodhum filium Fergali,

(61) "Aidhus Allan, Rex Hiberniæ, anno D. 738, in prælio de *Muigh seuradh*, apud Kananas (hodie Kells,) "trucidatus est—Successit ei Donaldus Murchadi filius, annis xx, et in Hiiensem Insulam peregrinationis "obeundæ causa profectus, illic obiit, anno 758, *vel potius* 763." Gratian. Luc. p. 77.

O cáth Ucbádh conáine
Ambith truch lum Fer Fene—
Ni fuil fo grein gil gán migh
Sil nách Laighnigh án Eri—
Naoi mile do rochrátár i Cáth Ucbádh
c dene—de slegh Gálián gergár glán,
mor in mártgál fer Fene.—

O Prælium *Ucbadh!*—Heroum illustrium—Occisos lugeo Feniorum Gentis viros.—
Non extat sub Sole splendente sine macula—gens superior Lageniensibus in Hibernia.—
Novies mille cecidere, in prælio Uchadhense impetuoso,
Exercitus Galeniorum ferocium Illustrium.
Ingens fuit cædes Feniorum. (62)

Aedh Allán fein do rone so—Int Aed isin uir 7r.l.

Aedhus Allanus ipse cecinit Carmen quod incipit—*In t Aed isin uir*, et reliqua.

Sloigedh la Cáthál mc Findgáine co Laighniu co ruc Giállu O Brán becc mc Murchádhá 7 co ruc máine morá.

Exercitus ductus a Cathaldo filio Fingini Lageniam, abstulit obsides a Brano parvo filio Murchadi, et res pretiosas multas.

Kl. Fergus glut .R. Cobá 7 iseber do ind ,seledá imdá do c ásábel, ɔ idh dib fuáir báss. *Dormitatio* " .i. collád" Sámthánde cluáná Bronáig 7 *dormitatio* mc mc Máiláithgen Esp. Cluáná m. n. Peásáin *scriba* Treoit *pausad. Combustio* muintir Domhnáill hi mbodbráith. is ánd do tuit Aill. Brileith i Duno cene. Flánd mc Cell. mc Crundmáel Esp Recráinne m. Tolárcán mc Drostán *Rex* Athfotlá á bádhádh lá h Aengus.

Kl. Fergusius Prudens Rex Cobæ obiit, et is fuit qui exspuebat venenatam salivam ex ore suo, quod causa fuit obitus ejus—Obitus Samthani Cluanæ-Bronagii, et obitus filii filii Maelathgenii Epi. Cluanæmc-nois. Peasanius Scriba Droghadensis obiit. Combustio familiæ Donaldi O'Brodbrath, et ibi cecidit Alildus Brilethensis in Munimento eodem. Flannus filius Cellagi filii Crunmalii, Episcopus Rechranensis, moritur. Taloreanus filius Drostani, Rex Vadi longi, dimersus ab Aengusio. (63) 739

Kl. *In clericatum* Domhnál *exit.* Guin

Kl. In clericatum Donaldus ingreditur.(64) 740

(62) Gestum est prælium hoc Uchadense anno æræ C. 738, die xiv Kal. Septemb. die 3tio Hebdomadæ, i.e. die Martis, anno 4to. regni Aedhi Allani, qui regnavit annis ix ab anno 734.

(63) Vide supra ann. 729, quo Drustus occisus est—item ann. 731, quo Talorcus a Brudeo victus est, et ann. 734, quo Talorcus fratrem proprium tradidit Pictis, qui eum dimerserunt, et ann. 736, quo Ængusius Rex Pictorum Dalriadam Albanicam vastavit.—Quæ de his scribit Pinkertonus gravissimis scatent erroribus.

(64) Domhnaldus iii Rex Hiberniæ, fuit Murchadi filius, Diarmitii nepos, Armedii Pronepos, Conalli Abnepos i. e. Conalli *Guthbhuin* sive Dulcivocis, Suronci Adnepos, et trinepos *Colmani* filii Diarmitii primi Regis Hiberniæ. Regnavit annis xx, primus Rex O'Niallorum e familia de *Clan Colman*, i. e. O'Niallorum Australium.

A.C.

Forbursaigh mc Aill. Ri Osraighi. Guin h. Aill Tigerna Cinel Fiachr. bass Cellaig mc Secdi .i. o buid Emnaigh do Conmaicnib Ab Cluanamenois. Dubda-boirend Ab. Fabair .*m.* *Dormitacio Sci* bran Lainnealla. Fland-Febla Ab. Gairt ɔaigh *m.* ÷

Cædes Furbasagi filii Alildi Regis Ossoriæ. Cædes nepotis Alildi Principis clientelæ Fiachach. Obitus Cellagi filii Secdii, de gente Eamnagia fuit is, e Conmacniis. Abbas Cluanæ-mac-nois.—Dubdaboirenus Abbas Fobarensis moritur. Obitus S. Brani Lann-Eliensis. Flannus Febla Abbas Monasterii de *Gorth Conaing*, mortuus est.

741 Kl. bass Chondla Thessa 7 Amalgaigh m. Cathasaigh R. Conaille. Guin mc Orcadha mc Fergaile mc Maileduin. Cath Cairnn-Fearadhaig ,i. ꝗ *cec* Torcan Tinireidh.

Kl. Mors Conlai Teffiæ, et Amalgadi filii Cathasagi Regis Conalliorum. Cædes filii Orcadi, fil. Fergali, fil. Maeleduni.—Prælium Carn-feradagiense, in quo cecidit Torcanus-Tinireid.

742 Kl. bass Airechtaigh mc Cuanach Ab Fernain. Foirtbi Ceneoil Fiach. 7 Dealbna la h Ossr.—Cathal mc Fingaine R. Mumhan *mor.* ÷ 7 Fland Theorna R. Ciarri. bass Dachua mc Indaighe Ancaite. Tachtad ɔaing Craig mc Amalga. Ri Cianta la h Aed n Allan, *i* ꝗ *p.it.* Guin Artrach mc Aithechtai R. h. Cremtaind. Guin Aedha R. Cenuil Cairp. an Granard. bass Firdacrich Abadh Imleach 7 leithglinde. bass Aedha bailb mc Indrachtaigh R. ɔ.s.

Kl. Obitus Arechtagi filii Cuanachi, Abbatis Fernæ. Vastatio Clientelæ Fiachach et Delviniorum per Ossorienses—Cathaldus filius Fingani Rex Momoniæ mortuus est, et Flannus-Theorna Rex Ciarragiæ (Kerry)—Obitus Dachuæ filii Indagii Anachoretæ—Suffocatio Conangi nitidi, filii Amalgadii, Regis Cianachtæ, per Aedhum-Allan, in qua periit. Cædes Artragi filii Athechdai Regis Crimthanorum. Cædes Aedhi Regis Clientelæ Carbriæ, apud Granard. Obitus Firdacrichi Abbatis Imlecensis et Lethglinensis. Obitus Aedhi Balbi filii Indrechtagi Regis Connaciæ.

743 Kl. *Mors* Affrice banaib Chilledara. Cath Daind.g aimbregaib, *i.* ꝗ *ceci* Duugal mc Flaind R. Fercal 7 Fergus mc Ostigh. Inrechtach h. Conaing *victor erat.* Cath Seredhmuige i Cenannus etc. da chesa *i* ꝗ *ceci.* Aedh Allan mc

Kl. Mors Affaricæ Abbatissæ Kildarensis—Prælium Damdergense in Bregia, in quo ceciderunt Dungalus filius Flanni, Rex Fercaliæ, et Fergusius filius Ostigii. Inrechtacus O'Conaing Victor fuit. Prælium Seredhmagiense apud Kells, inter

—*Obiit* in Hiona Insula, *xii Kl. Decemb. anno* 763, quo peregrinationem susceperat, ut infra ad ann. istum. In clericatum ivit anno 744, i. e. anno regni 2do. ut infra ad annum istum. Erravit Amanuensis qui ejus in clericatum ingressum bis memorat, ad ann. 740 et 744. Vide ann. 744. Anni regni numerantur ad obitum.

A. C.

Fergaile r. Er. 7 Cumuscach mc Concobair r. na n Airt. 7 Maenach mc Condalaigh R. h. Cremthaind. Muireadach mc Fergusa Forcraidh R. h. Turtre. Domhnall mc Murchadha *victor erat.* Cath luing tr. h. Aill. 7 Gailenga. *h. iiii bella pene in una æstate p.fecta sunt. Lex h.* Suanaigh. Conchind .i. Cell Cualand m. Guin Dubdotra R. h. m Briuin 7 Conmaicne. Afiath Ab Muighe bili. Cath et. h. Maine 7 hi Fiachrach Aidne. Bas Dlutaig mc Fidhchellaig R. hi Maine. *Commutatio Martirum* Treno Cille delgin, 7 in bolgach. Domhnall *regnare incipit.*

duas Teffias, in quo ceciderunt Aedhus Allan, filius Fergali, Rex Hiberniæ, et Cumuscachus filius Concobari Rex Arteriorum, (65) et Maenachus filius Condalagi Rex nepotum Crimthani., (item) Muireadhachus filius Fergusii fortis Rex Turtreorum. Donaldus filius Murchadi victor erat. Prælium Navale inter nepotes Alildi et Galengios. Hæc quatuor bella pene in una æstate perfecta sunt. Lex O'Suanagiorum. (66) Conchenna filia Ceallachi Cualanensis moritur.—Cædes Dubdotræi Regis nepotum Briunii et Conmacneorum. Afiathus Abbas Monasterii Maghbilensis (obiit.) Prælium inter Nepotes Manii et O'Fiachrachos Adneenses—Obitus Dlutagi filii Fidhchellagi, Regis Nepotum Manii—Commutatio Martyrum Treni Cildelgensis, et profluvium ventris.—Donaldus regnare incipit.

Kl. Guin Laidgnen mc Donennaigh Ab. Saighri. Domhnall *in clericatum ivit.* Guin Colmain Esp. Lesain la huib Tuirtri. Cath cliach *i ꝗ ceci.* Concob. deuib Figente. Bass Reachtabrad mc Fergaile di C.saib. Cath Aileoin da b.ach i ꝗ *cec.* Dubdados mc Murgaile de uib Cell cualand. Cathal 7 Aill. i.feeti f.t. Guin

744 Kl. Cædes Ladgneni filii Donennagi Abbatis Sagirensis. Donaldus Rex in clericatum ivit. (67) Cædes Colmani Ep.i. Lesanensis facta a Turtriis.—Prælium Cliachense in quo cecidit Concobarus de Figenteis. Obitus Reachtabrandi filii Fergali de Connachtensibus. Prælium Insulæ duarum Vaccarum, in quo cecidit Dubdudous

(65) Arterii de quibus in his Annalibus sæpe fit mentio, incolæ erant Orientalis Ultoniæ, ideoque dicti *Arterii* quia vox *airthir* Orientem significat—Regio, nempe in qua Ardmacha sita est. Adamnan passim.

(66) Hi Annales, et Annales Ult. ad ann. 743, æræ C. 744, narrant Regulas Monasticas Ciarani filii Artificis, et Brendani filii Finlogæ, per Hiberniam propagatas fuisse, anno isto, et Regulas istas *Leges* appellant. Legis S. Patricii meminit eo sensu Jocelinus, c. 165, 167, et 174, et Brendani Regulam, sive legem adhuc extantem memorat Auctor vitæ ipsius, in Primord. p. 919. Vide ann. sequentes 744, 748 et 757. Usus tamen circa hæc tempora inolevit, exigendi tributa pro Ecclesia et scholis Ardmachanis, et Derrensibus, quæ vocabantur *Riar Padraicc*, et *Riar Coluim Cilli*, i. e. stipendia Patricii et Columbæ, quæ a sæculo viii solvebantur usque ad adventum Anglorum.

(67) De Donaldo hoc, istius nominis tertio, Rege Hiberniæ, vide Catalogum nostrum Regum Christianorum Hiberniæ in Rer. Hib, t. 1, Ep. Nuncup. p. lxxxii, et supra ad ann. 740, et infra 763.

A. C.

mc Anluain itulen. Foirtbe corcomruaidh don des. *Lex* chiarain *fli Artificis* 7 *Lex* Brenaind *simul la* Fergus mc Cell R. Cons. Bass Fergusa mc Colmain Cutlaigh *sapientis*—Aird ingnadh tar fass ain boirche i n-aimsir Fiachna mc Aeda Roin R. Ul. 7 in aimsir Each. mc Bresail R. Each .i. Mil mor ro la i muir do cum tire 7 tri fiacla oir in a cind 7 .l. uinge in gach fhiacail dib, 7 rucadh fiacail dib co raibe for Altair B.chair fri re ciana.

filius Murgali, de O'Ceallagiis Cuallanensibus. Cathaldus et Alildus interfecti sunt.—Cædes filii Anluani in domo Tilleni. Vastatio regionis Corcomroæ secunda vice. Lex Ciarani filii Artificis, et Lex Brendani simul propagatæ per Fergusium Regem Connaciæ. (68) Obitus Fergusii filii Colmani-Cutlaig, Sapientis. Insigne et mirabile prodigium manifestatum in regione Boircheorum, tempore Fiachnai, filii Aedhi Pilosi, Regis Ulidiæ, et tempore Eachi filii Bresalli Regis Eachorum, i. e. Cetum ejecit Mare in terram, in cujus capite tres inerant dentes aurei, 50 unciarum pondo quilibet dens, et positus erat unus eorum (in oblationem) supra Altare Monasterii Benchorensis, spatio non modico.

745 Kl. *In noste signum horribile 7 mirabile visum* [2] *in stellis.* Forandan Ab Cluan ab Iraird *obit,* 7 Congassan *corita (Anacoreta)* Cluana Tibrudi, Cumaine h. Maenaich Ab. Laindi-leire m. Cath it. h. Tuirtri 7 na h Airrt.a. Congal mc Eichnigh *victor fuit,* 7 Cucongalt mc h. Cathusaig *fugitivus evasit,* 7 *ceci.* Bochaill mc Concobair 7 Aill. h. Cathasaigh an inis et. da Dabull *gestum* [2]. Bass Conaill foltcain *scribæ.* Bass Cindfaeladh *Princi.* Cillicuilind. *Mors filii* i Fertaigse Ab. Tighe Telli.

Kl. In nocte signum horribile et mirabile visum est in stellis. (69) Forandanus Abbas Cluanirardensis obiit, et Congasanus Anachoreta Cluan-tibradensis, et Cumaineus O'Muenaich, Abbas Lan-Lerensis, mortui sunt. Prælium inter Nepotes Turtrei et Arterios. Congalus filius Echnigi victor erat, et Cucongalt filius O'Cathasagi fugitivus evasit, et ceciderunt Bochaillus filius Concobari, et Alildus O'Cathasaig. In insula inter duas regiones Dabullas gestum est prælium istud. Obitus Conalli Criniti verticis, Scribæ. Obitus Cinfaeladii Principis Cilcullinensis. Mors filii Infertagsei, Abbatis Domus Tellei.

---

(68) Cathaldus Muredagi filius Rex xix Christianus Connaciæ obiit, juxta IV Mag. anno 730, eodem nempe anno quo Arecthachus, Nepos Dunchadi *Muiriscc*, Dux Fiachrachorum.—Cathaldo huic successit xx. *Aodhus Balbus*, Indrechtachi filius, qui obiit, juxta eosdem, anno 737. Aodho successit xxi. *Fergusius* filius Ceallachi de quo supra in textu. Obiit is, juxta eodem, anno 751—De Lege, sive Regula Patricii, vide annos 743, 748, 753, et 757.

(69) Chron. Saxon. ad ann. 744 inquit—"Hoc anno stellæ item de cœlo frequentes deciderunt."

A.C.

Kl. *Dormitatio* Cormaic Esp. Atha Truim. Bas Eochail Ardachaigh. *Dracones in Cœlo visi s.t.* Ar hi m Briuin in descert la Fergus. Bass Mailanfaig Cillachaidh Druimfotha. Fingal Lismoir. Bass Duibdaboirend h. Beccain Ab. Cluana h Eois. Bass Aengusa mc Tipraide Ab Cluana fota .b.—a, 7 Cialtrig Ab. Glaiss n Aedhe. *m.* Bass Sechnusaig mc Colgal .R. h. Cendsel.—Sarugadh Domhnaigh Patraicc. ui. uinidhi cruci. Cath Ratha Cuili ria h Ancadh hi torchair Uargus mc Fiachrach en boch nan Dessi in aird mc Uidhir.

Kl. Obitus Cormaci Episcopi Vadi Trimensis.—Obitus Eochalii Ardachensis. Dracones in cælo visi sunt. Strages O'Briuniorum Australium per Fergusium. Obitus Maelanfagi Cillachadensis *Drom-fotæ*, (i.e. Collis longi) Fingalus Lismorensis (quievit) Obitus Dubdaboireni O'Beccan, Abbatis Cluan-eoisensis.—Obitus Aengusii filii Tibridi Abbatis Cluanfodæ Baodani, et Cialtrigius Abbas Glass—n—Aedhensis mortuus est. Mors Sechnusagi filii Colgali Regis nepotum Censelagi. Violenta spoliatio Dominicæ Ecclesiæ Patricii. Sex patibulo suspensi (ideo.) Prælium Munimenti Cuili, gestum cum Anmchado, in quo occisus est Uargus filius Fiachrachi, in palude Desiorum in regione, Mac-vidir. 746

Kl. Mors Aibel Ab. Imleacha Fia. Bass Muireadhaigh h. Meith hi cul cumaisc la h Ull.—Cuan Glinne Ab Muighe Bile .m. Aedh Munderg mc Flaithbertaigh R. in Tuaisc.t. *m.*—Sechnusach mc Colgan R. Laigen desgabair *obit.*—Cummine *sapiens obit.* Ruman mc Col. *Poeta optimus quievit.*—Bass Sarain *Ab.* Bendchair—Bass Aidnig Baislici. Cath Cairnn Ailche la Mumain i. ; *cec.* Cairppre mc Codinisc. *Mors* Tuathalain Ab. Cindrig Monaigh. Guin Aedha duib mc Cathail.—*Dormitatio* Comain Religiosi. .i. in Rois do rogan do. *Quies* Feardachrich Dairinnsi. Bas Rudgaile do Laing. Cath ria n Anmchadh

Kl. Mors Abel Abbatis Imlecensis Monasterii *Imleach-Fia.*—Occisio Muredagi Nepotis Meith, in Cul-Comasc, per Ulidios. Cuanus Glinnensis, Abbas *Magh-bilensis,* (i. e. Monasterii campi Arboris sacri) moritur. Filius Aedhi Rufi, fil. Flahertagi, Rex septentrionis moritur. Sechnusachus filius Colgani Rex Lageniensium Australis Gabariæ, obiit. Cumineus sapiens obiit.—Rumanus filius Colmani, Poeta optimus quievit. (70) Obitus Sarani Abbatis Benchorensis.—Obitus Aduigii (Abbatis) Basligensis—Prælium Carn-Alchense gestum a Momoniensibus, in quo cecidit Carbreus filius Condinaschi—Mors Tuathalani Abbatis Cinrigiensis Monasterii Monagii. Cædes Aedhi nigri filii Cathaldi. 747

(70) De hoc Poeta vide Rer. Hib. t. 1, *Indices,* voce *Ruman,* et Bibliothecam nostram Manuscriptorum Stowensium, vol. 1, pag. 199—200.

A.C.

i torchair Cairpre 7 Fergus 7 Caither mc Cumuscraig 7 *xvi Regos* leo.

748 .... Badub Fiachr. mc Garbain Ab Muicinsi re ghaile. *Quies* Cuain *caimp. sapientis. Nix insolitæ magnitudinis, ita ut pene pecora deleta s.t totius Hiberniæ, 7 postea insolita siccitate mundus exarsit.*

Indrechtach h. Conaing Ri Cianr.a *m. Dormitatio* Dodimec *Anacoretæ Abb.* Cluana h Iraird 7 Cilledara. Docummac *sapiens quievit.* Cobtach *Abb* Reclaindi *(Rechrain potius?)* Muireand .i. Chellaigh Cualand *Regina* h Irgal. *m. Occisio* Cingail mc Ecnigh [MS. Fol. 14, col. 2.] R. na n Airtir i Rathesclain la Don bo mc Con Breatan. lex .h. Suanaigh for leath Cuind—Fland Foirbthe mc Fogartaigh. Cuan *Anchorita* Oilchach *.m.* Imairecc

Obitus Comani Religiosi, i. e. in *Ross* (hodie Roscommon) obiit. Quies Ferdacrichi Insulæ Quercuum—Obitus Rudgali e Lageniensibus. Prælium gestum cum Anmchado, in quo occisi sunt Carbreus et Fergusius, et Cathirius filius Cumscragii, et xvi Reges cum eis. (71)

Kl. Demersio Fiachri filii Garbani, Abbatis Monasterii Insulæ Porcorum, per Alienigenas. (72) Quies Cuani curvi Sapientis. Nix, &c. *ut in textu.*

Indrechtach O'Conaing Rex Ciannachtæ moritur. Obitus Dodimmoci Anachoretæ, Abbatis Cluanirardiæ.—Docummocus Sapiens quievit.—Coblachus Abbas Rechranensis (obiit?) Muireana filia Ceallagi Cualanensis, Regina Irgaliæ, moritur. Occisio Cingali filii Ecnigi, [MS. Fol. 14, col. 2.] Regis Arteriorum, apud Rathesclan, per Donboum filium Conni (vel Hoani) Britonum—Lex nepotum Suanagi, propagata per Dimidium Conni (i. e. per dimidium septentrionale Hiberniæ totius.) (73) Flannus Vastator filius Fogartagi, Cuanus

(71) Annus 746 in Annal. Ult. incipit ut annus 747 in Tigernacho, a vocibus "*Mors Abeil;*" anticipant enim æram com. anno uno. Incipiunt describere annum 747, a voce *Badud*, usque ad finem anni istius, prout extat supra in Tigernacho anno 748. Deinde incipiunt annum 748, præcise ut in MS. Bodleiano Tigernachi, a voce "Jugulatio." Lectorem monitum velim me morem gessisse Annalibus Ulton. propter rationes postea afferendas, et annum 748 in margine apposuisse, etsi nota Kl. desit in Codice, ut ordo Chrologicus servaretur. Characterem incipientis anni *Kl.* omissum puto, negligentia Amanuensis, in Codice Bodleiano. Vide infra ad ann. 748, p. 249. Annales Ult. Tigernachum ubique anno uno præcedunt.

(72) *Muc-inis* peninsula est in Connacia, in regione de Dalgeis. Tr. Thaum. p. 463, 55. Quærendum' erit utrum alienigenæ isti fuerint Dani, quorum primum in Hiberniam ingressum refert perperam Flaherteus ad ann. 795, pag. 433? Repugnare videtur quod peninsula ista non in oris Connaciæ maritimis sita sit, sed in Lacu *Deirg-derg dearc*, ut in Vita S. Farannani. c. 7, et in Martyrologio Tamlact in A A. SS. p. 339, n. 20.—Fatetur autem ipse Flaherteus Danos Hiberniam invasisse regnante Rege Hiberniæ Donaldo iii 'qui obiit anno 763.—De Alienigenis, itaque, Danos fuisse opinor, qui *Lochlani* et *Gal* promiscue appellantur in Annalibus Hibernicis, a medio sæculo viii. Vide ann. 752 infra.

(73) Vide supra notas ad annos 743 et 4, et 757 infra.

A.C.

Atha .h. Fiach. ar Laigh enrit. *Naves in aere vise s.t cum viris ss.*

Kl. *Jugulatio* Cathasaig mc Aill. R. Cruithne, hi Raith bethe ach. *Mors* Bresail mc Colgan Ab. Fernain bass Aill, h. Daimine R. h. Maine. *Combustio* Cluana Ferta brenaind. *Mors* Condmuig mc naenaigh. Cath Arda cianasa .i. ꝗ *cec.* Aill. mc Dubdacrich o a chindsae-ladh .i. ꝗ. *cec.* Domhnall *fls* Cinadon i srithguin catha .i. ². *Rex qui vicit prius.* Dungal mc Amalgaidh *victor erat.* Cairpre mc Murchadha Midhi m. 7 becc baile mc Each 7 Lib. Ab. Muighi bili. 7 *ventus magnus—Demersio familiæ* Iea. *Mors* Conaill Ab. Tuama Greine. *Mors sapientis de* Cenuil Cairpre .i. mc Cuanach. *Mors* segen claraig.

Kl. *Combustio* Faibair 7 *Combustio* Domhnaig Patraicc. bass Suairlig Esp. Fabhair. *Quies* Congusa Esp. Ard-macha. Cath et. *Pictones* 7 *Britones it.* ². Tolargan mc Fergusa 7 a brathair 7 ar Pictardach imaille friss. Cathal Maenmuighe R. Omaine m. *Mors*

Anachoreta Olilcach moriuntur. Prælium Vadi O'Fiachrachorum. Strages Lageniensium ibi. Naves in aere visæ sunt cum viris suis. (74)

Kl. Jugulatio Cathasaghi filii Alildi Regis Pictorum. in Munimento Betheach. (75) Mors Bresali filii Colgani Abbatis Fernensis. Mors Alildi O Daimine Regis Hi Maniorum. Combustio Cluanafertæ Brendani. Mors Conmugi filii Aenagi. Prælium Ardcianachtæ in quo cecidit Alildus filius Dubdacriochi, occisus a propria clientela, in quo cecidit Donaldus filius Cinadoni, in ipso congressu prælii, i. e. Rex qui vicit prius—Dungalus filius Amalgadii victor erat.—Carbreus filius Murchadi Midensis moritur, et Beccus oppidi filiorum Eachi, et Liberius Abbas Maghbilensis, obierunt.—Ventus magnus. Demersio Monachorum Hiiensium. Mors Conalli Abbatis *Tuamæ-Greine.* Mors Sapientis e clientela Carbrei, i. e. filii Cuanachi. Mors Segeni Claragiensis. 749

Kl. Combustio Monasterii Fabharensis, et Dominicæ Ecclesiæ S. Patricii. Obitus Suarligi Episcopi Fabharensis. Quies Congusai Ep.i Ardmachani. Prælium inter Pictos et Britones, id est Talorganus filius Fergusii, et ejus frater, et strages Pictorum simul cum eo. Cathaldus Maen- 750

(74) Quæ narrantur a Tigernacho sub uno anno 747, dividuntur in Annal. Ult. in duos annos 746 et 747, et annus Ultoniensium 748 incipit, ut in MS. Tigernachi, a vocibus "*Jugulatio Cathasigh.*" Imperitus nempe Amanuensis Codicis Bodleiani omisit unum characterem Kl. quo anni isti in vetustiore Codice dividebantur. Supplendo Characterem istum, omnia recto ordine procedunt. Vide supra. pag. 248, n. 71.

(75) Erat is Rex Pictorum Hiberniæ, qui hoc sæculo, et sæculo præcedente, nomina Hibernica assumpserunt. Drostan, Talorcan, Brudi, Nectan, et similia sunt Pictica; sed nomina Hibernica *Fergus* et *Aengus* male detorquentur, scribendo *Vergust* et *Ungust*. *Cathasaig* et *Ailil* sunt *exclusive* Hibernica.

A.C

Dubdalethe ua Graifne Ab. Cillscire blathmac mc Coibdenaig R. Muscraidhe m. ?. Mc Nemnailli Ab. Biror *m.* ***Mors*** Dubdaboirenn R. h. Figennti 7 Anmcadha R. h. Liatain. Imairec Indsi suaic ria n Anmchadh mc Concerca.

moiensis Rex Hi Maniæ moritur. Mors Dubdalethei O'Graifne Abbatis Cilliscirensis. Blathmacus filius Cobdanagi Rex Muscragiæ mortuus est. Filius Nemnalli Abbas Birorum moritur. Mors Dubdainbereni Regis Figentiorum, et Anmchadæi Regis Liatanorum. Prælium Insulæ Suaic cum Anmchada filio Concercæ.

Kl. Cuangus Ab Leithi *m.*—Fland h.
751 Congaile R. h. Failge *m.* Loscaige *sapiens* m. Fergus mc Fogartaig R. Dess breagh *m.* *Combustio* lethairle Cluana h Iraird *in siellenio?* ***Mors*** Each Cillitomai. ***Mors*** Cele dulsio Daimhinis. ***Mors*** Colman na m Bretan, mc Faelain Ab Slaine 7 Bran mc Dubsleibi Ab. Clun-eois. ***Mors*** Fursu Abb. Lecne Midhi, 7 Mailemarchuir Esp. Eachdroma. Bas Muirghusa mc Fergusa R. nan Deise 7 mc Luighedh Lismoir 7 Fland Fortri R. Corcolaidhi.

Kl. Cuangus Abbas Lethensis moritur. Flannus O'Congaile Rex Hi Falgeorum moritur. Losclagius sapiens moritur. Fergusius fil. Fogartagi Rex Australis Bregiæ moritur. Combustio dimidii Cluanirardiæ in . . . . Mors Eochodii de Ciltoom. Mors Celedulsii Dambinis.ensis. Mors Colmani Britonum, filii Faelani Abbatis Slaniæ, et Brani filii Dubslebii Abbatis Cluaneois. Mors Fursei Abbatis Lecnensis Monasterii in Midia, et Mailemarcurii Ep.i Eachdromensis. Obitus Murgisii filii Fergusii Regis Desiorum, et filii Lugidi Lismorensis, et Flanni Fortrensis Regis Corcoladii.

752 Kl. ***Mors*** Cille Droictigh ***Ancoritae*** Iea. Taudar mc Bile R. na Lochlandaib, Cathal mc Forandain Abb. Cilledara Cumine h. Becce ***Religiosus*** *eco . . . . mortui s.t.*—Cath a sreith *i. t.ra circi* ***Pictones*** *i. vicem, i ꝗ cec.* Bruidhi mc Maelchon. ***Mors*** Dicolla mc Menaidhi Ab. Indsi Muireadhaigh. ***Mors*** Fiachna h. mc-Niadh Abb. Cluanferta Brenaind. Flaithb-tach mc Conaill mind R. Ceneoil Cairpre m. Indrachtach mc Muireadaigh mind .m. Foidnind mc Fallomain R. Conaille Muirtheimne m Bass Cilline mc Congail in hi. Conaing .h. Duibduin R. Cairpre Tesftha m. Bass Mailetuile

Kl. Mors Cillei Droctigensis, Anacoretæ Hiiensis. Taudar filius Bili Rex Danorum, Cathaldus filius Forandani Abbas Cilldarensis, O Becce Religiosus Œco (. . . nomus?) mortui sunt. Prælium Campi paladosi in terra Circia, (?) inter Pictos invicem, in quo cecidit Brudeus filius Maelconi. Mors Dicollæi filii Menadii Abbatis Monasterii Insulæ Muredagi. Mors Fiachnai O'Mac-Niadh Abbatis Cluanfertæ Brendani. Flaithbertachus filius Conalli parvi Rex Clientelæ Carbrei moritur. Indreachtachus filius Muredagi parvi, fil. Fodnini, fil. Fallomani Regis Conalliæ Maritimæ, (moritur.) Mors

A. C.

Ab. Tirebaglas. *Mors* Osbrain *Anacoritæ* 7 *Esp.* Cluain Creman. *Mors* Rechtabrad h. Guaire Ab. Tuama Greine. Fland mc Cellaigh R. Murcraidhi m.

Cillenii filii Congali in Hiona.—Conangius—O'Dubdoin Rex Carbriæ Teffiensis moritur. Obitus Maeltulii Abbatis Tirdaglassensis. Mors Osbrani Anachoretæ et Ep.s Cluan Cremanensis. Mors Rechtabradi O'Guaire, Abbatis Monasterii Collis Solis. Flannus filius Ceallagi Rex Muscradiæ moritur.

Kl. *Sol tenebrosus. Dormitatio* mc Coecedh Ab Lismoir. *Quies* Luchraidh de Corcolig Ab. Cl.mc.nois. *Lex* Colaim Cilli la Domhnall Midhi. *Mors* Cellaigh Ab. Cl.ferta Bren. *Mors* Scandlain Dumlethglaiss. M. Mobai. M. Firblai mc n Aengusa *sapientis. i. fecio .h.* Aill. la Gregraidhe. M. Scandlaine Clun Boirend. M. Fursu Eassa-mc-nEirc. Guin Tomaltaigh mc Mailetuile. Ar Fothart. Dath fola for sin esca in bl. se.

Kl. Sol tenebrosus.(76) Obitus filii Cocedhi Abbatis Lismorensis.—Quies Luchradii de Corcolagiis, Abbatis Cluanæ moc nois. Lex Columbæ Cille propagata per Donallum Regem Midiæ. (77) Mors Ceallagi Abbatis Cluanæfertæ Brendani. Mors Scaulani Dunensis. Mors Mobai, Mors Firblai filii Aengusii sapientis. Interfectio Alildi a Gregradiis. Mors Scanlani Clun-borendensis. Mors Fursæi Cataractæ filiorum Erci. (78) Cædes Tomaltagi filii Maeltulii—Struges Fothartorum. Colore Sanguineo suffusa est Luna hoc anno. (79) 753

Kl. Fland mc Concobhair R. Murghe h Aei m. ẹ. *Mors* Tuath aithi *flo* Cathail *Reginæ Laginor.* Loingseach mc Flaithb.taig R. Ceneuil Conaill *m.* ẹ [Fol. 14, b.] Sleibine *Ab* Ia *in Hib.niam venit.* *Quies* Cerbain Daimliag. Foirtbe foth air se dha la h Osraidhi. Cath Airdnaiscin

Kl. Flannus filius Concobari Rex Campi *Aei* mortuus est. Mors Tuathæ pulchræ, filiæ Cathaldi, Reginæ Lageniæ. Longseachus filius Flahertagi, Rex clientelæ Conalli, mortuus est [MS. Fol. 14, b.] Slebineus Abbas Hiiensis in Hiberniam venit. Quies Cerbani Damliagensis. Vastatio 754 —

(76) Juxta calculos Astronomicos in tomo 1mo, Operis "L'Art de verifier les dates," Eclipsis Solis incidit anno 753, in diem 9 Jan. hora xi ante meridiem, Europæ centralis. Eandem notant Annal. Ult. sed ad ann. 752, quia æram com. anticipant anno uno. Sed vide supra annos.

(77) De Monachorum Regulis a Regibus nostris, ad feros populorum mores refrænandos, propagatis, sæpe fit mentio in Annalibus. Hic autem agitur de exigendo tributo, ut supra, p. 253, n 66. Ita IV Mag. ad ann. 822, "Lex S. Patricii per Fedhlimium crimthani filium Momoniæ Regem, et per Artrigium Ep. Ardmachanum, "per Momoniam propagatur."

(78) Nempe in flumine Buelliæ, prope hodiernam Tenicarram.

(79) Ex calculis duæ Eclipses Lunæ incidere hoc anno, in diem 24 Jan. et in 20 Julii. Art de ver. les Dates t. 1, p. 66.

A.C.

et. h. in Briuin 7 Cenel Coirpri i ⁊ *ceciderunt multi.* *Mors* Abiel Atha Omnae. Cath et. hi Turtri *invicem.* Fergus Rod mc Cell. R. Cs *regnat.*

755 Kl. Fiaithniadh mc Tnuthaigh r. h. Meith m. *Combustio* Cluara.mc.nois *in xv Kal. Ap.* M. Fiachri. Mairtraige, Felemaire mc Comgaill, Tuathal mc Diarmata mc Dluthaig R. h. Maine Cs *m.* Flaithniu mc Flaind h. Conchobair R. h. Failge. Mc Mailecuaraig Ab. Indisbofinde for loch Ri, Mc Roncon do cenel Cairppe, Snetchest Ab. n Aendroma m. *Requies* Fidhmaine h. Suanaigh. Cath Chindabrad, hi torcair Badbeadh m Fergaile. Loscodh Cluana.m.nois *i xii Kl. Ap.*

756 Kl. *Combustio* B.chair moir *i feria Patricii.* Fearguis mc ceall .R. Connacht. m.—Aelgal *Ancorita* Cluana. Cormac mc Faelan .h. Silne, Forandan Eps. Metuistruim, Baethgalach mc Colmainn .h. Suibne Ab. Athtaruim *m. sunt.* Sluaighedh Laigen la Domhnall mc Murchadh fria Niall combathar a muigh Muirtheimne. Naufragium Delbhna for

Fothartorum bis ab Ossoriensibus. Prælium Ardnaiscinense inter Hi-Briunios et clientelam Carbrei, in quo ceciderunt multi. Mors Abel Monasterii vadi Omnai. Prælium inter Hi Turtrios invicem. Fergusius-Felix, filius Ceallachi, Rex Connaciæ regnat. (80)

Kl. Flathniadus filius Tnuthagi Rex Meithorum moritur. Combustio Cluanæ-mc-nois xv Kl. April. Mors Fiachrai Martyris. Felemarus filius Comgalli, Tuathalius filius Diarmitii filii Dluthagi, Rex Hi Maniorum Connaciæ, moriuntur.—Flathnias filius Flanni O'Concobar, Rex Hi Falgiæ, mortuus est. Maelcuragius Abbas Monasterii Inis-bo-finde in Lacu Righ, Filius Ronconi de clientela Carbrea, Snotchestus Abbas Antrimensis, mortui sunt. Requies Fidhmanei O'Suanaig. Prælium Cindabradense, in quo occisus est Bodbcadhus filius Fergali. Combustio Cluanæ mac nis xii die Kal. April. (81)

Kl. Combustio Benchoriæ die feriæ S. Patricii. Fergusius filius Ceallagi Rex Connaciæ moritur. (82) Aelgalus Anachoreta Cluanensis, Cormacus filius Faelani O'Silnei, Forandanus Eps. . . . . . Baethgalachus filius Colmani O'Suibhne, Abbas Vadi Trimensis, mortui sunt—Exercitus Lageniæ ductus a Donaldo filio Murchadi contra Niallum, donec

(80) Vide supra ann. 741, et notam ibi, unde constat *Fergusium* Ceallachi filium, fuisse xxim. Regem Christianum Connaciæ—Obitum ejus refert Tigernachus infra ad ann. 756, IV Mag. ad annos 751, et juxta alios 759. Sed in rebus Connaciæ et præsertim familiæ suæ, longe præferendus est Tigernachus.

(81) Repetitio est, ex Amanuensis negligentia. Quoad numeros, uno in loco *xv*, in altero *xii*, in vetustis codicibus, in quibus literæ i nullo puncto, vel accentu designantur, numeri isti distingui nequeunt aliter quam ex sensu, *xii* enim et *xv* facile confunduntur.

(82) Vide dicta de hoc Rege, supra ad ann. 744, et 754.

A.C.

loch Ri im a tairsech .i. Dimurach. Cath Belaigh Chro ria Crimthand for Delbna h. Maine *ubi* Find mc Airb. R. Delbhna *cec.* o Tibraite find 7 ar Delbna uime 7 is de sin a ta lochan Belaigh-Cro 7 tibra find. Cath Graindi .i. Mona-moire, *in quo* Cenel Cairpre p. stratum ē.

perveuissent ad campum *Muirthemhne*, (i. e. ad maritima agri Louthiani.) Naufragium Delviniorum in Lacu Righ, simul cum eorum Duce, i. e. Dempseyo.—Prælium Belachcroense gestum a Crimthano contra Delvinios Hi Maniæ, ubi Finnus filius Arb . . . . Rex Delviniæ cecidit, occisus a Tibradio Albo. Strages Delviniorum simul cum eo, et hinc origo nominum Lacus *Belach-cro*, (i. e. Viæ Sanguinis) et fontis *Tibrad fin*. Prælium ingens, i. e. Monamoirense, in quo clientela Carbrea prostrati fuere. (83)

Kl. *Quies* Fidmuine *Ancorite* Rathain h Suanaig. Edabard R. Saxan *m.* ē.—*Combustio* Chille moire dithribh o ib Crimtaind. *Mors* Sincon Ab. Lismoir. Cath chindfebrath et. Muimnenses *in vicem i. q. ceci* Badbgal *Princeps* Mungairit. *Occisio* Cumascaidh R. h. Falghe. Maelduin mc Aedha b.an R. Mumhan *victor fuit*. *Quies* Siadhail lindi duachaill. Gum Duin mc Cumascaig R. h. mbriun in desc.t. *Lex* Columcille la Slebine.

757 Kl. Quies Fidmunii Anachoretæ Rathaniensis O'Suanagiorum. Edwardus Rex Saxonum mortuus est. (84) Combustio Killmoriæ Dithribensis per O'Crimthanos. Mors Sinconi Abbatis Lismorensis. Prælium Cinfebrathense inter Momonienses invicem, in quo cecidit Badbgalus Princeps Mungaretensis. Occisio Cumuscradii Regis O'Falgiorum. Maelduinus filius Aedhi Benaui, Rex Momoniæ, victor fuit. Quies Siadhali Linduachalensis. Cædes Duinni filii Cumascagi Regis Hi Briuniorum Australium—Lex Columbæ-Cille propagata per Slebineum (Abbatem Hiiensem.)

Kl. Uallgus mc Baith Ri nan Desi breg, Slane Ab lughmudh, Cathal .h. Cinaedha R. h. Cindselaigh, Elpine Glais naidin, Fidbadach chilledelge *mortui s.t.*

758 Kl. Ualgus filius Baithii, Rex Desiorum Bregiæ, Slaneus Abbas Louthensis, Cathaldus O'Kennedy Rex Cinselachorum, Elpineus Glasnedensis, Fidbadachus Cill-

(83) Hoc anno 756 Eadbertus, qui et Ecgbertus, Rex Nordanhumbrorum, et Ungust. sive Oengusius, Rex Pictorum, capta Urbe *Alcluit*, Britones eam usque ad id tempus tenentes, in deditionem receperunt. Hoveden, 756, obiit Oengusius iste anno 661, ut in Hovedeno, et in Appendice ad Bedæ Epitomen.

(84) Chron. Saxon. ad ann. 757 inquit "Hoc anno Eadberhtus Northymbrorum Rex, suscepit tonsuram. et "Osulfus ejus filius capessit regnum." p. 59. Itaque Tigernachus intendit Eadberthum, hoc anno obiisse sæculo, vixisse Deo.

A.C.

Reversio Slebine in Hib.niam. Martha filia mc Dubrein *Do. i. at.* x Cilledara *obit.* Cath Dromarobuigh et. hi Fiachrach 7 h. Briuin *i* ∴ *cec.t* Taidhg mc Murdabair 7 tri hi Cell. i. Catharnach. Tathmug. Ardbrand, Aill. h. Dunchadha *victor fuit.* Muiredach mc mc Murchertaigh R. Laighen *mort.* Gorman Com.ba Mochta Lughbaidh .i. Ath torbaid com.ba Patraig, isse ro bai bl. f. ur tiprait Fingen a cl. m. nois, 7 adbath an ailitri i Cluain.

delgensis mortui sunt. Reversio Slebinei in Hiberniam. Martha filia filii Dubani, Dominatrix Kildarensis, obiit.—Prælium Dromarubæ inter Hi Fiachrachos, et Hi Briunios, in quo ceciderunt Thadeus filius Muardabari, et tres O'Ceallagii, i. e. Catharnach, Cathmug, Ardbrand. Alildus Nepos Dunchadi victor fuit. Muredachus filius filii Murchertagi, Rex Lageniæ, moritur. Gormanus Vicarius Mochtæi Louthensis, Œconomus Vicarii Patricii, is nempe qui mansit, totius anni spatio, ad ingressum fontis Fingen apud Cluanmacnois, et obiit in sua peregrinatione apud Cluan.

759 Kl. Eoch. mc Conaill mind Ab Fobren. Domhnall mc Aedha Laigen, Eochaigh Fiachr *sapiens, mortui s.t.* Cath Eamna Macha et. Ultt. 7 h. Neill in descert. *cogente* Airechtach *Sacerdote* Airdmacha *p. discordiam ad Abbatem* Ferdacrich, *ubi* Dungal h. Conaing 7 Dondbo *tfecti s.t.* Fiachna mc Aedha Roin *victor fuit.* Guin Rechtabraid mc Dunchon Righ Mudorn. Dubdruman Ab. Tuilen *mortuus.* Beand mulc, *efficit amnem cum piscibus.* Cath re n Anmchadh for Laighnib. Aengus Ri Alban. m. *Mors* Coscaig Ab Lughbaidh.

Kl. Eochodius filius Conalli parvi, Abbas Fobrenensis, Donaldus filius Aedhi Lageniensis, et Eochodius Fiachra sapiens, mortui sunt.—Prælium Eamaniæ inter Ulidios et O'Niallos Australes, cogente Arechtacho Sacerdote Ardmachano, per discordiam cum Abbate Ferdacricho, ubi Dungalus nepos Conangi et Dondbous interfecti sunt. Fiachna filius Aedhi Pilosi victor fuit. Cædes Rechtabradi, filii Dunchadhi, Regis Mugdorniæ. Dubdrumanus Abbas Tulensis moritur. . . . efficit amnem cum piscibus. Prælium gestum ab Anmchado contra Lagenienses. Aengus Rex Albaniæ moritur. (85) Mors Coscagi Abbatis Louthensis.

760 Kl. Muiredhach mc Murchadha h Briun R. Laighen *m.* ? *Fames* 7 mes

Kl. Mureadachus filius Murcadi Hi Briun, Rex Lageniæ, obiit. Fames et

(85) Antea notavimus ad ann. 756, Oengusium istum obiisse anno 761, ut in Hovedeno, et in Appendice vetere ad Epitomen, a Beda suæ Historiæ Anglorum adjectam. Sed Tigernachus diversorum de ejus obitu narrationes expendens, eum, juxta quosdam, anno 750, defunctum narrat, juxta alios anno 761, qeam methodum sæpe sequitur, ut in narrando obitu Ferguali, filii Ceallachi Regis Connaciæ, faciunt IV Magistri.

A. C.

mor sa bl. si. *Mors* Concobair h Taidhg temin, 7 Cail Ab. Lismoir 7 Falartach mc Bricc i corrta. Suairleach Ab. Bennchair, Ailgino mc gnai S. Abbas cl. a h Iraird m. *sunt*. Cath et. m. Cluana 7 m. Biror i Moin Cossblai. *Occisio* Eachtaig.n Esp. a *sacerdote* ac Altoir Brighde is a sin gnach denand sacart aiffrind in offectu *Episcobi*, o sin ille a Cilldara. Fland mc Eirc r. h. Fidgente *m.*

messis ingens anno hoc. Mors Concobari O'Taidhg-temin, et Caillechi Abbatis Lismorensis, et Falartachi filii Bricci Anachoretæ. Suairlechus Abbas Benchorensis, Ailgincus filius Gnui S. Abbas Cluanæirardiæ mortui sunt.—Prælium inter Monachos Cluanenses et Birrenses apud *Moin-coss-bla*. Occisio Ectigerni Episcopi a Sacerdote, apud Altare Brigidæ, ac proinde ordinatum est, Sacerdotem non posse Missam celebrare, in conspectu Episcopi, ex eo tempore in Cildaria. Flannus filius Erci Rex O'Fidgentiorum moritur. 761

Kl. Findsa mc Fogartaigh h. Cernaig m. Cath Atha duma et. Ulltu 7 h. Eachach i. ; cec Aill. mc Fedlimm. Cath Belaig Gabrain it. Laing 7 Ossraighe, cornuig ria Cecerca, i. ;. cec Dungal mc Laidhgnen r. h. Cendsil, 7 *alii*. Aengus mc Fergusa R. *Pictor. m.* *Mors* Domhnaill mc Muireadhaigh R. h. Neill 7 Dubluighe mc Ledaidich.

Kl. Finachta filius Fogartagi O'Cernaig moritur. Prælium Vadi Dumæ inter Ulidienses et Eachios, in quo cecidit Alildus filius Fedhlimidii.—Prælium Viæ gabrain inter Lagenienses et Ossorienses renovatum a Concerca, in quo ceciderunt Dungalus filius Ladgneni, Rex O'Censelachorum, et alii. Aengusius filius Fergusii Rex Pictorum moritur. (86) Mors Donaldi filii Muredagi Regis O'Neillorum, et Dublugii filii Ledadichi. 762

Kl. *Nix Magna* 7 *luna tenebrosa.* *Occisio* Eachtigerne *Episcobi a Sacerdote* an Dertaigh Cilldara. *Quies* Cormaic Ab. Cl. m. nois 7 do sil Cairppre do. *Nox lucida,* Cath Cailli Tuidhbic *ubi* Luigne p. *strati s.t. genus Cairpre victoriam accepit.* Ferrio *fls* Fairbri

Kl. Nix magna et Luna tenebrosa. (87) Occisio Ectigenei Episcopi in domo pœnitentiæ Monasterii Cildarensis. Quies Cormaci Abbatis Cluanæ-mc-nois, et de gente Carbrea ortus fuit. Nox lucida. Prælium Sylvæ Tudhbic, ubi Lugnienses cæsi sunt. Gens Carbrea victoriam accepit.

(86) Vide notam præcedentem.

(87) Ex calculis Astronom. incidit Eclipsis ista in 15 Jan. a. o. et d. m. gr. 3, d. 3. Incidit alia eodem anno 10 Julii a 10 et d. s. gr. 4 d.—Ex his facile perspiciet Lector, æram Christianam non modo recte a nobis in Margine appositam esse, sed Tigernachi narrationem recte ab eo, ad æram istam accomodatam.—Quod si aliquando error obrepserit, id imprimis fatendum est, raro admodum evenisse, et præterea evenisse ex incuria Scribæ, omittentis vel inserentis indebite characteres *Kl*, quibus annorum initia in Codicibus determinantur.

A.C.

sapiens Abbas Comraire Midhi *obit.* Cath Sleibe Truim. Robartach *Princeps* Athnae *m.* Fogartach R. Ele m. Suibne Ab. Cluana ferta Bren.

Fersio filius Farbrei, sapiens Abbas Vicarius Midiæ obit. Prælium Montis Trimensis. Robartachus Princeps Athnae moritur—Fogartachus Rex Eliæ moritur. Subneus Abbas Cluanfertæ Monasterii S. Brendani (moritur.)

763 Kl. Domhnall mc Murchadha R. Temr. i. c. r. Er. do Cl. Floindfinna, *i. xii Kl. Decembr. m.* More becc, Laitne Abb. 7 Faelchu Findglaisse 7 Fidairle h. Suanaigh Ab. Ratain *m. s.t.—Mors* Reodaide Ab. Ferna. *Mors* Fernadaim Ab. Lindeduachaill.—*Sol tenebrosus, in hora iii diei. Strages* Cuilrighe moire *ubi* ꝯ.*s p.strati s.t.*—Cath et. h. Fidgente 7 Corcomruadh 7 Corcobaiscind. Bruidhi R. Fortchern (Fortren.) *mor.* 2. Niall Frossach *regnare incipit.*

Kl. Donaldus filius Murchadi Rex Temoriæ, i. e. Hiberniæ totius, e progenie Flanni Sionnæ, in xii Kal. Decemb. mortuus est.—Morcus parvus, Laitneus Abbas, Faelcuus Findglassensis, et Fidarleus O'Suanaig, Abbas Rathaniæ, mortui sunt. Mors Reodadii Abbatis Fernæ.—Mors Fernadani Linduachalensis. Sol Tenebrosus in hora iii diei. (88) Strages Cuilrigiæ magnæ, ubi Connachtenses cæsi sunt.—Prælium inter Fidgenteos et Corcomroenses, et Corco-Basconios. Brudeus Rex Pictaviæ Albanicæ, mortuus est. (89)—Niallus Nimbosus regnare incipit.

---

(88) Duæ Eclipses Solis occurunt hoc anno in calculis Astron. Art. de ver. les Dates, t. 1, p. 66. Prima "incidit in "18 Jan. a 11 et d. S AS. au N.E.—2da 16 Junii a 3 m. Eur. *au N.E.*"

(89) De Regibus Pictorum vide supra, p. 141, ann. 560; p. 146, n. 64; p. 161, ann. 599; p. 196, p. 199, n 52; p. 200, n. 54; p. 201, n. 61; p. 203, n. 65; p. 206, n. 70; p. 208, n. 76; p. 210, n. 83; p. 212, n. 90; p. 217, n. 5; p. 223, n. 21; p. 229, n. 33; p. 231, n. 38; p. 234, n. 44; p. 236, n 46; p. 237, n. 50: p. 238, n. 52; p. 241, n. 60; p. 243, n. 63; p. 249, n. 75.

Partes Albaniæ, sive Scotiæ hodiernæ quas Picti, regnante Brudeo tenebant, fuere, juxta Camdenum, partes *Orientales, Morriam, Marniam, Aberden, Aberlothnet, Aberdore, Aberneith, Strath Bogi, Strathdee, Stratheann*—Eorum a Scotis debellationem, et subjugationem finalem refert Hector Boethius ad ann. 839.

A *Kenetho-Mac-Alpin*, Rege Dalriadæ, anno 858 defuncto, subjugatos fuisse narrant Chron. Pict. et vetus Auctor apud Camden in Scotia, et Usser. p 611. Neque dubium est quin fuerit *Kennethus* is Rex *Pictorum*, æque ac Scotorum Albaniæ.—Qui anno 1176, Libellum scripsit *de divisione Albaniæ*, de Kennetho inquit—"Kennethus biennio antequam pervenit in Pictaviam, Dalriatæ regnum suscepit," apud Hoveden et Gualbert. Coventr. ann. 1176; neque postea invenimus Reges Pictorum, nominibus Pictis designatos, non *Brudeos*, non *Drustos*, non *Bilios*, non *Talorcanos*.—Reges Pictorum post Kennethum memorant quidem Annales Ultoniæ, sed Hibernici originis, et nominibus Hibernicis insignitos, usque ad obitum *Malcolmi Cean-mor*, i. e. Malcolmi iii, defuncti anno 1093.—Hinc, "oppidum *Eden* vacuatum est, et relictum *Scotis*, (non Pictis,) ab "Edgaro, Rege Anglorum, anno 960, (ut scribit Camdenus) usque in hodiernum diem."—Paulo postea, Regio quæ hactenus *Albania* dicebatur, paulatim *Scotia minor* appellari incæpit sæculo xi.

Itaque a regno Kennethi et anno 850, Giraldus Albanicæ Scotorum Monarchiæ Epocham arcessit. "A Scotis de Hibernia venientibus, et in ea regnantibus, per spatium 315 annorum, usque ad regnum

A.C.

Kl. *Nix magna iii fere mensib'. Quies* Ronain Ab. Cl. m. nois. Do Luaighnibh do. Cormac mc m. Ailill. Ab. Mainistreach Buite *m.* Cath argain it. *fa.ilia.* Cl. m. n. 7 Darmuig, *ubi cec* Diarmait mc Domhnaill. *Siccitas magna ultra modum.* Ailill medraighe mc Dunncada Ri Cr. *m.* 2.—Scandlan Femin mc Aedha Gaill *m.* 2. Domnit mc Duenge *pausat.* Sruth fola *in tota Hib.nia.* Cath Dum-bile le Donneadh mc Domhnaill for firu Tulach. Murchadh mc Indrachtaig 7 Murcadh mc Muircertaigh la Connachtaib .m. *Moll.* R. Saxan *Clericus efficitur.*

Kl. *In nocte signum horribile 7 mira-*

Kl. Nix magna tribus fere mensibus. 764 Quies Romani Abbatis Cluanæ-m-nois. E Luagniis ortus fuit is. Cormacus filius filii Alildi, Abbas Monasterii Butensis, moritur. Prælium devastans inter familias (Monachorum) Cluanæ-m-nois et Dearmagiæ, (hodie *Durrow*) ubi cecidit Diarmitius filius Donaldi. Siccitas magna ultra modum. Alildus Hilaris, filius Dunchadi, Rex Connaciæ mortuus est. (90) Scanlanus Feminensis, filius Aedhi Audacis, mortuus est. Domnitus filius Duenge obit. Fluxus sanguinis per totam Hiberniam. Prælium Dun-bilense gestum a Dunchado filio Donaldi contra Tulachenses. Murchadus filius Indrechtagi, et Murchadus filius Muircertagi, e Connachtensibus mortui sunt—Moll Rex Saxonum Clericus efficitur. (91)

Kl. In nocte signum horribile et mira- 765

"*Gulielmi Rufi*, fratris Malcolmi," i.e. ad ann. 1165, quo Gulielmus is Malcolmo iv successit, ut in Ranulphi Polychron. l. 1, c. 37, et Usser. Primord. p. 717.—Malmaria, Kenethi I. filia, *Aedho Finliatho* totius Hiberniæ Regi, matrimonio juncta, Niallum Glundubium, Hiberniæ totius Regem, et familiæ *O'Niallorum* satorem, edidit, et Domhnaldum, ex quo *Domhnaldus Mac-lochlain*, et *Murchertus*, Reges Hiberniæ, descenderunt. Postea Flanno Regi Hiberniæ secundis nuptiis tradita, Domhnaldum alterum peperit, et Ligacham, Congalli 2di Regis Hiberniæ Genetricem. Obiit Malmaria annum circiter 910, Ligacha anno 923.—Denique, etsi non omnino subjugati fuere Picti a Scotis, et multo minus deleti, crescente tamen Scotorum potentia, qui ex Hibernia et insulis confluebant, sociato cum Scotis Imperio Anglis resistere, potius quam diviso Imperio in servitutem redigi, Picti satagebant. IV Mag. ad ann. 835, aiunt "auxiliarios ex Hibernia missos ad Dalriados Albaniæ, "*instigante Kennetho filio Alpini.*"

(90) IV Magistri ad annum 763, narrant Dubinrechtum, Cathaldi filium, Connaciæ Regem obiisse, et postea ad ann. 768, Dunchadum Regem Connaciæ, Dubinrechti successorem, fato functum declarant, et silentes de Alildo, *Flathroum*, Donaldi filium, Connaciæ Regem obiisse narrant anno 772. Proxime post Cathaldum Murcdagi filium, Regem xix Christianum, defunctum anno 730, ponunt xxm. Aodhum Balbum, filium Indrechtachi, efunctum anno 737, deinde xxim. Fergusium filium Ceallachi, defunctum, ut aiunt, anno 751, et (anno 759!) postea xxiim *Dubhinrechtum*, Cathaldi filium, defunctum anno 763, cui successisse scribunt *Donchadum* xxiiim. defunctum anno 768.—Donchado successisse aiunt Flathroum Donaldi filium, Regem xxivm, defunctum anno 772. Suspicor itaque nomen Fergusii Regis erronee substitutum fuisse anno 759 pro nomine Alildi.

De Regum Christianorum Connaciæ successionibus, vide supra, pag. 90, n. 67; p. 100, n. 21; p. 110, n. 58; p. 126, n. 5 et 7; p. 137; p. 140, n. 52; p. 153, n. 73 et 74; p. 156, n. 81; p. 158, n. 88; p. 177, n. 2; p. 196, n. 46; p. 200, n. 58; p. 203, n. 66; p. 211, n. 57; p. 212, n. 89, et 92; p. 218, n. 9; p. 220, n. 14; p. 223, n. 20, et 22; p. 234, n. 42; p. 236, n. 47; p. 240, n. 57; p. 246, n. 68; p. 252, n. 80.

(91) Chron. Sax. ann. 759—"Mollus Æthelwoldus capessit Regnum in Northymbris, regnavitque vi annis, "tunc autem illud dimisit."

A. C.

bile in stellis visum est.—Flaithbertach mc Loingsig R. Temrach i *Clericatu m.* est. *Quies* Tola Airdbreccain. Guin t Suibne mc Becce *a ss sociis dolose.* Guin t Suibne mc Murchadha *c. duobus fls ss.* Cath Chairn Fiach it. da mc Domhnaill .i. Dunchadh 7 Murch. Fallaimnn mc Concoingelt la Dunchadh. Ailgel Rig Tebhta la Murcha. *in bello cecidit* Murchadh, Ailgel *in fugam versus* est. Folachtach Ab Biror *m.* est. Loarn Ab. Cluain Iraird *q.*—Cellbile Cluain Bronaig *q.*—*Defectio panis.*—Dungalach Ri h. Liatain 7 Uargalach Ri. Conaille *mort.*

bile in stellis visum est. Flahertacus filius Longsigii Rex Temoriæ (i. e. totius Hiberniæ) in clericatu mortuus est. Quies Tol Ardbraccanensis. Cædes Subneiæ filii Becci, a suis sociis, dolose—Cædes Subnei filii Murchadi, cum duobus filiis suis.—Prælium Carn-Fiachense inter duos filios Donaldi, i. e. Dunchadum et Murchadum. Fallamin filius Con-con-galti occisus est a Dunchado, Algel Rex Teffiæ cum Murchado pugnavit. In bello cecidit Murchadus. Algel in fugam versus est. Folachtachus Abbas Birrensis mortuus est. Loarnus Abbas Cluanirardensis quievit. Cellbileus Cluanbronagiensis quievit.—Defectio panis. Dungalachus Rex O' Liatanorum, et Uargallachus Rex Conalliæ mortui sunt.

766 Kl. *Quies* Crimthain Abb. Cl. ferta br. Guin Fallemain m. Concongel. Ri Midhe *dolose.* Cath Sruthra et. Hi Briuin 7 Conmacne.

Kl. Quies Crimthanni Abbatis Cluanfertæ, Monasterii S. Brendani—Cædes Fallomani, filii Concongali, Regis Midiæ, dolose. Prælium Sruthranum inter Hi Briunios et Conmacnios.

* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * . . . . . *

(92) Etgair, r. *Saxan. religiosus rex m.* ÷ Cinaeth. h. hArtacan prim ecis Leiti Cuind m. Domhnall mc Eoain r. bretan in ailitrin .... Cetna toisc Maels. moir mc domhnaill o ath cliath dar brisi r dar teasc in caill.

A.C. 975 **** Edgarus Rex Saxonum, Religiosus Rex, mortuus est.——Cennethus O'Artegan, præcipuus scientia Dimidii borealis Hiberniæ, mortuus est. Donaldus filius Hoani Rex Britonum (obiit) in peregrinatione. Prima expeditio Maelsechnalli magni, filii Donaldi, a Dublinio, in qua confregit et succidit silvam. (93)

Kl. Dondch m. Cell. r. Oss. *in senile et. m.* ÷. Mathgaman m. Cindad Airdri Mum. do marbh do Maolmuadh mc Brain, do r. h n Each, iarna tidhnacol do Donnuban m. Catail do r. h. Figenti a fill. Ugaire m. Tuathail r. Laigen do gabail do Gallaib Atha cliath. Scrin Colaim cille do argain do don. m. Murcada. Tadg m Ruadrach tanaiseach cian.sa glinde-gemin do marbad an Ult. Domhnall m. congalaig R. domna Temr. *m.* ÷. Creach la Gilla colaim h. Canan dan r. Ceneoill Conaill in ub Failge cor

976 Kl. Donnchadus filius Ceallachi, Rex Ossoriæ, in senili ætate mortuus est. Mathgamanus filius Cennethi, supremus Rex Momoniæ, occisus a Maolmuadio filio Branii, Rege Eachorum, (i.e. Desmoniæ) postquam tradidisset eum Donubano filio Cathaldi Regi Fidgentiorum, dolose. (94) Ugarius fil. Tuathalii, Rex Lageniæ, captus ab Alienigenis Dublinii. Scrinium Columbæ-cille deprædatum a Donaldo filio Murchadi. Thadeus filius Roderici, Dux Ciannachtæ-Vallis-Gemin, occisus in Ultonia.—Donaldus filius Con-

---

(92) Quæ hic desunt in Codice Tigernachi Bodleiano, Rawlinson 488, usque ad annum 975, supplentur a IV Mag. quodammodo. Neque esset tam deflendus hiatus is, si restitui possent istius intervalli res gestæ, ope Chronici Scotorum MS. Dublin. Sed supra notavimus ad ann. 722, omnia in Codice isto deesse ab anno 722 ad ann. 884, et in Codicum descriptione, ad hujus voluminis initium, declaravimus, omnia deesse in MS. Dubliniense Tigernachi, quæ in Bodleiano desiderantur, cum nihil aliud sit Codex is Chartaceus Dubliniensis, quam exemplar mendosum Codicis Bodleiani Membranacei, Rawlinson, No. 488.

Hiatum hunc quodammodo supplere possumus ex Annalibus Ultoniensibus, et IV *Magistrorum*, qui Tigernachi opus integrum præ manibus habuerunt, dum adhuc extaret Monasterium *Cluanense*.—Ad Annales istos, jam demum publici juris factos, Lectorem referimus.

(93) Quæ sub hoc anno 975 narrantur a Tigernacho, referuntur a IV Mag. ad ann. 973, ab Annal. Ult. ad ann. 974, æræ c. 975. Edgari obitum refert Chron. Saxon. ad æræ com. 975, itemque Gibsonus in Indice Chronol.

(94) Eadem quæ hic narrantur ad ann. 976, extant in IV Mag. ad ann. 974 in Ult. ad ann: 975.

Digitized by Google

A. C.

fagaib Fergal mc fogartaig. r. cairpre moire, Cell. m. Findgaine, Cell. m. bairreda, Dondead m. morgaind, tri mormair Alban andsin.

gálagi, Rex futurus Temoriæ, mortuus est. Præda abacta per Gildam-Columbam O'Cananan, Regem Conalliorum, in regionem Fulgiæ, et occisi sunt Fergal-mac-Fogartaig, Rex Carbriæ Magnæ, Celsus filius Fingani, Celsus filius Barredi, Dondeadus filius Morgani, et tres Œconomi Albaniæ ibi.

977 Kl. Muircertac m domhnaill h. neill 7 Congal m domhnaill mc Ri damhna Er. do marbad la h Amlai mc Sitriuca. Iniscataig do sarugud do brian m. Cendetig for Gallaib luimnig i. Imar. 7 Amlaim a mc 7 Dubcen a mc aile. Gilla Colaim o Canandan r. cenel Conaill domarbad la donall ua Nell. Amlaim mc Illuilb r. alban domarbad la Cinaeth m. mail colaim. Maelruanaig Goc. h. Maels. R. dana temr. *p. dolum* oc. ꝰ.

Kl. Murcertachus filius Donaldi O'Nial, et Congallus filius Donaldi, filii Regis futuri Hiberniæ, occisi per Amlafum filium Sitrici. Ecclesia Insulæ Cathagi (in Senano fluvio) vastata a Briano filio Cennethi, contra Alienigenas Limericenses, i. e. Imarum, et Amlafum ejus filium, et Dubconum, ejus alterum filium. Gildas-Columba O'Cananan, Rex Conalliorum, occisus a Donaldo O'Nial. Amlafus filius Ildulfi, Rex Albaniæ, occisus a Cennetho filio Malcolmi. Malruanagius Procerus O'Maelsechlan, Rex futurus Temoriæ, per dolum occisus est. (95)

978 Kl. Cath belaig lect et. Brian m cend-7-ig, 7 Maelmuadair maelmuadand. r. h. n Each. Cath bit-laindi f.laing ria n gall atha-cliath du itorcair Ugaire mc Tuatail r. laig, ocus Muiredac m. briain r. h. Cendselaig. ocus Congal mc Flaind r. leige 7 liecet, 7 *alii m.lti.* Copcac

Kl. Prælium Belag-lechtense inter Brianum filium Cennethi et Malmuadarum Malmuadan, Regem Eachorum.(96) Prælium Bethland gestum contra Lagenienses ab Alienigenis Dublinii, in quo occisi sunt Ugarius filius Tuathalii, Rex Lageniæ, et Muredachus filius Briani Rex Cinselacho-

(95) Hæc narrantur a IV Mag. ad ann. 975, in Annal. Ult. ad ann. 976, æræ com. 977.—Alius erat Amlafus, qui cum filio suo Imaro, anno 871 venit Dublinium ex Albania, cum 200 navibus, et præda maxima Hominum Anglorum, Britonum, et Pictorum, ut in Annal. Ult. Amlafus de quo agit Tigernachus supra, filius fuit Ildulfi Regis Albaniæ, qui obiit anno æræ c. 961. Amlafum hunc decapitavit Cennethus filius Malcolmi I, anno 977. Alter Amlafus, qui seipsum *Hibernorum Regem* appellabat, ut in Chron. Saxon. ad ann. 938, quo anno vicit eum Æthelstanus, in prælio de Brunanburg, obiit anno 942, ibid.—Denique, ab his distinguendus est Amlafus qui, anno 993, oras Angliæ devastavit, et Byrhthnothum vicit, et anno 994 cum Swegeno Londinium obsedit. Vide infra ad ann. 995.

(96) Annal. IV Mag. eadem habent ad ann. 976, Ult. ad ann. 977, æræ com. 978.

A. C.

mor Mumán do ar-gain fri daigid, Less-mor Mochuta do loscad 7 cluain Uama, 7 lethglin do indrud do Osr. Comaltan. h cleirig r. hu Fiachrach aidhne *m.* ?

rum, et Congal filius Flanni Rex Lagisiæ et Rechetæ, et alii multi.—Corcagia Magna Momoniæ vastata incendio. Lissmoria, S. Mochudæ Ecclesia, combusta, et Cluan-Uama et Lethglinnia spoliatæ ab Ossoriensibus—Comaltanus O'Cleri Rex Fiachrachorum Adneensium mortuus est.

Kl. Cc. m. Find r. h Failge. *m.* ? Domhnal claen. r. Laigen do gabail do gall atha cliath. Leat-lobar mc Find r. Dalaraidi 7 Tigernan r. cenel Conaill *oc.* ?

Kl. Concobarus filius Finni Rex Falgiæ mortuus est.—Donaldus Curvus Rex Lageniæ captus ab Alienigenis Dublinii. Leathlobarus filius Finni Rex Dalaradiæ et Tigernanus Rex Conalliorum occisi sunt. (97) 979

Kl. Domhnal mc muirc.taig. r. Temrai *po. pe.ite.iam obiit,* Maels. mor *regnare incipit.* Cath Temr. re maels mor mc n donaill mc donchaid mc Fl. ria r. Er. f. Gall athacliath, f. macib Amlain intin drud, du atorcair ili, im Ragnall mc Amlain rigdamna gall. 7 im Conmael mc gilli aire 7 im Irlabraidh Athacliat, 7 *alii mlti.* Braen mc Murchad r. damhna Laig. 7 Congal m. Flaind. r. Gaileng 7 a mc .i. Maelan 7 Fiachra 7 Cuduilig. da mc Dublaic da. r. Fer cul. 7 Lactna r. Mugdorn maigen do tuitim a frithgum in catha sin. Mors luaiged la maels. mor mc ndon. r. Temr. 7 la heochaig mc Ard gail la. r. Ul. con Gall athacliath co tard sad forbais tri la 7 tri naidci forro, co tuc sat geill Er. ass. im donall claen r. Laig. 7 im etib h. Neill arcena, co tuc sad anoigrein o Gallaib .i. *xx.* c. bo co setaib 7 mainib 7 co

Kl. Donaldus fil. Murcertagi Rex Temoriæ post pœnitentiam obiit. Maelsechlannus Magnus regnare incipit.—Prælium Temoriæ gestum a Maelsechnallo Magno filio Donaldi, filii Donnchadi, filii Flanni, Rege Hiberniæ, contra Alienigenas Dublinii, contra filios Amlafi, apud *Tin-Drud,* ubi occisi sunt plurimi cum Ragnallo filio Amlafi, Rege futuro Alienigenarum, et cum Conmaelo filio Gildæ-Airæ, et cum Nobilibus Dublinii, et aliis multis. (98) Braenus filius Murchadi, Rex futurus Lageniæ, et Congal filius Flanni Rex Galengiæ, et ejus filius, i. e. Maelan, et Fiachraus, et Cuduilig, duo filii Dublachi, duo Reges Ferculensium, et Lactna Rex Mugdorniorum Planitiei, ceciderunt in prælii istius congressu. Mors Lugadii occisi a Maelsechlanno Magno, filio Donaldi, Rege Temoriæ, et ab Eochagio filio Ardgalii, Rege 980

(97) In Annal. IV Mag. hæc referuntur ad ann. 977, in Ulton. ad ann. 978, æræ com. 979.

(98) Eadem habent IV Mag. ad ann. 978, et Ult. ad ann. 979, æræ com. 980.—Erat is annus ultimus Regni Donaldi O'Nial, qui fuit Nialli Glundubii Regis e Murchertaco filio Nepos, et regnavit annis 24, ab anno 956 ad ann. 980.—Successit ei anno 980 *Maelseachluinn,* sive Malachias II, Donnchadi II Regis, e Donaldo filio Nepos Rex Hiberniæ annis 23, usque ad ann. 1002. Vide plura de ejus anno obituale ad ann. 1018, et 1022.

A. C.

saire h. Neill ar cena o Sinaind cen cain. Isand u. s. sluagair Maels. in Erergi nairdirc dia nabairt—Gacaen do Gaedelaib suil a crich Gall an dair 7 do craite, tact ass dia tir ar eind sida 7 sochair. Ba si brait Babilone na hEr in Sloiged Si. ba tanaisci no braiti isern.

Faelan m Caelaige esp. Imbl. Iubir. Amlai m Sitriuca ardrig ar gall. Atha cliath do dul co hI an aithrige, 7 anaclithri iarsin each m. ē. Argda mc Duibgind r. Tessa m. ē.

Ulidiæ, cum Alienigenis Dublinii, et pugnaverunt fortiter tribus diebus et tribus noctibus, et abstulerunt obsides Hiberniæ ab eis, cum Donaldo curvo Rege Lageniæ, et cum Armentis O'Nialli similiter, et abstulerunt plenarium tributum ab Alienigenis, i.e. vigesies centenos boum, cum divitiis, et rebus pretiosis, et cum liberatione O'Niallorum similiter a tributo, a fluvio Senano ad mare. Ideo promulgata fuit a Maelsechlanno Proclamatio illustris, quæ innotescere fecit omnem Hibernensem commorantem in terris Alienigenarum in servitute, et oppressione, exire liberum e regione ista, propter pacem et tranquillam vitam. Fuit Babilonica captivitas quam Hiberniæ inflixit exercitus iste, et tanastica (i. e. ordine 2da.) post captivitatem Inferni. Faellanus filius Ceallagi. Episcopus Imlecensis Ecclesiæ S. Ibari, (obiit) Amlafus fil. Sitrici, supremus Rex Danorum Dublinii, ivit Hionam in pœnitentiam, et in peregrinationem, postea, ibique mortuus est. Ardgal filius Dubcanni Rex Teffiæ mortuus est.

981 Kl. Anmcad Esp. Cilli-dara *in senectute bona vitam finiuit.* Don. h. haideit r. h. nech. ocus loingsec toiseach. h. mallain, do comtoitim diblinaib.]

Kl. Anmchadus Eps. Kildarensis in senectute bona vitam finivit. Donnchadus O'Aidet Rex Eachorum, et Loingsecus Dux O'Niallan cognominatus Navalis, singulari certamine ambo cecidere. (99)

982 Kl. Bruador m. Eachtigern r. h. Cendsel. m. ē. Orgain Cillidara o Imar Puirtlairge. Archu mc neill. r. domna Al. *a ss fr.ibus p. dolu. oc.* ē Orgain Daleais

Kl. Bruadar filius Echtigerni Rex Cinselachorum mortuus est. Vastatio Kildariæ per Imarum Waterfordiæ Regem.—Archu filius Nialli, futurus Rex Alichiæ, a suis fratribus per dolum occisus est—

(99) Hæc referunt IV Mag. ad ann. 980, proprius accedentes æræ com. anno uno, eadem referunt Annales Ult. ad eundem ann. 980, æræ com. 981.

A.C.

la Maels. m. donaill 7 bile Muighi hAdhrad do tescadh do.

Kl. Cath rained re Maels. m. n Domnaill, 7 re Gluniarainn. m. Amlaim m. m. n Mails. moir for domhn. claen m Lorcain 7 for Imair puirt Lairge, du itorchatar ili it. badub 7 marbad im Gilla patr. m Imuir, 7 *alii mlti*. Glend-dalacha do orgain do Gall Atha cliath. Indrad Laigen la Maels. co muir. Gilla-Caemgen m Cinaetha do dallad la Domhn. claen.

Kl. Domhnall claen do marbad la hAed m. Echtigern do uib Cen-seal. Aed h. dubda r. tuaisceirt *os* uile m. Tri mic Cerbuill mic Lorcain do argain termuind Caemgen, 7 amarb a triur ria naidchi tre firt Caemgen.

Kl. Maels. mc don do indrad Conds. 7 do togail a hindsead, 7 do marbad a taisec. Feargal m Lorcain r. ceneoil fiachr. do marbad la osaib. Diarmuit m. Uathmaran r. laing m. *m.* ?

Kl. Mor. m. doncoda mc Cell. banrigan Er. m. Muirgus m. donaill. ri. h. Maine m. Flait. h. loingsig. r. Dalaraide *jugul.* ? Fuatac Scrine Patr. la Maelsec. o Athfirdiad *co* hath sigi, tria

Vastatio Dalcassiorum per Maelsechlannum filium Donaldi, et Arbor sacer campi Adorationis succisus ab eo. (1)

983 Kl. Prælium prospere gestum a Maelsechnallo filio Donaldi, et a Genu-ferreo filio Amlafi, filio matris Maelsechlanni Magni, contra Donaldum curvum, filium Lorcani, et contra Imarum Waterfordiæ, in quo occisi sunt plurimi, partim submersi partim cæsi, cum Gilda Patricio filio Imari, et aliis multis. Glendalocha vastata a Danis Dublinii—Lagenia spoliata a Maelsechlanno usque ad mare. Gildas Cevinus filius Cenethi oculis orbatus per Donaldum Curvum. (2)

984 Kl. Donaldus curvus occisus per Aedum filium Echtigerni de Cinselachiis.—Aedhus O'Duffy, Rex Septentrionalis Connaciæ totius, mortuus est.—Tres filii Cerbalii filii Lorcani vastant terram immunem Cevini, et occisi sunt tres ab inimicis ante quam nox fieret, miraculo Dei et Cevini. (3)

985 Kl. Maelsechlannus fil. Donaldi spoliat Connaciam, et expugnat Insulas ejus, et expellit Duces ejus. Fergalus filius Lorcani Rex Fiachrachorum occisus a Connachtensibus. Diarmitius filius Uathmarani Rex Lageniæ mortuus est. (4)

986 Kl. Mora filia Donnchadi, filii Cellachi, Regina Hiberniæ, mortua est.—Murgisius filius Donaldi Rex Hi-Maniæ mortuus est. Flahertacus O'Loingsig, (i.e. Navalis) Rex Dalaradiæ jugulatus est. Abreptio

(1) Hæc referuntur a IV Mag. et Ult. ad ann. 981, æræ com. 982. De arborum culta. Vide ann. 1051.
(2) Hæc pariter referuntur a IV Mag. et Ult. ad ann. 982, æræ com. 983.
(3) Hæc narrantur a IV Mag. et ab Ult. ad ann. 983, æræ com. 984.
(4) Annal. IV Mag. et Ult. hæc narrant ad ann. 984, æræ c. 985.

A. C.

cocad m. Carellain. Sith do denomh doib ar sin. 7 riar patr. o Maels. .i. cuairt fer Mide 7 ir cill 7 tuaet, Erguin cech duine o Maels. la taeb *vii* Cumal, 7 ogriara ar cena.

Scrinii Patricii per Maelsechlannum ab Ath-ferdia (*Ardee* hodie) usque *Ath Sige* (i.e. Vadum lemurum) propter bellum filii Carellani. Pax inita inter eos postea, et tributum Patricii solutum a Maelsechlanno. i.e. Visitatio Ecclesiarum et sæcularium Midiæ, et oblatio voluntaria universorum, a Maelsechlanno ipso inclusive, simul cum septem *Cumal* (i.e. 21 bobus) et plenariuo suuo tributo similiter Patricio. (5)

987 Kl. Tregaid fiadnach in airt. Eir o demnaib, corola ar daine comse combidis f sulib daine arsoillse. Tosac in boair moir .i. in maelgarb an aicenta do teacht artuis gaet moir, cur trascair cuimtaigh indairteach Lugmuighe.

Kl. Maleficæ potestates visæ in orientali Hibernia, sive Præstigia Demonum, ita ut strages facta esset plurimorum, coram oculis hominum manifeste. Initium Mortalitatis magnæ boum, i. e. pestis *Maelgarb*, scabies valde insolita, quæ erupit, incipiente vento magno, qui talis fuit, ut secum raperet integrum tectum Hospitalis Pœnitentium Louthiæ. (6)

988 Kl. Ar muman la ɔ.sáib, dua torcair Dunlang m. Duibdaboirean Ridamhna Muman. Muirgus m. Concobair. r. damhna ɔs do toitim a frithguin and. Laidgnen m. Cerbaill. r. fern muige domorb. for lar trin moir airdmaca, o mc ɔaing 7 o Cenel n Eogain. Dunstan aird-esp. Saxan *q*.

Kl. Strages Momoniensium facta a Connachtensibus, in qua occisus est Dunlangius filius Dubdaboireni, Rex futurus Momoniæ. Murgisius filius Concobari, Rex futurus Connaciæ, cecidit in ipso congressu prælii ibi. Ladgnenus filius Cerballi, Rex Fernmagiæ, occisus in medio Ternariæ Magnæ Ardmachanæ, a filio Conangi et a Clientela Eogani. —Dunstanus Archiepiscopus Saxonum quievit. (7)

989 Kl. Glun-iraind mc Amlaim r. Gall do marb. do megadaib boden, .i. Colbain. Cathacha eli f. Gall. la maels. mc Don. *ubi ml ti oc. st*, 7 for buis in duin f ro iarsin.

Kl. Genu ferreus filius Amlafi, Rex Danorum, occisus a Joculatore proprio, i.e. Colbanio. Prælia alia contra Danos gesta a Maelsechlanno filio Donaldi, ubi

(5) Eadem narrantur a IV Mag. et Ulton. ad ann. 985, æræ com. 986.

(6) Eadem habent prædicti ad ann. 986, æræ com. 987.

(7) Annal. IV Mag. et Ult. eadem habent ad ann. 987, æræ com. 988, excepto obitu S. Dunstani, qui hic recte refertur a Tigernacho ad ann. 988, æræ com. ut in Chron. Saxon. et a Gibsono in Indice Chronol.

A. C.

fri fichit aidci ɔ nairib fet uisce sairsin act sal. co tardsad ogriar fen do, cen bud ri, 7 uingi d or gach garda gach aidci nodlag trebitu sir. Gofraig m Arailt rig indsi gall do toitem la Dailriada. Conch. m. Domnaill r. luigne ɔs. m. ę Muiredach ua cleirig r. Aidne. m. ę

multi occisi sunt, et expugnavit Arcem contra eos postea, spatio 20 noctium, quibus non habebant aquam nisi marinam, donec dederunt ei tributum integrum a seipso impositum, tributum ejus Regium, et unciam auri a quovis Nobile Danico, solvendam omni nocte Nativitatis Domini in æternum. Godfredus filius Haroldi Rex Insularum Alienigenarum,(8) occisus a Dalriadensibus. Concobarus filius Donaldi Rex Lugniorum Connaciæ mortuus est. Muredachus O'Cleri Rex Adniæ mortuus est. (9)

Kl. Urard m. Coisse primecces Gaedil *in pe.ite.tia m. a* Cl-m-nois. Aed. h. maeldoraig. r. ceneoil ɔaill. m. Cath fordromma la Maels. dua torchair domn. m. lorcain. r. Muscraide tiri 7 h. forga 7 ar mor aircena.

Kl. Urardus mac-Coissi, Præcipuus Poeta Hibernorum, in pœnitentia mortuus est in Cluana-mac-Nois.—Aedhus O'Maeldorag Rex Clientelæ Conalli mortuus est. Prælium Fordromense gestum a Maelsechlanno, in quo occisi sunt Donaldus fil. Lorcani, Rex regionis Muscradiensis, et O'Forga, et strages magna aliorum facta et similiter. (10) 990

Kl. Doncad mc donaill. r. damhna temhr *p. dolu. oc.* ę la cloind Colmain .i. ɔcob mac Cerbaill. Insindach h. leocan r. Gaileng. *m.* ę

Kl. Doncadus fil. Donaldi, Rex futurus Temoriæ, per dolum occisus est a clientela Colmani, i.e. a Concobaro filio Cerballi—Vulpis O'Leocan, Rex Galengiorum, mortuus est. (11) 991

Kl. Sluaiged la maelseachl m. donaill a ɔ.saib cotaimic brian borema co feraib mumhan 7 ɔ.s a Midi, co riache loc nainbid 7 nirgab bai na duine condeachaig ass a coir neluda. Dond. h. duindcuan. r. Tebta *a ss p. dolu. oc.* ę Mor. i. Taidg in Catail in ɔcob rigan er. *m.* ę Gilla

Kl. Exercitus ductus a Maelsechnallo filio Donaldi Connaciam, donec pervenit Brianus Boromha cum Momoniensibus et Connachtensibus, in Midiam, usque ad Lacum Annin, et non abstulit prædam ullam boum, vel hominum, usque ad regressum suum inde furtive. Doncadus 992

(8) i. e. Ebudensium, ut infra ann. 1058.
(9) Hæc habentur in IV Mag. Annal. et in Ult. ad ann. 988, æræ com. 989.
(10) Quæ hic narrantur ad ann. 990, referuntur a IV Mag. et Ult. ad 989, æræ com. 990.
(11) IV Mag. annus est 990, itemque Ulton. æræ com. 991.

A.C.

colmán mc neill r. h. ndiarmada 7 cucenánd mc taidg com tuitim doib.

O'Doncuan Rex Teffiæ a suis per dolum occisus est. Mora filia Thadei, filii Cathaldi, filii Concobari, Regina Hiberniæ mortua est. Gildas Colman Nialli filius, Rex O'Diarmitiorum, et Cuceananus filius Thadei, sese invicem interficiunt. (12)

993 Kl. Concob. m. Cerbaill h. Maels. *i. pe.ite.tia bona qui.* Maelruanaig. h. Ciarda. r. Cairp. domarbad la firu Tefta. Dáua Canandan do marbad do mc Gilla Colmog .i. Domhn. 7 flaithb.tac. Ruadri m. Coscraid. r. desc. t c.s do marb la Concob m maels. 7 la mc Comaltain h. Clerig. Ecnecac. h. liocan. r. tuait luigne do marb la Maels. 7 la catal m labrada an donac patr. aimebail.

Kl. Concobarus filius Cerballi O'Maelsechnal in pœnitentia bona quievit.—Maelruanag O'Ciarda Rex Carbreorum occisus a Tefliis.—Duo O'Canandani occisi a filiis Gildæ Colinogi, i. e. a Donaldo et Flahertaco. Rodericus filius Coscradii, Rex Australis Connaciæ, a Concobaro filio Maelsechlanni, et a filio Commaltani O'Cleri occisus. Ecneachus O'Leocan Rex Lugnensium occisus a Maelsechlanno, et a Cathaldo filio Labradi, apud Dunum Patricii, dolose. (13

994 Kl. Fogartac m. Diarmada m Uat-murán r. corcofirt cs. do marbad do Gailengaib in corainn. Congal. m Laidgnen. r. Gail. Maelcerda. r. h. mbriuin-seola *m.* Maelmaire m Scandlain eps Ardmacha *quievit.* mc Dubgaill mc. doncada r. muigi Itha m. ?. Maels. do loscad denaig tiedi 7 do indrud Mumhan 7 maidm r. brian m Cendedig co feraib Mumhan.

Kl. Fogartach fil. Diarmitii filii Uathmurani, Rex CorcofittriæConnaciæ, occisus a Galengiis Coraniæ. Congallachus filius Ladgneni Rex Galengiorum (moritur) Maelcerda Rex O'Briuniorum Seola moritur. Maelmurius filius Scanlani, Episcopus Ardmachanus quievit.—Filius Dubgalli filii Donchadi, Rex Planitiei Ithæ, moritur. Maelsechlannus comburit plurimas domos, et vastat Momoniam, et vincit in prælio Brianum filium Cennethi cum Momoniensibus. (14)

995 Kl. h Imar in Athacliath tareis mc mc Amlaim. Ragnall do marb do Laig. h Imar itum in segu. euasit 7 Sitriuc *i regnu.c.* Cinaet m mael-colaim r. alban *a ss oc.* ? Donac. patr. do argain do

Kl. Imarus Dublinium occupat post filium filii Amlafi. Ragnallus occisus a Lageniensibus. Imar iterum insequutus evasit, et Sitricus in regnum ejus (suffectus est.) Cennethus filius Malcolmi, Rex

(12) IV Mag. et Ulton. annus est 991, æræ com. 992.
(13) IV Mag. et Ulton. annus est 992, æræ com. 993.
(14) IV Mag. et Ulton. annus est 993, i.e. æræ com. 994.

Gall Atha cliat 7 do muirceartac. h. etgat *s. ds vindicat i morte ilius i fine ɔd. msis* Fael tomair 7 claidimh Carlusa do breit do Maels. mc donaill areicin o Gall Atha cliath.

Albaniæ, a suis occisus est. (15) Dunum Patricii vastatum a Danis Dublinii, et a Murcertacho O'Congalach. Sed Dominus vindictam sumpsit morte illius, in fine ejusdem mensis. Annulus Tomari et Gladium Caroli capti a Maelsechlanno filio Donaldi, vi et armis, a Danis Dublinii.

Kl. Mc Cairill co feraib Fern-muigi 7 con airgiallaib do argain Ardmaca corruc sat. *xx. c. b.* Ardmaca do losead et. tigib 7 Damliag 7 cloicteach, 7 fidnead uili dilgen. nacanic riamh an eri, 7 na targa co la mbrata digail amlaid. diarmuit m. domhnaill r. h. Cendsel. m Gilla patr. m dond-cada r. Orr. do marb do donnaban m Invir 7 do domhnall mc faelan .r. nanderi. Donduban m Inuir oc ? o laig. Gilla patraic h. flandacan r. Tebta *oc* ? o Fiacra mc radaib, taiseac muntire mailfinda. Domhn. m. faelcu r. nanderse m. ?

996 Kl. Filius Carilli, cum Fernmagiensibus et Argialliis, vastat Ardmacham, et auferunt bis mille boves.—Ardmacha combusta penitus, domus, et Ecclesiæ lapideæ, et Campanilia, et Indicia Cælestia omnia eversa. Non evenit unquam in Hibernia, neque eveniet usque ad diem Judicii, vindicta similis. Diarmitius fil. Donaldi, Rex Censelachorum, mortuus est.—Gildas Patricius fil. Donchadi, Rex Ossoriæ, occisus a Donabano filio Inveri, et a Donaldo filio Faelani, Rege Desiorum. Dondubanus filius Inveri occisus est a Lageniensibus. Gildas Patricius O'Flannagan, Rex Teffiæ occisus est a Fiacrao filio Radubii, Duce familiæ Macfin. Donaldus filius Faleui, Rex Desiorum, mortuus est. (16)

Kl. Cath et. Albanco itorrair ɔustantin m. Cuilindain r. Alban 7 *alii mlti.* Domhnall mc Donceada find do dall do Maels. m. domhnaill. Maelcolaim m. domhnaill

997 Kl. Prælium inter Albanenses ipsos, in quo occisus est Constantinus filius Cuilindani Rex Albaniæ, et alii multi. Donaldus fil. Donchadi Albi, oculis orbatus a Maelsechnallo filio Donaldi. Maelcolumbanus fil. Donaldi, Rex Britonum borealium, mortuus est. Rodericus filius Nialli O'

(15) IV Mag. et Ulton. annus est 994, æræ c. 995.—Cennethus *Rex Abbaniæ*, quem hoc anno occisum fuisse Tigernachus enarrat, filius fuit Maelcolmi I, et *Cuileno*, defuncto anno 971, successit annis xxiii, usque ad 995. Constantinus filius Cuileni Cennetho successit anno 995, ideoque Tigernac ad ann. 997 inquit—" Prælium inter " ipsos Albanos, in quo Constantinus Rex Albaniæ, Cuileni filius, et alii ceciderunt."

(16) Quæ hic narrantur ad ann. 996, referuntur a IV Mag. et Ulton. ad ann. 995, æræ c. 996.

A.C.

r. Bretan tuaisc.t. m. ?. Ruadri m neill. h. Canannan r. ceneoil Conaill m. ?

998 Kl. Sluaged la maelsecl 7 la Brian m. cendetig co tucatar Goill Atha-cliath cath doib cor muig r. Gall 7 curlad an ar im Artalac m Sitriuca 7 im Aralt m. Amlaim 7 im Cuilen m. Etigen 7 im matаib Atha-cliath. Maels. 7 Brian co feraib Muman 7 midi a ɔ.raib co tuc sad an giallu 7 an aidec as set. Diarmait m domhnaill r. h. Cendsel. m. ? Sluaiged la Maels. coro indir mag. IX. Gilla Enan mc Agda r. Tetha oc ? o sil Ronain.

999 Kl. Doncad m domhnaill claen r. laigen do gabail do Sitriuc m. amlaim. Ceall-dara do ar-gain do gall athacliath. Brian m cendetig do dul co hath cl. co raibe an inn lan and. co ruc a or 7 a argat, 7 bruat moir ass 7 cor loisc in Dun 7 cor indarb in ri Sitriuc m. Amlaim. Diarmuit m. dunadaig .r. Sil n Ainmcada do marb la Comaltan r. Aidne. Creach la Maels. mor ilaig. Cath et. Airgi-allu 7 gallu du a torcair Gilla. Cr. r. ɔaille 7 aili. Maels. h. maelruanaig. r. Cremtaindi oc. ? o uib Cell .i. Cu-caille.

Canannan, Rex Clientelæ Conalli, mortuus est. (17)

Kl. Exercitus ductus a Maelsechlanno, et a Briano filio Cennethi, donec gesserunt Dani Dublinienses prælium, et victoria parta est de Danis, et strages ingens facta est eorum, cum Artalaco filio Sitrici, cum Haraldo filio Amlafi, cum Cuileno filio Etigeni, et cum Magnatibus Dublinii. Maelsechlannus et Brianus, cum Momoniensibus et Midensibus, progrediuntur Connaciam, et auferunt obsides et res pretiosas inde. Diarmitius filius Donaldi Rex Censelachorum moritur. Exercitus ductus a Maelsechlanno vastavit planitiem *Aoi*. Gildas Enanus fil. Agdai Rex Teffiæ, occisus est a Clientela Ronani.(18)

Kl. Doncadus fil. Donaldi curvi, Rex Lageniæ, captus a Sitrico filio Amlafi. Kildaria vastata a Danis Dublinii. Brianus filius Cennethi proficiscitur Dublinium, et remanet ad libitum ibi, et aufert eorum (i. e. Danorum) aurum, et argentum, et captivos multos inde, (19) et comburit Arcem, et expellit Regem Sitricum, Amlafi filium.—Diarmitius filius Dunadagi, Rex Clientelæ Anmchadæ, occisus a Comallo Rege Adniæ. Præda ingens abacta e Lagenia a Maelsechnallo. Prælium inter Argiallios et Conallios, in quo occisus est Gildas-Christus Rex Conalliæ, et alii. Maelsechnal O'Maelruanaig Rex Crimthanorum occisus est ab O'Celliis, i.e. a Cu-Cailleo.

(17) Hæc narrantur a IV Mag. et Ulton. ad ann. 996, æræ com. 997. De Rege Britonum Malcolmo, cujus nomen est Hibernicum, aut saltem Scoto—Albanicum, vide infra ad ann. 1029.

(18) Annal. Ult. et IV Mag. ann. 997, æræ c. 998.

(19) Annal. Ult. et IV Mag. 998, æræ c. 999.

A.C.

Kl. Cucaille. h. donaill .r. Durlais do marb tre mebail do aed. h. Neill. h Imur puirt Lairge m. ? Flathbertac h. Canannain .r. tiri Conaill *oc.* ? Goill in Atha-cliath it.u. 7 angeill do Brian. Cell. h. maelcorgais *p.* in ecess Con. *m* ? Aed h. Ciarrda do dallad diabrathair .i. Ualgerg O'Ciarrda. Cet impod Briain 7 Con f. Maels. mor tre mebail. Sluaiged la m. Cendetig 7 la desc.t Con 7 Oss. 7 co Laig. 7 con Gall Atha-cliath, do tor.sain Temr. s. do totar na Goill cat marcsluaig rompo a mag mbreag. o ustarraig maels. 7 tucc an ar. Do deacaig Brian iar sin combai a ferta nemi a muigbreg 7 luid f. o culu, cen cat cen indrud cen daig ndergg.

Kl. Cu-calleus O'Donnell Rex Durlassiæ, occisus dolose per Aedhum O'Nial. Imarus Waterfordiæ mortuus est. Flahertacus O'Canannan Rex Tirconalliæ occisus est.—Dani in Dublinio iterum, (i.e. redeunt) et obsides tradunt Briano, Ceallachus O'Maelcorgas, præcipuus Poeta Connaciæ, mortuus est. Aedhus O'Ciarrda oculis orbatus a fratre suo, i.e. Ualgargo O'Ciarrda. Prima rebellio Briani et Connaciæ contra Maelsechnallum Magnum (Regem Hiberniæ) dolose inita. (20) Exercitus ductus a Briano et Connachtensibus, Ossoriensibus, et Lageniensibus, et Danis Dublinii, ad expugnandam, Temoriam, sed præcesserunt eos Equitatus Danorum in campum Bregiæ, quibus se opposuit Maelsechlannus, et ingentem stragem fecit eorum. Ivit deinde Brianus usque *Fertam-neme,* in campo Bregiæ, et retrocessit sine prælio, sine præda, sine incendio. 1000

Kl. Creac mor la centar mumhan an desc.t midi o us-tarraid Aengus m Carraig calma uatad orro corben an gabala dib, 7 ar cend leo. Fergal m donaill m Conaig r. Ail. m ? Niall. h. ruairc do marb do cenel Conaill 7 la haed h. neill. Tochar Atha-luain do denam la maels. 7 la catal m Concob. Diarmait h. Lachtnan r. Tebta *oc* ? *a ss.* Dubdara .h. Mailedun ri ferluirg. . . . *(obiit ?)*

Brian borroma *reg.*

Kl. Præda ingens abacta in Midiam Australem per Momonienses, donec se opposuit eis Aengusius, filius Carragii, cum strenuis paucis, et eripuit prædam ab eis, aliaque præterea. Fergalus filius Donaldi, filii Conangi, Rex Alichiæ, mortuus est. Niallus O'Ruarc occisus a Clientela Conalli et ab Aedho O'Niall. Via strata Athloniæ facta a Maelsechlanno, et Cathaldo O'Conor, filio Concobari. Diarmitius O'Lachtnan Rex Teffiæ occisus est a suis. Dubdara O'Maeleduin Rex 1001

(20) Hæc referunt Annal. Ult. et IV Mag. ad ann. 999, æræ com. 1000. Incipiunt ab hinc aliquando Annales Ulton. annos numerare juxta æram com. quam his verbis designant "*Annus* 999, alias millesimus—Hic est "Millesimus annus ab *Incarnatione* Dni." non a *nativitate*.

Lurgensium. . . . (obiit?) ***Brianus Boromeus*** regnat. (21)

1002 Kl. Sluaiged la Brian 7 la Maelsechl. co feraib Er umpu ic. Mumain 7 Conn. 7 Laig. 7 Gallu co Dundelgan a Conaillib. Aed m. Domhnaill airdri Ail. 7 Eoch. m. Ardgail ri ul. con ultu 7 cenel Eogain, 7 Conaill, 7 Airgialla, conar leigsider seca sin, cor. scarsat fo ossud cen giail cen eti. Fland m. Eoganain ardbretha Leti cuind. *m.* Sluaiged la Brian co hAth cliath co ruc giallu Midi 7 Con. Merlecan m. Cuind r. Gaileng domarb la Maels. mor. Sitriuc m. Amlaim .r. Gall do dul f creich an ulltaib ina a longaib co ro ort Cill-cleithe 7 Inis Cuscraig co tuc brait mor 2 ib. Maelmuad m. Dubgilla r. Delbna betra do ec.

Kl. Exercitus ductus a Briano, et a Maelsechlanno, cum copiis Hiberniæ simul, Momoniensibus, Connachtensibus, Lageniensibus, et Danis, usque Dundelgan in Conallia. Aedhus filius Donaldi, supremus Rex Alichiæ, et Eochodius filius Ardgalli Rex Ulidiæ, cum Ulidiis et clientelis Eogani et Conalli, et Argialliis, impedierunt eos, ideoque separantes se invicem, redierunt sine obsidibus, sine præda. Flannus filius Eoganani, summus ***Brehon***, i. e. Judex, Dimidii borealis Hiberniæ, mortuus est. Exercitus ductus a Briano Dublinium, abstulit obsides Midiæ et Connaciæ. Merlecanus filius Conni Rex Galengiæ, occisus a Maelsechnallo Magno. Sitricus filius Amlafi, Rex Danorum, ivit ad deprædandum in Ultoniam, in navibus suis, et vastavit Cill-clettiam, et Insulam Cuscraig, et abstulit captivos multos inde. Maelmuadus filius Dubgildai, Rex Delviniæ Betræ, obiit.

1003 Kl. Creach la Dondch find 7 la. h. Meit cor airgset Land-leire conustarraid Cathal m Labrada 7 Firbreag, 7 coro rained forro 7 coro llad an ar et. ergabail 7 marbad im ri. h. Meith mc Brodudha, Dondgal m. Duindeataig r. Gailing do marbad do Trotan m Builg-airgit .r. Fear-cul tria tangnaet in a tig fein.

Kl. Exercitus Prædatorius ductus a Donchado albo, et ab O'Meithis, vastavit Monasterium Lanlerense, donec sese opposuerunt eis Cathaldus filius Labradi, et Bregienses, et gestum est prœlium contra eos, et magna strages facta est eorum, tam Captivorum, quam occisorum, cum Rege Meithorum filio Brodudi.

(21) Anno 1003 Brianus Borromæus Regnum Hiberniæ obtinuit, sed Malachias 2dus regnavit anno isto, saltem paucis mensibus, idque jure hæreditario, cum Brianus non nisi vi et armis regnum sibi arrogasset. Hinc utrique communiter tribuitur annus integer 1003. Ita etiam a Briani morte, anno 1014, Malachiæ denuo regnanti novennium plerique tribuunt, quamvis eo spacio, anni tantum octo et 4 menses et 10 dies intercessissent. Initium regni Briani petit Tigernach a prima sua rebellione contra Malachiam. Vide not. ad annos 980, 1018, et 1022.

Ceall m Diarmata .r. Osr. do marb do m. a brathar a athar .i. do Donchad m. Gilla Patr. Aed m. Echtigern do marbad andertaig Ferna moire Maedoic la Maelnambo. Aed h. C.-fiacla .r.

Dongalus fil. Duncathagi, Rex Galengiorum, occisus a Trotano filio Bolg-argitei, Rege Fercaliæ, dolose, in domo sua. Ceallachus fil. Diarmitii, Rex Ossoriæ, occisus a filio fratris Patris sui, i. e. a Donchado filio Gildæ Patricii. Aedus fil. Echtigerni occisus in Nosocomio Fernæ magnæ, S. Maedoci, a Maelnambo Aedus O'Confiacla Rex......

* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *

Deest hic folium integrum in Codice Bodleiano.

Maelan m Ecnig. h. Leocan ri Gailing 7 tuath Luigne uile do marb do na Sardnib, Crech la Maels. co Firucell co rue sat Fir-cell 7 eile orro cor marb Donall. h. Candelbain r. ceneoil Laégair 7 Cass-midi rectaire Maels. 7 .h. Clerchen .r. caille Fallamain. 7 Flannbacan h. Cell. 7 Congalt m. Mails. do guin and. Cearbal m. Mailmorda r damna Laige *p dolum oc.* ÷.

1018 Kl. Maelanus fil. Ecnigi O'Leocan, Rex Galengiorum et Lugnensium omnium, occisus a Sardnibiis. Exercitus prædatorius ductus a Maelsechnallo Fercaliam, donec supervenerunt Fercalenses et alii, qui irruerunt in eos, ita ut cæsi fuerint Donaldus O'Candelban, Rex Clientelæ Laogarii, et Casmedeus Judex Maelsechlanni, O'Clercen Rex Silvarum Follamani, et Flannianus O'Cellaigh, et Congalt filius Maelsechlanni vulnerati sunt ibi. Cearbal filius Maelmordai Rex futurus Lageniæ per dolum occisus est.

Kl. *iiii feria, x. lu.* Donall m. Maels. m. Donaill comarba Findein 7 Mocolmoc

1019 Kl. iv feria, die x Lunæ.(23) Donaldus filius Maelsechlanni, filii Donaldi, suc-

(22) Deest hic folium unum, et quæ sequuntur pertinent ad annum 1018. Folium hoc post tempora Colgani deperditum fuisse, patet ex sequentibus—" In Annalibus Cluanensibus, Tigernachus, ejusdem sæculi Author, ita scribit *ad ann.* 1008,—" Mattadhanus Dominus de *Sil-n-Amchada*, per suum fratrem, seu cognatum, interemp- " tus est." Acta SS. t. 1, p. 503, not. 47.—Folium quod deest erat Codicis Bodleiani 17m. cui immediate subsequitur folium 18, incipiens a verbis "Maelanus filius Ecnigi O'Leocan," &c. Itaque Colganus citat quæ in Codice Bodleiano jam desiderantur.

(23) Hæ notæ corrigendæ sunt juxta Laterculum his Annalibus præmissum, unde patet annum æræ com. 1020, fuisse Periodi Julianæ, a Kal. Jan. incipientis, annum 5733, Literis Dominicalibus C *B*, Cyclo Lunæ 14, insignitum.

A.C.

qui. Da mc Maels. mc Maelruanaig .i. Ardgal 7 Arcuda r-damhna Ail, do marb. o Cenel Eogain fein. Argain Cenandsa o Sitric mc Amlaim con Gall Atha cliath, co rucsat brait di airimi 7 comarb daine imda andsin. Gilla Caemgen m Dunlaing r-damna Laing do marb. do Laignib boden. Mathgamain m. Conaing m. Duincuan r.-damna Muman do ec. Mac Catharnaig m. Aeda deuib Cairin do thec-mail fri Dondcad m. mBriain co terd beim do claidim na cend 7 dara laim ndes, cor ben de he, Terna Donchada iar na guin 7 ro marb m. Catharnaig.

cessor Findeni et Mocolmoci, quievit. Duo filii Maelsechnalli filii Maelruanagi, i. e. Ardgalus, et Arcuda Rex futurus Alichiæ, occisi ab Eoganiis suis. Vastatio oppidi Kellensis a Sitrico filio Amlafi, cum Danis Dublinii, et abegerunt prædam ingentem, et occisi sunt plurimi ibi. Gildas Coemgenus filius Dunlangi, futurus Rex Lageniæ, occisus a Lageniensibus suis. Mathgamanus filius Conangi filii Duncuani, Rex futurus Momoniæ obiit. Catharnagius filius Aedhi, e clientela Casseniorum, irruit in Donchadum filium Briani, et cum gladio percussit eum in vertice capitis, et manum ejus dexteram ita feriit, ut eam amputaret. Evasit Donchadus, postquam vulneratus esset, et occidit filium Catharnagi.

1020 Kl. *vi feria, luna ii, annus xiiii circuli decennoue. 7 uig.imus p. mille finitum.* Maelmuad h. Mailmuid r. Fercell do tabairt aireicin adomliag Dermuigi Colaimcilli la Fogertac h. Cernaig 7 a marb a Murglena. Sluaig la Maels. 7 la h. neill 7 la Donch mc mBriain 7 lasin Caileac h. ruairc .i. Art mc sen fergail r. breifne co sinaind, co tucsat giallu os do Maels. Cell-dara 7 Glend-da-locho uile do loscad co an Dertaigib. Flaithbtac h. heocada do dall. la Niall m. Eoch. Ardmaca do loscad a t. Kl. *mai* co a d. tigib uile cen mota in teach Screbtr nama, 7 ro loisc illetge is na teraib, 7 in Damliag mor, 7 in cloictech co a clogaib, 7 damliag na toga, 7 dam-

Kl. vi feria, 2 Lunæ, annus xiv Circuli decennovenalis, et *vigesimus post mille finitum,* Maelmuad O'Maelmuid, Rex Fercaliæ, ductus per vim ex Ecclesia Cathedrale Dermagiense S. Columbæ, a Fogartago O'Cernaig, et occisus in Campo Leno. Exercitus ductus a Maelsechlanno, ab O'Niallis, a Donchado filio Briani, et a Cailecho O'Ruarc, i. e. Arthuro filio senis Fergali, Rege Brefniæ, usque Senanum fluvium, donec dederunt obsides Connaciæ Maelsechlanno. Kildaria et Glenndalocha tota combusta, cum suis Nosocomiis.—Flabertac O'Eochada excæcatus a Niallo filio Cathaldi. Ardmacha combusta tertio Kal. Maii, cum Nosocomiis suis omnibus,(24) non excepta

(24) Confer IV Magistror. Annal. ad annos 995, et 1020. Ex collatione patet, Ardmacham, combustam anno 995, ædificatam fuisse denuo ante ann. 1020, quo iterum incendio destructa periit.

A. C.

liag in stabuill, 7 in cathair proicepta, 7 imad oir 7 argait 7 set ar cena. Maelmura comarba Patr. cend clerreac iartaire Eorrpa uile doec. Scrin 7 find-foideac Patr. doreain do uib aidich 7 do ictra. h. neach. co rucsat. uii. c. bo leo Find-laec mc ruaidri mor-maer m. Croeb *a f.ls fr.s sui* Maelbrigdi oc ? Culuacra .h. ᴐcubuir .r. ciarraigi luacra *m.* ?

domo Scripturarum sanctarum, et combustæ sunt plurimæ domus in ternariis regionibus Civitatis, (25) et Cathedralis Ecclesia magna lapidea, et campanile cum suis Campanis, et lapidea Ecclesia Electionum, et Ecclesia lapidea Saballi, (i.e. horrei, sive granarii S. Patricii,) et Cathedra Doctrinalis Prædicatorum (i.e. suggestum) et copia ingens auri et argenti, et res pretiosæ similiter. Maelmurius Vicarius Patricii, (i.e. successor ejus) caput Ecclesiasticorum Occidentalis Europæ totius, obiit. Scrinium et Reliquiarium Patricii, dictum ***Find-faideach***, (26) direpta ab O'Aiditeis, et septentrionalibus O'Eachiis, qui præterea abstulerunt 700 boves secum. Finlacus filius Roderici, supremus Procurator, sive Seneschallus (27) familiæ Craebiorum, a filiis fratris sui Maelbrigdi occisus est. Culuachraus O'Conor Rex Ciarragiæ juncosæ, mortuus est.

Kl. *P.ma feria xiii luna.* Maidm ria n Guaire mc dunlaing le r. laigen for Sitriuc mc amlaim co n Gall atha cliath, oc dergnae mogoroc cor lad derg fer Gall and. Cucaille ua dubl. r. fercal m. ? fross chruitnecta do fertain an Osraig re lind mails. m. domhnaill. Crech la maels. f. gall. Crech isin lo. cedna for Cians.a la h. neill. Creach mor la maels. ar na marac a cenel eogain 7

1021 Kl. Jan. prima feria, xiii Luna, Prælium gestum a Guario filio Dunlangi, Rege Lageniæ, contra Sitricum filium Amlafi, cum Alienigenis Dublinii, apud Dergeam Mogerogi, et facta est strages eorum ibi. Cucalleus O'Dubhlaing Rex Fercalliæ mortuus est. Pluvia tritici facta in Ossoria, tempore Maelsechnalli filii Donaldi, Regis Hiberniæ. Præda ab Alienigenis abacta a Maelsechnallo. Præda eodem die abacta a

(25) Ardmacha olim divisa erat in tres ternarias divisiones, dictas *Trian mor*, ubi sita erat Arx, *Trian Saxan*, ubi Scholæ Saxonum et Hibernorum, itemque Ecclesiæ, et *Trian Massan*. Vide ann. 1020 in IV Mag. Annal.

(26) Inter S. Patricii domesticos Discipulos numerantur *S. Macculus*, qui Reliquiarium illud famosum, *Finn-Faidheach* nuncupatum, fabricavit, et S. *Fortcheraus* de Rath-Aedma, duo fabri ferrarii, SS. Esso, Biteus, et Tassa, tres fabri-ærarii, vasorumque sacrorum fabricatores. Triad. p. 167, vide supra, p. 119, n. 2, et infra pag. 551, et 565.

(27) Anno 1058 Maelcolmus iii Majorum gentium Toparchas, sermone Hibernico *Moer-mair* nuncupatos, Comites creavit, terrarum scilicet quarumdam ex una eademque familia Toparchæ erant.

A.C.

an indarba tar Sliab fuact fothuaid. Branacan h. Maeluidir eri ri Mide do badud dia belltaine illoch Aindind. Aed m. Flaind m. Mailsh. r. damna eri do marb do h. Maigteacain do feraib bili. Mael-muiri .i. Amlb. m. [illegible].

Ciannachtensibus, per O'Niallos. Præda ingens facta per Maelsechlannum, die proximo sequente, in Tironia, et expulsit Tironios ultra montem *Fuod*, boream versus. Brannacan O'Maelvidir, Vices gerens Regis Midiæ, submersus, die ignis Baalim, in Lacu Annin. Aedhus filius Flanni, filii Maelsechlanni, Rex futurus Hiberniæ, occisus a Maglecamo, viro de familia Bili. Maelmuria filia Amlafi mortua est.

1022 Kl. *S.a feria luna xxiiii.* Mc Cerbuill r. Eile do marbad la Sitriuc. Imair r. Puirt-lairge do marb o ri Osr. Mc Leigind m Cairill r. Oirgiall *penitens*. . . . Maelseacl mor m. Donchada airdri Er uili 7 tuir congbala einig 7 uaisle iartair domhain uile doeg a cro-inis locha h Aindin, *in xliii anno regni sui*.

Kl. Jan. ii feria, Luna xxiiii. Filius Cerballi, Rex Eliæ, occisus o Sitrico—Imar Waterfordiensis occisus a Rege Ossoriæ. Filius Leginni filii Carilli Rex Argialliæ, pœnitens, *(quædam desunt.)* Maelsechlannus Magnus filius Donnchadi, supremus Rex Hiberniæ totius, turris (sive Propugnator) ordinum Munificorum, et Nobilium occidentalis mundi totius, obiit apud *Cronis*, Insulam Lacus Annin, anno xliii Regni sui. (28)—

Tri c. longport ac airi—ic tabairt bruit 7 bid.
Altrom o Ri na ndule,—amedon gach deg duine.
Dabach fir na tulca—thiar mangeba ri midi a mian
De domhnaig ibe as digdi—dialuain im maidin midi.

Tercentum Stationes Regi erant—in quibus distribui jussit carnes et alimenta—
Nutrimentum a Rege elementorum—Portio cuique bono—
Dolia Tulcaorum quæ dedit Rex Midiæ ad libitum bibentium—
Die Dominica, exhauriebantur illucescente die Lunæ, diluculo.

Muircertac m. Carraig calma o gall r

Murcertachus, filius Carragii strenui, a

(28) Maolsechlannus, sive Malachias ii, regnavit iterum a morte Briani Boromæi, annis octo, mens. 4, dieb. 10, usque ad diem 2 Septembris anni 1022. Conveniunt omnes, in anno, mense, et die obitus, et 48m. fuisse Regum Christianorum Hiberniæ. Obiit apud *Cro-inis*, insulam Lacus Annin in Midia, prope Regiam suam *Dun-na-sciath*, quarto Nonas Septemb. die viz. Dominico, Luna 2da, præsentibus tribus Comhorbanis, i.e. Successoribus SS. Patricii, Columbæ, et Ciarani. Regnavit prima vice, annis 23 *ante* Brianum, annis 12 *regnante simul Briano*, usque ad prælium Cluantarfense 1014, et annis octo solus supremus postea.

dolum oc. Muircomrac f. Sin fairgi et. Gallu atha cliath 7 Niall m Eocada .r. Ul. cor muig, for sna Gallu 7 co tucta iat fen ambruit, 7 co tucta a longa les s.andecaig ar areicm. Flaithri mc Dubslanga m. Aeda m. tomaltaig .r. Lete-Catail do thuitim las na Gallu issin muircomrac sin isin *xvii* bl. a aiss. Orgain Cille-dara o donnsleibe ua Faelan Muiredac na tengad o sleib-in-oll. tuaisc. er o feraib roiss *occis* ē Mathgamain mc Laidgnen m. Cerbuill r. fernmuige domarb do Catal o Crican a cluaineois. Domhnall .h. murcha glun re ler. r. an tuaiscert cianas.a glini gemin *oc.* ē Domhnall m. aeda h. Maeldoraid inter *fectus e.*

Kl. iii *feria, luna quinta, xvii decenovennalis circuli, vigesimo v.o iii. p. mille.* Escerta greine a medon lai 7 escerta esca sa mis c. na. Domhnall m. Aeda bic h. maels. let ri midi domarb o mc Senain h. Leocain 7 o luignib. Creac Gallu tar dese.t mbreg 7 ar damliag Cianain 7 Anfit o catasaig r. na Saitne domarbad doib. Dondcad h. dunncuan r. breag do gabail do Gall ina narrectus fein, 7 a bret sair. Lochlaind mc Mails. r. Indsi h Eogain 7 muige h Ita domarb dia derbrathair fein .i. do Niall 7 do

Alienigenis occisus est per dolum. Prælium Navale maritimum inter Alienigenas Dublinii et Niallum filium Eochadi Regem Ulidiæ, et victoria parta est de Alienigenis, et sese subdiderunt captivi, et tradiderunt naves suas, exceptis decem quæ vix effugerunt. Flathrius filius Dubslangi, filii Aedhi, filii Tomaltagi, Rex Le-caliæ, cecidit occisus ab Alienigensis in prælio isto maritimo, anno ætatis xvii. Vastatio Kildariæ per Donslebium O'Faelan. Muredacus Linguarum Professor, in Monte Poetarum septentrionalis Hiberniæ, a Rossensibus occisus est. Mathgamanus filius Ladgneni, filii Cerballi, Rex Fernmagiæ, occisus a Cathaldo O'Criban apud Cluaneois. Donaldus O'Murcha, Genu-aquilæ dictus, Rex Ciannachtæ borealis, Vallis Gemin, occisus est. Donaldus fil. Aedhi O'Maeldoraid interfectus est.

Kl. iii feria, Luna quinta, xvii Decennovenalis Circuli, vigesimo vero iii post mille. Eclipsis Solis medio die, et Eclipsis Lunæ eodem mense. (29) Donaldus filius Aedhi parvi O'Maelsechlan, Rex Dimidii Midiæ, occisus a filio Senani O'Leocan et a Lugniensibus. Alienigenæ prædas agunt ultra Australem Bregiam, et ultra Cathedralem Ecclesiam Cianani, et Anfithus O'Casey Rex Sathneorum occisus ab eis. Donchadus O'Doncuan, Rex Bregiæ, captus ab Alienigenis, qui custodes Auxiliares fuere in proprio exercitu, 1023

(29) Eclipsis Solis incidit, anno 1023, in 24 Jan. " a. 11. et d.m. Enr. al' O. *centr.*" Art de v. les dates, t. 1, p. 71. " Eclipsis Lunæ 9 Jan. et 8 S. gr. 10 d. Item 5 Julii, a 11 et d. S. Item 29 Dec. a 7 et d. S." Hæc manifeste indicant annum æræ com. 1023.

A. C.

cianis. glindi gemin. Tadg m Briain boroma domarb deilbda fill i ar na umail dia brathair .i. do Dondchad. Concob m. Aengusa m. Carraig calma do marb las na gutu *p. dol.* Termand cl.-mc-nois do argain do Gadra h. dunadaig co ruc il. c. a bo as. Leobelin r. breton m. [illegible] Slu. la Tadg mc Cathail m. Concobuir .r. ɔs in uib briuin cornorbad and Domhnal h. heagra r. luigne ɔs. Aenric. r. indoain in *pace qi.* Cuana do gabail rigi tairaeissi for in domhan.

et ductus orientem versus. Lochlinus filius Maolsechlanni, Rex Inisoensis et Planitiei Itæ, occisus a fratre suo, i.e. a Niallo, et a Cianachtensibus Vallis Gemin. Thadæus filius Briani Boromei occisus ab Eliis doloso, postquam traditus fuisset eis a fratre suo Donchado.(30) Concobarus filius Aengusi, filii Ciarragii strenui, occisus a Proceribus per dolum. Terra immunis Cluanæmacnois vastata per Gadraum filium Dunadagi, qui abstulit plura centena boum inde. *Leo-Bellinus* (Lewellin) Rex Britonum mortuus est. Exercitus ductus a Thadeo (O'Conor) filio Cathaldi, filii Concobari, Rege Connaciæ, in Regionem Hi Bruin, et occidit ibi Donaldum O'Hara, Regem Lugniorum Connaciæ. Henricus Rex Mundi in pace quievit. Conradus obtinet Regnum Mundi post eum. (31)

---

(30) Arctioribus finibus successorum Malachiæ II. quam prædecessorum potestas constringebatur. Dicebantur enim Reges *gofrassabhra*, i.e. invitis et reluctantibus multis.—Hinc in Regum hujus 2di ordinis enumeratione, scriptores nostri fluctuant inter æmulos Reges Provinciarum, prout major erat cujusque potentia. Sic *Donnchadum O'Brian*, Briani Borromæi filium, aliqui Regem Hiberniæ, et Malachiæ successorem appellant, alii *Diarmitium* filium Maelnamboi (Lageniæ Regem) eodem titulo decorant. Thadeum O'Brian, Donnchadi fratrem, indubitatum Hiberniæ Regem Annales Inisfallenses appellant, et eo titulo insignitum fuisse, ægre ferens Diarmitius, Tordelbachum, Thodæi istius filium, sibi alumnum adscivit, et ut Regnum Momoniæ illi conferret, nihil intentatum reliquit, donec Donchadus, a fratre Thadæo exagitatus, eum Eliensibus tradidit, qui eum occiderunt anno 1023.—Tordelbachum Thadæi filium, Briani nepotem, in Regum Hiberniæ numero collocant omnes.—"*Pacis et justitiæ amatorem*, eum appellat S. Lanfrancus, additque magnam miseri-"cordiam populis Hiberniæ tunc Divinitus collatam, quando omnipotens Deus *Tordelbacho*, *magnifico Regi* "*Hiberniæ*, jus Regiæ potestatis super illam terram concessit." Ep. Hib. Sylloge. Titulo Regis *Hiberniæ* munitus, quinque Judæos, illi munera deferentes, totius Hiberniæ finibus excedere jussit. Sylloge Ep. Hib. Ep. 27.—Obiit pridie Idus Julii ætat. anno 77, Christi 1086, Regni, ut alii volunt, anno 12, alii 22, his initium Regni ejus a patrui Donchadi obitu petentibus, illis ab obitu, ut videtur, Diarmitii. A priori sententia stat Michael O'Cleri, in libro de gentium migrationibus in Hiberniam, ab altera Tigernachi Continuator, et Peregrinus O'Cleri in Annal. IV Mag. Grat. Lucius, p. 84. Vide infra ann. 1086.

(31) Henrico II, Imperatori Germaniæ, quem mundi Regem, Hibernorum Annales appellant, successit anno 1024, Conradus 2dus quem hic *Cuaxum* appellat Tigernachus. Obiit Henricus II. Bavarus dictus, tertio Idus Julias anni 1024. Eo Imperante Hungari ad fidem conversi sunt, studio sororis suæ Gislæ, quæ S. Stephano Hungariæ Regi matrimonio juncta erat, ut in Chron. Sigeberti, ann. 1010.

A.C 1024

Kl. iii *feria, luna xiii, xuiii anno decennovenalis cir. millesimo u. ac. xxiiii an. Incarnationis dominicæ. Hic annus bissextilis* ? Ugaire m. dunlaing r. laigen 7 Maelmorda m lorcain r. h. Cendsel. 7 a mc, Aenteac do gabail orro ac dubloch do Donnsleibe coro marbta and. Cucaille m Gairbit do feraib breag *qui.* Orgain slaine 7 a slad 7 a loscad o Domhnall gut. Donnsleibbe m. Mailmorda r. h. foelan do teacht f.crech an uib failge aurtarraig .r. h. failge 7 drecam dia muntir 7 do uib Muiredaig cor morbsat he san inad an ro roind crech Cille-dara. Maidm na nurland ria ngerringaela for Gullu. Cath et h. Ruairc 7 h. Maeldorainn a Corand, cor mebaig f. h. Ruairc. Slu. la m. n Eocada co Gall co tuc giallu Gaidel uaideb la broitt moir aile. Cuan h Leocan prim senchaid er. 7 a prim ol. domarbad a Tebhta, 7 brenacd nanaenam in lucht romarb, 7 as firt fil. rnn. Donall h. heghra r. in Corand m. ? Maelruanaig h. Cierda r. Cairpre m ?

Kl. Jan. vi feria, Luna xvi, Annus xviii Decennovenalis circuli. Millesimus vero, ac xxiv annus Incarnationis Dominicæ. Hic annus bissextilis est. Ugarius filius Dunlangi, Rex Lageniæ, et Maelmorda filius Lorcani Rex Cinselachorum, ejus filius . . . . Domus expugnata contra eos, apud nigrum Lacum, per Donslebium qui occidit eos ibi. Cucallius filius Garbiti de Bregiensibus obiit. Vastatio Slaniæ, et ejus spoliatio et combustio a Donaldo cognominato *Gut*, i. e. Procero. Filius Maelmordai, Donslebius Rex O'Faelanorum, venit prædabundus in regionem Falgiæ, donec sese opposuerunt Falgiorum Rex, et portio gentis suæ, et clientelæ Muredagi, qui occiderunt eum in ipso loco ubi divisit spolia Kildariæ. Victoria Urlandensis parta de Alienigenis per Equitatum Hibernicum. Prælium inter O'Ruarcum et O'Maeldoran apud Coraniam, et victoria parta est de O'Ruarco. Exercitus Maoldorani remansit in Corania, post victoriam partam de O'Ruarco. Exercitus ductus a filio Eochodi, contra Alienigenas, abstulit obsides Hibernorum ab eis, cum præda ingente alia. *Cuanus O'Leochan*, præcipuus Historicus Hiberniæ, et ejus præcipuus Poeta, occisus in Teffia, et jugulati sunt eodem tempore qui eum trucidaverunt, atque id fuit miraculum meritæ vindictæ.(32) Donaldus O'Hara Rex Coraniæ obiit. Maelruanagius O'Cearda Rex Carbriæ obiit.

(32) Extant adhuc Carmina quædam huic Poetæ Cuano, merito adscripta in Codice Hibernico–Stowense, sæculi xiv, cui titulus *Din-seanchusa.*—Deficiente O'Niallorum Regum prosapia, post obitum Malachiæ II, anno 1022, uti notat Gildas Modudius, qui sæculo xii floruit, Interregnum fluxit annorum 70, quo intervallo,

A.C.

1025 Kl. Niall h.Concobair r-damhna c.s oc ? Gearr-gaela r. breg domarbad 7 do loscad do desc.t breg 7 do mathgamain .h. Riacain. Dungal h. Dondcada ri Caisil eg Slu. la flaitbtac h. neill co tuc giallu Gaedel o Gall. Slu. la Domhnall ngot ambregaib cor indarb. h. neill tar sliab fotuaid. Termund feicin do organ 7 do loscad aidci notlac moir, la h. Crichain. Maels. got. r. midi ab. hu Conalta r. h. Fiachr. aidni oc. ?

1026 Kl. Slu la mc mbriain cor gab giallu fer mide 7 breag 7 gall 7 laigen 7 oss. Slu la Flaithb.tac. h. neill 7 la m. Maeltsech. m. mailr. a mide co tuc sat giallu 7 condeachatar, f. leice oigrib an inis mocta coro indairsit hi. Crec mor la Gerr-in-coccaig for donachsecnaill. 7 amarbad ar na marac la muiredac. h. Ceile in a tig fein tre mebail 7 as firt mor do Secnall in nirin. 7 ada bradair .i. Ecigen 7 Gilla-maith. Murcertac m congal r. h. failge 7 *fectus* ? o Gallaib Athacliath. Aimergen h Morda ri laiss inter f.tus ? Cu-diu-lig. h. berga.....Maelr. h. maeldoraig r. ceneoill Conaill do dul diaailitri tar muir. Crech Slu. la hossaige an uib muiredaig coruc

Kl. Niallus O'Conor Rex futurus Connaciæ occisus est. Gear-gael Rex Bregiæ occisus et combustus ab Australibus Bregiensibus, et a Mathgamano O'Riagan. Dungalus O'Donchada Rex Casseliæ quievit.—Exercitus ductus O'Flahertaco O' Nial, eripuit obsides Hibernorum ab Alienigenis. Exercitus ductus a Donaldo procero in Bregiam, expulsit O'Niallum ultra Montem *Fuad*. Terra immunis S. Fechini vastata et combusta, nocte Nativitatis Domini, per O'Crechan. Maelsechlannus procerus Rex Midiæ obiit. Comaltanus Rex Fiachraorum Adnensium occisus est.

Kl. Exercitus ductus a filio Briani obtinuit obsides Midia et Bregiæ, et Danorum et Lageniæ, et Ossoriæ Exercitus ductus a Flahertaco O'Nial, et a filio Maelsechnalli, filii Maelruanagi, in Midiam, donec abstulerunt obsides, et transierunt supra glaciem in Insulam Mochtai, et vastaverunt eam. Præda ingens abacta per *Ger-an-coggadh* e Dunsechlanni Territorio, et ipse occisus est die sequente a Muredacho O'Celli, in domo sua, per dolum, idque fuit magnum Miraculum S. Sechnalli, et duo fratres ejus, i.e. Ectigern et Gilla-maith (pariter occisi sunt.) Murcertachus fil. Congali, Rex Hi-Falgiæ, interfectus est ab Alienigenis Dublinii. Amerginus O'More Rex

Cuanus iste O'Leochain, pro singulari probitate et prudentia, electus, una cum *Corcrano* clerico, Rempublicam duobus annis administravit, usque ad ann. 1024. Corcrannus obiit Anachoreta Lismoræ, anno 1040.—Interim Supremum dominium sibi arrogare, vi et armis contendebant filii Briani Boromæi, Regis Momoniæ, itemque *Diarmitius* filius *Mail-na-mboi*, Rex Lageniæ, uti postea *Tordelbacus O'Conor*, Rex Connaciæ, quorum ultimus, a supremis regibus familiæ suæ originem jure merito petens, armis plurimum, consilio maxime pollebat, ideoque supremam potestatem adeptus est, anno 1186.

A.C.

sat gabala mora 7 gur gonsad Murch m. Dunlaing, conbectatar h. Muiredaig an Osr. cor airgetar Telac ninmuind 7 cor marbsat in secnab. Slu. la hes-paigi an uib Cendsel coro indairsit an tir. Tri catha do brisid do Raen .h. Maels. ri Midi 7 do rigdamna Er .i. cath for firu midi, 7 cath f. fir breg 7 cath f. gallu.

Lesiæ interfectus est. Cuduiligius O' Bergda occisus. Maelruanag O'Maeldorag Rex Clientelæ Conalliorum ivit in peregrinationem transmarinam. Exercitus prædatorius ductus ab Ossoriensibus in regionem Muredagiorum, abstulit inde captivos multos, et vulneravit Murchadum filium Dunlangi, et ierunt Muredagii Ossoriam, et vastaverunt Telach-ninmund, et occiderunt Œconomum. Exercitus ductus ab Ossoriensibus in Hi-Cinselach deprædavit regionem totam. Tria prælia gesta per Raonum O'Maelsechlan, Regem Midiæ, et per Regem futurum Hiberniæ totius, i.e. prælium contra Midenses, prælium contra Bregios, et prælium contra Alienigenas.

Kl. Ruadri h. Fogertaig r. desc.t breg do ec an aithrigi, iar sen ordact. Tadg m. gilla-patr. do dallad la dondcad m. gilla Patr. Slu. la donch. m. mbriain an Osr. cormuig for drem dia muindtir, cor marbad an Gadra mc dunadaig. r. Sil n Anmcada, ocus domhnall mc Sencain mc flaith.taig. r. domhna mumhan, 7 Maels. mc rig Corcomruad, 7 da mc Culen m Concob. 7 rigdamhna h. gaill-gabra, 7 da mc Ecartaig, 7 rigdamhna Eogan-acta, 7 Ocan h. Cuirec mc Anluain, 7 *alii m.lti. q. n. nu.erati s.* Bacall Isa da sarug. Maelru. h Maeldor. doec an a ailitri. Muirc.tac m. dunl. m. ? Ricard ri franc. m. ? Sluaig la Sitric mc Aml. 7 la donch r. breg a midi co leice mblaga 7 co monaig milain corrsenic fri fir Midi im Raen h. Maels. co torcair and Raen

1027 Kl. Rodericus O'Fogarti, Rex Australis Bregiæ, obiit in pœnitentia, post susceptos ordines sacros. Thadeus, filius Gildæ Patricii, excæcatus a Donchado filio Gildæ Patricii. Exercitus ductus a Donnchado filio Briani Ossoriam, et occisi sunt aliqui e suis cum Gadrao filio Dunadagi, Rege Clientelæ Anmchadi, et Donaldo filio Sencani filii Flahertagi, Rege futuro Momoniæ, et Maelsechnallo filio Regis Corcomroæ, et duobus filiis Cuileni filii Concobari, et rege futuro Conalliæ Gabhræ, et duobus filiis Ecartagi, et Rege futuro Eoganachtæ, et Ocano O'Cuirec filio Anluani, et aliis multis qui non numerati sunt. Baculum Jesu sacrilege raptum. Maelruanagius O'Maeldorad obiit in peregrinatione.— Murcertachus filius Dunlangi m rtuus est. Richardus Rex Francorum mortuus

A. C.

r. iarthair Midi, 7 a torchair Doncad r. Bregh, 7 Gilla ua Fasaile 7 mc Gilla Caimgen r. hua mBruin Cualand, 7 *alii multi.* Catalan h. Crican r. Fernmuige 7 Culuacra h. Gerbith r. h. Meit do comthuitim. Brian m. Cathail h. ɔeobuir r. damhna ɔ.t domarbad la Maels. h. Maelr. ri Crumtaind.

est. (33) Exercitus ductus a Sitrico filio Amlafi, et a Donchado Rege Bregiæ, in Midiam, usque ad Saxum Blaga, et usque Monag-Melan, donec sese opposuerunt eis Midenses, cum Raeno O'Maelsechlan, et occisus est ibi Raenus Rex Occidentalis Midiæ, et occisus est Donchadus Rex Bregiæ, et Gildas Nobilis, et filius Gildæ Covini, Rex O'Briuniorum Cualanensium, et alii multi. Catalanus O'Crichan, Rex Fernmagiæ, et Culuachra O'Garbith Princeps Meithorum, se mutuo occidunt. Brianus filius Cathaldi O'Conor, Rex futurus Connaciæ, occisus a Maelsechnallo O'Maelruanaig Rege Crumthanorum.

1028 Kl. *ii f. lu.a p.ma.* Tuatal. h. Dubanic *Esp.* Cluana hIraird *obit.* Sitriuc m Amlaim do dul do Roim, 7 Flandacan h. Cell. r. Breg 7 *alii multi.* Doncad h. ɔgall. demorbad do Gaillib. Sitriuc m. Amlain do tiactain o Roim.

Kl. Jan. ii feria, Luna prima—Tuathal O'Dubanic, Episcopus Cluan-irardensis. obiit.—Sitricus filius Amlafi ivit Romam, et Flannacanus O'Celli Rex Bregiæ, et alii multi—Donchadus O'Congallach occisus a Conalliis. Sitricus filius Amlafi rediit a Roma. (34)

1029 Kl. *iii f. lua. xii.* Amlaim m. Sitriuca r. Gall do gabail do Mathgamain h.

Kl. iii feria, Luna xii, Amlafus filius Sitrici, Rex Danorum, captus per Math-

(33) Nullum Regem nomine Richardum agnoscunt Franci. Normanni vero inter Duces suos numerant Richardum, fratrem *Roberti* Wiscardi et *Tancredi.* Richardus III Dux Normanniæ obiit anno 1028.

(34) Hoc anno 1028 natus est in Hibernia Marianus Scotus, cujus Chronicon primus Basilius Johannes Haroldus edidit, ex Codice MS. Francofurtense. Florentius Wigorn. Marianum Hibernensem appellat, uti notant recte Wadingus, Colganus, Morerius, neque alium antiquiorem testem producere possunt adversarii. Scripsit enim Florentius regnante in Anglia Stephano, et Mariani Chronicon continuavit usque ad ann. 1131. De Mariano, ad ann. 1028, inquit—" Hoc anno natus est Marianus *Hibernensis*, probabilis Scotus, cujus studio " et labore, hæc Chronica præcellens est de diversis libris coadunata."—Scriptor Chronici a Nativite ad 1181 MS. in Biblioth. Bodl. eadem fere habet ad eundem ann. 1028. " Marianus Chronographus *Hibernensis* " Scottus natus est, qui Chronicon Chronicorum composuit."

Marianus et Socii ejus, *Isacius, Clemens, Muircertach, Johannes, Candidus,* et *Donatus* Ratisbonam venerunt anno 1090, uti notant Wadingus, Colganus, et Usser. in Primordiis.

Chronici ejus, MS. Francofurtensis, meminit Serarius in Opusculis editis Francofurti 1611, p. 322. Optimum Codicem, extantem in Musæo Britannico, indicavimus supra, ad ann. 432.

A.C.

Riagan. r. Breg co fargaib cc. dec bo. 7 se xx xx ech, 7 claidim Carlusa 7 mc Anfer rot nergaib. Mortlaid mor in Inis Laindi a Cairbre moir du an ro loiscea *xl* do daimib do mathaib Cairp. 7 Aed. h. Ruairc. r. Cairbre 7 aird cindeach Dromacliab. Muircertach h. mael-doraig r. cenel Gaill o h. Cananan oc ? aerost Canandain. Donchat h. don-dacan r. fernmuige 7 Cinaet in Ingereci r. C.aill do comtoitim i Cill-Sleibe.— Maelcolaim m Maelbrigdi m Ruadri. r. Alban m. ? Conch. r. damna c.s do dall.

gamanum O'Riagan Regem Bregiæ, et detentus donec solvit 210 boves, et 120 equos, et gladium Carlusi, et filium Anfiri *Rot*, captivum. Mortalitas magna in Insula Lanense, in Carbria Magna, ubi combusti sunt xl e Magnatibus Carbriæ, et Aedhus O'Ruairc Rex Carbriæ, et Præpositus Dromcliafensis. Murcertachus O'Maeldorag Rex Conalliorum, ab O' Canananis occisus est, apud collem Cananorum. Donchad O'Donnacan Rex Fernmagiæ, et Cennethus filius Ingerici, Rex Conalliorum, mutuis vulneribus ceciderunt in Cill-Slebia. Maelcolmus filius Maelbrigdæ, filii Roderici, Rex Albaniæ, mortuus est. (35) Concobarus Rex futurus Connaciæ excæcatus.

Kl. *Jan. v. f. l. xx.iii.* Flaithbertach h. Neill do toet do roim i tricat ando p. mille. bachall issa da sarug im tricaiplib 7 romarb a cind tri la in fer ro Sarraig. Donchad ri Cairbre domarbad do uib Fiachr. muirsce andorus tigi Scrine Admonain. Roscomain 7 Oelfind 7 mag *ix* uile do fasacad. Fassugud Midi do Maels. Maid. f. h. Maels. larinzot du a toseaip h. Cernacan. r. luigne. Ruadri.

Kl. Jan. v. fer. Luna xxiii. Flabertacus O'Nial rediit a Roma, trigesimo anno post mille. Baculum Jesu raptum simul cum tribus equis, et tertio die postea occisus est raptor. Donnchadus Rex Carbriæ occisus ab O'Fiachriis Maritimis, apud portam domus Scrinii Adamnani. Roscomania, et Elfin, et Planities *Aoi* tota, devastatæ. Spoliatio Midiæ per Maelsechlannum. Victoria parta de Mael- 1030

(35 Maelcolmus II. *Cennethi* filius, Rex Albaniæ, regnavit ab anno 1001, annis xxx, ut in vetere Catalogo in Cambrense Everso, pag. 94, et in Carmine vetere Hibernico apud Flahert. p. 488, et in Rer. Hibernicar. t. 1, Prolegom. p. xxx. Obitum ejus refert Flaherteus, ex MS. Codice suo Tigernachi, ad annum Regni ejus xxx, æræ com. 1034. Primus itaque Regni annus fuit 1004, juxta hos, neque facile conciliare possumus Codicem Bodleianum et Flaherteanum, nisi forte locus supra in textu, sit corruptus, ex incuria scriptoris. Vide infra ann. 1034.—Maelcolmi II Leges collegit et edidit, J. Skenæus,—vide Regiam Majestatem. Sed ne genuinas vereor.

Alius erat Malcolmus filius Donaldi, Britonum Aquilonalium (i. e. Cumbrorum) Rex, cujus obitum refert Tigernachus supra ad ann. 997. A Malcolmo I. æque ac II. distinguendus est Malcolmus iste Donaldi filius, Malcolmus I. filius fuit Donaldi alterius, et Constantino III successit, anno 946, annis vii, usque ad ann. 953. Mathæus Florilegus inquit ad ann. 946, Edmundum seniorem, Regem Angliæ, Cumbriam huic Malcolmo concessisse, qui annus fuit Edmundi postremus.—Malcolmus, Rex Britonum borealium, qui obiit anno 997, fuisse videtur Malcolmi I. ex Donaldo filio Nepos.

A. C.

h. Cananan domarb ac mogduirn la hAed h. Neill. Rigi midi do gabail do Maels. 7 in got do indarba r. lochri. Aed. h. maeldoir domarb la ri brefne .i. in Cail. h. ruairc. Tadg in cathail in Concobair .r. ɔ.s i. fectus ² le o Maelr. r. Crumtaind 7 do cloid cosgraid in mac saidi .h. Cathluain. Org. bretan o Saxanaib 7 o gall atacl. Donall got. r. m. do marb. t. mebuil o Coin-cairn .h. Cobtaig o amus fein. Tadg m. lorcan. r. h. Cendsel an aithrigi an Glind-da-laca. Cu mara mc liag m. ² Gormlait .i. Murchada m. Floind mr. sitriuca mc Amlaim r. gall 7 dondcada m. briain r. mumhan m. Comtotim do dib r. uib Gaileng .i. Cu-calgaig 7 Sean h. leocan. Cathal m. Amalgaid r. h. Cell-Cualand 7 aben .i. m, mc Gilla Caemgen domarb do mc Cell. m. dundcada, 7 do macaib Aeda in tuathail. Concob. m. taidg. h. Cell. r. h. maine domarb do feraib tefta.

sechlanno, dicto Procero, ubi occisus est O'Cernacan Rex Lugniæ. Rodericus O'Canannan occisus apud Mogdornios, per Aedhum O'Nial. Regnum Midiæ obtinet Maelsechlannus, et Procerus expulsus est ad Lacum Righ. Aedhus O'Maeldoran occisus et a Rege Brefniæ, i.e. à Calliacho O'Ruarc.—Thadeus filius Cathaldi filii Concobari, Rex Connaciæ, interfectus est a Malruano, Rege Crumthanorum, et hujus filium gladio feroce occidit O'Cathluan. Vastatio et strages Britonum facta a Saxonis, simul cum Danis Dublinii.—Donaldus Procerus, Rex Midiæ, occisus dolose a Coin-Carneo O'Coffi, milite proprio.—Thadeus filius Lorcani, Rex Cinselachorum, expulsus e regno suo Glindalocham. Canis Venaticus maris, filius Liagi, mortuus est. Gormlatha, filia Murchadi filii Flanni, mater Sitrici filii Amlafi, Regis Danorum, et Donchadi filii Briani Regis Momoniæ, mortua est. (30) Mutuo se interficiunt duo Reges Galengiorum, i.e. Cu-Calgacus et senex O'Leocan. Cathaldus filius Amalgadii, Rex O'Celliorum Cualanensium, et Uxor ejus, i.e. filia filii Gildæ-Coemgeni, occisi a filio Cellii filii Donchadi, et a filiis Aedhi filii Tuathalii. Concobarus filius Thadei O'Celli, Rex Hi Maniæ, occisus a Tefliensibus.

(30) Alia erat Gormlatha, Regina Nialli Glunduhii, qui obiit Rex Supremus Hiberniæ Anno æræ C. 919, occisus a Danis 17 Kal. Octob. feria 4, uti notant IV Mag.—Gormlatha ista, Mariti casum, versiculis Hibernicis, in istis Annalibus citatis, deplorans, innuit Dominicam Paschalem 7 Kal. Maii, et octavam Paschatis in æstate, eo anno, servatos Consentit Scotichron. MS. in Collegio Dublin. ad ann. 919, et quidam Poeta Comgallus nomine, cujus versiculos IV Magistri pariter adducunt. Hæc autem omnia non nisi semel in toto sæculo concurrunt, et annum 919 exclusive designant. De Gormlatha matre Sitrici, vide IV Mag. ad ann. 1030, et quæ dicta sunt supra ad eundem ann.

A.C.

Kl. *M. xxxi.* Cu-Sleibe hui dobuilen r. . . . arco tri doinorbad a fill. Gluniraind m. Sitriuca do marb. do deisct breg. Flaithb.tac. h. murcada. r. ceneoil bogaine, Ragnall m radnaill m. Imuir r. puirt lairge domarb n Ath cliath a fill. Cnuth m. Stain. r. Saxan 7 Danmarg dec. Crecla Sitriuc ar Ardbrecan co tuc braid 7 bae ass. Crech Laacobar. h. maels. co org 7 cor loisc Sord 7 co ruc bruit moir 7 bai imda. Hua ruaire .i. an cail. do argain cluana f.ta brenaind 7 mebuis fair isin lo c.na ren donchad m mbriain cosgargaib ar daine 7 cethar. Inis eog dargain do Flaithb.tac m. Trostan m. Etaig h. Neill 7 da mc .i. do aed a Tlaman.

Kl. M. xxxi—Canis-Montanus O'Doulin, Rex Corcofitriæ occisus dolose. Genuferreus, filius Sitrici, ab Australis Bregiæ incolis occisus est. Flahertac O'Murchada Rex Clientelæ Bogani, Reginaldus filius Radnallæ, filiæ Imari Regis Waterfordiæ, occisi in Dublinio dolose. Cnutus filius Stenii, Rex Saxonum et Daniæ, obiit. (37) Præda abacta ex Ardbracania, per Sitricum qui abstulit captivos et boves inde. Præda abacta per Concobarum O' Maelsechlan, qui vastavit et combussit Sordum (Monasterium) et abstulit captivos magnos, et boves plurimos. O'Ruarcus, i. e. Caillechus, vastavit Cluanfertam Brendani, et victoria parta est de eo, eodem die, a Donnchado O'Brian, ita ut perdiderit plurimos homines occisos, et armenta. Eoganiorum Insula (Inisoen) vastata a Flahertaco filio Trostani, filii Etagi O'Nial, et a filio ejus, i. e. ab Aedo, in Tlamania. 1031

Diarmait m. donaill m. Faelan r. nandeiss m. 2 .Dondsleibe 7 a brathair do marb la muir chad m mbricc a cath Sleibe *fua*. Slu la mc n. Eochada co telaig noc 7 noc tarraigne. Aed o Neill on *atemcell* sair, co tuc *x, c.* bo 7 *xx. c* 7 da e dec do dainib.

Diarmitius filius Donaldi, filii Faelani, Rex Desiorum, mortuus est. Donslebius, et frater ejus, occisi a Murchado filio Bricci, in prælio montis *Fua*. Exercitus ductus a filio Eocadai usque Telag-nog, et aliquantum ultra. Aedhus O'Nial circuivit orientem versus, et abstulit mille boves et 2210 captivos.

Kl. Domhnall m. Mailr. h. maeldoraig. r. ceneoil Gaill domarb do el. Fiangusa. Mael-tuile Esp. Ardmaca *q. Romanus*

Kl. Donaldus filius Maelruanagi O' Maeldoraig, Rex Clientelæ Conalli, occisus a clientela Fiangusii. Maeltulius Epis- 1032

(37) Agitur de Canuto Magno, filio Swegni, cujus obitum Annales Ulton. recte referunt ad ann. 1035, æræ c. 1036. Vide et Tigernachum infra, ad ann. 1034.—His temporibus res Angliæ valde turbatæ erant, et commercia cum Hibernis pene interclusa, Danis dominantibus in Anglia.

A C.

p p roma q. Tene gelan a Saxanaib co ro loisc daine linda a Cairebroic. Muircertac .h. Maels. do dall la Conch. .h. Maels. h. dubda demarbad dia brathair .i. do mc neill i dubda. Edru h. Conaing rigdamhna Mumhan *oc.* ? o muint. illiguiber.

copus Ardmachanus quievit. Romanus Papa in Roma quievit. (38) Fulmina in Saxonia, ita ut plurimi combusti essent Eboraci. (39) Muircertach O'Maelsechlan excæcatus a Concobaro filio Maelsechanni. O'Dubdaus occisus a fratre suo, filio Niali O'Dubdæ. Edrius O'Conaing Rex futurus Momoniæ, occisus est a familia Illiguibir.

1033 Kl. Maidm ria Murcad. h. maels im f. Muint Conch. h. Maels. cor morbad and. h. Cerraige calma 7. h. Caindelbain r. Laegaire, 7. ri Fercul 7 *alii m.lti.* Concobur h. Muiredaig r. Ciarraige *oc* ? Aenac Carman la Donncad m. Gilla patr. iar ngabail rigi laigin. Aimergen r. Ele deg. Cath et. Eilib du a torcair braen. h. Cleirig 7 muiredach mc Muircertaig m Gilla patraic, 7 socaige aile duaislib.—Aed m. Flaitb.taig. h. Neill r. Ail. do tesdail an ais forrbti iar penaind a mignimh. Fogertac. h. Aeda .r. ferluirg 7. h. Fiachrach Ardasrata do marbad do feraib-manac. Aengus h. cathail. r. Eog. locha len domarb.

Kl. Victoria parta a Murchado O'Maelsechlan de familia Concobari O'Maelsechlan, et occisi sunt ibi O'Cerragius strenuus, et O'Candelban Rex Laogariæ, et Rex Fercaliæ, et alii multi. Concobarus O'Muredaig Rex Ciarragiæ occisus est. Convocatio Nundinarum Wexfordiæ per Donnchadum filium Gildæ Patricii, postquam obtinuisset Regnum Lageniæ. Amerginus Rex Eliæ obiit. Prælium inter Elienses, in quo occisi sunt Braenus O'Cleri, et Muredach filius Murcertagi, filii Gildæ Patricii, et plures alii nobiles. Aedus filius Flahertagi O'Niall, Rex Alichiæ, obiit grandævus post pœnitentiam de peccatis. Fogartachus O'Aedha, Rex Lurgiorum, et Fiachrachorum Ardsrathensium, occisus a Fermanachensibus. Aengusius O'Cathail, Rex Eoganiorum Lacus Leniæ, occisus.

1034 Kl. Mael-colaim m. Cinaeta r. Alpain, ordan iartair Eorpa uile deg. Amlaim m. Sitriuca domorbad do Saxanaib ac

Kl. Malcolmus filius Cennethi, Rex Albaniæ, Propugnator Ordinum occidentalis Europæ totius, obiit. (40) Amlafus

(38) Papa Johannes xix, cognomento *Romanus*, anno 1024 electus, obiit anno æræ c. 1032, uti narrat Tigernachus, vel 1033, ut in Baronio.

(39) Eadem fere habet adeundem annum Chron. Saxon, " Hoc anno apparuit ignis ille Sylvaticus, qualem " antea nemo unquam meminerit," &c.

(40) Vide quæ de diversis Maelcolmis diximus supra, not. 35, p 281. Flaherteus ex suo MS. Codice Tigernachi, inquit—" Anno 1034 Malcolmus fil. Kennethi, supremum ordinum Albaniæ Caput, obiit," p. 488.—Regnavit nempe annis xxx, ab anno 1004. Successit ei *Donchad mac Crionain*, ab anno 1034, ad ann. 1040, " quo immatura

dul do roim. Suibne m. Cinaetha r. Gall-gedel *m.* Fir muman do gabail tigi for Drem do feraib tefta a cl-m-nois *u. cecider. t,* .i. mc becc. h. Agdai 7 *al. nobiles.* Dubdainge m donchada do uib Maine .i. r. Cons. *a. ss. oc.* ? i. o Sitriuc. h. f. Gilla padr. h. Flandacan. r. teafta p. *dol. oc.* ? Muir edac h. flaitblaig. r. h. mbriuin p *dolu. oc.* ? Cnutt m Stain r. Saxan m.

Kl. Doncad m Dunl. r. laigen do dall. la doncha m Gilla padr. cor bo marb de. Maelr. h. maelr. r. Crumtaind do marb la haed h. concob a cinta taidg m. cathail 7 briain. Scoloc. i. Niall. h. Flandacan r. Tebta o munt. fen fuair bas. Flaithb.lach m murcada h. neill. r. Aill. m. Doncad m Flaind r damhna temrac domarbad o feraib brefne. Murc. tach h.flaitb. taig 7 Niall m. Muirgusa r. damhna iartair

filius Sitrici occisus a Saxonis dum iret Romam. (41) Subneus filius Cennethi, Rex Dano-Hibernorum, (42) mortuus est. Momonienses expugnant domum contra catervam Teffiensium, apud Cluan-macnois, ubi ceciderunt filius Becci O'Agda, et alii Nobiles. Dubdaingeus filius Donnchadi, de Hi Maniis, i. e. Rex Connaciæ, a suis occisus est, (43) i. e. a Sitrico O'Flanagan Gildas Patricius O'Flanagan Rex Teffiæ per dolum occisus est. Muireadach O'Flaherty, Rex O'Briuniorum, per dolum occisus est. Cnutus filius Sweni Rex Saxonum mortuus est. (44)

1035 Kl. Donnchadus fil. Dunlangi Rex Lageniæ excæcatus a Donnchado filio Gildæ Patricii, et obiit inde. (45) Maelruang O'Maelruani Rex Crimthanorum per Aedhum O'Conor occisus, causa Thadei filii Cathaldi, et Briani. Scolocus, i. e. Niallus O'Flanagan, Rex Teffiæ, a familia propria occisus est. Flahertacus filius Murchadi O'Nial, Rex Alichiæ, mortuus est. Donchadus filius Flanni

ætate a suis occisus est." ut in Codice prædicto, anno 1039, juxta notas K, in Codice Bodleiano, sed anno 1040, juxta numeros Romanos in textu ejusdem Codicis, quibus adhærendum est, ut infra not. 45, 46. De Donchado Albaniæ Rege, vide infra ann. 1040.

(41) Amlafi necem referunt iv Mag. pariter ad ann. 1034.—Vide Chron. Saxon. in Indice, et quæ de diversis Amlafis annotamus infra ad ann. 1037.

(42) *Gal-Gaeidhil*, ad literam Allenigenæ Hiberni.—i. e. Dani, et Norwegi, qui, vel ferro vel fœdere, progressu temporis, sedes sibi fixas, et stabiles, in Hibernia, vel in adjacentibus Insulis paraverunt, et cum vetustis incolis lingua, moribus, et Religione Christiana coaluere.

(43) Reges dicebantur etiam Reguli multi, licet subditi supremo Regi Provinciæ, cui tributa solvere, et armata manu auxilia conducere cogebantur.

(44) Canutus Magnus, Sueni filius, sive Canutus I, Rex Angliæ, obiit, juxta Annal. Ult. anno 1035, æræ. c. 1036, ut in Chron. Saxon, ad ann. istum. Vide supra ann. 1031.

(45) Quæ hic narrantur ad ann. 1035, narrantur a iv. Mag. ad ann. 1036. Narrantur pariter et in Ultoniensibus adeundem ann. 1036. Annorum sequentium numeri, literis Romanis, in ipso Tigernachi textu designati, satis superque indicant, annum æræ C. 1036, deesse in Tigernacho.

ɔ.s domarbad. Ruaidri m taidg m. lorcain do dall. la Mael nambo. Sitriuc m. Amlaim do dul assa rigi tar muir, 7 Each-morcach ssa rigi. Gofraig m. Sitriuca damarb do mc Gluniraid anbretnyib.

Rex futurus Temoriæ, (i. e. totius Hiberniæ) occisus a Brefnensibus. Murcertachus O'Flaherti, et Niallus filius Murgisii, Rex futurus Occidentalis Connaciæ, occisi. Rodericus filius Thadei, filii Lorcani, excæcatus a Maelnambo. Sitricus filius Amlafi transivit e regno suo ultra mare, et Each-marcach ei successit. Godfredus filius Sitrici occisus a Genn ferreo in Britannia.

* * * * * * *

(Deest annus 1036, supplendus ex Annal. Ultoniensibus et ex iv Mag.)

1037 Kl. M. *xxxvii.* [Cathal m. ruaidri r. iarthair ɔs do teacht dia ailithre co ard-macha. Cumumhan h. raband. r. puirt lairge oc. ꝛ Poirtlairge do argain 7 do loscad la diarmaid mc mailnambo. Fland h. maels. do dall. la ɔncob. h. maels. Cernacan Got oc. ꝛ la Sitriuc h. Flandacan do uib Maine. T. . h. Maeldor. do marb. la h. Canandan. Gilla Coemgen m Amalgaid r. h. cell domarb do macaib Aeda m tuatail. Muirgus o conchenain r. h. ndiarmata m. T. h. Fallomhain 7 Finn.a h. hareada domarb do ɔcob. a fill.

Kl. ii. M. xxxvii. (46) Cathaldus filius Roderici, Rex Occidentatis Connaciæ, rediit e peregrinatione Ardmacham. Cumumanius O'Raban, Rex Waterfordiæ, occisus est. Waterfordia vastata ferrero flammis, a Diarmitio filio Maelnambi. Flannus O'Maelsechlan excæcatus a Concobaro O'Maelsechlan. Cernecanus, Procerus dictus, occisus est a Sitrico O'Flanagan de Hi Maniis.—Tres O'Maeldoradi occisi ab O'Canandano. Gildas Cevinus filius Amalgadii, Rex O'Celliorum, occisus a filiis Aedi, filii Tuathalii. Murgisius O'Concennan, Rex Diarmitiorum, mortuus est. Tres O'Fallomani et Finachta O'Arcada occisi a Concobaro dolose.

(46) Juxta characteres, k. in codice Bodleiano, i. e. juxta notas annorum, incipientium a Kal. Jan. hic est annus æræ com. 1030, sed juxta numeros Romanos, qui simul et pariter in textu, eadem manu, scripti sunt, annus est æræ, c. 1037. uti constat en dictiss, in nota præcedente, et dicendis ad annum 1045.

A.C.

Kl. M. *xxxviii.* Imar tareis Eachmarcaig. 7 Racru do argain do Gall, Laidgnen h. Leocan. r. Gaileng do ergabail. Cath itir, Delbna 7 ua Maine. i feil Ciarain a Cl. m. nois, in ar tuitetar socaigi, 7 is le Delbna do raineadh. Orgain Cl Irairdd do Gail, 7 concobur. h. maels. f. aeb 7 multi occisi. ꝰ do gailengaib. Cath itir. Cuanu. r. Saxan 7 ota ri Franc du a torcair mile im ota. Cuduilig h. doncada r. damhna Cairil domarbad do h Faelan. h. Aimergen r. Tesfa domarb.

Kl. M. xxxviii. Imar successit Eachmarcagio, et Racrania vastata est ab Alienigenis. Ladgnenus O'Leocan Rex Galengiæ captivus factus. Prælium inter Delvinios et O'Manios, in festivitate Ciarani, in Cluan mac nois, in quo cecidere plurimi, et victoria parta est a Delviniis. Vastatio Cluan Irardiæ per Galengios, et Concobarus O'Maelsechlan irruit in eos, et multi occisi sunt a Galengiis. Prælium inter Cuanum, (47) Regem Saxonum, et Otam (Othonem) Regem Francorum, in quo occisi sunt mille cum Ota (Othone.) Cuduiligius O'Donchada, Rex futurus Casseliæ, occisus ab O'Faelan. O'Amerginus Rex Teffiæ occisus. 1038

Kl. M. *xxxix anno.* Iaco r. Bretan a ss oc. ꝰ. Domhnall m Doncada r. h. Faelan oc ꝰ la don h. Fergael, r. na fortuat. Dondchad derg m Airt uallaig h Ruairc r. damhna breifne domarb. la haed. h. Concobaer fria lamaib aathair, 7 ba ri airrtir conas. uile in Dondchad sin. Muredac m Flaithb.taig hua neill domarb o uib Labrada. mc Ruaidhri r. fern muige oc. ꝰ Slu. la Dondcad mc Gilla patr. oss. 7 colaig co ro loisc Cnodba 7 co droichat atha. Doncad m Gilla patr. airdri Laigen 7 oss. an rad er fuairec maille rechreich Mc Ruisse r. ceneoil fiachra domarb. la ri fercul. Muread ruad mc mails. do dall.

Kl. M. xxxix anno. Jaco Rex Britonum a suis occisus est. Donaldus fil. Donnchadi, Rex O'Faelanorum, occisus est a Donaldo O'Fergal Rege Limitum Lageniæ. Donnchadus Rufus, filius Arthuri vaniloqui O'Ruarc, Rex futurus Brefniæ, occisus ab Aedho O'Conor, dum esset in manibus Patris sui, et fuit Rex Orientalis Connaciæ totius Donnchadus iste. Muredachus filius Flahertachi O'Nial occisus ab O'Labradiis. Filius Roderici Rex Fernmagiæ occisus est. Exercitus ductus a Donnchado filio Gildæ Patricii, cum Ossoriensibus, et Lageniensibus, combussit Cnodbbam et usque Pontenam. Donnchadus filius Gildæ 1039

(47) Non agitur hic de Canuto Magno, defuncto anno 1036, sed forte de Conrado ii. Imperatore Germaniæ, cui Rudolphus, Burgundiæ Rex, coronam suam moriens destinavit, anno 1034, juxta Sigebertum, qui inquit Othonem, sivi Odonem, Rodulphi sororis filium, id ægre ferentem, cum a Conrado Provinciam istam impetrare nequisset, contra illum bellasse, sed apud Barum victum, magna cum strage Francorum, in acie cecidisse. Annum obitualem Conradi, Solis defectio designat " *xi Kal. sept hora* vi, *feria* iv." in Annalibus notata Sigeberti, et Hermanni, et in Doctrina temp. Petavii, ad ann. C. 1039, annum nempe 2m. post Othonem occisum.

A. C.

Patricii, Supremus Rex Lageniæ et Ossoriæ, et magnæ partis Hiberniæ, obiit. Filius Rossi Rex Fiachrachorum occisus a Rege Ferealliæ. Murchadus Rufus filius Maelsechlanni excæcatus.

1040 Kl. donchad m Crinain ardri Alban immatura etate a ss oc ÷ Dermaec Col cilli 7 disirt diarmata 7 Mugna moco-emoc do argain la diarmait mc Mailnambo do ri h. censel. 7 cl mor Maedog. 7 brait mor do breith as na dartaigib. Darrtec lathraig briuin do loscad 7 dargain do feraib mide. h. dubtaic r. ferculac domarbad do muintir fen. Cath cilli-dernand do brissed do Gallaib 7 do mc briain for m Faelan 7 mc Fael. domarbad and.

Kl. Donnchadus filius Crinani Rex Albaniæ, immatura ætate a suis occisus est. (48) Dermaech Columbæ Cille, et Disert Diarmata, et Mugna, Monasterium Mococmoci, vastata a Diarmitio filio Maelnambi, Rege Cinselachorum, et Cluanmore Monasterium Maedogi, et captivi magni ablati inde e Nosocomiis. Nosocomium Briuniorum vastatum et combustum a Midensibus. O'Dubtacus Rex Tulacorum occisus a suis. Prælium Cill-dernand gestum a Danis et a filio Briani contra filium Faelani, et filius Faelani occisus ibi.

1041 Kl. *en. u. f.* M. *xli.* Muircerta mc Gilla patr leith r. ossr. do marb do muint. fen. p dolum. Faelan h morda r. Laigsi do dall. la. m. Andunlaing. Creach la huib Cendsel. an uib bairrce gustarraig m murcada m Dunl. cor bris f. ro aceill Melaroc, co fargabsat ar mor im Domhnall reamuir r. damhna h. censel. Cucc h. dunc. r. Laigsi, 7 a mc 7 Caillioc aben domarb simul do mc Gain a tig Mochua in Lonain, 7 ro marb eisein ar na marac la h. mbraenain 7 first mor

Kl. Jan. 5 feria M. xli. Murcertach filius Gildæ Patricii, Rex dimidii Ossoriæ, per dolum a suis occisus est. Faelanus O'More, Rex Lagisiæ, excæcatus a filio Dunlangi. Præda abacta per Censelachios e regione Barcheorum, donec se opposuit eis filius Murchadi, filii Dunlangi, et gestum est prælium inter eos, apud Kilmalloc, ubi facta est strages magna eorum, simul cum Donaldo Crasso, Rege futuro Censelachiæ. Cucclus O'Dunlaing, Rex Lagisiæ, et ejus filius, et

(48) Flahertens obitum Donchadi hujus refert, ex codice suo, ad ann. 1040. "Anno 1040 Dondchadh mac "Crionain (*Airdrigh Albain*) Supremus Albaniæ Rex, immatura ætate a suis occisus est." p. 488. "Donnchado successit *Macbeatha mac Fiennlaoich*, anno 1040. Albaniæ Rex 50." Deinde subjungit. Macbethus Fionnlaichi filius, Malcolmi ii. ex Donada filia Nepos, anno 1040 Donnchado 1° successit, Scotiæ Rex annos xvii. juxta *Poema.* (i. e. juxta Carmen Inaugurale Hibernicum recitatum in Coronatione Malcolmi iii. ut in Rer. Hib. t. i, Prolegom. p. cxxx. "Donnchadus i, Rex Albaniæ 49, Crinani filius, Malcolmi ii, ex Beatrice filia nepos, Avo "successit anno 1034, Scotiæ Rex *Sexennio.* Successit ei *Macbeatha mac Fionnlaoith*, anno 1040." Vide supra, ann. 1034, p. 284, not. 40.

do Mocud an n-isin. Glend uisin do argain do mc maelnambo 7 andairteach do briseadh, 7. c. do dainib domarbadh and, 7 u ii. c. do breith ass .i. and digail Ferna moir do loscadh do mc Briain 7 do Murchad mc Dunl, 7 an digail a brathar .i. domhnall reamar. Mc inbretheam Ardmacha, 7 tuile eolus er obit. Gilla comgaill m duinncuan mc dunl. do breith areicin a Cilldara do Murchad mc dunl. 7 amarbhad armar Saraig Comarba brigde. Da m Faelain mc Murchada .i. donchad 7 Glunierainn domarb do mc briain m Mailmorda.

Kl. *en. m.* . . . . Sitriuc 7 caill. Finen a .i. m. Maelbrigdi Eps. Cilli-dara *qi.* Murchad m dunl r. laig 7 donchad m aeda r. h. mbairchee, do tuitim la Gilla patr mc ndondchada la. r. n Oss. 7 la m Crait. h. ndonchada la r. eogans. a batar crecha a muig muclud a laigis. m Crait mc Gornain m tresaig r. h. mbairchee 7 a ben domarb andisirt diarmada do uib Allan.

Callioca uxor ejus occisi simul, a filio Conani, in domo Mochui filii Lonani, et occisus est ipse, die sequente, ab O'Brenano, et miraculo magno S Mochuæ id factum est. Gleniussin Monasterium vastatum a filio Maelnambi, et ejus Nosocomium eversum, et 100 homines occisi in eo, et 700 abducti captivi, i. e. ad vindictam sumendam propter Fernensem Ecclesiam magnam combustam a filio Briani, et a Murchado filio Dunlangi, et ad ulciscendum fratrem suum Donaldum Crassum. Filius Indicis Brehonici Ardmachani, Diluvium Scientiæ Hiberniæ, obiit. Gildus Comgallus, filius Duncuani, filii Dunlangi, captus per vim in Cilldaria, et occisus a Murchado filio Dunlangi, contra fecuritatem Successoris S. Brigidæ. Duo filii Faelani filii Murcadi, i. e. Donchadus, et Genu-ferreus, occisi a filio Briani, filii Maelmordi.

Kl. Jan. m. (49) Sitricus et Monacha Finniani, filia ejus, mortui sunt. Maelbrigida Episcopus Cill-darensis obiit. Murchadus filius Dunlangi, Rex Lageniæ, et Donnchadus filius Aedhi, Rex O'Barcheorum, ceciderunt, occisi a Gilda Patricio, filio Donnchadi, Rege Ossoriæ, et a Mac Cratha O'Donnchada Rege Eoganachtorum, dum auferrent prædas e planitie Muclud, in Lagisia. Mac-Crathus filius Gornani, filii Tresagi, Rex O'Barcheorum, et uxor ejus, occisi in Diserto Diarmitii, ab O'Allanis. 1042

(49) Annus deest in textu. Sed vide supra ann. 1030, 1034, et 1037, et infra ann. 1044, 1045, 1063, et 1061, et ex istorum omnium collatione, cum nota nostra ad ann. 1044, veritas chronologica manifeste patebit.

A.C.

1043 Kl. *uii. f. xiii. l.* Cathal m Ruadri r. iartair Gs doec and ailitri an Ardmaca. Flaith.tac Esp Duin leathglaisse m. Domhn h. Fergail r. fortuat laig domarb. do m. Tuathail mc Fiachr a termund Caemgen. Crech la Cell. m inbrain co termund Coemgen co tuc bu imda 7 cor marb. lx. do samad in baile. Crech la hoss. 7 la hairter mumhan .i. le m Craith .h. ndondcada, la ri narad, co ***Dun na Sciath***, cor loisc sat in dun, cor gabsat gabala becca, gustarrais Carrtac, 7 cor morbad and .o Dondacan r. Arad. Crech sluaiged la handad .h. ruairc tar lugmag. 7 tar druimin aselaind 7 a gaillib muirtemhne uile, s ro digailset na naim .i. Mochta 7 Ronan, fo .c. oir. ar. ro. marbad Andad friacind mbl. abeno Scotor. o macaib Airt bicc. h. Confiacla r. Testa romarbad. Maid f Cenel Gaill, la cenel neogain, a termund Dabeooc. Trosead dan samad Ciarain hi tut garba f aed .h. Confiacla f. r. testa cor benad an bernan ciarain fair colois na bacla Issa. In tanad iarom inro impo adruimsis na cleircib isin madsin tall a cend de ria cind mis.

Kl. Jan, feria vii, Luna xiii. (50) Cathaldus filius Roderici, Rex Occidentalis Connaciæ, obiit in peregrinatione suo in Ardmacha. Flahertacus Episcopus Dunensis mortuus est. Donaldus O'Fergal, Rex Limitum Lageniæ, occisus a filio Tuathalii, filii Fiachrii, in terra immune Cevini. Exercitus ductus a Cellagio filio Branii, usque ad terram immunem Cevini, abstulit prædam boum immensam inde, et occidit 60 Congregationis seniorum oppidi istius. Exercitus ductus ab Ossoriensibus et ab Orientalibus Mornoniensibus i. e. a filio Crathi O'Donchada, et ab Aradiis, usque ***Dun-na-Sciath***, et combusserunt Munimentum, et captivos fecerunt paucos, donec sese opposuit eis Carrtacus, et occisus est ibi O'Donacanus Rex Aradensium. Prædatorius exercitus ductus ab Andado O'Ruare ultra Louthiam, et ultra ***Drum-in-asclan***, et in Conalliam Muritimam totam, sed vindictam de facinoribus ejus sumpserunt Sancti, i. e. S. Mochtaus, et S. Ronanus, immediate. Occisus est enim Andadus intra annum, pro bono Scotorum, a filiis Arthuri Parvi. O. Confiacla Rex Teffiæ occisus est. Victoria de Clientela Conalli per Clientelam Eogani, apud terram immunem S. Dabeoci. Jejunium Congregationis Monachorum S. Ciarani apud Tulach Garba, contra Aedhum O'Confiacla, Regem Teffiæ, et pulsata est Cithara S. Ciarani contra eum, cum baculo Jesu. Tempore quo

(50) Annus deest in textu, sed vide notam præcedentem. Diem Lunarem quod attinet, per quam difficile est distinguere numeros XIII in Codice Bodleiano, a numeris XVI, ideoque Lectorem ad Literas Dominicales in sequente nota remittendum puto.

Kl. *en* 1. *fer. luna xxviii*, M. *xliiii*. hua haeda r. h. Fiachrach Ardasrachta damarbad. Mael mocta esp Luighmuigh *q*. Slu. la m. neochada ambregaib cor fachaib-ce da muint. and. loscad Scrine padr la m nArailt. In clereach h. Concobair domarb la feraib breifne 7 sochaige maille fris. Murchad m. brain r. h. Faelán domarbad do mc Gulla Mocolmoc do r. damhna .h. dunchada. Cluain m nois do argain o c. macnib co tard Dia 7 Ciarain digal f.oind cor morbar morán daine 7 ainndile ar fer Tebta 7 c. m. ne do cur do feraib Midi hi conedurg a torchair in raitte 7 cuilen mc uallacan 7 h. ledhán.

postea convertit dorsum suum ad clerum, caus a fuit cur caput ejus recisum fuerit infra spatium mensis. (51.)

Kl. Jan. 1. fer. Luna xxviiii, anno M. xliiii. O'Aeda Rex Hi Fiachrachorum Ardsrathensium occisus. Maelmoctaus Episcopus Louthensis quievit. Exercitus ductus a filio Eochadi Bregiam, et occisi sunt 200 suorum ibi. Scrinium Patricii combustum a filio Araldi. Clericus O'Conor occisus a Brefnensibus, etplurimi simul. Murchadus fil. Braini, Rex O'Faelanorum, occisus a filio Gildæ Mocolmoci, Rege futuro O'Dunchadorum. Cluanamacnois vastata a Conmacniis, et vindictam sumpsit Deus, intercedente Ciarano, ita ut occisi fuerint plurimi propterea, cum eorum Armentis.—Strages Teffiorun et Conmacneorum facta a Midensibus, et occisi sunt Macrathus, et Cuillenus filius Uallacani, et O'Ledban. 1044

Kl. *iii lua ix. prius ann*. 1. in c. bl do cicul nae decda. Gluniernaid h. Cleircen r. h. Cairpre m. cgal .h. lochlaind .r. cor-

Kl. feria iii, Luna ix. Primus annus, i. e. primus annus Cycli Decennovenalis. (52) Genuferreus O'Cleircen, Rex O'Car- 1045

(51) In vetere Vita S. Clarani, edita a Colgano, hæc leguntur p. 458, n. VI.—" Cymbalum Kiarani, quod " Bodran, i.e. mutum vocatur, habetur in magno honore in Civitate et in tota Provincia Ciarani, (i.e. in Cluan " macnosia, et tota Connacia.) Ducitur enim per regiones ad conjurationes Principum, ad defensionem paupe- " rum, et ad exactionem tributorum,"—De Citharistis sæculi VI. idem vetus auctor inquit.—" Rex Mumeniæ Ængusius Citharistas habuit optimos, qui dulciter, coram eo, Acta Heroum in carmine Citharizantes, canebant." ib. p. 460, n. XVII.

(52) Primus Cycli hujus annus fuit 1045. Itaque corrigendi sunt numeri juxta Laterculum sequens.

Cycl. Lun.	xiv	xv	xvi	xvii	xviii	xix	i	ii	iii	iv	v	vi	vii	viii
Lit. Dom.	G	FE	D	C	B	AG	F	E	D	CB	A	G	F	E
Cycl. Sol.	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Per. Jul.	5752	5753	5754	5755	5756	5757	5758	5759	5760	5761	5762	5763	5764	5765
An. Dom.	1039	1040	1041	1042	1043	1044	1045	1046	1047	1048	1049	1050	1051	1052

A.C.

cumriuid m. Terca 7 dona mor a Francaib 7 a fasugud Coloine 7 ro doin f. becc. Ar. ul. ir Reachrainn im Ragnall h. nEochada, la hImar mc Arailt. Flaithbertac h. Canandan r. Tiri Gaill m. Ar ceneoil Eoghain 7 Airgiall im Muircertac m Flaithbertaig h. n. Icasan Linde las na Saidnib .i. Gairbeth h. Catasaig 7 la Firu breg. Carrtach m Sairbuscaig r. Eoganacta Caisil, do loscad a tig teinid do mc Longargan mc Dunchuan, maille re moran duaslib do loscad an. Donall h. Cet-fada ceann Dailcais 7 Ordan Mumhan m. Manean mc Maels. mc Cindfael. m. Gcobuir r. Damhna h. Gaill domarb. h. Donacan r. Muscraide domarb. Cat et. Albaneo araenrian cur morb. and Crinan ab Duincallann, 7 socaige maill fri .i. nae xx. laec. Slu. la mc nEochada 7 la Maels. co Gall. co ro loisc Sect Sord 7 Fine Gall. Cluainferta Brenain do loscad do Uib Maine ga damlaig, 7 Cu Gact m Gadra h. Dimadaig domarb and. Amalgaid m Flaind r. Callraige decc do galar anaichinig, ria cind tri trath iar con mede cuir f. Cluain mc Nois.

breorum, mortuus est. Congal O'Lochlin Rex Corcomroæ mortuus est. Fames et miseria magna inter Francos, et vastata est Colonia, et submersa est, parva parte excepta. (53) Strages Ultoniensium in Rechrania Infula, cum Reginaldo O. Eochada, facta ab Imaro filio Araldi. Flahertacus O'Canannan Rex Tirconalliæ mortuus est. Strages Clientelæ Eogani et Argialliorum, simul cum Murcertacho filio Flahertachi, O'Casseorum Lindensium, per Sadhnios, i.e. per Garbithum O'Casi, et per Bregienses. Carrtachus filius Saerbuscatagi, Rex Eoganachtorum Casseliæ, combustus in domo incensa a filio Longargani, filii Donncuani, simul cum multis Magnatibus combustis ibi. Donaldus O'Cetfada Dux Dalcassiorum, et Gubernator Momoniæ, mortuus est. Mancanus filius Maelsechlanni, filii Cenfaeladii, filii Concobari, Rex futurus O'Conalliorum, occisus. O'Donnacanus, Rex Muscradiæ occisus. Prælium inter Albanenses invicem, in quo occisus est Crinanus Abbas Dunceldensis, et multi alii cum eo, i. e. novies xx heroes. (54) Exercitus ductus a filio Eochadi, et a Maelsechlanno cum Alienigenis, combusserunt Sordum et Fin-galliam. Cluanferta Brendani combusta ab hi. Maniis, cum sua Ecclesia lapidea, et Cu-connactus filius Gadrai O'Dernadaig occisus ibi. Amalgadius filius Flanni, Rex Callragiæ, obiit e morbo valde lethali, ante terminatum

(53) Monasterium insigne Hibernorum in Colonia Agrippina, his temporibus celebre, memorant passim Annales Hibernici IV. Mag.

(54) Caveat Lector ne hunc Crinanum confundat cum Crinano Patre Donchadi-me-Crinam, de quo supra ad ann. 1040.

A.C.

Kl. Muiredac m. Flaitb.laig .h. neill 7 Aidit r. h. neach. Ul. do loscad a tig tenid la coin ul. m ogal. m Cendetig h. Findgaine .r. Eoganrsa glendmanac domarb. Art uallan h. ruairc ri os domarb do cenel ↄaill, in dara bl. iar n argain cl. m. nois, Concob. h loing sic. r. Dalnaraide domarb la mc ndonaill h. loingsig a laing. Fergal .h. Ciarda r. Cairpre domarb do feraib Tefta. Eachmarcach an Athcliath tareis Arailt. Gormlaith .i. Flaind m. Mailf. ina. sendf. iar naithrigi. Maelruanaig h. Ciarda oc ?

spatium trium vesperarum, postquam excubias possuisset, qui vi et armis custodirent Cluanmacnosiam.

(55) Kl. Muiredacus fil. Flahertagi O Nial, et Aiditus Rex Eachorum Ultoniæ, combusti in domo incensa a Cu-uladio filio Congalli, filii Cennetigi, O'Fingeneus Rex Eoganachtorum Vallis Monachorum occisus est. Arthurus O Ruarc, Uallan appellatus, (i.e. Jactator) Rex Connaciæ, occisus est a Clientela Conalli, anno 2. postquam Cluanmacnosiam devastasset. Concobar O'Longsig, Rex Dalaradiæ, occisus a filio Donaldi O'Longsig in Lagenia. Fergalus O'Ciarda Rex Carbriæ occisus a Teffiensibus. Eachmarcach rediit Dublinium post Araldum (defunctum.) Gormlatha filia Flanni, filii Maelsechlanni, in senectute sua, post pœnitentiam, quievit. Maelruanagius Procerus O'Ciarrda occisus est. 1046

Kl. u. f. prima, Ciarcaille in. Foglaga g. Muircertach m. mc. Madadan r. h. mbresail domarb in Ardmacha do Madadan m. Celleacair. 7 do uib Niallain tre mebuil. Ulaig do fassug. acht beg, 7 a tectalaing. Niall m airt uallaig. h. Ruairc .r. Breifne 7 airtir ↄ.st domarb. d Aed h. Concob. isin Corand. Mc dondcada guit r. damhna temrach 7 Er. Mu. la Niall m Mailf. co cenel neogain 7 ↄairgiallaib ambregaib cor marbsat

Kl. Jan. v. feria, luna prima, (56) Ciarcallea filia Foglagi quievit. Muircertachus filius filii Madadani, Rex Bressaliorum, occisus in Ardmacha a Madadano filio Ceallachari, et ab O'Niallanis, dolose. Uligia vastata excepta parva portione, et ejus domo..... Niallus filius Arthuri Jactatoris O'Ruarc, Rex Brefniæ et Orientalis Connaciæ, cæsus ab Aedo O'Conor in Corania. Filius Donnchadi Proceri, Rex futurus Temoriæ, et Hiberniæ, quievit. 1047

(55) Deest in textu numeratio anni 1046. Sed Tigernachi mens quoad annum hunc æræ c. a numeris Romanis m. xliiii. in textu istius anni appositis, eruenda est, et ex notis Cycli Lunaris anni 1045. Juxta IV Mag. hic est annus 1045, et annus immediate sequens 1046, quo Gormlatha Regina obiit. Sed ibi æram com. uno anno antevertunt, et anni 1045 et 1046, juxta illos, sunt revera æræ com. 1046 et 1047.

(56) Numeri Romani desunt in textu, sed vide notam præcedentem, et infra ad ann. 1048.

A.C.

Madadan h. hIfernan taisec el. e crecain. h. hedin r. h. Fiachrac aidne m.

Exercitus ductus a Niallo filio Maelsechlanni, per Tironiam, et Argialliam, in Bregiam, occidit ibi O'Hifernanum Ducem Cluanæ Cricain. O'Hedin Rex Fiachrachorum Adneensium mortuus est.

1048 Kl. *ui. f. luna xii. m. xlviii.* Ceile Esp Ardachaidh Esp. Mael m. Slu la domhnall mc mbriain tar midi 7 tar brega co Gall 7 co Laing co ruc giallus mc Mailnambo, 7 a reir o Gallaib. Dunlang m dunl. r. h. mbriuin Cualand 7 ordan airtir er. ambar o na braitrib rein. Fergal h. maelmuaid r. Fercell doec. Cendfaelad h. cuill oll. mumhan m. Gilla Colum. h heceneig Airdri Airgiall *q.* i. xpo. 7. an ulltaib ro hadnaiced .i. an dunda-leathglas. Maelfabuill. h. heidin r. h. Fiachrac aidne, m. Mc. omara h. mc liag domarb do m. taidhg h. Maelruan. Crech la m Maelnambo for na deisib co ruc broit 7 mbille. Creach la concubur h. Maels. tar mag life 7 tar termand Cilldara, co tuc gabala mora. Crech la h. Faelan dar cluain iraird, an digail na creiche sin. Sluaig la mc neochada 7 la mc Maelnambo a Midi, cor loisc sec cella r. Midi uile s. mad becc. Garbet h. Cathasaig .r. breg do gabail do Conchob. h. Maels co forgaib ui. neci aige. Tanaiscop .r. damhna .h. Maine 7. h. Maelr. 7. h. Flandacan 7 an Clerech. h. taidg 7 mc bruadacain r. damhna Delbna, cor bris forro 7 cor marb uile.

Kl. *vi. feria, luna xii. M. xlviii.* Ceileus Episcopus Ardachadensis successor Episcopi Mael, mortuus est. Exercitus ductus a Donaldo filio Briani ultra Midiam, et ultra Bregiam, cum Alienigenis et Lageniensibus, abstulit obsides a filio Maelnambi, et tributa sua a Danis. Dunlangius filius Dunlangi Rex O'Briuniorum Cualanensium et Gubernator Orientalis Hiberniæ, a fratribus propriis trucidatus. Fergal O'Maelmuad Rex Fercalliorum obiit. Cenfaelad O'Cuill, Poeta Momoniæ, (57) mortuus est. Gildas Columba O'Eochaig supremus Rex Argialliæ, quievit in Christo, et in Ultonia sepultus est apud Dunum. Maelfabul O'Hedin, Rex O'Fiachraorum mortuus est. Filius Conmarai O'Mac Liag occisus a filio Thadei O'Maelruanaig. Incursione facta a filio Maelnambi contra Desios, abstulit captivos et armenta. Incursione facta a Concobaro O'Maelsechlan ultra Campum Liffiæ, et ultra terram immunem Cilldariæ, abstulit prædas ingentes. Præda abacta per O'Faelanum ab ultra Cluanirardiam, ad vindictam sumendam de prædis eorum. Exercitus ductus a filio Eochadi, et a filio Maelnambi in Midiam, combussit Ecclesias Midensium pene omnes. Garbitus O'Cathusaig, Rex Bregiæ, captus a Concobaro

(57) Cave ne confundas hunc cum Cenfaeladio seniore, Poeta Connaciæ sæculi VI, dequo vide Indices ad Rer. Hib. t. 1, et Tigernachum.

A.C.

O'Maelsechlan donec tradere coactus esset obsides vii. Supervenerunt autem Rex futurus Hi Maniæ, et O'Maelruanaig, et O'Flannagan, et Clericus O'Taidhg, et filius Bruadacani, Rex futurus Delviniæ, et gestum est prælium contra eos, et cæsi sunt omnes.

Kl. *i. f. xxiii luna. m. xlix.* Flaithbertac m. h. Loingsig domarbad amairice la mc Concob. h. Loingsig. Murcad mc Maels. domarb. l Conch. c. na a mebuil. Slu la hUllto 7 la Laing a Midi do tinndic eti fer in Breg 7 romarbad iaromna heti, 7 Toirdelb. h. Cathasaig la Conch. 7 ro loisc set na Sluaig an tir, et. cella 7 duine iarsen. Sluaiged la mc mBriain co mag n Airb co ruc giallu Laing 7 Osraig. Roscoman do losc. et. damliag 7 regles, do feraib Breifne. Concob. h. Cind-faelad ri. h. Gaill-gabra, domarb. do ri Eoganachta Loca Lein. Aneislis mc domhnaill ri. Corcobaiscind domarb. do mc Aisit m. Domhn. mc a derbrathar.

1049 Kl. *i. feria, luna xxiii, M.XLIX.* Flahertacus filius O'Longsigi occisus in prælio maritimo, a filio Concobari O'Longsig. Murcadus filius Maelsechlanni occisus a Concobaro eodem, doloso. Exercitus ductus ab Ultoniis et Lageniensibus Midiam, ad auferendos obsides Bregiensium, et occisi sunt postea obsides isti, et Tordelbachus O'Cathasaig, per Concobarum, et combusserunt Exercitus isti Regionem, Ecclesias, et homines postea. Exercitus ductus a filio Briani ad campum Airb, abstulit obsides Lageniæ, et Ossoriæ. Roscomania combusta, tam Ecclesia lapidea, quam Ecclesia Monachorum, a Brefnensibus. Concobar O'Cenfaelad, Rex O'Conalliorum Gabhræ, occisus a Rege Eoganachtorum Lacus Leniæ. Anaslis filius Donaldi, Rex Corcobasconiorum, occisus a filio Asiti, filii Donaldi, i.e. filio fratris sui.

Kl. *ii. f. uii. luna.* m. l. Maels. m Concobuir ri. Eile domarb dia muint. fen. a mebail. Cluana-mac-nois do argain fo tri issin aen raite, fecht o sil n Anmcada, 7 fo do la Callraidi cusna Sincuil. Doncad m Gilla Faelan ri. h. Failge m. ꝰ Land-leire do argain 7 do losc. la Concob h. Maels.—Genemain Muircertaigh. h Briain ri. er.

1050 Kl. ii feria, Luna vii. M. L. Maelsechlanus filius Concobari, Rex Eliæ, occisus a suis dolose. Cluanmacnois Monasterium vastatum ter, spatio trium mensium, semel a clientela Anmchadi, et bis a Culbradiis et Sincullis. Donchadus fil. Gildæ Faelani, Rex O'Falgeorum, mortuus est. Ecclesia Landeleire vastata et combusta a Concobaro O'Maelsechlan.

A.C.

1051 Kl. *ui. f. xii. luna. m. li.* Murcad m. bricc. r. damhna nanderri oc. ? o na brathair fen. O' Concobair r. h. Failge domarbad da munt. fein. Faelan m. brathain m. bricc domarbad an damliag lis-moir Mocuta. essen romarb Maels. mc bricc. Amalgaid mc Catail mc ruadri r. iartair os do dall. la h Aed h. Conc la r. os cor gabside iarsin arus an iartar os. Maid. la o maeldor. for Consaib du a torcar ile. Cathail m Tigernain r. Brefne do dul for craich an Eaba cor tozail dunfeag a torcair .l. do daimib, 7 asa tucta *uii. c.* bo. Diarmuit mc Domlin m briain domarb a mebail la murcad m. mbriain. Maidme f. Conmacnib a Sleib f. maeba ria n Aed .h. Concobair du a torcair ar o mene. Laidgnen m. Maelai .h. leocain .r. Gailenz do dul do Roim aerbailt tair iar tiachtain o roim. Donall ban o briain oc. ? o Aed. h. Concobair r. os. Bile muize hAgar do trascad la h Aed. h. Conc.

Nativitas Murcertagi O'Brian, Regis Hiberniæ. (58)

Kl. vi feria, Luna xv. M.LI.—Murcadus filius Bricci, Rex futurus Desiorum, occisus a fratribus propriis. O'Concobar Rex Hi Falgiæ occius a suis.—Faelanus filius Bratani filii Bricci, occisus in Ecclesia lapidea Lismoriæ Mocudei. Fuit is qui occidit Maelsechlannum filium Bricci. Amalgadius filius Cathaldi, filii Roderici, Rex Occidentalis Connaciæ, excæcatus ab Aedo O'Conor Rege Connaciæ, qui obtinuit deinde supremam potestatem in Connacia occidentale. Victoria parta per Maeldorum contra Connachtenses, ubi occisi sunt multi. Cathaldus filius Tigernani, Rex Brefniæ, ivit ad deprædandum in Eabam, et expugnavit *Dun-feag*, ubi occisi sunt plurimi, et abacti sunt inde 700 boves. Diarmitius filius Donaldi filii Briani, occisus dolose a Murchado filio Briani.—Victoria parta contra Connum filium Nialli in monte F. . . . . Victoria parta per Aedum O'Conor, in qua occisi sunt plurimi Conmacneorum. Ladgnenus filius Maelani O'Liocain, Rex Galengiorum, ivit Romam, et obiit post reditum a Roma. Donaldus Albus O'Brian occisus est per Aodhum O'Conor, Regem Connaciæ. Arbor Sacer campi Adorationis excisus per Aodhum O'Conor. (59)

(58) Vide quæ de hoc Rege, Tigernachi coævo, dicta sunt a S. Bernardo in Vita S. Malachiæ. Fuit Tordelbachi decessoris filius. Vide S. Anselmi Epist. in Usserii Sylloge, No. 34, 35, 36, 37.

(59) Ex traditione corrupta, inter Ethnicos vigente, de Arbore scientiæ boni et mali, orta est superstitio Druidum, qua arbores sacros, præsertim Quercus, adorabant, ut fatidicos. Hinc Quercus *Fatidica* habebatur ab Iberis, ut in Seneca, et ipso Hispano, in Herc. Oete v, 1474. Hinc Dodonæ silva ingens, tota Quercus, et Templum Jovis, et Oraculum, et Fons. Plin. l. 2, c. 103; Mela, l. 2, c. 3; Servius ad Virgil. Georg. v. 148, et

A.C.

Kl. *iiii. f. xxvii luna.* Mc raith. h. dondcada r. Eoganacht Cais. r. damhna mumhan doec. Crech la m. Mailnambo a fingall cor loisc in tire o Ath-cliath co hAibinne s. nocho tarraig bu con dern sat scaind-racha mora imondun, du a torchair ile ille 7 anund, con decaig. r. Galt tar muir .i. Echmarcach m Ragnaill, 7 ro gab mc Mail-nambo rige Gall daessin. Ar Callraidi im a rigth .i. *i* mc Airechtaig la Conmacne p. uirtutem scrine Ciarain. Crech la. h. Conchuir f Conmacne, cor indair co mor an tir. mc mail nambo do gabail rigi Atha cliat ariccin.

Kl. iv feria, Luna xxvii. Macrathus O'Donnchada, Rex Eoganachtorum Casseliæ, Rex futurus Momoniæ, obiit. Præda abacta per filium Maelnambi e Fingallia, et regionem combussit a Dublinio ex improviso, exceptis iis, qui dederunt ei boves, et ingente formidine terruit omnes undequaque circa Arcem, ubi occisi sunt plurimi; et transivit Rex Alienigenarum ultra mare, i. e. Eachmarcach filius Reginaldi; et obtinuit filius Malnambi Regnum Alienigenarum post eum. Strages Calradiorum, cum Rege suo, i. e. cum filio Arechtagi, per Conmacnios, ope Scrinii Ciarani. Præda abacta per O'Conor, a Conmacniis, quorum regionem vastavit valde. Filius Maelnambi obtinuit Regnum Dublinii per vim, exinde. 1052

Kl. *ui. f. uii lun.* Cuciar h Maile-duin r. Luirg domarbad la m. na h Aoid h. Ruairc a mebail in a airectas fen. Fergal mc na hAoidhe h. Ruairc domarbad fo. c. oir. Niall h. Echnaig. r. Fermanac 7 Gilla cri a brathair domarb do feraib Luirg a mebail. Maelruon mc Cathail r. des.ct breg domarb do uib Riacan aidci Luain Caise 7 crecha lais f Gall. Slu la mc mbriain l la h. maels. a Fine gall co tuc sat eti, 7 co tuc sat nasinnaig braite moir adamliag lusca 7 ruc sat eti o mc mail nambo ambregaib, 7 a mide coro loisc o Sliab co hIarthar Midi, 7 co ruc mor do buaib 7 do broit. Crech la Lethlobar h. Laidgnen r. Oirgiall f Gai-

Kl. vi, feria, vii Luna.—Cuciarus O' Maelduin, Rex Lurgiorum, occisus ab Aoidcheo O'Ruarc, dolose, quamvis effat in sua propria custodia. Fergalus filius filii Aoidchei O'Ruarc occisus extemplo postea. Niallus O'Echuig, Rex Fermanachensis, et Gildas Christianus ejus frater, occisi a Lurgensibus, dolose. Maelruanus filius Cathaldi, Rex Australis Bregiæ, occisus per O'Riaganos, nocte diei Lunæ Paschalis, quamvis prædas abigeret ab Alienigenis. Exercitus ductus a filio Briani, et ab O'Maelsechnallo in Fingalliam, donec tradiderunt Fingallii obsides eis, et donec dederunt Sinnagii captivos multos ductos in Ecclesiam lapideam 1053

Æneid. III, v. 466; Cicero ad Attic. l. 2, Ep. 4, et de Divin. I, c. 1; Claudian de 3 Cons. Honorii, v. 117; Ovid Metam. 13, v. 716.—Serpentem, arboris Malorum aureorum custodem, Serpentis qui Evam ad peccandum pellexit symbolum esse, doctissimi antiqui Patres declarant.

lengaib, 7 ɼ triched fer .M. 7 breg, ɔ decaig in an diaigh Congal mc Senain r. Gaileng, co tarraid bu fer manac. ɔ teractar fir manac im on rig .i. Domhn. m Mails. co torchair les Congal m senain r. gaileng c. multis. Cochlan r. delbna domarbad. *a ss. p. dol. oc.* ?

Luscanensem, et abstulerunt obsides a filio Maelnambi in Bregia, et in Midia, et combusserunt regionem, a monte . . . usque ad occidentalem Midiam, et abstulerunt ingentem numerum boum et captivorum. Præda abacta a Lethlobaro O'Ladgnen Rege Orgialliæ, contra Galengios, et contra 300 viros Midiæ, et Bregiæ, et eum insecutus est Congallus filius Senani, Rex Galengiæ, qui abstulit boves Fermanachensium, qui opem petierunt a Rege, i. e. Donnchado filio Maelsechnalli, qui occidit Congallum, filium Senani, Regem Galengiorum, cum multissimis. Cochlanus Rex Delviniæ, occisus a suis. Dolose occisus est.

1054 Kl. *iii. f. luna uii.* Aed h. fergaile mc Conaing m. neill r. damhna Ail. 7 r. cenel Eog. tolcaoc domarb do Let-lobar h. Ladgnen do r. Airgiall c multis. Cloic-thech tened do faicsin i rros dela dia donaig fele Griugoire. u. uair do lo, 7 eoin dubha di aire ind 7 as, 7 aenen mor a medon 7 teigdis fo clui side na heoin becca in tan teigdis isin cloctech. Tancadar amach ɔ uargabatar in coin bai forlar in baile, anairdi isin aer, 7 tarlaic sec he sis aris Derbailt fo. c. oir. 7 tuerga bater t. bruru 7 dilenig an airde 7 ro leic sis sis aris. Incaill isrom for andes.etar na heonu do rocair fotaib, 7 in dairbre ɼ andes.ritar robai ɼ crit ɔ a fremaib atalmain. Loch Suidi-odran a Sleib guaire do elud andlred aidce fo

Kl. vi feria, Luna vii. (60) Aedhus O'Fergaile filius Conangii, filii Nialli, Rex futurus Alichiæ, et Rex Clientelæ Eogani regionis Tolcaoc, occisi a Lethlobaro O'Ladgnen, Rege Orgialliæ, cum multis. Campanile igneum visum apud Rossdela, die Dominico festi Gregorii, v hora diei, et aves nigræ intrantes, et exeuntes inde, et Avis magna in medio, et veniebant aves parvæ sub alis istius magnæ, quando intrabant in campanile. Egredientes e campanile sustulerunt canem venaticum, qui erat in medio oppidi, in altum, in aere, et dereliquerunt eum deorsum, ita ut mortem obiret instanter, et abstulerunt pariter tria animalia, et duos parvulos (61) Infantes in altum, et dereliquerunt eos deorsum, eodem modo. Silva in quam

(60) Sæpe monuimus numeros feriales, a Scribis corruptos, juxta Laterculum his Annalibus præmissum, esse castigandos.

(61) Eadem habent IV Mag. ad ann. 1054. In Ultoniensibus autem desunt omnino. Annum hunc esse æræ com. 1054, contextus, et annorum præcedentium ac sequentium series abunde declarant.

A.C.

seil micil condeccaig issin Febail. Caach. i. Ragnaill rigan. ep. dh. Cat et Albanco 7 *Saxanco* .i. artoit set meran do miledaib. Crech la h Aed h. Concob la r. os co Corcobaiscind 7 co Trelighia cor gab gabala di airemide, 7 cor dorchair lais don cur sin Aed m Cenneidig ordan dalcais. Da mc Carrthaig domarb. du donchada.—Slu la mc mailnambo 7 la Gilla patr. r. Oss. con gall. 7 laig. 7 osraigib issin mumhain, coran catair Imlec Ibair, 7 corloisc set dun trilicc 7 ni tarraid in briain uair robai andesc.t er. Hua Gerrindir esp Cilli dalua *q*.

Kl. *i. f. lu. xxix.* Dohmnall. r. o fiachrach Aidne tre tangactad bat crec la hAed. h. Concobair. r. os armartar midi co ruc gabala imda 7 brait moir lais. Crechla Dailcais a corcomruad co tuc sat gabala mora esti 7 romarbad socaide do Dail-cais and. Cath et. Dub-da-leite comarba Patr. 7 Murcad. h. Maels. comarba Finden, 7 Col-cille, a corn. martriaigi co mebaig re comarba Patr. 7 rembacaill Issu co torcratar ili an. Maeldum m gilla odran esp. Alban 7

volarunt, periit, et Quercetum in quod ierunt tremuit usque ad radices in terra. Lacus Suide-Odrani, in monte Guarii, clam se subtraxit, nocte Vigiliæ festi S. Michaelis, et influxit in lacum Feabhail, (*Foil* hodie.) Ciaca filia Reginaldi, Regina Hiberniæ, obiit. Prælium inter Albanenses et Saxones, in quo ceciderunt multi nobiles. (62) Præda abacta per Aedhum O'Conor, Regem Connaciæ, a Corcobasconiis, et ab oris Maritimis, donec obtinuit prædas ingentes, et occisus est ab eo, in ea expeditione, Aedhus filius Cennetigi Gubernator Dal-cassiorum.—Duo filii Cartagii occisi a Doncado.—Exercitus ductus a filio Maelnambi, et a Gilda Patricio Rege Ossoriæ, cum Alienigenis, Lageniensibus, et Ossoriensibus, Momoniam, donec pervenerunt ad Imlecensem Ecclesiam Ibari, et combusserunt Arcem Triligiensem, et non se opposuit eis filius Briani, fuit enim tunc in Hibernia Australi.—O'Gervidir Eps. Cildaluensis quievit.

Kl. i feria, luna xxix. Donaldus Rex Fiachrachorum Adnensium, qui dolose agebat prædas, cum Aedo O'Conor Rege Connaciæ, ex Occidentali Midia, abstulit prædas ingentes, et captivos multos secum. Præda abacta per Dalcassios in Corcomroa, qui abstulerunt inde rapinam plurimam, et occisi sunt multi Dalcassiorum ibi. Prælium inter Dubdaletheum, successorem Patricii, et Murchadum O'Maelsechlan, successorem Findani et Columbæ-cille, pugnantes pro Martyrum Reliquiis, et 1055

(62) Silet de hoc prælio Chron. Saxon.

A. C.

ordan Gaedel o cleirchib i *Xpo quievit.* Cendfaeladh lech ri Ciarraide domarbhadh do Conchobur m Muiredaig do r. na leithe aile do Ciarr. Gilla padr. r. Osr decc. Crech la Murchad h. mbriain ar Corcomruadh co tuc crech esti cor leisc damliag cilli Findabrac, 7 co torchair sochaide mor ind.

1056 Kl. ii. *f. lu. x.* Cetfaid esp. cend crabaig mumhan q. Mc cernacain-guit domarbhadh do Conchob, h. maels. Fland mainistrach ugdar Gaidel etir leigind, 7 senchus, 7 filigecht, 7 airchedal in *vii.* Kl. *decemb. xui. luna vitam feliciter i Xpo. finivit.* Odar mc Flaind r. Callraide iugul. est Domhnall mc ingut domarb do Conch h. maels.

1057 Kl. iiii. *f. l. xxi.* Donnchad. h. donnchada r. Caisil oc. est Cath et. Firu-manac 7 mc neill. h. Ruairc i. Ualgarg, co torchair mc Neill, c. multis. Maels. h. Fogartaig r. desc.t Eli *oc.* est Murgos hu mutan comarba barra 7 Esp. oc. est o muint. fen, ar taidecht o mair mergi.

1058 Kl. *u. f. lu. ii. m. luiii.* Lulac .r. Alban domarb. la Col. mc donchada p. dol.

victoria parta est per successorem Patricii et per baculum Jesu, et occisi sunt plures ibi. Maelduinus filius Gildæ-Odrani, Episcopus Albaniæ, qui gradus sacros clericis conferre solebat, in Christo quievit. (63) Cenfaeladius Rex Dimidii Carbriæ, occisus a Concobaro filio Muredagi, Rege alterius dimidii Carbriæ. Gildas Patricius Rex Ossoriæ obiit. Præda abacta a Corcomroadiis per Murchadum O'Brian, qui abstulit prædam exinde, et combussit Ecclesiam Lapideam Cill-Findabrachensem, et occidit multos ibi.

Kl. ii, feria, Luna x. Cetfadius Epis. supremus Religiosorum Momoniæ quievit. Filius Cernecani Proceri occisus a Concobaro O'Maelsechlan. Flannus Monasterii Butensis, auctor Hibernensis, tam Prælector Theologicus quam Historicus, Poeta, et Propheta, die vii. Kl. Decemb. xvi Luna, vitam feliciter in Xpo finivit. Odarus filius Flanni, Rex Calradiæ, jugulatus est. Donaldus filius Proceri occisus est a Concobaro O'Maelsechlan.

Kl. feria iv, Luna xxi.—Donchad Rex Casseliæ occisus est. Prælium inter Firmanachenses et filium Nialli O'Ruarc, i.e. Ualgarchum, in quo occisus est filius Nialli, cum multis aliis. Maelruanagius O'Fogartaig, Rex Australis Eliæ, occisus est. Murgonius O'Mutan successor Barrii, et Episcopus, occisus est a suis post reditum a mare Mediteraneo.

Kl. v, feria, Luna ii, An. M.LVIII.—Lulacus Rex Albaniæ occisus a Col. filio

(63) Vide quæ de Episcopis vagis Hiberniæ dicta sunt in Rer. Hib. t. 1, p. cxxxi, et in Indice, voce *Episcopi.*

Crech la h Aed h. Concobuir 7 las na Sinco coro airg set lothra. Sluaiged la mc Mailnambo isin Mumhain coro loisc Luimneach 7 o urtarraid doncad mc briain, co tard cath do, cor muig s. mc mbriain, cor marbad and h. ligda Comarba Ailbe 7 Rig-bardan mc Concorne r. Eile. Isleib Crot tucad an cath sin 7 a torcratar ili and. Longes la m. r. lochland con gallaib indsi Orcc 7 indsi gall 7 ata cliat do gabail rigi Saxan, s. no con de onaig dia sin. Mc betad mc findlai ardri Alban domarb do maelcolaim m. dondeada. Allbrat. h. cerbaill r. damhna Temrach domarb la Concob h. maels. tria mebail. Domhnall m neill ua Ruairc oc. 2

Donnchadi per dolum.(64) Præda abacta per Aedhum O'Conor, et per Sincoos qui vastaverunt Lothram. Exercitus ductus a filio Maelnambi Momoniam, combussit Limericum, et opposuit arginem ei Doncadus filius Briani, qui gessit prælium cum eo, et victoria parta est de filio Briani, et occisi sunt ibi O'Ligdaus successor S. Albei, et Rigbardanus filius Concornei Rex Eliæ. In monte *Crot* gestum est prælium istud, et occisi sunt plurimi ibi. Classis cum filio Regis Danorum, cum Alienigenis Insularum Orcnensium, et Ebudensium, et Dubliniensium, ut subigeret sibi Regnum Saxonum. Sed Deus contrarius fuit ei in re ista. Macbethus filius Finlaochi, supremus Rex Albaniæ,(65) occisus a Malcolmo filio Donchadi—Allbrathus O'Carrol, Rex futurus Temoriæ, dolose occisus a Concobarro O'Maelsech-

---

(64) Lulachus, Rex Albaniæ 51, Mac-bethi filius, patri successit anno 1057, mensibus vi, ut in Flahertco, pag. 489.—" Anno 1058, Kal. Jan. fer. v, Lulachus Albaniæ Rex, a Malcolmo filio Donchadi occisus." Tigernac. Postea, ad eundem ann. subditur—" *Mac-beothadgh mc Finnlaoich*, supremus Albaniæ Rex, a Malcolmo filio " Donnchadi trucidatus est.—Malcolmus III, Rex 52, (*Malcoluim mc Donnchadha*, i.e. Malcolmus cognomento " *Cenmor*,) Donnchadi I filius, anno 1058 Rex Scotiæ, xxxv annos," i.e. usque ad ann. 1093, quo Tigernachi Continuator inquit " Malcolmus filius Donnchadi, Rex Albaniæ, cum Edwardo filio, a Francis occisus est, et " præ mœrore Margarita conjux interiit."—Nomine *Francis* intelligit Normannos. Nempe cum Malcolmus, Anglorum ad se confugientium causa impetitus, in Northumbriam sæpe irrueret, quinta vice, Roberti Mowbray Northumbriæ Comitis dolo, cum filio Edwardo succubuit. Margarita in Scotiæ Patronam a Clemente x adscita, soror fuit Edgari Comitis Oxoniæ, Coronæ Angliæ hæredis, quo sine prole defuncto, idem jus ad sororem devolutum,—Erat porro Edmundi lateris ferrei, Regis Angliæ, ex Edwardo filio, et Henrici III. Imperatoris ex Agatha filia neptis, et Canuti Magni ex Cunegunda Imperatrice proneptis. Malcolmo III. genuit, præter prædictum Edwardum, Edgarum, Alexandrum, et Davidem, Scotiæ Reges, Matildam Henrico I. Angliæ nuptam, anno 1100, Reginam Angliæ inde usque ad obitum, ann. 1118. Matildæ huic filia erat ex Henrico I. altera Matildis, Henrici I. Germaniæ Imperatrix, postea secundo nupta Galfrido Plantagenet, Comiti Andegavensi, Fulconis Hierosolymæ Regis filio, cui genuit Henricum Angliæ ii, e cujus progenie omnes Angliæ Reges, usque ad Henricum VII. linea virili orti sunt.

(65) Eadem de Macbetho habent Annal. Ult. ad ann. 1058. Regnavit nempe *Macbeatha mc Fionn-laoich* ab anno 1040 ad annum istum, i.e. *annis xvii*, uti narrat Carmen vetus Albanicum cantatum in Inauguratione Malcolmi III. Fuit Malcolmi II. ex Donada filia nepos, successitque ei filius Lulachus, sex mensibus uti supra. Lulacho successit Malcolmus III.

A. C.

lan. Donaldus filius Nialli O'Ruarc occisus est. (66)

1059 Kl. ui. f. lu. xvi. ɔcob. h. maels. do losc. 7 do argain findabrach eaba 7 dubada. Slu. la diarmait m. Mailnambo co midi co fargaib drem mor da muitir and, i muirceartac mc ndalbaig mc maelr. Niall ua maeldorag r. ceneoil ɔaill doec in aithrigi. Ruadhri. h. Gadhra r. domhna luigs. oc. ? Duarcan .h. heagra a ss. oc. ? Cathal m tigernain m. nell m aeda h. ruairc r. breffne 7 airrt. ɔs domarb do aed h. Ruairc 7 aed m airt uall. Creach Sluaig la dearmait m mailnambo isin mumhain co ro loisc dun mc ingair, 7 aenac tedi, 7 dun f. udran. ɔgal .h. Riagan r. damhna temhr. domarb la Murcad m ndiarmata. Gilla Coemgin 7 gilla Congaill 7 Maelmorda m. faelan domarb don murcad. c. na. Murcad m Murcada h. bricc r. nandese Mumhan domarbad la m. Gilla brigdi .h. faelan. O'Fairceall comarba Maedoic la ɔs 7 la laignu *quievt*. Donncad m briain do dul a teach ruadri h. ɔcobair ɔs co tucad a riar do braig dib do.

Kl. Concobarus O'Maelsechlan combussit et vastavit regiones Findabrachæ, Eabæ, et Dabadæ. Exercitus ductus a Diarmitio filio Maelnambi Midiam, ubi reliquit multos suorum occisos, cum Murcertacho filio Dalbagi, filii Maelruani. Niallus O'Maeldorag Rex clientelæ Conalli obiit in pœnitentia. Rodericus O'Gara Rex futurus Lugniæ occisus est. Duarcanus O'Hara a suis occisus est. Cathaldus filius Tigernani filii Nialli, filii Aedhi O'Ruarc, Rex Breffniæ, et Orientalis Connaciæ, occisus ab Aedho O'Ruarc, et ab Aedho filio Arthuri Jactatoris. Prædatorius exercitus ductus a Diarmitio filio Maelnambi in Momoniam, ubi combussit Munimentum filii Ingari, et Nundinas Tedenses, et Munimentum Foradrani. Congalus O'Riagan, rex futurus Temoriæ, occisus a Murcado filio Diarmitii. Gildas Coemgenus et Gildas-Comgallus, et Maelmordaus filius Faelani, occisi a Murchado eodem. Murchadus filius Murchadi O'Bricc, Rex Desiorum Momoniæ, occisus a filio Gildæ-Brigidæ O'Faelan. O'Farceal successor Maedoci in Connacia et Lagenia, quievit. Doncadus O'Brian Rex Momoniæ, ivit in domum Roderici O'Conor Connaciæ, et dederunt ei tributum captivorum. (67)

1060 Kl. uii. f. lu. xxuii. Cenanus do loscad 7 leitglend ea magna pte. h cille 7 hua

Kl. vii. feria, luna xxvii. Kellensis Ecclesia combusta, et Leithglin ex parte

(66) Eadem fere habent IV Mag. ad ann. 1058, itemque Ultonienses.

(67) Eadem fere habent IV M. ad ann. 1059. Doncadus O'Brian, de quo hic agitur, is erat cui operimentum Ritualis vetusti Hibernici, in hac Bibliotheca Stowense servati, dicavit Artifex, ut in *Bibliotheca MS. Stowense*, a nobis edita anno 1820, in Appendice ad tom. 1.

A.C.

focertai do argain cluanam.nois. corruc sad bruit moir o crois nasrebt. n. 7 cor marbad dis and .i. mc leigind 7 oclac eli corois dia 7 ciaran delbna mandiaig, cor lais sed an ar an, in rigdamhna h. focarta, ar. isseisde ro marb in fer legind. Dorocht tro ambu trethneirgi do lo arnamarac co cluain, tre fertaib Ciarainn. Anad. h. lochlaid. r. Corcomruad m. ? Mc briain do dul a teach in Mailnambo co tuc seoit 7 maine imda do.

magno. Elii et Focartai vastaverunt Cluanmacnosiam, et abstulerunt captivos multos a Cruce Scripturarum, et occiderunt duos ibi, nempe unum e professoribus Literarum, et quemdam alium, quos Deus et Ciaranus debita vindicta ulti sunt, excitaverunt enim Delvinios ad eos insequendos, qui occiderunt plurimos eorum, et O'Focartam Regem futurum eorum, is enim erat qui occidit Professorem Literarum. Redierunt Delvinii diluculo, die sequente, Cluaniam, miraculo S. Ciarani. Anedius O'Lochlin Rex Corcomroensis mortuus est. Filius Briani ivit in domum filii Maelnambi, et dedit gemmas, et res pretiosas multas ei.

Kl. Sluaged la h Aed h. Ccob. sa mumhain, cor loisc cill-da-lua 7 co sgail cathraig Cind coraid colar, condúatar na bratain ro batar a tirriat Cind.-cor. corimurad an tir. diaes. Teid mor a laignib .i. in bolgac, 7 tregaid, cor lad ar daine sec no Laigen. Murcad m Diarmuta m. Mail-nambo do dul a manaind co tuc cain esti, 7 cor bris for in ragnaill. Niall m. mails. r. ail doec. Fland h. cell. r. breg domarb do na Satnib. Muindt. murcada do gabail er lochoirbsen cor athrigsat o Ccob. Gairbrit h. fallomain domarb. le Gairbit .h: Cathusaig r. fer in breg. Gairbret r. breg. m. ? Ua catail r. Eog. do tabairt a damliag maenaig 7 domarbad. Mc duinl r. h. mbriuin *quievit*. Ruadri h. Flait.btaig domarb. la haed h. Ccobair.

1061 Kl. Exercitus ductus ab Aedho O'Conor Momoniam, combussit Cill-da-luam, et evertit Arcem Cinncoradiæ funditus, et comederunt milites Salmones qui erant in Vivario, et obtuserunt Vivarium lapidibus postea. Pestilentia in Lagenia, i.e. Profluvium ventris, et virium exinanitio, ita ut plurimi obierint inde, præter Lagenienses. Murcadus filius Diarmitii filii Maelnambi, transivit in Manniam Insulam (Menaviam) et abstulit tributum inde, et vicit in prælio filium Reginaldi.(68) Niallus filius Maelsechlanni, Rex Alichiæ, obiit. Flannus O'Cellaigh Rex Bregiæ occisus a Satniis. Copiæ Murchadi expugnaverunt Lacum Orbsen Cloch Corrib) et expulerunt O'Conor. Garbritus O'Fallan occisus a Garbito O'Cathusaig Rege Bregiorum. Garbrit Rex Bregiæ mortuus est. O' Cathal Rex Eoganachtæ ductus ex Eccle-

(68) Vide Chronicon Manniæ MS. in Cottoniano editum a Camdeno.

Niall m Mailf. r. cenel eog. i. Xpo. q. Flaitbertac a bruai domarb do Concob. o briain.

1062 Kl. iii. f. lu. xii. Tadg mc Aeda h. Concobair do marb. do mc Ruaidhri a fell. Eoch m Neill m Eochada r. ul. m. ꝰ H. Mail-dorai g Comarba Colaim cilli q.

1063 Kl. iiii. f. lu. xxuii. blia. deirid cic-cail, .i. xxxii. dioniri in so. Gilla errath .h. maelmitig ard oetigern nangaedel m. ꝰ Cathal m. Donchada r. on Each. 7 deisc Er. oc. ꝰ on Find suile. Mc Eoch r. ul q. Slu. la Toirdelbac .h. mbriain 7 la mc Mailnambo cor loisc set luimnech 7 Coluacair. Iar sin, la mc m briain 7 a mc Murchad co sociadi moir tar Sinaind a tuaid, cor gabsat gabala ic Sliab ardachaig an eog cotar-raig Tairdelbac iat im eas moingelan 7 gnitear cath attaru, cormuig ar mc mbriain 7 ara mc, cor lad an ar im Commeda mc ndunl. 7 im Faelan m. Murcada .r. damlina laigen, 7 im Scand-lan h. ndunlaing.

sia Lapidea Maenagi, et occisus. Filius Dunlangi Rex Hi Brianiorum quievit. Rodericus O'Flaherti occisus ab Aedho O'Conor. (69) Niallus filius Maelsechlanni, Rex Clientelæ Eogani, in Christo quievit *(repetitio.)* Flahertacus O'Brian occisus a Concobaro O'Brian.

Kl. iii feria, Luna xii.—Thadeus filius Aedhi O'Conor occisus est a filio Roderici dolose. Eochodius filius Nialli, filii Eochodi, Rex Ultoniæ mortuus est. O'Maeldorag successor Columbæ cille quievit.

Kl. iiii feria, luna xxvii. Annus ultimus Cycli, i.e. annorum 532, Dionysii Exigui hic est. (70)—Gildas-Errath O'Maelmitig, supremus Princeps Gadeliorum mortuus est. Cathaldus filius Donchadi, Rex Eachorum et Australis Hiberniæ, occisus a viro cognominato *find-suilec,* i. e. albi-oculorum. Filius Eochodii Rex Ulidiæ quievit.—Exercitus ductus a Tordelbacho O'Brian, et a filio Maelnambi donec combusserunt Limericum, et Coluacar. Postea supervenit filius filii Briani cum ejus filio Murchado, cum ingenti multitudine, ultra Senanum, in regionem borealem, donec ceperunt prædas apud Montem Ardachaig, in regione Eogani, et obtulit Tordelbachus prælium eis, prope Cataractam *Moingelan,* et gestum est prælium inter eos, et victoria parta est de filio Briani, et de filio ejus, et strages facta est plurimorum cum Conmedao filio Dunlangi, et cum Faelano filio Murchadi,

(69) Annal. Ult. 1061, et IV Mag. ad eundem ann. eadem enarrant quæ Tigernach.
(70) Vide quæ de hoc Cyclo dicta sunt supra, pag. 13, 15, 17, 20, et præsertim, p. 118.

Kl. Dub da leiti. comarba Patr. q. Donchad m. Briain boroma r. Mumhan do athrigad 7 a dul do Roim dia ailit. ꝯerbuilt, 7 iarmbuaid aitrige, a mainistr. Sdefain. Ardgal m. Lochlaind h. neill. m. ꝰ.

Rege futuro Lageniæ, et cum Scanlano nepote Dunlangi.

Kl. Dubdalethcus successor Patricii quievit. Doncadus filius Briani Borromei, Rex Momoniæ, expulsus e regno suo, ivit Romam in peregrinationem, usque ad obitum, et post pœnitentiam austeram (obiit) in Monasterio S. Stephani. (71) Ardgallus filius Lochlinni O'Nial mortuus est. 1064

Kl. lu. Orgain Cl-m-nois do ꝯmaicne, 7 do uib Maine. Cl-ferta-Brenaind do argain ar na marach doib. Ite andso na rig ro batar acanargain sin .i. Aed mc m. neill .h. Ruairc r. brefne, 7. m. Taidg. h. cellaig 7 a mc. Tuc Aed. h. ꝯcobair maind forro arnamarach tre rat Ciarain, co fargsat amuintir, 7 a longa, tuc sat leo, o fairrgi amar tar lar ɔ.s co Sinaind. Diarmuit mc Taidg. h. Cell. 7 a mc, 7 h. flaitb.taig domarb la haed h. Concobair ria cind mbl. h. ruairc doec sa bl. c. na, tre fertaib Ciarain. Mc Mailmuadaig h. eolais domarb. la ua ꝯcobuir. Dondchad h. mathgamna r. ul. p. dol. oc. ꝰ. Donchad h. loingsig r. Dalaraide. m. ꝰ. Leochan m. m. maelan r. Gaileng oc. ꝰ la ꝯcobar h. maels. Murchad. h. briain do dul a longport tairrdelb .h. briain a Cind-corad cur lad ar daine and.

Kl. Lun. Devastatio Cluanæ-mc-nois a Conmacniis, et ab Hi-Maniis. Cluanferta Brendani vastata die sequente. Hi sunt Reges qui præsentes aderant apud vastationem istam. Aedhus filius filii Nialli O'Ruarc, Rex Brefniæ, et filius Thadei O'Celli, et ejus filius. Reportavit Aedhus O'Conor victoriam de eis die sequente, propitiante S. Ciarano, ita ut derelinquerent catervas suas, et naves quas transvexerant a mari occidentali per mediterranea Connaciæ, usque ad fluvium Senanum. Diarmitius fil. Thadei O'Celli, et filius ejus, et O'Flaherteus occisi per Aedhum O'Conor, ante finem anni. O'Ruarc obiit eodem anno, miraculo S. Ciarani. Filius Maelmadagi O'Eolas occisus per O'Conor. Donchadus O'Mathgaman (O'Mahon,) Rex Ulidiæ, per dolum occisus est. Donchadus O'Loingsig Rex Dalaradiæ mortuus est. Leocanus filius filii Maelani, Rex Galengiorum, occisus est a Concobaro O'Maelsechlan. Murcadus O'Brian ivit in castra Tordelbachi 1065

(71) Eadem de obitu Donchadi habent IV Mag. ad eundem ann. 1064, itemque Annales Ultonienses. Vide quæ de eo dicta sunt in descriptione Opertorii Ritualis Hibernici MS. servati in hac Biblioth. Stowense, in Catalogo MSS. Stowens. Append. ad t. 1, No. 1.

A. C.

1066 Kl. lu. i. Retla mongac ingnad adbal do faicsin isin aer diamairt iar mincaisc hic pt. Kl. mai co. iii xx fuirc. robe med. 7 a soillse conerbart-a-tar daine corbo esca, 7 co cend cetre la baiand. Gilla brudi m. domhnaill m. Tigernain m. Ualgairg m. neill ua ruairc r. breifne domarbad do m. Gilla cuirr h. Cinait do cos mairt in coilen dume-a-chair or loch mc nen. Aibind .i. h Conchob. ben. h. Muireen q. Mc gaing h. Muireen r. damhna Tefta domarb la haed h. gcobair, 7 la tadg h. muireen. Luach xxx uinga d or do tabairt o Tairdelbac h. briain 7 o mc mailnambo d aed h. gcob ar congnom leo 7 a congno leis. Caenrain comarba Caindig q.

O'Brian, apud Cincora, et facta est strages multorum ibi.

Kl. Luna i. Stella Crinita mirabiliter ingens apparuit in aere, die Martis parvi Paschæ, (i.e. die Martis post Dominicam in Albis) A Kalendis Maiis ad xxiii Lunæ, fuit in plenitudine sua, et lumen ejus, ut æstimabant populi, quasi lumen Lunæ, et ita remansit quatuor diebus.(72) Gildas Brudi filius Donaldi, filii Tigernagi, filii Ualgargi, filii Nialli O'Ruarc, Rex Brefniæ, occisus a filio Gildæ Cuari O'Connedi, pede bovis, in Insula *Duma-achir*, in Lacu filiorum Nennii. Aibinda filia O'Conori, Uxor Muireceni quievit. Filius Conangi O'Muirecen, Rex futurus Teffiæ, occisus per Aedhum O'Conor et per Thadeum O'Muirecen. Pretium xxx unciarum auri solutum a Torbelbacho O'Brian, et a filio Maelnambi, Aedho O'Conor, eo auxilium præbente ipsis, iisque eo. Canoranus Successor Canici quievit.

1067 Kl. Murchad. h. Cartaig p.m druith 7 p.m ollam Condacht do badhad ar loch Calgaid. Donnsleibe h. h. gadhra, Ceileacair esp. cl. m. nois q. Ad g h. Muireen airdri Tefta oc. ? o muinter tlaman. slu. la Diarmuit m. mailnambo con Gall, 7 laignib, 7 la Domhnall h. n Gilla patr. 7 la Tairdelbach h. mbriain co feraib mumhan uile co haed h gcobair a gs aib, co tuc Aed fridbairt f. ro, c. marbad o gcobair Ciarraidi and .i. r.

Kl. Murchadus O'Carty Præcipuus Druida, et præcipuus Professor artis Poeticæ Connaciæ, submersus in lacu Calgad. Donslevius O'Gadhra et Ceileacair Eps. Cluanæ-mac-nois quieverunt. Thadeus O'Muirecan supremus Rex Teffiæ, occisus est a Gente Tlaman.—Exercitus ductus a Diarmitio filio Maelnambi, cum Alienigenis, et Lageniensibus, et cum Donaldo nepote Gildæ Patricii cum Ossoriensibus, et cum Tordelbacho O'Brian, simul cum

(72) Cometam hanc memorat Chron. Saxon. ad eundem ann. 1066, p. 173. "Hoc anno apparuit Cometa "xiv Kal. Maii." Annales Monasterii Multifernensis in Hibernia, ejusdem Cometæ apparitionem referunt ad ann. 1067. MS. in Musæo Britan. Codex Clarendon, No. 42.

A.C.

Ciarr. luac. c. multis nobil.s. Tancatar din fir breifne im Aed m Airt h Ruairc do indrad Condt. main c. na. Tri xx. c. cet a lin. fertair cath amnus aniar marta .i. g.sa im Aed in gabernaig mc Taidg in ech gil, 7 fir breifne, im Aed mc Airt Uall. mc Aeda mc Sen Fergail, 7 tucad cath tar laig. adnaig etarra, a torchair Aed inga bernaig, airdri gacht uile, 7 caithmil iartair domhain, 7 Cu cul. nan Gaedel, tuile ordain, 7 oireachais na h Erind. Duine is mo dob. ed d etac dinmus dor 7 derc aib ara aim an er. Roberet trocaire dedo ara maithus. Aed h. ruairc airgi g.s iarom.

Momoniensibus omnibus, proficiscitur ad Aedhum O'Conor in Connaciam, donec impetum fecit Aedhus in eos, ita ut ceciderit occisus ibi O'Conor Ciarradiensis, i.e. Rex Ciarradiæ Juncosæ, cum multis nobilibus. Venerunt deinde Brefnienses, cum Aedho filio Arthuri O'Ruarc, vastantes Connaciam eodem tempore, numero 6000. Gestum est prælium ferox, valde mortale, i. e. Connacienses cum Aedho hastæ lacunatæ, filio Thadei Equi candidi, et Brefnenses cum Aedho, filio Arthuri Jactatoris, filii Aedhi, filii senis Fergali, qui gesserunt prælium strenue utrinque, in quo occisus est Aedhus hastæ lacunatæ, supremus Rex Connaciæ totius, Heros occidentalis Mundi, et *Cucullinus* Gadeliorum, Propugnaculum Ordinum Nobilium et illustrium Hiberniæ, Vir qui plus quam alius quispiam dare solebat indumenta, thesauros, aurum, et eleemosinas tempore suo in Hibernia. Preces offerri solebant, ut misericordiam Dei consequeretur propter suam pietatem. Aedhus O'Ruarc ad regnum Connaciæ evectus est postea.

Kl. Murcad. h. briain .r.dhamna er domarb la feraib tetfa. Domhnall ua Maels .r. Cenel Eogain duine as craibtige ro bai an Erind in a aimsir fen, a fre suo occisus. ?

Kl. Murcadus O'Brian Rex futurus Hiberniæ occisus a Teffiis. Donaldus O'Maelsechlan Rex Clientelæ Eogani, vir Religiosissimus Hiberniæ tempore suo, a fratre suo occisus est. 1068

Kl. Mc Gadhra h dunadaig ri sil n Anmcada domarbad dua Metadan. Sluaiged la Murcad mc diarmata m. mailnambo a Midi, cor loisc Granard 7 Fabur Feicin 7 Ardbreccan. ro marb. din Feicine iem gnim do gnim, 7 ar laigen 7 Gall im maille friss.

Kl. Mac-Gadhra-O'Dunadaig, Rex clientelæ Anmchadi, occisus ab O'Metadano. Exercitus ductus a Murcado filio Diarmitii filii Maelnambi, in Midiam, combussit Granardiam, et Fobarium Fechini, et Ardbracaniam. Occidit eum postea Fechinus, reddens malum pro malo 1069

1070 Kl. Murchad m. diarmata m. Mail nambo r. laigen 7 Gall m. 2̣ in Ath cliath. Ech m. in cleirig h. ɔcobair r. damhna ɔr domarb do uib Fallomain. Glun iarainn .h. Mailnambo domarb do feraib Midi. Murchad liatanac h. ɔcobair r. damhna ɔr domarb. do ɔmenib a fell. Cond mc mc Cunnd r. Tefta oc 2̣ o feraib breifne c. ailis mltis. Muircertach h. ɔcobair r. h. Failge do dall. la a derbrathair fen.

1071 Kl. *en f. saturn* 7 *xxui f.ri.* Ruadri h. Canandan r Tiri ɔaill domarb. o maelr. r. ul. Domarb Mc Rigbardan mc concorne r. eli, 7 mc Gilla brigdi h. Maelmuaid. r. f cell oc 2̣

1072 Kl. *en f. domhnac* 7 *ui f.ri.* Diarmuit m Mailnambo .r. breatan 7 indsi gall, 7 atha cliat, 7 leiti moga nuadad domarb la Concobur h. Maels. a cath odba, 7 ardiairemte do Gall 7 do laig uime. hua Flait. r. ul. 7. a mc Aird r. h. n Gabla do losc a tig tened 7 sochaige ol cena.

et inlixit pestilentem stragem Lageniensibus, et Danis, præterea.

Kl. Murcadus filius Diarmitii filii Maelnambi, Rex Lageniæ et Danorum, mortuus est in Dublinio. Concobarus filius Clerici O'Conor, Rex futurus Connaciæ, occisus per O'Fallomanos. Genu ferreus O'Maelnambo occisus a Midensibus. Murcadus canus O'Conor, Rex futurus Connaciæ, occisus a Conmacniis dolose.—Connus filius filii Conni, Rex Teffiæ, occisus a Brefniis, cum aliis multis. Murcertachus O'Conor Rex Falgiorum excæcatus a fratre suo.

Kal. Jan. die Sabbati, et Luna xxvi. Rodericus O'Canannan, Rex Tirconalliæ, occisus a Maelruanagio Rege Ulidiæ. Filius Rigbardani filii Concornii Rex Eliæ, et filius Gildæ Brigidiani O'Maelmuad, Rex Fercalliæ, occisi sunt.

Kal. Jan. die Dominico, et vi Luna. Diarmitius fil. Maelnambi, Rex Britonum, et Insularum Ebudensium, et Dublinii, et dimidii Australis Hiberniæ, occisus a Concobaro O'Maelsechlan in prælio Odhbhæ, et strages ingens facta Danorum et Lageniensium cum eis. (73) O'Flahertac Rex Ulidiæ, et filius ejus Asidius, Rex O'Gabhleorum, combusti in domo incensa, et plurimi alii similiter.

(73) Anno 1072, Diarmitius, Maelnambi filius, e Cathirii Regis Hiberniæ semine ortus, ab Ennio Censelach Rege Lageniæ 17, Donchadi Regis Momoniæ per Dervorgillam filiam *gener*, non Nepos, ut in Gratiano Lucio, Lageniorum, Danorum, et Australis Hiberniæ Rex, in Odhbha prælio occubuit, *vii Id. Febr. Die Martis*, ut in Poemate Chronologico *Cormani*, qui eodem tempore floruit. Rer. Hib. t. 1, Prolegom. ii, p. 27-44.

Diarmitio successit *Tordelbachus*, Briani, e Thadeo filio Nepos, ut supra, pag. 276, n. 80, 81, p. 277, n. 82, et in nota sequente.—Anno 1062, Regnum Momoniæ, Donchado Briani filio ereptum, Tordelbacho tradidit, quamvis ipse esset Donchadi ex Dervorgilla filia gener.—Ann. 1064, Donchado in Italiam pulso, Murchardum Donchadi filium, post Patris fugam tumultuantem, in Connaciam relegavit—Regnavit abinde Tordelbachus absolute, et sine renitentia, Rex Momoniæ totius, a mari Australi ad montem Brendanicum. "Dignissimum et optimum Principem, qui unquam in Hibernia regnavit," appellat eum Caradocus, Regem Hiberniæ Gemeticensis, et Walsingham.

A.C.

Kl. *en f. mairt 7 xuii fuirri.* Concobur h. Maelſ. r. Temr. domarbad do mc a derbrathar fei, .i. do Murcertac h. Maelſ. tre mebail. A chen do breith areim as a adnacol o cluain m nois co Cend-corad la Toirdelbac h. mbriain dia haine caso mor. Rucad in cend c. na fethuaid dia donaig aris, cóib failgib oir immaille fris tria firt 7 mirbuilib dia 7 Ciarain.

Kal. Jan. die Martis et xvii Luna—Concobarus O'Maelsechlan Rex Temoriæ occisus a filio fratris sui, i. e. Murcertacho O'Maelsechlan, dolose. Caput ejus ablatum per vim e sepulchro, apud Cluanmacnosiam, usque Cencoram, per Tordelbachum O'Brian, feria vi ante Pascha. Reportatum est, idem caput die Dominico postea, cum x annulis aureis simul, miraculo Dei et Ciarani. (74) 1073

Kl. *en f.c. ain 7 ix dec. f.re.* Dunan Ard esp Atha cliath in pace *q.* Duncad h. cell. airdri h. Maine oc̃ a fre suo p. dol.

Kal. Jan. die primi jejunii, (i. e. Mercurii) et xix Luna. Dunanus Archiepiscopus Dublinii in pace quievit. Dunchadus O'Celli, supremus Rex Hi Maniæ, occisus est a fratre suo, dolose. 1074

Kl. *f. dardain 7 x f.re* h. Canandan r. ceneoil Caill m. ꝯ Gofraig r. Gall dece. Sluaiged la Tairdelb. h. mbriain co hath firdiad, co forgla fer ner uime, do chuidad giall f. Oirgiall. 7 for ullt. s. ro impo cen giallo cen ete, iar marbad dreme dia muntir.

Kal. Jan. die inter duo jejunia (i. e. die Jovis) et x Luna. O'Canannan Rex Conalliorum mortuus est. Godfridus Rex Alienigenarum obiit. Exercitus ductus a Tordelbacho O'Brian usque vadum Firdiæ (Ardee,) cum copiis Hiberniæ secum, ad obtinendos obsides ab Argialliis et Ultoniensibus. Sed rediit sine obsidibus, sine præda, postquam cæsa esset pars exercitus sui. 1075

Kl. *en for aenditen 7 xxi f.ri.* Murcad ua flaind h. Maelſ. domarb. la h Amlaim in Maelan r. gall. i. cloictech Cenandsa a mebuil. 7 amarb. fen. fo c. oir te firt Col-cille, la maelſ in Ech.

Kal. Jan. die unius comestionis, (i.e. feria vi,) Luna xxi. Murcadus nepos Flanni O'Maelsechlan occisus ab Amlafo filio Maelani, Rege Danorum, in Campanile Kellense, dolose, et ipse occisus 1076

(74) *Tordelbachus* O'Brian, Thadei filius, Briani Boromei nepos, Donnchado Patruo suo, in exilium pulso, successit, Rex totius Momoniæ supremus, et Hiberniæ Rex cum renitentia, anno 1064, annis 22, ut supra ad ann. 1023.—Anno 1073, Concobaro O Maelsechlan, Regi Midiæ, Murchadus, suus e fratre Flanno nepos, manus ex improviso intulit, quo tempore *Tordelbacus* Concobari ejusdem odio flagravit, eo quod Educatoris sui, Diarmitii filii Maelnambi, necem procurasse diceretur. Jussit itaque ut Concobari caput e Cluanmacnosia Cencoram ad se duceretur, e quo, sub oculis ejus posito, sexta majoris hebdomadæ feria, mus in sinum ejus "exiliens, non modicum ei terrorem incussit, præsertim cum caput illud Cluanmacnosiam, proxima Paschatis "Dominica, addito etiam annulo aureo, relatum fuisse resciret." Cambr. evers. p 62. IV Mag. ad ann. 1073.

extemplo postea a Maelsechlanno filio Concobari, miraculo S. Columbæ-Cille.

1077 Kl. en. f. domhnach, 7 ii. f.ri. Cluain-m-nois do loscad cen mota tempull bernan Ciaran. Murcad m ɔcob h. Maels domarb do feraib Tefta p. dol. Ingen h. Focartaig ben Tairdelbac h. briain doec. 7 crad de aimre do fagbail ɔa cell di.

Kal. Jan. Die Dominico, et ii Luna. Cluan-mac-nois oppidum combustum, excepta Ecclesia Citharæ S. Ciarani. (75) Murcadus filius Concobari O'Muelsechlan occisus dolose a Teffiis. Filia O'Focartagi uxor Tordelbachi O'Brian, obiit, et divitiæ ingentes relictæ Ecclesiæ per eam.

1078 Kl. en. f. luan. 7 xiii f.re Letlobar o Laidgnen r. Argiall doeg 7 Concob h. briain r. cenel eog, 7 Domhnall m Tigernain h. Ruairc r. ɔmaene *omnes occis.t.* Cenfaelad mc dungal r. muscraidi tiri ordan Mumhan m. ?.

Kl. Jan. die Lunæ, et xiii Luna. Lethlobar O'Ladgnen Rex Argialliæ obiit, et Concobar O'Brian Rex Clientelæ Eogani, et Donaldus filius Tigernani O'Ruarc, Rex Conmacniæ, omnes occisi sunt. Cenfaeladius fil. Dungali Rex Muscradiæ Regionis, gubernator Momoniæ, mortuus est.

1079 Kl. *en. f. mairt* 7 *xxiiii f.re.* Cell. h. ruanada oll. Er. *q.* Aed h. flait.bertaig r. iartair ɔr domarb. la Ruadri h. ɔcob. Argain Cruaiche la Tairdelbac h. mbriain 7 orgain Lacha. Bendcair lairin r. c. na. Slu la Tairdelbac h. mbriain co h Ath-cliath 7 co firu Midi cotainic Maels. m. ɔch in a teach, la Comharba Patr. 7 la bacaill Issa.

Kal. Jan. die Martis, et xxiiii Luna. Ceallachus O'Ruanada, Poeta Hiberniæ, Aedhus O'Flaherty, Rex Occidentalis Connaciæ, occisi a Roderico O'Conor. Vastatio Cruachaniæ (76) per Tordelbachum O'Brian, et deprædatio Lacus Benchoriæ per Regem eundem. Exercitus ductus a Tordelbacho O'Brian Dublinium et Midiam, donec venit Maelsechlannus filius Concobari in ejus domum, cum successore Patricii et Baculo Jesu.

1080 Kl. *en f. c. ain* 7 *v dh. f.ri.* Fir Tefta 7 muintir Geradan 7 Cairpre h. Ciarda, do techt ar creach an uib Failge co riactatar co termund Cille oich cor

Kal. Jan. die primi jejunii (i.e. die Mercurii,) et v Luna. Teffienses, et gens Gerudani, et Carbreus O'Ciarda venerunt ad prædas agendas in Hi-Falgiam, donec

(75) Vide supra, pag. 291, n. 51, ubi de Cithara et campana S. Ciarani, et Descriptionem nostram vetusti Opertorii Ritualis Hibernici, in hac Bibliotheca Stowense servati, ut in Catalogo nostro MSS. Stowensium, Appendice ad tom. 1.

(76) *Cruachan.* Arx Regia Connaciæ, cujus vestigia adhuc manent, distat duobus circiter milliaribus a Belanagare, et tribus a Castello de Ballintober. Vox ipsa *Cruach-ain* denotat, i.e. *Collem-Annuli*, sive collem circularem.

A.C.

bhrised mainid forro, cormarbad and h. Ciardha, 7 mc mc Finbair, taissech muntir Geradan 7 soch. mor.

Kl. *en. f. aine* 7 *xui f.re.* Mc Amalgada h. Flaind taisech Callraidi domarb. do Maels. mc Conch. Ara na naemh dorgain do Gall.

Kl. *en. f. Satairn* 7 *xxuii f.re.* Don. m taidg h. Conch. r. damhna C.t domarbad do cathal m. aeda ua Conch a fill. Cathal h. Conch do ter. la Ruaidri m. Aeda in Ga bernaig .h. Conch. co Tocaci moir uime.

Kl. Aed h. Maels r. Ail. m. q. In Meranac .h. h Eochada r. ul. do batad a luimnech. Tadg h. taidg Comarba Cilli-da-lua *q.*

Kl. *en. f. luan* 7 *xx f.ri.* Cell-dalua 7 Tuaim Greine, 7 Magneo an or braige do loisc. do Conmaicnib. Conch .h. Cenfada ordan Mumhan m. q. Donchad mc Airt, mc Sencergail h. Ruairc r. Breifne Oirrther Condact. 7 Cairp. 7 Gailenga do teacht illaignib co tarraig Murchad (Murc.ta) hu briain r. Mumhan co s.aib Mumhan 7 Gaill 7 Laing. 7 Oss. co tarbsat cath Mona-Cruinneoige 7 comarb and Donchad h. ruairc r. airt. C.t, 7 Cendedig m briain, r. damhna Er, 7 Congal mc murchada h. Conch. failgi, 7 *alii iiii* mile tesca and. Rucad cend mc Cail. rig Breifne co luimnech. Teid. mor isin bl. Sin cormarb. cet. ime ser ner. Isand ro gab aitius tes 7 rorr ro cetri hairdib Er. Ise fat ro dera focain an tedma sin

pervenerunt, ad Terram immunem Ciliani, ubi prælium gestum est contra eos, et occisi sunt O'Ciarda et filius filii Finbarri, Dux Gentis Geradani, et plures alii.

Kal. Jan. 6 feria, et xvi Luna. Filius Ducis Calradiorum occisus a Maelsechlanno filio Concobari. Arania, Sanctorum Insula, vastata a Danis. 1081

Kal. Jan. die Sabbati, et xxvii Luna.— Donaldus filius Thadæi O'Conor, Rex futurus Connaciæ, occisus a Cathaldo filio Aedhi O'Conor, dolose. Cathaldus cum Roderico filio Aedhi O'Conor, cognominati bastæ lacunatæ, supervenerunt cum pluribus aliis secum. 1082

Kl. Aedhus O'Maelsechlan Rex Alichiæ mortuus est. Merenacus O'Eochada Rex Ulidiæ submersus apud Limericum. Thadeus nepos Thadei, Comhorbanus Cildaluensis, quievit. 1083

Kal. Jan. die Lunæ, et Luna xx, Cilldalua, et Tuam-Greine, et Monasterium Campi *Eo*, (Magionense) Monilium aureorum, combusta a Conmacniis. Concobar O'Cenfoda Gubernator Momoniæ mortuus est. Donchadus fil. Arthuri filii Senis Fergalli O'Ruarc, Rex Brefniæ, cum Orientalis Connaciæ copiis, et Carbreis, et Galengiis, venit Lageniam, donec se opposuerunt Murcadus O'Brian, Rex Momoniæ, et Dani, et Lagenienses, et Ossorienses, et gesserunt prælium *Mon-Cruinneog*, et occisi sunt ibi Donchadus O'Ruarc, Rex Orientalis Connaciæ, et Connothus filius Briani, Rex futurus Hiberniæ, et Congallus filius Murcadi O'Conor Falgiæ, et alii 4000 cæsi fuere ibi. Asportatum est caput filii Caillechi 1084

A.C.

.i. Deamhna tan-catar a hindsib tuaisc-tacaib an domhain .i. iii Cat 7. *x.c.* ar *xx.c.* cach catha, ain. ro indis Aengus occ mc Andaga do Gilla lugan, Ro tathaiged an Sit gach bl. aidche Samna, 7 conaire sin fein aen cat amaistin dib .i. cat robae ac milt Laing. Is amlaid do ces do in Gilla lugan iat, 7 gach lech da roiced a tesbac 7 ambruth as and ro gabad a nem, ar ro bai claidim tened abraigid gach fir dib, 7 airdithir neolla ine gach fer dib. Gide sin fochond an tedma sin.

Regis Brefniæ Limericum. Pestilentia magna anno isto, e qua mortui sunt centeni Hibernorum. Incepit a calore et insolita siccitate, per quatuor Regiones Hiberniæ. Causa pestilentiæ istius fuit, gens quædam quæ venit in Insulas mundi boreales, id est tres Cohortes, quorum quisque constabat e mille supra duo millia, uti retulit Aengusius Junior, filius Andagi, Gildæ Lugano. Ibi convenire solebant, omni anno, nocte Dei *Samnii*, et vidimus nos ipsi unum Cohortem, quem statuerunt uti Canis Molossius, ut vigilaret pro eis, i.e. Cohortem qui vastavit Lageniam. Ita apparuerunt filio Gildæ Lugani; et ubicumque irent, eorum febris et calor ibi; et ibi eorum lues, habebat enim unus quisque eorum gladium ignitum in gutture suo, et quocumque irent excitabant ibi vapores venenosos. Talis fuit causa pestilentiæ istius.

1085 Kl. *en. f.c. ain,* 7 aendh. f. ri 7 i sr sin in m. *lxxx.* u. b. o. gen Cr. Mc Domhn. h. ruairec r. h. mbriuin breifne *oc.* ⁊ *p. dol.* Trebláid mor galair f. Toirrdelb. h. mbriain cor benad a folt de.

Kal. Jan. die primi jejunii (i.e. die Mercurii) xi Luna, et fuit is millesimus lxxxv annus a nato Christo. Filius Donaldi O'Ruarc, Rex O'Briuniorum Brefnensium, occisus est per dolum. Tribulatio magna præ ægritudine corripuit Tordelbachum O'Brian, ita ut tondere cogeretur cæsariem.

1086 Kl. *en u. lu. xv.* S.dus annus bis. Mael Issu h. brolcain Sruit Senoir Er. 7 ard Sai na h. na. Gidhe ainedh con derna fen liubra, 7 eladna lan mora do amaindse 7 do indtleacht 7 fuaisir bass an gradsaib De. Tairr h. briain .r. ur moir Er. m. ⁊ reigni *.k.* i. isin dara bl. xx it a flaitus, a cor crichnaig a beta, 7 decaig iar naithrigi. Tadg a

Kal. Jan. feria v, Luna xv. Secundus annus Bissextilis. Maelissa O'Brolcan, doctus senior Hiberniæ, et supremus sapiens Hiberniæ, qui scripsit ipse et composuit Libros, et opera multa, repleta scientia et ingenio, obiit in gratia Dei. Tordelbachus O'Brian, Rex majoris partis Hiberniæ, mortuus est, i.e. Regni sui anno 22, ad finem vitæ, et post pœnitentiam.

m. decc i. u. m. re. Maidm na Crinnca ria n Gall 7 Laig f. Maels. m. Concob. ubi *cecidit* Mael-ciaran h. Cathasaig 7 Maelmuaid r. Fercall 7 alu. In sindach find .i. Cinaet .h. Catharnaig .r. Tetba, 7 a mac 7 .h. muiredaig taisi muinter Tlaman domarb a fill o Maels. m. Concobair, ic loch muighe luata. h. baigellan r. airgiall oc ? o gallaib.

Thadeus filius ejus obiit eodem mense. (77) Victoria Crincaensis parta per Danos et Lagenienses contra Maelsechlannum Concobari filium, ubi cecidere Maelciaranus O'Casey, et Maelmuadus Rex Fercaliæ, et alii. Vulpis albus, i.e. Conethus O' Catharnaig, Rex Teffiæ, et filius ejus, et O'Muredaig Dux Gentis Tlaman, occisi doloso a Maelsechlanno filio Concobari, apud Lacum *Muighe-Luata*. O'Baigellan Rex Argialliæ occisus a Conalliis.

Kl. *en vi. f. xxx. Lun.* Maels. m Concob. r. temrach domarbad tre thangnacht. Cath Conacla a Corand, it. Ruaidri na Saige buidhe m. Aeda inga b.naig .h. Concob. 7 Aed m. Airt Uall .h. Ruairc r. C.s co torchair and Aed h. Ruairc 7 Muiredac .h. heolais, 7 Sitric m. Consleibe h. Fergail 7 m Goffraig .h. Sirinden 7 aln. M. Ruaidri h. Concobair as leis tucad Cath ratha edair, it. Laignu 7 firu mumhan cor muig f. Laignib. Muirc.tach. h. briain *victor fuit.*

Kal. Jan. 6, f. Luna xxx.(78) Maelsechlannus fil. Concobari, Rex Temoriæ, occisus per dolum. Prælium Conaclæ in Corania, inter Rodericum O'Conor, cognominatum pennulorum flavium, filium Aedhi O'Conor Hastæ Lacunatæ, et Aedhum filium Arthuri Jactatoris O'Ruarc, Regem Conaciæ, et occisi sunt ibi Aedhus O'Ruarc, et Muredacus O'Eolas, et Sitricus filius Conslebii O'Fergal, et filius Godfredi O'Scrindin et alii. Filius Roderici O' Conor fuit is qui gessit prælium Munimenti *Edar*, inter Lagenienses et Momonienses, in quo victoria parta est de Lageniensibus. Murcertachus O'Brian victor fuit. 1087

Kl. *en f. Satairn 7 iiii f.ri.* Maidm indsi andecaid la ruaidri h. Concob. for

Kal. Jun. die Sabbati, et iv Luna. Victoria Insulæ Pontis (79) parta per Roderi- 1088

(77) Vide quæ De Tordelbacho O'Brian dicta sunt ad ann. 1023, supra p. 276, n. 30, ann. 1050, n. 58, ann. 1072, et 1074. Obiit Ken-coradiæ ad Senanum, (non Kencoradiæ ad *Brosnach* flumen, ut in Waræi Antiq. Hib. c. 4, p. 28,) anno ætatis 77, regni 22, pridie Idus Julii, feria iii, ut in Codice MS. Flaherteano. IV Magistri duos versiculos Hibernicos Poetæ coævi Hibernici adducunt, qui eum anno 1086 obiisse confirmant, anno regni 22, i.e. regno numerato a pulso in exilium Donnchado anno 1064. Successit ei filius Murcertachus annis 25, quibus *Donaldus Mac-Lochlin O'Nial*, et Murchertacus is, quisque se Regem totius Hiberniæ referebat, uti narrat Gildas Modudius, etsi prior borealem Hiberniam tantum teneret, posterior Australem.

(78) Numeri feriales corrigendi sunt, juxta Literas Dominicales, ut supra in Laterculo, pag. xxi.

(79) "Fluvium Senanum ad Atchell et Kildaluam, xv dierum spatio, pontibus jungi curavit Tordelbachus "O'Brian." Cambr. Evers. p. 82.—Pontes in Hibernia memorat, Sæculo vii, Adamnanus.

A.C.

muirc.tach h. briain du nar credar mumhan, gnar leiged a coblac seca sin, 7 dorad beous ar f. coblac an fer c. na tanic timcell tiar for in fairri. la ua Ech 7 la Conds.aib 7 in tres fecht a torchratar and tri maic do Gsaib .i. Mc catail h. mugroin tais claindi Cath. 7 Cusina in muirc.taig tais cl. Tomaltaig 7 mc Gilla cr. mc ecthign tais Corcoacland.

[Huc usq. Tig.nac sc.bsit. o. an. o q.]

cum O'Conor contra Murcertachum O' Brian, in qua strages facta est Momoniensium, ita ut impediret classem Momoniæ quominus ultra transire potuissent, et prætcrea stragem fecit postea classis ejusdem viri, cum venisset circumnavigans maritima, ad vastandam Connaciam, et tertia vice, qua occisi sunt Magnates Connaciæ, i.e. filius Cathaldi O'Mugron, Dux Clientelæ Cathaldi, et Cusinna filius Murcertagi, Dux Clientelæ Tomaltagi, et filius Gildæ-Christi filii Ectigerni, Dux Corcoaclandiæ.

"HUC USQUE SCRIPSIT TIGERNACH, HOC ANNO QUIEVIT."

ANNALIUM TIGERNACHI FINIS.

NOTANDA DE PAGINA 152, LINEA 10.

" Brendanus Birrensis *quievit.*"

RELIQUIMUS hæc verba prosaica, prout extant in MS. Bodleiano, in ipso medio vetusti Carminis, de obitu Carbræi Curvi, Regis Momoniæ, ut Lectori innotescat quam difficile sit, ex aliquibus Codicibus sensum eruere, et veram Lectionem distinguere a corrupta. Verba prædicta ultima sunt folii 8, col. 2, Codicis istius, et prima verba sequentis Columnæ, fol. 8, b. 1, sunt " Mairg nach creidhind—dolendum est eum non credere in Christum," &c.

Non sic in MS. Dubliniense, in quo, licet in pluribus corrupto, iidem versus, absque ulla mentione Brendani, servantur, quatuor primis carminis versibus servatis, aliis omissis.

De compendiis et Abbreviationibus verborum, in Codice Bodleiano, non queror, sed de involuto, implicato, et confuso ipsarum linearum ordine, quo linea quæ, juxta communem methodum, secunda est, scribitur ante primam, ut in sequente narratione, ubi de sexta mundi ætate, Tigernachi verba sic scripta leguntur, [Fol. 2, b. 2.]———etas decrepita,

Lin. 1. Issa tocius secli morte, ɔsumpta—mbl. acht
2. Madh o loscadh tempuill .i. tempuill Solma, co gen Cr. iar setaib
3. Isar .u. cetaib—iar colaind cetna bl. tosaigh oigtach
4. Cind da bl. l. o chruthadh in domhuind .IX.C. teora mile co gen Cr.
5. Choir iss sin bl. in ro genair Cr. bl. tan h. donaededbu
6. In ro genair Cr. mc Ðebu. IIII.D.CCCC.LII.—*ebreciam u. ita.*
7. *Kl. vii. feria ab adam. u.* C.XC. *juxta* LXX. *i.terp.tes* .. *s. s.*
8. *te.* III.DCCCC.LII.—

Hæc explicavimus supra, pag. 32.

Brendanum quod attinet, Vitam ejus, inter rarissimas typis editas numerandam, et in selecta Bibliotheca Viri clarissimi THOMÆ GRENVILLE servatam, laudavimus supra pag. 153, n. 72.—Duo fuere Brendani, alius Birrensis, *Luagnei* filius, quem anno 564 quidam, alii anno 571 obiisse narrant, et ab Adamnano non semel memoratur, in Vita Columbæ; alius *Cluanfertensis*, *Finlogæ* filius, natus anno æræ com. 484, qui Lhancarvanensi Monasterio, post Cadocum, præfuit, et Cluanfertæ obiit anno 577, vel 583. Utrumque annum Annales Ultonienses indicant, et in utroque dies *xvii Kal. Junii* in

Dominicam incidit, quod anno quo obiit contigisse, vita ejus prædicta declarat.—De *Birrensi* Tigernachus inquit ad ann. 565, supra, pag. 150—" Quies Brendani Birrensis, ut alii dicunt." De Cluanfertense scribit ad ann. 577, pag. 158 " Quies Brendani Cluanfertensis."—Itaque verba " *Brendanus Birrensis quievit,*" quæ irrepserunt in Tigernachi textum anni 573, ad locum istum non pertinent, sed translata sunt a loco proprio, oscitantia Amanuensis.

Brendanus Cluanfertensis is est de cujus navigationibus tot mirabilia narrantur. Islandiam navigasse asserit Giraldus in Topogr. Hib. Dist. 2, c. 6, et c. 13, 17.—Ante Giraldum *Dicuil,* sive *Deicola,* scriptor Hibernensis Opusculi *De mensura orbis,* MS. Cotton. Vespas. E. vi, 18, b, inquit—" Trigesimus nunc annus est, a quo nunciave-" runt mihi Clerici, qui a Kal. Febr. ad Kal. Aug. in illa Insula (Islandia) manserunt, " quod non solum in æstivo solstitio, sed in diebus circa illud, in vespertina hora, occidens " Sol abscondit se, quasi trans parvulum tumulum, ita ut nihil tenebrarum in minimo spatio " ipso fiat," &c. Vide Commentarium in Dicuili opus, cui titulus—" *Recherches* Geogra-" phiques, et *Critiques, sur le livre*—De mensura Orbis terræ—*compose en Irlande,* " *au commencement du ix. Siecle,* par Dicuil, &c. a Paris, 8 par A. Latrone, 1814."

Desinente sæculo viii, et inchoante, ac progrediente ix, plures extitere *Dicuili,* Eremitæ, et Abbates, memorati a IV Mag. in Annalibus ad annos 700, 709, 747, 871, 889. Hic Patriam suam *Hiberniam* fuisse indicat, dicens non modo se Auctorem esse *Epistolæ de quæstionibus decem Artis Grammaticæ,* sed de patria scribens c. vii, § 2,— " Circum *nostram* Insulam *Hiberniam,* sunt Insulæ, sed aliæ parvæ atque aliæ minimæ. " Juxta Insulam Britanniam, multæ aliæ magnæ, aliæ parvæ, aliæque mediæ, &c. In " aliquibus ipsarum habitavi, alias intravi, alias tantum vidi, alias legi."—(Thulen hic describit, et deinde ait.—)

" Sunt aliæ insulæ multæ in Septentrionali Britanniæ Oceano, quæ et septentrionalibus " Britanniæ Insulis, duorum dierum ac noctium recta navigatione, ac plenis velis, assiduo " feliciter vento, adiri queunt. Aliquis probus Religiosus mihi retulit, quod in duobus " æstivis diebus, et una intercedente nocte, navigans in duorum navicula transtrorum, in " unam illarum introivit. Illæ Insulæ sunt aliæ parvulæ, fere cunctæ simul angustis " distantes fretis, in quibus, in centum ferme annis, Eremitæ ex *nostra Scottia* navigantes " habitaverunt," &c.—Denique eandem Patriam suam esse ait ac *Sedulii* Poetæ, c. 5, § 2. " Virgilium in talibus causis *noster* simulavit Sedulius."

De Libris Hibernicis in Islandia inventis, et Ecclesiis ibi S. Columbæ aliisque Sanctis Hibernensibus consecratis, vide Van Troil, Letters on Iceland. Fuere et alii *Dicuili* præter supradictos, ut S. Fursei socius anno 635–640, *Dicuil,* sive Dichullus filius Nessani, Abbas de Inisfathlen, cujus memoria colitur die 15 Martii. *Dicuil* fil. Maeldubii, Abbas de Arad-Muilt, in Lacu Erne, qui colitur die 28 Febr. *Deicola* qui in Galliam transivit ex Hibernia, cum S. Columbano, xxx saltem annis ante peregrinationem

Fursei—*Dicuil* Abbas de Cluan-Braoin 1 Maii—*Dicuil* de Achad nacro 12 Junii—S. *Dicuil* confessor 1 Novemb.—*Dicuil* qui et Modichuo 17 Nov.—*Dicuil* alius 20 Nov. *Dicuil* Eremita Inisoniæ in Ultonia 18 Decemb.—*Dicuil* fil. Nemani 25 Decemb. Quis ex istis fuerit Scriptor Libri de mensura orbis ignoro, solum scio floruisse post 1[m] adventum Danorum in Hiberniam. *Dicuil* abbas de Cluainmor in Lagenia floruit Sæculo vi. AA. SS. p. 217, n. 24.—Beda ait S. Forseum, qui Monaster. Cnobersburg in Suffolcia condidit, anno 633, reliquisse Monaster. istud fratri Foillano, et Presbyteris Gobbano et *Dicullo*, l. 3, c. 19.—De Furseo, vide p. 197, n. 47.—De *Sedulio*, vide supra, p. 115, n. 71. De Sedulio Juniore, vide Annal. IV Mag. ann. 828.

Ad Brendanum revertamur—Cluanfertam Monasterium condidit anno 558, postea *Enachdune*, ubi grandvus obiit.—Vita ejus per anonymum extat MS. in Cottoniano, Tiberius D. iii.

PRINTED BY J. SEELEY, BUCKINGHAM.

APPENDIX CHRONOLOGICUS.

Calendarium quo numeri feriales dierum quibus Kal. Jan. quovis anno inciderunt ad pristinam integritatem restituuntur.

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.
430	xix	E	xiii	4	466	xxvii	B	xi	7
431	xx	D	xiv	5	467	xxviii	A	xii	1
432	xxi	CB	xv	6	468	i	GF	xiii	2
433	xxii	A	xvi	1	469	ii	E	xiv	4
434	xxiii	G	xvii	2	470	iii	D	xv	5
435	xxiv	F	xviii	3	471	iv	C	xvi	6
436	xxv	ED	xix	4	472	v	BA	xvii	7
437	xxvi	C	i	6	473	vi	G	xviii	2
438	xxvii	B	ii	7	474	vii	F	xix	3
439	xxviii	A	iii	1	475	viii	E	i	4
440	i	GF	iv	2	476	ix	DC	ii	5
441	ii	E	v	4	477	x	B	iii	7
442	iii	D	vi	5	478	xi	A	iv	1
443	iv	C	vii	6	479	xii	G	v	2
444	v	BA	viii	7	480	xiii	FE	vi	3
445	vi	G	ix	2	481	xiv	D	vii	5
446	vii	F	x	3	482	xv	C	viii	6
447	viii	E	xi	4	483	xvi	B	ix	7
448	ix	DC	xii	5	484	xvii	AG	x	1
449	x	B	xiii	7	485	xviii	F	xi	3
450	xi	A	xiv	1	486	xix	E	xii	4
451	xii	G	xv	2	487	xx	D	xiii	5
452	xiii	FE	xvi	3	488	xxi	CB	xiv	6
453	xiv	D	xvii	5	489	xxii	A	xv	1
454	xv	C	xviii	6	490	xxiii	G	xvi	2
455	xvi	B	xix	7	491	xxiv	F	xvii	3
456	xvii	AG	i	1	492	xxv	ED	xviii	4
457	xviii	F	ii	3	493	xxvi	C	xix	6
458	xix	E	iii	4	494	xxvii	B	i	7
459	xx	D	iv	5	495	xxviii	A	ii	1
460	xxi	CB	v	6	496	i	GF	iii	2
461	xxii	A	vi	1	497	ii	E	iv	4
462	xxiii	G	vii	2	498	iii	D	v	5
463	xxiv	F	viii	3	499	iv	C	vi	6
464	xxv	ED	ix	4	500	v	BA	vii	7
465	xxvi	C	x	6	501	vi	G	viii	2

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.
502	vii	F	ix	3	553	ii	E	iii	4
503	viii	E	x	4	554	iii	D	iv	5
504	ix	DC	xi	5	555	iv	C	v	6
505	x	B	xii	7	556	v	BA	vi	7
506	xi	A	xiii	1	557	vi	G	vii	2
507	xii	G	xiv	2	558	vii	F	viii	3
508	xiii	FE	xv	3	559	viii	E	ix	4
509	xiv	D	xvi	5	560	ix	DC	x	5
510	xv	C	xvii	6	561	x	B	xi	7
511	xvi	B	xviii	7	562	xi	A	xii	1
512	xvii	AG	xix	1	563	xii	G	xiii	2
513	xviii	F	i	3	564	xiii	FE	xiv	3
514	xix	E	ii	4	565	xiv	D	xv	5
515	xx	D	iii	5	566	xv	C	xvi	6
516	xxi	CB	iv	6	567	xvi	B	xvii	7
517	xxii	A	v	1	568	xvii	AG	xviii	1
518	xxiii	G	vi	2	569	xviii	F	xix	3
519	xxiv	F	vii	3	570	xix	E	i	4
520	xxv	ED	viii	4	571	xx	D	ii	5
521	xxvi	C	ix	6	572	xxi	CB	iii	6
522	xxvii	B	x	7	573	xxii	A	iv	1
523	xxviii	A	xi	1	574	xxiii	G	v	2
524	i	GF	xii	2	575	xxiv	F	vi	3
525	ii	E	xiii	4	576	xxv	ED	vii	4
526	iii	D	xiv	5	577	xxvi	C	viii	6
527	iv	C	xv	6	578	xxvii	B	ix	7
528	v	BA	xvi	7	579	xxviii	A	x	1
529	vi	G	xvii	2	580	i	GF	xi	2
530	vii	F	xviii	3	581	ii	E	xii	4
531	viii	E	xix	4	582	iii	D	xiii	5
532	ix	DC	i	5	583	iv	C	xiv	6
533	x	B	ii	7	584	v	BA	xv	7
534	xi	A	iii	1	585	vi	G	xvi	2
535	xii	G	iv	2	586	vii	F	xvii	3
536	xiii	FE	v	3	587	viii	E	xviii	4
537	xiv	D	vi	5	588	ix	DC	xix	5
538	xv	C	vii	6	589	x	B	i	7
539	xvi	B	viii	7	590	xi	A	ii	1
540	xvii	AG	ix	1	591	xii	G	iii	2
541	xviii	F	x	3	592	xiii	FE	iv	3
542	xix	E	xi	4	593	xiv	D	v	5
543	xx	D	xii	5	594	xv	C	vi	6
544	xxi	CB	xiii	6	595	xvi	B	vii	7
545	xxii	A	xiv	1	596	xvii	AG	viii	1
546	xxiii	G	xv	2	597	xviii	F	ix	3
547	xxiv	F	xvi	3	598	xix	E	x	4
548	xxv	ED	xvii	4	599	xx	D	xi	5
549	xxvi	C	xviii	6	600	xxi	CB	xii	6
550	xxvii	B	xix	7	601	xxii	A	xiii	1
551	xxviii	A	i	1	602	xxiii	G	xiv	2
552	i	GF	ii	2	603	xxiv	F	xv	3

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Lit. D.
604	xxv	ED	xvi	4	655	xx	D	x	5
605	xxvi	C	xvii	6	656	xxi	CB	xi	6
606	xxvii	B	xviii	7	657	xxii	A	xii	1
607	xxviii	A	xix	1	658	xxiii	G	xiii	2
608	i	GF	i	2	659	xxiv	F	xiv	3
609	ii	E	ii	4	660	xxv	ED	xv	4
610	iii	D	iii	5	661	xxvi	C	xvi	6
611	iv	C	iv	6	662	xxvii	B	xvii	7
612	v	BA	v	7	663	xxviii	A	xviii	1
613	vi	G	vi	2	664	i	GF	xix	2
614	vii	F	vii	3	665	ii	E	i	4
615	viii	E	viii	4	666	iii	D	ii	5
616	ix	DC	ix	5	667	iv	C	iii	6
617	x	B	x	7	668	v	BA	iv	7
618	xi	A	xi	1	669	vi	G	v	2
619	xii	G	xii	2	670	vii	F	vi	3
620	xiii	FE	xiii	3	671	viii	E	vii	4
621	xiv	D	xiv	5	672	ix	DC	viii	5
622	xv	C	xv	6	673	x	B	ix	7
623	xvi	B	xvi	7	674	xi	A	x	1
624	xvii	AG	xvii	1	675	xii	G	xi	2
625	xviii	F	xviii	3	676	xiii	FE	xii	3
626	xix	E	xix	4	677	xiv	D	xiii	5
627	xx	D	i	5	678	xv	C	xiv	6
628	xxi	CB	ii	6	679	xvi	B	xv	7
629	xxii	A	iii	1	680	xvii	AG	xvi	1
630	xxiii	G	iv	2	681	xviii	F	xvii	3
631	xxiv	F	v	3	682	xix	E	xviii	4
632	xxv	ED	vi	4	683	xx	D	xix	5
633	xxvi	C	vii	6	684	xxi	CB	i	6
634	xxvii	B	viii	7	685	xxii	A	ii	1
635	xxviii	A	ix	1	686	xxiii	G	iii	2
636	i	GF	x	2	687	xxiv	F	iv	3
637	ii	E	xi	4	688	xxv	ED	v	4
638	iii	D	xii	5	689	xxvi	C	vi	6
639	iv	C	xiii	6	690	xxvii	B	vii	7
640	v	BA	xiv	7	691	xxviii	A	viii	1
641	vi	G	xv	2	692	i	GF	ix	2
642	vii	F	xvi	3	693	ii	E	x	4
643	viii	E	xvii	4	694	iii	D	xi	5
644	ix	DC	xviii	5	695	iv	C	xii	6
645	x	B	xix	7	696	v	BA	xiii	7
646	xi	A	i	1	697	vi	G	xiv	2
647	xii	G	ii	2	698	vii	F	xv	3
648	xiii	FE	iii	3	699	viii	E	xvi	4
649	xiv	D	iv	5	700	ix	DC	xvii	5
650	xv	C	v	6	701	x	B	xviii	7
651	xvi	B	vi	7	702	xi	A	xix	1
652	xvii	AG	vii	1	703	xii	G	i	2
653	xviii	F	viii	3	704	xiii	FE	ii	3
654	xix	E	ix	4	705	xiv	D	iii	5

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Lit. D.
706	xv	C	iv	6	757	x	B	xvii	7
707	xvi	B	v	7	758	xi	A	xviii	1
708	xvii	AG	vi	1	759	xii	G	xix	2
709	xviii	F	vii	3	760	xiii	FE	i	3
710	xix	E	viii	4	761	xiv	D	ii	5
711	xx	D	ix	5	762	xv	C	iii	6
712	xxi	CB	x	6	763	xvi	B	iv	7
713	xxii	A	xi	1	764	xvii	AG	v	1
714	xxiii	G	xii	2	765	xviii	F	vi	3
715	xxiv	F	xiii	3	766	xix	E	vii	4
716	xxv	ED	xiv	4	767	xx	D	viii	5
717	xxvi	C	xv	6	768	xxi	CB	ix	6
718	xxvii	B	xvi	7	769	xxii	A	x	1
719	xxviii	A	xvii	1	770	xxiii	G	xi	2
720	i	GF	xviii	2	771	xxiv	F	xii	3
721	ii	E	xix	4	772	xxv	ED	xiii	4
722	iii	D	i	5	773	xxvi	C	xiv	6
723	iv	C	ii	6	774	xxvii	B	xv	7
724	v	BA	iii	7	775	xxviii	A	xvi	1
725	vi	G	iv	2	776	i	GF	xvii	2
726	vii	F	v	3	777	ii	E	xviii	4
727	viii	E	vi	4	778	iii	D	xix	5
728	ix	DC	vii	5	779	iv	C	i	6
729	x	B	viii	7	780	v	BA	ii	7
730	xi	A	ix	1	781	vi	G	iii	2
731	xii	G	x	2	782	vii	F	iv	3
732	xiii	FE	xi	3	783	viii	E	v	4
733	xiv	D	xii	5	784	ix	DC	vi	5
734	xv	C	xiii	6	785	x	B	vii	7
735	xvi	B	xiv	7	786	xi	A	viii	1
736	xvii	AG	xv	1	787	xii	G	ix	2
737	xviii	F	xvi	3	788	xiii	FE	x	3
738	xix	E	xvii	4	789	xiv	D	xi	5
739	xx	D	xviii	5	790	xv	C	xii	6
740	xxi	CB	xix	6	791	xvi	B	xiii	7
741	xxii	A	i	1	792	xvii	AG	xiv	1
742	xxiii	G	ii	2	793	xviii	F	xv	3
743	xxiv	F	iii	3	794	xix	E	xvi	4
744	xxv	ED	iv	4	795	xx	D	xvii	5
745	xxvi	C	v	6	796	xxi	CB	xviii	6
746	xxvii	B	vi	7	797	xxii	A	xix	1
747	xxviii	A	vii	1	798	xxiii	G	i	2
748	i	GF	viii	2	799	xxiv	F	ii	3
749	ii	E	ix	4	800	xxv	ED	iii	4
750	iii	D	x	5	801	xxvi	C	iv	6
751	iv	C	xi	6	802	xxvii	B	v	7
752	v	BA	xii	7	803	xxviii	A	vi	1
753	vi	G	xiii	2	804	i	GF	vii	2
754	vii	F	xiv	3	805	ii	E	viii	4
755	viii	E	xv	4	806	iii	D	ix	5
756	ix	DC	xvi	5	807	iv	C	x	6

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.
808	v	BA	xi	7	859	xxviii	A	v	6
809	vi	G	xii	2	860	i	GF	vi	7
810	vii	F	xiii	1	861	ii	E	vii	2
811	viii	E	xiv	2	862	iii	D	viii	3
812	ix	DC	xv	3	863	iv	C	ix	4
813	x	B	xvi	5	864	v	BA	x	5
814	xi	A	xvii	6	865	vi	G	xi	7
815	xii	G	xviii	7	866	vii	F	xii	1
816	xiii	FE	xix	1	867	viii	E	xiii	2
817	xiv	D	i	3	868	ix	DC	xiv	3
818	xv	C	ii	4	869	x	B	xv	5
819	xvi	B	iii	5	870	xi	A	xvi	6
820	xvii	AG	iv	6	871	xii	G	xvii	7
821	xviii	F	v	1	872	xiii	FE	xviii	1
822	xix	E	vi	2	873	xiv	D	xix	3
823	xx	D	vii	3	874	xv	C	i	4
824	xxi	CB	viii	4	875	xvi	B	ii	5
825	xxii	A	ix	6	876	xvii	AG	iii	6
826	xxiii	G	x	7	877	xviii	F	iv	1
827	xxiv	F	xi	1	878	xix	E	v	2
828	xxv	ED	xii	2	879	xx	D	vi	3
829	xxvi	C	xiii	4	880	xxi	CB	vii	4
830	xxvii	B	xiv	5	881	xxii	A	viii	6
831	xxviii	A	xv	6	882	xxiii	G	ix	7
832	i	GF	xvi	7	883	xxiv	F	x	1
833	ii	E	xvii	2	884	xxv	ED	xi	2
834	iii	D	xviii	3	885	xxvi	C	xii	4
835	iv	C	xix	4	886	xxvii	B	xiii	5
836	v	BA	i	5	887	xxviii	A	xiv	6
837	vi	G	ii	7	888	i	GF	xv	7
838	vii	F	iii	1	889	ii	E	xvi	2
839	viii	E	iv	2	890	iii	D	xvii	3
840	ix	DC	v	3	891	iv	C	xviii	4
841	x	B	vi	5	892	v	BA	xix	5
842	xi	A	vii	6	893	vi	G	i	7
843	xii	G	viii	7	894	vii	F	ii	1
844	xiii	FE	ix	1	895	viii	E	iii	2
845	xiv	D	x	3	896	ix	DC	iv	3
846	xv	C	xi	4	897	x	B	v	5
847	xvi	B	xii	5	898	xi	A	vi	6
848	xvii	AG	xiii	6	899	xii	G	vii	7
849	xviii	F	xiv	1	900	xiii	FE	viii	1
850	xix	E	xv	2	901	xiv	D	ix	3
851	xx	D	xvi	3	902	xv	C	x	4
852	xxi	CB	xvii	4	903	xvi	B	xi	5
853	xxii	A	xviii	6	904	xvii	AG	xii	6
854	xxiii	G	xix	7	905	xviii	F	xiii	1
855	xxiv	F	i	1	906	xix	E	xiv	2
856	xxv	ED	ii	2	907	xx	D	xv	3
857	xxvi	C	iii	4	908	xxi	CB	xvi	4
858	xxvii	B	iv	5	909	xxii	A	xvii	6

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.
910	xxiii	G	xviii	7	961	xviii	F	xii	1
911	xxiv	F	xix	1	962	xix	E	xiii	2
912	xxv	ED	i	2	963	xx	D	xiv	3
913	xxvi	C	ii	4	964	xxi	CB	xv	4
914	xxvii	B	iii	5	965	xxii	A	xvi	6
915	xxviii	A	iv	6	966	xxiii	G	xvii	7
916	i	GF	v	7	967	xxiv	F	xviii	1
917	ii	E	vi	2	968	xxv	ED	xix	2
918	iii	D	vii	3	969	xxvi	C	i	4
919	iv	C	viii	4	970	xxvii	B	ii	5
920	v	BA	ix	5	971	xxviii	A	iii	6
921	vi	G	x	7	972	i	GF	iv	7
922	vii	F	xi	1	973	ii	E	v	2
923	viii	E	xii	2	974	iii	D	vi	3
924	ix	DC	xiii	3	975	iv	C	vii	4
925	x	B	xiv	5	976	v	BA	viii	5
926	xi	A	xv	6	977	vi	G	ix	7
927	xii	G	xvi	7	978	vii	F	x	1
928	xiii	FE	xvii	1	979	viii	E	xi	2
929	xiv	D	xviii	3	980	ix	DC	xii	3
930	xv	C	xix	4	981	x	B	xiii	5
931	xvi	B	i	5	982	xi	A	xiv	6
932	xvii	AG	ii	6	983	xii	G	xv	7
933	xviii	F	iii	1	984	xiii	FE	xvi	1
934	xix	E	iv	2	985	xiv	D	xvii	3
935	xx	D	v	3	986	xv	C	xviii	4
936	xxi	CB	vi	4	987	xvi	B	xix	5
937	xxii	A	vii	6	988	xvii	AG	i	6
938	xxiii	G	viii	7	989	xviii	F	ii	1
939	xxiv	F	ix	1	990	xix	E	iii	2
940	xxv	ED	x	2	991	xx	D	iv	3
941	xxvi	C	xi	4	992	xxi	CB	v	4
942	xxvii	B	xii	5	993	xxii	A	vi	6
943	xxviii	A	xiii	6	994	xxiii	G	vii	7
944	i	GF	xiv	7	995	xxiv	F	viii	1
945	ii	E	xv	2	996	xxv	ED	ix	2
946	iii	D	xvi	3	997	xxvi	C	x	4
947	iv	C	xvii	4	998	xxvii	B	xi	5
948	v	BA	xviii	5	999	xxviii	A	xii	6
949	vi	G	xix	7	1000	i	GF	xiii	7
950	vii	F	i	1	1001	ii	E	xiv	2
951	viii	E	ii	2	1002	iii	D	xv	3
952	ix	DC	iii	3	1003	iv	C	xvi	4
953	x	B	iv	5	1004	v	BA	xvii	5
954	xi	A	v	6	1005	vi	G	xviii	7
955	xii	G	vi	7	1006	vii	F	xix	1
956	xiii	FE	vii	1	1007	viii	E	i	2
957	xiv	D	viii	3	1008	ix	DC	ii	3
958	xv	C	ix	4	1009	x	B	iii	5
959	xvi	B	x	5	1010	xi	A	iv	6
960	xvii	AG	xi	6	1011	xii	G	v	7

A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.	A. D.	Cycl. S.	Lit. D.	Cycl. L.	Kal. J.
1012	xiii	FE	vi	1	1051	xxiv	F	vii	1
1013	xiv	D	vii	3	1052	xxv	ED	viii	2
1014	xv	C	viii	4	1053	xxvi	C	ix	4
1015	xvi	B	ix	5	1054	xxvii	B	x	5
1016	xvii	AG	x	6	1055	xxviii	A	xi	6
1017	xviii	F	xi	1	1056	i	GF	xii	7
1018	xix	E	xii	2	1057	ii	E	xiii	2
1019	xx	D	xiii	3	1058	iii	D	xiv	3
1020	xxi	CB	xiv	4	1059	iv	C	xv	4
1021	xxii	A	xv	6	1060	v	BA	xvi	5
1022	xxiii	G	xvi	7	1061	vi	G	xvii	7
1023	xxiv	F	xvii	1	1062	vii	F	xviii	1
1024	xxv	ED	xviii	2	1063	viii	E	xix	2
1025	xxvi	C	xix	4	1064	ix	DC	i	3
1026	xxvii	B	i	5	1065	x	B	ii	5
1027	xxviii	A	ii	6	1066	xi	A	iii	6
1028	i	GF	iii	7	1067	xii	G	iv	7
1029	ii	E	iv	2	1068	xiii	FE	v	1
1030	iii	D	v	3	1069	xiv	D	vi	3
1031	iv	C	vi	4	1070	xv	C	vii	4
1032	v	BA	vii	5	1071	xvi	B	viii	5
1033	vi	G	viii	7	1072	xvii	AG	ix	6
1034	vii	F	ix	1	1073	xviii	F	x	1
1035	viii	E	x	2	1074	xix	E	xi	2
1036	ix	DC	xi	3	1075	xx	D	xii	3
1037	x	B	xii	5	1076	xxi	CB	xiii	4
1038	xi	A	xiii	6	1077	xxii	A	xiv	6
1039	xii	G	xiv	7	1078	xxiii	G	xv	7
1040	xiii	FE	xv	1	1079	xxiv	F	xvi	1
1041	xiv	D	xvi	3	1080	xxv	ED	xvii	2
1042	xv	C	xvii	4	1081	xxvi	C	xviii	4
1043	xvi	B	xviii	5	1082	xxvii	B	xix	5
1044	xvii	AG	xix	6	1083	xxviii	A	i	6
1045	xviii	F	i	1	1084	i	GF	ii	7
1046	xix	E	ii	2	1085	ii	E	iii	2
1047	xx	D	iii	3	1086	iii	D	iv	3
1048	xxi	CB	iv	4	1087	iv	C	v	4
1049	xxii	A	v	6	1088	v	BA	vi	5
1050	xxiii	G	vi	7					

ERRATA CORRIGENDA.

Pag.	*lin.*	*pro*	*lege*
vii	penult	hoc	hos
22	5	inserunt	inierunt
45	10	xxix	xxx
64	14	*post* notatus insere (19)	
69	25	ab	ad
80	1	Non-obses	Novi-obses
....	19	sequidem	siquidem
81	16	quo	quæ
....	26	87	88
89	6	præteo	præsto
100	24	putet	patet
104	11	*dele* (34)	
....	not. l. 1	cis	vi
116	1	Olildo Reges	Olildi Regis
118	12	Anstistes	Antistes
....	13	Æsæ	Æræ
....	20	100	110
....	not. l.	Petavios	Petavio
130	not. lin. 10	Alius	Is
139	not. lin. 8	Tertius	quintus Rex C.
141	8	sextus	septimus Rex C.
153	13	*dele* 578 in margine	
163	Titulo	sæculum vii	sæculum vi
173	not. 1	Poetus	Poetas
185	penult.	tertii Abbatis	quarti Abbatis De Hiiensium successionibus, vide pag. 201, n. 60
199	not. 51, lin. 8	quarti Abbatis	quinti
201	not. 60, lin. 1	quintus Abbas	sextus.—Segienus fuit quintus Hiiensis, Subneus sextus.
203	not.	Cenfaelad x	Cenfaelad xi Rex C.
210	1	Comita	Cometa
212	9	ab	ob
217	18	*dele* per	
218	23	scripta	scripti
236	penult.	annæ	anno
237	2	sigi	Longsigi
239	26	*lege* "et strages ingens facta est utrinque."	
274	13	et Setrico	a Sitrico
278	6	O'Flahertaco	a Flahertaco
....	17	Midia	Midiæ
287	3	sivi	sive
289	1	llica	Callica
....	13	Indicis	Judicis
....	34	Allanis	ab Allanis
290	12	Muritimam	Maritimam
297	21	effat	esset
303	32	Cloch	[Loch
308	1	inlixit	inflixit

Enumeratio paginarum Appendicis ad Tigernachi Annalium finem omittenda est.

ANNALES INISFALENSES,

Ex Autographo Bodleiano,

ANNI MCCXV,

NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITI,

ET

NOTIS ILLUSTRATI.

"Quæ a recentiori auctore de rebus adeo antiquis, sine alicujus vetustioris auctoritate proferuntur,
"contemni debent—Quæ autem nulla plurimorum Sæculorum præscriptione læduntur, nequeunt
"vel obrui vel labefactari."

PRÆMONITIO

DE ANNALIBUS INISFALENSIBUS AD LECTOREM.

LECTOREM monitum velim, Codicem Bodleianum horum Annalium, scriptum anno 1215, valde dissentire in rationibus temporum a chronologia Tigernachi, quæ cum Solis et Lunæ motibus apprime concordat, ac proinde me horum Annalium annos intactum reliquisse, non quod sentiam rectas esse Auctoris rationes, sed quod mei officii fuerit, ejus opus prout extat, quam fideliter exhibere.

Notandum est præterea, verba quæ in Parenthesi inscripta leguntur Latine, versionem esse vel partis, vel totius sententiæ immediate præcedentis, quæ partim Latine partim Hibernice, vel penitus Hibernice scripta est ab ipso auctore.—Puncta consecutiva indicant lituram in textu.

De perturbata Annalium Inisfalensium chronologia non est cur pluribus immorandum sit. Sufficiat animadvertere omnium Annalium Hibernensium chronologicas rationes, ad unius Tigernachi potiores rationes esse revocandas.

PRÆNOTANDA DE ANNALIBUS INISFALENSIBUS,

PRÆSERTIM DE CODICE BODLEIANO,

Rawlinson, No. 503.

I. Prima octo hujus Codicis folia, partim deperdita, partim exesa, et lacera, in hac nostra editione desunt, iis exceptis, quorum Excerpta in Epistola Nuncupatoria, et in Prolegomenis parte ii, servata leguntur, et collata cum *Annalibus Buellianis.*

II. Cum Exemplar Bodleianum, a quodam imperito amanuense exaratum anno 1215, stylo mixto descriptum fuerit, ita ut in una eademque sententia voces Latinæ et Hibernicæ intermixtæ legantur, placuit voces Hibernicas literis Italicis designare, earumque interpretationem literis Romanis exhibere in ipso textu, uncis inclusam, ut facile possit a textu distingui, et separari.

III. Imprimis diligenter notandum est, annos numeris Gothicis notatos, non veram æræ communis rationem exhibere sed seriem notarum *K.* et *Kl.* quæ annorum ordinem in hoc Codice distinguunt, ut series ista eo facilius Lectorum acumini subjiciatur; non enim agitur de vero anno æræ communis, sed de methodo annos numerandi qui inter Hibernos vigebat, tempore quo Codex hic exaratus est, neque distinguuntur annorum initia in Codice aliter quam notis *K.* et *Kl.*

IV. Ex dictis sequitur maximam adhibendam esse diligentiam, ne vel una nota K. aut Kl. omittatur vel addatur; una enim omissa vel apposita, præterquam in Codice leguntur, totam sequentium annorum seriem turbari necesse est, et aliter describi quam in Codice ipso; omnis enim nota K. et Kl. annum indicat, æque ac si numeris Romanis descriptus esset. Cumque Codex hic a quodam imperito amanuense fuerit descriptus, qui notas quasdam omisisse censendus est, hinc evenisse videtur, ut anni notis *K.* et *Kl.* designati recedant tot annis a vera Epocha Christiana, quot notarum istarum amanuensis incuria desiderantur.—A Sæculo VIII°. ad XII^m^. desunt utplurimum notæ quatuordecim, ac proinde hi Annales, eo intervallo, æram communem antevertunt *annis* XIV.

V. In hac nostra editione, notæ K. et Kl. ad anni initium designandum in Codice appositæ, aliquando desunt, ad annos nempe 467, 483, 643, 644, 716, 752, 801, at nulla inde oritur confusio, cum anni initium numeris Gothicis designetur, juxta seriem prædictam notarum K. et Kl.

VI. Æræ Communis ratio facile cum his Annalibus conciliari poterit, si cujusvis anni res gestæ conferantur cum iisdem rebus gestis, prout in Annalibus Ultoniensibus servatæ leguntur, Ultonienses enim uno tantum anno ab æra ista discedunt.

VII. Notandum est insuper ad *Codicis Bodleiani* annum 554, diversitatem ab æra commune esse tantum *annorum* 5—quod sic ostendo—Primus Cyclus *annorum* 84, quo Romana Ecclesia Dominicas Paschales supputabat, incepit, consentientibus Doctis, ab anno æræ communis 298, secundus itaque

ab anno 382, tertius ab anno 466, quartus ab anno 550, et sic de cæteris.—Cyclus autem Hibernicus *annorum pariter* 84, quo Dominicas Paschales supputabant Hiberni, non a Luna XVI ad XXII, ut Romani, sed a Luna XIV ad XX, ut Orientales, (1) introductus fuit ex Schola S. Martini a Sulpitio Severo, condiscipulo S. Patricii, anno 410, (2) atque is est Cyclus tam Britonum quam Hibernorum cujus meminerunt Aldhelmus in Epistola ad Geruntium, inter Bonifacianas numero 44, et S. Columbanus in Epistola ad Gallos, ubi *Victorii* Cyclum respuit, ut alibi indicavi.(3)—Procedente autem tempore cum Hibernorum methodus a vero Paschate, et a totius fere orbis methodo discreparet, aliquibus visum est Monachis Hibernis, et præsertim auctori Operis de *Mirabilibus*, Victorii Cyclum adhibere annorum 532, (4) qui, medius inter Latinos et Alexandrinos incedens, discordiam inter utrosque de *mense*, non vero de *die* Paschali extinxit. Jam vero annus primus Cycli istius ab ipso Victorio designatur sequentibus notis—"*Annus Bissextilis Kal. Jan. feria* V. "*Pascha* V, *Kal. April. Luna* XVI," quæ notæ annum indicant æræ com. 28, unde sequitur ultimum istius Cycli annum fuisse Christi 559, quo Kalendæ Januariæ ab eodem Victorio notantur *feria* IV, et Pascha *Idibus Aprilis*. Atqui Codex Bodleianus Inisfalensium, ultimum refert istius Cycli annum ad annum 554, juxta seriem notarum K. ergo series ista distat *ibi* annis quinque ab æra commune. At hæc differentia non ubique notanda est Sæculis V et VI, aliquando enim distant anni ab æra com. annis 9 et 10, et a Sæculo VIII ad XII. ut supra diximus, *annis* XIV.

VIII. Eadem differentia annorum 5 alio argumento colligitur respectu Sæculi V.—Codex enim Bodleianus obitum S. Patricii refert, juxta seriem prædictam notarum K. ad ann. 488, quamvis certum sit obiisse eum anno æræ com 493.

IX. De Codicibus Inisfalensibus ubique observandum est, eorum rationes Chronologicas ad æræ communis seriem facile accommodari posse, ope Ultoniensium, qui æram istam uno tantum anno præcedunt, idque de tribus Codicibus notandum est, tam de Dubliniense quam de Bodleiano, et Harleiano.

X. Quæ dicta sunt hactenus, respiciunt præcipue Codicem *Bodleianum* anni 1215. Codex enim Dubliniensis, a viro docto recentius exaratus, ad æram communem propius accedit, ideoque, et quia in pluribus a Bodleiano discrepat, atque in Gallia, ex Codicibus Gallicanis simul collatis, descriptus fuit, eum integrum usque ad annum 1015 publici juris facere decrevi, deinde autem ea tantum excerpere ex sequentibus annis, usque ad annum MLXXXVIII, quæ totam Hiberniam respiciunt, et Codicem Bodleianum, in pluribus locis exesum, illustrare censendæ sunt.

---

(1) Vide Prolegom. parte i, p. lxxxiii.

(2) Prolegom. ibid.

(3) Prolegom ibid.

(4) Prolegom. parte ii. p. CXXXV Annales Ult. pag. 50, not. 6, et Opus de Mirabilibus S. Scripturæ, editum in Appendice ad Tom. 3, Operum S. Augustini.—Beda ait Monachos Hibernos, etsi Sanctitate et scientia celebres, tempore quo historiam scribebat, anno 735, dubios annorum Circulos sequentes, diem Paschalem *alia quam decebat hebdomada* celebrasse. Atqui in Victorii Periodo annorum 532 Pascha occurrebat, bis et ter, hebdomada ab Alexandrinis diversa, et Monachos Hibernos Sæculi VII Victorii Opus Paschale in usu habuisse, patet ex præfato opere de *Mirabilibus*, scripto ut alibi indicavi anno D. 654.

ANNALES INISFALENSES,

Ex Codice Bodleiano

RAWLINSON, No. 503, A FOLIO NONO, COLUMNA TERTIA.

An. cccc xx viii. KL. Ab initio mundi U. DC. XXX, juxta lxx Interpretes. Secundum vero Heb. veritatem. IV.CCCC LXXXI. *Loegare mac Neill* regnum Hiberniae tenuit. (1)

Kl. Ab incarnatione Dni. ccccxxx.

An. cccc xxx i. K. Palladius ad Scotos a Caelestino, urbis Romae Episcopo, ordinatus, primus mittitur in Hiberniam, ut Xpm credere potuissent, anno Teothosi (Theodosii) Regis mundi viii.—Celestinus Papa quievit.

Augustinus, sapiens Episcopus, obiit, anno lxxvi etatis ejus.—Ab incarnatione Dni. nri J. hu. Xpi, usque hunc annum, ccccxxxii anni sunt.—A morte *Conculain* Herois, [vulgo Cucullin] ccccxxxiiii. A morte *Conchobuir meic Nessa* (Regis Ultoniæ) ccccxiii. (2)

An. cccc xxx ii. Kl. Patricius Eps. Hiberniam tenet, atque Scotos baptizare inchoat, nono anno regni Teothosi minoris, 7 primo anno Episcopatus Xisti, xl. s. i (xlii di) Epi. Romanae Ecclesiae, in quarto anno regni *Leagare meicc Neill.* finit.—Palladius h. (vero) hic uno anno mansit, XIImo anno regni Teothosii minoris. Patricius vero XIIIo, l. (vel) ut alii dicunt XIVto anno ejusdem, venit ad Scotos Patricius, quo Palladius ad Romam (rediit,) nec pervenit, sed in Britannia quievit in Xpo.—Kl. *Enair* (Januarii) Patricius ad Hiberniam mittitur, Teothosio minore Arcadii filio regnante, in

(1) Numeri emendandi sunt juxta Prolegomena p. xi, &c.—Anni numeris Gothicis appositi, editoris periculo designati sunt, juxta regulas expositas Prolegom. p. x—xxv.

(2) De *Concullani* ætate vide Prolegom. p. xii, xiv, et xvi, xxxix, xlvii, l.

quo anno, Angelus cui nomen Victor, a loco in quo Patricii crux posita (est,) Patricium vocavit. Item illo tempore *Loegare mac Neill* Hiberniam regnavit annis xxxviii. Quarto vero anno regni ejus Patricius pervenit ad Scotos. Prefatus item *Loegare* xxviii Rex ẽrat ex quinque Regum tempore, qui Hiberniam in quinque diviserunt partes, i. e. *Conchobar m. Coirpre*, 7 *Tigernach tetmanach*, *Dedad mac sin*, [Dedadius filius ejus,] 7 *Ailill mac Inagach*. (1)

An. cccc xxx iv. Kl. prima feria. Conversio Scotorum in fidem Xpianam.

An. cccc xxx v. Prima preda Saxonorum ab Hibernia.

An. cccc xxx vi. Kl. iii. fer. Orosius 7 Cirillus in doctrina floruerunt. —Nix magna.

An. cccc xxx vii. Kl. Mors *Bressaill bricc*[Bresalli maculati] Regis.

An. cccc xxx viii. Kl. ix. l.—Initium Circuli magni. (2) Kl. xx. l.

An. cccc xl. Kl. i. f. S. inus, [Secundinus,] 7 Auxiliarius [Auxilius,] 7 Iserninus mittuntur in auxilium Patricii, nec tamen tenuerunt Apostolatum nisi Patricius solus.

An. cccc xl i. Kl. ii. f. xii. l. Quies Augustini sapientis. Mors *Mane meic Neil* [Manii filii Nialli.] . . . . . 7 xliii Epis.

An. cccc xl ii. Kl. Probatio Sci Patricii in fide Catholica.

An. cccc xl iii. Kl. iv. l. Stella crinita apparuit.

An. cccc xl iv. Kl. Patricius in Xpi doctrina floruit.

An. cccc xl v. Kl. Eclipsis Solis in nona hora. (3)

An. cccc xl vi. Kl. Tethosius qui regnavit ann. xxvi . . . . . *Nathi mac Fiachrach* . . . Kl.

An. cccc xl viii. Kl. *Cath maige Femin et. Munechu* 7 *Laigniu*, [Prælium Campi Femin inter Momonienses et Lagenienses,] in quo cecidit *Mac Carthinn meic Coelbath*, qui jecit genus *Laig*.

An. cccc xl ix. Kl. Quies Secundini Sci. Kl. Kl.

An. cccc l ii. Kl. Calcadones Senodus [Chalcedonensis Synodus] congregatur.—Kl.—

---

(1) Vide quæ de quinque partita divisione dicta sunt, Prolegom. p. xii, xiii, xiv, lxv. De 28 Regibus Ethnicis vide p. xv, xlv, xlvii, xlviii, ibid.

(2) Vide quæ de Inisfalensium Chronologia dicta sunt Prolegom. p. cx.

(3) Eclipsis Solis incidit anno C. 445, die 20 Julii "*a* 5 et *d. Eur. au No.*" *Art de V. les Dates*, t. 1, p. 61.

An. cccc l iv. Kl. Marciani mors, qui regnavit Imperator annis vii.—Leo regnavit, 7 corpus Johannis repertum est. (1)

An. cccc l v. Kl. xxvi l. Pascha in viii Kl. Maii. (2)

An. cccc l vi. Kl. *Fairdbe Laing.* [Vastatio Lageniæ.] Hic alii dicunt nativitatem S. cae Brigitae.

An. cccc l vii. Kl. *Feis Temrach la Loegare mc Neill.* [Comitia Temorensia habita a Laogario filio Nialli.]—

An. cccc l viii. Kl. Victorius scripsit ciclum Pascha.

An. cccc l ix. Kl. *Bas Endai meic Cathbath.* [Mors Ennci filii Cathbodi.]

An. cccc lx. Kl. Bell. *in Atha dara for Loegare re Laigniu.* [Prælium Vadi quercuum (*Athdare*) contra Laogarium gestum a Lageniensibus.]

An. cccc lx i. Kl. Auxilius dormivit—

An. cccc lx ii. Kl. Quies Papae Leonis, 7 ordinatio Hilarii Episc. Kl.

An. cccc lx iv. Kl. *Mors Loegare meic Neill oc Grallaig dubaill et. da chnoc, i. h. Eriu 7 Albu an anmand.* [Mors Laogarii filii Nialli apud Grallach-daball, inter duos colles, i. e. Hiberniam et Albaniam dictos.]

An. cccc lx v. Kl. *Ailill Molt* regnat.

An. cccc lx vi. Kl. *Eissurinus* (Isserninus) dormivit.

An. cccc lx vii. *Cath Arddacorain* [Prælium montis Coran, Ard-coran.] Kl.

An. cccc lx ix. Kl. Quies *Benigni* Epis. in Roma moritur.—Mors Leonis minoris qui regnavit xvi annis, 7 Eman (Zeno) Imperat.

An. cccc lxx. Kl. *Feiss Temhra la Ailill Molt.* [Comitia Temorensia habita ab Alillo Molt.]

An. cccc lxx i. Kl. *Cath Dumai-Aichir for Ailill Molt.* [Prælium Dumæ-Achir contra Alillum Molt.] *Illand* victor fuit.

An. cccc lxx ii. Kl. Secunda preda Saxonorum ab Hibernia. Kl. Kl.

An. cccc lxx v. Kl. *Mc Conaille, mc Cremthaine, meic Neill,* moritur.

An. cccc lxx vi. Kl. Quies *Jarlaithe, in tres abb. Ardmach.* [tertii Abbatis Ardmachani.]

An. cccc lxx vii. Kl. Bellum *Uch . . . for Laignib re Cremthan l. re Fiachra*

---

(1) Caput Johannis Bapt. inventum est Emesæ anno C. 453. Chron. Alexandr. in Script. Byzant. t. 4, p. 255. Marcianus obiit anno 457. Ei successit Leo Thrax.

(2) Recte; testante Proterio Alexandrino apud Petav. de Doctr. Temp. l. 2, c. 64.

glomrach mc Coelbain mc Cruind de Dailaraide. [Prælium Uchbad contra Lagenienses gestum a Crimthano, vel a Fiachra garrulo, filio Coelbani, filii Cruinnii, de Dalaradiis.]

An. cccc lxx viii. Kl. Bellum *Granaird. Meicc Eirce* victor, in quo cecidit *Finchad righ Laig,* [rex Lageniæ,] 7 *Coirpre* victor ut alii dicunt.—*Guin Crimtain cennselaig rig. Laigen.* q. i. fecit *Echaid.* [Vulnus lethale Crimthani Censelachi Regis Lageniæ, qui interfecit Echadium.]

An. cccc lxx ix. Kl. Nativitas Brendani Abilogi gnati, ·i· *findlo,* ·i· *fl. nn.* [i. e. Finlogæ, i. e. filii nn.]

An. cccc lxxx. Kl. Mors *Cramthain-Chennselaig.* Kl. Kl.(1)

An. cccc lxxx iii. Quies *Cianain Daimliac* (2) Mors Steinonis (Zenonis) qui regnavit ann. xvii. Anastasius Imperat.

An. cccc lxxx iv. Kl. Quies *meicc Calle* Epis.—*Cath Cindlosnai* u. ccc. *Oengus m. Nadfraich ocus Ethne h uatach a ben.* [Mors Mac Callii Episcopi.—Prælium Killosnadense ubi cecidit Oengus filius Nadfrachi, et Ethnea O'Uathach ejus uxor.]

An. cccc lxxx v. Kl. Bellum *Sratha-Conaill* in quo ceciderunt *Fiach mac Findchada r. Laigen,* [rex Lageniæ] 7 *Eochu mac Corpri* victor fuit. K. K.

An. cccc lxxx viii. Kl. Quies Patricii *hi* (in) xvi Kl. April. anno ccccxxxii a passione Dni.—Quies *meic Cuilind Luscai.*

An. cccc lxxx ix. Kl. Quies *Cormaic Epscoip Airdmacha.*

An. cccc xc. Kl. Quies *Mochoe n Oendroma.*

An. cccc xc i. Kl. Quies *Epscoip Ibuir.*

An. cccc xc ii. Kl. Bellum *Innimoir. Mc Erce* victor *declaig* . . . Kl.

An. cccc xc iv. Kl. Bellum *Sacgre* in quo cecidit *Tenga Uma,* [*Tenga-Uma,* i. e. Lingua-æris, rex Connaciæ sic cognominatus.] *Mac Erce* victor fuit.

---

(1) De anno obitus Crimthani hujus, vide Annal. Ult. ann. 483, et Prolegom. p. lxxxiii.

(2) *Cianani* hujus meminit Evinus in vita Tripartita citata ab Usserio, edita a Colgano Triad. p. 146, c. 126, ubi ejus genealogia exhibetur eodem ipso modo quo extat in *Sanctilogio Genealog.* Cod. Bodl. Laud. F. 95, et c. 36, in Triade p. 182, generatione x ab *Olillo Olum* Rege Momoniæ. Ejus obitum referunt Ultonienses ad 488. Idem est quem obsidem Regi Laogario tradidere Connachtenses, quique a Ciarano liberatus, a *Nathano* eruditus, Gallias adiit, et habitum Monasticum S. Martini induit Turonis anno 450. Vita Cianani.

An. cccc xc v. Kl. Quies *Domangairt Cindtire.*—Kl. Quies *Cerpain* Epscoipi *Fertae* . . . .

An. cccc xc vii. Bellum *Ardacoraind.* Kl.

An. cccc xc ix. Kl. Bellum *Fremaind Midi*..rus..—*Failge* victor.

An. D. Kl. Quies *meicc Nessi Condeire.* [Primi Episcopi Connerensis.]

An. D i. Kl. Nativitas *Ciarani* filii Artificis.

An. D ii. Kl. Quies *ubthaig* Eps. *Airdmacha.*

An. D iii. Kl. Quies *h Eirc-Slane.* [Erci Slanensis Epi.]

An. D iv. Kl. Bellum *Droma derga for Failge.* [Prælium Dromderg contra Falgios.] *Fiacha mac Neil victor* fuit. Deinde *magh-Mide* suoratus est. [i. e. planities Midiæ a Lageniensibus vastata est.] Kl.

An. D vi. Kl. Nativitas *Comgaill Benchair.*

An. D vii. Kl. Quies . . . . . . 7 quies *Darerca* Kl.

An. D ix. Kl. Mors Anastasii qui regnavit annis xxv. Justinus Imperat. Kl.

An. D xi. Kl. Nativitas *Columbae chill* . . . Dormitatio *Buti meic Bronaig.* Kl. Kl.

An. D xiv. Kl. Quies S. Brigidae. Kl. Kl.

An. D xvii. Kl. Mors Justini qui regnavit annis viii, 7 Justinianus imperat.

An. D xviii. Kl. Quies *Ailbe Imlecha Ibair.* [Albei Abbatis Imlecensis Monasterii Ibari.]

An. D xix. Kl. Inventio corporis Andonii Monachi, 7 ductio ejus Alexandriam.

An. D xx. Kl. Bellum *Atha Sicke re Murchertach for Laigniu, 7 Cath Ginneich re macc Erce.* [Prælium vadi lemurum, seu spirituum, gestum a Murcertacho filio Erci contra Lagenienses; et prælium Cinnechense gestum a filio Erci.] Nativitas *Colmain meicc Lenine.*

An. D xx i. Kl. Bellum *Eblinne* Kl. Kl.

An. D xx iv. Kl. Bellum *Luachra for Tuathal Moelngarb.* [Prælium Luachra gestum contra regem Tuathalium calvo-torvum.]

An. D xx v. Kl. *Cath Finnabrach for hu Neill re Carp. illain.* [Prælium Finnabrach contra O'Neillos gestum a Carbreo in Lagenia] qui vixit ann. cxx. Kl.

An. D xx vii. Kl. Perditio panis *Coluimb.* [Columbæ.]

An. D xx viii. Kl. Nativitas Gregorii.

An. D xx ix. Kl. *Cath Clochuir.* [Prælium Clocharense.]

An. D xxx. Kl. *Cath Cloenlocha* [Prælium Cluanæloch] ubi cecidit *Mane mac Cerbaill.*

An. D xxx i. Kl. Mors *Comgaill m. Domangairt* regis.

An. D xxx ii. Kl. *Cath Tortan re Laigin,* [Prælium Tortanum gestum a Lageniensibus,] in quo cecidit *Mac Erce.*

An. D xxx iii. Kl. *Cath Slebe Eblenne.* [Prælium montis Eblinniæ.]

An. D xxx iv. Kl. Mortalitas prima quæ dicitur *blefed,* in qua *Mobi clairainech* [Mobeus claudus] dormivit.

An. D xxx v. Kl. *Cath Clochair aithinne* [Prælium Clochariæ . . . .]

An. D xxx vi. Kl. *Cath Slicige,* 7 *Cath Tortan.* [Prælium Sliguntinum, et prælium Tortanum.]

An. D xxx vii. Kl. In hoc anno fundata est *Cluanmacnois, ·i· Nos maccaid righ Connacht,* [i. e. secessus scholasticus filiorum Regum Connaciæ] a quo nominatur *Cluain.*

An. D xxx viii. Kl. Mors *Mael* a comite suo. Quies *Ciarani* filii Artificis. *Maelodur* in uno die.

An. D xxx ix. Kl. Regnum *Diarmata ic Cerbaill* anno xxxi aetatis sue. Kl.

An. D xl i. Kl. *Cronnaill ·i·* plaga magna.

An. D xl ii. Kl. Quies *Finniani Cluana-Iraird,* 7 *Colum Tiredaglais* quievit.

An. D xl iii. Kl. *Cath Cuille re Corcoche* p. or. *Ideae* [Prælium Cuilense partum a Corcochiis, per orationes S. Itæ.]

An. D xl iv. Kl. Justinianus moritur. Justinus regnavit.

An. D xl v. Kl. Quies *Cathbutha ·i· h uasal Epscop Lethe-Cuind.* [i. e. venerabilis Episcopi dimidii septentrionalis Hiberniæ, dicti dimidium Conni centum præliorum.]

An. D xl vi. Kl. *Nestan* leprosus obiit.

An. D xl vii. Kl. Mors *Fergna righ Ulad* [Regis Ultoniæ.]

An. D xl viii. Kl. Ecclesia *Benchoir* fundata est.

An. D xl ix. Kl. Mors *Colmain moir meicc Diarmata.* [Colmanni magni filii Diarmitii.]

An. D l. Kl. *Feis Teimreach la Diarmait mc Cerbaill.* [Comitia Temorensia habita a Diarmitio filio Cerbalii.]

An. D l i. Kl. Mors *Garbain mc Domangairt.*

An. D l ii. Kl. Mors *Cairlain m Aeda m. Echdach.*

An. D l iii. Kl. *Cath Cuiledremhne* [Prælium Culedrevnense] gestum est, in quo *Ainmere mac Setnai,* 7 *Ainnedid mac Fergusa,* 7 *Domhnall* victores (erant.) *Diarmait* vero fugit, 7 in quo die *Cluain-ferta-Brennain* fundata est, Angelo imperante.

An. D l iv. Kl. Finis Cicli Victorii. *Cath Cuile huinsend hi Tethbea ria n Aed m. Brenainn for Diarmait m Cerbaill.* [Prælium silvæ Doctorum in Teffia, gestum ab Aedo filio Brendani contra Diarmitium filium Cerbalii.]—Justinus moritur qui xi annis regnavit. Tiberius imperat.

An. D l v. Kl. *Columcille in Ailithre.* [Columba Ecclesiarum in peregrinationem abit.] Prima nox ejus in *Albain* in Pentecosten [incidit.]

An. D l vi. Kl. Mors *Diarmata mc Cerbaill,* qui interfecit *Aed-dub ir raith bicc* [Aedum nigrum apud *Rath-beg.*]—Mors *Daimin m. Domangairt.*

An. D l vii. Kl. Mors *Domhnaill meicc meicc Erce,* qui regnavit uno anno, cecidit *i cath Gabra Liphi la Laigniu.* [in prælio Gabrano ad amnem Lifi occisus a Lageniensibus,] sed fugerunt *Lagin.*

An. D l viii. Kl. Nativitas *Luigida meicc Coelboth.*

An. D l ix. Kl. Quies *Gilldais* Epis. (1)

An. D lx. Kl. *Cath in Ard-Tommain la Colman becc mac Ailella m Comgaill.* [Prælium Ard-toman gestum a Colmano parvo filio Aililli filii Comgalli.]

An. D lx i. Kl. Mors *Ainmirech m. Setnai,* 7 *Boetain mc Eachach.*

An. D lx ii. Kl. Quies *Oenand* Abb. *Cluana-mc-nois.* Quies *Itae Cluana ·i· Mumme* Jhu. Xpi. 7 *Broend.... ·i· Cluanferta.* [Quies S. Itae de Cluain-chreduil Abbatissæ Jesu Christi, et Broendi de Cluanferta.]

An. D lx iii. Kl. Mors *da hua Muirchertaich ·i· Boetain macc meicc Erce,* 7 *Eochaid mc Domhnaill meicc meicc Erce.* [Mors duorum O'Muacertachiorum, i. e. Boetani filii filii Erci, et Eochodii filii Donaldi filii filii Erci.]

An. D lx iv. Kl. *C. Tola* [Prælium Tala.]

An. D lx v. Kl. *Cath Femin* in quo *Colman bec mac Diarmata* a Muminsibus interfectus est. Inde est *Cennach,* 7 *loch Cend hi maig Femin,* [inde dicitur *Cennach,* et lacus *Cend,* i. e lacus capitum in planitie Femin,] de capitibus eorum qui in bello occisi sunt.—*Corpre m. Fedlimthe mc Oengusa robris in cath. Loch Silend anim ind locha sein ar thus,* inde dixit P.ricius—

---

(1) Codex Harleianus hæc habet cum Annalibus Ultoniensibus conferenda—

551. *Quies Finnin Cluainiraird et Colomb Tirdaglas.*

557. *Banchor fundata est.*

562. *Cluainferta Brenain fundata est, Angelo monstrante. Quies Gildais Epi.*

"*Loch Silend is mairg—no dinbara biad rollin.*
"*Corpre diahennaib—con i deru corice, a grian.*" (1)

[Carbreus filius Felimii filii Oengusii, victoriam peperit in isto prælio. Lacus *Silend* nomen (erat) lacus istius ab initio; unde dixit Patricius—

[Lacus Silend dolendum est flumina quæ te implent te implere.
Carbreum decapitatum—lugebunt in finem dum currit Sol.

Brenainn Birrae quievit in Xpo. *Cronan macc Lugdach* quievit.

An. D lx vi. Kl. Mors *Conaill meicc Comgaill.*—annis xvi reg.

An. D lx vii. Kl. *Cath Luimnech.* [Prælium Limericense.]

An. D lx viii. Kl. *Cnomes imda* [Nuncum abundantia.]

An. D lx ix. Kl. *Bolggach for doenib.* [Fluxus ventris in populo.]

An. D lxx. Kl. Quies *Brenainn Cluana-ferta* in xciv anno aetatis sue.—Mors *Aeda m. Echdach ri Connacht*, qui obtulit *Enach-n-duin do Brenainn. Cath locha da Eces.* [Mors Aedi filii Echdachi Regis Connaciæ qui obtulit Enacedun Brendano. Prælium lacus duorum Equorum.]

An. D lxx i. Kl. Prium periculum *Ulad.*

An. D lxx ii. Kl. Mors *Coirpri Righ Caissil.* Quies *Finniae Moigebile.*

An. D lxx iii. Kl. *Cath* (Prælium) *Colggan m. Domhnaill m. m. Erce*, 7 *Boetan m. Cairill*, in quo ceciderunt. *Aed mac Ainmirech* vicit.

An. D lxx iv. Kl. Mors *Fergnai m. Aiblein.*

An. D lxx v. Kl. *Cath Manann la Aedan m Gabrain.* [Prælium Mannense gestum ab Aedano filio Gaurani.]

An. D lxx vi. Kl. Mors *Bruidi m. Maelcon* [Regis Pictorum.]

An. D lxx vii. Kl. Mors *Feradaig m. Duach righ Osraige.*

An. D lxx viii. Kl. *Mac Flo r. critain.*

An. D lxx ix. Kl. Quies *m. m. Nissi* Abbatis *Cluana-mc-nois.*

An. D lxxx. Kl. Mors *Boetain m. Ninnedo.*

An. D lxxx i. Kl. Quies *Dega m. Cairill m. Colmain bic m. Diarmata.*—Quies *Do* (Davidis) *Cillmulne.*—Quies *Aeda mc Bricc.*

An. D lxxx ii. Kl. Nix magna. *Crth Moge h Och for Mumain. B. morad.* [Prælium Campi Ochi contra Momonienses. Boum Mortalitas magna.]

An. D lxxx iii. Kl. *Tart mor in blian sin.* [Calor intensus anno hoc.]

---

(1) Codex Harleianus hæc habet ad annos 571 et 576.
571 Brenain Birre in Xpo. Cronan mc Lugdaic quievit.
576 Quies Brenain Cluainferta in 94° an° ætat. suæ. Mors Coirpri Regis Casseliæ. Quies Finein Maigbile.

An. D lxxx iv. Kl. *Fintan corad Comarba Brenaind* [Fintanus Socius Vicarius Brendani] quievit in Xpo.

An. D lxxx v. Kl. Mors *Fedlimthe meicc Thigernaig righ Caissil.* Quies *Aeda m. m. Cathair a Birra* [in Monasterio Birrense.]

An. D lxxx vi. Kl. Defectio Solis in matutina hora. (1)

An. D lxxx vii. Kl. Bellum *Duin co cuic he . . . . . . Guin Gerthide.*

An. D lxxx viii. Kl. *Guin Senchain m. Colmain moir.*—Nativ. *Cummini, ·i· fotai, m. f.* [Vulnus lethale Senchani filii Colmanni magni. Nativitas *Cumminii,* i. e. *longi,* filii F. . . .]

An. D lxxx ix. Kl. Quies *Coluimb cille* nocte Dominica, *hi* [in] v. Id. Juin. anno xxxv peregrinationis sue, aetatis vero lxxvi. Quies Gregoir Rom. ut alii dicunt. (2)

An. D xc. Kl. *Cath Ratha in Druaid, 7 Cath Aird Sendain. Hui Fin* fuger.t. *Araid* victores. [Prælium Rathæ Druidorum, et prælium Ard-sendan. O'Finni fugerunt. Aradii victores erant.]

An. D xc i. Kl. Anni Passionis Dni. DLXXII in hoc anno.

An. D xc ii. Kl. *Cath Slebe Cuae for Mumain re Connachtaib.* Mors *m Cummuscaig, ·i· orgain na daine la Brandub m. n Echach.* [Prælium montis Cuae contra Momonienses gestum a Connachtensibus. Mors filii Cummuscagi, i. e. vastatio populorum per Brandubium filium Eachi, Regem Lageniæ.]

An. D xc iii. Kl. *Guin Aeda meic Ainmirech la Laigniu.* [Vulnus lethale Aedi filii Anmirechi per Lagenienses.] *Baithine* quievit in Xpo. anno aetatis sue lxvi.

An. D xc iv. Kl. Quies *Ailithir* Abbatis *Cluana m. nois.*

An. D xc v. Kl. Quies *Sillain* Episcopi.—Quies *Cainnech meic hui Daland.* [Obitus Cannichi filii O'Dallani poetæ.]

An. D xc vi. Kl. Quies Gregoir Romae.—Quies *S. Sinchae.*—Mors *Suibne meic Colmain moir* Regis.—Quies *Senaig* Abbatis *Cluanaferta Brenaind.*

---

(1) Eclipsim hanc referunt Annal. Ult. ad ann. 590, æræ com. 591, et recte. Vide not. 1, ib. p. 32.

(2) S. Columba obiit anno 596. Prolegom. p. xl.—S. Gregorius obiit anno 604. Annal. Ult. p. 32, not. 3; p. 37, not. 3; et p. 39, not. 1.

An. D xc vii. Kl. Quies *Comgaill Benchoir.* (1)—*Cath Cuile-cail.*—*Cath Sleni re Colman; Ri Mide* victor; *Conall* evasit.—*Cath Echruis.* [Quies Comgalli Benchorensis—Prælium Cuil-Calense.—Prælium Slenense gestum cum Colmanno; Rex Midiæ victor; Conallus evasit.—Prælium Echrusense.]

An. D xc viii. Kl. *Colman mac Lenin* quievit, 7 *Fintan mac Echach*, 7 *Laisren Menadrochit* [et Lasseranus Abbas Monasterii *Men-droiched*, i. e. parvi pontis.]

An. D xc ix. Kl. Quies *Sinell*, 7 *guin Aeda Slane*, 7 *Aeda roin*, 7 *Aeda buidi.* Inde dx. *Aed Allain*—

"*Ba ro mor in ruad-chumma —for rigaid h Erend huile,*
"*Aed Slane co sochaide—Aed roin, ocus Aed buide.*"

[Obitus Sinelli, et vulnus lethale Aedi Slanii, et Aedi hirsuti, et Aedi fulvi. Inde dixit Aed Allan—

Ingens erat mortalis luctus—per regna Hiberniæ totius,
De Aedo Slanense cum multis—Aedo hiursto, et Aedo fulvo.

Macc Colmain ri Mide, 7 *Conchenn a mathair* [Filius Colmani rex Midiæ, et Conchenna ejus mater] moriuntur. *Aed Allain* tenuit regnum.

An. Dc. Kl. Initium Circuli. *Guin Branduib, ·i· righ Laigen mc Echach,* [Vulnus Brandubii, i. e. Regis Lageniæ filii Eachachi,] a sua familia. Quies *Laisrein.*

An. Dc i. Quies *Beoguini.* Mors *Aedain mc Gabrain.*(2)—Kl.

An. Dc iii. Kl. Mors *Colmain Daimne*, 7 *Oengusa meicc Aeda Slane.*

An. Dc iv. Kl. Quies *Sillain* 7 *Aedain.* Depositio *Lugdach meicc Coche*, 7 *Maelhumai m. Boetain.* Fulmen occidit exercitum *Ulad*, anno quinto Eraclii Imperatoris, 7 quarto anno Sisibuti Regis, 7 finis Cronici Isidori. (3)

An. Dc v. Kl. Quies *Colmain Ela*, 7 *Baetain* Aba. Mors *Aeda Allain* Regis Hiberniae. *Maelcoba mac Aeda* regnat. Quies *Colmain* Abb. *Cluan.*

---

(1) S. Comgal obiit anno 602. Annal. Ult. ad ann. 601, p. 34, not. 4.

(2) Aedan obiit anno 606. Annal. Ult. ann. 605, not. 1, p. 37. Confer not. 2, p. 27, not. 3, p. 29, et not. 2, p. 31.

(3) Isidorus Hispalensis obiit senex anno 636. Chronicon ejus editum Parisiis 1601, et Coloniæ 1617, terminat in anno 626. Blount, Bailet, Dupin, Tillemont.

An. Dc vi. Kl. *Cath Legeoin* in quo ceciderunt multitudines Sanctorum, in Britannia inter Saxones 7 Britannos. (1)

An. Dc vii. Kl. Mors *Colmain.* Quies *Fintain* Ab. *Bennchoir*, 7 *Linecill* Ab. *Cluan.* Hic alii dicunt quies *Moluae m. Eoche.*

An. Dc viii. Kl. *Cath Slebe Tuath re Laing for Maelcoba m. n Aeda*, [Prælium montis Tuath gestum a Lageniensibus contra Maelcobam filium Aedi,] ubi cecidit *Maelcoba. Suibne* regnavit post eum.

An. Dc ix. Kl. Combustio *Bennchoir Ulad.* [Benchorensis Monasterii Ulidiæ.] (2) Quies *Crimtain*, 7 *Petrain*, 7 *Aedain* filii *Mongain.*

An. Dc x. Kl. Mors *Tolorggain*, 7 *Fergusa m. Colmain.*

An. Dc xi. Kl. Mors *Fingin m. Aeda righ Muman.—Orgain Donnainega* h. xv Kl. Mai. [Mors Finguinni filii Aedi regis Momoniæ. Vastatio Donnainegæ in xv Kal. Maii.] Mors *mc Comgaill*, 7 quies *Eogain Epscoi p* [Episcopi.] Terremotus magnus in Gallia.

An. Dc xii. Kl. *Lib.* Abbas obiit. Quies *Dimmain m. Flannain.*

An. Dc xiii. Kl. Mors *Finguin m. Fiachrach*, 7 *Oengusa m. Colmain*, 7 *Senaig garb*, 7 *Aeda Bennain*, 7 *Sillain* Epi. *Maigibili.*

An. Dc xiv. Kl. *Cath Cennbaige* [Prælium Cennbagense] in quo cecidit *Colman mac Cobthaig, m. Ailella, m Cellaig.*

An. Dc xv. Kl. *Cath Cinndelgten* [Prælium Cinndelgtense] in quo ceciderunt *da mac* [duo filii] *Librein mc Illedain, m. Cerbaill.—Conall mac Suibne m. Colmain* vicit.

An. Dc xvi. Quies *m. Laisre* Epi. *Airdmacha.* Quies *Fergnai Ab Iac.—Togail Ratha-Guale la Fiachnai m. Baetain.* [Expugnatio Arcis Gualii per Fiachna filium Baetani.]

An. Dc xvii. Kl. Quies *Colmain Stellain* Abbatis *Tiridaglas.* Nativitas *Adamnain.*

---

(1) "From various writers it appears, that 603 is the true date." Bingley's Wales, Lond. 1804, t. 1, p. 16. At auctoritates istas non indicat.—Annum 613 recte indicavi in Annal. Ult. ad ann. 612, not. 1, p. 39.

(2) Monasterium *Bennchorense* in Ultonia distinguendum est a *Bangorense* in Wallia. Casæi Annal. ad ann. 1139, Annal. Ult. Annot. p. 122, Colgani Acta p. 201, col. 2, et Usser. Primord. p. 917. Confer Annal Ult. ad ann. 558, not. 5; 571, not. 3; 747, not. 4, p. 93; 756, not. 1; 777, not. 1.

An. Dc xviii. Kl. Mors *Ronain m. Tuathail.* Eclipsis Solis. (1) Mors *Mongain m. Fiachnai.*

An. Dc xix. Kl. Quies *Aeda m Cumascaig,* 7 *Lachtnai.*

An. Dc xx. Kl. Mors *Cathail m Aeda righ Muman* [Regis Momoniæ.]

An. Dc xx i. Kl. *Cath Cairn Feradaig et. Mumain ocus Connachtu,* [Prææggeris sacri lapidum Feradagi, inter Momonienses et Connachtenses,] *Failbe-Fland* vicit; *Guare Aidne* fugit.

An. Dc xx ii. Kl. *Cath Oclad* [Prælium Ocladense] in quo ceciderunt *Crunmael,* 7 *Suibne,* ·*i*· *mend* [et Suibne, i. e. ferox.]

An. Dc xx iii. Kl. Mors *Echdach buide m. Aedain. Cath Duinchethrain,* 7 *bas Aedha m. Cummine m. Colgain. Guin Cailchine m. Dimmain o Liathmuine.* [Mors Echdachi fulvi filii Aedani. Prælium Arcis Cethrann, (2) et mors Aedi filii Cumminii filii Colgani. Vulnus lethale Calchinnii filii Dimmani de Liathmune.]

An. Dc xx iv. Kl. Quies *Fintain,* 7 *Maelduib.* Mors *Cobthaig righ na n Deissi* [Regis Desiorum.]

An. Dc xx v. Kl. Mors *Aeda-Damain righ iar Mumhain* [Regis Occidentalis Momoniæ.] Mors *Cinaeda righ Albain,* 7 *Edain righ Saxain* [Kennethi Regis Albaniæ, et Edwini regis Saxonum] 7 combustio canis Priami. (3)

An. Dc xx vi. Kl. Quies *Mobac m. Alla.* Mors *Ronain m. Fergusa.*—*Guin Catluain.* [Vulnus lethale Cathluani.]

An. Dc xx vii. Kl. *Cath Cuile-ochtar, et. hu Fingente* 7 *Aradu.* [Prælium Cill-Ochtar inter O'Findgentios et Aradios.]

An. Dc xx viii. Kl. Mors *Ailella m. Aeda hi loch Thretle.* [Mors Alelli filii Aedi apud lacum Thretle.] Mors *Oengusa m. Nechtain.*—Mors *Congail righ Breg* [Regis Bregiæ.] Quies *Carthaig* Abbatis *Cluana ferta Brenain,* qui *Segan* vocatur.

---

(1) Annal. Ult. hanc Eclipsim referunt ad ann. 624, æræ com. 625, et recte. Vide not. 1, ib. p. 42.

(2) De Arce *Dun-Cethirn* vide Adamnan. l. 1, c. 49. Triade p. 349. Item IV *Magistr.* ad ann. 624; Annal. Ult. ad ann. 628, et not. 1, ib. p. 44.

(3) "Lege Kennethi Regis Pictorum Albaniæ," ut in Annal. Ult. ad ann. 630, p. 44.

An. Dc xx ix. Kl. *Cath Cuile* [Prælium Culense] in quo cecidit *Mael m. Oengusa m. Conaill, m. Suibne.—Cath Goan* [Prælium Goanum] in quo cecidit *Crumthan m. Aeda rig Laigen* [Rex Lageniæ.] *Failbe Fland 7 Foetan m. Colmain* victores.—Quies *Munnu m. Thilcain.*

An. Dc xxx. Kl. Expulsio *Mochutu o Rathan* [Moctei e Rathenense Monasterio.] (1) *Less-mor* fundata est.

An. Dc xxx i. Kl. *Cath Roth i torchair Congal caech.* [Prælium Rothense in quo occisus est Congal cæcus.]—Mors *Failbe-Flaind.* Quies *Mochutu Lismoir.* [Moctei Lissmorensis.] (2)

An. Dc xxx ii. Kl. Quies *Cronain* Abbatis *Cilledara.*

An. Dc xxx iii. Kl. Quies *Molaisse Lethglinne, 7 Sinil* Sanctae, 7 *Cuan m. Amalgaid, 7 Gobbain m Nascai.*

An. Dc xxx iv. Kl. Combustio 7 jugulatio *Mailduin, 7 Inis Caind.* [Malduini, et Monasterii Insulæ Candegæ.]

An. Dc xxx v. Kl. Mors *Domhnaill m. Aeda, 7 Domhnaill bricc.* [Donaldi maculati.] (3)

An. Dc xxx vi. Kl. Quies *Osuailt* Regis Anglor. ·i· Anglicus-Sax. Interpres. [Obitus Oswaldi Regis Anglorum, i.e. interpretis Anglo-Saxonici, qui Hibernorum Sermones ad populum Saxonicum interpretabatur.] (4)

An. Dc xxx vii. Kl. *Cath Cind-Con et. Maelduin mc Aeda Bennain 7 Oengus Liathoane fe ille fe in nund.* [Prælium Cin-Con inter Maelduin filium Aedi Bennani et Oengus Liathoane partim mane partim post meridiem.]—Quies *mc na Cerda.* Mors *Mailochtraig righ na n Desse* [Regis Desiorum.]

An. Dc xxx viii. Kl Mors *Scandlain moir m. Indfaelad righ Osraige* [Regis Ossoriæ.]—Mors *Oengusa Leithoane ic Glennamain.* [apud vallem Ammani.] Mors *Cuann m. Cailchine.*

An. Dc xxx ix. Kl. Mors *Mailchoba m. Fiachrach la Congal Cennfota.* [occisi a Congallo capitis longi.] Quies *meicc Laisre* Abbatis *Bennchoir.*

---

(1) Vide Annal. Ult. ad ann. 635, not. 3. Non confundendus cum *Mocteo* Lugmagense.

(2) Vide ibid. ad ann. 636, not. 1, et not. 3, ad ann. 635, ib. p. 46, et 47.

(3) Vide ibid. ad ann. 641, et not. 1, p. 84.

(4) De Oswaldo Interprete Hibernor. Vide Bed. Hist. l. 3, c. 3, p. 105.

An. Dc xl. Kl. Mors *Rogellaig m. h Uathach.*

An. Dc xl i. Kl. Quies *Moenchenc Menadrochit,* 7 quies *Fursu chraibdich.* Mors *Crundmail meic Aeda righ hua Fidginte. Cath Cairnd Chonaill.—. . . . Guaire Aidne, ren Diarmait mc Aeda, i torchair Dunchad* 7 *Conall da macc Blaithmeicc.* [Quies Manchenii Abbatis de Menadrochit, i. e. Monasterii parvi pontis. Quies Fursei devoti. (1) Mors Crundmalii filii Aedi Regis Fidgentiorum. Prælium Aggeris sacri lapidum Conalliæ. Prælium Guarii Regis Connaciæ cum Diarmitio filio Aedi, in quo prælio occisi fuere Donnchad, et Conall, duo filii Blathmaci Regis Hiberniæ.]

An. Dc xl ii. Kl. Quies *Aeda-loga* Abbatis *Cluana,* 7 *Segene* Abbatis *Jae.* [Hyonæ.]

An. Dc xl iii. Mors *Cindfaelad m. Colcan righ hua m Briuin.* [Regis Briuniorum.]

An. Dc xl iv. Quies *Cammine Inse Celtrac,* 7 *Maclaichten* Abbatis *Tiredaglas.* (2)

An. Dc xl v. Kl. *Ultan Aird-breccain* quievit in Xpo, (3) 7 *Finnchu obri Gaband* quievit.

An. Dc xl vi. Kl. Mors *Illaind m. Scandlain. Diarmait* 7 *Blaïthmacc, da mac Aeda Slane,* [duo filii Aedi Slanensis] regnum tenuerunt.

An. Dc xl vii. Kl. Quies *Dimma duib,* 7 *Colmain cirbb Glinne-da-locha.* [Quies Dimmei nigri, et Colmanni velocis Monasterii Glindalochensis.] Kl.

An. Dc xl ix. Kl. *Conall Cairdra diane.*

An. Dc l. Kl. Quies *Tommine* Epis. *Airdmacha.*

An. Dc l i. Kl. Quies *Cummine fotai Comarbai Brinn.* [Cummínei longi Vicarii Brendani,] 7 *Conaing hui Daint* Abbatis *Imlecha Ibair.*—Mors *Maelduin meicc Aeda Bennain,* 7 *Becc m Fergussa.*—De illis dictum est.

> " *Marbain in a bliadhnaso—nir bo chuinte nech occo,*
> " *Maelduin bec macc Fergussa,—Conaing Cummine fota.*"

---

(1) De hoc Manchenio vide Annal. Ult. ad ann. 651. De Furseo vide Bed. l. 3, c. 19, et Annal. Ult. ad ann. 647, 660, et pag. 184.

(2) Vide Annal. Ult. ad ann. 653. (3) Ibid. ad ann. 656.

[Obiere anno hoc—nullus magis altero deflendus,
Maelduin parvus, filius Fergusii—Conang, et Cummineus longus.]

Quies *Laidcenn mc Baith-bannaig,* [Ladcenii filii Bathii benedicti,] 7 *Muru m. Eogain.*

An. Dc l ii. Kl. Mors *Moenaich m. Fingin righ Caissil.* [Regis Casseliæ.]

An. Dc l iii. Kl. Mors *Guaire Aidne* [Regis Connaciæ.]

An. Dc l iv. Kl. Mors *Cui-Cenmathair, ocus* [et] *Diarmata m. Aeda Slane.* Bellum fecerunt in *Birraib.* Quies *Lugdach.*

An. Dc l v. Kl. *Cath locha Fen et. Mumain ocus Connachta, i. torchair Talamnach mc Laidcind.* [Prælium lacus Finni inter Momoniam et Connaciam, in quo occisus est Talamnach filius Ladcindii.]

An. Dc l vi. Kl. Mortalitas magna. (1) Mors *Coucen mathair righ Caissil.* [Concennæ matris Regis Casseliæ.] Mors *Diarmata m. Aeda Slane ri Temrach,* 7 *Blaithmeic m. Aeda Slane,* 7 *Mail-bresail.*—Quies *Ailerain ind ecnai.* [Alerani sapientis.] *Fechine Fobhir* quievit in Xpo, 7 caeteri multi in eadem nocte dormierunt de mortalitate.

An. Dc l vii. Kl. Mors *Ailella,* 7 *Flaind m. Domhnaill,* 7 *Muilochtraig righ Laigen* [Regis Lageniæ.] *Cath Ane* [Prælium Ane] in quo cecidit *Eoganan m. Crundmael ri ua Coirpre* [Rex Carbreorum.]

An. Dc. l viii. Kl. Mors *Mailfothardaich m Suibne.*

An. Dc l ix. Kl. Mors *Forchellaich ri h. Ele* [Regis Elidis,] 7 *Blaithmeich m. Mailchoba,* 7 *Ossualt ri Sax.* [Oswaldus rex Saxonum] quievit in Xpo. (2)

An. Dc lx. Kl. *Guin Brain find meicc Mailochtraig righ na n Deisse Mumhan.* [Vulnus lethale Branni albi filii Malochtragi, regis Desiorum Momoniæ.]

An. Dc lx i. Kl. Quies *Dicolla meicc Colmain, Epscoip Cluana-cidnech.* [Episcopi Monasterii Cloonednach, i. e. secessus hæderis.]

---

(1) Bed. Hist. l. 3, c. 27, Cantabr. p. 136. Annal. Ult. 664, p. 56, not. 2, et 3.—Præter *Ailerani* opus ibi memoratum, extitit, ante sæculum ixnum, Vita Patricii ab eo scripta, ut patet ex Usserii Primord. p. 818. Hanc vitam, in pluribus locis corruptam, edidit ex Codice Alnense Colganus, loco quarto in Triade.

(2) Oswaldus obiit anno 642. Annal. Ult. et Chron. Saxon. p. 31, vel 644 ex Chron. Mat. West. Confer Bed. l. 3, c. 6, 9, 10. Successit ei Oswius qui regnavit usque ad 670. Chron. Saxon. Confer Annal. Ult. ad ann. 670, p. 58.

An. Dc lx ii. Kl. Mors *Congail cend meicc Dunchada.*

An. Dc lx iii. Kl. *Cath Monae* [Prælium Monæ] in quo *Cendfoelad mac Blaithm.* cecidit.

An. Dc lx iv. Kl. *Guin Congail meicc Blaithmeicc i Tethba* [in Teffia.]

An. Dc lx v. Kl. Destructio *Ailig la Finnechta findgrend.* [Destructio Arcis Alichiæ per Finnachtam candidi capillorum.]

An. Dc lx vi. Kl. Quies *Libreain m. Colmain* Ab. *Tiredaglas.*

An. Dc lx vii. Kl. Mors *Failbe* 7 *Cinfaelad* sapientis. (1)

An. Dc lx viii. Kl. Mors *Cathail m. Rogellaich*—Quies *Colmain* Abb. *Benn-choir.*

An. Dc lx ix. Kl. Mors *Maelduin m. Maelfithrich.*

An. Dc lxx. Kl. *Guin Cindfaelad m. Congail righ Connacht.* [Vulnus lethale Cennfaeladii filii Congalli Regis Connaciæ.] Quies *Cere, ingine Duibreae,* 7 *Suibne Corcaige.* [Cereæ filiæ Dubrii, et Subnei Corcagiensis.]

An. Dc lxx i. Kl. Mors *Dunchada righ Muscraige.* [Regis Muscerriæ.]—Initium tertiæ mortalitatis. (2)

An. Dc lxx ii. Kl. Mors *Donenna ingen hua Fidginte,* 7 *Duineban a macc.* [Mors Donennæ filiæ O'Fidgentii, et Dunebani ejus filii.]

An. Dc lxx iii. Kl. Quies *Moraind* Eps. *n Oendroma.* [Episcopi Antrimensis.]

An. Dc lxx iv. Kl. *Cath mor et. Cruithnechu.* [Prælium magnum inter Pictos.]

An. Dc lxx v. Kl. Quies *Rusine* Ab. *Corcaige,* 7 *Cuain* Ab. *Imblecha.*

An. Dc lxx vi. Kl. Quies *Segine* Ab. *Ardmachae.*

An. Dc lxx vii. Kl. Quies *Indlide* Ab. *Cor* . . . 7 *Diarmata meic Inchaic....*

An. Dc lxx viii. Kl. Quies *Mobeoch Cluanard.*

An. Dc lxx ix. Kl. Mors *Congail m. Ma* . . . . *m. Aeda Bennain.*

An. Dc lxxx. Kl. Quies *Fergusa* Eps. 7 . . . . . . *righ Cruithnech.* [Regis Pictorum.] (3)

An. Dc lxxx i. Kl. Mors *Conambo m.* . . *Loigen.*

---

(1) Hic est Poeta Cenfaelad cujus extant metrica in Bibliotheca Stowense. Vide Prolegom. passim, et Annal. Ult. ann. 678, p. 61, not. 5. (2) Confer Annal. Ult. ad ann. 664, p. 56.

(3) Lege *Catusach mc Maelduin,* ut in Annal. Ult. 681.

An. Dc lxxx ii. Kl. Quies *Cronain Ballea, ocus* [et] *Udrine* Eps. *Maigebile.*

An. Dc lxxx iii. Kl. Mors *Finechta meic Dunchadu righ Laigen* [Regis Lageniæ.]

An. Dc lxxx iv. Kl. Mors *Finguine m. Concenmathair.*

An. Dc lxxx v. Kl. *Adamnan do chor chana for Erind.* [Adamnanus reportat tributa Hiberniam.] (1) Quies *Moling Luachair.*

An. Dc lxxx vi. Kl. Quies *Forannain Cilledara.* [Foranani Kildarensis.]

An. Dc lxxx vii. Kl. Mors *Ailella inn. Conchenmathair righ Mumhain.*—[Mors Alellæ filiæ Conchenmatri Regis Momoniæ.]

An. D lxxx viii. Kl. Quies *Mailchoba* (*Colmain.* inter lineas, et manu recentiore) Episcopi.

An. Dc lxxx ix. Kl. Mors *Mailbracha, righ Jarmumhain.* [Regis Occidentalis Momoniæ.]—Quies *Colggan m. Moenaich, ri 7 Eps.* [Colgani filii Moenochi, Regis et Episcopi.]

An. Dc xc. Kl. Quies *Cuandai Lismoir* [Lismorensis.]

An. Dc xc i. Kl. Quies *Irgalaig m. Conaing righ hua Neill,* 7 *Muirechaig righ hua m Briuin.* [Quies Irgalagi filii Conangi regis Niallorum, et Murechagi regis O'Briuniorum.]

An. Dc xc ii. Kl. *Cath Corainn re Cellach mc Rogellaich data sil Cellaich m. Rogellaig do Connachtaibh, i torchair Loingsech m. Oengusa.* [Prælium Coranuense gestum a Cellacho filio Rogellachi, simul cum clientela Cellachi filii Rogellachi, contra Connachtenses, in quo occisus est Longsech filius Oengusii.]

An. Dc xc iii. Kl. *Adamnan* Ab. *Jae* 7 sapiens quievit in Xpo. (2)

An. Dc xc iv. Kl. *Flann fine mc Gossa* Rex Saxonorum quievit. (3) Mors *Dunnchada muirsce righ Connacht.* [Regis Connaciæ.]

---

(1) Vide Annal. Ult. ad ann. 684, not. 5, p. 62, 63; et 686, not. 1, p. 64; item ann. 691, not. 3, p. 65; ann. 696, not. 6, p. 66; et ann. 703, p. 69.

(2) Vide Prolegom. p. lxxx, et Annal. Ult. in notis præcedentibus. Obiit die 20 Octob. 704.

(3) Hiberni Aldfridum Regem Saxonum *Flannum fiona* appellant a matre, quæ, ut aiunt, filia fuit *Flanni Fionnæ* Regis Hiberniæ. Annal. Ult. Annot. p. 128, 129. Distinguendi sunt *Aldfridus*, et *Ælfredus.*—Obiit Aldfridus anno 705. Annal. Ult. p. 69, n. 2.

An. Dcc xv. Kl. *Mochonna Daire* quievit. Johan. Papa quievit.—*Ar Laigin in Gabair am Mumain.* [Strages Lageniensium apud Gabar in Momonia.]
An. Dcc xvi. Kl. *Conodur Lismoir* quievit. *Colman* Abb. *Lothra* quievit.
An. Dcc xvii. Kl. *Conamail mc Carthaig* Ab. *Imblecha Ibair* quievit.—*Indred Cliach la Cormac hua Moenaig.* [Vastatio Cliachi per Cormacum O' Moenag.]
An. Dcc xviii. Kl. *Cath Sege et. Laigniu, i torchatar da mac Cellaig.*—[Prælium Sege inter Lagenienses in quo occisi sunt duo filii Cellagi.]
An. Dcc xix. Kl. *Congal mac Fergusa ri hua Neill* [Rex O'Niallorum.]
An. Dcc. Kl. *Cendfaelad* Abb. *Fobair* quievit.
An. Dcc i. Kl. *Failbe bec* [parvus] Abb. *Cluan mc nois* quievit. *Cath Cairnd Feradaig* [Prælium aggeris sacri lapidum Feradagi,] in quo cecidit *Cormac mac Moenaich ri Caissil.* [Rex Casseliæ.]—*Cuchirce ri Osraige* [Rex Ossoriæ] moritur.
An. Dcc ii. Kl. *Cath et. hua Neill* [Prælium inter O'Niallos] in quo cecidit *Mac Aeda.* Mors *Aeda duib de Muinech.* [Aedi nigri de Momoniensium parte.]
An. Dcc iii. Kl. *Cellach mac Gerthide, ri Laing,* [Rex Lageniæ] moritur.—*Fland-Febla* Abb. *Airdmacha.*
An. Dcc iv. Kl. *Cummasc Oenach Tailten la Fogartach.* [Commixtio Ludorum Taltinensium, i. e. convocatio ad pugnam miscendam, per Regem Fogartach.] (1)
An. Dcc v. Kl. Quies *Manchain Leith, 7 Congertaigh* Abb. *Tiredaglas.* (2) *Cudinisc mc Forchellaich ri Jarmumhain* [Rex Occidentalis Momoniæ] moritur.
An. Dcc vi. Kl. *Tipraite hua Dunchadha Muirsce, ri* . . . moritur.
An. Dcc vii. Kl. *Indred Laigen la Fergal mc Mailduin.* [Vastatio Lageniæ per Fergal filium Maeldunii.]
An. Dcc viii. Kl. *Cellach* Ab. *Imlecha Ibair* quievit.
An. Dcc ix. Kl. *Eterscel mac Maelduin ri Cassil* moritur.—*Indred Breg*

---

(1) Vide quæ de Ludis *Taltinensibus* dicta sunt Annal. Ult. ad ann. 716, p. 75, et infra ad ann. 860.
(2) Vide quæ de alio Manchenio dicta sunt in Annal. Ult. ad ann. 725, et infra ad ann. 728.

la Cathal m. Finguine ri Mum. ocus is iar sein do ronsat sid ocus Fergal mc Maelduin ri Temrach, 7 *giallais Fergail do Cathal. Arithe u. rig do gabsat h Erind iar cretim do Mumnechaib,* ·i· *Oengus mac Nadfraich,* 7 *a mac,* ·i· *Eochaid,* q. Hiberniam rexit xvii annis, *ocus Cathal m. Finguine, ocus Feidlimid m. Crimthain, ocus Brian m. Cennetich.* [Vastatio Bregiæ per Cathal filium Finguinii regem Momoniæ, et postea inierunt pacem iste et Fergal filius Maeldunii Rex Temoriæ, et obsides dedit Fergal Cathallo.—Hi sunt quinque reges qui subegerunt Hiberniam post fidem, de regibus Momoniæ, i. e. Oengus filius Nadfrachi, et ejus filius, i. e. Eochaid, qui Hiberniam rexit annis 17, et Cathal filius Finguinii, et Felim filius Crimthani, et Brian filius Cennethi.]

An. Dcc x. Kl. *Cath et. hua Neill, ocus cath Uchbad,* [Prælium inter O' Niallos, et prælium Uchbad,] in quo cecidere *Fergal mac Maelduin,* 7 multi nobiles cum illo, 7 *ar diarmide for Laigne.* 7 regnum *Flaithbertac la hua Neill.* [et strages valde magna Lageniensium, et regnum Flahertachi incipit de O'Niallis.]

An. Dcc xi. Kl. Mors *Indrechtaich m. Muiredaich righ Connacht* —Mors *Aitechdai m. Thalamnaich righ Corcubas.* [Regis Corcobasciniæ.]

An. Dcc xii. Kl. Quies *Cuindlis* Abb. *Cl. mc nois.*

An. Dcc xiii. Kl. Mors *Flaind m. Aith.*

An. Dcc xiv. Kl. *Cath belaig licce* [Prælium oppidi Saxi, hodie Ballinalack,] in quo cecidit *Crimthan mac Cellaich-Cualand, Muireth* vicit.]

An. Dcc xv. Kl. Mors *Murchada m. Brain, righ Laigen.* [Regis Lageniæ.]

An. Dcc xvi. Mors *Domhnaill m. Cellaich righ Connacht.* [Regis Connaciæ.]

An. Dcc xvii. Kl. Quies *Suibne* Abb. *Airdmacha.*

An. Dcc xviii. Kl. Quies *Colmain hua Liatain* Abb. *Lismoir.*

An. Dcc xix. Kl. Mors *Cormaic m. Rossa righ nan Desse.* [Regis Desiorum.]

An. Dcc xx. Kl. Mors *Duibindrecht m. Erca righ hua Fidginte.*

An. Dcc xx i. Kl. Quies *ingene Cuirc Comarbain Brigite.* [filiæ Curcii Vicariæ Brigidæ, i. e. Abbatissæ Kildarensis.]

An. Dcc xx ii. Kl. Mors *Aeda m. Conaing righ iar Mumhain* [Regis occidentalis Momoniæ.]

An. Dcc xx iii. Kl. *Cath for Ele et. Cathal m. Fingine* 7 *Foelan righ Laigen,*

itorchar Foelchar ri Osraigi, [Prælium in regione Eli inter Cathal filium Finguinii et Foelan Regem Lageniæ, in quo occisus est Foelchar rex Ossoriæ,] 7 *Cathal* victor fuit.—Beda sapiens quievit in Xpo. (1)

An. Dcc xx iv. Kl. Mors *Cathai m. Rethaig righ Connacht.*

An. Dcc xx v. Kl. Quies *hui Lochine* Ab. *Cl. m. nois.*

An. Dcc xx vi. Kl. Mors *Foelain righ Laing.—Cath Uchbad* s. alios.—[Mors Foelani regis Lageniæ.—Prælium Uchbad secundum alios.]

An. Dcc xx vii. Kl. *Samthain Cluana-Broin* [Samthan Abbas Cluan-Bronensis] quievit, 7 *Eogain-Cuin.*

An. Dcc xx viii. Kl. *Moenchine* Ab. *Tomagreine*, 7 *Cilline* Ab. *Tiredglas.*(2)

An. Dcc xx ix. Kl. Quies *Cuano* Ab. *Ferna*, 7 *Fland Feorna mc Colmain righ Ciarraige-Luachra.* [Quies Cuanæ Abbatis Fernensis, et Flanni filii Colmanni regis Ciarragiæ-Luachræ.]

An. Dcc xxx. Kl. *Cathal m. Finguinne ri h Erend mor. de* q. *Mor. Mumand* dx.—

" *In t Imblech ro saer Ailbe dia bach*ail,
" *Is oen in a erdarcus o ur da retan Ca*thail."

[Cathal filius Finguinnii rex Hiberniæ moritur, de quo Oeconomus Momoniæ dixit—

Imlecensis (civitas) quam liberavit Albeus per ejus lituum,
Crevit in excellentia ex quo eam rexit Cathallus.]

An. Dcc xxx i. Kl. *Cath Seredmaige et. hua Neill, i torchair Aed-Allain* [Prælium Seredmaig inter O'Niallos in quo occisus est Aed Allan]—Quies *Molua o Mungarit* [Moluæ de Monasterio Mungarit.]

An. Dcc xxx ii. Kl. Mors *Ardgail ri Ele.*

An. Dcc xxx iii. Kl. *Cath Cuile gese la Muman i torchair corpre m. Condinisc.* [Prælium Sylvæ orationum gestum a Momoniensibus, in quo occisus est Carbreus filius Condiniscii.]—Quies *Ruamain.—Cu-Chuinne in sui* [Cucuinneus sapiens] quievit in Xpo.

An. Dcc xxx iv. Kl. Quies *Dungail* Abb. *Lothra.—Guin Aeda duib.* [Vulnus lethale Aedi nigri.]

---

(1) De anno obituale Bedæ vide Annal. Ult. ad ann. 734, not. 3.

(2) De aliis *Manchenii* vide Annal. Ult. ad ann. 725, not. 5, p. 79, et supra ad ann. 705.

An. Dcc xxx v. Kl. Quies *Modimmoc Cluana Iraird.* [Modimmoci Cloonardensis.]

An. Dcc xxx vi. Kl. Mors *Conchellaigh* Abb. *Tomagreine* [Abbatis Monasterii collis Solis.]

An. Dcc xxx vii. Kl. Quies *Congussa* Abb. *Airdmacha.*

An. Dcc xxx viii. Kl. Mors *Duibdia bairend meic Aeda roin ri hua Fidgente* [Regis Fidgentiorum.] Quies *Colmain meicc Commain in Araind* [Colmani filii Commani in Arania Insula.]

An. Dcc xxx ix. Kl. Quies *Cuangussa,* Ab. *Leith Mochoemoc,* [Abbatis Monasterii Lethensis S. Mochoemoci,] 7 quies *Fiachnai-hui-mac Niat,* Abbatis *Cluan-Ferta Brennain.—Cath Fetarach eter Bodbgal mc Fergailc* 7 *Cendfaelad.* [Prælium Fetarach inter Bodbgal filium Fergalli et Cendfaelad.] Quies *mc Uige* Abbatis *Lismoir.*—

An. Dcc xl. Kl. *Luchraid* Abbas *Cl. m. nois.*

An. Dcc xl i. Kl. *Fland mac Conchubair ri hua m Briuin* [Rex O'Briuiniorum] moritur.

An. Dcc xl ii. Kl. *Maelficraich* Abbas *Inse-bo-finne* quievit.

An. Dcc xl iii. Kl. *Fergus mac Conaill* (*l. Cellaich* inter lineas) *ri Connacht* [Rex Connaciæ] moritur.

An. Dcc xl iv. Kl. *Hua Suanaig* quievit in Xpo.

An. Dcc xl v. Kl. *Murthan* Abbas *Cilledara* dormivit.

An. Dcc xl vi. Kl. *Cath et. hua Neill* 7 *Ultu in Emainmacha,* [Prælium inter O'Niallos et Ultonienses in Eamania,] in quo cecidit *Dungal hua Conaing donboind ; Fiachra ri Ulad* [rex Ultoniæ] victor fuit. Mors *Domhnaill, righ Laigen.* [Regis Lageniæ.]

An. Dcc xl vii. Kl. *Thrichmech* Abbas *Lismoir* quievit, 7 *Abneir* Abbas *Imlech Ibair.*— Mors *Murchada righ Laing.* [Regis Lageniæ.]

An. Dcc xl viii. Kl. *Suairlech* Abbas *Benchoir,* 7 *Daniel Abbas Ruischre* dormierunt.

An. Dcc xl ix. Kl. *Cormac* Abbas *Cl. m. nois* quievit.—*Diarmait* Abbas *Inse-Celtra* moritur.—Mors *Flaind mc Eirce righ hua Fidginte.* [Regis Fidgentiorum.]

An. Dcc l. Kl. Quies *Ronain* Eps. *Lismoir.*—Mors *Domhnaill meicc m. Murchada, righ hua Neill* [Regis O'Niallorum.]

An. Dcc l i. Kl. Quies *Ailella m* . . . . . Abbatis *Mungarat.*—Mors *Ailella hui Dunchad, righ Connacht.* [Regis Connaciæ.]

An. Dcc l ii. Quies *Celtbill Cluan-Bronaig.* [Abbatis Cluanbronagensis.]

An. Dcc l iii. Kl. Quies *Crumthain Comarbain Bren. C. ferta. Maidm. for Maelduin m. Aeda im Breg rein uib Fidginte,* 7 *renaraib Cliach, ·i· enboth Breg.* [Quies Crimthani Vicarii Brendani Cluanfertensis. Victoria de Maelduino filio Aedi in Bregia, parta per Fidgintios, et per viros Cliachiæ, i.e. . . . . Bregiæ.]

An. Dcc l iv. Kl. *Guin Murchada men righ ceneuil Conaill* [Vulnus mortale Murchadi ferocis regis clientelæ Conalli.]—Mors *Sleibne* Abbatis *Jae.*

An. Dcc l v. Kl. *Aedan* Abbas *Lismoir* quievit. Mors *Duibindrecht righ Connacht.* [Regis Connaciæ.] Quies *Feradaich mc Suibne* Abbatis *Airdmacha.*

An. Dcc l vi. Kl. Mors *Conchubuir m Cummascaig righ hua Fiachrach.*—[Regis Fiachrachorum.]—Mors *Torptha righ Corcomdruad* [Regis Corcomroe.]

An. Dcc l vii. Kl. *Indred Laigen la Donnchad. Cuth Builg-bonne for hu Neill re Laignib.* [Vastatio Lageniæ per Donnchadum.—Prælium Bolgbonnense contra O'Niallos partum a Lageniensibus.] Nativitas *Feidlimthe meicc Crimthain.*

An. Dcc l viii. Kl. *Forbasach* Abbas *Cl. m. nois, Brocan macc Adhuair o Imbliuch* [de Monasterio Imlecense] dormierunt.

An. Dcc l ix. Kl. *Airlid* Abbas *Cluan-Iraird* dormivit. *Suibne* Abbas *Airdmacha, Cluiche-chair Cindmara* quieverunt.

An. Dcc lx. Kl. *Selbach Corcaige* quievit. *Suairlech* Ab. *Lismoir, Felic Duinbleisc* dor.—Mors *Cindfaelad righ hua Fidginte, ocus Rechtabra ri Cor. b* [Suairlech Abbas Lismorensis, et Felix Abbas Dumblescensis domierunt. Mors Cennfaeladii regis Fidgintiorum, et Rechtabræ regis Corcomroe.]

An. Dcc lx i. Kl. *Cain Chiarain for Connachtaib.* [Vectigal Ciarani solutum a Connachtensibus.]

An. Dcc lx ii. Kl. Mors *Cellaich meicc Dunlaing righ Laigen.* [Regis Lageniæ.]

An. Dcc lx iii. Kl. *Cath Slebe Mis* [Prælium montis Mis] in quo cecidit *Nia mac Conalta.* Mors *Flaithrig m. Domhnaill, ri Connacht.* [Regis Connaçiæ.]

—Mors *Duibindrecht m. Cathasaich.—Badud Connacht oc Tirdaglas.* [Demersio Connachtensium apud Tiredaglas,] plusquam centum.—

An. Dcc lx iv. Kl. Quies *Flannain Cille* . . . . . . Quies *Airdmessaich* . . . *moir.*—Mors *Aeda meic* . . . . . *igh righ hua Neill.* [Regis O'Niallorum.]

An. Dcc lx v. Kl. Initium Circuli. *Boar* . . . . . *mor isin bli. si.* Quies *Comgain Mena.* [Boum mortalitas magna in hoc anno. Obitus Comgani Monasterii Mena.]

An. Dcc lx vi. Kl. Quies *Ailella* Abbatis *Loth* . . . Nix ultra modum.

An. Dcc lx vii. Kl. Quies *Senchai* Abbatis *Imlecha Ibair.*—Quies *Fechtnaich Fobair.* [Fechtnai Monasterii Fobarensis.]

An. Dcc lx viii. Kl. Quies *Scandlain Huitai* Abbatis *Achaidbo.* Quies *Aeda* Abbatis *Ruischomain.*—Mors *Dunchada righ Tiamr.* [Regis Temoriæ.]

An. Dcc lx ix. Kl. Mors *Domhnaill meic Flath-niath, righ hua Failgi,* [Regis Falgiorum, i.e. Hy Faliæ,] 7 alii multi in *Cluan-Conaire.* Quies *Flathniat* Abbatis *Cluanferta Brennain.*—Quies *Suairlech hui Thipraiti illismoir.* Quies *Bethellaich Senchuae in sui.* [Quies Suarlechi Thipratensis in Lismoria. Quies Bethellachi Senchuæ dicti sapientis.]

An. Dcc lxx. Kl. *Cain Ailbi la Mumain* [Vectigal Albei solutum a Momoniensibus.] Quies *Rechtabrait* Abbatis *Cl. m. nois.* Quies *Camscaich* Abbatis *Tiredaglais.*

An. Dcc lxx i. Kl. *Fealgus hua Saichtich* sapiens quievit. *Ruadri mac Faelchon* moritur. Mors *Echtgale, righ Corcuduibne.* [Regis Corcodubniæ.]

An. Dcc lxx ii. Kl. Mors *Mailduin m. Aeda, m Conaic, ri Mumhain.* [Regis Momoniæ.]—Mors *Scandlain m. Laind, m. Eircc, ri hua Fidginti.* [Regis Fidgintiorum.] *Tipraiti m. Taidg, ri Conna* . . . [Rex Connaciæ ?] . . . .

An. Dcc lxx iii. Kl. *Cuan* Abbas *Imlecha Ibair* quievit. *Cummascach Rathin* dormivit.

An. Dcc lxx iv. Kl. Mors *Mailduin m. Aeda Allain.*—*Colum mac Fergussa Inse Cre, Echtgal m. Tuathail* Abbas *Mungarit* . . . Mors *Torpda m. Aithrigh Corcobascind.* [Regis Corcobasciniæ.]

An. Dcc lxx v. Kl. *Murgal* Abbas *Cl. m. nois* dormivit. *Fedach* Abbas *Slane, 7 Luscai, 7 Daimliac,* quievit.

An. Dcc lxx vi. Kl. Mors *Cinaeda m. Anmchada righ hua Liathain.* [Regis Liathanorum.]—*Tomaltach ri Dailaraide* [Rex Dalaradiæ] moritur.

An. Dcc lxx vii. Kl. *Cudinisc m. Conassaig* Abbas *Airdmacha* quievit.—*Guin Concoingelt m. Corpri righ Jarmumain.* [Regis Occidentalis Momoniæ.]

An. Dcc lxx viii. Kl. *Maelruain* Eps. *Tamlachtan, Teroc* Abbas *Corcaige* quievit. Id. Nov.—Quies *Muirethaig* Abbatis *Cluan ferta Brendain.*

An. Dcc lxx ix. Kl. *Dubdalithe* Abbas *Airdmacha* quievit.—*Cath Conchinn i tor. ri Corcaduibne.* [Prælium Conchin in quo occisus est Rex Corcodubniæ.]

An. Dcc lxxx. Kl. *Airechtach* Abbas *Airdmacha, Tomas* scriba Abbas *Bennchoir, Joseph* Abbas *Cl. m. nois,* moriuntur. *Coscrich righad Lismoir hi flaith Oedain deirg.* [Vastatio Regni Lismoriæ regnante Oedanio rufo.]—*Tipraite* Abbas *Cl. ferta Brennain* . . . .

An. Dcc lxxx i. Kl. *Orgain Brain m. Murethaig righ Laigen, 7 a rigna i Cill chuile. Orcain Jae Coll. chill. 7 inse Muireth. 7 inse bo finne. q.es Foendledaich bic* Abb. *Airdmacha.* [Vastatio (regni) Branii filii Murethagi Regis Lageniæ, et ipse occisus apud Cill-chule. Vastatio Hyonæ Columbæ Ecclesiarum, et Insulæ Murethagi, et Insulæ vaccæ albæ. (1) Quies Foendledachi parvi Abbatis Ardmachani.]

An. Dcc lxxx ii. Kl. *Geinte in h Erind.* [Gentiles in Hibernia.] (2) Mors *Mailchoba m. Flaind feorna, righ Ciara-Luachra.* [Regis Ciarragiæ-luachræ.] *Colla m. Fergussa ri Connacht* [Rex Connaciæ] moritur.

An. Dcc lxxx iii. Kl. *Donnchad m. Domhnaill m. Aeda m. Neill, ri Temra* [Rex Temoriæ] moritur.

An. Dcc lxxx iv. Kl. Initium Cicli secunda feria, ix Lunæ.—Quies *Flaithbertaich m. Flaind.*

An. Dcc lxxx v. Kl. iii. feria, xx. Luna. *Guin* [vulnus mortale] *Domhnaill m. Donnchada. Cellach* victor.—Mors *Mescill ri Laichse.* [Regis Lagesiæ.]

An. Dcc lxxx vi. Kl. iiii. feria, i. Luna. *Muindenaech* Abbas *Glinne-da-locha* quievit. *Dalbach Cuile Collainge* quievit in Xpo.—Kl.

---

(1) Confer Annales Ult. ad ann. 793, ubi de prima vastatione Hyonæ.

(2) Vide Annal. Ult. ad annos 793, et 794, ubi de primo adventu Danorum Hiberniam.

An. Dcc lxxx viii. Kl. Mors *Muircthig righ hua Neill.* [Regis O'Niallorum.] Quies *Olchobuir* Abbatis *Cl. ferta Brennain.*

An. Dcc lxxx ix. Kl. *Cath et. Ciarraige ocus Eoganacht,* [inter Ciarragios et Eoganachtos,] in quo cecidit *Aed Allain mac Coirpri.*—Kl. Kl.

An. Dcc xc ii. Kl. *Olchobur mac Duibindrecht righdamna Mumhain* [Rex futurus Momoniæ] moritur.

An. Dcc xc iii. Kl. *Gormgal m. Dindathaig* Abbas *Airdmacha,* 7 *Cluana-edis* quievit.

An. Dcc xc iv. Kl. *Connmach mc Duibdalethe* Abbas *Airdmacha* quievit.—*Guin Congail mc Thaidg in Albain.* [Vulnus mortale Congalli filii Thadei in Albania.]

An. Dcc xc v. Kl. *Taicthech hua Tigernain, ferleginn Airdmacha* [Vir lectionum, i. e. Professor Ardmachanus] quievit.—*Maidm re Laignib for Aed m Neill oc abaind Liphe.* [Victoria parta per Lagenienses de Aedo filio Nialli apud amnem Liphe.]

An. Dcc xc vi. Kl. *Coibdenach* sapiens Abbas *Loth* .... *Echtbrann* Abbas *Glinne-da-locha* ....

An. Dcc xc vii. Kl. *Boslechta la Mum. la Dare, ocus la Adhuar mc Nechin.* [Boum strages apud Momonienses, Darios, et Adhuarum filium Nechin.]

An. Dcc xc viii. Kl. *Ailibri Ulad* [Aliberius Uladensis] a quo liber *Ailibri* .... Quies *Dimmain Cill-Dimmain.*

An. Dcc xc ix. Kl. *Congbail Disirt Diarmata mc Aeda roin, ri Corcabais-cind.* [Congbal Deserti Diarmitii, filius Aedi hirsuti, Rex Corcabascinniæ.... quievit?].....Kl.

An. Dccc i. Quies *Aedain m. hui Raichlich* Abbatis *Lismoir. Apthaine Lis-moir do Fland mc Fairchellaich.* [Abbatia Lismorensis data Flanno filio Forchellachi.)

An. Dccc ii. Kl. *Muirgius mac Tomaltaig ri Connacht* [Rex Connaciæ] moritur.—*Forbassach ri Corcaluigde* moritur.

An. Dccc iii. Kl. *Loscud Cl. m. nois.* [Incendium Cluanæmacnois.] Quies *Conaing mc Donait* Abbatis *Corcoige.*—*Tocbail Scrine Mochuta la Fland mc Forchellaich.* [Violenta expugnatio et direptio Scrinii S. Mochtæi per Flannum filium Forchellachi.]

An. Dccc iv. Kl. V.ta feria, IX.na Luna. *Cuchumne* Abbas *Lannela*, *Tippraite mc Cethnaic* Abbas *Cl. ferta Brennain* . . . (quieverunt ?)

An. Dccc v. Kl. *Fothad Othna* i. e. *Fothad Canoine* [Fothadius Monasterii Othnæ, i. e. Fothadius Canonum scriptor] quievit. (1) *Scrin Mochta Lug. forteched ren Aed mc Neill co mbui illismor.* [Scrinium Mochtei Lugmadensis (Louth) recuperatum ab Aedo filio Nialli cum triumpho Lismoriam.]

An. Dccc vi. Kl. Mors *Aeda mc Neill righ Temrach for sluagud in Albain.* [Mors Aedi filii Nialli Regis Temoriæ dum bellum gereret in Albania.]—Quies *Rechtabrat m. Muchthaigirnd* Abbatis *Imblecha Ibair.*

An. Dccc vii. Kl. Mors *Cusantin meic Fergusa righ Albain.* [Regis Albaniæ.] (2) *Feidlimmith mac Crimthain do gabail rige Cassil.* [Felim filius Crimthani obtinet Regnum Casseliæ.]

An. Dccc viii. Kl. *Artri mac Cath* . . . . *Cassill* moritur.

An. Dccc ix. Kl. *Macc Riagal* Abbas *Birra* quievit. (3)

An. Dccc x. Kl. *Indred Bennchoir o Gentib, 7 scrin Chomgaill do brisiud doib, 7 a suid 7 a Epscoip do thecht fo gin claitib.* [Vastatio Bennchoriæ per Gentiles, et Scrinium Comgalli fractum ab eis, et ejus docti, et Episcopi venerunt sub percussione gladiorum, i. e. martyrium passi sunt.] (4)

An. Dccc xi. *Magmbile 7 Bennchor do orgain do Gentib. Tamlachta Mailruain do orcain do muintir Chilleda* . . . . *Scelec do orgain do Genntib, 7 Etgal do brith imbraith con erbailt gorta leo.* [Monasterium Maghbileuse, i. e. Monasterium campi arboris Monumentarii, et Bennchoria vastata a Gentilibus. Tamlacht Monasterium Malruani vastatum a gente Killa . . .(5) Monasterium Insulæ *Scelig* vastatum a Gentilibus, et Etgal (Abbas) ductus inde in captivitatem, donec obiit fame per eos.]

An. Dccc xii. Kl. Quies *Flaind meic Fairchellaich* Abbatis *Lismoir, 7 Imblecha Ibair, 7 Corcaige mor.* [et Corcagiæ magnæ.] Kl.

---

(1) Vide Annal. Ult. p. 132, et ad ann. 818, not. 1, p. 202. Coævi fuere *Fothadius* et *Sedulius* junior. Ibid. (2) Confer Annal. Ult. ad ann. 819, p. 202.

(3) Hic est Mac Riagal qui Rusworthianum IV Evangeliorum Codicem exaravit—Vide Annal. Ult. ad ann. 821, p. 203.

(4) Vastatio Benchoriæ Hibernicæ melius refertur ad ann. 823. Annal. Ult. p. 204.

(5) *Tamlecht*, Monasterium prope Dublinium, ubi extitit antiquitus altare Druidicum, derivatur a *Taimh* mortis et *leacht* monumentum, seu agger lapidum. O'Brien voce *Taimleacht*.

An. Dccc xiv. Kl. *Cormac mac Domhnaill na n Deise* moritur. *Baccrad hi Muscraige mittaine co farcbaiset Eladach m. n Dunlainge* 7 clxx. *Tenolsat muinter Chorcaige dorithisc, hu h Echach,* 7 *Corculaigde,* 7 *Ciaraige curche co Muscraige co farcabaiset cc. leo dorithisse.* [Cormac filius Donaldi Desiorum moritur.—Prælium atrox in Muscria mediterranea, ubi occisi sunt Eladach filius Dunlangi, et 170.—Profecti sunt Corcagienses iterum, item Eachii, et Corcolagdii, et Ciaragii Curchenses usque Musciam, et facta est mortalitas per eos iterum.]

An. Dccc xv. Kl. Mors *Indredaich, rig Laigen.* [Regis Lageniæ.]—*Maelcellaic mc Scandlain, ri Gabra* [Rex regionis Gabra] moritur.

An. Dccc xvi. Kl. *Maidm re Feidlimid mc Crimthain for Connachtaib* 7 *hu Neill,* [Victoria parta per Felimium filium Crimthani de Connachtensibus et O'Niallis,] in qua cecidit *Folluman mac Donnchada.*

An. Dccc xvii. Kl. *Guin* [Vulnus mortale] *Dondubain meic Airtrig righ Glenneamna* [Regis Glennamniæ, i. e. vallis fluminis.]

An. Dccc xviii. Kl. *Guin Duibdabairend rigdamna Gabra.* [Vulnus mortale Dubdabarenii regis futuri Gabræ.]

An. Dccc xix. *Lesmor Mochutu d orgain do genntib,* 7 *cell Molaisse.* [Lissmoria civitas Moctei vastata a gentilibus, et Ecclesia Molassii, i.e. Lasreani.]—Mors *Cobthaich m. Mailduin righ Locha Lein.* [Regis Lacus Leniæ, hodie Killarney.]—Mors *Diarmata m. Thommaltaich righ Connacht.* [Regis Connaciæ.]—*Conchobur mac Dondchada ri Temrach* [Rex Temoriæ] moritur.

An. Dccc xx. Kl. *Eogan* Eps. *Airdmacha* quievit. Mors *Cellaich meico Brain righ Laigen.* [Regis Lageniæ.] Mors *Dunataich meicc Scandlainn righ Gabra* [Regis Gabræ.]

An. Dccc xxi. Kl. *Indrechtach m. Tomaltaich leth righ Ulad,* [dimidii rex Ultoniæ.] . . . .

An. Dccc xxii. Kl. *Gabail Feidlimthe in Abbthaine Corcaige.* [Obtinet Felimius Abbatiam Corcagiensem.] Kl.

An. Dccc xxiv. *Mordal fer n Erend i Cluain ferta Brenaind,* 7 *Niall m. Aeda ri Temrach do riarad Fedlimmid m. Crimthain, cor bo lan ri h Erend Fedlimmid in la sein,* 7 *con dessid hi suide Abbad Cluanaferta.* [Concilium virorum Hiberniæ apud Cluanferta Monasterium Brendani, et Niall filius Aedi rex Temoriæ tributum dedit Felimio filio Crimthani, et erat plenarius

Rex Hiberniæ Felim die isto, ideoque sedit in Cathedra Abbatis Cluanfertensis.]

An. Dccc xx v. Kl. *Cathal mac Muirgiussa, ri Connacht,* [Rex Connaciæ] moritur.

An. Dccc xx vi. Kl. *Feldlimmid do indruid lethe Cuind o tha Birra co Temraich, 7 a chostud i Temraich, 7 Gormlaith ingen Murchada righ Laigen do gabail con a banchure, 7 Indrechtach mac Maelduin do morbad iais i Temraich.* [Felim vastavit dimidium septentrionale Hiberniæ, dictum dimidium Conni, a limitibus Monasterii seu civitatis Birrensis usque Temoriam, et moratus est in Temoria, et Gormlathia filia Murchadi Regis Lageniæ capta cum sua muliere famulante, et Indrechtach filius Malduini occisus ab eo in Temoria.]

An. Dccc xx vii. Kl. Mors *Domhnaill meicc Cathail righ hua n Echach.* [Regis Eachorum.]

An. Dccc xx viii. Kl. *Phadraic com. um la Forannan 7 la Diarmata.*—[Patricii Vicariatus alternatim cum Forannano et cum Diarmitio.] (1)

An. Dccc xx ix. Kl. Mors *Meilruanaid righ Midi.* [Regis Midiæ.]

An. Dccc xxx. Kl. *Orgain Don. m. Flaind la Maelsechnaill. Forannan* Ab. *Airdmacha do breith do Genntib o Chluain Comardae, 7 scrin Patraic do brissiud 7 do brith doib.* [Cædes Donaldi filii Flanni per Maelsechnallum. Forannan Abbas Ardmachanus captus a Gentilibus e Cluana-Comarda, et Scrinium Patricii confractum et ablatum ab eis.] (2)

An. Dccc xxx i. Kl. *Nial m. Aeda ri Temrach do badud hi Callain, i· aband fil hi tuib Airdmacha.* [Nial filius Aedi rex Temoriæ demersus in Callano, i.e. fluvio quod est prope Ardmacham.] (3)

An. Dccc xxx ii. Kl. vii. f. xl. *Fedlimid m. Crimthain* dormivit. (4)

An. Dccc xxx iii. Kl. *Olchobur m. Cinaeda* Abbas *Imblecha Ibair, do gabal righe Cassil.* [obtinuit regnum Casseliæ.]—*Caih Sceth-nechtain hi Laignib re n Olchobur for Gullu, i torchair Domraer Jarlae.* [Prælium Sciath-nech-

---

(1) Duo nempe Abbates Ardmachani, de quibus vide Annal. Ult. ad ann. 834, p. 211, 838, p. 214, et 847, p. 219.—De *Felimio* Momoniæ Rege, vide quæ dicta sunt in Prolegom. p. xlv, et Annal. Ult. ad ann. 822, p. 204, et 838, not. 1, p. 213. Obiit anno 847. Annal. Ult. p. 217.

(2) Vide Annal. Ult. ad ann. 844, p. 217.

(3) Anno æræ com. 846. Annal. Ult. ann. 845, p. 217.

(4) Vide Annal. Ult. ad ann. 846, p. 217.

tan in Lagenia gestum ab Olchobaro contra Alienigenas, in quo occisus est Domrar Comes.] (1) Mors *Draigneain mc Duinedaig, righ Gabra.*

An. Dccc xxx v. Kl. Mors *Flaind meic Echdach righ Dalaraide.*

An. Dccc xxx vi. Kl. Quies *Cetadaig* Abbatis *Cluan-m-nois.*—Quies *Rechtabrat* Abbatis *Cluanaferta Brennain.*—Mors *Cobthaic righ Ciarraighe Luachra.* [Regis Ciarragiæ juncosæ.]

An. Dccc xxx vii. Kl. Quies *Olchobuir m. Cinaeda* Ab. *Imblecha Ibair, 7 ri Caissil.* [Abbatis Imlecensis, et Regis Casseliæ.]

An. Dccc xxx viii. Kl. *Ailgenan m. Donngaile do gabhail rige Cassil.* [obtinet regnum Casseliæ.] *Forannan 7 Diarmait Abbaid Airdmacha* [Abbates Ardmachani] dormierunt.

An. Dccc xxx ix. Kl. *Ailgenan m. Dondgaile ri Cassil* dormivit.—*Congal mac meic Lachtnai do rigad do Chiarugu-Luachra.* [Congal filius filii Lachtnai regnum obtinet Ciarragiæ-Luachriæ.]—Mors *Tolam naig m. Aeda righ Corcubaiscen.*

An. Dccc xl. Kl. *Indrechtach hua Finechta* Abbas *Jae hi mardochoid oc dul do Roim do Saxanu.* [Abbas Hyonæ martyrium passus est dum iret Romam, occisus a Saxonis.]

An. Dccc xl i. Kl. iii. fer. ix. lun. *Cath Culadain i torchair Comman m. Suibne.* [Prælium Culadan in quo occisus est Commanius filius Suibnei.]

An. Dccc xl ii. Kl. *Maelguala mac Donngaile do gabail rige Cassil.* [obtinet regnum Casseliæ.]—Quies *Cathasaich* Abbatis *Airdmacha.*

An. Dccc xl iii. Kl. Mors *Aeda m. righ Ciarraige-Luachra. Longes botine do thichtain do chum h. Erend.* [Mors Aedi filii Regis Ciarragiæ-Luachræ.—Naves prædatoriæ veniunt Hiberniam.]

An. Dccc xl iv. Kl. *Sloged Mailsechnaill for Mum.* [Exercitus Maelsechnalli contra Momoniam.]—Quies *Maine m. hu Argusa* Abbatis *Imblecha. Cinaed m. Alpin righ Albain.* [Kennethus filius Alpini fit rex Albaniæ.]

---

(1) Quæ sequuntur, omissa in pagina præcedente, restituenda sunt post annum 829—

"DCCCXXX. Kl. *Orgain Duin-Masc hi torchair Aed mac Dubdacrich Ab. T. d.* i.e. Vastatio Arcis "Masc—(hodie *Dunamase Castle*) ubi occisus est Aed filius Dubdacrichi Abbas Tirdaglassensis." Deinde quatuor anni qui sequunter in pagina ista, numerandi sunt 831, 832, 833, 834.—

Hi annales æram communem antevertunt *annis* XIV, si notas Kl. spectamus, usque ad ann. 909, convenientem cum anno æræ com. 923, postea duæ notæ, Kl. annis sequentibus adjungendæ sunt, ut differentia *annorum* 14 ubique servetur.

An. Dccc xl v. Kl. Mors *Mailguala m. Dondgaile ri Cassil.* [Regis Casseliæ.]—*Cerball m. Dondgaile co feraib Mumhain for sluagud in huib Neill o feil Martain co feil Aindruid, co sliabh n Uait, gur a giall sat in tuaiscert do.* [Cerball filius Dungalli cum Momoniensibus belligerat in regionibus O'Niallorum, a festo Martini ad festum Andreæ, usque montem Fuad, donec obsides dedissent Septentrionales ei.]

An. Dccc xl vi. Kl. *Aed m. Duibdabairend do gab. rige Gabra.* [obtinet regnum Gabræ.]

An. Dccc xl vii. Kl. *Cendfaelad hua Muchthaigirnd do gabail rige Cassil.*—[Obtinet regnum Casseliæ.] Mors *Domhnaill mc Alpin righ Albain* [Regis Albaniæ.] (1)

An. Dccc xl viii. Kl. Mors *Mailsechnaill meic Maelruanaid.*

An. Dccc xl ix. Kl. Quies *Daniel Abbad Lismoir, 7 Corcaige.*—Quies *Aedain* Ab. *Inse Cath.*

An. Dccc l. Kl. Mors *Cermata meic Cathramaich righ Corcubaiscind.* [Regis Corcobasconiæ.]

An. Dccc l i. Kl. *Erchra in Greine isin* Kl. *so* [Eclipsis Solis anno hoc.](2) Mors *Taidg m. Diarmata righ Laigen.* [Regis Lageniæ.]

An. Dccc l ii. Kl. *Tomrar Jarla do orcain Cl.ferta Brenn. con ro marbh Brenaind tres lo iar tiachtain a Longphoirt.* Tomrar Comes vastat Cluanfertam Brendani, ita ut eum occidisset Brendanus tertia die postquam rediisset in sua Castra.]

An. Dccc l iii. Kl. *Fell do Amlaib for Lissmor, 7 Martan do socrad ass.*—[Insidiosa invasio Lissmoriæ per Amlafum, et Martyres violenter rapti inde.]

An. Dccc l iv. Kl. *Conmach* Abbas *Cl. mc nois* moritur. *Dubthach Berre* [Birrensis] sapiens quievit. *Cath ettir* [Prælium inter] *Fland mac Conaing 7 Aed m. Neill,* in quo occidit *Fland m. Conaing.*

An. Dccc l v. Kl. Mors *Dunlainge m. Muirchertaic righ Laigen.* [Regis Lageniæ.]

An. Dccc l vi. Kl. Quies *Suairlech in dednan,* [Suarlechi devoti,] Abbatis *Cluana Iraird.*

---

(1) Annal. Ult. ad ann. 861, æræ com. 162, p. 225.

(2) Hanc Eclipsim referunt Annales Ult. ad ann. 864, æra com. 865, et recte, ut in not 2, ib. p. 227, unde sequitur hos Annales æram communem antevetere annis 14.

An. Dccc l vii. Kl. Quies *Neill mc Donngale* Abbatis *Cluana-Huama*, 7 *Cuile Collaingge.*

An. Dccc l viii. Kl. *Cendfoelad hua Mugthaigirnd* Abbas *Imblecha*, 7 *ri Caissil*, [et Rex Casseliæ,] *Ferdomnach* Abbas *Cl. m. nois* dormierunt.

An. Dccc l ix. Kl. *Flaithbertach m. ri Corcumruad* [filius Regis Corcomroensis] moritur.—*Indred Connacht do Dunchad m. Duibdabairend ri Caissil.* [Vastatio Connaciæ per Regem Casseliæ.]—*Bas* . . (quædam desunt hic.)

An. Dccc l x. Kl. iii. fer. ix. lun. *Fethgna* Abbas *Airdmacha* quievit in Xpo.

An. Dccc lx i. Kl. *Muiredach m. Brian ri Laigen do indruid hua Neill co sliab n Uaid. Oonach Tailten do aige.* [Rex Lageniæ vastat O'Niallos usque ad montem Fuad. Nundinæ Taltinenses habitæ.] (1)

An. Dccc lx ii. Kl. Mors *Rechtabrait meic Briain ri Laing.* Quies *Eogain* Abbatis *Cluana*—Kl.

An. Dccc lx iv. Kl. Mors *Congail meicc Lachtnai righ Ciaraige Luchra.*—[Regis Ciarragiæ Luachræ.]

An. Dccc lx v. Kl. Mors *Aeda meicc Neill righ Temrach.* [Regis Temoriæ.]

An. Dccc lx vi. Kl. Quies *Feradaich* Abb. *Jae Col. C.* [Abbatis Hyonæ Columbæ Ecclesiarum.]

An. Dccc lx vii. Kl. Quies *Aeda ind aileoin* Episcopi, 7 *Anchara h Erend.* [et Anachoretæ Hiberniæ.]

An. Dccc lx viii. Kl. Quies *Rudgail meic Fingail* Abbatis *Imblecha Ibair.* Quies *Flaind meic Cellaich* Abbatis *Scelic.*

An. Dccc lx ix. Kl. *Loscud Lissmoir la macc. n Imair.* [Combustio Lissmoriæ per filios Imari]—Quies *Cathaissaich* Abbatis *Airdmacha.*

An. Dccc lxx. Kl. Mors *Domhnaill meic Muirchertaigh righ Laigin.* [Regis Lageniæ.]

An. Dccc lxx i. Kl. Mors *Muircth. meic Righ B.* [Murethi filii Regis B.]

An. Dccc lxx ii. Kl Mors *Hu Romuin meic Aeda righ Ulad.* [filii Aedi Regis Ultoniæ.] *Togail Duine-Tidill i crich Arad* [Expugnatio Arcis Tidill in regione Arad.]

An. Dcc. lxx iii. Kl Quies *Anealoen.*—*Ailithir tichtain 'in h Erend coro*

---

(1) De Ludis Taltinensibus vide Annal. Ult. ad ann. 716, 722, 773, 810, 826, 830, 872, 875, 887, 897, 915, 1006, 1120. Confer annos 454, 461, 557, 559, 564, not. 4, et Tigernachi Continuatorem ad ann. 1119, cum Indicibus ad Prolegomena et Epist. Nuncupat.

dichuir thiigruaca leiss, 7 con ar ro eta corne. [Peregrinus venit Hiberniam, et statutæ sunt ordinationes optimæ ab eo, et . . . .] (1) Quies *Conchenmathair* Abb. *Imbl. Ibair.* [Conchenmatharii Abbatis Imlecensis Monasterii Ibari.]

An. Dccc lxx iv. Kl. Mors *Cerbaill meic Dungaile righ Osraige.* [Regis Ossoriæ]—Mors *Aeda meic Conchobuir righ Connacht.* [Regis Connaciæ.] Quies *Maelchoba meic Crunmaeil* Abbatis *Airdmacha.*

An. Dccc lxx v. Kl. *Adbail Duiblachtnai meic Mailguaile irrige Cassil, 7 Taidg m. Conchubuir arrige Connacht.* [Recognitio Dublachtnii filii Maelgualii in Regem Casseliæ, et Thadei filii Concobari in Regem Connaciæ.]

An. Dccc lxx vi. Kl. . . . *i Eogain meic Cuind-faelaid* [Mors? . . . . Eogani filii Cenfaeladii] Abbatis *Imblecha Ibair.* Mors *Indrechtaich m. Aeda ri C.—L.* Regis Ciarragiæ-Luachræ.]

An. Dccc lxx vii. Kl. Mors *Gormain meic Mugroin ri Glennamnach* [Regis Glennamnach.]—Quies *Faclain meic Maelduin* Abbatis *Jac Coluimb Cille. Mael-petair mac Cuain do gabail Cluanaferta Bren.* [obtinet Abbatiam Cluanfertæ Brendani.]

An. Dccc lxx viii. Kl. Quies *Mailbrigte* Abbatis *Cluan-mc-nois.*

An. Dccc lxx ix. Kl. Quies *Mochtai* Eps. *Airdmacha.—Genti do dul a h Erind isin bl. so.* [Gentiles invadunt Hiberniam anno hoc.] (2)

An. Dccc lxxx. Kl. *Diarmait m. Cerbaill do gabail rige Osraige.* [Obtinet regnum Ossoriæ.]—Quies *Flaind meic Forbasaich* Abbatis *Lissmoir.—Maelbrigte in Abdaine dia heis.*—Maelbrigda succedit in Abbatiam postea.]

An. Dccc lxxx i. Kl. Mors *Duiblachtnai meic Mailguaile rig Cassil.* Quies *Muilpetuir mc Cinain Abb. Tiredaglass 7 Cluanferta Brenainn.*

An. Dccc lxxx ii. Kl. Mors *Murchada meic Moenaig ri iarthair Connacht.* [Regis Occidentalis Connaciæ.] *Martara* [Martyrium] *Muilachid* Abbatis *Cluan-mc-nois. Guin Flaind meic Lonain ri filed n Erend la hu Fothaidtire. Cenngeggain do gabail rige Caissil.* [Vulnus lethale Flanni filii Lonani, Regii poetæ Hiberniæ, per Fothadios.(3)—Cengeggan obtinet regnum Casseliæ.]

An. Dccc lxxx iii. Kl. Quies *Cathassaich meic Fergussa* Abbatis *Airdmacha.*

---

(1) Vide Annal. Ult. ad ann. 886, p. 237. (2) Vide Annal. Ult. ad ann. 893.

(3) Extant hujus Flanni metrica et rhythmica in Codice annorum plusquam 600, cui titulus *Dinseanchusa*, in Bibliotheca Stowense No. VIII. Vide Annal. Ult. ad ann. 895.

Cormac-Mothla do gabail rige na n Desse, ocus Maelbennachtha domarbad laiss. [Cormacus laudabilis obtinet regnum Desiorum, et Maelbennachtha occisus est ab eo.]

An. Dccc lxxx iv. Kl. Mors *Flaind meicc Cathrannaich ri Corcubascind.* [Regis Corcobasciniæ.]—*Lennan m. Cathrannach irrige dia heis* [evectus ad regnum post eum.]

An. Dccc lxxx v. Kl. Quies *Mescill meic Cumascaich* Abbatis *Imblecha Ibair,* 7 *Flann mac Conail do gabail Abbdaine dia eis.* [et Flan filius Conalli obtinet Abbatiam post eum.]

An. Dccc lxxx vi. Kl. Quies *Taidg meic Conchobair ri Connacht, iar naimnochtai for sech ena huidre Ciarain.* [Obitus Thadei filii Concobari Regis Connaciæ, postquam ægrotasset quodam tempore, in Ciarani.] Mors *Domhnail righ Albain* [Regis Albaniæ.](1) Quies *Fingin Anchara di Mumhain i Cluain-m-nois.* [Finguini Anachoretæ Momoniorum apud Cluanmacnois.]

An. Dccc lxxx vii. Kl. Quies *Mailbrigda meic Brol.* Abbatis *Inse-Cathaig. Orggain Muil-ruanaid Righdamna Teimhrach. Cormac m. Cuilenainn in tuasal Epscoip 7 in macc og do gabail rige Cassil.* [Cædes Maelruanadii futuri Regis Temoriæ. Cormacus filius Culenani venerabilis Episcopus, et vitæ castimonia clarus, obtinet regnum Casseliæ.]—Kl.

An. Dccc lxxx ix. Kl. *Orggain Cindgeggain Righ Caissil la Cenel Conaill Chassil.*—i. e. Cædes Cindgeggani Regis Casseliæ per clientelam Conalliorum Cassellensium.

An. Dccc xc. Kl. Quies *Flaind meic Conaill* Abbatis *Imblecha Ibair.* Quies *Joseph Locha Con* [Josephi Lacus Con] Abbatis *Cluana meic nois.*

An. Dccc xc i. Kl. *Barbardai do thich dar muir tarrean, 7 dar cech muir cena o tha airthiur in domuin, co torachtatar Etail 7 Roim for echaib co carpattib impu, 7 mnama ela leo.* [Barbari veniunt trans mare Tyrrhenum, et trans omnia maria similiter intervenientia, a regionibus Orientalibus mundi, et vastant Italiam et Romam, cum equis, et curribus secum, et hostilibus aliis cum eis.]

An. Dccc xc ii. Kl. Mors *Ciarmacain meic Lannabrat ri Gabra,* [Regis Gabræ.] *Banscal darala ni tracht n Albain isin bl. so, dathraig dec ar ix fichtib a fot, a xvi fot a trilse, vi traigid fot mer a lame, a vi fot a srone, gil idir geis, l. hu an*

(1) Eadem habent IV *Magistri* ad ann. 895, Ultonienses ad 899, qui anni, juxta utrosque, conveniunt cum anno æræ com. 900.

tuinne a corp. Piscis dictus *Banscal*, jacuit ejectus supra littus Albaniæ anno hoc; duodecim pedum supra 180 ejus longitudo, sexdecim longitudo ejus circumferentiæ, sex pedum erat longitudo digiti ejus pinnæ, et sex longitudo ejus rostri. Albus erat per ventrem, vel sub trunco corporis.] (1)

An. Dccc xc ii. Kl. *Org. locha Ri la firu Mumhain commaig Laing, 7 co magh Lena, dia ro marbad Maelcraibe mac Cathalan ri Ceniuil Fiachrach, 7* al. m.lti. *Cett. m. Flaithbertach do gabail rige Corcumruad. Sluaged Mumhan la Cormac mac Cuilennain, 7 la Flaithbertach m. n Inmaineacin commag na Curre, co tuc sat giallu hua Neill, 7 do chotar iar sin fochetoir hi mag n Ea co tuc sat arriara o Chonnachta. Notlaic mor doib allanair, 7 Kl. en alla niar.* Inde dx. *Robsen . . . achu luachair 7 rl. Ocht fichet i. archor la Cormacc rig Casil co robatar oc Cluain m. nois fo notlaic sin.* [Devastatio Lacus Ri per Momonienses, usque planitiem Laing, ut usque planitiem Lena, ubi occisus est Maelcrabius filius Cathalani Rex clientelæ Fiachrach, et alii multi. Celsus filius Flahertachi obtinet regnum Corcomroe. Exercitus Momoniensis cum Cormaco filio Culenani, et cum Flahertacho filio Immaineacini usque planitiem Curre, et abstulerunt obsides O'Niallorum, et ierunt postea immediate usque planitiem Ea, et abstulerunt tributa a Connachtensibus. Natale magnum (Domini) ipsis proficiscentibus, et Kalendæ Januariæ redeuntibus, unde dixit . . . . (mutilata sunt quæ sequuntur) . . . . Octuaginta duces fuere cum Cormaco Rege Casseliæ apud Cluanmacnois in festo Natalis istius.]

An. Dccc xc iv. Kl. vi. feria, xxiv. luna. (2) *Cath maige Ailbe re Laignu 7 huib Neill for Mumnechu,* [Prælium Campi Albei gestum a Lageniensibus et O'Niallis contra Momonienses,] in quo cecidit *Cormac mac Cuilenan ri Caissil* [Rex Casseliæ,] *7 Cellach mac Cerbaill ri Osraigi* [Rex Ossoriæ,] unde dixit sapiens—

"*Noi mbliana ar noc cetaib—o gein Cr. cannairde,*
"*Co torchuir Cotm. caimde—im maigib allib Ailbe.*"

[Nonaginta anni supra nongintos—a nato Christo, capite sublimium,
Ad cædem Cormaci dilecti—in campis saxosis Albei. (1)

Ann. Dccc xc v. Kl. Mors *Cerbaill m. Muirecain ri Laigen* [Regis Lageniæ.]

---

(1) Confer Annal. Ult. ad ann. 890, et IV *Magistros* ad ann. 887.
(2) Annus est æræ com. 908 ut in Annal. Ulton.

Mors *Colmain meic Cinaeda ri Ciaraige Luachra* [Regis Ciarragiæ junceosæ, hodie *Kerry*.] Kl.—

Ann. Dccc xc vii. Kl. *Bachall do gabaill do Domhnall mc Aeda ri Ailich, 7 Niall m. Aeda do gobail rige dia eisse.* [Baculum peregrini accipit Donaldus filius Aedi rex Alichiæ, et Nial filius Aedi obtinet regnum post eum.]

Ann. Dccc xc viii. Kl. Quies *Mailbrigte mc Maildomnaich* Abbatis *Lissmoir.*

Ann. Dccc xc ix. Kl. Quies *Tipraite meic Mailfind* Abbatis *Imblecha Ibair.* Quies *Torptha mc Thaicthich ardfile h Erend* [Archipoetæ Hiberniæ]—Quies *Mail chassil m. Cimaeda* Abbatis.

Ann. Dcccc. Kl. *Flaithbertach mac Inmainenin do gabail rig Cassil.* [Obtinet regnum Casseliæ.] *Eochu m. Scandlain do gabail Abdain Imlecha Ibair.* [Obtinet Abbatiam Imlecensem Ibari.] Kl.

Ann. Dccc ii. Kl. Mors *Flaind meicc Mailsechnaill righ h Erend* [Regis Hiberniæ.]—*Guin Gebennaich meic Aada righ Gabra o Gallaib.—Niall m. Aeda do gabail rige Temrach.* [Vulnus mortale Gebennachi filii Aedi Regis Gabræ per Alienigenas.—Niall filius Aedi obtinet regnum Temoriæ.]—Quies *Aeda meic Aillella* Abbatis *Cluana-Ferta Brennain.*

Ann. Dcccc iii. Kl. *Ar n Gall la hu Conaill Gabra, 7 la firu Maige Fene, oc Rathain mor ·i· DCC Gall. Boar for cethraib, 7 enaib issin modnaroclos guth luin na smolche isin bl. sein.* [Strages Alienigenarum per Conallios Gabræ, et per viros campi Feniorum, apud Arcem amnis magni, i. e. 700 Alienigenæ occisi. Mortalitas magna armentorum et volucrum, ita ut non audita fuerit vox merulæ aut turdi anno hoc.]—Kl.

Ann. Dcccc v. Kl Mors. *Ceitt mc. Flaithbertaich ri Corcumrnad* [Regis Corcumruensis.]—*Bliadhan terci 7 gorta. Cath Athacliath diar roemaid for firu h Erend re Sinchaech hu Imair, co torchratar maithe tuaisceirt h Erend and, im Nial n Glundub mc n Aeda ri h Erend, 7 im Aed m. Eochucain ri Ulad, 7 im Maelmithich m Flannacain ri fer m. Breg, 7 im Chonaing m. Flaind rigdomna Temrac,* 7 al. mlti.. *Minchasc i Samruad.*

[Annus egestatis et famis.—Prælium Dubliniense, quod partum est de Hibernis per Vulpem O'Imar, i. e. Sitricum nepotem Imari, in quo occisi sunt Nobiles septentrionalis Hiberniæ, simul cum Niallo Glundubio filio Aedi Rege Hiberniæ, et cum Aedo filio Eochocani Rege Ultoniæ, et cum

(1) Hæc referunt IV *Magistri* ad ann 903, Annales Ult. ad 907, ideoque ambo ad ann. æræ com. 908. Vide Annal. Ult. p. 244, not. 1.

Maelmithico filio Flannacani Rege virorum Bregiæ, et cum Connagio filio Flanni futuro Rege Temoriæ, et aliis multis.(1) Parva Pascha i. e. Dominica in Albis, in Æstivo tempore.]

Ann. Dcccc vi. Kl. *Martra Cormc meic Cuilennain* Eps. 7 *Secnap Lissmoir*, 7 Abb. *Cille Molaisse*, 7 *ri na n Desse*, 7 *cend ath chomairc Mumhain olchena, la hu Fothaid paiched. Guin Murchada m Flaind ri Cor. Bas.* [Martirium Cormaci filii Culenani Episcopi et Æditui Lissmorensis, et Abbatis Ecclesiæ Molassii, et Regis Desiorum, et supremi Præpositi operum misericordiæ Momoniæ similiter, per Fothadios occisi. (2)—Vulnus mortale Murchadi filii Flanni Regis Corcabascinniæ.]

Ann. Dcccc vii. Kl. Mors *Berggine meic Riacain ri hua Coirpri* [Regis Carbreorum.]—Mors *Domhnaill m. Flaind Rigdamna h Erend a guin la a brathair, ·i· la Donnchad m. Flaind, Gothbraith hua Imair do gabail Athacliath.* [Mors Donaldi filii Flanni futuri Regis Hiberniæ vulnerati moraliter a suo fratre, i. e. a Dounchado filio Flanni.—Gofredus nepos Imari obtinet Dublinium.]

An. Dcccc viii. Kl. Quies *Cormaicc m. Aedain* Episcopi *Cluanferta Brennain. Tomrair m Elgi Jarla do Gallaib for Lumnech*, 7 *dul do co ro ort Inis Celtra*, 7 *Muccinis*, 7 *co ro loisc Cluan-m-nois*. 7 *luid for Loch Ri, co ro airg a huile inse*, 7 *co ro oirgestar Mide.* [Tomrar filius Elgii Comes fuit Alienigenarum apud Limericum, et ivit, et vastavit Insulam Celtra, et Mucinis, et combussit Cluanmacnois, et profectus supra lacum Righ, vastavit omnes ejus Insulas, et vastaverunt Midiam.]

An. Dccc ix. Kl. Quies *Aeda hui Raithenain ecnaid h Erend* [docti Hibernensis.] Mors *Mailchluche m. Conchobuir Rigdamna Connacht* [futuri Regis Connaciæ.]—Mors *Mailchurarda hui Chlerich rigdamna descirt Chonnacht* [futuri Regis australis Connaciæ.(3)]

---

(1) Hoc prælium refertur in Annal. Ult. ad ann. 918, æræ com. 919, et recte.—IV *Magistri* id referunt ad ann. 917, die 17 Octob.—Mater *Nialli* Regis Hiberniæ, in hoc prælio occisi, fuit Maelmaria, filia *Kennethi mc Alpin* Regis Albaniæ.---Ita IV *Magistri*.

(2) Non est confundendus cum alio *Cormaco filio Culenani*, Rege Momoniæ, occiso anno 908, ut supra p. 35, not. 1.---De hoc Cormaco agunt Annales Ulton. ad ann. 919, æræ com. 920, unde sequitur Annales hos Inisfalenses æram istam antecedere, ut dixi, *annis* XIV.

(3) Annis huic subsequentibus usque ad ann. 999, numeri duo addendi sunt, ut ordo characterum K. recte servetur. Annus autem is 999, juxta seriem literarum K. annus est 1001, et revera annus æræ com. 1017.

An. Dcccc viii. Kl. *Gothbrath hua Imair iar muir siar corragaib giallu descirt h Erend. De muir co Rossailitir.* [Godfredus nepos Imari navigat mare occidentale, occidentem versus, et obtinet obsides Australis Hiberniæ. Inde per mare usque Rossiam peregrinorum.] *Muirethach m. Domhnaill* Abbas *Mannistrech Buti*, 7 *tanaise-Abbad Airdmacha* [Abbas Monasterii Butensis et Tanasticus Abbas, i. e. Abbati proximus, Ardmachanus] quievit. (1)

An. Dcccc ix. Kl. Mors *Cathail meic Conchobuir righ Connacht.* [Regis Connaciæ.] Mors *Dubgaill m. Aeda rig Ulad.* [Regis Ultoniæ.] Quies *Cairpri meicc Abeil Ollam h Erend.* [Archipoetæ seu professoris præcipui Artis poeticæ Hiberniæ.]

An. Dcccc x. Kl. Quies *Colmain meic Ailella* Abbatis *Cluana-m-nois*, 7 *Cluan-Iraird.—Longes Puirt-lairgge iar tir coragbaiset i loch Gair.* [Naves Waterfordiæ circumnavigant terram, donec pervenere ad lacum Gair.]

An. Dcccc xi. Kl. Quies *Mailbrigte m. Thomain* Abbatis *Airdmacha*, 7 Abbatis *ae Col. Cil* [Hyonæ Columbæ Ecclesiarum.]—*Ar n Gall Puirt-lairgge oc cil Mochelloc la firu Mumhain̄*, 7 *la Gullu Luimnich.*] Strages Alienigenarum Waterfordiæ apud Ecclesiam Mochelloci, per viros Momoniæ et Alienigenas Limerici.]—Quies *Muilchorguis hui Chonaill* Episcopi *Tuadmuman* [Thomoniæ.]

An. Dcccc xii. Kl. Mors *Muirgile ingene Maelsechnailli* [filiæ Maelsechnalli.]—*Finnechta* Abbas *Corcaigi* quievit in Xpo.

An. Dcccc xiii. Kl. *Finnechta mac Loegaire prim Anchara h Erend*, 7 *ri Ciarraige Luachra*, 7 *cend athchomairc Muman* q.—Quies *Tuathail sui Epscop Lethe Cuind.* [Finnechta filius Loegarii præcipuus Anachoreta Hiberniæ, et Rex Ciarragiæ juncosæ hodie Kerry, et Præpositus operum misericordiæ Momoniæ quievit.—Quies Tuathalii sapientis Episcopi dimidii Hiberniæ, dicti dimidium Conni centum præliorum.]

An. Dcccc xiv. Kl. *Longphort la Gullu Luimnech oc loch Bethrach in Osraige*, 7 *Derce Fernna, in Osraige do thogail doib.* [Castra Alienigenarum

---

(1) De Monasterio Butense vide Prolegom. p. lxxxii, et Annal. Ult. ad ann. 923, p. 256, ubi ea recensentur quæ Inisfalenses habent ad ann. hunc 908.—Origo nominis a *Buteo* filio Bronagi derivanda est. Annal. Ult. ad ann. 522, 965, et 969.

Limerici apud lacum Bethrach in Ossoria, et Crypta Fernensis in Ossoria, expugnata ab eis.]

An. Dcccc xv. Kl. vii. f. ix. lun. Quies *Tipraite m. Anseni* Abbatis *Cl.-mnois.*

An. Dcccc xvi. Kl. Mors *Oengusa m. Angusa . . . . h. Erend.*

An. Dcccc xvii. Mors *Cuileoin meic Cellaich rig Osraige* [Regis Ossoriæ.]—Quies *Olchobair* Abbatis *Ruis-Ailithir.*

An. Dcccc xviii. Kl. Quies *Rebechain meic Mothlai* Ab. *Toma-Greine,* 7 *ri Dalchais.* [Abbatis Monasterii collis solis, et Regis Dalcassiæ.]—Quies *h Uallaige ingene Muinechain ban-file h Erend* [filiæ Munechani feminæ poetæ Hibernensis.] *Donnchad m. Cellaich do gabail rige Osraige.* [Obtinet regnum Ossoriæ.]

An. Dcccc xix. Kl. Quies *meic Lenda* Abbatis *Imblecha Ibair.*

An. Dcccc xx. Kl. Quies *Joseph* Abbatis *Airdmacha,* 7 *Maelpatraicc do gabail diaeis in Apthaine.* [et Maelpatricius obtinet postea Abbatiam.]—Mors *Anrudain meic Mailguirin righ Corcumruad* [Regis Corcomroensis.]

An. Dcccc xxi. Kl. Mors *Fergail meic Conaing righ Ailich* [Regis Alichiæ.] Mors *Conaing m. Neill* 7 ceterorum.—Ventus magnus.

An. Dcccc xx ii. Kl. Quies *Ciarain m. Ciar* Abbatis *Lissmoer Mochutu.*

An. Dcccc xx iii. Kl. Quies *Aeda m. Mailphatraicc* Abbatis *Achiddec.*

An. Dcccc xx iv. Kl. Mors *Arailt hui Imair la Connachtu.* [Haraldi nepotis Imari, occisi a Connachtensibus.]

An. Dcccc xx v. Kl. *Ar na n Desse la Cellachan ri Cassil, i torchair Celechair m. Cormaic ri na n Desse,* 7 *cethrichet imme.* [Strages Desiorum per Cellechanum Regem Casseliæ, in qua cecidit Celechan filius Cormaci Rex Desiorum, et octuaginta cum eo.]

An. Dcccc xx vi. Kl. Quies *Eochada meic Scandlain* Abbatis *Imblecha Ibair. Maelcassil fer legind Imblecha Ibair.* [Maelcassil Professor artium liberalium Imlecensis Monasterii Ibari quievit in Xpo.]

An. Dcccc xx vii. Kl. *Martra Muirchertach m. Neill rigdamna h Erend la Gente. Martra Lorcain meic Foelain ri Laigen la Genti.* [Martyrium Murcertachi filii Nialli futuri Regis Hiberniæ per Gentiles. Martyrium Lorcani filii Foelani Regis Lageniæ per Gentiles.]

An. Dcccc xx viii. Kl. Quies *Flaithbertaich meic Inmainein.* Mors *Donn-*

chada m. Flaind, 7 *Cuind a meic.* [et Conni ejus filii.]—*Orgain Athacliath do huib Neill* 7 *Laing.* [Vastatio Dublinii per O'Niallos et Lagenienses.]

An. Dcccc xx ix. Kl. Mors *Marchada ri h ua Briuin.* [Regis O'Briuniorum.]

An. Dcccc xxx. Kl. Quies *Duibscuile Cluana-ferta Brenn.*

An. Dcccc xxx i. Kl. *Duilend do nimh for Altoir n Imblecha Ibair*, 7 *in ten do labrod ris na doenib*, 7 *inganta ile archena isin bliadain se*, 7 *Blaccar ri Gall do marbad.* [Pluvia e cælo supra Altare Imlecense Ibari, et volucris locuta est populis, et alia mirabilia similiter anno hoc, et Blaccar Rex Alienigenæ occisus est.]

An. Dcccc xxx ii. Kl. Mors *Cormaicc meicc Indrechtaich ri Ciarraige luachra.* [Regis Ciarragiæ juncosæ.]

An. Dcccc xxx iii. Kl. Mors *Flaithbertaich meicc Muiriertaich meic Neill.*

An. Dcccc xxx iv. Kl. Mors *Matudain Righ Utad.* [Regis Ultoniæ.]—Mors *Ruadrig hui Channain ardsaccaill.* [Summi Judicis.]

An. Dcccc xxx v. Kl. *Crech la Cellechan* 7 *la Donchad co ro chroidset Cl. ferta Brenn.* 7 *Cl.-mc-nois.* [Exercitus vastans cum Cellechano et cum Donnchado donec spoliaverunt Cluanfertam Brendani, et Cluanmacnois.] Mors *Cennetig m. Lorcain Rigdamna Cassil.* [futuri Regis Cassellæ.]—Quies *Ailella* Abbatis *Cor.*

An. Dcccc xxx vi. Kl. Quies *Orthanaich* Abbatis *Ruischre.*—Mors *Domhnaill m. Donnchada ri na n. Deisse l. Mide* [Regis Dessorum vel Midiæ.]

An. Dcccc xxx vii. Kl. *Orcain* [cædes] *Conchobuir m. Ciarmacain.*—Quies *Diarmata* Abbatis *Lismoir.*—Quies *Diarmata m. Aichir* Episcopi *Tuad Muman.* [Thomondiæ.]—Mors *Lachtnaimeic Cennetich m. Lorcain.*

An. Dcccc xxx viii. Kl. i. f. xxiii. lun. vi. Concurrentes.—Quies *Duibinse suieps. h Erend*, [sapientis Episcopi Hiberniæ,] 7 *Cellechain ri Caissil*, [Regis Casseliæ,] 7 *Eladaich* Abbatis *Ruisailithir* sapientis, 7 *h Uaraich* Episcopi *Imlecha Ibair*, 7 *Cellechair* Abbatis *Cl-m-nois* 7 *Cluan-Iraird*, 7 *Cormaicc hui Mail-sluaig, sui Mumhain* [sapientis Momoniæ,] 7 *Lugdach hu Mael-sempail* Abbatis *Domhnaig Pat*, 7 *Cindfaelad m. Suibne Anchara Cl. ferta Brenn.* [Anachoretæ Cluanfertæ Brendani,] 7 *Dermait m. Torpthai* Abbatis *Lismoir.*

An. Dcccc xxx ix. Kl. Mors *Cindfoclaid hui Dungalaig.*

An. Dcccc xl. Kl. Mors *Congalaig m. Mailmithich ri h Er.* [Regis Hiberniæ.]—Mors *Taidg m. Cathail righ Connacht.* [Regis Connaciæ.]—*Da hua Mailsechnaill do dallad la macc Muirchertaich.* [Duo O'Maelsechnalli oculis orbati a filio Murchertachi.]

An. Dcccc xl i. Kl. Quies *Mailchellaich Comarbai Ailbi* [Vicarii Albei Imlecensis.]—Quies *Cathassaich m. Dubgenain Comarba Patraicc.* Mors *Mailfothardaig rig Cassil.* [Regis Casseliæ.]

An. Dcccc xl ii. Mors *Domhnaill m. Oengusa Rig hua n Echach.* [Regis Eachorum.]—Mors *Tuathail m. Augare rig Laigen.* [Regis Lageniæ.]—Quies *Cinaeda hui Chonmind* Episcopi *Lismoir,* 7 *Inse Cathaig.*—Quies *Aeda m. Cellaich* Abbatis *Cl. ferta Brenn.*

An. Dcccc xl iii. Kl. Mors *Duibdabairend m. Domhnaill ri Cassil.* [Regis Casseliæ.]—Quies *Moenaich m. Cormaicc* Abbatis *Lismoir.* Kl.

An. Dcccc xl v. Kl. Quies *Cathmoga Epscoip Chorcaige,* 7 Abbatis *Lismoria.*

An. Dcccc xl vi. Kl. Mors *Flathbertaig meicc Conchobuir rig Ailig* [Regis Alichiæ.]—Mors *Eogain meicc Muireccain Air. ri h Erend* [Præpositi seu Præfecti Regis Hiberniæ.] Mors *Murchada ri hua Maine* [Regis Hy-Maniæ.] Mors *Scandlain hui Riacain ri hua Fidginte* [Regis Fidgintiorum.]

An. Dcccc xl vii. Kl. v. f. ii. Lun. iii. Concurrens. DCCCCLXIII anni. (1) *Orggain Congailc m. Cormaicc ri Ciarraige Luachra.* [Cædes Congalli filii Cormaci Regis Ciarragiæ juncosæ.] Mors *Donnchada m. Cellachain ri Cassil.* [Regis Casseliæ.]—*Ar for Tuadmumain for Sinaind co farcbaiset allestra,* 7 *co ro cutefa dein.* [Strages Thomondiorum supra Sinanum fluvium, et dereliquerunt suas naviculas, et dimersi sunt plurimi similiter.]

An. Dcccc xl viii. Kl. *Orggain Cilledara o Gallaib Athacliath,* 7 *in ban Airchinnech doec* i. eod. anno. [Vastatio Killdariæ per Alienigenas Dublinii, ei mulier præposita, i. e. Abbatissa, obiit in eodem anno.]

---

(1) Hæc accurate notanda sunt. Demonstrant enim horum Annalium auctorem annos Christi designasse, non eo ordine quo postea notis *Kl.* ab amanuense designati fuere, quænotæ æram communem *annis* 15*m* vel 16*m* ut plurimum antevertunt.

An. Dcccc xl ix. Kl. Quies *Dunchada* Abbatis *Tiredaglas*. Quies *Cinaeda m. Mailchiarain* Abbatis *Lismoir*.

An. Dcccc l. Kl. Mors *Cellaich m. Foelain righ Laigen* [Regis Lageniæ,] *7 Foelain m. Cormaic righ na n Deisse* [Regis Desiorum.]—Quies *Muirethaig m. Fergussa* Abbatis *Airdmacha*.

An. Dcccc l i. Kl. Mors *Fergail hui Ruairc ri Connacht* [Regis Connaciæ,] *Maidm. for Gullu Luimnech re Mathgamain m. Cennetich oc Sulchuait, 7 loscud Luimnich do ria medon lai arnabarach.* [Victoria de Alienigenis Limerici parta per Mathgamanum filium Cennethi apud Sulchuat, et Limericum comburitur ab eo ante meridiem diei sequentis.] Quies *Cuind m. Corcrain* Abbatis *Muingarat*.

An. Dcccc l ii. Kl. *Crech la Mathgamain for hu Endaiane co farcbad and Cathal m. Fogartaich ri amus h Erend. Orgain Imbl. Ibair, 7 longport da la inte.* [Exercitus vastans cum Mathgamano contra O'Endaianos, et occisus est ibi Cathal filius Fogartachi rex æmulus Hiberniæ.—Vastatio Imlecensis civitatis Ibari, et castra duobus diebus in ea.]

An. Dcccc l iii. Kl. Mors *Tressaich m. Maelmuine rig. Gabra, la* [Regis Gabræ, occisi per] *Maelsechnaill.--Sloged la Mathgamain co mc ui Brain co tuc a giallu. Beolain Litil 7 a mc do marbad la Imair Luimnech.* Mors *Ardgail mc Matudain rig Ulad, 7 Donnocain m. Mailmaire rig na n Airgiall la m. Congalaich 7 la Gullu Athacliath.* [Exercitus cum Mathgamano ad filios O'Branii donec abstulit eorum obsides.—Beolanus Agilis et ejus filius occisi per Imarum Limericensem. Mors Ardgali filii Matudani Regis Ultoniæ, et Donnacani filii Maelmarii Regis Argialliæ, qui occisi sunt per filium Congallachi et per Alienigenas Dublinii.]

An. Dcccc l iv. Kl. *Loscud tige Dubchroin hui Longgachain i torchair lxx, 7 indarba na Suaittrech a Mumain, 7 na tri cane do dinamh a comarle deg doene Muman, ·i· Mathgamain, 7 Foelan, 7 Mac Brain, 7 rel. i. Innarba na Suaitrech, 7 innarba na n Gall allumniuch, 7 in Dundud do loscud.* [Incendium domus Dubchronii O'Longgachan, in quo occisi sunt 70, et expulsio militum in Momoniam, et tria supplicia facta, suadentibus bonis et religiosis Momoniæ, i.e. Mathgamano, et Foelano, et filio Branii, et reliquis, i. e. expulsio militum, et expulsio Alienigenarum e Limerico, et eorum Arces combustæ.] Quies *Tuathail* Abbatis *Cluan-m-nois*.—Mors *Aeda meic Loingsich righ Ulad*

la hua Matudain [Regis Ultoniæ occisi per O'Matudan.]—Mors *Murchada m. Find rig Laigen* [Regis Lageniæ.]—Mors *Gebennaich m. Diarmata rig Ciarraige Luachra.* [Regis Ciarragiæ juncosæ.]

An. Dcccc l v. Kl. Enn. iv. f. xxiii. lun. ii. Concurrentes.—Quies *Cinaeda in darthaige Anchara h Erend i Cl.ferta-Bren. Dubdalithe Comarba Patraicc do thiachtain hi Muman co rola a cuaird, 7 con dern sat debaid imongabail, 7 Comarba Ailbe, 7 con derna Mathgamain ri Muman sid ettarru, 7 anoentu in chert Patraicc do g. s.*—Mors *Conchobuir m. Thaidg, m. Cathail, ri Connacht, 7 indriud Connacht o Murchad glun re lar iarsein, ocus Cathal m. Taidg do marbad iarngabail rige fochetoir.* [Obitus Kennethi Xenodochiorum Anachoretæ, apud Cluanfertam Brendani. Dubdaletheus Vicarius Patricii venit Momoniam, et fecit suam visitationem, et fecerunt denegationem magnæ partis vectigalium ipsi et Vicarius Albei, et fecit Mathgaman Rex Momoniæ pacem inter eos, et consenserunt in jura Patricii generaliter. Mors Concobari filii Thadei filii Cathaldi Regis Connaciæ, et vastatio Connaciæ, per Murchadum dictum Glun-ri-lar postea, et Cathal filius Thadei occisus postquam obtinuit regnum immediate.]

An. Dcccc l vi. Kl. v. f. iv. L. *Maccarailt com morthinol mor timchell h Erend co ro ort Inis Cath. 7 co ruc Imair lais imbraitesse.* [Filius Haraldi cum exercitu ingente circum Hiberniam, donec vastavit Insulam *Cathaig*, et abstulit Imarum secum in captivatem.]—Mors *Murchada Glun-ri-lar.*—Quies *Scandlain hui Eirc sui epscop 7 Ab Inse Cath.—Mac Brain do gabail giall Mumhain o Luimnech fades, 7 do thuidhecht fri Mathgamain.* [Filius Branii obtinet obsides Momoniæ a Limerico ad austrum, et venit contra Mathgamanum.] Mors *Donnchada find. m. Mailsechnaill.*

An. Dcccc l vii. Mors *Cormaicc m. Foelain o sluag Mathgamna. Imar do thelud dar muir, 7 Inis Aubtan do gabail it.u.* [Mors Cormaci filii Foelani occisi ab exercitu Mathgamani.—Imar clam aufugit transmare, et Insula Aubtan expugnata iterum.]

An. Dcccc l viii. Kl. *Guin Maelsechnaill m. Flannabrat rig Gabra o Gallaib.*—Mors *Donnchada m. Cellaich rig Osraige. Aurgabail Matgamna meic Cennetic rig Cassil, a aurgabail la Donduban tre fell, 7 a tabairt do mc Brain tar sarugud 7 tar . . . bluchtain Sruthe Muman, 7 amarbad la*

suide. [Vulnus mortale Maelsechnalli filii Flannabrati, Regis Gabræ, per Alienigenas.—Mors Donnchadi filii Cellachi Regis Ossoriæ.—Captivitas Matgamani filii Cennethi Regis Casseliæ.—Captivus factus est a Dondubano dolose, et traditus filio Branii contra protectionem, et contra excommunicationes sapientium Momoniæ, et occisus ab eo.]

An. Dcccc l ix. Kl. ii. f. vii. Lun. vii. Concurren. *Imar ri Gall, 7 a da mc do marbad in Inis-cathaig la Brian m. Cennetich. Crech la Brian m. Cennetick for hua Fidginte co ro la ar n Gall and. Muircertach m. Domhnaill rigdamna h Erend, 7 Mac Domhnaill m. Congaile rigdamna aile am marbad an dis o gallaib Athacliath.* [Imar Rex Alienigenarum, et ejus duo filii occisi in Insula Cathaig, per Brianum filium Cennethi. Exercitus vastans cum Briano filio Cennethi contra Fidgentios, donec facta est strages Alienigenarum ibi. Murcertach filius Donaldi futurus Rex Hiberniæ, et filius Donaldi filii Congalli, futurus Rex alius, occisi ambo per Alienigenas Dublinii.] Dcccclxxviii. (1)

An. Dcccc lx. Kl. iii. f. xviii. l. Concur....*Cath Belaig-lechta i torchair Maelmuad m. Brain ri Cassil,* [Prælium viæ Aggeris sacri saxorum, in quo occisus est Maelmuad filius Branii, Rex Casseliæ,] 7 alii multi. *Brian m. Cennetich* victor fuit. *Corcach do indriud 7 Finnechta Epscop doedsecht.* [Corcagia vastata, et Finnechta Episcopus obiit.]

An. Dcccc lx i. Kl. iv. f. xxix. l.

An. Dcccc lx ii. Kl. v. f. x. l. *Bas Dondubain rig res sad.* [Mors Dondubani Regis postea.] Mors *Donaill hui Neill rig Temr.* [Regis Temoriæ.] *Cath mor et. Maelsechnaill 7 mc Amlaib, 7 ar n Gall im Regnall m. Imair oc Temraich, ·i· fe ille 7 fe in nund.* [Prælium magnum inter Maelsechnallum et filium Amlafi, et strages Alienigenarum cum Ragnallo filio Imari apud Temoriam, i. e. . . . .]—Quies *Foelain m. Coellaide* Abbatis *Imlecha Ibair. Bas* [mors] *Comaltain hui Chlerich.*

An. Dcccc lx iii. Kl. vii. f. xxi. l. Quies *Anmchada* Episcopi *Laing.*----

(1) Vide Annal. Ult. ad ann. 976, et not. supra ad ann. 947, p. 40, unde constat horum Annalium Scriptorem annos numerasse in contextu, numeris Romanis, diverse ab ordine notarum Kl. Hæ enim æram communem antevertunt utplurimum *annis* 16, vel 17; numeri autem Romani in contextu æram candem uno anno subsequuntur.—

Quies *Eugain* Abbatis *Cluanferta Brenn.*—Quies *Mugroin Comarba Col Cill.* [Vicarii Columbæ Ecclesiarum.]

An. Dcccc lx iv. Kl. i. f. ii. l. *Crech la firu Muman co Osraige co tuc sat praid moir as, 7 con rubad sochaide dib and.* [Exercitus cum Momoniensibus Ossoriam, et abstulerunt prædas magnas inde, et occisi sunt plurimi eorum ibi.] *Cathal m. Gebennaich rigdomna na n Desse bice* [futurus Rex Desiorum parvorum,] 7 *hua Nide m. Dondubain ri hua Coirpre* [Rex Carbreorum,] 7 *Donnchat m. Maelsechnaill ri Gabra* [Rex Gabræ,] 7 alii multi morierunt in hoc anno. *Bile Maige Adair do brissiud do leth Cuind.* [Vetus arbos monumentarius campi adorationis fractus a dimidio septentrionale Hiberniæ, dicto dimidio Conni.] (1)

An. Dcccc lx v. Kl. ii. f. xiii. l. *Cablach mor la Brian m. Cennetich hi crich Connacht, corubad anaill dia sluag and, ·i· Maelsechnaill m. Coscraig, 7 Find m. Dubchroin, 7 Lochlaind m. Mailsechnaill rigdomna Corcumruad.—Dochotar asuatrich iartir in hui Briuin co ro lad ar mor ettaru 7 hui Briuin.* [Classis magna cum Briano filio Cennethi, in regionem Connaciæ, et occisi sunt plurimi exercitus ejus ibi, i. e. Maelsechnal filius Coscragii, et Find filius Dubchronii, 7 Lochlin filius Maelsechnalli, futurus Rex Corcomroensis.—Profecti sunt milites ejus circa regionem in Hy Briuin, facta est strages magna inter eos et Hy Briunios.] Quies *Cormaic m. Mailchiarain* Abbatis *Lismoir.—Aurgabail Gillai-Patraic meic Dondchada righ Osraige,* 7 *indred Osraige la Brian m. Cennetich,* 7 *an geill do gabail. Ro gab giallu Laigen arthus for lar maige Ailbe.* [Captivitas Gildæ-patricii filii Donchadi Regis Ossoriæ, et vastatio Ossoriæ per Brianum filium Kennethi, et eorum obsides capti.—Obtinuit Brianus obsides Lageniæ ab initio, in medio campi Albei.]

An. Dcccc lx vi. Kl. iii. f. xxiv. L. *Muirfolad mor na macc n Arailt co Port-largge, co ro chloemclaiset giallu and,* 7 *mc Cennetich im imthairec sluaged do dul ar Athcliath. Tarri . . . olta fir Muman commairg Laigen co ro fortatar in gail hua Cinselaig,* 7 *con dochtatar dar muir,* 7 *fassugud Osraigi danisin bliadhain chetna o feraib Muman* 7 *a cella,* 7 *cella Laigen,*

---

(1) De cultu arborum inter veteres Hibernos vide Dissert. de Religione Ethnicorum Hiberniæ. MS. in Bibliotheca Stowense.

7 an Duine do fassugud, 7 fuaslucud Gillai Patraicc m. Donnchada. [Classis ingens filiorum Haraldi usque Waterfordiam, donec vinculis ligaverunt obsides ibi, et filius Cennethi cum expedito itinerante exercitu ivit contra Dublinium.— Venerunt Momonii usque ad limites Lageniæ, et dereliquerunt Alienigenæ regionem Censelachiæ, et transierunt mare, et Vastatio Ossoriæ deinde eodem anno per Momonienses, et ejus Ecclesiæ, et Ecclesiæ Lageniæ, et eorum Arces vastatæ, et liberatio Gildæ-patricii filii Donchadi.]

An. Dcccc lx vii. Kl. v. f. v. l. *Crech las na Desse co amsu Briain co ruc sat ccc bo, coro indreset ar Brian na Desse da digail, 7 corothoffaind Domhnall m. Foelain co port-large, 7 coro loitte na Desse uile. Mes mor in bliadain sein, co ro mairestar co cend mbliadna aile.* [Exercitus cum Desiis ad oppugnandos Brianos, donec abstulerunt 300 boves, et vastaverunt Brianii Desios in vindictam, et expulerunt Donaldum filium Foelani usque Waterfordiam, et vulneraverunt Desios omnes. Abundantia frugum hoc anno, ita ut durarent usque annum alterum.]

An. Dcccc lx viii. Kl. vi. f. xvi. lun. *Aed m. Mathgamna do chumriuch la Brian m. Cennetich. Abthaine dan do thabairt do Chetfaid daltu Riatu.— Lain thipraite do gabail as a suide Abbad in Imbleg Ibair. Indred dan Col. cill do Gall 7 na inse do fasugad doib 7 Eps. Jae domarbad doib.* [Aed filius Mathgamani expulsus a Briano filio Cennethi. Abbatia deinde data Chetfadio Alumno Riati—Copiosa fons oritur ex Cathedra Abbatis in Monasterio Imlecense Ibari. Vastatio Duni Columbæ Ecclesiarum per Alienigenas, et Insulæ vastatæ ab eis, et Episcopus Hyonæ occisus ab eis.]

An. Dcccc lx ix. Kl. vii. f. xxvii. lun. *Sluaged la Brian m. Cennetich for Desmumain co tuc giallu Lismoir 7 Corcaige 7 Imblecha Ibair fri innarba foglaide 7 aessa escana essib.* [Exercitus cum Briano filio Cennethi contra Desmoniam, et abstulit obsides Lismoriæ, et Corcagiæ, et Imlecensis civitatis Ibari, et expulsit earum viros doctos, et earum ordines excommunicantium ex eis.]

An. Dcccc lxx. Kl. i. f. ix. l. *Coblach la Brian for Loch Ri, ·i· ccc ethar, coro indrisset Mide co Uisnech, 7 con dechatar co Usnech, 7 coro indrisset Mide, 7 condechatar u ethair fichet dib i Connachtaib coro lad ar mor dib and, ·i· Dunlaing ri Raithlinn, 7 Niail hua Eirc, 7 Dungalach hua Loingsich 7* al. multi, 7 *co torchair Muirgius mc Conchobuir rigdamna Connacht leo soin.*

[Classis cum Briano supra lacum Ri, i. e. 300 naviculæ, donec vastaverunt Midiam usque Usneach, et ierunt usque Usnearh, et vastaverunt Midiam, et ierunt 100 naviculæ istarum Connaciam, et facta est strages magna eorum ibi, i.e. Dunlang Rex Rathlinniæ, et Niall O'Eirc, et Dungalach O' Loingsich, et alii multi, et occisus est Murgius filius Conchobari futurus Rex Connaciæ per istos.]

An. Dcccc lxx i. Kl. iii. f. xx. lun. Quies *Cetfada dalta Riatai, Comarbai Ailbi. Mairtre Glun iarn m. Amlaib ri Gall do marbad dia muintir fadessin.* [Obitus Cedfadi alumni Riati Vicarii Albei.—Martyrium Genu-ferrei filii Amlafi Regis Alienigenarum occisi a gente sua.]—*Congal m. Anrudain ri Corcuduibne* moritur.—*Colum m. Ciarucain Comarba Bairre* [Vicarius Barrei] quievit.—*Dubchronn hua Longgachain ri hua Cuanach* [Rex Cuanachorum] moritur.

An. Dcccc lxx ii. Kl. iv. f. i. lun. *Mancan. m. Cennetich do gabail Apthaine Imblecha Ibair, 7 macc Imair do deruch puirt Lairg, 7 indreth Ruis-ailithir do Gallaib 7 in fer legind do gab. doib, ·i· mc Cosse do brain, 7 a chennach do brian oc Inis Cathaich. Bas Domhnaill m. Lorcain rig hua Fargga.—Dairi-Calggaich do orgain.* [Mancan filius Cennethi obtinet Abbatiam Imlecensem Ibari, et filius Imari expulsus e Waterfordia, et Vastatio Rossiæ Peregrinorum per Alienigenas, et Prælector Monasterii captus ab eis, i. e. filius Cossii de Braniis, et redemptus est a Briano apud Inis Cathaig.—Mors Donaldi filii Lorcani Regis Fargaorum. Derrensis civitas vastata.]

An. Dcccc lxx iii. Kl. v. f. xii. lun. *Sluaged la Brian m. Cennetich illaigniu itorchair Tadg m. Dondchada, 7 coro marbad Cerran Cnamchaille dia digail. Donnchath hua Congalaich rigdamna h Erend domarbd la Maelsechnaill m. n Domhnaill a fill, tre chlemnas. Bas Domhnaill hui Dungalaig.* [Exercitus cum Briano filio Cennethi Lageniam ubi occisus est Thadeus filius Donnchadi, et occisus est Cerran Cnamcallensis in vindictam. Donnchad O' Congalach futurus Rex Hiberniæ occisus per Maelsechnallum filium Donaldi dolose, post contractam affinitatem.—Mors Donaldi O'Dungalaig.]—Quies *Scandlain m. Thaidg Airchinneck Cille*.........[Præpositi Kill . . . .]

An. Dcccc lxx iv. Quies *Mailpedair Comarbai Brenain Cluainferta.* [Vicarii Brendani Cluanfertensis].—*Bas Dunadaig m. Diarmata Rig Corcubas.* [Mors Dunadagi filii Diarmitii Regis Corcobascinniæ.]—Quies *Cathail m. Leobain* Abbatis *Inse-Cathaich.*

An. Dcccc lxx v. Kl. i. f. iv. lun. vi. Concur. *Crech long la Brian co rocht Brefne do loch ri dar Athliach suas.* [Exercitus navalis cum Briano adversus Brefne usque lacum Ri, ultra vadum Saxorum sursum.]—Quies *Muirg meic Muirethaich Airchinnech Mungarit* [Præpositi Mungaritensis.]—*Gilla-Patraicc m. Donnchada do dul hi Mide, 7 fassugud cell Mide 7 a Dune. Ar mor for Connacht re ri Cor. ruad, ·i· re Conchob. m. Mailsechnaill, co torchair and Ruadri m. Coscraich ri hua m Briuin* 7 al. multi. *Imair do tiachtain a h. Athcliath ria macc Amblaib lucht teora long.*—[Gildas Patricius filius Donnchadi ivit Midiam, et vastavit Ecclesias Midiæ et ejus Arces. Strages magna Connachtensium per Regem Corcomroensem, i. e. per Concobarum filium Maelsechnalli et occisus est ibi Rodericus filius Coscrichii Rex O' Briuniorum, et alii multi. Imar venit Dublinium cum filio Amlafi numero 30 navium.]

An. Dcccc lxx vi. Kl. ii. f. vii. Concurrentes. xv. lun. Quies *Finnechta hui Chiarucain Secnap Inse Cath.* [Æditui Monasterii Insulæ Cathaig.]

An. Dcccc lxx vii. Kl. iii. f. xxvi. lun. vii. Concur. Quies *Colla ·i·* Scriba *m. Connacain Comarba Senain* [Vicarii Senani.] *Bas Regnaill hui Imair rig Gall. Bas Cinaeda m. Mailcholuimb ardri Albain.—Columb hua Lagenain do gabail Apthan Imbl. Ibair.—Cumtach Cassil, 7 Inse locha-Gair, 7 inse locha Sainglend, 7 Dunta imdai ar chena la Brian.* [Mors Reginaldi nepotis Imari Regis Alienigenarum.—Mors Cennethi filii Malcolmi summi Regis Albaniæ. (1) Columba O'Lagnan obtinet Abbatiam Imlecensem Ibari. Vastatio Casseliæ, et Insulæ lacus Gair, et Insulæ lacus Sanglend, et Arcium plurimorum similiter per Brianum.]

An. Dcccc lxx viii. Kl. *Enn. for cetain,* vii. lun. vi. Concur. *Geill hua Censelaich 7 iarthair Liphe do gabail do Brian m. Cennetich i maig Ailbe. Bas Gilla Phatraicc m. Donnchada rig Osraige, 7 Cellach m. Diarmata do gabail rige dar a heisse. Ardmacha do loscud do thenid dait, conna fargaib bensichobbor in Ardmacha, na tech srotha for lar na ratha cenloscud. Dubdalithe Comarba Col. Chille q.* in Xpo. *Bas Conchobuir m. rig Chiarraige Luachrae. Ar Corcumruad i Connachtaib i torchair Muirgius m. Ruadri.* [Kalendis

(1) Confer Annal Ult. ad ann. 994, p. 288, et not. 1, p. 299.

Jan. incidentibus in diem primi jejunii, (i.e. diem Mercurii,) vii. lun. vi. Concurrent.—Obsides Censelachiorum et Occidentalis Liffi capti per Brianum filium Cennethi in campo Albei. Mors Gildæ Patricii filii Donnchadi Regis Ossoriæ, et Celach filius Diarmitii obtinet regnum post eum. Ardmacha combusta a fulmine, ita ut non maneret turris in Ardmacha, nec domus religiosa in præcinctu Arcis quæ non esset combusta. Dubdaletheus Vicarius Ardmachanus, i.e. Patricii, et Vicarius Columbæ Ecclesiarum, quievit in Christo.—Mors Concobari filii Regis Ciarragiæ juncosæ. Strages Corcomroensium in Connacia, ubi occisus est Murgius filius Roderici.]

An. Dcccc lxx ix. Kl. vi. f. iv. Con. xviii. lun. *Brian m. Cennetich co rig raid Muman imme co Port Dachaineoc, 7 Maelsechnaill m. Domnaill ri Temrach, co ro rannsat h Erind ettaru in do, ·i· Leth Cind do Maelsechnaill, 7 Leth Moga do Brian, 7 Geill Laigen 7 Gall ro batar oc Maelsechnaill co tarta do Brian.* [Brianus filius Cennethi cum Regulis Momoniæ secum usque Port-Dachonnam, et Maelsechnal filius Donaldi Rex Temoriæ, donec diviserunt Hiberniam inter se in duas partes, i. e. Dimidium Conni Maelsechnallo, et Dimidium Mogæ Briano, et obsides Lageniæ et Alienigenarum quos habuit Maelsechnall cum aliis traditi Briano.] Quies *Colmain Corcaige.*—Quies *Mailisu m. Flannabrait Comarba Senain* [Vicarii Senani.]

An. Dcccc lxxx. Kl. vii. f. xxix. lun. *Brian m. Cennetich co Athluain co ra gaib Giallu Connacht in oen sechtmain, co tuc na Giallu sein do Maelsechnaill.* [Brianus filius Cennethi Athloniam, donec obtinuit obsides Connaciæ in una septimana, et dedit obsides istos Maelsechnallo.]

An. Dcccc lxxx i. Kl. i. f. x. lun. *Bas Segeni m. Carain ri hua n Endaane.* Quies *Tipraiti m. Braind find. Ar n Gall Athacliath la Brian m. Cennetich, 7 formna fer Muman imme co torchair an formna Gall h Erend hi suidiu. ·i· Cath gline inamine insin.* [Mors Segieni filii Carani Regis Endanorum. Quies Tipratii filii Branii albi. Strages Alienigenarum Dublinii per Brianum filium Cennethi, et multitudo Momoniensium cum eo, ita ut occisi essent ibi multitudo Alienigenarum Hiberniæ in suis castris, i. e. Prælium Glenamna erat ibi.]

An. Dcccc lxxx ii. Kl. ii. f. 7 xxi *fuir-re* [lunæ]—*Indred Athacliath, 7 doud, 7 a loscad do feraib Muman, 7 forbas doib and i Kl. enair, 7 caill tomair do loscud doib do chonriud, 7 ri Gall Athacliath delud co Ultu as in chat, 7 na*

fuairadin in h Erind co tarat a Giallu do Brian m. Cennetich, 7 *co tarat Brian an Dun do na Gallaib.* [Vastatio Dublinii, et combustio et incendium ejus per Momonienses, et debellatio per eos ibi ipsis Kalendis Januariis, et Kill-tomar combustum ab eis . . . . et Rex Alienigenarum Dublinii clam aufugit Ultoniam e prælio, et non invenit requiem in Hibernia, donec dedit obsides Briano filio Cennethi, et dedit Brianus Arcem Alienigenis.]—Mors *Cindfaelaid mc Conchobuir righ Gab.* [Regis Gabræ.]

An. Dcccc lxxx iii. Kl. *enn. f. cetain* 7 *aile huath fuirre. Murecan* Ab. *Ardmacha do deruch as a suide Abbad,* 7 *Maelmaire do gab. Apthaine dara hesi. Bas Neill hua Ruairc.*—Quies *Flathein* Ab. *Corc. Morimmc mor for Sinaind oc Athluain la Maelsechnaill* 7 *la righ Connacht* 7 *la Leth Cuind aile fri firu Muman.* [Kalendis Jan. incidentibus in diem primi jejunii, i. e. diem Mercurii, et diem iiam lunæ.—Murecan Abbas Ardmachanus expulsus e Cathedra Abbatis, et Maelmarius obtinet Abbatiam post eum. Obitus Nialli O'Ruarc.—Quies Flathenii Abbatis Corcagiæ.—Classis magna supra flumen Sinanum apud vadum Luani (Athlone)—cum Maelsechnallo, et cum Rege Connaciæ, et cum dimidio Conni toto contra Momonienses.]

An. Dcccc lxxx iv. Kl. *enn. for dardain* 7 *xiii f. re. Sloged fer Muman i Connachta co tuc sat giallu Connacht oc Athluain,* 7 *giallu Mailsechnaill.*—Quies *Coluim hi Lagenain Comarbai Ailbi. Comthinol sloig fer Muman,* 7 *Connacht,* 7 *fer Mide,* 7 *Laigen,* 7 *Gall Athacliath,* 7 *Puirt-lairge, la Brian m. Cennetich co Ultaib do gabail an giall.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xiii lunæ.—Exercitus Momoniensium Connaciam, et habuerunt obsides Connaciæ apud Athlone, et obsides Maelsechnalli. Quies Columbæ O'Lagenan Vicarii Albei. Congressio exercituum Momoniæ, et Connaciæ, et Midiæ, et Lageniæ, et Alienigenarum Dublinii, et Waterfordiæ, cum Briano filio Cennethi usque Ultoniam ad obtinendos obsides eorum.]

An. Dcccc lxxx v. Kl. *enn. for aine,* 7 *xxiv f. re. Cellach m. Diarmata ri Osraige do inarbad do maccaib Gilla-Pat. m. Donnchada. Guin Conchobuir m. Mailsechnaill ri Corcomruad,* 7 *Amlaib m. Lochlaind,* 7 *Aichir ua Traichtech in iarthur Chonnacht,* 7 *Cathal m. Labrada do marbad do maccaib Donnchada find. Brian m. Cennetich do athrigad rig Laigen, ·i· Donnchada m. Domhnaill,* 7 *geill Laigen do thabairt do Brian. Maelmorda m. Muirchada Ri hua Cennselaich do fhell for Moedoc Ferna, co ro marb rigdamna hua*

Cennselaig for lar in Derthaige. Dunnchad hua Manchain Ab. *Glinneda-locha* q. *Flaithbertach hua Canannain ri ceneuil Eogan 7 ceneuil Chonaill do marbad dia muintir fadessin, 7 fell fair.* Quies *Donngail m. Becain* Ab. *Toma-greine.* [Kal. Jan. die jejunii, i. e. die Veneris, et xxiv lunæ. Cellach filius Diarmitii Rex Ossoriæ expulsus a filiis Gildæ Patricii filii Donnchadi. Vulnus mortale Concobari filii Maelsechnalli Regis Corcomroensis, et Amlafi filii Lochlinni, et Aichirii O'Traictech, in Occidentali Connacia, et Cathal filius Labradi occisus a filiis Donnchadi albi. Brianus filius Cennethi deponit e regno Regem Lageniæ, i. e. Donnchadum filium Donaldi, et obsides Lageniæ datæ Briano.—Maelmorda filius Murchadi Rex Cennselachiæ violat immunitates Moedochi Fernensis, et occidit futurum Regem Cennselachiæ in medio Nosocomii. Donnchad O'Manchan Abbas Glindalochlensis quievit.—Flahertac O'Canannan Rex Tironensium et Tirconnellensium expulsus a gente propria, et occisus ab eis. Quies Donngalli filii Becani Abbatis Monasterii Collis Solis.]

An. Dcccc lxxx vi. Kl. *enn. for Sath. 7 v huath furri. Gilla Cellaich m. Comaltain hui Chleric do marbad a cath et. hu Fiachrach 7 hu Manc.—Brian m. Mailruanaid ri hua m Briuin Connachta* m. *Cath et. Ultu 7 cenel Eogain 7 cenel Conaill oc crueib Thulcha coro marbad and Aed m. Domhnaill hui Neill ri Ailich, 7 Eochaid mc Ardgail ri Ulad con a rigraid do thottim* i. eod. bello. *Bas Muirethaich mc Diarmata rig Ciaraige Luach. 7 hua Arailt doec hi Mum.* [Kal. Jan. die Sabbati, et v. lun. Gildas-Cellach filius Comaltani O'Cleri occisus in prælio inter Fiachrachos et Manios.—Brian filius Maelruani Rex Bruiniorum Connaciæ moritur. Prælium inter Ultonienses et Tironenses et Tirconnellenses apud sylvam Tulchæ, et occisus est ibi Aed filius Donaldi O'Neill Rex Alichiæ, et Eochoid filius Ardgali Rex Ultoniæ, cum suis ducibus, cecidit in eodem bello.—Obitus Muretachi filii Diarmitii Regis Ciarragiæ juncosæ, et nepos Haraldi obiit in Momonia.]

An. Dcccc lxxx vii. Kl. *enn. for luan. 7 xvi for ri. Ulaid do fassugud a tire art. ca, con dechatar ar cech leth foherind.—Comthinol fer n Erend et. Gullu 7 Gaedelu o tha sliab Fuait fades la Brian m. Cennetich co Ardmacha, 7 co Raith moir Maige line in Ultaib, do thabairt giall ceniuil Chonaill 7 ceniuil Eogain.* Quies *Oengusa m. Bresail Comarbai Chainnich.* Quies *Eochada hui Flannacain senchaid Ardmacha.—Brian co Ardmacha corrabi in*

a Longport in Emain macha. [Kal. Jan. die lunæ, et xvi lunæ. Ultonii vastaverunt regiones circumquaque, donec ierunt ubique per Hiberniam.—Congregatio Hibernorum, tam Alienigenarum quam Hiberneusium, a limitibus montis Fuad, cum Briano filio Cennethi Ardmacham, et ad Arcem magnum campi Lene in Ultoniam, ad auferendos obsides Tirconalliæ et Tironiæ. Quies Oengusii filii Bresalli Vicarii Cannici.—Quies Eochodii O'Flannacan Historici Ardmachani.—Brianus usque Ardmacham, et posuit castra sua in Eamania.]

An. Dcccc lxxx viii. Kl. *enn. for mairt 7 xxvii for ri.—Brian co feraib Muman, 7 co Laing, 7 fir Midi, 7 Maelsechnaill, 7 Connachta, 7 Gaill Athacliath 7 fir h Erend huile, o tha sliab Fuait fades co Athluain, 7 techta doib co Essruaid con dechatar trais fo thuaid corralsat cuairdd tuaiscirt h Erend et. Conall, 7 Eogan, 7 Ultu, 7 Airgiallu.* [Kal. Jan. die Martis, et xxvii lunæ.—Brianus cum Momoniensibus, et Lageniensibus, et Midensibus, et Maelsechnallo, et Connachtensibus, et Alienigenis Dublinii et viribus Hiberniæ totius a limitibus montis Fuad postea Athloniam, et venerunt ad cataractam Eassruad, et ierunt ultra per septentrionales, donec fecerunt visitationem borealis Hiberniæ, Tirconalliæ, Tironiæ, Ultoniæ, et Argialliæ.]

An. Dcccc lxxx ix. Kl. *enn. for cetain 7 ix huath fuirri. Bas Mailruanaid rig Ulad. Morthinol fer n Erend la Brian eter Gullu 7 Goedelu co Ardmacha, co tuc sat giallu Ulad o Righ Ailich if. ecin.—Fiachra Sacart Cl. ferta Brenaind* q. in Xpo. . . . . *Anchara Cl. m. nois.—Bas Matudain rig Ul. Bas Conchonnacht hu Flannachda iar na marbad do hu Dundalaithi.* Quies *Diarmata hui Longsecha in Comarbai meicc h . . . . . . Caicher mc Moenaich* Abb. *Muingairti* q. [Kal. Jan. die primi jejunii, et ixna lunæ. Mors Malruanadii Regis Ultoniæ. Magna congregatio Hibernorum cum Briano, tam Alienigenarum, quam Hibernorum, usque Ardmacham, donec abstulerunt obsides Ultoniæ a Rege Alichiæ per vim. Fiachra sacerdos Cluanfertæ Brendani quievit in Christo—. . . . . . Anachoretæ Cluanæmacnois. Mors Matudani Regis Ultoniæ. Mors Conchonachti O'Flannchada postquam mortali vulnere esset percussus a Dubdaletheo.—Quies Diarmitii O'Longsech Vicarii filii . . . . . .—Caicher filius Moenachi Abbas Mungaritensis quievit.]

An. Dcccc xc. Kl. *enn. for dardain 7 . . . . . , for ri.* [Kl. Jan. dieinter duo

jejunia et ..... lunæ.] Quies *Celechair meic Duindchuan* Abbatis *Tiredaglais*. *Ferdomnach Comarba Coluim Cill.* quievit. *Fachtna Comarba Finie* quievit.

An. Dcccc xc i. Kl. *enn. for Satharna* 7 . . .*for ri. Bas da rig na n Desse. Muineadach hua Moeinach* Ab. *Ruischre do thecht in a ailithre. Bas Ruadrig m. Cendfada. Bas Cubeco blaich ingne ri Connacht ben Brian meic Cennethi.* [Kal. Jan. die Sabbati, et...lunæ. Mors duorum Regum Desiorum. Muinedeach O'Moeinach Abbas Roscreensis venit in suam peregrinationem. Mors Ruadrigi filii Cenfadi. Mors Cubecæ piæ filiæ Regis Connaciæ, uxoris Briani filii Cennethi.]

An. Dcccc xc ii. Kl. *enn. for Domhnach* 7 *xv furri.* [Kal. Jan. die Dominica, et xv Lunæ.] Quies *Marcain m. Cennetich Comarbai Coluimb m. Cremthain.—Bas* [Mors] *Cathail m. Conchobuir rig Connacht.* [Regis Connaciæ.] Mors *Luagad.—Fer Muman la Brian co ruacht co Ardmacha, co tuc hua Neill a lan reir da Brian,* 7 *co tuc Brian leis giallu hui Neill co Cendcorad.* [Momonienses cum Briano ex inopinato Ardmacham, donec dedit O'Nial ejus plenarium tributum Briano, et abstulit Brianus obsides O'Nialli usque Arcem Cencora.] *Maelfathain hua Cerbaill Ardsui na h Erend* [Præcipuus sapiens Hiberniæ] quievit in Xpo, in *Achud-dec.—Cendfaelad hua Connain fer legind Toma-greine* [Prælector Monasterii Collis Solis] quievit.—*Bas* [Mors]*Muirethaich hui Ada rig Muscraige* [Regis Muscriæ.]

An. Dcccc xc iii. Kl. *enn. for luan* 7 *xxiii for ri. Morthniol fer n Erend la Brian m. Cennetich i cenel Conaill con darainnset inde, con deochaid leth in t sluaig im da mc Briain, ·i· Murchad ocus Domhnaill, cor indrisset cenel Conaill,* 7 *co tuc sat brait moir as leo co Mumain, co tainic Brian iar sein dond loch. Bas Aeda m. Mathgamna,* 7 *bas Domhnaill m. Briain in oen rathiu oc a tigib.—Cno mess imda insi bliadain sin. Sluaged mor la Brian co cenel Conaill, ettir muir* 7 *tir, co tanic hua Maildoraid ri ceniuil Chonaill lais co Cendcorad,* 7 *co rucc in nar . . . . mor O'Brian,* 7 *co tuc a ogreir do Brian.* [Kal. Jan. die lunæ, et xxiii lunæ.—Magna conventio Hibernorum cum Briano filio Cennethi Tirconalliam, donec diviserunt se in duas partes, et ivit dimidium exercitus cum duobus filiis Briani, i. e. Murchado et Donaldo, donec vastaverunt Tirconalliam, et abstulerunt captivos multos inde secum usque Momoniam, et venit Brianus postea e lacu.—Mors Aedi filii Mathgamani, et mors Donaldi filii Briani in eadem e quatuor divisionibus anni, apud suas

domos. Nucum abundantia magna in hoc anno. Exercitus magnus cum Briano Tirconalliam, per mare et terram, donec venit O'Maldorad Rex Tirconalliæ cum eo usque Cencora, et . . . . , et donec dedit plenarium tributum Briano.]

An. Dcccc xc iv. Kl. *enn. for mairt* 7 *iv hu for ri* [Kal. Jan. die Martis, et ivta lunæ.] Quies *Loingsech mec Lonain* Abbatis *Ruischre.—Bas Ciarmeicc m. Mailguala rig Insc cule.—Fleochud mor isin bliadain sin co farcbad mor darbur lais. Daingne imda isin bl. sin doronta la Brian, ·i· Cathir Cind-chorad,* 7 *Inis Gall-duib,* 7 *Inis locha Saenglen,* 7 *cathir cnuicc Focha.*—[Mors Ciarmeci filii Malgualii Regis Insulæ Cule. Humiditas magna hoc anno, ita ut periret abundantia frumenti inde. Munimenta plurima hoc anno facta a Briano, i. e. Arx Cenncoradiæ, et Insulæ Alienigenarum nigrorum, et Insulæ lacus Senglen, et Arx collis Fochæ.]

An. Dcccc xc v. Kl. *enn. for dardain* 7 *xii forri. Forcoemnacta cocu moru isin bliadain sin, ettir Gullu* 7 *Goedeil . . . suidiu romarbad . . mc Donnchada f . . hui Maelsechnaill* 7 *. . talbanach mc Mailsechnaill m. Domhnaill,* 7 *ro badar fer Mide i Fine-Gall im Fland m. Maelsechnaill,* 7 *issaidiu luid longes o Gallaibsech h Erind fades siar, co ro loisc ses Corcaich moir Muan, corola ri hua Liathain ar forru. Lotar iarsin lais . . . . 7 siar coclere, coro marbait isudiu, ·i· Muthgaman m. Dubgaill m. Amlaib m. Sitriucc,* 7 *meic Gillaimaire. Ba firt mor do Dia* 7 *do l..arre a ni sein. Isind m...sein ro bui Brian in Osraigci,* 7 *illaignub, o feil Ciarain co n odhluic oc gabail fri Gullu* 7 *ni tuc sid.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, i. e. die Jovis, et xii Lunæ —Memoria bellorum ingentium anno isto, inter Alienigenas et Hibernos, in quibus occisus est filius Donchadi . . . . profecti sunt Midenses Fingalliam cum Flanno filio Maelsechnalli, et inde solvit classis Alienigenarum Hiberniæ ad Occidentem, et combusserunt Corcagiam magnam Momoniæ, et fecit stragem magnam eorum Rex Liathaniæ. Ierunt postea cum eo . . . . . . et ad occidentem usque Clere, donec occisi sunt hi, i. e. Mathgaman filius Dubgalli, filii Amlafi, filii Sitrici, et filii Gildæ-Mariæ. Erat miraculum magnum Dei et . . . . res ista.—In mense isto fuit Brianus in Ossoria, et in Lagenia, a festo Ciarani usque ad Nativitatem, belligerans contra Alienigenas, et non dedit pacem.]—*Macraith mc Congale ri Corcudubne* [Rex Corcodubniæ] moritur.—Quies

Cathail m. Maine Comarba Fiannain [Vicarii Finniani.] *Minchaisc hi Samrad.* [Parva Pasqua, i. e. Dominica in Albis in Æstate.]

An. Dcccc xc vi. Kl. *enn. for aine 7 xxvi for ri. Cocad mor ettir Brian 7 Gullu Athacliath, co ruc Brian iarum morthinol fer n Erend co Athcliath, is iarsain do ratsat Gall Athacliath cath do Brian coromarbad Brian m. Cennetich, 7 a mc Murchad rigdamna n Erend, 7 a mc side ·i· Tairdelbac, 7 rigrad Muman im Choncang m. Duindchuan, 7 im Domhnall m. n Diarmata ri Corcubaschind, 7 im mc m. Bethad mc Muirethaich, 7 im Thadg hua Cellaich ri hua Maine,* 7 al. m.lti. *Romarbad dan insin chath sein Moelmorda m. Murchada ri Laing co rigraid Laigin imdi, ocus ar Gall iarthair domain isin chat chedna. Comarba Ciarain ·i· Flaithbertach m. Domhnaill, 7 Comarba Coemgin, i . . . —Bas Cein mc Munmuaid 7 a brathair. Bas Cathail m. Domhnaill rigdomna hua n Echach. Bas Coirpre m. Clerichine rig hua Coirpri. Bas Ruadrig hu Donnacain 7 Find m. Ocain. Bas Inmman m. Aeda rig hua Cassin.* [Kal. Jan. die jejunii, i. e. die Veneris, et xxvi lunæ. —Bellum ingens inter Brianum et Alienigenas Dublinii, donec duxit Brianus secum magnam congregationem Hibernorum usque Dublinium, et postea dederunt Alienigenæ Dublinii prælium Briano, et occisus est Brianus filius Cennethi, et ejus filius Murchad futurus Rex Hiberniæ, et filius istius, i. e. Tordelbac, et Reguli Momoniæ, cum Choncango filio Dundchuani, et cum Donaldo filio Diarmitii Rege Corcobascinniæ, et cum filio Bethadii filii Murcertachi, et cum Thadeo O'Cellach Rege Hy Maniæ et aliis multis. Occisi sunt præterea in prælio isto Malmorda filius Murchadi Rex Lageniæ, cum Regulis Lageniæ multis, et strages Alienigenarum occidentalis mundi in prælio eodem. Vicarius Ciarani, i. e. Flahertac filius Donaldi, et Vicarius Coemgini . . . . —Mors Cenii filii Munmuadii, et ejus fratris. Mors Cathalli filii Donaldi Regis futuri Eachorum. Mors Carbrei filii Clerchinnii Regis Carbreorum. Mors Roderici O'Donnacan et Finni filii Ocani. Mors Inmani filii Aedi Regis Cassinorum.]

An. Dcccc xc vii. Kl. *enn for Sath. 7 vii hua furri. Bas Donaill m. Duibdabairend hi cath fri macc m Brain. Bas m. Aunchada rig hua Liathain. Cathail m. Conchobuir 7 Lochland a brathair do marbad tres . . . . Fiach m. Dubchuoin damarbad do m. Carrain for lar Imbl. Ibair* p. dolum. Quies *Muirchertaich Comarba Ruadain. Bas Aeda hua*

Cuairc r. Brefne. Crech . . enn do Gallaib na Insæ ·i· lucht vii long.—Fasugud Imbl. Ibair, 7 indred Lothra. Er mor cell Muan do fasugud isinbl. s. artherca, 7 essid. [Kal. Jan. die Sabbati, et viima lunæ. Mors Donaldi filii Dubdabareni in prælio cum filio Briani. Mors filii Anmchadi Regis Liathanorum. Cathal filius Concobari, et Lochlin ejus frater occisi post . . . . Fiach filius Dubchuoni occisus a filio Carrani, in medio Imlecensis civitatis Ibari, per dolum. Quies Murchertachi Vicarii Ruadani. Mors Aedi O' Ruarc Regis Brefniæ. Exercitus . . . . Alienigenarum Insularum, i. e. numero septem navium. Vastatio Imlecensis civitatis Ibari, et vastatio Lothræ. Multæ Ecclesiæ Momoniæ vastatæ hoc anno fame et discordiis.]

An. Dcccc xc viii. Kl. *enn. for Donach 7 xvi furre.* Quies *Cormaicc m. Dunlaing Comarba Barre. Sloged mor la mc m Briain co loch Ri co ro ort Inis Clothrand, 7 Inis bofinde, 7 co tuc ethru Mailsechnaill 7 lethe Cuind 7 co ro gab giallu Muman o Chnamchaill siar.* Mors *Mcicraith m. Muirethaich rig Ciarraige Luach. Boethan m. Dunlaing do marbad do rig Osraige hi Lethglinn. Ar narne dia ro marbad hua Lochlaind rigdamna Corcumruad hi puirt Ciarain in Araind, ·i· Conmacne rodmarb.—Osnad gaethi more isin bliain sin, isind fogmgr, corobris na fidbada, 7 na tige, 7 ro bo bec narb tar mairb na doeni ar huamon.—Bas Muirethaich m. Cadlai ri Conmacne mara. Cath mor ettir macc n Eochada 7 mc Duibthuinne, coro marbad de mc Duibthuinne, 7 Domhnall hua Loingsich.*—[Kal. Jan. die Dominica, et xvi lunæ. Quies Cormaci filii Dunlangi Vicarii Barrii.—Exercitus ingens cum filio Briani usque lacum Ri, donec vastavit Insulam Clothran, et Insulam vaccæ albæ, et abstulit obsides Maelsechnalli, et dimidii Conni, et obtinuit obsides Momoniæ a Cnamcail ad Occidentem. Mors Macrathi filii Murethachi Regis Ciarragiæ juncosæ. Boethan filius Dunlangi occisus a Rege Ossoriæ apud Lethglinn. Paulo postea occisus est O'Lochlin futurus Rex Corcomroensis apud oppidum Ciarani in Arania, i. e. Conmacnii eum occiderunt. Mugitus ventorum ingentium hoc anno in Autumno, ita ut sterneret sylvas, et domos, et paulo minus occideret populos præ terrore. Mors Murethachi filii Cadlai Regis Conmacniæ maritimæ. Prælium magnum inter filios Eochadi et filios Dubthuinni, et occisi sunt duo filii Dubthuinni, et Donaldus O'Longsich] 7 alii multi.

An. Dcccc xc ix. Kl. *enn. for mairt 7 xxix furre. Inis Gaill duib do loscud,*

7 Anmchad m. Murchada prim ollam Lethe Moga Nuadat do badud isind loch. Bas Oengussa m. Carraich. Mors *Donnchada m. Duibdabairind do marbad do Malmuad. Bas Conchrechmaile hui Nechtain.* [Kal. Jan. die Martis, et xxix lunæ. Insula Alienigenarum nigrorum combusta, et Anmchad filius Murchadi præcipuus poeta dimidii Mogæ-Nuadat, i. e. dimidii Australis Hiberniæ, demersus in Lacu. Mors Oengusii filii Carrachi.—Mors Donnchadi filii Dubdabareni occisi a Malmuadio. Mors Conchrechmalii O'Nechtan.]

An. D. Kl. *enn. for cetain 7 .x furre. Carmaccon hua Maelchassil Epscop Tuad Mumhan* q. in Xpo. *Gormgal inn. Dardailecin* q. *Broen m. Mailmordai ri Laigen do dallad la Amlaib. Bas Ragnaill m. Imair ri Puirtlargge.* [Kal. Jan. die primi jejunii, i. e. die Mercurii, et x lunæ.—Carmaccan O'Maelchassil Episcopus Thomoniæ quievit in Christo.—Gormgalla filia Dardalenii quievit.—Broen filius Maelmordi Rex Lageniæ occulis orbatus ab Amlafo.—Mors Ragnalli filii Imari Regis Waterfordiæ.]

An. Di. Kl. *enn. for dardain 7 .xxi furri. Domhnall m. Mailsechnaill athlaech 7 martir Comarba Finnian* q. in Xpo.—*Teidm mor in Araind insin bl. sin, ·i· treagait, go ro marb sochaide imde. Culuachra m. Conchobuir ri Ciaraige-luachra do marbad a fill. Bualad Donnchada m. Brian do Domhnall m. Cathrannach do huib Cassine, 7 a marbad ar ind fotsain fochetoir buille chlatdib in a chend m. Briain, 7 conostarba in m. buile cetna isin laim n deiss, conostall de oc bun ha h orddan fochetoir ar in dinudsin.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xxi lunæ. Donaldus filius Maelsechnalli Athleta, et Martyr, Vicarius Finniani, quievit in Christo.—Mathgaman filius Conangi quievit in Christo.—Mortalitas magna in Arania hoc anno, i. e. contentiones, ita ut occiderentur plurimi. Culuachra filius Concobari Rex Ciarragiæ juncosæ occisus dolose. Percussio Donnchadi filii Briani a Donaldo filio Cethrannachi de Cassiniis, et occisio ejus in isto tumultu, confestim, percussione gladii in capite a filio Briani, et vulneravit eum percussio eadem in manu dextera, ita ut manum tolleret a radice pollicis extemplo in isto.]

An. Dii. Kl. *enn. for aine 7 aile huatha for ri. Muirethach hua Aillilleain fer legind toma greine* [Prælector Monasterii Collis Solis] quievit in Xpo.—*Maelmuire m. Eochadr Comarba Patraicc* quievit in Xpo. *Ardmacha do loscad ettir Damliac, 7 chloichteach, 7 ulicutach.—Cormac hua Find in sui Epscop* q. *Maelgorm ruad in sui Eoganacht* q. Ardmacha combusta

Ecclesia Cathedralis lapidea, et Campanile, et omnia tecta. Cormac O'Fin sapiens Episcopus quievit. Maelgorm rufus, sapiens regionis Eoganacht, quievit.]

An. ⅭⅮ iv. (1) Kl. *enn. for Domhnach 7 xiii for ri. Maelmuire hua Gebennaich huasal Sacard Dalchais* q. *Bas Branacain Airri Mide. Bas Comaltai hui Chomaltain rigdomna hua Fiachrach. –Bas Cennetich hui Mathgamna.* [Kal. Jan. die Dominica, et xiii lunæ. Maelmura O'Gebennach venerabilis Sacerdos Dalcassiæ quievit. Mors Branacani Viceregis Midiæ. Mors Comaltai O'Chomaltan futuri Regis Fiachrachorum. Mors Cennethi O'Mathgamna.]

An. ⅭⅮ v. Kl. *enn. for luan 7 xxiv for ri. Bas Gillai Phadr. m. Cerbaill ri h Ele.* Quies *Flain hui Thacain Airchinnich Durmain. Bas Mailsechnaill meic Domhnaill rig Temrach. Cathassach fer legind Cl. m. nois* q. [Kal. Jan. die lunæ, et xxiv lunæ. Mors Gildæ Patricii filii Cerbalii Regis Elidis. Quies Flanni O'Thacan Præpositi Durmanensis. Mors Maelsechnalli filii Donaldi Regis Temoriæ. Cathassach Prælector Cluanæmacnois quievit.]

An. ⅭⅮ vi. Kl. *enn. for mairt, 7 v huath for ri. Tort mor on otlaic bic co beltaine. Tadg m. Briain rigdamna h. Erind do marbad tre fell. Bas Lochlainde ri Inse Eogain. Hua Dubdabairend do dallad. H erchra in g. ne* in h. anno, ·i· *Errach in duibneoil.* [Kal. Jan. die Martis, et v lunæ. Siccitas magna a Nativitate parva, i. e. ab octava Nativitatis Domini usque diem primam Maii. Thadeus filius Briani futurus Rex Hiberniæ occisus dolose. Mors Lochlinni Regis Iniseogain. O'Dubdabairen oculis captus. Eclipsis solis hoc anno, i. e. Eclipsis nigræ stellæ.] (2)

An. ⅭⅮ vii. Kl. *enn. for cetain 7 bliain bissich, 7 xvi for ri. Ugaire m. Dunlaing con a rigraid do marbad do Dundslebe m. Mailmorda isind oen tich, 7 a marbad som fein do Laignib isin bl. cetnai.* Quies *hui Mailsluaig Comarbai Mochutu. Maelmorda hua Arrochtain fer-legind Imbl. Ibair cend derce 7 tidnaigthe na Muman* q. in Xpo. *Dungal hua Donnchada in a ailithre. Cuan hua Lothcain Ard-file h Erend, 7 Senchaid, amarbad do feraib*

---

(1) Vide Prolegom. ubi de Chronologia Annal. Inisfal. et infra ad ann. 1015, p. 62.

(2) Vide Annal. Ult. ad ann. 1023, p. 314, not. 2.

Tethba, ocus in fer ro marb do marbadfo chetoir, ·i· m. Gillai-Ultain m. Roduib.—Sencha m. Flaithertaich in a ailithre co Inis Cath. Niall hua Cellaich fer legind Toma-greine q. in Xpo. [Kal. Jan. die primi jejunii, i. e. die Mercurii, annus bissextilis, et xvi lunæ. Ugarius filius Dunlangi cum suis Regulis occisus a Dunslebio filio Maelmordi in una domo, et occisus est ipse a Lageniensibus anno eodem. Quies O'Maelsluagi Vicarii Moctei.—Maelmorda O'Harrochtan Prælector Imlecensis Ibari, Præpositus Eleemosynarum et oblationum Momoniæ, quievit in Christo. Dungal O'Donnchada in suam peregrinationem. Cuan O'Lochan Archipoeta Hiberniæ, et Historicus, occisus a Teffiensibus, et vir qui eum occidit occisus est extemplo, i. e. filius Gildæ-Ultani filii Rodubii. (1) Sencha filius Flahertachi in suam peregrinationem usque Inis-Cathaig. Niall O'Kelly Prælector Monasterii Collis Solis quievit in Christo.]

An. Ð viii. Kl. *enn. for aine 7 xxvii for ri. Dungal hua Donnchada doec in a ailthri.—Bas Maelsechnaill goit rigdamna Temrach.* Quies *Muirethaich meicc Mugroin Comarba Ciarain. Bas Briain hua Dubtai. Bas Ronain m. Cuirc ri Muscrai mittain.—Serbretach Comarba Ailbe* q. i. Xpo. *Cellach hua Selbaig Comarba Bar. in a ailithri.* [Kal. Jan. die jejunii, et xxvii lunæ. Dungal O'Donnchada obiit in sua peregrinatione. Mors Maelsechnalli proceri, futuri Regis Temoriæ. Quies Murethachi filii Mugronii Vicarii Ciarani. Mors Briani O'Duffi. Mors Ronani filii Curcii Regis Muscriæ mediæ. Serbretach Vicarius Albei quievit in Christo. Cellach O'Selbag Vicarius Barrei ivit in suam peregrinationem.]

An. Ð ix. Kl. *enn. for Sath. 7 ix huath for ri, 7 blian tann fuirbis. Sluaged mor la Donnchad mc Briain co tuc giallu fer Mide 7 Breg, 7 corabe fein trith rath in Athcliath isid, 7 a longphort, hi faraad in Duine, 7 co tuc giallu Laigen 7 Ossraige.—Comarba Patraicc con a sruithib, 7 Donnchad m. Gillai Phatruic ri Osraigi itich Donnchada m. Briain fan Caisc a Cind-Chorad. Maelruanad hua Maildorad ri in tuaiscirt in a ailithre co Cluan-ferta Brenn. con deochaid asside co Hii Col-Cill. 7 assaide co Roim letha. Mael-petair hua Ailecain fer-legind Duindalethglais* q. in Xpo. Quies *Neill hui meic Duib Comarbai Barre. Conall hua Cillin Comarba Cronain Toma-*

(1) Vide quæ de hoc Archipoeta dicta sunt Prolegom. p. liv, et Annal. Ult. ad ann. 1024, p. 315.

greine dor. *Fergal ri Fercell in alithre.* [Kal. Jan. die Sabbati, et ix lunæ, et annus 2dus post bissextilem.—Exercitus ingens cum Donnchado filio Briani donec abstulit obsides Midensium, et Bregiæ, et moratus est ipse novem mensibus Dublinii in pace, et in castris, custodiens Arcem, et abstulit obsides Lageniæ et Ossoriæ. Vicarius Patricii cum suis Religiosis, et Donnchad filius Gildæ Patricii Rex Ossoriæ in domum Donnchadi filii Briani, tempore Paschali, apud Arcem Cencora. Maelruanad O'Maeldorad Rex Septentrionis ivit in suam peregrinationem Cluanfertam Brendani, et ivit inde Hyonam Columbæ Ecclesiarum, et inde Romam postea. Maelpetrus O'Alecan Prælector Dunensis quievit in Christo. Quies Nialli nepotis filii Duffi Vicarii Barrei. Conall O'Cillin Vicarius Cronani Monasterii Collis Solis dormivit.—Fergal Rex Fercalliæ ivit in suam peregrinationem.]

An. Mx. Kl. *enn. for Domhnach 7 xx for ri. Bas Crinain m. Failbe ri Corcuduibne.* Quies *Airthisairt Comarbai Barre. Sluaged la Donnchad m. m. Briain in Osraige co tuc gabala mora as, 7 bruit imda, 7 co tarras drem dia muintir, 7 co ro hinred do chraite Luirg far ro la Macraith huan Donnchada ro bui ar cocud in Osraige, 7 la hua n Gillai Patraicc, coro marbad and Gadra mac Dunadaich ri hua Mane, 7 Domhnall m. Senchain rigdomna Muman, 7 Ocan hua Cuirc, 7 da mac Cuileain m. Conchobuir, 7 Conall m. Escertaich rigdomna Cassil. Bas Conchobuir m. Mailsechnaill ri Corcumruad. Roen domarbad do Gallaib Athacliath, 7 Donchad m. Duind ri fer m. Breg do marbad, 7* al. multi. *Tadg m. Echaich* Ab. *Cilldalua* q. *Flaithnia hua Tigernain fer legind Cill Dachalloc* q. *Forbais do Muirethaich hu Flaithbertaich in Inis Crema for loch forbsen for Cathal m. Ruadri, 7 roind a thire fris.—Bec ri Tethba m.* [Kal. Jan. die Dominica, et xx lunæ. Mors Crinani filii Falbei Regis Corcodubnei.—Quies Arthisarti Vicarii Barrei.—Exercitus cum Donnchado filio Briani Ossoriam, donec abstulit prædas ingentes inde, et captivos plurimos, et occisa est pars gentis suæ, et vastata est regio usque paludes Lurgii contra eos, a Macrathio O'Donnchada qui fuit belligerans in Ossoria, et a nepote Gildæ-Patricii, et occisus est ibi Gadra filius Dunadachi Rex Hy Maniæ, et Donaldus filius Senchani futurus Rex Momoniæ, et Ocan O'Cuirc, et duo filii Culeani filii Concobari, et Conal filius Escertachi futurus Rex Casseliæ. Mors Concobari filii Maelsechnalli Regis Corcomroensis. Roen occisus ab Alienigenis Dublinii, et Donchad filius

Duinii Rex Bregiæ occisus, et alii multi. Thadeus filius Eachi Abbas Cill-daluensis quievit. Flathnia O'Tigernan Prælector Cilldacholloci quievit.—Expeditio victoriosa Murethachi O'Flaherty in Insulam Crema in lacu Orb-sen, contra Cathal filium Roderici, et divisio Regionis facta per eum. Bec Rex Teffiæ moritur.]

An. D xi. Kl. *enn. for luan* 7 *oen huathaid forri. Lathir ingen Donnchada doec in a ailithri i Corcaich. Snechta mor isin chorgus na bliadna sin tri lathe* 7 *tri aidche, connategtis doene na h innile asa tigib. Soerbrethach hua Suairlech doec.—Macc Amlaib in a ailithre do Roim.—Brian hua Conchob. rigdomna Connacht m.—Bas hui Dubchroin ri h. Ele.* Quies *Airt hui Dun-chada* Ab. *Mungarat.* [Kal. Jan. die lunæ, et 1ma lunæ.—Lathiria filia Donnchadi obiit in sua peregrinatione in Corcagia. Nix magna in quadra-gesima anni hujus, tribus diebus, et tribus noctibus, ita ut non egrederent homines vel armenta e domibus. Soerbrethach O'Suarlech obiit. Filius Amlafi in suam peregrinationem Romam. Brianus O'Concobar futurus Rex Connaciæ moritur. Mors O'Dubchronii Regis Elidis. Quies Arthuri O' Dunchada Abbatis Mungaratensis.]

An. D xii. Kl. *enn. for cetain* 7 *xii forri. Tech do gabail for Aed hua Ru-airc coro loscit cethri fichet and,* 7 *secht n Airchinnich cell con a minnaib immaille friu isind oentich. Muirchertach hua Aeda ri Muscraige m. Bas Conchobuir rigdamna hua Conaill. Bas Cennetich m. Cindfaelad rigdomna hua Conaill Gab. Fell do Donnchad m. Muirchertaich hui Aeda. Bas m. Cathussa rig Cor.bas. Flaithbertach hua Neill in a ailithri co Ardmach. Innarbu Cathail m. Ruaidri ass a thir i Mumain.* [Kal. Jan. die primi je-junii, et xii lunæ. Domus expugnata contra Aed O'Ruarc, et combusti sunt octuaginta in ea, et septem Præpositi Ecclesiarum cum suis Reliquiis secum in una domo. Murcertach O'Aeda Rex Muscriæ moritur. Mors Conco-bari futuri Regis Conalliorum. Mors Cennethi filii Cenfaeladii futuri Regis Conalliæ Gabræ. Dolosa occisio Donnchadi filii Murcertachi O'Aeda. Mors filii Cathusachi Regis Corcobascinniæ. Flahertac O'Niall in suam peregri-nationem Ardmacham. Expulsio Cathaldi filii Roderici e sua regione Mo-moniam.]

An. D xiii. Kl. *enn. for dardain* 7 *xxiii forri. Bressal Comarba Ciarain* q. *Mc Endai Comarba Flannain* q. in Xpo. *Ingen Murcha m. Find. Rigan*

Muman m.—Tadg. hua Conchobuir ri Connacht domarbad do Chonnachtaib. Domhnall got ri Mide domarbad. Conchobur m. Taidg hui Chellaich domarbad. Longlorcain hui Briain do badud 7 *iii rigdamnai Cor. bas.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xxiii lunæ. Bressal Vicarius Ciarani quievit.—Filius Ennæ Vicarius Flannani quievit in Christo. Filia Murchadi filii Finni Regina Momoniæ moritur. Thadeus O'Concobar Rex Connaciæ occisus a Connachtensibus. Donaldus procerus Rex Midiæ occisus. Concobar filius Thadei O'Kelly occisus in Midia. Loulorcan O'Brian demersus, et tres futuri Reges Corcobascinniæ.]

An. D. xiv. Kl. *enn. for aine* 7 *iv huath furri. Hua Taidg Comarba Flaind m. Fairchellaich do marbad. Mathgamna m. Mailruanaid rigdomna hui n Echach m. e. Maelsuthain sruith senoir h Er* q. in Xpo, *ocus macc Uige Anchara* i. h. anno. *Cath et. na Desse* 7 *ar mor do chor ettarru. Mac Gillai Phatraicc i Mumain coro oirg Dunnasciach,* 7 *co ro marb a rechtaire. M. Briain do digail in Osraige co tuc brait moir as* 7 *indile* 7 *co ro lad ar fer Mumain fo thriand, coromarbad and Maelcoluim ri Cainraige* 7 *da rigdamna hui Conaill Gabra* 7 al. m.lti. *Eochu m. Scolaige* Eps. *Cluanferta Brenn.* q. *ocus dan do mc maruar throscud do ra Brenaind oc Ardferta. Cilldara do loscud* 7 *Portlargge. Hua Donnacain ri Arad do marbad do macc Domhnail-m. Briain. Da mc Duibdaire m. Cinaeda da rigdomn a hua Maine do marbad do mc Conchacht.* [Kal. Jan. die Veneris, et ivta lunæ. O'Thaig Vicarius Flanni filii Forchellachi occisus. Filius Mathgamani filii Malruani futurus Rex Eachorum mortuus est. Maelsuthain sapiens senior Hiberniæ quievit in Christo, et filius Ugii Anachoreta obiit hoc anno. Prælium inter Desios, et strages magna facta inter eos.—Filius Gildæ Patricii in Momonia, vastavit *Dun-na-sciach,* et occidit Gubernatorem Arcis. Filius Briani ivit ad eum ulciscendum Ossoriam, et abstulit captivos multos inde, et armenta, et strages magna facta est Momoniensium per regionem ibi, et occisus est ibi Malcolmus Rex Ciarragiæ, et duo futuri Reges Conalliæ Gabræ, et alii multi. Eochodius filius Scolagii Episcopus Cluanfertæ Brendani quievit, et multi jejunantium devotorum Brendani, apud Ardfert. Cilldara combusta, et Waterfordia. O'Donnacan Rex Aradiæ occisus a filio Donaldi filii Briani. Duo filii Dubdarii filii Cennethi, duo futuri Reges Hy Maniæ, occisi a filio Conchachti.]

An. M xv. Kl. *enn. for Sath, 7 xv lun. In dara bl. xxx ar mile o in choll Cr. Macc Delbaith Comarba Cronain* q. *Fland m. Mathgamna ri Ciar. luachra domarbad. Diarmait m. Echach Airri Muman m. Ailill hua Flaithin Airchinneach Aird f. Bren.* q. *Ollam Muman a brethemnas hc. Murchad hua Nioc Comarba Iarlathe, 7 suiceps. Hua Fogartaich ri Fercera m. e.—Etru hua Conaing rigdomna Muman domarbad oc sarugud Ailbe.* [Kal. Jan. die Sabbati, et xv lunæ, secundus annus et trigesimus supra millesimum ab Incarnatione Christi. (1) Filius Delbathi Vicarius Cronani quievit.—Flan filius Mathgamani Rex Ciarragiæ juncosæ occisus. Diarmitius filius Eachi Vicerex Momoniæ moritur.—Alill O'Flathin Præpositus Ardfertæ Brendani quievit, qui erat Doctor Momoniæ in legibus Brehonum. Murchad O'Nioc Vicarius Iarlathi et sapiens Episcopus. O'Fogartach Rex Ferceriæ mortuus est.—Etra O'Conang futurus Rex Momoniæ occisus dum violaret immunitates Albei.]

An. M xvi. Kl. *enn. for luan 7 xxvi for ri. Cond hua Sinnaich Anchara Er.* q. *in Inse Celtra. Muirethach hua Mocnachain sruith senoir na n Goaedil* q. in Xpo. *Cond m. Mailphatraicc Comarba Deochuin nessain* q.—*Conchobur hua Murethaich ri Ciaraige Luach. domarbad a fill dia braithrib fein. Aed m. Ruadri do marbad do hu Nechtain. Murchad hua Maelsechnaill domarbad in Insi locha Samtide. Teidm mor. for cethraib do neuch as ferand doacc. Briain hua Lecc comarba Senain* q.—*Oengus hua Cathail ri Eoganachta Locha lein domarbad hi catha. Berbaid Comarba Finain chain* q.—*Cormc mc Faelain Comarba meicc Hii* q. *Broen hua clerich ri h Ele domarbad.—Hua Dunlaing ri Muscraige tire. Domhnall hua Maildoraind ri cenecoil Eogain 7 Chonaill domarbad.* [Kal. Jan. die lunæ, et xxvi lunæ, Con O'Sinnaich Anachoreta Hiberniæ quievit in Inisceltra.—Murcertach O'Mocnachan religiosus senior Hibernorum quievit in Christo.—Con filius Maelpatricii Vicarius Deochunessani quievit. Concobar O'Murethaich Rex Ciarragiæ juncosæ occisus per dolum a fratribus suis. Aed filius Roderici occisus ab O'Nechtan. Murchad O'Maelsecnal occisus in Insula Samtid.—Mortalitas magna armentorum propter humiditatem imbrium. Brian O'Lece Vicarius Senani quievit. Oengus O'Cathal Rex

---

(1) Vide not. ad ann. 859, supra p. 43. Annales Ult. habent ad ann. 1032, quæ hic extant ad ann. 1015; ergo hi Annales æram communem antevertunt *annis* 17. Vide infra ann. 1022.

Foganachtæ lacus Lene occisus in prælio. Berbad Vicarius Finani mansueti quievit. Cormac filius Foelani Vicarius filii Hii quievit. Broen O'Clery Rex Elidis occisus. Nepos Dunslangi Rex Muscriæ regionis, Donaldus O' Maildorad Rex Tironensis et Tirconallensis occisi.]

An. M xvii. Kl. *enn. for Mairt 7 vii huadh fuirri.—Dubdainghen domarbad do huib Maine. Diarmait hua Nechtain in a ailithre. Mac Gillai Cr. hui Nechtain domarbad. Muirethach hua Flaithbertaich domarbad do Chonnachtaib. Oengus m. Flaind fer legind Cluana* q. *Cathal martir Comarba Barre* q. *Oengus m. Cathain in Apthaine daracsi.—Flaithbertach hua Neill do gabail Ailich dorithise, 7 a riarugud do thuascuirt h Erend ar sinserecht. Maelcolum m. Cineada ri Alban mor.* [Kal. Jan. die Martis, et vii lunæ. Dubdaingen occisus ab Hy Maniis. Diarmitius O'Nechtan ivit in suam peregrinationem. Filius Gildæ Christi O'Nechtan occisus. Muirethac O'Flaherty occisus a Connachtensibus. Oengus filius Flanni Prælector Cluanæ quievit. Cathal Martyr Vicarius Barrii quievit.—Oengus filius Cathan in Abbatiam postea. Flahertac O'Niall obtinet Arcem Alichiæ iterum, et regnat de septentrionali Hibernia jure senioritatis. Malcolmus filius Cennethi Rex Albaniæ moritur.] (1)

An. M xviii. Kl. *enn. for cetain 7 xviii for ri. Cluain ferta Bren. do orgain do fheraib Breifne. Donnchad m. Briain dia tarrachtain lucht oen luinge, 7 siat som lucht cethri serrcend dec, 7 maidm forru reme, 7 an ar do chor do sem imon Soicc, 7 imon Sinaind.* [Kal. Jan. die primi jejunii, i.e. die Mercurii, et xviii lunæ. Cluanferta Brendani vastata a Brefnensibus. Donnchad filius Briani vindictam sumpsit de eis in una nave, isti erant numero 14, et victoria de eis magna, et plurimi eorum demersi sunt in flumine Suca, et in Senano.]

An. M xix. Kl. *enn. for tardain 7 xxix forri.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia. et xxix lunæ.] *Flaithbertach hua Neill* decessit. *Maelsechnaill m. Cormaic rigdamna hua m. Briuin do marbad.* [futurus Rex Briuniorum occisus.] *Murchad m. Murethaig hui Flaithbertaich* moritur.—*Oengus hua Flaind Comarba Brennain Cluanferta* quievit.—*Oengus m. Cathain in teps. 7 in m. oge,* [Episcopus, et castimonia clarus] quievit in Xpo. *Cellach hua*

---

(1) Vide Annal. Ult. ad ann. 1034, p. 321, not. 1, et notam præcedentem.

Selbaich Comarba Barre 7 *Ailiter Roma,* 7 *prim Anchara h Erend* [Vicarius Barrei, et Peregrinus Romanus, et præcipuus Anachoreta Hiberniæ] quievit in Xpo.

An. M xx. Kl. *enn. for Sathar.* 7 *x. forri. Port-largge do loscad do gallaib.* (*l. do Laignib*) (1) 7 *a dilgend. Cuchaille m. Cennetich ri Muscraige domarbad,* 7 *a mc in dorus Daimliac Lothrai, ar na thabairt ar ecin as in d altoir,* 7 *Mathgamain hua Cathail domarbad isind aidchi sin fein. In tepscop hua Bruic Comarba Senain in a ailithre. Muirchertach in Apthaine diaeiss. Bas m. Dunlaing rig Laigen la Ossraige. Comaltan hua Lochlaind domarbad a fill. Cernachan got domarbad do huib Mane. Hua Conchenaind rigdamna Connacht domarbad iar m creith creche Brenn.* [Kal. Jan. die Sabbati, et x lunæ. Waterfordia combusta a Lageniensibus, et eversa.—Cuchail filius Cennethi Rex Muscriæ occisus, et ejus filius in ipsa porta Ecclesiæ Cathedralis lapideæ Monasterii Lothræ, postquam tractus esset per vim ab Altari, et Mathgaman O'Cathal occisus ea nocte ipsa. Episcopus O'Broc Vicarius Senani ivit in suam peregrinationem. Murchertach in Abbatiam evectus post eum. Mors filii Dunlangi Regis Lageniæ occisi ab Ossoriensibus. Comaltan O'Lochlin occisus dolose. Cernachan procerus occisus ab Hy Maniis. O'Concennan futurus Rex Connaciæ occisus postquam auferret prædas a Brendano.]

An. M xx i. Kl. *enn. for Donuch.* 7 *xxi forri.* [Kal. Jan. die Dominica, et xxi lunæ.] *Mac Loingsich fer legind* [Prælector] *Cluana-mc-nois* quievit in Xpo.—*Cuinnedean Ultach* quievit. *Cathal hua Cathail ri Eoganachta locha Lein* [Rex Eoganachtensis lacus Leniæ] . . .

An. M xx ii. Kl. *enn. for luan* 7 *ii huath for ri.* [Kal. Jan. die lunæ, 7 ii lunæ.]—*Mael-finnien* Episcopus *Imblecha Ibair* quievit in Xpo. Mors *hui Neill rig Ailich* [Regis Alichiæ.]—Mors *Domhnaill m. Donnchada rig Laigen* [Regis Lageniæ.]—*Erchra n greine* [Eclipsis Solis] in hoc anno. (2)

---

(1) Textus castigatio "*l. do Laignib*" inter lineas scripta est, eadem manu qua totus Codex. Unde sequitur Codicem Bodleianum, etsi valde antiquum, non esse autographum. Hæc amanuensis castigatio ex aliis Annalibus et ab intrinseco tenenda est.

(2) Hic est annus æræ com. 1039, ut in Annal. Ult. p. 325. Ergo hi Annales æram com. præcedunt *annis* 17. Sol defecit anno 1039, die 22 Augusti, hora meridiana, Europæ Occidentali centralis. *Art de V. les Dates*, t. 1, p. 71.

Mors *Condulig hui Donnchada rigdomna Cassil* [futuri Regis Casseliæ.] *Bas* [Mors] *Donnchada m. Gillai Phatraicc rig Osraige* [Regis Ossoriæ.]
An. M xx iii. Kl. *enn. for Mairt 7 xiii forri.*—[Kal. Jan. die Martis, et xiii lunæ.]—*Coscrach m. Aingeda* Episcopus, 7 *Comarba Brennaind 7 Flannain*, quievit in D.no.—Mors *Gillai meicc Uiblenin hui Chongailc rig Corcoduibne* [Regis Corcodubniæ.] *Corcran clerich cenn crabud na h Erend* q. i. Xpo. *i. Lismor Mochutu.—Hua Malruanaid domarbad do hu Choncobuir a fill.—Cain 7 rechtge do denam oc mc Briain in nas na dernad o re Patraic in h Erend, con a laimthegait do denam na h enggnam, Donmaig na h imthech, nach aire ar muin in Domhnach, ocus dan na laimthe mil, im n ille do thabairt hi tech.—Maccraith hua Donnchada do chumrech isin bliadain sinn.* [Corcranus clericus, præcipuus Religiosus Hiberniæ, quievit in Christo apud Lissmoriam Moctei. O'Maelruanad occisus ab O'Concobaro dolose. Vectigalia exacta, et ordinationes factæ a filio Briani, plures quam factæ fuere a tempore Patricii in Hibernia, et concertationes factæ ab Athletis die Dominica exercitationum, quales non factæ sunt ante diem istam Dominicam, et plurimi Pugilum cæstus, cum aliis diversis, distributi in ejus domo.—Macrathius O'Donnchad singulare certamen iniit hoc anno.] (1)
An. M xx iv. Kl. *enn. for dardain 7 xxiv fuirri.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xxiv lunæ.] Quies *Muirethaig hui Rebachain, Comarbai Mochutu* [Vicarii Moctei.] *Bas* [Mors] *Donnchada m. Muirchertaich rig Muscraige* [Regis Muscriæ.]—*Cath et. Laigniu i torchair Mac Mailnambo. Cath et. Muscraige itorchair* [Prælium inter Lagenienses in quo occisus est filius Maelnambi.—Prælium inter Muscragios in quo occisi sunt] *Muirethach mc Donnchada hui Aeda, 7 mc Condulig,* 7 alii multi.—*Hua Inchanaige fer-legind* [Prælector] *Airdmacha* quievit. Quies *hui Taidg fer*

---

(1) Res gestæ hujus anni narrantur in Annalibus Ulton. ad ann. 1040, et recte.—De mædii ævi ludis confer Durandum cum Ducangio Voce *Nundinæ*, Spelman Glossar.—Brand's popular Antiquities, et Belithi Explic. Offic. Div. c. 120, unde patet, non tantum Ethnicis, sed etiam Christianis in more fuisse, diebus quibusdam festis, etiam Paschalibus, et Dominicis Dedicationis Eclesiæ, se ludis gymnasticis exercitare.—Decursiones erant istæ, plerumque militares, et hastiludia. Vide Decretum Eugenii 2di, in Ducangii Dissert. 6 ad Joinvillam, unde sequitur *Torneamentorum* non adeo nuperum esse inventum. Confer not. de *Concullano* vulgo *Cuncullin*, supra p. xiv.

legind [Prælectoris] *Cilledara. Mac Laain Comarba* [Vicarius] *Senain, Hua Segdai ri Corcoduibne domarbad.* [Rex Corcodubniæ occisus.]

An. xx v. Kl. *ennfor aine 7 v huath forri. Mac Amlaib ri Athacliath docc. Anmchada rigdamna hua Liathain domarbad. Mathgamain hua Failbe Rigdamna Corcoduibne domarbad* [futurus Rex Corcodubniæ occisus.]—*Hua Domhnaill m. Duibdabairend in a ailithre do Roim* [ivit in suam peregrinationem Romam.]—*Loingsech hua Flaitheain Comarba Ciarain 7 Chronain* quievit in D.no. *Ead hua Cathail rig Eoganachta locha lein domarbad.—Cath et Laigne 7 Osraige, co torchatar sochaide and do Osraigu, 7 co torchair and Murchad m. Dunlaing ri Laigen, 7 rig imdai archena. Ailill cenn Manach hi Colaine* q. i. Dno. [Ead O'Cathal Rex Eoganachtensis lacus Leniæ occisus. Prælium inter Lagenienses et Ossorienses, in quo occisi sunt plurimi Ossoriensium, in quo occisus est Murchad filius Dunlangi Rex Lageniæ, et Reges plurimi similiter. Alill Præfectus Monachorum in Colonia quievit in Domino.] (1)

An. M xx vi. Kl. *enn. for Sath. 7 xvi forri.—Cathal m. Ruadri docc in a ailithre in Ardmacha. Cluainferta Brenn. do orcain do Challraigib.--Echdaigernd hua Donnacain ri Arad domarbad.* [Kal. Jan. die. Sabbati, et xvi lunæ. Cathal filius Roderici obiit in sua peregrinatione in Ardmacha.—Cluanferta Brendani vastata a Calrigiis.—Echdagern O'Donnacan Rex Aradiæ occisus.]

An. M xx vii. Kl. *enn. for Dom.* prima feria, 7 *xxvii forri* [lunæ.] *Macraith huai Muirethaich ri Ciarai-Luach. docc.* [Rex Ciaragiæ juncosæ decessit.]—*Crinoc ingen* [filia] *Muirethaig docc.—Aed Anchara in Enach duin* [Anachoreta Enachduensis] quievit.—*Celechair Anchara* quievit in *Cluan-ferta Brenn.*—Quies *Moenaich Mucceruma in Achuddeo.—Dedscelic in thuasal sacart, 7 in macc oge, 7 cend crabuid na n Goedil.* [Dedscelic venerabilis Sacerdos, et castimonia clarus, et præcipuus religione et pietate Gadeliorum] quievit in Christo.

An. M xx viii. Kl. *enn. for Mairt 7 ix huath for ri. Congalach hua Lochlain ri Corcumdruad* mor. *Reignall hua Eochada rigdomna Ulad domarbad do Gallaib Athacliath irrechrain, ccc do Maithib Ulad imme. Flaithbertach*

---

(1) Vide Annales Ulton. ad ann. 1042, p. 327. Jam antea monui, hos Annales æram communem antecedere *annis* 17.

hua Canannain ri ceneuil Conaill m. Damliac Cluanaferta Brennain do loscud do huib Mane, 7 mc Godra m. Dunadaich do thabairt doib ass, 7 a marbad a faithche na Cille. Carthach ri Eoganachta Cassil do loscud, [Kal. Jan. die Martis, et ix lunæ. Congalach O'Lochlin Rex Corcomroensis moritur. Regnal O'Eochada futurus Rex Ultoniæ occisus ab Alienigenis Dublinii in Rechrania, et 300 Nobiles Ultoniæ cum eo. Flahertac O'Cannanan Rex Tirconalliæ moritur. Ecclesia Cathedralis lapidea Cluanfertæ Brendani combusta ab Hy Maniis, et filius Godrai filii Dunadachi raptus ab eis inde, et occisus in conspectu Ecclesiæ. Carthach Rex Eoganachtæ Casseliæ combustus] 7 alii multi secum.—*Domnall hua Cetfada* decessit.—*Hua Cindfaelad do marbad do Araid* [occisus ab Aradiis.]—*Mac Donnocain ri Muscraige domarbad* [Rex Muscriæ occisus.] *Digal coicheud in h Erind isin bliadain sin co ro mill na toirthi.* [Dira bella in Hibernia anno hoc, quæ destruxerunt segetes.]—*Canu sacart Achad-bo* [Sacerdos Achaboensis] dormivit.—*Muirchertach hua Neill ri ceneoil Eogain* [Rex Tironensis] moritur.—*Amalgad m. Flaind ri Callraige domarb do Chiaran 7 do Brennaind* [Rex Callragiæ occisus a Ciarano et a Brendano.]

An. D xx ix. Kl. *enn. for cetain xx for ri. Hua Flandchua Comarba Ailbi in a ailithri—Hua Cairpre m. Flaind ri Eoganachta locha Lein domarbad. Hua Cerbaill soerchland Muman domarbad. Damliac Airdfert do brissiud don tenid gelain. Art hua Ruairc ri Connacht domarbad. Hua Biliocc fer legind Airdmacha* q. in Xpo. [Kal. Jan. die primi jejunii, et xx lunæ. O'Flanchua Vicarius Albei ivit in suam peregrinationem.—O'Carbre filius Flanni Rex Eoganachtæ lacus Lene occisus. O'Carroll Nobilis Momoniæ occisus.—Ecclesia Cathedralis Ardfertensis diruta a fulmine. Art O'Ruarc Rex Connaciæ occisus. O'Bilioc Prælector Ardmachanus quievit in Christo.]

An. D xxx. Kl. *enn. for dardain, 7 hoenhuath forri. Snechta mor isin bl. sin o feil Brigde co feil Patraicc, con na clos reme na amasamail.—Niall hua Ruairc ri Breifne domarbh. Comarba Brigti* dor.—[Kal. Jan. die inter duo jejunia, et i. lunæ.—Nix magna anno hoc a festo Brigidæ ad festum Patricii, ita ut non auditum fuerit antea quid simile. Niall O'Ruarc Rex Brefniæ occisus. Vicaria Brigidæ, i. e. Abbatissa Kildarensis, dormivit.]

An. D xxx i. Kl. *enn. for aine 7 xii furri.—Mc Commarra domarbad a fill. Clothna Muimnech Comarba Ailbi* q. in Xpo. *Inis locha Cimme do thogail*

7 a murud do hu Chonchobuir do rig Connacht. Hua Cuill prim eces h Erend doec fri commain 7 saccrafic. Aneslis mc Domhnail domarbad. Sadb ingen Briain doec. [Kal. Jan. die jejunii, et xii lunæ. Filius Commarri occisus dolose.—Clothna Momoniensis Vicarius Albei quievit in Christo.—Insula lacus Cimme expugnata et destructa ab O'Concobaro Rege Connaciæ.—O'Cuill præcipuus sapiens Hiberniæ obiit post communionem et sacrificium.—Aneslis filius Donaldi occisus. Sadba filia Briani decessit.]

An. M xxx ii. Kl. *enn. for Domhnach 7 xxiii forri. Amalgaid Comarba Patraicc doec. Assid mc Domhnaill ri Corcubascind domarbad. Conchobur hua Cendfaelad, ·i· ri hua Conaill Gabra, domarbad. Sloged la mc m. Briain co tuc giallu Laigen 7 Osraige.* [Kal. Jan. die Dominica, et xxiii lunæ. Amalgad Vicarius Patricii obiit. Assid filius Donaldi Rex Corcobascinniæ occisus. Concobar O'Cendfaelad, i.e. Rex Conalliæ Gabræ, occisus. Exercitus cum filio Briani donec abstulit obsides Lageniæ et Ossoriæ.]

An. M xxx iii. Kl. *enn. for luan 7 iv huath for ri. Cain mor oc mc Briain m. Cathail m. Ruadri do chumriuch do Aed hu Conchobuir do rig Connacht. Celldara do loscud et. Damliac 7 Durthech. Imbl. Ibair do loscud isin dimbaid chetna. Cluain-m-nois do chrad fathri do na Sinnchaib. –Mailin ferlegind Cenannsa* q. *Conal fer legind Cille Mochelloc* q. *Mac Cindfaelad ri hua Conaill Gabra m.* [Kal. Jan. die lunæ, et iv lunæ. Conventio magna cum filio Briani, filii Cathaldi, filii Roderici, ad conferendum cum Aedo O' Concobar Rege Connaciæ. Killdara combusta Ecclesia Cathedralis, et Xenodochium. Imlecensis Ecclesia Ibari combusta tempestate eadem. Cluanmacnois vastata ter a Sinnchais. Mailin Prælector Kellensis quievit.—Conal Prælector Ecclesiæ Mochellochi quievit. Filius Cennfaeladii Rex Conalliæ Gabræ moritur.]

An. M xxx iv. Kl. *enn. for Mairt 7 xv forri.—Macc Bricc ri na n Desse domarbh. Mac Cathail do dallad do Aed hua Chonchobuir. Bile maige Adar do thascrad do Aed hua Chonchobuir. Diarmait hua Briain domarbad do Murchad hua Briain. Hua Bric Rigdamna na n Desse domarbad in Daimliac Lismoir do macc a brathair, 7 do fui fein Donchutu, in ainech la inn iar. Sluaged la mc m Brian co loch Cimme co hua Conchobuir, 7 no co tuc giallu na haitere.* [Kl. Jan. die Martis et xv lunæ. Filius Bricci Rex Desiorum occisus. Filius Cathaldi oculis orbatus ab Aedo O'Concobar. Arbor sacer campi

Adorationis succisa ab Aedo O'Concobar. Diarmitius O'Brian occisus a Murchado O'Brian. O'Bric futurus Rex Dessiorum occisus in Ecclesia Cathedrali Lissmorense a filio fratris, et ab Assecla proprio Donnchado, simul cum prædicto. Exercitus cum filio Briani usque lacum Cimme adversus O'Concobarum, donec abstulit obsides repugnantium.]

An. M xxx v. Kl. *enn. for cetain* 7 *xxv for ri. Domhnall ban hua Briain domarb. Mcraith hua Donnchada ri Cassil doec. Goath mor do thiachtain and hi feil Tomais coro bris tige ocus fibdada. Mc Carthaic do gabail Apthaine ar ecin in Imbl. Ibair,* 7 *Lan hui Ligdai ind firlegind asin t shuide Apad.*—[Kal. Jan. die primi jejunii, et xxv lunæ.—Donaldus albus O'Brian occisus. Macrathius O' Donncha Rex Casseliæ obiit. Ventus magnus venit in festo Thomæ, et stravit domos et sylvas. Mac Carthy obtinet Abbatiam per vim in Imlecense civitate Ibari, et Lanius O'Ligda Prælector expulsus est e Cathedra Abbatis.]

An. M xxx vi. Kl. *enn. for aine* 7 *vii huath furri. Cocad mor et. firu Muman* 7 *Connacht,* 7 *co ra gaib Tairdelbach hua Briain forbaissi for huachtar Dalchais. Aed hua Cuilenain domarb a fill do Domhnall ruad.* [Kal. Jan. die jejunii, et vii lunæ. Bellum magnum inter Momonios et Connachtenses, donec obtinuit Tordelbac O'Brian victoriam de superiori Dalcassia. Aed O'Culenan occisus dolose a Donaldo rufo.]

An. M xxx vii. Kl. *enn. for Sath.* 7 *xviii forri.—Cethramad. bl. l. ar mile o inchollug Cr. In dara bl. fuir Bis. Bliain chocuid moir da ro loisc set Laigin airusther cliach. Tri meicc Donnchada m. Briain do brith mor chreche i Corcmdruaid et. bu* 7 *braith. Crech thratraige do denam do Aed hu Chonchobuir,* 7 *Aed m. Cennetich domarb di. Muirchertach hua Sculu Comarba Senain* q. *Guare hua Lachtnain fer-legind Cluana-m-nois* q. *Da macc Carthaich domarbad.* [Kal. Jan. die Sabbati, et xviii lunæ. Quartus annus supra quinquagesimum et millesimum ab incarnatione Christi. (1) Secundus post Bissextilem. Annus bellorum ingentium in quibus combusta est Lagenia, et desolata regio Cliach. Tres filii Donnchadi filii Briani capiunt ingentes prædas in regione Corcomroe, boves, et captivos. Deprædatio locorum maritimorum (Momoniæ) facta ab Aedo O'Concobar, et Aed filius Cennethi

---

(1) Vide supra notas ad annos 947, 959, 1015, 1022, et 1023.

occisus ab eo.—Murcertach O'Sculu Vicarius Senani quievit. Guare O' Lachtnan Prælector Cluanæ-m-nois quievit. Duo filii Carthachi occisi.]

An. M xxx viii. Kl. *enn. for Dom. 7 xxix furri. Domhnall ruad hua Briain domarbad a fill do huib Edin. Do chor Luirg do immirt for Murchad hua m. Briain hi Corcumdruad, corola Tairdelb. ar mor for Murchad, coromarbait and da rig Corcubascind, ·i· hua Bascind, 7 mc Assida m. Domhnaill, 7 araile soerchlanna archena. Damliac Cille Finnabrach do loscud in a medon. Gilla Patraicc ri Osraige doec.* [Kal. Jan. die Dominica, et xxix lunæ.—Donaldus rufus O'Brian occisus dolose ab O'Hedinis. Duo examina Lurgiensium proficiscuntur contra Murchad O'Brian usque Corcomroe, et fecit Tordelbac stragem magnam gentis Murchadi, et occisi sunt ibi duo Reges Corcobascinniæ, i. e. O'Bascin, et filius Assidi filii Donaldi, et plurimi alii Nobilium similiter. Cendfaelad O'Muirethach occisus in prælio. Ecclesia Cathedralis Cill-Finnebrachensis combusta in medio. Gildas Patricius Rex Ossoriæ obiit.]

An. M xxx ix. Kl. *enn. for luain 7 x furri.* [Kal. Jan. die lunæ, et x lunæ.] *Cetfaid Anchara Lismoir* quievit in Dno.

An. M xl. Kl. *enn. for cetain 7 xxi for ri. Hua Donnchada ri Cassil domarb. M. Flaithbertach hui Edin ri hua Fiachrach domarb. Hua Mutain Airchinech Corcaige 7 in fer-legind domarbad irr a ailithir do hua Flaindardda. Inis Cathaich do chrod do Gallaib m. Mailnambo, 7 ar mor for ro som. Mess mor isin bl. sin, 7 teid ar innilib 7 mucca 7 r.l.* [Kal. Jan. die primi jejunii, et xxi lunæ.—O'Donncha Rex Casseliæ occisus. Filius Flahertachi O'Hedin Rex Fiachrachorum occisus. O'Mutan Præpositus Corcagiæ, et Prælector, occisus post suam peregrinationem per O'Flanarda. Insula Cathaig expilata ab Alienigenis filii Maelnambi, et strages magna eorum ibi.—Fructuum abundantia hoc anno, et mortalitas armentorum, et porcorum, et reliqua.]

An. M xl i. Kl. *enn. for tardain 7 ailchuath forri. Ben Muman ingen m. Conguile rigan iarthair na h Erend dor. in Ardferta Brenn. Damliac Imbl. Ibair do loscud, 7 in leth descertach na cille. Tairdelbach hua Briain do thabairt Mailnambo, 7 Laigen, 7 Osraige, 7 Gall laiss do insaiged ar mc m. Briain co ro loisc set er mor na machare co Luimnech, 7 ro loisc set fir Muman fein Luimnech ar o mun ind lochta aile dia loscud, 7 tucad debaid doib oc*

imtud doib, as coromarbad huath dib som, 7 sechaide do feraib Muman im hua Ligda Airchinech Imblecha Ibair, 7 im macc Conchorne ri h Ele, 7 im hua Gebennaich ri na n Desse bicc. Donnchad hua Eachach domarbad do Donnduban. Maelisu hua Flaindchua q. in Xpo. *Anmchad hua Duncha Anchara de* q. *in Inis Ausail. Flaithen m. Mailgaimrid prim eces h Erend* q. in Xpo *in Ardferta Brenn.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et 1ma lunæ.—Benigna Momoniæ, filia filii Congalli, Regina Occidentalis Hiberniæ, dormivit in Ardferta Brendani.—Ecclesia Cathedralis lapidea Imlecensis Ibari combusta, et dimidium australe Coemeterii. Tordelbac O'Brian ducit filium Maelnambi, et Lagenienses, et Ossorienses, et Alienigenas secum ad bellum gerendum contra filium Briani, donec incenderunt partem magnam planitiei usque Limericum, et combusserunt Momonienses ipsi Limericum, timentes ab hostibus combustum iri, et datum est prælium eis redeuntibus inde, et occisi sunt plurimi eorum, et plurimi etiam Momoniensium, simul cum Ligda Præposito Imlecensis Monasterii Ibari, et cum filio Conchornei Rege Elidis, et cum O'Gebennacho Rege Desiorum parvorum. Donnchad O'Eachach occisus a Donndubano. Maelissa O'Flandchua quievit in Christo. Anmchad O'Duncha Anachoreta Dei quievit in Insula Ausalia. Flathen filius Mailgaimridi, præcipuus Doctor Hiberniæ, quievit in Christo in Ardferta Brendani.]

An. ⅅ xl ii. Kl. *enn. for; aine 7 xvi for ri. Maelsechnaill hua Bricc ri na n Desse domarbad do Mochutu. Mc Tigernai hui Ruairc domarbad. Niall hua Maildoraid ri cencoil Chonaill docc. Duarcan hu Egra domarbad. Dunadach hua Inmaincain Airchinnech Tulcha Leis* q. *Mc Briain do dul co tech hui Conchobuir Chonnacht, co tuc a reir huad et. seotu, 7 muine, 7 ad ditin, 7 co ro astad and o Init co Caisc.* [Kal. Jan. die jejunii, i. e. Veneris, et xvi lunæ.—Maelsechnall O'Bricc Rex Desiorum occisus a Mocuta. Filius Tigernani O'Ruarc occisus. Niall O'Maildorad Rex Tirconalliæ obiit. Duarcan O'Hara occisus. Dunadach O'Inmainen Præpositus Tulchæ Monasterii Lesiæ quievit. Filius Briani ivit ad domum O'Concobari Connaciæ, et abstulit sua tributa ab eo, res pretiosas, et monilia, et commeatus, et moratus est ibi a Quinquagesima ad Pascham.]

An. ⅅ xl iii. Kl. *enn. for Sath. 7 xxiv for ri. Annad hua Lochlainn ri Corc. druad domarbad. Annad hua Flaind ri Eoganacht locha lein domarb.*

Mc Gebbain Airchinneach Cluana huama q. *Domhnall dessech cenn crabaid 7 deirce na n Goedel, 7 ishe ro imthig don eoch in deochaid Cr. i talmain*, q. in Dno. *hi tecch Munnu. Dubdalithe Comarba Patraicc do dichor, 7 hua Erudain do gabail dia eiss in Apdaine.* [Kal. Jan. die Sabbati, et xxiv lunæ. Anad O'Lochl i Rex Corcomroensis occisus. Annad O'Flan Rex Eoganachtæ lacus Lene occisus. Filius Gabbani Præpositus *Cluanæuama*, i. e. Monasterii secessus Speluncæ, quievit. Donaldus pulcher præcipuus Religiosorum et eleemosynarum gentis Hibernicæ, et is qui ivit ad locum ubi Christus sepultus est, quievit in Domino, in domo Munni.(1) Dubdaletheus Vicarius Patricii expulsus, et O'Erudan obtinet Abbatiam postea.]

An. M xl iv. Kl. *enn. for luan 7 v huath for ri. Hua Cathail rigdomna Eoganachta locha Lein do thabairt a Daimliac Achiddeo 7 amarbad iarsin. Flaithbertach hua Briain domarbad do Chonchobair hu Briain. Muirethach hua Muirethaich domarbad a fill. Hua Cerbaill rigdamna Eoganacht domarbad. Cell da lua do loscad do Aed hua Chonchobuir, 7 tarraid dia 7 Flannan fair. Ruadri hua Flaithbertach dinnarba Aeda hua Chonchobuir a h iarthair Connacht, 7 rige iarthair Connacht do gabail do iar sin, ocus in Ruaidri sin domarbad do ridissi do hu Conchobuir. Glenndalocha do loscud et. Templu 7 tige.* [Kal. Jan. die lunæ, et V lunæ. O'Cathal futurus Rex Eoganachtæ lacus Lene, raptus ex Ecclesia Cathedrali Achiddeoense, et occisus postea. Flahertac O'Brian occisus a Concobaro O'Brian. Murethach O'Murethach occisus dolose. O'Carroll futurus Rex Eoganachtæ occisus. Killdalua combusta ab Aedo O'Concobar, et vindictam sumpsit Deus et Flannanus de eo. Rodericus O'Flaherty expulit Aedum O'Concobar ex Occidentali Connacia, et regnum Occidentalis Connaciæ obtinuit postea, et Rodericus iste occisus est deinde ab O'Concobaro. Glendalocha combusta, Ecclesiæ et domus.]

An. M xl v. Kl. *enn. for mairt 7 xvi forri. Niall m. Maelsechnaill ri cenecoil Conaill 7 Eogain docc fri commain 7 aithrige. Incorrdan hua Nechtain domarbad do Murchad hua Briain. Da hu Falbe, da rigdamna*

---

(1) Hinc sequitur Hibernos iter Hierosolymitanum perficere assuevisse longe ante adventum Anglorum, imo ante tempora Godfredi.—Hibernos inter Godfredi auxiliarios memorat Tasso, La Gerusalemme Liberata, l. 1, stanza 43. "*Sono gl' Inlesi Sagittari ed hanno, &c.* et recte. Vide *Guibert* p. 471, apud Gibbon Decl. and Fall, vol. 6, p. 40, n. 78, et Gul. Malemesb. l. iv, p. 133, l. 5.

Corcuduibne domarbad do huib Echach in Buiberre. Dunlang hua Cindfaelad domarbad. Tairdelbach hua Briain, 7 mc Mailnambo do loscud na Machare, 7 dram do muintir mc Briain domarbad doib isin Chnamchaill. [Kal. Jan. die Martis, et xvi lunæ.—Niall filius Maelsechnalli Rex Tirconallensium et Tironensium obiit post communionem et pœnitentiam. Incordan O' Nechtan occisus a Murchado O'Brian. Duo O'Falbei, duo futuri Reges Corcodubniæ, occisi ab Eachiis in Buberre. Dunlang O'Cenfaelad occisus. Tordelbach O'Brian, et filius Maelnambi combusserunt Planitiem, et pars gentis filii Briani occisa est ab eis apud Chnamcalle.]

An. M xl vi. Kl. *enn. for cetain 7 xxvii for ri. Cathal m. Donnchada ri Raithlind domarb.* [Kal. Jan. die primi jejunii, i. e. die Mercurii, et xxvii lunæ.—Cathal filius Donnchadi Rex Rathliniæ occisus.] *Niall m. Eochada ri Ulad* [Rex Ultoniæ] in hoc anno moritur.—*Cudub hua Failbe ri Corcuduibne* moritur.—*Mac Aichir Comarba Mochutu* [Vicarius Moctei] quievit in Xpo. *Tairdelbach hua Briain do gabail rige Muman* [obtinet Regnum Momoniæ.]

An. M xl vii. Kl. *enn. for dardain 7 ix huath furri.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et ix lunæ.]—*Hua Cairpre ri Eoganachta locha lein domarb.* [occisus.]—*Dubdalithe Comarba Patraicc* quievit in hoc anno.—*Bas* [Mors] *Ardgair m. Lochlaind rig Ailich* [Regis Alichiæ.]—*Donnchad m. Briain do dul do Roim.* [ivit Romam.] (1) *Crech mor la Toirdelbach hi Corcoduibne 7 in Eoganacht con nat aille, a arim a tucad do buaib, 7 indilib archena din chreich sin. Mc Ragnaill ri Gall* q. in Dno. *Hua Cerbaill ri Eoganachta domarb.* [Exercitus prædatorius cum Tordelbacho Corcodubniam, et Eoganachtam, et ad alias partes, et innumeros abstulit boves et armenta ex ista expeditione prædatoria. Filius Ragnalli Rex Alienigenarum quievit in Domino.—O'Carroll Rex Eoganachtæ occisus.]

An. xl viii. Kl. *enn. for Sath. 7 xx for ri.* [Kal. Jan. die Sabbati et xx lunæ.] *Muredach hua Anmchada Ri hua Liathain* moritur. *Hua Mathgamna ri Ulad domarbad* [Rex Ultoniæ occisus.]—*Cluain-mc-nois, 7 Cluan-ferta Brenn do argain do hua Ruairc co feraib Breifne imme, 7 Aed*

---

(1) Anno nempe 1064, Annal. Ult. ad ann. 1064, p. 342.

hua Conchobuir ri Connacht do chor an air ar Sinnaind, 7 ar tir. [Cluanamacnois, et Cluanferta Brendani vastata ab O'Ruarc, cum Brefnensibus secum, et Aed O'Concobar Rex Connaciæ occidit plurimos eorum in fluvio Senano, et per regionem.]

An. M xl ix. Kl. *enn. for Domnach 7 oen huath forri.* [Kal. Jan. die Dominica, et prima lunæ.] *In Finnsuilech ri hua n Eachach domarbad.* [Rex Eachorum occisus.] *Loingsech hua Domhnaill ri aile hua n Echach domarbh do Chorcuiduibne.* [Rex alter Eachorum occisus a Corcodubniis.]

An. M l. Kl. *enn. for luan 7 xii for ri. Diarmait mc Mailnambo, co Laignib 7 con Gallaib imme, 7 Tairdelbach hua Briain co feraib Muman imme do dul for sluaged i Connachtaib, 7 Conchobur hua Conchobair ri Ciaraige Luachr. domarbad do Chonnachtaib it. loch Sampaite . . . dan.—Aed hua Conchob. Connacht domarb do feraib Brefne i cind cetre seachtmaine iarsain, 7 ar mor for Connachtaib. Tairdelbach hua Briain co feraib Muman 7 Diarmait co Laignib for Chonnachtaib a niar, 7 fir Breifne a nair, co tanic etar dilgend in chuicid huile trit. Macraith mc Con duib Ardtuissiech clainne Scandlain do Dalchais, in taithlech as fer n tanic dar heis Nair m. Guare i crabud, 7 itidnacul bid de bochtaib,* q. in Xpo. *in Mungarit.* [Kal. Jan. die lunæ, et xii lunæ.—Diarmitius filius Maelnambi cum Lageniensibus et cum Alienigenis secum, et Tordelbach O'Brian cum Momoniensibus secum, proficiscuntur cum exercitu Connaciam, et Concobar O'Concobar Rex Ciarragiæ juncosæ occisus est a Connachtensibus in regione lacus Sampati . . . . Aed O'Concobar Connaciæ Rex occisus a Brefniis intra spatium quatuor septimanarum postea, et strages magna Connachtensium.—Tordelbach O'Brian cum Momoniensibus, et Diarmitius cum Lageniensibus contra Connachtenses ab Occidente, et Brefnii ab Oriente, donec venerunt simul vastantes Provinciam totam.—Macrath filius Conni nigri Primarius Dux clientelæ Scandlani Dalcassiæ, Pacificator optimus qui apparuit post Narium filium Guarii, præ pietate, et munificentia in donandis cibariis egenis, quievit in Christo apud Mungarit.]

An. M l i. Kl. *enn. for Mairt 7 xxiii furri. In d ochtmad blian lx ar mile o inchollugad Cr.—Murchad hua Briain Rigdamna h Erend, 7 mc rig h Erend domarbad do feraib Tethba a boegul longphoirt, arndul a muintire huad las na gabala, 7 forlonn fer do immirt fair. Mac Conchaille m. Cennetich rig*

Muscraige tire domarbad ar oen ris, 7 al. multi. *Cluanferta Brenn. do fassugud, 7 a sruithe do thichtain in Iarmumhain. Cain 7 rechtge do denam la Tairdelbach hu Briain, con na dernad hi Mumain, is cian huad cain bad fherr con na tartad bon na h ech do chum tige acht alle cud dia reir. Tairdelbach hua Briain do dul illaignib co tuc seotu imda as, ·i· claideb Briain, 7 mergge ri Saxan; seotu imda archena o Diarmait o rig Laigen.* [Kal. Jan. die Martis et xxiii lunæ. Octavus et Sexagesimus supra Millesimum ab Incarnatione Christi. (1) Murchad O'Brian futurus rex Hiberniæ, et filius Regis Hiberniæ, occisus a Tefliis ad ostia castrorum, dum iret pacifice cum captivis; et multitudo virorum effugit propterea. Filius Conchalli filii Cennethi, Rex Muscriæ regionis, occisus simul cum eo, et multi alii.—Cluanferta Brendani vastata, et ejus Religiosi veniunt in Occidentalem Momoniam. Vectigalia exacta, et leges ordinatæ a Tordelbacho O'Brian, quæ nunquam antea factæ fuere in Momonia, et vectigalia ista compulit solvenda, ita ut portarent supra equos ad domum suam totam quamlibet partem sui tributi. Tordelbachus O'Brian ivit Lageniam, et abstulit res pretiosas plurimas inde, i. e. gladium Briani, et vexillum Regis Saxonum, et res pretiosas plurimas similiter a Diarmitio Rege Lageniæ.]

An. M l ii. Kl. *enn. for tardain 7 iv huath for ri. Ind nomad bliadain lx ar mile o incholl. Cr.—Cobthach Sacart Cilledara* q. in Dno. [Kal. Jan. die inter duo jejunia. Nonus annus et sexagesimus supra millesimum ab Incarnatione Christi. Cobthach Sacerdos Killdarensis quievit in Domino.]

An. M l iii. Kl. *enn. for aine 7 xv forri. Lxx ar mile* (lxxmus supra Milles.) annus ab Incarnatione Dni.—*Murchad mac Diarmata m. Mailnambo ri Gall 7 Goedel* m. e. *in Athcliath. Gluniarn m. Diarmata m. Mailnambo domarbad do m. Carthaich 7 do Galengaib, 7 do thuasciur h Erend, 7 do rochratar sochaide archena and sein. In teps. hua Bruic Comarba Senain* q.—*Hua Lece doec iar n impud do fer a domun isin tsechtmain chetna. Cathassach mac Cairpri Comarba Dechu m Nessain* q. in Xpo.—*Mac Gormain*

(1) Annus nempe æræ communis 1068. Vide not. ad ann.1022, 3, et 1037, et Annal.Ult. ad ann. 1068, p. 341. Hi Annales adhuc æram communem antecedunt *annis* 17, si spectes Characteres Kl. At si numeros spectes prout explicantur in textu, ut hic, cum æra commune accurate conveniunt.—Hæc distinctio in his Annalibus accurate notanda est.

ferlegind Cl. m. nois, 7 *Cenannsa* q. in Dno.—*Tairdelbach hua Briain do dul illaignib do ridisi co tuc seotu imda as, 7 co tuc giallu Laigen lais, 7 airther h Erend im mc n Donaill remair mc Mailnambo. Domhnall hua Gille Phatraicc do thuidecht i tech Tairdelbaich hui Briain, corruc in narrad ro mor o rig Muman do setaib 7 muinib. Donnchad m Achir ri hua Cormaic 7 hua Conaill* q. *in Inis Catha.* [Kl. Jan. die jejunii, et xv lunæ. Septuagesimus supra millesimum annum ab Incarnatione Domini. Murchad filius Diarmitii filii Maelnambi Rex Alienigenarum et Hibernensium mortuus est Dublinii. (1) Genu-ferreum filius Diarmitii filii Maelnambi occisus a filio Carthachi, et a Galengiis, et Septentrionali Hibernia; et occisi sunt plurimi similiter ibidem. Episcopus O'Bric Vicarius Senani quievit. O'Lece decessit post reditum a mundo, (i.e. a terra continente Europæ et Asiæ,) in septimana eadem. Cathassach filius Carbrei Vicarius Dichui filii Nessani quievit in Christo. — Filius Gormani Prælector Cluanæ-m-nois, et Kellensis, quievit in Domino. Tordelbac O'Brian ivit Lageniam iterum, et abstulit res pretiosas plurimas inde, et abstulit obsides Lageniæ secum, et Orientalis Hiberniæ, simul cum Donaldo crasso filio Maelnambi.—Donaldus nepos Gildæ Patricii venit in domum Tordelbachi O'Brian donec abstulit ornamenta valde magna a Rege Momoniæ, nempe res pretiosas, et torques.(2) Donnchad filius Achirii, Rex Cormacorum et Conalliorum, quievit in Insula Cathaig.]

An. M l tv. Kl. *enn. for Sath* 7 *xxvi for ri. lxxi ar mile* ab incarn. Dni.—*Cath et. Laigniu,* ·i· *et m. Murchada hui Mailnambo*, 7 *mc Domhnaill remair, co torchair and Tadg hua Riain ri hua n Drona* 7 alii m.—*Sluaged la Tairdelbach hua m Briain hi Laignib*, 7 *him Mide, co tuc giallu Laigen*, 7 *Mide*, 7 *Connacht illaim Diarmata m. Mailnambo. Mac Rigbartain ri Ele do marbad. Crech mor la hu Briain coro marbad ri Fercell and,* ·i· *macGillai Brigte. Diarmait mc Mailnambo ri Laigen do teachtain la Tairdelbach hua m Briain hi Mumain, co farcaib bennachtain ic feraib Muman. Tinol fer Muman la Tairdelbach hua m Briain la rig Muman, condernsat drochet Atha chaille*, 7 *drochet Cilldalua ra coichthites. Ruadri hua Cannanan ri ceneoil Conaill domarbad* in h. anno. [Kal. Jan. die Sabbati, et xxvi lunæ. Annus lxxmus supra

(1) Vide Annal. Ult. ann. 1070, p. 341. (2) Vide Prolegomena p. xcvii.

M. ab Incarnatione Domini. Prælium inter Lagenienses, i. e. inter Murchadum nepotem Maelnambi, et filium Donaldi crassi, et occisi sunt in eo Thadeus O'Rian Rex Hy-Dronæ, et alii multi. Exercitus cum Tordelbacho O'Brian Lageniam et Midiam, donec dedit obsides Lageniæ, et Midiæ, et Connaciæ, in manus Diarmitii filii Maelnambi. Filius Rigbartani Rex Eliæ occisus. Exercitus ingens prædatorius cum O'Briano donec occisus est Rex Ferralliæ ibi, i. e. filius Gildæ Brigidæ. Diarmitius filius Maelnambi Rex Lageniæ venit cum Tordelbacho O'Brian Momoniam, et reliquit suam benedictionem Momoniensibus. Congregatio Momoniensium cum Tordelbacho O'Brian Rege Momoniæ, donec fecerunt pontem vadi sylvæ, (Athcail,) et pontem Killdaluensem, duabus septimanis. Rodericus O'Cannanan Rex Tirconalliæ occisus in hoc anno.]

An. M l v. Kl. *enn. for Domnach 7 vii huath forri. Diarmait m Mailnambo ri Laigen 7 Osraige domarbad hi Mide a cath, .i. do hu Mailsechnaill, 7 do hu Briain, 7 sochaide mor do Laignib 7 do Gallaib do thoitim im maille fris, 7 Gilla Patraicc hua Fergail ri fortuath Laing do thuitim and. Dabliadain dec ar iii fichib ar mile o gein Cr. co bas Diarmata m. Mailnambo.*

Tri fichet da bliadain dec—arim diamair ar deich cet,
O gein Cr. ciadfiam fata—co eitsecht dian Diarmata.
O bas Briain ni briathar go—comarbad m. Mailnambo,
Dia tuillt. i bliadain tic ciathuinggt.—ittrifichit, tri fichit da bl. dec.

—Caillech Cill-dara q. in Xpo. *Tairdelbach hua Briain do dul in Osraige 7 illaigne coro loisc hu Censellaich, 7 co tuc brait moir, 7 buas, 7 co tuc an giallu Laigen olchena, 7 co tuc sat giall rige Athacliath do, 7 co tuc mc n Domhnaill mc Mailnambo ralaim in Athcliath, 7 co tuc giallu Osraige don chursin. Conaing hua Briain do dall la Tairdelbach. Tanic da mc Conchobuir hui Mailsechnaill ri Temrach, 7 Goffraid mc meicc Ragnaill, .i. ri Athacliath, 7 Domhnall m. Gillai Phatraicc ri Osraige i tech Tairdelbaich hu Briain rig Mum. co tuc sat attitin 7 ardrige do Thairdelbach.* [Kal. Jan. die Dominica, et vii lunæ. Diarmitius filius Mailnambi Rex Lageniæ et Ossoriæ occisus in Midia in prælio, i. e. per O'Maelsechnall, et O'Brian, et plurimi Lageniensium et Alienigenarum cecidere simul cum eo, et Gildas Patricius O'Fergal Rex limitum Lageniæ cecidit ibi.—Duo anni et decem

supra sexaginta supra mille (i. e. 1072) a nato Christo ad obitum Diarmitii filii Maelnambi.—

Ter viginti duo anni et decem—supra numerum mille,
A nato Christo numero spatium—usque obitum immaturum Diarmitii. (1)
A morte Briani, non verbum mendax,—usque occisum filium Maelnambi,
Si tollantur 14 anni a ter viginti,—ter viginti duo anni et decem.

—Callech Killdarensis quievit in Christo. Tordelbach O'Brian ivit Ossoriam et Lageniam, et combussit regionem Cennsellach; et abstulit captivos, et boum prædas; et abstulit obsides Lageniæ similiter; et dedere Alienigenæ Regnum Dublinii ei; et præstitit filius Donaldi filii Maelnambi obedientiam, manibus intra manum junctis, in Dublinio; et abstulit obsides Ossoriæ itinere eodem. Conang O'Brian oculis orbatus a Tordelbacho. Venerunt postea filius Concobari O'Maelsechnall Rex Temoriæ, et Godfredus filius filii Ragnalli, i. e. Rex Dublinii, et Donaldus filius Gildæ Patricii Rex Ossoriæ, in domum Tordelbachi O'Brian Regis Momoniæ, et dederunt suos obsides, et supremum Imperium Tordelbacho.]

An. M l vi. Kl. *enn. for Mairt 7 xiv furri.—In tres bl.iain sechtmogat ar mile o inchollugud Cr. Conchubur hua Mailsechnaill ri Temrach domarbad a fill do mc a brathair, i. do mc Flaind hui Mailsechnaill, 7 bachall in a laim Isu, ro la huad in bachaill, 7 ro ling cosin rig con ro marb. Sluaged la Tairdelbach hi Mide co tuc laim tar air therMide, 7 dar Gailengga, 7 dar feraib Breg, connatoracht riam Mumain etal bad mo do duinib na h innilib.—Geill fer Mide iarsein do thorachtain do co a thech. Sluaged iar sein la Tairdelbach i Connachtaib, co tuc giallu o hu Conchobuir a hiarthar Connacht, 7 giallu hu Ruarc 7 fer m Breifne.* [Kal. Jan. die Martis, et xiv lunæ.—Tertius annus et lxxmus supra M. ab Incarnatione Christi. Concobar O'Maelsechnall Rex Temoriæ occisus dolose a filio fratris sui, i. e. a filio Flanni O'Maelsechnall, et baculum Jesu in ejus manu; rapuit ab eo baculum, et percussit cum eo Regem, ita ut occideret eum.—Exercitus cum Tordelbacho Midiam, donec manu forti circuivit Orientalem Midiam, et Galengiam,

(1) Vide Prolegom. p. xxxix, ubi de anno quo *Coemanus* scripsit Carmen " *Annalad*" &c. Confer quæ de horum Annalium chronologia dicta sunt supra, in notis ad ann. 1025, 1037, et 1051, p. 75, cum Annal. Ult. ad ann. 1072, not. 1.

et Bregios, ita ut non acquisiverit Momonia unquam antea prædas majores vel hominum, vel armentorum. Obsides Midensium postea cum Tordelbacho Connaciam, donec abstulit obsides ab O'Concobaro ex Occidentali Connacia, et obsides O'Ruarcii, et Brefniorum.]

An. M l vii. Kl. *enn. for cetain 7 xxix for ri. In chetramad bliain secht-mogat ar mile o inchollugud Cr. 7 bliain nomaide fichet for Kl. enn.* [Kal. Jan. die primi jejunii, et xxix lunæ.—Quartus annus et lxx supra M. ab Incarnatione Christi, et annus xxix supra Kal. Jan.] (1)—*Diarmait m. Mailbrenaind Comarba Brenain* [Vicarius Brendani] quievit in Xpo in Ardferta.—*Flaithen hua Caroc* Abbas *Ruiscre* quievit.—*Maelmorda Comarba Imlecha Ibair* quievit.—*Cormacc hua Maelduin Anchara De* q. *Fland hua Angedu* quievit in *Cilldalua.—Ardmacha do loscud et. tige 7 templu. Anaill do thigib do loscud in Ardpatraic.* [Ardmacha combusta, domus, et Ecclesiæ. Plurima domicilia combusta in Ard-patric.] *Gilla-Brennaind hua Lemme Airchinnech* [Præpositus] *Lethcrodain* quievit in Xpo.

An. M l viii. Kl. *enn. for tardain 7 x forri.—In choiced bliain secht mogat ar mile o incholl Cr.—Goffraid hua Ragnail ri Athacliath do innarba dar muir do Thairdelbach hua Briain, 7 aec re muir anall ar tineol mor loingse do do chum h Erend. Mac Murchado hui Mailnambo do gabail rige Athacliath, 7 aec isin bliain chetnai. Rige Athacliath do gabail do Muirchertaich m. Thairdelbaich hui Briain. Epscop Lothra do eitsecht in Inis-faithlind, ·i· Aicher hua Domhnallain. Cellach Corcrain* q. *illismor. Mes mor in Erind isin bliadain sin.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et x lunæ.—Quintus et lxxmus annus supra M. ab Incarnatione Christi. Godfredus O'Ragnal Rex Dublinii pulsus trans mare a Tordelbacho O'Brian, et obiit supra mare, dum rediret cum magna classe Hiberniam. Filius Murchadi O'Maelnambo obtinet regnum Dublinii, et obit eodem anno. Regnum Dublinii obtinet Murchertach filius Tordelbachi O'Brian. Episcopus Lothræ obit in Inisfalen, i. e. Achir O'Donnellan. Celsus filius Corcranii quievit apud Lismore.—Frugum abundantia magna in Hibernia in anno isto.]

An. M l ix. Kl. *enn. for aine 7 xxi for ri. In tseised bliain secht mogat ar mile o incholl. Cr.—Ruadri hua Conchobur ri Connacht do chumrech la Tairdelbach*

---

(1) Hæc obscura ad literam reddidi, prout sunt in textu.

cora h oslaiced de, 7 co ruc in narrad a dingbala o hu Briain. Flathbert. mc Lium-laene in ferlegind 7 Anchara De q. in Xpo. *hi Glindalocha. Domhnal Conaillech* q. in Xpo. *hi Lethglind. Macc Flaindhui Mailsechnaill domarbad a fill do mc meicc Mealain hui Leccain hi Cloithic Cenannsa, 7 amarbad side fochetoir re cind da mis in ainech Columchille. Gormlaith ingen hui Focartai rigan Muman ben Tairdelbaich hui Briain* q. *hi Cilldalua.* [Kal. Jan. die jejunii, et xxi lunæ.—Sextus annus et lxxmus supra millesimum ab Incarnatione Christi. Rodericus O'Concobar Rex Connaciæ conventionem habuit pacificam cum Tordelbaco, et se subdidit ei, et accepit munera eo digna ab O'Briano. Flahertac filius Lumlanii, Prælector, et Anachoreta Dei, quievit in Christo apud Glendaloch. Donaldus Conaillech quievit in Christo apud Lethglin. Filius Flanni O'Maelsechnaill occisus dolose a filio filii Maelani O'Leccan, in Campanile Kellense, et occisus est ipse paulo postea, spatio duorum mensium, apud Nundinas Columbæ Ecclesiarum. Gormlatha filia O'Focarti, Regina Momoniæ, uxor Tordelbachi O'Brian, quievit in Cilldalua,] 7 sepulta est in Inis Celtra.

An. ℳ lx. Kl. *enn. for Domhnach, 7 ii huath for ri.—In tsechtmad bli. ain sechtmogat ar mile o incholl Cr.—Donnchad hua Flaind ri Eoganachta locha Lein domarbad do hu Cherbaill, ic tiachtain a tich hui Briain a Cindcorad, 7 a inarba ind. Maelmaith hua Lachtnain Anchara* q. *i Cilldalua. Loingsech hua Conaire in thuasal Sacart, 7 in Sruith Senoir, 7 in mac oge,* q. in Xpo *i Cilldalua. –Cathal m. Donnacain dona Desib, in tuasal Epscop.* q. in Xpo *hi Macthail Brocain. Isin bliadain sin rogab sinech in na h innile co adbol con gaibed sid na doene dib, ·i· cnuicc imda. Gaeth mor isin fogdmor in na blina sin co ro mill in n arbor co mor.* [Kal. Jan. die Dominica, et ii lunæ.—Septimus annus et lxxmus supra M. ab Incarnatione Christi.—Donnchad O'Flan Rex Eoganachtæ lacus Lene, occisus ab O'Carroll, dum veniret in domum O'Briani Cinncoram, et expulsus est propterea. Maelmath O'Lachtan Anachoreta quievit in Cilldalua. Longsech O'Conaire, venerabilis Sacerdos, et religiosus senior, et castimonia clarus, quievit in Christo apud Cilldalua. Cathal filius Donnacani e Desiis, venerabilis Sacerdos, quievit in Christo apud (Monasterium) Macthalii Brocani.—In anno isto, vulpes captæ fuere inter armenta, tot numero quot capere vellent populi, i. e. propter cadavera plurima. Ventus magnus in Autumno anni istius, ita ut destrueret segetes valde.]

An. M lx i. Kl. *enn. for luan 7 xiii forri. In viii bl. sechtmogat ar mile o incholl. Cr.—Coibdenach Ultach in sruith Senoir, 7 in craibdech asdech ro thecht h Erin* q. *in Imbl. Ibair. Conchobur hua Briain domarbad a fill i cenеul Eogain, iar n gabail rige and, 7 in fer ro marb do marb fochetoir, ocus Cennetich hua Brian do gabail rige diaeis. Hua Baideneain ri Airgiall domarbad. Donnslebe hua Eachada do athrigad co toracht teact Tairdelbach hui Briain, ocus in Meranach hua Eochada do gabail rige diaeis. Cendfoelad hua Dungalaing, ri Muscraige tire doec.* [Kal. Jan. die lunæ, et xiii lunæ. Octavus et lxxmus annus supra M. ab Incarnatione Christi.—Coibdenach Ultoniensis sapiens Senior, et religiosus devotissimus Hiberniæ, quievit in Imlecense Monasterio Ibari. Conchobar O'Brian occisus dolose in Tironia postquam obtinuit regnum ibi, et vir qui eum occidit occisus est paulo postea; et Cennethus O'Brian obtinuit regnum post eum. O'Badenan Rex Argialliæ occisus. Donnslebe O'Eachada expulsus e regno, venit in domum Tordelbachi O'Brian, et Merenachus O'Eochada obtinuit regnum post eum. Cenfaelad O'Dungalang Rex Muscriæ regionis decessit.]

An. M lx ii. Kl. *enn. for mairt 7 xxiv forri. In t Epscop hua Suairlech* q. *in Ardpatraicc. Coicer Judaide do thiachtain dar muir, 7 aisceda leo do Thairdelbach, 7 an dichor doridisi dar muir. Sluaged la Tairdelb. hua m Briain huam . . . . dia ro oircet in Seinod, 7 diar dernait uilc imda aile. Da hua Flaithbertaich domarbad.* [Kal. Jan. die Martis, et xiv lunæ.—Episcopus O'Suarlech quievit in Ardpatric. Quinque Judei venerunt trans mare, et donaria cum eis Tordelbacho, et expulsi sunt iterum trans mare. Exercitus cum Tordelbacho O'Brian . . . . a quo vastatum est Senodium, et facta sunt mala plurima alia. Duo O'Flahertachi occisi.]

An. M lx iii. Kl. *enn. for cetain, 7 v huath for ri.* [Kal. Jan. die primi jejunii, et v lunæ.] *Donnslebe hua Eochada do gabail rige Ulad* [obtinet regnum Ultoniæ.]—*Hua Cindfaelad ri nan Desse do dul do Hierusalem* [Rex Desiorum ivit Hierosolyman.]—*Diarmait hua Briain do brith loingsi m Bretnaib, co tuc etail moir as. Sluaged la Tairdelbach hi Laignib 7 hi Mide co tuc lais hua Mailsechnaill rig Mide co Luimnech.* [Diarmitius O'Brian capit naves Brittonum, et aufert prædas magnas inde. Exercitus cum Tordelbacho Lageniam et Midiam, donec abstulit secum Maelsechnallum Regem Midiæ usque Limericum.]

An. D. Ix iv. Kl. *enn. for aine 7 xvi forri. In chetna bliadain ar ochtmogait ar mile o incholl. Cr.* [Kl. Jan. die jejunii, et xvi lunæ.—Primus annus supra lxxx supra M. ab Incarnatione Christi.]—*Fland hui Lenain fer legind Imbl. Ibair* [Prælector Imlecensis] quievit. *Gall-na-gorta hua Mathgamna domarbad in Dundalethglas, do* [occisus in Duno, per] *Dundslebe hu Eochada.—Corcach, 7 Celldalua, 7 Muingarit, 7 araille cella do loscud isin bl. so—Ri Ulad do thiachtain i tech hua Briain, ·i· Tairdelbaig, co ruc in arrad huad.* [Corcagia, et Cilldalua, et Mungarit, et plurimæ aliæ Ecclesiæ exustæ in anno hoc. Rex Ultoniæ venit in domum O'Briani, i. e. Tordelbachi, et accepit dona ab eo.] —*Dunchad hua Bruic Comarba Senain, 7 sui ecnai na h Erind* [Vicarius Senani, et sapiens Doctor Hiberniæ,] quievit in Xpo.—*Onnocan hua Flaind Comarba Brenaind* [Vicarius Brendani] quievit in Xpo.

An. D. Ix v. Kl. *enn. for satharn, 7 vii ad fichet for ri. Cathal hua Conchobuir rigdamna Connacht do marbad do Ruadri hua Conchobuir. Cendfaelad hua Ocain do Dalchaiss do gabail Chomarbuis Brenaind doeiss hui Flaind.* [Kal. Jan. die Sabbati, et xxviima lunæ.—Cathal O'Conchobar futurus Rex Connaciæ occisus a Roderico O'Concobar. Cenfaelad O'Ogan de Dalcassiis obtinet Vicariatum Brendani post O'Flannum.]

An. D. Ix vi. Kl. *enn. for Domnach, 7 ix huath for ri.—Tadg hua Taidg Comarba Flannain* quievit in Xpo.—*Aed hua Maelsechnaill* finivit vitam.

An. D. Ix vii. Kl. *enn. for luan, 7 xx for ri. Sluaged la Tairdelbach hua m Briain i leth Cuind, do saigid m. Cailich hua Ruairg. Conchobur hua Cethfada docc fri adart for sin tsluagud sin, con dechatar da mc Thairdelbaich, ·i· Taidg, 7 Muircertach coroloiscetar ferand m. Cailich, co tancatar muintir m. Cailich, 7 mc Airt hu Ruairg a tuaid coroloiscset Cilldalua, 7 Tom greine, 7 mag n Ec. Tanic m. Cailich co sochraite lethi Cuind co ro loisc Finigall. Tanic Muirchertach hua Briain mc Tairdelbaich co sochraite fer Mum. 7 Laigen, 7 Gall, corolsat cath co roemaid re Muirchertach mc Thairdelb. co ro marbad mc Cailich hui Ruairc, 7 co torchratar v hui Briain ar oen re mac Cailich, im Chennetich hua m Briain,* 7 al. ml.ti. [Kal. Jan. die lunæ, et xx lunæ.—Exercitus cum Tordelbacho O'Brian in dimidium Conni, ad oppugnandum filium Calichi O'Ruarc. Concobar O'Cethfada obiit vulneratus ab exercitu isto, et ierunt duo filii Tordelbachi, i. e. Thadeus et Murchertachus, et com-

busserunt terras filii Calichi, donec venit gens filii Calichi, et filius Arthuri O'Ruarc junctis viribus, et incenderunt Cilldalua, et Monasterium Collis Solis, et Monasterium campi Ee. Venit filius Calichi cum multitudine gentis dimidii Conni, et combussit Fingalliam. Venit Murchertach O'Brian filius Tordelbachi cum multitudine Momoniensium, et Lageniensium, et Alienigenarum, donec inierunt prælium, et victoriam reportavit Murchertach filius Tordelbachi, et occisus est filius Calichi O'Ruarc, et occisi sunt qinque O'Briani, simul cum filio Calichi, cum Cennetho O'Brian, et alii multi.]

An. M lx viii. Kl. *enn. for cetain, 7 oenhuath furri.*—[Kal. Jan. die primi jejunii, et i.ma lunæ.]—*Hua Selbaich Comarba Barri* [Vicarius Barrii] quievit in Xpo. *Mac Bethad hua Ilgenain do Dalchaiss do gab. diaeis.* [Macbeth O'Hallenan de Dalcassiis obtinet Vicariatum post eum.]

An. M lx ix. Kl. *enn. for dardain, 7 xii forri. Bliadhain tann. fuir bis. Maclisu hua Brolachain do muintir Airdmacha in sruith Senoir, 7 in tard. sui na h Erend* q. *illismor Mochutu. Mcbethad hua Conchobair ri Ciaraige Luachr.* m. c. *Tairdelbach hua Briain ri h Erend* q. *i Cindchoraid. In Mumu do roind hi tri et. tri meccu Tairdelbach, ·i· Tadg, 7 Murchertach, 7 Diarmait. Da hua Muirchertaich da ri Eoganachta, 7 Cathal hua Conchobair ri Ciaraige luachra cach dib domarbad araile. Tadg m. Tairdelbaech hui Briain docc i Cindchorad a lepaid a athair, 7 Diarmait hua Briain do innarba a Mumain, 7 Murchertach hua Briain do gabail rige Muman.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xii Lunæ.—Annus 2dus post Bissextilem. Malissa O'Brolcan de gente Ardmachana, religiosus Senior, et Archidoctor Hiberniæ, quievit in Lismoria Moctei. Macbeth O'Concobar Rex Ciaragiæ juncosæ mortuus est. Tordelbach O'Brian Rex Hiberniæ quievit in Cinncora. Momonia divisa trifariam inter tres filios Tordelbachi, i. e. Thadeum, et Murchertachum, et Diarmitium. Duo O'Murchertachi ambo Reges Eoganachtæ, et Cathal O'Concobar Rex Ciaragiæ juncosæ, se interficiunt alter alterum. Thadeus filius Tordelbachi O'Brian obiit in Cinncora in lecto patris, et Diarmitius O'Brian expulsus est e Momonia, et Murchertachus O'Brian obtinet Regnum Momoniæ.]

An. M lxx. Kl. *enn. for aine, 7 xxiii forri.—Cathal hua Cethfada domarbad in Osraige. Niall hua Cethfada doec illuimniuch. Cath et. Connachtaib co*

torchair and mc Airt hui Ruairc. Maidm re Muirchertach for mc n Domhnaill remair oc Raith Etair. [Kal. Jan. die jejunii, et xxiii lunæ.—Cathal O'Cethfada occisus in Ossoria. Niall O'Cethfada obiit Limerici. Prælium inter Connachtenses in quo occisus est filius Arthuri O'Ruarc. Victoria parta a Murchertacho de filio Donaldi crassi, apud Arcem Etair.]

An. D lxx i. Kl. *enn. for sath, 7 iv huath forri. Longes la Diarmait hu m Briain timchell co ro chrechsat Cluain huama, 7 corucsat minna Barre a cill na clerech, 7 co tarrassa, 7 corromarbait da ced dib. Sluaged la Laigniu, 7 la mc n Domhnaill remuir co Port lairge, 7 Enda m. Diarmata isin Dun, 7 mathe Desmuman, 7 feindisset Laigin dul ar in Dun, 7 maidis for mc n Domhnaill oc inis Temle, 7 ar fair. Sluaged la Muirchertach illaigniu co tancatar leth Cuind da ra h essi, coro loiscset Luimnech, 7 Mungarat, 7 coro muirset Cathir Cindchorad, 7 co rucsat bragh as.* [Kal. Jan. die Sabbati, et ivta lunæ.—Classis cum Diarmitio O'Brian circumnavigat, donec vastaverunt Cluan-Uama, et abstulerunt Reliquias Barrei ex Ecclesia Cleri, et comprehensi sunt, et occisi 200 eorum. Exercitus cum Lageniensibus, et cum filio Donaldi crassi usque Waterfordiam, et Enda filius Diarmitii in Arce, et Nobiles Momoniæ Australis; et suam aciem instruxerunt Lagenienses, ad impetum faciendum in arcem, et victoria parta est de filio Donaldi apud Insulam Temle, et strages suorum. Exercitus cum Murcertacho Lageniam, donec venerunt vires dimidii Conni eum insequentes, et combusserunt Limericum, et Mungarat, et dejecerunt Arcem Cenncoradiæ, et abstulerunt captivos inde.]

An. D lxx ii. Kl. *enn. for luan, 7 xv for ri.—Murchertach hua Briain do dul ar creich hi Mide, co ro gaib Longphort oc loch Annind, 7 co tanic assaide illaigniu, cor romarbad mc Domhnaill lais, 7 coro gaib rige Laigen, 7 Athacliath, 7 coro chumrig Enda mc n Diarmata. Sluaged la Muircher. hua m Briain hi Connacht, co slaided in druad Bethech lais, 7 corragaib longphort oc loch Cimme.* [Kal. Jan. die lunæ, et xv lunæ.—Murchertach O'Brian ivit ad vastandum in Midia, et posuit castra apud lacum Annin, et venit inde Lageniam, et occisus est filius Donaldi ab eo, et obtinuit Regna Lageniæ et Dublinii, et deposuit e regno Endam filium Diarmitii. Exercitus cum Murchertacho O'Brian Connaciam, et vastata est . . . . . ab eo, et posuit castra apud Lacum Cimme.]

An. M lxx iii. Kl. *enn. for mairt, 7 xxvi fuirri.*—[Kal. Jan. die Martis, et xxvi lunæ.]—*Maelduin Comarba Mochutu* [Vicarius Moctei] quievit in Xpo. —*Donnchad m. Domhnaill hui Gillai Phatraic domarbad* [occisus.]

An. M lxx iv. Kl. *enn. for cetain, 7 vii huath fuirri.—Mc Duibdabairend hui Domhnaill domarbad da brathair a fill, 7 minna h Erend ettaru, 7 a marbad som fochetoir. Cath et. Ultu 7 cenel n Eogain, 7 Dondslebe hua Eochada ri Ulad domarbad and, ocus Donnchad hua Eochada do rigad iarom. Cainchomruc hua Cel . . . do cheneul Eogain . . . in macc oge, 7 in thuasal Sacart, 7 bruinndalta Muilisu hui Brolucain,* q. in Xpo *hi Cluain Findglaissi hi Muscraigu Breogain. Maelisu Comarba Patraic* q. in Xpo. [Kal. Jan. die i.mi jejunii, et vii lunæ.—Filius Dubdabarenii O'Donnell occisus a fratre dolose, et Reliquiæ Hiberniæ inter eos, (i. e. non obstante juramento per Reliquias Sanctorum Hiberniæ,) et occisus est iste paulo postea.—Prælium inter Ultonienses et Tironenses, et Donslebius O'Eochada Rex Ultoniæ occisus ibi, et Donnchad O'Eochada regnavit post eum. Cainchomrac O'Cel. de clientela Eogani . . . castimonia clarus, et venerabilis Sacerdos, et alumnus adoptivus Malissii O'Brolcan, quievit in Christo in Cluan-Findglas in Muscragia Breoganorum. Malissa Vicarius Patricii quievit in Christo.]

An. M lxx v. Kl. *enn. for dardain, 7 xviii furri.—In craibdech hua Fallamain* q. in Xpo, 7 mersus est.—*Ruadri hua Conchobuir ri Connacht do dallud do hu Flathbertach a fill, 7 Murchertach hua Briain do gabail Ardrige Connacht, 7 Diarmait hua Briain d innarba co h Ultu. Enda m. Diarmata domarbad d uib Censelaich. Sluaged la Muirchertach hua m Briain hi Laigniu co tanic hua Conchob. Failgi in a thech. Maelisu hua Harrachtain Comarba Ailbe* q. in Xpo *in a chrabut in Imlig Ibuir. Murcertach m. Carthaig ri Eoganachta Cassil* m. e.—*Cormac Mainistric in tuasal Epscobb, 7 sruit Senoir h Eriu* q. in Xpo *i Cluain Iraird in a ailithre.—Connmach hua Cairill in tuasal Epscop, 7 in sruith Senoir aile* q. in Xpo. *in Inis da drumman. Donnchad m. Carthaig ri Eoganachta Caisil domarbad do Chellachan hua Chellachain. Sicc ro mor, 7 snechta in deriud in na bl. so, 7 i tosach* seq.ntis anni. *Hua Carrain Airchinnech Cluana huama* q. in Xpo. [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xviii lunæ.—Religiosus O'Fallaman quievit in Christo, et mersus est. Rodericus O'Concobar Rex Connaciæ oculis orbatus est per O'Flaherteum dolose, et Murchertach O'Brian obtinet summum

Imperium Connaciæ, et Diarmitius O'Brian expulsus Ultoniam. Enda filius Diarmitii occisus a Censelachiis. Exercitus cum Murcertacho O'Brian Lageniam, donec venit O'Concobar Failgiæ in ejus domum. Maelissa O'Harrachtan Vicarius Albei quievit in Christo in pœnitentia, apud Imlech Ibari. Murchertach filius Carthachi Rex Eoganachtæ Casseliæ mortuus est. Cormacus, Monasterii venerabilis Episcopus, et sapiens Senior Hiberniæ, quievit in Christo apud Cloonard, in sua peregrinatione. Conmach O'Carroll, venerabilis Episcopus, et sapiens Senior alter, quievit in Christo, in Insula duorum collium. Donnchad filius Carthaci Rex Eoganachtæ Casseliæ occisus a Chellacano O'Chellacan. Gelu ingens et nix in fine anni hujus, et in initio sequentis anni. O'Carran Præpositus Cluanæ huamæ quievit in Christo.]

An. ℞ lxx vi. Kl. *enair for Sathurn. 7 n.xx fuirri. Sluaged la Muirchertach hua Briain i Connachta, co tancatar Sil Muirethaig in a aireth, 7 co ro chumrig m. Cathal hui Chonchobair rig Sil Murethaig, 7 con deochaid hua h Edin in atharda go hua Conchobair Connachta, 7 co tard hua Briain rige Sil Murethaig do mc Flaind hui Mailsechnaill ri Temrach tanic i tech hui Briain co Luimnech. Comdal ic rig Ailig ·i· m. meic Lochlainn hui Mailsechnaill, 7 ic hu Eochada ic righ Ulad hic Dornan-Da-Baill for bru locha Eachach, 7 condernsat chomlage fo minnaib imdaib im Bachaill Isu tre chombaig imagid hui Briain, 7 lethe Moga. Ris. mc Scothair ri Bretan, 7 Turcaill mc Eola domarbad do Rancaib. M. Cathail hui Chondarabe in a gemul for bru Lumnig a marbad do muintir hui Flaithfertaig. Hua Conchobair Connachta, 7 Sil Murethaig do impud ar hua m Briain. Sluaged la Muircherdac i Connachta co tuc da xx it dec bo o hu Lathfertaig in cumalaib meic Cathail, 7 coro irg 7 coromarb sochaide do Sil Murethaig isin nimpud, 7 coro chuimrig hua Conchobair arrig. Gaeth mor isin bliadain sein co tallabaru don d arbor commor, 7 coro bris na crannu commor. Teidim mor* in h. anno, *i. coirtessaide coromarb. ar mor do duinib. Diarmait m. Tairdelbach hui Briain do thichtain i tech Muirchertaig, ·i· a brathar, condersat sith, 7 chomluige i Cassiul, 7 illismer, fo minnaib h Erenn im Bachaill Isa, i fiadnaisi hui Ennai, 7 Mathi Muman. Mc Firgraid hui Cathain Airchinnech Ratha Maige meic Hi* q. in Xpo. *Maelcholum m. Donchada ri Alban, 7 a mc domarbad do Rancaib a beegul chatha, 7 Margareta, ·i· a ben, doec da chumaid. Hua Mallaen Co-*

marba Cronain, 7 Chiarain in t E.scobb, 7 in sruth Senoir q. in Xpo. [Kal. Jan. die Sabbati, et xxix lunæ.—Exercitus cum Murchertacho O'Brian Connaciam, donec venit Gens Murethagi obviam ei, et expulsus est filius Cathalli O'Concobar Rex Clientelæ Murethagi, et profectus est O'Hedin in hæredem adoptivum ad O'Concobarum Connaciæ, et dedit O'Brian Principatum Clientelæ Muredagi filio Flanni O'Maelsechnall Regis Temoriæ, qui venit in domum O'Briani Limericum. Conventio pacifica habita a Rege Alichiæ, i. e. a filio filii Lochlani O'Maelsechnall, et ab Eochada Rege Ultoniæ, apud Saxum ingens *Dabal*, seu Baalim, supra ripum lacus n Each,(1) et inierunt fœdus, jurantes per Reliquias Sanctorum plurimorum, cum Baculo Jesu, præ intercessione O'Briani, et dimidii Australis Hiberniæ, dicti dimidii *Moghæ*. Ris filius Seotharii Rex Britonum, et Turcall filius Eoli occisi a Francigenis. (2) Filius Cathaldi O'Chondarab in sua captivitate supra Limerici litus, occisus a Gente Flahertagi.—O'Concobar Connaciæ, et clientela Muredagi insurgunt contra O'Brianum. Exercitus cum Murcherdaco Connaciam, donec abstulit quinquaginta boves ab O'Flahertaco in *Cumhal*, i. e. in mulctam filii Cathaldi, et vulneravit et occidit plurimos Clientelæ Murethagi, in redeundo, et expulit O'Concobarum e regimine. Ventus magnus in anno itsto concussit spicas segetum valde, et fregit arbores valde. Mortalitas magna in hoc anno, i. e. calor pestilentialis, ita ut occideret plurimos. Diarmitius filius Tordelbachi O'Brian venit in domum Murchertagi, i. e. fratris sui, donec inierunt pacem et fœdus in Casselia, et in Lissmoria, jurantes per reliquias Hiberniæ, cum Baculo Jesu, coram O'Enda, et Magnatibus Momoniæ. Mac Firgrad O'Cahan Præpositus Arcis Campi filiorum Hi quievit in Christo. Maelcolum filius Donnchadi Rex Albaniæ, et ejus filius, occisi a Francigenis in prælio, et Margarita, i. e. ejus uxor, obiit præ mæstitia. O'Malone Vicarius Cronani et Ciarani, Episcopus, et sapiens Senior, quievit in Christo.]

An. Ⅿ lxx bii. Kl. *enair for Domhnach, 7 dechmad furri.—Coccad mor isin bl. eter hua m Briain ocus leth Cuind, 7 Gofraid rig Athacliath, con deochaid Murchertach for sluaged co h Athcliath, go ro chumrig hua Conchobair Fhailgig, 7 cor innerp Gofraid o h Athcliath, ocus coro marbad ann Flain*

---

(1) Saxum hoc notat Speed. (2) Vide Annal. Ult. p. 352, n. et ann. 1093, ib. p. 356.

hua Mailsechnaill ri Mide lais don slugud sain, 7 coro rig mac Mailsechnaill daesse, co tanic co sid ocus choscur. Sil Murethaig do chor air moir for Corcumbruad, 7 for iartur Connacht, ocus h ua Flaithfertaig, 7 hua Conchobair meic Mailsechnaill doelud ass. Donnchad m. Mailcoluim ri Albain oc. c. o *Domhnall m. Donnchada. M. Domhnaill sin dan do gabail rige Albain iarsein. Macc Congail ri n Arend domarbad. Ruadri hua Donnocan ri Arad* q. in penitentia. *Hua Corcran Comarba Brenn. Clu.ferta* q. *Forbais fer Muman hi Maiglena ic Murchert. in agid fer Mide, 7 isamlaid do ronc Muir. in forbais* . . . . *Ir Mide do rain in de et. Donnchad ua Mailsechl. 7 Concob. m. Mails. 7 geill* . . . . . [Kal. Jan. die Dominica, et x lunæ.—Bellum ingens hoc anno inter O'Brian et dimidium Septentrionale Hiberniæ, dictum dimidium Conni, et Godfredum Regem Dublinii, et profectus est Murchertach cum exercitu Dublinium, et deposuit a regno suo O'Concobarum Falgiæ, et expulit Godfredum e Dublinio, et occidit Flannum O'Maelsechnal Regem Midiæ in isto itinere militari, et instituit in Regem filium Maelsechnalli post eum, et secuta est pax et quies. Clientela Murethagi vastavit valde Corcomroe regionem, et Occidentalem Connaciam, et O'Flahertac, et O'Concobar filius Maelsechnalli, clam aufugere inde. Donnchad filius Malcolmi Rex Albaniæ occisus est per Donaldum filium Donnchadi. Filius Donaldi istius deinde obtinet Regnum Albaniæ post eum.(1) Filius Congalli Rex Araniæ occisus. Rodericus O'Donnacan Rex Aradiæ quievit in pœnitentia. O'Corcran Vicarius Brendani Cluanæfertæ quievit. Victoria parta a Momoniensibus in Campo Lene, duce Murchertacho contra Midenses, et hoc modo obtinuit Murchertachus victoriam . . . . Occidentalis Midia divisa in duas partes inter Donnchadum O'Maelsechnall et Concobarum filium Maelsechnalli, et obsides . . . .]

---

(1) Vide Annal. Ult. ad ann. 1094. p. 357, not. 2, et confer ann. 1034, et 1040.—Errat Buchananus Rer. Scot. l. 7, in Rege 84, ubi inquit "Cæso Mailcolumbo (2do) successit *Donaldus* nepos ex filia Beatrice," —p. 188. Mailcolumbo enim isto successit *Donnchad mac Crionain*, qui obiit anno 1040; nec sibi constat qui eundem Regem in eodem capite *Dunconum* appellat, p. 190, 191, 192.—Donnchado successit *Macbeatha*, usque ad ann. 1058. Vide Annal. Ult. ad ann. 1054, 1057, et 1058. Macbeatho successit *Lulac*, ibid. Lulaco *Malcolmus* iii, ibid.—Malcolmo iii *Donnchad*, de quo hi Annales ad ann. hunc 1077, æræ communis 1094. Vide Annal. Ult. p. 357.

An. M lxx viii. Kl. *enn. for luan,* 7 *xxi fuirre. Snechta ocus seac mor con dar cuiss d abne,* 7 *priam locha h Erend i dith . . mor fors na cehthra* i. h. anno. *Forbais fer Muman ic duntais on olaic bic co feil Muire Gemr.* 7 *coblach mor accu for loch ri, co tuc sat arreir o Conmacnaib,* 7 *o sil Muirethaig. Dondchad hua Eochada ri Ulad do athrigad,* 7 *a innarba hi cenel n Eogain,* 7 *Gollgarbraige do gabail rige Ul. Crech la cenel n Eog,* 7 *la Dondchad ua n Eochada in Ultu con ostartatar Ulaid co tuc sat maid forro,* 7 *corolad an ar. Donnchad m. Flain hua Mailsechl. ri iarthar Mide do thaidecht hi tlitech Muir. co ruc fichet unga dor hi tuarastal o hu Briain. Senoir m Mail-Molua prim Anchara h Erend* vit. felict. f. in *Dundalethglas.* —*Gilla-Cr. h. Ruadri prim Anchara do huib Tairdelbaig* q. *hi Corcaig. Sluaged ic Muir.* 7 *ic leith Moga hi Connachtu co mag n Ai, co tuc sat Conmaicne,* 7 *sil Murethaig debaid do marcsluag fer Muman co ro emaid for Connachtu co ro marbad and m. Cathail hua Conchob. rigdamna Connachta,* 7 al. multi. *Hua Egra ri Lugne do mar. do cenel Dubain,* 7 *Lugne,* 7 *iarthair Connacht do fassugud,* 7 *do taidecht hi Mumain. Foslongport hic Muir. hi maig hoa Fiachrach o medon Samraid co feil Michil coro in arbait as sil Murethaig,* 7 *Conmacne a maig Ai,* 7 *a maig Luirg, isin dub Brefne sis, co tanic iar sein hua Ruairg hi teg Muir.* 7 *co tucad ardrige Connacht do s. hua Fiachrach,* 7 *hua Mane,* 7 *Lugne,* 7 *tucad giall each tellaig o Conmacnib,* 7 *o sil Murethaig do Muir. Hoa Cobthaig ri hua Maill do mar. Mortlaith mor for feraib h Erend, con natalla a arim in romarb do doinib. I se in teidm. sin romarb Domhnall m Matudain rig hoa n Echach,* 7 *Domhnall m. Bellan. flaith Dunic-na-Sciach,* 7 *Finn hua Dungalaig rigdamna Musc. tire,* 7 *mc Jairnn hua Conean Maer Jarmumham,* 7 *hua Matudai ri sil Anmchada,* 7 *Dubslatach hua Murethaig,* 7 *Roen hua Follomain da toeisech clainne Fuatach. Gobraith ri Athacliath,* 7 *Inse Gall, Muirchertach ua Cairre Mure cenel Eogain Tulchaoc, Muircher. mc Domhnaill m. Gillai Pat. rigdomna Osraige, Maelpatraic Eps Ardmacha, Dubthach h. Sochaind sui Sacard na ferta in Ardmacha, Maelbrigte h. Brolcain,* ·i· *mc Mailisu. Donng. hua Aingliu Epis Athacliath,* 7 *in t Epscop h. Cethernaig Ab. Ferna moire,* 7 *in t Epscop Mailchiarain,* 7 *hua Manchai do muintir Glinne da locha,* 7 *hua Rinnanairg ferleginn Lethglinne, Scanlan hua Cnamsige Anchara,* 7 *Donnchad h. Ferchair Secnap Lismoir,* 7 *Maelmuad mc mic Clothnai Ab. Cluana huma,* 7 *hua*

Mailmune Ab. Inse Cathaig, 7 in Sacard h. Geruidir, 7 Gille na noem h. Ennac do muintir Cilldalua, 7 hua Alartaig Ab. Maige h Eo, 7 Eogan cend Manach na Gaedel ic Roim, 7 Dubcoblaig ingen Gilla Pat. 7 Dubcoblaig ingen Domhnall ruaid hui Briain, 7 ingen h. Lugda maithir h. Flaithbertaig ben Donnchada h. Aichir.—Mes mor dan in h. anno. [Kal. Jan. die lunæ, 7 xxi lunæ. Nix, et gelu ingens, ita ut pedibus siccis transirent flumina et præcipuos lacus Hiberniæ. Mortalitas magna armentorum in hoc anno. Prælia victoriose gesta a Momoniensibus a Natali parvo (i. e. a die Purificationis) usque festum Mariæ in tempore Hyemali, (i. e. usque ad festum Annunciationis,) et classis magna cum eis supra lacum Ri, donec abstulerunt sua tributa a Conmacniis, et a clientela Murethagi. Donchad O'Eochada Rex Ultoniæ expulsus e Regno, et in exilium missus Tironiam, et Gollgarbrigidianus obtinet Regnum Ultoniæ. Exercitus cum Tironensibus et cum Donnchado O'Eochada in Ultoniam, donec se opposuerunt Ultonii, et victoriam obtinuerunt, et occiderunt plurimos. Donnchad filius Flanni O'Maelsechlan Rex Occidentalis Midiæ venit in castra Murchertachi, et abstulit 20 uncias auri in stipendia ab O'Briano. Senior filius Malmoluæ præcipuus Anachoreta Hiberniæ vitam feliciter finivit in Duno. Gildas Christus O'Rori præcipuus Anachoreta Tordelbachorum quievit Corcagiæ. Exercitus cum Murchertacho et cum dimidio Moghæ Connaciam usque campum Ai, donec dederunt Conmacnii, et Clientela Murethagi prælium equitatui Momoniensium, et victoria parta est de Connachtensibus, et occisus est ibi filius Cathaldi O'Concobar futurus Rex Connaciæ, et alii multi. O'Hara Rex Lugniæ occisus a Clientela Dubaniorum et Lugnensium, et Occidentalis Connacia vastata et combusta per Momonienses. Castrametatus est Murchertachus in planitie Fiachrachorum a media æstate usque festum Michaelis, donec expulit Clientelam Muredagi et Conmacnios ex planitie Ai, et ex planitie Lurg, in terram Brefniam versus Boream, et venit postea O'Ruarc in castra Murchertachi, et datum est summum Imperium Connaciæ ei, excepta regione Fiacrach, Hy Mania, et Lugnia, et dati sunt obsides cujusque divisionis a Conmacniis, et a clientela Murethagi Murchertacho. O'Coffy Rex Hy-Maliæ occisus. Mortalitas magna per populos Hiberniæ, et armenta, qua periere plurimi hominum. In mortalitate ista obiere Donaldus filius Matudani Rex Eachorum, et Donaldus filius Bellani Gubernator

et O'Matudan Rex Clientelæ Anmchadæ, Dubslatach O'Murethaig, et Roanus O'Follamain, duo Duces Clientelæ Fuatachorum, Godfredus Rex Dublinii et Insularum Alienigenarum, Muircertach O'Cairrc Œconomus Eoganorum Tulchaogensium, Muirchertachus filius Donaldi filii Gildæ Patricii, Rex futurus Ossoriæ, Maelpatricius Episcopus Ardmachanus, Dubtachus O'Socan sapiens Sacerdos sepulchrorum in Ardmacha, Maelbrigda O'Brolcan, i.e. filius Maclisai, Dongan O'Hanli Ep. Dubliniensis, et Episcopus O'Athernaig, Abbas Fernensis Magnæ, et Episcopus Maelciaranus, et O'Manchai de familia Glendalochense, et O'Rinnanaig Prælector Lethglinensis, Scanlan O'Cnamsige Anachoreta, et Donchad O'Ferchur. Lismorensis, et Mailmuadus filius filii Clothnai, Abbas Cluanæ Uamæ, et O'Mailmuinæ Abbas Insulæ Cathagiensis, et Sacerdos O'Gervidir, et Gildas sanctorum O'Ennec, familiæ Cildaluensis, et O'Alartaig Abbas Magionensis, et Eoganus supremus Rector Monachorum Hibernensium in Roma, et Dubcoblagia filia Gildæ Patricii, et Dubcoblagia filia Donaldi Rufi O'Brian, et filia O'Lugidi, mater O'Flahertei, uxor Dunchadi O'Aichir.

Proventus ingens fructuum terræ hoc anno.

---

(1) Juxta characteres *K.* et *Kl.* annorum initia indicantes, annus hic est annus ab Incarnatione 1078, sed vere est annus 1095, ut patet ex numeris Romanis, hinc inde in ipso textu.

Arcis Dunnasciath, et Finn O'Dungalag futurus Rex Muscragiæ-Tiriæ, et filius Jairn O'Conean Œconomus Occidentalis Momoniæ, &c.]

An. D lxx ix. Kl. *enn. for mairt ocus cale uath forri. Ua Hanbith ri hua Meith, 7 fer Fernmaige doec. Tinol hua Meith im hu Echach Ulaid for crich corrgbaisset bu con ostarta ar hui Echach corralsat ar hua Meith, coro marbad and mc hui Ainbith,* 7 alii m.lti. *Dungal m. Brain bricc ri na Eland* finivit vitam *illismor Mochutai. Mathgamain hua Segdai ri Corcoduibne* q. in Xpo. *Donnslebe hua Donnocain ri Muscraige mittaine* q. in Xpo. *Conchobar hua Anmchada ri hua Liathain* q. in Xpo. *Luimnech do loscud do thenid dait hi* prid. Kl. Apr. [Kal. Jan. die Martis, et ultima lunæ. O'Anbith Rex Methiorum et Fernmoyensium decessit. Aggressio Meithorum in Eachios Uloniæ, vastantes eorum regiones, et auferentes boves, donec se opposuerunt viri Eachorum, et profligaverunt viros Meithorum, et occisus est ibi filius O'Anbithi, et alii multi. Dungal filius Branii maculati Rex Elanorum finivit vitam apud Lismoriam Moctei. Mathgaman O'Segda Rex Corcodubniæ quievit in Christo. Donnslebe O'Donnacan Rex Muscragiæ mediterraneæ quievit in Christo. Concobar O'Anmchada Rex Liathanorum quievit in Christo. Limericum combustum a fulmine pridie Kal. April.]

An. D lxxx. Kl. *enn. for tardain,* 7 *xiii for ri. Tadg m. Ruadri do maro. Carpri hua Sita Ollam brethmnais h Er* q. in Xpo. *Mac meic Raith filed* q. in Xpo. [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xiii lunæ. Thadeus filius Roderici occisus. Carbreus O'Sita Doctor Legum Behonicarum Hiberniæ quievit in Christo. Filius filii Rathi Poeta quievit in Christo.]

An. D lxxx i. Kl. *enn. for aine,* 7 *xxiv forri. Flaithbertach hua Flaithbertaig ri iarthair Connacht domarbad. Mac hua Stuir* q. in Xpo. *Maelbroenaind fer legind,* 7 *fosairchinnech Airdferta Brenn.* q. in Xpo. *Domhnall hua h Enne Ard sui ecnai,* 7 *Ardepscop h Er,* 7 *cenn ainig,* 7 *derce iarthair Eorpa* q. i. Xpo. *Mcraith hua Erodain Epscop Airdferta Broenn* q. in Xpo. [Kal. Jan. die jejunii, et xxiv lunæ. Flahertac O'Flaherti Rex Occidentalis Connaciæ occisus. Filius O'Sturii quievit in Christo. Mael-Brendan Prælector, et Vicepræpositus Ardfertæ Brendani, quievit in Christo. Donaldus O'Enna præcipuus scientia, et Archiepiscopus Hiberniæ, et supremus munificentia in largiendo, et eleemosynarius occidentalis Europæ, qui-

evit in Christo. Macrath O'Erodan Episcopus Ardfertensis Brendani quievit in Christo.]

An. ℳ lxxx ii. Kl. *enn. for sath, 7 v huath forri. Donnchad hua Aichir cenn ainig tuad Muman* q. *Murchad m. Conmara m. Domhnaill* q. [Kal. Jan. die Sabbati, et v lunæ. Donnchad O'Aichir, Præcipuus munificentia Thomoniæ quievit. Murchad filius Conmari filii Donaldi quievit.]

An. ℳ lxxx iii. Kl. *enn. for Domnach, 7 xvi forri. Conn m. Gillai buide* q. in Xpo. *Hua Ligdai Senoir huasal* q. in Xpo. *Gilla na noeb hua Conchobuir (l. hua h Edir)* q. *Mc Domhnaill hi Chuirc ri Muscr. Breogain* m. e. *Domhnall m. m. Lochlaind ri Ailig do chumrech Donnchad hua Eochado ardrig Ulad, ocus geill . . . og fein do thabairt o Ultaib iar sen. Argain Finegall o u Lochl. co Athcliath. Murcertach ua Briain co h Essruaid coragab in aband ris . . . . . Cath et. cenel Lugdach fein du ittorchair ua Domhnaill ri cenel Lugdach. 7 Maelgoan hua Loigsich, 7 a mc,* 7 alii m.lti, 7 *ua Maelgaithe i frithguin. Echri ua Maelmaire ri Chiannachta domarbad o mc Taidg ua Conchobair,* ·i· *it. t ici* Kl. *enair. Derthach Bothe Medba do loscud.* [Kl. Jan. die Dominica, et xvi lunæ. Conn filius Gildæ fulvi quievit in Christo. O'Ligdac Senior venerabilis quievit in Christo. Gildas Sanctorum O'Concobar (vel *O'Edir,* inter lineas) quievit. Filius Donaldi O'Cuirc Rex Muscragiæ Breoganorum mortuus est. Donaldus filius filii Lochlini Rex Alichiæ depellit Donnchadum O'Eochado Regem supremum Ultoniæ, et obsides . . . . ei dati ab Ultoniensibus postea. Vastatio Fingalliæ ab O'Lochlin usque Dublinium. Murcertach O'Brian proficiscitur usque *Essruad,* et obtinet possessionem fluminis . . . . Prælium inter clientelam Lugdachi ipsam, in quo occisi sunt O'Donnell Rex Clientelæ Lugdach, et Maelgoan O'Loigsich, et ejus filius, et alii multi, et O'Maelgaithe in prælii congressu. Echri O'Maelmaire Rex Ciannachtæ occisus a filio Thadei O'Concobar, tertio Kal. Januarii. Xenodochium Butei Medbaensis combustum.]

An. ℳ lxxx iv. Kl. *enn. for mairt, 7 xxvii for ri. In cetna bliadain fuir. 7 isi sein bliadain is fer tainic et. blict, 7 arbur, 7 soimn. Sloigged mor la Morchertach m. Tairdelbach timchell h Erenn, coro mil Delech, 7 Cuil rathain ic thuaig inbir, 7 co tuc giallu Ulad, 7 co tanic reme tar slige Midluachra, issann sein tainic longeas timchill . . . . . a thuaid coro milsetar Inis-*

Cathtaig, 7 corucsatar seutu imdai esti, 7 codersatar ulchu imdai aile. Crech mor do denaim d uib Echach Ullad for muinthir Airdmacha, 7 xxiv do lucht na cille domarbh. Fir Mide, 7 Galenga do dul ar creich co fenaib Fernmaige, 7 ar mor do chur o erraib Fernmaige forru, 7 Donnchach hua h Eochuda dolegud du Lochlain as coro milsetar immale Ullthu. Ar mor for innilib isin bliadain i leith Moga. [Kal. Jan. die Martis, et xxvii lunæ.—Primus Annus supra 1100, et hic est annus optimus qui venit, tam frugibus, quam segetibus, et fertilitate. Exercitus cum Tordelbaco circa Hiberniam, destruxit Delech, et Cuilrathan apud Tuag-inbir, et abstulit obsides Ultoniæ, et venit postea ultra viam Midluachræ, et deinde venit classis circumnavigans, et destruit Inis-Cathaig, et abstulerunt res pretiosas plurimas inde, et fecerunt mala plurima alia. Deprædatio magna facta per Eachios Ultoniæ, contra gentem Ardmachanam, et 24 e gente Ecclesiæ (Ardmachanæ) occisi. Viri Midiæ et Galengi proficiscuntur ad vastandum usque ad arabilia Fernmagiæ, et strages magna eorum facta est per Fernmagienses, et Donncha O'Eochada expulsus a Lochlanis, (i. e. Norwegiensibus,) qui vastaverunt pene totam Ultoniam.—Mortalitas magna armentorum hoc anno in dimidio Australe Hiberniæ, dicto dimidio Moghæ.]

An. Ⓜlxxx v. Kl. *enn. for cetain, 7 ix uath for ri. In dara bl. ar cet ar mile o incollugud cosin bliadain sa itaim. Mc Tigernain hu Ruairg domarbh da brathair a fiull. Rosaelether do argain . . . . 7 Corcolugde in digail m. na herlumime u Cellaich, 7 in luucht do roine na h argne do thabairt do Morcher. illaim muinnteruis in nooir Chainic, 7 Factnai. Crech-sluged do choid Murchertach hua Briain go Fochoirt Murthemne. Macc meic Lochlain co cenal Eogain dochotar in Ultaib coremred beagul loingfoirt forru, cormarbad and ri Ciarraige-brachaide, ·i· Hua Mailabaill, 7 mc Conraich meic Eogain,* 7 al. m.lti, i. q. anno *do rone Murcheartach hua Briain clemnas re Francaib, 7 Lonchlannchaib. Mugron hua Mongan fer legin Airdmacha* q. *i Muingarit. Indall hua Conchoir ailgich* q. *i Cilldara.* [Kal. Jan. die primi jejunii, et nona lunæ.—Secundus annus supra centesimum et M. ab Incarnatione usque ad annum hunc quo sum. (1)—Filius Tigernani O'Ruarc occisus

---

(1) Notanda sunt verba hæc, ex quibus horum Annalium Scriptorem sæculo 12mo incunte floruisse manifestum est. Vide infra ad ann. 1215.

a fratre suo dolose. Rossalithir vastata . . . . et Corcolugdia in vidictam propter filium Erlumimii O'Celli, et gens quæ fecit istam vastationem tradita est per Murchertachum in manus familiarum Cannici et Fachtnai. Exercitus prædatorius cum Murchertacho O'Brian usque Fochart Murthemne. Filius filii Lochlini cum Tironensibus invadunt Ultoniam, donec expugnata sunt castra eorum, et occisi sunt ibi Rex Ciarragiæ brachaide, i. e. O'Maelabal, et filius Conrachi filii Eogani, et alii multi ; in quo anno iniit Murchertach O'Brian affinitatem matrimonii cum Francis et Lochlanis. (1) Mugronius O'Mongan Prælector Ardmachanus quievit in Mungarit. Cæcus O'Conchor eleemosynarius quievit in Cilldara.]

An. M lxxx ui. Kl. *enair for tardain, 7 xx furri. In tres bl. ar ced ar mile o inchollugud. Conchobar hua Etersceoil ri Corcolaigde* m. e. *irrus ailithir. Muirchertach hua Briain ruc Sluaged co h Arddmacha co feraib Erend ime cora bi sechtmain and, co nechaid ass immaig Coba coro rainn i tri, co ro leic Desmuman dia tigib, con dechaid fein ar crechaib in Dalnaraide, 7 coro marbad Donnchad m. Tairdelbaig hui Briain, 7 Conchobar hua Conchor m. rig Ciarraige Luachra, 7 petta demuin hua Beoain, 7* al. m. lti, *don chreich sin. Cath maige Coba for Laignib, 7 for Osraigib does Muircertaig.* [Kl. Jan die inter duo jejunia, et xx lunæ. Tertius annus supra centesimum supra M. ab Incarnatione. Concobar O'Eterseeoil Rex Corcolagdiæ mortuus est apud Ross peregrinorum. Murchertach O'Brian duxit exercitum Ardmacham, cum viribus Hiberniæ secum, et mansit septimana ibi, et abiit inde usque planitiem Cobæ, donec divisit eam trifariam, et dereliquere Australes Momonii castra ejus, et ierunt ipsi prædabundi Dalaradiam, et occisus est Donnchad filius Tordelbachi O'Brian, et Concobar O'Conchobar filius Regis Ciaragiæ Luachræ, et dilectus nothus O'Beoani, et alii multi in ista expeditione prædatoria. Prælium Campi Cobæ contra Laganienses et contra Ossorienses per Murchertachum] in quo ceciderunt multi, inter quos nobilissimi viri, ·i· *Gilla Patraic ruad ri Osraige, 7 mc Gillai Mocolmoc, 7 da mc* [duo filii] *Maelmordai u Domhnaill, 7 Cellach u Domhnaill, 7 ua*

---

(1) Id est cum *Arnulpho de Montgomeri*, et cum *Sicardo*. Vide Annal.Ult. ad ann.1100, pag. 363, et ad ann.1102, p. 355, unde constat cum Francis et Danis Murchertachum connubia contraxisse. S. Anselmus cum "*Gloriosum Regem Hiberniæ*" appellat. Ep. 35 et 36 in Sylloge Epistolar. Usserii.

Muiredach rigdamna Ciaraige, 7 a mac, 7 Dondcuan ua Dubcinn, 7 in Gilla find ua Falbe, 7 Gilla Sennain ua Eada, 7 mc Ragnail u Dedaid, 7 alii m.lti, *7 da mc Eircc min do muinter Athacliath, 7 Pol mc Amaind, 7 Beolan gall.—Magnus ri Gall do marbad do Ultaib tria beagul. Macc in Etersceoil ri Corculuigde co lucht anoi xxv do techt for farrge . . . . Macc meicc Senain ri Galeng do marbad do Charbri u Ciardai, 7 an ar som do cur* in eod. loco. *Mc Maeilsechnaill do guin don teidmas sin. Tech do loscud for ua Flainnardda.* [Magnus Rex Alienigenarum occisus ab Ultoniensibus in prælio. Filius Etersceolii Rex Corcolugdiæ cum suis, numero clxxxv, veniunt e locis transmarinis. Filius filii Senani Rex Galengiæ occisus a Carbreo O'Ciarda, et strages facta suorum in eodem loco. Filius Maelsechnalli vulneratus mortali vulnere in conflictu isto. Domus combusta per O'Flanarda] in qua ceciderunt multi, 7 mulieres ejus, 7 Principes illius domus.

An. ℞ lxxx vii. Kl. *enn. for aine, 7 oenhuathaid furri, 7 in cethramad bl. ar cet ar mile o genn Cr. 7 bliadain bis.* [Kal. Jan. die jejunii, et 1ma lunæ, et quartus annus supra C. supra M. a nato Christo, et annus Bissextilis.] *Conchobur ua Conchobuir m Mailsechnaill ri Corcomruaid* mortuus est.—*Maelruanaid ua Bibrin* quievit in Xpo. *Bas Eataine ingene* [Mors Etaniæ filiæ] *ui Egnain.—Bass* [Mors] *Conub . . . hui Chamoelbain ri Loegaire* [Regis Loegariæ.] *Bass Orlaithe ingene meic Cennetich.* [Mors Orlathiæ filiæ filii Cennethi.]

An. ℞ lxxx viii. Kl. *enn. for Domnach, 7 xii fuirri.—Snechta mor* i. h. anno, *7 ar mor for buaib, 7 for cairib, 7 for muccaib.* [Kal. Jan. die dominica, et xii lunæ. Nix magna in hoc anno, et mortalitas magna boum, et ovium, et porcorum] in eodem anno.—*Cerball mac Domhnaill m. Gillai Patraic ri Descert Osraige* [Rex Australis Ossoriæ] mortuus est.—*Tigernach hua Duligeain uasal Sacart* q. *illismor* [venerabilis Sacerdos quievit apud Lissmor.] *Conchubur m. Mailsechnaill ri airthir Midi* [Rex Orientalis Midiæ] occisus est *o* [per] *ui Briuin.—Domhnall Comarba Patraic* quievit.—*Isin bliadin sin tucad in Camall* [In isto anno datus est Camelus] quod est animal mirae magnitudinis, *o rig Albain do Murchertach u Briain* [a Rege Albaniæ Murcertacho O'Brian.]—Eodem anno apprehensus est piscis inaudite magnitudinis a piscatoribus in mare *Luimnig* [Limerici] qui potuit metiri . . . xv pedibus, 7 *da unge tomais frida a cind* [et duo chelæ ingentes sub suo

capite.] *Muirgus ua Conncenaind ri ua Diarmata do sil Muiredaich* [Rex Diarmitiorum clientelæ Muredagi] mortuus est. *Mac Comnacell u Crinain* mortuus est. *Sluage la Muircertach ua Briain i Midi coro marb Doncad ua Maelsechnaill, 7 co nechaid iar sain i mag Conaille corabi tri aicthe and, 7 co dernaid iar sein longport las hi Cuil ua n Aeda, con dechaid ar creich co sliab Guare co tuc bu, 7 brait diarmide o ui Briuin, con id arcenn na braiti sin do rat ua Ruairc etri giallu do Muircertach.* [Exercitus cum Murchertacho O'Brian Midiam, donec occidit Donnchadum O'Maelsechnall, et ivit postea in planitiem Conalliæ, et mansit tres noctes ibi, et postea castrametatus est apud Sylvam Aedorum, et ivit ad prædandum usque montem Guare, et abstulit boves et captivos innumerabiles ab O'Briuniis, ita ut propter captivos istos dederit O'Ruarc obsides Murcertacho.]

An. ⅅ lxxx ix. Kl. *enn. for luan, 7 xxii forri.—Macbethad hua Hailgenain Comarba Barre* quievit in Xpo. *Donchad hua Maelsechnaill* a suis occisus est. *In brethem* [Judex] *Hua Rebachain, Airchinnech Mungarat* [Præpositus Monasterii Mungarat] mortuus est.—*Tuathal ua Cathail Comarba Coemgin, Sacart, 7 Ferlegind* [Vicarius Kevini, Sacerdos, et Prælector] in Xpo quievit.—*Macc Gilli Patraic hui Muirethaig do chenel Eogain* interfectus est. *Hua Cernaig Comarba Duindalethglais* [Abbas Dunensis] quievit in Xpo.—*In t Epscop* [Episcopus] *hua Buagill* quievit.

An. ⅅ xc. Kl. *enn. for mairt, 7 iv hua forri.—Hua Scolaige Comarba Ruadain* q. [Kal. Jan. die Martis, et iv lunæ.—O'Scolag Vicarius Ruadani quievit.]—*Cuilean hua Cathalain* quievit.—*Conchobar Cusenach mac Duinslebe hui Eochada* interfectus est.—*Mac hui Inrechtaig ri hua Meith* o. e. o [Rex Meithorum occisus est per] *huib Bressail.—Hua Murchada ri cenl. Chonaill* [Rex Tirconallensium] occisus est. *Macc m. Conbrodnai de Raibmanach domarb a fiull do Chonmacnaib. Maccbroit riabaig hu Duillennain domarbad a fiull. Hua Duindchothaaid ri Luigne* [Filius filii Conbrodnei de Rabmanachensibus occisus dolose a Conmacniis. Macbrotius canus O'Dullenan occisus dolose.—O'Dundchothad Rex Lugniæ] ex parte quievit.

An. ⅅ xc i. Kl. *enn. for cetain, 7 xv forri. Lumnech do loscud co hulide cen motha in marggad immaig. Domnall hua Imair Comarba Finain chain* q. *Macc Firchoctha hui Domhnaill m. Diarmata* sub. morte q. *iar troscud samaid fair sechtmain reme.* [Kal. Jan. die primi jejunii, et xv lunæ.—

Limericum combustum totum, excepto Emporio Butiri. Donaldus O'Imar Vicarius Finani mansueti quievit. Filius Firchoethi O'Donnell filii Diarmitii subita morte quievit, postquam jejunasset Congregatio Cleri Senani tota hebdomada antea.] *Muiretach hua Cerbaill,* 7 *Cinaed hua Murchertaig domarbud a Cleith do* [occisi apud Cletti per] *Oengus hua Chinaeda,* 7 *do* [et per] *huib Cinaeda aile.—Macc Brothchon-hua-Mathgamna domarb do* [occisus per] *Macc Mailmuaid m. Matudain, tre baegul* [præ timore.]—*Hua Bedain rechtaire Lumnig* [Gubernator Limerici] infeliciter mortuus est.—*Goll-Garbraige ri Ul. domarb do hu Mathgamna a fiull* [Rex Ultoniæ occisus ab O'Mahon dolose.] *Cuaeraig hu Mail-Guirm flaith Briugu airthir Muman* q. [Dux Briugii Orientalis Momoniæ quievit.] *Imar mac Morgain* quievit. *Gilla-Ailbe hua Ciarmeicc Laech Senoir Muman* [Laicus Senior Momoniæ] quievit.

An. ⅿ xc ii. Kl. *enn. for aine,* 7 *xxiii forri. Sluaged la Muirch. hua m Briain co ro chrich in dub Brefne,* 7 *corosir an diamaire,* 7 *an daingne,* 7 *co tuc buar,* 7 *brait imdai essib cen giall,* 7 *seoid, cen aitere on Gillusronmael. Fleochad mor,* 7 *doinend i Samruad na bl. sin,* 7 *ina fogomor con dernait troischte,* 7 *aine,* 7 *cotucait almsana do Dia ar ad dichor. Romse uball isin blian. si. Gilla Patraic hua Selbaig Comarba Barre* q. [Kal. Jan. die jejunii, et xxiii lunæ. Exercitus cum Murchertacho O'Brian, donec vastavit nigram Brefniam, et violavit munimenta sylvarum, et arces, et abstulit boum prædas, et captivos plurimos inde, cum obsidibus, et rebus pretiosis, et cum obsidibus a Gilda Sronmalio. Pluviæ ingentes, et inundationes tempore Æstivo anni hujus, et in Autumno; et fecerunt jejunia, et jejunia unius comestionis, et dederunt Eleemosynas Deo ad mala ista expellenda. Abundantia pomorum anno isto. Gildas Patricius O'Selbag Vicarius Barrii quievit.]

An. ⅿ xc iii. Kl. *enn. for Sath,* 7 *vii for ri. Gormlaith ingen hui Conchob. Ciarraige rigan hua n Echach* q. [Kal. Jan. die Sabbati, et vii lunæ. Gormlathia filia O'Concobari Ciaragiæ Regina Eachorum quievit.] *Maelsechlan ua Carrain* quievit. *Ua Mailmuaid ri Fergell* [Rex Fercalliæ] cum uxore sua, ·i· *ingen hui Bric r. nan Dese,* [i. e. filia O'Brici Regis Desiorum,] occisus est. *Murchad m. Tadg ua Briain* mortuus est. *Hua Flainn m. Lannchada* quievit, 7 sepultus est in *Inis Fadlinn. Ferlegin ua Dubratha* quievit.

An. ∞ xc iv. Kl. *enn. for Domnuch, 7 xviii forri. Cathasach cend erabuid Erend* q. i. Xpo. i. *Inis-Celtra. Mordal fer n Erend hi Fiad m. n Aengusa, ·i· i Raith Bressail, et. Clerchu, 7 Laechu, ·i· im Murcertach hua Briain im Airdrig n Erend, 7 im hua Dunan, ·i· im Arduebscop n Erend, 7 im Cellach Comarba Patraic, 7 im mathib Erend archena, condernsat smacht, 7 recht is ferr da ronad rempu riam in h Erend. Crech Sluaged la Murcertach h. B. i firu Brefne coro sairg, 7 co tarat an mna, 7 an bu co firu Muman iar na ningabail don Gilla Maelsron hu Ruairg. Domhnall m. Taidg do dul fo dunaig i tuascert h Erend, 7 co ro gab rige Inse Gall ar egein. Ulaid for Sluaged i ceneoil n Eogain coro tescsat Creaba telchaoc, 7 macc meic Lochlaind in Ultaib co ro airg co drochet na Fea, 7 co tucait gell na Degaid o Ultaib. Mac Murchada, ·i· Brian h. B. do dul for debaid illethcuind, o Murcherdtach hu B. Murcertach do dul for tir co Athcliath o feil Michil con otlaich. Mc hu Mogroin do Connochtaib* q. i. Xpo. [Kal. Jan. die Dominica, et xviii lunæ. Cathasach supremus Religiosus Hiberniæ quievit in Christo apud Insceltra.—Synodus Hibernorum apud Fiad mac Aengusa, i. e. apud Munimentum Bressalli, (1) inter clerum et populum, i. e. cum Murchertacho O'Brian supremo Rege Hiberniæ, et cum O'Dunan, i. e. Archiepiscopo Hiberniæ, et cum Celso Vicario Patricii, et cum Ducibus Hiberniæ similiter, et fecerunt ordinationes et regulas meliores quam factæ fuere antea unquam in Hibernia. Prædatorius exercitus cum Murcertacho Brefniam, vastavit eam, et rapuit ejus fœminas, et boves usque Momoniam, postquam captivum fecit Gildam Maelsronium O'Ruarc. Donaldus filius Thadei ivit belligerans usque Borealem Hiberniam, et obtinuit regnum Insularum Alienigenarum per vim. Ultonii exercitum ducunt Tironiam, et succidunt Sylvam Telchæogi, et filius filii Lochlini ivit Ultoniam, et vastavit usque Pontem Fea, et abstulit obsides Degadorum ab Ultoniis. Mac Murchad, i. e. Brian

---

(1) Alii Conventum de *Usneach*, tanquam ab hoc diversum, in hunc annum conjiciunt, alii eundem esse affirmant; nec ab hoc alium esse censeo conventum *Rath Breasal* quem Keatingus refert ad annum 1110.—" Vetusti Annales Hibernici, quorum apographum habeo, duas ab *Usnachensis* " Concilii Patribus in Media Diœceses institutas fuisse narrant, et in *Rathbreassalense* non Mediæ " solum, sed etiam Hiberniæ totius Diœceses certis régionibus definitas fuisse Keatingus memorat." Gratian. Luc. p. 83.—Confer Annal. Ult. ad ann. 1111, not. 1, p. 375.

O'Brian ivit ad præliandum in dimidium Septentrionale Hiberniæ, missus a Murcertacho O'Brian. Murcertach ivit terrestri itinere Dublinium, a festo Michaelis usque ad Natalem Domini. Filius O'Mogronii de Connachtensibus quievit in Christo.]

An. ℞ xc v. Kl. *enn. for luan,* 7 *xxix for ri. Maelmaire hua Focarta Comarba Bren.* q. in Xpo. *Cathal hua Domhnaill m. Duibdabairend domarb. do Aed hu Chellachain a fiull. Gormlaith ingen Murchada Comarba Brigti* q. *Mess mor dan co coimt in h Erinn* in h. an. [Kal. Jan. die lunæ, et xxix lunæ. Maelmare O'Focarta Vicarius Brendani quievit in Christo. Cathal O'Donnell filius Dubdabarenii occisus ab Aedo O'Chellacan dolose. Gormlatha filia Murchadi, Vicaria Brigidæ, quievit. Messis abundans generaliter in Hibernia in hoc anno.]

An. ℞ xc vi. Kl. *enn. for cetain,* 7 *decmad fuir ri. Diarmait hua Longain Comarba Aird Phatraic* q. in Xpo. *Moelsechnall hua Conchoboir ri Corcombruad* m. e. *illuimnuich. Mc Dondchada ua Gillae Phatraic do marb. do Gollgabrai,* ·i· *dia brathar. Cocad mor et. u Briuin,* 7 *Bref.* 7 *Urgial. Lissmor do loscud. Niall m. Domhnaill meic meic Lochlaind do gabail rige Ceneoil Chonaill. M. Ecertaig hu Muircheirt domarbad ra Niall. Sluaged mor la Muirchertach co h Ardmacha,* 7 *co mag Coba,* 7 *a imputid* c. pace, 7 *mortlaid mor* i. h. anno. *Argain Donchado m. Eochada ri h Ultu. Mc meic Aducainn Epscop Lissmoir* q. in Xpo. [Kal. Jan. die 1mi jejunii, et xma lunæ. Diarmitius O'Longan Vicarius Ard-Patricii quievit in Christo. Maelsechnall O'Concobar Rex Corcomroensis mortuus est Limerici. Mac Dondchada O'Gilda Patric occisus a Gollgabra, i. e. a suo fratre. Bellum magnum inter O'Briuin, et Brefnios, et Orgiallios. Lissmoria combusta. Niall filius Donaldi filii filii Lochlini obtinet regnum Tirconnalliæ. Mac Ecertag O'Murchertac occisus a Niallo. Exercitus ingens cum Murchertacho Ardmacham, et ad campum Coba, et reversus est cum pace, et mortalitas magna in hoc anno. Strages (gentis) Donchadi filii Eochadi per Ultonienses. Filius filii Aducani Episcopus Lissmorensis quievit in Christo.]

An. ℞ xc vii. Kl. *enn. for dardain, xx fuirri. Isi so in cethramad bliadain dec ar C. ar M. o inchollogud. Galar do gabail rig Erend isin bl. so imedon Samraid. Uchtra imad na nolc so neccunedain an inis sin. Catha,* 7 *chongal. creeha,* 7 *marbad duine, saraigthe Cell.* 7 *neimed fo Eirend et. Tuaid,* 7

Ecl. mairg fo uairduin in gal. an so rig Erend. I. h. anno *tangadar Leth Cuind im Domhnall m. m. Lochlaind Ri Eilich co crich Muman. Mor tra . . . n Cuile da ronait eturu, 7 fer Muman, co dersatar eturru comsad ar clomchad Ciall. Diarmait hua Briain do gabail rigi Muman, 7 Muirchertach do innarba do a Luimnech co Cilldalua. Diarmait hua Flaindchua* q. *Brian m. Murchada do cumrech a fill.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xx lunæ. Hic est quartus annus decimus supra C. supra M. ab Incarnatione.—Morbus corripit Regem Hiberniæ in hoc anno in media æstate. Causa malorum plurimorum erat ægritudo ista, præliorum nempe, et facinorum, vastationum, et occisionis hominum, violationum Ecclesiarum, et Sanctorum Hiberniæ, Laicorum, et Ecclesiasticorum, quæ duraverunt usque quo duravit morbus iste Regis Hiberniæ. In hoc anno venerunt viri Septentrionalis Hiberniæ cum Donaldo filio filii Lochlini Regis Alichiæ ad regionem Momoniæ . . . . divisa inter eos et Momonienses, et fecerunt pacem, intercedente Celso. Diarmitius O'Brian obtinet regnum Momoniæ, et Murcertach expulsus ab eo e Limerico Cilldaluam. Diarmitius O'Flandchua quievit. Brianus filius Murchadi expulsus e regno inique.]

An. M xv. viii. Kl. *enn. for aine, 7 aileuath forri. Murchertach do tiachtain co Luimnech, 7 Diarmait do cumrech leis. Sluaged la Muircertach remc co Osraige, 7 co Laigne, tinol catha la mc Murchada u Mailnambo inaiged Muirchertaigh co ro chuirset cath, 7 co roemaid ar mc Murchada, 7 ro marbtha duine deraib Muman in Osraighe. Mc hu Flaind meic Lannchada m. Connuduibcind,* 7 in alio loco, ·i· *da ua oc Argarta,* 7 *i luc alc* duo *hua Gillai Patraic,* 7 *mc u Chrinain* oc. s. i.t. se, 7 al. m.lti. *Terdelbach m. Ruadri ri Connacht* j. e. *o Chonnochtaib fein tria mebail fein. Cellachan hua Chellachain Caissil.* o. e. *Argain Lochlaind hua Ailbe la Muirchad hua Sechdai. Cath Athacliath la Domhnall hua m Briain i torchratar mathe Lagen im macc Murchada ocus im hua Conchobair Failgi, ocus Domnall ua Conchobair m. rig Ciarraige Luach.a,* 7 al. m.lti o.s *de feraib Muman. Domnall m. Taidg ui Briain domarbad la Connachta. Diarmait ua Donnacan* o. e. *Mac meic Dunlaing ui Chinfaelad* o. e. in h. anno. [Kal. Jan. die jejunii, et ultima lunæ. Murchertach venit Limericum, et Diarmitius expulsus e regno ab eo. Exercitus cum Murchertacho prædicto Ossoriam, et Lageniam. Exercitus præliandi causa cum filio Murchadi O'Maelnambo contra Mur-

chertachum, donec inierunt prælium, et victus est filius Murchadi, et occisi sunt viri optimi Momoniæ in Ossoria. Filius O'Flanni, filii Lannchadi, filii Conni nigri capitis, et in alio loco duo O'Argartai, et alibi alii duo O'Gilda Patricii, et filius O'Chrinnani occisi sunt inter se, et alii multi. Tordelbachus filius Roderici Rex Connaciæ jugulatus est a Connachtensibus suis per insidias proprias. Cellachan O'Cellachan Casseliæ occisus est. Cædes Lochlinni O'Albei per Murchadum O'Sechda. Prælium Dublinii gestum a Donaldo O'Brian, in quo occisi sunt Magnates Lageniæ, cum filio Murchadi, et O'Concobar Faliæ, et Donaldus O'Conchobar filius Regis Ciarragiæ juncosæ, et alii multi occisi sunt de Momoniensibus. Donaldus filius Thadei O'Brian occisus a Connachtensibus. Diarmitius O'Donnacan occisus est. Filius filii Dunlangi O'Cinfaelad occisus est in hoc anno.]

An. ℞ xc ix. Kl. *enn. for Sathurnd, xiii fuirri. Erge Murchertaig ui Briain illaignib. Uile diarmide do ronait don tur sen. Crecha, ocus congala cocad,* 7 *gorta resin re sein. Diarmait ua Briain dimpud ar Murchertach ua m Briain dar comluga mind h Erend. Forbaise Luimnig for Muirchertach ua Briain ocus for Brian mc Murchada. Murchertach ua Briain co Lesmor cor ra gab bachaill. Oengus ua Cinaeda* [Kal. Jan. die Sabbati, xiii lunæ. Invasio Lageniæ per Murchertachum O'Brian. Mala plurima facta ista vice. Vastationes, et facinora bellicosa, et fames post tempus istud. Diarmitius O'Brian vertit se contra Murchertachum O'Brian, non obstante vinculo juramenti Reliquiarum Hiberniæ. Expugnatio Limerici contra Murchertachum O'Brian, et contra filium Murchadi. Murchertachus O'Brian Lissmoriam donec accepit baculum peregrini. Oengus O'Cennedi] finivit vitam feliciter in *Inisfathlind.*

An. ℞ c. Kl. *enn. for luan,* 7 *xxiv forri. Baegul madma for Murchad ua Maelsechnaill o Gallaib Athacliath ocus Laignib, gunn ator acht a longphort re tri aidchib. Martra muintire Cenannsa im nanabbaid,* de manibus occisorum, ·i· *ua m Briain. Maelmaire ua Dunain Ardeps. na h Erend, sui crabuid ocus ecnai* q. in Xpo. *Maidm cille macc n Enan la cenel Conaill for cenel n Eogain na h indse. Raen Catha la Brian m. Murchada for Dalcais in romarbaitar meicc rig ocus tosech,* 7 al. m.lti. [Kal. Jan. die lunæ, et xxiv lunæ. Victoria bellicosa parta de Murchado O'Maelsechnall per Alienigenas Dublinii et Lagenienses, cum non interessent inter eos nisi castra tribus

noctibus. Martyrium familiæ Kellensis, i. e. Monachorum Kellensium, cum suo Abbate, i. e. propter manes occisorum, i. e. gentis O'Briani. Maelmare O'Dunan Archiepiscopus Hiberniæ, sapiens pietate et scientia, quievit in Christo. Victoria Cillmacnenensis parta per Tirconnallenses de Tironensibus Insularum. Prælium victoriosum gestum a Briano filio Murchadi contra Dalcassios, in quo occisi sunt Reguli et Duces, et alii multi.]

An. M c i. Kl. *enn. for mairt, ocus coicceduathaid forri. Diarmait ua Briain* m. e. *i Corcaig moir Muman do buaid aithrige. Maelsechnaill ua Faelan domarbad a Caissil a fiull. Cethruib ricc romarbait illismor Mochutu. Laidgnen ua Duibdara* j. e. *o uib Fiachrach Airdratha. Tadg ua Segda domarbad o Gallaib Luimnig, ocus o ua Failbe, ocus fell o cechtar de for a chele. Briann m. Murchada u Briain* o. e. *o Thadg m. meic Carthaig ocus o Desmuman, ocus hui Briain, ocus Amlaib ua Echach* o. e. in eod. loco. *Tairdelbach m. Ruaidri ri Connacht, ocus Murchad ua Maelsechnaill ri Mide, 7 ua Ruairc ri ua m Briuin la Murchertach ua m Briain co Desmumain, co achtatar Glendmagair. Impud doib ar Murchertach 7 Sithri mc meicc Carthaig. Macc Gillaiudir ua Duibenaich* j. e. *o Domhnall ua Tith, 7 in Domhnall sein d innarba a athar, ·i· do dha ui Biraich, 7 ua Mathgamna rig Ulad, do marba do macc Duinslebe, 7 Maithminiar mor achta ar Ultaib la feraib Fernmuigi. Macc meicc Lochlaind do dul itir Conaill co tuc bogabail mor o ta na Insi, 7 is and sein ro marbad Aed ua Galinredaic. Domhnall mc Ruadri* m. e. *Ruadri ua Conchubar* q. *i Cluainmcnois.* [Kal. Jan. die Martis, et v lunæ. Diarmitius O'Brian mortuus est apud Corcagiam magnam Momoniæ, mœrore pœnitentiæ. Maelsechnall O'Faelan occisus apud Casseliam dolose. Quatuor Reges occisi apud Lismoriam S. Moctei. Ladgnen O' Dudbara jugulatus est per O'Fiachrachos Ardrathæ. Thadeus O'Segda occisus ab Alienigenis Limerici, et ab O'Falbeo, et dolus cujusque eorum contra alterum. Brianus filius Murchadi O'Brian occisus est a Thadeo filio filii Carthagi, et a Desmoniis, et O'Brianis, et Amlaf O'Eachach occisus est in eodem loco. Tordelbach filius Roderici Rex Connaciæ, et Murchad O'Maelsechnall Rex Midiæ, et O'Ruarc Rex O'Briuniorum, cum Murchertacho O'Brian Desmoniam, donec vastaverunt Glenmagarenses, qui insurrexerunt contra Murchertachum et Sithrium filium filii Carthagi. Filius Gildæ Udirii O'Duibenach jugulatus est a Donaldo O'Tith . . . , et Donaldus iste

expellit Patrem suum, i. e. . . . . et O'Mathgaman Rex Ultoniæ occisus a filio Dunnslebii, et magna strages Ultoniensium per Fernmoyenses. Filius filii Lochlini proficiscitur Tirconnalliam, et aufert boum prædas ingentes e regionibus Insularum, et ibi occisus est Aed O'Galinredach. Donaldus filius Roderici mortuus est. Rodericus O'Concobar quievit apud Cluan-mac-nois.] (1)

An. **M** **c** **ii.** Kl. *enn. for cetain, 7 xvi for ri. Murchertach ua Brian ri Er fo buaid aithirgi* q. *7 in t Epscup ua Lennai Airchinnech Insc Cathaig* q. i. Xpo. 7 *Epscup Lismoir ua Daigthig* q. i. Xpo. 7 *Martrain firdana ua Buagellain con a da maccaib, 7 con a mnai, 7 con a muintir. escunide for cach u oen da roni in gnim. Mac meic Brotcon u Mathgamna* m. e. *Coblach la macaib Diarmata hua Briain, 7 la tuath Mumain hi Ciarraige Luachra, 7 ro cur . . ed ar mor for loch . . in Coblaig o Matgamain, 7 o chei Luachra, 7 o Ciaraige.* [Kal. Jan. die primi jejunii, et xvi lunæ. Murchertach O'Brian Rex Hiberniæ sub dolore pœnitentiæ quievit, et Episcopus O'Lennai Præpositus Monasterii Insulæ Cathaig quievit in Christo, et Episcopus Lismorensis O'Dagthi quievit in Christo, et Martyrium Firdomui O'Buagellan cum suis duobus filiis, et cum sua uxore, et cum suis domesticis. Excommunicati sunt omnes qui fecerunt rem istam. Filius filii Brothconi O'Mathgaman mortuus est. Classis cum filiis Diarmitii O'Brian, et cum Thomonia in Ciaragiam juncosam, et fecerunt stragem magnam supra lacum . . . . . . classis istius per Mathgamanum, et Culuachrios, et Ciarragios.]

An. **M** **c** **iii.** Kl. *enn. for dardain, 7 xxvii for ri, 7 bl. bis. xx bl. ar c. ar mile* ab incarnatione. *Fergel ardsenoir insc locha Cre* q. i. Xpo. *Niall m. meic Lochnaill rigdamna Er.* o. e. a ss. *Tadg m. meic Carthaig do dul in Osraigib con Desmumain imme co tainic ua Gillai Patraic ri Osraige in a tech, 7 cu tuc sat Osraige giallu do, 7 co ruc sat tuarusdal mor d or, 7 d echaib, 7 maithe Osraige immarig do chuimriuch la Dalcaiss, 7 a m braigte do dithnacol do mc Ruaidri do rig Connacht. Crech mebla do denam do mc Ruaidri do feraib Midi dar lama Comarba Phattraic, 7 dar sith meicc m. Lochlain rig Ailig. Mathgamain hua Cuircc* m. 7 sepultus in *Inisfathlain. Cellach*

(1) Vide quæ de hoc Roderico dicta sunt Prolegom. p. lxxxii.

Comarba Patraic do tuidecht timcell h Eren i Mumain, 7 bennachta do acabil do cec conair nanig. [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xxvii lunæ, et annus bissextilis, et xxmus supra MC ab Incarnatione. Fergilius præcipuus Senior Monasterii Insulæ Lacus Crc quievit in Christo. Niall filius filii Lochlinni, futurus Rex Hiberniæ, occisus est a suis. Thadeus filius filii Carthagi ivit Ossoriam cum Desmoniis secum, donec venit O'Gildas Patricius Rex Ossoriæ in sua castra, et dederunt Ossorii obsides ei, et dederunt stipendia magna auri, et equorum, et Magnates Ossoriæ cum suo Rege expulsi e regno a Dalcassiis, et eorum captivi traditi filio Roderici Regi Connaciæ. Vastatio dolosa facta a filio Roderici de terris Midensium contra pacta inita cum Vicario Patricii, et contra pacem filii filii Lochlini Regis Alichiæ. Mathgaman O'Cuirc mortuus est, et sepultus in Inisfalen. Celsus Vicarius Patricii venit circa Hiberniam Momoniam, et benedictionem relinquit omnibus ubicumque venit.]

An. ℳ c ib. Kl. *enn. for Sath, 7 nomadhuath fuirre.* [Kal. Jan. die Sabbati, et ix lunæ.] Anni Incarnationis Dni nri J.hu Xpi Mcxxi.—*Bas Domhnaill m. Lochlaind rig h Erenn in Daire Choluimchille. Bas Mailsechnaill hui Chellacain rig Deisceirt h Erenn hi Corcaig moir Mummain. Bas meic Deoraid hui Flainn* a se ipso *hi loch Eachach. Crech mor ruc sat ulaid o mc meic Lochlaind. Ar mor for Ultaib, 7 in chrech do impud. Sluaged timchell la Tairdelbach mc Ruadri i Mumain co ro s. loisc set Ciarraige Luachra o tuasciurt co deisciurt. Crech sluaged la Tairdelbac m. Ruadri i Desmumain con dernai gnim na thocrated do Dia, 7 don Eclais Cristaide uli co coicend, ·i· Lesmor Mocutu d argain. Marbaid h. Desmumu ua Flathbertaic, 7 hua h Edind,* c. al. primatibus, *tri g. sacht in comded in aenecca naem, ciasa tusicu intinni chathanna in peccad.* [Mors Donaldi filii Lochlini Regis Hiberniæ, in Derrensi oppido Columbæ Ecclesiarum. Mors Maelsechnalli O'Cellechan Regis Australis Hiberniæ, in Corcagia magna Momoniæ. Mors filii Deoradii O'Flann a seipso in lacu n Each. Prædam magnam rapuerunt Ultonii a filio filii Lochlini. Strages magna Ultoniensium, et eorum præda iterum capta.—Exercitus circa Hiberniam cum Tordelbacho filio Roderici Desmoniam, donec fecerunt rem horribilem Deo, et Ecclesiæ Christianæ totæ generaliter, i. e. Lismoria Moctei vastata. Occiderunt vero Desmonii O'Flaherteum, et O'Hedian, cum aliis Primariis, propter

reverentiam Patroni simul et Sanctorum, stipendium istud fuit intentionis peccati faciendi.]—Si quis aspernator inventus fuerit, 7 dicat nunquam Ds vindicavit peccatum antequam factum fuerit, respondebitur ei quod nec mirum sit si Deus cui omne tempus presens sit, injuriam Ecclesiæ suæ, ante perfecta fuerit, vindicaret.

An. M c v. Kl. *enn. for Domnuch, 7 xx furri, 7 m blian fuir bis, 7 xxii ar C. ar M.* ab Incar. *Sid isin blian sen it. Connachtu 7 Desmumain. Ua Ligdai Comarba Ailbai* q. 7 *Maelmorda m. m. Clodnai* successit. In *Gilla Melsron hua Ruairc* jug. e. *o Murchat u Mailsechnaill tri g. sacht na naim.* Bel *i. cenel Eogain, 7 Firu manach, 7 Firmanach* t.gum v.ter.t. *Crecha mora la cenel Eogain is aimsir cetna o Ultaib. Gobraid fer legind Airdmacha* i. Xpo q. *Maelsechnail ua Donnagain ri Arad* j. e. *Mor ingen mc mc Lochlaind* m. e. *o rig Connacht.* Mors *Aeda u Dobdirma in Iniseogain. Bas ui Ocain do cenel Eogain Tulcaoc.* [Kal. Jan. die Dominica, et xx lunæ, et Annus Bissextilis, et xxiidus supra MC ab Incarnatione. Pax in hoc anno inter Connachtenses et Desmonios. O'Ligda Vicarius Albei quievit, et Maelmorda filius filii Clodnai ei successit. Gildas Maelsronius O'Ruarc jugulatus est a Murchado O'Maelsechnall propter reverentiam Sanctorum. Bellum inter Tironenses et Firmanachenses, et Firmanachii tergum verterunt. Prædæ ingentes cum Tironensibus tempore eodem, ablatæ ab Ultoniensibus. Godfredus Prælector Ardmachanus in Christo quievit. Maelsechnal O'Donnegan Rex Aradiæ jugulatus est. Mora filia filii filii Lochlini mortua est (occisa?) a Rege Connaciæ. Mors Aedi O'Dubdirma in Iniseogan. Mors O'Hogani de Tironensibus Tulchæogi.]

An. M c vi. Kl. *enn. for luan, 7 Iuathaid furri, iii bl. fuir bis. accus in iii bl. ar C. ar M.* ab Incarn. *Donncuan ua Cennetich* q. *Sluaged la Tairdelb. m. Ruadri co cigib anand i Luachair. In Epscup Ultach* q. *illismor. Macc Gilli-Patruic ruaid ri Osraigi* o. e. a ss. *Galar mor do Tagg m. m. Cartaig, 7 ro gab Cormac a bratair rigi Desmuman in a iadnaisse. Muiraithac ua Dedaid* j. e. *o Tagg m. Diarmata.* [Kal. Jan. die lunæ, et 1ma lunæ, iii annus post Bissextilem, et iii annus supra MC ab Incarnatione. Donncuan O'Kennedi quievit. Exercitus cum Tordelbacho filio Roderici usque . . . in Luachria. Episcopus Ultach quievit apud Lismore. Filius Gildæ-Patricii rufi Regis Ossoriæ occisus est a suis. Morbus ingens corripit Thadeum filium

filii Carthagi, et Cormacus frater ejus arripit regnum Desmoniæ in ejus præsentia. Murethac O'Dedad jugulatus est a Thadeo filio Diarmitii.]

An. M c vii. Kl. *enn. for mairt, et xii furri. Tadg. m. m. Carthaig ri Caissil* q. *Coblach la mc Ruadri co Athcaille. Ua Muircertaig ri Eoganach locha Lein,* 7 *Culuacra ua Conchob. ri Ciarraige,* 7 *Murchath ua Segdai ri Corcoduibne do innarba do Corm m. m. Carthaig. Maidmim re mc Ruadri for feraib Midi,* 7 *for Conmacni,* 7 m.lti fuer.t o. *Sluged la Cormac co leth Moga lais co Athluain in agid m. Ruari,* 7 *ramarbait a gell soin la mc Ruadri. Muretach m. m. Aed ri ua m Briuin* q. [Kal. Jan. die Martis, et xii lunæ. Thadeus filius filii Carthagi Rex Casseliæ quievit. Classis cum filio Roderici usque Athcalliam. O'Murcertag Rex Eoganachtæ lacus Leniæ, et Culuacrias O'Concobar Rex Ciarragiæ, et Murchat O'Segda Rex Corcodubniæ, expulsi a Cormaco filio filii Carthagi. Victoria parta a filio Roderici de Midensibus et de Conmacniis, et multi fuerunt occisi. Exercitus cum Cormaco cum dimidio Moghæ, i. e. dimidio Boreale Hiberniæ secum, usque Athloniam, contra filium Roderici, et occisi sunt obsides ejus a filio Roderici. Murctach filius filii Aedi Rex O'Briuniorum quievit.]

An. M c viii. Kl. *enn. for dardain, xxiii furri,* 7 *cet bl. fuir bis.* 7 *in cuced bl. xx ar C. ar M. o incollogud. Lesmor Mocutu do loscud. Longges la mc Ruadri co Corcodubne ac Murcertach ua Murchertaig, ·i· ri Eoganachta Locha Lene in a tusigect co derdsat argain and. Maeltrena* q. *i Glindalocha. Maeleoin Ardepscup Laigen ac Ardecnaid* q. i. Xpo *i Lethglind. Ar mor la firu Midi for Aergiallaib,* h. e. *Maelsechnaill mac Doncatha,* o. e. *o mc Murcatha u Mailsechnaill, ic drocut atha, i thorcair mc u Cerbaill,* 7 *m Conebla u Cernaig,* 7 al. m.lti. *Ar for Gallaib Lumnig ac fir Ciaraige la Tairdelbac ua Brian. Ro gab Cormc m. m. Carthaig rigi Luimnig isin bliadain sin. Murcath ua Mailsechnaill do innarba do mc Ruadri co Muman.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xxiii lunæ, et 1mus annus post Bissextilem, et ivtus et xxmus supra MC ab Incarnatione. Lissmoria Moctei combusta. Classis cum filio Roderici usque Corcodubniam, ad Murcertachum O'Murchertaig Regem Eoganachtæ Lacus Lene, cum suis Ducibus expellendum, et fecerunt stragem ibi. Maeltrena quievit apud Glinndaloch. Maeleoin Archiepiscopus Lageniæ, et Præcipuus sapientia, quievit in Christo apud Lethglin. Strages magna facta per Midenses de Argialliis, hoc est

Maelsechnal filius Doncathi occisus est a filio Murcathi O'Maelsechnall apud Pontem Vadi, *(Dogh-ada,)* ubi occisi sunt filius O'Carolli, et filius Conebli O'Cernaig, et alii multi. Strages Alienigenarum Limerici et Ciaragiensium facta a Tordelbacho O'Brian. Obtinuit Cormac filius filii Carthagi regnum Limerici in anno isto. Murcath O'Maelsechnall expulsus a filio Roderici Momoniam.]

An. M c ix. Kl. *enn. for ainai, ac iv uathaid furri, 7 bliadain tanaisi fuir bis. ac. an vi bl. x.x ar C. ar M. o incollogud. Cuirmc ua Etersceoil* m. e. *In t Epscup ua Ruaduisa* q. in Xpo. *Cerball ua Harractain* q. in Xpo. *Mc Cerbaill ua Ciarmecc* m. e. *Sadb ingen ua Conchobair Ciarraige* q. *illismor fo buaid ailitre ocus a terge. Enna m. Diarmata ri Laigen* m. e. *Sluaged la Terdelbac ua Conchob. i Laignib co tuc giallu Lagen, 7 u Censelaig, 7 co tuc a mc i riga Atacluid. Crech beagail la cenuil Conail i Connachtaib daraes. Mor argain do Connachtaib itir Conail co ructatar ruith boiboth. Crech la m. Ruadri fein i Mumain co riacht Monaimoir co tuc brait, 7 bogabu. Ua Dubda ri ua Amalgada do badud co lucht da carach immaile fris. Coblach la mc Ruadri, acus a t . . . sigect du Murcertaig.* [Kal. Jan. die jejunii, et ivta lunæ, et annus IIdus post Bissextilem, et VItus annus et XXmus supra MC ab Incarnatione. Cormac O'Etersceoil mortuus est. Episcopus O'Ruidiusa quievit in Christo. Cerbal O'Harrachtan quievit in Christo. Filius Cerballi O'Ciarmec mortuus est. Sadba filia O'Conchobari Ciarragiæ quievit apud Lissmoriam mœrore peregrinationis, et peccatorum. Enna filius Diarmitii Rex Lageniæ mortuus est. Exercitus cum Tordelbaco O'Concobar Lageniam, et abstulit obsides Lageniæ, et Censelachiæ, et evexit filium suum ad regnum Dublinii. Exercitus prædatorius cum Tirconnallensibus Connaciam postea. Magna strages Connachtensium in Tirconnallia, donec dederunt boum tributum. Exercitus cum Roderico ipso Momoniam usque ad regionem Monemoriæ, donec abstulit captivos et boum prædas. O'Duffi Rex Amalgadiæ dimersus cum gente duarum navicularum secum. Classis cum filio Roderici et . . . . per Murchertachum.]

An. M c x. Kl. *enn. for Sadurdac, 7 xv forri. Cormac m. m. Carthaig ri Desmumain do athrigad do n uib n Echaib fen, co necuid illismor, 7 co dernait urbada mora daes. Sluged la m. Ruadri co riact co Chorcaic, 7 co ruc giallu Munnech, imd Innsulich ri locha Len. Impoth do Chonchobor u Brian, 7 do*

Tairdelbac da bratair for m. Ruadri, co tuc sat Chormc a Lissmor, 7 co tuc sat rige Muman do. Murcath ua Segdai, 7 in Gilla mantach ua Falbe, 7 Catal ua Catuil j. s. *Murcertach ua Murcerthaig ri Lochu-Len, 7 da mc Taidg mc mic Carthaig, ·i· Dondcad 7 Donall, 7 ua Caim do innarba i Connachtaib. Cath do cur do Ultaib eturrru fen co torcratar a da rig ann. Edon ua Matgamna, 7 mac Dundslebe co dergar Ulad. Sluged l. m. m. Lochlaind in Ultaib co tarat giallu Ulad. Gilla Crist ua Maileoin Ardcomarba Cl. m. nois, cainell eanaig, 7 derci Lethecuinn* i. Xpo. q. *Lactnan m. Concailli* m. e. *Gilla Crist ua Dubdui do cenuil Eogain elaig* m. e. *Maelsechnaill ua Cineda* j. e. *Murcertach ua Cinaeda rigdamna ua Liatain* j. e. *Coblach la mc ind Innsulig u Murcertaig a hucht m. Ruadri co inis Catig, coro brissi set araill do loggaib Matgamna ua Conchobuir Ciarraige, 7 co ro gaib ua Concobuir Corcumruad luing doib soin, 7 co ra marb a for ind an Chathal c. derg ua Domhnaill . . . . rig ua n Echach, 7 in . . . mc Gollsci . . . .* [Kal. Jan. die Sabbati, xvta lunæ. Cormac filius filii Carthagi Rex Desmoniæ expulsus e regno per Eachios suos, et ivit Lissmoriam, et factæ sunt vastationes ingentes postea. Exercitus cum filio Roderici per regiones usque Corcagiam, et abstulit obsides Momoniæ cum Innsuligio Rege Lacus Lene. Insurrexerunt Concobar O'Brian et Tordelbac, duo fratres, contra filium Roderici, et abstulerunt Cormacum Lissmoriam, et dederunt regnum Momoniæ ei. Murcath O'Segda, et Gildas edentulus O'Falbeus, et Cathal O'Cathal jugulati sunt. Murcertach O'Murchertaig Rex Lacus Leniæ, et duo filii Thadei filii filii Carthagi, et O'Caim expulsi Connaciam. Prælium inter Ultonienses invicem, in quo occisi sunt eorum duo Reges Edon O'Mathgamna, et filius Dunslebii, et vastata est Ultonia. Exercitus cum filio filii Lochlini Ultoniam, donec dederunt obsides Ultonii. Gildas Christus O'Malone summus Vicarius Cluanæ mac nois, lumen munificentiæ et eleemosynarum Septentrionalis Hiberniæ, in Christo quievit. Lachnan filius Conalli mortuus est. Gildas Christus O'Duffi de Tironensibus Elagiis mortuus est. Maelsechnal O'Cennedi jugulatus est. Murcertach O'Cennedi futurus Rex O'Liathanorum jugulatus est. Classis cum filio Innsuligii O'Murcertaig, contra filium Roderici usque Insulam Cathaig, et fractæ sunt plures e navibus Mathgamni O'Conchobar Ciarragiæ, et comprehendit O'Concobarus Corcomroensis navem e navibus istis, et occisus est ibi Cathal dictus *rubræ-manus*, O'Donnell . . . . Rex Eachorum, et . . . . filius Gollsci . . . .]

An. M c xi. Kl. *enn. for Domnuch, 7 xxvi furri. Aed ua Cerbaill ri Eoganacht locha Lein domarbad do uib Man . . 7 d ui Bruin a fill. Turus la Donnchat m. m. Carthaig, 7 la m. Indsulig ua Murcerta . . . .* [Kal. Jan. die Dominica, et xxvi lunæ. Aed O'Carroll Rex Eoganachtæ Lacus Lene occisus ab Hy-Maniis et Hy-Bruniis dolose.—Iter Donnchadi filii filii Carthagi, et filii Insuligii O'Murcerta . . .]

An. M c xii. Kl. *enn. . . . 7 ix bl. ar xx ar C. ar M. o inchol.* [Kal. Jan. . . . . et ixnus annus supra xx supra MC ab Incarnatione.] *Gilla Mocutu ua Rebacain Comarba Mocutu* [Vicarius Moctei] mortuus est.—*Maelbrigte ua Flannain an tuasal Senoir illismor Mocutu* q. [Venerabilis Sacerdos apud Lissmoriam Moctei quievit.] *Maelbrenain ua Rebacain* quievit. *Ua Increosan Comarba Senain* [Vicarius Senani] mortuus est. *Cellach Comarba Patraic.* [Celsus Vicarius Patricii] quievit in *Ardpatraic Mumain,* 7 sepultus est *illismor. Cumglun. m. Donnchada u Eochada ri Ulad, i tich tened o. e. o Ultaib* [Rex Ultoniæ. in domo combusta occisus est per Ultonienses.] *Maidim la feraib Fernmuige for aertur Mide in ramarbad Flannan Cellaich ri Breg,* 7 al. m.lti. *Samrad te isin bl. sa in ra trumac sat uisce Eren, 7 ra bi . . . Crech mor la Concob m. m. Lochlain in Ulteib. Arcan Inse Taite la Ultu in ra marbit gel m. m. Lochlaind, 7 . . . Cainellainn,* 7 al. m.lti. *Crech mor la Ultu in Dalnaraide. Da in Crech sin ra marbad ua Amrain acc anmus Comcaill. Bas rig Aelig m. m. Lochlaind,* i. e. *Magnais. Mathgamain ua Briain* q. [Victoria parta per Fernmoyenses de Orientali Midia, in qua occisus est Flann-Cellach Rex Bregiæ, et alii multi. Æstas torrida anno hoc, in quo exsicatæ sunt aquæ Hiberniæ, et fuit . . . . Exercitus ingens cum Concobaro filio filii Lochlini in Ultonienses. Devastatio Insulæ Taite per Ultonienses in qua occisi sunt obsides filii filii Lochlini, et . . . . Canellan, et alii multi. Exercitus magnus cum Ultoniis, in Dalnaradiam. Per exercitum istum occisus est O'Amran, cum vituperatione Comgalli. Mors Regis Alichiæ, filii filii Lochlini, i. e. Magnusi. Mathgaman O'Brian quievit,] et sepultus est *ic* [apud] *Lissmore Mocutu.*

An. M c xiii. Kl. *enn. for cetain, 7 xviii furri. Maccraith ua Concobuir mac rig Ciarraige Luachra domarb. Argain tened ar macc Cathbairr u Domnaill i Cill* m. *n Enain. Ar fer Murian in Albain. Maidim Catha la Conchob. m. m. Lochlaind la cenel Eogain for Ultaib, 7 ro gab a giallu ra taib . . . .*

[Kal. Jan. die primi jejunii, et xviii lunæ. Maccrathius O'Concobar filius Regis Ciarragiæ juncosæ occisus. Destructio ignea cecidit super filium Cathbarii O'Donnel in Ecclesia filiorum Euani. Strages Virorum maritimorum in Albania. Victoria in prælio (parta) per Concobarum filium filii Lochlini, et per Tironenses de Ultoniis, et obtinuerunt eorum obsides simul cum . . . .

Cætera desunt usque ad An. M c lx.

An. M c lx. Kl. *enn. for aine*, 7 *xx forri*, 7 bissextilis annus, 7 secundus in Decennovenali Ciclo, 7 millesimus centesimus sexagesimus ab Incarnatione Domini. Ab exordio vero mundi quinque millia et xcii anni. *Concubar m. Domnaill u Anmcada* occisus est a filiis fratris sui. *Aed ua Honsin Ardeps. Connacht* quievit in Xpo.

An. M c lx i. Kl. *enn. for Domnuch*, 7 *I for ri.* Millesimus C. sexagesimus 7 unus annus ab Incarnatione Dni. Ab exordio vero mundi quinque millia xciii. Tertius in Decennovenali Ciclo. *Aed ua Caiain domarbad la Tuadamain* [occisus a Thomoniis.] *Aed m Amlaib ua Donchada Ardri Ceneoil Legaire*, 7 *Eoganachta locha Lein domarbad* i. t. t. Kl. Jul. *ar ai la ti Inis Greni i cetain* vero *ari lati Sachtmann. Maelsechnall mc Cellachain . . . nell gascid na Desmuman* o. e. in eod. loco. *Maelbreind ua Ronain Ardeps iartar h Erend in mc og, cancrabad derce iartar Erend*, m. e. *in Ecinis.* [Aed filius Amlafi O'Doncha summus rex Clientelæ Laegarii, et Eoganachtæ lacus Leniæ, occisus tertio Kal. Julii . . . . Maelsechnall filius Cellachani Palæstra præstantissimus Desmoniæ occisus est in eodem loco. Maelbrenanus O'Ronan Archiepiscopus Occidentalis Hiberniæ, castimoniæ clarus, præcipuus pietate Eleemosynarius Occidentalis Hiberniæ, mortuus est in Ecinis] Kl. Octob. 7 sepultus est in *Ardmacha*. *Domhnall m. Maelruanaed ri ceneoil . . . 7 cossnaid ua n Eachach, 7 a mc, domarbad la hu Muthgamna.* [Rex Clientelæ . . et Defensor Eachorum, et ejus filius, occisi ab O'Mahono.]

An. M c lx ii. Kl. *enn. for luan*, 7 *xii for ri. M. C. xxxii* (lege lxii.)—*Donchad ua Cinaeda* quievit in Xpo *i Cluanuama*. *Dondcad m. Dondcada do chumrech la m. Cormaic*, 7 *aelad as in chuimruch sein focetoir.* [Donchad filius Donchadi Conventionem habuit cum filio Cormaci, et se subduxit clam ex ista conventione sine mora.]

An. D c lx iii. Kl. *enn. for mart, 7 tres xx forri. Murchertach ua Dondchada ri Eoganachta* occisus est. *Mac Find ua Cerbaill* occisus est. *Murchad ua Cennethi* occisus est. *In t Epscop ua Lagenain Comarba Elbi* [Vicarius Albei] quievit in Xpo in *Imlig. Doncad m. Doncada ua Cartaig cainnell aenig, 7 engnaa, 7 bagi Desmuman domarbad affill la m. Cormac ua Cartaig* [Donchad filius Donchadi O'Carthi lucerna munificentiæ, et liberalitatis, et benevolentiæ Desmoniæ, occisus dolose a filio Cormaci O'Carthi.]

An. D c lx iv. Kl. *enn. for cetain, et iv forri. Maelsechnall m. Domhnaill ua Cartaig do impud ar m. Cormaic, 7 crech in Gilli caich u Carmec do denam do, 7 a brith do leis in Eoganacht locha Len. Mc Cormac 7 Desmuman do tinol ar a ammus co ro gabsat longport engrencaib innadaig sein, coro as debaid etru, coromarbad Domhnall m. Domhnaill and,* 7 alii. *Sid do denamh iarsein . . . . andaga do argain du Congali in tansin. Ua Congall do argain iarsin conar fac a bec a cri tri firt Dc 7 Faitlind. Tardelbach ua Briain ar creich tria drium ingin coruc bu imdai lais. Comarba Ailbi a mac* o. e. [Kal. Jan. die primi jejunii, 7 iv lunæ. Maelsechnall filius Donaldi O'Carthi convertit se contra filium Cormaci, et deprædatio Gildæ cæci O'Carmec facta per eum, et captus est ab eo, et ablatus usque Eoganachtam lacus Lene. Filius Cormaci, et Desmonia impetum faciunt improviso in eum, et castrametantur apud Grencab contra eum, et gestum est prælium inter eos, et occisus est Donaldus filius Donaldi ibi, et alii. Pax inita postea. Dagadii vastati a Congallis eo tempore. O'Congalli vastati postea, ita ut non relinqueretur . . . . . . per miracula Dei et Fathlinnii. Tordelbac O'Brian ivit prædandum . . . . et abstulit boves plurimos secum. Vicarius Albei ejus filius occisus est.] *Comarba Mulaca* occisus est. *Amlaib m. meic Amlaib u Chindfaelad, 7 a brathar domarbad.* [et ejus frater occisi.]

An. D c lx v. Kl. *enn. for aine, 7 xv forri. Murcertach m. Tairdelbaig do impud ar a athar, 7 rigi Tuadmuman do gabail do, 7 Tairdelbac do dul i Cildalua, 7 issaide collesmoir i tech meic Cormaic co tuc braigdi do an sin. Mc Domhnaill ua Cartaig do inarba illaignib. Concub. ua Diarmata* o. e. *Dondcad m. Taidg m. Domhnaill do dallad. Gilla na Trinnoti ua Dalaig Ollam Desmumhain* o. e. *Morsluaged la Ruadri ua Concubar, 7 la Murcertach m. Tairdelbaig i Desmumain coro marbad Gilla Ailbi ua Dedaid leo. Dondcad m. Cennetig u Cinfaelad* o. e. *Flaithbertach ua Domnaill* o. e.—

Senguala do loscad, 7 a tempul, 7 daim imdai. [Kal. Jan. die jejunii, et xv lunæ. Murcertach filius Tordelbachi insurgit contra suum patrem, et regnum Thomoniæ arreptum ab eo, et Tordelbach ivit Cildaluam, et inde Lissmoriam in domum filii Cormaci, et dedit captivos ei ibi. Filius Donaldi O'Cartaig expulsus Lageniam. Concobar O'Diarmata occisus est, Donnchad filius Thadei filii Donaldi oculis orbatus. Gildas Trinitatis O'Daly Poeta supremus Desmoniæ occisus est. (1) Ingens exercitus cum Roderico O'Concobar, et cum Murcertacho filio Tordelbachi Desmoniam, et occisus est Gildas Albeus O'Dedad ab eis. Donnchad filius Cennethi O'Chinfaelad occisus est. Flahertac O'Donnell occisus est. Senguala combusta, et ejus Ecclesia, et domus plurimi.]

An. M c lx vi. Kl. *enn. for Sath, 7 vi forri. Comhthinoll Clerech Lethi Moga co Lessmor im Legait, 7 im in da Epscop dec archena, go nernad Senad leo andsin, 7 go b. nachad in tempul leo. Gilla meic Aiblen ua h Anmchada Comarba Brenaind* q. i. Xpo. *Maelsechnaill m. Domhnaill u Cartaig domarbad la mc Cormaic. Eochud m. Duindsleibi ri Ulad n Eochada do dallad la mc Lochlaind. Muircertac m. meic Lochlaind ri h Erend domarbad la ua Cerbaill, 7 la h Ergiallaib. Diarmait m. meic Murchada ri Laigen do innarba dar muir sair ar n impod do Gallaib Athacliath, 7 do Laignib foar. Ferna do loscud. Ruadri ua Concob. do Gabail rigi Erend.* [Kal. Jan. die Sabbati, et vi lunæ. Conventio Ecclesiasticorum dimidii Moghæ, i. e. dimidii Australis Hiberniæ, Lismoriam, cum Legato, et cum duodecim Episcopis similiter, donec fecerunt Synodum ibi, et consecraverunt Ecclesiam. Gildas filius Ablenii O'Anmchada Vicarius Brendani quievit in Christo. Maelsechnal filius Donaldi O'Carthi occisus a filio Cormaci. Eochaid filius Dunslebii Rex Ultoniæ Eochadorum oculis orbatus est a filio Lochlinni. Murcertach filius filii Lochlinni Rex Hiberniæ occisus ab O'Carroll, et ab Argialliis. Diarmitius filius filii Murchadi Rex Lageniæ expulsus trans mare ad Orientem, insurgentibus Alienigenis Dublinii, et Lageniensibus, contra eum. Fernensis civitas combusta. Rodericus O'Concobar obtinet

---

(1) Vide quæ de hoc Poetâ dicta sunt in Prolegomenis.

regnum Hiberniæ.](1) Johannes Cardinalis venit ad Hiberniam.

An. M c lx vii. Kl. *enn. for Domhnuch, 7 vii huath forri. Diarmait m. Murchada do tiadacht tharis annall, 7 u Censelaig do gabaill do.* [Kal. Jan. die Dominica, et viima Lunæ. Diarmitius filius Murchadi venit rediens e locis transmarinis, et Regio Censelach obtenta ab eo.] (2)

An. M c lx viii.—(3)—*Murchertach m. Taerdelbaig u Briain* o. e. *la Conchobar mac meic Conchobuir u Briain, 7 in Conchob. isein domarbh du celain dia tri la ar sain, 7 ara mora ar cena do chur do thuma etarru fein. Enna m. meic Murchada do dallad la h Ossraigi. In t Epscop ua Cerbaill* q. i. Xpo. *illismor. Domnall m. Tairdelbaig do gabail rige Tuadmumain. In Gilla Lethderg ua Conchob.* o. e. *Brian m. Tairdelbaig u Briain do dallad la Domhnall ua Brian.* [Murchertach filius Tordelbaci O'Brian occisus est a Conchobaro filio filii Conchobari O'Brian, et Conchobarus iste occisus est a servis post tres dies postea, et cædes plurimæ factæ similiter . . . . inter se. Enda filius filii Murchadi oculis orbatus ab Ossoriensibus. Episcopus O'Carroll quievit in Christo Lissmoriæ. Donaldus O'Tordelbac obtinet regnum Thomoniæ. Gildas Lethderg O'Concobar occisus est. Brianus filius Tordelbachi O'Brian oculis orbatus a Donaldo O'Brian.]

---

(1) Eadem habent ad eundem annum IV Magistri.

(2) Diarmitius de quo hic agitur, is est cujus ope Angli plurimas Hiberniæ regiones sæculo 12mo subegere. Rodericus vero ultimus fuit Rex Hiberniæ Hibernicæ originis.—Hoc anno, ut scribunt IV Magistri, civitas Ardmachana deplorando incendio combusta est, a cruce S. Columbæ ad crucem S. Eugenii, et inde ad crucem portæ Rathensi affixam, cum Ecclesiis intermediis, excepta summa Basilica SS. Petri et Pauli. Ex alia etiam civitatis parte, omnia ædificia quæ erant inter duas longe dissitas cruces S. Secundini et S. Brigidæ periere.—Eodem anno Mauritius O'Lochlin Rex Hiberniæ Eochodii Regis Ultoniæ oculos erui mandavit, et Donchad O'Carrol Rex Orgialliæ eum, ob violatam pacem, cum 9000 armatorum aggressus, apud *Letterluin*, in celebri Ultoniæ saltu dicto *Fiodh hua n Echach*, interfecit.—Synodus habita est anno hoc in oppido *Athbuidhe Tlachtga* per Rodericum O'Concobar Regem Connaciæ, qui, mortuo Mauritio O'Lochlin, supremus Hiberniæ Rex renunciatus est. "Interfuere in eo conventu *Gildas mac Liag* Hiberniæ Primas, *S. Laurentius O'Tuathail* (O'Tool) Lageniæ Archiepiscopus, *Cadla*, seu Catholicus *O'Dubhthaig*, Archiepiscopus Connaciæ, *Eochodius O'Dunsleibhi* Rex Ultoniæ, *Diarmitius O'Maeleachlin* Rex Midiæ, *Tigernanus O'Ruairc* Princeps Breffniæ, *Donnchad O'Cearbhcoil* (O'Carrol) Rex Orgialliæ, *Reginaldus* Reginaldi filius Rex Dublinii, *Donchad O'Foelan* Princeps Desiorum, et alii multi, cum tredecim millibus equitibus et 6000 peditibus Connaciæ, 4000 Brefnensibus, 2000 Midensibus, 4000 Orgialliis, 2000 Desiis, et 1000 Alienigenis Dublinii." Ita *IV Magistri.*

(3) Desunt hic notæ chronicæ, et anni initium, quod meo periculo inserui, quia aliter rationes temporum minime convenirent.

An. M c lx ix. Kl. enn. *for cetain*, 7 *xxix for ri. Donnchad ua Cercaill ri Airgiall* m. e. [Kal. Jan. die primi jejunii, et xxix lunæ. Donnchad O'Carroll Rex Argialliæ mortuus est.] (1) *Dondchad m. Mailsechnaill meic Cellechain* occisus est. *Murchad ua Donnchada* mortuus est.

An. M c lxx. Kl. *enn. for dardain, 7 x forri. Ar mor ur Gallaib Puirtlairg lais in loingis Allmarig. Port lairge do argain do na h Allmarcaib g. gabsat f-bas an, coro tinol sat Desmuman, 7 m. Cormc, co cured ar na n Allmair. leo. Cathal ua Doncada, 7 Ragnall ua Rigbardain, 7 mac Imair u Cathail domarbad do na h Allmarchaib andsein. Mc Murchad, 7 na Gall cetna do argain Athacliath. Midi uli itir Chill 7 Tuaith d argain, 7 do loscud do na h Allmarcaib beos. Cocad mor ettir Tuadmuman, 7 Connachtaib.* —[Kal. Jan. die inter duo jejunia, et x lunæ. Strages magna Alienigenarum Waterfordiæ, a classe transmarinorum.—Waterfordia vastata a transmarinis, qui obtinuerunt eam expugnatam, donec venerunt Desmonii et filius Cormaci, et facta est strages transmarinorum ab eis.—Cathal O'Donchad, et Ragnall O'Rigbardain, et filius Imari O'Cathal, occisi a transmarinis ibi. Mac Murchad et Alienigenæ iidem devastant Dublinium. Midia tota, tam Ecclesiæ quam Sæcularia, vastata, et combusta a transmarinis pariter. Bellum magnum inter Thomonios et Connachtenses.]

An. M c lxx i. Kl. *enn. for aine, 7 xxi forri. Diarmait m. Murchada ri Laigen* m. e. *Domnall ua Focarta* o. e. *Eammanach ua Ruairc domarb. i cath la Gallaib glassa. Mac na perisi do tidac in h Erind go ro gab ac Purt-largi gonnecaid m. Cormaic 7 m. Tairdelbaig in a theg endsin, 7 assein do go Athcliath go ra bi fri re in gemrid in sin.* Petrus *Eps Cluana ferta Bren. do badud isin tenaim* i. sex Kl. *Enair.* [Kal. Jan. die jejunii, et xxi lunæ. Diarmitius filius Murchadi Rex Lageniæ mortuus est. Donaldus O'Focarta occisus est. Eammanach O'Ruarc occisus in prælio ab Alienigenis viridi coloris. Filius Imperatricis venit Hiberniam, et terram obtinet apud Waterfordiam, et ierunt filius Carthagi et filius Tordelbachi in ejus castra ibi, et inde profectus est Dublinium, et mansit ibi durante hyeme.(2) Petrus Episcopus Cluanfertæ Brendani dimersus in Senano 6to Kal. Januarii.]

---

(1) Obitum ejusdem Donnchadi O'Carroll referunt IV Magistri ad ann. 1168.
(2) Angli primo in Hiberniam irruerunt, hortante Diarmitio filio Murchadi Rege Lageniæ, anno 1169.

An. ℳ c lxx ii. Kl. *enn. for Saturnd, 7 aile huath for ri. Donend mor isin bl. sa coromarb ur mor cruid fer n Erind.* [Kal. Jan. die Sabbati, et prima lunæ. Inundationes ingentes hoc anno, ita ut occiderent numerum magnum dolendum virorum Hiberniæ.] *Mac meic Domhnaill ua Briain domarb do* [occisus per] *mac u Conaing i* [apud] *Cluain Comardai. Tigernan ua Ruairc domarb la Gall* [occisus ab Alienigenis.] *Gilla Eda* Eps. *cen crabaid Erend* [Præcipuus Religiosorum Hiberniæ] quievit in Xpo. *Muiredach h. mc Ceallacain* mortuus est.

Primus appulit Robertus Stephanides mense Maio, prope Wexfordiam. Postridie Mauricius de Prendelgast. Mox ab appulsu literas miserunt Diarmitio, undecimo Maii datas, ut notat Giraldus. "Robertus *Stephani* filius cum 130 militibus de proximis et alumnis suis, nec non et aliis 60 loricatis, "sagittariis quoque pedestribus quasi 300 de electa Gualliæ juventute, circa Cal. Maii in tribus navibus apud Banum applicuit. In eadem comitatu *Herveius de Monte Maurisco* explorator potius "quam expugnator advenit. In crastino vero vir probus et strenuus *Mauritius de Prendelgast*, Stephanidem sequens, in Dermitii auxilium, cum x militibus et sagittariis plurimis, ibidem in duabus "navibus applicuit. Cum igitur in Insula *Banuensi* subductis se navibus recepissent, nunciis ad "Dermitium missis, nonnulli ex partibus maritimis confluxerunt. Murchardides autem cum viris "quasi quingentis, præmisso Duvenaldo naturali ejus filio, ad eos statim ovanter accessit." Exp. Hib. c. 3, p. 761 et 2.

Postea anno 1170 Richardus *Strongbow*, Comes Penbrochiæ, aliquando *Striguliæ*, et *Chepstow* Comes dictus, Waterfordiam cepit die 25 Augusti.—Tum Hiberniæ Magnates "Convocato apud Ardmacham totius Hiberniæ Clero, et super Advenarum in Insulam adventu tractato diutius et deliberato, tandem communis omnium in hoc sententia resedit, peccata scilicet populi sui, eoque præcipue quod Anglos olim tam a mercatoribus quam a prædonibus atque pyratis emere passim, et in servitutem redigere consueverant, Divinæ censura vindictæ hoc eis incommodum accidisse, ut et ipsi quoque ab eadem gente in servitutem vice reciproca jam redigantur. Anglorum namque populus, adhuc integro eorum regno, communi gentis vitio, liberos suos Venales exponere, et in Hiberniam vendere consueverant. Decretum est itaque prædicto Concilio, ut Angli ubique per Insulam servitutis vinculo mancipati, in pristinam libertatem revocentur." Girald. Expug. Hibern. l. 1, c. 18, p. 770.

"Henricus 2dus Rex Angliæ Waterfordiam appulit in vigilia Festi S. Lucæ anno 1171, cum "classe navium 240." *IV Magistr.* ad ann. 1171. Item *Hoveden*, *Stow*'s Chronicle, Lond. 1631, p. 152. *R. de Diceto* in x Script. Lond. 1652, p. 558. Mirum itaque in re tam nota errasse *Lelandum*, cujus verba sunt—" The King's forces were landed on the feast of S. Luke in October "in the year eleven hundred and seventy-*two*." Leland's Hist. 4to, v. 1, pag. 68. Dubl. 1773, editio Auctoris! In eundem errorem incidit *Gough* in Camdeno, vol. 3, p. 468! In ipso itaque limine titubantes, et in *rebus præcipuis*, quid in minutioribus sperandum sit accurate scriptum, quid critico acumine ad trutinam revocatum, vix divinari relinquunt.

An. M c lxx iii. Kl. *enn. for luan,* 7 *xiii for ri. Tidm mor* i. h. anno, *corro marb lan mor do dainib.* In *t. epscop ua Meicstia Comarba Aelbi* q. i. Xpo. *Leismoir d argain do Gallaibglassa. Cathal ua Domhnail,* 7 *mac Torgair domarbh do na Gallaib cetna beos. Tadg ua Care domarb la Gal.* [Kal. Jan. die Lunæ, et xiii lunæ. Contentiones magnæ hoc anno, ita ut occisi fuerint plurimi homines. Episcopus O'Meicstia Vicarius Albei quievit in Christo. Lissmoria vastata ab Alienigenis viridis. Cathal O'Donnel, et filius Torgarii occisi ab Alienigenis iisdem præterea. Thadeus O'Care occisus ab Alienigenis.]

An. M c lxx iv. Kl. *enn. for mairt,* 7 *xxiv for ri. Gilla meic Liac Comarba Patraic* q. in Xpo. *Sluaged la Gallaib glassa go tancatar in h Eli coro tinolsatar Domnall ua Briain* 7 *Tuadmum. gu Durlus u Focarta coro cuired cath etarru, co romaid ar Gall. Glassa in cath,* i. q. Dcc l. paulo plus ceciderat. *Constapla Puirt Lairgi* c. ducentis aliis ceciderat *la Gall in duni fein* . . . . [Kal. Jan. die Martis, et xxiv lunæ. Gildas Mac Liag Vicarius Patricii quievit in Christo. (1) Exercitus cum Alienigenis viridis venit in Eliam, et congregaverunt Donaldus O'Brian et Thomonii apud Durlus Focartorum, et gestum est prælium inter eos, et victoria parta est de Alienigenis viridis in prælio, in quo 700 vel paulo plures ceciderunt. Constabularius Waterfordiæ cum 200 aliis cecidit occisus ab Alienigenis in propria Arce.]

An. M c lxx v. Kl. *enn. for cetain,* 7 *v for ri. Sluaged la Domhnall ua Briain in Eoganacht locha Lein,* 7 *assaide i Ciarraige coro arcestar cella Ciargi. Mac Taidg u Briain* 7 *Mathgamain u Briain do dallad la Domhnall*

---

(1) Hic est Gildas ille Mac Liag de quo plura habentur in Prolegomenis, ubi de ætate Codicis Harleiani Hibernici IV Evangeliorum disserui. "Obiit anno ætatis 87, Christi 1174, die 27 Martii, feria quarta post Pascha, postquam Dorensi Monasterio annis 16 in munere Abbatis, ac postea Metropoli Ardmachanæ, in officio Primatis Universæ Hiberniæ, 38 annis præfuisset."

Ita IV Magistrorum Annales ex Authore quodam coævo qui res tanquam visas, exacte observavit. Dominica enim Resurrectionis anno 1174, quo Gildam hunc, die 27 *Martii, feria quarta post Pascha,* obiisse referunt, incidit in diem 24tum Martii, ergo et subsequens *feria quarta* in diem 27m ejusdem mensis, quo S. Gildæ natalem celebrari refert etiam Marianus Gormanus in suo Martyrologio Hibernico, eodem sæculo scripto, paulo post mortem Gildæ, itemque Cathaldus Maguir, et Martyrologium Dungallense MS. apud Colganum.——Porro Gildæ hujus temporibus plura concilia in Hibernia habita fuisse testantur IV Magistri ad annos 1148, 1152, 1157, 1158, 1162, 1167, 1170.

ua Briain. M. Cormaic do gabail da mc fein, 7 osslucud de fochetoir, 7 braighdi dar a chen, 7 a eran fein do gabil do p.t . . . *Imar m. Mailmoraid* o. e. *Gaill-glassa do dul ar Luimnech. Doncad ua Conchobuir Ciaraige* o. e. [Kal. Jan. die primi jejunii, et quinta lunæ. Exercitus cum Donaldo O'Brian in Eoganachtam lacus Lene, et inde Ciarragiam, et vastaverunt Ecclesias Ciarragiæ. Filius Thadei O'Brian et Mathgaman O'Brian oculis orbati a Donaldo O'Brian. Filius Cormaci captus a filio suo, et liberatus est confestim, et captivi facti propterea, et terras suas obtinet postea. Imar filius Maelmoradi occisus est. Alienigenæ virides proficiscuntur Limericum. Donchad O'Concobar Ciarragiæ occisus est.]

An. M c lxx vi. Kl. *enn. for dardain, 7 xvi for ri. Maelduin ua Clochuai* q. i. Xpo. *Gaillglassa, 7 m. meic Murchada, 7 ua Gillai Patraic do tiacht o Athcliath gu Luimnech, 7 assin i Muscraige edda go ro arcsedar Belach Atha 7 Cuilemni. Mc Cormac do denam sida friu, 7 braigti Deismuman do acbail doib aiggi. M. Cormac do gabail da mc fein, 7 Conchobur ua Domhnaill, 7 Maccraith ui Suiliubain, 7 Gilla na neam ua Duinlebi,* 7 al. m.lti o. s. c. his. *Cormac do gabail rigi Dessmumain. Gaillglassa do facbail Lumnig, 7 a muiriud la Tuadmain fochetoir* p.t. *Cormac m. Diarmata ua Chartig ardri Desmuman do marb a fill,* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xvi lunæ. Maelduin O'Clochua quievit in Christo. Alienigenæ virides, et filius filii Murchadi, et O'Gildas Patricius venerunt a Dublinio Limericum, et inde Muscragiam Eddæ, et vastaverunt Belachatha et Culemni. Filius Cormaci conciliat pacem inter eos, et captivi Desmoniæ relicti ab eis ei. Filius Cormaci captus a filio suo, et Conchobar O'Donnel, et Macrath O'Sullivan, et Gildas Sanctorum O'Dunlevi, et alii multi occisi sunt cum his. Cormacus obtinet regnum Desmoniæ. Alienigenæ virides derelinquunt Limericum, quod destruxerunt Thomonii confestim postea. Cormacus filius Diarmitii O'Carthag supremus Rex Desmoniæ occisus dolose,] et pater ejus postea regnavit. *Machar ua Finniacain* quievit in Xpo. *Corc ua Murcertaig* occisus est.

An. M c lxx vii. Kl. *enn. for Sathurn, 7 xxvii forri. Corcach do inriud la m. m. Domhnaill ua Charthaig, 7 la Gallaib glassa. Forbais la Milid Cocain 7 la m. Stemni i Corcaig. Turus la budin dib go h Achaddaeo gora badar da la, 7 da edchi inti, 7 assin go Corgag aris doib. Iarsin doib arommus Phuirt-*

lairge go ro thinolsatar na Gedil cucu illanairde Lismor go ro marbait ule pene. *Coccad mor itir Tuadamain, 7 Desamum* i. h. anno, *go ro fassiged o Lumniuch co Corcaig, 7 o chlar Dairimor go cnoc Brenain itir chill, 7 tuaith go rancatar i mc Caillai, 7 u Liathain in iarthar h Eren, 7 go rangatar Eoganacht locha Lein go Ferdrum in uibh Eachach, 7 gorangatar Ciarigi Luachra, 7 Tuadamain, 7 gorancatar i Chonaill, 7 i Charbri go h Eoganacht locha Lein. Turus la Domhnall ua Doncada 7 la Culean ua Culean la mathib Dessmuman ar creich na machiri go tucsatar bu imdai leo. Sid do denamh do m. m. Cartaig, 7 du i Briain* p.t. [Kal. Jan. die Sabbati, et xxvii lunæ. Corcagia vastata a filio filii Donaldi O'Carthi, et ab Alienigenis viridis. Expugnatio Corcagiæ per Milerum de Cogan, et per Fitz Stephen. Peregrinatio facta ab ambobus eorum usque Achadoe, et manserunt ibi duobus diebus et noctibus, et inde Corcagiam iterum ab eis. Postea proficiscuntur præ timore Waterfordiam, donec congregaverunt Hiberni contra eos in limitibus Lissmoriæ, et occiderunt omnes pene. Bellum magnum inter Thomonios et Desmonios in hoc anno, donec vastaverunt a Limerico Corcagiam, et a planitie Derrimorense usque montem Brendani, tam Ecclesiastica quam Sæcularia, et vastaverunt regionem filiorum Callai, et Liathanios in Occidentali Hibernia, et vastaverunt Eoganachtam lacus Leniæ usque Ferdrum in regione Eachorum, et vastaverunt Ciarragiam juncosam, et Thomoniam, et vastaverunt Conallios, et Carbreos usque Eoganachtam lacus Lene. Iter Donaldi O'Donchada, et Culeani O'Culean, et Magnatum Desmoniæ, ad deprædandum planitiem, et abstulerunt boves plurimos secum. Pax inita a filio filii Carthagi, et ab O'Briano postea.]

An. M c lxx viii. Kl. *enn. for Domnuch, 7 ix forri.* [Kal. Jan. die Dominica, et ix lunæ.] *Conchobar ua Donchada domarb.* [occisus.] *Murcertach m. m. Donaill u Charthaig domarbad a fill la* [occisus dolose per] *Ua n Eterscceoil. Domnall ua Donchada r. Eoganachta, 7 ua n Echach,* occisus est. *Cormac m. Mailsechnaill m. Donaill ua Cartaig* occisus est. *Ed ua Nochtai* quievit in Xpo.

An. M c lxx ix. Kl. *enn. for luan, 7 xx forri. Mac Find u Etersceoil* occisus est. *Ardferta Brennain do loscud.* [Ardferta Brendani combusta.]

An. M c lxxx. Kl. *enn. for Mairt, 7 oen huath forri.* MCLXXX mus annus ab Incarnatione Dni. nri. Ab exordio vero mundi quinque Millia

cix.—*Daronad isin bl. so gnim is mor tocrad do Chleirchib h Eren huli, ·i· Inis Faithlind do arcain do Maelduin m. Donaill hu Doncada ocus hir ra bi inti d immas segulda ar comirge an Enib, 7 a Clerech, 7 a Tempul cossecartha do brith do lais. Rothechaim cn or 7 arget scringeda, 7 brattu, 7 mathu Jarmumman, cennach re mechad do Dia na do dainoib lais, acht nir leic trocaire De do daine domarb, no aitime eclastacda, l. libru do lomrad as in pharthus in Tamligthech. Ardferta Brenain do arcain do chlaind Charthig, 7 cacha fuaradar de chrud beo inti rucsadar leo. Romarsadar daine mathi imda ar lar an ennd, 7 a relgi. Acht is doig ro digail Dia sain, ar romarbait sochaidai dibseoin ro h arcit fochetoir. Conchubur ua Cellaig r. ua Maine* o. e. *Muirgius ua h Edin r. ua Fiachrach* o. e. [Factum est hoc anno facinus valde nocivum Clero Hiberniæ totius, i. e. Inisfalen (Monasterium) vastatum est a Malduino filio Donaldi O'Donchad, et quidquid erat in eo divitiarum sæculi sub protectione ejus Patroni, et Cleri, et Ecclesiæ consecratæ, direptum est ab eo. Diripuit ejus aurum, et argentum Scriniorum, et divitias, et bona Occidentalis Momoniæ, absque ulla reverentia debita Deo aut hominibus. At non permisit misericordia Dei ut homines occideret, vel Ecclesiæ clauderet, vel libros dissiparet ex .... Cæmeterii. Ardferta Brendani vastata a clientela Carthagi, et quidquid invenerunt armenti vivi ibi abstulerunt secum. Occiderunt Magnates plurimos in ipso medio Asyli et ejus Cæmeterii. At cito vindicavit Deus id, nam occisi sunt plurimi istorum qui vastaverunt confestim. Concobar O'Kelly Rex Hy Maniæ occisus est. Murgisius O'Hedian Rex Fiachrachorum occisus est.

An. ꝑ c lxxx i. Kl. *enn. for dardain, 7 xii for ri. Murchertach m. Taide m. Cellachain domarbad, 7 Murchad a brathair do dallad. In Legait ua Tuathail* q. i. Xpo. *Cath et. Connachta 7 Chenel Conaill.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, et xii lunæ. Murchertach filius Thadei filii Cellachani occisus, et Murchad ejus frater oculis orbatus. Legatus O'Tool quievit in Christo. Prælium inter Connachtenses et Tirconnallenses,] in quo multi nobiles Connachtorum ceciderunt.——"Laurentius O'Tuathail Archieps quievit in Xpo."—*(Hæc manu recentiore.)*

Deest hic unum folium, continens res gestas ab anno 1181 *ad ann.* 1190.

* * * * Ultima verba anni 1189 sunt—*Conchobur Moenmugi r. Connacht* [Rex Connaciæ] occisus est. *Concobar ua n Jarmada* occisus est postea. *Coctha mora, 7 galara, 7 donen mor isin bl. so.* [Bella ingentia, et morbi, et inundationes magnæ in anno hoc.] *Amlaib ua Falbi* occisus est.

An. M c xc. Kl. *enn. for luan, 7 h oen xx for ri. Gaillglassa do dul ar crech go Durrus, 7 crech mor di thabart doib as. Domhnall m. meic Carthig, 7 Desumu di brit orru, 7 maidm ar na Gallaib, 7 da ced domarb. ann im mac Cinnchulin, 7 in crech d impoid. In Simon dec issin bl. so. Sid maith isin bl so itir Tuadhamain 7 Dessamain.* [Kal. Jan. die lunæ, 7 xxi lunæ. Alienigenæ virides eunt prædandum usque Durrus, et præda rapta ab eis inde. Donaldus filius filii Carthagi, et Desmonii assequuntur eos, et victoria parta de Alienigenis, et 200 occisi ibi cum filio Cinnchulini, et præda reparta. Simonius obiit anno hoc. Pax bona anno hoc inter Thomonios et Desmonios.]

An. M c xc i. Kl. *enn. for Mairt, 7 h eliuathaid for ri. Muirchertach m. Cathail u Dir domarb. la Gallaibglassa affill. In t Abb. m. Mugi* q. i. Xpo. *Geathach mor issin bl. so go ro bris templu, 7 tigi, 7 caillti, gor chuir ar mor ar dainib, 7 ar chroa fer n Eren im gech sin. In t Eps. ua Muarcertaig* q. i. Xpo. [Kal. Jan. die Martis, et ultima lunæ. Murchertach filius Cathaldi O'Dir occisus ab Alienigenis viridis dolose. Abbas filius Mugii quievit in Christo. Ventus magnus in hoc anno confregit Ecclesias, domos, et sylvas, et fecit stragem magnam hominum et armentorum Hiberniæ, simul cum cæteris istis. Episcopus O'Murcertaig quievit in Christo.]

An. M c xc ii. Kl. *enn. for cetain, 7 xiii forri. In t Eps. ua Mongaig* q. i. Xpo. *Legalecht Erenn do tabart du Enni, 7 Senad mor do denam du Enni go Maithib h Erenn immi in Athcliath, 7 Imlech do loscud isin bl. si con a tempul. Ar mor la hua Briuin ar Gallaib ac Ath Durlais ua Focharta. Casstel imda do denam ar feraib Muman issin bl. so. Chrechta mora inenci la Gallaib ar Thuadamain. Machtamain ua Murcertaig mc Muirethaig domarb du ib Echach issin bl. cethnai beos. Do chuad Fingen mc meic Chartaig on n Ecclais fris Tuaith* [Kal. Jan. die 1mi jejunii, et xiii lunæ. Episcopus O'Mongag quievit in Christo. Legationis Hiberniæ officium datum Enneo, (i. e. Viviano,) et Synodus magna habita per eum, cum Magnatibus Hiberniæ secum, apud Dublinium, et Imlecensis civitas combusta anno hoc cum sua

Ecclesia.—Strages magna facta per O'Brianos de Alienigenis apud vadum Durlassiæ O'Focartorum. Arces plurimæ constructæ per regiones Momoniæ anno hoc. Deprædationes magnæ simul factæ ab Alienigenis in Thomonia. Machtaman O'Murchertaig filius Murethagi occisus ab Eachiis in anno eodem præterea. Ivit Fingin filius filii Carthagi ab Ecclesia ad statum sæculi,] sine consilio Monachorum et Clericorum.(1)

An. ℗ c xc iii. Kl. *enn. for . . . 7 xxiv for ri. Castel Briguiss do denam la Gallaib go gomentaid i Brian,* ut al. dic.t, 7 *do lot Desmuman ass . . . . .* [Kal. Jan. die . . . . et xxiv lunæ. Castellum Briguis constructum ab Alienigenis, ut alii dicunt, et ierunt Desmonii inde. . . . .]

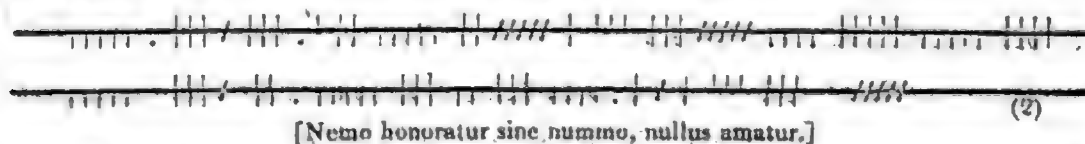

(2)

[Nemo honoratur sine nummo, nullus amatur.]

Domnall ua Connairchi Esp. Jarmuman [Episcopus occidentalis Momoniæ] quievit in Xpo. *Cadthal O'Dur mc Cellachain meic meic Carthaig domarb hi fill do* [occisus dolose per] *Domnall m. m. Carthaig* in hoc anno, 7 alii multi. *In brecc ua Murchertaig domarb da brathair* [occisus dolose a suo fratre.]

An. ℗ c xc iv. Kl. *enn. for Saturn, 7 v huath forri. Fingen m. m. Carthaig do impuen ar a brathair, 7 a brathair da gabail fochetoir a hathli na crechi dedenchi da roni for Ciarraige, 7 ar ua Nieda. Domnall ua Briain r. Muman* m. e. i. h. anno, 7 *a mc do gabail rigi fochetoir dareis. Murchertach m. Domhnaill u Briain do dallad do Gallaib a fill. Tadg m. Mathgamna u Briain domarbh do Gallaib i Cassiul ar cnech in Legaid 7 Phatraic. Gilla Ailbi ua Caim, 7 a brathair domarbh do Gallaib tria chettugud m. meic Carrthaig.* [Kal. Jan. die Sabbati, 7 quinta lunæ. Fingen filius filii Carthagi

(1) Hoc anno Rodericus Rex Hiberniæ, missa in Angliam Legatione, ab Henrico 2do conditiones accepit, quarum exemplar edidit Rymerus, Fædera tom. 1, p. 41. Instrumento præfigitur Titulus "Finis et Concordia quæ facta fuit apud Windeshoveres in Octavis S. Michaelis, anno ab incarnatione Dni 1175, inter Dominum Regem Angliæ H. filium Matildis Imperatricis, et Rodericum "Regem Connactensem, per Catholicum (O'Duffy) Archiepiscopum Tuamensem, et Cantordem "Abbatem S. Brendani, et Magistrum Laurentium Cancellarium Regis Connactensis." An. 21. H. 2. *Ex Ben. Ab in Biblioth. Cotton.*

(2) Hæc scripta sunt Characteribus Oghamiis, eodem manu et atramento quo totus Codex usque ad ann. hunc.

insurgit in fratrem suum, et frater ejus captivus factus extemplo in vindictam propter prædas ultimas ab eo factas de Ciarragiis, et de O'Niadis. Donaldus O'Brian Rex Momoniæ mortuus est in hoc anno, et ejus filius obtinet regnum confestim post eum. Murchertach filius Donaldi O'Brian oculis orbatus ab Alienigenis dolose. Thadeus filius Mathgamni O'Brian occisus ab Alienigenis in Casselia, etsi esset sub præsidio Legati et Patricii. Gildas Albeus O'Caim et ejus frater occisi ab Alienigenis, cum licentia filii filii Carthagi.]

An. M c xc v. Kl. *enn. for Domnuch, 7 xvi forri. Issin bl. sin tanic Cathal crobdearc r. Connacht i Mumain, gur a disgilestar Castelu imda, gia ra hadnuagit daridissi, 7 ra suil cach gumnisduil fed gullu uli don turus sein, 7 ro dalgudic fac daridissi, 7 ni tanic. Isin bl. cetna tanic Pilip an cerra taris daridissi. Isin bl. cedna is marb O Conuinc Epscop Cillidalua ar na innarba don Legait assa archius. At tig ingin i Brian attbath, aggus a Corcuig ra adninced. Meas mor issin bl. seo gu cotcheann suen.* Quies *Domnaill u Finn* Ab. *C.ferta Brennin.* [Kal. Jan. die Dominica, et xvi lunæ. In hoc anno venit Cathaldus rubræ manus Rex Connaciæ Momoniam, et expugnavit ac confregit Castella plurima, quæ renovata fuere iterum, et transiit per omnia munimenta Alienigenarum omnium in isto itinere, et abiit iterum, et non reversus est. Anno eodem venit Philippus scabiosus, i. e. Philippus de Wighorn, e locis transmarinis iterum. Anno eodem occisus est O'Conuincius Episcopus Kilaluensis, postquam expulsus esset a Legato ex ejus gubernaculo. In domo filiæ O'Briani occisus est, et in Corcagia sepultus. Messis abundans anno hoc generaliter. Quies Donaldi O'Finn Abbatis Cluanfertæ Brendani.]

An. M c xc vi. Kl. *enn. for luan, 7 xxvii forri.* Millesimus centesimus nochagesimus sextus annus ab Incarnatione Dni. *Donnchad O Donnagan domarbhad du Brian O'Dondchad tria cettugud Fingin mec mec Carthaig.* [Donnchad O'Donnagan occisus a Briano O'Donchad cum permissione filii filii Carthagi.] Dominus vindicet hoc factum. (1)

---

(1) Quamvis plura alia habeantur in hoc Codice usque ad ann. 1215, quæ ab eodem auctore scripta dicuntur, tamen ab istis abstinendum putavi, non solum quia a proposito alienum est Res Hibernicas ab Anglorum adventu gestas attingere, verum etiam quod res ab anno hoc descriptæ alia manu exaratæ sunt. Cætera ab anno 1215 ad annum 1319 ab alio Auctore recentiore scripta fuisse alibi indicavi *Testimonia*, supra p. 1.—Vox *vindicet* indicare videtur Auctorem respexisse futura contingentia, et forsan vixisse anno hoc.

DE INSCRIPTIONE OGHAMIA.

In libro Ballimotense, a 500 annis exarato, quem a Ballimotense Regulo sibi comparavit *Aedh-dubh ua Domhnaill* anno 1552, prætio boum 400, ut supra monui p. xiv, hæc habentur.

"*Fiachra mac Eocha Muighmeadon righ Er do guin san g cath ro shroin for Muineachuibhe* "*i Geaenrc. Aecc dia gonaibh iar tteacht go hui mac Uais Midhe. Ro cladh a leacht, 7 ro laigh a* "*fheart for air scriobh a ainim Oghaim.*" [Fiachra, filius Eochi Muigmedonii Regis Hiberniæ, vulneratus est in prælio quod gessit victoriose contra Momonienses apud Caonry. Obiit a vulneribus postquam pervenit usque regionem Uasiorum in Midia. Constructus est ejus tumulus, et erectum Saxum sepulchrale, cui inscriptum est nomen ejus literis Oghamiis.]

Regnavit Rex iste ab anno 358 ad 366, et gestum est prælium istud anno C. 380.(1)

De vocis Ogham origine docti discrepant. Omnes autem in profundissimæ antiquitatis tenebris involutum esse fatentur. Primus vocem istam memorat Lucianus in Hercule Gallico, ubi inquit *Celticam* esse,—" Herculem Celtæ lingua *vernacula* Ogmium vocant, senemque fingunt, qui ho-" minum ingentem multitudinem trahit, omnes ab auribus revinctos. Vincula quibus id facit " tenues sunt catenæ, auro electroque confectæ, pulcherrimis monilibus assimiles, quibus perforata " summa Dei lingua, unde catenularum summas anses Pictor necteret, ex hac illos trahi facit alacres, " ducentem laudantes, ultro festinantes omnes, et, quod antevertere velint, vinculum laxantes, per-" inde quasi graviter læturi si solverentur. Hæc ego diu constiti intuens...... Sed *Celtus* quidam " astans, gentis illius ut puto Philosophus, Ego tibi, inquit, hospes, Picturæ istius ænigma explicabo. " Orationem nos *Celti* nequaquam arbitramur esse Mercurium, quemadmodum vos Græci, verum " illam Herculi tribuimus, quia Mercurio longe robustior fuit. Ab auribus vinctos ad linguam tra-" hit hic Hercules, nempe *Oratio*.... Nos Herculem quidquid egit, id *Oratione* confecisse, utpote " virum sapientem, et pleraque persuasione sibi subegisse dicimus. Hactenus Celtus, atque hinc " Hercules a Celtis *Ogmius* dicitur."(2)

Quod si vocis etymon spectemus, non is sum qui ad linguas peregrinas Lectorem referam, ut sola pronunciatione, vel orthographia, similitudinem quandam captans, meipsum aliosve decipiam. Illud autem rationi consentaneum est, ut non aliunde vocis Celticæ originem et sensum quam ex ipsa lingua Celtica expiscare debeamus, eodem modo quo vocum Hebraicarum sensum ex lingua Hebraica ipsæ Sacræ Scripturæ derivant, (3) et quo plurimæ voces antiquissimæ tam Græcæ quam Latinæ, quæ in istis linguis nihil significant, in Hebraica, Chaldaica, aliisque antiquissimis linguis plene et plane intelliguntur.

Rowlandus vocem *Ogham* in Wallica lingua ignotam esse declarat, et nullibi gentium jam usurpari nisi in sola Hibernia, (4) in qua Vox *Og* Poetam significat, ut "*innilibh Og*" [tribus tota Poetarum.] Vox hæc in genitivo scribitur *Og*, ut "*O Duinn fer na n ergna n Og*," [O'Dun vir scientissimus Poetarum.] Eandem vocem, utpote antiquitate pene obsoletam, O'Clerius aliis recentioribus explicat in Vocabulario sic, "*Oc ·i· fil, ·i· innilibh Oc, ·i· iomadh na bhfileadh.*" [Oc, i. e. Poeta,

---

(1) Vide Prolegom. pag. liii et cvi, ex Tigernacho, Coemano, Eochodio, et Flanno.

(2) Luciani Opera Græco-Lat. Varior. Amstelod. 1687, t. 2, p. 365-6-7. Confer Acta Acad. Regiæ Dublin. v. 1, Antiq. p. 4, et Archæol. vol. xiv. Lond. 1803, p. 244.

(3) Genesis ii, 7, et iii, 20.

(4) Mona Antiq. Lond. 1766, p. 110.

ut multitudo Poetarum, alias, tota tribus Poetarum.] (1) Eandem vocem iisdem verbis explicat ex Clerio Llhwydus in Archæologia, et Avus quondam meus, in nota marginale MS in Exemplari Stowense Vocabularii Hibernici, inquit, "*Ogma* nomen proprium viri, quod sapientem significat et "fortem, ut *Ogma Grianan* Sapiens Solaris, et hinc Ogmius Hercules inter Celtas." (2)

Ad eandem radicem refertur vox Hibernica *Uighe* Scientia, ut "*gan uighe gan intleacht,*" [absque peritia absque ingenio.] Item *Uighe* Poema, *Oige* Poema, vel ipsa Poematis compositio.(3) Unde *Og-Ham*, vel *Og-Cham*, est Scientia *Chami.* Habemus itaque in lingua Hibernica radicem vocis *Ogham*, non longius petitam, non a Sinensibus, vel a Japonensibus, sed ex ipsa lingua Ceitica, quæ primæva est, et abundat antiquissimis vocibus, tam religiosis quam historicis, quæ ab eodem fonte Druidico derivantur, unde Religio *Baalim* in Insulis Britannicis derivanda est. Accedit quod Druidum ordo, quorum unus vocem *Ogham* Luciano explicare conatus est, in Insulas Britannicas a Phœnicibus originem habuisse dicendus sit. Euphorion in Stephano Byzantino inquit Minervam a Phœnicibus *Ogkam* appellari. Hesychius eam ita appellari inquit in Thebaide. Antiquissimam esse hanc Minervæ appellationem demonstrat in Mythologicis Bannier, et a voce Hibernica *Ogham* derivari, Keysleri auctoritas manifeste confirmat. (4) Bochartus docte demonstrat linguam Celticam quam multa habuisse Vocabula Punica sive Hebraica antiquissima, ut indicant Deorum, dignitatum, et officiorum nomina, quæ licet non probant linguam Celticam fuisse Punicam, vel Phœniciæ dialectum, nam Galli cum Pœnis non agebant absque interprete,(5) tamen aperte probant, sive per crebra commercia, sive per Phœnicum colonias, quas ubique terrarum miserunt, multa vocabula Punica apud Gallos in usu fuisse, quod et de Wallis et Hibernis testantur Usserius, (6) Borlaseus, Baxterus, et doctissimi Anglorum. (7)

Nomina vetusta Deorum Ethnicorum Hiberniæ erant plane Punica, ut *Baal*, *Baal-Samen*, *Grian*, *Re*, *Carn*, *Cromh*, *Tin*, &c. In fragmentis Sanchoniathonis, quos ex Punica lingua traduxit Philo-Biblius, et servavit Eusebius, legimus *Bel-Samen*, i. e. Cœli Dominum, et *Zopha-Semen*, i. e. Cœli Contemplatorem, præcipuos fuisse Phœnicum Deos. Atqui ii fuere pariter Dii præcipui Ethnicorum Hiberniæ, (8) nec ab alio fonte vox Celtica *Ogham* derivanda videtur, quam ab eo unde derivatur vox vetustissima Hibernica *Grian* Sol, unde Homeri Apollo *Grynæus*, et vox *Carn* Agger sacer, et *Carneach* Sacerdos, unde *Dea Carnea* Latinorum, itemque vox *Draoid* Magus, unde Druida, aliæque plures ad Punicas origines referendæ, ut alibi indicavi. (9)

Taceo de oratione Punica Hannonis in Plauti Pœnulo, quia etsi a crassioribus mendis purgata exhibeatur a Petito et Bocharto, valde tamen corruptam et incertam esse necesse est, nec minus detorta sunt verba Hibernica quæ cum iisdem collata exhibentur. (10)—His penitus sepositis, plane constat tam literarum quam Druidicæ Religionis initia, a Phœnicibus ad Europeos, annis 1500 ante

---

(1) O'Clery *Senasan nuadh, na focloir dfoclaibh crusidhe,* i. e Vocabularium Vocum difficilium Hibernicarum. Lovanii 1643, p. 100. (2) O'Brien Vocab. Hibern. Exemplar Stowense, p. 372-3.

(3) Vocab. Hibern. pag. 504, ibid not. marg. Confer Bullet Mem. sur le Langue Celtique a Besancon, fol. 1760, t. 3, p. 314, et Mac Curtin Irish Dict. Paris, 1732, p. 714.

(4) Keisler Antiq. Celt. Confer Observ. on the Alphabet of the Pagan Irish. Archæol. t. 7, No. 31.

(5) Bochart ibid. (6) Primord, c. v, ubi de voce *Caer* Civitas.

(7) Borlase's Cornwall. Baxter's Glossary. Llhwyd Archæol. Davis Welch Dict. Postel. l. de 12im Linguis. Boxhorn Orig. Gal. c. 7. (8) Dissert. de Relig. Ethnicor. Hiberniæ, et Prolegom. p. lix, lxxix, et xciii.

(9) Ibid. (10) Essay on the Antiq. of the Irish Lang.

natum Christum profluxisse. (1) Cadmum, Thebis in Ægypto oriundum, regnante *Ogugo*, literas ibi didicisse antequam in Græciam navigaret, scribunt Nonnus et Herodotus, qui præterea inquit, Iones, antiquissimos Græciæ incolas, literas a Phœnicibus didicisse, et se vidisse inscriptiones, quibus nihil habuit Græcia antiquius, quæ apud Thebas Bœotias in Templo Apollinis servabantur, et literis *Cadmæis* incisæ erant, antiquis Ionicis similes.(2) Sed cujus formæ fuerint nescimus.

Cadmum non alium fuisse opinor, quam *Hamum* Noemi filium, a quo Ægyptiorum Jupiter *Ammon*, et terra ipsa Ægypti terra *Hami* et *Chami*,(3) et Phœnicia terra *Chanaan*, et Carthago ipsa *Cadmeia* appellata est.(4)

Alii Cadmum Ægyptium fuisse scribunt, alii Chaldæum. Ignoramus etiam quis fuerit Phœnix, cum alii pariter Ægyptium fuisse scribant, alii Chaldæum.(5) Quis literarum inventor fuerit nemo hactenus indagavit. Plinius, collatis invicem antiquorum testimoniis, *æternum* esse literarum usum opinatur; neque gentes ante Diluvium absque literis fuisse credendum est.

A Noemi filio *Hamo*, dicto *Chamo*, *Cadmo*, *Hammone*, et *Amone*, literas Chaldæis traditas fuisse, a Chaldæis Phœniciis et Ægyptiis, et a Phœniciis Celtis, omnia quæ manent vestigia demonstrant. Literas Druidis Britannis notas fuisse celebre J. Cæsaris testimonium declarat,(6) et Phœnicum commercia cum Insula Sacra *Ierne*, prope Britanniam sita, Hannonis ipsius verba ab Avieno servata testantur.(7) Hinc vetustissima Hibernorum traditio, *Fenium-fear-Saoidhe*, i. e. Fenium Virum Sapientem, Scotorum Majores duxisse ab oriente Ægyptum, unde transiere Africam et Iberiam, et postea Hiberniam, et literas eis docuisse dictas *Bethluisnion an Ogham*. (8) Itaque etsi Pœnuli interpretatio Hibernica penitus rejicienda esset, vel quia Scribarum errores decipiunt, vel quia recta vocum pronunciatio nos fugit, vel propter mutationes quas linguæ fere omnes subire coguntur, vel demum propter peregrina vocabula quæ in Pœnorum linguam irrepsere, cum tamen Religio *Baalim* absque dubio in Insulis Britannicis extiterit, et cum traditio prædicta a mille et amplius annis scripta sit, ac versibus servata vetustissimis Hibernorum, nullam video rationem cur vox *Ogham* non sit ab iisdem originibus repetenda. Ægyptiorum characteres ab initio *lineis rectis* descriptos fuisse, indicant etiam figuræ Hieroglyphicæ quæ ubique ad lineam rectam accedunt.

Quod si objiciatur characteres Oghamios longe distare a Phœniciis; subveniat antiquissimos Phœnicum et Ægyptiorum characteres desiderari. Ipsi Hebræi suarum literarum formam et

---

(1) Scaliger ad Euseb. n. 1617. Plutarchi Sympos. l. 9, Problema 2 et 3. Gibbon Decl. and Fall, v. 1, c. 1, p. 25, et not. 83, p. iv. Lond. 1776. Bochart Geog. Sacr. v. 1, p. 325.

(2) Herodot. Terpsichore c. 58, ed. Wesseling, p. 398.

(3) Jacob accola fuit in terra *Cham*. Psal. civ, 22.

(4) " Cadmus's father Agenor is represented by Nonnus (l 3, c 23, p 481,) as residing at Thebes in Egypt in the " reign of King *Ogugus*. Here it was that he learned the characters attributed to him, which he carried to Sidon and " Syria, where he reigned in conjunction with Phœnix before he passed into Greece, as Eusebius states in his Chro- " nicle. From the Greek islands he passed into Lybia, where he is said to have founded 100 cities *far West* in " Africa. But the achievements attributed to Cadmus, like those attributed to Perseus and Hercules, were not of " one person or of one age, but of the Phœnician Colonies."—Bryant Mythol. t. 2, p. 143.

(5) Omnia quæ de Cadmo feruntur fabulis involuta sunt. *Cadmus* unum est ex nominibus Mercurii.

(6) " Disciplina in Britannia reperta, atque inde in Galliam translata esse existimatur, et nunc qui diligentius eam " rem cognoscere volunt, plerumque illo *discendi causa* proficiscuntur," &c. Cæsar de Bel. Gal. l. 6, c. 13.

(7) Vide Annal. Ulton. Annot. p. 161, et Prolegom. p. xxxvii, xlii, lx.

(8) Confer Fiechi Sleptensis poema Hibernicum Sæculi 6ti editum a Colgano, cum Maelmurii fragmentis metricis Sæculi ix in Prolegomenis pag. xxvi, xxxviii, xlii, lxiii, lxxiv, lxxxviii, et cum Codice *Psalterio Cassil* ab 800 *annis exarato*. Astle Orig. of Writing p. 120.

linguam ipsam in captivitate perdidere; literæ enim Samaritanæ editæ a Waltono, antea erant Hebraicæ, utroque populo communes; Esdras autem, post reditum, Sacros Codices literis Assyriis, seu Chaldaicis, populo magis notis, describens, priores Samaritanis dereliquit.

At etsi formas in captivitate perdiderint, in usu tamen antea fuisse nemo negabit.—A pari extitere ab initio formæ Cadmeiæ, nunc deperditæ et ignotæ, quæ procul dubio simplicissimæ fuere, et rectilineæ ni fallor, ut omnes fere figuræ antiquissimæ Ægyptiacæ, quæ lineis rectis plerumque depictæ visuntur, quod amicus doctissimus *Zoega*, in Opere egregio de Obeliscorum Origine, notavit. (1)—Ardua imprimis res est rerum inventores indagare.—Ut dicam quod sentiam, minime arridet doctissimi viri sententia, qui literarum originem refert ad Ægyptios, non alia certe ratione suffultus, nisi quia *Obelisci* antiquissima sunt inscripta generis humani monumenta. Literarum inventio, ut reliqua quæ spectant ad antiquissimas rerum origines, latuerunt Græcos Romanosque Scriptores æque ac nos, et sonos pingere res videtur ita difficilis, atque ita extra communem cogitationum tramitem posita, Zoega ipso fatente, ut vix putemus aliunde quam ab ipso Cœlo originem habere potuisse. Ea etiam apparet inter omnium Alphabetorum elementa affinitas, ut ad communem omnibus originem referri posse videantur. Prætereaquod omnes gentes, quas antiquitus Alphabeto usas novimus, unum terræ tractum continuum occupavere, Mare Mediterraneum circumjacentem, et in Orientem inde porrectum. Qui ulteriora tenuerunt, utpote literarum expertes, Barbari dicebantur. Quod ad *Runas* attinet, ii qui ingentem eis tribuunt antiquitatem egregie refelluntur a *Joh. Ihre*, in Dissertatione de Runarum in Suecia antiquitate, ubi negat evinci posse probabili aliquo argumento, quod Runæ ullæ extiterint ante Sæculum Christi quintum, nec aliud esse Runas asserit, quam literas Latinas Septentrionalium gentium usui accommodatas, quod et *Zoegæ* auctoritate confirmatur.

Antiquissima rerum humanarum memoria quam gentes exhibent, ea est quam Observationes Astronomicæ Chaldeorum præbent, quas Beli Sacerdotes Alexandro obtulere, laterculis coctilibus incisæ, quo tempore ingens Beli templum, in media Babylonia situm, bimestri 10,000 hominum labore restauravit.(2) Observationes istæ retro ductæ ascendunt ad annum centesimum a Diluvio, ante Babyloniam ab Alexandro captam 1903. Earum meminere Ptolomæus, et Hipparchus, æque ac Plinius. (3) Periere autem characteres, neque possumus ex Chaldaicis quæ extant asserere antiquiores non fuisse formæ longe diversæ, Herodoto testante antiquas literarum formas immutatas esse et deperditas.(4) Nec mirum, cum nostra ætate Shuckfordus corrupte ediderit inscriptiones

---

(1) Romæ in folio, 1797. Sect. 4, p. 464, &c. p. 498, &c. p. 525, &c. p. 550, &c. Traité de Diplom. t. 1, p. 603.

(2) Porphyrius apud Simplicium in Comment. in l. 2 Arist. c. 46.

(3) " Literas semper arbitor Assyrias fuisse. Sed alii apud Ægyptios a Mercurio, ut Gellius, alii apud Syros repertas volunt. . . . . Anticlides in Ægypto invenisse quemdam nomine Menona tradit, xv annis ante Phoronæum, " antiquissimum Greciæ Regem, idque monumentis approbare conatur. E diverso Epigenes apud Babylonios Dccxx " annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptos docet, gravis auctor in primis; qui minimum Berosus " et Critodemus ccccxc annorum." Plin. l. 7, c. 56. ed. Harduin v. 1, p. 415. Porphyrius annorum fuisse scribit 1903.

(4) Herodot. Terpsic. c. 58, p. 398. ed. Wesseling.—Athenienses novum admisere Alphabetum Olympiade 95. Harpocrat. apud Euseb Chron. et Chandler Inscript. in Asia Minor, part. 2, n. 1, 28.—Nullo modo constat cujus generis fuerint sacræ literæ in Meroe et in Babylone, quibus scripsisse Democritum auctor est Laertius, l. 9, § 36. Ejusdem figuræ fuisse cum vetustissimis Ionicis, characteres tabellæ repertæ apud Haliartios, in Alcmenes tumulo, de quo Plu-

Deli, Herodis, et Sigeam, ita ut antiquæ literarum formæ in ejus Archetypo desiderentur.(1)—Quæ cum ita sint, ignorare me fateor, qua ratione doctissimi viri doctrinam labefactare possimus, qui literas Cadmeias Celtis Galliæ antiquitus traditas fuisse declarat.(2) Quod si extarent literæ Babylonicæ quibus observationes cœlestes inscriptæ erant, vel eæ pariter Cadmeiæ quæ ante Joshuæ tempora in usu erant in terra Chanaan, unde et Civitas Dabir, *Cariat Sepher*, i. e. Civitas Literarum, dicta fuit,(3) tum forsitan e re demonstrata diversas esse Oghamias appareret. At e re demonstranda nulla illatio, nec a nostra opinione de Oghamiarum antiquitate discedendum censeo, donec probatiora afferantur. Celtorum Galliæ et Britanniæ Druidibus literas non ignotas fuisse, J. Cæsar locupletissime testatur.(4) Druidibus Hibernis pariter notas fuisse, non solum liber Ballimotensis supra memoratus, et IV Magistri, sed et Tigernach, (5) et Monumenta vetusta Scottorum, a Tigernacho citata, confirmant.—Extat specimen ineditum Alphabeti Hibernici *Ogham*, servatum a J. Clynno,(6) cujus exemplare, a meipso accuratissime ex Codice Clarendoniano descriptum, simul cum interpretatione, literis Romanis subnectere operæ pretium existimavi.

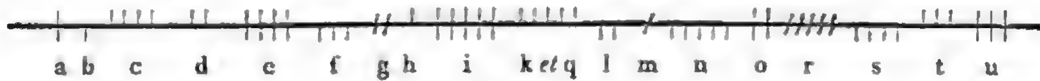

Horum characterum nomina et ordinem exhibet Codex Lecanus, ex quo sequentes versus descripserunt Flaherteus in Ogygia, et Mac Curtinus, ut in fine Vocabularii leguntur:—

Beith *na haonar dom laimh dheis*—Luis *dis gan cisleis.*
Fearann *triur*, Sail *ceathrar gan chear*—*Is* Nuin *con a coigear.*
Uath *na haonar dom laimh chli*—Duir *dis go n deighni.*
Teine *triur, ceathrar do* Choll—Chneirt *na coigear ni chealam.*
Muin *fiartharsna mor an modh*—*Dis do* Ghort, *triur do* Niatol.
Straith *na ceathrar gan doilge*—Ruis *na coigear comhsoighthe.*
Ailm *na haonar tarsna a nuas*—Onn *dis go ndeagh chnuas.*
Uir *triur*, Eagadh *ceathrar na ceal*—*Is* Ioghadh *cona coigear.*
Eabhadh *na cruis um an g craoibh*—Oir *na buaile bhuig bhlath chaoin.*
Uileann *na luib dom leath deas*—*Mar thuig ughdar is oircheas.*
Ceithre fleasga a Nifin *ard*—*Dom leath deas bhaineas gach Bard.*
A hocht Ambharcholl *male*—*Do leataoibh cle na craoibhe.*

---

tarchus (De Socr. Gen. p. 577) opinatur Wesselingius in not. ad Herodot. ib. Non sum nescius Scaligerum in notis ad Euseb. et Salmasium in Inscript. Herodot. in diversa tendere. Sed Herodoti narratio placet doctissimis, ut in Bouberii Epist. ad Maffeium Antiq. Gall. p. 169.

(1) " A peine y reconnoit on l'Inscription Sigeenne, celle de *Delos*, et celles d'*Herode* le Rheteur. Plusieures ca-" racteres y sont alteres, et meme entierement corrompus." Traité de Diplom. des Bened. de S. Maur, a Paris, 1750, t. 1, p. 586.

(2) La Relig. des Gaulois t. 1, p. 43. Confer Renaudot Memoire sur l'Origine des Lettres Grecques, Mem. de l'Acad. t. 2, p. 249. (3) Joshue v, 5. (4) Cæsar de Bel. Gal. l. vi.

(5) Codex Bodleianus Rawl. 489, *fol.* 6, col. 3. Confer Proleg. p. lxii.

(6) J. Clynnus in Annalibus MS. et in Codice Harleiano. Codex Clarend. Biblioth. Harl. No. XLIV; Catalogi Ayscough, No. 4791, *fol.* 157; et in Elencho Contentor. No. 14.—Appellatur communiter *Ogham-Craobh*, i. e. Alpabeta Oghamia ramorum, quia quævis litera arboris ramum, et linea media arboris formam, vel truncum, exprimit.

Beith (est) una (linea) a manu dextera (rami)—*Luis* duo sine............
Fearan tres, *Sail* quatuor sine errore—et *Nuin* (scribitur) cum quinque.
Uath una est a manu sinistra—*Duir* duo veraciter.
Teine tres, quatuor *Collo*—*Queirtio* quinque non nego.
Muin vere per medium transit more magno—Duo *Gorto*, tres *Niatolo*.
Straith habet quatuor sine dubio—*Ruis* quinque similiter obliquas.
Ailm una per medium perpendicularis—*Onn* duo equaliter unitæ.
Uir tres, *Eaghadho* quatuor non nega—et *Iogad* habet quinque.
Eabhadh in forma crucis per medium rami—*Oir* more lactarii circularis ubi vaccæ mulguntur.
Uileann more dimidii circuli a parte dextera, ut intelligit auctor peritissimus.
Quatuor virgæ *Nifino* alto—a parte dextera tribuit quisque Bardus.
Octo *Amarchollo* intertextæ—a parte sinistra rami.

Hinc sequitur Ordinem et Nomina Literarum esse

1	B	*Beith*......	Betula	The Birch-tree.
2	L	*Luis*	Ornus........	Quicken-tree.
3	F	*Fearann*	Alnus	Alder.
4	S	*Sail*........	Salix..........	Willow.
5	N	*Nuin*	Fraxinus.......	Ash.
0	H	*Uath*......	Oxyacantha	Whitethorn.
6	D	*Duir*......	Ilex...........	Oak.
7	T	*Teine*.......	Aquifolium....	Holly-tree.
8	C	*Choll*......	Corylus........	Hazel.
0	Ch	*Chueirt*....	Pomus........	Apple-tree. (1)
9	M	*Muin*.......	Vitis	Vine.
10	G	*Ghort*......	Hedera.........	Ivy.
0	Ng	*Niatol*.....	Arundo	Reed. (2)
0	St	*Straith*....	Spinus	Blackthorn
11	R	*Ruis*......	Sambucus.....	Elder.
12	A	*Ailm*.......	Abies.........	Fir-tree.
13	O	*Onn*.......	Genista	Furze.
14	U	*Uir*	Erix	Broom or Heath.
15	E	*Eaghadh* ...	Tremula......	Aspen.
16	I	*Ioghadh*....	Taxus	Yew. (3)

Deinde sequuntur Dipthongi e vocalibus præcedentibus compositi:

Ea	*Eabhadh*....	Tremula......	The Aspen.
Oi	*Oir*........	Evonymus.....	Spindle or Spine-tree.
Ui	*Uileann*....	Caprifolium ...	Honeysuckle.
Io	*Nifin*	Grossula......	Gooseberry.
Ae	*Amharcholl*	Fluvii Calamus	River-reed.

(1) Explicatur in Codice Clarendoniano Latinis literis *K* et *Q*. (2) Deest in Codice Clarendoniano, et recte.
(3) Atqui literas Cadmeias *sedecem* numero fuisse, scribunt Nonnus l. 4, et Plinius l. 5, c. 12, et l. 7, c. 56. Confer quæ de literis Hibernicis dicta sunt in Prolegomenis p. vi, &c.

Literarum istarum formas sequenti schemate exhibent Flaherteus, Mac Curtinus, Molloyus, et alii, qui omnes ex uno fonte, Codice nempe Lecano, suam de hac re notitiam derivasse, et Clynni Codicem penitus ignorasse videntur.

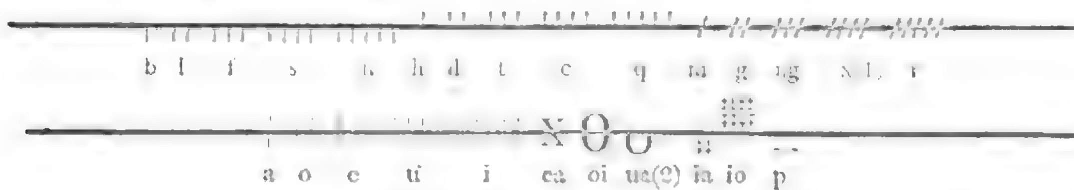

Harum quinque sunt Dipthongi, a recentioribus, procul dubio, e literis primævis 16 compositi, postquam ad linguæ Latinæ notitiam pervenerunt. Literæ consonantes J, K, P, Q, V, W, Y, X, et Z, sunt a lingua Hibernica penitus alienæ, ut alibi notavi.(3) Pro K et Q Hiberni scribunt C et Ch; et quamvis literam P, utpote a recentioribus usurpatam, O'Brianus in Vocabularium admiserit, ipse tamen nullatenus inter literas antiquas Hibernicas numerandam esse fatetur.—Literam Z ut Oghamiam numerat Flaherteus, ejus potestatem tribuens nomini *Straith*, quod perperam scribit *Ztraif*. At deest Z in vetustiore Codice Clynni, et in omnibus vocibus Hibernicis scriptis ante sæculum 16tum, tam in Vocabulariis quam in Codicibus, et manifeste componitur e duobus simplicibus elementis *St*, vel *Sd*, vel *Sr*, ut *Straith*, *Sdraith*, vel *Sraith*, quas literas exprimit, eodem modo quo *Ngetal'*, vel potius *Ngetal'*, exprimit literas simplices *Ng*.

Detractis itaque quinque Dipthongis, et Consonantibus supra memoratis, qui nullibi in lingua Hibernica extant, non remanent plures quam *sexdecim simplicia elementa*, quot fuisse antiquissimas Cadmeias, Plinnius, et Nonnus, et antiquissimi Scriptores una voce testatum reliquere.

Plurima specimina Oghamia exhibentur in Codice vetusto Harleiano, a quingentis annis exarato,(5) et in alio de quo Waræus inquit, "His refertum habeo libellum membraneum antiquum," cujus ætas ignoratur.

Recens est, et chartaceus, Codex Stowensis, in quo extat Poema Hibernicum cujus Auctoris nomen sic subscriptum lego—

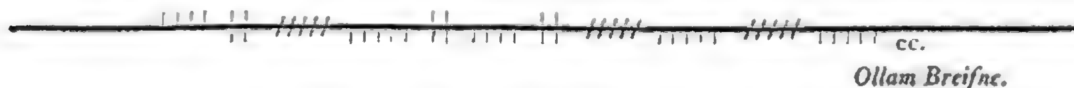

Ollam Breifne.

[Cornon O'Cornon cecinit.—Archipoeta Brefnensis.]

Flaherteus quidem, et ex eo Harrisius, scribunt 18 fuisse simplicia elementa Hibernorum; at, errore manifesto admittunt literas P, quam *Peth-boc* appellant, et H, quæ in nullo Vocabulario vel Codice extat ut litera, sed tantum ut accentus. Flaherteus inquit non dari expositionem

(1) Hanc literam Harrisius appellat literam y. Ware's Antiq. Dubl. 1745, p. 20. Mac Curtinus r. Ambo erronee, ut patet ex Codice Clynni, et ex ipsa litera quæ nusquam in nostris codicibus invenitur. Vide Prolegom. p. vi.
(2) Hanc Harrisius appellat ui, Mac Curtinus ua. At in 16 *simplicibus* conveniunt omnes Antiqui.
(3) Prolegom. p. vi, et Characteres *Oghamiæ* in Codice Ballimotense, de quo vide Prolegom. p. xiv.
(4) P and B were originally the same. P was not used in Irish before our knowledge of the Latin. Vocab. p. 382.
(5) Cod. Harl. in Catalogo Ayscough. inter Codices Clarendonianos.

vocis *Peth-boc*. Si dixisset non esse nomen arboris, recte quidem. At O'Brianus, in Vocabulario, vocis istius originem indicat plane recentem, nihil enim aliud esse, inquit, quam *B-boc*, i. e. B mollis. Ego penitus rejiciendam esse assero, utpote a lingua Hibernica alienam; neque extat in Clynni Alphabeto Oghamio, neque in ullo Vocabulario vel Codice invenitur, nisi in vocibus recentioribus, quæ a Latinis post S. Patricii adventum introductæ fuere. Litera H nullibi extat ut litera, sed pro accentu ubique.—Non remanent itaque plures quam 16*m* *simplicia elementa*, quibus antiqui Hiberni in scribendis vocibus Hibernis utebantur.

Vallanceus quidem, in Grammatica p. 16, et ex eo Auctor Opusculi de Conani sepulchro, in tomo 1mo Actorum Academiæ Regiæ Dubliniensis, Antiq. p. 10—15, Literas Hibernicas asserunt esse *numero* 17*im*, et Auctor prædicti Opusculi præterea subjungit, literas F et N ab Hibernis scribi solitas promiscue, ita ut una pro altera substitueretur! Miror equidem rem hactenus inauditam, absque ulla Veterum auctoritate, absque ullo Codice vel Vocabulario, quo fides rei tam novæ conciliaretur, in medium afferri! Res enim non solum nova est, non solum nullo antiquorum testimonio probatur, verum et omnium gentium usui, et traditionibus plane repugnat. Quis unquam audivit, quis scripsit literas F et N substitui posse viceversa unam pro altera?

Alii scribunt (Ogyg. p. 237) 18*m* esse literas Hibernorum, quot fuisse antiquas Græcas ex Aristotele testatur Plinius.—At duplici errore id asserunt; neque enim 18m sunt literæ Hibernicæ, neque 18m literæ antiquissimæ Græcorum, sed 16m, ut scribit, ex Antiquorum testimoniis, Plinius in loco laudato l. 5, c. 56, p. 412. "Utique in Græciam intulisse e Phœnice Cadmum *sedecim numero*."

Herodotus numerum literarum Cadmeiarum minime prodit, sed antiquissimas totius Græciæ fuisse testatur.—"Phœnices qui cum Cadmo advenerunt, in Græciam literas induxerunt, quæ "apud Græcos, ut mihi videtur, antea non fuerunt, et primas quidem illas quibus omnes etiam "Phœnices utuntur, sed progressu temporis una cum sono mutaverunt, et *modulum literarum*."(1) Eundem numerum indicat Salmasius in præclaro Opere de Inscript. Herodis p. 34, et Auctores Benedictini in tomo 1mo Operis egregii *Noveau Traité de Diplom.* p. 585, et quidquid a Scaligero super literis Cadmeis dissidet Salmasius, consentiunt tamen ambo in Græciam illatas fuisse primo non plures quam *sexdecim*, quod et Suidas asseruit, et Wesselingius sua auctoritate confirmavit.

Caveant itaque nonnulli, ne dum mira fabulantur, ea etiam quæ vera sunt, inter fabulas amandanda persuadeant.—Scriptorum rixas de literarum numero, origine, et forma, neque est otii, neque instituti exscribere. Ad Benedictinorum Opus refero; ad ipsa Herodoti ac Plinii verba; ad Opus singulare Hermanni Hugonis de prima Scribendi Origine, et rei literariæ Antiquitate, et ad Harduini Disquisitionem de nummis qui literis Samariticis inscripti sunt.

Illud unum monere liceat, quo Antiquitatum Hibernicarum cultores, veritati, et Patriæ consulant, ne in literis nostris declarandis, vel a numero, vel a forma, vel a nominibus literarum *Oghamiarum* discedamus; neque in literarum potestate declaranda, unam substituamus pro alia; neque ullam substitui posse promiscue asseramus, quin ista assertio Veterum testimoniis, vel gentis Hibernicæ scriptis traditionibus confirmetur.—Stolida est enim jactatio antiquitatis, cujus nullum argumentum,

---

(1) Herodot. l. 5, ed. Wesseling. p. 399.—Pausanias inquit Arcam Cypseli servatam Elidi, insculptam fuisse characteribus ignotis *rectilineis*, l. 5, c. 16. Easdem *figuras* memorat Dio Chrysost. Or. xi, p. 163, et Wesseling. in not. 48 ad Herodot. l. 5, p. 421.

nullum vestigium reperiri potest, et qui rem aliquam commentitia antiquitate nobilitare nititur, id tantum efficit, ut quas illustrare debuerat veras antiquitates, non solum incertas reddit, et obscuras, verum et si quando vera dixerit, ab iis ipsis quorum gratiam captat, etiam invitis, rideatur.

Flaherteus, de characteribus *Oghamiis* scribens, inquit, Dualdum Firbissium, rei Antiquariæ Hibernorum unicum columen, habuisse penes se tabulas, e betulla arbore complanatas, *Oraiun*, et *taibhle fileadh*, i. e. tabulas Philosophorum dictas, in quibus characteres dicti *Craobh Ogham*, i. e. ramorum characteres *Ogham*, inscripti legebantur, (p. 233.)—Atqui, de tabulis ligneis, in quibus Acta publica antiquitus insculpta erant, plura habent Calmetus in Opere cui titulus "*Dissert. sur la forme des Livres*," et Auctores Benedictini Operis "*Nouveau Traité de Diplomatique*," ex quibus constat nonnullas tabulas ligneas, actis publicis inscriptas, adhuc servari in Musæis, et probabiliter ligno incisam fuisse illam Synesii Genealogiam, de qua ipse scribit—" Heu Cyrenem! Cujus pub-" licæ tabulæ ad me usque stirpis Herculeæ successionem deducunt."(1)

Vallanceus Specimen exhibet literarum *Ogham* ex libro *Forcherni*, qui apud Eamaniam Ultoniæ Regiam, Poeseos præcepta, et varia Carminum genera, circa æræ communis initia descripsit. Hujus libri duo extant exemplaria, a Vallanceo memorata in Grammatica p. 13. Tertii meminit Flaherteus p. 221, ubi titulum sic Latine interpretatum exponit. " Incipit liber Forcherni—Locus " libri Eamania—Tempus, Conquovaro filio Nessæ (Rege Ultoniæ,) Persona Forchernus *fileadh*, " i.e. Philosophus.—Fenius Farsaidh Alphabeta prima Hebræorum, Græcorum, Latinorum, et " *Bethluisnion an Oghuim* composuit." Jam vero, quamvis librum istum, *Uraiceacht na n Eaigios*, [Præcepta Poetarum] inscriptum, Cennfaela filius Olilli interpolaverit anno 628, ut alibi indicavi,(2) et quamvis exemplaria prædicta, utpote recentiora, parvi facienda existimem, si tamen cum reliquis hactenus expositis in unum argumentum conflari sinamus, procul dubio id confirmant, quod satis jam demonstratum esse confido, vocem Celticam *Ogham*, in antiqua Hibernia, ad literarum elementa exprimenda usurpatam fuisse, et veteres Hibernos, ut scribit Waræus, præter characteres vulgares, alios *Ogham* dictos habuisse, quibus libellum *antiquum membraneum refertum* penes se habuisse testatur.(3)

Quod si literæ istæ a forma primæva deflexerint, quid inde? Nemo literarum vicissitudines miretur, qui ipsarum linguarum casus, alibi notatos, parumper perpenderit.(4) Numæ libros, aliquot transactis sæculis repertos, testante Plinio, et Tagis sortes, et Etruscorum auguria, et lintea volumina, a Plinio pariter memorata, nemo qui intelligerit inventus est.(5) Belgæ, Aquitani, et Celtæ, *lingua, institutis, legibus* inter se differebant, testante Cæsare. Attamen ne unius jam idiomatis vestigium extat. Extant Anglico sermone scripta ab Eadfrido, Episcopo octavo Lindisfarnense, annum circiter 700 exarata, testante Camdeno, quæ valde diversa sunt a sermone hodierno.(6) Anglosaxonici sermonis quam variæ fuerint commutationes, Camdeni Analecta demonstrant.

Periere antiquæ Inscriptiones Cadmeæ et Ionicæ, quas Scaliger, irrito conatu, restituere et ex-

---

(1) Synesii Catastasis p. 302, et Epist. 57, p. 197, edit. Petav. " A pure and illustrious pedigree of 1700 years," Gibbon Decl. and Fall, t. 2, 4to, p. 225, not. 126.—Confer Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 15, p. 432.

(2) Prolegom. p. lxvi, ubi de Fortcherni ætate disserui.

(3) Antiq. Hib. Lond. 1654. c. 2, p. 11. (4) Prolegom. p. lxxv.

(5) Plin. Hist. l. 13, c. 13, t. 1, p. 692. Liv. l. 40. Plutarch. in Numa p. 74, ex Pisone. Cic. de Divin. l. 2, c. 23.

(6) Camden's Remains p. 19 et 22. Lond. 1657.

plicare tentavit. Periit epistola quam Sarpedon e Troja scripsisse fertur, quamque autographam, in papyro Ægyptiaco scriptam, et in quodam Lyciæ templo appensam, Mucianus ter Consul, referente Plinio, se vidisse declarat.(1) Periere item literæ in papyro exaratæ quarum meminere Isaias, Hesiodus, Homerus, et Herodotus, ut plane demonstrat Guilandinius in Opere de Papyro et Membranis Antiquorum. Periere Columnæ illæ, si quæ fuere, rerum Cœlestium disciplina inscriptæ, quas alii Enocho, alii Setho Adami filio tribuere, quamvis earum unam suo tempore superstitem fuisse, Josephus asseverat. (2) Periere Prophetiæ Enochi, quarum meminit Epistola Judæ, quamvis Origenes asserat quosdam Enochi libros de Siderum cursu, nominibus, ac motibus, in Arabia Felice, regnante Regina Saba, repertos, quos Tertullianus se vidisse affirmat, et S. Augustinus inquit—"Scripsisse nonnulla divina Enoch illum septimum ab Adam, negare non possumus."

Quæ cum ita sint, quis affirmare poterit, vel negare, quænam fuerint literarum formæ primævæ, quæ nomina? Et cum nulla sit in orbe lingua antiquior *Celtica*, et nulla vox quæ alphabetum exprimat antiquior voce *Og-Ham*, et nulla literarum nomina antiquiora iis quæ arborum nomina pariter exprimere dignoscuntur, me ignorare fateor cur ista non sint, æque ac Religio *Baalimitica* Ethnicorum Hiberniæ, ad Babylonis initia, et humani generis dispersionem referenda.

Operæ pretium existimo observare, quam late lingua Hibernica distat a Latina quoad literam P. Inversa enim est ratio utriusque. Veteres Latini antiquitus solebant literam P ponere pro B. Hiberni autem literam P rejicientes, etiam post introductam linguam Latinam, in vocibus ipsis Latinis, literam B substituere solebant pro P. Sic pro *Apstol* Apostolus, scribebant *Abstol*; pro *Epscop* Episcopus, *Ebscob*; pro *Epstil* Epistola, *Ebstil*. Abhorrebant a scribenda vel enuncianda voce *Pascha*, quam scribebant et enunciabant *Casca*. E contra vero Latini antiquiores scribebant *apstinere* pro abstinere, *opservari* pro observari, ut notant Pichena, et Ughellus in Cenotaphia Caiana, et Norrisius in Cenotaphiis Pisanis.(3) Quintilianus inquit veteres literam B sono literæ P pronunciasse.(4) Hinc cum plerique, quos inter Augustum fuisse, scribit Suetonius, eodem quo loquebantur modo scribendum putarent, ponebant P pro B.—Ita in duplici elogio dicitur "Stips anno novo Augusto *apsenti* data." In antiquiori lapide C. Marius dicitur Consul III *apsens* creatus. In fragmento Legis Agrariæ v. 40, legitur *optinebit*; item in S. C. antiquissimo apud Norrisium, et Gruterum c. 19, lit. B. Terentius Scaurus, in collectione Putschii pagina 2261, scribit non constare *obscurum* utrum per *ob* an per *op* debeat scribi, nec minus *observo*, *obsideo*, cum in illis B litera evidenter sonum suum vindicet.—E contra, Hibernici Annales habent *scribsit* pro scripsit, et alia similia, ut alibi notavi.(5) Llhwydius inquit se vetustissimum vidisse Vocabularium Hibernicum, in quo litera P penitus desiderabatur, et plurima Vocabula Wallica incipientia a litera ista, extare etiam in lingua Hibernica, sed incipere a C, ut *praed* cur, Hibernice *cread*; *pryv* vermis, Hibernice *cruimh*; *prenn* arbor, Hibernice *crann*; *pen* caput, Hibernice *ben*, et *ceann*.

Illud etiam notandum existimo, literas C et G in lingua Hibernica sæpe poni promiscue, unam pro altera, idque in pluribus vocibus, ita ut si vox antiqua incipiens a G vel C, non inveniatur sub

---

(1) Plin. l. 13, c. 13, t. 1, p. 693. Idem dicendum de Vaticiniis Sybillinis.
(2) Joseph. Antiq. Jud. l. 1.
(3) Oper. t. 3, p. 763.
(4) Quintil. l. 1, c. 7, "ut cum dico *obtinuit*. Secundam enim literam B ratio poscit, aures magis audiunt P."
(5) Prolegom. p. vi.

istis literis in Vocabulariis, inveniri poterit substituendo unam pro altera. Atqui hunc antiquissimum Celtarum scribendi morem, inter antiquos Italos in usu fuisse, patet ex Columna *Duiliana*, in qua C pro G scribitur, ut *Lecciones*, *Macistratos*, *Cartacinienses*, *pucnando*.(1) Quintilianus inquit, quædam aliter scribi, aliter enuntiari, " nam *Gaius*, inquit, C litera notatur." Antiquus Scriptor de Nominibus Romanorum, qui Appendicis loco ponitur in volumine Valerii Maximi, " Alii, inquit, " *Neum*, alii *Gneum*, alii *Cneum* scribunt." Terentianus Maurus inquit—" Vel priores Latini G " nondum ab apice finxerant. Caius prænomen proinde C notatur, G sonat."—In Cenotaphio Lucii Cæsaris " *Cabino ritu*" scribitur pro *Gabino ritu*. Marius Victorinus, de Orthographia Veterum inquit, " Apud antiquos C poni solitum, ut pro agro Gabino, *Cabino*; pro lege *lece*; *acna* " pro agna."—Istas literas promiscue scriptas fuisse, patet ex vetustissimo Mediceo Codice Virgilii —" Ipse *Cyrinali* trabea, cinctuque *Gabino*—." (2)

Notanda est in isto Virgilii versu, vox *Cyrinali* scripta pro Quirinali, more Græcorum, qui *Quirinum* scribebant *Cyrinum*, ut patet ex capite ii Evangelii Lucæ, et pro Latino Q reponebant K. Atqui Cummianus Hibernus, in Epistola Latina ad Segienum scripta anno 640, eum quem Hiberni appellant lingua Hibernica " *Cieran* Abbatem de Cluanmacnois," appellat "*Queranum* Coloniensem."(3) Unde *Cierani* Hibernensis idem nomen est ac Querani, sive Kerani, *Cyrenii* in Evangelio Lucæ, et Quirini in Romana Historia.(4) Sic Sedes Episcopalis S. Cierani de Cluan-mac-nois, in vetere Provinciali Romano appellatur *Dun-Ckerarensis*. Sic etiam quem Hiberni *Cilianum* Wirzburgensem appellant, Sigebertus ad annum 674, in nova Chronici editione, appellat *Kilianum*, in vetere editione *Quilianum*. Unde patet literas K et Q, æque ac P, fuisse a veterum Hibernorum orthographia penitus alienas, et literas C et G invicem substitui solitas esse, more antiquissimo, qui inter Latinos ab aurea Augusti ætate desuevit, ac proinde non a Latinis in Hiberniam introductus est, qui non ante quintum sæculum pedem ibi posuisse dicendi sunt.

Porro, quod de literis C et G dictum est, æque convenit literis T ac D, quæ sæpe in Vocabulariis Hibernicis mutuo substituuntur. Atqui Quintilianus asserit id moris fuisse antiquissimis Latinis. " In vetustis urbis nostræ, et celebribus templis, leguntur Alexan*t*er et Cassan*t*ra."(5) In Inscriptione posita Imperante Tiberio, apud Gruterum, legitur *quodannis*, et paulo postea *quotannis*.(6)—Veteres Latini frequenter scribebant *quod* pro *quot*. In Oratione Claudii Imperatoris de Civitate Gallis danda, legitur " *In quod* formas Respublica deducta sit," pro in quot. (7)—Angelus Politianus in Epistola ad P. Poscum plura testimonia adducit, quibus motum se dicit ad scribendum *quodannis* pro quotannis. Etenim, præter vetusta epigrammata, ait in antiquo Virgilii Codice Romano, qui in interiori Palatina, seu Vaticana Bibliotheca servabatur, *quodannis* semper legi, ut " Pocula bina novo spumantia lacte *quodannis*."(8) Attamen in vetustissimo fragmento Gruteri habetur *quotannis*, (9) et in Codice Mediceo Virgilii non eadem ubique orthographia servatur. Scri-

---

(1) Gronov. Thesaur. Antiq. Rom. t. 1.
(2) Eneid. l. 7, v. 612, et iterum v. 682 *Cabinæ*.
(3) Sylloge Epist. ed. Usser. p. 33, et Prolegom. p. cxx.
(4) Sueton. in Tiber. c. 49. Tacit. Annal. l. 3. Litera G non ante sextum a Roma condita sæculum a Romanis usurpata fuit, teste Plutarcho in Quæst. Rom. apud Norris. t. 3, p. 746.
(5) Quintil. l. 1, c. 4.
(6) Apud Gruter. p. 228, item p. 47-3, 578-1, 571-1.
(7) Apud Gruter. p. 502.
(8) Politian. l. 4, ep. 9.
(9) Gruter. p. 506, v. 15.

bitur enim *quotannis* l. 1, Georg. v. 198, et *quodannis* in Æneid. VI, v. 20. *Adque* scribebatur antiquitus utroque modo ad libitum. Sic in vetustis Inscriptionibus—" Securitatem *adque* Gloriam," (1)—" Pio *adque* inclito," (2)—" Maximi *adque* invicti,"(3)—" Amplissimus *adque* clarissimus."(4) Ibidem etiam in versu sequenti scribitur *atque*, et iterum prope finem; ita ut palam fiat conjunctionem istam promiscue scriptam fuisse literis *d* et *t*, usque ad ætatem Augusti; sed nusquam a Patribus Christianis sæculi quarti vel quinti, a quibus solis Hiberni, Romanorum armis nunquam debellati, linguæ Latinæ cognitionem receperunt.—Vetustos Codices non nisi caute appello, quia toties exscripti non multum fidei merentur. Antiquissimum autem Virgilii Codicem Mediceum nemo rejiciendum existimabit, et Velius Longus, qui ante Antonini Pii Imperium floruit, ut patet ex Gellio, Virgilii versum—" Quod prius æratæ steterant ad litora naves," (5) emendat, dicens *quod* antiquo more scribi pro quot.

Alibi notavi literam X non esse Hibernicam, et Hibernos ejus loco, etiam in vocibus exteris, in quibus scribitur, substituere solitos *gs* et *cs*, ut *Sagsan* et *Sacsan*, pro Saxonus.(6) Atqui id etiam dicendum est de vetustioribus Latinis ante sæculum Augusti, sed non postea. Diomedes Grammaticus inquit, " Ante literam X inventam, G et S, vel C et S *veteres* scriptitabant." (7) Petrus Diaconus in Epistola ad Imperatorem Conradum, quæ præmittitur ejus libro *De Notis Literarum*, ait, " X litera ante Augusti tempora *non erat*, sed pro ea C et S scribebant."

Fateor quidem in vetustioribus inveniri lapidibus, ut in legibus Agrariis, et in columna Duiliana.(8) At fatendum est etiam id perraro inveniri antea. Marius Victorinus in initio libri de Orthographia inquit, Nigidium Figulum, Ciceronis amicum,(9) nunquam, in plurimis libris quos scripsit, literam X usum fuisse.(10) " Litera X, inquit Quintilianus, carere potuimus, si non quæsissemus."(11) Vossius communem esse opinionem fatetur, literam X non tantum CS verum et GS valere, et voces quæ in genetivo, aliisque casibus, retinent C, habuisse eamdem literam olim in recto. Sic *Ducis* rectus non erat Dux, sed *Ducs*. Sic in iis in quibus G scribitur, ut frugis, regis, legis, rectus erat non frux, rex, lex, sed *frugs*, *regs*, *legs*. Nominativus *nicis* erat *nics*.—Varro diserte scribit ex *c* et *s* crux, ex *g* et *s* frux, quarum vocum diversitas, in casibus obliquis crucis et frugis plane declaratur.(12) *Nigs* etiam et *senecs* antiquitus scribebantur pro nix et senex, ut patet ex Prisciano.(13) Probus, qui Imperante Trajano floruit, inquit, " nox, lex, pro *nocs*, *legs*."(14) Sic, ante inventam literam X, Romani scribebant *macsimus* et *ancsius*, pro maximus et anxius; item *ecsequor*, *ecsilium*, *ecscribo*, *ecspecto*, *ecsolvo*, *ecsangue*, et cætera istiusmodi, quæ nunquam ita a Patribus Latinis scripta fuisse, lippis atque tonsoribus notum est.

---

(1) Ibid p. 256-1. (2) Ibid p. 281-1. (3) Ibid p. 284-7.
(4) Ibid. p. 408. Item in Cenotaphio Lucii apud Norris. p. 711, et in Caiano lapide ibid.
(5) Æneid. l. 9, v. 121.
(6) Prolegom. p. vi, &c. Id ostendunt item omnes Vocabularii et Codices in Vocibus Hibernis.
(7) Diom. l. 2 Art. Gram. (8) Apud Gruterum, et Gronovium Thesaur. Antiq. Rom. t. 1.
(9) Cicer. Epist. Famil. l. 4, Ep. 13. Sueton. in Aug. c. 94.
(10) Marius Victor. initio libr. De Orthogr. (11) Quintil. l. 1, c. 4.
(12) Varro l. 8, apud Norris. t. 3, p. 703. (13) Priscian. l. 6 ib.
(14) Apud Pierium Valerian. in Comment. ad l. 7 Æneid. p. 125.

Non ergo a Latinis modum istum literas *cs* et *gs* scribendi pro *x*, Hiberni derivasse dicendi sunt, sed ab antiquissima scribendi et enunciandi methodo, quæ inter gentes Celticas ab initio invaluit, et a qua Hibernos avellere, nec ipsa Religio Christiana potuit, nec lingua Latina, qua a sæculo quinto communiter usi sunt, nec metrorum Latine scribendi ars, quam ad linguæ Hibernicæ indolem, quasi servam, et captivam redigere, ac Bardorum legibus debellatam subjicere, et *Celticam* reddere conati sunt, ut supra indicavi,(1) eodem ipso modo, quo Anglos in Hiberniam venientes, et Anglorum mores introducere conantes, ad Hibernicum vivendi morem, et linguam paulatim redegerunt.

Præterea, nomina Hibernica, æque ac Chaldaica, quæ librum et partes libri exprimunt, exprimunt etiam arbores, vel ramos, aut folia, aut sylvas, eodem modo quo Calmetus notavit, nec unum inveniri verbum de libris in Pentateucho, quod non possit etiam de literis *ligno incisis*, explicari.(2) Sic exempli gratia, *Fiad* Liber, *Fiadha* Historiæ, quæ vox extat, eo sensu, in vetustissimo Fiechi Sleptensis Poemato Hibernico, edito in Triade p. 3, exprimit Sylvam, et Sylvas; unde recte observat Flaherteus Literas ab antiquis Hibernis dictas fuisse *Fiadha*, i. e. Sylvas. (3) Cur autem arborum nomina pro literarum nominibus usurparentur ab Hibernis extra mundum positis, et tot sæculis ab Orientalium gentium notitia seclusis, et qui nunquam in tabulis ligneis scribere assueti erant? Cur literæ Hibernicæ convenirent numero 16 cum Cadmeis, nisi quædam extaret antiquissima traditio Druidica, qua literarum scientia, æque ac Religio *Baalim*, ab immemorabili, a generatione una ad alteram tradita, et servata colebatur? Vox quidem Latina *Liber* ita dicitur a cortice arboris, ut notat Servius in Virgilium; *liber* enim dicitur *interior corticis pars quæ ligno adhæret*, e qua primævi codices efficiebantur.(4) At, quænam affinitas inter vocem Latinam liber et Hibernicam *Fiadh*?

Vix ulla quæstio in rebus abstrusis oriri potest, quæ non, variis difficultatibus circumsepta, opinionum commentis, et tenebris offuscatur, in quibus cum nihil ultra meras conjecturas proferri solet, res ipsa postulare videtur, ut in incerto et ancipite a definiendo caveamus. Non is sum ergo qui vel mihi vel aliis persuadere velim, Characterum Og-Humiorum originem posse ex hactenus dictis definiri; neque enim asserere audeo formas rectilineas esse eas, quæ antiquitus *Oghamiæ* appellabantur, cum potuerint immutari lapsu temporis in Hibernia, æque ac Cadmeiæ in Oriente. —Illud solum in animo erat, viam indicare, qua, per spissas antiquitatis tenebras, caute incedentes, vocis Celticæ antiquissimæ originem, et sensum, conjecturis saltem verisimilibus explicare possimus. Extra dubitationis enim aleam positum esse arbitror, vocem *Ogham* ab immemorabili in Hibernia pro literarum elementis usurpari, et eandem esse cujus meminit a 1500 annis Lucianus ut vocis *Celticæ*; ac proinde etsi *formæ* literarum quæ nunc extant, non essent pro antiquissimis accipiendæ,

---

(1) Prolegom. p. lxvi, et seq.

(2) " Il n y a pas une expression dans Moyse ou il parle des livres, qui ne paisse s expliquer dans le sens de ces tables " de pierre et de bois, et l'on n y remarque pas un mot qui donne l'idee ni de rouleux, ni d'ecorce, ni de papier, ni " de parchemin." Confer Opus Benedictinor. *Nouveau Traité de Diplom.* t. 1, p. 605.

(3) Ib. p. 233. Sic *Duile* est folium arboris, et folium libri. *Slis* est pagina libri, et tabula lignea. Vocem *feadha* Vallanceus perperam scribit *faodh*, nulla auctoritate suffultus. Gram. p. 9 et 16. Flaherteus recte *feadha*, p. 239.

(4) Isidor. Orig. l. 17, c. 6, fol. 114, et c. 12, fol. 36, ed Paris, 1580. Holmius in opere de Scriptura, &c. inquit, vocem *book* ita dici Saxonice a fago, " ac literæ ipsæ book-staffwer, quod fagi asserculos interpreteris." c. 4. Confer Lambecii Biblioth. Imper. t, 8, p. 647, cum Mabillon. De Re Diplom. p. 460, et Montfaucon. Palæogr. l. 1, c. 2.

literas tamen quasdam extitisse, *Og-Hamias* dictas, et arborum nominibus insignitas, idque vocibus longe diversis a Græcis et Romanis, quarum origo tenebris antiquitatis obvoluta ignoratur, minime dubitandum est.

Fiachra filius Regis Eochodii Moighmedonii, qui, vulneratus in prælio Ceanreense, haud longe a Limerico occubuit, et cujus tumulum, lapide sepulchrale superimposito, Inscriptione Oghamia distinguebatur, obiit annum circiter 380.(1) Alius lapis sepulchralis, Inscriptione Oghamia scalptus, memoratur in Poemate Hibernico, cui titulus *Cath-Gabhra*, Prælium Gauranum.(2)

Hanc Inscriptionem editam habemus in Actis Academiæ Regiæ Hibernicæ t. 1, Antiq. p. 16, sequenti schemate, quam ego, ex Alphabeti Oghamii ordine supra exposito, literis Latinis unicuique Oghamiæ diligenter appositis, eodem ordine expono.

f a n . l i d a f i t a . c o n a f . c olg a c . c o s o b m d a

Has literas, absque ullo ad quamlibet aliam interpretationem respectu, sic conjungo—

" *Fan lida fi ta Conaf colgac cosobmda.*"

Hinc sequitur paulo diversam esse meam expositionem ab edita in Actis Academiæ, quæ sic se habet—

" *Fan li da fica Conan Colgac cos obmda.*"

Pace eorum qui hanc expositionem edidere, liceat ad ipsum lapidem, prout in Actis Academiæ insculptum, appellare, unde pateat auctorem istum perperam scripsisse *fica* pro *fi ta*, et *Conan* pro *Conaf*.—Jamque, vera lectione posita, quænam sit interpretatio videamus.—Ego sic verba expono—[Sub hoc tumulo sepulchrale subter, est Conaf ferox, pedum......]

Expositio in Actis Academiæ est—" Sub hoc *saxo* jacet Conan ferox, *agilis* pedibus.—"

Ego pro *saxo* redidi " tumulo sepulchrale," et vocem ultimam *obmda* omisi.

Procul dubio vox *lia* saxum significat, ut *Lia-fail* Saxum fatidicum,(3) item *liag* et *liog*. At in Inscriptione, vox est *lida*, quæ aliquando *lighe* scribitur, i. e. tumulus sepulchralis, ut " *Dhe a ta a lighe sa leacht*," in Exemplare Stowense Vocabularii O'Briani, in margine p. 324.—Vocem *obmda* penitus omisi, utpote a lingua Hibernica alienam. Extat quidem in lingua ista vox *omhan* timor, quæ scribitur etiam *obhan*; at nulla vox *obmda*, quæ agilem exprimat, in lingua Hibernica invenitur.

Hinc suspicor, vel lapidem non esse accurate delineatum, vel Inscriptionem ipsam esse supposititiam, et recentioris ævi inventum. Hanc suspicionem confirmat auctoris prædicti Academici assertio, eandem incriptionem legi etiam more Græcorum veterum, dicto *Boustrophedon*, a sinistra ad dexteram, et sic hunc sensum reddere, " noli tenebris obducere reliquias Conani ferocis agilis pedum." Item legi posse tertia, quarta, et quinta lectione, alios sensus reddente, ut—" longa " quiete jaceat supra littus lacus hujusce, sub hoc Hieroglyphico, dilectus sacrorum," &c!

Jam vero in tota antiquitate inauditum est, ullam unquam extitisse Inscriptionem, quæ utroque modo lecta, eundem pene sensum reddat, sive a dextera, sive a sinistra legatur; et hæc jactata lectio duplex, multo magis suspicionem provocat, simul ac ad eam descriptionis Academicæ partem perveniamus, in qua duæ aliæ lectiones exhibentur, sursum nempe et deorsum! Imo et quinta, quæ, pariter Hibernica, eundem pene sensum ubique revelat!

---

(1) Prolegom. p. cir, cv. &c. (2) Prolegom. p. cir. (3) Prolegom. p. xliv.

Quod si res hæc tam inaudita, sit pro genuina admittenda, scire velim cur saxum istud, usque adhuc penitus ignotum, vel a doctis Hiberniæ derelictum, contemptui potius haberi videatur, quam inter pretiosissima antiquitatis Hibernicæ κειμηλια reponendum?

Auctor præfatus Academicus Inscriptionem istam scalptam fuisse inquit, anno æræ vulgaris 295. "The death of Conan is expressly said to have happened the year before the battle of Gabhra, and "therefore in the year 295, consequently the stone must have been inscribed 1490 years ago, "though, from its hard texture, the inciption is still perfectly legible."(1)

At minime sequitur scalptam fuisse eo anno, quia eo anno obiit Conanus.—Quid sibi volunt interpunctiones quas inter verba distinguo? Post auream Latinorum ætatem, qui singula vocabula singulis punctis distinguebant, nulla fere verborum distinctio a Notariis facta est, usque ad tempora Caroli Magni, qui, procurante Alcuino, punctorum distinctiones vel subdistinctiones restituit. Id autem factum est, curantibus Alcuino et Paulo Warnefrido, more plane diverso a vetere more Latinorum.(2) Interpunctio enim non ad *verba* distinguenda restituta est, sed, in inferiore parte *extremi vocabuli* posita, virgulam, in media parte, duo puncta, in superiori, puctum seu sensum finitum designabat. Aliquando tria puncta in modum trianguli posita id efficiebant, ut in pluribus Codicibus Bodleianis, et Cottonianis, et in quibusdam Stowensibus ego ipse sæpe notavi. Aureis ipsis Latinorum temporibus, accurata ista verborum distinctio non fiebat ab omnibus, siquidem Augustus, ut ex ejus chirographo observavit Suetonius, "*non dividebat verba.*"(3) In vetustissimo MS Codice S. Ciliani Hibernensis, cujus meminere Benedictini,(4) nulla extat punctuatio, nulla verborum distinctio. Idem dicendum de Psalterio Salisburgense, scripto sæculo viimo.(5) In Virgilio Vaticano plurimæ paginæ nullam exhibent punctuationem, et ea quæ in aliis invenitur, manu recentiore adjecta est.(6)

Nullus extat in toto orbe Codex Hibernensis in quo singula verba puncto divisa leguntur. Extat autem Codex Hibernicus *Hymnorum* sæculi viimi, *Antiphonarium Benchorense* ejusdem sæculi, Codex *S. Ciliani* sæculi viiivi, Codex *Sedulii Scoti* sæculi ixni, Codex dictus *Psalter Cassil* sæculi xmi, Codex *IV Evangeliorum* Harleianus sæculi xiimi.

Quod si asseratur non agi jam de Codice, sed de inscriptione sæculi tertii exeuntis, et quidem more *Boustrophedon*. Respondeo, primo istum scribendi morem longe ante sæculum tertium, imo ante tempora Alexandri ubique terrarum desiise.(7) Secundo, nullam verborum distinctionem ex puncto simplice in Inscriptionibus antiquissimis Boustrophedon inveniri; non in ista de Legibus Solonis, edita a Pottero, (8) non in Lapide Sigeo edito a Chishullo in Antiquitatibus Asiaticis,(9) non in illa quam edidit La Bastie, (10) nec in istis a mille annis ante Christum incisis, quas editas invenimus in Opere *Mem. de l'Acad. des Inscr.* t. 15; et quamvis istam scribendi methodum inter Celtas Gallos extitisse asserat Auctor eruditus Operis *Le Religion des Gaulois*,(11) nullum tamen spe-

(1) Acta Acad. Regiæ Hibern. Dubl. 1787, t. 1, Antiq. p. 14.
(2) Confer Alatii Animadversiones ad Fragmenta Etrusca, cum Mabillonii Opere De Re Diplom.
(3) Sueton. in Octav. num. 87. (4) Nouveau Traité de Diplom. t. 2, p. 464. Chronic. Godwic. p. 34, n. 1.
(5) Mabillon De Re Diplom. tab. viii, p. 359. (6) Nov. Traité ibid.
(7) Muratori Nov. Thesaur. t. 1, col. 39—48, et Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 15, p. 597—410.
(8) Potter Archæol. Græca c. 26. (9) Item Muratori Nov. Thesaur. Inscr. t. 4, p. 2110.
(10) Muratori ib. t. 1. Confer Marmor editum a Nointel, incisum annum circiter 457 ante C. et tria alia vetustiora edita in tomo 15 Operis Mem. de l'Acad. p. 397. (11) Lib. 1, c. 4, n. 5.

cimen adducit in quo verba singula puncto interveniente distinguuntur. Nulla talis divisio verborum extat in vetustissima Incriptione Boustrophedon Amycleense, edita primum a Fourmontio, et postea a Benedictinis in Opere "*Nouveau Traité de Diplom.*" ubi nulla omnino punctuatio invenitur.(1)

Quod si meam de Conani Inscriptione sententiam proferre liceret, id mihi imprimis probabile videtur, confictam fuisse a quodam qui Tabulas Eugubinas, prope Trojani excidii tempora incisas, subodoravit, in quibus singula verba quæ characteribus Latinis scalpta sunt, singulis punctis, et verba characteribus Etruscis scalpta, duplici puncto distinguuntur.(2) Vallancius Conani Inscriptionem edidit, diversam ab Academiæ Hibernicæ editione, anno 1786, anno nempe uno postquam inventam fuisse aiunt, et anno uno *antequam Acta Academiæ* publici juris redderentur!(3)—Academiæ editio ea est quam supra exposui—

fa n.lidafi ta.conaf.colgac. cosobmda

Vallancii autem editio hæc est a præcedente valde diversa—

fa. .litaf .cosaacolg a.c .cos.obmda

Fateor equidem nonnullas diversitates posse ex amanuensis negligentia, vel typographi imperitia, præsertim in plurimarum linearum inscriptione exoriri. In hac autem, punctuationes et lineæ valde variant, ut literas a me subjectas diligenter inspicienti patebit!

Distinguendum est tamen Saxum istud sepulchrale Conani a Poemate *Cath Gabhra*, a 400 annis exarato, in quo Conani mors, et sepulchrum, et incriptio *Oghamia*, procul dubio memorantur.

Verba istius poematis sunt hæc—

"*Ni raib an Laoch fraochda Conan—an Gabhra san trean dail,*
"*A m Bealtaine an bliadhain roimhe—aig coine adharta na Greine,*
"*Ro torchar an Curad nar tim—a Fiongail le Fianaibh Fin.*
"*Ro cloidh a feart thair bo thuaigh—a cluithe caionte bo diol truaigh.*
"*S ta ainim Ogam air lic blaith—i sliabh comhdubh Callain.*"

Non fuit Heros ferox Conan—apud Gabhra in conflictus congressu.
Apud Baalis ignem anno præcedente—in solemnitate festivo adorationis Solis,
Occisus est Heros qui nunquam timuit—dolose a Feniis Finni.
Constructus est ejus tumulus in Occidente celebris.—Ejus famæ lugubris fletus, valde mæstus.
Et est ejus nomen Ogham supra saxum laudis—in monte valde nigro Callani.

Hæc versio ad literam, paulo diversa a versione edita in Actis Academiæ Dubliniensis, p. 4, plane indicat *primo*, characteres quosdam dictos *Ogham*, ex veterum Hibernorum traditione valde antiquos, extitisse, quo tempore Carminis Auctor metricam istam narrationem ex Bardorum fragmentis collegit. *Secundo*, si fides Poemati habenda est, Inscriptionem dictam *Ogham* scalptam fuisse in saxo,

(1) Tom. 1, p. 616. Inscriptio est ista, ni fallor, omnium antiquissima.—"Prisci Romani, inquit Henselius, Græcos "imitati, similiter orationem primum *non interstinxerunt*, sed voces *continua serie posuerunt*."
(2) Nouveau Traité de Diplom. t. 3, p. 461. (3) Vindication of the Anc. Hist. of Irel. p. 528.

quod supra Conani tumulum erectum est, in monte Callano, anno ante quam Prælium Gauranum gestum est, ac proinde anno Christi 295.

Quod *primum* attinet—De Carminis istius jactato Auctore Oissino, sententiam meam jam antea protuli, a qua absque mendacio discedere non possum.(1) Reddenda enim erit ratio, quis antiquorum primus carmina Oissini tradiderit? Quis eorum meminerit? Ubi tamdiu latuerint? Quomodo ad nos tot post sæculis incorrupta pervenerint? cur tot scateant metachronismis? et cur lingua, in qua tradita esse dicuntur, vocibus Latinis, et Anglicis, et S. Scripturæ phrasibus, nobilitetur?

At, quamvis Carmen istud non sit genuinus Oissini fœtus, estne saltem carmen antiquum?

Respondeo, Auctoris esse ignoti, qui post sæculum 12mum floruit, et ante sæculum 15tum. Post sæculum 12mum, non enim antea voces Anglicanæ in linguam Hibernicam irrepsere. At, ante sæculum 15tum floruisse patet, ex Codice Dubliniense sæculi 14ti, in quo totum carmen lingua et characteribus Hibernicis exaratum conservatur.(2)—Habemus itaque, ex isto Codice, ex *Ballimotense*, ex Codice *Psalter Cassil*, ex *Inisfalensibus* Annalibus in Bodleiano, et ex vetusto Codice Membraneo incertæ ætatis, in Bibliotheca Harleiana, sæculi ni fallor 12mi, manifestissima indicia, non solum *tradita*, sed ab annis octingentis *scripta*, vocem Celticam *Ogham* ab immemorabili, in Hibernia, ad literarum elementa exprimenda, usurpatam fuisse; quod unum probandum suscepi.

Porro hæc annorum fere mille testimonia, antiquitatem longe majorem indicare videntur. Iste enim tot antiquorum consensus, qui ad antiquissimas inscriptiones, et literas *Oghamias* appellant, magni momenti habendus esset, etsi omnia fragmenta, omnia vestigia istarum literarum desiderarentur.—Freretus nitide et accurate inquit, "Les anciennes Histoires, celles meme qui n'etoient " fondees que sur la simple tradition, ont, a ce que je crois, un certain degre de certitude, moins " fort, a la verité, que celui des Histoires contemporaines, mais tel cependant, que malgre l'eloigne- " ment des temps, et des lieux, que nous cache une partie des circonstances, les esprits vraiment " justes ne se croyent point en droit de les rejetter entierement pour le gros des faits, lorsqu'ils n'ont " point de preuves positives de leur fausseté." Freret Reflex. sur l'Etude des Anciennes Histoires, et sur le degre de certitude de leurs Preuves. (3)

Sive ergo literæ istæ fuerint ab initio ejusdem formæ rectilineæ, quam Codices recentioribus sæculis exhibent, sive literæ primævæ *Og-Ham* vetustate obsoleverint, et veluti Cadmeæ, et Ionicæ, penitus deperditæ vel mutatæ desiderentur, quidquid demum de earum *forma* sentiatur, at literas quasdam *Og-Ham* extitisse, idque numero 16, et arborum nominibus insignitas fuisse, minime dubitandum est.

Vir doctus Thomas Astleus, de rebus Hibernicis agens in Opere eximio de Origine Scribendi, literas Ethnicis Hibernis non penitus ignotas fuisse fatetur.—" There are great numbers of pillars " and monuments of stone in Ireland, as well rude as wrought, with various figures and devices, " and some of these latter sort *are evidently of Pagan antiquity.* There are also a great number " of inscribed monuments of stone, &c. which prove that the Irish had letters before the arrival of

---

(1) Prolegom. p. xii, xiv, xxii.

(2) Young's Gaelic Poems, &c. Trans. R. I. Acad. vol. 1, Antiq. p. 106.

(3) Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 6, Paris, 1729, p. 152. " It is a strong presumption in favour of the antiquity of " this art in Ireland, that its existence in the island extends farther back than the reach of records, and is lost in the " mist, which involves the original population of the country."

"S. Patrick in that kingdom." c. 5.—Postea quidem inquit ista omnia, etsi antiquissima, a Romanis originem habuisse. At, in ejus Opere, quamvis vere erudito, plura notanda sunt, quæ clarissimi viri industriam et ingenium latuere. (1)

Dubthacum Ethnicum Regis Laogarii Archipoetam, poemata scripsisse Hibernica ante S. Patricii adventum, narrat sæculo 10mo Probus, et alii antiquiores, ex quibus eandem narrationem descripsit sæculo 12mo Jocelinus. Benignus, S. Patricii in Sede Ardmachana successor, scripsit Hymnum, partim Latine partim Hibernice, juxta veterum Hibernorum artem, quem ex vetustissimo Hymnorum Codice editum habemus in Triade, simul cum Hymno Hibernico Fiechi discipuli Dubthachi, ex eodem Codice. Adamnanus *Cronani* meminit Poetæ Ethnici Hibernensis, qui, *juxta artem* veterum Hibernorum, *Carmina modulabiliter cantabat.*—Fiechi Carmen Hibernicum, in quo *Druidas Regis Leogarii* memorat, editum est in Triade ex Codice Hymnorum sæculi 7mi, vel 8vi, quem laudat Usserius in Epistola ad Vossium, Dissertationi de Symbolis præmissa, in qua Codicem istum "*antiquissimum* appellat, partim Latine, partim Hibernice scriptum," in quo et plura alia Carmina Hibernica antiqua, ante sæculum octavum scripta, servata esse testatur.

Carmina ista, a Bardis *Ethnicis* conscripta, satis clare ostendunt, literarum usum ante S. Patricii adventum in Hibernia invaluisse, cum Ars Poetica etiam abinde, *iisdem Regulis quibus hodie*, tanquam ab immemorabili exculta fuerit, versibus ipsis id ab intrinseco demonstrantibus, ut in Prolegomenis demonstratum esse confido.(2) Poesim, *unicum memoriæ et Annalium* custodem, apud Ethnicos Hibernos agnoscit Bollandus. Atqui literarum usum esse individuum vetustissimæ Poeseos comitem, gentium monumenta declarant. (3)

Quibus ea quæ de voce Celtica *Og-ham*, et de antiquitate literarum in Hibernia dicta sunt, parum pobabilia videri poterunt, reddenda erit ratio, cur vox ista exclusive in Hibernia ad literarum elementa exprimenda retenta fuerit? Cur nomina Hibernica literarum, sint pariter nomina arborum? Undenam hæc cum vetustissimis Orientalibus, et Religionis *Baalim* identitas, et traditionum communitas, et vocum vetustarum similitudo?

Nonnulli quidem se rem acu tetigisse gloriantur, dum hæc omnia, uno veluti ictu, ad fabulas amandant. Hibernos enim literarum expertes fuisse, quia scilicet Germanis literarum usus erat penitus ignotus! At hoc minime consectaneum esse nemo negabit. A Germanis enim ad Hibernos nulla illatio. Germanis, Druides alieni erant, et ignoti.(4) Druidum autem ordinem et doctrinas in Hibernia viguisse, plane compertum est,(5) testantibus Annalibus, indicante lingua Hibernica, in qua vox *Draoid* Magum significat,(6) referentibus vetustissimis Scriptoribus Ecclesiasticis, idque plane demonstrante totius Hiberniæ superficie, in qua Druidum Aræ ubique visuntur.

Druidæ Hiberni memorantur a Tigernacho ad annum C. 265, (7) ex vetustis Annalibus, quos

(1) Romani nunquam Hiberniam, vel aliquam Hiberniæ partem tenuere. (2) Prolegom. p. lxvi.

(3) Fiechi Poetæ discipuli Archipoetæ Ethnici Dubtachi meminit sæculo xmo Probus in Triad. p. 51, c. 41. Ejusdem meminere Benignus et Tirechanus, Probo antiquiores, et Jocelin. c. 45, 115, 117. Usser. Primord. p. 818, et Fiechi Scholiastes vetus in Triad. p. 5, qui etiam Druidum meminit ibid. p. 18.

(4) De Bel. Gal. l. 6. "Nam neque Druidas habent."

(5) Vide Prolegom. p. xxi, lx, lxii, lxvi, lxxix, et xcvi.

(6) Versio Hibernica Evangelii S. Matthæi c. 1. Lond. 1681, et altera versio anni 1690.

(7) Prolegom. p. xxi et lxii.—Flaherteus Cormaci obitum refert ex aliis Annalibus vetustis ad ann. 277, p. 150, 152, et 340. Ego Codici Bodleiano adhæreo.

Monumenta Scotorum appellat, qui referunt *Cormacum* Hiberniæ Regem, magicis Malconis Druidæ præstigiis eo anno interemptum fuisse, quia horrendis Druidum ritibus fidem præstare recusavit. Eadem habent IV Magistri ad ann. 266, ubi præterea subjungunt Cormacum scripsisse nonnulla de Legibus antiquis Brehonum, et de tributis, et genealogia Regum Hiberniæ, et ordinasse ut omnia Hibernorum Chronica Temoriam transferrentur, ac in unum redigerentur volumen, quod postea a S. Patricio purgatum, "*Chronicon magnum*" appellatum est.(1) Memorantur Druidæ Hiberni sæculo nono in fragmentis metricis Eochodii, quorum vetusta Exemplaria in Bibliotheca Stowense conservantur.(2) Druidas in Hibernia penitus ignotos fuisse asserit quidem Pinkertonus.(3) At Cicero profitetur "se nescire quomodo nihil tam absurde dici potest, quod non "dicatur ab aliquo Philosophorum." (4)—Miror equidem virum alioquin doctum *opiniones* tam confidenter pro rebus historicis obtrudere, quamvis se linguæ Hibernicæ ignarum, nec Annales intelligere, nec Tigernachi chronicon, nec Bardorum fragmenta, hactenus inedita, unquam vidisse profiteatur!

Druidum Hiberniæ meminit iterum Tigernach in narratione Prælii Dubcomarensis, quod sic appellatum fuisse inquit, a *Dubcomaro* præcipuo Regis Fiachi Druida, qui in prælio isto occubuit, anno Christi 325. (5) Tigernachi verba sunt—"*Dubcomair ainim Druadh Fiacha Raibtinne, 7 romarbad isin Cath he, con id de dogarar Cath Dubcomair.*" [Dubcomar nomen Druidæ Regis Fiachi Rabtinne, et occisus est in isto prælio, unde et dictum est prælium Dubcomar.] (6) Omitto Conlaum insignem Connaciæ Judicem, de quo dicitur, "*Se do righne an chombliocht ris na Draoidhibh.*" [Is fuit qui decertavit cum Druidis.] Flahert. p. 218.

Memorantur itidem Druidæ Hiberni in narratione eversionis Eamaniæ, quam *consiliantibus Druidis* factam fuisse, vetusti Annales, ab Eochodio sæculo nono citati, declarant.(7) Memorantur etiam, ut dictum est, a vetustissimis Scriptoribus Ecclesiasticis, quorum nonnulli, ut Fiechus, et ejus Scholiastes, longe ante Probum scripsere, sæculo 6to et 8vo. J. Cæsar de Druidis Britannicis inquit, "Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur, atque annos nonnulli vicenos in disci-"plina permanent, neque fas esse existimant ea literis mandare, cum in reliquis fere rebus publicis, "privatisque rationibus, Græcis literis utuntur." (8) Narrat præterea "In castris Helvetiorum "tabulas repertas fuisse literis Græcis confectas."(9) Attamen Græcam linguam ignorasse, etsi literas Græcas usurpaverint, ex eodem Cæsare manifestum est. Inquit enim se Quinto Curtio scripsisse *Græce*, ne intercepta epistola, sua a Gallis consilia noscerentur.(10)

Porro, Druidum Hiberniæ meminit sæculo nono Cormacus Casselensis in Codice dicto *Psalter Cassil*, quem decimo sæculo exaratum fuisse, vir doctus T. Astleus expressis verbis fatetur.—

---

(1) IV Mag. Annal. ad ann. 266.—Chronicon hoc extitit usque ad sæculum 12mum. Vide Annal. Ult. ad ann. 453, 839, not. 2 p. 214, et 958, p. 264. Item IV Magistr. Annal. ad ann. 438, et Colgan. Triad. p. 214. Aliud erat Chronicon dictum "*Fen Scanchuis mhoir,*" quod *Scanus* filius Agii concinnasse dicitur paulo ante initium æræ communis. Flahert. p. 218.

(2) Prolegom. p. xxi et lxii. (3) Pinkert. Scotl. Lond. 1789, t. 1, p. 18. (4) Tuscul. 224. b.

(5) Prolegom. p. xxxix, lii, ci, civ.—Prælium istud refertur a Flaherteo ad annum 327, p. 155 et 359. Vide Proleg. p. cv, et confer Prolegom. p. cxxx, ubi Annalium notæ chronicæ ad pristinam integritatem revocantur, cum Tigernachi Codice Bodleiano, fol. 7, col. 3.

(6) Tigernachi Codex Bodl. fol. 7, col. 3, lin. 3.

(7) Et apud Tigernach. Cod. Bodl. fol. 27, col. 3, in medio columnæ.

(8) De Bello Gal. l. 6. (9) Ib. l. i. (10) Ib. l. v.

"The oldest Irish Manuscript which we have discovered is the Psalter of Cashel, written in the "latter end of the 10th century."(1) In isto Codice hæc habentur—"*Dha teinne soinmech do* "*gnitis na Draoithe con tincet laib moraib for aib. Agus do berdis na ceatra or teamandaib cecha* "*bliadhna.*" [Duos ignes solemnes faciebant Druidæ, congregantibus simul multitudinibus cum èis, et venire faciebant armenta, quæ per ignes istos transire faciebant omni anno.]

"Cormacus iste vir fuit eruditus, et Antiquitatum Hibernicarum scientissimus, scripsitque lin- "gua sua Patria Historiam, *Psalter Cashel* vulgo dictam, quæ etiamnum extat, et magno habetur in "pretio. Excerpta quædam ex dicta Historia in vetusto habeo Codice Membranaceo *Psalter na* "*rann* dicto, ante annos plusquam ccc exarato."(2)

Druidum ordinem non penitus usque ad adventum Anglorum in Hibernia defecisse, etsi ab horrendis ritibus abstinuerint, Annales Ultonienses ad annum 886, et Annales IV Magistrorum ad annum 1168 luculenter ostendunt. Quatuor Magistri ad annum istum inquiunt—"*An dall ua* "*Conalta, ·i· Giolla Maire Righ Draoith Er decc.*" [Cæcus O'Conalta, i. e. Gildas-Marius, Regius Druida Hiberniæ, seu Regis Magus, decessit.]—Quosdam e Druidicis ritibus usque ad nostra tempora in nonnullis Hiberniæ regionibus perdurasse alibi fuse demonstravi.(3) In versione Hibernica Evangelii S. Matthæi, tam in illa composita ab O'Donnello, quam in altera Bedelli, verba Hibernica pro "venerunt Magi ab Oriente," sunt "*tangadar na Draoithe on Ard soir,*" [venerunt Druidæ ab Oriente.] Hinc voces Hibernicæ *Dar*, *Daor*, et *Darra*, Quercus; arbor nempe sacer Druidum. Hinc plurimæ antiquæ civitates in Hibernia, in quibus sibi Druidæ Academias, et Arbores, et Nemora sacra statuerunt, ut *Kildara*, et civitas *Derrensis*, et *Durro*, in quibus Christiani primævi, succensis vel succisis nemoribus, Cathedras Episcopales, et Monasteria posuerunt. Nemo ignorat quercum fuisse arborem sacrum sub quo Druidæ, robora singulari veneratione ab ipso fere Diluvio prosequentes, in memoriam, ni fallor, arboris Scientiæ boni et mali, altaria struebant; unde Robora nomen antiquissimum Celticum *Dara* a Druidis impetrasse, Theodorus Hasacus singulari Disseriatione patefecit.(4) Hinc inter Hibernos nihil sanctius arbore quem *Bile* appellabant, et *Bile-magh a Dar*, [Arbor sacer campi Quercuum,] ut in Annalibus Ultoniensibus ad ann. MCXI, p. 375, et in Annalibus IV Magistrorum ad annum eundem.(5)—Dualdus Firbissius, Patriæ antiquitatum professor hæreditarius, testante Flaherteo p. 219, disciplinæ Druidum Tractatus 180, S. Patricii tempore, igni damnatos fuisse, ex Majorum monumentis declaravit.

Et quidem Druidicæ Religionis tot sunt in Hibernia vestigia, ut ea enumerare justum volumen exigeret; non solum enim usque hodie manent ritus *Baalim*, et ignes sacri, et festivitas *Samhin*, et *Grynæi* Appollonis vestigia, cæterorumque Deorum veterum, quos supra in transitu indicavi, verum etiam usque hodie Ars Magica dicitur *Draoidheacht*, et præterea fontium, lacuum,

(1) Astle Origin of Writing, 4to p. 120. Ware's Antiq. v. 3, p. 64.

(2) Hibern. Antiq. Lond. 1654, p. 92. Confer Philosoph. Trans. vol. 27, p. 505, Keating Preface, Lond. 1723, et O'Halloran Fabulous Hist. of Irel. Lond. 1778, t. 1, p. 47, 113, 186. Toland Hist. of the Druids p. 69, 74, et Acta Acad. Paris vol. 19, p. 489.

(3) Dissert. MS. De Relig. Ethnicor. Hibern.

(4) Plin. l. 16, c. 95, ed Harduin. Paris 1723, t. 2, p. 42. Diodor. Sic. ed. Wesseling. Amstel. 1746, l. 5, c. 213, t. 1, p. 354, not. 37.

(5) Vide plura in Vocabulario nostro Topographico voce *Bile*.

arborum, antrorum, et saxorum ingentium cultus, quem nec ipsa Religio Christiana, nec Ecclesiarum Pastores, nec Magistratus officium gerentes hactenus abolere potuerunt.—Annales Ultonienses plano indicant *Solem* et *Ventum* fuisse præcipuos Ethnicorum Hiberniæ Deos, et Philo-Biblius ex Sanchoniathone narrat Usoum, Phœniciæ regis fratrem, duas erexisse Tyri columnas, *Igni, Ventoque* consecratas.—Verba Annalium ad annum CCCCLVIII hæc sunt—"*Cath Atha dara for Laogaire* "*re Laighnibh.* [Prælium vadi quercuum contra Laogarium gestum a Lageniensibus,] in quo et "ipse captus est, jurans per *Solem* et *Ventum* se boves eis dimissurum."

Iidem Annales ad ann. 462 inquiunt—" Mors *Laegaire* filii *Neill, oc Greallaig Griafil, for taeb* "*Caisse,* in campo *Lifi, etir in da cnoc,* ·i· *Erin ocus Alba an anmana, arata re Laignib gur iad* "*GRIAN agus GAET ros marb sad.*" [Mors Laogarii filii Nialli regis Hiberniæ, apud Greallaggria-fil, supra regionem Casse, in campo Life, inter duos colles, i. e. Erin et Alba. Dicunt Lagenienses occisum fuisse a *Sole* et *Vento.*]

Quatuor Magistri eandem narrationem his verbis ex vetustis Codicibus contexuerunt—"*Aois Cr.* "*ceithre ced caoga a seacht, a naoi fichet do Laogaire m. Neill. Cath Atha dara ria Laighnibh for* "*Laogaire mc Neill. Ro gabh do Laogaire isin cath hi sin, 7 do rad Laogaire ratha GREINE 7* "*GAOITHE, 7 na n DUIL*(1) *do Laignib nach tiocf foira tria bith in a ralegadh uda.*

"*Aois Cr. ceithre ced caocca a hocht. Iar mbeith deich m bliadhna fichet hi righe n Er do Laogaire* "*mc Neill naoi-giall. atbath ittiobh Caissi edir Er 7 Albain,* ·i· *da cnoc iadse filet in uib Faolain, 7* "*GRIAN 7 GAOTH ros marb sain ar ro saraigh iad. Con idh do sin atbert an File*—

"*Atbath Laogaire mc Neill—for taeb Caissi glas an tir.*
"*Duile De ad raegaid raith—tuc sat dail mbais for san righ.*"

Hæc ad literam interpretata, sequentem reddunt sensum, et narrationem—

Anno Christi 457, nono et vigesimo Laogarii filii Nialli regis Hiberniæ. Prælium vadi quercuum gestum a Lageniensibus contra Laogarium filium Nialli. Captus est Laogarius in prælio isto, et juravit Laogarius juramentum Solis et Venti, et Geniorum omnium, Lageniensibus, quod non veniret contra eos durante vita ad intentum istud, (nempe ad tributum boarium exigendum.)

Anno Christi 458. Postquam esset decem annis et viginti rex Hiberniæ, Laogarius filius Nialli novi-obsidum, occisus est prope Cassi, inter Erin et Alban, i. e. duos colles istos, sic dictos in regione Hy Faolan; et *Sol* et *Ventus* occiderunt eum, nam deprædavit eos, (Lagenienses,) et propterea cecinit (*File*) Poeta vetus—

Occisus est Laogarius filius Nialli—prope Cassi, virida ista regio.
Numina cœlestia quorum violavit jusjurandum—dederunt meritam mortem isto Regi.

Eandem narrationem referunt Annales Inisfalenses ad annum tertium post obitum Leonis Magni Pontificis, i. e. ad annum Christi 463.—In Boylensibus Laogarii captivitas recte refertur ad annum tertium ante mortem Leonis, his verbis—"*Cath Atha dara for Laogaire ria Laignibh* [Prælium vadi "quercuum gestum contra Laogarium a Lageniensibus] in quo et ipse captus est, sed tunc dimissus "est jurans per *Solem* et *Ventum* se boves eis dimissurum."

---

(1) Vox *Duil* a Llhwydio, O'Clerio, et O'Briano, interpretatur Rerum *Elementa,* unde *Duileamh Deus,* Creator Elementorum omnium. Unde colligendum, inquit Flahertеus, Hibernorum numina fuisse Deos Topicos, sc. Montanos, Campestres, Fluviales, et id genus alios locorum genios. Pag. 201.

Atqui auctores Angli Historiæ Universalis recte notant ex Sanchoniathone, *Ignem* et *Ventum* Deos fuisse Phœnicum. "In the fragment of Phœnician history preserved by Eusebius from Sanchoniathon, it is stated that Usous, the King of Tyre's brother, consecrated two rude pillars to *Fire* and *Wind*, and he worshipped them."(1)

Hæc omnia simul collata plane indicant vetustissimam Religionem Celtarum, quæ procul dubio erat Druidica, quamque e Phœnicia, et ab Orientalibus maris Mediterranei littoribus, ad *Insulam sacram Iernen* pervenisse, ex ipsis Phœnicum Annalibus, a Festo Avieno citatis, alibi demonstravi.(2) Addo et aliud notatu dignissimum, quamvis a nostris Scriptoribus nullibi quod sciam observatum, Mysteria nempe Deorum Punicum *Cabirorum*, ad *Insulam usque Britanniæ finitimam* delata fuisse, testante Artemidoro apud Strabonem.(3) Atqui Cabiri nil aliud erant quam Dii Phœnicii quorum meminit Herodotus, (4) *Sol* nempe, sive Mercurius genitor, et Luna, quos Beryti in Phœnicia cultos fuisse, narrant Sanchoniatho, et Damascius, apud Eusebium.(5) In Italiam, ad Tyrrhenos, eorum Mysteria delata fuisse, scribit Clemens Alexandrinus,(6) et *Magnos Deos* fuisse quos Æneas in Italiam attulit, referente Virgilio, Vossius pluribus argumentis, et Gutberlethus in Dissertatione singulari de Mysteriis Cabirorum erudite demonstravit. (7) Vocem ipsam quod attinet, Strabo quidem, et Scholiastes Apollonii Rhodii Cabiros a monte Cabiro in Phrygia dictos esse asserunt.(8) At falli veteres in hujus vocis etymo notum est eruditioribus,(9) quum vera vocis origo a lingua Hebræa, et Chaldaica, sive Phœnicia petenda sit, in qua *Cabir* potentem significat, ut scribunt Varro et Tertullianus.(10) Græcis dicebantur Θεοι μεγαλοι, et Θεοι δυνατοι,(11) Orpheo Ευδυνατοι.(12)

Recte docet Scaliger Phœnicum et Syrorum lingua *Cabir* potentem significare,(13) et Kippingius ostendit Cabiros, magicam artem ac incantationes exercendo orbem peragrasse.(14)—Jam vero apud Hibernos *cabhair* nil aliud significat quam auxiliator, unde *cabhairim* auxiliari, ut in Llhwydii Archæologia, et in Vocabulariis O'Clerii, O'Briani, et aliorum. Hinc religio Magorum Orientalium, qui Persice et Arabice dicuntur *Gebr* et *Guebr*. Origenes contra Celsum scribens, meminit Περσων η Καβειρων, eorum nempe qui ignem colunt, et ab eodem fonte Chaldaico derivantur. Conveniunt tempora quibus ista mysteria ab Oriente delata fuere, cum iis de quibus Strabo scribit libro tertio—"Herculis, et Phœnicum expeditiones extra Columnas Herculis Homero notas fuisse; "et cum sciret hujusmodi expeditiones, paulo post Trojæ excidium, *ultima Hispaniæ attigisse*, et

---

(1) Universal Hist. Lond. 8vo, 1747, t. 1, p. 184.
(2) Annal. Ult. Annot. p. 161, ex Festo Avieno in Corpore Poetar. Vet. ed Maitaire, Lond. 1723, t. 2, p. 1325 et 1547.
(3) Strabo l. 4, c. 198, ed. Casaub. Amsteled. 1707, t. 1, p. 304, et Huetii Demonstratio, Lipsiæ, 1694, p. 170.
(4) Herodot. l. 2, c. 51, ed. Wesseling. p. 128-9.
(5) Euseb. Præp. Evang. l. 1. Photii Biblioth. Cod. 242.
(6) Clem. Alex. Paræn. apud Huet. Dem. Ev. p. 169.
(7) Vossius de Idolol. Bochart. Canaan 1, c. 12. "These are the *Dii magni majorum gentium*, to whom the earth, and planets, and elements are dedicated." Newton's Chronol. p. 16. Lond. 1785.
(8) Strabo l. 10, c. 472, t. 2, ed. Casaub. p. 724. (9) Casaubon ib.
(10) Ita Varro de R. R. l. 4. Gruter. Inscr. p. 319—98, et Casaub. ib.
(11) In Hymno Κουρητων, apud Casaubon ib.
(12) Orphei Argon. Lipsiæ, 1805, p. 16, v. 29, et Guthberleth de Mysteriis Deor. Cabiror. c. 12.
(13) Scalig. Conject. ad Varron. p. 128. (14) Kipping l. 1, Antiq. c. 3, n. 6.

" eorum locorum bona Phœnicibus indicantibus cognovisset, ibi piorum sedes et campum Elysium " finxit, ubi Proteus Menelaum inculturum ait, *qua terræ postremus terminus extat.*—Occidua est " illa terra, et tepida, ad fines terræ........Ibi et Insulæ beatorum commemorantur."(1)

Literarum usus ex Phœnicum commerciis, et ex annuis Druidum Solenniis colligitur.

Conferantur hæc cum iis quæ ex Phœnicum Annalibus tradit Avienus de Oris maritimis, ubi inquit " Insulam quam *gens Hibernorum* colit, prope Britanniam sitam, *Sacram* appellatam fuisse a " *priscis;* et *Phænicibus ibi negociandi mos* fuisse; et *Himilconem* scripsisse Insulas *Albion* et *Ierne*, " vix quatuor mensibus a Carthagine abesse, *ut ipse semet rem probasse retulit.*" (2)

Easdem Pœnorum, et præcipue Hannonis, ac Himilconis extra Columnas Herculis navigationes memorat Plinius.—" Hanno, inquit, Carthaginis potentia florente, circumvectus a Gadibus ad " finem Arabiæ, navigationem eam prodidit scripto, *sicut ad extera Europæ noscenda, missus eodem* " *tempore Himilco.*" (3)—Itaque suam navigationem prodidit scripto Himilco *sicut et Hanno.*

Porro unus est et idem Himilco, ad quem Festus Avienus, de Hibernia scribens, appellat, ubi Hiberniam *Sacram* Insulam ab antiquis appellatam fuisse declarat. Jam vero Hannonis Periplum ante Alexandri Magni tempora scriptum fuisse manifestum est ab intrinseco. Extat enim usque hodie, a pluribus editus, ex variis Codicibus, in quibus omnibus Civitas Tyri describitur ut florentissima, et sub regia potestate constituta, et in Insula in Mari sita, et tribus stadiis a terra distans, et Continenti via strata conjuncta quo tempore Hanno Periplum istud exegit, cum tamen ab Alexandro debellatam penitus interiisse, omnes docti fateantur.—Præterea Periplum istud memorant Aristoteles,(4) et Scylax Aristotele antiquior, uti patet ex Campomanis Dissertatione collata cum eruditis disquisitionibus Bougainvillei, Gosselini, Falconerii, et aliorum, qui in hac re definienda nihil intentatum reliquere.(5)

Aristoteles inquit Uticam a Phœnicibus conditam fuisse tribus fere sæculis ante conditam Carthaginem, et tamen, juxta Catonem seniorem, Carthago extitit Respublica Maritima annis 737 antequam a Scipione deleta fuisset.—Juxta Solinum Carthago floruit annis 677 vel 737, quæ diversitas ex variantibus codicum lectionibus orta est, uti notat Salmasius, et ex eo Gibbonus, qui posteriorem lectionem Marshamo placere ait, et Sacris Scripturis, et Tyri Annalibus magis consonam esse fatetur.(6) Ego Carthaginem paulo antiquiorem existimo, non solum ex Virgilii traditione, verum et ex supra memorato testimonio Strabonis de Homero, et ex ipsis Tyriorum Annalibus apud Josephum, ex quibus constabat, *Hyromum* Tyri Regem, et *Templum a Salomone conditum*, non magis quam *annis* 155 antiquius fuisse Carthagine.(7) Bochartus Phœnicum extra Columnas Herculis

(1) Strabo l. 3, c. 150, ib. p. 223, ubi de Hispania et Celtiberia, et l. 1, p. 4. (2) Avienus de Oris loco citato.
(3) Plin Hist l. 2, ed. Harduin. t. 1, p. 107, et l. 5, c. 1. Item Mela l. 3, c. 9, ed. J. Vossii p. 63, et not. p. 302—5. Bale Dict. Roterd. 1720, t. 2, p. 1396. Montesq. Espr. des Loix, Geneve 1750, t. 2, p. 271.
(4) Aristot. De Mirab. Op. Casaub. Lugd. 1590, t. 1, p. 704.
(5) Antequedad Marit. de Cartago con el Periplo de Hannon. Madrid, 4to, 1756. Hudson Geogr. Min.
(6) Gibbon. Lond. 1781, v. 5, not. 160, p. 360.
(7) Josephi Opera, Oxon. 1720, t. 2, p. 1341, et Marsham, Lond. 1672, p. 398.

commercia refert ad tempora Judicum, quibus, pulsi e terra Chanaan, in Lybiam, et ad Occidentalia Africæ littora profugerunt, Duce quodam *Chamo* seu *Cadmo*, quem Nonnus centum urbes in Africa condidisse testatur.(1) Vetus Inscriptio in Numidia Tingitana inventa literis Phœniciis prodiit, servata a Procopio in Vandalicis, quæ referebat Phœnices a Josue pulsos, in Numidiam profugisse, quod cum Herodoti obscura narratione concordat.(2) "Phœnices *extra columnas Herculis* progressi, "in media Africæ ora maritima urbes condiderunt, *μικρον των* Τ*ρωικων υστερον*." i.e. paulo post belli Trojani tempora. (3) Carthaginem conditam refert Petavius, ex eodem Josephi loco, ad annum ante Romam conditam 134, Periodi Julianæ 3828, ante C. 886, et Romam conditam refert ex Palíliis Varronianis ad annum ante C. 753, Periodi Julianæ 3961. Usserius Romam conditam refert ex Fabii Pictoris, et Iudorum sæcularium rationibus, ad annum ante C. 748, Periodi Julianæ 3966, quod cum Petavii rationibus plane convenit. Varronianæ enim rationes ex festis Palilitiis deductæ, sunt toto quinquennio Fabianis anteriores. Scripsit post Petavium Usserius, ambo post Marshamum, qui non plures admittit quam annos 126 inter jacta Templi fundamenta, et Carthaginem condi cœptam, quæ parva summorum virorum discrepantia eorum diligentiam evincit, et Carthaginis conditæ epocham, ad annum ante C. saltem 886 referri debere ostendit.

Et quidem longe ante Alexandri tempora, *Insulas Britannicas* ab Orientalibus quibusdam exploratas fuisse, plane patet ex libro *de Mundo*, quem vel Aristoteles, vel certe coetaneus Scriptor Alexandro dicavit. Hujus verba notanda sunt—"Εν *τουτω γε μεν νησοι μεγισται τε τυγχανουσιν ουσαι δυο* Β*ρετανικαι, λεγομεναι* Α*λβιον και* Ι*ερνη, των προειρημενων μειζους υπερ τους* Κ*ελτους κειμεναι, εκ ολιγαι δε μικραι περι τας* Β*ρετανικας και την* Ι*βηριαν*." (4) Apuleius eadem habet in istius libri versione quam Latio donavit, non regnante Trajano, ut erronee asserit Petavius, sed Imperante Antonino Pio. (5) Pytheas Massiliensis, qui paulo ante Aristotelem floruit, et non semel citatur tam a Dicæarcho, Eratosthene, et Polybio, quam ab Hipparcho, Strabone, et Ptolomæo, Insularum *Albion* et *Ierne* pariter meminit, idque accuratius quam a Strabone ipso designantur, ut alibi indicavi. (6) Pythei Γης *περιοδον* extitit sæculo sexto inter Stephani Bizantini Εθνικα, Opus Geographicum, cujus Epitomen, intitulatum "*Stephanus de Urbibus*," Hermolaus regnante Justiniano evulgavit.(7) Polybius librum scripsit de Insulis Britannicis, ut ipse testatur.(8) Plutarchus inquit quendam Demetrium ad Insulas Britannicas explorandas a Claudio missum, ad Insulam quandam pervenisse Britanniæ finitimam, in qua Magi degebant, *Sacri* ab Incolis habiti, qui præstigiis aerem turbare, et nimbos ac turbines excitare assueti erant. (9) Ptolomæus Alexandrinus memoratis civitatibus Hiberniæ, Promontorii *Sacri* Hiberniæ pariter meminit, quod cum Festi Avieni testimonio plane concordat.

---

(1) Nonni Dionysiac. l. 13, v. 364 et 378, et Marsham. p. 400.
(2) Procop. Vandal. l. 1, c. 10, 11, Huet Dem. p. 331, Lipsiæ 1694.
(3) Strabo ib. p. 83. Atqui ad hæc tempora referuntur Hercules, Phœnicius, et Midacritus, et Herculem Phœnicium non alium fuisse quam Midacritum, qui primus Insulas Britannicas exploravit, demonstrat ex Plinio l. 7, c. 56, et ex aliis longe vetustioribus Bochartus, in Phaleg et Canaan. Plinii verba sunt—"Midacritus *primus* plumbum ex Cassiteride Insula apportavit." l. 7, c. 56, p. 414. (4) Aristot. ib. t. 1, p. 371.
(5) Fabrici Biblioth. Lat. Lond. 1703, p. 123.
(6) Ex Strabone, t. 1, p. 109 et 163. Plin. l. 2, c. 75. Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 19, t. 26, et t. 45.—Operis Γης *περιοδον* meminit Apollonii Scholiastes, Pythei Athenæus, Cleomedes, et alii.
(7) Edidit Gronovius Lugd. Bat. 1688. (8) Polyb. Casaub. Paris. 1609, l. 3. (9) Plutarch. in Numa.

Omitto quæ de Orphei testimonio ex Argonauticis affert Usserius. Argonautica enim ista longe recentiora esse existimo quam Usserius credidit; cum ignota fuerint Herodoto, Apollonio Rhodio, et omnibus Scriptoribus qui ante Augusti Imperium floruere. Primus qui eorum meminit est Tatianus, sæculo Christi secundo, et Orpheum poetam nunquam extitisse asseruit Aristoteles, testante Cicerone.(1)

Omitto etiam vestigia quæ de Saxorum cultu in Hibernia usque hodie manere alibi declaravi.(2) Res autem postulat, ut Waræi et Harrisii de Promontorio Sacro opiniones, ex manifesta Historiæ antiquæ cum lingua Hibernica convenientia illustretur. Waræus inquit Promontorium quod a Ptolomæo *sacrum* appellatur, illud esse quod Hiberni propria lingua appellant *Gren-oir*, prope Wexfordiam. Harrisius aliud esse inquit huic proximum, quod Hiberni propria lingua appellant *Carne-soir*. Atqui ambo hæc nomina plane sacra sunt, *Gren-oir* enim nihil aliud est quam Altare, sive *locus sacer Solis ignis*; et *Carne soir* est *Acervus sacer lapidum ignis;* moles nempe lapidum congestorum in unum acervum, super quem Druidæ sacrificia mactare solebant.—Haud longe ab utroque distabant duo montes, quorum unus, a Columna sacra ibi posita, dicebatur *Buidhe cloch*, flavus lapis sacer, alter *Ard-cloch*, Altus lapis sacer, a quorum primo oppidum *Wicklow*, et a secundo oppidum *Arcklow* nomina derivaverunt. His finitimum est oppidum usque hodie *Baal-tin-glas* appellatum, quod lingua Hibernica exprimit "Baalis-Ignis-Custodium."

Illud etiam præterire nequeo, quod Festi de Insula *Sacra* narrationem mire illustrat, Hiberniam ab antiquioribus Bardis, lingua materna eodem modo appellatam fuisse, quo a Phœnicibus, *Insula Sacra*, Hibernice *Inis-fail;* idque, ut aiunt, a Saxo quodam fatidico, dicto *Lia-fail*, cujus portio usque hodie in Throno Regio Anglorum conservari narratur.(3)

Jam vero in Hiberniæ quibusdam locis sacris, ut apud *Finnabar na n ingen* prope Temoriam, in sacra et Regia Provincia, dicta *Breg*, et apud oppidum *Kildarense* Druidis Sacrum, Ignis *inextinguibilis*, a multis sæculis, more antiquo, a Virginibus Sacris custoditus fuit.

In civitate Kildarense vera hujus institutionis origo latuit, usque ad tempora Giraldi, qui, istius ævi superstitiosa ductus opinione, inquit multis sæculis inextinctum mansisse, et S. Brigidæ ignem appellatum fuisse, quia, ea intercedente, claro miraculo inextinctum servabatur! Quasi vero pia ista Virgo de Ethnicorum ignibus servandis cogitaret, quibus humana sacrificia infando ritu cremebantur! Attamen ignis iste dicebatur "*tinne Bride*," Ignis Brigidæ; et domus in qua servabatur "*Teach an-tinne Coisreache*," Domus Ignis Sacri.—Giraldi verba sunt—"Apud *Kil-dariam*, Lageniæ urbem, quam gloriosa Brigida reddit illustrem, digna memoratu sunt miracula multa, inter quæ primum occurrit ignis Brigidæ, quem *inextinguibilem* dicunt, non quod extingui non possit, sed quia tam sollicite Moniales et sanctæ mulieres ignem, suppetente materia, fovent, et nutriunt, ut a tempore Virginis (i. e. a sæculo quinto) per tot annorum curricula, semper manserit inextinctus; et cum tanta lignorum strues tanto tempore sit hic consumpta, nunquam tamen cinis excreverit."—Postea subjungit—"Cum tempore S. Brigidæ 20ti Moniales hic Domino militassent, ipsa 20ma existente, post gloriosum ejus transitum tantum undeviginti semper extiterunt,

(1) Cicero de Nat. Deor. l. 1, c. 38. Confer Usser. Primord. 724.
(2) Dissert. MS. de Relig. Ethnicor. Hib. (3) Prolegom. xliv, lxii.

"et numerum non auxerunt. Cum vero singulis noctibus singulæ per ordinem ignem custodiant, "nocte vigesima Monialis ultima lignis appositis, inquit, Brigida custodi ignem istum tuum, te "enim nox ista contigit.—Et sic igne relicto, inextinctus reperitur........Virgeo quodam et "orbiculari sepe, ignis iste circuitur; intra quem mas non intrat; et si forte intrare præsumpserit, "quod a temerariis quibusdam nonnunquam attentatum, Divinam ultionem non evadit. Item "mulieribus solum, et his non oris flatu, sed follibus tantum, et ventilabris, Ignem licet exsuf-"flare. Sagittarius quidam de familia Richardi Comitis sepem transiliens, ignem Brigidæ ore "sufflavit, qui statim resiliens demens esse cæpit, et cuicumque obviabat insufflans in ejus os dice-"bat, viden? Sic Ignem Brigidæ sufflavi."(1)

De eodem igne non ineleganter cecinit Edmundus O'Duyr Episcopus Limericensis—

Ardet inextinctus Brigidæ focus igne perenni.
Non capit augmentum coctus at inde cinis.
Quid notat iste rogus? tacitæne incendia mentis?
Vivaci vivax igne notatur amor? (2)

Colganus eodem modo rem explicare nititur, dicens Ignem istum in symbolum Spiritualis Divini amoris, qui in Brigidæ pectore sine remissione ardebat, institutum fuisse.—Vir nempe bonus Ethnicorum superstitiones, adhuc in patria manentes, pio velamine quantum potuit occultare conatus est.

At melius est errorem fateri quam defendere, et falsa est et periculosa pietas, quæ errori aut falsitati vel in minimo assentitur. Simplices enim nos decet esse et apertos, fraudis inimicos, et veritatis etiam injucundæ cultores, non solum quia magna est veritatis vis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, et solertiam facile se per seipsam defendit, non solum quia mentiri turpe est, etsi piæ fraudis nomine decoretur, sed potissimum quia Deo, rationis, et intellectus humanæ auctori resistunt, qui falsa palliare, et veritatem subtilitate offuscare conantur.—Morem istum ab Ethnicis institutum fuisse, indicat Henrici Archiepiscopi Dubliniensis decretum, quo Ignem Kildarensem *inextinguibilem* extinxit, et ut profanum ac Ethnicum abolevit. (3)

Antiqui qui de S. Patricii in Hiberniam adventu scripsere, inquiunt advenisse paulo ante festum Paschale anni 432, et in ipsa vigilia Paschatis istius anni, Regem Hiberniæ Laogarium, *Ignem sacrum*, qui solemni ritu eo tempore a Druidis quovis anno accendi solebat, apud montem sacrum Temoriæ celebrasse.—Longe ante Jocelinum Evinus, vel quisquis fuit auctor Vitæ Tripartitæ, non semel laudatæ ab Usserio, inquit—"Cum appropinquaret sacratissima diei Paschæ solemnitas, sedit animo "Apostolici viri, hunc diem in specioso Bregarum campo, in quo caput Idololatriæ universi regni, "et Regia sedes Temoria erat, cum solemnitate celebrare.......Profectus itaque ad locum *Ferta* "*fer-feig*, ibi curat sua figi tentoria, et sub noctis initium rogum Paschalem accendi, quæ accensio "Regem totamque ejus aulam turbavit. Contigit enim quod eadem nocte, Solemnitas apud Ido-"lolatras istius gentis suprema, vulgo *Feis Temra*, i. e. Encænia Temorensia appellata, venerit cele-"branda, ad quam sancita lege, non tantum totius Regni Principes, Proceres, et circulorum Præ-"fecti, sed et *Druydum* Magistri, ad sacrificia debebant convenire. Lege etiam severissime ca-

(1) Giraldi Topogr. Hib. Dist. 2, c. 34, 35, 36, et 48. (2) Triade p. 633.
(3) Auctor Anon. in Annal. Hib. ab anno 1163 ad 1314, MS. in Biblioth. Cot. et apud War. Antiq. p. 237.

"vebatur, ut omnes ignes per universas Regiones illa nocte extinguerentur, et nulli liceat ignem re-"accendere, nisi prius Temoriæ a *Magis* rogus Sacrificiorum extrueretur."—Eadem habet ex Evino Jocelinus sæculo 12mo, c. 40, Probus sæculo 10mo, c. 32, Eleranus Sapiens sæculo 8vo, c. 39, 40, Benignus sæculo 6to, c. 37, Patricius Junior eodem sæculo, c. 34. Conferantur quæ de annuis Comitiis Temorensibus et Taltinensibus dicta sunt in Annalibus Ulton. ad ann. 454. (1)

Itaque ex prædicta Solis et Ignis veneratione, qua Druidæ Hiberni præ omnibus Gentibus Occidentalibus conspicui habebantur, Hibernia *Insula Sacra* appellata est, et primum Promontorium quod Phœnicibus, ad Iernen a Cornubia navigantibus, obviabat, Promontorii *Sacri* appellatione designata.—Hinc origo nominis *Gren-ur*, vel *Gren-or*. *Grian* enim Hibernice est Sol, unde Homeri Apollo *Grynæus*, et *Grynæum* oppidum in Asia Minori, ubi Templum, et Oraculum, et Nemus Apollini sacrum, et vetustate celeberrimum, testante Strabone;(2) itemque flumen *Granicum*, Soli sacrum, cujus fons erat in Monte Ida Apollini sacro, ubi servabatur Saxum Ideum, cui, canente Homero, Hector sacrificare assuetus erat.(3)—*Grian-bheach* Hibernice est Zodiacus, i. e. Solis revolutio. *Grian-clog* est solare horologium, sive gnomon sciothericum Solis. *Cnoc Greine*, et *Tuam Greine* sunt Colles Solis, quorum plurimi erant Druidicis Altaribus conspicui, in quibus, post introductam Religionem Christianam, Monachi Monasteria condiderunt, ut patet ex Annalibus IV Magistrorum ad annos 789, 886, 949, 964, 1002, 1026, 1078, 1084, 1164, 1190, itemque ex Ultoniensibus ad annos 739, 748, 751, 793, ex Tigernachi Codice Bodleiano fol. 8, col. 1, et ex Vocabulariis Hibernicis voce *Tuam*, unde patet totam regionem a colle Solis, dicto *Cnoc Greine*, in agro Limericense, usque Limericum, appellatam fuisse *Aois-Greine*, a voce *Aos*, quæ Sectam Religiosam significat, et *Grian* Sol, quia ibi antiquitus Druidum Societas quædam præcipua colebatur. Ab eodem origine fabula de Hercule et *Geryone* deducenda videtur.

Altare Druidicum prope Fermoy, in agro Corcagiense, a vulgo, rei originem ignorante, appellatur Anglice *Granny's Bed*, quod tamen nihil aliud est quam *Grian-beacht*, Solis-circulus.—Ab eodem cultu Solis, originem habuit nomen montis sacri dicti *Grange*, prope Droghedam, ubi et circulus extitit ingentium Saxorum, aliaque Druidum vestigia stupendæ magnitudinis, quæ in Llhwydii et Pownalli Descriptionibus Docti mirantur. (4)

Cluverius inquit "montem Grampium in Scotia dici Celtice *Grans-bain*."—Jam vero, certum est

---

(1) Item ad ann. 461, 557, 559, 564, 716, 722, 773, 810, 826, 830, 872, 875, 887, 897, 987, 1006; Inisfal. ad ann. 457, 530, 860; IV Magistr. et Tigernach passim; et Tigernachi Contin. MS. Bodl. Rawl. 488 ad ann. 1119.

(2) Strabo ib. t 2, p. 919—" In tota ista ora colitur Apollo usque ad Tenedum, cognomento *Sminthei*, *Cillæi*, *Grynei*," &c. p. 923. Errant in explicanda Inscriptione " *Appollini Grano*," Horsleus p. 206, et Gough v. 3, p. 304.

(3) " Iidem fuere *Idæi-Dactyli*, et *Cabiri*." Strabo ib. p. 715. " *Hercules* erat de Idæis Dactylis." Ib. t. 1, p. 544. Item " *Mercurius*, qui erat e *Cabiris*." Varro de Ling. Lat. l. 4, c. 10, et Apollonii Scholiast. ad Argon. l. 1, v. 915.

(4) Confer King Munimenta cum Anthol. Lond. 1786, t. 3, p. 355, et t. 7, p. 164 et 276, et Pococki Opuscul. de Antiq. Hib. ib. t. 2, p. 32. Ista Druidum vestigia vulgo appellantur " *Leabthacha na bh Feine*." Monumenta Phœniciorum. Vocab. Hib. voce *Leaba*. Strabo Templum *Amonis* in Persia describit Aggeri Sacro Hibernensi *Grange* simillimum t. 2, p. 779. Atqui " Apollo Jovis *Ammonis* filius erat, et ipse Sol." Huet ad Orig. p. 109.—" Ham sub Jovis *Ammonis* nomine cultus." Bochart Geogr. Sacr. l. 1, c. 1—" Solem et calorem *Chamma* vocant Syri." Selden Syntag. 2, c. 8.— Αμμων γαρ Αιγυπτιοι καλεουσι τον Δια. Herodot. l. 2, c. 42.—Hinc *Zama* civitas præcipua Numidiæ, quæ et *Ælia Zamana*, ut in Inscriptionibus apud Gruterum. Hinc Deus *Samhin*, et *Baal-Samhin* Hibernorum, ut in Vocab. voce *Samhin*, et Annal. Ult. ad ann. 717, 858, IV Mag. 1145, et Codex Stowensis *Dinseanchus* fol. 50, lin. penult.

ista verba nihil aliud indicare quam Solis montem, et ibi inventum fuisse Altare Druidicum in colle, qui usque hodie dicitur *Garnie Hill.*—Neque aliter interpretandum existimo nomen montis celeberrimi *Carnutum* in Gallia, de quo J. Cæsar inquit, " Druidæ certo anni tempore in finibus " *Carnutum* considunt in loco consecrato." (1) Vox enim Hibernica *Carne* sacra est, æque ac *Grian.*—Hinc oppidum vetus *Gran-ard* in Hibernia, ubi Druidum fons sacer extitit sæculo quinto, erat Solis collis, et idem ac *Carne-ard*, ut ex ipso nomine manifestum est. Ibi servabatur antiquitus Saxum sacrum, ut patet ex Vita antiqua S. Patricii quam " ex tribus MSS Hi- " bernicis, inter se collatis, et partim Latino, partim Hibernico, eoquo pervetusto sermone, et præ " nimia antiquitate impenetrabile, conscriptis," edidit Colganus.—Montes sacri in quibus Reguli Hiberniæ inaugurabantur, eodem sacro nomine *Carne*, usque ad nostra tempora designati erant, ut *Carne-Feradaig*, *Carne-free*, *Ard-Carne*, &c. Alius Mons sacer eodem nomine appellabatur in Momonia, ut patet ex eadem S. Patricii Vita, unde hæc verba descripsi—" Statuit S. Patricius " Ecclesiam ædificare in regione Aræ, in loco amænissimo, qui ex soli amænitate, et situ, *Grian-ara*, " i. e. Solarium Regionis Aræ nominatur."—Idem auctor alium montem sacrum alibi indicat his verbis—" In Australi Regione Momoniæ Desiorum Australium, metatus est erigendæ Ecclesiæ " locum in quodam *Colle*, qui proinde nominis usurpationem ab eo desumens, *Ard-Patric*, i. e. Col- " lis Patricii nuncupatur, (pro *Ard-Grian* vel *Grian-Ard*, quo gaudebat antiquitus,) ubi in *Venera-* " *tione habetur Lapis*, qui Lapis S. Patricii vocatur. Sed vir *Belial* Derbhallus ei se opposuit."

Agnoscunt docti Apollinem ab Homero et aliis antiquissimis dictum *Grynæum* et *Karneium*; at quænam sit harum vocum origo ignorant. Aliter enim explicantur a Ruæo, in notis ad Virgilium et Ovidium, aliter a Macrobio, Ainsworthо, Gesnero, Facciolatio, &c. Ab omnibus fabulose et ridicule.—Has autem voces linguæ Hibernicæ ope jam plane explicatas esse confido, unde patet, Solis antiquissimum nomen fuisse *Grian*, a qua voce haud procul abesse vocem *Carne*, non solum hactenus dicta demonstrant, verum et Ovidius fatetur. Is enim de Dea *Carnea* scribens in Fastis, inquit " *Granen* dixere priores."

Pyramidis forma Apollinem a Megarensibus cultum, et *Carinum* sive Καρνειον dictum fuisse, narrat Pausanias l. 1, c. 44, p. 106.—Atqui et ipsum nomen *Pyramidis*, et forma conica, flammæ similis, et *Carnearum*, sive aggerum Sacrorum Hiberniæ, forma eadem, eandem originem plane demonstrant. De lapide Emiseno Solis simulacro, dicto *Ele-gabal*, Herodianus inquit " Θεον ηλιον " οι επιχωριοι σεβουσι τη φοινικων φωνη ελαιαγαβαλον καλουντες, &c. Deum Solem maxime Indigenæ " colunt, Phœnicum lingua Elagabalum vocitantes, lapis est maximus *ab imo rotundus*, et sensim " fastigiatus ad *coni figuram*." (2)—Ejusdem figuræ erant lapides sacri, oleo uncti, quos Syri sub nomine *Baetyl* adorabant, quod nomen originem traxisse a lapide *Bethel*, quem Jacobus Patriarcha " erexit in titulum, fundens oleum desuper," erudite demonstrant Scaliger et Bochart. (3)

Jam vero etiam si ponamus morem istum, lapides rudes erectos ungendi ac adorandi, potuisse a Græcis, natura ipsa dictante, absque ulla veterum traditione excogitari, adhuc tamen reddenda esset

(1) Cæsar de Bel. Gal. l. 6. (2) Vide Annal. Ult. ad ann. 672, et Marsham. p. 56.
(3) Euseb. Præp. l. 1, c. 9. Scaliger ad Euseb. Chron. ann. 2150, p. 198, vel 216. Bochart. Chanaan l. 2, c. 2, ed. 1646, p. 785.

ratio nominis *Baetyl*, quod æque ac *Elae gabal*, Græcis peregrinum, et ad Syros Phœniciosque referendum esse, docti fatentur.(1) A pari etiam si cultum Hibernorum in ipsa Hibernia ab origine excogitatum fuisse concederemus, adhuc reddenda esset ratio cur nomina vernacula Deorum et dignitatum, et omnes ritus sacri sint plane Phœnicii, et non aliunde quam ex Syria et Ægypto deducendi.

Καρνεια festum Apollinis invenitur apud Lacedemonios, et Cyrenæos, et Apollo *Καρνειος* dicitur a Callimacho in Hymno in Apollinem. At non a *Carno* Vate, ut vult vetus ejusdem Scholiastes, cum nullus talis vates unquam extiterit, sed a nominibus antiquissimis *Grian* et *Carne*, quibus *Sol* et Solis cultus usque hodie ab Hibernis designantur.(2)—Apollinem et Bacchum non alios fuisse quam Solem, certum est ex Porphyrio et Arnobio, qui aiunt Apollinem esse *Solem* in cœlo, et Liberum in terris, unde Sol Virgilio Liber dicitur. Atqui Bacchum sive Liberum eundem fuisse ac Mercurium et Herculem, sententia erat Stoicorum, teste Seneca, et Bacchus et Mercurius erant Dii *Καβειροι*, ut prodit Apollonii Rhodii Scholiastes. Jam vero Liberi Patris cultum apud *Amnitas*, i.e. Ammonitas, *gentem Britannicam*, magno apparatu celebratas fuisse narrat Dionysius Periegetes, et ab antiquis proditum est Bacchum, cum Jovis Ammonis templum conderet, nullam Dei Imaginem intulisse, verum ordinasse ut clara Divinitatis symbola, Ignis nempe, et Fons Solis, et Nemus, perpetuo cultu servarentur; non quod ignem Deum esse censeret, sed quod esset *Deo similis*, ut scribit Porphyrius, "*Θεοις γαρ και το πυρ αθανατον φυλαττομεν εν τοις Ιεροις, ο μαλιςα αυτοις ομοιοτατον.*"(3) Silius Italicus de Templo Jovis *Ammonis* inquit—"Inrestincta vocis servant altaria flammæ; sed nulla effigies, simulacrave nota Deorum."—Varro Romanorum doctissimus "antiquos Romanos plusquam annos 170 sine simulacro Deos coluisse," affirmat.(4)

Hinc, ut inter Celtas nulla erant ab origine Simulacra in Hibernia, ita nulla in templis Cabeirorum in Asia, uti neque apud Syros, aliosque *Ammonitas* Chami posteros visebantur, ut Lucianus affirmat, neque apud Virgines Vestales quæ eadem Mysteria habuere ab Albanis, qui ea a Trojanis Ænea Duce receperunt. *Magnos* enim Deos Virgilii Cabeiros fuisse indicant non solum quæ supra retuli, sed etiam vetus marmor apud Gruterum, in quo *Θεοι μεγαλοι διοσκυροι καβειροι* appellantur.—Huc faciunt quæ de Imbro Samothracum Insula refert Eustathius in Scholiis ad Dionysium, quæ plane indicant Cabeirorum Mysteria ab Oriente in Occidentem delata fuisse. "Imbrus, "inquit, Thracia Insula est *sacra Kabeiris*. Kabeiri autem Deorum nomen est, ibidem colebatur et Mercurius, quem *Imbramum* Cares appellant, ut scriptum extat in Ethnicis."—Intelligit Stephani Ethnica, in quorum Epitome quæ extat, eadem de Imbro leguntur "*Ιμβρος νησος ιερα καβειρων, και Ερμου ον Ιμβρον λεγουσι μακαρες.* Imbrus *Insula Sacra* Cabeirorum et Mercurii, quem "Imbrum seu *Imbr-Amum* Beati appellant." Strabo de iisdem Cabeiris agens, inquit "eos venisse "in Samo-thracen quæ ante Melita dicebatur; eorum actiones esse mystica, maxime in Lemno et "Imbro cultos, sed et *secundum urbes Trojæ*; nomina eorum sunt Mystica."(5)

---

(1) Fourmont. Reflex. Crit. sur les Hist. des Anciens l. 2, § 3, c. 2 et 21. Falconet Dissert. de Baetylis, Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 6, p. 513. Zaega de Obeliscis, et Marsham ib.

(2) Vocem *Καρνεια* explicare conatur Wesseling ad Herodot. l. 7, not. 43, p. 601, et not. 47 ib.

(3) Porphyr. *περι των αποχ.* l. 2.

(4) Winkelman Storia delle Arti l. 3, c. 4, § 12, t. 12, p. 150.

(5) Strabo t. 2, p. 723, 4.

Ovidius de Vestalium Igne scribit—" Ignis inextinctus templo servatur in illo,—Effigiem nullam Vesta nec Ignis habet."—Addit appellari focos *Iliacos*, viro non aspiciendos,(1) a Numa ex Albalonga in urbem invectos, Albam a Troja,(2) et eodem modo quo Hiberni credebant periturum Imperium Hibernicum si auferetur lapis sacer *Lia-fail*, et si extingueretur Ignis sacer Kildariæ, sic Phrygi veteres credebant Trojam perituram si Palladium perderent, aut Ignis sacerVestæ periret.(3) Eadem habet Virgilius, qui præterea in conditionibus pacis inter Latinos et Trojanus recenset, quod Trojanorum sacra reciperentur.(4)

Moris erat præterea inter Hibernos, ut si forte Ignis sacer excutiendus esset, id non ex alio igne quam ex silice, vel ex solis radiis, vel materia quadam arida terebrata elicerent, quem proinde *teinne eigin* appellabant, ut et ego ipse adolescens sæpe vidi, dum in Vigilia S. Johannis populus, antiquo more, ignes sacros accendere assueti erant. Atqui eundem morem inter Vestales invaluisse scribit Festus—" Mos erat tabulam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousque exceptum ignem cribro " æneo Virgo in Ædem ferret."—Idem mos ex Hibernia in Albaniam simul cum lapide sacro *Lia-fail* introductus fuit sæculo sexto, ut Scoti Monticolæ, Hibernicæ originis, testantur.(5) Creditum inter Romanos fuit Palladium Trojanum ab Ulysse furto ablatum, postea restitutum vel recuperatum, Romæ in *Templo Vestæ* servari, nec ulli viro, ne Pontifici quidem Maximo, videre illud licitum fuisse, (6) et cum *Diis Magnis* Samothracum recensendum. Nec mirum, inquit Heyne, siquidem communis utraque fuit Religio, utraque vetustate memorabilis, uti demonstrant *Freretus*,(7) et viri doctissimi *St. Croix*,(8) *Wise*,(9) *Herman*,(10) et *Montfaucon*.(11)

Quæ hactenus dicta sunt de vocibus *Grian*, et *Carne*, quibus Promontorium Sacrum Insulæ Sacræ designabatur, confirmantur a terminatione *ur* vel *oir*, unde totum nomen *Grian-ur* vel *Gren-oir*. *Ur* enim nihil aliud Hibernice significat quam Ignis, et Oriens, ut ex Vocabulariis Hibernicis O'Briani, Llhwydii, et O'Clerii manifestum est.—Atqui Seldenus de Diis Syriis agens, " Quod Solem vertimus, inquit, id in Hebræo est *Ur*, et Ignem etiam et Solem denotat." Hinc vox Hibernica *Ur-chuil* Salamandra, i. e. ignis musca. *Ur-dhubha* Eclipsis, i. e. ignis nigredo. *Ur-dhubha na Greine* Eclipsis Solis. *Ur-naighe* Oratio, Anglice a Prayer, ab *Ur* Ignis, et *aighe* vel *n'aighe* coram facie, quia vultu ad ignem verso orabant. In Promontorio Japygio Magnæ Græciæ Templum extitit dicatum Deo *Urio*, uti narrat Dionysius Periegetes v. 380. Hinc *Orus* Apollo, et *Oromasis* cujus filium fuisse Zoroastrem Fabularum Architecti finxerunt. Solis enim ignisque colendi ritus cui Persæ et Cabiri sive *Guebiri* usque ad hunc diem obsequuntur, et tota Zoroastris historia, et præcepta, adventitia et exotica esse testatur Agathias. Alii *Chamum* Noachi filium esse censent, alii Mesrai-

---

(1) Ovid.Varior. Amstelod. 1683, t. 1, p. 474, et not. ib. et Fast. l. 1 et 3 passim. (2) Ib. t. 3, p. 326, et not. ib.
(3) Ib. p. 337 et 339, Metamorph. l. 15, et Trist. l. 3. Confer Archæol. t. 8. Lond. 1787, t. 214.
(4) Æneid. l. 2, v. 293, &c. cum Excursu ix editionis Heyne, Lipsiæ 1806, v. 2, p. 409, &c. ubi de Penatibus, Palladio, et Vesta. Item Varro Rer. Hum. l. 2, Macrob. iii, 4, et Dionys. Hal. 1, 67, Orig. G. Rom. 17.
(5) Macpherson Introd. to the Hist. of G. Brit. &c. Dublin, 1773, p. 173.
(6) Ovid. Fast. vi, 421, 431, &c. Maffei Gem. ant. p. 2, n. 76.
(7) Hist. de l'Acad. des Inscr. t. 27. (8) Recherches sur les Mysteres, p. 26.
(9) Wise on the first Inhabitants of Europe, p. 58.
(10) Mythol. v. 3, p. 160, &c. (11) Antiq. Expl.

mum filium Chami, nonnulli *Japetum*. De ejus Patria non minus quam de ætate litigatur. Nomen quod attinet, Persæ eum *Zerdust*, i. e. amicum ignis appellant, et Græci nomen ejus deducunt a *ζωος αςερ* vivum sidus. Adeo verum est, omnia Orientalium æque ac Occidentalium Ethnicorum systemata antiquissima ab *Ur* Chaldeorum, et a Babylonicis *Baalim*, et *Cabeirorum*, seu *Guebrorum* ignibus originem habuisse, ut et Sacræ Scripturæ testantur.

Antiquam Inscriptionem *Jovi Ourio*, ex marmore Chalcedonense, edidit Chishullus, quam primo Wheelerus, et postea Spon, Inscriptionis sensum ignorantes, paucis mutatis mendose edidere.(1) Ejusdem meminit Cicero in Verrem, ubi inquit Jovem *Urium* coli in Ponti ore et angustiis, et eundem esse Jovem Imperatorem quem Græci Jovem *Urium* appellant. Ita appellatum fuisse scribunt Lexicographi ab *ερος* ventus, unde *ζεφυριεν*, quia ventum navigantibus prosperum immitteret.—Alii ab *ορος* terminus, quia finium præses esset, et hoc nomine Templum habuisse ad Bosphorum. Chishullus ab his omnibus dissentit, et *Urium* interpretatur Imberbem. Ego eandem mihi licentiam vindicans, nihil aliud significare assero, quam *Jupiter lucens* vel ardens. Primævi enim nautæ, a terræ aspectu enavigare timentes, templa ignibus sacris lucentia in præcipuis Promontoriis condidere, quæ Soli ut plurimum dicata fuere, variis quidem nominibus, sed antiquis, et Chaldaicis, quæ, cum Græcis ignotæ et exoticæ fuissent, fabulis et mysteriis involutæ celebrabantur, ita tamen ut in ipsis fabulis antiqua origo lateret. Latet autem significatio vocis *Urios*, in vocibus *πυρ* ignis, *Pharos* speculum lucens, in voce Latina *Uro*, et in fabula *Orionis* filii Jovis, Neptuni, et Mercurii, qui inter Astra relatus, in ipso circulo æquinoctali prope Taurum situs est, et ensem habere dicitur stellarum fulgore terribilem, qui si fulget, serenitatem, si obscuratur, tempestatem denotare, antiqui navigatores tradidere. Hinc voces *Oriens*, *Oro*, et *Aurora*.—Jovem esse Solem demonstravit Macrobius, (2) et auctor Hymni in Solem adscripti Orphæo, et vetus Carmen editum a Pithæo apud Huetium p. 242, et quæ dicta sunt supra de templo Jovis *Amonis*, et alia plurima quæ in Herodoti libro 2do inveniuntur.(3)—*Urania* Jovis filia, una Musarum, cui Astronomiæ inventio tribuitur, ita dicta est, inquit Calepinus, quasi *τα ανω ορωσαν*, sublimia speculantem.(4) Sanchoniathon de lapidibus Soli sacris inquit—" Deus *Uranus* excogitavit Baetylia, cum fabricasset lapides animatos."(5)

" Speculæ in oris constructæ Phari dicebantur, inquit Agesias apud Calepinum, *απο τε φαος*, quod " est lucidum, immutata litera, quia—lumina noctivagæ tollit Pharus æmula lunæ."—At si ad voces *Ur* et *πυρ* attenderet, literam *r* minime immutandam censeret. Non enim a voce Græca vox Phœnicia Pharos, sed a voce Phœnicia *ur* ignis, unde et vox Græca *πυρ* procul dubio derivanda est.—Cormacus Casselensis e veterum Hibernorum traditione scribit, sæculo nono, *Breoganum*, Ducem Scotorum 21mum a *Fenio viro sapiente*, Bragam condidisse in Galæcia, in regione Brigantum, et ibi turrim altissimum ædificasse, quo naves cursum dirigerent Hiberniam.—Atqui Æthicus, qui sæculo 2do floruit, Phari meminit, ubi nunc est portus *Faro*, *ad speculum Britanniæ*.—" Secundus angulus intendit " ubi Briganti civitas sita est Galliciæ, ac altissimum Farum, et inter pauca memorandi Operis, *ad* " *Speculum Britanniæ*."—Quid significent verba *ad Speculum Britanniæ*, Camdenus et Gough se ignorare declarant. Si autem traditio Hibernica de *Fenio*, *Breogano*, et *Mile-Espaine mac Bile*,

(1) Chishull. Antiq. Asiat. Lond. 1728.
(2) Sat. l. 1, c. 23.
(3) Wesseling not. 32, p. 124; Muratori Thesaur. Inscr. p. 73; Pocock Antiq. Inscr. p. 30; et Jablonskii Pantheon Ægypt. l. 2, c. 2.
(4) De fano vetustissimo *Uraniæ*, a *Phœnicibus* condita, vide Herodot. p. 53.
(5) Apud Marsham ex Philone Byblio, p. 55.

Ducibus, qui veteres Scotos ab Oriente Iberiam et Hiberniam duxerunt, cum istis conferatur, res est manifesta. Orosius enim inquit Speculum istud ab *Hercule* conditum fuisse,(1) et Æthici verba ad eundem finem adducuntur a Casaubono.(2) Atqui *Milesium* Hibernorum, quem *Mile Espaine mac Bile* appellant, i. e. Militem Hispanum filium *Beli*, Herculem fuisse, indicat S. Hieronymus—"Miles Septentrionale est, notitior sub Herculis nomine."(3) "Hiberni, inquit Giraldus, aliter *Gaidheli*, "seu *Galæcii*, a Gaidhelo quodam *Phænii* nepote, linguarum peritissimo."(4)

Hinc itaque Insulæ Sacræ, et Promontorii Sacri origo ducenda est, quod Phœnicii, *Chami* Posteri, *ultra Hispaniæ extrema* navigantes, Patris *Chami*, seu *Ammonis* memoriam, in Templis, Columnis, ac Promontoriis inscriptam, posteris colendam reliquere. In templo Herculis Gaditano, in quo Ignis perpetuus colebatur, columnæ duo positæ erant, characteribus vulgo ignotis inscriptæ, ut narrat Philostratus in vita Apollonii. Atqui Herculem *Belum* dictum fuisse scribit Cicero, (5) et Solem a Græcis creditum fuisse antea notavi. Apud Herculaneum in Italia cultum fuisse eo nomine, nemo ignorat, nec alium fuisse quam Mercurium et Teutatem, qui Phrygum characteres invenisse dicitur a vetustissimis Scriptoribus apud Facciolatium. Proclus unam ex Insulis Atlanticis, extra Herculis Columnas in Oceano positam, *Hammoni sacram* fuisse testatur,(6) "et in *universam* "*Hispaniam* M. Varro pervenisse Iberos, et Persas, et Phœnicas, Celtasque, et Pœnos," affirmat.(7)

Hæc omnia cultum Solis, sive *Ammonis*, seu *Chami* et *Cadmi*, plane indicant, quem Hiberni *Cead-Ham*, i. e. Primum Hamum, appellant, ad distinctionem aliorum Ducum ejusdem originis, qui Hami nomen assumserunt.(8) Eundem appellant *Samhin*, et *Baal-Samhin*, ut in Codice Hibernico Stowense *Din-Seanchus*, (9) eodem modo quo Phœnicii Solem appellabant Beel-Samen, τον Ηλιον Βεελσαμην καλουντ, ut narrat Philo Byblius apud Eusebium l. 1 c. 10.

Non ignoro quam lubricæ sint et incertæ rationes Etymologicæ quæ non alio principio quam soni similitudine nituntur, cujus facilis est lapsus, et proclivis offensio. At, in hactenus allatis, non soni similitudinem solam, imo nec cum sensus identitate conjunctam, verum et historicam fidem, antiquissimorum testimoniis confirmatam, demonstravi.

---

(1) l. 1 Adv. Pag p. 17. (2) In nota 9 ad l. 1 Strabonis p 202.

(3) Opera Veronæ t. 1, col. 672, itemque Auctor Operis *La Relig. des Gaulois* t. 1, p. 440—"*Miles* est une Constellation Septentrionale qu' on connoit sous le nom d'*Hercule*."

(4) Topogr. Dist. 3, c. 7. Eadem habent Nennius, Malmura, Eochodius, et alii, sæculo ix. *Fenii* meminit Fiechus, sæculo VIto, ut pluries annotavi ex Codice Hymnorum sæculi VIImi, in Triade p. 9. (5) Cic. de Nat. Deor. l. 3.

(6) In Timeo p. 45, et Taylor's Introd. to the Timæus p. 397. (7) Plin. l. 3, c. 3, ed. Hard. t. 1, p. 137

(8) "Some assert that History began from the time of *Cadmus*, but it is by a mistake of him for a *younger Cadmus*, "which was *Cadmus Milesius*, whom Pliny makes to be the first writer in Prose, but that he after attributes to *Phe-* "*recides Syrius*, and History to *Cadmus Milesius*. l. 5, c. 29, l. 7, c. 56." Stillingfleet Orig. p. 23.—"This we are cer- "tain of, the Græcians had not letters till the time of *Cadmus*, who planted a colony of *Phœnicians* in Greece. "Learned men have observed that the name *Cadmus* comes from the Hebrew *Ham*, probably from his country the "East, which is frequently called *Ham* in Scripture. Some have conjectured further, that his proper name was *Og*, "The Greek Ωγυγος seems to be no other than *Cadmus*, as will appear by comparing their stories. Varro, Festus, "Pausanias, Apollonius Æschylus, and others, make *Oguges* the founder of the Bœotian Thebes, which were thence "called *Ogygiæ*. Now all that mention the story of Cadmus, attribute to him the founding of the Bœotian Thebes, "and in the Vatican Appendix of the Greek Proverbs we read *Cadmus called Oguges*." Ib. p 20-1.

(9) Dinseanchus Codex Stowe. No. VIII, fol. 50, lin. penult. Hujus Codicis meminere Auctores Typographiæ Brit. t. 2, p. 756.—Hodie Hiberni Æstatem appellant *Samhin-rath*, Dei Sammin Cursus. Eochodius sæculo nono meminit festi *Oidhche Samhin*, i. e. Noctis Dei Samin. Codex Stowens. No. I, fol. 13, p. 1, col. 2. Vide Prolegom. p. lix, lxiii, lxxix, lxxxi, xciii, xcv, xcvi; Annal. Ult. ann. 717, 858; Vocab. Hib. voce *Samhin*; et IV Magistr. Annal. ann. 1145.

Conclusio ex præmissis.

Non is sum qui omnes Ethnicorum stolidas superstitiones ab eodem fonte Chaldaico, vel Phœnicio effluxisse contendam, cum plurimæ similes, ex variis cœli et soli circumstantiis per orbem ortæ inveniantur. At cum non solum cultus Solis et Ignis, et ritus sacri, verum et ipsa Deorum nomina, ut *Baal, Ham, Samin, Ammon, Grian, Carne,* aliaque similia conveniant, quæ nec ab hominum indole pendent, vel affectibus, nec a soli vel cœli Hibernici, Britannici, aut Phœnicii natura, nescire me fateor qua alia ratione concursio tam singularis explicari possit, quam recurrendo ad antiquas Druidum traditiones, et Religionem Baalamiticam, quam ad Hiberniam pervenisse, minime dubitandum esset, etiamsi penitus interiissent testimonia, ex Himilcone, et Festo allata, ex quibus Phœnicum cum *Insula Sacra Ierne* commercia manifesta apparent. Atqui vix ignorari potuit usus literarum ab iis cum quibus commercia fuere talia, ut et ipsa Religio Phœnicum invaluerit, et Deorum nomina, et ritus, et vocabula sacra eadem fuisse dignoscantur. Nam a Phœnicibus usum literarum Europeis traditum fuisse annis ante Christum 1500, doctissimi viri uno ore affirmant.(1)

Itaque damnanda non est derivatio vocis *Og-Ham*, quam supra adduxi, cum non sola soni similitudine, et sensus identitate, verum et Historica ratione fulciatur. *Herculem* enim et *Mercurium*, et *Cadmum* seu *Hamum* vel *Chamum*, et *Phœnicem*, literarum et artium Doctorem, unum eundemque fuisse, et Phœniciæ originis, omnes docti fatentur; ita ut recte affirmaverit Druida Gallus, Herculem *Ogmium* Mercurium fuisse, et vocem *Ogham* ad ejus doctrinam respectum habere, eadem ipsa traditione qua Hiberni vocem eandem ad literarum elementa, et ad *Fenium* quemdam virum sapientem transtulerant, quem *Bethluisnion an Ogham* eorum Majoribus docuisse, et "*Og-Ham Grianach*" i. e. Sapiens Ham Solis Sacerdos, appellatum fuisse declarant.(2)

Hiberniæ antiquissimum nomen Ogygiam affert ex Plutarcho Camdenus, "non immerito hæc Insula "*Ogygia*, i. e. perantiqua, Plutarcho dicta fuit. A profundissima enim antiquitatis memoria Histo"rias suas auspicantur."(3)—Atqui eundem fuisse Cadmum et Ogygem demonstrat Stillingfleetus,(4) et Ægyptum a Cadmo, sive Ogyge, Ogygiam dictum fuisse novimus; unde quæstionem non spernendam proponit Flaherteus, cur nomina *Eria* et *Ogygia* sint Ægypto et Hiberniæ communia?

E Phœnicia itaque deducenda est origo Herculis *Ogmii*, qui non alius erat, referente Luciano, quam Mercurius quidam, Phœnicum dux, forte Midacritus, cui Cadmi, Phœnicis, Herculis, et Mercurii nomina data fuisse creduntur, honoris causa, quia *primus* Insulas Britannicas exploravit. Hi omnes ab uno *Hamo*, vel *Chamo*, cujus progenies cultum Solis primum induxit, originem habuere.

---

(1) Gibbon Decl. and Fall, t. 1, p. 25, et not. 83.

(2) Ita Codex Ballimotensis.—Hinc forte fabula "*Herculis et Geryonis*, incolæ *Insulæ extra Columnas Herculis in Oceano.*" Herodot. l. 4, c. 8, p. 283. (3) Gibson's Camden p. 1314.

(4) Origines Sacræ, Lond. 1666, p. 21, et Nonnus Dionysiac l. xliv, "Lapidæ *Ogeæ* volvebatur Ara Minervæ—Quam quondam Cadmus ædificaverat." Confer Fourmont Mem. de Liter. t. xv, cum Pausan. l. 1, c. 12

"Unquestionably the achievements attributed to Cadmus, like those ascribed to Hercules, Perseus, and others, were "not of one person or of one age. They belong to the various colonies who travelled westward along the shores and "islands of the Mediterranean. The sons of *Ham*, says Zonaras, seized upon all the countries from Syria *even to the* "*Ocean.*" Bryant Mythol. t. 3.

Cogitanti quidem de literis *Ogham*, in mentem mihi venisse fateor, non alias ab origine fuisse, quam notas quibus vulgus Hibernicum olim utebatur, ad supputandum tempus, quo mercede conducti laborabant. Notæ enim istæ quæ, ramis arborum incisæ, dicebantur Saxonice *Score*, et *Tally*, tesseræ erant, ita in duas partes per longitudinem divisæ, ut linea divisionis per cujusvis notæ medium transiens, eam bifariam divideret, nec possent iterum legi, nisi ambæ partes iterum, eodem modo quo ante divisionem, unirentur, et fieri potuit quemdam postea extitisse, qui notas istas assignavit ad *sonos* significandos, quæ *numerorum* loco antea adhibebantur, Phœnices enim, ab omni ævo, iisdem characteribus usi sunt pro Alphabeti elementis, et pro notis numerorum.—At, tanta est diversitas inter pingendos *sonos*, et imagines, ut persuadere mihi nequeam, extitisse unquam virum qui Alphabetum creasset, quo alicujus linguæ antiquæ voces exprimerentur; nec credibile puto primitivos numerorum characteres ejusdem fuisse indolis ac literarum. Numeri enim totam vocem, et totam ideam exprimunt, absque ulla ideæ vel vocis divisione. Literæ autem diversos sonos *ejusdem vocis* exprimunt, neque ullum indicium ex Historia aut ex Monumentis afferri potest, quo pateat Alphabeticos characteres ullo unquam ævo pro numeris inservisse, antequam pro literis haberentur. Bardi Hiberni non solum asserunt *Fenium* literas eorum Majoribus tradidisse, verum et voce *Og-Ham* literarum elementa *ab immemorabili* exprimere assueti erant. Quod si objiciatur, Hibernos literas caruisse, cum vetus Historia Hibernica fabulis turpissimis involuta sit. Quæro utrum Phœnicum Historia, aut Babyloniorum, certior sit clariorve quam Hibernica? Periere Phœnicum Annales, periere et Annales vetustissimi Hibernici, quos Tigernachus "*Monumenta Scotorum*" appellat, iique quos S. Patricius in unum congessit volumen, quod *Chronicon Magnum* ab omni postea ævo usque ad sæculum decimum celebrabatur. At non periere veterum traditiones, *Firchi* nempe, *Adamnani*, *Cenfaeladii*, *Cuanachi*, *Maelmurii*, et aliorum, qui longe ante *Tigernachi* tempora, de vetustis *Scotorum Monumentis* testimonia scripta reliquere.

Hæc de Characteribus *Og-Hamiis* dicta sunto, non quidem pro rei dignitate, digna tamen in quæ curiosi lectores oculos attentius convertant, ut videant quam manifeste gens Hibernica, ab orbe divisa, Religionem, et ritus, et verba sacra Baalamitica retinuerit, et argumentum inde deducant, Gentium etiam remotarum Monumenta in Historia Mosaica terminare, ita ut origo omnium procul dubio communis censeatur. Quidquid enim sit de literarum *forma*, illud certo constat, antiquissimas non fuisse plures quam 16*m*, ut Cadmeæ.—Gorius non plures habet Etruscas. Anno ante C. 403, ut patet ex Chronico Eusebii, ad Olymp. 94, Athenienses, qui non nisi 16*m* antea habebant, octo novas receperunt.—Literæ quidem Hebraicæ erant 22, ut patet ex Psalmis Alphabeticis. At Psalmi isti 25, 34, 38, 103, 119, et 145, non sunt Davide antiquiores, et literas antea non fuisse plures quam 16*m*, demonstrant ea quæ apud Scaligerum de priscis Hebræorum literis exhibentur.

ANNALES INISFALENSES,

HACTENUS INEDITI,

ET NUNQUAM ANTEA VERSIONE ILLUSTRATI,

Ex Codice Dubliniense,

NUNC PRIMUM JURIS PUBLICI FACTI.

" *Orationi et Carmini est parva gratia, nisi eloquentia sit summa, Historia quoquo modo scripta*
" *delectat.* Plin. l. v. Ep. 8.

CODICIS DUBLINIENSIS DESCRIPTIO.

FOL. 1—ad 14.

CODEX est Chartaceus, cujus prima 13 folia vacua sunt, exceptis his verbis, Avi mei manu in pagina 2da folii 13tii exaratis,—" *Seghan O'Conaire scripsit san bliaghain* 1765." i.e. *Johannes O'Conri* scripsit (hunc librum) anno 1765.

FOL. 14—ad 77.

Incipiunt hic ex abrupto *Annales Inisfalenses*, ab anno D. 250, manu prædicti *Joannis O'Conri*, usque ad annum 1320, et ad folium Codicis 77, ubi his Annalibus is finem imposuit his verbis— " *Sgriobhtha O'Seghan O'Conaire san bhfranc.*"—i.e. Scriptus est (Codex) per Johan. O'Conri in Gallia.—Deinde sequuntur hæc, Avi mei manu scripta A. D. 1775—" *San bhfrainc ro scriobhadh* " *an leabhar airis so la Sean ua Maolchonaire, 7 e lan do lochtaibh iomdha a g cronic 7 an* " *dechtughadh, 7 cruthaigthe iomdha ar sin a nos a lamhaibh Cathail ui Conchabhair.* A.T. 1775." " i. e. In Gallia descriptus est liber Historicus hic, per Johannem O'Maolconri, et scatet mendis " plurimis in rebus Chronologicis, et Historicis, et demonstrationes plurimæ istius rei (istarum errorum) " extant hodie in manibus Caroli O'Conor, A. D. 1775."

FOL. 77—ad 99.

Vacua sunt folia a folio 77 ad folium 84, ubi alia manu sequitur opus cui titulus— " *Reimrioghra agas Caithreim an Dalccais, O'Moghnuagat sios go Brian Borumha mc Cinneidhe, iar* " *na tharang as an sein leabhar Muimhneach a ta a nois a seilbh Domhnaill i Suilleabhain an* " *Gleann O'Ruchtan anno D.* 1762." i.e. Imperia et prælia Dalcassiorum, a tempore Regis *Mogæ-Nuadathi*, usque ad *Brianum* Boromeum filium Kennethi, descripta ex vetere libro Momoniæ, qui extat jam in possessione Donaldi O'Sullivan, in Valle O'Ruchtan (sive in *Glin-Ruchtan*) anno D. 1762."

O' Brianorum est ista historia genealogica, quæ sequitur recto ordine, nullo folio deficiente, usque ad folium 97 inclusive, et vetera quædam Carmina continet Hibernica, ab O'Brianis præsertim conservanda, *Aodhi* nempe *Albanici*, ex Psalterio Casselense, *Olildi-Fann-chosach Draoi Laighneach*, i.e. Olildi-tardi-pedibus, Druidæ Lageniensium, *Cormaci O'Cuilenain*, Episcopi et Regis Momoniæ,

Sæculi IX, *S. Comhdani* filii *Dacheardi*, *S. Ruadhani Lothraensis*, *S. Brendani*, *Flanni* filii Lonani, et aliorum qui Anglorum in Hiberniam adventum præcedunt.

FOL. 99—ad 106.

His ita dispositis, sequitur aliud opusculum, quod pariter O'Brianorum historiam respicit, a folio 99 ad folium 106, cui titulus—"*Craobhsgaoile Seanachas Dal-gcais do reir an t sein leabhair* "*Mhuimhnicc, agas fos do reir Anala Cloinne Broidiodha, mar aon le leabhar breac mheic* "*Aodhagain.*" i. e. Genealogica notitia Dalcassiorum, juxta veterem *librum Momoniæ*, atque etiam "juxta *Annales Brodidiorum*, simul cum Libro maculato Mac Aodogani."

FOL. 106—ad 119.

Incipit folium hoc ab alio opusculo, cui titulus—"*Bloidh do Seanachas, agas do chraobhsgaoille* "*gabhladh geinneall. Sleachta Bhriain Borumha Righ Eirionn, do reir Chloinde Broideadha le* "*raitir i Bhroiduin, primhsheanch siol m Briain, agas fos ughdarais leabhair Irse Chloinne* "*Maolchonaire, iar na tharang as aithsgribhinn Daibidh i Bruadhair, do criochnaideadh lais san* "*mbliaghain* 1690." i. e. "Portio Historiæ et Genealogiæ Posterorum Briani Boromei Regis "Hiberniæ, juxta filium Brodedi, qui dicitur *O'Bruodin, præcipui Historici familiæ O'Brianorum*, "atque etiam (juxta) authoritatem Libri *Irse* familiæ Malconariorum, descripta ex Exemplari "(sive autographo) *Davidis O'Bruodar*, cui finem imposuit anno 1690."

Extat aliud hujus Opusculi exemplar in Tigernachi Codice Dubliniense fol. 4, b. Utrumque contuli, et per omnia consentientia inveni.

FOL. 119—ad 146.

Vacuum invenio folium 118, cui subsequitur Carmen genealogicum *Eogani Macraith*, de successionibus O'Brianorum, Dalcassiæ Regum, quas ad sua usque tempora deducit. Tempus quo Carmen istud composuit recte infertur ex versu undecimo folii 120—"*Caogad mile is se chead.*" i. e, 1650.

Cætera quæ sequuntur ad folium usque 146, O'Brianorum genealogias et historiam exhibent, ex *O'Duvegani* Carmine incipiente—"*Caisiol Caithir Cloinne Mogha*," i. e. Casselia Arx filiorum Moghæ," et ex Codicibus *O'Bruodinorum*, et *O'Maolconariorum*, et ex libro Historico *Aodhi Flavi Mac Cruitin.* Continet etiam exemplaria Carminum Hibernicorum *Maolmurii* Junioris, filii Bruidedi, "*Cuirfead comaoin air cloinn Tail*," *Mac Conni O'Cleri* "*Ni dual gan cuimhne air ceart Righ*," *Donaldi O'Maolconar*, et aliorum, inter quæ nonnulla noto quæ *Olildo Olamio* tribuuntur, qui tribus ante S. Patricii adventum Sæculis floruit, itemque alia Poetæ pariter Ethnico, *Felimio Mac Crimthan*, adscripta, quæ ex *Psalterio Cassellense*, horum Carminum fonte, derivata sunt. Aliud Exemplar Carminis *O'Duvegani* "*Caiseal Cathair Clann Mogha*," incipit in hoc Codice a folio 144. Plura ejusdem Exemplaria extant in Stowense, cum his conferenda.

FOL. 146—ad 175.

Incipit hic *Sanctilogium*, sive genealogia Metrica et prosaica Sanctorum Hiberniæ, ex Psalterio prædicto Casselense, usque ad folium 152, et deinde a folio 152 "*Controversia Metrica inter* "*Bruodinum et O'Clerium*," scripta regnante Jacobo I, de præstantia Nobilium Septentrionalis

Hiberniæ respectu Australium, cujus Exemplare Stowense, ipsum *O'Clerii* autographum esse videtur. Hæc Controversia Metrica, incipiens a folio 152, desinit in folio 175, et versus complectitur lingua Hibernica scriptos, numero 3956!

Hæc sunt præcipua quæ in hoc Codice continentur, unde patet solam quæ ad Annales pertinet *Inisfalenses*, eam esse partem quæ incipit a folio 14, et desinit in folio 77.—Placuit hanc partem describere, et cum Codice Bodleiano conferre, cumque ambos plane diversos invenissem, et ex pluribus hinc inde sententiis pateret *Dubliniensem* Codicem non ex uno aliquo Exemplari descriptum esse, sed a Viro docto *O'Conrio*, linguæ Hibernicæ peritissimo, ex Variis Codicibus conflatum in in Gallia, et plura continere accurate exposita, præsertim usque ad Sæculum x, integrum exhibere mei officii esse arbitratus sum, ne forte aliquod suscepti laboris munus infectum dereliquisse existimarer.

Plura præterea quæ in Codice Bodleiano, Rawlinson No. 503, temporum invidia depravata leguntur, præsertim in notis Chronologicis, hujus Codicis ope ad pristinam integritatem restitui poterunt, et emendari, saltem si cum alio Codice *Chartaceo Clarendoniano* conferantur. Extat Codex hic in Museo Britannico, inter Clarendonianos tom. xxxvi, ut in *Aiscoughi* Catalogo Harleiano No. 4787, et quamvis non nisi *Excerpta* contineat, incipientia a Codicis folio 85 et desinentia in folio 90, J. Waræi tempore descripta, cum tamen ex antiquiore Codice descripta fuerint, et in annorum numeris supputandis veritati proxime accedant, minime despicienda existimavi.

In Codice isto hæc J. Waræi manu scripta leguntur fol. 90—" *I ghess the foresaid Annals did belong* " *to the Priorie of Inisfallen in Kerry, by the often mention thereof therein, viz.* 1116 *Oengus* " *O'Kennedi obiit in Inisfallind*—1180 *Inisfalin do arccain*—1197 *Gillapatric O'Himair, Comarba* " *Faithlin, vir doctus, &c.* 14. *Kal. Jan. vitam suam feliciter*, 70 *anno ætatis suæ*—1196 *Patricius* " *O'Honaic Comarba Faithlin*— 1208 *Colman O'Kiaran obiit in Inisfathlin et sepultus est ibi*— " 1320 *Dermot mac Carthy Ri Desmond occisus est Tualiæ, et Sepultus est in Inisfathlin, &c.*— " This last year however appears to have been obliterated before the ink was quite dry, and is not " in this copy of the Annals which ends with 1318."

Hæc sunt quæ de Inisfalensium Codice Dubliniense dicenda proposui. Cætera quæ dicenda supersunt, in Notis explicanda, Lectorum benevolentiæ, et humanitati, loco et tempore oportuno, humili animo subjicientur.

Interim præ oculis habeant, in his evolvendis, non modo virtutes, sed et *vitia*, quæ in gentium Annalibus occurrunt, ad mores hominum informandos plurimum conferre, quippe quæ Legum necessitatem indicant, etiam inter gentes alioquin Sanctitate conspicuas, et omnes hominum ordines, ad officia cuique propria colenda, vi quadam singulari persuadeant, majoresque quam nuda præcepta aculeos habeant, quibus ad officia ista servanda incitentur.

ANNALES INISFALENSES

Ex Codice Dubliniense

AB ANNO CHRISTI 250.

An. CCL. KL. *Iar ttuitim Airt mc Coinn chead chattaicch 7 seisior mc Oilliola Oluim Righ Leatha Mogha, accaith Maighe-Mac-Cruime, le Luig, i. mc Con, mc Maicniad, 7 le Beine Briot, mac Righ na Breatainne, gabhas Luig Righe Leatha Coinn, ar feadh deith bliaghna fithchiod, do reir drong dona seanchaibh, da bliaghain deag do reir leabhar cl. m. nois, gidh7h a dear leabhar Leacain gur hionnarbadh mac Con as Tcamhair don Mumhain, le Cormac mc Airt iar mbeith tri bliaghana abhflathas Leatha Coinn do.*

An. CCI.(1) POSTQUAM occisi essent Arthurus filius Conni centum præliorum, et sex filii Olildi Olamii, Regis Dimidii Moghæ, in prælio campi Mucrumensis, per Lugadium, i. e. filium Conni, filii Macniadi, et per Benium Brittonem filium Regis Brittonum, obtinuit Lugadius Regnum Dimidii Conni, (2) spatio decem annorum et viginti, juxta aliquos Historiographos, duodecim annis, juxta Librum Cluanæmacnois, quamvis asserat Liber Lecan expulsum fuisse filium Conni e Temoria in Momoniam per Cormacum filium Arthuri, postquam fuisset tribus annis in regimine Dimidii Conni.

(1) Chronologicæ rationes ex *Prolegomenis* deducendæ sunt, parte ii.

(2) Hibernia tum divisa erat in duas partes, Dimidium *Conni*, sive Boreale, et Dimidium *Moghæ* Australe. De anno prælii *Mucrum*. Vide Prolegom. part. ii.

An. ccliv. Kl. Kl. Kl. Kl. *gabhas Cormac mc Airt flathas Leatha Coinn indiaigh mc Coinn, 7 ionnarbaid na tri Fearguis go Connas. c. Triallas Cormac as sin don Mumhain 7 iaras cughnamh air Oilli-oluim, a dubhairt Oilliol na tabhradh, 7 gur baithreach leis a chlan do chur le h Art go Maighe Mochruime. Diagaill Sadhbh in. Cuinn Coramac, 7 adubhairt ris go bhfaigheadh Luigh Laga, an Laoch Mileadh, andadhbhadh fothraice an dun tri liag an la soin anaonar, 7 eiric diaradh air ambas Airt a Maigh Mochruime, Do chuaidh Cormac annsin 7 fuair Luigh ann, amhail a dubhairt Sadhbh. Bainis a cloidheamh amach, 7 adubhart do cheann diter a Luigh, an eiric bais m athair. Ceann Righ a ccath uaimse duit air Luigh. Leor sin ar Cormac. Ceann Righ ula an ceann caram ort.*

Teid Cormac tar ais go h Oilliol 7 go Sadhbh, 7 adubhairt Sadhbh le Tadhg mc Cein dol la Cormac anaigh olltach. Geallas Tadhg sin da bhfuigheadh a suibhal fadh a charbad do machaire Midhe tareis an chatha do thabhairt.

---

ccliv. Kl. Kl. Kl. Kl. Obtinuit Cormacus filius Arthuri Imperium Dimidii Conni, post filium Conni, et expulsit tres Fergusios Connaciam. Ivit Cormacus deinde Momoniam, et petiit auxilium Olildi Olamii. Dixit Olildus non daturum, et pænituisse eum suos filios misisse cum Arthuro (Rege) ad campum Mucrumensem. Vindicavit partes Cormaci Sabha filia Conni, et dixit ei inventurum se Lugadium Illustrem, Heroem Heroum, absconditum prope Arcem *Triliag*, (i. e. trium Saxorum) in die ista solum, atque ut mulctam peteret ab eo propter mortem Arthuri Regis, ab eo occisi in Campo Mucrumense. Ivit Cormacus tunc, et invenit Lugadium ibi, sicut dixit Sabha. Evaginavit gladium suum et dixit---Tuum caput requiritur O'Lugad in mulctam pro morte patris mei. Caput Regis in prælio a me Tibi, respondit Lugadius,—Sufficit, inquit Cormacus,—caput Regis Ultoniæ (est) caput quod ego requiro a te.—Ivit Cormacus postea ad Olildum et Sabam, et dixit Saba Thadæo filio Cenii, iret cum Cormaco contra Ultonienses. Promisit Thadæus id (se facturum) si reciperet in mercedem spatium Campi Midensis quantum curru suo circumveheretur

Tugas Coramac a briathar ris sin do chomhal do. Deirigh Tadhg go moch na mainde ar na mhareach 7 cuirios fios air Luigh Laga. Gluaisid araon go mor shluaghach accoinne na ttri bh Feargais 7 na n Olltach. Ferthar an cath eatartha 7 marthas Luigh Fergus Duibhdheadach, 7 tig go Coramac ris an cceann. Riogaid Olltaicc an da Fheargas oile indiaig a cheile, 7 marbhas Luigh iad 7 tug go Coramac na cinn aneiric bais Airt mc Cuinn. Do chuaidh Tadhg mc Ceinn fa cath na n allmurach 7 tug anar. 7 maghmaid roimhe Leanas fein is Muimhmicc an ruaig ortha. An uair do chonnairc Coramac soin geallas breith a bheil fein do Ghiolla carbaid Thaidhg do chionn an Charbaid dionn saighe go hait an chatha gach uair thugfadh an bhfuaine air Tadhg. Do geall an Giolla sin do 7 do chomaill, oir tug an carbad tri huairc go hait an chatha deis Taidhg do chuardugha roinn do Midhe gachuair diobh soin, connas gur ab ar ait an thatha tainig deire laoi dho. Marbhas Tadhg an Giolla an tan do thuig se an cheilg. Beirios Coramac Tadhg 7 Luig leis go Teamhair daleigis, 7 do chuir

---

post prælium gestum. (1) Cormacus promisit se id perfecturum. Surrexit Thadæus valde diluculo postridie mane, et accivit sibi Lugadium Illustrem. Ierunt simul cum ingenti exercitu contra tres Fergusios et Ultonienses. Gestum est prælium inter eos, et occidit Lugadius Fergusium nigrorum indumentorum, et venit ad Cormacum cum capite ejus. Imperaverunt Ultoniensibus deinde duo alii Fergusii, unus post alterum, et occidit Lugadius eos, et obtulit capita eorum Cormaco in mulctam pro morte Patris sui Arthuri filii Conni. Ivit Thadeus filius Cenii postea ad debellandos prædones maritimos, et stragem fecit eorum, et profligavit eos ante se, et insecutus est ipse et Momonienses eos, fugantes eos ante se. Quando vidit Cormacus id, promisit servo currus Thadæi (i. e. Aurigæ) quidquid postularet, si currum aggeret ad ipsum prælii locum omni vice qua circuitum facere studeret Thadæus. Promisit Auriga id se effecturum, atque perfecit. Egit enim currum tribus vicibus ad locum prælii, postquam Thadæus peragrasset divisionem Midiæ tot vicibus, ita ut ad locum prælii terminaret

---

(1) Eadem habet Tigernach.

a ttigh amuigh ar faithche na Teamarach iad. beirthior an arm uatha, acht a chloidheamh, d' fuillig Luigh fa taobh a leaptha. Furaileas Coramac daol colg 7 casna do chur ionna cneadhaibh chum bais do thabhairt doibh, 7 an tan do thuig go raibh an bas an gar do Luigh, tig os a chionn 7 a dubhairt a Luigh. Cread do rinn m aithirse ortsa mur gur marbhais e a Moighe Mochruime. Eirghios Luigh 7 tug an chloideimh o taobh a leaptha 7 a dubhairt do theith se mur gheilt, do beic se mur bhoc, 7 do bhram se mur ghearan, 7 le na radha sin do d ionnsaig Coramac ionnas gurab iad doirse tighe Teamrach do rug uaidh e gona muintir, iar marbhadh arainig leis diobh a muigh, 7 tainig fein uatha da naimhdheoin don Mhumhan.

An aimsir Cormaic do gabh Fiacha Muilleathain Righe Liatha Mogha iar bas dearbrathar a athair. i. Cormac Cas mc Oilliol Oluim, 7 ionnsaighe

---

illi dies.—Occidit Thadæus Aurigam simul ac intellexit dolum. Conduxit Cormacus Thadeum et Lugadium secum Temoriam, ut eos medicaret, et assignavit eis locum in domo in Campo prope Temoriam, ablata sunt eorum arma ab eis, præter gladium quod abscondit Lugadius prope lectum suum. Proposuit Cormacus aculeata quædam quæ ulcum causarent, inserere in eorum vulnera, ad mortem inferendam eis, et cum intellexisset mortem instantem esse Lugadio, accessit ad eum et dixit—Lugad—Quid mali tibi fecit Pater meus ut eum occideres in Campo Mucrumense?—Surrexit Lugad et eduxit gladium a latere lecti, et dixit, ire solebat ut silvester, clamare ut hircus, (1) et crepare ut equus, et cum hæc dixisset, impetum fecit in Cormacum, ita ut fuerint portæ Temoriæ quæ salvum fecerunt eum, cum gente sua, postquam occidisset (Lugadius) aliquos eorum in campo, et venit ipse ab eis invitis et oppugnantibus in Momonian.

Tempore Cormaci obtinuit Fiacha-Mullethan Imperium Dimidii Moghæ, post obitum fratris Patris sui, i. e. *Cormaci-Cas*, filii Olildi Olamii, et impetum

---

(1) Notanda est Vox *beic* clamare—*Beke* Hebraice et Phœnice clamare. In Psalmo 137—"Super flumina Babilonis, illic sedimus et *flevimus*,"—textus Hebraicus pro flevimus habet *bakinon*.

mora ag Cormac ar Mhuimhneachaibh go ttainig gona mhor shluagh ag iondradh na tire roimhe go Droimdamhgoire, da n goirthear anois Cnoc luinge, ait ar tharlaidh Fiacha Muilleathain 7 Moghchorb mc Cormaic Cais do, gur fearadh cath nimhneach catartha, 7 gur madhmadh ar Chormac is ar Leath Cuinn. gon ar mor a muintire, gur gabhadh ⁝ san iorguil, 7 gur nosgsad ar g. ⁝ na aon da shliocht diga, cana, na creiche bh fer Mum. go brach. Sc Ficha Muilleatan do thiodhlaic Maigh Feine do Moghruth Druidhe o fil h. Dubhgain Fearmaighe Feine, 7 h. Comhsgraidh o fil Cuana mc Cailchin, Laoch Lia fuinne.

---

ingentem fecit Cormacus in Momonienses, et venit cum magno exercitu suo, devastans regionem usque Dromdamghor, qui hodie dicitur *Collis navium*, ubi supervenere Fiacha Mullethan et Moghcorb filius Cormaci Cas, et gestum est prælium acre inter eos, et victoria parta est de Cormaco et de Dimidio Conni, cum strage magna eorum, et captus est ipse in conflictu, et decreverunt in eum, neque ipsum, neque aliquem progeniei ejus, auxilia, tributa, vel prædas exacturum a Momoniensibus in æternum. Fuit Fiacha Mulletan qui obtulit Campum Feniorum Mogrutho Druidæ, a quo originem habent *O'Duvegani.* Campi Feniorum, (1) (*Fermoy,*) et *O'Comsgradii*, a quibus ortus est Cuana

---

(1) ***Maigh-Feine***, i.e. Phenio-Magus, seu planities, vel campus Phæniorum, non vero, quod prorsus absonat, a ***Mogrutho*** milite sic dicta, uti sentit Flahert. Ogyg. p. 336.

Phœnices, Gaditanos utique ac Tartesios, simul cum Iberis Hispaniæ, in explorandis et aperiendis fodinis habitualiter expertis, in hanc Insulam, stanni ferrique metalla, quibus præ aliis terris abundabat, effodiendi gratia adventitantes, primos fere Hiberniæ habitatores fuisse, in australibus saltem, et occidentalibus plagis, ego sane, pluribus ductus rationibus, alibi forsan deducendis, vehementer suspicatus sum; nec sine causa planitiem de qua agitur ***Phœniorum campum*** dictam sentio, cum in illa Regione, plurimæ, in hunc usque diem, miræ magnitudinis conspicuæ sint Columnæ lapideæ, Phœnicum more in campis et collibus erectæ, speciatim vero juxta ***Glanworth***, hujusmodi antiquitatis Monumentum, nunquam satis admirandum, jacet, ex 12 lapideis Columnis, in quadrato oblongo, ad angulos rectos positis, et ad sex circiter pedes ab hodierna circumambientis terræ superficie, perpendiculariter erectis, supra quibus stupendissimæ molis et magnitudinis lapis unicus, ita geometrice positus jacet, in horizontali situ, ut duabus solummodo ex prædictis columnis, iis scilicet quæ in unius jam descripti quadrati lineæ diagonalis terminis eriguntur, æquilibrio sustentetur, cæteris omnibus columnis a stupenda ista mole penitus intactis. Neque duarum istarum quibus innititur Columnarum apices, lapidis superjacentis superficiem, quæ subter

Fa he Cormac mc Airt tug Cath Criona freagabhail d Olltaibh, ait marbhadh Aongus Fionn mc Feargusa Duibhdheadaigh, Righ Uladh, 7 fa he Feargus Fogha ba Righ ar Olltaibh na dhiaigh, 7 fa he an Feargus Fogha so Righ deighionach Eamhna do chlanna Ruighraidhe. An aimsir Coramaic fos do

---

filius Calchini, Heros Liafuinensis. Fuit Cormacus filius Arthuri qui gessit prælium Crinnaum, quo vicit Ultonienses, ubi occisus est Aongusius Albus filius Fergusii Nigrorum indumentorum, Rex Ultoniæ, et fuit Fergusius Prædator qui fuit Rex Ultoniensium postea, et fuit Fergusius

---

quidem quasi rotunda est, nisi in duabus punctis tangunt, quo non obstante, rudis illa moles lapidea ab antiquissimis temporibus ad nostros usque dies immobilis manet. Cumque unicus iste lapis, 15 pedes longus, sex latus, et 4 circiter profundus, tanti idcirco tamque stupendi sit ponderis, ut ordinariorum hominum in quolibet numero concurrentium vires, imo et artis Italicæ Machinas quaslibet nobis notas, tam ponderosæ moli ad descriptam altitudinem elevandæ, et in exposito jam situ reponendæ, impares esse videantur, nihil sane verosimilius idcirco crediderim, quam quod arduum ac portentosum istud opus a Phœnicibus, seu Chanaitis, a Josua expulsis, susceptum fuerit, ac absolutum, in superstitiosi cultus usum, vel forsan in Herois cujusdam ibidem sepulti perennis memoriæ monumentum.—Mirabilis illa structura Ibero-Celtica, nostra vernacula *Leaba Chaillde* vocatur, Latine Lectus *Callidii*, qui Heros quidam censendus est, eo meliori cum fundamento, quod similis structuræ monumenta omnia, a nostratibus *Leopa na Feine*, i.e. Phæniorum militum, seu heroum Lapides dormitorii, sive cubilia vocitentur.—Aliud extat simile portentosum Monumentum apud *Brennans-town*, sexto lapide ad Austrum a Dublinio.

Vulgus tamen credere videtur, vocibus supra positis, *Lectus Vetulæ* denotari, non advertens, ad exhibendam ejusmodi significationem, necessario præfigendam esse particulam *na* ante vocem *Caillidhe*, atque etiam aspirationem illam *h* removendam esse a litera initiali *c*, in voce *Chaillide*, ita ut sit scriptum *Leaba na Caillidhe*. Porro, antiquiorum Hibernorum Cohortes *Fenii* dicebantur, non tamen quasi origine fuerint Phœnices, sed eo potius, quod Ibero-Phœnicum nostrorum, quorum apud nostrates antiqua manebat traditio, vires ac fortitudinem æmulabantur, nec enim milites, (Phœnii dicti,) qui pariter *Clanna Baoisgine*, i.e. filii Basgneorum vocabantur, (i.e. Vasconii) Phœniceæ censendi sunt originis, nec etiam a progenitore quodam, *Baoisgine* nominato, ita dictos existimo, sed a *Vasconibus Cantabriæ*, ex qua regione Milesium nostrum Hispanum in hanc Insulam, cum suis, antiquitus transmigrasse traditum est, nominatas ac progenitas fuisse nostras ejusmodi cohortes *Basgneas*, sicut et illas qui *Clanna Moirne*, i.e. filii *Morinorum*, et a Morinis Gallo-Belgicis, qui *Damnonii* tam in Hibernia quam in Britannia vocabantur, dictas et ortas fuisse censuerim. Ex hac originis differentia, æmulationi juncta, odia, inimicitiæ, et simultates illæ mutuæ inter prædictas cohortes, quibus perpetuo animati, tandem se invicem penitus deleverunt, in cruenta illa pugna de *Gabhra-Aicle*, anno D. 283, ut in Prolegom. part ii. p. 23.

ANNAL. INISFAL. M.S. DUBLIN.——*Omissa, pag.* 7, *ad finem paginæ.*

Occisus est Carbreus Liffiensis, Rex Hiberniæ, in prælio Gaurano Aclense, manu Mogcorbi, filii Cormaci Cas Regis Momoniæ, et per Fenios Albos, et facta est ibi strages Feniorum, simul cum Osgaro, et cum filio Lugidi, per Carbreum, et per filios Mornai, i.e. Morinos, et strages virorum Hiberniæ facta est cum istis.

ionnsaig Dunloing mc Eanna Niadh Righ Laighean triochad ingheana Riogamhla, go na ttriochadh mnaibh coimhdechta gur mharb uile iad ag Claon fearta, gidheadh do marbhadh le Cormac da Righ thaoiseacha deag Laighion aneiric na noigh sin.

Kl. *Adbhath Cormac attigh Cleitic, taoibh ris an m Boin, iar n diulta iodhaladhradh do deanamh dho a bhfad roimhe sin, 7 c iar treigion na Rige do Chairbre Liofachair. Is amhla fuair Cormac bas iar ngle leanamhain cnamha bradain da bhraghaid, no fa he Maolcheann Draoi do mharbh e' ar cur suas do iodhaladhradh do deannamh amhail cach. Aodh mc G. ga na righ Cons. an tan so, 7 fa he Righ deighionach do shlios. bhfer m Bolg d'g gabh Righ Connacht. c. i. Aodh mc Gara mc Neamain, mc Morna, o n abarthar Clanna Moirne.*

Kl. *Do marbh Cairbre Liofachair accath Gabhra Aicleidh, le Moghchorb mc Cormaic Cais Righ Mumhan, 7 le Fiana finn 7 ar na feine do chur ann, um Usgar 7 um Mhac Luigh le Cairbre 7 le Clanna Moirne 7 ar bhfear n Eirionn leo soin.*

Prædator hic qui fuit ultimus Rex Eamaniæ posterorum Rugradii.—Tempore Cormaci præterea impetum fecit Dunlangius filius Ennæi Herois, Rex Lageniæ, in triginta filias Regales, cum suis triginta Ancillis, ita ut occideret omnes, apud Secessum Mirabilium, quapropter occidit Cormacus Rex duodecim Regales Magnates Lageniorum, in mulctam pro Virginibus istis.

Kl. Obiit Cormacus in domo sua Clettiense prope (flumen) Boin, postquam respuisset Idololatriam peragere longe antea, et postquam Regno abdicasset in gratiam Carbrei Liffeocarii. Modus quo mortem oppetiit Cormacus, fuit, quod ossa Salmonis adhæsit gutturi ejus, vel quod *Maolcannus* (i. e. Calvus capite) Druida occidit eum, quia respuisset Idololatriam peragere sicut cæteri. Aodhus filius Gregai fuit Rex Connaciæ tempore hoc, et fuit is ultimus Rex progeniei Belgarum qui obtinuerunt Regnum Connaciæ, i. e. Aodhus filius Garai, filii Neamani, filii Mornai, a quo nomen habent Clan-Mornai. (i.e. *Morini.*)

Kl. *Ann so ceathramha bliaghain do fhlathas Cairbre Liofachair do tuit* Fionn mc Cumhail *a Raith Breogha, laimh le Boinn, le hAtlach mc Duibhdrend tre ghadhaibh, amhail a deir an rann—*

" Ro bhi Fionn badh o ghadhaibh—gan fhiach gan doiiheall,(1)
Athlach mac Duibhdrend—a chenn do mhac Muirne ⁝ bhain.

Do bhain Cailte mc Ronain a chenn do mhac Duibhdrein an diogailt Fhinn. ni raibh lion catha d Fianaibh Eirionn o shoin a leith. i. o cath Gabhra Aicleidh a nuas. Do bhris Aongus Gaobhuailteach mc Fiacha Suighe mc Feidhlim Reachtmhair suil Choramaic ui Chuinn 7 domharbh Ceallach mc Coramaic 7 Rechtaire na Teamharach d aon urchar sleighe. Do bhris Coramac ceithre catha for sliocht Fiacha Suighe go ro thath fain don Mumhain iad, 7 ni dheachadar da ttir fein o shoin a leith. Oir tug Aongus mc Nadfraoich fearaun

---

Kl. In quarto anno Imperii Carbrei Liffeochari occisus est *Finnus* filius Cumhali *(Fingal)* apud Collem Sacrum Brigantum, prope flumen Boin, per Atlachum filium Dubdreni, sagittis, uti refert Distichon vetus—

" Fuit Finnus occisus sagittis,—sine crimine sine crudelitate,
" Athlachus filius Dubdreni—caput ejus obtulit filio Mornei Albi-comati.

Decapitavit Caolteus, filius Ronani, filium Dubdreni in vindictam pro Finni obitu. Non cessit Victoria in prælio *Feniis* Hibernensibus postea, i.e. a prælio *Gaurano-Aicleadense,* abinde.—Fregit Aongusius Expugnator, filius Fiachi Prosperi, filii Felimii Legiferi, oculum Cormaci, et Gubernatorem Temoriæ uno eodemque jactu hastæ occidit.—Obtinuit Cormacus quatuor prælia contra progeniem Fiachi Prosperi, ita ut expelleret eos Momoniam, et non rediere in regionem propriam postea. Dedit enim Aongusius filius Nadfrachi (Rex Momoniæ) prædia eis, propter Ethneam solitariam, filiam Regis

---

(1) *Gan diach gan doitheall*—ita in margine, alia manu. Annum obitualem Finni, (vulgo *Fingal*) et prælii *Gaurani*, ea qua potui diligentia, indicavi in *Prolegomenis* parte ii, p. 22, et 52.

Nequeo adhuc indicare in quo Carmine hoc Distichon, procul dubio vetus, servatur. Sed prælium *Crinnaum* gestum fuisse anno 251, et *Finnum* postea occisum fuisse anno 273, demonstravi in *Prolegomenis*, p. 20, 39, et 52.

doibh ar Eithne Uathach inghean Righ Laighion, ∫a dalta doibh, d∫aghail na mhnaoi do ∫ein go bh∫uilid ann o soin .i. annsna Deisibh. Na Foith. aen bliaghain a bh∫laithas Leath-Cuinn gur torchadh an Fatha cairptheach ris an bh. ∫einn, an diogailt a slanuighiochta, 7 le hamasaibh Fiacha Sraibhtinne.

CCXCVII. Kl. *Fiacha Sraibhtinne deith bliaghna ∫ithchiod na Righ Teamhair go ttorchuir leis na Collaibh accath Dubhchomair, .i. Clann a dhearbhrathair ∫hein, 7 do bhris an Fiacha so cath Duibhlinne, cath Sleibhe Fuaid, cath Smithine, 7 cath Carn maighe ∫or Laighnibh.*

CCCXXVII. Kl. *Colla Uais ceithre bliaghna na Righ gur ro ionnarb Muireadhach Tire e ∫ein gona dhis dearbhrathair go h Albain. Tri ced do daoinibh ac-*

CCCXXXI. Kl.-*cuideachta, 7 accion bliaghna ni rabhadar acht deithneamhar an Albain. Tangadar an Eirinn 7 tugadar iad ∫ein ar bhreith Mhuireadhaicc Tire an eiric a aithior. Tug. Muireadhach ∫earan doibh 7 onoir mhor.*

Lageniæ, quæ fuit Alumna nutrita ab eis, impetratam in uxorem sibi, et habitant ibi usque in hodiernum diem, i. e. in regione Desiorum. Fothadii uno anno in Imperio Dimidii Conni, donec occisus esset Fothadius Curruum per Clientelam propriam, in vindictam . . . et per milites Fiachi Sreabhtinne.

Kl. (1) Fiachus Sreabhtinne fuit decem annis et viginti Rex Temoriæ, donec occisus esset a Collais in prælio Dubcomarense, i. e. a filiis fratris proprii, et obtinuit Fiachus hic prælium Montis Fuad, prælium Smithinense, et prælium Campi Aggeris sacri lapidum, contra Lagenienses.

CCCXXVII. Kl. (2) Collaus Nobilis quatuor annis regnavit, donec expulisset eum Muredachus Tireach cum duobus fratribus suis in Albaniam. Trecenti homines secuti sunt eum, sed anni unius spatio non fuere plures quam decem in Albania. Rediere Hiberniam, et sese subdidere sententiæ Muredachi Tireach pro mulcta Patris sui. Dedit Muredachus prædia eis, et honores contulit multos.(3)

---

(1) Hæc in margine referuntur ad ann. D. 297, Cifris Arabicis. Sed vide Prolegomena, part. ii. p. 52.

(2) In margine annus est 327, et recte. Confer Prolegomena.

(3) Id refertur in margine ad ann. 331, et recte, ut in Prolegom. part. ii.

CCCXXXII. Kl. *Cath Each. leat-dearg ibfearnmaighe leis na tri Collaibh go seacht ccatha dhfer Danmon clanna Bolg le nabarthar Oilnegmacht ag cughnamh reo an aghaidh Olltach, ait in ar thuit Feargus Fogha Righ Ula 7 Colla Meann fos.*

CCCXLVII. Kl. *Gluaisid na Colla gan Oilneagmacht leo iar sin 7 ro loisg siad Eamhain Ula, go nar aitioghadar Olltaicc innte o sin anuas, 7 do sealbhuighdior fein sa sliocht o loch n Each siar 7 Oirgialla.*

CCCXXVII. Kl. *Muireadach tire deith bliaghana fith7 na Righ gur torcur la Caolbhadh mc Cruinnbhadraoi Righ Ulaidh ag Port Righ uas Dabhall, .i. loch in Oirgiallaibh.*

Nativitas S. Kiarani Saigir, Ossoriorum Patroni, in Insula *dicta Cape clear, Corcaluigiæ Promontorio in agro Corcagiensi, an.* 352.

CCCXXXII. Kl. Prælium *Eachad-leth-dergense* in Fernmagia gestum a tribus Collais cum septem Catervis Damnoniorum et Belgarum, qui dicuntur *Oilnegmacht*, auxiliaribus suis, contra Ultonienses, ubi cecidere Fergusius Raptator Rex Ultoniæ, et Collaus Mean præterea.

Kl. (1) Iere Collai cum Auxiliaribus secum postea, et combussere Eamaniam totam, ita ut non habitaverint Ultoniæ Reges ibi deinde postea, et sibi et posteris vindicaverunt in possessionem (terras) a Lacu n'Each Occidentem versus, et Orgialliam.

CCCXXVII. Kl. (2) Muredachus Tireach decem annis et viginti regnavit, donec occisus esset per Caolbadium filium Crunbadroi, Regem Ultoniæ, apud Port-Righ supra Dabhalliam, i. e. Lacum in Orgiallia—

" *Nativitas S. Ciarani Sagirensis, Ossoriorum Patroni, in Insula dicta Cape*
" *Clear, Corcaluigiæ Promontorio, in agro Corcagiense, anno* 352. (3)

---

(1) Excidium hoc Eamaniæ refertur in Codicis margine ad ann. 347. Sed erronee, ut ex ipso contextu apparet.

(2) Hæc in margine notata leguntur " *Incepit Muredachus anno* 327, *obiit anno* 357." Sed Chronologica Series ex nostris Prolegomenis deducenda est.

(3) Hæc characteribus, non Hibernicis, sed Romanis, in Codicis textu scripta leguntur.

CCCLVII. Kl. *Caolbha mc Cruinbhadhraoi Righ Leatha Cuinn aon bliaghain amhain go ttorchuir le h Eoch. Muighmheadan. Fa he an Caolbha so an Righ deighionach do chlanna Rughruidhe dar gabh Righe Leatha Cuinn.*

CCCLVIII. Kl. *Eocha Muighmheadhan mc Muireadhaigh Tire ocht mbliaghana go nearbailt do ghalar atteamr. Is ar an Eocha so do sraonadh tri catha deag le Eanna Censiolach Righ Laighion. Biodh a fhios ag an leightheoir gur as sliocht Bhrian mc Eoch. Mhuighmheadan tainigh Fionnbharra cead Eascop Chorchaidhe.*

CCCLXVI. Kl. *Criomhthan mc Fiodha mc Daire Cearb, mc Oillioll Floinnbhig mc Fiacha Muillithin do ghaibhail Righe Teamhra 7 Alban iar niomad catha do meadhbhadh orrtha tri bliaghna deag, go nearbailt do nimh tug Mongfhionn a deirbhshiur fein do, 7 Mongfhionn fein dfhaghail bhais do nimneachas na dighe da fromha di do bhrosdughadh a dearbhrathar da hol: 7 do chuaidh Nial Naoigiallach slan. Conal Eachluath do gabhail Righe*

CCCLVII. Kl. (1) Caolbadius filius Crunbadroi Rex Dimidii Conni uno anno tantum donec occisus esset per Eochodium *Muighmedonium* (i.e. Camporum Sacrorum augmentatorem.) Fuit hic Caolbadius ultimus Rex Clientelæ Rudriciorum qui obtinuit Regnum Dimidii Conni.

CCCLVIII. Kl. (2) Eochodius Muigmedonius filius Muredagi-Tirei octo annis regnavit donec obiisset e morbo in Temoria. Fuit hic Eochodius de quo partæ sunt tredecim Victoriæ per Ennaum Cinsealachensem Regem Lageniæ —Sciat Lector quod e progenie Briani filii Eochodii hujus originem traxerit Finbarrus primus Episcopus Corcagiæ.

CCCLXVI. Kl. Crimthanus filius Fiodhai filii Darii Vastatoris filii Olildi-Flanbeg, filii Fiachi Mullethani, obtinet regna Temoriæ et Albaniæ, post plurima prælia gesta contra eos, spatio annorum tredecim, donec obiisset e veneno dato ei a *Mongfinnia* sorore sua, et Mongfinnia ipsa obiit e morbo orto ex potu ab ipsa delibato, dum acceleraret fratrem ad bibendum, et evasit Niallus-Novi-obses salvus. Conallus Equorum celerum obtinuit

---

(1) In margine annus est 357, et recte.

(2) Annus in margine notatus est 358, et recte.

Mumhan iar righe Temhr. do gabhail do Criomhthan. Do shliocht Chormaic Cais an Conal so.

CCCLXXIX. Kl. *Nial Naoighiallach mc Eocha Mhuighmeadhain do ghabhail Righe Leath Cuinn seacht mbliaghana fithchiod go ttorchair e l h Eocha mc Eana Cinnsiolaigh Righ Laighean ro bhi ar ionnarb. a h Eirinn, 7 Nial abhfoslongphort san bhfrainge. Enna airgtheach mhic Connal Echluaith Righ Caisil is Tuadhmhumhain 7 Nadfraoi mc Cuire, mc Luig. Righ Desmhumhain an aimsir an Neill so.*

CCCLXXXVIII. Kl. *San naomhadh bhliaghan do fhlathas Neil Naoighiall. tugadh Pattraicc san seisiugh bliaghain deag da aois maille iomad eile do na Breathnaibh ambruid go h Eirinn.*

CCCCII. Kl. *Ciaran 7 Deaglan ag teacht on Roimh na n Eascop cum craobhsgaoile an creidimh an Eir, 7 do rinn Ciaran cathaoir Eascoip an Saighre an Osruighibh, iar pirtche an tsoibhsgeil an Inis Cleire, 7 a Corccaluighe uile 7 deanas Dealgan Cathaior eile an Ardmor annsna Deisibh.*

---

regnum Momoniæ, postquam Crimthanus obtinuisset regnum Temoriæ. Erat e progenie Cormaci Cas Conallus hic.

CCCLXXIX. Kl. Niallus-Novi-obses, filius Eochodii Muighmedonii, obtinet Regnum Dimidii Conni septem et viginti annis, donec occisus esset per Eochodium filium Ennei Censelachenchis, Regem Lageniæ, qui expulsus erat ex Hibernia, Niallo tum castrametante in Gallia. Endeus Argenteus filius Conalli Equorum velocium Rex fuit Casseliæ et Thomoniæ, et Nadfrachus filius Curcii filii Lugadii Rex fuit Desmoniæ tempore Nialli hujus.

CCCLXXXVIII. Kl. Anno nono Imperii Nialli-Novi-obsidum ductus est Patricius, anno XVI ætatis suæ, cum pluribus aliis Britannis, in captivitatem in Hiberniam.

CCCCII. Kl. Ciaranus et Declanus venere a Roma Episcopi ad annunciandam fidem in Hibernia, et fundavit Ciaranus Cathedram Episcopalem in Sagiria in Ossoria, postquam prædicasset Evangelium in Insula Clarense, et in Corcalugia tota, et posuit Declanus Cathedram aliam in Ardmoria inter Desios.

cccccvi. Kl. *Do gabh Daithi mc Fiachra flathas Eirionn tri bliaghana fithiod go nearbailt le soighnen tinntidhe 7 a adhlacadh a Ccruachan Connacht.*

ccccxii. Kl *Ailbe Imle do thigheacht on Roimh an Eascoip do chraobhsgaoile an chreidemh an Eirinn.*

ccccxx. Kl. *Iobhar Inbhar to thigheacht on Roimh an Eascop go h Eirinn 7 insibh Arainn 7 fir Mhaighe Geisill da niompodh ris, 7 a adhlachadh iar sin an Inis Beg-Ere an uibh Ccinnsiolach.*

ccccxxviii. Kl. *Laoghaire mc Neill triochad 7 cuig bhliaghana a Righe Teamhair, go torchur le Laighnibh e a Seanmaighe Life, oir do rad Ratha Greine 7 Easga na hiarfadh anborumha ar Laighnibh iar na gabhail doibh accath, 7 nior choimhlion san doibh.*

ccccxxxii. Kl. *Padraicc do thighecht on Roimh na n Eascop an Eirinn 7 an creidiomh do chraobhsgaoil ann. Aongus mac Nadfraoi Righ Caisil 7 Deasmhumhain, 7 Carthan fionn mc Bloid mc Cais Righ Tuadmhumhain, 7 moran ele do bhaisde dho.*

---

ccccvi. Kl. Obtinuit Dathias filius Fiachrii Imperium Hiberniæ tribus annis et xx, donec occisus esset a fulmine ignito, et sepultus est in Cruachania Connaciæ.

ccccxii. Kl. Albeus Imlecensis venit a Roma Episcopus ad annunciandam fidem in Hibernia.

ccccxx. Kl. Ibarus Invarensis venit a Roma Episcopus Hiberniam, et ad Insulas Aranias, et Incolæ campi Geisil conversi sunt ad fidem per eum, et sepultus est postea in Insula *Beg-Ere* in regione Cinnselach.

ccccxxviii. Kl. Laogarius filius Nialli triginta et quinque annis in regno Temoriæ, donec occisus esset a Lageniensibus, in vetere Campo Sacro Liffii (amnis,) quia jusjurandum præstiterat Solis et Lunæ, se non exacturum Boum tributum a Lageniensibus, postquam captus esset ab eis in prælio, et non adimplevit jusjurandum eis.

ccccxxxii. Kl. Patricius venit a Roma Episcopus in Hiberniam, et fidem annunciat ibi.——Aongusius filius Nadfrachi, Rex Cassiliæ et Desmoniæ, et Carthanus Albus, filius Blodii filii Cassi, Rex Thomoniæ, et plurimi alii baptizati per eum.

CCCCLXIII. Kl. *Oillioll Molt fithe bliaghain gur torchar accaith Ocha le Lughaid mc Laoghaire, 7 le Muircheartach mc Earca, 7 le Fearghus Ceirbheoil mac Connail Creamhthaine, 7 le Fiacha Lonn mc Caelbha Righ Ula.*

CCCCLXXXIII. Kl. *Lugh. mc Laoighaire cuig bliaghana fithchiod go ttorchur le caor thintidhe, 7 tre mhireir Phadraig do dheanamh.*

CCCCXCII. Kl. *Bas Padraicc priomh Absdal na hEirionn. San naomhadh bliaghain do fhlathas Neil tainig se fa cheadoir an Eirinn. Bas Aongas mc Nadfraoic Righ Mumhan 7 Muireadhaigh mc Neill Naoighiall.*

DVIII. Kl. *Muircheartach mc Earca cuig bliadhana fithchiod. Cath Droma-Deirgtinne le Fiacha mc Neill air Laighnibh.*

CCCCLXIII. Olildus *Molt* xx annis (regnavit) donec occisus esset in prælio Ochano per Lugadium filium Laogarii, et per Murcertachum filium Ercæ, et per Fergusium Ceirveol filium Conalli Crimthani, et per Fiachum-Fortem filium Caelbhai Regem Ultoniæ.

CCCCLXXXIII. Kl. Lugadius filius Laogarii xxv annis regnavit, donec occisus esset a fulmine, et propter contemptum Patricium id factum est.

CCCCXCII. Kl. Obitus Patricii Præcipui Apostoli Hiberniæ. In nono anno Imperii Nialli venit primo in Hiberniam. Obitus Aongusii filii Nadfrachi Regis Momoniæ, et Muredagi filii Eogani filii Nialli Novi-obsidum.

DVIII. Kl. Murcertachus filius Ercæ xxv annis regnavit. Prælium Collis ardentis ignis per Fiachum filium Nialli contra Lagenienses.(1)

---

(1) Deest in hoc Codice annus 500, Extat autem in Codice Harleiano sic—"Quies Episcopi Ibair—Quies *Cerpain* Episcopi Fertæ." Conveniunt probatissimi in anno obituale *Ibari* 500.

Deest etiam in hoc Codice annus 506, quem ex eodem Codice Harleiano restituo his verbis—"Quies Mac *Nisse Condere*, (i.e. Mac Nissei primi Episcopi Connerensis.)—Nativitas Ciarani filii "Artificis—Quies *Dubthaic* Episcopi Ardmach—Quies h *Eirc* Slaine—Nativitas *Comgal* Benchor." *Dubtachus*, quintus Episcopus Ardmachanus, *Cormaco* successit anno 497, obiit anno 513.

Annus prælii Ochani 483, ex Prolegomenis parte ii, p. 83, et ex Annalibus Ultoniæ restituendus est—Desunt in Codice *Harleiano* omnia ab anno 436 ad ann. 447, ubi hæc tantum occurrunt—"*Quies Secundini Episcopi.*"—Desunt deinde omnia usque ad ann. 451, et hæc sola sunt quæ

DXXIII. Kl. *Bas Brighde naomtha 7 Ailbe Imle Iubhair, 7 Buidhe mc Bronadh an bliagham sin, 7 Eoch mc Aongusa Righ Deasmuomhan. Criomhthan mc Eocha na Righ an ionad, san bhliaghain cheadhna.*

DXXXIII. Kl. *Tuathal Maolgharbh aen bliaghain deag go ttorchair le Maolmor O'Hartagain an Greallach-eilte a Cconacht, 7 e fein do mharbhughadh ar an laithir sin Marbhughad Eogain-Beil, Righ Connacht, le dis mac Mhuircheartach mc Earca .i. Fergus 7 Domhnal.*

DXLIV. Kl. *Diarmaid mc Ceirbheoil bliaghan 7 fithche go ttorcar le h Aodh Dubh mc Suibhne Meann, Righ Dailnairidhe, a Raith big Muighe line. B. Connal Chramhthaine mc Neill tainig an Diarmaid so.—Aonach Tailltion*

DXXIII. Kl. Obitus Brigidæ Sanctæ, et Albei Imleacensis Ibhari, et Budei filii Bronagi anno isto, et Eochodii filii Aongusii, Regis Desmoniæ. Crimthanus filius Eochodii Rex ei successit anno eodem.(1)

DXXXIII. Kl. Tuathalius Calvo-Torvus XI annis donec occisus esset per Maolmorium O'Artegan apud Greilleach-eilte in Connacia, et ipse occisus est eo ipso tempore. Occisus est *Eoganus-Bel*, Rex Connaciæ, per duos filios Murcertagi filii Ercæ, i. e. Fergusium et Donaldum.

DXLIV. Kl. Diarmitius filius Cerveolii annis XXI, donec occisus esset per Aodhum Nigrum filium Subnei-Men, Regem Dalnaradiæ, apud Collem Sacrum Campi Lenensis. (*Moilena.*) A Conallo Crimthano filio Nialli ortus

---

leguntur inde usque ad Sæculum VI.—" 451. Pascha in VIII. Kal. Maii—Nativitas S. Brigidæ.—467. " Quies *Benigni* Episcopi, in Roma moritur—481. Quies *Jarlathi* Abbatis Ardmachæ—488. Quies " *Cianani* Daimliac.—Quies Patricii XVI Kl. April. anno 432 a passione Domini. Quies *Mc. Cuilin* " Luscan. Quies *Cormaic* Episcopi Ardmac—Quies *Mochoe* Oendroma."

(1) Convenit cum hoc Codice Codex Harleianus in obitu Brigidæ.—Deest autem in Dubliniense annus 526, ubi Harleianus habet obitum Albei—" Quies Ailbe Imleac Ibair."—Annorum Series ex Prolegomenis, et ex Annalium *Ultoniensium* accuratissimis rationibus, deducenda est. Codex Inisfalensium Bodleianus obitum Albei refert ad ann. 518!—" Ex operibus *Albei*, inquit Waræus, " extat etiamnum MS. Regula Monastica, quam intelligit, ut opinor, Annalium Ultoniensium Collector " ad ann. 792, ubi *Legem Albei* in Momonia receptam asserit. Obiit Grandævus, 12 Septemb. " anno 527. Annales Inisfallenses ad eundem annum inquiunt—" Quies Albei Imleach Ibair."—Waræi Script. Hib. p. 2.

le Diarmaid an bliaghain sin, 7 Ciaran Cluanach san aonach soin. Tainig duine chuige, 7 tug luighe laimh Chiarain an eitheach gur thuit a cheann de a bhfiaghnaise bhfer n Eirionn. Do rug Ciaran leis e da leighios go Cluain gur mhairfid ceann se bliaghan, gona esin ambacuc. Bas Ciarain mhic an tsaoir 7 Fhinein Cluana h Joraird 7 Coluimcille 7 Baithinn 7 Coluim mc Criomhthain 7 Molaise 7 Chaiminn Insechealltrach, 7 Mhic-Tail Chille cuillionn, re rae Diarmada so mac Fearghusa Ceirbheoil.—Cath cuile Connaire ac Ceara ionnar marbhadh Oilliol-Anbhann Righ Connacht. Cath Cuiledreimhne air Diarmaid mc Carbheoil le da mc Mhuirchiortach mc Earca.

DLXV. Kl. *Domhnal 7 Feargus aen bhliaghain amhain doibh accomhfhlathas. Cath Gabhra Life an traith sin. Bas Bhreain Biora. 7 tri chead bliaghain a aois.*

---

est Diarmitius iste—Nundinæ (sive Conventio) Taltinenses habitæ a Diarmitio anno isto, et Ciaranus Cluanensis in Conventione ista interfuit. Venit quidam ad eum et præstitit jusjurandum per manum Ciarani ad confirmandum mendacium, et cecidit caput ejus ab eo coram populis Hiberniæ. Abstulit eum Ciaranus secum ad medicandum Cluaniam, et revixit annis sex. Is fuit Mendicus audax (fama notus.)—Obitus Ciarani filii Artificis, et Finniani Cluanirardensis, et Columbæ Ecclesiarum, et Baithinni, et Columbæ filii Crimthani et Molassi, et Cumminei Insulæ Celtrach, et Mactalii Kilcullinnensis, tempore Diarmitii et filii ejus Fergusii-Cerbheol.—Prælium *Cuil-Conarense* apud *Ceara*, in quo occisus est Olildus-Anban Rex Connaciæ. Prælium *Cuiledrevnense* contra Diarmitium filium Cerveolii, per duos filios Murcertachi filii Ercæ. (1)

DLXV. Kl. Donaldus et Fergusius uno anno tantum in sociato Imperio. Prælium Gauranum Lifeense eo tempore. Obitus Beoanii Birrensis, et ætatis erat annorum 300. (*Numeri in Codicibus depravati leguntur.*)

---

(1) Codex Harleianus sequentia habet, quæ in Dubliniense desunt—546 Hoc anno fundata est *Cluan mac nois*, .i. *Nos maccaidh Righ Connacht*, a quo nominatur *Cluan-mac-nois.*—548. Quies *Ciarani* filii Artificis.—551. *Quies Finnin Cluainiraid* et *Colomb Tirdaglas.*—(Confer Colgan. Acta, p. 406.)—557. *Banchor fundata est.*—562. *Cluainferta Brenain fundata est, Angelo indicante. Quies Gildais Episcopi.*"

Obiit Gildas *Albanicus* anno 520. Prolegom. part. i. p. 87, 88.

DLXVI. Kl. *Baodan mc Ninneda 7 Eocha tri bliaghana doibh accomhflathas gur torcradh iad le Cronan mac Tiagarnaicc Righ Ciannachta Glinne Geibhionn.*

DLXVIII. Kl. *Ainmihire mc Seadhna tri bliaghana go ttorchur le Brandubh Righ Laighionn, Do sliocht Conal-gulban mc Neill an t Ainmhire so.*

DLXXI. Kl. *Baodan mc Ninneadha aon bliaghain amhain a righe Teamhair. Cairbre mc Criomhthain na Ri Desmumhan. Aodh caomh mc Connail mc Eocha Bailldirg Righ Mumhan uile.*

DLXXII. Kl. *Aodh mc Ainmhire seacht mbliaghna fithiod gur torcar se acciath Bealach-duine, no Dun-bolg. Mordhail Dromaceit an aimsir Aodh mc Ainmhire.*

DLXXV. Kl. *Breanan Cluanafearta obiit.*

DLXVI. Kl. Baodan filius Ninnedi et Eochodius tribus annis in sociato Imperio, donec occisi essent per Cronanum filium Tigernachi, Regem Ciannachtæ Vallis Gebhinn.

DLXVIII. Kl. Anmireus filius Sednei tribus annis, donec occisus esset per Brandubium Regem Lageniæ. E progenie Conalli Gulbani filii Nialli fuit Anmireus hic.(1)

DLXXI. Kl. Baodanus filius Ninnedi uno anno tantum in regimine Temoriæ. Carbreus filius Crimthani Rex fuit Desmoniæ. Aodhus Mansutus filius Conalli filii Eochodii Macularum rubentium Rex fuit Momoniæ totius.

DLXXII. Kl. Aodhus filius Anmirei XXVII annis regnavit, donec occisus esset in prælio Viæ Arcis, sive Arcis Belgarum. Conventio (sive Synodus) Dromcettensis tempore Aodhi filii Anmirei. (2)

DLXXV. Kl. Brendanus Cluanfertensis obiit *(anno 577 potius.)*

---

(1) Codex prædictus hæc habet quæ in Dubliniense desunt—

571. *Brennain Birre quievit in Xpo.—Croann mac Lugadaic quievit.*

576. *Quies Brenain Cluainferta in* XCIV *anno ætatis suæ. Mors Coirpri Regis Casseliæ. Quies Fincin Maigibile."*

(2) Synodus Dromcettensis habita est anno 575. Prolegom.

DLXXVII. Kl. *Cairbre Crom mc Criomhthain Righ Deasmumhain deag, 7 Feargus Scannail mc Criomhthain na Righ an ionadh, seacht bliaghana do gur eag, Feidhlim mc Tighearnach na ionad an* 584.

DXC. Kl. *Bas Feidhlime mc Cairbre. Ocht bliaghana do a bhflathas Deasmhumhain. Gabhran mc Eanna 7 Amhalgaidh na ionadh.*

DXCIX. Kl. *Aod Slaine mc Diarmada 7 Colman Rimhe mc Baodain accomhfhlathas attemhair se bliaghana, go ttorcur Aod Slaine le Conal mc Suibhine, 7 Colman Rimhe le Lochan Dealman.*

DC. Kl. *Bas Fachtnain cead Eascop Ros Ailithre, a ccorcaluighe i Laogaire Ruis.*

DCI. Kl. *Bas Comhghoill Beannachair. Aodh caomh mc Connail an c7 Righ Mumhan uile do sliocht Cormaic Cais dar ghabh creidiomh is baisde. Fa he do bronn Cluain Uamha do Dhia 7 do Cholman.*

DLXXVII. Kl. Carbreus Curvus filius Crimthani, Rex Desmoniæ, obiit, et Fergusius-Scannal filius Crimthani Rex fuit in ejus locum evectus septem annis, donec obiisst, et Felimius filius Tigernachi ei successit anno 584.

DXC. Kl. Obitus Felimii filii Carbrei. Octo annis fuit Rex Desmoniæ. Gabhranus filius Endei et Amalgadius ei successerunt.

DXCIX. Kl. Aodhus Slanensis filius Diarmitii, et Colmanus Rimed filius Baodani, in sociato Imperio in Temoria sex annis, donec occisus esset Aodhus Slanensis per Conallum filium Subnei, et Colmanus Rimedo per Lochanum Dialman. (1)

DC. Kl. Obitus Fachtnani primi Episcopi Rossæ peregrinantium, in Corcalugia Laogariorum Rossensium.

DCI. Kl. Obitus Comgalli Benchorensis. Aodhus Mansuetus filius Conalli primus fuit Rex Momoniæ totius, e progenie Cormaci-Cas, qui credidit et baptizatus est. Fuit is qui donavit *Cluan-Umam* (i. e. Secessum æris) Deo et Colmano.

---

(1) Codex Harleianus annum exhibet 597 his verbis "597. *Quies Columbkille nocte Dominica, V.* "*Id Junii, anno* XXXV *peregrinationis suæ, ætat.* LXXVI. *Quies S. Sinchae. Quies Comgall* "*Benchor.*" De anno obituale S. Columbæ, vide Prolegom. part. ii. p. 139.

DCIV. Kl. *Bas Amhalgaidh Righ Deasmumhain. Bas Cholmain mc Leinin Deisciobal Breanain Abb. Cluainfearta 7 cead Eascop Chluain Uamha an deisciort Mumhan, leis a raidhtear ain beatha Bhreanain c7hna .i.— "Colman mic Leinin naomh oirdeirc a bhfoghluim sa ccrabhadh tar il iomad "do naomhaibh."—Is an aimsir Aodha Caomh mc Connail mc Eoch. Baildirg Righ Mumhan uile, do sliocht Chormaic Cas, do ghabh se Cathaoir Eascoip accluain, de reir an leabhar Muimhnicc, iar mbeith dho san ccathaoir sin re rae mor bhliaghanach. Do sliocht Mhoghnuagad sean athair Chormaic Cais an Colmain so, do reir Seanchas naomh* Inse-Fail. *Fingin mc Aodha Duibh ag gabhail Righe Deasmumhain indiaigh Amhalgaidh—Quies Fiontain Abbatis et fundatoris Monasterii Cluainheidhneach, filii nepotis Each.*

DCV. Kl. *Aodh Uairiodnach mac Domhnail Righ Teamhair seacht bliaghana faid a fhlathas,* 7 *aeg a tteamhair.*

DCIV. Kl. Obitus Amalgadii Regis Desmoniæ. Obitus Colmani filii Lenini Discipuli Brendani Abbatis Cluanfertæ, et primi Episcopi Cluain-Uamæ in Australi Momonia. De eo dicitur in Vita Brendani ejusdem, "Colmanus filius Lenini, Sanctus illustris scientia et devotione ultra plurimos Sanctorum." Tempore Aodhi Mansueti, filii Conalli filii Eochodii Macularum rubentium, Regis Momoniæ totius, e progenie *Cormaci Cas*, posuit Cathedram Episcopalem in Cluania, juxta librum Momoniensem, postquam perstitisset in Cathedra ista pluribus annis. De prosapia Moghænuagadi, Avi Cormaci Cas, fuit Colmanus iste, juxta librum Historiæ magnæ Inisfaliæ. Finginus filius Aodhi Nigri obtinet regnum Desmoniæ post Amalgadium.—Quies Fintani Abbatis et fundatoris Monasterii Cluanednachensis, filii nepotis Eochodii. (1)

DCV. Kl. Aodhus-Uairiodnach filius Donaldi Rex Temoriæ, septem annis regnavit, et obiit Temoriæ. (2)

---

(1) Eadem habet Tigernach.—Chronologia ex *Ultoniensibus* restituenda est.

(2) Codex Harleianus annum habet 610, hic omissum, sic—" 610. *Quies Colmain Ela.*"

DCXII. Kl. Maol*cobha mc Aodha mc Ainmhire tri bliaghana go ttorcar accaith Sleibhe Fuaid le Suibne Meann.*

DCXV. Kl. *Suibhne Meann mc Fiachra tri bliaghana deag go ttorcair le Conal Claon mc Scannlain.*

DCXVII. Kl. *Bas Fionnbharra cead Eascoip Corcuighe accluain Uamha, 7 a adhlacadh accorcuidh inna Eaglais fein. Do Sliocht Briain mc Eoch Mhuighmheadhain Fionnbharro so.*

DCXIX. Kl. *Bas Fhinghin mc Aodha Duibh 7 Aodha Bheanain mc Criomhthain, Righthe Deasmhumhain, 7 Cathal mc Aodha Floinn-Cathrach gabhail righe na Monad. Bas Caemhghin Glindaloch.*

DCXXVII. Kl. *Bas Cathail mc Aodha Floinn-chathrach Righ Caisil 7 Deasmumhain, 7 Failbe Flann ag gabhail Righe an ionnad.*

DCXXVIII. Kl. *Domhnal mc Aodha ceithre bliaghana deag atteamhair go*

DCXII. Kl. Maolcoba filius Aodhi filii Anmirei tribus annis, donec occisus esset apud montem Fuad per Subneum Parvum.

DCXV. Kl. Subneus Parvus filius Fiachrai tribus annis et decem, donec occisus esset a Conallo Curvo filio Scanlani.

DCXVII. Kl. Obitus Finbarri primi Episcopi Corcagiæ apud Cluan-Uama (i.e. Monasterium Secessus fodinarum æris,) et sepultus est apud Corcagiam in Ecclesia propria. De progenie Briani filii Eochodii Moimedonii fuit Finbarrus iste.

DCXIX. Kl. Obitus Fingini filii Aodhi Nigri, et Aodhi Benani filii Crimthani Regum Desmoniæ, et Cathaldus filius Aodhi-Flanni-Munimentorum obtinet Regnum Momoniæ.—Obitus Coemgini Glendalochensis.(1)

DCXXVII. Kl. Obitus Cathaldi filii Aodi-Flanni-Munimentorum, Regis Casseliæ et Desmoniæ, et Falbeus-Flannus obtinet regnum post eum.

DCXXVIII. Kl. Donaldus filius Aodi XIV annis in Temoria, donec

---

(1) Codex Harleianus annum habet 622, sic,—" 622. *Quies mc Laisre Episcopi Ardmach. Quies " Colmain Stelain, Abbatis Tirdaglas.*" Sed confer Annales Ultonienses.

nearbailt an Ardfhothaigh go mbuadh ungtha 7 aithrighe amhail do reimhfhaisneis an naomh Columba do, do reir sgribhin Adomhnain. gideadh raidther le drong dona seanch. ibh gur adbhaith se accaith le h Olltaibh. Dearbrathair don Domhnal so Maolcobha Eascop Clochair.

DCXXXVI. Kl. *Bas Mochoda Raithein, 7 bas Failbe Flann Righ Deasmumhain, 7 Cuana mc Amalgaidh ag gabhail Righe an ionad.*

DCXLII. Kl. *Ceallach 7 Conal-Caol dis mac Maolcobha ac comhflathas Teamhra da bliaghain deag, gur torcar Conal-Caol re Diarmaid mc Aodha Slaine.*

DCXLIII. Kl. *Bas Cuan mc Amalgaidh Righ Deasmumhan, 7 Maonach mc Finghin ag gabhail Righe an ionnad.*

---

obiisset in Ardfothad, cum victoria extremæ unctionis et pænitentiæ, uti prædixerat ei S. Columba, juxta scripta Adamnani, quamvis dicant aliqui Historiographi occisum fuisse in prælio ab Ultoniensibus. Frater hujus Donaldi fuit Maolcoba Episcopus Clocharensis.

DCXXXVI. Kl. Obitus Mochudai Rathenensis, et obitus Falbei Flanni Regis Desmoniæ, et Cuanus filius Amalgadii obtinet Regnum post eum. (1)

DCXLII. Kl. Ceallachus et Conallus-Gracilis, duo filii Maolcobi, sociato Imperio in Temoria XII annis, donec occisus esset Conallus Gracilis per Diarmitium filium Aodhi Slanensis.

DCXLIII. Kl. Obitus Cuani filii Amalgadii Regis Desmoniæ, et Maonachus filius Fingini obtinet regnum post eum.

---

(1) Codex Harleianus hæc habet ad annum hunc et sequentes—

636. *Expulsio Mochuta O'Rathein. Lesmore fundata est.* (potius anno 630.)

637. *Quies Mochuta Lesmore.*—Recte.—Scripsit unam e 4 *præcipuis Regulis* Hibern. Primord. p. 919.

639. *Quies Molaisse Leighlin.*—Recte.

642. *Quies Oswald Regis Anglor.*—Recte.

650. *Quies Cummine Inisceltra.*—Paulo aliter Usserius, qui *Cumminei* hujus obitum refert, ex alio Inisfalensium Codice, ad ann. 653. Primord. p. 972.

651. *Ultan Ardbreccan quievit in Xpo."*—Horum omnium anni in Annotationibus nostris ad Annales Ultonienses accurate definiuntur.—" *Ultanus* Ardbracanensis, ex *Conchubernensium*, sive " Connoreorum genere ortus, in Hibernia obiit *anno* 657, ex quo *Tirechanus* ea didicisse se profitetur " quæ de Actis B. Patricii retulit." Usser. Primord. p. 1163. ed. Dubl. 1639.

DCLIV. Kl. *Ceallach mc Maolcobha an aonar atteamhair iar ttorchar a dearbhratar, ceithre bliaghana dho gur thuit le Diarmaid mc Aodha Slaine.*

DCLVII. Kl. *Bas Maonach mc Finghin Righ Deasmumhan,* 7 *Cu-Cenmathair na Righ an ionadh.*

DCLVIII. Kl. *Diarmaid* 7 *Blathmac, dis mac Aodha Slaine, seacht bliaghana accomhfhlathas doibh gur eagadar don bhuidhe conaill.*

DCLXII. Kl. *Bas Coinn-g-mathair mc Cathaoil Righ Deasmhumahn,* 7 *Colga mc Failbhe Flann an ionnad.*

DCLXV. Kl. *Seachnasach mc Blathmhaic se bliaghana gur torcar le Dubhdin Righ Coirpre.*

DCLXXI. Kl. *Ceannfhaola mc Blathmaic ceithre bliagana do, gur torcair le Fionnachta mc Donncha.*

DCLXXV. Kl. *Fionnachta mc Donncha, .i. Fiannachta-Fleadhach, fithe*

DCLIV. Kl. Ceallachus filius Maolcobæ solus in Temoria post occisum fratrem, quatuor anni ei (solo) donec cecidisset occisus a Diarmitio filio Aodhi Slanensis.

DCLVII. Kl. Obitus Maonachi filii Fingini Regis Desmoniæ, et Connus sine-matre regnat post eum.

DCLVIII. Kl. Diarmitius et Blathmachus, duo filii Aodhi Slanensis, septem annis in sociato Imperio donec obiissent e flavo peste. (1)

DCLXII. Kl. Obitus Conni-Sine-matre filii Cathaldi Regis Desmoniæ, et Colga filius Falbei Flanni ei succedit.

DCLXV. Kl. Seachnasachus filius Blathmaci sex annis regnavit donec occisus esset per Dubduinum Regem Carbrei.

DCLXXI. Kl. Cennfaoladius filius Blathmaci quatuor annis donec occisus esset per Fiannachtaum filium Donnchadi.

DCLXXV. Kl. Fionnachtaus filius Donnchadi, i.e. Fiannachtaus Convi-

---

(1) In Codice Harleiano annus huic proximus est 660 his verbis—
" 660. *Quies Tommine Episcopi Ardmachæ. Quies Colguu mc Mecnaich Regis et Episcopi.*"
Hæc autem in margine referuntur, Waræi manu, ex Annalibus Ulton. ad ann. 653. In Codice Bodleiano *Tomminei* obitus refertur ad ann. 650.

bliaghana gur torchair accaith Greallach dollas, mar aon le na mac Breasal, le h Aodh mc Luthaigh, 7 le Congalach mc Connaing. Fa he an Fiannachta so do mhaith an Borumha do Laighnibh.

DCLXXVII. Kl. *Bas Colga mc Failbhe Flainn Righ Deasmhumhain, 7 Fiongaine mc Coin-Cean-Mathair na Righ an ionnad.*

DCXC. Kl. *Congal mc Maolduin Righ Deasmhumhain da marbhughadh le lucht Leighin.*

DCXCV. Kl. *Loingseach mac Aongusa naoi bliaghana atteamhair gur torcradh e mar aon le na thriur mac, Ardghal, Connar mor, ... 7 gorta an Eirin antraith sin.*

DCXCVI. Kl. *Bas Fiongaine mc Coin cean mathair Righ Deasmhumhan, 7 Oillil mac Coin-bean-cathair ag gamhail Righe na ionad.*

DCC. Kl. *Bas Oilliol mc Coinn cean mathair Righ Deasmumhain, Cormac mc Oilliolla na Righ.*

---

vator xx annis, donec occisus esset in prælio Greallachdollasense, simul cum filio suo Bresallo, per Aodum filium Luthagi, et per Congalachum filium Conangi. Fuit is Fiannachtaus qui condonavit tributum boum Lageniensibus.

DCLXXVII. Kl. Obitus Colgai filii Falbei-Flanni Regis Desmoniæ, et Finguinnus filius Conni-sine-matre regnat post eum.

DCXC. Kl. Congallus filius Maolduini Rex Desmoniæ occisus a quibusdam Scholaribus.

DCXCV. Kl. Longsechus filius Aongusii novem annis in Temoria, donec occisus esset simul cum tribus filiis suis, Ardgalo, Conario Magno, ... et fames in Hibernia tempore isto.

DCXCVI. Kl. Obitus Finguini filii Conni sine-matre Regis Desmoniæ, et Olildus filius Conni sine matre obtinet regnum loco ejus.

DCC. Kl. Obitus Olildi filii Conni sine matre Regis Desmoniæ, Cormacus filius Olildi regnat post eum. (1)

---

(1) Codex Harleianus annum habet 703, hic verbis—703. " Adamnanus Abbas Jae et Sapiens " quievit in Xpo. *Colman* Abbas Lothra quievit. Quies *Colmain* mc Comain in Araind. Quies *Ronain Episcopi* Lismore. Quies Congussa Abb. Ardmacha. Quies *Ronani Abbatis* Lismore."

SÆCULUM VIII.

DCCIV. Kl. *Congal Ceann-maghair mc Feargusa na Righ atteamhair seacht mbliaghana go nearbuilt do bhidhig aon uaire.*

DCCXI. Kl. *Fergal mc Maolduin attcamhair aen bhliaghain deag, go ttorcair accaith Almuinne mur aon le cead, 7 tri fithid da mhuintir le Murcha mc Maonaigh Righ Deasmhumhain an bliaghain sin.*

DCCXII. Kl. *Cormac mc Oilliolla Righ Deasmhumhain da dhroich mharbhughadh.*

DCCXXII. Kl. *Fogartach mc Neill h. Cearna na Righ atteamhair aen bliaghain amhain, go ttorcair accaith Cindelgion le Cionaoth mc Jargaill.*

DCCXXIV. Kl. *Cionaoth mc Jargalaigh ceithre bl. na Righ atteamhair,*

SÆCULUM VIII.

DCCIV. Kl. Congallus sine matre filius Fergusii regnat Temoriæ septem annis, donec obiiset submersus ex improviso.

DCCXI. Kl. Fergalus filius Maolduini regnat Temoriæ anno uno et decem, donec occisus esset in prælio Almanense, simul cum 160 gentis suæ, per Murchadum filium Branii Regem Lageniæ. Obitus Cormaci filii Maonagi Regis Desmoniæ anno isto.

DCCXII. Kl. Cormacus filius Olildi Rex Desmoniæ inique occisus.

DCCXXII. Fogartachus filius Nialli O'Cearna regnat Temoriæ anno uno, donec occisus esset in prælio Cindelginense per Kennethum filium Jargalli.

DCCXXIV. Kl. Kennethus filius Jargallachi quatuor annis regnat in Temoria, donec occisus esset in prælio Dromcorcarense per Flahertachum

gur torcraidh c accaith Droma-chor-cair le Flaithbheartach mc Loingsigh, 7 le Domhnall mc Ceall. Righ Connacht, 7 le Murch mc Brain Righ Laighean.

DCCXXVIII. Kl. *Flaithbheartach mc Loingsigh seacht bliaghana do atteamhair go nearbailt an Ardmacha ina Mhanach.*

DCCXXXIV. Kl. *Aodh Allan mc Fearghail naodh bliaghana dho attcamhair, go ttorcar accaith Ceannachta le Domhnal mac Murcha. Abaraid Seanch. c eile gur accaith Seanmhaighe do thuit se. Plaig an trait sin gur leirsgrios beag nach sluagh Laighean uile. Cath Uchbhadh ria h Aod Ollain, amhail a a deir an rann.—*

Cath Uchbhadh Maine—ambi turclain fear Feine,
Ni fil fo Ghrein gil—gor mig sil na Laighnig an Eire.

DCCXXXV. Kl. *Cath ag Cathail mac Fiongaine Righ Deasmumhain anaighidh Laighen.*

DCCXXXVIII. Kl. *Cath ele ag Cathal mc Fiongaine le Laighnibh.*

---

filium Longsechi, et per Donaldum filium Ceallachi Regem Connaciæ, et per Murchadum filium Branii Regem Lageniæ.

DCCXXVIII. Kl. Flahertachus filius Longsechi septem annis in Temoria donec obiisset in Ardmacha Monachus.

DCCXXXIV. Kl. Aodhus Allan Filius Fergalli novem annis in Temoria, donec occisus esset in prælio Ciannachtense per Donaldum filium Murchadi. Dicunt Historiographi alii in prælio Veteris Campi Sacri cecidisse cum. Pestis eo tempore quæ penitus destruxit totum fere populum Lageniæ totius. —Prælium Uchbadense gestum per Aodum Ollanum, juxta Distichon—

"Prælium Uchbadense in Mania—ubi fuere fortissimi Feniorum,
Non est sub sole splendido—magis strenua gens quam Lageniensium in Hibernia.

DCCXXXV. Kl. Prælium a Cathaldo filio Finguinni Rege Desmoniæ gestum contra Lagenienses.

DCCXXXVIII. Kl. Prælium aliud a Cathaldo filio Finguinni cum Lageniensibus.

DCCXLII. Kl. *Bas Cathail mc Fiongaine.*

DCCXLIII. Kl. *Domhnal mc Murchada fithche bliaghana atteamhair go nearbailt an oilithre an Aoi Chluim chille.*

DCCLXIII. Kl. *Nial frasach mc Feargail cuig bliaghana deag atteamhair, do reir drong do na Seanchaibh, gidheadh ni raibh abhflathas ach ar feadh seacht bliaghana roimh ord chrabhadh do ghlacad ar fein an Aoi Choluim-chille ait an a raibh na Mhanach ar feadh ocht bliaghana go nearbailt 7 gur adhlacadh ann e.*

DCCLXX. Kl. *Doncha mc Domhnail seacht bliaghana fithchid a Righe Teamhair, .i. ocht bliaghana iar ndul do Nial frasach go h Aoi Choluim chille na Mhonach 7 naoi bliaghana deag indiaigh a bhais gur torcradh e accaith Dromairg le h Aodh Oirdnidhe.*

DCCXLII. Kl. Obitus Cathaldi filii Finguinni.

DCCXLIII. Kl. Donaldus filius Murchadi 20 annis in Temoria (regnavit) donec obiisset in peregrinatione in Hiona Columbæ Ecclesiarum.(1)

DCCLXIII. Kl. Niallus Imbricosus (sive Imbrium) filius Fergalli in Temoria regnat annis xv, juxta aliquos Historiographos, quamvis non fuisset in Imperio nisi spatio septem annorum, antequam ordines sacros suscepisset sibi in Hiona Columbæ Ecclesiarum, ubi perstitit Monachus spatio octo annorum, donec obiisset, et sepultus esset ibi.

DCCLXX. Kl. Donchadus filius Donaldi XXVII annis in Regno Temoriæ i.e. octo annis a tempore quo Niallus Imbrium ivit Hionam Columbæ Ecclesiarum, Monachus ibi factus, et novem annis et decem post obitum ejusdem, donec occisus esset in prælio Dromargense per Aodhum-Ordinum-institutorem.

---

(1) Annales Ultonienses ad annum hunc, indicant Regulas *Kiarani* filii Artificis, et *Brendani* filii Findlogæ, per Hiberniam propagatas fuisse---et quidem a *Kiarano* Regulam Monasticam scriptam fuisse, narrat Vita ejus edita a Colgano, et Liber *Navanensis* apud Usser. p. 1050.

DCCXCV. Kl. *Lochlannaigh ag ionramha attimpchiol n h Eirionn da braith 7 argain barca bhfer n Eirionn leo din cheadamas.*

DCCXCVII. Kl. *Aodh Oirdnidhe mc Neill frasaigh na Righ atteamhair da bliaghain is fiche gur eag ag Ath da ferta attir Connail. Acht abaraid drong do na Seanchaibh gur accaith Droma do torcradh e.*

DCCXCVIII. Kl. *Inse Gall 7 Uladh dargain do Lochlannaibh.*

SÆCULUM IX.

DCCCVI. Kl. *Ochtar is da fithchid do na Mannachaibh an Aoi Choluim chille do mharbhadh do Lochlannaibh.*

DCCXCV. Kl. Prædones Lacuum (i. e. Dani) circumvastant Hiberniam, capientes et deprædantes naves Hibernorum prima vice. (1)

DCCXCVII. Kl. Aodhus Ordinum filius, Nialli Imbrium, Regnat Temoriæ annis XXII donec obiisset apud Vadum duorum mirabilium (hodie *Ardee*) in Tir-Conallia. Aiunt autem quidam Historici in prælio Dromæ occisum fuisse.

DCCXCVIII. Kl. Insulæ Ebudes et Ulidia vastatæ a Danis.

SÆCULUM IX.

DCCCVI. Kl. Quadraginta octo Monachi in Hiona Columbæ Ecclesiarum occisi a Danis.

---

(1) In Annalibus Ulton. ad ann. 794, qui nobis est 795, "Combustio et vastatio *Rechrain* (i. e. Insulæ *Rachlin*) per Danos" refertur, et Caradocus in Chronico Llancarvan. ad eundem annum ait—"Dani maximam Hiberniæ partem populati, *Rechreyn* quoque vastaverunt."—Insula ista Plinio est *Ricnea*, Ptolemæo *Ricina*, Adamnano, l. 2. c. 27. *Rechrea*, IV Magistris *Rechran*.

DCCCVII. Kl. *Ceallach Abb. Aoi Coluim chille do thigeacht go h Eirinn iar marbhadh a muintire le Lochlonnaibh, 7 Mainistir Columchille do fhorgnamha dho a Ceananas na Midhe 7 seacht bliaghana dho na Abb ann, go n deach go h Aoi tar ais, 7 gur hadhlacadh ann e. Losgad Innse Muireadh o Gheintibh 7 ionnradh Rosa comain.*

DCCCXII. Kl. *Ar mor le Lochlannaibh 7 Beanchair ula do losga, 7 Sgrinn Choluim chille do losgadh doibh, 7 a heascoip sa sruithe do mharbhughadh dhoibh, 7 iarsan Sgeilig Mhichil an iarthar Mumhan d argaint doibh, 7 an Ancairidhe do bhreith ambroid leo go bhfuaradar bas do ghorta acu.*

DCCCXIII. Kl. *Ar mor air Lochlannaibh la fir Mumhan, um Chobhthach fa taoiseach doibh anaghaidh na nallmurach. Ar Lochlannaibh la fir Umhal, 7 ar Conmhaicne le Lodhlannaibh.*

DCCCVII. Kl. Celestius (sive Celsus) Abbas Hionæ Columbæ Ecclesiarum venit Hiberniam, postquam occisa esset familia ejus a Danis, et Monasterium Columbæ Ecclesiarum translatum ab eo ad Civitatem Cenanensem (Kells) in Midia, et septem annis Abbas fuit ibi, donec rediisset Hionam, et sepultus est ibi. Combustio Insulæ Muredagi a Gentilibus, et Vastatio Ross-comaniæ.

DCCCXII. Kl. Strages magna facta a Danis, et Benchoria combusta, et Scrinium Columbæ Ecclesiarum (hodie *Scrine*) combustum ab eis, et ejusdem Monasterii Episcopus, et viri docti occisi ab eis, et postea Sceligia (Insula) S. Michaelis in Occidentali Momonia vastata ab eis, et ejusdem Insulæ Anachoretæ captivi facti, donec obiissent e fame apud eos.

DCCCXIII. Kl. Strages magna Danorum facta a Momoniensibus, duce Cobthaco qui fuit Dux Momoniensium contra Prædones maritimos. Strages Danorum facta ab Umaliensibus, et strages Conmacniorum per Danos.(1)

---

(1) Codex Harleianus annum habet 819, hic supplendum.—"819. Quies *Constantini mc* "*Fergusa Ri Albain. Fedhlimidius mc Cremthain cœpit regnare Casseliæ. Artri mc Cathail Ri* "*Caisil moritur. Eogain Episcopus Ardmacha quievit. Cathal mac Muirgius Ri Connacht* "*moritur. Olchobur mc Cinaeda Abbas Imleacha Ibair do gabail Rege Caissil.*"

DCCCXIV. *Ar mor air bhfear n Umhal le Lochlannaibh ait air thuit Cosgarach mc Flannabhradh 7 Donncha Righ Umhal.*

DCCCXV. Kl. *Torgeis Righ Lochlannach do thigheacht an Eirinn da h ionnrad 7 da hiongabhail.*

DCCCXIX. Kl. *Conchubar mac Donncho na Righ atteamhair ceithre bliaghana deagh.*

DCCCXX. Kl. *Feidhlim mc Criomhthain do gheabhail righe Caisil, 7 Deasmumhain.*

DCCCXXII. Kl. *Daimhinse 7 Corcuidhe d argain do Lochlannaibh.*

DCCCXXIII. Kl. *Maidhm le Cathal mc Oillil Righ h. Maine for Feidhlime mc Cromhthain a Muigh Hi, ait ar thuiteadar moran daoine.—*

" Robtar treana Connachta amaigh n. J.—Nibdar fanna ria Feidhlim

Gabhail Bheannchoir mhoir le Lochlannaibh.

DCCCXIV. Kl. Strages ingens Umaliorum per Danos, ubi cecidere Cosgarachus filius Flannabradi et Donnchadus Rex Umaliæ.

DCCCXV. Kl. Turgesius Rex Danorum venit in Hiberniam, ad eam vastandam et expugnandam.(1)

DCCCXIX. Kl. Concobarus filius Donnchadi regnat Temoriæ annis XIV.

DCCCXX. Kl. Feidhlimidius filius Crimthani obtinet regnum Casseliæ et Desmoniæ.

DCCCXXII. Kl. Damhinisense (Monasterium) et Corcagia vastata a Danis.

DCCCXXIII. Kl. Victoria parta a Cataldo filio Olildi Rege Hi Maniæ de Fedhlimidio filio Crimthani in Campo Hi, ubi cecidere plurimi.

Fuere fortes Connaciæ in campo Hi—Non fuere infirmi cum Fedlimidio.

Banchoria Magna capta a Danis.(2)

---

(1) Dani Hiberniam tributariam effecerunt, spatio annorum XXX ab hoc anno, vel a præcedente 814, "*unde nova in florentissimam Insulam invecta est barbaries.*" Usser. Primord p. 1173. Confer Prolegom. Indicem, Voce *Scotorum.*

(2) Hujus stragis meminit S. Bernardus, in Vita S. Malachiæ, ubi *nongentos* Monachos a Piratis una die in *Benchorensi* apud Ultonienses Cœnobio interfectos fuisse declarat.

DCCCXXV. Kl. *Ar mor ar Osraighibh le Lochlannaibh, 7 losga muighe Bille leo, 7 Ulltaibh ag sraonadh catha oirtha san.*

DCCCXXXI. Kl. *Ionnrad Life le Conchubhar mc Donnch Righ Teamhair.*

DCCCXXXII. Kl. *Cath mor 7 ar le Feidhlim mc Criomhthaim ar Connachtaibh, for Clanna Neill, gur marbh Follamhain mc Donncha. Feidhlim do gabhail aneaspoid. Cead argain Ardmacha le Geintibh fo thri an aon mhiosa, 7 miodhna Pattraig do breith leo iar tteithe do Forana n Abb. Ardmacha don Mhumaine.*

DCCCXXXIII. Kl. *Corcaid, Lios mor, 7 Cill Molaise do argain do Lochlannaibh. Ionnra Biorra fothri, 7 losga tearmainn Cluana-Chiarainn le Feidhlim mc Criomhthain.—Niall Caille mc Aodha Oirdnighe tri bliaghana deag atteamhair, gur bathadh e san Callainn .i. amhan laimh le h Ardmacha,*

DCCCXXV. Kl. Strages magna Ossoriensium per Danos, et combustio Campi *Bile* (i.e. Campi Arboris Sacri) per eos, et Ultonienses vincunt prælium contra eosdem.

DCCCXXXI. Kl. Vastatio Lifii (amnis) per Concobarum filium Donnchadi Regem Temoriæ.

DCCCXXXII. Kl. Prælium ingens et strages per Felimium filium Crimthani contra Connachtenses, et contra posteros Nialli, ita ut occisus esset Follamanus filius Donnchadi. Fedlimidius captivum facit Episcopum eorum. Prima vastatio Ardmachæ per Gentiles ter in uno mense, et reliquiæ Patricii captæ ab eis, postquam effugisset Forananus Abbas Ardmachanus Momoniam.(1)

DCCCXXXIII. Kl. Corcagia, Lismoria, et Kill-Molassia vastatæ a Danis. Deprædatio Birræ ter, et combustio Terræ immunis Cluanæ-Ciarani per Fedlimidium filium Crumthani.—Niallus Calneus filius Aodi Ordnidii annis XIII in Temoria, donec submersus esset in Callano, i.e. flumine prope Ardmacham.—Occisio familiæ Cluanæ-mac-nois, et combustio Terræ-

---

(1) Forananus Ardmachanæ sedi præfuit ab anno 834 ad 848. Primord. p. 860. Turgesius Ardmacham iterum vastavit anno 848.

Marbhughadh Muintire cl. m. n. 7 losgadh attarmon co roice doras a Cille le Feidhlim mc Cromhthain Righ Caisil.

DCCCXXXVI. Kl. *Connacht do argain do Lochlannaibh go neamh thruaighmheileach. Tri fithid long fada do theacht on Normainde for Bhoinn, 7 tri fithid long eile for an Lifidhe. Ro lasad na loingeas soin sean maigh Life.*

DCCCXXXVII. Kl. *Se fithid fear do Lochlannnaibh do marbhughadh d fearaibh Breag. 7 a ttaoiseach Saxolbh do mharbh le Cionnact mc Connuill 7 le Connachtaicc. Cead ghabhail Athacliath do Lochlannaibh. Cormac mc Cuillionan natus est.*

DCCCXXXIX. Kl. *Losgadh Chorcaidhe 7 Fearna mor Maodhog do Lochlannaibh, 7 Cluain ferta Breanain do losgadh, 7 a nEascoip do mharbhadh doibh.*

DCCCXL. Kl. *Feidhlim mc Criomthain dionnradh Midhe, 7 fear Breagh, 7 argain Leithe Cuinn leis o Biorra go Teamhair, 7 Gormfhlaith inghion Mhurcha mc Floinn Righ Midhe do gabhail gona banntracht, 7 Ionnrachtach mc Maolduin do mharbhugha doibh—Mordhail bhfear n Eirionn le Feidhlim*

---

immunis ejus, usque ad portam Ecclesiæ ejus, per Fedlimidium filium Crimthani Regem Casseliæ.

DCCCXXXVI. Kl. Connacia vastata a Danis miserime. Sexaginta naves longæ veniunt e Normannia supra (flumen) Boin, et sexaginta naves aliæ supra Liffeum. Combussere naves istæ veterem Campum Liffeensem.

DCCCXXXVII. Kl. Sexies viginti viri Danorum occisi a Bregiensibus, et eorum Dux Saxulfus occisus a Cionnachta filio Conalli, et a Connachtensibus. Prima expugnatio Dublinii per Danos. Cormacus filius Culenani natus est.

DCCXXXIX. Kl. Combustio Corcagiæ et Fernæ Magnæ S. Maodagi per Danos, et Cluanferta Brendani combusta, et ejus Episcopus occisus ab eis.

DCCCXL. Kl. Feidhlimidius filius Crimthani devastat Midiam et Bregienses, et Deprædatio Dimidii Conni per eum a Birra Temoriam, et Gormflatha filia Murchadi filii Flanni Regis Midiæ capta cum suis Ancillis, et Ionrachtachus filius Maolduini occisus ab eis.—Synodus Hibernensium habita a Feidhlimidio filio Crimthani apud Cluanmacnois, et dedit Niallus

mc Criomhthain ac Cluain-mc-nois, go ttug Niall Caille mc Aodha Oirdnidhe righ Eirionn geille, 7 umhlacht do ionnas gur ab lan Righ Eirionn an la sni e.

DCCCXLII. Kl. *Loinges Normandi for Boinn ag Linn rois. Loinges eile ag Linn Duachaill. Argain Saighre, 7 Biorra, 7 Disirt Diarmada do Lochlannaibh, 7 Cluana-mc-nois bheos.*

DCCCXLV. Kl. *Torgeis gona Lochlannaibh for Loch Ribh, gur loiteadar Connacht, 7 Midhe, 7 gur loisgsiad Cluain mc n. 7 Cluin ferta Breanain, 7 Tir da ghlas 7 Lothra 7 Cathracha iomdha eile. Torgeis do gabhail le Maolseachloinn mc Maolruana 7 a bathadh a loch Aidhnin san Midhe.*

DCCCXLVI. Kl. *Breifne d argain fo thri le Feidhlim mc Criomthainn, 7 Tarmon Chiarain d argain leis gur easguin Comharba Ciarain, 7 gur ghuidh go nach biaidh flaithios Feidhlime ni b. faide. Maolseachloinn mac Maolruana ag gabhail Righe Teamhair san bliaghain sin iar bathad Nial Caille san Challainn, 7 se bliaghana deag do san Righe.*

Calneus, filius Aodhi Regularum, Rex Hiberniæ, obsides, et obedientiam præstitit ei, ita ut supremus Rex esset Hiberniæ die isto.

DCCCXLII. Kl. Naves Normannorum supra (flumen) Boin, apud Linnross—Naves aliæ apud Linn-Duachal. Vastatio Sagiriæ, et Birræ, et (Monasterii) Eremi Diarmitii per Danos, et Cluanmacnoisiæ præterea.

DCCCXLV. Kl. Turgesius cum suis Danis supra Lacum Ribh, donec gravi vulnere vulnerassent Connaciam et Midiam, et combusserunt Cluanmacnosiam, et Cluanfertam Brendani et Tirdaglassiam, et Lothram et Civitates plurimas alias. Turgesius captus a Maolsechlanno filio Maolruanagi et dimersus in Lacu Annin in Midia. (1)

DCCCXLVI. Kl. Brefnea vastata ter per Fedlimidium filium Crimthani, et Terra immunis Ciarani vastata ab eo donec excommunicasset eum Successor Ciarani et orasset non supervixurum Fedlimidium in regimine diutius. Maolsechlannus filius Maolruanagi obtinet regnum Temoriæ anno isto post submersum Niallum Calneum in Callano, et fuit annis XVI in regimine.

---

(1) Chronicon Scotorum, et Annales Ultonienses in Lacu *Uair* submersum fuisse aiunt.

DCCCXLVII. Kl. *Feidhlim mc Criomhthan deag, 7 Olchubhar mc Cionnaodha Abb. 7 Eascop Imleach Jubhair ag gcabhaill Righe Caisil na dhiaigh. Ar mor le Cearbhaill mc Dongaill ar Lochlannaibh gur marbh mile is da chead diobh. Cead argain Imleach Jubhar o Lochlannaibh.*

DCCCXLVIII. Kl. *Cath le Maolseachloinn mc Maolruana an ifforaig, ait ar thuit seacht ccead Lochlannach. Cath le h Ollcubhar Righ Caisil for Gheintibh ag Sgeith Neachtain annsna Deisibh, ait ar marbh Tomar Jarla Lochlannach 7 da chead deag da mhuintir ann, 7 Ollchabhar fein do thuitim ann. Cath le h Eoganacht Caisil air Lochlannaibh ag Dun Maoltuile ait air thuit chuig cead diobh. Cath le Tiagernach Righ Locha Gabhair air Lochlannaibh an Disirt Da-Chona ait air thuit da fithid deag diobh.*

DCCCXLIX. Kl. *Seacht bhfithid long Lochlannach do thiachdain go h Eirinn. Ionnrad Duibhlinne le Maolseachloinn 7 le Tighearnach Righ Locha Gabhair.*

DCCCXLVII. Kl. Fedlimidius filius Crimthani obiit, (1) et Olchobarus filius Kennethi Abbas et Episcopus Imlecensis S. Ibari obtinet regnum Casseliæ post eum. Strages magna Danorum per Cerballum filium Dongalli, ita ut occidisset 1200 eorum.—Prima Vastatio Civitatis Imlecensis S. Ibari per Danos.

DCCCXLVIII. Kl. Prælium gestum a Maolsechlanno filio Maolruanagi in mari, ubi cecidere 700 Dani. Prælium gestum ab Olcobaro Rege Casseliæ contra Gentiles apud Sgeith-Neachtan in Desia, ubi occisi sunt Tomar Comes Danorum, et 1200 gentis suæ ibidem, et Olcobarus ipse cecidit ibi. Prælium gestum ab Eoganachtensibus Cassiliæ contra Danos apud Arcem Maoltulii, ubi cecidere 500 eorum. Prælium gestum a Tigernacho Rege Lacus Daconnæ, ubi cecidere bis viginti et decem eorum.

DCCCXLIX. Kl. Septies viginti naves Danicæ veniunt Hiberniam. Vastatio Dublinii per Maelsechlannum et per Tigernachum Regem Lacus Gabar.

---

(1) Conveniunt Chronicon Scotorum et omnes Annales. Chronicon Scotorum inquit—"*Feidhlim mc Criomthain Righ Mumhan, optimus Scotorum Rex, Scriba et Anachoreta quievit.*"

DCCCLI. Kl. *Duibhgheinte do theacht go h Aithcliath 7 an baile d argain leo, 7 a mathas sa maoine da breith leo, 7 moran do na Fionngheintibh do mharbhughadh. Sluagh eile do Duibhgheintibh tar Linn-Duachaill go ttugadar ar mor air Fhinngheintibh.*

DCCCLII. Kl. *Lucht ocht bhfithidh long d Fonnlochlannice do thecht accathugh. le Duibhgheintibh. Tri la 7 tri oidhche doibh ag cathughadh re cheile, gur madhmadh air na Fionnlochlannacch, 7 gur shealbhinghedear na Duibhgheinte arais 7 ionnad na bh Fionnlochlannach o sin suas. Ionnradh Ardamacha le Lochlannaibh Linne-Duachail la Casga.*

DCCCLIII. Kl. *Amlaibh mac Righ Fionnlochlan. do thigheacht an Eirinn, gur ghiallsat Lochlannaicch Eirionn do, 7 cios o Ghadhalaibh do. Sitrioc, 7 Jobar a dis dearbhrathair do thigheacht maille ris don turas soin. Gialla na n Deise Mumhan do thabhairt do Mhaolseachloinn.*

DCCCLX. Kl. *Cath Droma Damhaighe le Maolseachlainn mc Maolruana air Ghallaibh Athacliath.*

DCCCLI. Kl. Nigri gentiles veniunt Dublinium, et Civitas vastata per eos, et divitiæ ejus et thesauri capti per eos, et plurimi alborum Gentilium occisi. Exercitus alius nigrorum Gentilium, ultra Linnduachaliam, donec stragem ingentem fecissent alborum Gentilium.

DCCCLII. Kl. Gens 160 navium alborum Gentilium veniunt ad prælium gerendum cum nigris Gentilibus. Tribus diebus et tribus noctibus pugnaverunt invicem, donec victoria parta esset de albis lacuum prædonibus, et nigri gentiles sibi vindicaverunt domicilia et possessiones alborum gentilium abinde postea. Vastatio Ardmachæ per Danos Linduachalenses, die Paschæ.

DCCCLIII. Kl. Amlafus filius Regis alborum prædonum lacuum, venit in Hiberniam, donec obsides dedissent ei prædones lacuum Hiberniæ, et tributum (habuit) ab indigenis Hiberniæ. Sitricus et Ibarus, duo fratres, veniunt cum eo in expeditione ista. Obsides Desiorum Momoniæ traditi Maolsechlanno (Regi Hiberniæ.)

DCCCLX. Kl. Prælium Drom-Damagense per Maolsechlannum filium Maolruanagi contra Danos Dublinii.

DCCCLXIII. Kl. *Bas Maolseachlainn Righ Teamhair, 7 Aodh Finnliath tre chughnamh Amhlaoimh 7 Lochlannaigh ag gabhail Righe Teamhair ar feadh se bliaghana deag, gur nearbailt an Droim inisclain a Maighe Cconaille.*

DCCCLXVI. Kl. *Longphort Amhlaoimh do losgadh accluain-Dolcain le Ciaran mc Ronain, 7 Cathfraona leis 7 le h Aodh Finnliath mc Neill, 7 le Cineal Eogain air Ghallaibh a loch Fealbhail, go thigadar da fithid deag do cheannaibh taoiseach Lochlannach leo.*

DCCCLXIX. Kl. *Argain Ardmacha le h Amhlaoibh gur loisgeadh an baile gona tightibh 7 gona derthightibh, Deich ccead idir bhroid 7 mharbhadh 7 slaid mor ar ceadhna.*

DCCCLXX. Kl. *Ionnradh Laighion le h Aodh mc Neill o Athcliath go Gabhrain, iar nimtheacht d' Amhlaoimh 7 d Iomhair le lucht da cead long d' forthin Lochlannaicc na Breatainne um a ttaoisicc Lochlannn .i. Hingar 7 Hubba.*

DCCCLXXI. Kl. *Amhlaoimh og 7 Iomhar do thioghacht arisi go h*

DCCCLXIII. Kl. Obitus Maolsechlanni Regis Temoriæ, et Aodus Albi-canus-capillis, auxilio Amlafi et Danorum, obtinet regnum Temoriæ, spatio annorum XVI, donec obiisset apud Drominesclan, in Campo Conalliorum.

DCCCLXVI. Kl. Castra Amlafi combusta apud Cluan-Dolcan per Ciaranum filium Ronani, et prælium victrix gestum ab eo, et ab Aodo Albi-cano, filio Nialli, et a Clientela Eogani, contra Danos, in Lacu Foyle, ita ut abstulerint 50 capita Magnatum Danorum secum.

DCCCLXIX. Kl. Vastatio Ardmachæ per Amlafum, ita ut combusta esset Civitas cum suis domibus et Nosocomiis. Mille fuere capti aut occisi, et deprædatio ingens similiter facta est.

DCCCLXX. Kl. Deprædatio Lageniæ per Aodum filium Nialli, a Dublinio usque Gabhran, postquam profecti fuissent Amlafus et Imarus, cum gente navium 200, ad auxilium præbendum Danis Britanniæ, cum suis Ducibus Danis, nempe Hingaro et Hubba.

DCCCLXXI. Kl. Amlafus junior et Imarus veniunt iterum Dublinium ex

Aithcliath a hAlbain. Da chead long lio. Creach mor daoine .i. Saxuinn 7 Breathnachaibh do thabhairt go h Eirinn. Oliol mc Dunlaing Righ Laighion do mharbh do Lochlannaibh.

DCCCLXXII. Kl. *Cennfaola h Maolguala mc Moichthiagharnain Righ Caisil deag.*

DCCCLXXIII. Kl. *Bas Iomhair Righ Gall Eirionn.*

DCCCLXXVII. Kl. *Cath ag Loch Cuain idir Finnghente 7 Duibhgeinte ait ar thuit Alb. taoiseach Duibhgeintibh.*

DCCCLXXIX. Kl. *Flansionna mc Maoilseachloinn ag gabhail Rige Teamair seacht mbliaghana triochad, go nearbailt attailtionn.*

DCCCLXXXVIII. Kl. *Doncha mc Duibdubhoirenn Righ Caisil deag. Cathsraona air Fhlainn mc Maolseachloinn le Gallaibh Aaithccliath, ait ar thuit Aodh mc Conchubhar Righ Connacht 7 Leargus mc Cruinden Eascop Cille-dara 7 Donncha mc Maolduin Righ Cilledealga—Cleachlodh beartha le hogaibh Eirionn.*

DCCCLXXXIX. Kl. *Dublachta mc Maolguala na Righ Caisil.*

Albania cum 200 navibus. Præda magna hominum, i.e. Saxonum et Britannorum, abacta ab eis in Hiberniam. Olildus filius Dunlangi, Rex Lageniæ, occisus a Danis.

DCCCLXXII. Kl. Cennfaoladius O Maolguala, filius Mochtigernani, Rex Casseliæ, obiit.

DCCCLXXIII. Kl. Obitus Imari Regis Danorum Hiberniæ.

DCCCLXXVII. Kl. Prælium apud Lacum *Cuan* inter Albos Gentiles et Nigros, ubi cecidit Alb. Dux Nigrorum Gentilium.

DCCCLXXIX. Kl. Flansionna filius Maolsechlanni obtinet Regnum Temoriæ annis 37, donec obiisset in Taltenia.

DCCCLXXXVIII. Kl. Donnchadus filius Dubdaboreni Rex Casseliæ obiit. Prælium victrix gestum contra Flannum filium Maolsechlanni per Danos Dublinii, ubi cecidere Aodus filius Concobari, Rex Connaciæ, et Leargus filius Crundeni Episcopus Kildarensis, et Donchadus filius Maolduini Rex Kildelgensis. Immutatio potestatis eorum per Juventutem Hiberniæ.

DCCCLXXXIX. Kl. Dublachtaus filius Maolgualai fit Rex Casseliæ.

DCCCXCVI. Kl. *Ar Gall Connaille le Aiteid mc Laighne, ait ar thuit Amhlaoimh h. h Iomhair, 7 Gluin tradna mc Gluiniaruinn, 7 ocht ccead do Gheintibh. Flan mc Lonain Ard-Ollamh Gaoidheal do marbhadh do uibh Ccurbuidhe i. o huibh Fotha ag Loch Da-chaoch an Deisibh Mumhan.*

DCCCXCVIII. Kl. *Ardmacha d argain do Ghallaibh locha Feabhail.*

SÆCULUM X.

DCCCCI. Kl. *Claochlodh Righ a c Caisiol, .i. Cormac mc Cuillionnain anionnad Chingeagain.*

DCCCCII. Kl. *Fiongaine mc Gormain Righ Caisil domharbh da mhuintir fein. Ar Lochlannaibh le Laighnigh. Ionnarba Lochlannach a h Eirinn.*

DCCCXCVI. Kl. Strages Danorum Conalliæ per Atedium filium Lagnei, ubi cecidere Amlafus nepos Imari, et Genu-Agilis filius Genu-ferrei, et 800 Gentilium. Flannus filius Lonani Archipoeta Hiberniæ occisus ab O' Curbudiis, i.e. ab O'Fothais, apud lacum Dachaoch, in regione Desiorum Momoniæ. (1)

DCCCXCVIII. Kl. Ardmacha vastata a Danis lacus Foyle.

SÆCULUM X.

DCCCCI. Kl. Immutatio Regum in Casselia, i.e. Cormacus filius Culenani suffectus in locum Cingegani.

DCCCCII. Kl. Finguineus filius Gormani Rex Casseliæ occisus a gente propria. Strages Danorum per Lagenienses. Expulsio Danorum ex Hibernia.

---

(1) Consulenda sunt Prolegomena, Indice Voce *Lonan*, et Annales ad ann. 884, et 896.

DCCCCIII. Kl. *Cormac mc Cuillionain Ardeascop Chaisil ag gabhail Rige Caisil.*

DCCCCVI. Kl. *Sluagh le Flann mc Maolseachlainn 7 le Cearubhal mc Muireagain go Mumhan, gur ionnair siad o Ghabhrain go Luimneach.*

DCCCCVIII. Kl. *Sluag bhfer Mumhan le Cormac mc Cuilleonain, 7 le Flaithbhiortach mc Lomhnuinein Ab Inis Cathaigh go Loch Righ, 7 go Maigh Cobhad, 7 go Maighe Leana, gur tionoilsiod Leath Cuinn doibh ann sin, um Fhlann mc Maoilseachlainn gur madhmadh ar Leath Coinn, 7 gur marbhadh Maolcraoibhe mc Cathalain Righ Chineoil Eogain, 7 moran eile d' uaislibh cloinne Neill 7 eidsidhe o Flannsionna do, 7 geille. Sluagh eile le Cormac 7 le Flaithbhiortach mc Ionnmhuinein for uibh Neill 7 g. Connacht, go tugsad geille ui Neill a Maighe na Ccuradh, 7 geill Connacht, 7 gur ortadar Innse locha Righ, is a cobhlach. Cain le Ceile Cleireach air Leath Cuinn.*

DCCCCIII. Kl. Cormacus filius Culenani Archiepiscopus Casseliæ obtinet Regnum Casseliæ.

DCCCCVI. Kl. Exercitus ductus a Flanno filio Maolsechlanni et a Cervalio filio Muregani Momoniam, et devastaverunt terras a Gauranio Limericum.

DCCCCVIII. Kl. Exercitus Momoniensium cum Cormaco filio Culenani, et cum Flahertaco filio Lomnuneni Abbate Iniscathense usque Lacum Rigiæ, et usque Campum Cobhæ, et usque Campum Lene, donec in unum convenere populi Dimidii Conni contra eos ibi, cum Flanno filio Maolsechlanni, et victoria parta est de Dimidio Conni, et occisus est Maolcrobhaus filius Cathalani Rex Clientelæ Eogani, et plurimi alii Magnatum Clientelæ Nialli, et obedientia a Flann-sionna ei præstita est, et obsides. Exercitus alius cum Cormaco et cum Flahertaco filio Ionnmuneni contra O'Niallos et usque Connaciam, donec abstulissent obsides O' Niallorum in campo Curadh, et obsides Connaciæ, et vastassent Insulas lacus Rigiæ et classes ejus. Tributum exegit Celsus Ecclesiasticus de Dimidio Conni. (1)

---

(1) Eadem habet totidem verbis Chronicon Scotorum.

DCCCCVIII. Kl. *Cath Bheallaicc Mughna le Laighnigh 7 le Leath Cuinn, um Fhlansionna, ait ar thuit Cormac mc Cuillionain Righ Mumhan, 7 ardeascop Caisil, aon cheann eagna 7 eolais, 7 bho mho naomhthacht 7 craibhtheacht an aimsir fein an Eirionn. Fiacha h. n Gafadain h Deinlis is e ro mharbh Cormac, &c.*

DCCCCXVI. Kl. *Niall Glundubh mac Aodha Finnliath ag gabhail Righe Temhair ar feadh tri bliaghana, go ttorcair accaith Aithecliath le h Jomhar 7 le Sithreach Gaile, 7 le Gallaibh, &c.*

DCCCCXIX. Kl. *Doncha mc Flannsionna a Righe Teamhair air feadh chuig bhliaghana fithchiod, iar ttorchuir Neall Glunduibh, 7 Maithe tuaisgirt Eirionn accaith Aithcliath.*

DCCCCXXV. Kl. *Breith ein ghein sochair Eirionn, .i. Brian Borumha mc Cinneidigh an tan so.*

DCCCCXXVI. Kl. *Argain Chilledara le Ghallaibh Portlairge 7 le Gallaibh*

DCCCCVIII. Kl. Prælium viæ Mughnæ gestum a Lageniensibus et Dimidio Conni, duce Flanno-Sionna, ubi cecidit Cormacus-Mac-Cuilenan, Rex Momoniæ, et Archiepiscopus Casselensis excellens, supremus scientia et eruditione, et præcipuus sanctitate et pietate suo ævo in Hibernia. Fiachaus O'Gafadan O'Deinlisorum fuit is qui occidit Cormacum. (*Conveniunt cætera cum* IV *Magistris.*)

DCCCCXVI. Kl. Niallus-Glundubius filius Aodhi Finnliath obtinet regnum Temoriæ spatio trium annorum, donec occisus esset in prælio Dubliniense per *Imarum* et *Sitricum* Heroem, et per Alienigenas (&c. *uti supra.*)

DCCCCXIX. Donnchadus filius Flanni-Sionnæ in regno Temoriæ spatio annorum XXV, post occisum Niallum-genu-nigrum, et Magnates septentrionalis Hiberniæ apud prælium Dubliniense.

DCCCCXXV. Kl. Natus est unicus defensor prosperitatis Hiberniæ i. e. Brianus-Boromeus filius Cennethi tempore hoc.

DCCCCXXVI. Kl. Vastatio Kildariæ per Danos Dublinii postea. Octin-

Aithcliath na dhiaig sin—Ocht cced Lochlanach do mharbh. le Muirchiortach mc Neill is le h Olltaibh, 7 a ttaoiseacha Albdean 7 Aufer 7 Arolt.

DCCCCXXVII. Kl. *Bas Sitrioch h. h Iomhar Righ Fionnlochlannach 7 Dubhlochlannach. Gaill Aithechath do dhul a h Eirinn.*

DCCCCXXXIX. Kl. *Ceallachan Caisil go Lochlannaibh leis ag argain na Midhe, 7 Cluain Aidhneach, 7 Cill Aichead go Cluain Iorairđ.*

DCCCCXLI. *Ar nan Deise 7 Deirce Fearna an Osruigibh. Ar Lochlannaibh le Ceallachan Caisil 7 le fearaibh Mumhan, ait ar marbh da mile diobh—Sluag le Muirciartach mc Neill go Caisiol, go ttug Ceallachan Caisil leis ambroid, 7 go ttard a laimh Donncha mc Floinn Righ Teamair e.*

DCCCCXLIII. Kl. *Muirchiortach mc Neill do marbadh do Lochlannaibh Aithecliath accaith Firdia 7 argain Ardmacha leo.*

DCCCCXLIV. Kl. *Flaithbiortach mac Ionmhuinmhein Abb. 7 Eascop Inis Chatha 7 Righ Caisil deag. Donncha mac Floinn mc Maoilseachloinn Righ Teamhra deag 7 Congalach mac Maolmithig ag gabhail Righe na ionnad*

---

genti lacuum prædones occisi a Murcertacho filio Nialli et ab Ultoniensibus, et eorum duces Albdean, et Aufer, et Arolt.

DCCCCXXVII. Kl. Obitus Sitrici O Imar Regis alborum prædonum lacuum, et nigrorum prædonum lacuum. Dani Dublinienses exeunt ex Hibernia.

DCCCCXXXIX. Kl. Ceallachanus Casselensis, cum prædonibus lacuum secum, devastat Midiam, et Cluan-ednach, el Killachad, usque Cluan-erardiam.

DCCCCXLI. Kl. Vastatio Desiorum, et Deircæ-Ferniæ in Ossoria. Strages Danorum per Ceallachanum Cassellensem et per Momonienses, ubi occisi sunt 2000 eorum. Exercitus ductus a Murcertacho filio Nialli Casseliam duxit Ceallachanum Cassellensem secum captivum, et tradidit eum in manus Donnchadi filii Flanni Regis Temoriæ.

DCCCCXLIII. Kl. Murcertachus filius Nialli occisus a Danis Dublinii in prælio Firdiense, et vastatio Ardmachæ per eos.

DCCCCXLIV. Flahertachus filius Ionmuinineni, Abbas et Episcopus Iniscattensis, et Rex Casseliæ, obiit. Donnchadus filius Flanni filii Maolsechlanni Rex Temoriæ obiit, et Congalachus filius Maolmithigi obtinuit

arfead da bliaghain deag, go ttorchair le Lochlannaibh Aithcliath iccaith Tigirain, &c. Badar Laighnigh ag cughnamh le Lochlannaibh sanccait sin. Sluagh Congalach mc Maolmithig go bhfearaibh Breag 7 Bran mc Maolmordha go Laignibh gur loisgeadar Aithcliath 7 gur creachadar Lochlannaigh ann, 7 go ttugadar iomad do bhuaibh do mainibh d' or 7 d airgiod, uatha, 7 an bail do gabhail doibh.

DCCCCXLV. Kl. *Da c holumhain tindidhe dfhaicsin san aedhear an traithsin. seachtain ria Samhain. Blacaire h h Iomair Righ Lochlann do gabhail Athacliath ar Gaoidhealaibh.*

DCCCCXLVI. Kl. *Tomar Jarla Lochlannach do thecht go Luimneach, 7 dol assin go losca Innis Cealltrach, 7 Muicinis, 7 Cluain mc nois, 7 Loch Righ, 7 gach oilean air an Sionnainn go n deachaidh as sin don Mhidhe gur creach e on ttaobh go cheile.*

DCCCCXLVIII. Kl. *Blacaire domharbh do cheilg go mile Lochlannach ris le*

---

regnum in loco ejus, spatio annorum XII, donec occisus esset a Danis Dublinii in prælio Tigiranense, &c. Fuere ibi Lagenienses, auxilium prebentes Danis in prælio isto.—Exercitus ductus a Congalacho filio Maolmithigi cum Bregiensibus, et Branno filio Maolmordai cum Lageniensibus, donec combussissent Dublinium, et deprædassent Danos ibi, et abstulissent ab eis quidquid habuerunt boum, divitiarum, auri, et argenti, et civitatem sibi vindicaverunt.

DCCCCXLV. Kl. Binæ columnæ ignitæ visæ in aere hoc tempore, hebdomada ante festivitatem *Samhin*, Blacarius O'Imar Rex Danorum sibi vindicat Dublinium contra Hibernos.

DCCCCXLVI. Kl. Tomar Comes Danorum venit Limericum, et proficiscitur inde ad comburendum Monasterium Insulæ Celtrach, et Mucinis, et Cluanmacnois, et Insulas lacus Rigiæ, et omnes Insulas Senani amnis, et ivit inde Midiam et vastavit eam ab uno extremo limite ad alterum.

DCCCCXLVIII. Kl. Blacarius occisus in insidiis, cum mille Danis a

Congalach mc Maolmithig. Lochlanna Athacliath ag gabhail creidiomh 7 baisde an tan so.

DCCCCL. Kl. *Cath Muine-Bracain idir Lochlannaibh 7 Gaoidhalaibh. Ait ar thuit Rugruid h. Canannain abhfrithguin an chatha 7 mile do Ghallaib gur theith Gothfra Righ Lochlann as ann ccaith.*

DCCCCLI. Kl. *Cinneide mc Lorcain Righ Dail-ccais 7 Rioghdhamhna Eirionn deag. Gotfra mac Siothraicc do gabhail Aithcliath, &c. Gothfra mc Siothraicc Righ Lochlann do thuitim annsna Deisibh leis ann Dailccais, 7 le Sleachta Eogain-mor aon le thiugh cead da mhuintir.*

DCCCCLVI. Kl. *Domhnal mc Muircheartaig mc Neil Glunduibh ag gabhail Righe Teamhair, ar feadh cheithre bliaghana fithiod, go nearbailt an Ardmacha.*

DCCCCLVII. Kl. *Maolfotharta Righ Caisil deag. &c.*

DCCCCLIX. Kl. *Dubhdabhoireann mc Domhnaill Righ Caisil domharbhughadh da muintir fein do Eoganachtaibh Liathain, iar : cur ar Loch. do roimhe sin, ag Rath na Moine-Moire.*

Congalacho filio Maolmithigi. Dani Dublinienses suscipiunt fidem, et baptizantur tempore hoc.

DCCCCL. Kl. Prælium Munebracanense inter Danos et Hibernos, ubi cecidit Rodericus O'Canannan, in primo impetu prælii, et mille Dani, et effugit Godfredus Rex Danorum e prælio.

DCCCCLI. Kl. Cennethus filius Lorcani Rex Dal-Cassiorum, et Rex futurus Hiberniæ obiit. Godfredus filius Sithrici obtinet Dublinium. &c. Dal-Godfredus filius Sitrici Rex Danorum occisus in regione Desiorum per Cassios, et per progeniem Eogani Magni simul cum circiter 100 gentis suæ.

DCCCCLVI. Kl. Donaldus filius Murcertagi filii Nialli Genu-nigri obtinet Regnum Temoriæ, spatio annorum XXIV, usque ad obitum ejus in Ardmacha.

DCCCCLVII. Maolfothartaus Rex Casseliæ obiit.

DCCCCLIX. Kl. Dubdaboirenus filius Donaldi Rex Casseliæ occisus a gente propria, ab Eoganachtais Liathanensibus, postquam victoriam obtinuisset de Danis paulo antea, apud Munimentum Sacrum de *Moinmore.*

DCCCCLX. Kl. *Feargrad mc Cleirice Righ Caisil domharbhadh da muintir fein beos, .i. do Maolmhuadh mc Broin, ar son nar thionoil se sluagh anaighidh Domhnail mc Muirchiortaicc mc Neill, tainig dargain Caisil an bl. roimhe sin.*

DCCCCLXI. Kl. *Godfra mc Amhlaoimh deag. Lochlannaig Phortlairge do theacht go Loch Goir, 7 an ar do chur an le Mathghamhain mc Cinneide 7 la Donncha mc Ceallachain Caisil.*

DCCCCLXII. Kl. *Guinn Donncha mic Ceallachain Caisil. Feargal h. Ruirc Righ Connacht ag tabhairt madham na Caitince ar Mumhan, 7 an Dalccais dargaint do.*

DCCCCLXIV. Kl. *Creach mor le Gallaibh Athacliath ac Cilldara san bl. so.*

DCCCCLXV. Kl. *Sluagh le Maghthamain mc Cinneide 7 le Brian ar Sionain 7 go Loch Righ, 7 as sin go h Aithliag, 7 creacha mora do dhenamh dhoibh go ttain. Fergal h. Ruairc go mor sluaigh Connacht na naghaidh ag*

DCCCCLX. Kl. Fergradius filius Clerici Rex Casseliæ occisus a gente propria similiter, i.e. a Maolmuado filio Bronii, quia non collegit exercitum contra Donaldum filium Murcertagi filii Nialli, qui venit ad vastandam Casseliam anno præterito.

DCCCCLXI. Kl. Godfredus filius Amlafi obiit. Dani Waterfordiæ veniunt ad Lacum Gur, et strages eorum ibi facta per Mathgamanum filium Cennethi et per Donnchadum filium Celechani Casselensis.

DCCCCLXII. Kl. Vulnus Donnchadi filii Celechani Cassellensis. Fergalus O'Ruarc Rex Connaciæ obtinet Victoriam Catinceensem de Momoniensibus, et Dalcassia vastata per eum. (1)

DCCCCLXIV. Kl. Deprædatio ingens facta per Danos Dublinii apud Kildariam anno hoc.

DCCCCLXV. Kl. Exercitus ductus a Mathgamano filio Cennethi et a Briano supra Sennanum, et usque Lacum Rigiæ, et inde usque Athleague, (i.e. Vadum lapidum) et prædæ ingentes factæ ab eis donec advenisset

---

(1) Chronicon Scotorum MS. in Bibliotheca Dublin. Fergallum hunc appellat "*Nebuchadonosor Hibernorum, qui innumerabilia mala fecit.*"

amhan Fairglin a sliabh an Iarainn, gur madhmadh an ar go n deachaigh do shnamh tar an amhainn, 7 gur fhag a sgiat na dhiaigh san chaith ag Mathghain.

DCCCCLXVIII. Kl. *Cath Sulchoide le Maghthamhain mc Cinneide Righ Caisil ar Lochlannaibh, ait ar marbhadh tri mile diobh gur lean ruaidh ortha go Luimneach, go ttorcair ile ann, gur loisgsad an Dunta 7 go rugsad uatha iomad oir, 7 airgid, 7 maoine, 7 bratha. Ro bhi Brian mc Cinneide na taoiseach san ccaith so.*

DCCCCLXIX. Kl. *Tri cana do dheanamh la Maghthamhain mc Cinneide air Cormac mac Righ na n Deiseach.*

DCCCCLXX. Kl. *Cath le Maghthamhain mc Cinneide 7 le Brian mac Cinneide for Iomhar Luimnigh, 7 for Mhairtinidhe Luimne, 7 for na Leadhmanaibh.*

DCCCCLXXII. Kl. *Cath le Maolmuadh mc Broin go Lochlannaibh maille ris for Maghthamhain mc Cinneide, ait a ttorcair iomad daoine.*

DCCCCLXXIII. Kl. *Mac Arailt Taoiseach Lochlannach go mor thionol*

Fergalus O'Ruarc, cum magno exercitu Connaciæ eum insequente, usque ad flumen Fairglin, prope montem Ferreum, ubi victoriam peperit, ita ut Mathgomanus coactus fuerit transnare flumen, scuto post se derelicto.

DCCCCLXVIII. Kl. Prælium Sulchodense gestum a Mathgamano filio Cennethi Rege Casseliæ contra Danos, ubi occisi sunt 3000 eorum, et insecutus est eos in fuga usque Limericum, et occisi sunt plurimi ibi, et combustæ sunt eorum Arces, et ablatum est ab eis plurimum auri et argenti, et divitiæ et captivi. Fuit Brianus filius Cennethi Dux in prælio hoc.

DCCCCLXIX. Kl. Tria vectigalia exacta per Mathgamanum filium Cennethi a Cormaco filio Regis Desiorum.

DCCCCLXX. Kl. Prælium gestum a Mathgamano filio Cennethi et a Briano filio Cennethi contra Imarum Limericensem, et contra Nautas Limericenses, et contra grassatores.

DCCCCLXXII. Kl. Prælium gestum a Maolmuado filio Broni cum Danis secum contra Mathgamanum filium Cennethi, ubi cecidere plurimi.

DCCCCLXXIII. Kl. Filius Haroldi Dux Danicus cum ingenti classe

Cobhlaicc tiomchal Eirionn, gur airg 7 gur chreach Innis Catha an inbhear na Sionna, 7 go rug iomad cadala 7 braighde as.

DCCCCLXXV. Kl. *Ar mor ar Lochlannaibh Luimne 7 Corcaidhe 7 Portlairge le Maghthamain mc Cinneide 7 le Brian.*

DCCCCLXXVI. Kl. *Donabhan mc Caithil Righ Cairbre aodhbha do gabhail Maghthamhna mc Cinneide le celg ionna thigh fein, iar n dul do ann air coimirce Choluim mc Ciaragain Comharba Barra, chum sith do dheanamh le Maolmua 7 Donnabhan, da thiodhlacan a bfheall go Maolmuadh mc Broin 7 go Tadhg mc Broin, 7 Brian mc Broin, le ar marbhad e tar slanugadh an naoimh sin. A deir drong dona Seanchaibh gur ag bearnain deirg Sleibhe Fearmaighe-feine do drochmarbhadh .i. Sliobh Caoin ar a bhfuil bealach Abhra mur aon le bearna dhearg, do reir a beatha Lachtain o bhealach Abhradh. v. Seanchas naoimh Siol Cconaire mic Moghalaimhe, 7 drong eile gur ac Leacht Mhagama ar muisire na Monamoire do fealladh air, comba Barra sa Cleir do mhallag na*

---

circumnavigavit Hiberniam, et vastavit et spoliavit Innis-Catham in flumine Senano, et abstulit plurimas prædas et captivos inde.

DCCCCLXXV. Kl. Strages magna Danorum Limericensium et Corcagiensium, et Waterfordensium, per Mathgamanum filium Cennethi et per Brianum.

DCCCCLXXVI. Kl. Donavanus filius Cathaldi Rex Carbriæ pulchræ captivum fecit Mathgamanum filium Cennethi, dolo, in domo propria, postquam perrexisset ibi, orante Columba filio Ciarragani, Successore Barrei, ad pacem ineundam cum Maolmua, et Donnavanus eum tradidit inique Maolmuado filio Broni, et Thadeo filio Broni, et Briano filio Broni, a quibus occisus est contra securitatem Sancti istius. Dicunt aliqui Historiographi eos interfecisse eum apud montem campi Feniorum, nempe montem *Caon*, supra quem transit via Abhra, prope fissuram rubram montis, juxta Vitam Lachtani de Via Abhra. Vide Historiam Sanctorum stirpis Conarii filii Moghalamæ. Dicunt autem alii apud sepulchrale Monumentum Mathgamnorum ad Muscriam de Monamore interemptum fuisse. Barreus et

† H

buidhne di feall ar Mhaghthamhan—Brian Borumha mc Cinneide ag gabhail Righe Mumhan.

DCCCCLXXVII. Kl. *Inis Catha do sarugh do Brian mc Cinneide 7 do Domhnail mac Righ Corcabhaisgin for Ghalaibh Luimne .i. Iomar 7 Amhlaoimh 7 Duibhcheann. ait a ttorcair mac Arailt gona dhis mhac bhi ar nealogh ann, 7 ocht ccead Lochlannach mar aon leo. creach na noilean an Inmbhior na Sionna, 7 an gach ait iona rabhadar Lochlannaicc, do denamh le Brian mc Cinneide go rug leis o Lochlannaibh an uile maoine arceadhna. Marbhughadh Muirceartaigh mc Domhnail ui Neill 7 Congalaicc mc Domhnaill h Chonghalaigh da Rioghdamhna Eirionn, le h Amhlaoimh mc Sitrioca 7 le Lochlannaibh Aithecliath. Sluagh le Brian mc Cin. go high Fidgeinte 7 tarla Donabhan Righ h bhfigeinte 7 Amlaoimh Righ Gall Mumhan do. Tug Brian cath doibh ait ar marbh Amhlaoimh gona Gallaibh 7 Donabhan gona Ghaoidhalaibh.*

DCCCCLXXVIII. Kl. *Cath Beallaicc Leachta le Brian mc C. 7 le Murcha mc Briain 7 leis an Dailccais for Maolmhua mac Broin go sliocht Eogain*

Ecclesiastici diris devoverunt totam turmam sicariorum qui eum occiderunt. Brianus Boromeus filius Cennethi obtinet regnum Momoniæ.

DCCCCLXXVII. Kl. Iniscatha vastata a Briano filio Cennethi, et a Donaldo filio Regis Corcovasconiæ contra Danos Limericenses, i.e. Imarum, et Amlafum, et Duffcannum, ubi occisus est filius Haroldi cum duobus filiis suis, qui latebant ibi, et 800 Dani simul cum eis. Deprædatio Insularum fluminis Senani, et omnium lacuum ubicumque fuere Dani, facta per Brianum filium Cennethi, ita ut raperet a Danis omnes divitias suas similiter.—Occisio Murcertagi filii Donaldi O'Neil, et Congalachi filii Donaldi O'Congalag duorum hæredum Regalium Hiberniæ, per Amlafum filium Sitrici et per Danos Dublinii. Exercitus ductus a Briano filio C. ad Fidgentios, et obvii facti sunt ei Donavan Rex Fidgentiorum et Amlafus Rex Danorum Momoniæ, gessit prælium cum eis, in quo occisus est Amlafus cum suis Danis et Donavan cum suis Hibernensibus.

DCCCCLXXVIII. Kl. Prælium Viæ Sepulchralis gestum a Briano filio C. et a Murchado filio Briani, et a Dalcassiis contra Maolmuam filium Broni

Mhoir 7 *go Lochlannaibh Mumhan, ait a ttorcair Maolmua do laimh Mhurcha mac Briain,* 7 *da chead deag do Ghallaibh mur aon le sochuidhe mor do Ghaoidhalaibh. A deir drong do na seanchaibh,* 7 *go sonrach ar n ughdar, gur ag an mbearnain dirg ar sliabh Caoin, no sliabh Fearmuighe Feine, tugadh an cath sin. Do gheabhaim a sean sgribhin eile gur ar chnoc Ramhra ar a ttaobh theas do mhalla air bhealach Chorcuide, do sraonadh e le Brian,* 7 *do gheabhaim a Sgribhinn eile gur taoibh le Mocromhtha a bhfogas do Mhuisire na Mona-moire do tugadh cath Bhealaig-Leachta. Corcach mor Mumhan d argain fa do, Liosmor Mochoda do losgadh,* 7 *Cluain Umha* 7 *Leithghlinn dionnradh le h Osraighibh.*

DCCCCLXXIX. Kl. *Sioth do dheanamh do Bhrian mc Cinneide le Cian mc Maolmuadh,* 7 *Sadhbh inghean Bhriain do thabhairt na mnaoi do Chian,* 7 *Ceannas Sleachta Eogain-mhoir* 7 *a chuid fearainn fein don Mhumhan, .i. O Charran ui Neid go Corcaidh, go teacht Shaorhhreathach mc Donch. chum Righe. Domhnal O Fhaolaoin Righ na n Deiseach* 7 *Lochlannaicc Phortlairge*

---

cum stirpe Eogani Magni, et cum Danis Momoniæ, ubi occisus est Maolmua manu Murchadi filii Briani, et 212 Danorum, cum ingenti multitudine Hibernorum. Dicunt aliqui Historiographi, et generaliter nostri auctores, prælium istud gestum fuisse supra montem *Caon*, vel montem campi *Feniorum*. Invenio in aliis vetustis scriptoribus apud Collem *Ramra*, a latere (oppidi) Malla, in via quæ ducit Corcagiam, victoriam istam partam fuisse a Briano, et invenio in aliis Scriptoribus prope *Mucrumiam*, haud longe a Musria Mon-morense, gestum fuisse prælium Viæ Monumenti Sepulchralis. Corcagia Magna Momoniæ vastata bis. Lismoria Mochutæ combusta, et Cluan-Uamia (i. e. Monasterium Secessus Æris) et Lethglinia deprædatæ ab Ossoriensibus.

DCCCCLXXIX. Kl. Pax inita a Briano filio Cennethi cum Ciano filio Maolmuadi, et Saba filia Briani data ab eo in uxorem Ciano, et vectigalia Stirpis Eoganii Magni et portio terrarum ejus propria (sive hæreditaria) Momoniæ, i. e. ab Aggere Sacro Lapidum, dicto *Carn O'Niad*, Corcagiam usque, donec pervenisset Saorbretachus filius Donchadi ad Regnum.—

do thogbhail cogadh ar Bhrian 7 ar Chian mc Maolmuadh go rug Brian orrtha mar aon le maithibh Mumhan, go ttug cath dhoibh a bhfan mc Connradh, gur bhris Brian diobh, 7 gur lean an ruaig orrtha go Portlairge, gur tugadh ar mor ar Lochlannaibh ann, 7 gur loisgead ionnan Duntaibh iad 7 gur mharbh Domhnal O'Faolain Righ na n Deise ann. Do gabh Brian mc Cinneide braighde Mumhan air cheadhna, go na raibh neach inte acht an te do bhi umhal do.

DCCCCLXXX. Kl. *Domhnal mc Muircheartaigh Righ Teamhair deag tres an aithrighe, 7 Maolseachluinn mc Domhnail ag gabhail n Righe ar feadh tri bliaghana fithiod, gur geil an sin do Brian mc Cinneide fa Righ Teamhra na conadag, air fead dha bhliaghain deg, go ttorcair accath Cluana-Fairbh le Lochlannaibh, 7 Maolseachloinn ag gabhail na Righe airdhise ar feadh ocht mbliaghana, go nearbailt an Inis Locha h Aidhnin. Sluagh le Brian mc Cinneide is le. O'Murcha mc Brian, 7 le Cian, go h Osruighibh gur gabhadar mc Giolla Phattraig mc Doncha, go bhfuair Brian geille Osruighe uile ann.*

Donaldus O'Faolan, Rex Desionum, et Danorum Waterfordiæ bellum suscitat contra Brianum et Cianum filium Maolmuadi, donec supervenisset Brianus cum Magnatibus Momoniæ, et prælium gessisset in eos apud Circulum filiorum Conradi, et vicit eos, et insecutus est in fuga usque Waterfordiam, ita ut stragem ingentem fecisset Danorum ibi, et combussit eos in eorum Munimentis, et occidit Donaldum O'Faolan ibi. Obtinuit Brianus filius Cennethi captivos Momoniæ similiter, ita ut nullus fuerit in Waterfordia qui non fuerit subditus ei.

DCCCCLXXX. Kl. Donaldus filius Murcertagi Rex Temoriæ obiit post pœnitentiam, et Maolsechlannus filius Donaldi obtinuit Regnum spatio annorum XXIII, donec se subdidisset Briano filio Cennethi, ut Regi Temoriæ vice sua, spatio annorum XII, quibus peractis, occisus fuit Brianus in prælio *Cluantarfense* a Danis, et Maolsechlannus obtinuit regnum iterum, spatio annorum VIII, donec obiisset in Insula Lacus *Annin.* Exercitus ductus a Briano filio Cennethi, et a Murchado filio Briani, et a Ciano Ossoriam, donec captivum fecissent Mac-Gilla-Patricium filium Donchadi, et accepisset

Cath Teamhra le Maolseachloinn for Ghallaibh Aithccliath, 7 ar mhaccaibh Amhlaoimh an tionnrach. ait ar marbh Raghnal mc Amhloimh Righdomhna Lochlann, 7 Conmhaol mc Giollairig, 7 Iarlabhra Aithcliath, go mor sluagh Lochlann maille reo. Amhlaoimh mc Sitriocha d eag an Aoi Choluim iar n ungadh, iar n aithridhe.

DCCCCLXXXI. Kl. *Sluagh bhfer Mumhan le Brian d argain Laighion gur ghabh braighde 7 geille Laighean uile, 7 go ttangadar da Righthe Laighean go teach Bhriain, 7 sluagh 7 coblach mor o ibh Eachach 7 Chothluighe, 7 o Portlairge, a ttiamchul Laighean uile riomhe sin.*

DCCCCLXXXII. Kl. *Dailccais d argain do Mhaolseachloinn mac Domhnaill, 7 Bile Maighe Adhair do theasgadh dho.*

DCCCCLXXXIII Kl. *Cathraoimeadh le Maolseachloinn mc Domhnaill 7 le Gluiniar ain mc Amhlaoimh mc mathar Mhaoilseachluinn for Dhomhnal*

Brianus obsides Ossoriæ totius ibi. Prælium Temoriæ gestum a Maolsechlanno contra Danos Dublinii, et contra filios Amlafi *Fidelis,* (1) ubi occisi sunt Reginaldus filius Amlafi Rex futurus Danorum, et Conmaol filius Gillairi, et Comes Dublinii, cum magna multitudine Danorum cum eis. Amlafus filius Sitrici obiit in Hiona S. Columbæ post unctionem post pœnitentiam.

DCCCCLXXXI. Kl. Exercitus Momoniensium ductus a Briano ad vastandam Lageniam, donec obtinuisset captivos et obsides Lageniæ totius, et venissent duo Reges Lageniæ in castra Briani, et exercitus et classis ingens a regione Eachach, et a Cothlugia, et a Waterfordia, circumnavigavit totam Lageniam antea.

DCCCCLXXXII. Kl. Dalcassia vastata a Maolsechlanno filio Donaldi, et Arbor Sacer campi adorationis exscisus est ab eo. (*Bile-Magh-Adair,* Hibernice.)

DCCCCLXXXIII. Kl. Victoria parta a Maolsechlanno filio Donaldi et a Genu-ferreo filio Amlafi, filio matris Maolsechlanni, contra Donaldum Curvum,

---

(1) Dani Dublinienses, hoc tempore ad fidem ab Hibernis conversi, pœnitentiam egerunt.

chlaon, for Iomhar Phortlairge du, a ttorcair ile idir bhadhadh 7 mharbh um Gioll. Padraig mc Iomhair. Ionnradh Laighean sa h argain le Maolseachloinn go muir. Sluagh mor le Brian 7 le fearaibh Mumhan go Port dachaomhog anaigh Maolseachloinn, gur tugadh araibh do bhraighdibh Leithe Mogha ag Maolseachloinn do Bhrian, 7 araibh do bhraighdibh Leithe Cuinn aige sin do Mhaolseachloinn, cuid Mhoghanuaghad d Eirinn do Bhrian, 7 cuid Chuinn do Mhaolseachloinn, iar mbeith do Domhnall Claon Righ Laighean 7 do Lochlannaicc Aithecliath umhal do Bhrian mc Cinncide.

DCCCCLXXXIV. Kl. *Domhnall Claon mc Lorcain Righ Laighean do mharbhughad le huibh Ceinsiollach.*

DCCCCLXXXV. Kl. *Maolseachloinn mc Domhnaill d ionnradh Connacht 7 do thoghail a h Innsidhe 7 do inharbh a ttaoiseach.*

DCCCCLXXXVIII. Kl. *Ar Mumhan 7 Lochlain Portlairge le Connachtaibh, ait ar marb. Dunloing mc Duibhdabhoireann Rioghdamhna Mumhain, 7 Muirgios mc Conchubhair Rioghdamhna Connacht, a bhfriothghuin an chatha*

(et) contra Imarum Waterfordiæ, ubi occisi sunt plurimi, submersi et interfecti, cum Gilda-Patricio filio Imari. Deprædatio Lageniæ et vastatio ejus per Maolsechlannum usque ad mare. Exercitus ingens cum Briano et Momoniensibus usque Portum *Dachaomog*, contra Maolsechlannum, donec traditi fuissent quotquot captivi Dimidii Moghæ fuere in manibus Maolsechlanni Briano, et quotquot fuere Dimidii Conni in manibus Briani Maolsechlanno, et divisio Moghæ-Nuagadi, sive pars Australis Hiberniæ, confirmata fuit Briano, et divisio Conni Maolsechlanno, et convenere quod Donaldus Curvus rex Lageniæ et Dani Dublinii subditi essent Briano filio Cennethi.

DCCCCLXXXIV. Kl. Donaldus Curvus filius Lorcani, Rex Lageniæ, occisus a Cinnselachiis.

DCCCCLXXXV. Kl. Maolsechlannus filius Donaldi devastat Connaciam, et expugnat Insulas ejus, et occidit ejus Magnates.

DCCCCLXXXVIII. Kl. Strages Momoniensium et Danorum per Connachtenses, ubi occisi sunt Dunlangius filius Dubdaboreni, Rex futurus Momoniæ, et Murgisius filius concobari Rex futurus Connaciæ, in ipso congressu

Sgrin Coluimchill do shainghadh do Maolseachloinn. Sluagh le Brian mc Cinneide ar Loch Deirgearc go rathadar ag iomramha ar Sionuinn, 7 go Loch Riabhach, 7 assin don Midhe gur creachadar an Mhidhe, Uisneach, 7 Breifne. Do chuaidh sochaidhe eile go h iarthar Connacht go n dearnadar creacha iomda ann, 7 gur marbh Muireadhach mc Conchubhair Righ Connacht 7 Domhnal mc Rughruidhe mc Chosgraigh Righdamhna iarthair Connacht, 7 moran eile do Mhathaibh na tire.

DCCCCLXXXIX. Kl. *Cath le Maolseachluinn ar Ghallaibh Aithcliath ait ar marbh moran diobh, 7 cain orrtha leis. Glunn-iarainn mc Amhlaoimh Righ Gall Aithcliath domharbh da mhogaibh fein do cholbain. Gofra mac Arailt Righ Inse-Gall do thuitim le Dailriadha.*

DCCCCXC. Kl. *Cath fordroma le Maolseachloinn da ttorcair Domhnal mc Lorcain Righ Musgruidhe tire le Fearga 7 ar mor ar cethna.*

DCCCCXCI. Kl. *Sluag le Maolseachloinn a Connacht go ttug borama mor*

---

prælii. Scrinium S. Columbæ direptum a Molsechlanno.—Exercitus ductus a Briano filio Cennethi supra lacum Deirg, incursiones fecit, remigans supra Sennannm (flumen) et usque lacum *Ribhach*, et inde profecti sunt Midiam, et devastaverunt Midiam, Usneach, et Brefne. Profectus est alius exercitus ad occidentalem Connaciam, et fecit prædas plurimas ibi, et occiderunt Muredachum filium Concobari Regem Connaciæ, et Donaldum filium Rugradii Mac Cosgragh, Regem futurum Occidentalis Connaciæ, et plurimos alios Magnatum Regionis istius.

DCCCCLXXXIX. Kl. Prælium gestum a Maolsechlanno contra Danos Dublinii, ubi occisi sunt plurimi eorum, et tributum exegit ab eis. Genuferreus filius Amlafi Rex Danorum Dublinii occisus a Satellitibus propriis gladio. Godfredus filius Haroldi Rex Ebudum occisus a Dalriadiis.

DCCCCXC. Kl. Prælium acre gestum a Maolsechlanno, quo occisus est Donaldus filius Lorcani, Rex Muscradiæ regionis, a Pugile, et strages ingens similiter.

DCCCCXCI. Kl. Exercitus ductus a Maolsechlanno Connaciam, abstulit

as: Iar san tainig Brian go bhfearaibh Mumhan 7 Connacht san Midhe go nuigh loch h Aindinn gur ionnraidh i go mor, gideadh d' imthigh as gan gialla.

DCCCCXCIV. Kl. *Maolseachluinn do losgadh aonaigh Teide 7 do ionnradh Mumhan, 7 maidhm for Bhrian mc Cinneide go bhfearaibh Mumhan.*

DCCCCXCV. Kl. *Teach n aoidhe Droma-raithe do losgadh d fearaibh Mumhain. Brian mc Cinneide 7 tri ced do dhaoine ann 7 maodhm for Maolseachluinn 7 for Midheachaibh.*

DCCCCXCVII. Kl. *Sith do deanamh le Maolseachluinn 7 le Brian 7 cuid Mhoghnuagad do Brian d' Eirinn.*

DCCCCXCVIII. Kl. *Sluagh le Maols. 7 le Brian go thugsad geille Lochlannach. Brian go bfcraibh Mumhan 7 Maolseachloinn go b fearaibh Midhe a Cconnacht go ttugadar geill Connacht leo. Sluag le Maolseachl. is le Brian go ttugadar Gall Aithecl. doibh gur muigheadh for Ghallaibh 7 gur ladh anar*

---

boum prædam ingentem inde. Deinde venit Brianus cum Momoniensibus et Connachtensibus in Midiam, usque Lacum Annin, quem vastavit valde, quamvis rediisset inde sine obsidibus.

DCCCCXCIV. Kl. Maolsechlannus combussit Nundinas (i. e. locum et res venales Nundinarum) *Teideensium*, et vastavit Momoniam, et victoria parta est contra Brianum filium Cennethi cum Momoniensibus.

DCCCCXCV. Kl. Domus Præceptoris *Drom-rathensis* combusta a Momoniensibus. Brianus filius Cennethi et 300 homines fuere ibi, et victoria parta est de Maolsechlanno, et de Midensibus.

DCCCCXCVII. Kl. Pax inita a Maolsechlanno et a Briano, et portio Moghænuadi Hiberniæ confirmata fuit Briano.

DCCCCXCVIII. Kl. Exercitus ductus a Maolsechlanno et a Briano abstulit obsides Danorum. Brianus cum Momoniensibus, et Maolsechlannus cum Midensibus Connaciam, donec abstulissent obsides Connaciæ secum. Exercitus cum Maolsechlanno et cum Briano abstulit Obsides Dubliniensium, et victoria parta est de Danis, et cecidere plurimi eorum cum Artalacho filio

um Artalach mc Sitrioca 7 um Aralt mc A mhlaoimh 7 um Chuilen mc Eictigern 7 mathaibh Aithecliath.

DCCCCXCIX. Kl. *Donncha m. Domhnaill Chlaoin Righ Laighen do gabhail do Lochlannaibh Aithcliath 7 do Shitrioc mc Amlaoimh 7 Cilledara d argain doibh. Brian mc Cinneide do dhol go h Athcliath go raibh Seachtmhain ann, go rug or 7 airgiod 7 bruit an oir as, gur loisg an Dun, 7 gur ionnarb an Righ Sitrioc mc Amhlaoimh. Creach le Maolseachluinn ar Laighnibh. Brian mc Cinneide do dhol go h Athcliath aridhise 7 Geille Lochlannach do ghabhail do.*

M. Kl. *Cead iompodh Briain 7 Connacht air Mhaolseachl. Sluagh. mor le Brian m. C. 7 le deisciort Connacht go n Osruighibh 7 go Laighn. 7 go n Gallaibh Aithcliath do torrachtain Teamhra, acht do chuaghdar na Gaill cath Marcshluagh reompa go maighbreagh. go ttug Maols. cath do na Gallaibh, go ttainig Brian chuca, gur iar Maols. coimirce air o nach raibh aige acht uathad*

Sitrici, et cum Haroldo filio Amlafi, et cum Culenio filio Ectigerni, et Magnatibus Dublinii.

DCCCCXCIX. Kl. Donnchadus filius Donaldi-Curvi Rex Lageniæ captus a Danis Dublinii, et a Sitrico filio Amlafi, et Kildara vastata ab eis. Brianus filius Cennethi ivit Dublinium, et mansit una hebdomada ibi, et abstulit aurum et argentum et captivos plurimos inde, et combussit Arcem, et expulsit Regem Sitricum filium Amlafi. Præda cum Maolsechlanno contra Lagenienses. Brianus filius Cennethi ivit Dublinium iterum, et obsides Danorum traditi sunt ei.

M. Kl. Prima rebellio Briani et Connachtensium contra Maolsechlannum. —Exercitus ingens ductus a Briano filio Cennethi et ab Australi Connacia, cum Ossoriensibus et cum Lageniensibus et cum Danis Dublinii, ad circumcingendam assedio Temoriam. At profecti sunt Danorum equites ante eos ad Campum Bregiæ, et gessit Maolsechlannus prælium cum Danis, donec supervenisset Brianus, et postulasset Molsechlannus misericordiam ab eo,

sochuidhe, 7 gur gheall geilsine do, gur fhill Brian gona sluagh tar ais gan cath gan ionnradh.

---

cum non habuisset secum nisi paucos, et dedit obsides ei et rediit Brianus cum suo exercitu retro, sine prælio, sine vastatione.

EXCERPTA EX CODICE HARLEIANO

Ad Sæcula IX *et* X *pertinentia,*

QUÆ DESUNT IN CODICE DUBLINIENSE.

dcccl. *Quies Olchobuir mc Cinaeda Abbatis Imleacha Ibuir et Regis Caissill.*

dcccli. *Ailgenain mc Dongaile do gabail Rige Caissill,* (i. e. obtinet Regnum Casseliæ.)

dccclii. *Ailgenain mc Dongaile Ri Caissel dormit. Maelguala mc Dongaile do gabail Rige Caissell. Mors Mailguala Righ Caissell.*

dccclxxi vel dccclxxii. *Cendfaolad hua Muchthaigirnd do gabail Righ Caisil. Mors Domhnail mc Murgh. Ri Laighen. Quies Mochtan Episcopi Ardmach. Mors Duiblachtnai mc Mailguaile Ri Caissell.*

dccccxcv. *Congeggan rexit regnum Casseliæ. Mors Domhnaill Ri Albain.*

dcccc. *Cormac mac Cuilenan in uasal Escop, 7 in mac oge do gabail Rige Cassill.* (i. e. Cormacus mac Cuilenain venerabilis Episcopus, et castitate conspicuus, obtinet regnum Casseliæ.)

dcccci. *Orgain Cindgeggain Rig Cassill le Cenel-Conaill.* (i. e. Cædes Cingegani Regis Casseliæ per Conallios.)

* Prælium campi *Albi* referunt postea ad ann. 907, et Flabertachi filii Inmaneni adventum ad solium Casseliæ referentes ad ann. 913, obitum Flanni filii Maelsechnalli, Regis totius Hiberniæ, recte referunt ad ann. 915.

dccccxix. *Martra* (i. e. Martyrium) *Cormaci mc Cuilenain Episcopi et Secnap* (i. e. Æditui) *Lismorensis, et Abbatis Cill-Molassiæ, et Regis Desiorum, et cend Atachomairc Mum. olchena la hu Fothad.* (i. e. Supremi intercessoris ad clementiam obtinendam in Momonia similiter occisi a Fothadiis.)—*Vulnus Murchadi filii Flanni Regis Corco-Vasconiæ.*

dccccxxi. *Quies Cormaic mc Aedain Episcopi Cluanfartensis Brendani.*

dccccxxv. *Longes Portlarg iartır co ragbaiset i loch-Gair.* (i. e. classes Waterfordiæ occidentaliter navigaverunt donec pervenissent ad lacum Gair.)

dccccxxxii. *Quies Joseph Abbatis Ardmach, et Maelpatraic do gabail diacis in Apthain.* (i. e. Maelpatricius obtinet postea Abbatiam.)

dccccl. *Quies Ceallachan Regis Caissill.*

dcccclii. *Mors Congaling mc Malmitigh Regis Hiberniæ.*

dccccliii. *Quies Cathassaigh mc Duligeinin Comarba Patraic.* (i. e. Successoris Patricii.)

dccccliv. *Mors Dubdabairend mc Doinell Regis Caissill.*

dcccclxiii. *Mors Donnchadha mc Colmain Regis Caissill.*

dcccclxiv. *Orgain Kildara per Gallos Athacliath.* (i. e. Vastatio Kildariæ per Danos Dublinii.)

dcccclxxix. Prælium *Belaig-leachta.*

dccccxcvi. *Bas* (Mors) *Raghnaill hui Imair Regis Gail.*

dccccxcvii. *Dubdalithe Comarba Patr. in Ardmacha, 7 Comarba Coluim-Cille* (i. e. Successor Patricii in Ardmacha, et Successor Columbæ) *quievit in Xpo.*

m. *Ar n Gall Athaclith la Brian mc C.* (i. e. Strages Danorum Dublinii per Brianum.)

SÆCULUM XI.

MI. Kl. *Sluagh le Brian mc Cinneide go Muimneachaibh go Connachtaibh, go Laighnibh, 7 go n Gallaibh Aithecliath, go Teamhair, go ttuc Maolseachloinn mc Domhnail geille 7 umhla do, ionnas gur b. lan Righ Eirionn an tan san e.*— Brian Borumha mc C. regnare incipit.

MII. Kl. *Sluagh le Brian Bor. go Connacht 7 go Midhe, go ttug leis gialla Connacht, 7 Maoilseachloinn Righe Midhe do thabhairt gialla do ar cheadhna.—Sluagh le Brian mc C. go bhfearaibh Mumhan 7 Connacht, 7 Laighean, 7 go n Gallaibh Aithcliath 7 le Maolseachloinn Righ Midhe go Midheachaibh tar Easruaidh anonn, go Rige Dun Dealgan a Cconaille, go ttug geille Chineal-Cconnaille 7 tsiol n Eogain 7 Ula uile leis, um Aodha mc Domhnaill ui Neill Ardrigh Ailigh 7 Eocha mc Artghail Righ Ula go n*

SÆCULUM XI.

MI. Kl. Exercitus ductus a Briano filio Cennethi, cum Momoniensibus, Connachtensibus, Lageniensibus, et Danis Dublinii Temoriam, donec tradidisset Maolsechlannus filius Donaldi obsides, et obedientiam præstitisset ei, ita ut plenarius Rex esset Hiberniæ Brianus tempore isto— *Brianus Boromeus filius Cennethi regnare incipit.*

MII. Kl. Exercitus ductus a Briano Boromeo Connaciam et Midiam, tulit secum obsides Connaciæ, et Maolsechlannus Rex Midiæ dedit ei obsides similiter.—Exercitus ductus a Briano filio Cennethi, cum Momoniensibus et Connachtensibus, et Lageniensibus, et Danis Dublinii, et cum Maolsechlanno Rege Midiæ cum Midensibus, ultra Cataractam Rubram (*Ballyshannon* hodie,) usque ad Regnum *Dun Delgan* in Conallia, abstulit obsides Conalliorum et Eoganensium et Ultoniæ totius secum, cum Aodo filio Donaldi O'Neill, supremo Rege Alichiæ, et Eochodio filio Artgalli Rege Ultoniæ, cum suis Ultoniensibus et Clientela Eogani, et Conalli, et Orgialliis, post-

Ulltaibh 7 Chineal Eogain 7 Connail 7 Oirgialla, iar tabhairt cairde bliaghana d Aodha mc Domhnaill 7 d Eocha mc Artghail cum a reir do dhcanamh.

MIV. Kl. *Bas Raghnailt mc Godfra Righ na n Innse 7 bas Eocha h. Flanagain primh sheanch bhfer n Eirionn. Sluagh le Brian go bhfcaraibh Eirionn uime go cineal Eog. 7 go h Olltaibh gur chumgidh gialla Midhe go mbadar aidhche a ttailten, go n deachadar go sliabh Fuad, 7 as sin go h Ardmacha, gur rabhadar seachtain ann go bhfagaibh Brian fail oir ionna raibh fithe unga do dheirc air Altoir mhoir Ardamacha. Do chuaidh Brian as sin go Raith-mhoir Mhuige-line go ttug geille Dailnaraide leis.*

MVI. Kl. *Sluagh le Brian mc C. 7 le fir Mumh. go ttug braighde 7 geill ar eigion leis o Fhlaithhhiortach h. Neill.*

MVII. Kl. *Cuchonnacht mc Dunadhaigh Taoiseach sil Anamchadha do thuitim le Murcha mc Briain 7 buaibh iomdha 7 broid mhora leis o chineal Luigheach 7 o chineal n Eana.*

MIX. Kl. *Dubhchabhla inghean Righ Connacht benn Briain mc Cinneide*

---

quam concessisset moram anni Aodo filio Donaldi, et Eochodio filio Artgalli, ad sua tributa solvenda.

MIV. Kl. Obitus Reginaldi filii Godfredi Regis Insularum, et obitus Eochodii O'Flannagan præcipui Historici Hibernorum. Exercitus ductus a Briano cum Hiberniæ viribus secum, cum Tironensibus et Ultoniensibus, donec exegissent obsides Midensium, et mansere una nocte apud *Talteniam*, et profecti sunt usque montem *Fuad*, et inde Ardmacham, et mansere una hebdomada ibi, et reliquit Brianus annulum aureum XX unciarum in eleemosynam supra Altare magnum Ardmachanum. Profectus est inde usque ad Collem-magnum-sacrum campi Lenensis, donec abstulisset obsides Dalnaradiæ secum.

MVI. Kl. Exercitus ductus a Briano filio Cennethi et a Momoniensibus, donec abstulisset captivos et obsides per vim secum a Flahertaco O'Neill.

MVII. Kl. Cuconnachtus filius Dunadagi, Dux clientelæ Anmchadi, occisus a Murchado filio Briani, et boves multi et captivi plurimi secum a clientela Lugach et a clientela Eana.

MIX. Kl. Dubcabhla filia Regis Connaciæ, uxor Briani filii Cennethi,

d eag. Sluagh le Brian go h Ardmacha go ttug Cathal O' Conchubhair a broidh leis.

MX. Kl. *Cathal mc Concubhair Righ Connacht deag an a oilithre iar ttreigion an tsaoghail dho air Dhia. Bas Maolshutam mc Cearubhaill Righ Eoganachta Locha Lein, 7 priomhfaidh Eirionn air aichedeo. Sluagh le Brian go Claenloch sleibhe Fuaidh go ttug leis braighde 7 geille o Chineal Eogain agus Cconaill. Sluaigh eile le Murcha mc Briain go bferaibh Mumhan 7 Laighen go Ula gur gabhadh Flaithbhiortac h. Neill. Marcan m. Cinneide Ceann Mumhan illeith O'Cleircibh d' eag.*

MXI. Kl. *Sluag mor la Brian mc Cinn. go Magh-Adhair an Chorrainn, go ttug leis Maolruana h Maoldora Righ Chineal. Cconaill ambraighdinis go Cenn-Corrann. Sluagh le Brian go Maigh Muirthimhne go ttug braighde 7 geille Orgialla 7 Ollach leis, gur fhag da righ an Ollaibh. Is ar an sluagh sin tug Brian 7 Matha Eirionn saoirse do Chellaibh Eirionn, agus ferann marbh ar chedhna.*

---

obiit. Exercitus ductus a Briano Ardmacham abstulit Cathaldum O'Conor secum captivum.

MX. Kl. Cathaldus filius Concubari Rex Connaciæ obiit in sua peregrinatione, postquam valedixisset Sæculo pro Deo. Obitus Maolsechlanni filii Cervalii Regis Eoganachtensium lacus Leniæ, et præcipui Vatis Hiberniæ in casibus non prævisis.—Exercitus ductus a Briano usque Claenlocham montis *Fuad*, abstulit captivos et obsides Eoganensium, et Conallensium. Exercitus ductus a Murchado filio Briani, cum Momoniensibus et Lageniensibus, Ulidiam, captivum fecit Flahertachum O'Nial. Marcanus filius Cennethi, præcipuus Momoniensium in rebus Ecclesiasticis obiit.

MXI. Kl. Exercitus ductus a Briano filio Cennethi ad campum sacrum adorationis *(Mag-Adar)* Coraniæ, donec abstulisset secum Maolruanum O' Maoldora Regem clientelæ Conalliorum in captivitatem *Cenn-Coram.*—Exercitus cum Briano usque Campum Muirthemnensem abstulit captivos et obsides Orgialliæ et Ulidiæ secum, et reliquit duos Reges in Ulidia. Eo exercitu iter faciente concessere Brianus et Magnates Hiberniæ immunitates Ecclesiis Hiberniæ, et glebas similiter.

MXIII. Kl. *Sluagh mor le Maolmordha Righ Laighean go Laighnibh is go n Gallaibh Aithcliath uime don Mhidhe, gur airg Tarmon Feithin, 7 Maig-Breagh. Sluagh le Maolseachloinn Righ Midhe do dhiagailt sin, gur loisg an chrioch go binn Eadain, go rug Sithrio 7 Maolmordha mc Murcha ortha, gur mharbh da chead dha mhuintir, um Flann mc Maolseachluinn 7 Lorcan mc Eichthiagharn Righ Cineal Meachair 7 moran d uaislibh na Midhe. Tainig Maolseachluinn go teach Bhriain da ghearan leis Gaoidhiol Laighean 7 Lochlannach Aithecliath do beith accogadh air 7 da shior argain, 7 dear Brian da fhurtacht.—Sluag mor la Briain mc C. d' foslongphort air Ghallaibh gur h airgeadh Osruighe leis, acht do chuaidh Murcha mc Briain a Laighnibh gur arg is gur loisg an tir go Gleanndalocha 7 go Tarmon Caimin, 7 tug braighde mora 7 creacha iomdha accoinne Bhriain go Cill Mhaighuin, 7 go faithche Aithcliath. 7 d' fan Brian 7 fir Mumhan 7 Connachtabh foslongphort o Lughnasa go n odhluig annsin, 7 ni bhfuair Brian cath o Ghallaibh na o*

MXIII. Kl. Exercitus ingens cum, Maolmorda Rege Lageniæ cum Lageniensibus et cum suis Danis Dubliniensibus secum Midiam, donec vastasset terram immunem S. Fechini, et campum Bregiæ. Exercitus cum Maolsechlanno Rege Midiæ ad vindictam sumendam de re ista, combussit regionem usque ad Montem Volucrum (hodie *Hoath*,) donec supervenissent Sitricus et Maolmordaus filius Murchadi qui occiderunt 200 gentis suæ, cum Flanno filio Maolsechlanni et Lorcano filio Echtigerni Rege Clientelæ Meachari, et pluribus Magnatibus Midiæ. Venit Maolsechlannus ad domum (i. e. in Castra) Briani, conquerens Indigenas Hibernenses Lageniæ et Danos Dublinii bellum gerere contra eum, indesinenter vastantes regionem suam, et recusavit Brianus auxilium præbere ei—Exercitus ingens cum Briano filio Cennethi castra movit contra Danos et vastavit Ossoriam, sed ivit Murchadus filius Briani Lageniam et vastavit atque combussit regionem usque Glenndalocham, et usque terram immunem Comminei, et abstulit captivos plurimos et prædas ingentes ad conspectum Briani, usque *Cill-Maguin*, et usque ad limites Dublinii, et moram fecere Brianus et Momonienses, et Connachtenses, castrametati a solemni die *Lugh-nasa* usque ad

Laighnibh ris an rae sin.—Loinges mora an traith sin do thecht o Lochlannaibh san Mumhan gur loisgsead Corcaidh. Acht do marbhadh Amlaoimh mc Siothraicc .i. mac Righ Gall 7 Maghamhain mc Dubhghaill mc Amhlaoimh le Cathal mc Domhnal mc Duibhdaboircann.—Tainig Brian da thigh iarsan 7 cuirid Gaill 7 Laighnigh feasa 7 teacht uatha ar gach leath do thionol slua anaighidh Briain go ttainig Lochlannaig chuca as gach ard don Domhain ionna rabhadar da cccosnamh.

CATH CLUAINTAIRBH.

MXIV. Kl. *Sluag mor le Brian Borumha mac C. Righ Eìreann 7 le Maolsechluinn Righ Midhe go h Athcliath ag tabhairt catha do Ghallaibh 7 do Laighnibh um a ttaoiscach Lochlann, 7 um Maolmordha mc Murcha Righ Laighean, gona Riogra, 7 go tri catha uime, gur chuir Maolseachloinn teachta*

Nativitatem ibi, et non obtinuit prælium gerere Brianus vel a Danis vel a Lageniensibus toto intervallo isto.—Classis ingens, eo tempore elapso, venit a Danis Momoniam, combussit Corcagiam, sed occisi sunt Amlafus filius Sitrici, i.e. filius Regis Danorum, et Mathgamanus filius Dubhgalli filii Amlafi, per Cathaldum filium Donaldi filii Duvdaboreni. Venit Brianus ad domum suam postea, et miserunt Dani et Lagenienses nuncios et Legatos ubique ad congregandos exercitus contra Brianum, donec venissent Dani ad eos undequaque, ex omni regione mundi, ad eos tuendos.

PRÆLIUM CLUANTARFENSE.

MXIV. Kl. Exercitus ingens ductus a Briano Boromeo filio Cennethi Rege Hiberniæ, et a Maolsechlanno Rege Midiæ, Dublinium ad præliandum cum Danis et Lageniensibus cum suis Ducibus Danis, et cum Maolmordao filio Murchadi Rege Lageniæ, cum suis Regulis et cum tribus catervis secum, donec misisset Maolsechlannus nuncium ei secreto ad annunciandum misisse

cuige os isiol da imsin, gur chuir Brian Donnch. mc Briain go n Glasadh Dailccais, 7 go trian shluagh sleachta Eogain mhoir ar cheann chreach Laigheann 7 o Ccinnseal. 7 geallas fein go bhfuigfeadh Brian 7 deich ccead do Mhidheachaibh leis. Od choncadar Gaill, 7 Laighnig Brian air uathadh sochuidhe air faithche Aithcliath anoireachtas, tangadar fein seacht ccatha na choinne 7 do roinneadar a ttri iad fein, .i. Sluagh Lochlann lan d airin is deide o bhonn go bhatas, o mhullach go lar um Caralas mc Eibhricc, 7 um Anrudh mc Eibhric da mc Fionnlochlann, 7 um Dolat 7 Conmhaol da trein mhileadha um Luadha 7 Gaill Athacliath mur don reo, an dara sluagh, .i. Maolmordha mc Murchadh Righ Laighean go n Laighnibh, 7 an treas sluagh le Gall na n oilean um Luadar Jarla Inse h Orc, 7 um Bruadar taoiseach Danair 7 Gaill Innse Cead 7 Manainne, 7 Sgilicc, 7 Leodhasa, 7 Cinntire, 7

Brianum Donnchadum filium suum, cum Cæruleis militibus Dalcassiorum,(1) et cum fortissimo exercitu stirpis Eogani Magni, ad vastandam Lageniam et Cinselachiam, et promisit præterea se recessurum a Briano cum mille Midensibus secum. Simul ac perspexere Dani et Lagenienses Brianum fuisse cum paucis apud limites Dublinii, in supremo dominio, venerunt ipsi, septem Catervæ numero, ad eum oppugnandum, et diviserunt in tres divisiones seipsos, i. e. exercitus Danorum confertus armis et loricis ab imo ad summum, a summo capite ad ipsam terram, cum Carolo filio Ebhrici, et cum Anrudo filio Ebrici, duobus filiis alborum Danorum, et cum Dolato et Conmaolo, duobus fortissimis militibus, cum Luado et Danis Dublinii simul cum istis. Secundus exercitus, fuit Maolmordai filii Murchadi Regis Lageniæ, cum suis Lageniensibus, et tertius exercitus ductus fuit a Danis Insularum cum Luadaro Comite Insularum Orcneensium, et cum Bruadaro Duce Danorum, et Danis Insularum *Cead* (2) et Manniæ, et Sgiligiæ, (3) et Leodhasæ, (4) et

---

(1) En Gallo-glassos, de quibus vide Prolegom. part. i. Indice Voce *Glas*.

(2) In margine vox *Cead* interpretatur *Hebrides*. Vox autem *cead* proprie significat *centum*.

(3) Shetland. (4) Lewis.

Oirear Gaedhil, 7 Coir-Bhreathnaicc, 7 Breathnaicc Cille muine, 7 Coir-na-Liogog, go na Rioghaibh uile, 7 fos Gaill o thire an tsneachta, 7 o na Gaoth-loighibh meodhanach. Od chonnairc Brian sin do roinn a shluagh fein attri, .i. Brian fein ag riaradh an chatha, gur aithin do Mhaolseachluinn gona Mhideachaibh cuidiugh. an gleic an chatha le Murcha mc Briain gon a teaghlach, priomhthaoiseach, 7 go riogra Dailccais, uim Toirdealbhach mc Murcha, Tadg, Domhnall, Conchubhar 7 Flann, ceithre mc Bhriain, 7 Donchuan mc Cinneide, Lonargain, Ceiliochair, Fiongallach, 7 Ionnrachtach, 7 tri Righthe Teabhtha, 7 Laogagain, 7 Oltain, mur aon le Carnain Conmhaicnemara, anaighidh an chead sluagh Lochlannach im dhis mhac Righ Fionnlochlannach. An dara sluagh bhi chum gleic le Maolmordha Righ Laighean go Laighnibh, 7 le Baodain mc Dubhloing Righ iarthar Laighion le mac Tuathail Righ Life

Kentiriæ, et orientalium Hibernorum, (1) et Wallorum, (2) et Britannorum Ecclesiæ Rubi, (3) et Cornubiensium (4) cum suis Regulis omnibus, et præterea Danis a regione nivium, (5) et a Gothlandia mediterranea.—Simul ac id perspexisset Brianus, divisit proprium exercitum in tres, nempe Brianus ipse, ordine disponens prælium, jussit Maolsechlanno cum suis Midensibus auxilium præbere in concursu prælii Murchado filio Briani, cum suis Satellitibus, primariis Ducibus, et cum Regulis Dalcassiorum, cum Tordelbacho filio Murchadi, Thadeo, Donaldo, Concobaro, et Flanno, quatuor filiis Briani, et Donchuano filio Cennethi, Lonargano pariter, Celecharo, Fingallacho, Ionrachtacho, et tribus Regulis Teffiæ, et Laogegano, et Ultano, simul cum Carnano Conmacneense-maritimo, contra primum exercitum Danorum, ducto a duobus filiis alborum prædonum lacuum. Secundum exercitum disposuit eorum qui conflicturi erant cum Maolmordao Rege Lageniæ, cum Lageniensibus, et cum Baodano filio Dublongi Rege Occidentalis Lageniæ, cum Tuathalo Rege Liffiensis regionis, et cum filio

(1) i. e. in mare Hibernico Orientali.

(2) Corwallia, juxta marginalem notam.

(3) Nempe S. Davidis Menevensis.

(4) Fateor me ignorare quænam regio designetur voce *Coir-na-Liogog* nisi sit *Cornubia.*

(5) Norwegia, Suedia, Jutlandia.

7 le mac Bogarbhain Righ h. Ffailge 7 cath do Ghallaibh mar aon leo .i. Cion mc Maolmuadh mc Broin 7 Domhnall mc Dubhdabhoireann go maithibh Deasmumhan, 7 sleachta Eogain mhoir, 7 Cineal Laoghaire, 7 Mothla mc Faolain Righ nan Deise, 7 Muirchiortach mc Anamchadha Righ O'Liathain, 7 Scannlan mc Chaithil Righ Locha Lein, 7 Loingsioch h Dubhloinn Righ O' Cconnall Gabhra, Cathal mc Donabhain Righ h. Ccairbre, mc Beotaicc mc Muiredh Righ Ciaruidhe Luachra, Geibhionach h. Dubhgain Righ Fearnmuighe Feine, O'Cearubhal Righ Eile 7 O'Cearubhal Righ Oirgial 7 mc Guibhir Righ Fearmanach ar na radh don dis sin, o b. hiad b. sia badh thuaidh a n Eirin san sluaigh sin, go racadois accaith Chein mc Maolmuadh os e b. faide b. dheas an Eirinn. An treas sluagh do rinne Brian da mhuintir chum gleic le Gallaibh na noilean .i. Tadhg mc Cathail mc Conchubhair Righ Connacht, 7 Maolruana O'Heidinn Righ Aidhne, O'Cealla Righ h. Maine, O'Flaithbhiorta Righ muintire Murchadha, Conchubhar O'Maolruana Righ Muighe-luirg, 7 Muirchiortach O'Cadhla Righ Conmhaicnemara, badar for san chaith sin

---

Bogarbani Rege Hi Falgiæ, et Caterva Danorum cum eis. Fuit hic secundus sub *Ciano*, filio Maolmuadi filii Bronii, et *Donaldo* filio Dubdaboreni, cum Magnatibus Australis Momoniæ, et stirpe Eoganii Magni, et Clientela Laogarii, et Mothlao filio Faolani Rege Desiorum, et Murcertacho filio Anmchadi Rege O'Liathanorum, et Scanlano filio Cathaldi Rege lacus Leniæ, et Longsecho O'Dubhlon Rege O' Conallorum Gabhræensium, Cathalo filio Donchadi Rege Carbreorum, . . . filio Beotagi filii Muredi Rege Ciarradiæ juncosæ, Gebionacho O'Dugan Rege Fernmagiæ Feniorum, O'Carrol Rege Eliæ, et O'Carrol Rege Orgialliæ, et Mac-Guier Rege Fermanachense, de quibus duobus dictum est, quod cum fuerint illustrissimi fama Hibernenses exercitus istius, deberent ire in Caterva Cenii filii Maolmuadii, quoniam is altissimus erat et pulcherrimus Hibernorum. Tertius exercitus quem ordinavit Brianus gentis suæ ad confligendum cum Danis Insularum, erat Thadei (O'Conor) filii Concobari, Regis Connaciæ, et Maolruani O'Hedian Regis Aduiæ, O'Kellyi Regis Hi Maniæ, O'Flahertei Regis familiæ Murchadi, Concobari O'Maelruani (Mac Dermot) Regis Moylurgiæ, et Murcertachi O'Cadhla Regis Conmacniæ-maritimæ. Fuere

Aodh-guineach O'Dughall 7 Fogartach mc Domhnaill da Righ Eile, Muirchiortach mc Cuirc Righ Musgraidhe, Aodh mc Lochlainn Righ O'Ccuanacha, 7 Donncha mac Caithil Righ Musgruidhe Aedha, Domhnall mc Diarmada Righ Corcabaisgin, Echtiagharn mac Donagain Righ Aradh.

Ar riaradh a Sluaighte amhla sin do Bhrian, do luid fein mur aon le Murcha mc Briain na measg on cceann go roile, da n dusgadh cum crodachta an aighidh na n allmhurach, 7 ro foillsicc doibh g. luighid meanma do ghabhail tre Donnch. mc Briain go trian sluagh Muimhnicc d imtecht uatha, oir is ag creachadh Laighean 7 Gall do bhi, iar san nochtas doibh gur fada bhadar fir Eirionn fa an bhruid na Lochlannach, n allmurdha, ag marbhadh iomad Righthe 7 priomh taoiseacha, 7 ag sior argain sag losgad Dunta, 7 Cealla, 7 Eaglaise De, go mionnaibh naomh, 7 ro raid se do ghuth ard"—trochairde ro thug an coimhde comhachta 7 calmachta dibhse aniugh cum an fhlathas Lochlannach for fearaibh Eiorionn do shrianadh go bhruinne an bhratha, 7 cum na niomad feall 7

---

in prælio isto Aodhus-Vulnerator-O'Dugal, et Fogartachus filius Donaldi, duo reges Eliæ, Murcertachus filius Curcii Rex Musgriæ, Aodhus-Mac-Lochlan Rex O'Cuanachorum, et Donnchadus filius Cathaldi Rex Muscriæ-Aedensis, Donaldus filius Diarmitii Rex Corco-vasconiæ, et Echtigernus filius Donagani Rex Aradiæ.

Exercitu suo ita desposito a Briano, ivit ipse, simul cum filio suo Murchado, inter milites a summo ad imum, eos adhortans ad dura facinora contra prædones maritimos, et manifestavit eis non minuendum eorum animum ex eo quod Donnchadus filius ejus, cum fortissimo exercitu Momoniensium, recesserit ab eis, id enim factum ut vastaret terras Danorum et Lageniensium. Deinde exposuit eis a pluribus annis fuisse Hibernos gementes sub servitute Danorum, Prædonum maris, qui occidere plurimos Reges et primarios Duces, et indesinenter vastabant et comburebant Arces, et Cellas, et Ecclesias Dei, cum reliquiis Sanctorum, et dixit voce alta—"Misericordiam præstitit Trinitas, dans potestatem et animum vobis hodie "ad Imperium Danorum supra Hibernos evertendum funditus in æternum, "et ad innumera scelera et Ecclesiarum spoliationes istas, vindice gladio,

Ceallairghthe sin do dhiogailt fhorra. An la so, nar fhuilling Xpt fein bas ar bhur soin, 7 taisbeanas doibh an tan san an Chros-fhighil in a laimh chlidhe, 7 a chloidheamh go dorachlainn oir na laimh deis, da fhoillsioghadh doibh go' bhfuigh7h fein bas mur aon leo da cosnamh.

Iar san gabhas Brian 7 Murcha go sluagh Dailccais ag ionnsaighe lucht na deich ccead luitreach um dhis mac Righ Fionlochlainn, ach d' ealaigh Maolseachloinn gon a Mhidheachaibh, mur do gheall an oidhche roimhe sin, 7 do chuir gort eatartha 7 an chath, acht nir luighdig sin meanmain na an Dailccais, oir do chosnamhadar an cath go ro dhasachtach. Iar san gabhaid na sloighte do gach leath ag leadradh sad iombualad a cheile go cuirthar cath fuilteach, crodha, amneas eatartha do na frith sed na samhail is na h aimsiribh seo, gur raoimeadh for Ghallaibh 7 for Laighnibh, o tulcaidh co h Aithcliath 7 go a longaibh tria neart cathaighthe 7 iombuailte 7 crodhachta bhfer n Eirionn, go ttorcur ann lucht na deich ccead luithreach, nas lugha de, 7 urmhor Lochlannach na noilean um a ttaoiseacha, 7 ar mor air Laighnibh maille reo um Maolmordha

---

" debita pœna puniendas. Hoc die nonne passus est Christus ipse mortem " propter vos?" et tum ostendit eis Crucem Sanguineam in manu sua sinistra, et gladium suum cum vagina aurea in manu dextra, manifestans eis seipsum moriturum cum eis ad eos protegendos.

Deinde irruere Brianus et Murchadus, cum exercitu Dalcassio, contra mille loricatos, cum duobus filius Alborum prædonum lacuum, sed clam se subduxit Maolsechlannus cum suis Midensibus, uti promisit se facturum nocte præcedente, et recessit spatio campi a loco prælii. At id non minuit audentiam Dalcassiorum, sustinuere enim prælium valde strenue. Postea ambo exercitus ex utraque parte laniaverunt et contuserunt se utrimque, ita ut gestum fuerit prælium cruentum, durum, insolitum, inter eos, cujus non visum est simile temporibus istis, donec victoria parta esset de Danis et Lageniensibus, a locoprælii usque Dublinium, et ad naves suas, fortitudine, et percussionibus, et viribus Virorum Hiberniæ, donec occisi fuissent ibi Loricatorum mille ad minus, et maxima pars Danorum Insulensium cum suis Ducibus, et strages magna facta est Lageniensium cum eis, simul cum

mc Murchadha Righ Laighen, 7 um Righ h. Ffailge go tri mile do Laighneachaibh 7 Tuthal h. Gaire Rioghdamhna Laighen ar ceadhna. Do rochar ann fos Carolas 7 Anrudh dis mac Righ Lochlannach, 7 Dolat, 7 Conmhaol 7 Sitrioc mc Luadar Jarla Inns h Orc. Fha he Murcha mc Briain do mharbh Sithrioc iar na sgoltadh d ein bheim ar a dho, a se fos domharbh Carolas 7 Conmhaol, 7 Annrudh ros mharbh e. Is amhla do marbhadh Murchad mc Briain le Anrudh, .i. saith samtach do sgian Murch. an iochtar a chuirp tug an t allmhurdhach do, 7 e treasgartha fa' lar ag an Laoch mileadh, Oir do rug Murch. air le na laimh chlidhe (uair nar bhfeidir leis breith ar na laimh deis. iar sgolta a Laghrach sa ghlaice, 7 iar dornclaoin a chloidhimh do leigh na chrobh tre iomad urluighe) 7 croithis as a luithricc a mach e fa thalamh, gur shaidh a chloidheamh le na ucht, trid an tallmhurach, gur taraing Annrugh sgian Murch. 7 gur shaig an Righ mhilig. Acht do mhar Murcha gur chaith se corp Criosd iar n denamh a fhaoisidin. Do marb. ann ar thaobh na n allmhurdach Dubhgal mac Amlaoimh 7 Giolla Cuaran mc Gluiniaruinn

---

Maolmordao filio Murchadi Rege Lageniæ, et cum Rege Hi Falgiæ, cum tribus millibus Lageniensium, et Tuathalo O'Gaire Rege futuro Lageniæ similiter.—Occisi sunt præterea ibi Carolus et Anrudh, duo filii Regis Danorum, et Dolat, et Conmaol, et Sitricus filius Luadari Comes Insularum Orcneensium. Fuit Murchadus filius Briani qui occidit Sitricum quem discidit bifariam uno ictu. Is fuit etiam qui occidit Carolum et Comaolum, et Anrudus is fuit qui occidit eum. Occisus est Murchadus filius Briani per Annrudum sic, nempe vulnus læthale cultro Murchadi ipsius in imo corpore inflixit Prædo maritimus in eum, cum esset disjectus præcips ab Heroe milite, arripuit enim eum Murchadus manu sinistra, cum non posset eum arripere dextra, propterea quod in duas partes disruptus esset bipennis ejus in pugno ejus, et capulum gladii debilitavit manum ejus nimiis percussionibus et excussit eum ex lorica sua super terram, et transfixit gladio pectare suo prædonem maritimum, eduxit autem Annrudus cultrum Murchadi et confossit Regem heroem.—Supervixit tamen Murchadus donec refectus esset corpore Christi, post confessionem peccatorum. Occisi sunt ibi a parte

da Righdamhna Gall 7 Bruadar taoiseach na n Danar, 7 fa he sin do mharbh Brian ria teithe as an ccaith, 7 moran eile do ttaoiseachaibh Gall, go ttorcair san-ccaith so Cluana-tairbh tri mile deag do Ghallaibh, 7 tri mile do Laighnibh, 7 do bhadar ag cur an chath so o thraith eirge do lo go hiarnoin. Do torcradh ar thaobh bhfear Mumhan .i. Brian Borumha Ardrigh Eirionn, san tochtmadh bl. ochtmoghad da aois, 7 Murcha mc Briain Rioghdhamhna Eirionn, san treas bl. seasgad da aois, 7 Toirdhealbhach mc Murch. mc Briain san cuigeadh bl. deag da aois, &c. ut in IV Mag.

Iar na catha so do chur, do rug Taidhg mc Briain 7 Cian mc Maolmuaidh gach meid doibh um leighis da mhuintir go Cill Mhaighnin. Acht ar ccloisdin mhuintir Suird Choluim-Chilli Brian do thuitim san chaith, tangadar ar na Mharach, 7 rugadar Corp Bhriain go Sord-coluim-chille, 7 assin go Daimhliag naoimh Ciarain, 7 do tug muintir Daimhliag co Lughmhaidh, 7 tainig Maolmuire mac Eochadha Comharb. Phadraig go muintir Ardmacha ar cheann a chuirp go Lughmhadh, 7 ro hadhlachadh Brian

---

prædonum maris, Dubgal filius Amlafi, et Gildas-Cuaran filius Genu-ferrei, duo futuri Reges Danorum, et Bruadar Dux Danorum, et is fuit qui occidit Brianus antequam discessisset e prælio, et plurimi alii Ducum Danorum, ita ut occici essent in hoc prælio Cluantarfense 3012 Danorum, et 3000 Lageniensium, et fuere pugnantes invicem a primo mane ad Vesperam. Occisi sunt a parte Momoniensium Brianus Boromeus, supremus Rex Hiberniæ, anno LXXXVIII ætatis suæ, et Murchadus filius Briani Rex futurus Hiberniæ, anno LXIII ætatis suæ, et Tordelbachus filius Murchadi filii Briani, anno XV ætatis suæ.

• *Cætera sequuntur ut in IV Magistris, Ultoniensibus* neque ab eorum annalibus discedit exemplar hoc Inisfalensium, nisi quod in rebus Momoniensium enarrandis diffusiores sint.

Post prælium hoc gestum, conduxerunt Thadæus filius Briani, et Cianus filius Maolmuadi, quisque sauciatos gentis suæ ad sananda vulnera eorum usque Cill-Maghnin. Audientibus autem Monachis Surdensibus S. Columbæ Brianum cecidisse in prælio, venerunt postero die, et tulerunt corpus Briani *Surdum,* (hodie *Swords,*) et inde Damhligiam, (hodie *Duleek,*) Monasterium S. Ciarani, et Damliagenses obtulerunt Lowthensibus, et venit Maolmurius

Borumha an Ardmacha ar an ttaobh thuaidh don teampoll mhor, accomhruinn cloiche ar leith, 7 Murcha 7 Ceann-conning mc Donnchuain a ccomhruinn ele ar an ttaoibh b. theas. Da oidhche deag doibh ag faire na ccorp 7 ag leaghaimh Psalm, 7 urnaighthe, go niomad himnibh 7 canticcaibh re a naman. Ceithre bliaghana deag 7 mile gus an aoine air marbh. Brian Borumha, amhail a deir an rann—

" Ceithre bliaghana deag is deimhin—7 mile gan meabhail,
" O do fhas liaig dar ccabhair—go bas Briain a mbreagaibh,
" Ceathar deag mile mor—o ghein Criosd nar chlodh cial,
A si sin a deir an rann— gur thuit ar na n Gall air Bhrian."

Tainig Doncha mac Briain go creach adhbal mor Laighean leis dia sathran, .i. oidhche Casga, go cill Mhaighnin mur a raibh Taidhg mac Briain 7 Cian mc Maolmuaidh gon ar thearnaicc as an ccaith idir slhan 7 easlan, 7 do chur se iomad ioniad maoine 7 offrala chum Comharb Phadraig 7 chum Muintire Ardmacha.

---

filius Eochodii Successor Patricii, cum Ardmachanis, Lowthiam, ad auferendum corpus inde, et sepultus est Brianus apud Ardmach, ad latus septentrionale Ecclesiæ magnæ, in monumento a parte seorsum, et Murchadus et Ceann-Conningius filius Donchuani in monumento alio a latere altero. Duodecim noctibus vigilavere custodientes corpora, legentes Psalmos, et preces, cum pluribus Hymnis et Canticis, pro animabus eorum. Anni mille et quatuordecim elabere a nato Christo, ad diem jejunii qua occisus est Brianus Boromeus, uti refert Distichon—

" Quatuordecim anni vere—et mille, absque mendacio,
" Ex quo revelavit se Medicus noster Salvator—ad obitum Briani in Bregia.
" Quatuordecim (itaque) et mille magni—a nato Christo, quem non vicit mors,
" Sic refert vetus Distichon—donec supervenisset strages Danorum contra Brianum."

Venit Donchadus filius Briani cum exercitu forte ingente Lageniensium secum, die Sabbati sequente, i. e. in Vigilia Paschæ, usque Cill-Maighnin, ubi fuere Thadæus filius Briani et Cianus filius Maolmuadi cum omnibus quotquot evasere e prælio, sanis et ægris, et misit plura donaria valde pretiosa, et oblationes pias successori S. Patricii et familiæ ejus Ardmachanæ.

Ar na mhaireach curreas Cian mc Maolmuadh teachta uaidh chum chloinne Bhriain d iaradh braigde ortha, oir fa sinne e na ein fhear diobh 7 fa sinne Eogan mor na Cormac Cas. Acht a dubhairt Donncha mc Briain, biodh nach raibh comhlion catha do shluagh ris, nach tabhradh Rige na braighde dho. Ar clos na teachtaireachta sin do Domhnal mc Duibhdabhoireann d' fiafraicc do Cian ca sochair bhiad dho fein ar son braighde Dailccais d faghail dosan, a dubhairt Cian, na biadh aige acht a chuid finneachais fein do ibh Eachach. a dubhairt Domhnal, na fuigheadh fein olc g. tairbhe da Chionn, a dubhairt Cian, go mo heigion dosain teacht o na thig do gabhail Rige ris, a se an teigion fhuilleongfad, ar Domhnal, ag dealugh. re Cian is re na muintior.

Ar cloisdin sin do Donncha mc Briain deirig as a Longphort 7 triallas le na lucht otharais tre Osruighe. Iaras mac Ghiolla Phadraicc braighde no caith air, a dubhairt Donnch do bhearsa cath dibh, oir ni chual. go ttug aon duine dom shinsior braigde riamh uatha d aon duine dia ttainig romhad. Iar na radha

---

Die sequente misit Cianus filius Maolmuadi nuncium ad filios Briani, postulans obsides ab eis, quoniam Senior esset quovis eorum, et quod Senior fuisset Eoganus Magnus (a quo originem traxit) quam Cormacus Cas (a quo illi.) Respondit autem Donchadus filius Briani, quamvis non habuisset secum Catervam integram exercitus, se tamen non daturum obsides aut supremum dominium ei. Nuncio hoc audito Donaldus filius Dubdaboreni quæsivit a Ciano quid sibi prosperi eventurum, etiam si obsides Dalcassiorum obtineret. Dixit Cianus non aliud sibi profuturum quam suam propriam portionem Eachorum sibi retinere. Dixit Donaldus se non sibi malum illaturum sine commodo aliquo inde profuturo Ciano. Dixit Cianus se vi coactum fuisse propriam domum deserere ut adepisceret Regnum cum eo—Vim passi sumus, inquit Donaldus, clam se subducens inde cum Ciano et cum gente sua.

His auditis, Donchadus filius Briani surrexit e Castris suis, et profectus est cum ægris suis per Ossoriam. Postulavit Mac-Gildas-Patricius obsides vel prælium ab eo. Respondit Donnchadus prælium se daturum, inauditum enim esse aliquem Majorum meorum obsides unquam dedisse alicui tuorum

sin do d aithin se trian a shluagh do choimead na neamhslan, gidh7h d fuillaireadar an lucht otarais iad fein cum catha 7 dubh radar cuailleacha do sad sa lallamh 7 iad fein do ceangal diobh 7 anairm do tabhairt ionna lamhaibh. Do rinneadar an Dailccais sin 7 ar na fhaicsin do mhac Giolla Padraig d'ob cath do thabhairt doibh. d imtig Donnch iar sin da dhuithig feni o nach fuair cath Osruighibh 7 d' eagadar ocht bhfithid da mhuintior ris an rae sin.

---

istius. Hoc responso dato jussit fortissimis exercitus sui ut tuerentur ægros, attamen diposuerunt se ægri ipsi ad præliandum, et ordinaverunt postes infigi in terra, quibus ab ligati se sustinerent, arma tenentes in manibus, ut inimicis essent formidini. Dalcassii ita fecerunt, et vidente id Mac Gilda Patricio, timuit prælium gerere cum eis. Ivit Donnchadus deinde ad regionem suam, cum non potuisset prælium gerere cum Ossoriensibus, et obiere 160 gentis suæ vice ista.

Cætera quæ in hoc Codice continentur, vel res Momonienses solas respiciunt, vel ubi totius Insulæ Hiberniæ aut Britanniæ res gestas enarrant, ita cum IV Magistrorum Annalibus conveniunt et cum Ultoniensibus, ut ab eis describendis supersedendum putem, ne res easdem crambe repetitas exhibeam. Sequentia itaque Excerpta sufficiant usque ad obitum Tigernachi A. D. MLXXXVIII.

EXCERPTA EX IISDEM ANNALIBUS

et eodem Codice, ab anno prælii Cluantarfensis 1014 *usque ad obitum Tigernachi*

Anno *D.* MLXXXVIII.

MXV. Kl. *Mac Raghnaill mc Iomhair Righ Gall Portlairge do thuitim le h aoibh Liathain.*

MXVI. Kl. *Mac Liag, .i. Muircheartach beag mc Maoilcheartaicc Ard-ollamh na h Eirionn deagh in Inis Gaill-duibh for Sionainn. Fir Mumhan d argain Inis Clothrain* 7 *Inis-bofinne. Cilldara, Gleanndalocha, Cluain-Ioraird, Sordh Choluim-Chille,* 7 *Ardamacha do losgadh le Sitrioch mc Amhloimh,* 7 *le Gallaibh Aithcliath. Tug Maolseachl.* 7 *h. Neill cath doibh. gur madhmadh for Sitrioch,* 7 *iomad da shluagh do tuitim ann.*

MXVIII. Kl. *Brian mac Maolmorda mc Murcha Righ Laighean do dhall. le Sitrioc mc Amhlaoim an Aithcliath tre mheabholl.*

MXXI. Kl. *Sluagh le Maolseachloinn, le h. Neill* 7 *le Donnch mc Briain,* 7

MXV. Kl. Filius Reginaldi filii Imari, Rex Danorum Waterfordiæ, occisus a Liathanenibus.

MXVI. Kl. Mac Liag, i.e. Murcertachus parvus, filius Maolcertachi, Archi-Poeta Hiberniæ, obiit in Insula Alienigenarum nigrorum in (flumine) Senano. Momonienses vastant Insulam Clothranensem, et *Inis-bo-fin.* Kildaria, Gleanndalocha, Cluan-Irardia, Sordum S. Columbæ, et Ardmacha combustæ a Sitrico filio Amlafi, et a Danis Dublinii. Prælium gesserunt contra eos Maolsechlannus et O'Nial, et victoria parta est de Sitrico, et plurimi exercitus ejus cecidere ibi.

MXVIII. Kl. Brianus, filius Maolmordai filii Murchadi Regis Lageniæ, excœcatus a a Sitrico filio Amlafi in Dublinio dolose.

MXXI. Kl. Exercitus ductus a Maolsechlanno, ab O' Niallo, et a

le h Airt Hi Ruairc go ttugsad gialla Connacht do Mhaolseachloinn. Fras cruitneachta d fhearthain an Airgiodros an Osruighibh.

MXXV. Kl. *Dungal h. Donnchadha Righ Caisil d eag a Ccorcaicc iar n dultad an t saoghail do ar Dhia.*

MXXVI. Kl. *Donncha mc Briain Borumha do gabhail Righe Leatha Mogha, go n deachaidh go sluagh mhor don Midhe, gur gabh a mbraighde 7 braighde Maighe Breag, 7 braigde Lochlannaicc, go n deachaidh go h Athcliath, go n dearnaidh coimead ann o Domhnach Innide go ceadaoine on bhraith, ionas na raibh teach an Athcliath na raibh coinmheuaidh air, 7 Doncha fein i Lios mor mhic Amhlaoimh ris an rae sin.*

MXXVII. Kl. *Ferghal Ri bhfearceall do dhol an oilithre don Roimh.*

MXXVIII. Kl. *Sitrioc mc Amhlaoimh do dhol don Roimh, 7 aithigheacht an Eirinn an bhliaghain cheadhna.*

MXXX. Kl. *Gormlaith inghean Murcha mc Finn mathair Sitrioca mc Amhlaoimh Righ Gall, 7 Doncha mc Briain Righ Mumhan deag.*

Donnchado filio Briani, et ab Arthuro O'Ruarc, donec compulissent Connaciam obsides tradere Maolsechlanno. Pluvia triticea pluit in Argid-ross in Ossoria.

MXXV. Kl. Dungallus O'Doncha Rex Casseliæ obiit, postquam valedixisset Sæculo pro Deo.

MXXVI. Kl. Donchadus filius Briani Boromei obtinet regnum Dimidii Mogæ (i. e. Dimidii Australis Hiberniæ,) et proficiscitur cum exercitu ingenti Midiam, et obtinet ejus obsides, et obsides Campi Bregiæ, et obsides Danorum, et ivit Dublinium, et moratus et ibi a Dominica ante Quadragesimam ad feriam IV in Cœna Domini, ita ut non fuisset domus in Dublinio quam non tenuisset, et ipse Donnchadus habitavit in Arce magna filii Amlafi, durante eo intervallo.

MXXVII. Kl. Fergallus Rex Fercalliæ ivit in suam peregrinationem Romam.

MXXVIII. Kl. Sitricus filius Amlafi ivit Romam, et rediit in Hiberniam anno eodem.

MXXX. Kl. Gormlatha filia Murchadi filii Finni, mater Sitrici filii Amlafi Regis Danorum, et Donchadus filius Briani Rex Momoniæ obierunt.

MXXXI. Kl. *Creach le Sitrioc an Ardmbreacain go rucc broid 7 ba iomdha.*

MXXXIV. Kl. *Amhlaoim mc Sitrioca domharbhadh do Sagsanaibh ag dul don Roimh.*

MXXXVI. Kl. *Sitrioc mc Amhlaoimh do dol as a righe tar muir, 7 Eachmarcach an a ionadh. Gotfra mc Sitrioca domarbhad do mhic Gluinn-iarainn a m Breatainn. Donnch mc Briain do breith coblach leis for Sionain 7 fortais do denamh for cobhlach bhfear Breifne gur bhathadh long Donncha ceithre loingeas deg don cobhlach Bhreifneach.*

MXXXVIII. Kl. *Iomhar tareis Eachmarcaigh an Aithcliath.*

MXL. Kl. *Cath Cilledornain do bhriseadh do Lochlannaibh 7 do mhac Briain for mc Faolan, 7 mc Faolain do mharbh ann.*

MXLV. Kl. *Carrtach mc Saorbhreitheach m. Donncha mc Cealachain Caisil do losgad attigh teine do mhac Lonnargain mc Donnchuain mc Cinneide maille re moran uaislibh do losgadh ann. On Ccartach so a taid Clann-Charthaigh.*

MXXXI. Kl. Exercitus ductus a Sitrico Ardbrecaniam abstulit Captivos et boves plurimos.

MXXXIV. Kl. Amlafus filius Sitrici occisus ab Anglis dum iret Romam.

MXXXVI. Kl. Sitricus filins Amlafi exit e Regno trans mare, et Eachmarcus ei succedit. Godfredus filius Sitrici occisus a filio Genu-ferrei in Britannia. Donnchadus filius Briani ducit classem secum supra Senanum, et impetum facit in classem Brefnensium, et submergunt naves Donnchadi 14 naves classis Brefnicæ.

MXXXVIII. Kl. Imarus succedit Eachmarco in Dublinio.

MXL. Kl. Prælium Killdornanense gestum a Danis et a filio Briani contra filium Faolani, et Faolani filius occisus ibi.

MXLV. Kl. Cartachus, filius Saorbretachi filii Donchadi filii Celechani Cassellensis, combustus in domo incensa a filio Lonnargani filii Donnchuani filii Cennethi, cum pluribus Nobilibus combustis ibi. A Cartacho isto originem ducunt *Clan-Carthii.*

MXLVI. Kl. *Eachmarcach an Athcliath tarcis Arailt.*

MXLVIII. Kl. *Sluagh la Domhnal ui Briain tar Midhe* 7 *tar Breagh go Ghallaibh* 7 *go Laighnibh, go rug gialla mc Maolnambo* 7 *a reir o Gallaibh—Cennfhaola h. Cuill Ollamh Mumhan deag.*

MXLIX. Kl. *Muireadhach mc Cairrthe do gabhail Abdhuine Imlioch Jubhair ar eigin.*

ML. Kl. *Geineamhain Muircheartaigh hi Briain Righ Eirionn.*

MLI. Kl. *Domhnal Ban hi Briain do mharbhadh la h Aodh h. Concubhar Righ Connacht,* 7 *Bile-Magh-Adair do teasgadh dho.*

MLII. Kl. *Creach la mc Maolnambo abhfine-gall gur loisg an tir o Aithcliath go h Almhuine. go n deachaidh Eachmarcach mc Raghnaill Righ gall tar muir,* 7 *gur ghabh mac Maoilnambo Rige gall tar eis.*

MLIII. Kl. *Cogad mor edir Donncha mc Briain* 7 *h. Conchubair Connacht,* 7 *Toirdhealbach mc Taidhg mc Briain do thaoibh connacht abhfoslongport air m. Briain* 7 *ar Thuadhmum, oir do h ionnarbadh le Donncha a Mumhan e.*

MXLVI. Kl. Eachmarcachus regnat Dublinii post Haroldum.

MXLVIII. Kl. Exercitus cum Donaldo O'Brian ultra Midiam et ultra Bregiam, ad regna Danorum et Lageniensium, abstulit obsides filii Maolnambi, et tributum suum a Danis. Cennfaoladius O'Cuil Poeta Momoniæ obiit.

MXLIX. Kl. Muredachus mc Carthy obtinet Abbatiam Imlecensem Ibari per vim.

ML. Kl. Nativitas Murcertagi O'Brian Regis Hiberniæ.

MLI. Kl. Donaldus Albus O'Brian occisus ab Aodo O'Conor Rege Connaciæ, et Arbor-sacer Campi Adorationis exscisus ab eo.

MLII. Exercitus ductus a filio Maolnambi Fin-galliam combussit regionem a Dublinio Almaniam, donec coactus fuerit Eachmarchus filius Reginaldi, Rex Danorum, transire ultra mare, et filius Maolnambi Regnum Danorum obtinuerit post eum.

MLIII. Kl. Bellum ingens inter Donnchadum filium Briani et O'Conorum Regem Connaciæ, et Tordelbachus filius Thadæi filii Briani a partibus Connachtensium, castra movit contra filium Briani et contra Thomoniam, quia expulsus fuit e Momonia per Donnchadum.

MLIV. Kl. *Sluagh la mc Maoilnambo 7 le Gialla Padraigh go n Gallaibh go Laighaibh 7 Osruighibh san Mumhan go h Imlioch Jubhair gur loisgsiod* Dun-Tri-liag.

MLV. Kl. *Creach le Murcha h. Briain air Chorcomruaidh go ttug creach eiste gur loisg Daimhliag 7 Chill Fionnabhrach, 7 go ttorcair sochuidhe mor um. Cath idir Dubhdaleithe Comharba Patraic 7 Murch. h. Maoilseachlain Comharba Finein 7 Coloim-Chille 7 um Martraigh, go meabhadh re Comharba Phadraig 7 re bachail Iosa, go ttorcradar ile ann.*

MLVI. Kl. *Flan Mainisdreach ughdar Gaedhiol idir Seanchas 7 Silideacht dheag.*

MLVII. Kl. *Donncha h. Donnchadha Righ Eoganachta Caisil deag.—Sluagh 7 cobhlach le Diarmaid mc Maoilnambo 7 le Gallaibh Aithcliath gur airgsiad Inis-Catha gur rugadh ortha le mc Briain, 7 an ar do chur leis. Sluagh le mc Briain da dioghailt sin gur airg Cuige Laighean uile.*

MLVIII. Kl. *Toirdealbach mc Taidhg mc Briain do thabhairt Diarmada*

MLIV. Kl. Exercitus ductus a filio Maolnambi et a Gilda-Patricio, cum Danis, Lageniensibus, et Ossoriensibus, Momoniam et Imlecham, donec combussissent Arcem Traligiensem.

MLV. Kl. Exercitus ductus a Murchado O'Brian Corcomroam, abstulit prædas inde, et combussit Damligiam, et Cill-Fenoram, et occidit plurimos simul. Prælium inter Dubdaletheum Vicarium Patricii, et Murchadum O' Maolseachlan Vicarium Finniani et Columbæ, et cum Martyribus, et Victoria parta est per Vicarium S. Patricii, mediante Baculo Jesu, ita ut plurimi occisi fuerint ibi.

MLVI. Kl. Flannus Monasterii, Auctor Hibernensis, Historicus et Poeticus obiit.

MLVII. Kl. Donchad O'Donnchada Rex Eoganachtensis-Casseliæ obiit. Exercitus et Classis cum Diarmitio filio Maolnambi et cum Danis Dublinii, vastaverunt Inis-Catham, donec supervenisset filius Briani et stragem fecisset eorum. Exercitus cum filio Briani ad vindictam sumendam de incursione ista vastavit totam Lageniam.

MLVIII. Kl. Tordelbachus filius Thadæi filii Briani duxit Diarmitium

mc Maoilnambo go Laighnibh 7 *Osraighibh*, 7 *go Lochlannaibh Aithcliath don Mumhan gur loisgeadhar urmhor no Machairedhe go Luimneach* 7 *gur loisg an Bharda do bhi a Luimneach o mhac Briain an baile air uamhan ant sluagh. Ionntodh do Thoirdd O'Briain* 7 *do Laighneachaibh maille ris tar ais, go ttarl. Donncha mc Briain doibh ag sliabh* Crot, *gur muigheadh for mc Briain, gur marbhadh ann. h. Ligdha Comharba Ailbhe* 7 *Righbhardan mc Conchairne Righ Eile.*

MLIX. Kl. *Creach sluagh le Diarmaid mc Maoilnambo isin Mumhain gur loisg Duin* 7 *Iongair* 7 *Aonach Teide* 7 *Duin Foraidrain.*

MLX. Kl. *Claochlodh Abba an Ardámacha* .i. *Cumuscach h. Eoradain an ionnad Dubhdaleithe. Doncha mc Briain do dhol attech m. Maolnambo go ttug seoide* 7 *maoine iomdha do.*

MLXI. Kl. *Sluaigh le h. Conhubuin* 7 *le Toirr. h. Briain san Mumhain gur loisg Cill-da-lua*, 7 *go sgaoil coradh Chinnchoradh go lar, gur ithiodar na bradain do bhadar a ttiobraid Chinnchorainn* 7 *gur muraigh an tiobraidh da eis.*

---

filium Maolnambi, cum Lageniensibus et Ossoriensibus, et Danis Dublinii, Momoniam, et combusserunt magnam partem Planitiei Momoniæ usque Limericum, et combussit Gubernator qui fuit in Limerico, missus ab O' Briano, opidum, præ timore exercitus. Rediere Tordelbachus O'Brian et Lagenienses qui cum eo fuere retro, donec obviavit eis Donnchadus filius Briani apud montem *Crot*, et victoria parta est de filio Briani, et occisi sunt ibi O'Ligda Vicarius Albei, et Rigbardanus filius Concarnei Rex Eliæ.

MLIX. Kl. Prædatorius exercitus ductus a Diarmitio filio Maolnambi Momoniam combussit Arces, et munimenta, et Nundinas Teidenses et Arcem Farodran.

MLX. Kl. Commutatio Abbatum in Ardmacha, nempe Cumuscachus O'Eorodan in locum Dubdalethei. Donnchadus filius Briani ivit in Castra filii Maolnambi, qui dedit margaritas et res pretiosas plurimas ei.

MLXI. Kl. Exercitus cum O'Conor et cum Tordelbacho O'Brian Momoniam, combussit Kill-daluam, et destruxit Arcem Cinncoradiæ funditus, et manducaverunt Salmones qui fuere in Vivario Cinncoradiæ, et suffocave-

Murcha mc Diarmada m. Maoilnambo do dhol a Manainn go ttug cain aiste 7 gur bhris for mc Raghnaill.

MLXIII. Kl. *Cathal h. Donnchadha Righ h. n Eachach 7 Deisciort Eirionn deag.—Sluagh le Toirr. h. Briain 7 le mc Maoilnambo gur loisgsiod Luimneach 7 go Luachair iar sin—*

MLXIV. Kl. *Dubhdaleithe Comharba Pattr. deag.—Donnch. m. Briain Borumhe Righ Mumhan d' aithrioghadh 7 a dhol don Roimh da oilithre go n earbailt iar m buaidh n aithrighe a Mainister S. Stephain. Toirr mc Taidhg mc Briain do gabhail Righe Mumh.*

MLXV. Kl. *Cl. m. nois 7 Cl. ferta Breanain d' argain d Aodha h. Ruairc, &c.* ut in IV Magistris.

MLXVI. Kl. *Turloch deich n uinge fithiod d or do thabhairt o Toirrdhealbhach h' Briain 7 o mhac Maoilnambo d Aodha h. Conchubhair air chughnamh leo 7 air chugnamh leis.*

MLXVII. Kl. *Toirr. h. Briain Righ Mumhan 7 Diarmaid mc Maoilnambo*

---

runt Vivarium postea.—Murchadus filius Diarmitii filii Maolnambi transit in Manniam, et aufert tributum inde, et victoriam obtinet de filio Reginaldi.

MLXIII. Kl. Cathal O'Donchad Rex Eachorum et Australis Hiberniæ obiit. Exercitus cum Tordelbacho O'Brian et cum filio Maolnambi, combussit Limericum, et profecti sunt postea Luachariam.

MLXIV. Kl. Dubdaletheus Vicarius Patricii obiit. Donnchadus filius Briani Boromei, Rex Momoniæ, expulsus e regno, ivit Romam in peregrinationem, et obiit ibi post pœnitentiam, in Monasterio S. Stephani. Tordelbachus filius Thadæi filii Briani obtinet regnum Momoniæ.

MLXV. Kl. Cluanmacnosia et Cluanferta Brendani vastatæ per Aodum O'Ruarc, &c. *ut in* IV *Magistris.*

MLXVI. Kl. Securitas (sive pignus) XXV unciarum auri, tradita a Tordelbacho O'Brian et a filio Maolnambi Aodho O'Conor, ea conditione ut auxilia subministraret eis, et ipsi ei, (pace nempe offensiva et defensiva inita utrinque.)

MLXVII. Kl. Tordelbachus O'Brian Rex Momoniæ et Diarmitius filius

go Laighnibh 7 Ghallaibh Aithecliath air sluagh go Connacht, go ttug Aodha h. Concubhair cath doibh, 7 gur marbh ann Aodh h. Concubhair Righ Ciarraidhe Luachra 7 moran uaisle eile. Cath Turlaigh Aidhne le h Aodh mc Airt Uallaigh mc Aodha mc Seanfheargal h. Ruairc Righ Breifne 7 tri fithid cead lion a shluagh ag ionnradh Connacht for Righ Connacht, ait a ttorcair Aodha an ghaibhiarnaig mc Taidhg an Eich ghil h. Conchubhair Righ Connacht. Ar coighe Chonnacht do chur le fearaib Mumh. 7 Breifne 7 le Laighnibh, 7 eidirdilgin na Coige uile ann sin.

MLXX. Kl. *Toirr. h. Briain do dhol a Laighnibh go ttug cloidheamh Bhriain 7 meirge Righ Sagsan 7 seoide iomdha eile o Diarmaid mc Mhaoilnambo Righ Laighean. Murcha mc Diarmada m. Maoilnambo deag an Athcliath Gluniarain mc Diarmada mc Maoilnambo domharbh. do mc Cathail do Ghaillingibh, 7 do thuaisciort Eirionn, &c.*

MLXXII. Kl *Diarmaid mc Maoilnambo Righ Laighean 7 Inse gall 7 Aithcliath domarbhadh ac cath Odhbha san Midhe, le Concubhar h. Maoils.*

Maolnambi, cum Lageniensibus et Danis Dublinii, proficiscuntur Connaciam bellum gerere, et prælium gerit Aodus O'Conor contra eos, et occisus est ibi Aodhus O'Conor Rex Ciarradiæ Juncosæ, et plurimi nobiles alii. Prælium Campi paludosi Adneensis per Aodhum filium Arthuri-periti, filii Aodhi, filii senis Fergalli O'Ruarc, Regem Brefniæ, stipante Caterva 6000 hominum, vastantium Connaciam contra Regem Connaciæ, ubi occisus est Aodhus Hastæ-ferreæ, filius Thadæi Equi-albi O'Conor, Rex Connaciæ. Strages Connachtensium per Momonienses et Brefnenses et Lagenienses, et vastatio totius Provinciæ postea.

MLXX. Kl. Tordelbachus O'Brian ivit Lageniam et abstulit gladium Briani, et vexillum Regis Saxonum, et res pretiosas plurimas alias a Diarmitio filio Maolnambi Rege Lageniæ. Murchadus filius Diarmitii filii Maolnambi obiit in Dublinio. Genu-ferreus filius Diarmitii filii Maolnambi occisus a filio Cathaldi de Gallengiis, et a septentrionali Hibernia.

MLXXII. Kl. Diarmitius filius Maolnambi Rex Lageniæ, et Ebudum, et Dublinii, occisus in prælio *Odvæ* in Midia, a Concubaro O'Maolseachlan

Righ Midhe 7 le Giolla Padraig h. Fearghail Righ for-tuatha Laighean, 7 moran do Laighnibh 7 do Ghallaibh maille riu. Toirr h. Briain do dhol an Osruighibh gur gabh gialla Osraighe 7 as sin go huibh Ccinsealach gur loisg iad, go ttug broid mhora 7 gabhala 7 braighde Laighean lais. go ttugsad gaill Aithecliath 7 Righe Athecliath dho.

MLXXIII. Kl. *Tainig mac Conchubhair h. Maolseachl. Righ Teamrach 7 Godfra mc Raghnail Righ Gall Aithcliaṫh, 7 Domhnall mc Doncha mc Giolla Phadr. Righ Osraidhe atteach Toirrdhealb. h. Bhriain, 7 tugadar umhla 7 braighde dho, 7 alamha ionna laimh, 7 Ardrighe ortha fein. Concubhar h. Maoilseachl. Righ Temhra domharbh do mhac a dhearbhrathar fein, .i. do Mhuircheartach h. Maoils. tre mheabhail. A chenn do breith ar eigin o Cluain-mc-n. sa adhnacal ac Ceann-Cor. le Toirr. h. Briain dia h aoine Casga moire, acht do rugadh an ceann ceadhna fo thuaidh an Domhnach a ris gon dibh failgh oir maille fris, tre fhiort Chiarain 7 miorbhuilledhe De.*

MLXXIV. Kl. *Sluagh le Toirr. h. Briain do dhiogailt na fionngail sin go ttug lamh tar oirthior Midhe 7 tar Gailleanga 7 tar fhearaibh Bhreagh go*

Rege Midiæ, et a Gilda-Patricio O'Ferral Rege limitum Lageniæ, et plurimi Lageniensium et Danorum cum eis. Tordelbachus O'Brian ivit Ossoriam, et obtinuit Obsides Ossoriæ, et inde ivit ad Cinselachios et combussit eos, donec tradiderint obsides Dubliniensium et Regnum Dublinii ei.

MLXXIII. Kl. Venerunt filius Concubari O'Maolsechlan, Rex Temoriæ, et Godfredus filius Reginaldi, Rex Danorum Dublinii, et Donaldus filius Donnchadi filii Gildæ-Patricii, Rex Ossoriæ, in castra Tordelbachi O'Brian, et præstiterunt obedientiam et obsides (tradiderunt) ei, et eorum manus dederunt in manus ejus, et supremum dominium supra seipsos. Concubar O'Maolsechlan Rex Temoriæ occisus a filio fratris sui, i. e. a Murcertacho O'Maolsechlan, dolose, caput ejus per vim ablatum est a Cluan-mac-nosia, et sepultum in Cenncora a Tordelbacho O'Briani, feria VI ante Dominicam Paschalem. At restitutum est idem caput Dominica sequente, cum decem unciis auri simul, per virtutem S. Ciarani et miracula Dei.

MLXXIV. Kl. Exercitus ductus a Tordelbecho O'Brian ad vindictam sumendam de parricidio isto, vastavit orientalem Midiam, et Gallengiam,

nach torracht riamh a Mumhan eadailb. mho do mhaoinibh 7 d innillibh na tugadar leo don tsluagh sin. Geille fear. Midhe iar san do thiodhlacadh go teach Tairdhealbh. h. Bhriain.

MLXXV. Kl. *Sluagh le Toirr. h. B. a Cconnacht go ttug geille h. Chonchubhair Righ Connacht, 7 h. Ruairc 7 bhfear Breifne leis. Diarmaid m. Maoilbreanain Eascop Iarmumhan (Ardfert) deag. Gothfra m. Radhnaill Righ Aithecliath d ionnarbadh tar muir do Thoirdhealb. h. Briain 7 e d fagbhail bhais tar muir a nall, iar tionol mor loingeas go h Eirenn, 7 Rige Aith-cliath do ghabhail do Mhuircheart. m. Toirrd. h. Briain.*

MLXXVI. Kl. *Murcha h. Maols. domharbh a bhfeall ac Cloicctheach Ceananais la Amhlaoimh mc Maolain h. Leocain Righ Gailling 7 a mharbhadh acceann da mhiosa tre fhiort Coluimchille le Maolseachl. mc Conchubhair. Rughruidhe h. Conchubhair Righ Connacht do gabhail le Toirdhealbhach h. Briain 7 a leigion uaidh aris, 7 tuarasdal a dhiongabhala do thabhairt do.*

MLXXVII. Kl. *Inghion h. Fhogartaigh bean Toirdhealb. h. Briain d eag,*

---

et Bregienses, ita ut nunquam antea congregatæ fuissent in Momoniam prædæ majores divitiarum et armentorum, quam abstulit secum rediens ab incursione exercitus istius.—Obsides Midiæ postea traditæ sunt in Castra Briani.

MLXXV. Kl. Exercitus cum Tordelbacho O'Brian Connaciam, aufert obsides O'Conori Regis Connaciæ, et O'Ruarci, et Brefnensium secum. Diarmitius mac Maolbrendani Episcopus Occidentalis Momoniæ (i. e. Ardfertensis) obiit. Godfredus filius Reginaldi Rex Dublinii expulsus trans mare a Tordelbacho O Brian, obiit ultra mare postquam congregasset ingentem numerum navium ad Hiberniam aggrediendam, et regnum Dublinii obtinuit Murcertachus filius Tordelbachi O'Brian.

MLXXVI. Kl. Murchadus O'Maolsechlan occisus inique apud Campanile Kellense, per Amlafum filium Maolonii O'Leocan Regem Gallengiarum, et is ipse occisus est ante duos menses elapsos, virtute S. Columbæ, per Maolsechlannum filium Concubari.—Rodericus O'Conor Rex Connaciæ captus a Tordelbacho O'Brian, et liberatus postea, et stipendia pro captivitate ista soluta sunt ei.

MLXXVII. Kl. Filia O'Fogartagi uxor Tordelbachi O'Brian obiit, et

7 crodh diairmhe d fagbhail gon a Cella di. Ardmacha do losgadh idir theach 7 teampul 7 cuid d Arda-Pattraig, Concubhar mc Lorcain mc Donncha mc Briain Boroimhe do ghabhail rige Tulcha-Oig, 7 Maidhm roimhe for fhearaibh-Manach ria cionn seachtmhuine.

MLXXVIII. Kl. *Coigear Induigheach do theacht an Eirinn tar Muir, 7 aisgeadha mora leo do Thoirdhealbhach h. Briain, 7 an diothchur tar muir aris.*

MLXXIX. Kl. *Diarmaid m. Toirrd. h. Bhriain do bhreith loingeas leis am Breatain go ttug eadail mor leis. Sluagh le Toirr h. Briain go h. Athcliath 7 go bhfearaibh Midhe go ttainig h. Maolseachloinn Righ Midhe iona theach go Luimneach le Comharba Phadraig 7 le Bachal Iosa.*

MLXXX. Kl. *Corca 7 Cilldalua 7 Moingairet do losgadh.*

MLXXXI. Kl. *Arain na naomh do argain le Lochlannaibh.*

MLXXXII. Kl. *Donsleibhe h. H Eochodha Righ Ula do dol atteach Thoirrdalbh. h. Bhriain go Mathaibh an choige uime, go ttug Toirrdhealbh. deith ccead bo dho. 7 dha fithiod unga oir 7 se fithiod brat dathach.*

---

divitiæ plurimæ donatæ Ecclesiis ab ea. Ardmacha combusta, domus et Ecclesiæ, et pars Ecclesiæ Montis Patricii. Concobarus filius Lorcani filii Donnchadi filii Briani Boromei obtinet Regnum Tulchæ-Ogi, et Victoriam de Fermanachensibus, ante spatium hebdomadæ.

MLXXVIII. Kl. Quinque Judæi veniunt in Hiberniam trans mare, et munera ingentia offerunt Tordelbacho O'Brian, et expulsi sunt trans mare postea.

MLXXIX. Kl. Diarmitius filius Tordelbachi O'Brian ducit naves secum in Britanniam, et aufert prædas ingentes secum—Exercitus cum Tordelbacho O'Brian Dublinium et Midiam, donec advenisset O'Maolsechlannus Rex Midiæ in domum ejus Limericum, cum Vicario Patricii, et cum Baculo Jesu.

MLXXX. Kl. Corcagia, Killalua, et Mongaret combustæ—

MLXXXI. Kl. Arania Sanctorum vastata a Danis.

MLXXXII. Kl. Dunslevius O'Eochad Rex Ulidiæ ivit in domum Tordelbachi O'Brian cum Magnatibus Provinciæ suæ secum, et dedit Tordelbachus mille boves ei, et 40 uncias auri, et 120 Pallia coloribus ornata.

MLXXXIII. Kl. *Cathal h. Conchubhair Righdamhna Connacht domharbh le Rughruidhe h. Conchubhair Righ Connacht.*

MLXXXVI. Kl. *Toirdhealbh m. Taidhg m. Briain Bor. Righ Eirionn deag acceanncorann iar mor mhartra togaighidhe, 7 iar ccaitheamh corp Criost, iar n ungadh 7 n aithrighe, 7 a adhlacad a Cilldalua, 7 Tadhg h. Briain a mhac d eag a leaba a athair an miosa ceadhna. Maoliosa h. Brolacain sruth Seanoir Eirionn 7 Ard-Shaoi na h eagna d eag angrasaibh De, Muirchiortach mc Toirrdhealb. h. Bhriain do gabhail Rige Mumhan, 7 Diarmaid mc Toirrdhealb. h. Bhriain d' ioanarb. a Mumhan go Chonmhaicnibh. Sluagh le Muircheart. m. Toirdhealb. h. Bhriain a Laighnibh 7 madhaim ris for mhac Domhnaill ramhair gon a Laighnibh ag Raith h Eadair h. Maoilnambo.*

MLXXXVIII. Kl. *Madhain le Rughruidhe h. Conchubhair 7 le Diarmaid mc Mhuircheartaicc h. Bhriaim ag Innis Ardacha for Thoirrd h. Briain 7 for Muimhneachaibh, 7 ar for cobhlach Mumhan. Ionnradh Chorcomruadh le Rughruidhe h Conchubh. 7 le Diarmaid h Briain fo tri, go ttorcair ann an*

MLXXXIII. Kl. Cathal O'Conor, Rex futurus Connaciæ, occisus a Roderico O'Conor Rege Connaciæ.

MLXXXVI. Kl. Tordelbachus filius Thadæi, filii Briani Boromei Rex Hiberniæ, obiit in Cenncoraniæ Arce, post ingentem ægritudinem fortiter toleratam, et postquam accepisset refectionem Corporis Christi, post extremam unctionem et pœnitentiam, et sepultus est apud Kildaluam, et Thadæus O'Brian filius ejus obiit in lecto patris sui mense eodem. Maolissaus O'Brolcan, sapiens Senior Hiberniæ, et supremus Doctorum, obiit in gratia Dei. Murcertachus filius Tordelbachi O'Brian obtinet regnum Momoniæ, et Diarmitius filius Tordelbachi O'Brian expulsus est e Momonia ad Conmacnios. Exercitus cum Murcertacho filio Tordelbachi O'Brian Lageniam, et victoriam obtinet contra filium Donaldi obesi, cum suis Lageniensibus, apud Munimentum Sacrum Edarense O'Maolnambi (i. e. *Hoath.*)

MLXXXVIII. Kl. Victoria parta per Rodericum O'Conor, et per Diarmitium filium Murcertachi O'Brian, apud Insulam Ardach, contra Tordelbachum O'Brian et contra Momonienses, et strages facta est Classis Momoniensium. Vastatio Corcomroæ per Rodericum O'Conor et per Diarmitium O'Brian ter,

treas fcacht triur do mhaithibh Connacht, .i. Mac Cathail h Mughrod taoiseach cloinne Cathoil, 7 Ceann-Cuisionna mac-Muirchiortaicc, taoiseach chloinne Tomaltaicc 7 mac Giolla Criost mc Eichthiagharn taoisioch Corcaochlann. Tiagarnach h. Brain do shiol Mhuireadhaigh Comharba Chiarain Cluana-m.-n. 7 Comain, Saoi oirdheirc an eagna sa bhfoghlaim, 7 Ollamh deagh urlabhra 7 fear ro sgriobh Annala Eirionn gus an mbliaghain so, d' eag, 7 a adhlacadh ac Cluain-m.-n. Mor ingheann Toirr. h. Bhriain 7 deirbhshiur Dhiarmada h. Bhr. bean Rughruidhe h. Conchub. d eag. H Maolgiricc Ollamh Ula deg.

---

donec occisi essent ibi, in tertia vastatione, tres Magnates Connaciæ, nempe Filius Cathaldi O'Mugrod Dux Clan-Cathalliorum, et Ceann-Cuisionna filius Murcertagi Dux Clan-tomaltagiorum, et filius Gildæ Christi filii Ectigerni Dux Corcaochlannorum. Tigernachus O'Brain de prosapia O'Conororum Connaciæ, successor Ciarani Cluanæ-mac-nois, et Comani, Sapiens illustris scientia et eruditione, et Doctor bonus linguarum peritia, et vir qui scripsit Annales Hiberniæ usque ad annum hunc, obiit, et sepultus est in Cluanmacnosia.(1) Mora filia Tordelbachi O'Brian et soror Diarmitii O'Brian, uxor Roderici O'Conor, obiit. O'Maolgirg Doctor Poeticæ Artis Ultoniæ obiit.

---

(1) Glorior inter meos Majores extitisse antiquissimum omnium Historicorum Septentrionalium, qui Annales Patrios lingua vernacula descripsere. Glorior etiam virum fuisse Sanctum, et doctum, qui bibliothecam instructissimam habuisse videtur, et Sacras literas impense coluit Sæculo ferreo. Obiit enim grandævus anno MLXXXVIII.

MONITIO AD LECTOREM

DE TEMPORUM RATIONE IN CODICE BODLEIANO.

Cum Codicis Bodleiani rationes, saltem quoad annorum seriem, litera K designatam, *a Codicis præcedentis Gallicani, sive Dubliniensis, rationibus dissentiant, et nonnunquam etiam secum pugnare videantur, nec facile possint conciliari, placuit totum opus describere prout extat, absque ulla characterum istorum castigatione, et annos apponere in margine, juxta ordinem a characteribus istis indicatum, ne vel in minimo a suscepto officio adimplendo, et fidem servando, discessisse existimarer.—Quod si alii Codices antiquiores extarent, liberum me sentirem seriem istam, juxta fidem antiquissimorum, emendare, sed cum Codex Bodleianus sit extantium antiquissimus, textum prout extat quam fedelissime exhibere curavi.*

Itaque boni et æqui consulas, quod in rebus antiquis edendis, non mea proferam, neque audeam priscorum scripta immutare, sed iis tantum commentariis illustrare, et supplementis augere, quæ ipsi suggerunt, ita ut quæ moveri possint dubia, vel occurrere difficultates, ex omnium Annalium collatione diluantur.—Ad hunc finem plenius assequendum, Indicem Chronologicum ad tomi ultimi calcem addendum statui, in gratiam eorum quibus tot Annalium lectio fastidium generaret. Quod si quædam inveneris rudi stylo congesta, memento arduum esse opus, res tot Sæculorum caligine obrutas in medium proferre, tot Bibliothecarum exesas et cito perituras membranas evolvere, describere, et evulgare. Hebescit equidem in talibus evolvendis ingenii acies, et sensus ad alia proclivi ipso rerum gestarum pondere, et idiomatis antiqui obscuritate, et styli mixti, partim Latini, partim Hibernici, barbara ambiguitate opprimuntur.

ANNALES BUELLIANI,

Ex Codice Cottoniano,

TITUS A. XXV.

NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITI,

ET

NOTIS ILLUSTRATI.

ANNALES BUELLIANI,[1]

Ex Codice Membranaco Cottoniano,[2]

TITUS A. XXV.

An. cccc xx. IERONYMUS Prespiter quievit, anno vite xcviii, mense vi, qui omnium studium literarum adeptus, atque probatissimorum Monachorum imitator est factus. K.K.K.K.Kl.

An. cccc xx vi. Kl. *Legare m. Neill* regnum Hibernie retinuit. K. K.

An. cccc xx ix. K. Patricius Archieps in Hiberniam venit, atque Scotos baptizare inchoavit. K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K. (3)

An. cccc xl vi. K. Nativitas Sce Brigide Virginis.

An. cccc xl vii. Kl. *Mane m. Neil* mortuus est. Xistus Papa occisus est. Laurentius Archidiaconus passus est Rome gravissima tormenta, 7 exquisita, ut ejus plane narrat Historia. Beatus vero Sixtus, cujus supra mentionem fecimus, dum ad Hispanias partes profectus esset, duos juvenes inde secum duxit, videlicet Laurentium 7 beatum Vincentium ejus cognatum, quorum alter remansit cum eo, scilicet beatus Laurentius, beatus vero Vincentius cognatus ejus in Hispaniam rediit, 7 ibi glorioso martirio vitam finivit. K.K.K.

An. cccc l i. Kl. Ab initio mundi usque ad transitum S. Martini secundum

---

(1) Ita eos appellat Usserius Primord. p. 966, et Spelman Concil. t. 1, p. 431. Vide infra p. 6.

(2) In novo Catalogo Cottoniano edito anno 1802, p. 515, describitur ut Codex *Chartaceus* et *Membranaceus*. Pars autem quæ *Buelliæ* Annales exhibet, est tota membranea.

(3) Horum Annalium Chronologicæ rationes ex Annalium Ultoniensium annis, et notis chronicis definiendæ sunt, uti et de Inisfalensibus passim, in notis hinc inde appositis, et in Prolegomenis p. x, xv, xx viii, cxxvii, &c. et in Eclipsibus, aliisque notis chronicis designandis observavi.

Dionisium, anni V. Dcxi. A Passione vero Dni ann. ccccxv. (1) Martinus Turonensis Episcopus ex hac vita feliciter migravit, cujus vita tantis extitit miraculis gloriosa, ut trium mortuorum mereretur esse suscitator, et par Apostolis dicitur, non propter suscitationem mortuorum, sed propter quoddam miraculum cum *Traonisiam* [lege Ambianensium civitate] residens Episcopus, veniret ad eum pauper, inops quasi nudus tunicam petiit. Cessit precatori suo, jubens ut emeret. Vadit ille ad suam vilem tunicam, 7 curtam, que vere penula, ·i· pene nulla poterat dici. Jubet vir Scs monstrari. Longa erat usque ad genu, mansid usque ad cubitum, et extrahens suam, pauperi dedit, 7 induit illam ; nec multo post preparavit se ad celebranda Missarum solempnia, 7 stat Altare, sicut mos est in Prefatione. Forte manus levabat ad Deum manicis laxis retro labentibus, cum nec brachia ejus erant grossa, nec multum carnosa, nec prefata penula protenderetur, nec usque ad cubitum; remanserunt eadem brachia nuda; miraculose perveniunt aurei torques, ipsaque decenter operuerunt, 7 globus igneus apparuit super caput ejus, per quod demonstratum est Spiritum Sanctum descendisse ad robur, sicut super Apostolos in die Pentecostes. Propter hoc non immerito dictus par Apostolis. (2) K.K.Kl.K.K.K.K.K.

An. cccc lx. K. *Cath troimud re Laegare m. Neill.* (3) [Prælium atrox gestum a Laogario filio Nialli.] K.

An. cccc lx ii. Kl. Mors *Endai m. Cathbath.* K.

An. cccc lx iv. K. Dormitatio Sci senis Patricii. (4)

An. cccc lx v. K. *Cath Atha-dara for Laegare ria Laignib,* [Prælium vadi quercuum gestum contra Laogarium a Lageniensibus,] in quo et ipse captus est, sed tunc dimissus est, jurans per Solem 7 Ventum se boves eis dimissurum. (5) K.

---

(1) Corrige numeros ex dictis Prolegom. p. cxii, unde constat hæc referenda esse ad annum 401-2. Confer Sulpicii Severi Opus de Vita B. Martini Varior. Amstelodami apud Elzevirios ann. 1665, p. 442, et 541, not. 2.—Utrum cum Apostolis conferendus, ut a Sulpicio Severo confertur, vide ib. p. 428, et p. 450. Ex hac de Martino opinione, orta est diu postea controversia, an sine hæresi Apostolis conferri queat? quod multis argumentis propugnat Odo Cluniacensis.

(2) Quæ in hac narratione obscura sunt, corrigantur ex Sulpicio Severo.

(3) Lege *Cath roinead* ut in Annalibus Ultoniensibus ad ann. 543, p. 3.

(4) Distinguendus est a S. Patricio Hibernorum Apostolo. Vide Annal. Ult. p. 3, not. 6.

(5) Vide quæ de hac re dicta sunt in tractatu de Literis Oghamiis Hibernorum, ad calcem Annalium Inisfalensium, p. 143.

An. cccc lx vii. K. Leo Papa quievit.(1) K.K.
An. cccc lxx. K. Mors *Laegare m. Neill ic trellaig daphil.* [Mors Laogarii filii Nialli apud Trellaig-daphil.](2)
An. cccc lxx i. K. Initium regni *Ailella Molt m. Nathi.* K.K.K.
An. cccc lxx v. K. Quies Benigni Successoris Sci Patricii. K.
An. cccc lxx vii. K. *Fes Temrach la h Ailill Molt.* [Comitia Temorensia habita ab *Alillo Molt.*] K.K.K.
An. cccc lxxx i. Kl. *Dorndgal Bri-ele for Laignib ria n Ailill Molt.* [Pugna Brieliensis contra Lagenienses per Alillum Molt.] K.K.K.K.K.
An. cccc lxxx vii. K. Mors *Conaill.* Ab initio mundi, secundum Dionisium V. DCLX usque ad transitum S. Patricii Epi. Ab Incarnatione vero Dni. CCCCXLVIII.(3) Patricius Archiepiscopus Hibernensium anno etatis sue cxx, die xvito Kal. April. quievit.
An. cccc lxxx viii. Kl. Mors Episcopi *Ibair.*(4)
An. cccc lxxx ix. Kl. *Murchertach m. Erca* regnare incipit.
An. cccc xc. K. *Mc Nessi ·i· Cumusgus* Eps. *Condere* [Episcopus Connerensis.] (5) K.K.
An. cccc xc iii. K. Nativitas *S. Ciarani* Abbatis.(6) K.K.
An. cccc xc vi. K. *Comgall Bendchair* natus. (7)
An. cccc xc vii. K. *Cainech Achaidbo Connig.* K.
An. cccc xc ix. K. *Buti mac Bronaig* obiit. *Columcille* natus est.(8) *Beoid Arda-carna* [Beodius Monasterii alti Aggeris Sacri lapidum] quievit. K. K.K.K.
An. D iv. K. Dormitatio *S. Brigide* Virginis.(9)
An. D v. Kl. Benedictus Abbas 7 Pater Monachorum hoc tempore cla-

---

(1) Leo Papa obiit anno C. 461, ergo ex his Annalibus, Rex Hiberniæ Leogarius captus est anno C. 459, quod cum Annalibus Ultoniensibus, æram communem uno anno prævertentibus, plane consentit. Vide Annal. Ult. ad ann. 458.

(2) In margine "*Ic Crellaig dephal.*"—Ultonienses Annales ad ann. 462, æræ communis 463 "*oc Grealloig-griaifil.*"

(3) Corrige numeros ex Ultoniensibus ad ann. 492.

(4) Annal. Ult. ad ann. 500.

(5) Confer Annal. Ult. ad ann. 506.

(6) Vide Annal. Ult. ad ann. 511, æræ com. 512, quo Defectus Solis contigisse narratur.

(7) Annal. Ult. ad ann. 515, et melius ad 519.

(8) Ibid. ad ann. 518.

(9) Ib. recte ad ann. 523. Confer not. ad ann. 536, ib. p. 16.

ruit. Hujus vitam virtutibus 7 miraculis gloriosam beatus scribit Papa Gregorius. K.K.Kl.K.K.

An. D xi. K. *Badud Murcerthaig mc Erca. Ailbe Imlecha Ibair* q. [Demersio Murcerthagi filii Ercæ. Albeus Imlecensis Civitatis Ibari quievit.](1)

An. D xii. K. *Tuatal Maelgarb* [Thuathalius Calvo-asper] regnat annis xi.(2) K.K.K.K.K.K.

An. D xix. K. Nativitas S. Gregorii Pape. K.K.K.

An. D xx iii. K. *Ciaranus* filius Artificis xxxvi etatis sue anno in Xpo quievit. *Diarmait mc Cearbaill* regnare incipit.(3)

An. D xx iv. K. *Tigernach* Eps *Cluana cois* quievit.(4) Kl.K.K.K.

An. D xx ix. K. Mortalitas magna.(5) K.K.

An. D xxx ii. K. Mors *Bic mc De* Prophetæ.(6) K.K.K.

An. D xxx vi. K. Jugulatio *Colmain moir mc Diarmata.* (7) *Brandanus* Abbas fundavit Ecclesiam *Cluana-ferta.*(8) K.K.

An. D xxx ix. K. *Cath Culidremhne for Diarmait m Cherbaill. Fergus* 7 *Domhnall da mac Erca,* 7 *Ainmere mac Setnai.* 7 *Nainnaid mac Duach,* 7 *Aed mac Eachach ri Connacht* [Prælium Culedrevnense contra Diarmitium filium Cerveolii. Fergus et Donaldus duo filii Ercæ, et Ainmere filius Setnai, et Nainnadius filius Duachi, et Aed filius Eachachi Rex Connaciæ] victores erant per orationes *Columbe-chill.*(9) K.

An. D xl i. Kl. Passatio *Columbe-chilli* ad Insulam *Ja.*(10) K.Kl.

An. D xl iv. K. *Molasi Daminsi* quievit.(11)

An. D xl v. K. Occisio *Diarmada mc Cerbaill.*(12) In hoc anno capta est in *Muirgeilt,* [i. e. Monstrum marinum quod femina Maris dicitur.]—Quies *Brandain Birra.*(13) K.K.K.K.

---

(1) Annal. Ult. ad ann. 533 et 535.

(2) Ibid. ad ann. 536, æræ communis 537, quo Tuathalius vere Murchertacho successit.

(3) Ibid. ad ann. 543, Christi 544, et recte, ut ex Eclipsibus, et aliis notis chronicis simul collatis, manifestum est. (4) Ibid. ad ann. 548. (5) Ibid. ad ann. 553 et 555.

(6) Ibid. ad ann. 557. (7) Ibid. 554, 557, et 562. (8) Ibid. 557 et 563.

(9) Ibid. 559 et 560. (10) Ibid. 562, æræ com. 563.

(11) Ibid. 563 et 570. (12) Ibid. 564.

(13) Ibid. 571. De monstro marino vide not. 3, p. 26 ib. In margine Codicis Cottoniani hæc leguntur annotata ad vocem " *Muirgeilt—i· li-ban, ·i· Eachach m. Edaigh for tracht Ollarba illin*

An. D l. K. *Oena mac Ula* Abbas *Cluana-mc-nois* quievit.(1)
An. D l i. K. *Ecchen* Eps *Cluanafota, Brennaind Cluanaferta* in Xpo quievit, xcvi etatis sue anno.(2) K.K.K.K.Kl.
An. D l vii. K. Fergus Eps *Droma-lethglasc* qui fundavit *Cillebian* quievit.(3)
An. D l viii. K. *Mac Nissi* Abbas *Cluana-m-nois* quievit. (4)
An. D l ix. K. Initium regni *Aeda mc. Ainmirech. Cath Belaig dathi,* [Prælium viæ Dathii] in quo cecidit *Colman bec mac Diarmata,* a quo *Cland Colmain, ·i· hu Mailsechnaill. Aed mac Ainmire* victor erat. *Dega ·i· Daig m. Cairill* quievit.(5) K.
An. D lx i. K. Quies Eps *Aeda mc Bricc.*(6) K.K.K.K.K.K.K.
An. D lx viii. K. *Colum chilli* in nocte Dominica, etatis sue anno lxxvii, quievit in Xpo.(7) K.K.
An. D lxx i. K. Quies *Baethini* Abbatis.(8) K.
An. D lxx iii. K. In hoc anno Beatus Gregorius quievit. Scilicet in Dcvto anno Dominice Incarnationis, ut Beda dicit in Historia sua. Beatus vero Gregorius xvi annis, 7 mensibus vi, 7 diebus x, rexit Ecclesiam. Anni ab initio mundi V. Dcccv.(9)
An. D lxx iv. K. Jugulatio *Colmain moir, ·i· Suibni m. Colmain, la* [per] *Aed Slane.* Quies *Cheunnaig Achaidbo.*(10) K.
An. D lxx vi. Kl. *Comgall* Abbas de *Benchoir* quievit. *Cath Slemna* [Prælium Slemnense] in quo cecidit *Colman rimide.* Rex *Eoganachtensis* victor fuit.(11) K.K.
An. D lxx ix. K. *Cath Slabre* [Prælium Slabrense] in quo cecidit *Brandub*

" *Beonan m. Inli, ·i· iasgaire Congaill Benne.—Do reir Martidoil na niemh cet xx bl o bas P. gu bas* " *Diarmait m. Cerbaill.*" [*Muirgeilt*, i. e. Maris mulier, i. e. Eachach filius Muredagi, prope ostium fluminis Ollarbæ, in retiaculo Beonani filii Inli, i. e. Piscatoris Comgalli Benchorensis.—
Juxta Martyrologium Sanctorum, 120 anni ab obitu Patricii ad obitum Diarmitii filii Cerveolii.]
(1) Annal. Ult. ad ann. 576. (2) Ib. et ad ann. 577. (3) Ib. 583.
(4) Ib. 584. (5) Ib. 586. (6) Ib. 588.
(7) De anno obituali S. Columbæ vide quæ dicta sunt in Prolegom. p. xl, not. 5, et Annal. Ult. ad ann. 594, p. 32 et 33, not. 4. (8) Annal. Ult. ad ann. 597.
(9) Obiit S. Gregorius anno 604. Annal. Ult. p. 32, not. 3, et ad ann. 605 et 607, p. 37. Confer not. 1, p. 39, ibid. et Johannis Diaconi Opus de Vita Gregorii l. 4.
(10) Annal. Ult. ad ann. 599. (11) Ibid. 601 et 602.

mac Eachach. *Aed Allan* regnavit annis octo. (1) Secundo anno *Foccae* Gregorius Papa migravit ad Dom. Hic, rogante Bonifacio, statuit sedem Romane Ecclesie caput esse omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam Ecclesiarum se omnium scribebat. (2)

An. D lxxx. Kl. Mors *Edain u Gabrabrain.* (3) K.K.K.K.

An. D lxxx v. K. Quies *Colmain Ela.* (4)

An. D lxxx vi. K. Mors *Aeda Allain.* *Maelcoba* regnare incipit. (5) K.K.

An. D lxxx ix. K Jugulatio *Mailcoba.* *Subniu mend* regnavit. (6) K.

An. D xc i. K. *Aed Bennain ri Mum.* [Aed Bennain Rex Momoniæ.] K. Kl.K.K.K.

An. D xc vii. K. *Coemgen Glinidalocha* quievit. (7) K.K.

An. DC. K. *Moedoc Ferna* quievit. (8) K.K.

An. DC iii. K. *Subni mend mac Fiachra* interfectus *o Comgal cech mc Scanlain.* [per Comgallum cæcum filium Scanlani.] *Domhnall mac Aeda mc Ainmirech* regnare incipit. (9) K.K.K.

An. DC vii. K. *Mor Muman ingen Aeda Bennan* [Mora Momoniæ filia Aedi Bennani] mortua est. K.K.K.

An. DC xi. K. *Cath Muigirath ria Domhnall for Congall,* [Prælium Moyrathense gestum a Donaldo contra Congallum,] ubi cecidit *Congal clen mc Scanlain.* (10) Kl.K.K.

An. DC xv. K. Mors *Domhnaill m. Ainmirech.* (11)

An. DC xvi. K. Hic dubitatur quis regnavit post *Domhnall mc Ainmirech.* (12) K.K.

An. DC xix. K. Beda natus est. (13) K.

---

(1) Annal. Ult. 604, et not. ib. (2) Ib. pag. 37, not. 2.
(3) Ib. ann. 605, p. 37, not. 2. (4) Ib. 610. (5) Ib. 611.
(6) Ib. 614. (7) Ib. 617.
(8) Ib. 624.—Confer Usser. Primord. p. 966. "In Ainmirei Principatum S. Aedani pueritia in-"cidit; in nepotis ejus Donald 2di, Aedi 1mi filii, summa ejus senectus, sub quo, *anno* 632, illum "decessisse, ex *Buellianis* Annalibus observavimus."—Hinc patet Usserium penes se habuisse alium horum Annalium Codicem, ab hoc diversum.—De anno obitus *Aedani*, sive *Moedoci*, vide Annal. Ult. ad ann. 624, et IV Magistr. ad eundem ann. 624, æræ com. 625, unde Usserius, Colganus, et alii corrigendi sunt. (9) Annal. Ult. ad ann. 627.
(10) Ib. 636, et confer not. ad ann. 628, p. 44. (11) Ib. 641, et not. ib. p. 84.
(12) Ib. 641, not 1. Ei successerunt *Cellach* et *Conall*, pari potestate.
(13) Beda natus est anno 672. Annal. Ult. p. 52, not. 2.

An. Dc xx i. K. *Fursu* in Parunna quievit. (1) *Munemoch Leithmoir* quievit.(2) K.K.K.K.K.K.

An. Dc xx viii. K. *Cellach m. Mailcoba* mortuus est.(3) K.K.

An. Dc xxx i. K. *Conaing ua Daint, Cumini fota* [Cumineus longus] secundum quosdam quievit. (4) K.

An. Dc xxx iii. Kl. *Guari Adni* mortuus est.(5) K.

An. Dc xxx v. K. Mortalitas magna ·i· *in budi Conaill.* [i. e. flavus pestis.] *Diarmait* 7 *Blathmac da ri Erend* [duo Reges Hiberniæ] mortui sunt, 7 *Fechin Fobair*, 7 alii multi mortui sunt *dun budi Conaill.* [e flavo peste.] (6) K.K.K.K.

An. Dc xl. K. *Cendfaelad mc Blathmaic mic Aeda Slainc ria* [per] *Finachta mc Dunchait ui Chendfaelad* interfectus fuit. *Finnachta* regnare incipit.(7) K.K.K.K.

An. Dc xl v. K. *Cathal m. Ragallaig* . . . . . (8) K.K.K.

An. Dc xl ix. K. *Loch Eachach du sod i fuil.* [Lacus n Each in sanguinem versus.](9) K.K.K.K.K.K.K.

An. Dc l vii. K. *Adamnanus* ad Hiberniam venit, 7 Evangelium secum tulit.(10) K.K.

An. Dc lx. K. *Finachta ri Temrach*, 7 *Bresal a mac* [Finachta Rex Temoriæ, et Bresal ejus filius] jugulati sunt. *Longsech mac Engusa* regnare incipit.(11) K.

An. Dc lx ii. K. *Molling illuachair* [Molingius apud Luachar] quievit.(12) K.K.K.K.

An. Dc lx vii. K. *Muredach Mullechlethan mac Fergusa*, a quo *Sil Murcdaig* mortuus est.(13)

An. Dc lx viii. K. *Cath Coraind* [Prælium Coranense] in quo cecidit *Longsech m Engusa ri h Erind* [Rex Hiberniæ] cum tribus filiis suis.(14) K.

An. Dc lxx. K. *Cellach m. Ragallaig ri Connacht* in clericatu obiit. (15) K.K.K.K.

---

(1) Annal. Ult. ad ann. 647, et not. 2 ad ann. 660, p. 54. (2) Ib. 655, p. 53. (3) Ib. 657.
(4) Annal. Ult. ad ann. 661, p. 54. (5) Ib. 662. (6) Ib. 663 et 664.
(7) Ib. 674. (8) Ib. 679. (9) Ib. 683. (10) Ib. 691.
(11) Ib. 694. (1) Ib. 696, et IV Magistr. 696, et Colgan Acta p. 219.
(13) Annal. Ult. ad ann. 701. (14) Ib. 702. (15) Ib. 704.

An. Dc lxx v. K. *Congal m. Fergusa ri Temhrach* [Rex Temoriæ] subita morte .... *Forgal mac Mailduin* reguare incipit.(1) K.K.K.K.K.K.K.

An. Dc lxxx iii. K. *Bech-borchi* obiit. Pluit *frosmela for Athan bic, 7 fros argaid for Athan mor, 7 fros fola* [Pluit pluviam mellis supra Vada parva, et pluviam argenti supra Vada magna, et pluviam sanguinis] supra fossam Lagenarum, 7 inde dicitur *Niall frosach mac Fergaile,* quia tunc natus est.(2) K.K.K.

An. Dc lxxx vii. Kl. *Cath* [Prælium] *Almain* in quo cecidit *Fergal m Mailduin ri h Erend* [Rex Hiberniæ.](3)

An. Dc lxxx viii. Kl. *Inrectach m. Muredaich* mortuus est.(4) K.K.K.

An. Dc xc ii. K. *Murchad mc Brain ri Laigen* [Rex Lageniæ] mortuus est.(5) K.K.K.K.

An. Dc xc vii. Kl. *Caraill Muig h Eo* [Giraldus Maionensis] quievit.(6) K.K.

An. Dcc. K. *Cathal mac Murethaig ri Connacht,* a quo *Cland Cathail Mag Ea* [Cathal filius Murethagi Rex Connaciæ, a quo Clientela Cathail Campi Ea, i. e. Regionis Maionensis] mortuus est.(7) Beda sapiens Anglorum quievit.(8) K.K.

An. Dcc iii. K. *Cath Atha Senaich, ·i· cath Uchbad* [Prælium vadi vulpium, i. e. Prælium Uchbad] ubi ceciderunt multi.(9)

An. Dcc iv. Kl. *Samthand Cluana Bronaich* [Samthan Monasterii Cluan-Bronac] quievit.(10) K.Kl.

An. Dcc vii. K. *Cathal mac Finguine ri Muman* [Rex Momoniæ] mortuus est. *Aed balb* [Aed balbus] *mac Inrechtaic mic Muredaic* rex *Conachtie* obiit.(11)

An. Dcc viii. Kl. *Cath Mage Trega* [Prælium Campi Trega] in quo ceci-

---

(1) Ib. 709. Hi Annales Ultoniensium Chronologiam antevertunt annis 34, æram communem annis 35. (2) Annal. Ult. ad ann. 717.

(3) Ibid. 721. Ergo hi Annales æram communem antevertunt (numerando notas K) annis 35.—Confer Prolegom. p. xl. not. 9. (4) Ib. 722. (5) Ib. 726.

(6) Ib. 731, et not. 2, p. 82, ibid. (7) Ibid. 734, p. 85.

(8) De anno obituale Bedæ vide Annal. Ult. ibid. p. 85, not. 3, unde constat terminasse Historiam suam Ecclesiasticam anno C. 731, ætatis 59, et obiise anno C. 731. Confer not. ad ann. 619 supra.

(9) Annal. Ult. 737. (10) Ib. 738. (11) Ib. 741.

dit *Aed Allain mac Fergaile ri Temrach* [Rex Temoriæ.] *Domhnall mac Murchada ri Mide* [Rex Midiæ] post, victor fuit. (1) K.K.K.

An. Dcc xii. K. *Comanus Rosic* [Comanus Roscomaniæ] vir sanctissimus in Xpo quievit. (2) K.K.K.K.K.K.K.K.

An. Dcc xx i. K. Naves in aere vise sunt cum viris suis *os cind Cluana m. nois. Mil mor do cured i tir Borchi in am sir Fiachna m. Aeda ri Ulad. tri fiacla oir in a cind, 7 l. ungi in cach iacail dib. Rucad fiacail dib for altoir Benncair.* [supra Cluanmacnois.—Cetus rejectus est in regionem Borchi in tempore Fiachni filii Aedi Regis Ulidiæ. Tres dentes lucidi in ejus capite, et 50 unciarum pondus cujusque dentis eorum. Positus est dens eorum supra Altare Bennchorense.](3) K.

An. Dcc xx iii. K. *Fergus m. Fothaith m. Muredaic ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est.

An. Dcc xx iv. K. Naufragium *Delbne-nuadat for loch Ri, ·i· xxx ethar bioib, 7 ni terna dib ach ucht aen coti.* [Naufragium Delbneorum *nuadat*, in lacu Ri, i. e. xxx naves erant viventium, et non erepti sunt eorum nisi octo salvi.](4) K.K.K.Kl.K.K.

An. Dcc xxx i. K. *Domhnall mc Murchada ri Erend* [Rex Hiberniæ] mortuus est. *Niall frosach* incipit regnare. (5) K.K.K.K.

An. Dcc xxx vi. K. *Dubinrect mc Cathail ri Connaicht* [Rex Connaciæ] mortuus est. (6) K.K.K.K.K.

An. Dcc xl ii. K. *Tomaltach m. Murgaile ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est. (7)

An. Dcc xl iii. K. *Chiarain Belaig Duin* [Ciaranus Abbas Belagdunensis] quievit. (8) K.K.

An. Dcc xl vi. K. *Niall frosach m. Fergaile ri Erend* [Rex Hiberniæ] mortuus est. (9) K.

---

(1) Annal. Ult. ad ann. 742, æræ com. 743. Diversitas annor. 35.

(2) Ib. 746, æræ com. 747.

(3) Ib. 752, æræ communis 753. Diversitas est annorum 32, quibus Annales hi in hoc anno declarando juxta notas K, æram com. præcedunt. Confer Girald. Topogr. Dist. 2, c. 10, p. 720.

(4) Ib. 755, æræ com. 756, ergo et in hoc anno declarando juxta notas K, hi Annales annum Christi præcedunt annis 32.

(5) Ib. 762. Vide infra ad ann. 748, not.

(6) Ib. 767.

(7) Ib. 773, æræ com. 774.

(8) Ib. 774.

(9) Ib. 777.

An. Dcc xl viii. Kl. *Domhnal mc Donnchad ri Erend* [Rex Hiberniæ] mortuus est. Dccc ab Incarnatione Domini, (1) unde dictum est—

"*O thus domain cialla cain—coic bliadna mili boar faid,*
"*Is deich cet acht bliadain sein—co clos ec demin Doncaid.*"

[Ab initio mundi regula clara—Quinque anni mille tota duratio,
Et decem centeni excepto anno—usque ad obitum certum Donchadi.]

K.K.K.

An. Dcc l ii. Kl. *Muredach mc Domhnaill ri Midi* [Rex Midiæ] mortuus est. (2)

An. Dcc l iii. K. *Cath Rabai Conaill et. da mc Donnchada,* [Prælium Rubæ-Conal inter duos filios Donnchadi] ubi *Elill* cecidit, 7 *Conchobar* victor fuit. *Domhnall m. Aeda Muindeirc* [Donaldus filius Aedi rufi] mortuus est. (3) K.K.K.K.K.K.K.K.K.

An. Dcc lx iii. K. *Murgius m. Tomaltaich righ Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est. (4) K.K.Kl.

An. Dcc lx vii. K. *Aed mc Neill* [i. e. filius *Nialli frosach,* Ult. 796, p. 119,] interfectus est. *Concubur mc Doncada* regnare incipit. (5) K.K.K. K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.

An. Dcc lxxx i. K. *Concubar m. Doncada ri Erend* [Rex Hiberniæ] mortuus est. (6)

An. Dcc lxxx ii. K. *Nial Chaelle* regnare incipit. *Diarmait m. Tomaltaich ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est. K.K.Kl.K.K.K.K.K.K.

An. Dcc xc ii. K. *Fergus mac Fothaid ri Connacht* mortuus est. *Maelru-*

(1) Error est amanuensis, Donaldus enim filius *Murchadi* successit *Aedo Ollanio* anno Christi 743, ut supra ad ann. 708, not. 12, obiitque xii Kal. Dec. anno 763, apud Hyonam, quo peregrinationem susceperat, ut in Annal. Ult. ad ann. 762.—Successit ei *Niall Frosach* anno 763, qui regnavit annis septem, et secedens Hyonam Monasticam vitam amplexus est anno 770, obiitque et sepultus est apud Hyonam anno 778. Annal. Ult. ad ann. 777, p. 103, not. 1.—*Niallo* successit anno 770 *Donnchad mac Domhnaill*, annis 27, usque ad ann. 797, quo obiit. Annal. Ult. ad ann. 796, p. 118.—Porro notanda est diversitas inter *numeros Romanos* horum Annalium, qui æram communem tribus annis sequuntur, et notas *K*, quæ eandem æram antevertunt annis 49. Vide quæ de his dicta sunt in Prolegom. p. xi et cxxvii.—Donnchado filio Donaldi successit *Aodh oirdnidhe* anno 797, qui regnavit annis 22, usque ad ann. 819.

(2) Annal. Ult. 801, p. 193. (3) Ib. 803. (4) Ib. 814.

(5) Ib. 818, p. 202. (6) Ib. 832, p. 209.

anaid ri Mide, ·i· athair Mailsech [Maelruanad rex Midiæ, i. e. pater Maelsechlanni] mortuus est.(1) K.

An. Dcc xc iv. K. *Turgus do dul ar Loch Ri, 7 Dun do denamh do air, 7 a gabaill ria Maelsechnaill mc Maelruanaid, 7 a badud illoch Uair.* [Turgesius proficiscitur supra Lacum Ri, et Arx constructa ab eo supra (lacum,) et capitur a Maelsechnallo filio Maelruanadii, et demergitur in Lacu Uar.](2)

An. Dcc xc v. Kl. *Cathal mc Ailella ri ua Mani* [Rex Hy Maniæ] mortuus est. *Niall mc Aeda ri h Erend* [Rex Hiberniæ] mortuus est. (3)

An. Dcc xc vi. Kl. *Maelsechnaill ri Erend uli* [Maelsechnall Rex Hiberniæ totius] mortuus est. *Aed mac Neill* incipit regnare.(4) K.K.K.K.

An. Dccc i. K. *Maelduin mc Aeda ri Elich* [Rex Alichiæ] moritur.

An. Dccc ii. K. *Cath Chille uan Daigre ria Aed mc Neill righ Temrach, 7 ria Chonchubar mc Taidg righ Connacht for uib Neill Breg, 7 for Laigniu 7 for sluagh du Gallaib i.x. c. l.* [Prælium Cilldagreense gestum ab Aedo filio Nialli Rege Temoriæ, et a Concobaro filio Thadei Rege Connaciæ contra O'Niallos Bregiæ, et contra Lagenienses, et contra exercitum Alienigenarum. Nonginti vel] amplius ceciderunt. In quo cecidit *Fland mac Conaing ri Breg* [Rex Bregiæ] 7 alii multi nobiles et ignobiles.(5) K.K.K.K.

An. Dccc vii. K. *Imar* Rex Normannorum, 7 totius Hiberniæ 7 Britanniæ, vitam finivit.(6) Kl.K.K.K.K.

An. Dccc xiii. K. *Aed mc Neill ri h Erind* [Rex Hiberniæ] moritur.—*Fland m. Mailsechnaill* regnare incipit.(7) K.K.

An. Dccc xvi. K. *Conchubur mc Taidg ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est.(8) K.K.K.K.K.K.K.K.

An. Dccc xx v. K.(9) *Maelfabaill mc Clerich ri Adne* [Rex Adnæ] moritur. *Banscall ra lac in muir in Albain, cxcv traigid in a fot, xvi fot a trilsi, vi trogid fot a medir al lamha, 7 vi fot a srona gil in a ges uli.* [Balenam ejecit mare in Albaniam, 195 pedum longitudinis, 16 pedum latitudinis, sex

---

(1) Ib. 842. (2) Ib. 844. (3) Ib. 845. (4) Ib. 846.

(5) Annal. Ult. 867, p. 229.—Diversitas est annorum 65, unde videtur tot annos *Buellianorum* desiderari. Vide quæ de notis chronicis dicta sunt Prolegom. p. xi et xxvii.

(6) Annal. Ult. 872, p. 231. Diversitas est annorum 65, ut in nota præcedente.

(7) Ib. 878. (8) Ib. 881.

(9) Ib. 890, al. 891, et not. 1 ib. Item Annal. Inisfal. ad ann. 890, et IV Magistr. ad ann. 887.

pedum longitudo digiti manus, i. e. pinnæ, et sex pedum longitudo nasi, i.e. rostri, et alba erat per ventrem tota.] K.Kl.K.K.K.K.K.K.

An. Dccc xxx iv. K. (1) *Tadg mc Concub. ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est. K.K.K.

An. Dccc xxx viii. K. (2) *Sarugud Cenansa la Fland mac Maelsechnaill for Dondcath, ·i· a mc fodein,* [Violatio Ecclesiæ Kellensis per Flannum filium Maelsechnalli contra Doncadum, i. e. filium suum,] et alii multi occisi sunt circa Oratorium. Joseph Abbas *Cluana mc nois,* qui dicitur Joseph *locha Con,* [lacus Con,] quievit. K.K.K.

An. Dccc xl ii. K. *Cath Belaig Muguil ria Laignibh, 7 ria leth Cuind for feraib Muman,* i. q. cecidit *Cormac m. Cuilenan Ard ri Casil, 7 Arduasal h Erend* [Prælium *Belaig Muguil* (3) gestum a Lageniensibus, et a Dimidio Hiberniæ dicto Dimidio Conni, contra Momonienses, in quo cecidit Cormac filius Culenani, summus Rex Casseliæ, et præcipuus Nobilis Hiberniæ.] *Fland mac Maelsechnaill, 7 Cerbaill mc Murigean, 7 Cathal mc Concubuir ri Connacht,* victores fuerunt.—Ab Adam usque ad Cormac fluxerunt anni VI.c.x.(4) *Cerball mac Murigeann ri Lagen* [Rex Lageniæ] . . . . K.K. Kl.K.K.K.

An. Dccc xl ix. K. *Fland mc Maelsechnaill ri h Erend* [Rex Hiberniæ] moritur. *Niall Glundub* regnare incipit. (5) K.K.

An. Dccc l ii. K. *Cath Athacliath* [Prælium Dubliniense] in quo cecidit *Niall Glundub.*(6) K.K.K.K.K.

An. Dccc l viii. K. *Cathal m. Concubuir ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est.(7) K.K.K.K.K.Kl.K.K.K.K.K.K.

An. Dccc lxx i. K. *Maidm ria Congalach mc Mailmithich for Gallaib* [Victoria parta per Congalachum filium Malmithichi de Alienigenis.](8) K. K.K.

---

(1) Annal. Ult. 899, al. 900. (2) Ib. 904.

(3) Ib. 907, al. 908, et not. ib. p. 244, unde constat Annales Buellianos, designatos juxta ordinem notarum K, æram communem antevertere annis 66, ut antea notavi.

(4) Vide quæ de æra mundana Annalium nostrorum dicta sunt in Prolegomenis p. x, cxxv, et seq.

(5) Annal. Ult. 915, al. 916, et not. 1 ib. p. 249.

(6) Ib. 918, al. 919. (7) Ib. 924, al. 925.

(8) Ib. 938, al. 939.

An. Dccc lxx v. K. *Murcertach mc Neill rigdamna h Erend* [futurus Rex Hiberniæ] interfectus. (1) K.K.K.K.K.K.

An. Dccc lxxx ii. Kl. *Cath Munibrocain for Gallaib*, [Prælium Munibrocanum contra Alienigenas,] in quo cecidit *Ruadri ua Cananan*, 7 alii multi.(2) *Ceallachan ri Casil* [Rex Casseliæ] mortuus est.(3) K.

An. Dccc lxxx iv. K. *Congalach mac Maeilmithig ri h Erend* [Rex Hiberniæ] interfectus est. *Ua Neill* regnare incipit. *Tadg m. Cathail ri Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est.(4) K.K.K.K.K.K.K.K.K.

An. Dccc xc iv. K. *Fergal ua Ruairc du chirbed 7 du dichendad.* [Fergal O'Ruarc occisus et decapitatus.] K.K.Kl.K.K.K.

An. Dcccc i. K. *Concubur mc Taidg righ Connacht* [Rex Connaciæ] mortuus est. K.K.K.

An. Dcccc v. K. *Murchertach mc Domhnaill u Neill*, 7 *Congalach mc Domhnaill mc Congalaig* interfecti sunt *o Amlaib mc Sitruica.* [per Amlafum filium Sitrici.](5) K.K.

An. Dcccc viii. K. *Cath Temrach ria Maelsechnaill mc Domhnaill rig n Erend for Gallu Athacliath*, 7 *finacaib Amlaib in taurud.* [Prælium Temorense gestum a Maelsechnallo filio Donaldi Rege Hiberniæ contra Alienigenas Dublinii, et clientelas Amlafi torvi.](6) K.K.

An. Dcccc xi. K. *Cath ria Maelseachnaill*, 7 *ria Gluniaraind mc Amlaib for Domhnall claen ri Lagen*, 7 *for Imar Puirt-lairge*, [Prælium gestum a Maelsechnallo, et a *Glunirand*, i. e. Genuferreo, filio Amlafi, contra Donaldum curvum, Regem Lageniæ, et contra Imarum Waterfordiæ,] ubi ceciderunt multi tam submersi in mare, quam occisi in terra cum illo fortunato, scilicet *Patraic m. Amlaib.* K.

An. Dcccc xiii. K. *Maelsechnaill mc Domhnaill du togoil Insed Condacht*, 7 *du morbad a tusech.* [Maelsechnall filius Donaldi expugnat Insulas Connaciæ, et occidit ejus Duces.](7) K.K.

---

(1) Ib. 942, al. 943. (2) Ib. 949, al. 950.

(3) Ib. 953, al. 954. Diversitas est hoc anno, annorum 72, inter notas K horum Annalium et æram communem. (4) Ib. 955, p. 272, et not. 1 ib.

(5) "*per Donaldum O'Neil.*" Annal. Ult. ad ann. 976, sed perperam, ut patet ex IV Magistr. ad ann. 975, æræ com. 977. Codex Harleianus Annalium Bucelliæ Catal. Ayscough 4791, Clarend. MSS. habet "*o slinlaib*" mendose. (6) Annal. Ult. 979, æræ com. 980. (7) Ib. 984, al. 985.

An. Dcccc xvi. K. *Dunchad ua Brain Comarba Ciarain* [Vicarius Ciarani] *Cluana mc nois* quievit in xiv Kal. Feb. apud Ardmacanam civitatem, relinquens mundum Xpm sequtus est. Ibi mortuum suscitavit ut refertur. (1) K.K.K.K.K.K.K.K.

An. Dcccc xx vi. K. *Sluaged la Brian, 7 la Maelsechnaill gu tuc sad giallu Gall leo.* [Exercitus cum Briano et Maelsechnallo donec abstulerunt obsides Alienigenarum secum.] M.xiii. (2) K.

An. Dcccc xx viii. K. *Sluaged la Brian gu Athluain.* [Exercitus cum Briano Athloniam.] Ibi obsides Midensium 7 Connachtensium cepit. (3) K.

An. Dcccc xxx. K. *Cath Cidebe tegla itir Ultu 7 cenail Eogain,* [Prælium Sylvæ Telcæ inter Ultonienses et Tironenses,] ubi ceciderunt duo Reges, scilicet *Aed ua Neil 7 Eochaid mc Airdgail ri Ulad,* [Rex Ultoniæ,] 7 multi alii. (4) K.K.Kl.K.K.

An. Dcccc xxx vi. K. *Cathal mc Conchubur ri Connacht* [Rex Connaciæ] in peregrinatione mortuus est. K.K.

An. Dcccc xxx ix. K. Incipit hic bellum *Briain mc Ceandetig mc Lorcain Ardrigh huasal mor Erend uli,* [Briani filii Cennethi filii Lorcani supremi Regis nobilis magni Hiberniæ totius,] usque ad annum ab Incarnatione Domini nostri Jhu Xpi M.xiv. Ab initio vero mundi secundum Dionysium VI, secundum autem Ebreos Vccxviii. (5)

---

(1) Annal. Ult. 988, al. 989. (2) Ib. 998, al. 999. Itaque pro numeris Mxiii lege 999.

(3) Ib. 1001.

(4) Prælium "*Craibe Telca.*" Ult. ad ann. 1003, et recte, i. e. Prælium Telcæ in Ultonia.

(5) Hi Annales jam convenire incipiunt cum æra commune. Vide Annal. Ult. ad ann. 1013, al. 1014, et not. ib. p. 304, et p. 306.

ANNALES BUELLIANI.

Pars Secunda.(1)

An. M xiv. Kl. *Sluaged la Brian mc Cennetig mc Lorcain, la Ardrig Erend gu mor milidaib ollchugid chenda laind Muman, 7 la Maelsechnaill m. Domhnaill Righ Temrach gu Mathib fer n Erend mar aen riu co Athcliath inagid Gallglas 7 Anmargach, 7 in agid Mailmorda mc Murcada rig Laigen. uair i se rathinoel, 7 ratled rig, 7 ra timsaich leis iat a hinsib, 7 a chlanaib con i Lochlaind an Iartuaith, 7 a Dunib, 7 a degbaledib Sachsan 7 Bretancu . . . . ath n Erend. Deich ced lurech do lurechaibh leo. Tancatar malle tu Athcliath, do chur in catha croda, ingantaidh, nemgnathaich f. da foramail na fachas romin Anad gaid a mc le theit in chatha cein.—Iar meith fada doil i cur in catha cein, ramebaid for Gallaib 7 for Laignib, ria nert chathaigthe, 7 im bualta, 7 crodachtu, co torchair and cein Maelmorda mc Murchada mc Find righ Laigen, 7 mc Brogarbain m Conchubair righ ua Failgi,* 7 multi al. nobiles, *iar diarmithi do Laignibh impu, co torchair and duo do Gallaib, Dubgall m Amlaib, 7 Gilla-Chiarain mc Gluin-iaraind, 7 Siffraith mc Lodair Iarla Insi Orc, 7 Brodor toisech na n Anmarcach, 7 lucht na deich ceth lurech uli, 7 tricha cet do Gallaib o na slugu do totim and. Ra thoit and sein imm Murchad mc Briain ard ridgamna Erend, 7 Tordelbac a mc, adbur Ar-*

(1) Inserui hanc divisionem, non quod inveniatur in codicibus, sed quod ratio annorum, et diversitas methodi id exigere videatur.

drigh Erend, co tricha cet righ impu do Conachtib 7 *do Mumnechaib, .i· Mothla mc Domhnaill mc Faelain righ na n Esi,* 7 *Eochu mc Dunadaig,* 7 *Niall ua Cuind,* 7 *Eudulich mc Chennetig, tri cometi Briain. Briann* 7 *Tadg mc Murcada ri ua Maini,* 7 *Maelruanaid u Achdin ri Adni,* 7 *Cumuscbcunach mc Dubcon ri Fermanaigi,* 7 *mc Bethad mc Muredaig cloin ri Chiaraigi luachra,* 7 *Domhnall mc Diarmata ri Corcubaiscind,* 7 *Scanlan mc Cathail rig Eoganachta Locha Lein,* 7 *Domhnall mc Emmi mc Cannaich, Moer, ·i· Mor-mair in Albain,* 7 al. mlti nobiles. *As and sein ra bi in t Ardri Brian mc Cennetich ar cul in catha,* 7 *Conaing mc Duindchuan mc a brathair ac gabail a salm, cu danic en fher duna d Anmarchaib ∫o laim ganis da muintir gu nugi in ninat irrabi Brian* 7 *Conaing,* 7 *ad connaic in meagul ic toc bais in laim,* 7 *a daig beim clodeim don ardrig,* 7 *is tocbais arisi in laim air,* 7 *a daich do Conaing mc Duindcuan,* 7 *marbais anis iat,* 7 in eod. loco occisus est ipse, 7 *Gall. Do tuitim i chat Cluana da tarb Maconaing mc Dondcuan,* 7 *mac Murchad m Briain,* 7 *mac Tordelbach mc Murchaid mc Briain,* 7 *rugatar mair na bachla Issu focetoir a cuirp leo gu Ardmacha,* 7 *ra h adlaichit gu h onorach iat,* 7 *cu uasal ormitneth and* Mxv. K. [Exercitus cum Briano filio Cennethi filii Lorcani, supremo Rege Hiberniæ, simul cum multis millibus omnium Provinciarum, præsertim Momoniæ, et cum Maelsechnallo filio Donaldi Rege Temoriæ, cum Magnatibus Hiberniæ similiter cum ipsis usque Dublinium contra Alienigenas virides et eorum bellatores, et contra Maelmordam filium Murchadi Regem Lageniæ, etenim is fuit qui congregavit, et excitavit Reges, et fœdere sociavit secum eos, et Insulas eorum, et filios, cum Lochlanis, i. e. Norwegiis Occidentis Septentrionalis, et eorum Arces, et eorum optimas Civitates, Saxones, et Britones, usque . . . . Hiberniæ. Decem centena Loricatorum cum eis, venerunt cum eis Dublinium. Gestum est prælium cruentum, mirandum, acerbum, contra eos, cujus nullum simile visum est antea. Valde diuturna concertatio præ æstu prælii istius. Postquam essent multo tempore isti (præliantes) in prælio isto, Victoria parta est de Alienigenis, et de Lageniensibus, per vim prælii, et superioris potentiæ, et duræ fortitudinis, ita ut occiderentur in eodem Maelmorda filius Murchadi filii Finni Rex Lageniæ, et filius Brogarbani filii Concubari Rex regionis Falgiæ, et multi alii nobiles, cum multitudine ingente Lageniensium cum eis, et occisi sunt ibi de Alienigenis

Dubgall filius Amlafi, et Gildas-Ciaran filius Genu-ferrei, et Siffrith filius Lodarii Comes Insularum Orcadensium, et Brodor Dux Maritimorum, et turma mille Loricatorum tota, et triginta centena Alienigenarum in eorum exercitu ceciderunt ibi. Cecidit ibi cum istis Murchadus filius Briani Archi-Rex futurus Hiberniæ, et Tordelbach ejus filius, materies Archi-Regis Hiberniæ, cum triginta Regulis secum de Connachtensibus, et de Momoniensibus, i. e. Mothla filius Donaldi filii Faelani Rex Desiorum, et Eochodius filius Dunadagi, et Niall O'Con, et Eudulich filius Cennethi, tres satellites Briani, Brianus, et Thadeus filius Murchadi rex Hy Maniæ, et Maelruanaid O'Achdin Rex Adniæ, et Cumusc-bennach filius Dubconni Rex Fermoyensis, et filius Bethadii filii Muredagi curvi, Rex Ciarragiæ juncosæ, et Donaldus filius Diarmitii Rex Corcobascinniæ, et Scanlan filius Cathaldi Rex Eoganachtæ lacus Leniæ, et Donaldus filius Enimii filii Carmici Œconomi, i. e. magni Præsidis Albaniæ, et alii multi nobiles; et ibi fuit supremus Rex Brianus filius Cennethi, in postrema acie prælii, et Conangius filius Dundcuani filii fratris ejus, capientes suam quietem, donec venerunt quidam e maritimis super eos inopinato, nescientibus suis, usque ad locum ubi erant Brianus et Conangius, et ubi primum vidit eum Dux Alienigena elevavit manum, et percussit gladio supremum Regem, et elevavit iterum manum supra eum, et percussit Conangium filium Doncuani, et occidit ambos, et occisus est in eodem loco ipse, et Alienigenæ. Ceciderunt in prælio Cluantarbense filius Conangi filii Doncuani, et filius Murchadi filii Briani, et filius Tordelbaci filii Murchadi filii Briani, et abstulerunt Œconomi, i. e. custodes, Baculi Jesu, extemplo eorum corpora secum, usque Ardmachiam, et sepelierunt ea honorifice, et nobiliter, et decorose ibi.] Annus huic proximus est Mxv. K.

An. M xvi. K. *Maccliac prim Ollam h Erend* m. c. [Mac Liag præcipuus Poeta Hiberniæ obiit.] (1) K.K.K.K.K.

An. M xx ii. K. *Maelsechnaill mac Domhnaill mc Dondchada ri Erend*

(1) Pater erat is Archiepiscopi Ardmachani *Gildæ mac Liag*, quo Præsidente exaratus est Codex Hibernicus Harleianus IV Evangeliorum, de quo vide Annal. Ult. ad ann. 1130, p. 387, et Inisfal. ad ann. 1167, not. 2, p. 113, et 1174, p. 116.

i.fect. e. *o feraib Tethba.* [Rex Hiberniæ interfectus est a Teffiensibus.] (1) Kl.Kl.K.K.K.K.

An. ℳ xx ix. K. *Tadg mc Cathail mc Concubuir* i.fect. e. *o Maelsechnaill u Mailruanaid ri Crumtoind.* [Thadeus filius Cathaldi filii Concubari interfectus est a Maelsechnallo O'Maelruanaid Rege Crumthanorum.](2) K.K. K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.

An. ℳ xl iii. Kl. Annus ab Incarnatione Dni Mxlvi.(3) Ab initio vero Mundi anni VI.cc.xliv. K.

An. ℳ xl v. K. *Snecta mor isin bliadain so* [Nix magna hoc anno] ab Epiphania usque ad Kal. Maii. K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.K.

An. ℳ lx. K. *Tadg mc u Conchobuir* per dolum occisus est *o iartur Connacht.* [per Occidentalem Connaciam.] K.

An. ℳ lx ii. Kl. Hic est primus annus undecimi Cicli magni Paschalis. Ab initio Mundi. Principium vero tertii ab Incarnatione Dni.(4)

An. ℳ lx iii. Kl. *Donchad mc Brian du dul gu Roim da aelitri.* [Donchad filius Briani ivit Romam in suam peregrinationem.](5)

An. ℳ lx iv. Kl. *Cath Turlaig-Adnaig i torchair Aed ua Conchobair ri Connacht. Aed ua Conchennaind ri na a Iarmata.* [Prælium Campi paludosi Adniæ, ubi occisus est Aed O'Concobar Rex Connaciæ. Aed O'Concannen Rex Diarmitiorum.](6) K.K.K.K.

An. ℳ lx ix. K. *Diarmait mc Mailnambo ri Bretan, 7 Insi Gall, 7 Athacliath, 7 Lethimoga-nuadat do marbad, 7 do coscrad la Concub. u Maillsechnaill i cath Odba.* [Diarmitius filius Maelnambi Rex Britonum, et Insularum Alienigenarum, et Dublinii, et Dimidii Australis Hiberniæ, dicti Dimi-

---

(1) Annal. Ult. et IV Mag. ad eund. ann. itemque Tigernach, ut in not. ad Annal. Ult. p. 313.

(2) Ult. 1030. Diversitas unius anni indicat notam unam K desiderari.

(3) Numeri Mxlvi hic designati, non conveniunt cum notis K, quæ efficiunt tantum annos Christi 1043, neque cum annis Mundi 6244. Vide Prolegom. p. xi, cxxv, &c.

(4) Agitur de Cyclo Dionysiano annorum 532, de quo vide Prolegom. p. cxxiii. Duo Cycli efficiunt annos 1064, sed cum primus Christi annus fuerit 2dus Cycli, ut in Prolegomenis demonstravi, idque ex mente Hibernorum, sequitur Auctoris mentem fuisse agere de anno Christi 1065, unde sequitur tres notas K desiderari, ut patet etiam ex nota præcedente.

(5) Annal. Ult. 1064.

(6) Ib. 1067. Desunt tres notæ K, ut supra.

dium Mogæ-nuadat, occisus et debellatus a Concobaro O'Maelsechnallo in prælio Odbæ.] MLXXXI. K.K.K.K.K.K.K.K.K.K. MLXXXV.(1)

An. ⅏ lxxx. Kl. *Domhnall mc Taidg u Conchob rigdamna Conacht do marbad la Cathal ua Conchubur tria ell. Cathal ua Conchub. do tuitim i cath la Ruadri ua Conchub co sochaide moir.* [Donaldus filius Thadei O'Concobar futurus Rex Connaciæ occisus a Cathaldo O'Concobar per dolum. Cathaldus O'Concobar cecidit occisus in prælio per Rodericum O'Concobar cum multitudine magna.] MLXXXVI. Kl.

An. ⅏ lxxx ii. Kl. *Cath Mona-crunnedge,* [Prælium Monæ-crunnedgæ,] ubi occisus fuit *Donnchad mc Grolig u Ruairc.*(2)

An. ⅏ lxxx v. *Toirdelbach mc Taidg mc Briain* mortuus est. Anni ab Incarnatione Dni usque ad *Tordelbach* MLXXXVI. Ab initio vero Mundi fluxerunt anni VI.CCLXXXV.(3)

An. ⅏ lxxx vii. Kl. *Cath Conachta la Ruadri m. Aeda ua Conchub.* [Prælium Connaciæ gestum a Roderico filio Aedi O'Concobar,] in quo cecidit *Aed mc Airt ua Ruairc, 7 Mathi Conmaicne uli* [et Nobiles Conmacniæ totius] jugulati sunt, 7 occisi.(4)

An. ⅏ lxxx viii. Kl. Natus est hoc anno *Tordelbach ua Conchubuir.*(5)—*Cendcorad du milliud, 7 Luimnech do loscud la mc mic Lochlaind, 7 la Ruadri ua Conchub.* [Arx Cencoræ destructa, et Limericum combustum a filio filii Lochlinni, et a Roderico O'Concobar.](6) K.K.K.

An. ⅏ xc ii. K. *In crabdech ua Fallamain do badud ar loch Carrgin tria escaini. Ruadri ua Conchubuir ri Connacht do dallad la Fladbertach ua Flathbertaig 7 la Iartar Connacht.* [Religiosus O'Fallaman demersus in

(1) Ib. 1072, et not. ib. p. 342, unde sequitur tres notas K deesse, ut supra. Numeri Romani MLXXXI, et MLXXXV, ex dictis pariter corrigendi sunt. Vide Prolegom. p. xxxii, not. e, p. xxxv, not. 1, et p. cxxviii. (2) Ib. 1084. Numeri Romani ex hinc cum annis C. concordant.

(3) Annal. Ult. 1086, et recte, ut in nota ib. p. 351, et apud Flahert. p. 437. Annales Buelliani in textu habent 1085 literis Romanis, quæ diversitas est annorum trium a notis K, ut supra in notis præcedentibus.—Postea autem, eodem anno habent 1086 ab Incarnatione, et 6285 ab initio Mundi, quæ diversitas est annorum 4. Tordelbach obiit anno 1086, ætatis 77.

(4) Annal. Ult. 1087. Numeris Romanis posthac adhærendum erit.

(5) Vide quæ de annis Todelbachi dicta sunt in Annal. Ult. ad ann. 1121, not. 1, p. 385, et quæ de Arce *Kenncora* habentur ib. p. 352, not. ad ann. 1086.

(6) Annal. Ult. 1088, p. 352-3.

lacu Cargin propter maledictiones Cleri. Rodericus O'Concobar Rex Connaciæ oculis orbatus a Flahertacho O'Flaherty, et ab Occidentali Connacia.] Ab Incarnatione Domini usque ad *dallad Ruaidri* [obcæcationem Roderici] fluxerunt anni Mxcii. Ab initio mundi VI.ccxci.(1) K.

An. Þ xc iv. K. *Cath Fidnacha*, i. q. cec. multi *do iarthur Connachta*, 7 *do Corcumruad la Tadg m. Ruadri ua Conchub.* [Prælium Fidnach in quo ceciderunt multi de Occidentali Connacia, et de Corcomroa, occisi a Thadeo filio Roderici O'Concobar.] Mxcv.

An. Þ xc v. K. Hoc anno fundata est Cistertium. *Flathbertach ua Flaithbertaich ri Connacht domarbad du Matudan u Chuannu in digail sul a Tigerna.* [Flahertac O'Flaherty Rex Connaciæ occisus a Matudano O'Chuan in vindictam pro oculis Regis sui.] *Donall hua h Enni* Archieps Casselensis quievit.(2) K.K.

An. Þ xc viii. K. *Mor sluged la Murcertach ua Briain timchell Erend.* [Ingens exercitus cum Murchertacho O'Brian circa Hiberniam.](3)

Kl. Mcii.—Kl. Mciii.

An. Þ c iv. K. *Cath magi Coba. Magnus ri Lochlaind do marbad do Ulteib.* [Prælium campi Cobo. Magnus Rex Lochlinnorum occisus ab Ultoniensibus,] cum multis. M.civ.(5) K.(6)

An. Þ c v. K. *Fiachra ua Floind do marbad. Murgius ua Conchennaind ri na n Iarmata* m. e. [Fiachra O'Flin occisus. Murgisius O'Concennan Rex Diarmitiorum mortuus est.](7)

An. Þ c vi. K. *Domhnall mc Ruadri u Conchubuir d athrigud o Murcertach u Briain, 7 a brathair,* ·i· *Tordelbach, do chur na inad.* [Donaldus filius Roderici O'Concobar expulsus e regno per Murchertachum O'Brian, et ejus frater, i. e. Tordelbach, suffectus in ejus locum.] K.K.K.

---

(1) Hæc habent Annal. Ult. ad ann. 1092, eodem modo quo hi Annales si numerentur anni juxta numeros Romanos in textu, et recte; ergo, ut sæpe monui, desiderantur notæ K vitio amanuensium.

(2) Id est Rex Connaciæ non jure sed vi. Hæc habent Annal. Ult. ad ann. 1098, et recte, unde hic desunt notæ K numero tres.

(3) Iterum nota diversitatem inter numeros Romanos in textu, et notas K.—Hæc habentur in Annal. Ult. ad annum 1099.

(4) Ergo desunt quatuor notæ K.

(5) Annal. Ult. 1104.

(6) Nota hæc K exuberat.

(7) Ib. 1105.

An. M c x. K. *Maidm ria Conmacnibh for sil Muredaig,* ·i· *Maidm mugi Brengair. Maidm ria sil Muredaig for Conmacnib,* ·i· *Maidm ic Rois.* [Victoria parta per Conmacnios de Clientela Muredagi, i. e. Victoria campi Brengar. Victoria parta per clientelam Muredagi de Conmacniis, i. e Victoria apud Ross.]

An. M c xi. Kl. *Senad Usnig ac Cleribh Erend.* [Synodus Usnichensis habita a Clero Hiberniæ.](1) K.K.

An. M c xiv. K. *Tasc Murchertaig u Briain.* [Ægritudo Murchertagi O'Brian.](2)

An. M c xv. K. *Bualad Tordelbaig ac Athbo ou Rechtabrat,* 7 *da siact i. imlan as. In snechta scubach.*(3) *Conmacnii do chur du muig Eadar Saim ind soirbliadain na Lagnech.* [Victoria parta de Tordelbacho, apud vadum boum per O'Rechtabrat, et expulsus est penitus inde. Nix procellosa. Conmacnii expulsi e campo Edar-Samin ad Orientales partes Lageniæ.]

An. M c xvi. Kl. *Ar na Ruad betigi for Diarmait ua Briain.* [Strages Ruad-betigensis contra Diarmitium O'Brian.]

An. M c xviii. K. *Diarmait m. Enna ri Laigen* 7 *Athacliath* m. e. [Diarmitius filius Enni, Rex Lageniæ et Dublinii, mortuus est.] *Cath* [Prælium] *Letrachaodran.—Cathasach ua Cuaill* Archieps *Connacht* quievit. *Maelmuire ua Dunan* Archieps *Mumain* quievit in Xpo x Kal. *enn.* [xmo Kalendarum Januarii.](4) *Diarmat ua Briain ri Muman* 7 *Lagen* [Rex Momoniæ et Lageniæ] mortuus est. *Ruadri ua Conchob.* in clericatu vitam feliciter *i Cluanmacnois* finivit.(5)

An. M c xix. Kl. *Murcertach ua Briain Ardri h Erend,* 7 *Arfid egnuma in a haimseri dedeanaigi sed uli* [Murcertach O'Brien summus Rex Hiberniæ, et præclarus scientia intellectuali istis temporibus ultimis præ omnibus] in bona fine vitam finivit.(6)

An. M c xx. K. *Drochet Athaluain do denam.* [Pons Athloniæ factus.](7)

---

(1) Annal. Ult. 1111, et not. 1 ib. p. 375. Item Annal. Inisfal. 1094, alias 1111.

(2) Ib. 1114. (3) Ib. 1115, p. 378, et not. ib. p. 379. (4) Ib. 1117.

(5) Ib. 1118. Quæ in Ultoniensibus extant ad annos 1117 et 1118, habentur hic sub uno 1117.

(6) Ult. ad ann. 1119, ut etiam in margine Buellianorum. Anni iterum conveniunt.

(7) Ib. not. ad ann. 1120, p. 384. Item IV Magistri ad eundem ann.

An. M c xxi. K. *Domhnall mc mic Lochlaind ri h Erend* [Rex Hiberniæ] mortuus est. *Ua h Edin 7 ua Flathbertach* occisi sunt.(1) K.K.

An. M c xx iv. K. *Tadg mc mic Carthaig Muman* mortuus est.—*Maidm Crabrois.* [Victoria Sylvæ Ross.]—*Maelsechnall mc Taidg ri Muigeluirg* [Rex Moylurgensis] interfectus est.(2) Kl.

An. M c xx vi. K. *Enna mc Murcada ri Laigen* [Rex Lageniæ] moritur. *Domhnall-find ua Dubda* interfectus est. *Tordelbach ua Conchubar do dul in Athcliath coro fagib Concub. a mac and.* [Tordelbach O'Concobar ivit Dublinium, et reliquit filium suum ibi.](3) K.K.

An. M c xx ix. K. *Cellach Comarba Patraic* q. *Samhradh in tesbaig moir.* [Celsus Vicarius Patricii quievit. Æstas siccitatis magnæ.](4)

An. M c xxx. K. *Mes di mor cecha torid* h. ann. *Cath Croibe tretain*, u. cec. *Diarmait ua Mailsechl. co Chullfliuch mc mic Senan.* [Messis valde magna cujusque generis fructuum hoc anno.(5) Prælium Sylvæ Tretan, ubi cecidit Diarmitius O'Maelsechlan simul cum Chulfliuch filio filii Senani.] *Tigernan ua Ruairc* victor fuit.

An. M c xxx i. K.(6) *Maidm na Segsa la Connacht for tuascuirt n Erend.* [Victoria Segsana parta per Connachtenses de Septentrionali Hibernia.] K.

An. M c xxx iii. K.(7) *Maelgarb mor* i. h. an. *Dun-mor, 7 Dun Mugdorud du luscud do Mumnechaib, 7 du Laignib, du mc Cathail u Conchobuir, 7 Gilla na naemh ua Floind* o. [Pestilentia magna hoc anno. Arx *Dun-mor*, et *Dun Mugdorud* combustæ a Momoniensibus, et a Lageniensibus, a filio Cathaldi O'Concobar, et Gildas Sanctorum O'Flin occisus.]

An. M c xxx iv. K.(8) *Coscrad tempuil Cormaicc.* [Devastatio Ecclesiæ Cormaci.] *Aed ua Cellaig ri ua Mani* [Rex Hy Maniæ] moritur. *Aed mc mic Cochlain ri Delmhna* [Rex Delviniæ] moritur.

An. M c xxx v. Kl. *Maidm Findabrach ar Aed mc Domhnaill u Conchubuir, 7 for Tadg ua Chellaig, 7 ar uib Maine,* u. cec. *Conchub. ua Cellaich athair Taidg,* [Victoria Findabrachensis de Aedo filio Donaldi O'Con-

---

(1) Ib. 1121. (2) Ib. 1124. (3) Ib. 1126. (4) Ib. 1129.
(5) Ib. 1130, p. 397. (6) In Codicis margine MCXXXI eodem manu, et recte.
(7) In margine MCXXXIII, et recte. (8) In margine MCXXXIV.

cobar, et de Thadeo O'Kelly, et de Hy Maniis, ubi cecidit Concobar O'Kelly pater Thadei,] 7 alii multi. *Conchubur mc Tordelbaich 7 Sil-Muredaich* victores fuerunt.

An. D c xxx vi. Kl. *Aed mc Domhnaill u Conchubuir* occisus est. *Domhnall ua Dubtaich* Elfinensis Episcopus, 7 *Comarba Ciarain* [Vicarius Ciarani] *de Cluanamacnois*, apud *Cluanferta Brenaind* quievit in Xpo.

An. D c xxx vii. Kl. *Domhnal sucach* [Donaldus hilaris] *ua Mailsechnaill* occisus est. *Mor ingen* [Mora filia] *Muirchertaich u Briain* mortua est.

An. D c xxx viii. Kl. *Cormac mc Cartaich ri Desmuman* [Rex Desmoniæ] occisus est *o* [per] *Tordelbach u Briain.*(1) *Donchad m. Taidg u Maelruanaid du dallud* [oculis orbatus.](2)

An. D c xxx ix. Kl. Defectus Solis ·i· *Ercrach in Dubneoil*, [i. e. Obscuratio nigræ stellæ.]

An. D c xl. Kl. *Bliadain na scatan imda.* [Annus abundantiæ halecarum.]

An. D c xl i. Kl. *Mathi Lagen do impod ar Diarmait mc Murchada. Mc mic Faelan, 7 ua Tuatil, 7 mc mic Gormain du marbud lessuin, 7 mc Gille Mocol mocudu Mocolmuc du dallud fos leis.* [Nobiles Lageniæ insurgunt adversus Diarmitium filium Murchadi. Filius filii Faelani, et O'Toolii, et filius filii Gormani occisi ab eo, et filius Gildæ Mocudi oculis orbatus præterea ab eo.](3) Mcxlii. Constructio Mellifontis.

An. D c xl ii. Kl. *Conchubur ua Briain Ardri Mumain* [supremus Rex Momoniæ] mortuus est, anno Dominicæ Incarnationis Mcxliii. (4)

An. D c xl iii. K. *Murchad ua Mailsechlain d ergabail la Tordelbac ua Conchubuir, 7 rigi Mide du tabairt du Conchub. da mc. Gilla Engusa ua Clumain Ollum Erend* m. e. [Murchad O'Melsechlan depulsus e regno a Tordelbacho O'Concobar, et regnum Midiæ datum Concobaro filio ejus. Gildas-Engusa O'Cluman supremus Poeta Hiberniæ mortuus est.](5)

---

(1) Vide quæ de ejus obitu dicta sunt in Prolegomenis, ubi de ætate Codicis Hibernici IV Evangeliorum in Biblioth. Harleiana No. 1802.

(2) Deest hic nota *Kl*, ut patet ex Eclipsi Solis anni sequentis, quæ incidit in diem 20 Martii anni 1140. *Art de Ver. les. Dates* t. 1, p. 73.

(3) IV Magistri hæc habent ad ann. 1141.

(4) IV Mag. ad ann. 1142.

(5) Colganus hæc refert ad ann. 1144 Triade p. 305. IV Magistri ad ann. 1143.

An. M c xl iv. Kl. *Concubur mc Tordelbaich ua Conchubuir ri Mide* [Rex Midiæ] occisus est. Kl. (1)

An. M c xl vi. Anni ab initio mundi VI.cccxliv. Kl. *Tigernan ua Ruairc gu Lochlong*, [Tigernan O'Ruarc ivit usque lacum Long, i. e. lacum Navium,] ubi occidit quotquot in Insula fuerunt, 7 naves combussit. *Maidm na Clethi Atha-luain.* [Victoria Clethiorum Athloniæ.] (2)

An. M c xl vii. Kl. *Cum bualad Tigernain ua Ruairc tred slach Tordelbach ua Conchobuir.* [Victoria parta de Tigernano O'Ruarc per exercitum Tordelbachi O'Concobar.]

An. M c xl viii. Kl. *Malachias ua Morgair* Legatus totius Hiberniae, vir sanctissimus multis miraculis, in Claravalle in Xpo quievit.—Abbatia de *Buellio* hoc anno fundata est. Anno Dominice Incarnationis Mcxlviii. (3) Kl.

An. M c l. K. *Mauricius ua Dubthaig* Archieps *Conachtie* in Xpo quievit.—*Domhnall mc mic Domhnaill u Conchubuir* occisus est *ad aig fiadamogan.* [apud prælium Sylvæ Mogani.]

An. M c l i. Kl. *Crech cromaid ria Tordelbach. Cath Mona-moire.* [Exercitus prædatorius cum Tordelbacho. Prælium Moinmoire.] Cardinalis S. Johannes Papiron venit ad partes Hiberniae, secum ferens IVor Pallia. (4)

An. M c l ii. Kl. *Derborgaill ben Tigernain ua Ruairc du breith du Diarmait mc Murchada leis. Cathal mingaran mc Tordelb.* i.f.t. *o Calraigib in Coraind.* [Dervorgalla uxor Tigernani O'Ruarc rapta per Diarmitium filium Murchadi secum. Cathal (cognominatus) parvi equi, filius Tordelbachi, interfectus a Calragiis in Corannia.

An. M c l iii. Kl. *Murchad ua Mailsechlan ri Mide* [Rex Midiæ] moritur. *Flathbertach ua Cananan ri ceneoil Conail* [Rex Tirconalliæ] mortuus est cum uxore sua, in mari, scilicet *ingen* [filia] *Tordelbaich ua Conchubuir.* Eodem quoque anno S. Bernardus, i. e. Abbas Clarevallensis, quievit.—*David*

---

(1) Hæc habent IV Magistri ad ann. 1144.—Delenda est hæc nota K. Confer annos ab Mcliii Mcxlviii, quo anno S. Malachias obiit, et Monasterium Buellium fundatum est.

(2) IV Magistri ad ann. 1146.

(3) Abbatia ad *Buellium* fluvium primo condita est anno 1148. Vide infra ad ann. 1161.

(4) Cardinalis Papironis adventus recte refertur a IV Magistris ad ann. 1151.

mc Mailcolaim ri Albain 7 Bretain [Rex Albaniæ et Britanniæ] quievit.(1) *Tordelbach ua Briain do innarba du Tordel. ua Conchub. 7 a dul is in tuasciurt. Maidm Fordruma. Tadg ua Briain du dallud. Tordelb. ua Briain isin Mumain* [Tordelbach O'Brian expulsus a Tordelbacho O'Concobar, et ivit in Septentrionem.(2) Victoria Fordrumensis. Thadeus O'Brian oculis orbatus. Tordelbach O'Brian in Momoniam] iterum. Anni Dominice Incarnationis MCLIII.

An. M c l iv. Kl. *Diarmait ua Conchubuir Ciarraigi* moritur. *Maidm Bonnamrach.* [Victoria Bonnamrach.] *Tadg ua Briain* moritur.

An. M c l v. Kl. *enn. Maelsechnaill mc Murchad ua Mailsechnaill ri Mide* [Rex Midiæ] moritur. *Aed ua h Egra ri Lugni* m. e. *Cliatach bua na Fingali.* [Aed O'Hara Rex Lugniæ mortuus est. Conflictus bellatorum Fingalliæ.]

An. M c l vi. K. *Maidm Cualli-chepan. Taerdelbach ua Conchubuir ri Connacht, 7 Mide, 7 Athcliath, 7 Lethi Moga-nuadat, 7 Eactor Erend* m. e. [Victoria Cual-cepanensis. Tordelbach O'Concobar Rex Connaciæ, et Midiæ, et Dublinii, et Dimidii Australis Hiberniæ, dicti Dimidium *Mogæ-nuadat*, et Heros Hiberniæ, mortuus est,] anno Dominice Incarnationis MCLVI. Ab initio Mundi VI.CCCLV.—*Brian Breffnech du dallud.* [oculis orbatus.] *Tadg Cethirnach ri Tethba* [Rex Teffiæ] quievit.

An. M c l vii. Kl. *Cu-Ulad ua Chaindelban* occisus est. *Fergal ua Ruairc* occisus est. *Coseerad Tempuil Drochoit-atha. Inis Senaig do millud la Ruadri ua Conchubuir.* [Consecratio Ecclesiæ Vadi-pontis. Insula *Senag* vastata a Roderico O'Concobar.] *Cu-ulad mac Dondslebi ri Ulad* [Rex Ulidiæ] moritur. MCLVIII. Ab initio Mundi VI.CCCLVII.(3)

An. M c l viii. Kl. *Domhnall ua Longarcan* Archieps *Muman* quievit. *Maidm Atha-Magin for Donchad ua Maelsechlan ria n Iarmait, 7 ria Tigernan. Conchubur mc Domhnaill u Briain do dallud. Maidm na Gurri. Ar*

---

(1) Obiit anno 1153, juxta omnes, excepto Leslæo, Buchanani Rer. Scot. l. 7, p. 208.

(2) Quidam linguæ Hibernicæ penitus ignarus, qui excerpta ex his Annalibus doctissimo Wanleo exhibuit, hæc ita Anglice reddidit, "*he went upon it rashly,*" pro ivit in Septentrionem! Vide Catalog. Harleian. No. 1802.

(3) Hæc habent IV Magistri ad ann. 1157, unde patet numeros Romanos hic anno uno redundare, vel ad annum sequentem debere referri.

Clerchib Conacht. Maidm Mugi Bachia hi torchair Donchad mc Ruadri mc mic Aeda, 7 Tomaltach ua Mailbrenaind. [Victoria Vadi *Magin* contra Donchadum O'Maelsechlan parta per Diarmitium, et per Tigernanum. Conchubur filius Donaldi O'Brian oculis orbatus. Victoria Gurriensis. Strages Ecclesiasticorum Connaciæ. Victoria Campi Bachia, in qua occisi sunt Donchad filius Roderici filii Aedi, et Tomaltach O'Maelbrenan.]

An. M c l ix. Kl. *Diarmait mc Taidg u Mailruanaid ri Mugiluirc* [Rex Moylurgensis] mortuus est. *Maidm Atha Firdiad,* [Victoria Vadi Firdiæ,] ubi cecidit *Gilla Crist mc Diarmata ri Muigiluirg,* [Rex Moylurgensis,] 7 *Murcertach mc Taidg ua Mailruanaid,* 7 *Diarmait ua Concennaind,* 7 alii multi nobiles 7 ignobiles.

An. M c lx. Kl. *enn. Donchad mc Domhnaill sucaich u Mailsech. ri Midi* o. e. [Donchad filius Donaldi hilaris O'Maelsechlan Rex Midiæ occisus est.]—*Bruondon mac Turcaill ri Athacliath* [Rex Dublinii] occisus est.(1)

An. M c lx i. Kl. *Aed ua Hosin* Archiepiscopus *Conachtic* quievit. Abbatia *Buellensis* hoc anno fundata est juxta *Buellium.* MCLXI. Ab initio vero Mundi VI.CCCLX. Primo incepit esse apud *Grellech-dinach;* secundo apud *Druim-conaind;* tertio apud *Bunfinni;* quarto apud *Buellium.* In primo loco, primus Abbas Petrus *ua Morda* fuit, [i. e. O'Moor.] In secundo *Aed ua Maccain* per duos annos. Post eum Mauricius in eodem loco, per vi annos, 7 apud *Bunfinni* duos, 7 dimidium. In *Buellio* vero Abbatizavit xiii 7 dimidio.—*Caslean Tuama du denumh la Ruadri ua Conchob.* [Castellum Tuamense ædificatum a Roderico O'Concobar.](2)

An. M c lx ii. Kl. *In Cosnomaid ua Dubda* occisus fuit.

An. M c lx iii. Kl. *Niall mc Murcertaich mc mic Lachlaind do gabail d Ib Mani, 7 a muintir do marbad.* [Niall filius Murcertagi filii filii Lochlini captus ab Hy Maniis, et sequaces ejus occisi.]

An. M c lx iv. Kl. *Amlaib mc Gilli Caemgin u Chennethig.*(3)

An. M c lx v. Kl. *Tairdelbach ua Briain do dul da elitri,* [ivit in suam peregrinationem,] 7 filius ejus regnat *i Muman. Domhnall mc Gilli Patraic*

(1) IV Magistri ad ann. 1160 habent *Brodar mac Turcaill.*

(2) Hæc leguntur in Codicis folio 23, columna 2, linea 20. Conveniunt anni cum æra commune.

(3) Vide IV Magistros ad ann. 1164.

ri Ossraigi [Rex Ossoriæ] occisus est. *Magnus ua Cananan ri cheneoil Chonaill* [Rex Tirconalliæ] moritur. *Gilla-crist u Mailbrenaind*, 7 *Mcraith ua Conchubur Chiarraigi* moriuntur.

An. M c lx vi. Kl. *Taerdelbach ua Briain* regnavit iterum. *Sluaged la Ruadri ua Conchob. co Athcliath, cora rig. sat Gaill Athacliath he. Asside co Drochet Atha cora rigad he o Dondchad u Cerbaill* 7 *Orgiallaib. Iar sein illaignib co tuc braigti leis o mc Murchada darcend ua Chenselaich umain. Eochoid mc mic Duindslebi ri Ulad do dallad la Murchertach mc mic Lachlaind. Murchertach mc Neill mc mic Lachlaind ri Erend* o. e. *Bragdi ceneoil Conaill co Ruadri. Ruadri ua Conchob*, 7 *Diarmait u Mailsechl.* 7 *Tigernan ua Ruairc*, 7 *Lagin*, 7 *Gaill Athacliath dinarba Diarmata mc Murchada dar muir. Sluaged la Ruadri*, 7 *la Diarmait*, 7 *la Tigernan illaignib, in Ossraigib, i Mumain, cora rigsat uli Ruadri.* [Exercitus cum Roderico O'Concobar usque Dublinium, donec regalem obedientiam præstiterunt Alienigenæ Dublinii ei. Inde Drochadam, donec regalis obedientia præstita est ei, a Dondchado O'Carroll, et ab Orgialliis. Postea Lageniam donec abstulit captivos secum a filio Murchadi propter Hy Censelachios solum. Eochodius filius filii Donslevii Rex Ulidiæ oculis orbatus a Murchertacho filio filii Lochlini. Murchertachus filius Nialli filii filii Lochlini Rex Hiberniæ occisus est. Obsides Tirconalliæ datæ Roderico. Rodericus O'Concobar, et Diarmitius O'Maelsechnall, et Tigernan O'Ruarc, et Lagenii, et Alienigenæ Dublinii expellunt Diarmitium filium Murchadi trans mare. Exercitus cum Roderico et cum Diarmitio, et cum Tigernano O'Ruarc Lageniam, Ossoriam, Momoniam, donec Regem constituerunt omnes Rodericum.](1)

An. M c lx vii. Kl. *Braigdi cheneoil Eogin la Ruadri . . . . . Diarmait.* [Captivi Tironiæ cum Roderico . . . . . . Diarmait.] *Taerdelbach ua Briain ri leithi Moga nuadat* [Rex dimidii Mogæ-nuadat, i. e. dimidii Australis Hiberniæ] moritur. Anno Dominice Incarnationis MCLXVII. Ab initio vero Mundi VI.CCCLXVI.

---

(1) Hæc per-ridicule Latine reddita extant in Excerptis prædictis a Wanleo editis in Catalogo Harleiano No. 1802. Vocem Hibernicam *asside* quæ nihil aliud significat quam *inde*, accipit Interpres pro nomine loci cujusdam, qui nullibi unquam extitit in orbe terrarum—" From *Asside* he went !"

An. M c lx viii. Kl. *Murcertach mc Tordelbach u Briain ri Muman* [Rex Momoniæ] occisus est. *Dondchad ua Cerbaill ri Orgiall* [Rex Orgialliæ] moritur. *Flannucan ua Dubthaicc* Episcopus *Sil Muredaich* moritur.(1) *Maidm Atha in Comair for Airt ua Mailsechnail la Diarmait ua Mailsech.* [Victoria Vadi Comarii contra Arturum O'Maelsechnal parta per Diarmitium O'Maelsechnal.] *In Gilla letherc ua Conchubur Corcumruad* occisus est.

An. M c lx ix. Kl. *Fercar ua Fallamain* moritur. *Longes Roithbeirt do tiachtin i furtact mc Murchada.* [Naves Roberti veniunt in adjutorium filii Murchadi.] *Diarmait ua Maelsechlain* occisus est *la Domhnall bregach.* [a Donaldo mendace.]

An. M c lxx. Kl. *Mor longes la Ricart, ·i· la Iarla Strigul, i furtacht mc Murchada a cleamhna.* [Magna classis cum Ricardo, i. e. Comite Strigulense in adjutorium filii Murchadi sui Soceri.](2) Sanctus Thomas Archiepiscopus Cantuariensis in Basilica sedis suc gladiis Impiorum occubuit.—*Sluaged la Ruadri, 7 Art ua Mailsechl. 7 Domhnall bregach, 7 la Tigernan ua Ruairc, 7 la Murchad ua Cherbaill co Athcliath. In tan ra batar ar in daigthi da conchatar in Dun tre tennoit. Tened focetoir roimpa Ruadri gun a Mathib, 7 da cuaid mc Murchada ar brethir issinun, 7 nir conaill a brethir ria Gallaib in baili,* nam multos ex eis occidit. *Bragdi mic Murchada du marbad tria slach Tigernan.* [Exercitus cum Roderico, et Arturo O'Maelsechlan, et Donaldo mendace, et cum Tigernano O'Ruarc, et cum Murchado O'Carroll Dublinium. Tempore quo fuere prope, viderunt Arcem incendio flagrantem. Protinus Rodericus ivit cum suis Nobilibus ad oppugnandos hostes, et ivit filius Murchadi fide data in Arcem, et non servavit suam fidem cum Alienigenis oppidi, nam multos ex eis occidit. Obsides filii Murchadi occisi ab exercitu Tigeruani.]

An. M c lxx i. Kl. *Diarmait mc Murchada ri Lagen 7 Gall* m.(3) *Maidm in Luathdridh.* [Diarmitius filius Murchadi Rex Lageniæ, et Alienigenarum

---

(1) In Codice chartaceo Clarendoniano Musei Britannici, in quo quædam excerpta ex Annalibus Ultoniæ servantur, Episcopus iste appellatur " Episcopus *na Tvait*, i. e. Elphin." Confer Dissertationem nostram de ætate Codicis Hibernici Harleiani IV Evangeliorum sæculi 12mi.

(2) Vide quæ de adventu Anglorum dicta sunt in Annal. Inisfal. ad ann. 1171, pag. 115, et pro morte Thomæ a'Beckett hoc anno, confer " Lord Littleton's Henry the 2d."

(3) Conveniunt in anno Inisfalenses, et IV Magistri, et recte. Vide Inisfal. p. 115, not. 1.

moritur. Victoria Luathridhensis.] *Aed mc Tigernain* occisus est. *Magnus mac Duindsleve ri Ulad* [Rex Ulidiæ] moritur. Henricus Rex Anglie venit ad Hiberniam. Petrus *ua Morda* Episcopus Cluanaferta mortuus est.

An. M c lxx ii. Kl. Henricus revertitur Rex Anglie. *Tigernan ua Ruairc ri Breifne* [Rex Brefniæ] occisus est ab Anglicis, 7 crucifixus apud Dublinium. *Murchad mac Murchada* 7 *Murchad ua Briain* insimul occisi sunt. *Domhnall ua Fergaill toisech muintiri Angail* [Donaldus O'Ferrall Dux Clientelæ Analiorum] occisus est.. *Gilla Aeda ua Muigin* Episcopus *Corcaigi* quievit in Xpo.

An. M c lxx iii. Kl. *Domhnall bregach* [Donaldus mendax] occisus est. *Maelissu mac Inbairt* Episcopus *Cluanaferta Brenaind* quievit. *Imar mac mic Cargamna tuisech muintir Maelinna* [Dux clientelæ Maelinna] moritur. *Domhnall m. mic Annaid ua Ruairc* occisus est.

An. M c lxx iv. Kl. *Maelissu ua Connachtain* Episcopus *Sil Muredaich* quievit. *Gilla mac Liacc Comarba Patraic* [Vicarius Patricii] quievit. (1) *Gilla Mochabdeo* Abbas *Mainistrech Poil* 7 *Petair in Ardmacha* floruit. *Ua Gormain Arderlegind h Erind* [O'Gormon supremus Prælector Hiberniæ] moritur. Bellum *Durlas* commissum est cum Anglicis, 7 Dubliniensibus, a *Domhnallo* Rege *Mumunie*, 7 *Concobaro Maenmaigi* cum suis, in quo Anglici defecerunt ad mortem, 7 Dublinienses perierunt. *Murgius ua Dubtaich* primus Abbas *Buellii*, 7 tertius secundum antiquitatem domus, quievit. *Sennaid Birra.* [Concilium Birrense.]

An. M c lxx v. Kl. *Maelisu mac ui Clerig* Episcopus *Ulad* quievit. *Domhnal Ceabhanach mc Diarmata mic Murchada ri Lagen* [Rex Lageniæ] occisus est. *Na n Goill do dul for Luimnech.* [Alienigenæ eunt contra Limericum.] *Conchub mc mic Concholli, Seganich Comarba Patraic* [Vicarius Patricii] quievit.

An. M c lxx vi. Kl. *Ricard Strigul, ·i· int Iarla* m. *Goill dachfail Lumnich. Diarmait mc Cormaic do gabail du Cormc* [illegible] *n ch.* [Richardus Strigulensis, i. e. Comes, moritur.(2) Alienigenæ derelinquunt Limericum. Diarmitius filius Cormaci captus a Cormaco cano.] *Niall mac m.c Lachlaind*

---

(1) Vide supra ann. 1016, not. 1, p. 17, et Inisfal. 1174, not. 1, pag. 116.

(2) Pro morte Comitis de Pembroke hoc anno, vide "L. Littleton's History," et auctores ab illo citatos.

occisus est. *Cormac liathanach* occisus est a suis. *Domhnall Midech mac Tordelbaich ua Conchob. tanaisi Connacht* [Tanasticus Dux Connaciæ, i. e. 2dus post Regem,] moritur. *Imar ua Ruadin* Episcopus *ua Fiachrach* (hodie *Killala*) quievit.

An. M c lxx vii. Kl. *Aed mac Gilli Broiti ua Ruairc* mortuus est. *Ragnall mac Gilli-Chellaich u Ruadin Comarba mc Duach* [Vicarius *mac Duachi*] moritur. Vivianus Cardinalis venit ad Hiberniam.(1) *Joan do Cuirt do tiachd in Ultaib,* [Johannes de Courci venit Ultoniam,] 7 interfecit multos, 7 accepit civitatem *Dundalethglas,* [i. e. Dunum.]—*Conchubur Maenmaigi du gabail da athir.* [Concubar Maenmaigi captus a Patre suo.] *Milid Gogan* [Milerius de Cogan] cum magno exercitu venit in Connactiam, 7 pervenit usque ad *Tuam.* Deinde reversi sunt *Midiam* in eadem ebdomada. *Murchad mac Ruadri du dallud* [oculis orbatus.] *Aed ua Neill* occisus est.

An. M c lxx viii. Kl. *Tragud na Gallini. Ugo de Laci tuithachti gu Gluain-mc-nois. Conchubur Maenmaigi du breith da muintir a loch Cuain. Aed ua Flathbertaich ri iartair Conacht m. forgabail madma talman for Sinaind.* [Transitio Galliniorum. (2) Hugo de Laci venit Cluanmacnosiam. Concubar Maenmoy captus a gente sua apud lacum Cuan. Aed O'Flaherty, Rex Occidentalis Connaciæ moritur, dum obtineret victoriam terrestrem supra Senanum.] *Amlaib ua Domhnallan* moritur. *Gilla Crist ua h Eotaich* Episcopus *Conmacni* quievit.(3) *Tuathal ua Connachtich* Episcopus *ua Briuin* quievit.

An. M c lxx ix. Kl. *Imar ua Chathasaich ri Satni* [Rex Satniorum] moritur. Generalis Sinodus Presidente Alexandro, cum DCCXXXVII Episcopis.(4) *Snechta n anemi.* [Nix procellosa.]

An. M c lxxx. Kl. *Gilla-Crist mc mic Cargamna, tuisech muintiri Maelinna* [Dux clientelæ Malinna] occisus est. *Cath na Conchubuir* [Prælium Concubarorum, i. e.] *Conchubair Maenmaigi, 7 Conchubair O'Cellaich,* in

---

(1) Rediit nempe Hiberniam ex Scotia. Chron. Melros. ad ann. 1176, Neubrig. Rer. Anglicar. l. 3, c. 9, Hoveden, Regan, &c. (2) Vide Tigernachi Contin. ad eundem ann.

(3) In Codice Clarend. 4791 " Episcopus *Heoraic.*" Conveniunt ambo, *Heoraic* enim est *Ardagh* hodie, antiquitus *Conmaicne.* Confer Tigernachi Cont. ad ann. hunc.

(4) Habita est Synodus Lateranensis Œcumenica cui interfuit Laurentius O'Tool, anno hoc 1179. Pro numeris DCC lege CCC, ut in *Gulielmi Tyrii* libro 21 De Bello Sacro. Is enim Synodo interfuit.

quo cecidit *C. ua Cellaich* cum filio suo *Tadg*, 7 germano *Diarmait*, 7 filio fratris, et multitudine Nobilium et Ignobilium. Insuper interiit ibi *Tadg mc Taidg ua Conchubair*, 7 ex altera parte *Muredach m. Muridech ua Flathbertaich*, 7 *Diarmait mc Conchubair Maenmaigi*. *Murgius ua h Edin ri ua Fiacrach Adni* [Rex Fiachrachorum Aduiæ] occisus. Laurentius Archiepiscopus *Athacliath*, 7 Legatus totius Hibernie, quievit.(1)

An. M c lxxx i. Kl. *Domhnall ua Cennetich ri Urmuman* [Rex Ormoniæ] moritur. *Dondslebi ua Gadra ri slebi Luga* [Rex montis Luga] moritur. *Cath na rigdamna.* [Prælium futurorum Regum.] Alexander Papa quievit.(2)

An. M c lxxx ii. *Aed ua Caellaidi* Episcopus *Orgiail*, *Domhnall ua Huallachan* Archiepiscopus *Cassil* quievit. *Milid Gogan*, 7 *Remund*, 7 *Cendculind*, 7 *da mc Stemni* [duo filii Stephani] occisi sunt. *Maidm ria Ruadri*, 7 *ria Choncubuir Maenmaigi for O Maildoraid*, 7 *for Dondchad mc Domhnaill Midich*, [Victoria parta a Roderico, et a Concubaro Maenmoy de O'Maeldora, et de Donchado filio Donaldi Midiæ,] ubi multi occisi sunt.

An. M c lxxx iii. Kl. *Eec ua Hegra ri Lugni* [Bec O'Hara Rex Lugniæ] occisus est. *Gilla Ultan mac Cargamna* occisus est. *Ruadri ua Concubar d acbail a rigi da mc, ·i· du Concub. Maenmaigi.* [Rodericus O'Concobar relinquit regnum filio suo, i. e. Concobaro Maenmoy.] Abbatia de Samaria constructa. *Mac na Persi* [Filius Imperatricis] Rex Anglorum moritur.(3) *Joseph ua Heda* Episcopus quievit.

An. M c lxxx iv. Kl. *Art ua Maelsechnaill* occisus est. *Amlaib mac Fergaill u Ruairc ri Breifne* [Rex Brefniæ] occisus est. *Ruadri ua Conchub.* regnavit iterum. *Dondchad mc Domhnaill Midich* occisus est. *Gilla Isu ua Mailin* Episcopus *Mug...ihed* [Maio?] quievit. *Brian Brefneth m. Flaind ua Finnacta toisech clonni Murchada* [Dux clientelæ Murchadi] moritur.

---

(1) Laurentii Vitam paulo post obitum scripsit Canonicus Euensis apud Surium. Confer Chron. Rhotomagense apud D'Acheri, et Fontanai Contin. de l'Hist. de l'Eglise de France l. 31, p. 46.

(2) Alexander 3tius Pontifex obiit 3tio Kal. Sept. anno 1181. Baron. ad 1181, § 5, Pagi, § 2.

(3) Pro morte Henrici Regis filii Henrici 2di Regis Angliæ hoc anno, confer "Lord Littleton's History," et Scriptores ab illo citatos.

An. ꝥ c lxxx v. Kl. *Cocad itir Ruadri 7 Concubur Maenmaigi.* [Bellum inter Rodericum et Concubarum Maenmoy.] *Domhnall ua Briain* venit in auxilium *Ruadrici,* Ecclesias et Predia *iartir Connacht* [Occidentalis Connaciæ] devastavit, 7 combussit, 7 multos occidit. Audiens hæc *Cathal carrach* [Cathaldus scabiosus] perrexit cum suis, combussit, 7 depredavit *Chelldalua.* Pacem inierunt Ruadricius, 7 filius ejus *Concubur Maenmaigi. Amlaib uu Muredaich* Episcopus *Cheneoill Eogain* [Tironensis] quievit. Johannes sine terra venit ad Hiberniam.(1) *Diarmait mc Cormaic mic Cartaig ri Desmuman* [Rex Desmoniæ] occisus est ab Anglicis. *Maelsechnaill mac mic Lachlaind ri Cheneoil Eogin* o. e. *o Gallaib.* *Diarmait mac Tordelb. u Briain du dallud la Domhnall ua Briain. Rigi Connacht du Gabail du Conchub. Maenmaigi.* [Rex Tironiæ occisus est ab Alienigenis. Diarmitius filius Tordelbaci O'Brian oculis orbatus a Donaldo O'Brian. Regnum Connaciæ arreptum a Concobaro Maenmoy.]

An. ꝥ c lxxx vi. Kl. *Conchub. ua Flathbertich* occisus est in *Araind. Ruadri d innarba du Conchub Maen.* [Rodericus expulsus a Concobaro Maenmoy.] Ugo de Laci occisus est. Civitas Jerusalem a Sarracenis capta est cum Cruce Dominica.(2) *Cristianus ua Connairchi* Episcopus *Lismorensis* 7 Legatus totius Hibernie in Xpo quievit. *Murchad ua Chellaich ri ua Maine* [Rex Hy Maniæ] occisus est. Episcopus *ua Maeludir Cluana mc nois* quievit. *Carrac locha Che du loscud.* [Arx lacus *Che* combusta.] *Maelisu ua Cerbaill* Episcopus *Orgiall. Murgius mc Taidg ua Mailruanaid ri Mugiluircc,* [Rex Moylurgensis,] 7 *Artich mc Taichlech mc Conchubuir mc Diarmata* occisi sunt. *Maidm for Joan ua Curti issin tegais,* [Victoria parta de Johanne de Courcy apud Tegas,] ubi xvi Barones de Anglicis cum aliis occisi sunt, 7 cum magna confusione ad sua redierunt. *Murchad mc Fergail,* 7 *Maelsechnaill ua Matudan* cum fratre suo, 7 alii multi occisi sunt.

An. ꝥ c lxxx vii. Kl. *Ua Terlenan* Episcopus *Conmacni* quievit. *Rostel Pitun a cher* [in prælio] occisus est. Episcopus *Corcaigi* quievit. *Conchub. Maen. Ardri Connacht 7 Erend iartotucht* [Concobur Maenmoy supremus Rex Connaciæ et Hiberniæ Occidentalis] occisus est a suis. *Con-*

---

(1) Pro adventu Principis Johannis hoc anno in Hiberniam, vide "Lord Littleton's History."

(2) Hierosolyma capta est a Saladino die 2do Octob. 1187. Reliqua conveniunt cum æra com.

chubur ua n Iarmata occisus est. *Culean mc ua Claenglasi a Culean* occisus est. *Murchad ua Flannacan* Dux *Clanni Cathil* moritur.

An. M c lxxx viii. Kl. *Long Cathal crobhderg du badad,* [Navis Cathaldi rubræ manus demersa,] in qua xxxvi viri submersi sunt. *Imaerectach ua Radib toisech claenni Tomaltaich,* [Dux clientelæ Tomaltagi,] 7 *Conchubur mac Cathil mic . . . .*, 7 *Murcertach mc Concubuir mic Diarmata, Dubessa ingen* [filia] *Diarmata mc Taidg,* moriuntur. *Mor ingen* [Mora filia] *Terdaelbaich u Conchobuir* moritur. *Aleind ingen Riagain* [Alenia filia Riagani] moritur.

An. M c lxxx ix. Kl. *Ruadri ua Conchubuir dacbail Connacht, 7 a dul i genall Conaill.* [Rodericus O'Concobar derelinquit Connaciam, et proficiscitur Tirconalliam.] *Echlegend mc Mailchiarain* Episcopus quievit.

An. M c xc. Kl. *Taiclech ua Dubda ri ua Fiacrach* 7 *ua n An . . . .* occisus est. *Aed ua Floind* moritur.

An. M c xc i. Kl.(1) *Cathal O Dur mc mc Cartaich* occisus est. *Derborgaill ingen* [filia] *Murchaid ua Maelsechlaind* in Mellifonte defuncta est. *Ed ua Maelbrenind toisech clanni Conchubuir* [Dux clientelæ Concubari] occisus est. *Inis Clothrand do argain du Gillibert mc Gostelb.* [Monasterium Insulæ Clothran vastatum a Gilberto mac Costelloe.]

An. M c xc ii. Kl.(2) *Domhnall mc Tordelbaich u Briain ri Muman* [Rex Momoniæ] mortuus est. *Murcertach mc mic Conchobuir mic Domhnaill Chertaig du dallud la* [oculis orbatus per] *Murchertach mac Domhnaill.*—*Sluaged la Gillibert mac Gostelb cu Easruaid cora impo as gan nach tarba.* [Exercitus cum Gilberto mac Costelloe usque cataractam *Easruad,* (Ballishannon,) et reverterunt inde absque fructu.]

An. M c xc iii. Kl. *Florint mc Riagain u Mailruanaid* tertius Abbas *Buelli,* 7 postea Elfinensis Episcopus, quievit in Xpo. Anno Dominice Incarnationis Mcxcv, ab initio vero Mundi VI.cccxciv.(3) *Cathal mc Diar-*

---

(1) "Mcxci alias Mcxciii," in margine Codicis 4791, et recte.

(2) "Alias Mcxciv," in margine ib. recte. Conveniunt Inisfal. ad ann. 1194.

(3) Diversitas est annorum 2 inter notas K et numeros Romanos quibus, adhærendum esse ab anno 1148, textus ipse persuadet. Hinc, etsi notas istas, juxta ordinem in Codice servatum, describam, annos tamen posthac juxta *numeros Romanos* designandos esse existimavi.

mata du tiachtin asin Mumin co riacht Aelan na Challaigi, [Cathal filius Diarmitii venit e Momonia usque ad regnum Insularum Challagiensium,] 7 multos homines occidit in via, 7 ibi postea pacem inivit.—*Domhnall ua Find Comarba* [Vicarius] *Cluanaferta Brenaind* quievit.

An. M c xc vi. *Muintir colais du marbad la Ualgairg ua Ruairc. Ruadri ua Flathbertich du tidecht ideth Cathail Crobhdeirg, 7 sid do denumh tria Comarba Patraic doib.* [Clientela *Eolais* occisa per Ualgargum O'Ruarc. Rodericus O'Flaherty venit in castra Cathaldi manus rubræ, et pax inita, mediante Vicario Patricio, ab eis.] *In Gillaruad m. mic Regnaill* occisus est. (1) *Aed ua Fergail* occisus. *Mathgamain m. Conchubuir Maenmaigi* occisus ab aliquo Sagittario de familia *Domhnaill u Morda,* 7 in eadem hora *D. ua Morda* cecidit de manu *Cathail carraich.* [Cathaldi scabiosi.]

An. M c xc vii. Kl. *Ruadri ua Flathbertich du gabail la Cathal Crobhderc.* [Rodericus O'Flaherty captus a Cathaldo manus rubræ.] *Flathbertach ua Maeldorid ri Conill 7 Eogain* [Rex Conalliæ et Eoganiæ] moritur. *In Gilla Sronmael ua Dochartaich* rexit *Conall,* 7 post unum mensem ipse cum multis aliis a Johanne *de Hunt*(2) occisus est. *Conchubur mac Diarmata ri Mugiluirc 7 Artig* [Rex Moylurgiæ et Artigiæ] apud Buellium in habitu Monachali mortuus est. *Aed mc Brefnig* occisus.

An. M c xc viii. Kl. *Ruadri ua Conchubuir Ardri Erend uli* [supremus Rex Hiberniæ totius] moritur. (3)

---

(1) Codex Clarend. 4791 habet *mac mic Remnaigi.*

(2) Ita Codex 4791.—" *Johanne de Tuirt,*" mendose ni fallor, in Codice Titus A. XXV.

(3) Roderici, ultimi Hiberniæ Regis Hibernici sanguinis, obitum recte referunt hi Annales ad ann. 1198, unde corrigendi sont omnes qui annos aliter designant. Flaherteus enim annum eundem collegit ex " *pervetusta penes se ejusdem temporis pergamena, quæ non ultra annum* 1201 *pertingit,*" in qua dies obitus his verbis indicatur—" Kal. Jan. feria v, luna xx, annum Decennovenalis Cycli, et " Bissextilis *secundum* aperientibus, Rodericus filius Tordelvachi O'Conor, Rex Hiberniæ, mortuus " est, iii Kal. Dec. die Dominica, Lunaris ætatis 27, ætatis suæ anno lxxxii. Postquam decem " annos a morte Patris Connactiæ præfuisset, et inde annos xviii toti Hiberniæ, donec Imperio se " ultro abdicaret, dimissis in suam regionem singulis Hiberniæ obsidibus. Tredecim reliquos vitæ " annos apud Congam, S. Fechini Monasterium, suscepta peregrinatione, ad obitum confecit. Inde " *Cluaniam* corpus effertur, et ab Aquilonari latere altaris in summo Templo, qua decuit pompa sepe- " litur, post palmam peregrinationis, et piorum operum obtentam. Aurum, argentum, et multa alia " bona Deo, pauperibus, universis Hiberniæ Ecclesiis, Romanæ etiam ac Hierosolymitanæ moriens " legavit." p. 442.

An. M c xc ix. Kl. *Sid do denumh du Cathal Carrach 7 du Cathal Crobhderc. Cathal Carrach do thabairt issintir, 7 ferand do uasludcu du Lathber.* [Pax facta a Cathaldo scabioso et a Cathaldo manus rubræ. Cathaldus scabiosus exportatus e Regione, et terræ ejus vastatæ a Flahertaco.]

An. M cc. Kl. *Dondchad uathaech mc Ruadri* occisus est. *Maidm Atha Boirn for Cathal Crobhderc, 7 ar Connachtaib,* [Victoria Vadi Boirn contra Cathaldum manus rubræ, et strages Connachtensium,] ubi cecidit *Ruadri ua Flathbertaich* cum aliis multis. *Maidm in Uochbair.* [Victoria Uochbarensis.] *Uilliam Burc* in auxilium *Cathail Carraich* venit in *Connactiam, 7 nu churagatar chill na tuait i Connacht gan millud, 7 nu churdin Tempul na Altoir Manach no Candnach na abborru, cu nach tucad riam remi ar Connachtib digal gorta 7 nochta marsein.* [et non reliquerunt Ecclesiam vel temporalia in Connacia sine vastatione, et non reliquerunt Templum vel Altare Monachorum vel Canonicorum quod non spoliaverunt, ita ut non data fuerit unquam antea Connachtensibus vindicta famis et nuditatis similis huic.]

An. M cc i. Kl. *Ruadri mc Duindslevi ri Ulad* [Rex Ultoniæ] occisus est. *Crech Culicnama la Cathal Crobhderc for Diarmait mc Conchubuir. Crech eali for Tomaltach i tir Aelella gu ruc sat bu imda leo. Cadla ua Dubtaic* Ar.ep.s *Connachtie* i. Xpo q. *Maidm Essadara for Feraib manach for O Neill, 7 Cenoll Eogain, 7 Conaill.* Ibi *Niall ua Ecnich ri Fermanach* o. e. 7 alii multi. *Cathal Crobd.c* v.o p.rexit c. ss. ad *Caslean na Chailligi roimpa. As in a maidm ua Neill ra cuaid in tempull Easadara. Tomaltach ua Concubuir* P.mas totius Hibernie q. i. Xpo. [Prælium Culicnavæ gestum a Cathaldo manus rubræ contra Diarmitium filium Concubari. Prælium aliud contra Tomaltachum in regione *Ailella,* donec abstulit boves plurimos secum. Cadla O'Duffy Archiepiscopus Connaciæ in Christo quievit. Victoria Cataractæ Quercuum contra Fermanachenses, contra O'Niallos, et Tironios, et Tirconallios. Ibi Niallus O'Ecnich Rex Fermanachensis occisus est, et alii multi. Cathaldus manus rubræ vero perrexit cum suis ad castellum Challigiorum ante eos. In victoria O'Niallorum vastata est Ecclesia Cataractæ Quercuum. Tomaltach O'Concobar (1) Primas totius Hiberniæ quievit in

(1) Hic est *Thomas O'Concobuir* Archiepiscopus Ardmachanus, frater Roderici ultimi Regis Hi-

Christo,] 7 sepultus est *Mellifonti*. *Maidm Arda ladrand for* [Victoria Ardladranensis contra] *Joan de Courci* 7 *Ugo de Laci*, ubi quatuor Barones de *Maglini* cum aliis multis occisi sunt. Postea reversi sunt usque ad *Rind duin*.

(Desunt nonnulla hic, ubi desinit Codicis MSti. folium 28.) (1)

. . . . *rigad do Neill* 7 *do Connachtib. Cretha mora do denum du Neill,* 7 *imtecht imlan in na n egaith. Goill Erend do thinoll do mc Cathail Crobdeirc,* 7 *fir Muman. Uilc mora do denam daib,* 7 *crecha mora,* 7 *daini imda do marbud. Ethmarcach mc Branan o mic Ruadri d innarba as a tir fein mach is in tuasciurt,* 7 *Dondoch mc icc Orechtaig mar aen riu, ar gomlot intiri daib eturru.* [. . . . per Niallos et Connachtenses. Vastationes ingentes factæ per Niallum, et conventiones universales ad eum. Alienigenæ Hiberniæ congregant ad filium Cathaldi manus rubræ, et Momonienses. Mala ingentia facta per eos, et vastationes magnæ, et homines plurimi occisi. Ethmarcach filius Brannani a filio Roderici expulsus e regione sua extra in Septentrionem, et Donchad filius filii O'Orechtagi simul cum eo, propter vastatam regionem ab eis mutuo auxilio.]

An. M cc xx vi. Kl. *In t arbar du buain a tra lai ela Brigdi,* 7 *ni trebad ni necht,* 7 *teidm mor sun errach sein ar dainibh. Sluaged do denum do Neill, go tainic inel Connacht,* 7 *anilodh canachtarba,* 7 *a tinol do denum do. Bragdi cenoil Conill do cabail,* 7 *mc ic Domhnaill Fergail o Taidg* o. e. [Frumenta decisa circa festum Brigidæ, et non aratum fuit antea, et pestilentia magna in Vere isto corripuit populos. Exercitus coactus a Niallo, donec venit in Connaciam, 7 in alias partes, quamvis non fructuose; et ejus conventio militaris habita ab eo. Obsides Tirconalliæ capti, et filius filii Donaldi Fergal a Thadeo occisus est.]

An. M cc xx vii. Kl. *Conni do denum du Concub.* 7 *du mc Shefraid Mares. Mc Shefraid du gabail,* 7 *Goill ali. Constabla Athaluain du marbad. Mc*

---

berniæ, de quo supra ad ann. 1198. Obitum ejus referunt IV Magistri pariter ad annum 1201, idemque est cujus mandato Jocelinus Furnesius inquit in Præfatione se vitam S. Patricii scripsisse.

(1) In margine Codicis Clarendoniani 4791 lego "*tria folia*" deesse.

Airt du cabail, 7 a ben, 7 a oti, 7 moran da muintir. Gorta mor in Erend. Donslebi ua Gadra rig slebe Luga du marbad dun Gilla-ruad, ·i· du mc a derbrathar. In Gilla-ruad du marbad. Aed mc Cathail do atrigad cu nechaith isin tuaisciurt co tanic a seic da ridisi ic Conacta no co tanic gunugi in Corliab, cu tucatar da mc Tordelbig ua Concub. maidm fair, 7 cu gabsatar a mni, 7 rucatar i broit leo hi. Castel Rind-duin du denum ac Sefraid, 7 castel Athaliac du denum acu fos. Cacad mor itir da mc Ruadri in mantir, ·i· Aed, 7 Tordelbach, no cu ro milletar Conachta etarru. [Conventio facta per Concobarum et per filium Goffredi Marsh. Filius Goffredi captus, et Alienigenæ alii. Constabularius Athlonensis occisus. Filius Arthuri captus, et ejus uxor, et ejus domus, et plurimi gentis suæ. Fames magna in Hibernia. Donslebius O'Gara Rex montis *Luga* occisus a Gilda rufo, i. e. a filio fratris sui.—Gildas rufus occisus. Aed filius Cathaldi expulsus e regno suo ivit in Septentrionem, et venit inde iterum Connaciam, donec accessit *Curliab,* et retulerunt duo filii Tordelbachi O'Concobar victoriam contra eum, et captivam fecerunt ejus uxorem, et abstulerunt in obsidem secum eam. Castellum *Rinduin* constructum a Goffredo, et Castellum *Athliac* constructum ab eis insuper. Bellum ingens inter duos filios Roderici balbutiensis, i. e. Aed et Tordelbach, donec destruxerunt Connaciam mutuo.]

An. M cc xx viii. Kl. *Aed mc Cathail Crobhdeirc u Conchubuir in Gilla is callai 7 is beodu da bi n Erend du marbad hi faill ittig Sefraid Mares. Fasach mor ic Conachta o Easdara cu abaind ua Fiachrach na deas, acht beccan i sleib Luga 7 lucht Artigh. David ua Floind toisech sil Maeliruan* m. e. *Aed mc Ruadri du gabail righi Connacht.* [Aed filius Cathaldi manus rubræ O'Concobar, vir sapientissimus et agilissimus in Hibernia, occisus dolose in domo Goffredi Marsh. Devastatio magna in Connacia, a Cataracta Quercuum (Ballisedere) usque flumen O'Fiachracorum, a dextra, paucis exceptis in monte Luga, et gente regionis Arteach. David O'Flin Dux gentis Maelruain mortuus est. Aed filius Roderici obtinet Regnum Connaciæ.] *Maelsechnall mc Tordelbaig* occisus est. *Gilla ua naem mc Ruadri* mortuus est. *Ardesp. Athacliath* [Archiepiscopus Dubliniensis] quievit.(1) *Gorta mor ic Connachta isin bliadain sin.* [Fames ingens in Connacia anno isto.] *Ruadri ua Mailbrenaind* mortuus est.

---

(1) Nempe *Henricus de Loundres* qui obiit anno 1228. Waræi Episc. p. 108.

An. M cc xx ix. Kl. *Diarmait mc meic Carthaig* mortuus est. *Lochlaind ua Mannacran* occisus est. *Muredac hua Gormonaib* Prior *Insi mic n Nerin, fer duacraimid, 7 m. Cerachta ecnilsi in tiri ir rain* m. [Prior Monasterii Insulæ Mac Nerin, vir valde religiosus, et Mac Cerachta doctissimus regionis in Poesi, moriuntur.] Dionysius Elfinensis Episcopus Episcopatui suo cessit eodem anno. *Diarmit mc Gillicharraig huasal Sagart tigi Baithin* [venerabilis sacerdos domus Bathinii] in fine ejusdem anni mortuus est, cujus corpus dum per Canonicos, 7 alios clericos *Clan* Elfinensis Archidiaconi ad Insulam Sce Trinitatis ad sepeliendum portaretur, Cellarius magnus de Buellio eis in via obviavit, qui dixit quod apud Monacos de Buellio sepeliri elegit, et qui universos Monachos 7 Canonicos ejusdem Monasterii cum suis serventibus, uti per unum corpus, juris ordine præposito, secum ducerent, in unum collegit, 7 inter ipsos Monacos, 7 Canonicos, 7 alios diversos ejusdem Archidiaconi, ita orta est dissentio, que taliter est sopita, quod corpus in templo de *Druim*, duabus diebus 7 duabus noctibus, de consensu utriusque partis sumat sequestrum. Porro die tertia omnibus Monachis de *Buellio*, 7 Clericis de *Magluirg*, in unum collectis, compromissionem in duos viros ydoneos fecerunt. Facta autem compromissione, 7 lite contestata, 7 alligationibus peractis, demum ipsum corpus Insole Sce Trinitatis ad sepeliendum adjudicatum est.(1)

An. M cc xxx. Kl. *Donsleve hua Inmainan Ard*magister *Manistrech na Builli* moritur. *Moelmori hua Moelcoin, Comarba Ciarain Cluana mac nois, Cervulain* Episcopus *chenel Eogain* mortui sunt. Joseph *mac Thegadan* Episcopus *Conmaicni* mortuus est. *Gillaisu hua Derig* Episcopus *Luigne* mortuus est. *Rool-Petit* [Ralph Petit?] Episcopus *na Midi* vir religiosus 7 caritativus, 7 Dei famulus, in Xpo quievit. *Sluaged mor du denum do Richard du Burg mar en re Mathib Gall Erinn, 7 Donnchad carbrech hua Briain, da dangadar i Connachta, 7 da angadar isinn Chorliab, acus dangad maidm for Aed m Ruadri for ri Connacht, 7 for Connachtaib, 7 ro.h innarbad Aed mac Ruadri, 7 da marbad Donnoc ua Orechtuig Ardtuisech Sil Muredaig,* 7 multi alii c. ipso o. s. *acus da anig in Iustis mar en re Uuag ui Lachet una gu calad chargi lacha Che, 7 dabi sechtmain 7 da ithchi ann, 7 da ucga rigi*

---

(1) Res gestæ hujus anni extant sub eodem anno 1129 in Codice membraneo Stowense No. XI, cui titulus Annales Connaciæ.

du Fedlimid mc Cathail chrobderg, 7 daimthigi dar geill iar sen, 7 dasciuled in sluaged. Aed hua Neill ri chenaill Eogain 7 Chonaill m. e. 7 m. e. *Fethfoelaigai ingen Concuvuir m. Diarmada.*

[Exercitus ingens factus a Richardo de Burg, simul cum Ducibus Alienigenarum Hiberniæ, et Donchado O'Brian cognominato *Carbrech*. Venerunt Connaciam, et venerunt usque *Curliub*, i. e. montem Cur, hodie *Curlieu*, sed parta est victoria contra Aedum filium Roderici, contra Regem Connaciæ, et contra Connachtenses, et expulsus est Aed filius Roderici, et occisus est Donnoch O'Orochtuig supremus Dux Clientelæ Muredagi, et multi alii cum ipso occisi sunt, et venit Justitiarus simul cum Hugone de Laci, usque ad Pontonem Rupis Lacus Che, et remansit una septimana et duobus noctibus ibi, et dedit regnum Fedlimidio filio Cathaldi manus rubræ, et rediit retro postea, et dissolutus est ejus exercitus. Aed O'Niall Rex Tironiæ et Conalliorum mortuus est, et mortua est Fethfoelaga filia Concubari Mac Diarmad.]

An. M cc xxx i. Kl. *Feidlimid hua Conchuvair du gabail du in Iustis tre ell a ciniluc.* Eod. an. *Cormac mc Tomaltaig* incepit *Balli margaid du denub i Port na Cargi.* Dionis. *Ebscob Oelfin ar gur Epscubodi de ar Dia, 7 arcuiniud bethad in oelcan na Trinodi do Dia, 7 du Chlarus mc Muilin da Arcideocain Olifinn, acus du Canoncuib inn beathaid chetna*, xviii Kl. Januarii i. ead. Ins. in Xpo q. [Felim O'Concobar captus a Justitiario per traditionem suorum.(1) Eodem anno Cormac filius Tomaltagi mac Diarmaid incepit oppidum mercatus ædificare apud Portum Rupis, (i. e. oppidum Buellium.) Dionysius Episcopus Elfinensis, qui dereliquit Episcopatum pro Deo, et qui retinuit hospitium pro Deo, et pro Clarus Mac Mullen Archidiacono Elfinense, et pro Canonicis ejusdem Hospitii, xviii Kalendarum Januarii, in eadem Insula in Christo quievit.]

An. M cc xxx ii. *Aed hua Fergail taisech muntiri Angali du loscud da bratrib in Inis lacha Cub. Ricart Burc du denub Castel Bonagalui, acgus Adham Standun du denub Castel Duna Imghan. Concub. mc Aeda delod o Gallib, acus mec rig Connacht du tinol umi, acgus a dul is na Totif,*

---

(1) Codex Clarend. 4791 habet "*per Hy Maine.*"

acgus na Totha da uaruad. Donchad mc Tomaltach m. e. *Fedlimid dulegud as du Gallib.* [Aed O'Ferral Dux gentis Angaliæ combustus a fratribus in Insula lacus Cub. Richardus de Burgo ædificat Castellum Bonnagalliæ, et Adamus Stanton ædificat Castellum Dunamon. Concubur filius Aedi clam aufugit ab Alienigenis, et filii Regis Connaciæ se associant ei, et eunt in Totifios, et Totifii occisi. Donchad filius Tomaltachi mortuus est. Felim clam aufugit ab Alienigenis.] Hoc anno preclarum Elfinense *Arcediaconum* inceptum est Monasterium Canonicorum Regularium apud *Athmugi*, assumens secum Monachos de Insola Sce Trinitatis, ita ut Conventus Insole Trinitatis utrique serviret Monasterio alternatim, ut qui uno anno servirent in uno, altero servirent in altero.] (1)

An. M cc xxx iii. Kal. Jan. fer. vii. *Sluaged la Fedlimid hi Concobair i Connachta, gu derna longphort ic Druim in-gneggnaigi, 7 gur impotar muinter Malruanaid leiss, 7 na tri tuatha, gun dechsat in diaid Aeda mc Ruadri rig Conacht, gu tuc sat maidm fain, 7 gur marbsat Aed mc Ruadri 7 Dondcad mc Diarmata meicc Ruadri, 7 Aed Muimnec mc Ruadri, 7 a mc, 7 Tomas Biris, 7 Eoan a brathar, 7 Eoan Guer, 7 Gaill, 7 Gaedil imda eli, iar slat cell 7 cleirech, 7 gur escainset iat, 7 gur bathset a cainli. Sluaged la Ullem de Lachi acgus la Gallim na Midi. Scrociddi mor isin Brefni* cum *u Ragallig edon,* cum *Cathil, acgus* cum *Conconnacht a inathar, gu ner sat crecha mora. Dron imora du muintir u Ragaillig du technal du cum Uullem du Lachi, acgus tacur du tauirt daim, acus Uulem bret du uaruad ann ar lathir, acgus gil uathi eli, acgus Ullem de Lachi du lot an, acgus Cerlas ua Cathil gal u Conuir, acgus Socidi imdu eli, acgus impod as in tir gan gel gan odirus, acus Ullem de Lachi, acgus Cerlas uac Cathil gal de hec ina digip focedoir duna lothef tuget foru. Fergal mc Cormic* m. e. [Exercitus cum Fedlimidio O'Concobar Connaciam, donec fecerunt castra apud Druminguegnagi, et donec se sociaverunt gens Maelruanadii cum eo, et tres regiones Tuath, et ierunt insequentes Aedum filium Roderici Regem Connaciæ, donec retulerunt victoriam de eo, et occiderunt Aedum filium Roderici, et Donchadum filium Diarmitii, filii Roderici, et Aedum Momoni-

(1) Lege—" Hoc anno præclarus Elfinensis Archidiaconus incepit," &c.

ensem filium Roderici, et ejus filium, et Thomam Biris, et Johannem ejus fratrem, et Johannem Guer, et Alienigenas, et Hibernos plurimos alios, post depredatas Ecclesias, et Clericos, qui excommunicaverunt eos, et extinxerunt eorum candelas. Exercitus cum Gulielmo de Lacy et cum Alienigenis Midiæ. Deprædationes ingentes in Brefnia, nempe cum O'Ragallig, (O'Reilly,) cum Cathaldo, et cum Conconnachto ejus avo, donec fecerunt prædas ingentes.—Turma numerosa gentis O'Ragallagi venit ad Gulielmum de Lacy, et prælium gestum inter eos, et Gulielmus Bret occisus ibi sine mora, et Alienigenæ alii, et Gulielmus de Lacy vulneratus ibi, et Cerlas O'Cathal albus O'Conor, et turma numerosa alia; et reverterunt ex regione absque obsidibus, absque homagio; et Gulielmus de Lacy, et Cerlas O'Cathil albus decesserunt paulo postea, de vulneribus quæ sibi dederunt mutuo. Fergal filius Cormaci mortuus est.]

An. M cc xxx iv. Kl. *Enair for Domnac. Cetr. bl.dh. 7 f. 7 da c. 7 M, Sic mor isin bliadin sen gur a techtadar na locha, acgus gura imtigetar na dini acgus na capil 7 treth fo n Eradin, acgus loch Ce, acgus loch Tus, acgus laca imda eli. Ed o Ecgra dumarbad da bratir fen, du mc Dourcan U Egra, acgus se irigi Lugniadh. Diarmat h. Cuind tuisech muintiri Gillgan* m.c. *Ricard Marascall du tocbail chaccaed inagaid rig Saxan in Saxanaib, 7 tiachtain do taris, gunnechad illaignib, 7 tinolait Goill Erend in a aigaid alricht rig Saxan, ·i· mc Muiris Iustis Erend, 7 Iarla Ulad, ·i· Ugo de Laci, 7 Ualtera de Laci tigerna na Midi, gus iartar currech Liffi illaignib, gur churset an cath for sin Marascal, 7 gur marbad in Marascal, 7 maidm mor ar a muintir. Engus mc Gilli Forinnean rig lacha Eirin du marbad re on Domhnaill iar ndenumh du mc Gilli Forinnean creichi ar on Domhnaill, iar tiachtat h. Domhnaill itorigecht na crechi. Moelisu mc Domhnal h. Gormgaile Prioir insi mc erin* i. Xo q. *Gilla na noem mc Airt h. Bruin* Archip. cept. *Rossacomain 7 uasal Sacart* i. Xo q. *In* Eps. *h. Mailagmair,* Eps. *ua Flachrath* in una die i. Xo q. *Gilluisu O'Gibellan manac* Ancorita Insole Sce Trinitatis i. Xo q.—[Kal. Jan. die Dominica. Annus ivtus xmus, et xxmus, et M.—Gelu ingens anno isto, ita ut stagnarent lacus, et irent populi, equi, et greges supra lacum Eradin, et lacum Ce, et lacum Tus, et supra lacus plurimos alios. Ed O'Hara occisus a fratre suo, a filio Durcani O'Hara, et is successit in regnum Lugniæ. Diarmitius O'Con Dux clientelæ Gillican

occisus est. Richardus Marischall insurgit bello contra Regem Saxonum in Saxonia, (i. e. in Anglia,) et venit iterum, donec ivit in Lageniam, et congregaverunt Alienigenæ Hiberniæ contra eum, subditi Regis Saxoniæ, i. e. filius Murgisii Justitiarius Hiberniæ, et Comes Ulidiæ, i. e. Hugo de Laci, et Walter de Lacy Princeps Midiæ et Occidentalis *Currach* Liffiæ in Lagenia, et prælium gesserunt contra Marischallum, et occiderunt Marischallum, et victoria magna parta de ejus gente. Engus filius Gildæ Forinnani Rex lacus Erne occisus per O'Donnell, postquam fecisset filius Gildæ Forinnani prædas contra O'Donnellum, et postquam venisset O'Donnell insequens prædas. Maelissa filius Donaldi O'Gormley Prior Insulæ mc n Erin in Christo quievit. Gildas Sanctorum filius Arthuri O'Bruin Archipræceptor Roscomanensis, et venerabilis Sacerdos, in Christo quievit. Episcopus O'Mailagmar, Episcopus O'Flachrath in una die, in Christo quieverunt. Gilissa O'Giblon Monachus Anachoreta Insulæ S. Trinitatis in Christo quievit.] (1)

An. M cc xxx v. Kal. Jan. fer. ii. luna ix. *Cuig bl.dh. 7 f. 7 da c. 7 M. Domhnall. hi Neill ri ceneoil Eogain du marbad la mc Lochlaind, 7 rigi da gabail du mc Lochlaind in a diaid. Mattudan h. Mattudan, ri sil na n Inchada* i. Xo q. [Annus vtus xmus, et xxmus, et ccmus, et M. Donaldus O'Nial Rex Tironiæ occisus a filio Lochlini, et regnum obtinet filius Lochlini post eum. Mattudan hi Mattudan Rex clientelæ Inchadæ in Christo quievit.]

An. M cc xxx vi. Kl. *Enar. Se bl.dh. 7 f. 7 da c. 7 M. Castel Milic du leagad la Fedlimid ua Conchubuir. Tachur Longphuirt du denum i Connachta, acus Taechleach ua Dubda du lot ann, acus acc de.—Gabail na Cairgi in so.—Sluaged mor la mc Muiris Iustis Erean, acus le Uga de Laci Iarla Ulad, acus le Riccard mac Ulleam Burc, acus le Ualtra Uittabard Ard Barun Lagean gu Gallib Lagean, acus la Ioan Gogan gu Gallib Muman, acus la rutadib Ereann, gur tecadar creach mor imach, gu dangadar a dich Domnuic na Trinoidi gu Mainistir na Buili, gurallat*

(1) Hæc omnia, præsertim quæ Connaciæ Historiam respiciunt, plenius enarrantur in Codice MS membranco Stowense, qui lingua Hibernica, absque ulla Latinæ linguæ mixtura, res Connaciæ exhibet ab anno 1224.

sadar in Manistir, acus gur a brissidar in crepta, acus gur rucsadar leo colic affriun na Mainistreach, acus a heduigi, acus a hinmus, acus da rignadar creach mor aruabarach, gur riachdadar chret acus carti Muilchen, acus tor glinni Fearna, gu ducsaddar leo creaca abulmor gu Arddcarna, 7 cgonni Iustis na Ereann ar tiang do ann fen in a gonni, gun neacadar asen ic Tuodmumun in nied Edlimid acus Donnchait Carbruich, gut ducsadar maidm ar Donchad Carbreach, acus gura gabsat a braicdi, guneachaddar assct in ichtur Connacht, gur nachtadar tobur Patraic, acus gu nersadar creach nisi mod le ua Flaithbeartich, acus le ua n Edin illongib timchall, acus gunnechsadar assed gu h Eassdara, gunnerrsadar crich re ou nomhnuill ardaig innarba Fedlimid, gut dangattar assec gu calad cairgi mori lachá Que, ar cur d Edlimid inti moran du Mathib a muntiri da gabael, Tuc sat immora Goill Eren an tain sin ar gabail Lonpuirt Din, acus tearmunn a chomuirche du Clarus mc Muilin Archideochouin Elefinn, acus d innsi na Trinoide, acus da Canonachib ar loch Que. Da chued imorro in Iustis acus Mathi n Gall Eren du descuin in miunt. sen, acus dair nichthi ann du thabairt cadis do, gun nallamad duni casonoir in nimut sen, tanic immorro longess gu gallerib acus gu pirrelib cum lach Que, gur thocbad pirrel ic creb annach buic, acus gur adibriget glacha imda as isin Garric, ac lo nach red at tict urri tres an saol scin. Da ronsadar galluir rothighi mora du tichcuib Arddacarna ar loch Que, acus tuc sat athanna in tiri uli gunatugid la Samuin, acus ra cenladar tonnada falsa i dimchel na re sa sen, da go nuat edrimos, acus da solsadar lon mor duna lonig, acus tech clarid os a cin du turin na rethddu cum na Cargi da loscaid tres in solsen. Da gab immoro egla in locht da vi inti, acus tangadar in lucht da vi inti esti ar bretir, 7 ar comuadith, acus da chur in Gustis locht a gavala inti du Gallib, acus ar meth do vi inti figi itgi imlan o dar-din go celi da imtiget ar as de Satarin. Da ronad immoro sid Fedlimid, acus tanic mac mc Diarmada ina renris. Ena la immoro da necuid Constabla na Cargi daradorus imach ferdim feni edon o hostin da ed in mali dara nes, acus da techset na Gol gu holan na Trinoide ar comirgi, gur inliged et as. Argaval na Cargi immoro du Cormach is sc comorli da roni a trasgrad, acus a scilud gunagam dis gol idurisi.

[Annus xvimus, et xxmus, et ccmus, et M. Castellum Milic dirutum a Fedlimidio O'Conor. Prælium Castrense Regium gestum in Connacia, et Taclech O'Duffy vulneratus ibi, et obiit inde.

EXPUGNATIO RUPIS (LACUS CHE) HIC.

Exercitus ingens cum filio Morisii Justitiario Hiberniæ, et cum Hugone de Lacy Comite Ulidiæ, et cum Ricardo filio Gulielmi de Burgo, et cum Waltero Wittabard Archibarone Lageniæ, cum Alienigenis Lageniæ, et cum Johanne Gogan, cum Alienigenis Momoniæ, et cum tribubus militaribus Hiberniæ, donec abstulerunt prædas ingentes, et venerunt die Dominica Trinitatis usque Monasterium Buellium, et spoliaverunt Monasterium, et confregerunt ejus criptam, et abstulerunt secum paramenta Missæ Monasterii, et ejus divitias, et fecerunt prædas magnas die sequente, et vastaverunt terras, et oppida Mulchenii, et Turrim vallis Fearna, et abstulerunt secum prædas valde magnas usque ad Ardcarna, et fecit Justitiarius Hiberniæ munimentum ibi pro se ipso ut ibi dimoraret, donec abierunt inde in Thomoniam, contra Fedlimidium et Donnchadum Carbreach, et retulerunt victoriam de Donnchado Carbreach, et obtinuerunt ejus captivos, et ierunt inde in Occidentalem Connaciam donec pervenerunt ad fontem Patricii; et fecerunt prædas majores in regione O'Flahertei, et in regione O'Edin, in navibus circumnavigantes; et ierunt inde usque *Eassadara*, (Ballisedere,) et fecerunt prædas in regione O'Donnelli ut expelleret Fedlimidium; et venerunt inde usque Portum Rupis magni Lacus Che, nam misit Fedlimid in istam (Arcem) plurimos nobilium gentis suæ ad eam possidendam. Duxerunt vero plurimos Alienigenæ Hiberniæ eo tempore, ad capienda Munimenta Arcis, et terram immunem, et locum intercessionis Clarusii Mc Mullin Archidiaconi Elphinensis, et Insulæ Trinitatis, et Canonicorum lacus *Che*. Profecti sunt vero Justitiarius, et Magnates Alienigenarum Hiberniæ, ad expugnandam istam gentem, et transegerunt noctes ibi, dantes impetus in eam absque vulneratione Arcis durante eo tempore. Venerunt plurimæ naves, cum Cyulis,(1) et cum Scaphis ad lacum *Che*, et transportarunt Scaphas ad boscum paludis mollis, et emiserunt faces ignitas plurimas inde in Arcem, et non erat possibile venire supra eam, i. e. supra Arcem, post tempus illud. Fecerunt faces flammantes ingentes e stramine Ardcarniæ supra lacum *Che*, et tulerunt genistas totius regionis, cum stra-

---

(1) Cyula vel Ceola, navis longa. Vide Matth. de Westminster, ann. 877 et 897.

mine ejus, die *Samin*,(1) et ligaverunt coria vacua circa faces istas, ita ut valde leves essent, et incenderunt copiam ingentem earum in navi, et operimentum tabularum desuper, coruscantem flammis, ad Arcem comburendam flammis istis. Corripit ingens timor gentem quæ erat in ea, et venit gens quæ erat in ea ex ea, fide data, et sine strage, sine terrore, et misit Justitiarius captores in eam de gente Alienigena, et quantum inerat cibariorum ederunt totum a die Veneris usque ad eorum exitum die Sabbati.—Iniit vero cum eis pacem Fedlimid, et venit Cormac mac Diarmad simul cum eo. Eadam die vero ivit Constabularius Rupis ad dimicandum extra ejus portam foris, et copiæ quas reliquit ibi derelinquerunt locum post eum, et venerunt Alienigenæ usque Insulam Trinitatis ad petendam pacem, donec expulsi fuerunt inde. Recuperata Arce vero a Cormaco, hoc est consilium quod approbavit, Arcem diruere ac dissipare, ita ut non possit destrui iterum.](2) Mattheus Prior Insulæ Trinitatis in Xpo quievit, item *Gilla Comded ua Cuilin*, Prepositus de Insola *mac Nerin*, Preclari Elfinensis Arcediaconi, feliciter in Xpo quievit, 7 in Insola Sce Trinitatis est sepultus die Sci Finniani, cujus anima requiescat in pace.

An. M cc xxx viii. *Seacht mbl.dh. 7 f. 7 da c. 7 M.* Kl. *Enair for Mairt. Conni dogry du Gustis ar Fedlemid le tinnerd a thorini, acus tet in do slog mor igen u Conchuir gur aroth e, acus gur a inorat. Cret mor do denub dun Gustis gu sethtdadar gu Ligeg i garbri, acus gur arosadar an sen Fedlimid, acus O Domnil, acus mc Dermada, acus gur a gabsat cret nivor du na bob, acus du na munterib da uadar i techt i Gonnachta da thigeg ile, acus gur gauadar inna broduinda, acus igurucsadar lo iu creg morsen dar Corleb i Maglur. acus in Gustis iganu rind in uin gregri no gudangadar. Fedlimid du tetin i Gonnachta as in tosguirt acus Sothridi les guseth ind i Mani, gu nerna creth Renadun, acus Concuurbud i du uar uad i doriget na cregi. Mc craith mac Moelin* Sac.dos *Chilli mc Trena* m. e. *Aed O Gibellan* Sac.dos *chilli Rotdan*, 7 *Canonach he fodeard in Trinodi* m. e. *ini notlaic*, 7 *da vi isin coraid in a daig sein ac gaari go haffrend arnavarach* 7 *idhan laiched gu honorach he iar na bard.* [Annus viimus xmus, et xxmus, et ccmus, et Mmus. Kal. Jan. die

(1) Vide quæ de festo Samhin dicta sunt in Dissertatione nostra de Inscriptione *Og-Ham* in Annal. Inisfal. ad ann. 1193, p.154, not. 9.
(2) Vide infra ad annum 1240, not. 1.

Martis. Conventio postulata per Justitiarium contra Fedlimidium, prætextu limitum, et profectus est exercitus ingens in Clientelam O'Concobari, et penitus profligaverunt, et expulserunt eum. Prædæ ingentes factæ a Justitiario, et vexaverunt usque Ligeg (Sligo?) in regione Carbriæ, et vicerunt ibi Fedlimidium et O'Donnellum, et Mac Diarmadum, et obtinuerunt prædas majores boum eorum, et gentis eorum, cum quibus veniebant in Connaciam, cum rebus aliis, et ceperunt ibidem captivos plurimos, et abstulerunt secum prædas sic trans *Curliab* in Moylurg, et Justitiarius mansit apud Rindun donec venerunt. Felim rediit Connaciam ex Septentrione, et multitudines cum eo, donec ierunt in regionem Hy Maniæ, et vastavit *Rendun*, et Concobarus fulvus ibi occisus insequens prædas. Macrathius mac Moelin Sacerdos Killmactrenæ mortuus est. Aed O'Giblon Sacerdos Killraddanensis, et Canonicus is erat ordinis Insulæ Trinitatis, mortuus est nocte Natalis, et fuit in choro postea positus ad cantum Missæ die sequente, et sepultus est honorifice die sequente.]

An. ᵯ cc xxx viii. Kl. *en. for Dardain ocht mbl. na dh. 7 f. 7 da c. 7 M.—Feidlimid O Conchubuir du tech i Connachta, 7 Cuchonnach O Ragillig, acgus Cathal Magraghnaill 7 u Bruin, acgus Connacni, gu nechadar dar Corliab ua tuaid inegaid mc Ruadri, 7 gu tuc sat tachur doib agus maidm forru, agus gu nearsadar crecha mora ar Conchubur mc Cormaic ittir Elella, agus tucsadar inadiaid longes ar loche Che gur di chureadar de Cormac mc Diarmada rig Moigiluirg, agus gur argriedar Magluirg, gur agsat i tigernus in tiri, 7 in lacha a Donchad mc Murchertaig.—Donait O Fidubra Comarba Patraig do eg i Sacsanaib. Ceth Senad Moilmori u Lachenan Ardescoib Tuama ag Athluain ar thec a pallium chugi o n Roim. Murcertach mc Ruadri du marbad du macai u Magnusa. Tomas O'Ruadan Escop Athcaid Chonairi* i. Xpo q. *Gilla issu mc in Scelaigi Escup Conmacne do ec. Tinscanan Manistrech Canonachi du denum le Clarus mc Moclin le Archideocin Elfinn in oleann na Trinodi ar loch Uachdir tria thinul Chathail u Raigillig.*

[Kal. Jan. die inter duo jejunia. Annus xviiivus, et xxmus, et ccmus, et M.—Felim O'Concobar venit Connaciam, et Cuconnach O'Ragellig, (O'Reily,) et Cathal Magraghnaill, (Reynolds,) et Hy Bruinii, et Conmacnii, donec ierunt ultra Curliab versus Septentrionem contra filium Roderici, et dederunt prælium eis, et victoriam retulerunt de eis, et fecerunt prædas ingentes contra Concobarum filium Cormaci in regione Ailella, et transtule-

runt postea naves supra lacum Che, donec expulerunt inde Cormacum Mac Diarmada Regem Moylurgiæ, et vastaverunt Moylurgiam, et reliquerunt in regimine regionis et lacus Donchadum filium Murchertagi. Donatus O'Fidubra Vicarius Patricii decessit in Saxonia. Prima Synodus habita a Maelmario O'Lachnan Archiepiscopo Tuamense apud Athloniam, veniente ad eum Pallio a Roma. Murcertach filius Roderici occisus a filio O'Magnusi. Thomas O'Ruadan Episcopus Campi Conar, (i. e. Conderensis,) in Christo quievit. Gildas-Jesu filius Historici Episcopus Conmacnensis obiit. Initia Monasterii Canonicorum facta, i. e. fundamenta posita, a Clarusio Mac Moelin Archidiacono Elfinense, in Insula Trinitatis, in lacu superiore, ope conventionis Cathaldi O'Reily.]

An. M cc xl. Kl. *Enn. for aine, bl. ishin da f. 7 da c. 7 M. Cathal mc Griabhaig tisach feasscheni* m. e. [Kal. Jan. die jejunii. Annus iste xlmus, et ccmus, et M. Cathal mac Griabhag Dux peritus mortuus est.] (1)

An. M cc xl i. Kl. *Ennair for Domhnach.* [Kal. Jan. die Dominica.]—Clarus Archidiaconus Elfinensis, vir prudens 7 discretus, qui carnem suam jejuniis 7 orationibus macerabat, qui pauperes 7 orfanos defendebat, qui patientiæ coronam observabat, qui persecutionem a multis propter justitiam patiebatur, venerabilis fundator locorum fraternitatis Sce Trinitatis per totam Hiberniam, 7 specialiter fundator Monasterii Sce Trinitatis apud *loch Che*, ubi locum sibi sepulture elegit, ibidem in Xpo quievit Sabbato Dominice Pentecostes anno Dni MCCXLI, cujus anime propitietur Deus optimus in celo, cui ipse servivit in seculo, in cujus honore Ecclesiam de Rendevinsi, et Monasterium Sce Trinitatis apud *loch uachtar*, (i. e. lacum superiorem,) etiam Sce Trinitatis apud *Ath Mongi*, etiam Sce Trinitatis apud *Hellras*, edificavit, pro cujus anima quilibet librum legens dicat Pr. Nr. (2)

---

(1) Annalium Ultoniensium continuator, ad annum 1140 inquit—" Fedlimid O'Concobar ivit in " Angliam ad Dominum Regem, et honorifice receptus rediit ad Patriam suam cum magna autho- " ritate et honore. Cormacus filius Thomulthachi mac Diarmata regnum Rupis *na Carrigi* sus- " cepit." Codex Clarend. XLIX, in Catalogo Ayscough 4795. Ergo etsi, ex dictis ad ann. 1236, videretur Arcem istam eo anno destructam fuisse, nihil tamen aliud innuunt verba Autographi, nisi consilium eam destruendi approbatum fuisse.

(2) In Codice Clarendoniano prædicto hæc habentur ad annum hunc—" Donaldus Magnus filius " violentis O'Donnel, qui fuit rex Carbriæ, Fermanagh, Orgialliæ inferioris, et etiam Connaciæ in-

An. M cc xl ii. Kl. *Enair for luan. Eisseg mor eg Gallaib Ereind is bliadain scin ic Ath na n Aig.* Lucia Monialis *ingen mc Gilli-duib hua Coning nu luct Ardacarna,* [Kal. Jan. die lunæ. Contentiones magnæ inter Alienigenas Hiberniæ anno hoc apud Vadum Aig. Lucia Monialis, filia filii Gildæ nigri O'Conang, de familia Ardcarnense,] devota, 7 bone conversationis, in Xpo quievit feria ivta in Pascha. *Gilla Comded hua Drucan* bonus Prespiter et nobilis in Xpo quievit. *Gilla na noem hua Morin* in Xpo quievit.

An. M cc xl iii. Kl. *Enair for cetin.* [Kal. Jan. die primi jejunii.] *David mc Cellaig* Archieps. quievit *Casilensis.—Alin hua Sulivan* Eps *Lismor* quievit. *Eogain hua Ethodin* mortuus est. *Ingen in Iarla* [Filia Comitis] mortua est. *Cunidh du denumh d Esscub Oilfind ic Chaill thesin, ·i· Tomaltach ua Concuur.* [Conventio habita ab Episcopo Elfinense apud Sylvam-Thesin, i. e. a Tomaltacho O'Concobar.]

An. M cc xl iv. Kl. *Enair for dardin.* [Kal. Jan. die inter duo jejunia, i. e. die Jovis.]—Pax in tota Hibernia.

An. M cc xl v. Kl. *Enair for ini.* Anno sequente MCCXLV [Kal. Jan. inciderunt in diem jejunii, i. e. in diem Veneris.] (1)

* * * * * *

" ferioris usque ad *Corleave*, ac Monaghen, et Iniseogan, mortuus est in habitu cani Monachi, illeque " Donaldus Magnus diminuit extorsiones aliaque onera suis subditis, et omnia tam perfecte in sua " Patria in civili gubernationis forma redacta, et certis utilibus constitutionibus, de consilio Procer- " um ejusdem, pro communi usu, inter Dominos et subtenentes factis et confirmatis, in sua vita sic " egit, ut, omnium æstimatione, nemo ex ejus generatione a tempore Odonis O'Donnell filii Anmi- " rechi tam bene rexit, ita ut, similis *Cornelio centum prœliorum* in bellis extirpandis, et similis *Cor-* " *maco* filio ejusdem in æquitate judiciorum, et similis *Arthuro Einir* in extirpandis et rejiciendis " Alienigenis, et dignus socius *Briani Boru* in bellicosis gestis, et in religione retinenda diceretur, " qui regnum Connalliæ vicit, et reliquit suis posteris. Cui successit filius ejus *Maelsechlin*, qui " una cum Briano O'Neil crudele bellum vicit contra *Donaldum Mac Loghlin* regem Eoganensem, " qui in illo bello, dicto *Camergy*, occubuit. Cui successit ipse *Brien O'Neill* de consensu Eogan- " ensium et Conallensium fere omnium."

(1) Waræus in Catalogo suorum Codicum edito Dublinii 1648, No. XLIV, habet—" Exemplar " Annalium Connactiensium, sive Cœnobii Buelliensis usque ad annum 1253. *Autographum* extat " in Bibliotheca Cottoniana Westmonasterii."

Atqui editio hæc ex isto Codice *Autographo* descripta est.

FINIS VOL. II.

J. Seeley, Typog. Buckingham.

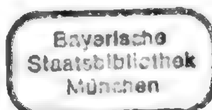

ERRATA IN ANNALIB. INISFALENSIB.

Ex M.S. Bodleiano.

Pag.	*lin.*	*corrigenda*	
5 .	24	.. *Erci*	*Ercæ*
7 .	27	.. *Erci*	*Ercæ*
8 .	10	.. Nuncum	Nucum
..	16	.. Prium	Primum
..	29	.. *Cillmuine*	*Cilmuine*
9 .	14	.. Druidorum	Druidarum
10 .	14	.. hiursto	hirsuto
15 .	11	.. Concennae matris	Conni Cenmathair
28 .	24	.. quod	qui
34 .	5	.. Dcccxcii	Dcccxciii
36 .	2	.. dele (1)	
..		.. Parva	Parvum
40 .	29	.. ei	et
44 .	9	.. morierunt	obierunt
51 .	5	.. magnum	magnam
56 .	30	.. *post verbum* isto insero	*conflictu*
71 .	32	.. Pascham	Pascha
76 .	ult.	.. annus lxx	annus lxxi
91 .	23	.. Behonicarum ..	Brehonicarum
121 .	penult.	eodem	eadem

Ex Codice Dubliniense.

Pag.	*lin.*	*corrigenda*	
22 .	20	.. flavo	flava
36 .	31	.. *lege* "Immutatio tonsuræ per Monachos Hiberniæ."	
42 .	24	.. *dele* " Dal."	
66 .	28	.. pectare ..	pectore
67 .	17	.. qui	quem
67 .	19	.. occici ..	occisi
70 .	9	.. *dele* ab	
78 .	19	.. periti ..	vaniloqui
78 .	22	.. ferreæ ..	lacunatæ
..	22	.. Rex	Regis

Ornamenta thecæ codicis Sionensis Evangelii S. Johannis, et Ritualis Hibernici antiquissime scripti ante adventum Anglorum in Hiberniam.

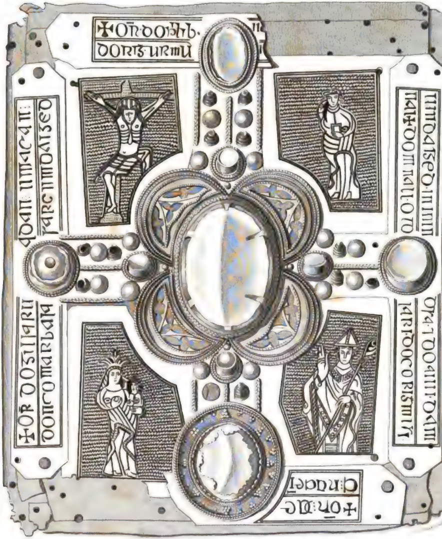

Inscriptiones Hibernicæ	*Versio Latina*
+ ōrdoplib dorig. urmu umdaiged. inmindsa 7 doaini. dannai + domnall. otolari. docorig. misi ꝫ + ōr꞉ De ___ a꞉ huaēl + ōrdogillaruadan ⁖ umacan ꞉ doncomarbalas ancumdaige	Ora pro ___ rege Ormoniæ Oblatio concors est gemma hæc et laudabili docto. + Donnaldus O'Tolar me ornavit Ora pro Gilda Ruadano O'Macan. Abbate a quo hoc operimentum factum est.

Digitized by Google

Inscriptiones Hibernicæ.	*Versio Latina.*
ōrdodondchad·maccbriain·derigherend	*Ora pro Donchado filio Briani Rege Hiberniæ*
+ *ordodunchad·hutaccaindemuintir·cluana·derigni*	*Ora pro Dunchado O'Tagan familiæ Monachorum Cluanæ qui fecit hoc opus*
bendacht·dearcechanmanasanarilluth.	*Benedictio Dei unicuique qui huic operi contulit plus vel minus*
+ *ocus·domaccraith·hudondchada·derigcassil*	*Et pro Maccratho O'Donnchad rege Cassiliæ.*
+ *ōrdo main·hucat·rdernad*	*Ora pro anima O'cat ____ qui perfecit*
+ *or __ __andhud __ laig __*	*Et pro anima O'D__laig*

Digitized by Google

by Google

Digitized by Google

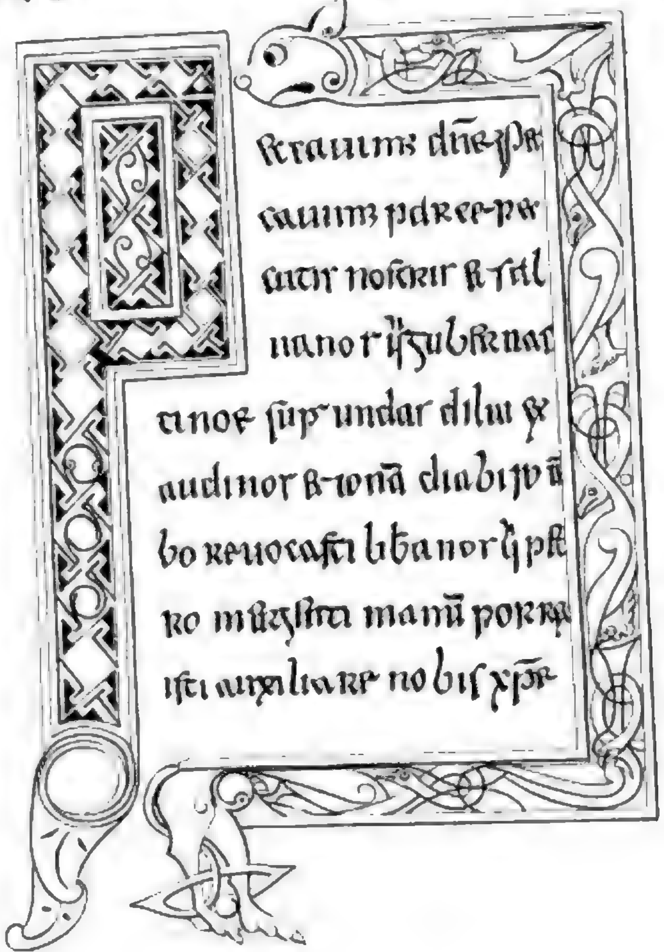

Rituale Hibernicum portatile in Bibliotheca Stowense.

Ex Rituale prædicto excerpta. P. 19.

S. Johannis imago.

Missale vetus Hibernicum, cum S. Johannis Evangelio prædicto.

Vide Cronicon Tigernachi. p. 303. n. 71.

Digitized by Google